Cum priuilegio

Acutissime questiones de physico auditu fratris gratiadei esculani ordinis predicatorum nuper reperte et impresse diligentique castigatione exculte

¶ Ad lectorem.

Aspice lector suavissime ⁊ considera si liber quãtum debeas solertissimo ⁊ exercitatissimo in quibuscũq; agibilibus viro: Alexandro calcedonio pisaurensi: suis enim probatissimis moribus: ⁊ sua integritate ⁊ innocentia singulari adductus: sancti doctoris scripta omnia tibi iam multis annis exactis diligẽtissime ipressa ⁊ emaculata exhibuit: Quibus indicem singularem egregiuz ⁊ mirabilẽ addidit: vt tibi iam dudum suo munere licuerit ⁊ modo liceat in tanta dictoruz ⁊ sententiarum multitudine: que admodum infinita ⁊ inperscrutabilis erat: breui spacio: quicquid volueris facillime inuenire. Considera inquam quantum huic viro accuratissimo debeas. Qui nũc in lucem fruendas tibi exhibet questiones omnes fratris gratiadei esculani eiusdem sancti doctoris imitatoris diligentissimi ⁊ subtilissimi: super octo libros physicorum: in quibus omnem speculandi normam: ⁊ antiquorũ phylosophorum effigiem inuenies: ⁊ quam plurima multis obscura ⁊ incognita aperta ⁊ manifestata accipies. Quibus adiunctas tibi significandum censui questiones .xvj. notabilissimas per eundem fratrez gratiadeum disputatas in florentissimo studio patauino. Accipe igitur hoc nouum ⁊ egregium opus: ⁊ toto pectore amplectere gratias acturus nõ minores ipsi Alexãdro: qui illud nũc discipuli ⁊ imitatoris cum aliis q̃ plurimis doctoris sui sancti iaz diu in lucez edidit: q̃ ipsis qui opera hec omnia suis lucubrationibus ediderũt. Nihil eniz aut parum edere profuisset: nisi ab hoc viro accuratissimo omnibus communicanda exhibita essent. Vale.

Angelicus doctor

❡ Incipiũt articuli qõnũ super libro physicoꝝ q̄ edi-re fuerũt a fratre gratiadeo esculano ordinis predicatorum.

❡ Utrũ de sensibilib⁹ possit eẽ scientia.

Utrum re scibili corrupta corrũpatur sciẽtia.

Utrũ scia nãlis sit posterior methaphysica 1

Utrũ scia naturalis subalternetur ph̄ie prime.

Utrũ si oia entia mobilia eẽnt p̄bica eẽt p̄ria p̄bia.

Utrum ens mobile sit subiectum eius. 3

Utrũ ens mobile sit subm in libro physicorum.

Utrũ liber p̄bicoꝝ subalternet sibi alios libros nãl scie

Utrũ intelligere respiciat diffinitiones.

Utrum differant principiũ causa ꝛ elemẽtuꝫ.

Utrũ ad perfectã sciam requirat cognitio oium cãrũ.

Utrum materia sit ultimum in cognitione.

Utrũ oia ea q̄ sũt iter p̄mam mãꝫ ꝛ vltimã formã sint composita 4

Utrũ magis vlia sint nobis notiora

Utrum singulare sit prius notum intellectui q̄ vle.

Utruꝫ genus componatur ex speciebus.

Utrum diffinitum sit prius notum q̄ diffinientia.

❡ Necesse est igit ꝛc. lectio scd̃a.

Utrũ nãlis debeat ingrere de p̄ncipijs nãlibus.

Utrum possit disputare contra negantes principia

Utrũ dialectica sibi subalternet alias scientias. 5

Utruꝫ dictio exclusiua addita vim reloꝝ excludat

Utrum naturalis probet motum esse.

Utrum hoc possit demonstrare.

❡ Principium autem. lectio tertia.

Utrum vllum accidens possit fieri sine subiecto.

Utrũ Ari. bñ suppõat ꝯ ãtiquos q̃titatẽ eẽ aliã a sba

Utrũ totũ etherogeneũ a sua pte differat eẽntialr. 6

Utrũ rõ Ari. bñ cõcludat ꝯ ãtiqs eãdẽ eẽ rõnẽ entis ꝛ non entis.

❡ Cõturbati sunt aũt. lec. q̃rta.

Utrum rationabiliter antiqui posuerunt oia esse vnũ

Utrum valeat ratio melissi.

Utrum valeat tertia improbatio phylosophi.

❡ Et ad p̄menidẽ autẽ. lectio quinta.

Utrum valeat ratio Aristo. contra p̄menidem.

Utrũ idẽ sit vnũ q̄ ẽ p̄n^m^ nũeri ꝛ q̄ ꝯuertit cũ ente. 7

Utrum diffinitio aequat multitudineꝫ.

Utrum idẽ possit esse diffiniens ꝛ diffinitum.

Utrum bona sit diuisio accidentis q̄ ponit Aristo.

Utrũ accñs q̄ ẽ i cũctis idiuiduis eiusdẽ spẽi ꝯsequat (spẽm.

❡ Quidam aũt cõibus. lec. sexta.

Utrum ens significet tantum substantiam. 8

vtrum accidens possit intelligi sine subiecto.

vtrum essentia accidentis sit absoluta.

❡ Sic autem physici dicunt. lectio. vij.

vtrum corpus sit materia formaꝝ elementalium.

vtrum magnum ꝛ paruũ se teneant ex pte materie: ꝛ vnum ex parte forme.

❡ Si autem infinitum scd̃m q̄. lectio. viij.

vtrum infinitũ sit cognoscibile ab aliquo.

vtrũ intellectus creatus possit intelligere infinita. 9

vtrum possit esse totũ etherogeneum infinitum.

vtrum in corpore naturali sit dare minimum.

vtrum deus possit facere qualitatem sine substantia.

vtrum possit continuũ diuidere in infinita.

❡ Omnes igit ꝯria principia faciũt. lectio. ix.

vtrum prima principia rerum naturalium sint contraria.

vtrum sint contraria s̄m perfectam contrarietatem. x

vtrum prima contraria ideo ex alterutris non fiant: quia sunt contraria.

vtrum possit aliquid fieri ex eo q̄ potest simul secuꝫ stare in eodem.

❡ Consequens autem dictis. lectio. x.

vtrum sit tantum vna prima contrarietas.

vtrum prima principia contraria sint contraria subẽ

vtrum prima principia semper maneant.

vtrũ vnũ cõtrariũ possit dici agere in alterum.

vtrum valeat ratio Aristo. qua probat q̄ non sola contraria sunt principia.

vtrum possit dici materia principium formarum. xj.

vtrum omnium essentialium sit vna materia.

❡ Sic igitur nos dicamus. lec. xj.

vtrũ tantũ tria exigãtur ad quodlibet fieri naturale

vtrum in permanentibus vti possimus duplici modo loquendi. 12

vtrum fieri simpliciter sit substantiarum solum.

Index questionum

Index questionum

Index questionum

¶ Expliciunt articuli questionum super libro physicorum editi a fratre gratiadeo esculano ordinis predicatorum.

Index questionum

FINIS

Petrus [illegible].lectoribus.S.

¶ Omnibus autem librum hunc intuentibus notum facimus: Alexandrum Calcedonium cuius studio et impensa hec acutissime questiones in lucem prodiere ab Illustrissimo venetorum senatu impetrasse: vt nemini aliquid liceat: tam in inclytis Venetiis quam in terris Veneto dominio subiectis ad decennium opus hoc imprimere aut imprimi facere: nec si forte alibi impressum in ditione veneta venale sit: quod si quis hoc edicto neglecto: secus egerit libros impressos amittet et quingentorum aureorum nummum pena mulctabitur: quorum Alexandri Calcedonii tertia pars erit: tertia vero accusatoris: tertia autem magistratus ad quem ea facta fuerit accusatio. Caue igitur ne in hanc penam temere incidas. Vale lector suauissime: et opus hoc paruo emere ne grauere.

Laus deo

¶ Incipiunt preclarissime questiones litterales edite
a fratre grā docesculano sacri ordinis predicatorū su-
per libros Aristo. de physico auditu: fm ordinem lectio
num Diui Thome Aquinatis.

Scut di/
cit philosophꝰ in sex
to metaphysice: tres
sūt ptes philosophie
speculatiue: z phyca
mathematica z me/
taphysica. Secūduz
autē ꝙ ipse aliqualr
ibi declat: metaphy/
sica habz tractare de
hꝫs q̄ abstracta sūt a
motu z mā fm rōnez
z fm esse: mathematica ꝟo de hꝫs q̄ a materia sensibi
li: nō quidē fm eē abstrahūt: sed fm rōnez tm̄: physica
ꝟo de illis que materiā sensibilē simplr cōcernūt fm rō
nem z fm eē: abstrahūt tm̄ a materia sensibili signata.

Plures autem ptes essentiales phi
losophie speculati/
tiue eē non pñt: sicut necē ē ens quod talis philosophia
considerat: pōt pluribꝰ modis variari: qbꝰ possit per se
ad sciam ptinere. Nō enim cōtingit dare aliqd ens ꝙ
a mā abstrahat fm esse: nō aūt fm rōnem. Cuiꝰ decla
ratio est: qꝛ rō significata ꝑ nomē est expssiua eē vel qd
ditatis rei. Esse āt aut idē ē cū eēntia: aut si ab ea differt
ipam tm̄ aliquo mō cōsequit. Unde necessariū est ꝙ qd
hꝫ eē supra māz eleuatū hēe eēntiā māꝫ trāscēdēte. Ex
quo euidēter appet ꝙ oino ipole est aliqd dare ꝙ sit fm
esse abstractū a mā: nō autē fm rōnē. Si ꝟo ens acci
piatur vt cōcernēs māꝫ signatā: nō poterit tūc ꝑ se pti
nere ad scientiam speculatiuam. Non enim talia per
se cadunt sub consideratione artis.

Est autē vlterius cōsiderādū ꝙ qñcunqꝫ daꝶ
aliq̄ scia cōsiderās id in quo pmo re
seruaꝶ ratio alicuius entis: necessariū ē eā illud ens cō
siderare fm vltatez suā. Rō autē entis pmo z pfectissi
me reseruaꝶ in substātiis sepatis fm esse a mā. Qꝛ igiꝶ
pma philosophia huiꝰ substātias cōsiderat: necessariū
est ꝙ ens sūptū vlr cōsideret. vnde dici potest eius sbꝫ:
eē ens inquātuz ens: mathematica ꝟo versaꝶ circa ens
quantū. Quātū ꝟo fm ꝙ quātū est prius est sensibilibꝰ
qualitatibꝰ. Et qꝛ posteriora nō cadūt in diffōne prio
rū: euidens ꝙ mathematica considerat ens: z si nō fm
esse: ad minꝰ tamē fm rōnez segregatū a mā sensibili: q̄
sensibilis nō est nisi fm ꝙ stat sub qualitatibꝰ sensibili
bus. Nālis ꝟo phia de hꝫs ē: quoꝝ principiū est nā: est
āt nā pncipiū motꝰ z qetis eiꝰ in quo ē: ergo necessariū
est ꝙ nālis philosophia circa ens mobile pscetur. Mo
bilia aūt oia sūt sensibilibꝰ q̄litatibus subiecta: motus
ēt qui est alteratio nō cadit nisi īter dictas qualitates:
vt in septimo physicoꝝ declaraꝶ. Manifestū est igitur
ꝙ nālis philosophia: z si abstrahat a motu z mā sensi
bili signata: nō tm̄ abstrahit a motu z mā sensibili sim
pliciter. Pretermissa aūt ad pñs z metaphysica z ma
thematica: de sola philosophia nāli intēdēdum est. Qꝛ
ꝟo hec scia: vt dictū est: cōsiderat ens mobile. Hoc autē
pōt accipi dupl'r: qꝛ vel fm se z simplr: vel vt cōtractū
ꝑ determinatos motus: est autē pōr cōsideratio q̄ aliqd
cōsideraꝶ simplr q̄ illa q̄ aliquid cōsideratur vt cōtra
ctum. Necessariuz ꝙ lib. physicoꝝ: in quo agiꝶ de ente
mobili simpliciter: prior sit oibus aliis libris sciētie na
turalis: in quibus agiꝶ de ēnte mobili cōtracto. Circa
librum igitur physicorum primo z principaliter inten/
dere debemus declarantes dubitationes: que in ipo oc
currere videntur.

¶ Questio prima.

Uia ꝟo nunc dictuz est ꝙ naturalis
philosophia est de hꝫs que nec
fm esse: nec ſꝫ rōnem: abstrahūt a mā sen/
sibili: possumꝰ primo rōnabiliter querere.
vtrum possit esse scia de sensibilibꝰ: vꝫ eni
ꝙ nō: qꝛ sensibile est obiectū sensus: scibile ꝟo obiectuz
intellectus. Cū igiꝶ scia sit itellectiua z nō sensitiua co/
gnitio: quātūcūqꝫ de sensibili sensitiua cognitio haberi
possit: ex quo tm̄ est obiectū sensus. vꝫ ꝙ de ipo nō possit
esse scia: obiectū eni sensus non est obiectuz itellectꝰ: qꝛ
opꝫ ꝙ diuersaꝝ virtutū diuersa sint obiecta.

Ad hoc dicendum quod de sensibilibus scien
tia esse potest. ¶ Ad cuius intelligen
tiam ꝯsiderandum est: ꝙ cū sciētia: sicut dictū est: sit in
tellectiua cognitio: oē scibile eo ipso quo scibile est: oꝫ ꝙ
sit intelligibile. Intelligibile aūt inquātū huiꝰ est obie
ctū intellectꝰ. Per se ꝟo obiectū intellectꝰ est vle z non
singulare. Sēsibile igiꝶ signatū ꝑ se nō est intelligibile:
nec ꝑ cōsequēs est sensibile: si aūt sensibile simplr suma
tur: z nō in eo ꝙ hoc vel illud: qꝛ sic dꝫ aliquid vle z nō
singulare pōt eē per se itelligibile z scibile: z ꝑ ꝯsequēs
de ipso potest esse proprie z per se scientia.

Sed istam respōsionem dicūt aliqui quest
ti difficultatē nō euitare: cuiꝰ de
claratio fm eos est: qꝛ solū hoc dꝫ sensibile: ꝙ sensus sen
tit: vel sentire pōt. Qꝫ autē tale ē hoc cū sit hic z nūc: vñ
si nō sit hic sensus ipm nō poterit sentire: nec ꝑ ꝯsequēs
dici merebiꝶ sēsibile: ponere igiꝶ ꝙ nālis scia ꝑ se nō ꝯsi
deret sensibilia: z ꝑ se non consideret hoc: vꝫ ꝙ sit pone
re cōtradictoria. Ad totā igiꝶ difficultatē vitādā cōse/
quēter adiūgunt ꝙ sensibile dꝫ magis a sensu q̄ a senti
re. Sēsus aūt est vlis: sed sentire singularis. Quātum
cunqꝫ igiꝶ habito respectu ad sentire ipm sensibile sin/
glare sit. qꝛ tamē sensibile respicit directe sensū: z ab eo
pncipaliter denoiaꝶ: ex quo sensus: vt dictū ē: ipiꝰ vlis
est: nihil obstat qn vlia aliqua dicanꝶ sensibilia.

Sed quod ista non sint omnino bene dicta
de facili ostendetur. Dicendum
est igiꝶ ꝙ obiectū cognitiue ptutis cū sit ipsiꝰ pfectiuū
super eā respiciꝶ sicut pōt ipam ꝑficere z ꝑficit. Perfi
cit aūt eā per actū. Igiꝶ per actū z mediāte actu ipam
respicit: z ꝑ cōsequēs actui adiūgitur ꝑ pus. Actꝰ aūt
sensus est sentire: z sensibile est obiectū eius. Prius er/
go z imediatius sensibile respicit q̄ sensū. ¶ Et pterea
respicere sensus non est eā ipsi sensibili ꝙ aliqd habeat
vnde sensū mouere possit: sed magis econtra habē in se
aliqd vnde possit ipm mouere eā sibi est respiciēdi ipm
si igiꝶ nō qꝛ sensuz respicit pōt sensuz mouere: sed quia
ipm mouere pōt hꝫ ad eū respectū: vt obiectū eiꝰ: cū in
motione sensus a sensibili cōsistat ꝓprie sentire: ꝯcludi
tur ꝙ magis respiciat seu imediatius sentire q̄ sensuz
z ꝙ ab ipso pncipalr noiaꝶ. ¶ Hec ēt satis pt patē z ex
ipsa nois significatione: nā sensibile hoc signat ꝙ est ap
tū natū sentiri. Sūt aūt vera q̄ ꝯclusimꝰ i pmissis rōni
bus: accipiēdo sentire fm qꝫ est pati qddā. ¶ Nō soluz
igiꝶ ex sensu pōt accipi sensibile vlr: sed etiā ex ipso sen
tire. Est tm̄ q̄rtū ad hoc iterea attēdēda dña. Nā sensus
nō solū vlr sūptus: sꝫ ēt singlariter respicit sensibile vlr
actus aūt simplr z indeterminate sūptus: z si sensibile
simpliciter respiciat: signatꝰ tamen z determiatꝰ nō re/
spicit nisi hoc. Huiꝰ āt rō est: qꝛ potētia ꝑ actū sibi debi
tum fertur in obiectum: z per consequēs ꝑ vnicum z si

gnatū actū fert in obm vnicū ꝛ determinatū. Non āt potētia sensitiua in vnum numero actum pōt: sed i multiplicē: q2 nō semel tm̄ sentire pōt: sed multotiens: vnde etiam non fertur in vnum numero sensibile: quantum est de se: sed in multa: q̄ tamē oia vniunt in sensibili simplr: ꝛ idcirco sensitiua potētia ēt signata quantum de se ē respicit sensibile simplr. Quia ꝟo actus ꝓuenit ab obiecto: opʒ ꝙ signatus act⁹ respiciat obiectū signatum vel determinatū. Et cū est actus intellectu⁹ respicit obiectū determinatū per eē intelligibile: ꝑ quā determinationē nō trahit ad mām signatā: q2 nec etiā act⁹ intelligēdi fit per aliqđ organū māle. Unde tale obiectū; nō obstāte ꝓdicta determinatiōe: remanet vle. sed cū est actus sensitiuus: ꝛ nō fit nisi ꝑ determinatū organum: opʒ ꝙ respiciat obiectū determinatum ꝑ mām signatā. Sic igit̄ sensibilia sūpta simplr: ꝛ nō solū vt h̄ sensibilia dici possūt: ꝛ sensū respiciūt: ꝛ sentire idetermināte sumptum: quia alias sentiri non posset nisi tantum vnicum numero sensibile.

Ad principale

autem argumentum: dicendum est ꝙ de sensibili remanente in sua vniuersalitate habetur cognitio intellectiua ꝛ non sensitiua. Hoc aūt de ipso hētur cū applicatiōe ad h̄ sensibile vel illud: sicut ēt sensibile est obiectū intellect⁹ ꝙ in sua vītate manēs sibi obijcitur i actu. Obiectū āt sensus sic est ꝙ sibi nō obijcit. nisi ad sensibile certū applicatū. ¶ Questio scđa.

Viso

igit̄ ꝙ de sensibilib⁹ pōt esse scia qi quedā sensibilia subiacēt gñationi ꝛ corruptioni. Ulteri⁹ querēdū ē: vtrū re scibili corrupta possit remanere scia ꝓbabita de ipsa: videt̄. n. ꝙ nō: q2. n. ens est ꝓpriū obiectū intellect⁹: necessariū ē ꝙ vnumquodq; sit intelligibile iquātū ꝑticipat vel hʒ entitatē: sicut ēt q2 sonus ē ꝓpriū obiectū audit⁹: vnūqđq; ē audibile inq̄tū hʒ sonū: vel est son⁹: ꝙ aūt corruptū est dū corruptū est ñ manet entitatē habēs: igit̄ tūc nō ē intelligibile ꝑ sciētiā: q̄ aliqđ intelligere possum⁹: ꝛ nō nisi ꝙ intelligibile ē igit̄ corruptū dūʒ sic manet scire ꝛ intelligere nō possumus: nec per ꝯñs tunc potest esse scientia de ipso.

Ad huius

questionis euidentiam considerandum est: quod cum scientia sit in intellectu: ꝛ obiectum intellectus sit ipsum intelligibile: sic opʒ rē quālibet remanere: vt ei⁹ scia remanere possit: sicut ipa ē intelligibilis vel obiectū intellect⁹: ꝛ est āt res intelligibil: ꝛ obiectū intellect⁹: nō qdē fm eē actualis exñtie: aut fm eē in actu: q2 tūc nihil possem⁹ intelligere: nisi intelligerem⁹ ipm existere fm actū: qđ est manifeste falsū: sed obiectū intellect⁹ est fm eē nālis eēntie: ꝙ est ipm ꝙ qđ erat eē ipsi⁹ rei: vt ergo remaneat scia hita de re: nō exigit̄ ꝙ ipsa res nō desinat eē actu: sed ꝙ nō desinat hēre fm qđditatē eē. Nā si quātū ad hoc eē desineret cū ꝑ ipm hēat ꝙ sit intelligibil: necessario desineret eē intelligibilis ꝛ scibil: ꝛ ꝑ ꝯñs nulla posset esse ēt scia. Et ꝑꝑ hoc Auic. cū dixisset in ꝓncipio secūdi metaphysice ꝙ eē vel est rei ꝑ eēntiā: vt hōi eē hoiem: vł est ei ꝑ accñs vltei⁹ adiūxit. Ea ꝟo q̄ sūt ꝑ accñs ifinita sūt: attingamus igitur ꝛ tractemus fm ꝙ est esse per essentiam.

Hanc autē

rñsionē qdā dīr iplicarē ꝯdictionē: cui⁹ rō fʒ eos ē: q2 res ꝑ eē actu ē qđ ꝑticulare: ꝑ eē aūt eēntiæ ē qđ vle: vle aūt ꝛ si ꝑ se ñ corrūpat̄: tm̄ corrūpit̄ ꝑ accñs: corrupto ꝑticulari. Ponere igit̄ ꝙ res desinat quātū ad eē actu: ꝛ ꝙ nō desinat quātū ad eē eēntie est ponē ꝯdictoria. Alr igit̄ fm eos qđ dicta soluēda ē: vt videlicet dicat̄: ꝙ si introducat̄ ꝑꝑ noia rez scibiliū: tū q2 noia vniuoce signāt ꝛ re exñte ꝛ re corrupta: eo ꝙ nō signāt res simplr: sʒ vt ꝯcepte sūt ab intellectu: scia rei re corrupta remanere pōt. Si ꝟo introducat̄ ꝑꝑ res ipas: tūc dicēdū ē ꝙ res: ꝛ si fm suū eē corrupte sint: remanēt tm̄ in suis cāis: ꝛ q2 ꝑ cās hētur cognitio intellectiua: scientia de ipis ēt tunc haberi pōt.

Sed quod

ista nō sint oio bene dicta de facili apparet: cum. n. obiectum intellect⁹ sit ens ꝛ eēntia q̄ idē est: cū eē eēntie: ipossibile est ꝑ se intellectū cōcipere: ꝙ per se esse essentie nō hētur. Si igit̄ cū res desūt hēre eē in actu desūt ēt hʒ eē eēntie: per qđ habʒ ꝙ sit intelligibilis: de necītate sequit̄ ꝙ cū desūt eē actu desināt eē conceptibiles ab intellectu. Et sic sequit̄ qđ re exñte noia significēt qđ intellectu cōceptibile: ꝛ ꝙ re nō exñte significēt qđ nō ꝯceptibile. Nō igitur tūc noia vniuoce: sʒ equoce se habebūt re exñte ꝛ re corrupta. Et ponere ꝙ res eē eēntie non hēat: ꝛ tm̄ sit ꝑ se in ꝯceptu intellect⁹: est ponere ꝯdictoria: vt ex dictis apꝑet. ¶ Ulteri⁹ aūt qñ dr̄ ꝙ res: ꝛ si nō maneat in se tm̄ remanet in cāis suis: aut intelligit̄ manere in cāis extrinsecis: ꝛ nō intrinsecis eēntie sue: aut in intrinsecis. ꝙ si dicat̄ solū remanere in extrinsecis: cū ꝑ cās tales nūq̄ hēatur de re ꝓpria ꝛ ꝑfecta scia: sequit̄ de necītate ꝙ re actu nō exñte: scia ꝑfecta: q̄ prius hēbat̄ de ipa corrūpatur: quod est incōueniens: ꝛ apparet falsū. Si āt dicatur manere in causis eēntialib⁹: siue intrinsecis eēntie: cū solū ꝑ istas cās esse qđditatiuū hēatur: necessarium erit ponere qđ res quātū ad suū esse eēntie non sit corrupta sed maneat. Ponere igit̄ qđ res desinat hēre eē eēntie: ꝛ tamē maneat in suis causis essentialib⁹ est aperte cōtradictoria cōcedere. ¶ Argumētū autē istoꝝ nō est alicuius momēti. Qñ eni dr̄ ꝙ corrupto ꝑticulari: corrūpitur vle per accidēs: h̄ pro tāto veritatē hʒ: q2 ad corruptionē ꝑticularis necessariū est quod vle desinat existere in actu: nō tñ desinit hēre esse qđditatiuū: sicut nō desinit hēre diffinitionē vel esse diffinibile. ¶ Per idē etiā apparet rñsio ad ꝓncipale argumētū. Qđ. n. corruptum est post corruptionē manet bene hñs entitatē eēntialem: nō tamē manet in actu existēdi: per eē eni essentie res nō hʒ ꝙ sit actu: sʒ qđ eē possit. ¶ Qō tertia.

Habito

ergo qđ de sensibilib⁹ pōt eē scia nālis: ꝛ qđ nō corrūpit̄ ad corruptionē ipsaꝝ: restat ꝯñter querere vtrum ipsa ꝓhica ꝓcedat ordine nāe metaphysicā. Et videt̄ qđ sic: q̄to. n. aliqua scia est perfectior: tāto est ordine nāe prior. Perfectior autē est scia distincta q̄ cōfusa: ꝛ scia nālis magis distinctā de ente videt̄ tradere cognitionē: q̄ metaphysica: q2 hec determinat de ente indistincte sūpto: illa aūt determinat de ente spāli ꝛ distincto: igitur scia nālis ꝑfectior ē quā metaphysica: ꝛ per consequēs ordine nature prior.

Ad istam

questionē dicūt qdā qđ metaphysica prior est simplr quā phyca: sed phyca est prior in ordine doctrine. Hui⁹ autē rō fm eos est: q2 id qđ est de rōne forme: dr̄ ꝑ se sibi conuenire quod aūt extra rationē eius est: sibi cōuenit per accñs. vñ q2 participari in subo magis aut min⁹ ēē rōnē forme est: sibi cōuenit per accidēs. Nūc aūt scia fm rationē ꝓpriam specificat̄ ab obiecto: ꝛ idcirco fm ꝓpriaʒ rationem illa est prior ordine nature: que respicit prius ꝛ nobilius obiectū. Et sic se hʒ metaphyca respectu physice. Quod aūt phyca sit prior ordine doctrine: hoc est: q2 ꝓ͡ius recipit̄ in subo. Hoc aūt qđ est in subiecto recipi per prius extra rationē est scie: vñ ex hoc nō hr̄ nisi ꝑ accidens quod physica sit prior metaphysica.

Sed quod

ista nō sint sufficienter dicta satis facilr apparet: nō solū eni ea

per se conueniūt alicui: que sunt de qdditate eius: ⁊ sic pertinēt ad ipsius rationē: sed ēt aliqua que extra eius qdditatē sūt: cuiusmodi sūt passiōes ppⁱe. Quārūcūq₃ sūt extra intellectū forme qdditatis: ⁊ p per consequēs extra eius formalē rationē: sic qd p pri⁹ recipiat in sbo adhuc tñ h nō obstāte sibi p se ꝯuenire posset: vt pote si eēt de cōsequētib⁹ ei⁹ ppriā nām: nō rōne alterius: sed rōne sui: nō ergo sufficit dicere: q recipi prius in subiecto quod est de rōne phyce: ⁊ nō methaphysice ad ostēdendū q sibi per se prioritas ista non debetur. ¶ Argumentū etiam primū factū nō soluitur per viam istam.

Est igitur dōm q ea per se alicui attribuūtur: que vel sibi ꝯueniūt essentialiter: qr videlicet sūt de eēntia ⁊ qdditate ei⁹: vel sibi cōueniūt rōne sue pprie nāe. Que āt neutro istoꝝ modoꝝ alicui attribuūtur: si magis rōne alicuius q iueniē eē nāz ppriā ipsoꝝ dīr p accñs sibi eē attributa: sicut musicū gramatico. Nūc āt p prius pticipari ab hūano intellectu phyce nāli nō attribuit rōne sui: sꝫ magis rōne subiecti sui. Quia eni intellectus hūanus suā cognitionem accipit a sensu: sensibilia ⁊ mālia: q de se sūt min⁹ nota sibi prius inotescūt. De nā āt sua illa scia ab intellectu pri⁹ p ticipari dꝫ: q de hꝫ e: q simplr ⁊ fm nāz pprīaz sūt notiora: ⁊ priora: talis āt scia ē phya pria: sicut de facili appꝫ: ipsa igit simplr: ⁊ fm nāz prior dꝫ eē. ¶ Argumētum āt factū i ꝯuū: soluit de facili. Quāuis ⁊.n. cognitio magis pfecta habeatur: hn̄do phycā ⁊ metaphysicā: q hn̄do tñ metaphysicā: cū a tñ ab inuicē segregādo: metaphysica magis pfecta est q phyca: sic cognitio pp qd: pfectior est q cognitio qr. Quāuis āt de ente sensibili nō tradat cognitionē sic pfectā: qr nō sic distinctā vt phyca: tñ de ente magis pfecto: sic d ente intelligibili pfectā ⁊ distinctā hꝫ tradere sciam: vñ tñ pp hāc ēt qr pfectius est cognoscere cām: q cognoscere effectū dōm est q simplr loquēdo prima phylosophia magis perfecta ⁊ prior est q physica. ¶ Qō quarta.

Ostenso igit q phyca posterior est ordie nāe q phya pria: ꝯñr vidēdū ē vtrū subalternet sibi: vt eni q nō: qr scia subalterna: nō diuidit ex opposito ꝯ sciaꝫ subalternātē. Nūc āt phya nālis diuidit sciaꝫ speculatiuā ex opposito ꝯ metaphysicā: sic appꝫ i. 6. meth. Nō ē sbalternat sibi.

Ad hanc qōnem dicūt aliq q prima phya nō subalternat sibi nālē. Et rō ipsorū est: qr nulla scia subalterna: facit reductionē ad per se nota. Nā ea ad que sciētia subalterna reductionē facit: sunt cōclusiones sciētie subalternātis. Cōclusiones aūt nō sunt p se cognite: sed cognoscūtur per principia: ex qbus ꝯcluduntur. Nūc aūt nālis phya: ad p se nota reductionē facit. igit ipsa est scientia per se contra omnē aliam distincta ⁊ nulli subalterna.

Sed hec ratio istoꝝ appꝫ euidēter laborare in equiuoco. Nam per se nota dici possunt aliqua vno quidem mō: qr nā ipsoꝝ talis est: q nō habent aliqua priora p q possint demōstrari: cuiusmodi ē istud pncipiū: si tñ est pncipiū ipossibile est idē eē ⁊ non esse. ¶ Alio vero mō dici possunt aliqua eē p se nota: non qr nō habeāt aliqua priora: per que possint demōstrari: sed qr sūt tāte euidētie: q nō idigēt demōstratione: sed stati ꝯplata inotescūt intellectui: qle pncipiū ē: oē totū est maius sua parte.

Et primo qdē modo nlla scia excepta phia pria ad per se nota reductionē facit: qr pncipia oīuꝫ sciaꝝ stabiliunt per principia phie prie: non ostēsiōe qr: sꝫ ostēsiōe dicēte pp qd: vel oīꝫ: sicut patet per phm in primo posteriorum.

Secundo autem mō nō solū phia pria: sꝫ ēt aliqua spālis scia: ad p se nota reductionē facit: sꝫ ista reductio nō ipedit sciaꝝ subalternationē: sed pria: vñ solū pria phia pp rōnē istaꝫ nulli scie subalternat: de alijs vero sciētijs pp rōnē istā istud nō habet. ¶ Et idcirco dicūt alij: q ad rōnē subalternatiōis exigit: vt sbm scie subalternate addat supra sbm scie subalternātis: dr̄iaꝫ extraneā a nā ei⁹: queadmodū sbꝫ musice: ad sbꝫ arismetrice se hꝫ: itta q subalternatio ibi iuenit. Subꝫ eni arismetrice ē numerus simplr. Sbm vero musice est numerus sonorus. Nūerus āt sonorus addit supra numeruꝫ ipm sonū: q extraneū qd est a nā numeri. Nunc āt ens mobile supra sbꝫ prie phie: q est ens inquātū ens: nō addit aliqd: q sit extraneū a nā ei⁹: qr q est extraneū a nā entis ē nō ens: ⁊ nihil. Mobile āt additū supra ens aliqd est: ⁊ nō nihil. Scōm h igit ꝯcludūt isti: q phia nālis: nō subalternat phie pme. ¶ Sed nec ēt ista rō videt hoc ꝯcludere. Scōm eni oēs scia medicinalis subalternat phie nāli: ⁊ tñ ens sanabile: qd medic⁹ ꝯsiderat supra ens nāle: q sbꝫ est phie nālis: nō addit dr̄iaꝫ aliquā extraneā a nā ei⁹. Vñ illa ꝯdictio: ⁊ si rōne aliquarū sciaꝝ subalternaꝝ ꝯcurrat ad subalternationē essentialiter. tamē ⁊ per se ad ipsam non videtur pertinere: h autem postea declarabitur.

Et propterea sunt adh alij: qui dicūt q ad h vt alique scie subalterne dicāt exigit q scia subalterna vsetˀ circa suū sbꝫ ita q ꝯsiderationem faciat: nō de eo q addit supra sbꝫ scie subalternātis: sꝫ de eo q accipit de subo scie illius: queadmodum pspectiua sic circa visualē lineā versat q non considerat de visuali: sed considerat de linea. Nunc autem scientia naturalis supra ens: qd subiectū est in prima phia: addit mobile: ⁊ nō considerat de ente sꝫ ꝯsiderat de mobili: vñ vt ꝯcludūt nō vꝫ q possit dici scia subalterna ei⁹. Sed nec eciā ista ꝯdictio vꝫ ad subalternationē nccē eē: appꝫ eni istārio in multis sciētijs subalternis: sicut i scia d aialib⁹ q subalterna ē scie que ē de corpe nāli: ⁊ i scia de yride q subalternat pspectiue ⁊ i scia ēt medicinali: q subalternatur phie nāli.

Videtur ergo mihi dōm: q phia nālis est subalterna phie prie. Cui⁹ āt pria rō ē: qr nulla scia pōt stabilire sbꝫ scie alteri⁹: nisi ipsam sibi subalternet. Quod eniꝫ stabilit sbm: stabilire hꝫ pncipia subi: ⁊ qr principia subi sūt pncipia scie: q ē de subo illo: segtur q stabiliat pricipia scie. In principijs āt: qr tota scia i vtute ꝯtinet: stabiliens pricipia stabilire hꝫ totā sciaꝫ: q ē ex pncipijs illis. Pcedāt ꝯditio nullo mō vꝫ pt: nisi scie subalternantis. Et pria qdē phia vt pꝫ p Auice. in sua metha. stabilire hꝫ sbm phie nālis. Idē ēt appꝫ i fine qrti metha. vbi ad h isinuādū ꝓbat: q nō possūt oia eē imobilia: sꝫ necessariū ē aliqd eē mobile: ⁊ p ꝯñs ꝓbat de ente mobili: q sit necessario: ergo ꝯseq vꝫ: q pria phia subalternet sibi nālē. ¶ Scōa vero rō ad idem sumit ex ꝯdictionib⁹ q reqrūtur ad subalternationē: positis i prio lib. posterioꝝ a pho. Iste aūt ꝯdictiōes due sunt: qrꝫ vna ē q sbm scie subalternate dꝫ contrahere subiectum scientie subalternantis: ⁊ applicare ad māꝫ. Secūda vero conditio ē q de illis dꝫ dicere subalternās scia pp qd: de q b⁹ subalterna dicit qr tm: plures āt ꝯdictiōes inde nō accipiūtur: qr ibi plures nō ponūtur. Rō āt istaꝝ ꝯdictionū eē pt: qr cū scia sit effectus demōstratiōis ⁊ ꝯtu-

te ꝯsistat tota demōstratio ī medio: tūc scia accepta ꝑ de mōstrationē vnā ē subalterna alteri: cū mediū vni⁹ demōstratiōis fuerit sub medio alteri⁹ tanq̄ȝ effect⁹ sub cā: ꝛ principiatū sub principio. Et q: demr̄atio q̄ accipit cām: dicit ꝑ ꝑ qd: illa ꝟo q̄ accipit effectū dicit quia bicē ꝙ subalterna scia ꝙ tm̄ dicit de eo de quo aliqua scilȝ subalternās dicit ꝑ ꝑ qd. Nō āt alteri⁹ ꝯditionis facil̄r appꝫ: si eni subalterna accipit s̄bm eq̄le cū subalternāte cēt sibi scia eq̄lis: nec ꝑ ꝯñs caderet sub ea: vt sic dici posset esse sibi subalterna. ❡ Hę due conditiones inueniūtur in ꝓposito: nā scia nālis ipsūȝ ens ꝙ ē s̄bm metbice applicat ad mām sensibilē: de suis ꝛ pzimis ꝛ ꝓprijs pricipijs dicit tm̄ q: ꝛ metb. dicit ꝑ ꝑ qd Nā demr̄atio taliū pricipioꝝ ꝑ pzia pricipia pbic pric nō ē ex cāis: sed ex causis: sicut pꝫ ꝑ pbꝫ ī pzio posterioꝝ. Cōcludit̄ ergo euidēter ꝙ nālis pbia subalternat̄ prime. ❡ Dicit ēt Arist. in. xi. metba. bāc. i. nālē ꝛ mathematicā ptes sapiētie. i. pzie pbie eē ponēdas. Cōstat āt ꝙ nō dicūtur ptes: q: sunt de gnibus ꝯsiderationis: ad quā imediate se extēdit metaphysica: q: tūc ab ipsa nō distīguerent̄: vñ relinqtur ꝙ sic dicātur ptes ei⁹ sic̄ ꝯsideratio subalterna dr̄ pars subalternātis. Ali⁹ eni modus quo vna sciētia dicatur pars alterius mihi ad presens non occurrit.

Argumentum aūt factū in ꝯtrium nō valet. Nā sciētia subalternās: ꝛ subalternata sunt sciē diuerse: ꝛ ideirco diuidere sciaȝ possunt e diuerso: vñ videm⁹: ꝙ ꝯtrūcū geometria ꝛ musica subalternētur arismetrice: sibi tm̄ diuidūtur ex opposito: vel dōm ꝙ scia subalternans ꝛ subalternata diuidūtur aliquo modo ex opposito: sicut vniuersale ꝛ particulare. ❡ Cō quinta.

DEclarato itaqȝ: ꝙ nālis pbia subalternatur prieī vidēdū est ꝯñr verū si nulla s̄ba eēt pter mobiles pbica eēt pzia pbia: ꝛ vr̄ ꝙ nō: q: diuersus modus ꝯsiderandi rē aliquā trabit ipsam ad diuersas scias: si aūt nulla s̄ba eēt preter mobiles: adbuc mobil̄ s̄ba ꝯsiderari posset in eo ꝙ ens ꝛ i eo ꝙ mobil̄: ꝛ ꝑ ꝯñs de ipsa possent esse sciē diuerse q̄rū vna tā ꝯsideraret in eo ꝙ ens: ꝛ diceret̄ pbia pzia. Alia ꝟo ipsaȝ ꝯsideraret in eo ꝙ mobil̄: ꝛ diceret̄ pbia nālis. Et pterea pzia pbia nō ꝯsiderat tm̄ de s̄ba imālī sed ēt de mālī. Quātūcūqȝ ergo tolleret̄ s̄ba immālis adbuc tamen prima phylosophia staret determinans de materialibus substantijs.

Ad hāc autem q̄ōnem dicūt aliqui ꝙ scia q̄ ꝯsiderat de eo ꝙ ꝯuenit oi tali: determinat de oi tali: si ēt nullū ens eēt pter mobile mot⁹ ꝯueniret oi enti: ꝛ pbia q̄ ē ꝯsideratiuā ois motus esset cōsideratiua omnis entis: ꝛ per cōsequens esset phylosophia prima.

Ad argumentum aūt primū in ꝯtrius. Respōdēt ꝙ illa ꝯsideratio: ꝛ si diuersa eēt: nō tm̄ eēt ita diuersa: ꝙ induceret diuersitatem in sciētijs. ❡ Sed ꝙ ista nō sunt sufficiēter dicta de facili appꝫ. Nō eni solū: ꝙ est actu ens dicit̄: sed ēt ꝙ actu esse pōt: vnde ꝯtrūcūqȝ nullū ens eēt actu pter mobile: si tm̄ esse posset: tanq̄ȝ in suo significato nō includēs repugnātiā ad actū existēdi motus non esset dictus simpl̄r omni enti ꝯuenire: sed oi actu existēti. ❡ Solo ēt sr. non est sufficiens. Oportet eni ꝙ ōñdat̄ quare ille diuerse ꝯsiderationes: diuersitatē nō facerēt sciarū: q̄ tm̄ in illa solutione nō ōñdit̄ ❡ Ut ergo pfectus intellectus q̄ōnis bēatur: dōm est ꝙ si'n ullū ens posset preter ens mobile inueniri: ex quo physica de quolibet ente mobili determinat considerarēt ipsa tunc de omnibus: ꝛ eēt per ꝯñs vl̄is ꝛ pzia phylosophia: si aūt ꝑ impoīe nibil eēt actu: pter nālia i tota vniuersitate existētiū: esse tm̄ posset pbica tūc nō esset pbia pzia: q: ꝛ si cōsideraret de oi ente: nō tm̄ cōsideraret vl̄r de oi ente: nō solū eni dr̄ ens id ꝙ bꝫ actualē existētiā in nā rerū: sed ēt oē id cui debet̄ esse essentiale siue q̄dditatiuū: ꝑ ꝙ ordinatur ad actū existēdi. Et s̄m quidē tale esse: entia sunt ꝓpria obia intellectus: ꝛ vere scibilia ꝑ ipm. Existētia etenim ꝑ se sol̄ ꝑticularibus debet̄: si aūt non sol̄: nibil esset: sed nec ēt posset eē in reb⁹ pter mobilia: tūc mobile eq̄paret̄ enti: sicut ꝛ bonum. Motus ēt ꝛ quies: tūc oibus entib⁹ ꝯuenirēt: ꝛ essent ꝑ ꝯñs passiones entis inquātū ens: vt pote ꝓpria principia entis ꝯstitera: nā ea q̄ oibus entibus ꝯueniūt pzia principia entis ꝯsequūtur: ꝛ enti ꝯueniūt inquātum ens. Et boc nō ob aliud nisi q: ens eēt ꝓpriū s̄bm mot⁹ sicut ꝛ bō nō ob aliud nisi q: bō est: ponit̄ ꝓpriū s̄bꝫ eē aptitudinis ad rōcinandū: q̄ ꝯuenit oi boi ꝛ soli: sic etiā tūc mot⁹ ꝛ quies: nō tm̄ soli enti ꝯuenirēt: sed etiā cuilibet. Et q: eadē est scia q̄ s̄bm ꝯsiderat ꝛ passionem ex quo physica sola determinat vniuersaliter de motu ꝛ quiete tractaret: ꝛ per consequēs vniuersaliter de ente: ꝛ sic esset: vt dictū est phylosophia prima.

Ad primum ergo argumētuȝ in ꝯtrū dōm est: ꝙ ille diuersus cōsiderādi modus quo res cōsideratur: vt diuersa scibilia: ꝛ diuersa sciē subā: vel diuerse passiones: ad rē: vt ad diuersa sub a ptinentes sciam diuersificare bꝫ. Modus aūt diuersus considerādi: quorum vno ꝯsideratur subm ꝛ reliquo ipsa passio subiecti nō diuersificat sciam. Et ratio est: q: sicut s̄bm est pncipiū ꝓprie passionis: sic ēt cognitio: ꝛ ꝯsideratio ꝓpriā subi: principiū est ꝯsiderationis ꝛ cognitionis ꝓprietatis sue: quēadmodū ēt itellectus qui est babitus principiorum: pncipiū ē sciē: q̄ est cognitio ꝯclusionū: ꝛ id circo sicut ista q̄ ptinēt ad eādē demōstratiōnē nō respiciunt scias diuersas: sed vnā ꝛ eādē: sic ēt cognitio s̄bi ꝛ passionis ad eādē sciam ptinere dꝫ. Quia igit̄ ens inquātū ens: saluata suppositione facta: eēt ꝓpriū subiectū motus: necessario tūc ꝯsideratio de ente inquātū ens: ꝛ cōsideratio de motu ptinerēt ad eādē sciaȝ. ❡ Ad scdm ēt pꝫ rō per idē: ptum⁹. eni pbs ꝯsiderat de s̄ba mobili: nō inquātū mobilis: sꝫ inquātū in ea reseruat̄ rō entis: ꝛ sub e cui⁹ cōsideratio nō differret a ꝯsideratione de s̄ba mobili i eo ꝙ mobil̄: si nulla s̄ba eēt pter mobiles.

Est autem b ꝯsiderādū: ꝙ ipossibile ē solā s̄bam mobilē eē: ꝛ ipossibile ēt ad eē deduci s̄baȝ imobilē: si eēnt tm̄ entia mobilia: q: ens mālē ꝓductiuū entis immālis esse nō pōt. Nibil ēt pōt de nō eē ad esse deducere seipsum: b aūt nō obstante adbuc vera est illa ꝓpositio: qua dicit̄ ꝙ si nulla s̄ba esset pter mobiles: esse tamē posset scientia naturalis nō esset pzia phylosophia. Nā veritas ꝯditionalis nō tollit̄ ꝑ ipossibilitatē antecedētis. ❡ Cō septa

SIto igit̄: ꝙ phylosophia nālis eēt phylosophia pzia: si eēnt tm̄ entia mobilia: ꝛ ꝙ tūc ens inquātū ens esset eius ꝓpriū subiectū. Nūc vidēdū est vtꝝ rebus sic stātibus ponēduȝ sit s̄bm eius eē ens mobile: vel corpus mobile: ꝛ videt̄ ꝙ sic dōȝ corp⁹ mobile. Nā cōmen. in. xii. metba. s̄m translationē nostrā: sic dicit: si aliqs dixerit ꝙ dictum est in logica: ꝙ nulla facultas babet ꝓbare sua principia: sed subiectū sciē nālis est corpus mobile: ꝛ eius principiū est substātia abstracta: dicemus ꝙ b verū est: ergo corpus mobile est

le est subiectum in scientia naturali.

Ad hāc qōnem dicūt aliqui q̄ sbm nālis phie nō ē ens
mobile: sȝ corpus mobile. Cui⁹ rōnē triplicē assignāt.
¶ Quarꝫ prima est: q2 additio q̄ fit ad ens immediate
nō pōt eē additio drie: cū eni differētia non addat nisi
generi: si adderet immediate enti: oporteret ipm esse ge
nus cuius 2riū in .iiij. metha. oñdit: fit āt sibi additio
modorꝫ essendi: ad eandē vero sciam ptinet considerare
ens ⁊ modos eius. Si ergo mobile adderet immediate
enti pria phia que cōsiderat de ente 2sideraret ēt de mo
bili: ⁊ per 2ñs nālis phia non eēt scia distincta a phia
pria. ¶ Scda aūt ratio ipsorū est: q2 quandocūq3 aliq̄
passio se hȝ per accñs ad aliqd sbm de illo sbo respectu
illius passionis non pōt esse nisi p accñs scia. Mobile
āt p respectū addēs p accñs se hȝ: cū nō fluat ex princi
pijs entis inquātū ens: igitur de ente respectu mobilis
nō erit scia nisi p accñs: ⁊ p 2ñs phia nālis: stāte facta
suppōne: eēt scia p accñs. ¶ Tertia aūt rō eorūdē est: q2
nulla scia pōt facere reductionē ad imediata: ⁊ p se no
ta nisi reductionē faciat ad principia subi passiōis sue
ad pricipia āt entis scia nālis reductionē facere nō pt
q2 h principijs trāscendūt limites ipsius. Si igitur ens
mobile eēt ipsius nālis scie subm: ipa nullo mō ad ime
diata ⁊ p se nota posset facere reductionē: nō igitur ens
mobile: sȝ corp⁹ mobile ē ponēdū ppriū sbm hui⁹ scie.

Quod autem ista positio stare nō pos
sit nō est difficile osten
dere: ad eius tñ pleniorē intelligētiā habēdā cōsideran
dū est: p̄io vtrꝫ mobile teneat se in rōne passionis in il
la coniunctione: qua dī corpus mobile vel ens mobile.
¶ Ad cuius euidentiā cōsiderādū est: q̄ in oī eo q̄ est p
priū alicuius scie sbm: opȝ de necessitate dare aliqd q̄
sit tanq̄ rō formalis determinās ipm ad cōsideratione
scie illi⁹. Cuius declaratio est: q2 cū sbȝ sit tāq̄ obm sci
entie: q̄ hȝ rōnē acq̄site potentie: quēadmodum ēīm ali
qd i se 2tinet: q̄ est rō formalis i oibus q̄ illā potētiā re
spiciūt: sic ēt necessariū est q̄ ⁊ sbm scie sub aliq̄ formali
rōne respiciat ppriā sciam: qua suo mō saluet in oib⁹
que in ipsa intēdūtur. Nā ⁊ ratio formalis ē vnicuiq3
rō: ⁊ pricipiū: mouēdi itellectū ⁊ h rō mālis. Quia igi
tur sbm scie est in ea primū ⁊ principale motiuū itelle
ctus: quēadmodū ⁊ ppriū obiectū potētie ēē ei⁹ ppriū
⁊ pricipale motiuū: necessariū est eē in subo scie ppriā
sibi formalē rōnē: p q̄ ipsum in scia illa mouere dicat
itellectū: h āt maxime necessariū est i eo q̄ plurime scīē
tie 2siderāt. Scientie eni nō distingūtur nisi pp forma
lē distinctionē suorū subiectorꝫ: vnde si in aliquo vna
tm̄ sit rō formalis: vna tm̄ scdm h erit scia de ipso. Quod
si plures sint necessariū ē ⁊ formales rōnes in scibili il
lo plures eē: h aūt plurificatio formaliū rōnuȝ attēdit
scdm pluralitatē modorꝫ: qbus res ipsa cōsiderari pōt: si
ue igit ens mobile: siue corpus mobile: dicat esse nālis
scie: sbm supposito q̄ mobile sit passio: opȝ de necessitat
te aliqd dare in ente: vel in corpe: q̄ sit sicut rō formalis
ipm determinās ad nālis sciētie cōsiderationeȝ: q2 illa
nō sol a naturali pho: sed ēt ab alio 2siderat. Hec aūt
rō formalis: nō ex sola entitate: nec ex sola corporeitate
sumi pōt: sȝ eni rōnē entitatis respiciūt phiaȝ primā.
Scdm vero rōnē corporeitatis circa corp⁹ nō distiguit
phyc⁹ ⁊ mathic⁹: q2 vterq3 vi 2siderat rōnē illā. Nō at
tēditur ēt hoc sȝ solā rōnē sbe: q2 hāc magis respic pri
mus phs q̄ phycus. ¶ Ulteri⁹ ēt si mobile dicat eē pas
sio ipossibile est q̄ rō pdicta: scdm mobilitatē ipsam atte
dat. Prima ⁊ eni ratio formalis subi est cā oium passi
onū eius. Nulla aūt subi passio pōt esse cā oiuȝ ei⁹ pas
sionū: quia tūc eēt cā sui ipsius: ⁊ ideȝ per 2ñs respectu
eiusdē cā esset ⁊ causatū: scdm vnum ⁊ eūdē causalitatis
moduȝ q̄ est ipossibile. Opȝ igr ante oēs sbi passiones
pintelligere ⁊ paccipe i ipso ppriā sibi formalē rōnem
p q̄ hȝ q̄ sit cā oiuȝ suarꝫ ppriarū passionū: ⁊ pp quaȝ
est intētū in scia q̄ de ipso est. Cū igit nec in ente inquā
tū ens: nec in corpe inquantuȝ corpus aliqd accipiat:
vñ sumi possit perfecte talis rō: nec aliqd aliō adiūga
tur eis cū dr ens mobile: vl corpus mobile: q̄ ipsa mo
bilitas vr q̄ sit necessario dōm q̄ ibi mobile nō se tene
at in loco passionis sȝ in loco formalis rōnis determi
nās: vl ens: vel corpus: ad cōsiderationē scie nālis: q̄ ēt
ipsa reduplicatio facta ad mobile oñdere videtur: dici
mus eni q̄ ens mobile: vel corpus mobile: nō iquantū
ens: vel corpus: sed inquātū mobile est subȝ phie nālis
⁊ q2 reduplicatio dicit: cāȝ oñdit per h q̄ mobile tm̄ ē
cā ⁊ rō: ⁊ loco rōnis formalis sumptū in eo q̄ ponit sbȝ
in scia predicta. Et q2 pria formalis rō subi non est sua
passio: vt ostensuȝ est: necessariū est q̄ mobile ibi nō te
neat locū passionis: sed locū hūc tenebūt motus ⁊ qes.
¶ Si aūt aliquis velit oīno proteruiēdo dicere q̄ mo
bile est passio: ⁊ si sumat loco formalis rōnis quēadmo
dum ppria accidētia in diffinitionibus sumūtur loco
drīarū: ēt cōtra ipsum potrimus pcedere. Nā ad mi
nus ipm 2cedere opȝ: ⁊ de plano cōcedet q̄ inquātū su
mit loco formalis rōnis: non sumitur loco passionis:
sumit eni loco formalis rōnis: iquātū aliquo modo in
dicat principiū oium passionū: ⁊ sumit loco passionis
iquātū dicit id q̄ pueniit in sbo ex illo principio forma
li: tūc āt si voluerim⁹ h duo noib⁹ distiguere: dicere po
terimus q̄ illud pricipiū ē nā: ⁊ sic nāle erit rō formalis
⁊ mobile hēbit rōnē passiōis: siue igit h q̄ dico mobile
siue h q̄ dico nāle sit formalis rō subiecti nālis scie: vidē
dū ē mō cōuenienter: cui sit pprie addēdū vtrū. s. corpi
vel enti: h eni viso stati erit notū qd sit subiectū istius
scie: necēriū ē eni h eē aggregatū ex addito ⁊ illo cui fit
additio q̄ āt h additio pprie nō possit fieri ad corp⁹: sȝ
magis fiēda sit ad ens ō facili appet. Māifestū ē eni q̄
eē distinctiuum alicuius: siue modus sit: siue dria ei p
prie tm̄ adiūgit q̄ cū aliq̄ sibi opposito distiguit ⁊ h ali
cui sub illo distiguibili cōtento: sicut euidēter i singulis
appet p se .n. eē ⁊ p aliud que modi sunt ens distinguē
tes ex opposito ipsi enti adiungūtur pprie dōo ens per
se: vel ens per aliud. Nō aūt debēt addi pprie alicui q̄
sub ente 2tineat. Nō eni pprie dī sba p se: nec ēt ⁊ bm
dr q̄titas per aliud: sic etiam q2 rōnale ⁊ i rōnale di
uidūt aial ex opposito ali pprie addūtur: dōo aial rō
nale: vel inrōnale aial. Nō autem pprie adiungūtur
alicui posito sub eo. Nūc autē ita est q̄ nāle ⁊ non nāle
sunt modi generales entis: ens ipsum diuidētes imme
diate ex opposito q̄ qdē ex eo apparet: q̄ nō solū quedā
sba est phyca: ⁊ qdā nō: sed ēt quedā qualitates sūt phy
ce: ⁊ quedā nō: ⁊ quātitas etiam nālis inuenitur. Pa
tet ergo q̄ illa duo non sunt modi spāles vni⁹ generis
sed modi generales pluribus generibus pdicamētorū
Sunt ergo modi diuidentes ipsum ens immediate ex
opposito. Sibi igit ppriīssime addunturz: ⁊ nō corpori
Nam ⁊ si addantur proprie etiaȝ sbe h non est etiaȝ ni
si inquantum ipsa diuiditur per eosdē modos. Corpus
autem per illos modos diuidi non potest: q2 omne cor
pus: quid phycum ⁊ naturale est.

Considerandum est autē q̄ naturale
cum additur enti accipit scdm totam vniuersalitatem su
am. Cū vero adiungitur sbe non sumitur in sua vni
uersalitate: sed restringitur ad illa naturalia: que sunt

in sube predicamēto. Multo vero magis dato q possz
corpori adiūgi. Necessariū ē ēī ipm coartari sicut intel
ligentibus apparet. Quia igitur phycus nālia cōside
rat: fm totā vlitatem suam: apparet euidēter q ens nā
le est eius proprium subiectum z non corpus naturale
Notādū autē q non proprie dicitur corpus aliud ma
thematicū aliud naturale: qz idem est vtrūqz: fm tñ
differentē cōsiderationez. ¶ Ulterius aūt si dicatur q
ipm met mobile est ratio formalis subi scie nālis idez
ēt apparet. Nā mobile duplicez acceptionem bz: qz vno
mō accipit pro eo q est sbz motus: z alio modo sumit
pro eo q inducit: vel abijcitur per motū: z si sumat vt
cōprehendens vtrāqz acceptionem: tūc mobile z imo
bile sunt modi trāscēdētes: z ens ipsuz diuidunt imme
diate ex opposito. Si aūt coartetur mobile ad standuz
pro eo tm q est subm motus: tūc ēt mobile: z immobile
nō diuidūt corpus: qz oē corpus mobile est: z nullū est
imobile: diuidūt aūt ex opposito sbaz imediate: pp q
aliq dixerūt q sba mobilis est subm phye nālis melius
dicētes: q illi qui ponunt h oē corpus mobile. Scdm
h igitur oia manifestū est q nullo mō bene dictū est cor
pus mobile esse subiectum phye nālis: h idem ēt aliter ap
paret. Phylosophia enim nālis non sol cōsiderat mo
tum qui est in quātitate qualitate z vbi: sed ēt trāsmu
tationem que est in suba. Accipiendo igit mobile pro
subiecto opz illud sumere q in se cōprehendit sbcta oīs
transmutationis: h aūt nō est corpus mobile. Corpus
eni mobile sub se nō cōprehendit nisi corpus: nullū aūt
corpus est subiectū trāsmutationis: que est in sba: opz
igit aliquid vniuersali9 accipere: q nō pōt esse nisi sba
mobil: z magis pprie ens mobile. Sub istis enim pti
nētur nō soluz corpora: sed ēt materia: que sbz est gene
rationis z corruptionis. ¶ Et tale subm est vlius cor
pore mobili: idcirco ptīs nālis probare pōt corpus mo
bile. Quāuis eni scia nulla pbare possit d subiecto p
prio q sit: pt tñ bñ dscēder ad h pbādū d ptēis sb sbo
suo: vnde si corpus mobile eēt sbz phie nālis: nullo mō
in scia nāli probari posset ipsum esse. Nunc autem qz
est de contentis sub subo eius: nullū inconueniens est
si ad probādū h descēdit. ¶ Si autem dicat sicut quidā
dicūt q in scia nāli non probat corpus mobile esse: sed
ondit in .vi. phycoz: q oē mobile est corpus appet d
facili q nihil est dictū. Non.n. scia inquirit de existen
tia actuali cōtentoꝝ sub subiecto suo: sz de esse ipsoruz
aptitudinali h āt de aliquo simplici ostendit: pbādo ip
suz nō hre repugnātiā ad actū existēdi: sz q recordor
me dixisse in qōnib9 disputatis in determinatione hu
ius qōnis: d cōposito aūt illud dmōstrat ostēdendo q
principia ipsum cōponētia nō habeant adinuicē ullā
repugnātiā: vñ si demōstrari posset q cponētia ycocer
uum nō haberēt repugnātiam adinuicez statim dmō
stratū eēt q ycocerūus in rerū nā esse posset. Cōponen
tia aūt corpus mobile sunt mobile z corpus ad ostendē
dum igit q illud cōiunctū ex illis duobus esse possit in
rez nā: nō exigit nisi demōstrare q illa duo adinuicē
repugnātiā nō habeāt. Quia ergo in .vi. phycoꝝ dmō
strat: nō solū q mobile nō repugnat corpori: sed etiā q
ad ipsum necessariā hz habitudinē: satis euidenter ap
paret: q de cōiuncto h: q ē corpus mobile eē aptitudina
le ibi demōstrat. ¶ Si āt ad h aliquis pteruiēs dicat
sicut etiam isti dicunt: q h facit phycus nālis subindu
ens psonā primi phy: apparet euidēter q h ēt ē falsuz.
¶ Nunqz enim aliqs artifex pbat aliquid subiduēs
psonā primi phi: nisi in probatione illa accipiat prin
cipia ipsius: qñ autē pbatiōez facit p sua met princi
pia: nō induit psonā aliā q suā. Nūc aūt ita est: q phs
naturalis nō per principia prime phie: sed per sua tātū
pbat corpus mobile esse. Ad sumit enim ad h proban
dū q oē q mouet ptim est i termio a q z ptiz i termino
ad quē: q est principiū pprīū nō pme phie: sed phyc nā
lis. Nō ergo illā pbationē facit inquātū primus phus
sed inquātū phycus. Potest aūt h merito dici de pba
tione illa q facit in .viij. vbi ostēdit q nō oia sunt imo
bilia: sed aliqd est mobile: z p pñs ondit ens mobile eē.
Hec eni nō facit nisi sub induēdo psonā pmi phy. Un
de ēt ibi aliqua assumit: que trāscēdūt facultatē suam.
Qd si ad h dicat aliquis q illa pbatio per effectū est: z
nō per cām: sicut ēt dici pōt de pbatiōe facta i .viij. ap
paret euidēter q nec etiam istud stare pōt. Nā ptim in
termio a q esse: z ptim in termio ad quē: nō est effectus
mobilitatis: sed magis cā idcirco etēni mobile mouet
actu: qz nōdū est in termio ad quē fm totū: sed ptim ē
in ipso z partim est in alio: vnde nō effectus mobil: sz
cālis rō magis assumit ad pbādū nō de corpore: sz de
toto cōiuncto: q est corpus mobile q sit. Patet igit per
oia que dicta sunt modo q phya nālis descēdit per sua
principia sicut in aliqd cōtētū sub subo suo: istū ipsuz
corpus mobile ad probādū ipsum esse: vñ nullo modo
aliqs sapiens dz pcedere q corpus mobile sit sbm phie
naturalis. ¶ Hoc āt satis euidēter appet psiderādo ip
sum pcessum quē Arist. tenuit in phia nāli. Cum eniz
scientia libri physicoꝝ sit ps suprema phylosophie na
turalis: id in ipsa notificare debuit q est subiectū eius
z subiectū totius scientie pdicte. Notificauit autē ibi
nām ex cuius notificatione statim apparet notificatio
entis naturalis. Corpus aūt diffiniuit in parte huius
scie non cōmuni: sed speciali: sicut in libro de ce. z mū.
vbi ēt satis euidēter apparet notificatio corpis physici
z maxime ex eo q post notificationez corpis adiungit
q corpa physica naturaz hñt que est principiū in hqs
motus z quietis. Dans per h aperte intelligere q nec
corpus: nec corpus naturale est cōmune subiectū phylo
sophie nālis: sed quoddam pticulare sub ipso contētuz
z in parte speciali z nō cōmuni z suprema talis scie cō
sideratū. Et hē: q ait cōmētator in scdo physicorū.

Sciendum est inquit q subm istius libri. s. physicorum est natura: z principia naturalis: cū sint cōmunia oibus
rebus naturalibus: z statim post adiungit: z ideo in h
libro. s. physicorū nō diffiniuit corpus nec alia de qui
bus cōsiderat nālis: sicut fecit in principio celi z mun
di: ex quibus verbis satis euidenter apparet q idcir
co corpus nō fuit diffinitum in libro physicoꝝ: qz non
est subiectum eius: sed est vnū de particularibus consi
deratis in alijs partibus sub subiecto contētis libri
predicti. ¶ Patet igitur q si dicamus mobile esse for
malem rōnē subiecti phie naturalis: non debemus ip
sum addere ad corpus ullo modo. Uidendum est ergo
vtrum addendum sit sube: vel enti q autem enti sit ad
dēdū si est passio etiam apparet. Si autem accñs adiū
gitur proprie q ponit in diffinitione sua: sicut patet p
accñs cuncta discurrendo. Quia.n. nasus ponitur in
diffinitione symi: qz symum est nasus curuus: ipsi na
so z nō alteri symum adiungitur immediate dicendo
nasus symus. Ens aūt est q ponitur in diffinitiōe mo
bilis: cuius declaratio est: quia illud idez q ponitur lo
co generis in diffinitione passionis: scde ponitur illud
idem etiā loco generis in diffinitione passiōis pme nec
differūt i alio: nisi qz i diffōne passiōis scde ponit cum
adiunctione passionis prime in diffinitione aūt prime
passionis non cadit cum ipsa tali passione: quia nullu z
diffinitum ponitur in diffinitione propria. Nunc aūt

fm q

sm q isti concedunt mobile est passio prima ⁊ mot⁹ pas sio secũda. In diffinitiõe autẽ motus ponitur ens: cũ adiunctione mobilis: q2 in tertio physicorũ dicitur q motus est actus entis mobilis: igitur in ipsius mobilis diffinitione loco generis d3 poni ipsu3 ens: ⁊ per cõsequens immediate soli enti ipsum mobile adiungi debet dicendo ens mobile. Sub hoc autem non additur sic immediate: quia etiam sua acceptio: vt supra dictum est i ipsa coartatur. Et propterea optime dicit phus in .xj. metha. quia naturalis actiua ⁊ principia speculatur: non aũt corpo2: sed entium: inquantum mota: non in quantu3 entia. Si autem dicatur: sicut rei p̄itas se habet: q mobile non est passio: sed formalis ratio subiecti supradicti. Adhuc nostra probatio manebit. Idez eni ẽ q ponitur loco generis: in diffinitiõe subiecti i descriptione passiõis: ⁊ in descriptione formalis rõnis. Nã aial ponitur loco generis in diffinitione hoĩs: ⁊ i descriptione rõnalis ⁊ risibilis. Qõ autẽ mobile non sit passio: sed dicti subiecti ratio formalis: ostendetur in secũdo: ad presens ãt sufficiat scire q siue mobile: siue naturale sit p̄dicta ratio enti debet imediate addi ⁊ nõ corpi. ¶ Rõnes aũt i contrarium de facili soluũtur: sunt. n. duplices modi ipsius entis: q2 generales ipsum sm se p̃ntes: ⁊ hos considerare d3 illa eadem scia: que considerat de ente ⁊ speciales qui ipsum cõsequuntur: ex applicatione ⁊ ad materiam specialem: quales modi sunt mobile quantum ⁊ alia similia. ¶ Et scientia conside rãs hos modos nõ d3 aliter esse eadem cũ metaphysica: nisi sicut scientia subalterna eadem est cu3 subalternante: ⁊ sic se habet phylosophia naturalis ad phylosophiam primam. ¶ Unde patet rñsio ad primum argumentum. ¶ Scdm etiam iam solutum est. Motus enĩ oriť ex p̃ricipiis entis mobilis iquãtũ mobile. Si autem dicatur q prima passio est mobile: tunc dicẽdũ q naturale sibi preintelligitur tanquam ratio formalis subiecti phie naturalis. Et ex principiis quidem entis naturalis mobilitas causať. ¶ Ad tertium dicẽdum est q phylosophie naturalis reductionez facit ad principia subiecti sui: siue h̄ dicatur ens naturale: siue mobile. ¶ Auctoritas aũt cõmunis sic exponenda est: vt dicatur q ipse concedit corpus mobile esse subiectũ huius scie: non ratiõe totius aggregati: nec ratiõe partis: que est corpus: sed ratione eius q est mobile q qdez ratio formalis est huius subiecti: vt ostensum est: vnde ⁊ dicit ipse i.iiij. metha. q scie naturales cõsiderant de quadam parte entis, s. de ente mobili: ⁊ de accidentib⁹ essentialibus eius: sm q est mobile.

¶ Qõ prima.

DEterminato itaq q ens mobile subiectũ est in phylosophia naturali: videndũ est p̃nr vtrum h̄ sit subiectum in libro physicoꝝ. Et videtur q non. Idem enim non est subiectum partis ⁊ totius. Ex quo igitur ens mobile subiectum est totius phylosophie naturalis: non videtur q possit esse subiectum in sciẽtia libri physicoꝝ. Probatio autem maioris est: quia sicut tota scientia respicit totum subiectum: sic etiam videť q p̃tes scie nõ debeant respicere nisi partes tantum aliquas subiecti.

Ad hanc qõnem dõm q idem debet esse subiectũ in libro physicorũ: ⁊ in tota phylosophya naturali: cuius ratio est: quia idem est subiectu3 in aliqua scientia ⁊ in suprema parte eius. Scientia autem libri physicorum est suprema pars phylosophie naturalis: vñ idez debet esse subiectum vtrobiq3: probatio autem maioris propositionis est: quia sicut se habent principia vnius partis scientie ad principia aliaru3 partium: sic etiam ⁊ subiectum illius vnius partis se habet ad subiectã aliarum. Principia autem supreme partis sciẽtie in sua virtute continent principia omnium aliarum partium: ⁊ tota3 etiam scientiam: cum ipsa sint prima scientie principia: vnde necessarium est q subiectum etiam istius partis in se aliarum contineat subiecta: ⁊ totum etiam subiectum scientie totius: hoc autem esse non posset nisi idem esset subiectum in tota sciẽtia: ⁊ in suprema parte eius.

Ad argumentum autẽ factu3 in 2rium dicũt aliqui q ens mobile vniuersaliter sumptum est subiectum in libro physicorum sumptu3 vero sm omne3 modu3 suum est subiectum in tota phylosophia naturali. Sed h̄ ratio non videtur aliqd valere. Tunc enim proprie aliquid q potest sũmi multis modis sumi dicitur vniuersaliter quando sumitur sm omnes modos suos vnde si ens mobile sumptum vlr est subiectum in libro physicorum sumptum vero sm omne3 modum subiectum est in tota phylosophia naturali: eodem modo subiectum erit vtrobiq3 q esse non potest.

Et idcirco dicendum est q cum simpliciter dicatur q nullo addito dicatur: vt habetur in libro topi. Ens mobile simpliciter. i. sic sm se sumptum: sine ullo additamento: subiectu3 est in libro physicoru3: sumptum autem vniuersaliter: siue sz totam: vel omnem considerationem suã: subiectum est in tota phylosophia naturali. Unde tota phylosophia naturalis respicit ens mobile sm considerationem suã tota3. Scientia vero libri physicoꝝ ipsum respicit non sm totam: sed sm partem considerationis sue. Et per h̄ patet quomodo intelligenda sit probatio maioris propositionis soluti argumenti. Qõ prima.

COgnito igitur q idem est subiectum in tota phylosophia naturali: ⁊ libro phycorũ videndu3 est vlterius sc3 vtrum scientia huius lib. sibi subalternet scientiam omnium librorum sequentiũ: videtur enim q non. Partes enim sciẽtie non videnť se mutuo subalternare. Sciẽtia vero libri physicorum vna est de partibus phylosophie naturalis: non videtur ergo q inter ipsa3 ⁊ alias partes debeat cadere subalternatio.

Ad hanc qõnem dõm videtur q sciẽtia libri physicorum: omnes alias partes phylosophie naturalis sibi subalternat. Cum enim tota scientia virtute in principiis consistat: necessarium est habitudinem scientie ad scientiam correspondere habitudini principioru3 ad principia. Nunc autem principia libri physicoru3 sibi subalternant principia omnium aliarum partiu3 cum illa sint prima: ⁊ alia secunda: ⁊ secunda in priorum virtute sint contenta. Unde necessarium est q scientia libri physicoru3 sibi subalternet oẽs alias partes phylosophie naturalis. Qõ etia3 ex eo apparet: q2 alie partes tam principia q subiectum proprium isti⁹ contrahunt ⁊ applicant suo modo ad materiam.

Argumentum autem factum in cõtrarium soluere nõ est difficile. Non enim esse partes vnius scientie impedit subalternationem: supposito q vna earum sit suprema ⁊ continens prima principia totius scientie.

¶ Questio prima. Lectio prima.

Expeditis igitur qōnibus que premittende erāt ante qones litterales: restat nūc persequi qōnes illas que ex snia phy. in h lib. quoquo modo sumi possunt. ¶ Primo aūt posset aliquis dubitare: qōno veritatē habeat h q dicit tho. vz q intelligere respiciat diffinitiones: et scire respicit demōstrationes.

Ad quod dicendum est q scire ponit sciaz q est habitus pclusionū: intelligere vo ponit intellectū: qui ē habit⁹ pricipioꝝ. pricipia vero demōstrationis sunt duplicia: quia qdam extrinseca et qdā itrinseca. Intrinseca aūt pncipia pprie et pfecte dmōstratiōis sūt diffōnes: et idcirco itellectus: q est habit⁹ pncipioꝝ maxie respicit cognitiōem illā q ō diffinito hr p diffinitionē. Hec eni cognitio nō hētur p discursum rōnis: sed magis p intellectū distincte iruentē qdditatē rei. Scientia vero q est habit⁹ pclusionis habet p discursum rōnis a notis i ignota. In h āt discursu sciaz cānte psistit demōstratio: et p tāto tho. dixit: q scire respicit demōstratiōes: et itelligere diffinitiōes.

¶ Textus.

¶ Quoniā gdē itelligere et scire pringit circa oēs scias qrū sūt pncipia: aut cāe: aut ela ex hoꝝ cognitiōe.

¶ Qō scda.

Secundo posset dubitare aligs qūo differāt: et gd resonāt principiū causa et elm.

Ad quod dicit tho: q cā i plus se hz q elm: elm eniz sicut hr in. v. meth. ē ex quo cōponit aligd prio et manet i eo: vñ qz lre prie sūt i cōpōne sillaꝝ et manēt in eas dñr sillaꝝ ela: sz higit elm dr tm de itrinsecis. ¶ Causa pro dr de extrinsecis: nā cā id dr ex quo res dependet sz suū eē: vl fieri: depēdet āt res i eēndo nō sol ab his q sibi iexistūt: sz ēt ab hcis q ext ipsaz sūt: quēadmodū mixta nō sol depēdēt a sua mā et foia: sed ēt a motu corpoꝝ celestiū. ¶ Pricipiuz pro ad h i plus q cā se hz: iportat eni ordinē cuiusdā pcessus: q ēt i eo q nō ē cā repit: vñ pūctū ē pricipiū linee: et nō ē ei⁹ cā. Qz ergo tot⁹ pcessus rei inesse originat ab agēte p pricipia possūt h intelligi cāe mouētes: qz pro res i eēndo depēdet a foia q ē rō eēndi: et i fiēdo depēdet a fine: q est rō fiēdi vnūqōq ad finē ordinatū p cās itelligere possumus cās foiales et finales: p ela pro itelligūtur cāe males: qz mā est pncipiū i via generatiōis oium q igrediūtur cōpōnez rei.

¶ Textus.

¶ Tunc cognoscere arbitramur vnumquodq cū causas primas et prima principia cognoscimus et c.

¶ Qō tertia.

Tertio posset dubitare aligs vtrum ad pfectā cognitionē ō re hēdā exigat cognitio oiuz cāꝝ ei⁹ pximarū et remotarū: et vr q nō. Cū eni res nālis hēat oēs cās: et pria cā agēs et finalis ei⁹ sit cā tot⁹ vniuersi: scia nālis: q hui⁹ cāe cognitionē tradere nō pōt: nō poterit tradere pfectā cognitionē de rebus nālibus: q videtur esse inconueniens.

Ad hāc qōnē dōz est q ad pfectā cognitionez rei exigat cognitio oiuz cāꝝ ei⁹. Cuius declaratio i re nāli ē: q a vnūqōq se habet ad cognosci: sicut se hz ad eē: esse ēt rei nālis pstituit eēntialr p mām et formā: vñ necessariū ē: q cognitio rei ēt ipsi⁹ pstituat ex cognitiōe vtriusq: forma āt pfecte cognosci nō pōt nisi sciat qre sit pfectiōis: h āt non scitur nisi sciatur habere perfectionez limitatam et q nō est tā excellens: vt ipsam sortiat ex seipsa: sz tm p effluentiā ab aliquo agente per h aūt ad cām agētem iportatur habitudo. Res aūt iportans habitudinem ad aliquid: nō potest perfecte sciri quo ad cuncta q iportat: nisi cognoscatur ipsa habitudo: h vero non cognoscitur absq cognitione terminātis ipsaz. Quia igitur habitudinē forme effluētis ab agēte: inquātū hui⁹: hz ipse agens terminare. Manifestū est q perfecta cognitio talis forme: nō habetur nisi cognoscatur agēs: h āt perfecte inquātū tale nō cognoscit: nisi cognoscat virtus actiua per q agit: agēs vero sz in virtute primi agit. Exigitur ergo necessario ad perfectā cognitionē rei nālis cognitio agētis pxpinqui et remoti. ¶ Vlterius aūt agēs inquantum agens nō cognoscit nisi cognoscatur ratio agēdi. Agit aūt pp finē: et finis scōarius non mouet nisi in virtute principalis: requiritur ergo ēt cognitio finis vltimi et proximi: sic itaq manifestuz est q ad perfectā cognitionē rei exigit cognitio oium cāꝝ eius. vnde super illo verbo (tūc arbitramur et c.) ait cōmētator: qcūq dicit se aligd scire n dicit h nisi sciuerit illō p omnes suas causas propinquas: et remotas et ifra parum. Videt ingt mihi q intendit per pria principia causas: que sunt extra rem. s. pmū agens: et vltimuz finem rerum omnium.

Ad argumētū in priū dōm est q scia nālis in genere suo est perfecta et non simpliciter: et istam perfectam cognitionem tradit de rebus naturalibus que potest per principia naturalia haberi.

¶ Qō quarta.

Quarto posset quis dubitare vtrū mā sit vltimū i cognitiōe sicut dicit tho. videt .n. q nō: nā pfusa sūt nob prius nota: sz cōfusa cōueniūt cū mā in qua nihil est distinctuz: et que ē potētia vnde videtur q ēt materia sit nobis prius nota.

Ad hanc qōnē simplr dōm est: q materia gd vltimuz est in cognitione. Huius aūt declaratio est: qz actus ratio ē et principiū essendi et cognoscēdi. Mā vero nō est act⁹ sed potētia: actus aūt et pfectio ipsi⁹ est ipsa forma: igitur mā nō cognoscit nisi per cognitionē sue forme: et sic cognitio forme pcedit cognitionē māe. ¶ Vlterius etiam: qz forma suū esse ab agente accipit ad perfectā sui cognitionē: psupponit cognitionē de agēte: agēs āt nō hz q sit agēs huc effectū p se: nisi psupposita intentiōe finis: et sic ex cognitione eius dependet cognitio omniū aliorum: ita q sm h vltimū in cognitione est materia.

Ad rationē in contrarium dōm est q cōfusa claudūt in se actum ad minus imperfectum. Materia vero de se nullū actum ponit. Necessarium est autem q esse q cognoscitur cognoscatur per actum aliquem imperfectum: vel perfectum. Actus eni pfecti⁹ est principium cognitionis pfecte: iperfectus āt pōt esse principium cognitionis imperfecte: vnde nō est ōmnio simile de pfuso et materia: qz per pcessum ad materiam actus tollitur totaliter q est ratio cognoscendi vnumquodq.

¶ Textus.

¶ Innata āt ē ex notiorib⁹ nobis via: et certiorib⁹ et c.

¶ Qō quinta.

Quinto posset dubitare aligs vtꝝ sit verꝝ q hic dicit cōmētator. s. q ea q sūt pter primā māmembers et vltimā formā cuiuslibet reꝝ nāliū: sūt māe cōposite: et forme cōposite: et vr q nō: qz forme ē i simplici

simplici eē cōsistēs: vt dicitur in lib. vj. principiorum.
Ad istam qōnem est dōz: q̄ per primam mām
pōt cōmētator intelligere mām: vel fm se sumptaz: vel
fz q̄ respicit formam elalez: vl fm q̄ respicit formā en
titatiuā: p vltimā ēt formā pōt intelligere: vl formam elē
vel formā vlem: sicut formā corpis inquātū corpus: vl
teri⁹ cōpositio duplex est: qz fm rē: z fm itentionē: z lo
quēdo qdē de cōpōne. fm rē: z fz itētionē nulla forma
sbalis est cōposita. Nā tūc aut eēt cōpositio ex plurib⁹
formis: aut ex plurib⁹ materijs: aut ex mā z forma: ex
materijs āt tm̄ cōposita eē nō pōt: qz cū p nām māe: so
la potētia ponat forma: tūc nō eēt actus: sz potētia q̄ ē
ipos. Nō pōt ēt foia eē composita ex mā z forma: qz de
rōne forme ē q̄ sit act⁹: vñ z actus pdicaē eēulr de foia
Cōpositū āt ex mā z forma nō pōt dici actus: nō igitur
dz dici foia sed formatū. Est ēt forma fz se totā pfectio
māe: q̄ nō posset esse: nisi in se clauderet māz: qz mā pfe
ctio nulli⁹ pōt eē: nō pt ēt eē cōposita ex plurib⁹ formis
realr differētibus: qz tūc eēnt plures forme sbstāiales
eodē: q̄ ē ipos: vl ēt accñs eēet ōcēntic sba: si altera il
laz formaz cōponētiū eēt accñs q̄ ē ipos. Si āt loqua
mur de cōpōne q̄ est fm itentionē: tūc cōposite sunt oēs
foie que sūt pter formā vltimam: siue forma vltima di
cat foia vlis: siue ēt forma: eū forma eni mixti cōtinet
in se qcqd ptinet forma eli: z ad hec amplu⁹ vñ claudit
in se gradū pfectōis elalis forme: z gradū ēt pfectōis
altioris: qui tn̄ gradus in ea realr nō differūt. Et idcir
co intelligiē eē fm intentionē ex pluribus gradibus cō
posita: forma ēt vlis ponit gradū generalē pfectionis:
q̄ foia spālis in se claudit: z supaddit ēt gradū spālez
sic ergo oēs forme pter vltimaz cōposite dnr. Materie
ēt dicūtur cōposite: qa oēs gradus forme spālis pter vl
timū sunt velud materiales: z sic se tenēt: cū materia vl
ēt h dicaē: qz mā mixti respiciēdo formā mixti respicit
ēt pfectionē eli fz tn̄ q̄ i isto inuenitur: ita q̄ vltra respe
ctuz ad pfectionē eli claudit respectū ad pfectionē alti
orem: vel ēt h intelligiē pp gradus dispōnū sibi supad
ditos. ¶ Qd āūt dicit forma simplex in eē: h est pp ca
rētiam real z nō itentionalis compositionis.

¶ Textus.

¶ Sūt āt pmū nobis māifesta z certa ɔfusa magis zc.

¶ Qō sexta.

Sexto posset esse dubiū vtruz magis
vlia sint nob magis notiora
videtur q̄ nō: quia magis vlia minus de
perfectione hñt: que āt minus participāt
de pfectiōe min⁹ pticipāt de cognoscibilitate: igiē vlia
sunt minus z per cōsequens p posterius nobis nota.

Ad hāc qōnem dōm est: fm q̄ ait
Tho. q̄ tanto sunt
aliqua cognoscabilia: fm se z naturā suā quanto in en
titate sunt pfectiora: eo q̄ vnūquodq; sicut se hz ad esse
sic se habet ad cognosci. Minus āt vlia perfectiorem
entitatē habēt: q̄ magis vniuersalia: vnde z fz se z na
turā suā sunt eis notiora z prius nota: sed ex parte no
stra econtrario se habet. Naz intellectus noster in pce
dendo de potētia ad actum: primo deuenit ad actū iper
fectum q̄ completū: actus āūt iperfectus: quandam
confusionē ponit eo q̄ solum actus completus princi
piū perfecte distinctionis eē potest: z idcirco intellectui
nro prius occurrunt confusa q̄ distincta. Uniuersalia
vero magis ad minus vlia cōparātur: vt cōfusa ad di
stincta: inquātū plura sub se indistincte cōtinent: z id
circo ipsa nobis inueniūtur esse notiora: q̄uis sint de
nā sua minus nota: z p h patet solutio ad argumentū.

¶ Textus.

¶ Unde ex vlibus ad singularia opz pcedere zc.

¶ Qō septima.

Septimo posset aliquis dubita
re vtrum singulare pri
us sit notum itellectui q̄ vniuersale: z pri
us etiā obijciatur sibi: videtur enim q̄ sic:
quia vnūquodq; sicut se habet ad esse sic
ēt se habet ad intelligi: ad esse āt per prius se habet sin
gulare q̄ vniuersale: quia esse primo: z per se: ē ipsorū
singulariū: vniuersaliū autem est secūdario z ex pñti:
quia vniuersale nō habet esse nisi per eē suoz singulari
um: ergo singularia per prius debēt itellecta eē q̄ vlia.

Ad hāc qōnē dōm est: q̄ singulare nō
pōt esse primo intellectū
hui⁹ āūt declaratio est: qa ad h: q̄ alicui dicaē aliquid
per se z pmo cōuenire exigiē q̄ nō claudat in se aliquid
post illud rōne cuius id attribuitur alicui. Nam si ali
qd post clauderet illud attributū iā sibi non primo: sed
secūdo ɔueniret: quēadmodū quia posse ratiocinari at
tribuiē alicui pter rōnalitatē ipsaz: z hoc post ratio
nale nihil claudit in significato suo dicim⁹ q̄ posse ra
tiocinari per se z prio ɔuenit sibi: quia vero hic hō: vl
tra h q̄ est aial rationale claudit in se iniduiduationez
z designationē eius: dicim⁹ q̄ posse rōcinari non per se
z prio cōuenit sibi: sed secūdario: qa in q̄tuz reseruaē i
ipō rō hois: cui illō prio ɔueit: nūc āt ita ē q̄ eē itelle cō
ueit vnicuiq; p eē qdditatiuū q̄ ē signatū diffōnis h āt
vle sic i se hz: q̄ nihil claudit vltra seipm: sic nihil clau
dit vltra sua diffinientia pricipia: vñ māifestū est q̄ esse
itelligibile sibi prio ɔueit. Sigulaē āt qz vltra ipz qddi
tatiuū eē: q̄ ē significatū diffōnis: claudit dsignationē
z idiuiduationē ei⁹ nullo mō prio h hz q̄ sibi prio: z fz
q̄ ipz ɔueniat eē itelligibile: vñ soluz vle ē illōq̄ ē prio
obm itellect⁹. ¶ Ad argumētū i ɔriū dōz ē q̄ maior p
positio nō itelligaē de actu existēdi: q ɔuenit singularib⁹
p pri⁹: sed de eē qdditatiuo: q̄ est signatū diffōnis. Hoc
āūt prioci cōpetit cui prio debeē diffinitio: h vero p se
z primo solū cōuenit vlibus. ¶ Qō octaua.

Octauo posset aliquis
dubitare: de h de quo est ɔtrouersia inter Tho.
z commentatorē: est vtrum vz genus componatur ex spe
ciebus: videtur enim q̄ sic. Nam phylosophus cum
premisisset: q̄ prius nota sunt nobis magis vniuersa
lia: adiunxit post h nota fiunt principia z elemēta di
uidentibus h: z quia species vnum est de hijs que post
talem diuisionem nota fiūt: videtur q̄ species sit gene
ris elementum: z per consequens q̄ eius compositionē
ingrediatur.

Ad hāc qōnē dōm ē q̄ genus pōt sumi
aut realr: aut itētionalr: e
z si realr qdē sumaē ñ erit vnū simplr. Cū eni alia foia
realis sibi non debeat a formis spērū ei⁹: fm spērum
multiplicitatez: sibi forme reales multiplices corrñdēt
z multe realitates q̄s tn̄ in se continet indistincte: z id
circo nō dicaē vnū pp vnitatē forme: fm q̄ ait cōmēta
tor in. xij. meth. sed ē vnū: fm multarū formarū vnicā
indeterminationē pp q̄ dr in. vij. phycoz: q̄ iuxta ge
nera latēt mlta: h ēt spēs generū elā z pricipia ponun
tur: qz vz genus realitatem aliā non habet vt dictum
est a realitatibus suarum specierum. Et forte q̄ fz hūc
intellectum commentator dixit: q̄ genera componun
tur ex spēbus. Si āt genus itētionalr sumaē cū sibi de
beaē vnus simplr cōcept⁹: de cuius intellectu nō sunt
cōceptus specieꝝ eius: tūc spēs pricipia generꝝ nō erūt

nec dici poterit: q genus ex spẽbus cõponat. Nec etiã equoce erit pdicatũ: sed vniuoce: et sm hũc intellectũ cre do rbo. dixisse: q genus ex speciebus non componitur. Unde apparet ratio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Sustinent autẽ idem hoc quodammodo et nomina ad rationem &c.

¶ Qõ nona.

NOno posset eẽ dubium vtrũ diffinitũ: pri⁹ nobis notũ sit: q diffiniẽtia: sic h ait Ari. Uñ eni q nõ: supra eni dcm ẽ q magis vlia sũt nob pri⁹ nota: sũc ãt aliq diffiniẽtia vliora diffinito: igit sũt nobis nota pus q ipz diffinitũ. ¶ Ad hui⁹ qõnis intelligẽtiã ɔside rãdũ ẽ: q cũ cognitio ponat motionẽ qdã vtutis cognoscitiue ab obiecto cognito: et mouere sit qddaz agere: ad agere ãt se hz vnũ quodq: sicut se hz ad eẽ: necessariuz ẽ q id cui pmo et p se debet eẽ: pmo et p se moueat vim cognoscitiuã: et p ɔñs q p se et pmo cadat i cognitiõe eius Cui ãt nõ eẽ p se et pmo nõ debetur: sed scdo: vel p aliud: h prio et p se: iquãtũ tale: nõ põt p se et pmo mouere viz cognoscitiuã: sed tm scdario: nũc ãt ita ẽ: q totũ ẽ cui p se debet eẽ: ptes ãt sunt scdario: qz nõ nisi p esse toti⁹. Necessariũ ẽ vtiq: q cognoscitiue sicuti cuicunq pmo occurrat ipm totũ: idistincte p se et in se ipo repñtans ptes: et q post ipsa uis cognoscitiua pcedat i distinctã cognitionẽ ptiũ. Et qz diffinitũ totum est: et diffiniẽtia ptes: idcirco opz q intellectui pmo offerat simplr: et hz se totũ illud q ẽ diffiniẽdũ: et q intellectus deinde pcedẽs ad diffinitionẽ ei⁹: diffiniẽtia ipm distinguat et cõsideret distincte. Dicit ergo diffinitũ nobis eẽ notius noticia cõfusa: qa prius nobis occurrit indistinctũ: et deide p diffiniẽtia cognoscit distincte: ita q ista notiora nobis ipa sunt sm noticiã distinctã. ¶ Ad argumẽtuz in ɔriũ dõm ẽ: q magis vle si accipiat sm q totũ qddã ẽ cõfundẽs in se multas spẽs: per ipm diffiniẽdas: sic debet pri⁹ nobis eẽ notũ: sed si sumat: vt ẽ ps minus vlis confusa in eius continentia: sic econuerso ipsum min⁹ vniuersale prius nobis notum inuenitur.

¶ Textus.

¶ Necesse ãt ẽ aut vnũ eẽ principiũ: aut plura &c.

¶ Lectio scda. Qõ prima.

HIc primo querẽdũ ẽ: vtrũ iquirere d pncipiis rerũ nãliũ ptineat ad phiam nãlẽ. Videt eni q nõ: nulla eni scia ingrit pncipia sui sbi: vt declarat i posteriorib⁹ analeticis: sed supponit ea tm: principia aũt rerũ nãliũ: sunt pricipia entis mobilis: q est subm in phia nãli: igitur ingstio de talib⁹ principiis: vt vr: ad phz nãlẽ nõ ptinet.

Ad hãc qõnẽ dõm est: q qlibet scia vt accipit ex prio posteriorũ accipit de suo subo qd ẽ: et si ẽ: nõ pbãdo. s. aliqd istorũ: sed vtrũq sumẽdo simplici acceptiõe: d passiõe etiã sumit: nõ si ẽ: sz qd ẽ: q d⁹ p nomẽ. Qd aũt subi accipit accepta diffõne ei⁹ qvocat positio: et radix posita: qz simpliciter absq pbatiõe ponit i scia pro fundamẽto et radice oium: q sunt i ipsa dmõstrãda. Nõ põtãt sumi diffinitio nisi sumãtur diffiniẽtia: que sunt principia subiecti diffiniti. Quelibet igitur scia: hz h debet sua et sui subiecti pricipia accipere. Qd si h: que sumit ignota sint: oportet ea inquirere et inuenire sine demõstratione et post ad alia pcedere. ¶ Uez ẽ ãt qz est duplex via demonstrãdi: qa vna ex prioribus: et alia ex posteriorib⁹ vt pote ex pricipiatis: vel ex effectibus. Et prima qdem via: nulla scia habet sua principia probare. Potest tñ bene h facere per secundã viam: sicut cõmẽtator ait: sic autem videtur eẽ in pposito: pbatur eniz: que et quot sint rerũ naturaliũ et trãsmutabiliuz principia: ex cõditionibus motus et trãsmutationis. Motus aũt nõ cã: sed effectus est talium principiorum: vnde patet solutio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Id quidem igitur si vnum et immobile sit: quod est intendere: non de natura est intendere.

¶ Qõ secũda.

SEcũdo posset forte aliqs querere vtrũ nãlis disputare possit ɔ negantẽ principia ipsius: videtur eni q sic: quẽadmodũ enim scia cõmunis ad sua pricipia se habet: sic etiã: vt videtur: scia specialis habet se ad sua: põt autem disputare: et disputat primus phs: ɔtra sua principia negãtem: igitur pari rõne: vt videtur: artifex specialis sicut phs nãlis: cõtra negãtes sua principia disputare põt.

Ad hoc dicẽdum est: q nõ est omnino simile de pria phia: et de phia nãli. Primus et enim phs versat circa ens: sm suã totalitatez. Nihil autem potest adeo aliqs negare: qui nõ cõcedat esse. Ex h aũt concesso: primus phs viã habere põt ad disputãdũ cõtra quẽlibet: qui destruit pricipia eius: omnia enim h vel fundant super esse: vel supra partes eius: qz ãt phs naturalis: non accipit ens i cõmunitate sua: nõ est necessariũ eũ qui negat principia ipsius: aliqd concedere q ad naturalem phylosophum pertineat: et ex quo ipse viam habere possit ad disputanduz contra eum. Potest aũt sumere talem disputationem: et adsumit sub inducendo primum philosophum. Unde pz solutio ad argumẽtũ.

¶ Questio tertia.

TErtio quia scientia cõis: que habet disputare cõtra negantes pncipia dicitur eẽ metaphysica: et dyalectica posset merito dubitare aliquis: vtruz dyalectica sibi subalternare possit ceteras scientias: sicut metaphysica: videtur enim q sic: quia vt habetur in quarto metah. circa idem versatur primus phylosophus et dyale. et vterq considerat de omnibus igitur si pria phylosophia sibi scias oẽs subalternat pari ratione videtur q h debeat facere logyca.

Ad istam questionẽ dicendũ est: q de talibus scientiis põt subalternatio duplex inueniri: vna quidẽ sm modum ipsum argumentandi: quo sciẽtie singule vtuntur: et alio modo sm ipsam substantiaz sciẽtie. Et primo quidẽ mõ dici potest q logyca sibi subalternat singulas scientias. Moduz enim argumentãdi ipsa sola considerat simpliciter: declarando per cãm propter quid conditiones: et proprietates eius: quibus cetere scientie vtuntur: non dicendo de ipsis: nisi tantũ quia: et non propter quid. Applicãt etiam ipa ad suas proprias materias. Si vero loquamur de subalternatiõe: secũdo mõ sumpta: q ẽ ppria subalternatio sciaz: sic vr dõz: q logyca: ceteras scias sibi subalternet. ¶ Nã qũuis ens rõnis q ẽ sbm ei⁹ se ad oia extẽdat: nõ tñ sũt alie scie de ptib⁹ entis: iquãtũ cadũt sub ente rõnis: sz iquãtũ cadũt sub ente simplr: alias. n. oẽs scie d entib⁹ rõnis eẽ dicerẽt. Qz igr ens simplr qm⁹ phs ɔsiderat: dr oprie q scie speciales ɔhũt sbm ei⁹. Nã et si videant ɔhere ipm ens rõnis: h tñ nõ directe faciũt: qz ens rõnis: sed qz enti simplr equipat: q cetere sciẽtie habẽt ɔhere directe. ¶ Patet itaq solutio ad argumentum

quãuis

quāuis eni logica circa oia versef: non tñ versaf circa ea in quātū pertinēt ad ens simpliciter: q subiecta alia rū sciaꝝ ꝯbūt directe: sed ſ3 q spectat ad ens ipsum rō nis: vnde nō est simile de ipsa ꝛ phia prima. Hoc autē pcertius declarare magis pertinet ad librum meth. q̄ ad istū: ꝛ ideo dimittaf ad pſens. ¶ Qō quarta.

Quarto q: b queri cōsueuit vtrum dictio exclusiua addita vni relatiuoꝝ reliquū excludat: posset aliquis de h forte dubitare: ꝛ videf q nō: qꝛ relati ua posita cū se ponāt p̄ ꝯtra se pimāt: ad exclusionē vni⁹ sequtur exclusio alteri⁹: ꝛ ꝯ̄ ſ3 sequtur: q ſi dicto exclusiua addita vni relatiuoꝝ reliquū excluderet. Necessario ēt excluderet illud: cui addif: q ē in cōueni ens. Nō videf ergo q vni addita reliquū excludat.

Ad hāc questionē dicitur aliqui q dictio exclusiua addita alicui: nō excludit illa: que sunt de pmo intellectu eius: nec que sunt de essentia eius: sicut addita hoi nō excludit aial: qꝛ ipsemet hō est aial. Pabʒ āt excludere illa que nō sunt de intellectu primo: ēt si sint de intellectu scdo: vnū āt relatiuoꝝ: nō ē de pⁱo itellectu alteri⁹: ꝛ ſi sit de ipsi⁹ intellectu scdario: ꝛ id circo dictio exclusiua vni relatiuoꝝ addita: bʒ reliquū excludere.

Sed ista nō sunt sufficienter dicta. Risibile eni nō est de intellectu hoīs nec hō de itellectu primo risibil. ꝛ tñ dictio exclusiua vni ipsoꝝ addita nō excludit reliquum. Sicut enim: ſi tm̄ homo est aial est: ꝛ sensibile est: sic ēt ꝛ risibile est. Econuerso ēt: ſi tātum risibile est: homo est.

Et id circo dōm est melius q dictio exclusiua addita alicui: excludit ea oia que sic diuersa sunt ab illo: q nec ad quidditatem eius pertinēt: nec ad ipsam cōsequūtur: verū est aūt q pria quidditatē alicuius possunt accipi dupl̄r: qꝛ aut in concreto: aut in abstracto: ꝛ ſi sumantur quidem in concreto dictio exclusiua ipsis addita: non excludit ea quoꝝ quidditatē ꝯsequūtur. Nā qꝛ ipsum met. risibile est hō: nō valet: tm̄ risibile est: ergo hō nō est. Si āt ista sumāt in abstracto: tunc dictio exclusiua: ipsis addita excludere bebet illa: que sequūtur: vnde bñ sequif: tm̄ risibilitas est: ergo hō nō est. Nō eni risibilitas est hō: ꝛ ab ipso ēt euidēter abstrahit. Si vero ista pcedentia sumātur in cōcreto: talia ꝯ̄ria dictio exclusiua illis adiūcta nō excludit: nec abstractiue: nec ꝯcretiue sumpta. Unde nō sequtur tm̄ hō est: ergo risibilitas nō est. Naʒ quāuis hō in sua significatiōe risibilitatē non icludat ipsam tñ nō excludit: ꝛ bʒ de necessitate ꝯsequētē q nō ꝯtingit re accidētibus cōib⁹. ¶ Si vero ista pcedētia sumantur in abstracto. Nec ꝯ̄ria per dictionē exclusiuā: tūc bene excluduntur: vnde bene sequitur tm̄ humanitas est: ergo risibilitas nō est. Nūc aūt vnū relatiuorū nō est: nec de essentia alterius: nec cōsequif ēt ab ipso quin magis: sic diuersa sunt: q etiam habent adinuicē oppositionē: ꝛ idcirco dictio exclusiua alteri ipsoꝝ addita bene potest excludere ꝛ excludit reliquū ʒ: vnde optime valet tm̄ pater est: ergo filius non est.

Ad argumentum factuʒ in contrarium dicendum est: q dictio exclusiua vni relatiuorū addita: directe: ꝛ per se relatiuū oppositū excludit: q aūt tollat illud cui additur: h ipsa per se non facit: sed h per accidens contingit: quia solum ratione sui correlatiui q aufertur. Unde ex vi exclusionis non valet: tātum principium est: ergo principium non est: quāuis sublato principiato: redire possit postea ad negatiuam eius.

¶ Textus.

¶ Nobis autē subiciantur que sunt natura aut omnia aut quedam moueri ꝛc.

¶ Qō quinta.

Quinto aūt dubitaret forte aliquis vtruʒ naturalis pbet motū eē: vt enīq sic: qꝛ in. vig. phy. pbaf q impossibile est oia entia esse imobilia: ꝛ q necessariū est aliq moueri: h aūt est pbare motum esse: ergo ꝛc.

Ad istā qōnem dicuntaliq q cū corpus mobile sit illud q natū est moueri: ſi posset phs nālis pbare: ꝛ pbaret ēt corpus esse mobile: statim ipse pbaret ēt eē motū aptitudie vel actu: ꝛ qꝛ nos supra demōstrauimus q corp⁹ mobile eē nālis pbat: ꝯsequif ēt q pbet eē motuʒ: q ē cōtra id q phs ait in lectiōe ista (Nobis āt subiciātur que nā sunt oia: aut quedā moueri) ¶ Sʒ de facili apparet q ista nibil valet. Sicut non supponēdo eē mobile ꝛ pbaret eē corpus mobile bñ sequeref ipm pbare motū eē. Nūc āt sic ē i q ente mobili supposito: ꝛ supposito ēt q cōsequēti motu in. vj phy. pbat q mobile ē corpus: ꝛ p hūc modū pbat corpus mobile eē: ſ3 ꝯclaratiōē supra assignatā. Uerū ē aūt q i. 8. phy. pbat qdā entia eē que mouētur: sumēdo pſonā pmi phi. Lcō. vj.

Sexto posset aliquis dubitare: dato q nālis motū esse nō demonstret. Utrū h possit demōstrare. Uidef q nō. Quicūq eni supponit diffinitiōnē ipʒ demōstrare pōt: supponit ēt diffinies nec valet ip̄sum pbare demonstrando. Nālis aūt phs supponit nām eē: nec pōt istud demōstrare: igif necessariū ē q motū q pōtif i nāe diffōne nō possit demōstrare eē.

Ad hāc qōnem dicūt aliq q nālis nō pōt demōstrare motū: cui⁹ rō ſmēo est: qꝛ pma passio sbi de ipso non pt demōstrari. Motus āt ē pria passio corpis mobilis ꝛ id circo nō pt a pho nāli dmōstrari de ipo. Probatio āt maioris ſ3 cos ē: q cū dmōstratio pcedat ex imediatis: ꝛ d q imediatū pricipiū non bʒ nūc dmōabif: pria passio aliud pricipiū nō bʒ nisi sbi qddiratē: h nō respicē imediate ꝯpaʒ: ſʒ mediātē eē i actu q ñ cadit i dmōstratiōe: vñ māifestū ē: q ipa aliqd ñ bʒ: p q dmōstari possit.

Sed ista nō sūt alicui⁹ momēti. Dicit eniʒ phs i pⁱo posterioꝝ: q scia d sbo accipit qd ē: ꝛ ſi ē: de passiōe ſo nō accipit ſi ē: ſʒ h ipsa demōstrat. Cū ergo prima passio non sit subiectum nō debet verificari de ipsa id q de subiecto dicif: sed illud q dicitur de passione: ſm igif Arist. sniam manifestū est q scientia potest: ſi est de passione demonstrare tam prima q̄ scda. ¶ Et pterea prima passio aut ipsa met. est causa propter quid sue inherētie: aut nō. Primū āt stare nō potest. Accidētis eni inesse est ipsum eius esse. Nō est aūt accñs causa ꝑpter qd sui esse: qꝛ causa talis est cā originatiua rei. Nibil. āt originaf a seipso. Igif nulla passio pt eē cā iherētie sue i sbo. Est igf aliqd alid ab ea. h aūt nō pōt esse accñs: qꝛ tūc sit de accidēte illo quereref: ꝛ sic eēt pcedere in infinitū. Est igif talis causa ipa qddiraf sbi. Quod ēt pʒ ex eo: q substātia mā cū forma ē cā oiuʒ accñtiū: vt dꝛ i fine hui⁹ pmi. ¶ Accñia āt ꝑpria ſi attribuūt sbo gr̄a mā: q talia sūt accñia p accñs q̄ attribuūt sibi aut gr̄a foꝛe aut gr̄a ꝯiūctiōis ei⁹ cū mā: i q ꝯiūctiōe ipa rei eēntia ꝯsistit: bʒ igf pria passio cām p qd: q mediāte dmōstratiōis: ꝛ p ꝯ̄ñs dmōstrari pt. Sʒ ſi dicaf sicut isti dicūt q itra talē cāʒ ꝛ pmā passionē cadit eē actu mediū: appet q h stare ñ pt. Quādo

cū q̄ enim aliq̄ res aliq̄d attributū respicit mediāte aliq̄ necessariū est q̄ ipsum respiciat ēt illo mediāte cui illo intra mediū debet̄ primo. Quēadmodū q̄ aial respicit aptitudinē ad rōcinādum mediante rōnalitate. que primo cōuenit hoi. respicit ēt dictam aptitudinē mediante hoie. Si ergo quidditas spēi respicit passionē primā mediāte actu cāe. q̄ primo debet̄ īdiuiduo de necessitate ipsam respiciet in diuiduo suo mediāte. ꝛ sic p̄ma passio esset accn̄s per accn̄s: q̄ est īpossibile oia eni entia que a spē respiciunt̄ mediāte īdiuiduo sunt accidētia p accidēs. Uñ mãifestū ē q̄ q̄dditas spēi sua ꝓpria accidētia respicit immediate. Nā ꝛ alr̄ nulla demonstratio cōpletā per se faceret sciam: q̄ per se q̄ōnē ꝓpt̄ qd nō valeret terminare. Et ꝓpterea Tho. dicēs q̄ naturalis debet supponere ꝛ nō probare motū esse: nō adduxit aliā rōnē: nisi q̄ nālis supponit nām. ꝛ in diffinitione nature debet poni motus.

Sed contra hanc positionē thome posset ēt esse cauillatio. Omne eni q̄ cām habet ꝓpter qd. que nata est ē mediū, in demōstratione demōstrari pōt. talē aūt cāz habet motus: cū sit passio: igit̄ motū esse in phylosophia naturali cuius est ꝯsiderare cāz istā demōstrari potest. ¶ Et idcirco ꝯsiderādū est q̄ cū ois passio ſm nām suā demōstrari possit: potest ēt ꝛ motus inquātū est de nā sua demōstrari. Sūt aūt quedā passiones: nobis minus note: q̄ sit nā sui ꝓprij sbi: ꝛ tales nō solū ſm nām suā: sz ēt ſm nos per diffinitionē sui subiecti demonstrari possunt. quedā ṽo alie sunt nobis magis note q̄ nāe suorū sboꝝ. Et tales quāuis de sua nā per diffinitionē sui sbi demōstrari possint: nō tñ quātū est ex parte nr̄a per ipsaz demōstrari possunt. De nūero aūt taliū est ipse motus: vñ ꝛ accipit̄ in diffinitione nāe: que est principiuz ipsius: habet ergo ex sua nā vñ demonstrari possit. sed hoc nō habet ex parte nr̄a. ꝛ idcirco in scia nāli ipsum supponere debemus: ꝛ h̄ est intellect⁹ thome.

¶ Textus.

¶ Primum autem maxime est omnium propriū ꝛc.

Lcō. iij. Q̄ō p̄ma.

Uia h̄ Arist. dicit q̄ īpossibile ē accidētia separi a substātia: posset hic merito dubitare aliqs: vtrū nullo modo fieri possit de aliq̄ accidente sine subiecto ꝛ videtur q̄ non: q̄ id q̄ est de rōne alicuius non pōt ab ipso tolli sine corruptione eius. Esse aūt in sbo ē de rōne accn̄tis: igit̄ īpossibile est ipsum fieri sine subiecto: nisi ab eo totaliter tollat̄ nā accidētis.

Ad hanc q̄ōnem dōm est q̄ virtute nullius cause scōe pōt accn̄s inesse sine subiecto ꝛ ꝯseruari: bene ãt h̄ pōt fieri virtute cause prime cuius declaratio est: q̄ q̄ de sua nā depēdet ad subiectū: ꝛ originat̄ ēt ab ipso: necessario ſz nālē ordinē: habet in sbo eē: accidētia ex sua nā dependēt ad sbm vt infra deo volēte dclarabit̄: ꝛ originãt̄ ēt ab ipso: q̄ subiecta mã cū forma cā est oium accidentiū: igit̄ necessario oē accn̄s ſz nālē ordinē habet in subiecto eē: ꝛ per ꝯñs sine sbo fieri nō p̄t: nisi ab eo tm̄ q talē ordinē imutare pōt: nihil aūt ītra hūc ordinē iclusum pōt imutare ip̄z ꝛ q̄ ois cā ꝛ nā p̄ter deū est in tali ordie ꝯclusa: patet q̄ nulla scōa cā accn̄s pōt sine sbo i eē ꝯseruare. Quia vero deus bñdict⁹ supra totū talē ordinē eleuat⁹ ē: nec ipse huic ordini sed ordo sibi subiacet: pōt nō obstante necessitate talis ordinis: cui nō est subiecta ꝛ alligata sua ṗtus: accn̄s in esse absq̄ sbo ꝯseruare: sed verū h̄ possit de oi accidēte: q̄ quidā dicūt q̄ h̄ nō potest nisi de sola q̄titate: infra si tñ placitum fuerit sibi ostendetur.

Ad argumentum in cōtrarium R̄ñdet Tho. in. iiij. sniaꝝ dicēs q̄ eē in sbo nō ē de rōne accn̄tis: sz eē receptibile i sbo: sz h̄ dicat q̄ eē i sbo de rōne accn̄tis est: ꝛ idcirco ne ꝯdictio videat̄ esse in dictis tanti viri Dicēdum est q̄ esse in subiecto actu nō est de rōne accidentis: ꝛ sic intelligit in q̄rto sententiaꝝ. Esse ṽo in subiecto ſm aptitudinē ē de rōne ei⁹: ꝛ sic intelligit in libro isto. Et accidēs quidē a subiecto separatum semp retinet nāz illā: per quā est aptū natū eē in sbo.

¶ Textus.

¶ Hec. n. oia differūt multū: ꝛ sūt īpossibilia dicef ꝛc.

¶ Q̄ō scōa.

Secundo quis posset dubitare q̄ videt̄ qd Ari. supponat q̄ ꝓbare debet. Nam antiqui posuerunt quantitates dimensiuas eē substantias: sicut in septimo meth. apparet: ꝛ etiam in. v. ipse autem in ratione sua supponit: q̄ quantitas non sit idem cum substantia. ¶ Sed dicendum est: q̄ sbstāntiā: ꝛ q̄titatē differre nālis hz differre ex trāsmutationib⁹ que in eis sunt: que iueniunt̄ eē differētes. Et quoꝝ trāsmutationes differētes sūt necessariū ē ēt ipsa differre. Nā trāsmutatio i quãtitate est augmētum ꝛ decremētuz: trāsmutatio ṽo in substātia est generatio ꝛ corruptio. Potest aūt aliqd augeri vel decrescere absq̄ eo q̄ generet̄ ꝛ corrūpat̄. Unde ex hac diuersitate trāsmutationū manifestū ē: q̄ q̄titas differt a substātia. Hoc autem manifest⁹ apparet ex his que dicūtur in libro de generatione: vbi agit̄ de istis spālibus trāsmutationibus: vñ ꝛ forte ꝑ hoc Ari. in hoc libro i quo agit de motu in cōuistā declarationē ptermisit: ꝛ supponit illa differre tanq̄ declarādū ex his que in sequētib⁹ libris dicere volebat.

¶ Textus.

¶ Amplius quoniam ꝛ ip̄m vnum multiplr̄ dr̄ ꝛc.

¶ Q̄ō tertia.

Tertio dubitare posset aliquis de secunda ratione Aristo. dato. n. q̄ oia eēnt vnū ꝯtinuitate: ꝛ cōtinuū illō diuidi nō posset: sic dicim⁹ de corpe celesti: nō vr̄ ꝑ hoc ꝯcludi posse vlla multitudo ¶ Ad q̄ dicēdū est q̄ in oī ꝯtinuo est dare partē extra partem: ita se habētes q̄ vna pars nō est alia: ꝛ ex hoc necessariū est q̄ statiz posito cōtinuo q̄dā ponat̄ multitudo. ¶ Itē q̄ oē ꝯtinuū eēntia ꝯtinuitatis ē in īfinitū diuisibile: si īdiuisibilitatē hz: oz q̄ hoc hēat ex nā alia adiūcta: sicut de celesti corpore apparet: ꝛ sic ponunt̄ statim plures nāe: q̄ nā cōtinui ex qua diuisibilitatē hz: ꝛ nā adiuncta ex q̄ sortitur indiuisibilitatē.

¶ Textus.

¶ Utrum vnum aut plura: pars ꝛ totū ꝛc.

¶ Q̄ō quarta.

Quarto posset esse dubium de toto etherogeneo: vtrū aliqua sua parte differat eēntialiter: videt̄ enim primo q̄ non. Que enim differunt essentialiter differunt in principio cōstitutiuo quod est essentialis forma rei. Pars autem a suo toto in tali ꝑncipio nō differt: q̄ ſm Tho. eadem est forma substātialis in toto ꝛ in parte: igit̄ pars a toto eēntialiter nō differt. ¶ Incōtrariū ãt ē: q̄ cū rō sit sermo expsiuus q̄dditatis: eēntie q̄ sunt idē eēntialr̄: oz q̄ sint idē ſm rōnē: sed pars ꝛ totū nō sunt idē ſm ratione: q̄ tūc etiā oēs ptes que sūt in toto etherogeneo: eēnt eiusdē rōnis: qd est īpossibile: ꝛ cōtra rationē tot⁹ etherogenei:

igitur impossibile est partem talis totius non differre essentialiter a suo toto.

Ad hãc questionẽ dicẽdũ ẽ: ꝙ ea ꝓprie ꝑtinẽt ad eẽntiã ⁊ qdditatem alicuius: q ingrediunt ipsaꝫ: virtus aũt ⁊ oparõ rei eẽntiã eius nõ ingrediunt: sꝫ sic eam cõsequũtur ꝙ ipsa integra ⁊ cõpleta: quãrũ ad oĩa q sũt de rõne sua: pzintelligit vtriqꝫ. Cuꝫ ergo forma sit de intellectu ⁊ ratione qdditatis rei: tanqꝫ eius ꝑma; ⁊ intrinseca perfectio: oꝫ ꝙ actus ⁊ cõplemẽtũ eius sit ꝙtũ ad suã sbaꝫ simplr: ⁊ nõ ꝑ determinationẽ ad virtutẽ aliquã: qꝛ tũc virtus foret intrinseca eẽntie: qd ẽẽ nõ põt: ⁊ qꝛ ipsa sic simplr supra ꝑncipiũ est oĩum virtutũ ⁊ opationum ipsam consequẽtiũ: que oẽs in toto tñ sunt. Cõcluditur ꝙ ipsa sic cõsiderata sit ꝑma ⁊ ꝓpria ꝑfectio toti⁹ ⁊ partiũ: nõ sm qd distincte: sed sm ꝙ vnite sũt in toto ita ꝙ sm hunc modũ nõ cadit ibi rõnum vlla multitudo: verũ qꝛ virtutes organice nõ sũt nate eam cõseq: nisi sub certa organoꝝ dispõne: inquãtũ vltra eẽntiã supradicto mõ sumptã supaddunt varie organoꝝ dispõnes originare hꝫ virtutes diuersas ad cõplemẽtũ diuersaꝝ partiũ. Et sm hoc inueniunt ptes abinuicẽ ⁊ a toto in formis ẽt diuersificari. Nã ad totũ forma sic se hꝫ: ꝙ in ipso nata ẽ originare suo mõ oẽs virtutes ipsaꝫ ꝑtes. Ad vnã ꝟo pteẽ sic se hꝫ ꝙ in ipsa nõ põt originare quãlibet: sꝫ illã tñ que illius ptis cõgruit dispõni: ⁊ sꝫ hoc ps a toto. ⁊ ab aliqs ptib⁹ sꝫ rõnẽ differt.

¶ Textus.

¶ Al' ꝟo si rõe vnũ sẽt q̃ sũt oĩa. sicẽ tunica ⁊ indumẽtũ ⁊c.

¶ Qõ qnta.

Quinto posset aliqs dubitare: qũo sequat ex argumẽto Ar. ꝙ sit eadẽ rõ entis ⁊ nõ entis. Si. n. oiuꝫ entium sit eadẽ rõ: qꝛ ↄtraria sẽ entia habebũt eandẽ rõnem: ⁊ silr etiã bonum ⁊ malũ si cõtraria sũt essent eiusdẽ rõnis: ⁊ nõ bonuꝫ sm ꝙ stat ꝓ altero contrario erit cũ bono idẽ rõne. Et qꝛ nõ bonũ vt stat ꝓ altero cõtrario est ens: nõ videt ex hoc ↄcludi posse quod eadẽ sit rõ entis ⁊ nõ entis. ¶ Ad hoc ãt dici pt ꝑmo vt saluem⁹ deductionẽ tho. qd ⁊ si nõ bonũ sit ens: nõ tñ ẽ illud ens: qd tollitur ꝑ negationẽ istãri additã: ⁊ quãtũ ad hoc hꝫ rõnẽ nõ entis. Unde põt sic deduci: id qd est nõ bonũ est idẽ bono: sed nõ bonũ ponit nõ ẽẽ boni: igitur ꝙ nõ est idẽ ẽ cũ eo ꝙ est: vt puta ꝙ nõ est bonũ: cũ eo qd ẽ bonũ. ¶ Uel dicẽdũ ꝙ cũ ea quoꝝ ẽ vna ratio sint vnum: si eadẽ ratio est albi cũ rõne nigri: ponẽt ista aliqd vnum qd dicet albuꝫ nigrum. Cuius ratio erit ipsa rõ albi: ipsa rõ nigri. Nũc ãt nihil est albũ nigrũ: qꝛ cũ illud sit nihil cui de se nulla eẽntia debet: ⁊ albũ nigrũ sit tale: opꝫ ipm esse nihil: sicut hyrcoceru⁹ ẽt est nihil: ex quo cõcluditur: stãte ꝑfata positione: ꝙ vna ⁊ eadẽ erit ratio entis ⁊ nihili.

¶ Textus.

¶ Conturbati sunt autem ⁊ posteriores quemadmodum ⁊ antiqui ⁊c.).

¶ Lectio qrta. ¶ Qõ ꝑma.

Posset aliqs dubitare: qũo viri exercitati in philosophia potuerũt moueri ad ponẽduꝫ tã inrõnabilẽ positionem. ¶ Ad huius ergo euidentiã considerãdum est: ꝙ tales philosophi non percepferunt aliud principium nisi materiam: hanc autẽ ipsi cogebantur ponere nõ differre a nã quantitatis dimẽsiue. Cui⁹ declaratio ẽ: qꝛ idẽ est rõ ⁊ ꝑncipiũ eẽndi vnicuiqꝫ: ⁊ rõ atqꝫ ꝑncipiũ distinguẽdi: rõ autẽ essendi ipsi potẽtie ẽ act⁹ ꝓprius ipsius: igit oꝫ qd ẽt ex actu rõ distinctionis potẽtiaꝝ assumat: ⁊ qꝛ sublata distinctionis rõne: necessariũ est ipsam distinctionẽ ẽt auferri: ex quo distinctio potẽtiaꝝ sumit ex distinctione actuũ: necessarium est qd diuersitate actuũ sublata potẽtiaꝝ distinctio tollatur: sicut ẽt de mã apparet: que sb diuersis formis distincta inuenit: si tamẽ pcciderẽtur ab ea ꝑ intellectuꝫ oẽs forme: remanebit statim oĩno indistincta. Antiq autẽ philosophi abstulerũt diuersitatẽ actuum substãtialiũ ⁊ accidẽtaliũ: qꝛ nullũ actũ supra eẽntiam mãe substãtialẽ posuere. Dicã ãt fuerũt coacti ponere: ex eo ꝙ ponebãt ipam mãm actu existẽtẽ. Nullũ eni actu existẽs subiectũ ẽẽ põt actuũ substãtialiũ: ⁊ si possit esse sbm actuũ accidẽtaliũ. Act⁹ ẽt accidẽtales ꝓꝑos nõ ponebãt: nisi illos qb⁹ ꝙtitas dimẽsiua termiat. Uñ ⁊ dicebãt penes rarefactionẽ diuersaꝫ ⁊ condẽsationem: ex vno ꝑncipio entia diuersa ꝓuenire. Raritas aũt ⁊ dẽsitas sũt qdã ꝙtitatis terminatiões. Sic ergo actũ sbalem nõ distinguebant ab eo: quo ꝙtitas dimẽsiua terminatur: ⁊ ꝑ ↄñs necessariũ erat eos nõ distinguere naturã prĩe mãe: a nã ꝙtitatis dimẽsiue: q est qdã forma: ⁊ quidam actus. Ex h autem apparet qũo cogebãtur ponere entia nõ diuersificari in esse. Natura enim quãtitatis dimẽsiue ꝑ suas terminationes nõ diuersificat eẽntialit: qꝛ ipsa ex se est esse actus: cui h oĩa accidũt: ⁊ ipsam per ↄñs diuersificãt tñ accñtaliter: ⁊ idcirco dicebant antiqui phi omnia esse vnum.

Sed vlterius considerãdũ est ꝙ dictaꝫ nãm dimẽsiue quantitatis dupliciter cõsiderare possum⁹: qꝛ vno modo simpliciter: ⁊ sm se: ⁊ sic est receptiua ois terminationis: ⁊ ꝑ ↄñs nullã de se habet: sicut enim ꝙ est receptiuũ oium colorũ ex se nullũ colorẽ habet: ⁊ ꝙ est receptiuũ oiuꝫ sonoꝝ ex se nullũ habꝫ sonũ: ⁊ natura prima que est receptiua omniũ formaꝝ sbaliũ: ex se nõ habet aliquaꝫ formaꝫ: sic ẽt nã ꝙtitatis dimẽsiue: quia est receptiua omniũ terminationũ opꝫ ꝙ ex se nullam hẽat terminationẽ sibi ꝓpriã: qꝛ impediret receptioneꝫ aliarum. ¶ Dimẽsio aũt sine terminatione infinita est: vnde manifestũ est: ꝙ h ens: ꝙ dicitur dimẽsiua quantitas: in se simpliciter cõsideratũ qd infinitũ est. ¶ Opꝫ etiam ꝙ sit vnũ infinitũ tñ: si enim multa essent: cũ plures corporee dimẽsiões nõ possint simul esse: oporteret necessario vnã esse extra aliã: ⁊ per ↄñs vna foret ad aliam terminata. Quia igitur de se interminata est: vt ostendim⁹ opꝫ ꝙ sit vna tñ. Ulteri⁹ etiã cõsiderabãt ipsam sic sꝫ se acceptam non debere dici factam: qꝛ omnis factio in aliquid terminatũ tẽdit: ostẽsum est aũt ꝙ talis natura de se interminata est. ¶ Oportet etiam vlteri⁹ ꝙ immobilitatẽ habeat. Motus enim localis: aut rect⁹ ẽ aut circularis. Motu aũt recto nõ mouet aliquid: nisi terminatũ sit ad aliquẽ locũ sibi cõtiguũ: ad quẽ moueri possit: motu ẽt circulari nihil moueri potest: nisi determinatum ⁊ finitum.

Ulterius etiam nihil mouetur motu alterationis ad aliquam qualitatẽ: nisi maneat sub qualitate opposita: quẽadmodum nihil mouetur ad albedinem nisi stet sub nigredine: vel sub aliquo medio colore. Et ois talis qualitas ponit in quantitate terminationem: sic autem ẽ de motu decrementi ⁊ augmenti.

Secũdum igitur hanc viã procedẽdo excusare possumus melissum dõo. s. ꝙ ipse respiciens ad interminatam quantitatem posuit ens ꝙ continet entitatẽ oẽm esse vnũ: nõ factũ: ifinitũ: imobile. Si ãt respiciam⁹ dimensionẽ ipsam: sm ꝙ stat sub certis terminationi

bus: sic est necessario finita. Et sm h dicere possumus q cã pmenides respexit: qui posuit ens finitũ: ꝛ quia sensus cã nõ pcipit nisi sub certa terminatione: quomodo multiplicari ꝛ partiri inuenitur: idcirco plura posuit sm sensum ꝛ motũ etiã eodẽ modo. Quia ꝟo realis intellectus nõ diuersificat nisi pp esse diuersificationẽ essentia aũt oium videbat esse vna: dixit ipsam sm rez ꝛ sm intellectũ nõ trãsmutari: neqꝫ esse multa: sed eẽ tantũ vnum. Iste igitur est vnus modus excusandi istos vez est aũt q simplicius in cõmen. co. ꝛ mũ. allegans ꝟba istoꝝ dicit eos in intellexisse de pria cã: que de⁹ est: respectu vel operatione cui⁹ alia non entia dñr: qꝛ ex se q sint habere non videntur.

℄ Textus.

℄ Quõ gdẽ igit melissus palogizat manifestum est.

℄ Qõ scda

SEcundo posset quis dubitare: vtrum valeat prima ratio melissi: qua dicitur q est factũ: habet pricipiũ: ergo q nõ est factũ: nõ habet pricipiũ: videtur enim q sic: qꝛ quãuis a destructione antecedẽtis in terminis non conuertibilibus nõ teneat: valet tñ bene i hijs: que cõuertuntur: sicut h si risibile est homo est: sed risibile nõ est ergo hõ nõ est. Esse autem factum ꝛ principium hñe cõuertuntur sibi inuicem vt videtur.

Ad hoc dicendum est: q factuz pt accipi dupliciter: vno quidẽ mõ pro omni eo q est ab alio pductũ: ꝛ sic factũ eẽ ꝛ habere principiũ adinuicem couertunt. Alio modo põt accipi factũ pro eo tñ q est: ex mã preiacente productũ: ꝛ sic isti accipiebant: h aũt modo habere principium in plus se habet q̃ esse factum.

℄ Textus.

℄ Postea propter quid immobile si vnum est ꝛc.

℄ Qõ tertia.

TErtio posset esse dubiũ de tertia inprobatione. Cũ enim oẽ q mouetur ab alio moueat necessariũ est q motus ponat entiũ multitudinẽ: quia igr melissus multitudinez entiũ nõ ponebat: poterat optime concludere: q ens moueri non posset: nec in proprio loco: nec etiã in alieno.

Ad hoc autem dõẽ: q si sic mellissus pcessisset ꝯ ipsum rõ Arist. nõ cõcluderet: qꝛ ꝟo nõ ex entiũ vnitate: sed ex carentia extrinseci loci pcessit ad pbãdũ entis immobilitatẽ: valet optime cõtra ipsum rõ Arist. Ad hẽ nõ q aliqs moueat ñ exigit q hẽat extrisecũ locũ: qꝛ alterari potest absqꝫ eo q de loco ad locũ trãseat. Erat aũt sm q dicit Arist. pcessus melissi tal: qd est factũ hꝫ pricipiũ: ergo q nõ est factũ: nõ hꝫ principiũ. Ens nõ est factũ: ergo nõ hꝫ principiũ: q nõ hꝫ principiũ: nõ habet finẽ: ꝛ oẽ q tale est infinitum est: ergo ens est infinitũ. Infinitũ extra se locũ nõ habet: ꝛ oẽ tale est immobile igitur ens est immobile. Extra infinitũ etiã nihil est: ꝛ cum ipso aliquid aliud in eodez loco esse non potest: est igitur ens vnum infinitum immobile.

℄ Textus.

℄ Et ad pmenidem autem idem mod⁹ rationũ est ꝛc.

℄ Lectio quarta. Qõ prima.

HEc primo posset aliqs dubitare de ostẽsione Arist. qua oñdit rõnẽ pmenidis peccare i forma: ex eo q nõ teneat in oĩ materia: ait enim q si sola alba recipiãtur: significãte vnuz albo in ratione. s. albi ad h multa sunt: que sunt: ꝛ nõ vnũ: nec cõtinuatione nec ratione. In hac enim materia idcirco illa forma argumẽtandi nõ tenetur: qꝛ sm Ari. positionẽ albũ habet ponere plura: sed si poneret tñ vnũ tunc forma valeret: ꝛ valet in oĩ consili materia: sic ꝫ i mã de ente se hꝫ sz pmenidẽ: vñ assumit q ens vnũ ẽ Tal'. Ceteri dr fuisse processus ei⁹. quicquid est pter ens est nõ ens. Nõ ens est nihil: ergo quicqd est pter ens: ẽ nihil ens: aũt est vnuz: ergo quicquid accipitur preter vnum est nihil: ergo est tantũ vnũ: ꝛ per ꝯñs non sunt duo: quorũ vnum sit motor: ꝛ aliud sit mobile: sine quibus motus eẽ nõ põt. Est igitur vnũ ens ꝛ immobile.

Ad hoc dicẽdum est q materia assumpta de albo consilis est materie assumpte a pmenide. Est autẽ similitudo in h sz quosdam: qꝛ sicut albũ significat dispositionẽ superadditã enti: sic etiã ꝛ vnũ: qꝛ est principium numeri dispositionẽ accñtalẽ superadditã enti importat: sed h ad propositũ nihil valet. Nã in argumentatiõe facta nõ sumit albũ loco vni⁹: sed sumitur loco entis: ꝛ idcirco opꝫ q h materie similitudo sumatur non ex cõuenientia albi cuz vno: sed ex ꝯueniẽtia eius cũ ente. ℄ Bõm est igitur q Arist. pmisso exẽplo de albo ipsum cõuenienter applicat ad ppositũ ostendendo scꝫ q sicut albũ multa significat: qꝛ accñs ꝛ subm: sic ẽt ꝛ ens multa significat: qꝛ accñs ꝛ subam cuius cõtrarium ponebat pmenides: h aũt ipse declarat ostendendo primo q si ens significat tñ vnũ: illud vnuz accñs esse nõ põt: qꝛ cũ oẽ accñs de sbo dicatur: essent tũc necessario multa. Si ergo multa eẽ nõ debẽt: opꝫ q illud vnũ sit pro sba: q ẽt pmenides pcedebat. Ex h aũt vltra pcedit: q cũ accidẽtia q ad sensum appent ñ sint sbẽ: oꝫ qꝫ sz veritatẽ entia nõ sint: ꝛ si sint sm sensum: q totũ ponebat parmenides sicut in cõmẽto dñi alberti apparet. Et qꝛ accña q ad sensum apparẽt de suba pdicant q etiã pmenides nõ negabat: ꝯcludit ex oibus istis datis: q non ens predicatur de ente: ꝛ sic q ens sit nõ ens ꝛ qꝛ h est ipose: concludit ex h q oꝫ ens significare multa. s. accñs ꝛ subm ꝛ ita q vtrũqꝫ sit aliqd sz veritatẽ ꝛ nõ sm solã apparentiam. Et sic declarata est similitudo materie assumpte de albo: ad mãm assumptã pri⁹ de ente ex quo manifestũ est qꝛ illa arguendi forma nec tenet in assumpta materia de albo: nec ẽt i mã de ente.

℄ Qõ scda.

SEcundo posset aliquis dubitare qꝛ facta est mentio de vno q est pricipiũ nũeri: vtrũ h differat ab illo vno q conuertitur cũ ente: ꝛ videt q nõ: qꝛ illud est indiuisibile: ꝛ h etiã ẽ essentialiter indiuisibile.

Ad hoc dicunt aliqui: q vnum q ẽ principium numeri differt ab eo q cum ente cõuertitur: qꝛ istud supra ens põit solã idiuisionẽ: id ãt q ẽ pricipiũ nũeri põit forez dimẽsiue qtitatis. Nã hec forã: sz eos pt accipi dupliciter: vno gdẽ mõ simpliciter ꝛ sz se: ꝛ alio mõ sm ordinem ad partes. Et primo quidem modo non meret dici cõtinuũ: qꝛ cũ continuum: sit in infinitum diuisibile ꝛ diuisibilitas respiciat partes: necessarium est q cõtinuum in se claudat ordinem ad partes: vnde manifestum est: q forma que est dimẽsiua quantitas: si sic simpliciter: ꝛ sm se sumatur: nec continuuz dici debꝫ: nec etiam diuisibile. Et isto modo sumpta vt dicũt est ipsa vnitas: que est principium numeri. Si vero sumatur sm ordinem ad partes sic debetur ei ꝛ continuitas ꝛ diuisibilitas.

sed

Sed ista non videntur posse stare. Manifestum est enim q̄ vbi/
cūq̄ inuenitur numerus ꝓprie dictus: ibi inuenitur
vnitas. q̄ est principiū numeri: q2 numerus ex tali vni
tatis replicatione cōstituit. Cōstat aūt q̄ verus nume
rus in aiabus humanis a corpe sepatis inuenit: igit
necessariū est q̄ i eis iueniat vnitas: q̄ est propriū nūeri
principiū. Si itaq̄ talis vnitas est ipsa quātitas dimē
siua in aiabus a corpe sepatis: q̄titas dimēsiua rema/
nebit. q̄ absurdū est ꝛ ipole: vnde ipole videt q̄ vnitas
que est principiū numeri sit forma: q̄ est quantitas di
mēsiua. ¶ Dōm est igit: sicut dic ꝛ doctor noster tho. q̄
vnū q̄ est numeri principiū differt ab vno q̄ cōuertit
cū ente: q2 illud q̄ ꝯuertit cū ente solā idiuisionē ponit
supra ens: id aūt q̄ est pricipiū numeri addit supra ip/
sū rationē mēsure. Hoc ergo sufficiat ad presens: alibi
enim q̄ h̄ ꝓz illud perfecte declarari.

¶ Textus.

¶ Quidem autem diuiditur quod vere est ꝛc.

¶ Q̄ō tertia.

TErtio dubitari posset: vtrū per ea
que ponunt in diffōne possi
mus in entibus multiplicitatem ostēdere:
videt q̄ nō. Diffiniētia eni nō constituūt
nisi nām diffiniti: h̄ aūt vna tm̄ est: q2 vni
us diffiniti vna est essentia. Nō igitur ex diffiniētib⁹
possum⁹ arguere in entibus esse multiplicitatem.

Ad hanc qōnem dōm est: q̄ phus
adduxerat exem
plū de albo: q̄ dixerat ponere plura fm rōnē: eo q̄ alia
est ratio albi: ꝛ alia est ratio sbi: volēs igit declarare: q̄
ēt est sic de ente adduxit primo de ptibus magnitudi/
nis: q̄ entia sunt: ꝛ fm rōnē differūt: q2 vtriq̄ partium
alterꝰ est esse: alias eni nō esset magnitudo: sed esset ens
quidē oino idiuisibile. Indiuisibile aūt in genere q̄ti/
tatis neq̄ finitū: neq̄ infinitū est: q̄ est cōtra parmeni
dē qui ponebat ens eē finitū. Sed q2 aliquis posset di/
cere q̄ pmenides intelligebat ens esse finitū: nō i quā/
titate: sed in essentia: quomō ēt vnitas que est indiuisi/
bil finita dici pōt cū sua essentia nō sit perfectionis in/
finite: sed limitate ꝛ finite: arguit pñr cōtra h̄ dicēs: vel
dicere intēdēs: q̄ illud q̄ est finitū in essentia est diffini
bile: vel diffinitū. Nihil aūt est diffinibile per vnū: s3
necessario per plura: vt ōñditur in. 7. meth. h̄ aūt diffi/
niētia: ꝛ si nō sint aliud in re sunt tm̄ aliud rōne: vt di/
cit in litera: vñ ꝛ ex h̄ manifestū est q̄ sic est de ente: ꝛ
de albo: quātū ad id q̄ de albo dictū fuit. Nō eni dixe/
rat phs q̄ albū a subo realiter differat: sed q̄ aliud est
esse. i. alia est rō albi: ꝛ susceptibil. Si aūt dicat pmeni/
des q̄ diffiniētia nō sūt plura: neq̄ re: neq̄ rōne sequi/
tur q̄ diffinitū sit indiuisibile: ꝛ per ꝯñs q̄ nō sit infi/
nitū: neq̄ finitū: sed ifinitū i eēntia: q̄ ē totū cōtra par/
menidē: qui ponebat ens finitū vt dictū est: vt aūt con
sequētia intelligatur q̄ modo facta ē cōsiderādū est q̄ il/
lud dr̄ i eēntia finitum: q̄ nō cōtinet in sua qdditate to/
tam essendi ꝛ pfectionis plenitudinē: sed sic est aliquid
q̄ tñ est determinatū ꝛ determinati generis specifica/
cū p certā eius drīam: vñ in oi finito in essentia est con
siderare: q̄ est aliqd: ꝛ q̄ est h̄ certū ꝛ determinatū: ꝛ p
ꝯñs de ipso possunt itētiones plurime formari. Sicut
eni in quātitate dimēsiua illud quo ipsa finitur nō est
ipsum q̄ finit: sicut pūctum nō est linea: sic ēt necessa/
riū est: vt in essentia finita sit alterius rōnis: illud q̄
finitur ab eo quo id finibile finitur: ꝛ ifra certū cōstri
git gradū entitatis. Quapp si ab eēntia tollat ois di/
stinctio: tā rei q̄ rōnis: oportebit ipsam esse infinitā ꝛ
oēm ꝯtinere plenitudinē essendi. Infinitū enim id est
in quo nō est finibile sub finiēte positū: ꝛ fm h̄ ex ptib⁹
diffiniētib⁹ possumus ōñdere in entibus ad minus eē
multa: fm rōnē. Hoc eni diffinitur sol: q̄ est in essentia
finitū. Est igit essentia diffinita vna fm rē: sed cōtinet
fm rōnē multa ꝛ per h̄ ꝓz rñsio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Accidens enim dicitur hoc aut quod contingit esse ꝛ
non esse: aut cuius est in ratione hoc cui accidit ꝛc.

¶ Q̄ō quarta.

QUarto posset esse dubiū vtrū vt ꝓ
sit q̄ diffinitū nō ponit in
diffōne diffiniētibus ipsum: videt enī q̄
nō: q2 vnū relm ponitur in diffinitione al
terius: ꝛ ipm recipit in diffinitione sua.

Ad hanc qōnem dōm est: q̄ illud
ponitur in alicu
ius diffinitiōe a quo ipm diffinitū: fz eē sue qdditatis
vel eēntie dependet. Nā cū diffinitio sit orō qd est esse si
gnificās: ꝛ ipsum pfecte declarās necessariū est q̄ id a
quo h̄ dpēdet accipiat. Sine h̄ eni nō pōt pfecte esse hu/
iusmodi cognitio. Si ergo aliqua duo sint q̄ ita se habe
ant q̄ vtrūq̄ fm suū esse qdditatiuū ab altero dependet
necessariū est q̄ ipsa per inuicē diffiniātur: sic aūt se ha
bēt ea q̄ sunt vere rela. Nā ipsum eē qdditatiuū taliū
est ad aliud quodāmodo se hēre: ꝛ idcirco vnū relatiuo
rū positū in alteri⁹ diffinitione: ꝛ ipsum recipit in diffi
nitiōe sua: q2 ēt mā fm suā eēntiā h3 depēdentiā ad for
mā: ꝛ ipsa forme nālis essentia nālē h3 inclinationē ad
mā: ꝛ idcirco cōtingit q̄ p inuicē diffiniūtur. ¶ Si xo
sint aliqua ita se habētia: q̄ vnū ipsoꝝ ad alterū depē
deat: ꝛ nō ecōuerso sicut se habēt accñs ꝛ sbm tūc vnū
eoꝝ ponetur in alteri⁹ diffinitione: ꝛ nō ecōuerso: quē
admodū subm ad q̄ accñs depēdet cadit in diffinitiōe
accidentis: ipsum vero accidens nō cadit in diffinitiōe
eius: ꝛ i talibus h3 veritatē ꝓpositio phi. Q2 igit vere
ens q̄ est suba perfecta de cuius diffinitione h̄ phs rō/
cinat ens absolutū est nō hābēs eē quidditatiuū depē/
dens ab aliquo extrinseco: sed dependēs sol a pricipiis
extrinsecis essentie: que tñ principia nō dependēt a to/
to: fm suū essentialem vel quidditatiuum intellectum
manifestum est q̄ ipsum sic diffinitur per sua essentia/
lia principia: que tñ in eoꝝ ipsum met diffinitionibus
non cadūt: Et h̄ sufficiat ad processum Arist.

¶ Q̄ō quinta.

QUinto posset quis dubitare de di
uisiōe accidētiū q̄ ponit
Ari. cū dicit q̄ quedā sunt accñtia separa
bilia: ꝛ quedā sunt in quoꝝ diffinitiōe po
nitur sbm. Nō enim videtur h̄ esse suffici
ens diuisio. Nā nigredo corui non est accidens potēs a
coruo separari: ꝛ tñ in eius diffinitione coruus nō acci/
pitur: ꝛ simile est de multis accidentibus.

Ad hāc qōnem dicunt aliqui: ꝛ
bene q̄ oia acci/
dentia: aut ꝓueniūt a principiis speciei: aut ꝓueniūt
a principiis indiuidui. ¶ Et illa quidē que ꝓueniunt
a principiis speciei sbm accipiunt in diffinitione sua: ꝛ
talia sunt oia inseparabilia: tam fm rem: q̄ fm intelle
ctum. ¶ Scdm rem quidē inseparabilia sunt que prin
cipia sequūtur: que cū sint de intellectu rei nequeūt ab
ipsa re separari. ¶ Scdm etiam intellectū inseparabi/
lia sunt quia sol illud accidens dicit a subo separabile
per intellectū q̄ de ipso per intellectū cōsiderato potest
veraciter negari. Sed illa que sequūtur principia spēi
non possunt de specie negari. Quāuis eni intelligi pos

sit hõmen intellecta risibilitate eius: vt ex libro diuisionam boetij accipitur. Non tamen potest intellect⁹ cõcipe hoies: ſm q̄ hõ est: ⁊ vere dicere de ipso q̄ nõ sit risibil. ¶ Accñia vero que proueniunt ex principijs indiuidui ſbm in diffinitione sua nõ accipiũt: ⁊ sunt oia separabilia: per intellectum: quãtũcũq; aliqua ipsorũ ſm rem separari nequeant: qꝛ enim potest intellectus intelligere spẽm: nõ sol non intellecto indiuiduo: verũ etiã nõ intelligẽdo ipsum esse: potest optime intelligere spẽz: nõ sol non intellectis accidẽtibus indiuidualib⁹ sed ẽt intelligẽdo ipsa nõ inesse sibi: quẽadmodũ potest intellect⁹ intelligere coruũ: vnde coruus est: ⁊ intelligere nullũ singularẽ coruũ esse actu: ⁊ intelligere ꝑ oñs nigredinẽ coruo inquãtũ coruus nõ inesse. Et h̄ quidẽ verũ est: qꝛ coruo nõ iest nigredo inquãtũ coruus est: sed inquãtũ est h̄ coruus. Patet igitur q̄ oẽ accñs aut inseparabile ẽ: ⁊ ſbm accipit̄ i diffõne ei⁹: aut est separabile ⁊ ſubm in eius diffinitione non cadit. ¶ Qõ sexta.

SExto ꝑꝑ illa q̄ dicta sunt: posset dubitarĩ aliqs vtrũ accñia q̄ sũt inseparabilia: ſm rem: ⁊ insunt oibus indiuiduis eiusdẽ speciei qualɇ accidẽs ẽ nigredo corui ꝓueniãt ex pricipijs idiuidui aut ex principijs speciei: ⁊ videt̄ q̄ debeãt oia ex pricipijs spẽi ꝓuenire: effect⁹ eni cõiter i oib⁹ idiuiduis repertus oꝫ cõsequi principia que sunt oib⁹ idiuiduis cõia nõ põt eni effect⁹ eẽ cõior ⁊ vlior q̄ cã: nec inueniri põt extra cãm suã. Principia ṗo indiuidui que sunt pricipia indiuiduãtia: sunt illa ꝑ que indiuidua ipsa distinguũtur. Ea aũt quibus distinguũtur indiuidua sũt necesse i diuersis indiuiduis distincta. Nã ⁊ iõ h̄ idiuiduũ distinctũ est ab illo: qꝛ pricipia que ipsum idiuiduant nõ sunt illa que habẽt idiuiduare aliud. Alr eni opꝫ ipsa manere indistincta: qꝛ entia nõ distiguũtur in illis ⁊ ꝑ illa in quib⁹ cõueniũt: sed per illa in quibus differũt: accñs igit̄ q̄ vnum: ⁊ idẽ inuenit̄ in cũctis indiuiduis eiusdẽ speciei nõ põt ꝓuenire ex principijs indiuiduãtibus: que nõ solũ nõ in oibus: sed nec ẽt in pluribus eadẽ possunt inueniri: consequuntur igitur h̄ omnia principia sola speciei.

Ad qõnem dicũt aliqui q̄ duplicis pricipia cõia sũt i idiuiduis: qꝛ principia specifica: ⁊ cõplexio nãlis alicui vlr speciei debita. Et illa quidẽ accidẽtia que nõ sequũtur principia specifica: dũ tñ cõem cõplexionẽ consequantur possunt cõia esse cunctis indiuiduis illius speciei: ⁊ cũ toto h̄ esse accidentia per accidens.

Sed per istam rñsionẽ dubitatio nõ tollit̄. Cum enim illa cõplexio sit accidẽs: ⁊ cõis sit cũctis idiuiduis: oꝫ q̄ ẽt ipsa a principijs cõibus ꝓueniat: que nõ semꝑ sic ꝓcedẽdo erũt accñia: qꝛ in accidẽtibus vni rei debitis: ⁊ ꝑ se adinuicẽ ordinatis in infinitũ non ꝓcedit̄: vnde necessarium est q̄ tandẽ ad principia essentialia deueniatur. ¶ Et preterea accñs q̄ ꝓuenit ab accñte proueniente ab essentia necessarium est q̄ etiã ipsuꝫ: ⁊ si nõ primo ab essentia proueniat: qꝛ q̄ est cã cause: est etiã cã causati. Cõplexio autẽ nãlis ⁊ cõis oibus indiuiduis eiusdem spẽi ab essentia ⁊ quiditate speciei prouenit cuius declaratio est: qꝛ ipsa est dispositio necessitãs mãm ad formam complexionari: talis autẽ dispositio ⁊ si in via generationis sub gradib⁹ imperfectis ꝓcedat cõiunctionẽ forme cum materia in gradu tñ perfecto: ⁊ in via essendi eam consequitur: ⁊ ex ipsa prouenit causaliter. Quod autem primo prouenit ex hac coniunctione est ipsa eẽntia cõpositi: q̄ vero ex ea prouenit secũdo: est accidens consequens essentiam: qꝛ consequitur coniunctionem in qua eẽntia ꝯsistit. Quia igitur cõplexio nõ est ipsa essentia sbi: cõcluditur q̄ ex predicta coniunctione prouenit: ⁊ nõ primo: sed secundo. Consequitur ergo essentiã: sbi ⁊ ipsa: ⁊ alia que ex ea prouenire concedũtur. ¶ Ut ergo tollatur difficultas huius qõnis considerandum est q̄ aliquid põt prouenire secũdario ex cõiunctione principiorũ subɇ mãe. s. ⁊ forme dupliciter. Nã vnomodo potest aliquid ex ea simpliciter ⁊ absolute prouenire: ⁊ h̄ prouenit ex ea vbicũq; posita: ⁊ per cuiuscunq; agentis actionẽ facta: qꝛ q̄ simpliciter: ⁊ ſm se cõsequitur essentiã: oportet q̄ semper ipsaꝫ consequatur: sua eadẽ nã remanẽte: vnde siue cõiũctio fiat realr materie cum forma: per actionem naturalis agentis siue intentionaliter per actionem intellectus: necessarium est q̄ ex eo proueniãt illa que simpliciter ipsam consequuntur: ita tñ q̄ dicãtur prouenire ex ipsa realiter cũ sit coniunctio per agens naturale: cuius est rem producere ⁊ nõ intẽtionẽ. Intentionaliter vero cum sit dicta coniunctio per intellectum cuius actio nõ ad reꝫ: sꝫ ad conceptũ rei terminat̄. Et talia accidentia vere principia specifica consequuntur sbi: ⁊ vere propria dicuntur quomodo se hꝫ ad hominẽ aptitudo ad ratiocinãdum ⁊ alia que ipsam consequũtur per se ⁊ nõ per accidens. Naꝫ si ab agente nãli fiat coniunctio materie cũ anima rationali: subsequitur statim in coniuncto aptitudo ad rõcinãdũ. Si etiã intellectus coniũgat conceptum materie cũ cõceptu anime rationalis resultat statim in coniuncto ipsumq; consequitur conceptus dicte aptitudinis. Alio autem modo possunt aliqua dictam consequi coniunctionem non quidem ipsa simpliciter sumẽdo: sed soluꝫ ſꝫ q̄ nata est eẽ terminus actionis agentis naturalis. Et quia h̄ est accidens essentie ſm suam propriam rationẽ accepte: ⁊ conueniens sibi ſm q̄ est possibil̄ i indiuiduo: id circo talia cõuenientia dicũtur esse accidentia per accñs: ⁊ accidẽtia idiuidui ⁊ de numero talium existium est dispositio necessitans materiam ad formã: ⁊ per cõsequẽs ipsa etiam complexio. Non enim põt nãle agens materiam cõiungere cũ forma nisi disponẽdo materiam ad acceptionem forme. Consequũtur ergo talia accidẽtia essentiam sumptam vt est termin⁹ actionis agentis naturalis: q̄ quia i indiuiduis cunctis reperitur contingit q̄ illa accidentia sunt oibus indiuiduis cõia. Qõ autem dictam coniunctionem simpliciter sumptam non sequantur: sed sumptã sicut dictum est: ex eo apparet q̄ nõ necessario intẽtionaliter ꝓueniunt ex ipsa cum fit per intellectuꝫ. Sicut intellectus nõ premisso conceptu alicuius dispositionis supra mãe essentiam: potest ipsum talis essentie conceptum immediate contingere cuꝫ conceptu forme. Sic etiam non necessarium est: q̄ ex tali cõiunctione cõsequatur coniunctam conceptus alicuius dispositiõis vel complexionis: vnde manifestum est: q̄ talia sunt accidentia per accidẽs: ⁊ inter indiuidualia sunt connumeranda. Apparet aũt considerantibus per ea que dicta sunt: rñsio ad omnia argumenta facta in contrarium: verum est autem q̄ alie ad h̄ questiones difficiliores ex hac materia consurgũt: quas dimittim⁹ ad presens vitande prolixitatis gratia.

¶ Textus.

¶ Quidam autem rationibus vtrinsq; acquiescũt ⁊c.

¶ Lectio septa. ¶ Qõ prima.

HIc primo querendum est: vtrũ ens significet vnum q̄ vere est. s. ſbam rationẽ: ⁊ videtur q̄ sic: quia ens h̄ significat cui debetur eẽ: suba

autem

autem est cui debetur esse ⁊ non accidens: quia eius nõ est esse: sed inesse tantum: igitur ens significat tantum vnum ⁊ non multa.

Ad istam questionẽ dõm ẽ: q nõ solum illud dicit vnũ significare: q significat vnuz numero sed ẽt oẽ illud q non est vere equiuocũ: sed est vniuocũ aut anologycũ: ⁊ hui⁹ ratio est: q nõ solũ vnũ dicitur de eo q est vnum numero: sed ẽt de eo q est vnuz spẽ vel vnũ gñe: vel vnũ anologya: vnde hõ, q significat vnũ spẽ dicitur significare vnũ: ⁊ non multa. Aial ẽt q significat vnum genere: nõ dicitur multa significare: sz vnum. Id vero q est vnum anologya imperfectissime vnum est: vnde potest quidem dici vnum significare: quia in ipso aliqua vnius ratio reseruat: ꝓpter vnitatis tñ imperfectionẽ dr significare nõ sol vnũ: sz multa. Propter diuersas eni habitudines quas importat multa significat: q tñ ille habitudines oẽs finiuntur i vno: ⁊ i ordine ad aliqd vnũ cõueniunt: dr significare vnũ. Sed h in sequẽtibus si deus cõcesserit declarabit ad presens aũt sufficiat scire q analogũ significat vnũ aliquo mõ: ⁊ aliquo mõ multa. ¶ Hoc igit viso vlteri⁹ sciẽdũ ẽ q analogũ: sumptũ vt multa significare dicit nõ significat illa ex equo: sed per prius ⁊ posteri⁹: sicut sanũ per prius significat aial: q sanitatis ẽ susceptiuũ ⁊ per posterius illa q̃ sanitatẽ significãt: ⁊ q simplr sz suũ esse perfectũ ẽ tñ in illo de quo per prius dr: idcirco dici cõsueuit: q ipm anologũ simplr dictũ dat vnũ maxime intelligere: q illud de quo principalr pdicat. Ens aũt quid anologũ est: dr. n. de oĩ eo cui debet aliq̃ qdditas vel ẽentia. Nõ solũ aũt essentia debet subẽ: sed etiã accidẽti: ⁊ idcirco ens iportat qd ꝯñe ad sbãm ⁊ accñia. Quia ꝟo entitas accñtiũ depẽdet ex entitate sbe: idcirco p prius ipsum ens de sba: ⁊ p posterius de accñtib⁹ pdicat: vnde manifestũ est: q ens ⁊ multa significat ⁊ vnum: non simplr: sed analoyce tñ: sed tamẽ cũ simplr profertur vnum dat maxime intelligere. s. sbãm cui soli conuenit esse simpliciter.

Ad argumentum in contrariũ dõm est q ens dicitur cui cõpetit esse essentie: h autem q debetur omni habenti essentiã: non solũ sba: sed etiam ipsum accidens claudit subentis significato. ¶ Vlterius etiam ipsum inesse accidẽtiũ: ⁊ si nõ dicat esse simpliciter dicit tamen aliquo modo eẽ: ⁊ idcirco accñs debet aliquo modo ens dici.

¶ Textus.

¶ Quis enim addiscit ipsum quod est: nisi quod vere est aliquid sit ⁊c.

¶ Qõ scda.

SEcundo quia h Arist. dicit: qs enim intelligit q ẽ: nisi q vere est aliquid sit: posset aliquis querere verũ accñs sine subo possit intelligi ⁊ videtur q sic: q vnumquodq intelligit per essentiam suam: cũ ergo sbm sit extra essentiam accidẽtis: videtur etiam q debeat eẽ extra intellectũ ipsi⁹.

Ad hanc questionẽ dõm est: q si loquamur d actu intelligẽdi primo: qui ponit ipsaz simplicem ⁊ primã apprehẽsionẽ intelligibil: nõ videt q accñs sine sbo possit intelligi: huius aũt ratio est: q vnũquodq sic se habet ad intelligi: sicut se habet ad esse essentie accidentia aũt: ⁊ si in sua ẽentia sbm nõ claudãt: hñt tñ ipm suum esse quidditatiuz in subo fundatum: precipue cũ h per pricipia sbi aliquo modo constituãtur vt infra patebit. Relinquitur ergo q prima intellectus apprehensione ipsum accidens non nisi in subo: ⁊ cũ subo: apprehendatur. ¶ Hoc etiã ex eo apparet q intẽtio ⁊ spẽs accidentis sic i sensu recipitur: q nõ sol spẽs representãs accidens dici põt: sed representans accñs ⁊ sbm quẽadmodũ spẽs coloris in oculo est notio non coloris tñ: sz totius etiã colorati. Silr etiam in fantasia se habet vbi est talis intẽtio intellecta in potẽtia ⁊ non actu: q igit intellectus agentis nõ est vt intelligibilia ipsa distinguat: sed solũ: vt q intellectum faciat esse actu: ex quo illud intellectum in potentia: q est in fantasia: non est accidens absq sbo: necessarium est q sic faciat ipsum intellectum in actu: vt intellectui primo p̃sentet non ẽentia accidẽtis cũ precisione subiecti: sed magis cũ ipsius cõcretione. Itẽ q intellectus cognoscentis est cognoscibilia ⁊ intelligibilia ipsa: que in re sunt coniũcta: distinguere: actus vero distinctionis comprehensionem distinguibil presupponit: necẽssariuz q primo intellectus cõiunctũ cõprehendat accidens cũ subo: que in re coniuncta inueniũtur: ⁊ maxime ex pte accidẽtis: q hz ad subiectũ necessariã habitudinem: ⁊ p̃terea accñs ipm a sbiecto diuidat ⁊ distiguat: sic ergo prima intellectus apprehensione accñs sine subo apprehendi nõ potest. Si vero loquãmur de actu intelligẽdi secũdo: qui cõsistit i distincta cõsideratione eorũ que cõtinent in intelligibili apprehẽso: sic nihil prohibet ipsum intellectũ versari circa accidẽs: absq eo q ꝯsideret aliqd de subo: pt eni distinguere conceptũ albedinis a cõceptu sbi: ⁊ dicere q albedo est ẽentialiter color: nõ cõsiderãdo sbm albedinis: vel coloris: sz tamẽ si cognitionem etiam distinctam debet de ipso habere ⁊ perfectam cum h non habeatur sine diffinitione: nec diffinitio accidentis sine subo possit esse perfecta: necessarium est q tunc cum ipso subiectum intelligatur.

Ad argumentum ergo in contrarium dõm est q ⁊ si in ẽentia accñtis non claudatur subiectum ẽ tamen tis essentia nãliter in subiecto fundata: ⁊ idcirco etiaz in subiecto apprehenditur.

¶ Qõ tertia.

TErtio ꝓpter ea que dicta sunt: posset aliquis dubitare verũ entitas accidentis: ab eius subiecto sit absoluta: ⁊ videt q sic: h eni dr ens absolutum q est ens fm se: accidens autẽ est fz se ens sicut patet in .vj. meth. ergo etiam est ens absolutũ: ⁊ per cõsequens habet absolutam entitatem.

Ad hanc qõnem dicunt aliqui: q accidens põt cõsiderari dupliciter: q vel quãtum ad esse essentie: vl quãtum ad esse actual existẽtie. Et si cõsideretur quantuz ad esse existẽtie: sic dicũt ipsi accidens esse dependẽs ad subiectũ: q eius esse non est nisi inesse subiecto. Si vero consideretur quantum ad esse essentie: sic fm eos a subiecto est absolutum. ¶ Sed h positio stare non põt cuius declaratio est: q tota ratio pp q̃ ens non est gen⁹ ex eo sumitur q ipsum nõ est vniuocũ: sed anoloyce predicatum: si enim esset vniuocum haberet necessario aut essentiales: aut accidẽtales differẽntias ipsum suo modo ex opposito distinguentes. Nam vniuocuz omne distinguitur per aliquas dictarũ differẽtiarũ. Anologũ vero per differentias nõ distinguitur: sed per diuersos essendi modos: vel predicandi. Vnde si ens foret vniuocum predicatum: differentias ipsum diuidentes de necessitate haberet: ⁊ per consequens esset genus: tota enim ratio: propter q̃ vult Arist. in tertio meth. ipsuz non esse genus: ex h sumitur q dicit ipsuz differentias nõ ha-

bere. Non autem sic est: q̄ si accidens est ens absolutuȝ necessarium est ipsum ens esse vniuoce pdicatum hu ius vero declaratio est: qꝛ analogum per prius: ꝛ per se pdicat̄ de vno: de alijs vero dicit̄ per ordinem ꝛ habi tudinē quandam ad illud. Quod autē de oībus de qui bus dicit̄ eque absolute pdicat̄ est vniuoce pdicatū ꝛ nō analogice. Si aūt accñs hȝ essentiam absolutā cuȝ dicet̄ de sb̄a absolute: ꝛ absolute ēt dicet̄ de accidente. Nō enim ens q̄ diuidit̄ in decēȝ predicamenta sumit̄ ab actu existendi: sed ab esse essentie: qꝛ ab eo accipitur per q̄ res in pdicamēto recipit̄: in pdicamēto autē reponitur aliqd per esse quidditatiuuȝ: ꝛ nō per essenti am actualē: ꝛ idcirco etiā propter h̄ oē ens q̄ diuiditur in decē pdicamēta de reb⁹ pdicamentū cuiuslibet pdicat̄: vnde si nō solū sb̄a: sed ēt accidens haberet esse essentie absolutum: ens tam de sub̄a q̄ de accidente ab solute pdicaretur: ꝛ non de accidente per ordinem ad sub̄am: ꝛ sic ens esset vniuoce pdicatum: ꝛ esset per pn̄s necessario genus. ¶ Et pterea essentia accidentis inclinatur nālī inclinatione in suum esse: si ergo eius esse ē subiecto inesse: necessarium tūc est q̄ naturaliter inclinetur ꝛ depēdeat ad sb̄m: vnde manifestum est q̄ si ponit̄ depēdens quantū ad esse: necessariū ē q̄ pona tur ēt habere essentiā depēdentē: ꝛ proptereā nō presen tatur intellectui absolute: sed solū in subiectū vt supra est. Sed qꝛ sb̄a ad accñs nō depēdet: nō hȝ ei⁹ essentia rōne sui accñs cōiunctū: ꝛ idcirco pōt sine accñtib⁹ in tellectui presentari: qñ facta est intellecta in actu.

Ad argumentum in ꝯriū dōm ē q̄ i. v. metħ. nō accipit̄ in diuisione entis ens s̄m se pro ente absolu to: sed pro eo q̄ est ens per aliquam essentiā sibi debitā siue absolutam: siue dependentem.

¶ Textus.

¶ Sicut autem physici dicunt: duo modi sunt ꝛc.

¶ Lectio. vij. ¶ Qō prima.

HIc posset aliqs dubitare vtrū ante formas essentia les sit accipe corp⁹ aliqd̄ q̄ sit materia om niū elemētoꝝ ꝛ elemētatoꝝ: ꝛ videt̄ q̄ sic. Quēadmodum enī per elemētalē formā cō stituit̄ corpus ēēale: sic ēt p formā corporeitatis cōstitui tur corpus. Est autē forma corporeitatis an̄ oēs ēēales formas icit̄: ꝛ corpus dȝ p̄existere oībus elementis.

Ad hanc questionē dicūt aliq q̄ fōꝛa corporeitatis est fōꝛa realr differēs a formis elemētalib⁹ ꝛ recepta in mā ante oēs formas ēēales ꝛ eis ēt subiecta ponūt ēt eā eē oīno iseꝑabilē a mā. ¶ Sed q̄ h̄ stare nō possit sic de facili appet. Cū enī sint eiusdē generis phy sica eīm vt habet̄ in. x. metħ. intra que cadit trāsmuta tio p se ꝛ nō p accñs: trāsmutatio vero p se: vt dicit̄ ibi dē: nō cadit nisi intra opposita quoꝝ vnū de necessitate tollit̄ p aduētū alterius: nulla forma p̄t ad idē genus phicum ꝑtinere cū illa: q̄ secū cōparit̄ i mā. Si ergo for ma pdicta supra se reciperet formas ēētiales: non posset cū eis eē eiusdē generis phyci h̄ ēt seqt̄ur ex eo q̄ ipsa po nit̄ iseꝑabilis a mā: ꝛ p pn̄s incorruptibil̄. Alie vero ponūtur separabiles ꝛ corruptibiles: corruptibile enī ꝛ icorruptibile nō possunt esse eiusdēȝ generis: vt in. x. metħ. dr̄. Que aūt nō possunt in idē gen⁹ nāle cōcurre re nō possunt cōstituere vnā spēm nālē. Nō ergo ignis vel qcūq̄ aliud elemētū erit aliqd vnū in genere: nec in specie: nec erit vnū ēētialiter ꝛ p se: sed erit tm̄ ens q̄ vnū p accñs: q̄ oīa absurda. Necessariū est igit̄ q̄ nulla forma sb̄alis i mā ante formas essentiales inueniatur.

Ad argumentum autem in con trarium dōm est: q̄ in elemēto forma corporeitatis a forma elementi nō differt s̄m rem: sed sol̄ s̄m rōnē. Per eādē enim for mā realiter hȝ ignis q̄ sit sb̄a: q̄ sit corp⁹: ꝛ q̄ sit ignis.

¶ Textus.

¶ Hec autem sunt contraria: vtr aūt excellētia ꝛ defe ctus: sicut magnū dicit plato ꝛ paruum ꝛc.

¶ Qō scd̄a.

SEcundo posset aliqs dubitare qūo plato ponit ma gnū ꝛ pūū ex pte mā̄e: ꝛ vnū ex pte forme. ¶ Ad q̄ dōm est: q̄ mām ipse accipiebat large pro eo q̄ in re est mālē: respectu al teri⁹ q̄ quidē ex eo apparet q̄ posuit magnū ꝛ paruuȝ nō sol̄ esse in sensibilibus: sed ēt i intelligibilibus: in qui bus tm̄ nō proprie est materia: videmus aūt in speciēb⁹ rerū q̄ superior in se cōtinet oēs perfectionū gradus: q in specie inferiori reperiūtur: ꝛ ad h̄ amplius: ꝛ si vna fuerit imediate supra aliā ordinata cōtinebit superior vltra gradus in iferiori cōtentos vnicū gradū tm̄ ꝛ nō plures: vlterius āt oēs gradus in specie inferiori repti in superiori spē sunt sicut māles: qꝛ sunt determinabi les per illius speciei gradū vltimū ꝛ supremū: qui vni cus tm̄ est: ꝛ nō plures: pp vnitatē igit̄ gradus vltimi qui solū vere i specie est formalis: ipse plato posuit vnū ex parte forme. Quia vero gradus māles in specie sunt multiplices ꝛ plures: vel pauciores s̄m q̄ spēs ipa alti or fuerit: vel inferior: idcirco posuit magnū ꝛ paruum ex parte materie. Scd̄m etiā eundē intellectū ipse posu it in numeris ꝛ paruū ꝛ magnū loco materie: ꝛ vnum loco forme: specificatur enim qlibet numerus per vlti mā vnitatē: que vna tm̄ est: ꝛ non plures: vnitates ve ro p̄cedētes ip̄sam oēs māles sunt que sūt plures ꝛ pau ciores: scd̄m qd̄ maior fuerit: aut minor numerus.

¶ Textus.

¶ Si igitur infinitū scd̄m q̄ infinitum ignotū ē ꝛc.

¶ Lectio. viij. Qō prima.

HIc posset primo dubiū esse alī cui vtrū infinitū sit ab aliquo cognoscibile: ꝛ videt̄ q̄ nō: quia omne cognitū ē infra vim cognoscitiuam conclusum. Nihil aūt tale videtur esse infi nitum igitur infinitum cognosci non potest.

Ad hanc qōnem dōm est: q̄ quan to vis cognosciti ua est altioris vigoris tanto ad altiora cognoscibilia se extendit: virtus aūt cognoscitiua p̄me cause infinite ex cedit in vigore oēm aliā cognoscitiuā virtutē: vnde ne cessarium est q̄ infinite altiora cognoscibilia valeat cō prehendere. Potest igitur prima causa cognoscere ꝛ co gnoscit nō solū finita verū ēt infinita: qꝛ pō virtus oīs cognoscitiua creata est finiti vigoris: videtur q̄ nulla talis possit infinita cognoscere. Sed h̄ in sequenti que stione patebit.

Ad argumētum in ꝯriū dōm ē: q̄ esse ꝯclusuȝ a vir tute finita contra rationem est infiniti: non autem cō tra rationem eius est esse comprehensuȝ: precipue ab in finito transcendēte i perfectione quecūq̄ ēt infinita.

Qō scd̄a.

SEcundo posset aliquis dubita re vtrū aliquis intelle ctus creatus possit infinita cognoscere ꝛ videtur q̄ non. Nulla enim virtus potest cognoscere infinita: nisi ipa infinita sit in

vigore

vigore. Cum ergo omnis intellectus creatus sit in vigore finitus videtur q nullꝰ talis possit cognoscere infinita.

Ad huius qōnis intelligētiā considerādū est: q quātitas ꝛ perfectio oīs cognitiōis mēsurat̄ fm spēm q̄ est cognitiōis pncipiū: ita q si spēs ipsa est notio īfinitorū poterūt iuxtᷓ p eā īfinita cognosci. Si āt ē finitorum notio tm̄ de finitis poterit p ipsam h̄ri cognitio: quēadmodū i visu euidēter appet. Nā si spēs visibil̄ i oculo fuerit vniꝰ tm̄ similitudo: vnū tm̄ p ipsam visus poterit īrueri: si vo fuerit silitudo multoꝝ multa poterit sil̄ videri p eā: qr igr̄ spēs nr̄i intellectus ad minus pro statu p̄senti: nō est notio nisi nāe specifice: q̄ simplr̄ qdez finita ē q̄uis q̄dā īfinitatē h̄eat iquātū pōt ad pticularia īfinita referri: necessarium ē q ipse spēm: ꝛ alia vlia cognoscere possit: ꝛ singularia sub eis contenta confuse solū ꝛ idistīcte isil̄ īrueri pōt: ita q q̄tūcūq singularia illa īfinita ēēnt: n̄ tn̄ īfinita cūcta simplr̄ ꝛ distīcte cogn̄sceret: sz bn̄ cogn̄sceret ea cognitiōe ꝯfusa: qr vo spēs intellectꝰ āgelici: nō ē notio tm̄ vlis nāe: sed ēt īdiuiduatiōnē ipsaꝝ: vr̄ dōm q siēnt actu pticularia īfinita cōtenta sub nā specifica p̄sentata p spēm intellectꝰ angelici: poss: ꝛ talꝰ intellectꝰ īsimul p illā spēm: h̄ īfinita distīcte cognoscere. ¶ Et h̄ ēt euidēter appet tenendo cū doctore nr̄o q mūdus eē potuerit ab eterno. Nā si fuisset equoꝝ gn̄atio ab eterno: coꝝ oium q fuissent i eadem spē intelligentia ab eterno pducta potuisset cognitionē h̄re. Et qr sil̄ cognoscere pōt oīa q̄ p eādē spēz cognoscūt̄ cōcludit̄ necessario q illa intelligentia nō posset sil̄ equos īfinitos cognoscere. ¶ Hoc aūt nō videt̄ esse ꝯ rōnē īfiniti: fm.n. q Tho. dicit īfinitū nō repugnat cognitiōi nisi inquātū repugnat nūeratiōi. Nā ptes īfiniti nūerare ē fm se ipossi: ꝛ ꝯdictionē iplicās: sol igr̄ intellectus cuiꝰ ē cognoscere ptē post ptē īfinita nō pōt cognoscere Sz āgelicus intellectꝰ nō sic numerādo cognoscit idiuidua q̄ sub vna spē ꝯtinētur: sz ipa oīa isil̄ īruet̄: vn̄ non obstat quod illa sint ꝛ vtruz finita vel īfinita ex q̄ simul cūcta cognoscit. Seqtur aūt ista nr̄a ꝯclusio non facta alia suppōne nisi q mūdꝰ eē potuerit ab et̄no: ꝛ q oīa idiuidua eiusdē spēi ab angelo p vnā spēz cognoscant̄: ꝛ q ipse possit oīa q̄ cognoscūtur p vnam spēm isil̄ intueri q̄ suppōnes sumpte sūt oēs ex dictis doctoris nr̄i. ¶ Totū tn̄ sic dictū nō asserēdo sed dubitādo: ꝛ sine preiudicio sententie melioris.

Ad argumētum ergo i ꝯriū factū dōm ē: q si virtus cognoscitiua dz cognoscere simplr̄ īfinitū: oz q i suo vigore sit simplr̄ īfinita. Et qr nulla virtus cognoscitiua creata ē tal̄: idcirco nulla creata virtus cognoscere pōt ꝛ cōphēdere id q ē simplr̄ īfinitū: q̄le ē illud tm̄ q ē pfectionū oīuz ꝯtentiuū. Individua āt sub spē ꝯtēta sūt pfectionis finite: ꝛ si sint finita in multitudinē: vnde virtus cognoscitiua ipoꝝ nō opz q h̄eat infinitū i perfectione vigoris: sz sufficit si vigorē h̄eat fm qd̄ īfinitū: vt pote nō p māam non limitatā: nec rōne sui: nec rōne obiecti. Et tal̄ bene pōt esse virtus cognoscitiua creata.

¶ Textus.

¶ Am pli nos omnia insunt quidem ꝛc.

¶ Qō tertia.

Tertio posset aliqs dubitare vtrū totū etherogeneū īfinitū sit pducibile: ꝛ videt̄ q sic: qr̄o eni virtꝰ vniꝰ cāe trāscēdit virtutē alterius: tāto pōt i altiorem effectū: virtus aūt prime cāe in infinitum trāscendit virtutes oēs cāe scd̄e: igr̄ poterit effectum infinito altiorem producere. Sed virtus cause secunde potest in totum etherogeneū finituz: igitur virtus cāe prie poterit i totū etherogeneū īfinitum.

Ad hanc qōnem dōm est: q de toto etherogeneo loqui possumus: aut fm q etherogeneū est: aut fm q i se habet aliquod homogeneum. Et si infinitas quidez reperiretur in ipso ratione alicuius homogenei: nō propter h̄ dici posset ipsum fm q etherogeneū est esse infinitū: fm q modo de corporis infinitate est questio. Dicitur aūt corpus aliquod esse etherogeneū ex eo q ptes h̄z dissilium spērum. Tunc ergo fm q etherogeneum ē diceretur proprie infinitum: si partes dissilium spērū habuerit infinitas. Dissimilitudo aūt specieꝝ attendit̄ in ptibus vnius ꝛ eiusdem totius: nō propter dissimilitudinem formarum sb̄alium: qr vna ꝛ eadē fm Tho. ē forma substātialis in toto ꝛ in singulis partibus eius Sed attenditur dissimilitudo illa propter diuersitatē virtutū ꝛ potētiarū a forma substātiali prouenientiuz ita q si diuersitates spērū in partibus sunt infinite necessariū est: q h̄ sit pp infinitatē virtutū ꝛ potētiarum ab vna ꝛ eadē totius forma prouenientium. A nulla āt forma prouenire possunt virtutes ꝛ potētie infinite: nisi ipsa fuerit in essentia infinite perfectionis: ꝛ per consequens non contēta in aliquo genere: qr igitur impossibile est aliquā formā creataz infinite perfectionis esse ꝛ i genere dico logyco non contineri: impossibile est omnino aliquam formam creatam esse a qua prouenire possint virtutes ꝛ potentie infinite. Et qr absq tali forma totū etherogeneum: fm q etherogeneū est: infinitum eē nō pōt: ꝯcluditur q tale totū per se īfinitū esse nō possit.

Ad argumentū ergo in contrarium dicendum est q virtus infinita aut potest in effectum infinite maiorem q̄ virtus finita: aut in eundē effectum potest modo infinite subtiliori: sic autem ē in proposito. Totū eniz q virtus finita potest producere: sed nō ex nihilo: virtus cause prime ex nihilo producere potest.

¶ Textus.

¶ Remota.n. ex aqua carnem i ꝛ iterum alia facta ꝛc.

¶ Qō quarta.

Quarto posset aliquis dubitare vtrū in corpore naturali sit dare minimū: ꝛ videtur q non: est enim corpus naturale quid continuum: continuum aūt ē diuisibile i īfinitū: ꝛ nullo tali ꝯtigit minimū accipe: igr̄ i corpe nāli minimū dari nō pōt.

Ad istam questionē dōz est: q in corpore nāli vt accipit̄ ex lib. de generatiōe ꝯtingit dare duplices ptes: qr ptes fz formā ꝛ ptes fz māz. Partes āt fz formā ille dn̄r q̄ēt separata toto formā retinent q̄ prius hēbāt: ꝛ i acceptiōe taliū partium nō ꝯtingit in corpe nāli in infinitum procedere per diuisionem ꝛ enim carnis ꝯtingit deuenire ad carnē ita paruā: que si vlteriꝰ diuidatur in partibus distinctis forma carnis nō remanebit: vnde fm istū pcessuz oz dare necessario minimū i corpe nāli. Partes vo fz māin ille dn̄r eē q̄ i toto qdē manentes formā totiꝰ h̄nt. Sz si diuidātur formā illā nālē n̄ retinebūt: quo mō ptē accipiēdo ēt minima caro ptes h̄z: q̄ dū ꝯtinēte sūt formā carnis h̄nt. Si vo ab inuicē separent̄ formā carnis nō retinebūt. Et quātū ad tales ptes nō ꝯtingit in nāli corpe dare minimū.

Ad argumentum autem in contrarium facil̄ est responsio. Corpus enim fm q est continuum in infinitum ē diuisibile non aūt fm q est materiale.

¶ Textus.

¶ Nequaq̃ aũt segregandũ esse nescientis dicitur ⁊c.

¶ Q̃ő quinta.

Quinto dubiũ posset esse verum cũ prima possit qualitatez sine sb̃a: ⁊ sine quantitate subiecta conseruare in esse: ⁊ vr̃ q̃ nõ. Q̃ő eni coextẽsum ẽ q̃titati sine q̃titate esse non põt. Qualitates aũt corporales: de quibus nũc ẽ questio: sunt sb̃ dimẽsionibus coextẽse: igit̃ sine ipsis ↄ̃seruari nõ possũt.

Ad huius q̃ōnis intelligentiaz cõsiderãdum est q̃ duplices qualitates reperiũtur: q̃z quedã sunt: q̃ vltra rem ⁊ nãm sb̃i aliquã rez non ponunt: nisi tñ quẽdaz realẽ modũ se habendi: sicut pz de raritate ⁊ densitate. Raritas ⁊ eni moduz realẽ se habẽdi ponit in quantitate: quo ipse quãtitatis partes sũt distãtes magis aut extense: dẽsitas vero illum realem modum se habendi ponit in quãtitate: quo ipse quãtitatis partes sunt ad inuicem magis comprehense. Et de talibus qualitatibus loquendo manifestũ est: q̃ ipse sine quantitate subiecta cõseruari nõ possunt. Non enim ponunt aliquid nisi quẽdã ipsius realez essendi modum modus autem essendi sine re existente: cuius est modus: cõseruari nõ potest. Quedã aũt alie qualitates sunt que vltra rem ⁊ nãz sb̃i nõ ponũt solũ essendi modũ realẽ: sz magis rẽ ⁊ nãz ꝓprie dictã: que ẽt ratio est essendi suo modo: ⁊ sibi mõi ẽẽndi attribuũtur. Cuiusmõi q̃litates sũt color ⁊ lux ⁊ cõsilia. Et de talib⁹ ẽt qualitatibus q̃dã dicũt q̃ q̃z p quãtitatẽ indiuiduãtur sine quãtitate subiecta conseruari non possunt.

Sed ista positio vt videt̃ stare nõ p̃t cuius declaratio est q̃z tota rõ sm̃ Tho. ꝓp q̃ põt deus cõseruare quãtitatẽ sine sb̃a: ⁊ nõ mãm sine forma: est q̃z mã est pura potẽtia: quãtitas aũt est actus. Cũ igitur etiã ipsa predicta qualitas actus realis sit oĩno in realitate differens a quãtitate subiecta: oĩno pari rõne põt deus ⁊ qualitatẽ sine subiecta quãtitate seruare: ⁊ quãtitatẽ ẽt absq̃ subiecto. ¶ Motiuũ ãt ipsorũ nõ valet: ab eo eni efficiẽter indiuiduat̃ aliq̃d a quo efficienter accipit esse: sicut elicit̃ ex. viij. meth. Qualitas aũt efficient̃ accipit esse nõ a quãtitate: nec formal̃r: sed efficiẽter accipit h̃ a deo formal̃r vero ex ipso existẽdi actu: igit̃ ⁊ indiuiduationẽ formal̃r sumet ab eo: ⁊ efficiẽter a deo: per quantitatẽ ꝓo mãliter solũz: inquãtũ. s. in ipsa recipit̃: vnde ẽt ⁊ si extra mãz maneat: ⁊ extra quãtitatẽ: habebit sufficienter vnde poterit indiuiduari: sicut ⁊ alie forme sine materia existentes.

Ad argumentum ergo in cõtrarium dõm est q̃ forma quãtitati coextẽsa: sine ipsa naturaliter esse nõ potest: bene tamen potest h̃ contingere supernaturaliter ⁊ miraculose. ¶ Q̃ő sexta.

Sexto posset aliquis dubitare vtrũ deus possit ↄ̃tinuũ in infinita diuidere: videt̃ eni q̃ sic: q̃z nulla potẽtia passiua est creata: que nõ subsit potentie actiue creantis: sed in cõtinuo est potẽtia passiua ad diuisionem in infinitum: q̃z ipsum est in infinitum diuisibile: igitur deus potest ipsum in infinitum diuidere.

Ad hanc q̃ōnem dõz est: q̃ cõtinũ non nunq̃ põt ẽẽ in infinitũ diuisuz: nisi sit ꝓ cuẽtũ ad indiuisibilia: ad indiuisibilia aũt resolui nõ põt: q̃z nihil resoluitur nisi in ea ex quibus ↄ̃ponitur: vnde q̃ impossibile est ex indiuisibilibus cõponi ↄ̃tinuũ: ipossibile est q̃ ipm̃ ad indiuisibilia resoluatur: ⁊ per consequens impossibile est eẽ actu in infinitum diuisum.

Ad argumentum vero in contrariũ dõm est: q̃ in cõtinuo non ẽ potẽtia ad eẽ diuisum in infinitũ: sz ad h̃ q̃ sua diuisio in infinita ꝓcedat: ita vz q̃ nunq̃ valeat terminari. Ex h̃ ãt magis sequit̃ q̃ nõ habeat q̃ q̃ habeat potẽtiã ad eẽ in infinita diuisum: q̃z ex tali positione sequeretur posse suam diuisionem totaliter terminari: q̃ est contra ratiõnem continui.

¶ Textus.

¶ Omnes igitur contraria principia faciunt ⁊c.

¶ Lectio. ix. ¶ Q̃ő prima.

Hic posset primo aliq̃s dubitare vtrũ p̃ria principia rerũ nãliũ sint ↄ̃ria: videtur eni q̃ nõ: q̃z p̃ria principia rerũ nãliũ debẽt in reb⁹ nãlibus oĩbus inueniri. Cõtraria aũt in oĩb⁹ talib⁹ rebus inueniri nõ possunt. Sunt eniz corpa celestia res nãles ⁊ tñ absoluta sũt ab oĩ ↄ̃rietate: igit̃ p̃ma principia rerũ nãlis non sunt contraria.

Ad hãc q̃ōnem dõm est: q̃ res nãles sũt res trãsmutabiles: ⁊ inquantum transmutabiles sunt: ⁊ sub ente transmutabili cadũt: earũ principia q̃modo inquirũtur. Prima autem principia trãsmutabiliũ inquãtũ sunt trãsmutabilia: sunt illa que sunt prima vl̃ia ꝓ̃cipia trãsmutationis: vltra sb̃m aũt p̃ria principia trãsmutationum sunt illa: ĩter que vniuersaliter vertitur omnis mutatio. Quia igitur ista sunt ↄ̃ria: manifestũ q̃ ↄ̃ria prima principia rerum naturalium opz esse.

Ad argumentum ergo in ↄ̃riuz dõm est q̃ corpora celestia possunt accipi dupl̃r: vno q̃dẽ mõ quãtuz ad suã substãtiã simpl̃r ⁊ absolute dictã: ⁊ isto mõ sub ente trãsmutabili nõ cadũt: q̃z in ipsoꝝ sb̃a nõ põt esse trãsmutatio: vñ in eis h̃ mõ sumptis: nõ opz q̃ inueniantur prima trãsmutabiliũ principia: de quibus loquimur ad presens. Alio vero modo possunt accipi per ordinẽ ad aliquid extrinsecũ: ⁊ sic corpa celestia transmutabilia inueniuntur esse: mutãt enim locum: vel sb̃a ⁊ rõne: vel ratione tñ. Et isto modo in eis dicta principia inueniuntur: dum enim ipsorum partes ad aliq̃d vbi trãsmutant̃ h̃nt actu sc̃ũ annexam priuationem ei⁹: rõne vbi alterius a quo recedũt. ¶ Q̃ő sc̃da.

Secundo dubitare posset aliq̃s vtrum prima principia dicantur contraria proprie ⁊ perfecte sumendo contrarietatem: videtur eniz q̃ sic: q̃z ista sunt p̃cipia entis mobil̃: sz q̃ est mobile. Motus aũt extrema sunt ꝓprie ↄ̃traria.

Ad istam q̃ōnem dõm est: q̃ p̃ria p̃cipia de quibus modo loquimur non dr̃ contraria: sm̃ perfectam rationez contrarietatis: h̃ autem declaratio est: q̃z sub ente transmutabili communiter dicto: non solum claudũtur: que per naturam transmutantur: sed que trãsmutantur etiam per artem: transmutationes autez artificiales: non cadunt per se inter opposita: sm̃ perfectã rationẽ contrarietatis vñ manifestum est q̃ contraria proprie ⁊ perfecte sumpta non se extendunt vniuersaliter ad oẽm transmutationẽ: nec per ↄ̃ñs esse possunt p̃ma p̃cipia entis trãsmutabil̃. Ulterius ẽt dato q̃ nõ ingrant̃ p̃ria: p̃imi nã entis trãsmutabilia. s. a nãli

transmutatione

transmutatione: adhuc dici non potest: q̄ ꝯtraria perfecte sumēdo cōtrarietatē sint talia pria. Nā transmutatio nō solū inuenitur in quantitate: qualitate: ⁊ vbi: in quibus est vera cōtrarietas: sed etiā inuenitur in sub̄a cui nihil est cōtrarium perfecte sumēdo contrarietatē: vnde nec ad oēm trāsmutationem nālem vr̄ se extēdit perfecta cōtrarietas. Est igitur cōsiderandū: q̄ pria cōtraria possunt vno modo dici illa in q̄bus reseruat̄ sūe pfecta ratio ꝯrietatis: q̄ oia vere cōtraria: aut ipsa sūt aut ex eis deriuātur. Et h̄ modo pria ꝯria nō dn̄r h̄ prima principia oīs transmutationis. Alio vero modo dici possunt aliqua prima ꝯria solū: q̄ i ipsis cōsistit prima radix ꝯtrarietatis: ⁊ isto modo priuatio ⁊ habit⁹ vr̄ sumpta pria ꝯria dn̄r. In oibus ēt contrarijs vnū respectu alterius inuenitur esse diminutum ⁊ pro tanto subinduit nomen priuationis: ⁊ reliquum sortitur nomen habitus.

Ad argumentum ergo in ꝯriū dr̄ est q̄ ens mobile sumitur cōmunit̄ nō solū ad ea que mouētur motu locali: vel motu augmēti ⁊ decremēti: vel motu alterationis: sed etiam ad ea que mouētur motu generationis ⁊ corruptionis.

¶ Textus.

¶ Oportere enim principia: neq̄ ex alterutris esse: neq̄ ex alijs: ⁊ alijs ⁊c.

¶ Qō tertia.

TErtio posset aliq̄s dubitare vtrum idcirco prima ꝯria ex alterutris nō fiāt: q̄ sunt cōtraria: videtur q̄ nō: q̄ sicut h̄ dicit̄ oē q̄ fit ⁊ transmutatur non fit p̄ se: nec trāsmutatur nisi ex contrario: igitur ex eo prima cōtraria ꝯrietatē hn̄t: magis deberet cōcludi q̄ fiāt q̄̄ q̄ nō fiāt ex alterutris.

Ad istam qōnem dōm est: q̄ dupliciter pōt dici aliq̄d fieri ex aliq̄: vno q̄dem mō sicut ex termino sue trāsmutationis: ⁊ h̄ mō oē q̄ fit dr̄ fieri ex ꝯrio: tanq̄̄ vz ex termino: nō ad quē: sed a quo trāsmutationis sue: ⁊ sic ꝯria bene fiunt ⁊ fieri possunt ex alterutris. ¶ Alio ꝯo mō pōt dici aliq̄d fieri ex aliquo: inq̄̄ ex h̄nt causalitatē i cōstitutione sua: q̄bus mediātibus ex ꝯrijs extremis: ⁊ ex p̄mis qualitatibus actiuis ⁊ passiuis fiūt sequētia ꝯria: ⁊ ipse ēt qualitates prime actiue ⁊ passiue originātur ex sb̄alibus formis sb̄oꝝ habētibus adinuicē oppositionē: supra q̄s ēt cōstitutionē inquātū sunt opposita: causalitatē h̄nt p̄uatio ⁊ habit⁹: verū ē ēt q̄ n̄ idē causalitatis mod⁹ in oib⁹ p̄dictis repit̄: h̄ igr̄ mō: ⁊ si scd̄a ꝯria fiāt ex priorib⁹ nō tn̄ fit aliq̄d ꝯriū ex eo cui ē ꝯriū: ⁊ sic dicit i sequētib⁹ p̄hs q̄ amicitia nō conducit discordiā ad eē: nec facit aliq̄d ex ea: sic ēt intelligit q̄ pria ꝯria eo q̄ ꝯria non fiūt ex alterutris: ⁊ per hoc patet r̄nsio ad argumentum.

¶ Qō quarta.

QUarto posset dubitare aliq̄s vtrū p̄ se possit aliq̄d fieri ex eo q̄ secū pōt ibi simul eē in eodē: ⁊ vr̄ q̄ sic dicit̄ enī i fra q̄ non fit aliq̄d p̄ se ex ente: nec ex nō ente: sed ente i potentia: ens aūt in potentia est sb̄m vel mā. Et mā q̄dē manet cū eo q̄ producitur de ipsa: igitur aliquid potest per se fieri ex eo q̄ secum in eodem simul potest esse.

Ad hanc questionē dōm est: q̄ nihil pōt per se fieri ex eo q̄ secū pōt simul eē in eodē: huius aūt ratio est: q̄ fieri est tēdere ad esse: nihil aūt tendit ad id acquirēdū q̄ iā habet: sed sol̄ ad acquirendum: q̄ non hz. Necessarium est igit̄ q̄ oē q̄ fit: i p̄manētibus dico nō habeat suū esse q̄̄ diu est in fieri: ⁊ sic fieri f̄m rōnē ꝑpriā: siue p̄ se: in se claudit nō eē eius q̄ fit: ⁊ per ꝯn̄s necessariū est: q̄ ex eo tn̄ fiat aliq̄d q̄ in se claudit: non esse ei⁹: q̄ fit p̄ se ex ipso. Qō aūt claudit in se nō esse alicuius nō pōt secū simul eē in eodē. Manifestū est igit̄ q̄ ipossibile ē aliq̄d p̄ se fieri ex eo q̄ secū simul i eodē eē pōt. ¶ Ex h̄ āt euidenter deducit̄ q̄ ipossibile est in aliquo ente vno f̄m spēm plures formas subst̄āiales esse nā si plures essent aut inter eas posset cadere trāsmutatio per se: aut nō: si dicat̄ q̄ nō ⁊ ꝯtra illaq̄ sunt diuersa in essentia: nec per se inter ipsa cadit trāsmutatio: non sunt eiusdē generis phyci: sicut pz in .x. meth. q̄ ē de formis intelligēdū: ⁊ nō de illis quorū vnū est essentialr̄ forma ⁊ actus: ⁊ reliquū ē eēntialiter potētia: sicut ē sola pria mā. Actus enī ⁊ potētia ad idē gen⁹ ꝑtinēt: quia genus phycum nō a forma: sed a mā accipit̄. Que aūt nō sunt eiusdē generis phici nō possunt concurrere ad vnā ⁊ eādē nālem spēm cōstituēdā. Si ergo in ente vnius spēi sint plures subst̄āiales forme nō habentes per se adinuicem transmutationē: oportebit necessario q̄ ens vnius speciei non sit vnius generis: nec etiā vnius speciei q̄ est iplicare contradictionem. ¶ Si autem dicatur q̄ ille forme per se adinuicem transmutationem habent sequetur f̄m supradicta q̄ in eodem se in simul non compatiant̄: vt pote oppositum adinuicem habentes: ponere igitur ipsas simul in eodem est ponere q̄ opposita ⁊ contradictoria: sicut esse ⁊ non esse: simul in eodem esse possunt: q̄ totum est absurdum.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendū est: q̄ materia f̄m q̄ entitatem quandam ponit remanet in eo q̄ ex ipsa fit: non autem f̄m q̄ prius erat ens i potentia: immo tunc manet habet ens actu: q̄ est oppositum ad habere eē tantum in potentia.

¶ Textus.

¶ Consequens autem vtriq̄ erit dicere ⁊c.

¶ Lectio decima. ¶ Qō prima.

HIc posset primo aliq̄s dubitare vtrū sit tantum vna prima contrarietas ⁊ videtur q̄ non prima enim contrarietas non est nisi contrarietas primi generis: prima autē genera sunt ad minus decem igitur decem erunt prime contrarietates.

Ad istam questionē dicendū ē q̄ pria cōtrarietas potest sumi: vel simpliciter: vel in genere. Et contrarietas quidem non simpliciter prima: sed in genere: non est vna sed multiplex f̄m multiplicitatē p̄dicamētoꝝ. Sumit̄ enī h̄ ꝯrietas cōiter ad oēm oppōnē priuationis ⁊ habit⁹. In quolibet autē genere est dare oppositas drīas: quarū vna est vt habitus: ⁊ altera vt p̄uatio. Et oppositio q̄dē drīaꝝ immediate diuidētiū generis gn̄alissimū dici pōt eē pria ꝯrietas i illo gn̄e: s3 igitur p̄dicamētoꝝ multiplicitatē ē ēt ⁊ multiplicitas ꝯrietatis pric n̄ simplr̄: s3 i gn̄e. Cōtrarietas āt simplr̄ pria illa ē: q̄ ē p̄mi gn̄is simplr̄. Nullū āt gen⁹ simplr̄ pri⁹ dici pt̄ sola sb̄a excepta: nullū enī gen⁹ q̄ ex alio gn̄e ꝓuenit cāliter ⁊ originalr̄ simplr̄ p̄mū dici pt̄. Ex sb̄a autē cāliter originātur gn̄a cūcta accn̄tiū: vn̄ nullū tale simplr̄ dici pt̄ p̄mū dr̄ āt p̄mū respcū alicui⁹ coordinationis qm̄admodū h̄ q̄ dico q̄titas gen⁹ p̄mū ē i coordinatōe q̄titatiū ⁊ q̄litas gen⁹ p̄mū ē i coordinatōe q̄litatū sb̄a ꝯo q̄ oiū aliorꝝ generꝝ ē cā simplr̄ inuenit̄ eē p̄mū gen⁹ sic igitur simplr̄ p̄mū genus: vnū tm̄ ē: ⁊ p̄ ꝯn̄s vna tm̄ pria cōtrarietas: vnde patet respōsio ad argumētum.

¶ Textus

¶ Et est vna contrarietas in omni genere &c.

¶ Qō scda.

Secundo dubitare posset aliqs vtrū prima principia cōtraria sint prima cōtraria subē: videtur enim q nō: dictū eni fuit supra: q pria pricipia inueniri debēt in oībus rebus nālibus. Pria āō Zria sbe nō inueniūtur in cūctis rebus nālibus: qz nō sunt nisi in substātijs: igit ipsa prima principia rerū naturalium esse non videntur.

Ad istam qōnem dōm est: q aliq Zria possūt dici dupl̄r: pmo sz q duplicē distinctionē in ipsis inuenimus: primū ꝛ ſm videtur distinctionē quādā iportare. Inueniunt āt aliqua abinuicē: ſm rē: siue realr distingui: q̄mō sunt abinuicē distincta suba ꝛ accn̄s: ꝛ vlr illa q̄ diuersoꝝ ṗdicamētoꝝ sūt: q̄dā aūt abinuicē: sz itētionē tm̄ distinguūtur: sic se hn̄t supiora ꝛ iferiora. Et in ordine qdē distinctoꝝ primo mō pria Zria: ꝛ prima principia dnr̄ sola pria Zria subē: non enim sm̄ ipsas Zria alia inueniūtur ab eis: ſm rē distīctā: sed ipsa alia oia ṗcedūt: vt est declaratuz in ṗcedēti qōne. Hoc āt modo pria principia sumēdo nō oz q in oībus essentialr inueniātur: sed in rebus tm̄ primi generis. ¶ In ordine āt distinctoꝝ: scdō modo prima pricipia: ꝛ pria cōtraria sunt habitus ꝛ priuatio: q̄ primā radicē iportāt cōtrarietatis ꝛ in oībus contrarijs saluantur. ¶ Quamuis enim ante cōtraria subē nō sint alia Zria ab eis distincta: ſm rē distincta: bene tm̄ ante ipsa sunt aliqua ab ipsis distincta: sz intētionē: ꝛ h sunt habitus ꝛ priuatio q̄ vt dictū est: nō in eis sol saluātur: sed ēt i oībus Zrijs vnde vliora sūt: ꝛ per ꝯñs priora. Et de talibus primis principijs intelligēdū est: q inueniri debēt in omnibus transmutabilibus: vnde pz responsio ad argumentuz.

¶ Textus.

¶ Principia autem semper oportet manere.

¶ Qō tertia.

Tertio posset esse dubium vtrum prima principia semper maneant: sicut dicit h philosophus: videtur enim q nō. Iā enim dictum est q ipsa sunt contraria: contraria autem non simul manent in eodem: igitur nec ambo pricipia ṗdicta possunt semper in rebus nālibus manere.

Ad istam qōnem dōm est: q pricipia pria semper manēt in rebus singulis trāsmutabilibus: si esse debēt trāsmutabilia. Hec aūt declaratio est: qz cū nihil trāsmutat ad eius q hz assecutionē: sz ad adeptionem eius q nō hz: necessarium est: q si aliqd oz esse trāsmutabile. vt in eo ṗexistat carētia illius ad q trāsmutari pōt: cū aptitudine ad ipsum. Talis aūt carentia priuatio vocat necessarium est igitur in oī transmutabili in quantū est trāsmutabile aliquā priuationē esse: qz alr non potest esse transmutabile: h aūt priuatio tollens a subo dispōnē vnā in ipso relinquit necessario Zriam ꝛ h dispositio se tenet in ratione habitus. Itez ēt talis priuatio nō pōt oēm actū tollere: qz tūc tolleretur esse actu oē: ꝛ p ꝯñs ois trāsmutabilitas: qz cuz motus nō sit primus actus: sed secūdus: sine actu existēte nō pōt inueniri. Talis actus ꝛ forma in subo manēs habitus vocatur: necessariū est igitur in ente trāsmutabili semper habituz ꝛ priuationem inueniri: ꝛ per ꝯñs manifestū est q principia prima semper manēt.

Ad argumentum ergo in Zriuz dōm est q prima principia nō sunt h contraria vel illa: sed priuatio ꝛ habitus vlr sumpta. Quāuis aūt nullus habitus cuz priuatiōe sibi opposita simul eē possit in eodē: hn̄t tn̄ pt stare ꝛ de necessitate stat cū carētia ꝛ priuatiōe habitus habētis ad ipm̄ oppositionē: h aūt habitus: ꝛ h priuatio in se claudūt rōnē priuationis ꝛ habitus simplr: q̄ prima principia dnr̄. Et pro tanto dicimus q principia prima semper manent.

¶ Textus.

Deficiet enim aliquis qualiter dēsitas raritatem facere aliquid apta nata sit &c.

¶ Qō quarta.

Quarto posset aliqs dubitare vtz vnū cōtrariū possit dici in alterum agere ꝛ facere aliquid ex ipso: vr enim q sic ad sensum eni appet calm agē i frigidū: ꝛ ex frigido calidū educere.

Ad istam questionē dōm est: q Zrium pōt accipi dupl̄r: vno qdē mō simplr ꝛ sz se cū ṗcisiōe s. sbi: ꝛ tūc sicut dicit Tho. vnū cōtrarium nō pōt agere in alterum. Cuius ratio est: quia cum vnumquodq agat sibi simile: necessarium est q illud possit in se recipere agentis actionem q potest recipere similitudinez ipsius: ꝛ per consequens ad ipsum manet in potentia. Non est autem possibile q vnum contrarium exclu‑ so subiecto sit in potētia ad h vt assimilet alteri. quēadmodū caliditas nō est in potentia ad frigiditatem: qz tunc esset in potentia ad corruptionem suam: ꝛ ipsam etiam appeteret: q est impossibile: vnde impossibile est q excluso subiecto vnum contrarium agat in reliquuz ꝛ faciat aliquid ex ipso. Si autem subiectum nō excludatur: sed magis includatur: quia ipsum est in potentia ad vtrumq contrarium poterit tunc vnum contrarium agere in aliud: ꝛ sic calidū dicitur agere in frigidum: quia agit in frigidum: educit etiam calidum de frigido non ratione frigiditatis: sed ratiōe subiecti q est calidum in potētia: ꝛ sic pz rn̄sio ad argumētum.

¶ Textus.

¶ Adhuc autem amplius ꝛ de hoc aliqs dubitabit &c.

¶ Qō quinta.

Quinto posset eē dubium de rōne Ari. p q̄ pbat: q nō sola Zria sunt pricipia: qz ipa sunt accn̄a: ꝛ nō sbe h.n. vr esse falsuz dictū eni ē q pria pricipia nō sūt ācn̄q Zria: sed tm̄ aliq itērq cadit pria Zrietas sbe. Ista āō Zria nō sūt i ṗdicamēto accidentis: sed subē.

Adhanc questionē dōm ē q cū phs i h pmo lib. accipiat Zrietatē large: q̄mō ēt inuenit in suba: nihil phibet imo necessariū ē. q pria Zria ad ṗdicamēta sbe ptineāt. Sz qz ad pbādū numerū principioꝝ ṗcedit ex dictis a prioribus phis: q nō peperūt actū alium: vel formā q accn̄talē: ꝛ Zraria sunt forme: idcirco dicit q Zria sunt accn̄a. ¶ Vel dici pōt q cū Zria fieri habeāt circa idē susceptiuū: necessariū ē q sint sepenate recipi i aliquo. Sbe āt cōposite: ꝛ pria mā nō sūt receptibilis i aliquo: vn̄ ipsis nihil ē Zriū. Et qz de eis ppric dr̄ sbe sumpta iquātū a substādo di: idcirco phs ait q sbe nihil ē Zriū ꝛ q contraria sunt accn̄ria: forme eni que addiciūtur suis susceptiuis: hn̄t quādā rationē accidētiū vnde ꝛ vocatur forma substantialis: qualitas in āe. Sunt igitur pria Zria in ṗdicamēto sbe: nec tm̄ ita proprie sube dnr̄: sicut cōpositū ꝛ mā: sbe sz sumēdo ſm q a substādo dicta est: vn̄ pz rn̄sio ad argumentum.

¶ Textus

¶ Textus.

¶ Sub̄m eniz principiū: ⁊ prius videt̄ eē p̄dicato ⁊c.

¶ Q̄ō sexta.

Sexto dubitare posset aliquis dato q̄ materia sit magis sub̄a: q̄ forma: s̄m vnam sub̄e acceptionem: vtruz ip̄sa dici possit principium formarum: ⁊ vr q̄ nō: id eni per q̄ aliqd reponit̄ in eē ē p̄n cipiū ipsius: ⁊ nō ecōuerso. Materia aūt in esse reponi tur per formā: igr̄ forma est p̄ncipiū materie: ⁊ nō ma teria principium est forme.

Ad huius q̄ōnis intelligētiā consi derādū ē: q̄ māz ⁊ formā possumus accipere dupliciter qz vel quantum ad suas essentias: vel quātū ad eē: si aūt quātuz ad esse formā ⁊ mācharacterm accipiamus. Adhuc duplr̄ poterit h̄ fie ri: qz aut sument̄ q̄tū ad esse specificū aut quantuz ad esse q̄ est existere in actu. Si ergo sument̄: h̄ s̄cdo modo tūc dōz est q̄ forma p̄prie supra mām cāliratez h̄z. Est eni ipsa ratio ⁊ principiū eēndi ipsius māe: ⁊ nō econ uerso: vnde s̄m h̄ p̄prie dici pōt: q̄ principiuz materie ꝑ q̄.s. ipsa in eē reponit̄ est forma. Nō aūt forma per māz in esse constituitur: vnde nō proprie dr̄ q̄ mā ipsi forme sit principiū essendi. Sed si magis large noīe p̄n cipij vtimur dicere possumus aliquo mō: q̄ et mā prin cipiū est forme: q̄ duplr̄ appet. Primo qdem si accipia mus formā quātū ad suū esse cōpletū: cū h̄ actu non ha beat nisi i mā: dicere possum⁹: q̄ quātū ad actuale com plemētū ipsi⁹ eē: mā supra formā aliquā equalitatē h̄z: h̄ aūt causalitas in h̄ ꝯsistit: q̄ mā terminat ipsi⁹ for me depēdētiā: vñ ēt aīa humana extra corpus posita es se suū quoddāmodo ꝑꝑ h̄ imperfectum habet.

Secundo hoc etiam apparet ex eo q̄ illud de quo aliqd edu cit̄ ad actū est principiū ipsi⁹: ⁊ prius est ipso in via ge nerationis: forme aūt ad actū eēndi educunt̄ de poten tia māe: vnde manifestū est q̄ s̄m hūc ēt modū mā est principiuz forme: ⁊ prior in via generationis q̄ forma. Et ideo dicit h̄ p̄hs: q̄ sb̄m principiuz: ⁊ prius videtur esse p̄dicato. ¶ Si ꝯo mā ⁊ forma: quātū ad esse speci ficū sumātur: erit ēt quasi cōsilr̄ dōm. In esse enim spe cifico materia reponit̄ ꝑ formā: ⁊ ideo forma ē p̄ncipiū māe. Sed tñ in h̄ ēt forma esse non pt̄est reponi sine ma teria: quia non soluz forma: sed ēt mā pertinet ad eē q̄d ditatiuz: ⁊ specificū sub̄e: ꝯposite intelligatur ēt educi suo mō de potētia māe. Cū eni de tali potētia educatur eē specificū: s̄z idiuidualiter sumptū: dici pōt ex ꝯñti de ea eē specificū educi: vñ ēt quātū ad h̄ mā suo mō p̄nci piū ē forme. Si aūt materia ⁊ forma quātū ad suas es sentias sumātur: tūc dōm est: q̄ eē materie: nō est effectiue a forma: neq̄ ecōuerso: s̄z originat̄ māe eēntia a cre ante. Eēntia vero forme originat̄ essentialr̄ nō a mā s̄z a creāte ⁊ generāte. Et qz nō originat̄ a generāte: nisi ꝑ eductionē sui ⁊ cōpositi d̄ potētia māe: q̄ d̄ eē māe respe ctu forme: dicere nō possumus: idcirco quantū ad h̄ di citur forma suo modo originari a mā: ⁊ non ecōuerso: vnde quātū ad h̄ nō forma māe: sed materia principiū est forme. ¶ Ulterius etiā sicut forma suā essentiaz for malr̄ habet per seipsam: sic ēt mā: h̄z suam essentiam per seipsaz formaliter: ⁊ nō per formā: quāuis illud vo cabulū .s. formalr̄ inusitatū videat̄ in proposito: vnde quantū ad hūc modū: nec materia principiū est forme nec forma est principiū māe: verū ē aūt q̄ qz materia ē per formā: vnde ⁊ eē nō posset materia: que est in poten tia formarū: nisi eē posset eēntia ipsi⁹ forme: dicere possu mus: q̄ s̄m hec essentia forme: supra eēntiā māe dictaz causalitatē h̄z: quāuis aūt nōn proprie dicat̄ forme eēn tia esse propter essentiam māe: qz meliora propter peio ra nō dn̄r eē: h̄ tñ verū est: q̄ si nō posset esse eēntia māe nō posset etiā esse essentia forme: de māe potētia educte vnde intelligi pōt quātū ad h̄ quādā causalitatē mate ria h̄re ad essentiaz ipsius forme. Sic ergo manifestū ē q̄ ⁊ forma dicitur principiuz materie: ⁊ mā principiū est forme: ⁊ quot modis h̄ contingat. ¶ Ad argumētuz autem per predicta manifesta est responsio.

¶ Textus.

¶ Ad patiendum quidem.n. sufficiens est vnum.

¶ Q̄ō septima.

Septimo qz dicit p̄hs: q̄ ad pati endū sufficit vnū prin cipiū: principiū vero passiuū est materia: posset eē dubium: vtrū oīum corporalium materia sit vna: videt̄ enim q̄ sic propter rōnē modo dictā. ¶ Scdo qz in h̄ libro ponunt̄ princi pia cōmunia oībus reb⁹ nālibus: ponitur āt vna tātū rō materie: ⁊ nō multiplex: ⁊ qz ratio indicat eēntiam sequitur q̄ essentia materie sit tantum vna.

Ad istam q̄ōnem dicūt aliqui q̄ vna tm̄ ē mate ria cūctorū corpaliuz: ⁊ rō ipsorū est: qz si eēnt materie plēs i eēntia: oporteret vnā eē altioris gradus: q̄ aliaz: ⁊ ꝑ ꝯñs magis vna q̄ alia recederet a nichilo: q̄ videt̄ īpossibile: qz materia est p̄pe nihil: cuz sit pura potētia ⁊ ꝑꝑ h̄ quecūq̄ mā sit prope nihil eē dicat̄. ¶ Scda rō ē: qz cū eēntia nuda māe sit pura potētia: ⁊ i pura potē tia: nihil sit distinctū: opz q̄ i eēntia māe nō cadat aliq̄ distictio. Est igitur mā vna tm̄ in essentia: s̄m istos: h̄ āt eēntia s̄z q̄ ipsi dicūt potest accipi duplr̄: qz vel cum priuatione: vel sine priuatione. Et cū priuatione quidē stat s̄b formis generabiliū ⁊ corruptibiliū. Sine priua tione vero stat sub formis corporū celestiū: ⁊ idcirco s̄m eos corpa celestia i sua s̄ba nō p̄nt trāsmutari: qz carēt altero p̄cipio trāsmutationis q̄ dicat̄ priuatio.

Sed ista positio nullo mō stare p̄t cui⁹ r̄ōa declaratio est: qz quādocūq̄ alique due potētie: ita se habēt q̄ vna earū respicit ob̄m: q̄ alia respicere nō p̄t: ⁊ ecōuerso: neces sariū ē: q̄ iste potentie sint ita diuerse: q̄ vna earū nullo mō possit eē alia: quēadmodū de visu ⁊ auditu appet tota eni rō propter q̄ visus nullo modo eadem poten tia cū auditu eē potest: inuenitur eē: qz visus sic respicit colorem: q̄ nullo modo potest respicere sonum: ⁊ audi tus: ita sonum respicit q̄ respicere colorem: nullo mo do potest. Nunc autem ita est q̄ eēntia māe est pura po tentia: vt infra declarabitur: ⁊ materia quidem celesti um: ita respicit celestem formam: q̄ nullo modo potest respicere formam generabilem: et mā istorum ex oppo sito sic respicit formā generabilē q̄ respicere formam ce lestem: nullo modo potest: alias oporteret etiaz corpus celeste eē generabile ⁊ corruptibile: quia materia nō re spicit nisi formas: sub quibus stare potest. De necessita te igitur cōcedere oportet q̄ potentia illa que est eēntia māe celestis: sit omnino alia ⁊ diuersa ab ea potentia q̄ ē eēntia māe istorū ita .s. q̄ vna nullo mō eē possit alia.

Secunda autem declaratio eius ꝙ dem est: qz poten tia s̄m p̄priaz rationem consequitur de necessitate re spectus ⁊ inclinatio ad actū. Ipsa aūt māe essentia pu ra est potētia. De necessitate igitur nāli ipsaz consequi tur respectus ⁊ inclinatio ad formam. Si ergo ipsa est vna essentia erit vna potētia oīuz formarū. Iā eniz di ctū est: q̄ essentia ⁊ potentia idē sūt i ea. De necessitate igit̄

naturali cā consequitur respectus ⁊ inclinatio ad oēs
formas: id autem ꝙ cōsequitur per se aliquam quiddi
tatē: vel eēntiā: nullo mō pōt tolli ab eo nisi ipa ei⁹ eēn
tia tollat. Si ergo i corpore celesti a materia ablata est
inclinatio ⁊ respectus ad oēs formas: sequet de necessi
tate ꝙ ab ipa sit ipsa eius essentia sublata ꝙ est impoīe
Necesse est igitur ponere si vna est in eēntia oium ma
teria: ꝙ in corpe celesti sit inclinatio ad formā corporis
corruptibilis: ꝙ esse non potest nisi ponatur corruptibi
le: igitur impossibile est esse vnā omniū mām. ¶ Appa
ret aūt ꝙ impossibile est si vna est materia ꝙ sub forma
celesti stet sine priuatione. Jam enim declaratū est: ꝙ
op3 eam inclinationem ad alias formas de necessitate
retinere. Priuatio aūt nō poni i susceptiuo forme aliō
ꝙ carentiā ipsi⁹ forme: cu3 inclinatione ad ipsam. Hec
aūt duo necessaria sunt in materia stāte sub celesti for
ma: si vna tm̄ est mā. Est enim in ipsa carentia forme
generabilis: cū adiuncta de necessitate ad ipsa3 inclina
tione prefata suppositione stante: vnde impoīe ⁊ con-
tradictionem implicās ē ponere ꝙ materia sit tm̄ vna
⁊ in celestibus absq3 priuatione esse possit.

Argumēta aūt istorū nō ꝯcludunt. Sicut eni ens nō ē
simpliciter dictū sic etiam ⁊ nihil: vel nō ens. Et mā q
dē corpoꝝ celestiū est proprie nihil sumptū: vt ponit ne
gationē entis celestis: ꝙ qdē3 ens: quātū est de se: talis
mā ponit potētialiter. Materia vero generabiliu3 est
proprie nihil: sumptū vt ponit negationem entis gene
rabilis: ꝙ talis materia ponit sol in potētia. Scdm au
te3 h non vna est materia sed plures.

Ad secūdum rñdet simplicius in com
mento celi ⁊ mundi. vbi
p̄mo obiectione3 ponit ita dicēs. Si differt ait celestis
materia ab eis q̄ sub luna cōposite erūt mae: ex cōmu-
ni ipsarū nā ⁊ diūis: que in ipsa: ⁊ aiūgit soluēs. Hoc āt
dixit ille. ·s· qui hāc obiectionē facit putās sol fieri diias
scdm spēm. i. scdm formā. Nō intellexit aūt eā que scdm sub
missionem ⁊ scdm q̄ vt ab vno differunt que proueniunt.
Scdz h ergo ꝯmētatoris v̄ba ē dcm ꝙ i pura potētia:
scdm se sūpta: nihil ē distincte de actibus illis in q̄s ipa
inclinat: h aūt non tollit quin vna potētia sit ꝑ se ipsa3
ab alia potētia in esse distincta: ⁊ in ordinatione nobili
tatis ⁊ submissa sibi. ¶ Prima etiā argumēta parum
valent: qꝛ enim vnū sufficit ad patiendū: vna tm̄ ē ma
teria recipiētiū passionē ⁊ transmutationē: ē i subiecto.
¶ Ad aliud vero dicendu3 est: ꝙ ratio materie est vna
vnitate anologie: ⁊ nō vna vnitate vniuocatiōis qua
liter vna debet esse rō que ponit vnicā essentiam.

¶ Textus.

¶ Sic igitur nos dicamus primum de omni generati
one aggredientes ⁊c.

¶ Textio. xj. ¶ Qō prima.

HIc primo potest esse dubium
vtrꝫ tm̄ tria exigā-
tur ad quodlib3 naturale fieri: ⁊ videt ꝙ
exigantur plura. Est enim omnis trasmu
tatio nō sol i aliquo subiecto: ex aliquo ter
mino: ⁊ ad aliquid: sed est etiam ab aliquo transmutā-
te: vel agente: ꝙ nō agit nisi intēdēdo finem: vnde scdm
h videntur esse in quolibet fieri naturali. ·s· agēs: finis
intentus ab agente: subiectum priuatio ⁊ forma.

Ad hoc dicēdum est: ꝙ illa necessario exigātur
ad fieri naturale: que sunt de ratione eius. De ratione
autē ipsius naturalis transmutationis est terminus a
quo: ⁊ terminus ad quem. Dicit enim trasmutatio scdz
suam propriam significationem recessum ab aliquo: ⁊
accessum ad aliquid: hoꝝ aūt vnū est priuatio: ⁊ alterꝫ
est forma: de ratione igitur trāsmutationis est ꝙ ad ip-
sam cōcurrāt forma ⁊ priuatio. Est etiā de ratione eius
ꝙ sit actus entis trāsmutabilis: siue entis in potentia.
Et qꝛ illud est sbz: manifestū est ꝙ ad quālibet natura
lem transmutationē: tria necessario concurrūt. ·s· subm
forma ⁊ priuatio. ¶ Hoc ēt ⁊ aliter apparet. Non enim
fit ꝙ est: sed ꝙ nō est: qꝛ fieri est ire d nō esse ad eē. Nō
esse aūt ꝯsistit in priuatione forme: sed esse ꝯsistit in ad
iectione eius. Sūt ergo ibi priuatio ⁊ forma: ⁊ nō fit etiā
nisi ꝙ fieri ⁊ esse pōt. Hoc aūt ponit ens in potētia: ꝙ ē
subiectū. In oi igit naturali fieri sunt tria: qꝛ sbz: for
ma: ⁊ priuatio: finis aūt nō ponit in numerū cū forma
qꝛ forma ⁊ finis icidūt in idē numero: vt in secundo dr
trāsmutatur aūt vnū contrariū ab alio: h vero contra
ria sunt forma ⁊ priuatio: vnde etiam transmutans re
ducitur ad formam: ⁊ pro tanto dicitur ꝙ tria necessa-
rio sunt in omni fieri naturali.

¶ Textus.

¶ Et h quidē permanet: illud vero nō permanet ⁊c.

¶ Qō scda.

SEcundo posset aliquis dubita
re vtrū in permanen
tibus: qbus addit ista ꝓpositio: ex: q̄ vti
possumus duplici modo loquēdi dcō. ·s· h
fit h: ⁊ ex h fit h: videt eni ꝙ sic. Nā i per-
manentib⁹ in qbus illa ꝓpositio nō addit: si priuatio
ipsis adiūgatur: statim vti poterimus in ipsis duplici
loquēdi modo: quēadmodū si hoi addat immusicū: di
cere poterimus: ⁊ hō immusicus: fit musicus: ⁊ ex hoie
immusico fit musicus. Nūc autē permanētia: quibus
dicta prepositio adiungitur: datur etiam suo nomine
priuatione intelligere: vt dicitur in textu: ⁊ i eis dupli
ci modo loquendi vti possimus.

Ad huius qōnis intelligētiā consi
derandū est prio:
ꝙ ista prepositio: ex: scdz ꝙ ait albertus nota est originis
motus. Et qꝛ in motu semꝑ aliqd abijcitur: idcirco ista
prepositio: ex: denotat abiectione3 alicuius: ⁊ pro tan-
to nō additur ei ꝙ ꝑmanet: sed ei ꝙ abijcit per motū.
Cōtigit āt qñq3 ꝙ nomē subi ꝑmanētis: dat intelligere
quoquo modo etiā ꝓuationē: sicut nomē eris: videt po
nere ifigurationē: ⁊ idcirco i talib⁹ cōuenienter dicim⁹
ex h fit h: sicut ꝙ ex ere fit statua. ¶ Hoc igit viso videri
u3 sciendū est ꝙ nūq̄ dicimus: h fit h nisi in rōne sbi.
Nā ⁊ si dicamus immusicū fit musicū: h tm̄ nō verifica
tur: nisi qꝛ sbm cui accidit esse imusicum fit musicu3.
Et huius rō ē: qꝛ cū fieri aliqd sit tendē ad esse: illud de
illo ꝑ se ꝑdicat aliqd mediāte h v̄bo fit: d q̄ ꝑdicari po
test mediante ista copula verbali est. De quo autem
sic ꝑdicari non potest: nō ꝑdicat etiam per se mediāte
illo verbo fit: sed solūmodo per accidēs. Nūc autē ita ē
ꝙ imusicū non potest dici esse musicū: sed bene dicitur
ꝙ homo est musicus. Et propterea ēt non per se: sed per
aliud: qꝛ inquātū dat intelligere hominē3: dicit de im
musico ꝙ fit musicus. Rōne ergo subi ⁊ non priuatio-
nis dicit h fit h. ¶ Vlterius aūt ipsum ēt subm pōt se
dupliciter habere. Na3 qñq3 sbm tale est ꝙ ipsum suo
noie nō videtur ponere priuationē: ⁊ tunc dicere possu
mus: ⁊ h est h: ⁊ h fit h: sicut hō imusicus fit musicus:
⁊ homo est musicus. Qñq3 aūt subm sic se habet ꝙ ip3
suo noie videtur ponere priuationem: ⁊ idcirco qꝛ tūc
ratione nominis sbi nō possum⁹ dicere: h est h: nō pos
simus etiam dicere ratione eius h fit h: quemadmodū
qꝛ dici non potest es est statua: non potest etiā proprie
dici

dici q̄ eo fit statua. Et per h̄ si cōsiderentur bene appet solo ad questionem ⁊ argumētum.

¶ Textus.

¶ Multipliciter autem cum dicatur fieri: ⁊ horū quidem non simpliciter fieri ⁊c.

¶ Qō tertia.

Tertio posset aliquis querere vtrum fieri simplr̄ sit substātiarū sol̄ ⁊ videtur q̄ nō. Naʒ vt videtur id dicitur fieri simplr̄: q̄ simpliciter aquirit esse nō solū aūt suba: sed ēt accn̄s: pōt simplr̄ acquirere eē vt pote si fiat postq̄ȝ simpliciter non erat: igit̄ fieri simpliciter non sol̄ est subaȝ sȝ ēt ipsoȝ accidentiuȝ.

Ad hanc questionē dōm est: q̄ cuȝ fieri sit tendere ad esse: id dicitur proprie fieri simplr̄ q̄ tendit ad esse simpliciter. Quod autem tēdit ad esse fm̄ qd nō dicitur ratione eius ens fieri simpliciter: ūȝ tm̄ fm̄ qd. Esse aūt simpliciter est subaȝ sol̄: cuius declaratio est: q̄ simpliciter dicit̄ q̄ nullo addito dicit̄: q̄ autem dicitur cū additamento est dictum fm̄ quid. Solū ergo q̄ dicit̄ cū additamento est dictū fm̄ quid. Solū ḡ ratiōe eius debetur subō transmutationis esse simpliciter ratione cuius sine vllo additamento de ipso dicitur q̄ fit h̄ aūt nō est forma sbalis: que acquirit̄ per fieri sbaȝ vn̄ māifestū ē q̄ sol̄ sbaȝ eē ⁊ fieri ē eē ⁊ fieri simplicit̄ ratione aūt forme accidentalis nō dicit̄ de subō q̄ fit nisi cū additamento: quēadmodum ratione albedinis nō hȝ subm eius q̄ fit: sed q̄ fit album: ⁊ q̄ ratione ei⁹ nō habeat q̄ fit ex eo manifestum est: q̄ esse non debet ordīe nature preexistere rationeȝ ⁊ pricipiū essendi: vn̄ quia naturali ordine ipsi albedini i subiecto preexistit esse: nō potest ipsa albedo sibi esse ratio q̄ fit: sed bene pt̄ sibi eē rō q̄ fit h̄. Ex h̄ ḡ manifestū est q̄ eē ⁊ fieri accn̄tis ē eē ⁊ fieri fȝ quid: ⁊ nō simpliciter apparet etiā ex eodem: q̄ ōis forma cui naturali ordine in subō preexistit essentia: est forma accidētalis ⁊ nō substātialis. Et propterea plures forme substātiales nō possunt simul eē in eodem. ¶ Dōm est igitur ad argumētū q̄ accidēs potest simplr̄ acquirere esse sibi debitum: ⁊ non aliud ⁊ q̄ esse sibi debitū est esse fm̄ quid: idcirco suuȝ fieri dicitur fieri fȝ quid: ⁊ nō simpliciter.

¶ Textus.

¶ Semper enim est aliquid quod subijcitur ex quo fit quod fit ⁊c.

¶ Qō quarta.

Quarto posset aliqs dubitare vtꝝ in fieri subarum exigat̄ necio aliqd̄ sbm: vī. n. q̄ nō: q̄ si sbȝ aliqd̄ exigatur: aut ergo existens in actu: aut existēs in potentia. Nō exigit̄ aūt in iħo pro subō aliqd existens in actu: q̄ h̄ est proprium ipsorum accidētiuȝ. Si aūt dicat̄ q̄ exigitur pro subiecto aliqd̄ existens in potentia: h̄ non videtur oportere ꝓꝑ aliud nisi fieri est quoddam transmutari: ⁊ transmutatio est accidens: accidens vero nō potest sine subō esse. Sȝ tūc redibit primū incōueniens: sbm eniȝ accidentis est: qd existens actu: ⁊ sic in fieri subē subicietur aliquod ens actu: q̄ est impossibile.

Ad istam qōnem dōm est: q̄ ad naturale fieri subarum exigitur necessario aliqd̄ sbm: h̄ aūt declaratio est: q̄ fieri naturale prouenit ex actiōe agētis naturalis: talis aūt actio nō est ipsa suba agētis: sed est accidēs: accn̄s aūt necessario est receptū in aliquo sbō: vnde necessarium est q̄ ipsa ēt actio agentis nālis in subo aliquo recipiatur. Quia igitur naturale fieri ponit predictam actionē: ⁊ talis actio necessario requirit aliqd̄ subiectū: necessarium estq̄ sit sbm aliquod in omni naturali factione. ¶ Dōm est igitur ad argumentum: q̄ duplex est genus accidentium. Quedā enim accn̄a sūt que ponunt proprie aliquā rē: vel nām supra rē ⁊ nām sui fundamenti quēadmodū se habent color ⁊ albedo: ⁊ alia similia. Et h̄ omnia requirūt pro sbō aliquid existens actu: quedā ꝯo alia accn̄a sunt que vltra reȝ ⁊ naturam sui fundamēti nō ponūt rem ⁊ naturaȝ aliquā proprie dictā: sed solū quendā realē moduȝ se habendi ⁊ talia accidētia nō exigūt pro sbō aliud nisi vel ipsuȝ suū fundamētū: vel subiectū fundamēti sui: si subiectū habeat. De numero aūt taliū accn̄tiū est ipsa trāsmutatio. Modus aūt quē ipsa ponit: sicut deo dante declarabit̄ in tertio: imediate fundat̄ supra formā ⁊ priuationē: vnde nō exigit subm aliud nisi subiectū forme ⁊ priuatiōis: subiectū aūt substātialis forme: non est ens actu: sed ens solū in potentia: ⁊ idcirco ipsum fieri substātiarum pro subiecto ens solum in potentia requirit.

¶ Textus.

¶ Quare oīa sunt ex dictis ē: q̄m qd̄ fit sp̄ cōpositū ē ⁊c.

¶ Qō quinta.

Quinto posset aliquis dubitare vtrū fiat cōpositū: sicut h̄ dicit Arist. ⁊ videt̄ q̄ nō: id enim proprie fit q̄ ꝓprie ꝓducitur: nō aūt ꝓducit̄ totum cōpositū: sed solū forma: eo q̄ materia ingenita est ⁊ incorruptibilis.

Ad hāc qōnem dōm est: q̄ cuȝ fieri sit exitus de potentia ad actū illud dr̄ fieri ⁊ ad eē ꝓprie deduci q̄ ante ipsum fieri erat in potētia. Est autem in potentia ante ipsum fieri: nō solū mā: nec sola forma: sed totū cōpositū. Quāuis enim preexistat mā nō tm̄ fm̄ esse q̄ per fieri acquirit preexistit actu: sed solū in potētia: vnde manifestū est: q̄ in potētia ante ipsum fieri totum preexistit cōpositū: igitur compositū totū est q̄ per se fit: ⁊ q̄ ꝓprie producit̄. Itē forma nō preexistit in potētia absolute: sed materie cōiuncta: h̄ aūt est per se preexistere in potētia nō simplr̄ formam sed coniunctum ex materia ⁊ forma. ¶ Hoc ēt inde apparet: q̄ ei per se dȝ dari ante fieri esse in potentia: cui post fieri per se datur esse actu eo q̄ eiusdē est actus ⁊ potentia. Esse aūt actu post ipsum fieri: nō per se datur materie: nec forme: sed toti cōposito ex forma ⁊ materia: igitur sibi ēt per se debet̄ ante q̄ȝ fiat esse in potētia. Et quia h̄ solū est q̄ fit ⁊ producit̄ per se: q̄ per se erat in potētia ex quo illud est compositum: concluditur euidenter q̄ sol̄ compositum per se fiat atq̄ producatur.

Ad argumentum autē in contrarium iam mota est ⁊c. Nam ante fieri materia actu preexistit fȝ eē q̄ hȝ in eo q̄ corrumpit̄. Scdm̄ esse vero q̄ hȝ in eo q̄ producitur preexistit solum in potentia.

¶ Textus.

¶ Manifestum igitur q̄ si quidem sunt cause ⁊c.

¶ Lectio. xij. ¶ Qō prima.

Hic primo posset aliquis querere vtrum priuatio sit principium quantū ad esse rerum naturalium: videtur enim q̄ non: q̄ q̄ sequitur cōstitutionē alicuius non est principium eius quantū ad esse: sed priuatio consequitur constitutionē rei naturalis. Non enim materia stat sub priuatione vnius forme: nisi quia stat sub forma altera opposita

ịtelĩ priuatio nõ est principiũ in esse rerũ nãliũ.

Ad istam questionẽ dõz est: ꝙ res nãlis potest accipi dupl̃r: qꝛ quãtũ ad suũ esse absolutũ: vel vt quãtũ cõstituta itelligiẽ in suo eẽ trãsmutabili. Et si sumaẽ b scđo modo: tũc manifestũ est ꝙ priuatio nõ cõsequitur cõstitutionem eius: sed est de constituentibus ipsam b aũt declaratio est: qꝛ ꝙ res sit trãsmutabil' nõ ꝯuenit a forma simpl'r cõsiderata. Est eni trãsmutabilis inquãtũ ẽ i potẽtia ad actũ aliquẽ formalẽ. A forma aũt ipsa nõ bz ꝙ sit in potẽtia: sz ꝙ sit in actu: vnde manifestũ ẽ ꝙ trãsmutabilitatẽ ꝑ se nõ accipit a forma. Sicut aũt esse in actu rei cõuenit rõne forme: sic etiã eidez conuenit esse in potentia gratia mãe: vez ẽ ãt ꝙ ꝑ mãz nõ bz res ꝙ sit i potẽtia ad aliqd nisi inquantũ ipa mã nata ẽ bñ aliqd quo caret. Ipsa igitur carẽtia eius ꝙ natũ ẽ bñ cã ẽ ꝙ aliqd esse in potẽtia dicaẽ: ⁊ nõ i actu absoluto a potẽtia ad actũ aliũ. Quia igiẽ ꝑꝑ talẽ carẽtiã dicaẽ res adhuc eẽ in potẽtia: ⁊ qꝛ est in potẽtia bz transmutabilitatẽ cõcluditur euidenter: ꝙ priuatio sit vnũ de cõstituẽtib⁹ rẽ in esse trãsmutabili inquãtum trãsmutabile. Si vero res accipiãtur quãtũ ad suũ eẽ absolute dictũ: tũc priuatio dz poni vt ꝯñs cõstitutionẽ ei⁹: verum est aũt ꝙ ista ꝯñ a duplicia inueniuntur quedã eni ita cõsequũtur cõstitutionẽ rei ꝙ nõ in altera ꝑte: sed in toto cõiuncto eẽ habẽt sicut in sbo: ⁊ talia nec ꝑ se: nec ꝑ sbm ꝓpriũ dici possunt pricipia i esse rei Per se qdẽ nõ sunt pricipia: qꝛ pricipia pcedũt ea quoꝝ sunt pricipia: b aũt vt dictũ est rẽ ipsam ꝯsequiẽ nõ sũt ẽt pricipia rõne subi: qꝛ ipsoꝝ ꝓpriũ subm ẽ ipm cõiũctũ. Cõiũctũ ãt sui eẽ: vel nõ eẽ nõ ẽ pricipiũ vel causa. ¶ Alteri⁹ ãt gdda rẽ ipsaz ita cõsequiẽ: ꝙ ñ i toto ꝯiũcto: sed i ꝑte altera cõiũcti ẽ: sicut i subo. Et tale ꝯñs est priuatio forme. Nã ꝑuatio ⁊ habitus circa idez subm bñt fieri: ⁊ idcirco sicut nõ cõiũctũ: sed altera ps cõiũcti: vt puta mã: est subm forme: sic ẽt altera ꝑs ꝯiuncti subm ẽ ꝑuationis: tale aũt ꝯñs ꝑ se nõ ẽ principiuz: qꝛ ꝯñs est: ⁊ nõ pcedẽs illud idẽ dico. Est aũt pricipiuz ꝑ accñs: qꝛ ꝑ subm suũ. Est. n. sbm ei⁹ vnũ de principijs intrĩsecis eẽndiũ: ⁊ eẽ rei: ⁊ ꝑ b pz rñsio ad argumẽtũ.

¶ Textus.

¶ Priuatio autem ⁊ contrarietas accidens: vnum aũt species: vt ordinatio aut musica ⁊c.

¶ Qõ scđa.

SEcundo posset aliquis dubitare: vtrum priuatio que nõ ẽ per se principiũ essendi possit ꝑ se esse principiũ fiẽdi: videtur eni ꝙ nõ: qꝛ eadẽ sunt pricipia eẽndi ⁊ fiẽdi. Cũ ergo priuatio nõ sit ꝑ se principiũ essendi: cõcluditur ꝙ nõ sit etiã per se principium fiendi.

Ad istam qõnem dõz ẽ: ꝙ de fieri loqui possumus dupl'r: qꝛ vel rõne sui ipsi⁹: vel rõne rei: q̃ i fieri cõsistit Et si de ipso loqmur scđo mõ: tũc dõz ẽ ꝙ eadẽ sũt pricipia eẽndi ⁊ fiẽdi: b ãt sẽ pricipia ꝑ se ꝯstituẽtia rẽ ipsaz Quia eni priuatio nõ ẽ de ꝯstituentib⁹ rẽ ipsam in suo eẽ absoluto: vt pdictũ ẽ: ꝯcludiẽ ꝙ nõ sit de ꝯstituẽtib⁹ eẽ rei ꝙ poniẽ i fieri: ⁊ sz b intelligit Tho. qñ dixit ꝙ ꝑuatio ẽ pricipiũ ꝑ accñs fieri ipi rei. Si ãt de ipõ fieri loq̃mur rõne sui: qũo dic̃ q̃dã trãsmutationẽ: sic dõz ẽ ꝙ ꝑuatio est ꝑ se pricipiũ ipsi⁹: b eni dicimus eẽ principiũ alicuius ꝑ se ꝙ claudiẽ in intellectu ⁊ in rõne eius sic aũt priuatio se bz ad ipsam trãsmutationẽ: qꝛ cũ rõ trãsmutationis sit ꝙ ponat actũ iperfectũ: ⁊ de ratiõe act⁹ iperfecti inquãtũ iperfect⁹ est: sit carẽtia perfectionis que dicitẽ priuatio: necessariuz ẽ ꝙ priuatio sit clausa in rõne trãsmutatiõis. Est igitur sm b ipsius principiũ per se: ⁊ nõ ꝑ accñs: b aũt totũ ꝯsonat dictis in pcedẽti qõne diximus eni: ꝙ ibi ꝙ quãuis priuatio nõ sit de cõstituẽtib⁹ ipsaz rẽ simpl'r in esse suo: ẽ tñ de cõstituẽtibus eã in esse trãsmutabili: inquantum huius.

Ad argumentum in contrarium dõm est: ꝙ sicadẽ sint pricipia eẽndi ⁊ fiẽdi: r. õ tñ oz ꝙ vtriusq̃ pricipia sint eodẽ mõ: vñ ẽ i argumẽto fallacia figurẽ dictiõis.

¶ Textus.

¶ Unde est ꝙ sicut duo dicenda sunt principia ⁊c.

¶ Qõ tertia.

TErtio posset eẽ dubiũ vtrũ priuatio q̃ ẽ pricipiũ reꝝ nãliuz sit aliqd positũ: videtur eni ꝙ sic: qꝛ pricipiũ rei dz eẽ res: ⁊ nõ nihil. Cũ ergo talis ꝑuatio sit realiter ꝑncipium rerum naturaliuz cõcluditur ꝙ sit res aliqua ⁊ non nihil.

Ad istam qõnem dicũt qdã: ꝙ priuatio q̃ ẽ principiũ rerũ nãliũ est q̃dã icthoatio forme in materia.

Quidam vero dicunt ꝙ ipsa est aptitudo ad formã nãlem sz ꝙ ꝑuatio nõ ponat in mã forẽ inchoationẽ euidentur i sequẽtib⁹. ¶ Ad pñs aũt videndũ ẽ vtrũ sit ipsa aptitudo ad formã. Qõ aũt b aptitudo nõ sit b ꝑncipium ꝙ mõ q̃rim⁹ apparet p̃io ꝑ litterã pbi: dicit. n. ꝙ b pricipiũ ẽ ꝯriũ ipsi⁹ forme. Cõstat aũt ꝙ ipsa aptitudo nõ ꝯriaẽ forme: aut eni cõtrariareẽ ei ad q̃ ipsa ponit iclinationẽ: aut opposite illi⁹: huic aũt opposite nõ ꝯriaẽ qꝛ cũ ipsa stat simul i mã: ⁊ ꝯria nõ possunt simul esse i eodẽ: forme ẽt ad q̃ ẽ nõ ꝯriaẽ: qꝛ nullũ ꝯriũ est ipa inclinatio i suũ oppositũ: ⁊ qꝛ ẽt vnũ ꝯriũ nõ ꝑficiẽ: sz corrũpiẽ ꝑ aliud aptitudo aũt ꝑficiẽ ꝑ formã ad q̃ ẽ aptitude: nõ põt igiẽ eẽ ꝯriũ ipsi⁹: qꝛ igiẽ ꝑncipiũ ꝑ accñs ẽ ipm ꝯriũ: ⁊ talis aptitudo rõnẽ ꝯriũ nõ bz: manifestuz est ꝙ ipsa nõ ẽ b ꝑncipiũ: sed b ẽ ipsa carẽtia forme. Nã tal' carẽtia opponiẽ forme cui⁹ ẽ carẽtia: nec cũ ipsa in eodẽ simul eẽ põt. ¶ Scđo ẽt b idẽ appet: qꝛ b pricipiũ ẽ illud ꝙ abijciẽ adueniẽte forma: ꝑꝑ id ꝙ ẽ alter terminorũ mot⁹: vnus vero terminoꝝ abijciẽ adueniente alio aptitudo aũt ad formã nõ abijcitur adueniente forma sed manet cũ ea i subiectũ. Nõ põt igitur ipsa rõnem bẽre alterius extremoꝝ mot⁹: nec ꝑ ꝯñs ipsa: sed carẽtia forme est principiũ ꝑ accñs ꝙ q̃rimus sicut b ait doctor nr̃ Tho. vez ẽ autem ꝙ talis carẽtia forẽ: ⁊ si tollat actum: non tamen tollit: sed reliquit in materia aptitudinem habendi formam.

Ad argumentum ergo in ꝯriuz dõm est ꝙ pricipiũ ꝑ se ipsi⁹ eẽ rerũ nãliũ: oz bñ ꝙ aliqua res sit: sed istud nõ ẽ necessariũ d ipsi⁹ ꝑncipio ꝑ accñs: sic ꝑ se pz.

¶ Textus.

¶ Quod quidem igitur principia circa generationem physicorum.

Qõ quarta.

QUarto posset aliqs dubitare vtrũ semper duo contraria ad mutationez exigãtur: videẽ eni ꝙ sic: quia ois mutatio requirit duo extrema: sz extrema mutationis contraria dicũtur: igitur semper duo contraria ad mutationem exiguntur.

Ad istam qõnem dõm est: ꝙ non exiguntur duo cõtraria ad quamlibet mutationem: eo ꝙ non requirũtur ad

tur ad generationem ⁊ corruptionem: huius autem declaratio ẽ: q2 generatio dicit̃ processuz simpliciter ad ẽẽ: ipsi aũt ẽẽ sic simplr̃ dicto nõ põt opponi aliqd̃ fz ɔ̃rietatẽ sed sibi opponitur h sol̃ q̃ dr̃ nõ esse: sed nõ ẽẽ nõ opponitur ad esse fm̃ ɔ̃rietatez: sed fm̃ negationem aut fm̃ priuationẽ. Quia igitur terminus a quo cuiuslibz mutationis est illud: q̃ opponit̃ ipsius terminõ ad quẽ apparet euidẽter q̃ de rõne generationis nõ est q̃ fiat ab aliquo positiuo q̃ dicat̃ eius termino ad quẽ ɔ̃riari: sz fieri hz ab aliquo priuatiuo. Corruptio ẽt eadem rõne ad aliquã priuationẽ est alie aũt trãsmutationes: nõ fiunt: nec sunt ad esse simplr̃: sed ad esse h: sicut ad esse album vel nigrum: q̃ bene habet aliqd̃ oppositum oppositione contrarietatis. Scd̃m h igitur duo contraria nõ per se exigũtur ad quamlibet mutationem: bene tamẽ per se exigũtur duo opposita: que sunt priuatio ⁊ habitus. Nam de rõne etiam ɔ̃rioꝝ est q̃ vnum sit vt habitus ⁊ reliquum vt priuatio. Et propterea fm̃ Tho. proprie loquẽdo: dicendum est q̃ principia cõia cũctis trãsmutationib⁹ sunt materia forma ⁊ priuatio: ⁊ non subiectum: ⁊ duo contraria nisi omnino large contraria sumendo: ⁊ per h pz rñsio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Subiecta aũt nõ scibil̃ est fm̃ analogiam ⁊c.

¶ Qõ quinta.

Quinto posset esse dubium vtrum mã prima sit scibil̃ fm̃ se videtur enim q̃ sic: quia vnumquodq̃ sic se habet ad cognosci: sicut se habet ad esse essentia: materia autẽ habz esse essentie: sine essentiam suam per se ipsam: ⁊ nõ per formam igit̃ per se ipsam etiam cognoscibil̃ in actu.

Ad istam questionẽ dcõm est: q̃ mã nõ est per se ipsam scibil̃ in actu: h aũt vna rõ est: q2 idem est ratio ⁊ principium essendi: ⁊ ratio ⁊ principium cognoscẽdi. Ratio aũt ⁊ pricipiũ essendi non est essentia potẽtie: sed essentia actus: igitur nõ potẽtia sed quidditatiuus actus est ratio ⁊ principiũ cognoscẽdi vnũquodq̃. Nunc aũt essentia materie nõ est actus: sed potentia vt infra ostendetur: igr̃ ipsa fm̃ suam essentiam nõ est scibil̃ in actu. ¶ Alia aũt eiusdẽ declaratio est: q2 cũ cognitio cõsistat in quadã motione cognoscitiue virtutis ab obõ cognito: illud fm̃ se cognosci põt: q̃ fm̃ se potest mouere vim cognoscitiuam. Mouere aũt cũz sit actus ei tm̃ ɔuenit: q̃ actuz ponit. Quia materia prima quãtũ ex se est non ponit actum aliquez: manifestũ est q̃ ipsa: quãtũ ex se est: nõ põt actu mouere viz cognoscitiuã nec per ɔñs põt esse cognoscibilis.

Ad argumentum ergo in ɔ̃rium dcõm est: q̃ maior propositio intelligitur de esse essentie: q̃ ponit quidditatiuum actum. Esse autem essentiale prime materie nõ est actus: sed potentia: vt dictum est.

¶ Textus.

¶ Unum quidem igitur principium est ⁊c.

¶ Qõ sexta.

Sexto posset aliqs dubitare de vnitate mãe rerũ trãsmutabiliũ vtrum vz ipsa dici possit vna numero: ⁊ videtur q̃ nõ: id enim q̃ est vnũ numero nõ põt simul iueniri in pluribus numero distinctis. Materia aũt simul i plib⁹ nũero distictis inuenit̃ igit̃ ipa dici nõ pt̃ ẽẽ tm̃ vna numero.

Ad istam qõnem dcõm est: q̃ mã si consideret̃ vt actu posita sub forma non potest vna numero esse: sz necessariam est ipsam esse distinctam: ⁊ multiplicatã fm̃ multiplicitatẽ formaruz: sub quibus simul inuenitur. Si aũt accipiatur non vt stans sub forma: sed fm̃ seipsam: tũc necessariuz est: q̃ sit tm̃ vna ⁊ ñ plures. ¶ Hec aũt prima declaratio est: q2 subtracto ab aliquo eo q̃ ẽ ei principiũ distinctionis ⁊ numerationis: necessariũ est q̃ ab eo ois distictio ⁊ ois numerositas tollat̃. Ratio aũt ⁊ principiũ distinctionis ipsius mãe nõ est nisi forma: que est mãe actus ⁊ perfectio: per actũ eni ꝓpriũ hz distingui vnũquodq̃: subtracta igitur oi forma: vel actu a mã: necessariũ est q̃ ab ipsa tollat̃ ois distinctio ⁊ ois numerositas: mã aũt fm̃ se sumpta: sicut h ait cõmẽtator nullã formã hz. Necessariuz est igit̃ q̃ ipsa i se considerata vna tm̃ sit indistincta: ⁊ indiuisa: distinctione ⁊ diuisione illa quã recipit per formas. ¶ Scd̃a aũt eiusdẽ declaratio est: q2 ea que hñt adinuicẽ transmutationẽ per se: ⁊ non per accñs: vnum hñt tm̃ immediatum susceptiuuz: forme aũt generabiliũ ⁊ corruptibiliũ oẽs adinuicẽ trãsmutationẽ hñt per se: ⁊ nõ ꝑ accidẽs: igr̃ hñt vnũ tm̃ immediatũ susceptiuũ: h aũt ẽ mã prima: necessariũ est ergo q̃ oium generabilium: materia sit vna tm̃ i eẽntia. Si aũt huic adiũxerimus q̃ ipsa per formas numerat̃ ⁊ distinguit̃ subales vel accidẽtales: ⁊ q̃ accñtalis tollit̃ sbalibus sublatis: ⁊ q̃ ipsa in sua essentia nullã formã substãtialẽ hz: nec ꝑ ɔñs accñtalẽ: ɔcludere poterimus q̃ ipsa in sua eẽntia actu quãtũ de se est numerũ nõ hẽat. Est igitur fm̃ se numero vna ⁊ non plures.

Ad argumentũ ergo in ɔ̃riũ dcõm ẽ q̃ vnã numero põt vno mõ dici aliqd ꝓꝑ vnitatẽ forme indiuiduat̃: cõstituentis indiuiduũ numero vnũ: ⁊ non plura. Et q̃ sic est vnũ numero simul in pluribus disiunctis nõ põt inueniri. Materia autẽ sic vna numero non dicit̃. ¶ Alio vero modo põt aliquid dici vnũ numero: non ꝓꝑ põnẽ alicuius vnius forme: sed magis ꝓpter ablationẽ vel carentiam ois forme: inducẽtis ⁊ causantis numeruz. Et q̃ tale est bene potest esse pluribus cõmune: vt potest aptũ sit recipere plures formas distinguẽtes: sub quibus tñ ipsum tunc manebit actu numeratuz. Et h modo mã: fm̃ se sumpta: dicitur ẽẽ vna numero. Scd̃m se eni accepta nullam formã hz apta vero nata ẽ hr̃e oẽs.

¶ Textus.

¶ Quod autem sic soluitur ⁊ antiquorum defectus dicamus post hec ⁊c.

¶ Lectio. xiij. ¶ Qõ prima.

Quod autem antiquoruz ⁊c. Hic posset aliquis dubitare verũ ex priuatione fiat aliquid per se videtur eni q̃ sic: q2 supradictũ est a phõ q̃ ex nõ albo fit per se album: ⁊ ex nõ nigro fit per se nigrũ. Nõ album aũt est priuatio albi: ⁊ non nigrum est priuatio nigri: igitur per se fit aliquid ex priuatione.

Ad hoc dicendum est: q̃ duplr̃ põt fieri aliquid ex aliquo: quia vel sicut ex subiecto: vel sicut ex termino. Primo aũt modo nõ põt aliquid fieri ex priuatione: subm̃ enim factionis nõ abiicit̃ in eius termino sed manet: q2 existit rei facte priuatio autem albi ipsi albo inexistere nõ põt: q2 tũc esset vnum oppositorum in alio q̃ est ipossibile. Sic igitur sicut ex subõ per se aliqd ex priuatione fieri non põt. Scd̃o autem modo bene ex priuatione fit aliquid per se. Non enim fit aliquid sic ex termino a quo ex aliquo: nisi ex habente ad ipsum

oppositionē: q2 terminus a quo ꝛ termin⁹ ad quē oppositionē nō habent: h aūt oppositū: aut est priuatio aut ē 2rium q in se priuationē ēt includit: vnde manifestuz est: q per se isto modo fieri potest aliqd ex priuatione.

¶ Qō secūda.

SEcundo posset eē dubiū vtrum ex nō ente fiat ens per se: ꝛ videt q sic. Queadmodū eni non album: hz se ad albū sic ēt non ens ad ens inuenit se habere fit autem per se album: ex nō albo: igitur per se etiam ens fit ex non ente.

Ad istam questionē dōz est: q si ens fieret inquātū ens oporteret ipsum ex nō ente fieri per se. Si aūt ens fiat nō inquātū ens: sed rōne alicuius determinati entis: opz ipsum ex non ente fieri per accñs i h aūt rō est: q2 que per se iferioribus attribuūtur nō nisi per accñs inueniuntur attribui superioribus. Hoc aūt nō ens est inferius simplr nō ente: vnde q dicit ex non ente fieri h est ratione alicui⁹ determinati nō entis ex quo illud fit per se: necessariū est ipm ex nō ente sic vlr dicto fieri per accñs: nūc aūt ita est q determinatū ens nō fit ex nō ente: nisi q2 fit ex h: vl illo nō ente: q sibi opponit directe: sicut hō fit ex nō hoīe. Manifestū igit ē q i nāli fieri ipm ens ex nō ente hz fieri p accñs.

Ad argumentum ergo in 2riūz dōm est: q nō est sic de nō albo ꝛ albo: ꝛ ente ꝛ nō ente: vnū enim albū nō opponit alteri albo: vt sic dici possit nō albū aliquod albū ponere: ꝛ per pñs nō dicet tūc simplr non albū: vnū aūt ens alteri opponitur taliter q aliqd ens relinqt: ꝛ idcirco nō ens enti alicui oppositū nō priuat ens simplr: sed vnū ens ponit ꝛ aliud priuat: ex h āt cōtingit q tale ens non dicit fieri ex nō ente simplr: sicut ex nō albo simplr fit album.

¶ Qō tertia.

SEd tunc restat tertia dubitatio hñs ortū ex scōa: si eni per nullū nāle fieri fit ens simplr p se i sed rōne alicuius determinati entis: 5 cum fieri simplr sit fieri ens simplr: ꝛ nō ens h, vel illud simpliciter q nl'lo addito dicit sequit q nullū nāle fieri nō accidētiū nec subaꝝ sit fieri simpliciter.

Ad hoc dicendū est q dupliciter dici pt ens simpliciter. Naz vno modo ens simplr dicit id cui esse simplr debet. Esse aūt simplr dicit ei deberi cui debet p se: ꝛ non p additamētū alicuius: q ad essentiam suaz nō pertineat: q2 simplr dr q nullo addito di. Sic autē debet esse soli subē ꝛ nō accidētibus. Et propterea sm hūc modū fieri suba est fieri ens simplr: ꝛ fieri accñs ē fieri ens sz qd: vnde accñs est fieri ens sz qd ꝛ nāle fieri sbaꝝ: pp h dicit fieri simplr. ¶ Alio aūt modo ens simplr idē est: q ens totaliter ꝛ vlr. Et h mō per nulluz nāle fieri fit ens simplr: sed fit semper ens quoddā spāle actu q prius erat in potentia.

¶ Qō quarta.

QVarto dubitare posset aliqs vtrū vllo modo possit fieri aliquid ex nullo siue ex simplr non ente videt eni q nō. Nā id solū fit q ante ipsum fieri nō esti aut esse pōt. Non esse vero sequitur priuationē forme: sicut esse sequit formaz. Quod aūt eē potest claudit in se potentiam ad esse potentia autez ad esse subiecta priuationi est potentia materie: igitur esse qd fit necessarium est q fiat ex materia.

Ad istam qōnem dōm est: q cum nō ens simpliciter enti simplr opponat: ex vno aūt oppositoꝝ fiat reliquum: ab eo solo pōt fieri aliqd ex simplr non ente q inuenitur cā esse entis simplr. Nihil aūt q ꝓprie dicat ens potest esse causa entis simplr cuius ratio est: quia ens simpliciter: cum dicat quid continuuz omnium secūdū ambitū ṗdicationis id q est cā entis simplr est cā vlr entis: siue oīs entis. Quapropter si illud qd ē cā entis: perfecte ꝛ ꝓprie recipiat entis ṗdicationē: sequetur necessario q sit cā productiua sui met q est ipossibile: vnde q2 pria cā ē productiua oīs entis nō ꝓprie ens dicitur. Nā ꝛ ens cōcretū est: ꝛ denotans opationē quādā que nusq̃ inuenit in pria cā oium. Et ꝓpterea non proprie dicit ens: sed sup ens: sicut ait dionysi⁹. Manifestū est igr q sola pria cā: q est ꝓductiua oīs entis i ꝛ nō cā aliqua scōa pōt aliqd ex nihilo ꝓducere sicut ens aliquod determinatū: vt puta hō: q2 eñ ipsuz producit ꝛ quātū ad h q est hō: ꝛ ēt quātuz est aial ꝛ aiatū: ꝛ corpus ꝛ suba ꝛ ens cū nihil ṗsupponat eo q cā entis est totaliter. s. q nihil est in entib⁹ q nō sit causatū ei⁹ dz ꝓducere ꝛ causare ens simplr: ex simplr nonente.

Ad argumentū ergo in 2riū dōz ē q illud q a pria cā fit fieri ꝛ eē pōt: ita tñ q li pōt nō dicit principiū passiuum aliquod: sed dicit solā cōpossibilitatē terminoruz id. n. cui repugnat eē nō pōt ab aliquo ꝓduci. Cōpossibilitatē igit ipsius esse ad id q ꝓducit a pria cā dat intelligere in ṗfata locutione illud verbū pōt. Cōsiderandū est etiā q illud q a pria cā fit ex nullo anteq̃ fiat dicitur nō eē nō pp priuationē forme: que est ratio eēndi sed pp negationē in eo totius entitatis. Tota eni tunc eius suba nō est: q2 nec mā nec forma.

¶ Textus.

¶ Tangentes quidem igitur: ꝛ alteri quidam sunt ipsam: sed non sufficienter ꝛc.

¶ Lectio. qūq.

¶ Qō prima.

HIc posset merito dubitare aliquis q2 Tho. hanc dubitationē tangit vtrū eēntia māe sit sua potētia: ꝛ videt q non i q2 sicut ait hic phūs sz est vnuz numero potētia aūt nō est vna numero. Cōstat autē q sdm h dicitur ipsa essentia māe igitur essentia materie ꝛ sua potentia non est idem.

Ad istā questionē dicūt aliqui: q essentia materie non est sua potētia: ꝛ vtūtur ad h ꝓbādū duabus rōnibus: qs cōmētator assignat in h lib. quaꝝ pria est: q2 rlo ꝛ sba nō sunt idē potētia ptinet ad ṗdicamētuz rlonis ꝛ eēntia māe ptinet ad ṗdicamētū sbe: igit essentia māe nō est ipsa sua potētia. ¶ Alia aūt rō ipsoꝝ est: q2 eēntia māe nō trāsit aduenīēte forma: potētia ṗo trāsit ꝛ deficit: igit eēntia māe: nō est idē cū sua potentia.

Sed ista positio nō videt posse stare cuius pria declaratio est: q2 sicut esse sm qd: ꝛ ratio essendi sm qd se habēt ad suū primū susceptiuū: sic ēt esse simplr: ꝛ ratio essendi simplr suo modo debēt se hēre ad suū primū susceptiuum esse aūt sm qd ꝛ eius ratio sic se hñt ad suū primū susceptiuū: q in ipso nullū sm qd esse nec aliqua ei⁹ rōnē presupponāt: q2 tūc illud nō esset primū susceptiuū accidental' esse necessarium est enim q sicut primum coloꝝ receptiuū nullum de se colorē hz: sic etiam primuz receptiuū accedental' esse nullū accidentale esse ꝛ nullā accidētalē formā in se claudat. Consilr igitur necessarium q primū receptiuū ipsius esse simpliciter: nulluz esse ꝛ nullaz rationem essendi habeat in ratione sua. Qō autem tale est: nec actus est: nec aliquē actum in se claudit igitur

dit: igitur necessarium ꝙ prima mā: que est principiū ipsius esse simpliciter receptiuū: non sit actus: nec actum claudat in se aliquem. Quod autem tale est: aut nihil est aut pura potentia. Quia igitur esse materie non est nihil: relinquitur ꝙ sit nuda potentia ⁊ pura. ¶ Alia autē eiusdem declaratio est: quia omne ens aut est act⁹ aut potentia aut compositum ex potentia ⁊ actu. Non est autem essentia materie ex actu ⁊ potentia composita quia realis potentia clausa in essentia sbē composite est materia ⁊ actus eiusdē essentie intrinsecus est forma: vnde essentia prime materie esset tunc composita ex materia: ⁊ forma: ꝙ est īpossibile: quia tūc prima materia non esset prima materia: nō est etiaʒ sua essentia actus: quia actus qui est subā: est substantialis forma: Materia autem non est forma. ¶ Item actus est sibi ⁊ composito ratio existendi. Materia autē non est sibi ratio existendi: quia tunc ad suū existere non indigeret forma: vnde apparet euidenter ꝙ essentia prime materie non est actus: nec est composita ex potentia ⁊ actu sed est de necessitate nuda ⁊ pura potentia. Hoc autem maxime cogitur concedere commentator: qui etiam in hoc libro: ⁊ in multis aliꝗs locis dicit ꝙ si materia esset forma: vel formam in sua essentia haberet: nullam substantialem formam reciperet: ⁊ omnia in ea recepta essent accidētia. ¶ Apparet etiaʒ h idem ex eo ꝙ prima materia est primum principiuʒ: ⁊ prima ratio essendi in potentia. Actus autem est primum principiuʒ ⁊ prima ratio essendi in actu: vnde relinquitur ꝙ essentia prime materie: nec sit actus: nec aliquid de actu in se habeat. Est igitur pura potētia: diuersorum enim ⁊ oppositorū attributoruʒ necessariū est ꝙ sint diuerse ⁊ opposite rationes. ¶ Argumenta vero a cōmētatore sumpta non difficile est soluere: quinimmo si sane intelligantur a positione quā defendimus nō discordant. ¶ Ad cuius intelligentiam considerandū est: ꝙ aliud est aliquid esse relatiuum: ⁊ aliud est aliquid esse relationem sicut aliud est abstractum ꝙ concretum. Relatio enim sicut paternitas per se cadit in predicamēto relationis Sed relm sicut pater in dicto predicamento per se non cadit: sed per reductionem: sicut album per reductionē ptinet ad predicamentum qualitatis: huius autem ratio est: quia relatio non dicit: nisi solum respectū: quo formaliter vnum refertur ad aliud: sicut etiam albedo dicit solum qualitatem: qua aliquid formaliter est album. Et id circo sicut de albedine essentialiter predicatur qualitas: sic etiam de respectu illo pdicat essentialiter relatio. Relm autem sicut pater dominus ⁊ similia non dicit sol respectum predictum: sed etiam in se claudit ipsius respectus fundamentum: quemadmodū album vltra qualitatem claudit qualitatis fundamentum. Quemadmodum autem fundamentum qualitatis non est ipsa qualitas: sic etiaʒ fundamentum respectus ⁊ relationis non est ipsa relatio: sed aliquid alterius generis vel predicamenti: vnde manifestum est: ꝙ relm claudit in se aliquid ꝙ non cadit essentialiter in predicamento relationis: ⁊ idcirco ipsuʒ est in predicamento relationis: per reductioneʒ solum. ¶ Hoc igitur viso vlterius considerandum est ꝙ potentia non est relatio: sed relm: eo ꝙ non dicit solum respectum: sed etiam claudit ipsius fundamentuʒ: ꝙ ex eo apparet: ꝙ potentia principium nominat agendi aut patiendi: h autem principium non est solū respectus: h est res quedā respectui subtracta: ꝙ si res ista sit qualitas pertinebit talis potentia: ratione fundamenti: ad predicamentū qualitatis: sed ratione respectus spectabit quidem ad predicamentum relationis. Si vero illud fundamentum sit sbā: spectabit quidē ad predicamentū relatiōis tal potētia: rōne respectus quē ponit: sed ratiōe fundamēti ꝙ includit pertinebit ad pdicamētū sbē. ¶ Scdm igit h apparet qōnis veritas. Quia enim eētia materie ipsamet per seipsam ⁊ nō per aliquā rem superadditā est fundamētū respectiuū ad substātiales formas qꝫ alias forma non immediate cōiūgeret sibi: necessarium est dicere ꝙ potētia ad substātiales formas: ratione fundamēti: ꝙ includit nō sit aliud ab essentia materie ⁊ pertineat ad pdicamētū sbē. Rōne vero respectus: oʒ ꝙ ptineat ad pdicamētū rlonis: ⁊ sic pʒ rūsio ad pmū argumentū. ¶ Ad scdm vero dicendū est: ꝙ respectus ad formā habitā in potētia tollit adueniente forma: sʒ manet eius fundamentū cū respectu ad eandem formā vt est habita in actu. ¶ Ad aliud dōm est: ꝙ potētia est vna numero: sed fundamentū multiplex aut scdm respectus. Patet ergo ꝙ qñ dicit ꝙ essentia materie est sua potentia: h non dicit: qꝫ sit ipse respectus ad formam: nec qꝫ potētia non addat respectuʒ super ipsam: sed qꝫ est ipm primū ⁊ ppriū fundamētū taliū respectuū.

¶ Qō secunda.

Secundo posset aliqs dubitare verum mā possit esse sine forma: videt eni ꝙ sic: qꝫ res pōt per essentiā suā mediāte actione prie cause in esse cōseruari. Cū ergo materia per se habeat eēntiaʒ: poterit per se esse.

Ad istam qōnem dōm est: ꝙ ipsa mā: nullo modo potest per se in esse conseruari. Cuius ratio est: qꝫ cū existere dicat actum: necessariū est: ꝙ aut sit eadem res cū eēntia existētis aut diuersa. Quod si eadē res sit: tūc statim apparet ꝙ essentia māe: non pōt per se existens eē. Res. n. que est essentialr actus: vel icludēs actū s nō potest eadem res eē cū eo ꝙ essentialiter pura est potentia. Quia igit eēntia māe pura potētia est: manifestuʒ est ꝙ ipsa existētia vna res cū ipsa essentia eius nō pōt esse. Quapropter si existentia nō est res alia a nā existētis: ipsa mā per se existere nō poterit. Si vero existentia sit res alia ab existentis essentia: cū existētia dicat actū ⁊ res que est actus sit realis forma: nec aliqd possit existere sine existentia: necessariū tunc erit: ꝙ materia existere non possit: sine aliqua reali forma sibi superaddita.

Ad argumentum ergo in contrarium dōm est ꝙ res per suam essentiam pōt a deo in esse conseruari: si tñ ei⁹ eēntia actus sit vel icludēs actum.

¶ Textus.

¶ Aliud autē natum aptū appetere ⁊ desiderare ⁊c.

¶ Qō tertia.

Tertio posset qs dubitare: verū mā dici possit appetere formā: ⁊ vr ꝙ nō: qꝫ si appeteret ipsaʒ: hoc esset: qꝫ caret oi forma: ⁊ h est falsum: aut qꝫ fastidit formā quā hʒ aut qꝫ appetit simul accipere cōtraria: quoꝝ vtrūqꝫ est inconueniens: igit incōueniens est māʒ appetere formam.

Ad hanc qōnem dōm est: ꝙ appetit⁹ nō est aliud ꝙ quedam inclinatio appetentis in aliqd: h autem inclinatio quādoqꝫ consequitur formam apprehensam: quemadmodum canis apprehendens formam cibi delectabil: inclinatur per illam formam apprehensam in prosecutione cibi: quādoqꝫ aūt talis inclinatio cōsequitur naturam rei: vt pote quando est inclinatio in perfectionem nālem: qꝫ si h perfectio fuerit accñtal: erit tunc

pñs formã nãlem substãtialez inclinatio in ipsam. Si ãt illa pfectio ad quã est iclinatio fuerit sbalis: cũ ante formã substãtialẽ in mã aliqua forma nõ ĩueniaẽ: opor tebit necessario talẽ iclinationẽ nõ ꝯsequi formã aliq̃ sed nãm ipsam ꝓpriã mãe: ħ aũt ideo est: qꝛ talis nã est potẽtia pfectibilis per actũ: potẽtia aũt nãlis ꝛ passiua nãli q̃dã necessitate in ꝓpriũ actũ inclinaẽ: vnde necessarium est ꝙ ẽt mã iclinetur in formas suas naturales. Et talis inclinatio appetitus materie vocatur. ¶ Dicendũ est ergo ad argumentum in contrarium: ꝙ mã nõ ꝑꝑ carentiã oĩs forme cũ actu vnam hꝫ: nec etiam propter fastidiũ illiꝰ: nec quia appetat habere insimul formas contrarias formam appetit: sed propter necessitatẽ sue potentialitatis: qua nata est perfici per oẽs formas: nõ insimul: sed successiue: cõtingit ꝙ vna tantũ forma totam eius iclinationẽ pficere nõ potest.

¶ Textus.

¶ Sed hoc est mã: sicut si femina masculum ꝛc.

¶ Q̃ō quarta.

Quarto posset esse dubiuz vtruz femina possit fieri masculus: videẽ .n. ꝙ sic: qꝛ ħ dĩ ꝙ sicut mã appetit formam: sic femina appetit masculuz: sed mã potest ꝑdere vnã formaz: ꝛ aliã quã appetit recipere: ergo ꝛ femina ꝑt ꝑdere femineitatẽ ꝛ accipere masculinitatẽ. ¶ Itẽ mã nõ appetit formã: nisi qꝛ inclinationẽ hꝫ ad habendũ eã: sic igiẽ: si femina appetit masculũ: opꝫ ꝙ inclinationẽ hẽat ad perdendum femineitatẽ: ꝛ ad accipiẽdũ masculinitatẽ. Nam ipse appetitus inclinatio est: igitur femina fieri potest masculus.

Ad istam q̃ōnem dicendũ est: ꝙ femina masculus fieri nõ põt. Huius aũt rõnẽ posset assignare aliquis: qꝛ a priuatione nãli: siue innata a ꝑncipio: siue post accepta: nõ põt fieri ꝓgressio ad habitũ: quẽadmodũ in eo qui natus est hẽre visum a ꝑncipio: si habeat cecitatez a ꝑncipio innatã: vel etiã acquisitã post: nõ põt progressus fieri ad visum. Nũc autẽ sic est: ꝙ aĩal natũ est masculinitatẽ habere a ꝑncipio: si ergo a ꝑncipio innatam hẽat femineitatẽ: que est nãlis priuatio masculinitatis nũq̃ fieri poterit a natura masculinitatem habens.

Sed ista ratio nõ minorẽ ingerit dubitationem q̃ q̃ō ꝓposita quãtũ enim nõ fiat ꝓgressio ad habitũ ex priuatione bene tñ nãliter ex habitu ad priuationẽ itur: si ergo femina masculus idcirco fieri nõ põt: qꝛ femineitas est priuatio masculinitatis: ad minus tñ ꝑꝑ rõnez istam nõ tolliẽ qn masculus fieri possit ꝯm naturã femina. ¶ Et ꝑterea priuatio ꝛ si tollat habitũ: reliquit tñ nãlem aptitudinẽ ad ipsum: sc̃dꝫ ħ igiẽ in femina erit naturalis aptitudo ad esse masculum: ꝙ incõueniẽs vĩ.

Sciendum est igitur ꝙ potentiaꝝ aĩe quedam sunt que ꝯꝫ se ipsam cõsequũẽ: sicut sunt intellectus ꝛ voluntas: que sũt potẽtie imãles. Quedã ꝓ ipsam cõsequũẽ ex cõiũctione ad mãm: sicut sũt potẽtie mãles: de quaꝝ numero sunt potẽtia cõceptiua: ꝛ potẽtia generatiua. Istaꝝ aũt mãliũ potẽtiaꝝ quedã sunt que nate sunt ipsam ex cõiũctione ad materiã determinate cõsequi: sicut potẽtia visiua nata est ꝯsequi formã hoĩs: ita .s. ꝙ nunq̃ ꝑt eam ꝯsequi alia sibi opposita: ꝛ sic stare possit cũ priuatione eiꝰ. Et ꝑuatio taliũ potẽtiaꝝ in aĩali nata est relinquere aptitudinẽ ad eas. Quedã vero talium potẽtiaꝝ nate sũt eã ꝯseq ſƀ disiũctione: sicut se hñt potẽtia generatiua ꝛ cõceptiua: quaꝝ neutra est pura priuatio: qꝛ tunc potẽtia nõ essꝫ: q̃uis qꝛ vna esset minoris pfectionis q̃ alia dicatur respectu eius vt priuatio esse. Et quecũ q̃ istaꝝ ponatur in animali nõ dimittit in ipso aptitudinẽ ad aliam. Cuius ratio est: qꝛ ex cõiũctione ad materiam: forma animalis determinata est ad alteram eaꝝ: ꝛ est tũc illiꝰ tm̃ radix ꝛ non alterius: ꝛ idcirco ꝯm naturam non est nata illa nãlis forma esse principiũ alterius potẽtie: vñ dõm est ꝙ in femina q̃tũ est ratione sue singularis forme: nõ est aptitudo ad eẽ masculum: nec fieri potest a natura masculus: nec ecõuerso: verũ est tamen ꝙ materia illa: inquãtũ est materia humana: inclinationẽ hꝫ ad masculinitatẽ: ꝛ ꝯm ħ currẽ potest ꝙ est dictum a phylosoꝑho. ¶ Sed si dicatur ꝙ ex quo mã ad ħ inclinationez habet transmutari poterit: dõm ꝙ veꝝ est per corruptionẽ femine: ꝛ per multas transmutationes medias.

¶ Textus.

¶ Corrumpitur autem ꝛ fit: est quidem vt sic: est autem vt non ꝛc.

¶ Q̃ō quinta.

Quinto posset dubitare aliquis vtꝝ materia maneat eadẽ numero in generato ꝛ corrupto: ꝛ videẽ ꝙ non: qꝛ aut ħ eẽt ratione essentie sue: aut ratione alicuius forme. Non ratione essentie sue: qꝛ sic est vna oĩum: ꝛ tamen hoc non obstante in homine ꝛ asino numero distincta inuenitur. Non etiam ratione alicuius forme: qꝛ nulla forma eadem numero manet in generato ꝛ corrupto: igitur nullo modo eadẽ nũero ĩ vtroq; eẽ potest.

Ad istam q̃ōnem dicendum est: ꝙ necessarium est eandem numero partem materie esse in generato ꝛ corrupto. Huius autez ratio est: quia idem numero subiectum debet esse in tota trãsmutatione: ꝛ in vtroq; transmutationis termino: propter id ꝙ eorũ que eandẽ numero realitatem ponũt: debet idem numero esse primũ susceptiuuz: transmutatio vero realitatem aliam non ponit a realitate posita per terminũ a quo: ꝛ per terminũ ad quem: sicut alibi habet declarari: vnde necessarium est ꝙ idem sit primuz ipsius susceptiuum: ꝛ cuiuslibet terminorum eius. Cum ergo trãsmutatio generationis vnius vna tantum sit: ꝛ eius terminus a quo sit forma eius ꝙ corrumpitur: terminꝰ vero ad quẽ sit forma eius ꝙ generatur: necessariuz est ꝙ eadem numero pars materie: que stat sub forma corrumpenda: stet etiam sub transmutatione: ꝛ sub forma generati: que inducitur per transmutationem. Eadem igitur pars materie numero: debet esse in generato ꝛ corrupto.

Ad argumentum ergo in cõtrariũ dicenduz est ꝙ ista pars materie eadem numero est propter veritatem sue essentie: quia non recipit numerum in essentia: ex eo ꝙ prius stabat sub forma que abicitur: ꝛ postmodum stat sub forma que inducitur: quemadmoduz in essentia sua numerum recipit: ex eo ꝙ insimul stat sub forma lapidis: ꝛ sub forma ligni: vnde quamuis materia in sua essentia numerum non habeat: qꝛ tamẽ in eadem parte non potest simul opposita habere: necessarium est ꝙ insimul sub formis oppositis inueniatur numerata: quia non potest in eadem parte opposita habere successiue: non est necessarium ꝙ sub formis oppositis successiue posita contrahat in eẽntia numerationez: ħ igitur sup primo lib. physicoꝝ questita sufficiãt.

¶ Explicit primus liber physicoꝝ deo gr̃as. Amen.

¶ Incipit

¶ Incipit secundus liber physicorum

¶ Textus.

¶ Eorum que sunt: alia quidem sunt natura: alia vero propter alias causas &c.

¶ Lectio prima ¶ Questio prima.

Circa primo

possz aliquis dubitare: vtruz sit necessarium omnia que mouentur motu nāli habere principium sui motus i seipsis: videtur enim ꝙ non: quia corpora celestia dicūtur naturaliter moueri: nec tamē a principio intrinseco: sed a principio extrinseco mouentur. ¶ Item dum aqua calefit: mouetur naturaliter: scilz calefactionis motu: nec tamen in se habet principium sue calefactionis. Non ergo videtur ꝙ ea que naturaliter mouentur principium sui motus naturaliter debeant habere in seipsis.

Ad istam questionem

dicendum est: ꝙ necessarium est omnis: que naturaliter motu aliquo mouentur: habere in se principium naturale illius motus. Cuius ratio est: quia ea tantum naturaliter alicui dicuntur conuenire: que sibi conueniunt secundum suam naturalem inclinationem. Nam que aliter se habent: non dicuntur naturaliter ipsi rei conuenire: sed magis contra naturā: quemadmodum quia moueri sursuz est contra naturam lapidis: non dicitur talis motus in ipso esse naturalis: sed magis violentus. Nunc autez ea tantum alicui ꝺm suam naturalem inclinationē vel ꝺm suam conueniunt naturam: que sibi conueniunt grā suorum principiorum naturalium: per que ipsius propria natura constituitur. Nā ꝛ naturalis inclinatio ex talibus ꝓuenit pricipijs. Pricipia autem constituentia naturam alicui⁹ sibi inexistunt. Necessarium est igitur ꝙ oē attributum naturaliter alicui: habeat in ipso aliquod principium naturale sibi inexistens: vnde manifestum est: quia naturalis motus rei principiū suū in re ipsa ꝓsupponit. ¶ Ad argumentum autem primum in contrariuz dicunt aliqui ꝙ corpus celeste non mouetur a principio extrinseco: quia motor eius est in ipso: ꝛ si non sit ei coniunctus in essendo.

Sed ista existentia

motoris i illo moto non est causa ꝙ ille motus illi corpori dicatur naturalis. Nam ꝛ si esset in lapide: ꝛ foret etiam appropriat⁹ sibi: ipsumqꝫ sursum ferret: non tamen propter hoc dici posset ille motus sursuz eē naturalis lapidi: propter inclinationem ad motum contrariuz in ipso existentē: ꝛ hoc precipue necessariuz est ponere: ex quo motor non est sibi coniunctus in essendo. Principiuz enim naturale inexistens alicui: est de constituentibus naturam eius: talia vero sibi in essendo sunt coniuncta. ¶ Et propterea dicendum est sicut dicit Tho. ꝙ motus celestis naturalis est propter naturalem inclinationem illius corporis in talem motum: quemadmodum etiam: si ille motor lapidi coniunctus ipsum moueret in deorsum: diceretur motus talis naturalis eē lapidi: eo ꝙ in talē motum naturalem inclinationem habet. Corpus eniz celeste: qꝫ ꝺm sua naturalia principia non hꝫ grauitatem: ꝺm ea non habet inclinationem vt moueatur ad medium. Quia etiam per ipsa non habet leuitatem: non habet ex eis inclinationem vt moueatur a medio. Sed quia per ipsa sortitur naturam altiorem: accipit etiam ex ipsis inclinationem in altiorem motum: qui non potest esse nisi motus circa medium. Talis ergo motus conuenit corpori celesti ꝺm inclinationem eius naturalia principia ꝛ naturam consequentem: ꝛ id circo dicitur sibi esse naturalis

Ad secundum

vero dicendum est ꝙ lꝫ in aqua nō sit calefactionis naturale principium actiuum: est tamen in ipsa eius naturale principium passiuū: ꝛ pro tanto dici potest motus ille sibi esse naturalis.

¶ Questio secunda.

Sed tunc statim

surgit secunda dubitatio: vtrum vz naturalia debeant in se habere etiam principium actiuum sui motus: videtur eniz ꝙ sic: quia motus artificialis: ꝛ quilibet motus violentus: per hō a naturali differunt ꝙ ipsi sūt a principio extrinseco: ꝛ naturalis est a principio intrinseco. Non dicitur autem motus artificialis esse ab extrinseco ratione principij passiui: immo ratiōe principij actiui: ergo naturalis etiam non dicetur esse ab intrinseco: nisi eius principiū actiuum sit intrinsecum. Probatio autem maioris est: quia dicitur circa finem huius secundi: ꝙ si esset in ligno virtus nauis factiua: similiter vtiqꝫ arti natura fecissz: per ꝙ datur intelligi ꝙ principium extra manens actiuum non nāle: si per se foret intrinsecum: ꝛ non per accidens: esset naturale. Et simile etiam sumitur ex ista lectione: vnde videtur intelligere phylosophus ꝙ principium motus naturalis inexistens rei mote debet esse principium actiuum.

Ad istam questionem

dicendum est ꝙ ad hoc: vt motus naturalis alicui⁹ dicatur ei naturalis: non oportet ꝙ principium inexistens sibi sit actiuum: sed sufficit ꝙ sit naturaliter passiuum. Huius autem ratio est: quia iste motus dicitur alicui esse naturalis: qui ei cōuenit per principium sibi inexistens naturale. Principium autez naturale est natura. Secunduz vero ꝙ phylosoph⁹ dicit in sequentibus: natura non dicitur tantuz de forma: sed etiam de materia. Necessarium est igitur ꝙ siue motus aliquis alicui conueniat ꝺm inclinationem consequentem formam: siue etiam ꝺm inclinationem que consequitur materiam: ꝙ dicatur ei esse naturalis. Constat autem ꝙ materia non est principium actiuum: sed passiuum: igitur ad hō vt aliquis motus rei dicatur esse naturalis non exigitur necessario in re mota principium actiuum talis motus:

sed sufficit si ipsa habeat eius principium passiuuz. vnde et commentator hic dicit: quod hoc nomen principium vsitatur hequiuoce pro materia et forma.

Dicendum est igitur secundum quod ait Tho. quod eo modo quo motus naturalis conuenit alicui: eo modo sibi conuenit motus principium habere: ita. s. quod quibus conuenit mouere eis conuenit principium actiuuz motus. Quibus vero conuenit moueri eis cōuenit principium passiuum. Quibus autem conuenit mouere et moueri eis conuenit principium passiuum et actiuum: quemadmodum quia igni conuenit calefacere habet in se actiuum principium calefactionis: quia vero aque conuenit calefieri habet in se eiusdem principium passiuū. Quia vero animali: secundum diuersas suas partes: conuenit calefacere et calefieri: inuenitur in se habere principiū calefactionis actiuum et passiuum.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendum est: quod motus violentus est a principio extrinseco: vim passo nil conferente ad talem motum: sicut patet in motu lapidis sursum: in quo lapis per suam inclinationem nihil conferre inuenitur. Sed in motu naturali ipsum passuz: per inclinationem etiam consequentem suum principium proprium aut naturale: inuenitur aliqd conferre. ¶ Ad illud autē quod de arte dicitur dicendum est: quod pro tanto verum est: quia principium actiuum per se incipiens semper naturale est. Non tamen cōuertitur: vt vz oē naturale illud principium in se habere debeat.

¶ Quō tertia.

SEd tunc ex dictis ad hanc tertia dubitatio consurgit: sicut ad hoc quod motus aliquis dicatur naturalis: sufficit quod rei conueniat secundum inclinationem consequentem eius naturale principium passiuum: cum in grauibus ratione materie sit naturalis inclinatio ad motum sursuz: oportebit necessario quod grauia nō solū deorsum: sed etiam sursum dicantur moueri naturaliter: quod videtur eē icōueniēs.

Ad istam questionem videretur forte alicui dicēdū eē quod grauia idcirco sursum non mouentur naturaliter: quia et si materia: quantum de se est: inclinetur ad sursum et deorsum: secundum etiam quod in formam leuis et grauis inclinatur in graui tamē posita est iam contracta et determinata per formam grauitatis ad inclinationem in deorsum: et idcirco motus deorsum est naturalis grauibus: et non motus sursum.

Sed ista responsio non īpedit quin etiā motus sursum dicatur esse naturalis grauibus. Nam quāuis: per formam grauitatis: materia in graui sit determinata ad inclinationem in deorsum: nō tamen propter hoc sublata est ab ipsa inclinatio ad formaz leuitatis: et per consequens ad sursum. Nam et in aqua materia determinata est per formaz aque ad inclinationez in frigiditatē: et quia retinet inclinationem in caliditatē: non obstante predicta determinatione: dicitur aqua calefieri naturaliter.

Sed posset aliquis ad hoc dicere quod materia grauis non habet inclinationem ad sursuz: nisi mediante forma leuitatis: et quia formā huiusmodi non habet dum in graui manet: idcirco non est tunc dicenda ad sursum inclinari: nec per cōsequēs grauia naturaliter mouentur sursum. Sed nec etiam ista responsio sufficere videtur. Nam et materia aque non inclinatur in caliditatem habendam: nisi mediante forma ignis: in quā si non haberet inclinationem: nullo modo etiaz inclinationem haberet in caliditatem. Constat autem quod stans sub forma aque non habet formam ignis: sed tamen in ipsam iclinatur: et in caliditatem per consequēs: et pro tanto aque calefactio dicitur esse naturalis. Quārūcūque igitur materia: que est sub forma grauis: nō habeat actu formam leuis: quia tamen in ipsam inclinatur: debet etiam dici ad motum sursum habere inclinationem: et per consequens etiam motus grauis sursum dici debet naturalis.

Dicendū est igitur quod grauia dici possūt non tantum deorsum: sed etiam sursuz naturaliter moueri: verum est tamen quod motus deorsum magis quam motus sursum est in eis naturalis. Et ratio est: quia natura rei magis sumitur ex forma quam sumatur ex materia: inde est quod id quod ei conuenit secundum inclinationem consequētem formam: magis est sibi naturale quam id quod sibi conuenit secundum inclinationem que consequitur materiam: quēadmodū motus ad frigiditatem ipsi aque est magis naturalis quam motus ad caliditatem. Et motus quidem deorsum conuenit grauibus: secundum formalem inclinationem. Sed motus sursum eis conuenit secundum inclinationem que consequitur materiam. Quando ergo dicitur quod motus grauium ad sursuz violentus est: et non naturalis: intelligitur non naturalis esse naturalitate forme: et cum dicitur grauia: inquantū grauia: tendere sursum naturaliter: veritatē habet: dum tamen inquantum cadat super grauia: ratione non forme sed materie. Nam grauia etiaz inquantum grauia habēt materiam ad formam leuitatis: et per consequens ad sursum inclinationem.

¶ Quō quarta.

QUarto ad maiorem etiam dictorum euidentiam dubitare quis posset: vtrum sit necessarium in eo quod mouetur naturaliter: et a principio extrinseco: ponere aliquod principium formale ab illo motore sibi datum: per quod in motum illum inclinetur: ad hoc quod ille motus dicatur naturalis: et videtur quod sic: quia cum forma sit principium motus: videtur quod formam debeat a motore accipere si dici debeat ab eo transmutari naturaliter.

Ad istam questionem dicunt aliqui quod motus naturalis per hoc a non naturali differt: quādo vterque est a principio extrinseco: quia in motu

motu non naturali nihil confertur rei naturali: ratio/ne cuius conueniat sibi talis motus: quemadmodum proiciens sensum lapidum nullam formam sibi con/fert ratione cuius inclinet ad hoc ꝙ sursum moueatur: ⁊ pro tanto secundum eos motus talis est violentus: ⁊ nullo modo naturalis. In motu autem naturali aliquid con/fertur rei mote ratione cuius in talem motum inclina/tur quemadmodum sol sursum eleuans vapores eis for/mam imprimit per quam ipsi sursum tendunt.

Sed ista positio non videtur ꝙ pos/sit stare: iam enim declaratum est ꝙ: siue mobile conferat ad motum factum ab extrinseco per inclinationem naturalem consequen/tem formam: siue etiam per naturalem inclinationem que consequitur materiam: semper motus ille poterit dici natural. Ad hoc autem ꝙ per inclinationem materie aliquod mobile conferat ad motum: non est necessarium ꝙ sibi a moto/re forma imprimatur: quia per formam ponitur incli/natio forme: ⁊ non inclinatio materie: sed hoc per mate/rie naturam ponitur: igitur ad hoc ꝙ motus factus ab ex/trinseco motore dicatur naturalis non exigitur forma aliqua que ipsi mobili a motore imprimatur. ¶ Et prete/rea constat ꝙ tal impressio forme non potest fieri sine aliqua transmutatione: que etiam naturalis est dicen/da. Si igitur semper ad hoc ꝙ transmutatio facta ab ex/trinseco motore dicatur naturalis: exigitur impressio alicuius forme in mobile ipsum a motore facta: opporte/bit ꝙ etiam ante dictam transmutationem: que poni/tur cum forme alterius impressione fiat etiam adhuc for/me alterius impressio: Et quia nec ista forme impressio sine aliqua transmutatione potest fieri: de ista etiam trans/mutatione similiter queremus: ⁊ sic erit procedere in in/finitum: ꝙ est omnino inconueniens: igitur omnino in/conueniens est ponere ꝙ semper si motus qui est ab extri/seco motore debet esse natural: oporteat ꝙ ipsi mobili a mo/tore aliqua forma imprimatur per quam in motum illum inclinetur. ¶ Processit autem ista positio ex malo in/tellectu diffinitionis motus violenti. Non enim debet dici ꝙ motus violentus est a motore extrinseco non con/ferente vim idest formam passo: quia nec etiam ita ia/cet littera phylosophi: sed dicitur ibi ꝙ dictus motus est a motore extrinseco passo vim conferente nil: constat autem ꝙ motor mobili in tali motu non confert nil: sed ali/quid quia confert sibi violentiam. Sed ipsum passum est ꝙ ad dictum motum nil confert inquantum mouetur violente.

Dicendum est ergo ꝙ quamuis quandoque inueniatur talis forma imprimi non tamen necessarium est hoc fieri ad hoc ꝙ supradictus motus dicatur natural precipue cum non solum forma: sed etiam materia sit naturale principium natural motus vt predictum est.

Questio quinta.

Quinto quia hic ponitur ꝙ elemen/ta principium in se habe/ant alterationis: posset esse dubium vtrum se ipsa alterare possint: videtur enim ꝙ sic quia ꝙ ex se vel in se habet principium ali/cuius operationis: potest per se exire in operationem il/lam: si ergo elementa in se principium alterationis ha/bent: poterunt: se ipsa alterare.

Ad istam questionem dicunt ali/qui: ꝙ sim/plex corpus potest se per accidens motu alterationis mouere: ⁊ si non per se. Nam si ponatur sub qualitate sibi extranea vt dicunt expellendo qualitatem illam re/dire poterit ad propriam: ⁊ sic redibit ad qualitatem propriam per accidens. ¶ Sed ista positio est omnino absurda. In omni enim eo ꝙ mouetur ex se: oportet duo dare diuersa: quia mouens ⁊ motum: ꝙ in simplici cor/pore dari non potest: quia partes essentiales in ipso sunt simplex materia: que nec mouens nec motum est: ⁊ sim/plex forma. Partes etiam quantitatiue in ipso conti/nue sunt: ⁊ eiusdem rationis omnes: propter ꝙ non potest vna dici alterans ⁊ reliqua esse alterata.

Sed si dicatur quod eo ꝙ ex se mouetur per se: oportet dare illa duo: ⁊ non in eo ꝙ se mouet per accidens: apparet sta/tim ꝙ hoc in proposito non valet: dicitur enim se aliquid per accidens mouere inquantum mouet per se aliquid ad cuius motum sequitur motus etiam ipsius: quemad/modum: vt dicit commentator: elementa mouent se per accidens: quia mouent medium: ad cuius motum ipso/rum motus etiam consequitur. Sed in predicta altera/tione illud ꝙ per se mouetur ab elemento alterante non potest esse qualitas que expellitur: sed hoc est subiectum talis qualitatis: propter id ꝙ idem est subiectum mo/tus ⁊ vtriusque terminorum eius: ⁊ qualitas est termi/nus a quo incipit dicta alteratio. Quia ergo subiectum eius ponitur ipsum met elementum a quo hec qualitas expellitur: oportet ponere de necessitate prefata suppo/sitione stante ꝙ tale elementum non per accidens: sed per se alteret seipsum. Et preterea non solum reditus ad qua/litatem propriam fit per alterationem: sed etiam expul/sio qualitatis extranee. Si ergo per se elementum ali/quod potest a se qualitatem extraneam expellere: con/sequetur necessario ꝙ per se valeat alterare seipsum quod est impossibile.

Et preterea non idcirco vnum contrarium inducitur: quia reliquum abicitur sed e conuerso: idcirco vnum abiicitur: quia suum con/trarium inducitur propter id ꝙ materia per prius ordi/ne nature est in potentia ad inductionem vnius forme quam ad abiectionem alterius contrarie. Non ergo ideir/co reddit ad propriam quia abiicit extraneam: sed id/circo abiicit extraneam: quia redit ad qualitatem pro/priam. Quod si ad eam per se redire concedatur cum re/ditus iste sit alteratio poterit se per se elementum simpl[ex] alterare ꝙ est impossibile. Nam ⁊ forma naturalis non potest formato per ipsam esse ratio ⁊ principium agen/di in se ipsum: seque transmutandi: vnde nec cum forte nec sine forte ponendum est ꝙ aliquo dictorum modo/rum possit corpus simplex seipsum alterare.

Ad argumentum ergo in contra/rium dicendum est ꝙ elementa in se non habent principium actiuum sue al/terationis: sed passiuum. Et per solum principium pas/siuum exire in actum aliquid non potest.

Questio sexta.

Sexto posset aliquis dubitare vtrum inclinatio que est ad formas artificiales in materia naturali dici pos/sit naturalis videtur enim ꝙ sic: quia ma/teria naturalis est apta nata fieri sub for/mis artificialibus. Sed hoc ꝙ est esse aptum natum dicit naturalem aptitudinem siue inclinationem: igitur in materia naturali est naturalis inclinatio in formas ar/tificiales.

Ad istam questionem dicunt aliqui ꝙ ad illa habet ma/teria naturalem inclinationem ad que mouetur mo/do naturali. Mouetur autem ad illa tamen modo naturali ad que

modo transmutata per qualitates actiuas et passiuas. Quia igitur in formas artificiales non mouetur transmutata isto modo: sequitur q ad eas ipsa non habeat naturalem inclinationem.

Sed ista ratio videtur esse parui valoris videmus enim q diaphana: vt aer aqua luna et similia: naturalem inclinationem hñt ad luminis receptionem: ipsumq ab illuminante naturaliter recipiunt: nec tñ cum illuminantur trãsmutãtur: inquantum huiusmodi: per qualitates actiuas et passiuas: non igitur verũ est q in illas formas tñ mã naturalem inclinationem habeat quas non recipit nisi per qualitates transmutata actiuas et passiuas. ¶ Dõm est igitur q cũ naturalis inclinatio sit que debet rei per materiã: vel per formã naturalẽ in illas formas materia naturali inclinatione inclinatur: sm q modo de naturali inclinatione loquimur que directe naturalem respiciunt mãm forme aũt operatorum prouenientiuz ex sola artificiali operatione non respiciunt directe mãm naturalem: sed magis mathematicam vel intelligibilẽ. Sũt enim figure quedã: figura autẽ est qualitas fundata in continuo: nõ igitur ad ipsas in materia est inclinatio naturalis. ¶ Sed si obijciatur: q in figuram naturalem naturaliter mã ipsa inclinatur: et tñ h figura est in q̃rta specie qualitatis: dõz tũc ẽ q i figurã naturalem nõ iclinat̃ mã nãliter pp id q sibi debetur rõ figure: sed pp id q est de accidentibus p̃ñtibus formaz naturalẽ: forma vero artificial' nõ ẽ de p̃ñtibus formã naturalẽ: vnde nec rõne sui: nec rõne eius q consequit̃ opz q materia in ipsam nãlem inclinationez habeat.

Ad argumentum ergo in p̃rarium dõm est q illud q est aptum natum fieri sub aliquo per actionem agentis naturalis habet in ipsum naturalem inclinationem: et ponit principium naturale passiuum. Quod aũt natũ est fieri sub aliquo per solam actionem agentis artificialis: sicut est in proposito: nõ oportet q naturalem inclinationem hẽat in ipsum. Et quãuis alias possit ponere principium passiuum naturale: respectu tñ eius non ponit passiuũ naturale: sed dõm est passiuũ artificiale: eo q actiuo dz respõdere ppriũ passiuuz.

¶ Textus.

¶ Est igit̃ nã principium alicuius: et cã mouẽdi etc.

¶ Qõ septima.

S Eptimo posset esse dubiuz vtz in diffinitione nature debeat cadere principium: videtur enim q nõ: quia in diffinitione poni debent significantia quidditatem diffiniti: principium autem non dicit quidditatem nature: sed importat respectum quendam ergo etc.

Ad hanc questionẽ dõm est: q natura sm suam ppriam formalem rationem importat: sicut dicit Tho. habitudinez ad principiandum motum. Importare autem habitudinem ad principiandum aliqd solius principij est proprium: vnde manifestum est: q ratio principij clauditur in ratione formali et propria nature. Et quia que claudũtur in ratione alicuius ponenda sunt in diffinitione eius: apparet euidẽter q p̃ncipium in diffinitione nature est ponendum.

Ad argumentum autez in cõtrarium apparet Rñ. Est enim respectus importatus nomine principij de formali ipsius nature ratione.

Qõ octaua.

O Ctauo posset aliquis dubitare vtz in diffinitione nature debeat adiungi cã: et videtur q non: quia per h q natura est principium motus habetur q sit causa eius. Superfluum est ergo posito vno reliquum adiungere.

Ad istã questionẽ dicendũ est: q natura nõ est eodem modo principium motus in omnibus: sed in aliquibus principium actiuuz: in aliquibus p̃ncipiũ formale: et i aliqbus p̃ncipiũ nãle: forma aũt vt i p̃io dictũ fuit magis proprie dicitur cã q̃ p̃cipium: vnde ad denotandũ: q natura in aliquibus est principium formale ponitur cã in diffinitione sua. Actiuuz autem pprie dicitur principium et materia vno respectu magis q̃ forma: p̃cipium enĩ importat ordinis cuiusdã processuz. Processus aũt rei in esse incohoatur ab agẽte: et potest etiam dici incohoari a materia: que in generatione precipiti ad formam autem terminatur: vnde sm considerationem istam forma magis terminus est q̃ sit principium: ad denotandum ergo q natura non eodez modo in omnibus est principium motus: sed in aliquibus est actiuum in aliquibus materiale: et in aliquibus formale: dictum est q ipsa est p̃cipium et causa: vnde pz q non fuit additio superflua et cã. ¶ Qõ nona.

N Ono posset esse dubiũ vtz in dicta diffinitione debeat poni primum: et videtur q non: quia id ante q nihil est: est primum sed principium est ante q nihil: vt dicitur in primo posteriorum: igitur idem est primum et principium: sic etiam ibidem dicitur: superfluum est ergo ponere primum addito principio.

Ad istam questionẽ dupliciter põt respõderi: vno quidem modo vt dicatur q primum ibi ponitur ad differentiam accidental' forme: vult enim natura dicere substantialem formam: et non formam accidẽtalem. Est enim et h principium motus propinum: sed non primum: quia ante ipsum est substãtialis forme: q est principium quoddam cũctorum accidentium. Potest ergo dici q primũ dictum est ad seiungendum accidentalem formam que principiuz ẽ mot': sed nõ p̃mũ.

Alio modo dici potest sicut dicit Tho. q primum ibi dictum est ad differentiam mixtorum: q dictum sic intelligendum est: quis enim primo attribuitur aliquid in quo nihil inuenitur vltra attributũ: vel vltra id q est ratio attributionis: forma aũt elementi vltra gradum suum vltimum nihil continet: scdm autem hunc gradum attribuitur sibi q principiet motum naturalem: sicut ad sursum vel ad deorsum. Unde ipsa est principium talis motus primum: et respectu eius dicitur natura: quia forma respectu eius dicitur natura: cuius est principium forma autem mixti aliquid continet vltra id cuius gratia sibi attribuitur motus deorsum aut sursum vel aliquis huiusmodi: quia ipsa vltra gradum elementalis forme cõtinet gradum altiorem: vnde non est primum principium predictorum motuum: nec per consequens sm se respectu ipsorum dicitur natura: sed magis continens in se naturam. Si vero sm suum vltimum gradum ipsa possit principiare motum aliquem, erit tunc ipsa primũ p̃cipiũ illius: et respectu eius dicet̃ sm se nã.

Argumentũ aũt factũ i p̃riũ nõ valet. Principium .n. simplr et perfecte

pfecte: h est principium: sed principiuz non simplr: sed fm aliqd nō est principiū: nisi in respectu ad sequētia.

¶ Qō decima.

Decimo posset quis dubitare verū conuenienter dicatur per se ꝛ non per accn̄s: vī. n. q nō: qꝛ qcqd est p se est: non per accidens: igit̄ icōuenięter ꝛ superflue vnum alteri adiungitur.

Ad hanc qōnem dicūt aliq q ista tria scilicet primum per se: ꝛ non per accidens: habent se per ordinem quia quicquid est primum: est per se: ꝛ nō conuertitur ꝛ quicquid est per se: non est per accidens: ꝛ non cōuertitur: qꝛ eē deteriatū est non per accidens: nec tñ eē tale est per se: vult ergo fm eos dicere phs q nō est motus causa prima ꝑpria ꝛ determinata. ¶ Sz euidēter apparet q ita respondere nō est qōnem soluere: sed eā fortificare magis: qꝛ eniz oīs hō est aial: ꝛ nō conuertitur ēt conuenienter dicitur homo aial. Silr ergo si esse primū ē p se: ꝛ esse per se est nō per accidens: ꝛ non ꝯuertitur totum h primū per se ꝛ non per accidens videbit̄ i conuenienter dictum esse. ¶ Et idcirco dōzest q Ari. ex intentione: illa ita ordinauit: vt videlicet intelligat̄ q ad diuersa ꝛ non ad idē referenda sunt alr enim locutio esset nugatoria: si aūt ad diuersa referantur optime oppet. Nā primū: sicut ē expositū: refertur ad pricipium in ordine ad motū: qꝛ nō est pncipiū primum mot⁹ ꝛ etiam motus ꝛ quietis cum fuerit motus naturalis tendens in quietem: ꝑ et se aūt ad principiuz in ordine ad motum non refertur: qꝛ tunc esset nugatio: cum esse pmum sit per se. Refertur aūt ad principium in ordine ad subiectū motus: vtvz dicat̄ q natura est primū pncipiū motus eius mobilis vel subiecti in quo ipsuz pncipium primuz motus est per se nō per accidēs vero nō dz referri ad principium: nec in ordine ad motum: nec in ordine ad subiectū motus: quia tunc ēt eēt nugatio vt patet ex pdictis: sed debet referri ad motum in ordine ad subiectū: vt dicat̄ q est pncipiū mot⁹ eius i quo ipsum pncipiū est per se ꝛ in quo ipse motus est non p accidēs: h aūt additū est ad dīiam artificialiuz. Nam si medicus sit infirmus: ꝛ seipsum curet: verificabunt̄ tunc de medicina oēs dicte condiciones vltia excepta Est enim ars medicine pncipium curationis primum ꝛ est ipsa per se in medico: in quo etiaz est: sicut in subiecto modo curatiōis: sed deficit vltia cōdicio: quia talis modus non est in medico per se: sed per accidens: eo q non curatur medicus: fz q medicus: sed fm q infirmus: vnde manifestum est: q in dictis verbis Aristo. non est nugatio: nec superfluitas.

¶ Qō. xj.

Vndecimo posset dubium esse de eo q dicit̄ ars ꝛ mot⁹ artis q̄tū ad sbcta separari. Naz cōtrarium inuenit̄ in arte saltādi. Non eniz vn⁹ est qui corizat: ꝛ alius q artē corizandi habet sed idem.

Ad istam questionē Rn̄. ꝯmētator q il lud intelligatur de artibus ex quib⁹ prouenūt opa: ꝛ nō de artibus ex quibus ꝓueniūt sole operatiōes.

Sed ista responsio non est omnino bene conueniens: quia tunc non esset aliqua particula in diffinitione: per quam natura ab hꝫs artibus excludatur. Et idcirco dicendum est q ars non est in corpore sicut in subiecto in quo tñ est predictus modus: sz ē in intellectu qui nō est actus corporis: vt dicit̄ in libro de ala. Per accidens autez mouetur intellectus moto corpore: ꝛ idcirco talia nō nisi per accn̄s in eodē subo cōiungūtur.

¶ Textus.

¶ Videtur aūt nā ꝛ suba cop que natura sunt ꝛc.

¶ Lectio secunda.

Hic posset primo esse dubiū vtrz materia ꝛ forma sit natura. Et videtur q non: quia natura in quātū hui⁹ est de consideratione phy naturalis materia autem ꝛ forma inueniuntur ēt esse de cōsideratione primi phylosophi: videtur ergo q neutrū ipsorum sit natura.

Ad istam qōnem dicunt aliqui in quorum etiam scriptis ego istud legit̄ q nec materia nec forma dicit vere natura. Ratio autem ipsoruz est: qꝛ natura est principium motus ꝛ quietis: principium autem motus ē potentia motiua: quis igitur tam materia q̄ forma est suba: apparet q neutrum ipsorum est natura: quia vero tal' potentia naturalis ē quedā vis rebus insita naturalibus: dicunt talem vim esse naturam. ¶ Sed ista positio stare non potest q primo apparet per phylosophū probantem q materia dicitur ꝛ forma substantialis. Item in diffinitione nature dictum fuit q ipsa est primum principium motus. Nullum autem accidens esse potest: primum eius principium: cuius declaratio est: qꝛ q habet ante se aliquid sicut pricipium ꝛ causam: primum principium etiā eius q immediate ex ipso prouenit esse non potest: eo q quicquid est causa cause est etiam causa causati: ꝛ primuz est ante quē nihil: Quodlibet autem accidens habet necessario ante se aliquid sicut principium suum ꝛ causam: quia materia cum forma cā est omnium eorum que fiunt: siue ea que fiunt intelligantur esse accidentia: siue sube: vnde manifestum est q nulla accidentia talis forme primū motus principium dici potest: nec per consequens natura quapropter si vis illa: nec materia sit: nec forma substātialis: sed forma accidentalis natura esse non poterit. ¶ Dicendum est ergo cum Arist. q tam materia q̄ forma substancial' est vere ꝛ perfecte natura. ¶ Ad cuius intelligentiam considerandum est: q eēntia quidditas ꝛ natura sunt idem fm rem ꝛ differunt tm̄ fm rationem. Naz essentia dicitur entitas: ꝛ realitas rei per respectū ꝛ ordinem ad esse: quia essentia est per q̄ res est vel p q̄ res ē ens. Illa pō eadē realitas dicitur quidditas per respectum ꝛ ordinem ad diffinitionem: quia quidditas est per quam res est quid: h autem ē signatū diffinitionis: quia diffinitio est oīno significans: quid est esse. Illa etiam eadem realitas dicitur natura: per respectuz ꝛ ordinem ad naturalem operationez: vel ad motum naturalem: fm q modo accipimus naturam. Scdz h igit̄ ipsa realitas forme ꝛ materie dicitur eēntia inquātū est principium essendi dī qdditas inquātū est principium diffiniendi: vel etiam dicitur pars qdditatis dicitur autem natura addito solo respectu ꝛ ordine ad principiandum motum naturalem: nō per modum secundi principij: sed primi: vnde quemadmodū calor ꝛ potentia calefactiua idem in re dicūt: nec differunt nisi quia calor dicit rem suam absolute: ꝛ potentia calefactiua dicit eandem rem sub respectu ꝛ ordine ad calefaciendum: sic etiaz essentia forme ꝛ materie: ꝛ eā natura idem in re sunt: ꝛ ab ea fm rationem differunt qꝛ forma vel mā fm suā eēntiā simplr nō dī nā: addito vero sup eā solo respectu ad motū principiādū. Nā sic mā ꝛ forma sūt pricipia: ꝑ ipa sola pria nālis motus. Et

quemadmodum calor materialiter ingreditur rationem potētie cal. factiue: sed perficitur formaliter ratio ipsius: per respectū ad calefaciēdū: sic etiā essentia materie ⁊ forme solū mãliter ingrediuntur rationem mãe formaliter vero talis nã perficitur per ordinē ad principiādū motū. ¶ Ex h aūt euidēter apparet ꝙ mobilitas nō est passio: sed prima ratio formalis corporis vel entis naturał: sicut enim essentia forme vel mãe: nō hꝫ aliunde formaliter ꝙ dicaŧ nã nisi ex respectu ⁊ ordine ad motū: sic ēt totū ꝯiūctum nō aliūde formaliter ꝙ ex respectu ⁊ ordine ad motū hꝫ ꝙ dicatur naturale. Nō eni dicitur naturale qꝛ constitutū sit ex eēntia forme ⁊ materie simpliciter: quia nec ēt forma aut materia: h modo dicitur natura: sed istud totū ꝑuenit ex respectu ⁊ ordine ad motū: tał aūt respectus conuenētī ad motū nullo modo potest aliquo noīe: tam bene ⁊ imediate exprimi ⁊ significari: sicut per nomē mobilitatis: vñ manifestum est ꝙ necessario cōcedere opꝫ ꝙ mobilitas nō sit passio: sꝫ pria ratio formalis entis nãlis atqꝫ sbi nãlis scie. Et h est ꝙ in p̄mo lib. ꝓmisim⁹ i h scdo declarare. ¶ Patet autē per predicta: rñsio ad argumenta: nã qñ dicitur ꝙ suba nō est motus principium verum ē scdm se: est tñ de necessitate p̄mum. ¶ Ad aliud autē dōꝫ est: ꝙ p̄mus pħs bene cōsiderat mãm ⁊ formã: fm id ꝙ simpliciter in se sūt: ⁊ fꝫ id ꝙ currūt ad cōstituēdū ens cōpositū ex eis: in sua entitate. Sed inquantū stāt ⁊ ipsa ⁊ cōiunctū sub adiuncto respectu ⁊ ordine ad motuꝫ sunt de consideratione phylosophi naturał tantuꝫ. Et sol h modo: vt dictum est: illa dicuntur nature: ⁊ coniunctum ex eis: dicitur ens naturale.

¶ Textus.

¶ Et magis natura hoc est ꝙ materia ⁊c.

¶ Qō scda.

SEcundo date ꝙ taꝫ materia ꝙ forma sit natura: posset aliquis dubitare; vtrū materia sit magis nã ꝙ forma aut econuerso: videŧ eniꝫ ꝙ materia magis sit natura: dictū est eni ꝙ ratio formalis nature sumitur ex respectu ad principiandū motū depender aūt magis motus a materia ꝙ depēdeat a forma: quia motus est actus entis in potentia: esse autem in potentia rei debetur per materiam igitur materia magis ꝙ forma est natura.

Ad istam questionē dōm ē ꝙ forma nō sol magis ꝙ materia est natura: sed etiā essentia ⁊ qddi tas dictuꝫ est enim ꝙ essentia est ꝑ quā aliquid est ens. Est autem magis ens aliquid ꝑ formã ꝙ per mãꝫ: ⁊ qꝛ per formã est ens aliquid in actu: per mãm vero aliqd ens solū in potētia: habet ēt res per formã entitatē specificã cōpletã: ⁊ nō per mãm: vnde manifestū ē ꝙ ratio essentie magis reseruaŧ in forma ꝙ reseruetur in materia. ¶ Idē etiā apparet ⁊ de ratione quidditatis: quia enim essentia rei sumpta sub respectu ⁊ ordine ad diffinitionē quidditas vocatur: necessarium est ꝙ in eo ꝙ quidditatis magis reseruеŧ: ex ꝙ magis dependet diffinitio dependet aūt maxie ex forma: quia omnis diffinitio sumitur a forma. Per solã enim materiam habetur quid sit res sol in potentia. Per formã vero habeŧ h in actu: vnde manifestum est ꝙ magis in forma ꝙ in materia ratio quidditatis reseruatur. Idem etiam apparet ⁊ de ratione nature: dictuꝫ est enim ꝙ eius ratio sumitur formaliter ex ordine ad principiandū motum. Magis autem hꝫ rationē p̄ncipiãtis aliquid p̄ncipiū formale ⁊ actiuum: ꝙ p̄ncipiuꝫ passiuū. Materia aūt ē principium passiuuꝫ motus: sed forma est principiuꝫ formale ⁊ actiuum: vnde manifestuꝫ est ꝙ ratio principiantis motum: ⁊ per ꝯñs ratio nature: perfectius reseruatur in forma: ꝙ reseruetur in materia. Nam ⁊ in esse trãsmutabiliter pro tanto aliquid reponitur ꝑ materiã: qꝛ materia est principiuꝫ passiuum. In potentia aūt esse ad aliquid ratione principij passiui alicui debetur: ⁊ esse aliquid trãsmutabile passiue ponit esse in potētia ad aliquid habere aūt rationeꝫ entis trãsmutabilis actiue non ponit esse in potentia: sed esse in actu cuius principiū est forma: ⁊ idcirco in h per formã magis ꝙ per mãm ad aliquid reponitur: h aūt dictuꝫ est propter instãtiã quãdam: que contra ea que h diximus dari potuisset per ea que diximus in primo. Ratio igitur nature sicut dictuꝫ est magis reseruatur in forma ꝙ reseruetur in materia.

Ad argumentum ergo in contrariū dōm est: ꝙ motus est actus entis in potentia: tanꝙ subi: ⁊ non tãꝙ principij. Nō aūt sbm motus: sꝫ p̄ncipiū ē ꝙ dŕ nã.

¶ Textus.

¶ Amplius aūt nã dicta sicut generatio via est ⁊c.

¶ Qō tertia.

TErtio posset quis dubitare: vtrū eēntia tota dici debeat natura: ⁊ videŧ ꝙ sic: quia ēt ipsa est principium suoꝝ accidētium: ꝑ ꝯsequēs motus. In. v. ēt metħ. habeŧ ꝙ vniuscuiusqꝫ essentia dicitur natura.

Ad hoc dicendū est: ꝙ natura vno modo cōsueuit dici id quoquo modo intellectu capi pōt: ⁊ id maxime ꝙ ponit rei integrū ꝑfectionēqꝫ intelectam: ⁊ h modo tota essentia ꝯiūcti dicitur natura. Alio modo sumiŧ: h nã pro eo tñ ꝙ est principiū primū nãlis motus. Et h modo tota essentia cōiuncti nō dī natura. Nã ⁊ si ponaŧ cã oium suoꝝ accidētium: ⁊ per ꝯñs ipsius motus: non est tñ primuꝫ principiū ipsi⁹: qꝛ ēt ipsa ex pricipijs eēntialibus causatur. Et ꝙ est cã cause est ēt causa causati. Et fm hūc intellectū h dicitur ꝙ tał essentia natura nō est: sed est a nã verum est tñ ꝙ si nomen nature extēdamus ad principiū motus p̄mū ⁊ fꝫ poterit tūc dici; natura etiam ⁊ ipsa essentia cōiuncti ⁊ magis ꝙ aliquid sequentium: vt pote magis primis principijs ꝓpinqua in quibus ratio nature perfecte reseruatur.

¶ Textus.

¶ Sed forma ⁊ natura dupliciter dicitur.

¶ Qō quarta.

QVarto posset esse dubium: de eo ꝙ forma dicta nã diuidiŧ in spēm ⁊ priuationem. Nam cuꝫ natura sit materia vel substãtialis foŕa: ⁊ ꝑuatio materia nō sit nec forma: sed magis carentia vel negacio ipsius nō videtur ꝙ dici debeat nã. ¶ Ad h dicūt aliqui ꝙ priuatio nō tollit totam formam: sed tollit eius vltimos ⁊ cōpletos gradus: ⁊ relinquit eã sb gradu incōpleto: hūc autem incōpletū gradū ipsi vocant forme inchoationem ⁊ priuationē: ⁊ que principium ē naturalis transmutationis: vnde qꝛ ille gradus forme est natura dñt ꝙ ratione eius ēt ꝑuatio natura dici potest. Mouentur autem isti ad illū incompletuꝫ gradū forme ponendū in materia: ex eo ꝙ si priuatio nihil de forma cuius est negacio in materia relinqueret: oporteret postea: vt videtur: formã de nihilo produci: ꝙ videtur impossibile: quia tunc forme cuiuscunqꝫ productio esset creatio.

Sed hec positio non potest stare cuius declaratioē: qꝛ talis

talis forme inchoatio non potest intelligi nisi vel quan
tum ad essentiã: vt vz dicatur q nõ tota essentia forme
sed aliqd eius preexistit in mã: vel ẽt quantũ ad esse: vt
scilicet dicat q ẽntia qdẽ ibi tota est: sed non sm inte
grũ ↄ totũ suũ esse primũ aũt stare nõ põt. In .v. eni de
mõstrabimus si deus voluerit: q forma subal nullas
latitudinẽ hz in ẽntia: sed est simplr indiuisibil. Et qr
indiuisibile nõ hz partes necessariũ est q totũ ponat
vbicũq aliqd ei9 ponit: si g aliqd de essentia subal for
me esset in mã de necessitate eẽt ibi tota. Si ãt dicatur
scdo modo vz q essentia forme est qdẽ tota in mã: sz nõ
sm integrũ totũq suũ esse: tũc aut h intelligetur de esse
actual existẽtie: aut de eẽ quidditatis: vel ẽntie: de pri
mo aũt intelligi nõ põt cuius declaratio est: qr tale esse
sm esse totũ cõsistit in actuali cõiunctione mãe cuz for
ma. Cõiungit aũt forma sbal mãe ante cũcta accñtia
q mõ mã accepta est idiuisibil. Indiuisibile aũt alteri
indiuisibili cõiunctũ sm se totũ attingit ipsuz totũ: ↄ h
ẽ attingire pfectũ ↄ cõpletũ. Ex quo igit essentia forẽ ẽ
actu cõiũcta cũ ẽntia materie: necessariũ ẽ q ↄiuncta
sibi sit perfecte: ↄ per ↄñs q eẽ actuale totũ ↄ perfectũ
eã cõsequat. Nõ põt igit h modo in mã poni forma in
choata quãtũ ẽt ad esse ẽntie nõ pt istud stare: qr cuz h
sit idẽ cũ essentia vbicũq illa tota est: opz ẽt ibi ↄ ipsuz
totũ esse. ¶ Et preterea per eẽ ẽntie circũscripta actua
li existẽtia: nõ hz res q sit: sed q in aptitudine consistat
ad actũ existendi. Hoc aũt mõ forme ponuntur nõ sm
actũ: sed sm solã aptitudinẽ esse in materia: q bene cõ
cedimus. In ipsa enim nãli inclinatione ↄ aptitudine
mãe essentia forme nãlis tota est ↄclusa. ¶ Motiuũ ãt
istorũ parum valet: h enim pducit de nihilo q nõ de
aptitudine trahitur ad actũ: qr etiã ipsa aptitudo inue
nit esse aliqd: sed q nõ pexistit: nec sm aptitudinẽ: nec
sm actũ: forma vero cũ producit de aptitudine deducit
ad actũ. ¶ Vel ẽt dicenduz q forma nõ per se pducit
sed ea pductiõe pducit per accñs: qua cõpositũ pdu
cit p se: ita q si cõpositũ per se causatur: forma creabit
per accñs: ↄ si per se generat cõpositũ: oporetbit per ac
cidens formã generari: dõm est igitur q priuatio nõ di
cit nã: qr forme inchoationẽ ponat: sed qr sibi conuenit
aliquo modo rõ nature. Est eni natura principiuz nã
lis trãsmutationis ↄ priuatio quidẽ: vt in primo decla
rauimus sed qr ipsa forme carẽtiã iportat principium
nãlis trãsmutationis dicit. ¶ Vel dõz q forme priua
tio dicit nã inquãtũ forme alteri oppositi ↄiungit: vñ
dicit h cõmẽtator forma dr duobus modis: dicit enim
de perfectis in esse cũ quibus nõ cõiũgit aliqua priua
tio: ↄ dicit de diminutis cũ quibus coniũgitur aliqua
priuatio ↄ ponit exemplũ de albedine ↄ nigredine. Est
enĩ albedo forma perfecta: ↄ nigredo forma diminuta.

¶ Textus.

¶ Qm aũt determinatum est quot modis nã dr ↄc.

¶ Lectio tertia. ¶ Qõ prima.

Hic posset dubitare aliquis vtrũ
vlia põi possunt: sz rẽ
abstracta: sic platoni iponit ab Arist. ↄ vi
det q nõ. Quia etiam abstractio dicit dis
iunctionẽ quandaz ea sola dici possunt ab
aliquo sm rem abstracta que sunt ab eo sm rem disiun
cta: vlia aũt nõ sunt a singularibus sm rem disiuncta
igitur dici non possunt sm rem abstracta.

Ad istam qõnem dõm est: q sicut
id dicit abstra
ctũ ab aliquo sm esse: q ipsum nõ hz coniunctum in eẽn
do: sic ẽt id dicit ab aliquo abstractuz sm rõnem q nõ
recipit illud in rõne sua. Sili etiaz modo: ↄ ab eo aliqd
dici potest sm rem abstractum: q non necessariam con
iunctionẽ hz ad realitatẽ suã: nec etiã recipitur in ipsa.
Nũc aũt ita est: q vlia in sua realitate nõ claudunt sin
gularia: cuius declaratio ẽ: qr realitas entis attẽdit sz ẽe
aliqd reale: h ãt duplex consueuit assignari: qr eẽ qddi
tatis: vel essentie: ↄ esse actual existẽtie: vlia aũt ↄ exi
stẽtiã realẽ actu habeant per singularia: esse tñ qddita
tiuum de se habẽt. Nã h idez est q ipsa quidditas rei
vl essentia. Quidditas ãt duplex est: qr specifica ↄ gña
lis. Et specifica qdez per se ↄ prio debet speciei general
aũt per se ↄ prio soli generi debet. ¶ Hoc ẽt inde appa
ret: qr significatã diffinitionis ei primo ↄ per se debet
cui prio ↄ per se debet ipsa diffinitio. Debet aũt nõ so
lũ primo ↄ per se diffinitio ipsis vlibus: sed nec etiam i
ea claudũtur ipsa singularia: vnde necessariũ est: q esse
qdditatiuuz q ponit ipsaz ẽntie realitatẽ: ↄ debeatur
primo vlibus: ↄ nõ claudat etiã ipsa singularia: ex hoc
aũt necessario cõcludit: q ipsa vlia nõ per singularia:
sz sm se ipsa res dicãtur eẽ: ↄ p ↄñs possent dici ab eis eẽ
sm rem vt puta sm realitatem ppriã abstracta. ¶ Qõ
aũt esse quidditatis ↄ ẽntie: sit esse non fictitiũ: sed rea
le de facili apparet per nullũ eni esse fictitiũ: sed per rea
le tñ aliqd reponitur in pdicamẽto: reponitur autẽ in
pdicamẽto vnũ quodq per eẽ quidditatis ↄ ẽntie: igr
necessariũ est: q ipsuz sit reale esse. Hoc ẽt ex eo apparet
q figmẽta pro tãto nõ dñr res qr eis .s. figmẽtis nulluz
esse ẽntie debetur: q si hẽrent dato q ẽt actu nõ existe
rent: res dicerẽtur esse. Manifestũ igitur ex istis est: q
vlia ad h q res dicãtur esse: ↄ sint nõ exigũt sua singu
laria: sed ab ipsis sũt abstracta: sm realitatem suam.
¶ Si aũt queratur vbi ipsa vlia suã realitatẽ hñt: dõz
q duplr eam possumus accipere. Uno quidem modo
vt coniunctam cũ actu existendi: ↄ h modo vlia habent
realitatẽ suã: vel in singularibus: vel in aia: vel mente
diuina: non tñ eodẽ modo habent ipsam in oibus: sed
diuerso valde: sicut alibi hz declarari. ¶ Alio vero mo
do sumi põt sm se: ↄ simplr sine taliũ accidentiũ cõcre
tione: ↄ isto modo vlia suam realitatẽ habẽt in seipsis.
Realitas .n. hois nõ extra hoiem est: sed simplr i hoie.

Ad argumentũ ergo in cõtrarium
dõz est: q si vniuer
salia non sint sm rem existentie a singularibus seiũcta
sũt tamẽ ab eis seiũcta sm rẽ ẽntie mõ g pdictus est.

¶ Textus.

¶ Latet autem hoc facientes ↄ ideas dicentes.

¶ Qõ secunda.

Secundo posset qs dubitat vtrũ
naturalis in suis diffi
nitionibus debeat accipere mãm sensibi
lem ↄ videtur q nõ: materia eni nõ dicit
sensibil nisi inquãtũ stat sub qualitatib9
sensibilibus: si ergo natural in suis diffinitionibus ta
lẽ accipit mãz sequetur necessario q in ipsis sensibiles
qualitates claudant: q videt inconueniens: qr in sbarũ
diffinitione non cadunt accidentia.

Ad itam questionẽ dõmẽ q vt
perfecta dif
finitio perfecte indicet entitatem diffiniti sm diuersaz
condictionem entitatuz: opz q diuersa sit condictio dif
finitionum. sunt autẽ quedã habẽtia quidditatẽ depẽ
dentẽ qualia sunt ipsa accidẽtia: que essentiã habent ↄ
entitatem depẽdẽtem ad subm: ↄ qr entitatis depẽden
tis non potest perfecta notitia haberi nisi cognoscatur
terminus ipsius dependentie idcirco oz q cõplete diffi
nitiones accidẽtiũ de necessitate dentur per additamẽ
ta subõz. Quedã vero sunt alia que entitatẽ absolutaz

habent sicut sunt species sbc simplr dicte: z taliū diffinitiōes nō per additamēta dātur: vñ primus pbs qui subam simplr cōsiderat: si ista diffiniret nihil in ipsoꝝ diffōnibus poneret ad ipsoꝝ nō ptinēs essentiā: pbs āt naľ sbam sic simplr dictā nō ꝯsiderat: sed sm ꝙ ipsa nālis ē: nālis aūt nō est nisi sm ꝙ constituitur per mām z formā: nō simplr: sed vt pricipia nālia dicūtur: sūt āt talia sm ꝙ hui⁹ sunt prima pncipia trāsmutationum pmū aūt ꝙ referř ad sm: sine cognitiōe scōi pfcete ñ cognoscit: z ignorātis diffimētib⁹ necē ē: z ignorari diffinitū. Sūt aut sensibiles qlitates h pricipia scōa: qz igr diffinitio daŕ inotescēdi cā necesse est si naľ dz pfectaz i suo gradu diffōnē facere: ꝙ i ea accipiat māz nō simplr sed sub sensibili qlitate stātē q̄ solomō ipsa dr mā sensibiľ. ¶ Et si istaŕ ꝙ posteriora nō cadūt i diffōnib⁹ prioꝝ: dōm est ꝙ ꝑtratē hz de genere veraꝝ diffōnum q̄ nō sūt p additamēta dare. Sz tales nō sūt diffinitiones nāles. Dātur eni istc si pfectā debēt tradere notitiā p additamēta: nō qdē antecedentiū eēntialē intellectum diffiniti: qles sunt diffinitiones accñtiū: sed dātur per additamēta ꝯñtiū z cōcomitātiū quorūdā: vnde ēt pro tāto multi dicūt ꝙ naľ nō dat veras z ppria diffōnes.

Ad argumentum

ergo in ꝯri ūm pz responsio: accidētia enim nō accipiūtur in diffinitione substātie simplr: itelligēdū est accepte simpliciter.

¶ Textus.

¶ Demōstrat aūt z que magis physica zc.

¶ Qō tertia.

TErtio posset esse dubiū vtꝝ astrologia sit ps phyce: vr enīz ꝙ sic: qz phus dicit ꝙ est magis physica q̄ mathematica. Est āt pars mathematice igr multo magis ponēda est ps ipsi⁹ physice. ¶ Et ꝑterea ipsa cōsiderat de motu orbiū celestium de quo ꝯsiderare hz pars vna phye naturalis.

Ad istam qōnem

dōm est: ꝙ astrologia non est ps ipsi⁹ phyce: cuius rō est: qz cū scia sit effectus demōstratiōis: z tota demōstratiōis ꝟtus i medio ꝯsistat necēarium ē: ꝙ sz diuersitatē z idēptitatē medioꝝ: diuersitas attēdatur z ydēptitas sciaꝝ. Nūc aūt sic est ꝙ astrologia accipit in demōstratiōe sua nō mediū nāle: sed tm̄ mathematicū: z idcirco nō physica: nec ps phyce dōa ē sed mathematica tm̄: z ps disciplineꝫ mathematice.

Ad argumentum

ḡ i ꝯriū dōm ē ꝙ astrologia pōt accipi duplr: qz vel q̄tū ad rē cōsideratā: vel q̄tuz ad ꝯsiderādi modum. Et prio modo ipā est magis physca: qz .s. res q̄ cōsiderat magis phyca est q̄ mathematica. Nō tm̄ pp h sequr ꝙ sit ps phyce dōa: qz q̄uis d re magis phyca determinet: non tm̄ de ipsa mō phyco determiat: sz mō mathematico z demfatiōe mathematica. ¶ Ad sz dōz: ꝙ de celesti motu phycus deteriat sz ꝙ motus nālis est: hz āt ꝙ sit naturaľ inquātū nālia pncipia cōsequr. Ei vero ꝙ ꝓuenit ex nālibus principiis necessariū ē ꝙ alique ꝓprietates nāles debeātur. Sic ergo phycus ꝯsiderat de celesti motu: qz deteriare hz q̄ sint ꝓpria pncipia ipsius: z q̄ ēt eidē ꝓprietates nāles debeātur. Astrologus aūt magis versatur circa motuz talē: prout in ipso rō quedaz quanti reseruatur: z sz ꝙ ex velocitate z tarditate eius maior vel minor planetarum distantia attenditur

¶ Textus.

¶ Qm̄ aūt nā duplr dicitur species z materia zc.

¶ Lectio quarta. ¶ Qō prima.

QVoniam aūt nā dr dupliciter Qz h declatur ꝙ mā est pp formā posset aliqs dubitare vtrū ēt dōm sit formā eē pp mām: vr eni ꝙ sic: qz ꝙ nāli iclinatiōe in aliqd iclinatur a nāli necessitate ordinatur i ipsum. Qō aūt in aliqd ordinaŕ pp ipsum in ꝙ ordinaŕ eē vr. Cū ḡ forma nāli inclinatiōe in mām iclinetur: vr necessario dōm ꝙ mā sit propter ipsam: z forma sit pp ipsam materiam.

Ad istā questionē

dōm est: ꝙ simplr mā ē pp formā z nō ecōuerso: est eni vnūquodqꝫ pp suaz ꝓpriā pfectionē i z suū vltimū cōplemētū: qz h ē vniuscuiusqꝫ bonū: forā āt p materiā nō pficitur: q̄uis suū vltimū cōplemētū accipiat i ꝯiūcto. Mā nec pfectionē exñdi: nec cōplemētū eē specifici forā accipit simplr a mā q̄uis dici possit vtrūqꝫ accipe i ꝯiūcto: cui⁹ declaratio est qz eē existēdi cōpletū illi⁹ ē ꝓpriē cui⁹ ꝓpriū est existere. Hoc āt nō ē ipsi⁹ forē: nec ipsi⁹ materie: sed toti⁹ ꝯiūcti: vñ nec i forā i nec i mā: sed i solo cōiūcto hētur h eē cōpletuz: z idcirco q̄tū ad h dōm est formā z mām eē pp cōiūctū. Idē ēt appet z de eē specifico. h eni i eo solo iuenitur cōpletū ꝙ spēz ponit pfectā: sed h: nec sola forma: nec sola mā ē: sed totū cōiūctū. Manifestū ē igr ꝙ suū vltimuz cōplemētū forā accipit i ꝯiūcto. Est igr ipsa pp coniūctum i z qz in cōiūcto claudit mā: potest sz h ex ꝯñti dici ꝓpter materiā formā eē. Nō tm̄ h simplr ē dōm sz ecōuerso simplr mā ē propter formā. Rō eni vtriusqꝫ pfectiōis existentie .s. z essentie: nō ex mā sumitur: sed ex forā. Idē ēt apparet si ordinē formaꝝ cōsiderem⁹. Est enim qdā forā nō tm̄ a mā absoluta: sed ēt ab oī permixtione potētie libata: qľ est sola forā icreata: q̄ de⁹ ē. Alia āt ē forā absoluta qdē a materia: sed nō libata oīmode a potētia: qlis est oīs sba separata. Alia ēt forā ē nec a potētia nec a materia absoluta: proptē maiorē recessum a forma pria: sic āt forā nō libata oīmode a potētia sine mā eē nō pōt: nec ēt grad⁹ entiū ex ea ꝓueniētes: sic ēt forā nō libata a materia: z gradus entiū ꝓuenientes ex ipsa sine mā eē nō pñt. Et ꝓpterea ne taľ forā z tales gradus entium tollerentur materia ē ꝓducta: vñ māifeste apparet ꝙ ipsa simpliciter propter formā z propter cōiunctum instituta est in natura.

Ad argumentū

ḡ in ꝯriuz dōm est ꝙ forā nō ordinaŕ in materiā sicut in suā perfectiōez: sed tanq̄ perfectio i suum proprium perfectibile. Ex h autem magis hētur Materiam esse propter formam q̄ econuerso.

¶ Textus.

¶ Amplius eoꝝ que sunt ad aliquid materia est zc.

¶ Qō secunda.

SEcundo qz materia dr eē eoꝝ q̄ sūt ad aliquid: possz aliqs dubitare vtꝝ dōa sint mā z forā rela realia: vel tm̄ rōnis: vr eni ꝙ dici nō debeant sz rē rela: qz talia sūt rela sm eē ꝙ dici de materia z de forma nō pōt: cum sint sube: z nulla substātia relatiuū sm esse dicatur.

Ad istam questionē

simpliciŕ dōm ē: ꝙ mutua relo forē z māe ē relo real: z nō relo rōnis: cui⁹ declaratio ē: qz relō rōnis dr eē illa q̄ i re nō iuenit ex rei nā: sed soluz ex attributiōe intellectus vľ rōnis: qľ ē relo aiaľ ad h ꝙ dr spēs. Nō .n. aial ad spēm referŕ nisi inquātū stat sb h attributo rōnis ꝙ ē gen⁹. Relo āt realis illa ē q̄ i re iuenit ex ꝓpria nā rei: sicut relo dupli z dimidij ex ꝓpria nā qternarij z binarij i qternario z binario

norio reperitur. Nūc autem sic est q̄ mutua relatio for
me ꝛ mãe: ex ꝓpria ipsorū nã: inuenit in ipsis: cõsequi
tur enim ipsam forme nãm respectus ꝛ depēdentia ad
materiā. Silr ēt ipsam naturam materie consequitur
dependentia ꝛ respectus ad formā: vnde manifestū est
q̄ mã ꝛ forma sunt eorū que dicuntur ad aliqd scḋm rē.

Ad argumentum

ergo in ꝯrium dōm est: q̄ nō
oīa relã realia sūt relã scḋm eē: vt i sequēti qōne patebit.

¶ Qō tertia.

Tertio

posset aliqs dubitare vtrū relō
mãe ad formā imediate i eēntia
mãe fundet: vr̄ eni q̄ nō: illud q̄ ē res rōnis
nō imediate fundat in illo q̄ est res sube: quia relō nō
ponit rem aliā a re sui imediati fundamēti: sed essentia
mãe est res sube: res aūt rōnis nō est res sube: igitur
supradicta relō non imediate fundat in essentia mãe.
¶ Et preterea illud in cui⁹ eēntia fundat imediate relō: ad
aliqd refertur p suā essentiā: ꝛ per suū esse eēntie: ꝛ esse
tale est relm̄ scḋm eē: mã aūt nō est relm̄ scḋm esse: igr̄ respe
ctus eius ad formā nō fundat imediate in eius eēntia.

Ad istam qōnem

inueni iam quos
dā dicētes: q̄ re
spect⁹ mãe ad formā nō dꝫ dici fundari in eēntia mãe
sed magis q̄ sit idē cum ipsa eius essentia: h aūt pro tā
to dicebāt: q2 videbāt q̄ eēntia mãe ꝛ sua potentia nō
differt: ꝛ quia potentia importat quendam respectum
credebāt ad h ꝯsequi respectum ad formā substantialē
ꝛ mãe eēntiā idē esse. ¶ Sed istud nullo modo pt̄ stare
nā respect⁹ ē eēntialr relō: ꝛ in relōnis pdicamēto. Es
sentia ꝟo mãe i pdicamēto sbe ꝛ nō rlonis est: vn̄ nō pt̄
ipsa idē esse cū sua relōne. ¶ Hoc ēt inde apparet q̄ oīs
relō scḋm Aug. ꝛ Tho. ꝛ veritatē exigit aliquod funda
mētū: cuius ratio est: q2 sicut oīs modus essendi est ali
cui⁹ existētis: ꝛ in aliquo existēte fundat: sic ēt oīs modus
habēdi se ad aliud est alicuius ad aliqd se hn̄tis: ꝛ i ali
quo fundat se habēte ad aliud. Respectus aūt quēdaꝫ
moduꝫ ad aliud se habēdi ponit formalr: vn̄ necessari
um est q̄ in aliquo ad aliud se hn̄te fundet: h aūt h non
est: nisi eēntia mãe: ꝛ q2 illud q̄ alicuius est fundamētū
aliud est abeo cui⁹ est fundamētū: necessario ponere oꝫ
q̄ mã eēntie nō sit ipse respectus eius ad formam: vn̄ ꝛ
dicimus q̄ respect⁹ est qdā depēdētia. Nō aūt dicim⁹
q̄ mã est depēdentia: sed q̄ est aliqd depēdens. ¶ Mo
tiuū aūt istorū non valet: q2 potētia nō est relō: sꝫ relm̄
q̄ in se claudit respectū cū suo fundamēto: vt in primo
ostensum fuit. Alij aūt dicūt q̄ supradicta relō: nec est
idē q̄ essentia materie: nec in ipsa immediate fundat
Nō aūt ipsoꝝ est: q2 relō in suba nō fundatur: nisi i ali
quo accñte alio mediante: q2 igitur eēntia mãe sba est
nō videt q̄ in ipsa relō possit imediate fundari.

Sed nec ista positio

pōt omni
no stare cu
ius rō est: q2 mã sic respicit formā: sicut recipere eā pōt
recipit aūt forma imediate in eēntia mãe: igitur ꝛ im
mediate ipsa materia per suā essentiā formā respicit: h
aūt eē nō pōt nisi tal respectus imediate in essentia ipsi
us fundet: ergo respect⁹ materie ad formā in materie
eēntia imediate fundatur. ¶ Uerūtn̄ ꝯsiderādū est: q̄
duplex accñs inuenit: vt in superioribus dixim⁹: vnū
qdē q̄ ponit rē aliquā ꝛ naturā ꝓprie dictaꝫ. Et nullo
tali mediāte relō ipsa fundat in essentia materie: q2 tūc
forma sbal: sicut dictū est: nō cõiūgeretur imediate pri
me materie: nec etiam ipsa materia diceretur per se sed
per accidens sol referri ad formā: sicut pōt de facili in
tuentibus apparere. Aliud aūt accñs reperitur q̄ non
dicit rē ꝛ nāꝫ aliquā absolutā: sed sol modū ꝛ determiā
tionē quādā ipsi⁹ rei. Et si de tali accñte loquamur: tūc
verū est q̄ respectus ad formā subalem fundatur in eēn
tia materie accñte aliquo mediāte. Nā ipa materia for
mā respicit scḋm q̄ est nata perfici per eā. Quod aūt est
natū perfici per aliqd hꝫ inquātū hui⁹ rōnē principij
passiui. Inquantū igit eēntia mãe subinduit rōnem
talē in ipsa fundatur respectus ad formam ꝛ sic intelle
xit Tho. qñ dixit q̄ relatio in suba non fundatur: nisi
accñte aliquo mediāte: verū est āt q̄ q2 tale accñs nō po
nit supra eēntiā materie rē aliquā ꝓprie dictā: nō habꝫ
tollere imediatā cõiunctionem eius cū forma.

Ad argumentum

ergo in ꝯriuꝫ
dōm est q̄ reꝫ
cõiter sumēdo: non sol natura habitudini subiecta res
dr: sed ēt ipsa real habitudo vnius nature ad aliā natu
ram. Et h modo resumendo relatio aliam rem dicit a
re sui fundamenti: quia ipsa dicit habitudinem: ꝛ fun
damētū ei⁹ dicit naturā subiectā habitudini. Sꝫ si re
stringamus rem ad standū sol pro natura habitudini
subiecta: sic relō nō dicit nisi rē sui fundamēti: que nus
q̄ in pdicamēto relōnis: sed in alio ē formalr. ¶ Ad ali
ud dōm est q̄ relã scḋm esse dnr illa qbus hoc ipsum esse
est ad aliud se habere: talia ꝟo nō sunt nisi ea tm̄: quorū
ꝓprium esse quidditatiuū in solo respectu cõsistit: quē
admodū esse patrē cõsistit in solo respectu ad filiū. Il
la aūt quorū esse quidditatiuū nō consistit in tali respe
ctu: sed est fundamētuꝫ respectus dnr relã scḋm dici: esse
autem qdditatiuū materie nō consistit in solo respectu
ad formā: sed est ipsius imediatū ꝛ propriū fundamen
tū: vnde dicitur per suā essentiā: ꝛ suū eē quidditatiuū
non formalr sed materialiter ad formaꝫ referri: ꝛ ideo
relm̄ est scḋm dici: ꝛ non scḋm esse.

¶ Qō quarta.

Uarto

posset aliqs forte dubitare
vtrū nãl consideratio se ex
tēdat etiam ad aīam separatā: videt eniꝫ
q̄ sic: q2 cū vnūquodqꝫ se hēat ad sciam si
cut se hꝫ ad esse: illud q̄ retinet idē esse re
tinet respectū ad vnā ꝛ eādeꝫ sciam. Aīa aūt humana
illud idē esse q̄ hꝫ in corpore retinet etiā a corpe separa
igit sicut ꝯiūcta sic ēt separa respicit sciaꝫ naturalem.

Ad istam questionē

dicūt aliq
q̄ phs nãl
nō solū cõiuncta materie: sed ēt separata a materia di
recte: ꝛ per se: hꝫ ꝯsiderare: verū est aūt q̄ talia dupl̄r su
mi possūt scḋm eos: q2 vel scḋm id q̄ sunt: vel scḋm q̄ sunt
principia aliquorū suaꝝ operationū. Et primo quideꝫ
modo sunt de cõsideratiōe illius scie: que cõsiderat ens
inquātū ens: que scia nō est naturalis: sed prima phya
Scḋo aūt mō sube separate sunt quedā nãe: ꝛ pertinēt
ad ꝯsiderationē phy naturalis: q ꝯsiderat de nã. ¶ Sꝫ
h positio stare nō pōt: cui⁹ declaratio est: q2 sicut eiusdē
scie est cõsiderare sbꝫ ꝛ accñā propria subi: sic etiā eius
dē est scie cõsiderare id in quo ratio sui sbi primo reser
uatur ꝛ accidentia propria ipsius. Ratio aūt entis: q̄
est pncipale phye sbꝫ: primo reseruatur in separatis a mate
ria: quoꝝ operationes proprie inter accñā ipsoꝝ reser
uant: necessariū est igitur q̄ ad primū phm ꝑtineat de
talib⁹ cõsiderare: ꝛ scḋm id q̄ sunt: ꝛ scḋm q̄ sūt principia su
arū operationū. ¶ Idē ēt apparet ex distinctione scia
rū supra ex. vj. meth. Est eni nãlis phia de abstrahenti
bus a materia sensibili signata: sed nō a materia sen
sibili simplr̄: nec scḋm rē: nec scḋm rōnē. Mathematica ve
ro est de abstractis scḋm rōnē: sed nō scḋm eē: sed pria phia
est de abstractis: ꝛ scḋm esse: ꝛ scḋm rōnem: huius aūt disti
ctionis necessitas sumitur ex eo: q̄ cuꝫ scia sit in intelle

eta: ꝛ per h aliqd in intellectu fiat ꝙ a materia abstrahitur: oꝫ necessario: ꝙ ſꝫ diuersos abstractionis grad⁹. sint ꝛ diuersi gradus sciaꝝ. Cōstat aūt ꝙ subē intellectuales ſm id ꝙ sunt: ꝛ ſꝫ suas imateriales operatiōes: sūt abstracte a materia: ꝛ ſm rōnē ꝛ ſm esse: igitur vtroqꝫ mō ptinēt nō ad naturalē: sed ad primū phm: veꝝ est aūt ꝙ ſm ꝙ sunt principia motuū a nāli ēt considerari pñt: nō aūt ſm ꝙ hꝫ dicūt: qꝛ tūc naturalis de oīb⁹ cōsideraret directe ꝙ falsum est. Nā ꝛ tūc terminus naturalis cōsiderationis circa formas nō esset in aīa humana māe cōiuncta: sicut dicit h phus. ℂ Dōm est igit ꝙ lꝫ idē esse hēat aīa separata ꝛ cōiuncta: nō tñ ipsum hꝫ ſm vnū: ꝛ eundē modū. Et ppea quis piūcta ptinēat ad nālē: separata tñ nō spectat nisi ad primaꝫ phyam.

ℂ Textus.

ℂ Homo enim hoiem generat ex materia ꝛ sol ꝛc.

ℂ Qō quinta.

QUinto posset aliqs dubitare vtꝝ hō generet hoiem: ꝛ videtur ꝙ nō: qꝛ hō nō est hō nisi per aīam rōnalē: h aūt non generat ab hoie: sed a deo pducitur per creationem: vnde nō videt ꝙ hō: ſꝫ ꝙ hō: dici possit ab homine produci.

Ad istam qōnem dōm est: ꝙ hō ī mediate est hō p humanitatem: humanitas aūt prouenit immediate ex cōiunctione māe cū aīa rōnali. Istā vero cōiunctionē nō dicit facere tm̄ pria cā: ꝗ creat partē alterā cōiuncti sꝫ ēt nāle generās i inquātū sua actione ad h eleuat materiā: ꝙ aīe rōnali cōiūgatur: vñ apparet euidēter: ꝙ h hō hanc humanitatē suā ab hoīe generāte accipit efficiēter: ppter ꝙ optime dr̄ ꝙ hō ex mā generat hoieꝫ ꝛ sol: vñ Algazel dicit. Cū mixtio eoꝝ fuerit pulchrioris ꝛ perfectioris equalitatis: qua nihil possit inueniri subtilius ꝛ pulchrius: tūc fiet acta ad recipiendum ab actore formaꝝ formā pulchrioreꝫ aliis: que ē aīa humana. Et per dicta patet responsio ad argumentum.

ℂ Textus.

ℂ Determinatio aūt his ꝯsiderādū est de causis ꝛc.

ℂ Lectio quinta. ℂ Qō prima.

HIc posset aliqs dubitare vtrū conuenienter significatū diffinitionis dicat: i ꝙ quid erat eē: ꝛ vr̄ ꝙ nō: qꝛ illud pteriti erat quādā denotat vni⁹ ad aliud prioritatē. Essentia autē ad esse essentiale: nō est aliqua prioritas: quia idē sunt igitur nō cōuenienter dicitur esse ꝙ erat quid.

Ad istam qōnem dicūt aliqui: ꝙ essentia est causa ipsius esse: ꝛ qꝛ causa prior est causato idcirco prior ē essentia: ꝙ esse: ad hāc ergo prioritatē denotandā dicit ſm istos esse ꝙ erat quid.

Sed istā ratio non est oīno cōueniens cuius declaratio est: qꝛ duplex esse inuenit. s. esse existētie: ꝛ eē quidditatiuū vel essentie. Et essentia quideꝫ bene cā est ipsius existentie: sed non est cā ipsius esse qdditatis: vel essentie: qꝛ h est ipsa met: esse pro ꝙ erat qd nō est ipsum esse existētie: sꝫ ipsum eē qdditatis: ꝛ eēntie. Nam actualis exñtia: nec est: nec erat ipsa rei eēntia vel qdditas. ℂ Et idcirco dicūt alii ꝙ nā rei pōt accipi duplr̄: qꝛ vel in abstracto: sicut hūanitas: vel i ꝯcreto sicut hō: ꝛ in abstracto qdē ſm istos sūpta dr̄ eēntia: i ꝯcreto pro dr̄ eē eēntie. Et qꝛ abstractū pri⁹ ē ꝯcreto: idcirco ſꝫ eos eēntia pōr ē ꝙ eē.

Sed nec etiam ratio ista est cōueniēs. Nā cū esse in actu ꝛ cōcretū nō sit actus: nō vr̄ cōuenienter dici: ꝙ esse eēntie sit ipsa rei nā sūpta i cōcreto. Nā ꝛ hō nō ꝯuenienter dr̄ ꝙ sit esse eēntie humane: imo est ens certe spēi per essentiā: ꝛ p eē illō. ℂ Et idcirco aliter dicere oꝫ. Cōsiderādū est ergo ꝙ esse eēntie: ꝛ eēntia idē sunt: ſm rē: cuius rō est: qꝛ ipa diffinitio nō significat nisi essentiā ipsam rei diffinite. Et qꝛ esse eēntie est significatuꝫ diffōnis: eo ꝙ diffinitio est orō significās qd est esse: necessariū est ꝙ eē essentie ꝛ eēntia sint idē. ℂ Hoc ētidē appet: qꝛ res p essentiā suā reponit in certo genere: ꝛ in certa specie: sꝫ in certa spē nō reponit aliqd nisi per eē essentie vel qdditatis sue: necessariū est igit ꝙ eē eēntie: ꝛ ipsa essentia: ſm rē nō differāt. ℂ Hoc igit viso vlterius ꝯsiderāduꝫ est ꝙ quāuis vna ꝛ eadē ſm rē nā rei dicat essentia: ꝛ esse eēntie: nō tñ dicit vtraqꝫ ſꝫ eādē rōnē. Nā ipsa pt vno mō sumi: ſꝫ ꝙ p eā res hꝫ: ꝙ sit qd ꝛ ens simplr̄ ꝛ sic dr̄ eēntia ꝛ qdditas: qꝛ eēntia est qua aliqd est ens: ꝛ qdditas est qua aliqd est qd: h aūt ꝙ dico qd vel ens est aliqd indeterminatū: ꝛ determinabile ad diuersos ꝛ certos entitatis gradus: h aūt determinatio fit p esse itrīsecū eēntie ꝙ appellat eē qdditatiuū. Ipa igr̄ rei nā ſꝫ h sūpta: vt subinduit rōnē ponētis ens simplr̄: ꝙ ē qd cōmune ꝛ determinabile: dr̄ essentia. Sūpta vero ſm ꝙ subinduit rōnē determinātis h ꝙ dico ens ad certaꝫ ꝛ determinatā spēm: dr̄ eē qdditatis: vel eēntie: qꝛ igitur determinale prius est determināte: ipsa nā sumpta: vt subinduit rationem esse: prior est seipsa sumpta vt subinduit rationē tal' esse. Ad hāc igit prioritatē denotandā dr̄ eē ꝙ erat qd: nā erat: qꝛ pteriti tēporis: ē denotat prioritatē. Quia est tēporis iperfecti denotat ꝙ ipsuꝫ eē ēt est qd vel qdditas: ꝛ sic denotat ēt idēritatem inseparabilē ipsoꝝ: ex hiis igitur: ꝗ dicta sunt: ēt pꝫ rñsio ad argumētū: ꝛ pꝫ ēt quare Tho dicit in scriptis suis: ꝙ ex genere haberur: quid est res: ꝛ nō rem esse: h aūt habet in specie specialissima perfecte.

ℂ Textus.

ℂ Hec autem est ratio ipsius ꝙ aliquid erat esse ꝛc.

ℂ Qō secunda.

SEcundo posset dubitare aliqs vtrū veꝝ sit ꝙ partes diffōnis sunt forme: videt eni ꝙ nō: qꝛ supradictū fuit: ꝙ in diffinitione rerū nāliū accipitur materia: ꝛ materia nō est forma. Item infra dicitur ꝙ partes sunt materia totius.

Ad istam questionē dōm est: ꝙ partes diffinitiōis ſꝫ Tho. sumi pñt vel in ordine ad nām: cui⁹ sunt ptes: vel in ordine ad suppositūꝫ. Et prio mō ipse ptes se hñt sicut mā: sicut eni mā est qd iperfectū respectu forme: sic ēt partes respectu toti⁹ nāe: cuius sūt partes qd iperfectum dicūt: eo ꝙ partes perfectū esse non hēnt nisi i toto: si vero accipiant partes scdo mō p ordinē. s. ad suppositū: tūc ſm Tho. hēbūt se i rōne forme.

Sunt autem quidā dicentes ꝙ h stare non pt: ꝛ ratio ipoꝝ est: qꝛ suppositū ēt totū ē quoddā cōpositū ex pdictis partib⁹: vnde ēt respectu eius dicte partes rationem habent imperfecti.

Sed ista reprobatio nō pcedit nisi ex falsa itellectu. Est eni duplex suppositū. s. specificū ꝙ ipa ē spēs: vt hō: ꝛ signatū: ꝙ est ipꝫ idiuiduū ꝛ per relonē qdē ad primū suppositū partes diffinitionis māles dicūtur: sicut etiā per relonē ad nāꝫ totā: p relonē vero ad ſm: suppositū dicte partes formales esse dnr̄. Huius āt ratio est: qꝛ sicut ptes spēi sūt mā cōis: ꝛ forma cōis: sic

etiam

ēt ptes idiuidui sūt mā signata: ꝛ forme signate. Mā autem communis hꝫ rationem formalis in comparatione ad mām signatam: ꝛ forma cōis ēt rōnēꝫ formal hꝫ in cōparatione ad signatā formā. Est eni hec aīa for maliter aīa ꝑꝑ rōnē aīe: ꝛ hec signata mā formalr est mā nō ꝑꝑ formā: sed ꝑꝑ rōnē māe in ipsa reseruatā: vñ manifestū est: ꝙ ptes diffinitionis q̄ sunt ptes spēi formales sūt partibus idiuidui. Et pro tanto dixit Tho. ꝙ ptes spēi in ordine ad suppositū habēt rōnē forme.

Ad argumentū ꝗ in ꝯriū pꝫ rñsio ꝑ dicta: ponit eni in diffōne nō mā signata: sed mā cōis: que quō mō sit for mal dictū est. ¶ Ad scōm ēt appꝫ rñsio per eadē: sunt eni partes: sicut mā illius totius ꝙ directe ꝛ immediate cōstituitur ex eis: formales aūt esse possunt in ordine ad aliud totum: conceptum ꝛ positum sub illo.

¶ Textus.

¶ Sunt quedam ꝛ ad inuicem cause ꝛc.

¶ Qō tertia.

Tertio posset esse dubiū: vtrū idē eiusdē possit esse cā: ꝛ causatū: vr̄ eni ꝙ nō: q2 cā simplr ꝛ nālr prior ē causato. Idē aūt respectu eiusdem non potest esse simpliciter prius ꝛ posterius.

Ad istam questionē dōꝫ est: sic dicit Tho. vꝫ ꝙ ꝑm vnū ꝛ eūdēꝫ causalitatis modum nō pōt aliquid vnū ꝛ idē respectu eiusdē cā eē ꝛ causatū: bñ tñ eē pōt: ꝑm diuersos causalitatis modos: quēadmodū sanitas est cā finalis medicine: ꝛ medicina est cā nō finalis sed effectiua sanitatis. ¶ Silr aūt de prioritate dicendum est: pōt eniꝫ aliqd esse prius aliquo simplr ꝑm vnū prioritatis moduꝫ: ꝛ simplr ēt posterius ꝑm modū aliū: sicut ēt in exēplo posito appꝫ. Est eni in rōne ipse finis prior simpliciter agente: q2 agens nō agit nisi presupposita intētione finis. In esse aūt ecōuerso agens simplr ꝓcedit finē: q2 quāuis finis primus sit in intentione vltimus est tñ in executione.

¶ Textus.

¶ Elementa enim syllabarum ꝛc.

¶ Qō quarta.

Quarto esse posset dubium vtrū ꝓpōnes sint mā cōclusionis vr̄ eni ꝙ non: q2 supradictū est in textu: ꝙ mā ē ex quo fit aliqd cū insit: ꝓpōnes āt nō insunt cōclusioni: ergo nō sunt mā ipsius.

Ad istam questionē dōm est: ꝙ propōnes mā cōclusionis dici debēt: cuius rō est: q2 ꝙ de necessitate ꝑeꝑisti facioni alicuius: ꝛ mās sit in subāꝫ eius: vł ꝑꝫ totū: vel ꝑꝫ ptē: ē mā ipsi⁹: ꝓpōnes aūt de necessitate cōclusionis factioni ꝑeꝑisiūt: ꝛ ei⁹ intrāt ꝯstitutionēꝫ ad minus ꝑm ptē: ꝛ si nō ꝑm totū: q2 ex duob⁹ extremis q̄ sūt ptes ꝓpōnū: ꝯstituit ꝯclusio. Necessariū est igr̄ ꝙ ꝓpōnes mā ꝯclusiōis dici possint. Idē ēt inde apparet: q2 ꝯiūctio ē sicut forma: ꝛ diuisio sicut priuatio: qd̄ āt stat sub priuatione alicuius forme: mā dr̄ esse forme illa forma: ꝛ nō ecōuerso: quēadmodū dicimus ꝙ eꝫ infiguratū est mā statue: ꝛ nō dicimus ꝙ statua sit mā infigurati eris. Nūc āt videm⁹ ꝙ termini q in ꝯclusiōe ꝯiūgūtur: sūt i ꝓpōnib⁹ diuisi. Merito igr̄ nō dr̄ cōclusio materia propositionum: sed magis ecōuerso propositiones dicuntur materia cōclusionis.

Ad argumentum ꝗ i ꝯriū apparet rñsio ꝑ iaꝫ dicta: quāuis eniꝫ propositiones ꝑm totū nō sint in cō- clusione: sunt tamen in ipsa ꝑm partem sui.

¶ Textus.

¶ Modi aūt causaꝝ numero qdem sunt multi ꝛc.

¶ Lectio sexta. ¶ Qō prima.

Hic posset qs dubitare vtrū cā magis vlis sit dicenda prior: q̄ cā minus vlis: vr̄ eniꝫ ꝙ nō: q2 causa vr̄ prior esse illa: ex q̄ pri⁹ aliqd cātū dependet. Cū ꝗ ex cā ꝓpria p2io ꝛ imediate dependeat causatū: ex cā aūt remota: q̄ ē cā magis vlis dependeat scđario: ex ꝯñti vr̄ dōm: ꝙ cā minus vlis prior sit q̄ȝ magis vniuersalis.

Ad istā questionē dōm ē simplr ꝙ causa magis vlis prior ē q̄ cā min⁹ vlis: hui⁹ āt rō ē q2 qñ vnū aliqd necessario ad suū eē exigit ꝙ innitat alteri: ꝛ nō ecōuerso: posterius est eo de necessitate cui inniti inuenit. Causa āt min⁹ vlis: necessario innitit cāe magis vli: ꝛ ñ ecōuerso. Nō eni eē artificē depēdet ab eē medicuꝫ: ſꝫ magis ecōuerso: vñ manifestū est ꝙ cā minus vlis posterior est q̄ cā magis vlis. ¶ Si aūt dicat iꝙ ex ista rōne sequit ꝙ cā magis vlis sit prior in eēndo: nō aūt i agēdo appꝫ stari q̄ñ ēt de prioritate i agēdo rō ꝯcludat. Q2 eni vnūqōꝙ sicut se hꝫ ad eē sic ad agere se hꝫ: necessarium e: vt id ꝙ ē prius j eē: sit ēt i agēdo prius. ¶ Sed dicet forte aliqs ꝙ finis scđario intētus est prior i essendo nec tñ ē prior in mouēdo: vñ non vr̄ ꝙ vnūqōꝙ sicut se hꝫ ad eē: sic ēt ad mouere ꝛ ad agere se hēat. ¶ Et idcirco ꝯsiderādū ē: ꝙ cū dr̄ vnū qōꝙ se hēre ad causare sicut se hꝫ ad eē: ad h ꝙ hēat vitem ꝯuratē: oꝫ ꝙ de illo eē intelligat: ex quo hꝫ ꝓximo ꝙ moueat. Nā si h hēat ex eē reali: tūc de eē reali dicta ꝓpō veritatē hꝫ: si āt h hēat ex eē apud rōnē: de tali ēt esse: ꝛ non de alio: veritateꝫ hēbit dicta ꝓpositio: finis aūt ꝙ ꝓximo moueat ad operandū hꝫ ex se ꝙ hꝫ apud rōnē ipꝫ pñtantē appetitui: ꝛ idcirco q̄to finis aliqs prior est in rōne: tāto i mouēdo prior ē ꝛ ꝑncipalior. Manifestū est igr̄ ꝙ cā in eē prior: est ēt prior in agēdo: q2 ergo ꝓbatū ē: ꝙ cā magis vlis: prior est i eē q̄ȝ cā min⁹ vlis: necessariū ē ꝙ sit ēt prior in causando. Idē ēt inde appꝫ ꝙ ꝯrus cāe min⁹ vlis innitit ꝯruti cāe magis vlis: quēadmodū ꝯrus instri innititur ꝯruti agētis ꝑncipal: vñ necessariū ē: vt sicut instrumētal cā posterior ē cā ꝑncipali: sic ēt cā minus vlis sit posterior cā magis vli. ¶ Verūtñ cōsiderādū est: ꝙ in causis duplex est ꝓcessus: vnus qdē quo ꝓcedit a causis ad causata: ꝛ iste est hec processus a prioribus ad posteriora: q2 cā simplr prior est causato. Et in h ꝓcessu quāto cā est magis vlis: tāto inuenit esse prior. Scđs aūt est ꝓcessus quo ꝓcedit ad causas ex causatis: ꝛ iste ꝓcessus est simplr a posterioribus ad priora. In quo quidem ꝓcessu cā pticularis prius occurrit q̄ vlis. Nō tñ propter h dicenda est simpliciter prior: sed ꝑm quid prior ꝛ simpliciter posterior.

Ad argumentum in ꝯriū dōꝫ ē. ꝙ effect⁹ pticularis dēpēdet prius. i. proximi⁹ a cā particulari q̄ vli: ſꝫ ab vli dependet prius. i. ꝑncipalius: ꝑꝑ id ꝙ prior est ꝛ ꝑncipalior vlis cā q̄ particularis: vt ostensum est.

¶ Textus.

¶ Amplius autem ꝑm accidens ꝛ horum genera ꝛc.

¶ Qō septima.

Secundo posset aliqs dubitare vtrū policlet⁹ dici debeat agēs ꝑ accñs: vr̄ eni ꝙ nō: q2 ꝑ se agere sicut ēt per se eē ꝯpetit supposito: policlet⁹ aūt nomē est suppositi: igit erit ꝑ se agēs.

Ad istam qōnem sicut dr̄ cōiter di cendū est: q̄ quā uis supposito debeaꝛ agere: non tñ ei debeꝛ: nisi ꝓpter aliquā agēdi rōnē: est aūt sola forma rō agēdi: sicut etiā ipsa sola est rō ꝛ principiū eēndi: igiꝛ supposito q̄ agat debeꝛ ꝑ aliquā formā sibi debitā. Est duplex forma: q2 nālis ꝛ artificialis: ꝛ nālis qdē forma rō est ꝛ ṗncipiū agēdi nālē actionē. Artificialꝛ ṽo rō ꝛ principiū opandi operationē artificialem. Nūc aūt sic est q̄ policletus dicꝛ qd ꝯstitutū per formā nālē: igiꝛ actio aliqua nāl sibi per se deberi pōt. Quia ṽo forma artificialis non est de significato suo: sed accidere sibi inueniꝛ: idcirco nō dr̄ inquātum huius per se sed per accñs agere artis vel artificialem operationē. Et pro tanto dicitur q̄ policletus est causa domus ꝛ statue per accidens.

¶ Textus.

¶ Sunt autem alie alijs ꝛ longius ꝛ propius ꝛc.

¶ Qō tertia.

Tertio posset esse dubiū vtrū cā per accidens qdā sit ꝓpimior ꝛ quedā sit remotior: videꝛ eni q̄ nō: q2 cā per accidēs infinita ꝛ indeterminata est. In talibus aūt nō est dare ꝓpimū ꝛ remotum.

Ad hoc dicēdum est q̄ id dicitur causa per accñs: sicut Tho. ait q̄ est annexū: vel coniunctum alicui cause per se: potest igitur ſm h̄ dupliciter: vel ſm duo: cā per accidens ꝯsiderari: q2 vel ſm id q̄ causa per accidens vocatur: vel ſm id in quo cause per se coniungi vel annecti inuenitur. Et primo quidem modo causa per accñs infinita ꝛ indeterminata est: quēadmodū infinita ꝛ indeterminata sunt que possunt alicui accidere. ¶ Scđo aūt modo cā per accñs inuenitur quādaz ꝯhere determinationē: inquātū. s. in aliquibus determinatis cū cā per se ꝯiungi inueniꝛ: vtputa vel in supposito vel in sbō vel in aliquo tali. Et ſz h̄ alique cause per accidens ꝓpimiores alijs dñr: q2 vz illa accidentia secum in supposito: vel i sbō magis ꝯueniūt: quāuis ēt ꝛ ipa infinita atq3 indeterminata sint. Et iuxta hūc moduz dicimus q̄ musicū est cā magis propima cause per se ipsius statue q̄ albū: q2 musica cuz arte statuaria: magis q̄ albedo in sbō ꝯuenit: cū albedo sit in corpe: tā musica q̄ ars faciendi statuam sit in anima.

¶ Qō quarta.

Quarto posset aliqs dubitare vtrū dicte in littera distinctiones de causis possint etiā siłr applicari ad causata: videꝛ eni q̄ nō q2 causatū ꝑticulare per prius ꝯuenit ex cā aliqua q̄ vlꝛ: primo enim ꝛ per se domificator facit domū. Scđo vero ꝛ ex ꝯñti facit artificiatū: vñ effectus particularis prior videtur esse q̄ vniuersalis: ꝛ tamen de causa ecōtrario se habet: vt supradictum est.

Ad istam questionē dōm ē: q̄ sic de causis dictū est: sic ꝛ de causatis dici pōt: ꝛ per eādē viā demōstrari. Quēadmodū eni cā ꝑticularis innititur cause vłi: sic ēt effectus particularis innitiꝛ effectui vłi: dependet eni nō artificiatū a domo: s3 domus ab artificiato: ꝛ h̄ aūt supra ꝯclusum fuit q̄ cā vłis prior est particulari. Eadē igiꝛ rōne ꝛ causatū vłe prius q̄ particulare est dōm. ¶ Ex h̄ aūt pōt elici q̄ nulla cā producere pōt aliqd ex nichilo nisi tñ prima. Ois ꝛ eniz cā citra a prima innititur alicui priori cause: sed prima cā nihil ante se h3 cui innitatur. Et q2 effectus proportionaꝛ suis causis: idcirco necessariū est: q̄ solū effect⁹ prime cause nulli innitatur: qualiter se habet ipsum esse q̄ non innititur alicui: vnde prima cā pōt aliquid producere ex nullo. Quia vero scđa causa: necessario inniti inueniꝛ ṗcedēti: necessariū est q̄ ꝛ suus ꝓprius effect⁹ alicui alteri innitaꝛ: q̄ erit effect⁹ ṗcedētis cause: vnde necessariū est: q̄ oēs cause scđe ṗsupponant aliquid ꝛ agant ex suppositiōe alicuius: ex h̄ aūt eodē ēt apparet q̄ vłior effectus prior est particulari.

Ad argumentum ergo in ꝯtrium dōz est: q̄ effectus possunt accipi vel simplr̄ in ordine ad causas sibi debitas: vel in ordine ad aliquā ꝑticularē cāz. Et priori qdē mō effectus vłior simplr̄ est prior: q2 cāe ēt priori corrñdet. Scđo aūt modo dico q̄ verū est q̄ effectus particularis per prius ꝯuenit ex causa sibi ꝓpria q̄ vłis Nā ꝛ per se effectus vłior nō est effectus eius: sed prioris cause: sicut artificiatū per se ꝛ primo effectus est artificis qui prior est q̄ domificator.

¶ Textus.

¶ Differunt autem in tñ q̄ operantes quidem ꝛ singulares simul sunt ꝛ non sunt ꝛc.

¶ Qō quinta.

Quinto posset aliqs dubitare vtrū causata in actu simul sint ꝛ nō sint cū suis causis. Et videꝛ q̄ nō: q2 domus in actu esse potest domificatore etiam destructo.

Ad istam questionē dōm ē: q̄ causatum reducēdū est semper in suam cām ꝓpriam: sunt autez quedam que inueniuntur esse aliorum cause: solum quo ad suum fieri: ꝛ non quo ad suū esse: quemadmodum domificator est causa domus tantum quo ad fieri. Quedam vero inueniūtur esse cause aliorum etiam quo ad suum esse: quēadmodū sol causa est existērie luminis in aere: ꝛ primus motor est causa existēdi omnib⁹ Ad causas igiꝛ ſm fieri referenda sunt causata nō ſ3 suū esse: sed ſm suū fieri. Et sic cū eis inueniūtur simul esse ꝛ non esse. ¶ Quēadmodum ꝛ si domus actu fiat necessario op3 q̄ actu sit domificās: ꝛ si domus non fit nō est domificās aliqs in actu. Ad causas vero rerū in essendo causata ſm suū referūtur esse. Nā si lux in aere existit oportet q̄ sit aliqd q̄ lumen influat in aerem: ꝛ si creature sunt est causa prīa eis esse influens. Et si non sunt cā prīa in esse nō cōseruat: statim enim esse ab effectu tollitur: si tolleretur eius influētia: q̄ sibi est causa in eēndo: verū est aūt q̄ nō sequitur etiā in talibus causatū nō est: ergo nec ēt causa est: q2 forte talꝛ cā ꝯseruat causatū: nō necessitate nāli: sed volūtate libera: vel ēt q2 si influat de necessitate impeditur tñ ꝑ ꝑm āe defectuz: bene aūt sequiꝛ causatū nō est actu: igiꝛ nec cā cāns ē i actu

¶ Textus.

¶ Dicitur autem fortuna ꝛ casus causarum ꝛc.

¶ Lectio septima. ¶ Qō prima.

Hic posset esse dubiū alicui vtrū casus ꝛ fortuna eadē possint sub ꝯsideratione artis: videtur enī q̄ nō: q2 de ente per accñs vt habeꝛ in. vj. meth. nulla est scia. Casus āt ꝛ fortuna cāe sūt per accñs: igiꝛ de eis in scia nō est tractat⁹ faciēd⁹.

Ad istam questionē dōm est: q̄ de casu ꝛ fortuna in scia nāli est determinādum. Qō aūt de ipsis sit agēdū in scia de facili ostēditur. Ea eniz de quibus possunt fieri cōsiderationes necessarie sūt in sciencia aliqua tractāda: possunt aūt de casu ꝛ fortuna plurime necessarie

me necessarie cōsiderationes fieri: igit̄ de ipsis debꝫ in aliqua scientia tractari. ℭ Quod autem tractatus iste pertineat ad phiam nālem de facili ēt apparet. Quemadmodū enim casus entiū simplr̄ ɔsiderare spectat ad phiam illā: que ē ɔsideratiua entiū simplr̄: sic etiā cās entium mobiliū pertractare dꝫ phya illa que ɔsiderat de entibus mobilibus: in eo ꝙ mobilia: q̄lis est sola phya nālis. Casus aūt ⁊ fortuna cause sunt eoꝝ tm̄ que circa mobilia ɔtingūt. Euidēter igitur apparet ꝙ sūt de cōsideratione phylosophie naturalis.

Ad argumentū

ergo in cōtrarium dōm: ꝙ ea que sūt per accñs: inquātū talia sunt: nō cadūt in ɔsideratiōe artis: sed si sumātur fm̄ ꝙ per se aliqua attribuuntur eis: quēadmodū casui ⁊ fortūe per se attribuit̄: ꝙ sunt cause per accñs: ⁊ ꝙ sūt cause eoꝝ que ɔtingūt in minori pte: ⁊ pluria silia: sic de istis ɔsideratio pōt eē in scia.

ℭ Textus.

ℭ Quidam enim si fiunt an non dubitant ⁊c.

ℭ Qō secunda.

Secundo

posset quis forte dubitare verum verum sit ꝙ nihil fit a casu ⁊ fortuna: sicut pma opinio dicebat. Et videtur ꝙ sic: qꝛ illud ꝙ non fit preter intentionem nō est casuale: nec fortuitū: cōstat aūt ꝙ nihil fit preter intentionē prime cause: ergo nihil est fortuitum neqꝫ casuale.

Ad istam qōnem

dōꝫ est: ꝙ illud dicitur casuale vel fortuitū ꝙ prouenit ex operatiōe alicuius cause preter intētionē eius. Cā aūt per se operans est duplex: qꝛ intellectus ⁊ nā. Qō ergo puenit ex operatione agētis per intellectū: vel agētis per formā nālē preter intētionē eius: h̄ dicitur casuale: vel fortuitū: fortuitū qdem puenit ex alteratione agētis volūtarij: preter intētionē eius. Casuale aūt: ꝙ preter intētionē puenit ex operatione nāe: vnde ⁊ illud idē agēs ꝙ respectu effect⁹ p se vocat̄ intelīs respectu effect⁹ per accñs dr̄ fortuna: ⁊ ꝙ in cōparatione ad effectum per se dr̄ nā: forte ꝙ appellat̄ causa casualis: ad effectuꝫ per accidens relatū: qꝛ igit̄ ⁊ in agentibus per nām: ⁊ in quibusdā agentibus per intellectū: plurima ɔtingūt preter itentionē: apparet euidēter ꝙ plurima dici possunt a casu vel fortuna esse.

Ad argumentum

ergo in ɔtrinꝫ dōm ē: ꝙ pcelationē ad cām primā nihil fortuitū est: aut casuale: fortuita ꝓo ⁊ casualia multa sūt relata ad secūdas ⁊ particulares causas.

ℭ Qō tertia.

Tertio

posset esse forte dubiū alicui verū ratio phylosophoꝝ dicentiū nō esse casum ⁊ fortunā h̄ ɔcludat: videtur eni ꝙ sic: qꝛ casus ⁊ fortūa: vt dicet̄ infra: infinita ⁊ īdeterīata sunt. Cū ergo illa ratio ostēdat oia que fiunt: ex cā determinata prouenire: necessariū videtur dicere ꝙ directe ɔcindere possit nihil a casu ⁊ fortūa fieri.

Ad huius ergo

dubitationis intelligentiā cōsiderādum est: ꝙ vnūquodqꝫ agit fm̄ ꝙ est actu. Est aūt actu vnūquodqꝫ per formā: forma igit̄ est vnicuiqꝫ pncipiū agendi. Est aūt duplex fōa: atqꝫ nāl ⁊ apphēsa: ⁊ forma qdē nāl est pncipiū agēdi: agēti nāli: forma vero apphēsa sicut est forma artis: est pncipiū agēdi: agēti volūtarie. Quia igit̄ agēs nāle agit per formā nālē sibi inherentē: nō pñt aūt eidē simul opposita inesse: necessariū est ꝙ tale agēs per ipsam suā formā sit determinatū ad alterū oppositorū. Si ergo ex sua operatione h̄ pueniat ad ꝙ determinatū est per formā: que est pncipiū illius operationis: dicetur tunc recte nāle agens: agit enim tunc illud ad ꝙ per suā nālem formā ⁊ nālem inclinationem determinatū est. Si āt ex sua opatiōe nō pueniat h̄: sꝫ id ad ꝙ per formā q̄ sibi ē pncipiū opandi: nō determiat̄ dicet̄ recte respectu tal̄ effectus īdeteriatū eē: huiusmodi aūt agēs nāle est per suā opationē sic acceptā: cā per accñs siue casual. Quātūcūqꝫ igit̄ nāle agēs vt nāle est determinatū sit: indeterminatū tm̄ est fm̄ ꝙ casuale. ℭ Per formā aūt artis: siue p rōnē sciālē: agēs volūtariū non est oimode determinatū. Nā scia est eadē oppositoꝝ: determinat̄ āt per electionē volūtatis: volūtas ꝓo in bonū ordinat̄: ⁊ bonū hꝫ rōnem finis. Ex intētione igit̄ determiati finis pueniit determinatio agētis voluntarij. Omnis ergo effectus: qui pueniit ex actione volūtarij agētis respiciētis hūc effectū: vt finē: vel aliqd cui tal̄ effectus semp: vel vt plurimū: annexus est: causam determinatā hꝫ. Quod aūt pueniit ex actione eius pter intētionē vt effectus fortuitus: nō hꝫ inquātum hui⁹ determinatā cām: qꝛ agens volūtariū determinat̄ ex intentione finis: respectu eius ꝙ sub illius finis intētiōe nō cadit: opꝫ ipsum indeterminatū esse. ℭ Quia igit̄ illi phy dicebāt in ɔcessu suo ꝙ intētio debitoris reducitur in cām: ex qua pter intētionē pueniit: ɔcludere ex h̄ debebāt oppositū eius ꝙ ipsi ɔcludebāt: vꝫ ꝙ illa inuētio a fortuna ⁊ actio īdeterminata eēt: vñ manifestū est ꝙ per suā rōnem cōcludere non poterāt ꝓpositum.

ℭ Textus.

ℭ Sunt autem quidam qui celi huius ⁊ mundanoꝝ.

Qō quarta.

Quarto

posset aliquis dubitare de eo ꝙ in sua opinione dicitur. Nā pmo ibi ponit̄: ꝙ illi phy dicebāt fortunā ⁊ casuꝫ eē cām celi ⁊ cūctoꝝ mūdanorū. Postea vero ibi dr̄ ꝙ ponebāt plantas ⁊ aialia: que sunt de numero mundanoꝝ nec a casu: neqꝫ a fortuna esse: vñ vr̄ ɔdictio in his dictis.

Ad hoc igitur

dōm est: ꝙ plāte ⁊ aialia pñt accipi dupliciter: qꝛ vel per relōnē ⁊ ordinem ad primā ⁊ remotā cāꝫ vel per ordinē ad causas aliquas ꝓpinquas: ⁊ primo qdē mō ipsi dicebāt casū ⁊ fortunā: cām eē cūctoꝝ mundanoꝝ. Quod enim est causa cause: est etiā ⁊ cā causati. Corpa aūt celestia sunt cause oium q̄ hic iferius agūtur: qꝛ igit̄ isti volebāt cām celestiū eē casum ⁊ fortunā cogebātur ponere: ⁊ ponebāt ex ɔñti: casuꝫ ⁊ fortunā omnium mundanoꝝ esse cām. ℭ Scdo autē modo plātas ⁊ animalia cōsiderādo dicebāt ipsi ea non esse a fortuna: sed ab aliquo agēte certo ⁊ determinato: vt puta a corporibus celestibus: vel a suis generātibus particularibus. ℭ Potuit aūt ratio huius pōnis esse: qꝛ nihil esse credebant isti nisi corpalia. Et qꝛ ante ea que h̄ inferius agūtur: sunt aliqua agētia: sicut corpa celestia: idcirco ista in cām determinatā reducebāt: ante corpa ꝓo celestia nihil putabāt eē: nisi corpa athomalia: que non ponebāt: sicut agētia: sed sicut mālia: ⁊ idcirco dicebāt celū nō per actionē alicuius cāe agētis ꝓhexistētis: sed solū a casu puenisse: ex concursu athomorum.

ℭ Textus.

ℭ Primum quidem igitur quoniam videmus ⁊c.

ℭ Lectio octaua. ℭ Qō prima.

Hec posset

pmo dubitare aliquis verū prima phi diuisio sit sufficiēs: videtur eniꝫ ꝙ non: qꝛ ɔtigēs triplex inuenit̄. s. ɔtigēs i plib⁹: ɔtigēs i paucioribus: ⁊ ɔtigēs ad vtrūlibꝫ: vō h̄

autem vltimo contingente non sit mētio in littera.

Ad istam qōnem fm cōmētatorē ē dōm: q̄ ista diuisio nō assignat̄ h̄ nisi pp fortune inuestigationē: fortuna aūt reducit̄ ad operātē vel efficiētē cāz: cū effect⁹ fortuitus sit ille: q̄ ex quadā opatione p̄ter intentionē pueniit. Qd̄ igitur nō p̄t hēre rōnē operātis: nō pōt hēre rōnē cāe fortuite: a cōtingēte aūt ad vtrūlibet nō egredit̄ aliq̄ actio iquātū hui⁹: cui⁹ rō est: q: sola forma ē rō z p̄ncipiū agēdi. Qd̄ si fuerit forma nāl determiabit se ad alterū necessario agēdū: cū nō affuerit ipedimētū: si vero fuerit foia app̄hēsa: nō erit p̄ncipiū agēdi nisi p volūtatē: adiūcta ad alterū determinatione: ex quo euidēter liquet q̄ ɔtingēs ad vtrūlibet nō pōt inq̄tū hui⁹ hēre operātis rōnē: si ḡ fortuna vt p̄dictū ē cām operātē ponit: ɔcludit̄ q̄ rō fortune nō ineniat̄ in ɔtingente ad vtrūlibet: hāc aūt rōnē p̄io ponit cōmētator. d. q̄ a cōtingēte eq̄lr nulla actio p̄uenit fm q̄ est ɔtingens eq̄lr qm̄ nā ei⁹ ē nā mā̄e nō nā forme. Adducit̄ ēt ab eodem z scd̄a rō ad idē tal̄. Cōtingēs ad vtrūlibet eq̄lr: si inq̄tū hui⁹ hz potētiā agēdi: aut tūc ab ipso in eo q̄ tale p̄t aliqs actus p̄uenire aut nullus. Qd̄ si nullus frustra z ociose erit tal̄ potētia posita i ipso: vana ē eni potētia q̄ nūq̄ pōt p̄gredi in actū: si aūt ab ipso: in eo q̄ eq̄lr se hz ad vtrūq̄ ɔrio: ɔpōt actus aliqs exire: cū nō magis se hēat inq̄tū tale ad vnū q̄ ad alter: eo q̄ ē ad vtrūq̄ eq̄lr se hn̄s: eadē rōne qua ab ipso exit vn⁹ actus exire poterit ēt ɔrius: z p ɔn̄s ab eodē actiōes ɔrie sil̄ p̄ueniēt q̄ est ipose. Nō pōt igr̄ ɔtingēs ad vtrūlibet eq̄lr inq̄tū hui⁹ hēre rōnē operātis: nec igit̄ in ipso poterit rō fortune ineniri: hāc ēt rōnē post p̄mā diffuse satis cōmētator ponit. Qui ḡit̄ fortuna nō inenit̄ in ɔtingēte ad vtrūlibet eq̄lr: idcirco de ipso Arist. nō fecit mentionem: p̄cipue q: ipsum non est operans: z fortuna est operans: operans aūt cētū que nō pōt deficere: z sic ē necessariū: aut in nā sua hz q̄ possit deficere: z sic est ɔtingēs: vt in plurib⁹: nullū p̄o causatū vt ōn̄sum ē: ē p̄ueniens a contingente ad vtrumlibet: cum istud nō habeat rationem operantis.

Sed ista non videntur sufficiēter esse dicta: q̄uis eni cē operās vel agens sit fm q̄ hui⁹ ad alter determinatū: respectu tñ illius effectus: ad quē exequēduz ex sua opatione determinatū est: nō hz rōnē agētis fortuiti: q: fortuna sicut dicit h̄ p̄hs vult eē per accn̄s z indeterminata esse: vñ solū respectu illius: ad quez exequendum ex sua operatione non est determinatū: hz rationem agentis casualis vel fortuiti. Qd̄ autem indeterminatum est: bene p̄t esse contingens ad vtrūq̄ equaliter: q: esse idetermina tum z esse tale cōtingens non repugnant sibi mutuo videtur ergo q̄ etiam in tali contingente ratio fortuiti possit inueniri.

Cōsiderādum est igit̄ q̄ duplex p̄t eē opans: q: z per se z per accn̄s. Operans aūt per se non potest eē ɔtingens ad vtrūlibet: q: oē q̄ est per se: est necessario determinatum. Et de taliter operante concludūt cōmētatoris rōnes. Operans aūt per accidens nō hz: iquātū tale: q̄ sic sit determinatuz: quin potius si proprie accipiatur etiam fm cōmentatoris dicta opz ipsum indeterminatum esse: vnde manifestum est: q̄ de tali operāte ratio commentatoris prima non concludit.

Sed nec etiam scd̄a: q: enim operās per se sumptum non fortuitum equaliter se habet ad h̄: q̄ ex sua operatione: nō dico id q̄ est eius effectus: vt per se agētis: scd̄ id q̄ est eius effectus vt agentis casualis proueniat̄ aut nō proueniat: idcirco si determinetur ad prouētū eius dicetur talis prouētus respectu ipsius esse casualis: vnde ex hoc non habet̄ q̄ ab ipso simul proueniant opposita: sed q̄ determinatio ad alterutrū respectu ei⁹ sit fortuita: propterea igitur que commentator adducit cōtra Auic. nō cogimur ponere. s. q̄ circa contingēs ad vtrūlibet equaliter nō sit casus z fortuna. Non est etiam h̄ contra Arist. sententiā: sed magis ex ipsa eius sententia accipitur: non. n. dicit q̄ quidam effectus eueniāt necessario: quidā frequenter vel in pluribus: z quidā in paucioribus: sed q̄ quedam sunt que eueniūt necessario vl̄ semper: z quedam que eueniunt frequenter vel in pluribus: z quedaz sunt preter h̄: h̄ aūt nō idē est q̄ in paucioribus ɔtingens. Nam preter ea que semper eueniūt z preter ea que in pluribus contingūt: sunt non ea tm̄ que in paucioribus eueniunt: sed ēt illa que equaliter contingunt: vnde apparet q̄ nec Arist. fuit diminutus in diuisione sua: nec etiā sua dicta ɔdicūt pōni Auic.

¶ Qō secunda.

SEcundo pp istā possz stari dubitare aliqs vtrū positio Auic. sit magis recipiēda in p̄posito q̄ positio commentat. z videt̄ q̄ positio Auic. quia per ea que diximus: videtur conclusum esse de necessitate q̄ in contingente ad vtrūlibet eq̄liter possit ratio fortune inueniri: dictum ē enim q̄ tale contingens indeterminato nō repugnat: z q: fortuna est indeterminata: sequitur q̄ etiam fortune non repugnet: vt ergo videamus quid magis sit tenendū considerandum est q̄ eē operans respectu illius effectus esse dicitur fortuna: que ad eius operationem z effectū proprium per se connexionem z ordinez nō habet: sed accidit q̄ cōnectatur sibi quemadmodum inuentio thesauri per se non habet ordinem z ɔnexionem ad sepulchri fossionem: sed q̄ sibi sit cōnexa est per accidens. Omne autem tale ex agentis operatione quantum de se est raro euenit: vt pote quia per se sibi est non vt connexum sz per accidens. Nam q̄ per se cōuenit alicui in pluribus ei cōuenit: q̄ id q̄ sibi cōuenit per accidens: sumēdo per accidens pro vero per accidens: q̄ est indeterminatuz: q: igitur agentis operatio effectui predicto per se quidem est non connexa: connectitur aūt ei per accidens: ɔcluditur euidēter q̄ magis determinata est ad nō ɔnecti q̄ ad ɔnecti sibi: z per ɔn̄s magis z in pluribus sibi inuenitur non connexa q̄ connexa: talis itaq̄ connexio minus z in paucioribus contingit: effectus igitur fortuitus non est de contingentibus equaliter: sed de contingentibus in paucioribus.

Secundo etiam hoc idē apparet q̄ in hijs que ad vtrūq̄ equaliter se habēt nō magis vnum est per accidens q̄ reliquum: vnde etiam dictum supra fuit in soluendo commentatoris argumēta: q̄ in habente ad vtrūq̄ se equaliter determinatio ad alterum respectu eius est fortuita. Sed fm h̄ nō solum quando tal̄ fortuitus effectus eueniret diceretur esse a fortuna: sed etiam quando non contingeret ipsuz eius non euenire: diceretur a fortuna esse. Cum ergo h̄ non habeat veritatem apparet euidēter q̄ solū ea proprie dicuntur esse a fortuna: que non equaliter: sed que in paucioribus contingunt. Nam pro tanto ipsum non euenire non dicitur fortuitum: quia ipsa talis agentis operatio non habet ex se q̄ talis effectus euenire debeat: sed tantum per accidens: vnde si ex ipsa nō eueniāt nimirum: hoc enim ideo est: quia non erat

natum

natum ex ea prouenire. ¶ Tertio aũt idem etiã3 apparet ex eo q̃ illa que sepe fiunt ex aliqua operatione nõ dicuntur fortuitu vel casualiter ex ipsa prouenire. Sz si ex ea aliqua ex equo prouenirent: ⁊ non prouenirent magis accederẽt ad rõnẽ eorum que sepe fiũt q̃ ↄtingẽtia in paucioribus: vtpote magis proxima ↄtingẽtib⁹ in pluribus: dato igit̃ q̃ dici possent a fortuna euenire nõ tñ ita bene ⁊ rõnabiliter: h̃ de ipsis diceret̃: sicut de ↄtingentibus in paucioribus: vñ manifestũ est q̃ positio cõmẽ. ē rationabilior est ipsa põne Aui. ⁊ nõ sol' rõnabilior ẽ: sz ẽt ipsa sola ṽa ẽ ⁊ ñ alia: sic pz ex p̃dictis.

Ad argumentum

ergo in ↄtrariũ dõm ẽ q̃ quãuis ↄtingẽs ad vtrũlibet idetminatũ non repugnet bñ tñ ↄtingẽs ad vtrũlibet eq̃liter: ei repugnat q̃ ẽ magis ad non esse determinatum q̃ ad esse.

¶ Textus.

¶ Sed quoniam quedam fiunt ⁊ preter hec ⁊c.

¶ Q̃õ tertia.

Tertio q̃r dictũ est: q̃ ea que sunt fortuita sunt raro contingentia posset aliq̃s forte dubitare vtrũ oia q̃ cõtingũt raro dici debeãt casualia: ⁊ videtur q̃ nõ: q̃r eclipsis lune raro euenit: nec tñ dr̃ esse casual'. In contrarium videtur esse ph̃s formãs in littera conuersã3 in talibus predicationem.

Ad hoc dicẽdum est

q̃ dupl'r pñt dici aliqua raro euenire: vno qdẽ mõ: nõ q̃r ad suã cãm nõ habeãt necessariã habitudinẽ: sed q̃r ipsor3 cã raro ponitur: ⁊ q̃ h̃ mõ raro eueniũt nõ debẽt dici casualia: q̃r ⁊ si raro fint ꝑpter raritatẽ sue cãe: nõ tñ ex sua cã post ea raro: sed semꝑ vel frequẽtius eueniũt: sicut ẽt appet in eclipsi lune: semꝑ eñi facta iterpositione terre itra solẽ ⁊ lunã h̃ eclypsis ponit̃: ⁊ si raro idcirco ponatur: q̃r raro fit iterpositio p̃dicta. ¶ Alio aũt mõ dici pñt aliq̃ raro euenire ẽt per ordinẽ ad cãm: q̃r v3 quotiẽscũq3 cã ponat̃ ex ea nõ nisi rarissime eueniũt: sicut se h3 inuentio thesauri ad fossionẽ sepulchri. Et oia q̃ sic dñr raro euenire sunt casualia: ⁊ que sunt casualia eueniunt raro isto modo: vnde pz rñsio ad argumenta.

¶ Textus.

¶ Eorum autem que fiunt alia propter hec fiunt ⁊c.

¶ Q̃õ quarta.

Sed tunc q̃rto poss3 aliq̃s dubitare vtrũ possit aliq̃d dici rarũ in cõparatione ad cãm: videtur eñi q̃ nõ: q̃r sicut effect⁹ dĩ ad cãm: sic eciã h̃ effectus dr̃ ad cãm hãc appropriatã sibi sed tal' cã est cã determinata ⁊ per se. Ois effectus cã3 determinatã ⁊ ꝑ se h3: nihil aũt tale est in paucioribus ↄtingẽs. ¶ Si q̃s aũt dicat q̃ aliq̃s effectus est qui reducit̃ in cãm indeterminatã: ⁊ h̃ est in paucioribus ↄtingẽs videbit̃ h̃ nõ esse bñ dictũ. Causa eñi idetermiata nõ magis hũc effectũ respicit q̃ aliũ: ⁊ per ↄñs nõ ẽ cã appropriata huic vel illi: oñsũ3 ãt est q̃ ois effect⁹ aliquã cã3 approp̃atã h3. Q̃õ ẽt ꝑ h̃ appet: q̃r ex cã ad multos effectus indetermiate se hñte nõ ꝓuenit alter tñ nisi ꝑ aliq̃d determinet̃ ad ipm sol'. Alr eñi nõ oẽt dare: q̃re tũc ex ea magis vn⁹ q̃ alius ꝓueniret. ¶ Ut igit̃ ista dubitatio tollat̃: cõsiderãdũ est: q̃ ⁊ si cẽ q̃ est per se cã3 habeat appropriatã sibi: nõ tñ h̃ est necessariũ de eo q̃ est ꝑ accñs: q̃r h̃ nõ est determinata: nec ẽe vnũ: in effectu ãt casuali ⁊ fortuito inenitur cẽ cõcursus diuersor3: quor3 vnũ alteri iterdũ ꝑ accñs occurrit. Cũ eñi fodiẽs sepulchrũ thesaur3 inuenit ↄcurrunt sibi inuicẽ fossio sepulchri: ⁊ existẽtia thesauri in sepulchro: ⁊ fossio q̃dẽ3 sepulchri cãm h3 ꝓpriã: ⁊ silr existẽtia auri in sepulchro. Cõcursus tñ ambor3 nõ h3 cãm inquãtũ est per accñs: ꝑꝑ q̃ ẽt id q̃ ex tali ↄcursu sequit̃: nõ refert̃ in aliquã particularẽ cãm precyñter: ex qua sequatur de necessitate. Silr eciã actio natural' agentis cãm h3 ꝓpriam: ⁊ dispositio ẽt que est in mã impediẽs actionẽ eius. Sed concursus ambor3: vt per accñs est: nõ h3 aliquã taliũ causar3. Nã quelibet illar3 causarũ se extẽdit ad alterum illorũ: nõ aũt ad vtrũq3: ⁊ idcirco nulla ip̃arũ esse potest cã ꝓprie ↄcursus amborũ: ꝑꝑ q̃ id q̃õ ex tali ↄcursu ꝓuenit respectu cuiuslibet illarũ cãr3 est per accñs. Si ãt aliq̃d vlius ponatur q̃ vnũ ex ↄñs sit cã illorũ ambor3 sibi cõcurrẽtiũ: h̃ esse nõ poterit agẽs naturale: q̃r oẽ tale ẽm q̃ vnũ vnius est factiuũ: nõ aũt oppositor3: erit ergo agẽs per intellectũ: nã tale agens: põt illa duo accipere: vt vnũ: alr eni3 formare nõ posset illã propõnẽ fodiens sepulchrũ inuenit thesaurum. Itẽ quãtũcũq3 nõle agens sic fit vle: non tñ sic vle põt esse: q̃ sit cã omnis entis: ꝓpter q̃ multa possunt ab eius ordine exire ⁊ respectu eius per accñs ↄtingere: agẽs aũt per intellectũ tale põt esse q̃õ erit vlis causa entis: ⁊ per ↄñs nil exire poterit ab ordine ipsius: nec respectu ei⁹ aliquid per accñs ↄtingere dicetur: oia igitur que fiunt ꝑut ad istam cãm referũtur: per se: ⁊ nõ per accñs ↄtingere inueniuntur: l3 per accidens multa eueniãt ad cãs particulares comparata: vt supra dictum est.

¶ Textus.

¶ Huiusmodi igitur cum ẽm accidens fiant.

¶ Q̃õ quinta.

Quinto posset esse dubiũ vtrũ verũ sit q̃ fortuna est in his que fiũt ꝓpter h̃: sicut h̃ dicit̃: videt̃ enim q̃ non: quia que fiunt propter h̃ fiunt ex intentione: sed que fiunt a fortuna nõ fiũt ex intentione: igitur fortuna non est in h̃js q̃ fiũt ꝑꝑ h̃.

Ad istã questionẽ

dõm est q̃ fortunã eẽ in h̃js que fiunt ꝑꝑ h̃ põt intelligi dupl'r: vno mõ ratione fortuiti effectus: vt v3 iste effectus dicatur esse de numero eoru3 que sunt propter h̃: seu que ex intentione fiunt: ⁊ h̃ modo falsum est. ¶ Alio autem modo potest intelligi fortunam esse in h̃js que fiunt ꝓpter h̃ rõne ipsius operationis ex qua prouenit fortuitus effectus: ⁊ illo modo veritatem habet. Nam talis operatio fit ꝑꝑ h̃. i. ꝓpter intentionem alicuius finis: licet non fiat propter fortuitum effectum: quẽadmodum fossio sepulchri: ⁊ si non fiat propter intentionem thesauri: quando ista est fortuna: fit tñ bñ propter intentionem alicuius alterius: ⁊ quia sic est de aliq̃s operationibus ex quibus prouenit fortuitus effectus: idcirco dicitur fortuna esse in h̃js que fiunt propter h̃.

¶ Textus.

¶ Amplius aũt finis est reportatio non in se ipso ⁊c.

¶ Q̃õ sexta.

Sexto quia h̃ dicitur q̃ effectus fortuitus est qui prouenit ex actione operantis per intellectum preter intẽtionem: queritur vtru3 quicquid fit ex intentione dicatur non a fortuna esse: videtur eni3 q̃ sic: quia in nullo tali reperitur ratio fortuiti effectus: cũ de rõne eius sit q̃ eueniat p̃ter intẽtionem.

Ad istam questionẽ

dicendũ ẽ q̃ duobus modis ↄtingit eẽ aliq̃d itẽtũ: q̃r p̃ncipal'r: ⁊ ex ↄñti: p̃ncipal'r q̃dẽ q̃ intẽditur per se ipsum: ex ↄñti vero

q semper vel frequenter est annexum principaliter intēto: vt puta si aliqs velit iterficere gallinā cōmedēdo nolit aūt interfectionē eius: qz enī gallinę interfectio semper est annexa deuorationi eius: ridiculū est dicere q aliqs velit deuorationē illā: nec tñ velit gallinę iterfectionē: h igit q est scdario intētū nō est fortuitū: nec casuale cū tñ dici cōsueuerit per accñs. Sed in rei veritate nō est ꝓprie per accñs: vult eni proprie per accñs: id determinatū: z pter agētis intētionē: ꝙ scdario aūt intentū: sicut dictū est: sub agētis itētione cadit. Sicut autē ridiculosus esset qui diceret se velle aliqd: z nolle id q sp: vel vt plurimū: sibi est ānexū: sic ēt deridēdus foret q diceret itēdere se ꝯsequi p aliquā opationē aliqd: qd nec semp: nec vt plurimū natū est cōsequi ad operationē illā: quēadmodū ridiculosus eēt: q tota die vellet fodere sepulchra: vt thesauros inueniret: sicut igit nō intēdere q ad pricipalr intētū: semp vl frequēter sequitur ñ facit ipm casuale: sic ēt itēdere per aliquā opationē cōseq q nec sp: nec vt plurimū ꝯsequitur ad ipsam: nō pt facere q illud nō dicat casuale. Nō est eni de rōne fortuiti euētus q adueniat preter itētionē. ¶ Uerūtñ ꝯsiderādū est q ꝓsupposita intētione vtroruq ꝯcurrētiū videt tolli ratio casualitatis. Nā si duo vadāt ad foꝝ intēdentes se mutuo videre: ꝯcursus ipsoꝝ ꝓsupposita intētione ꝓdicta nō raro sz semper vel frequēter fiet: z per ꝯns tal cōcursus nō erit fortuitus: vt vꝫ: neq casualis Sed tñ qz intētio vnius nō depēdet ex alterius intentione: cōcursus taliū intētionū in eodē tpe poterit eē casualis: z rōne casualitatis sue poterit etiam concursus ipsorū in foro casualis dici: quāuis non dicat casualis inquātum intētio vtriusq ꝓsupponitur.

¶ Textus.

¶ Unde circa idē z intellectus z fortuna est zc.

¶ Qō septima.

SEptimo possēt aliquis dubitare vtrū vez sit: q nō sit fortuna nisi vbi est itellectus: videtur enī q nō: qz si fortuna ibi est: vbi est itellectus ibi magis erit: vbi magis est itellectus: z ibi maxime vbi maxime est itellectus: q pz eē incōueniens: qz tūc fortuna maxime caderet in deo.

Ad istam questionē dōm ē q fortuna ē ibi vbi est itells: ondet eni in sequētibus q fortūa est in illis qbus ꝯtingit bene z male operari: h aūt non cōtingit: nisi in hñtibus dominiuz sui actus ꝓprie loqndo: dñiuz ꝙo sui actus hñt sola agētia p itellectū: i agētibz igr per itellectū ꝓprie loquēdo cadet ēt fortuna.

Ad argumentū in ꝯriū dōm est: q fortuna in agētibꝰ per itellectū nō inuenit inquātū sūt itelligentia: sed inquātū defitiūt intēdēdo z itelligēdo: vt pote nō valentia simul cūcta itelligere: q qdē ex eo apparet: qz effectꝰ fortuitus est pter itentionē ꝯtingens: nō igitur oz ex h deduci q in quibus est magis intellectus ibi magis sit fortuna: sed potiꝰ q magis sit in illis in qbus est itellectus magis deficiēs ad intendendo: vel itelligēdo: vnde z pro tāto pme cause nihil est fortuitū: qz nihil cadit extra itellectū: vel intentionem eius.

¶ Textus.

¶ Infinitas qdem igitur causas necesse est esse zc.

¶ Lectio. ix. ¶ Qō prima.

HIc possēt aliqs dubitare vtrū verū sit q fortuna incidit in infinitas causas: z videtur q non qz ita dicetur q fortuna reducitur ad efficiētē cāz: nō qualibet: sz agētē p itellectū: tal aūt cā efficiēs in se vna z determinata est: quāuis fines ꝓpter qs operari potest multi z indeterminati eē possunt.

Ad istam qōnem dōz ē: q cuz forma sit rō z pricipiū agēdi: qt foꝛas aliqd i se hz tot ēt i se hz agendi rōnes: quot aūt rōnes agendi in aliquo inueniūtur: tot ēt agentiū illud z rōnes z noia sortitur: sicut pz tam i nālibus q in artificialibus: videmus eni q qz caliditas est ratio z pricipiū calefaciendi: id q in se solā caliditatem hz sol calefaciens z nō ifrigidās vocat. Si aūt aliqd esset in seipso hñs z caliditatem q est ratio calefaciēdi z frigiditatez q est ratio frigidādi: illud z calefaciēs diceret: z ifrigidās: z sic vnū manens i essentia z rationem z nomen agentiū multoꝝ sortiret. ¶ Idem etiā i artificialibus videmus. Nā vnus z idem hō in essentia: ex eo q hz in se formā artis domificatorie: domificator dicitur: z fm q in se hz formā artis statuarie vocat statuarius. Uñ manifestū est q quot in se formas: que sunt rōnes agēdi aliqd habuerit: tot sortietur rōnes z noia agentiū: sic aūt supra dictū fuit forma apphensa ratio est agendi ei q p itellectū operat: h aūt fm rem a fine manente in itentione nō differt: quot igit fines aliqs in sua operatiōe poterit itendere: tot etiā agentiū rōnes sortiri poterit: ex quo euidenter appet q qtūcunq fortuna ad agens per itellectū reducat: z h sit vnuz in essentia: manente tñ multiplicitate finiū: z in determinatione: agens h indeterminatuz z multiplex dicetur.

¶ Qō secunda.

SEd tunc statī occurrit scda dubitatio: si enim ꝓpter multiplicitatem z ifinitatem finiuz quos pōt itendere agens per itellectū fortuna infinita dr: pari rōne videt q ēt ipsuz agēs per itellectū q sortit ex fine z itentū agentis rōnem infinitū z idetermiatū dici debeat: z idcirco ꝯsiderādū est q sicut forma est rō agendi: sic etiā z determiata forma est rō agendi effectū certū z determiatū: respectu illiꝰ effectꝰ ad quem agens ꝓducendū per suā formā iclinat: determinati agentis rōnem habet: respectu ꝙo illius effectꝰ ad quem nō iclinat per formā sibi debitaz hz agentis idetermiati: quemadmodū qz calidū per caliditatem inclinat ad calefaciendū z nō ad geometricādū idest q ipm calidū idetermiatū agens respectu geometricatiōis dr: sed determinatū respectu calefactionis: quis igit finis: vt ꝓdictū est: rō est operādi: agenti p intellectū respectu illius ad q h agens iclinatur ex intentiōe finis hz q sit determinatū agens: agens per itellectuz respectu vero illius ad q non inclinatur ex intentione finis ipsius hz q sit indeteriatum agēs: z sic vocat proprie fortuitū: effectus eni fortuitus preter intentionē venit: qtūcūq igitur ad agens per intellectū fortuna reducatur: nihil est tamē agens p intellectū fm q h determinatum est: z fortuna infinita: sicut apparuit.

¶ Textus.

¶ Tamen deficiet in quibusdam vtiq aliquis zc.

¶ Qō tertia.

TErtio qz tangit in littera: dubitat vtrū ois cā per accñs dici possit casualis vel fortuita: videtur enim q sic: quia per se z per accidens sunt opposita: causa autez per se diuiditur per artem z nām: igitur causa per accñs: non ergo nisi per oppositas causas diuiditur: que sunt fortuna z casus.

Ad istā questionē dōm est: q nō omnis cā per accidens

accidēs dici potest casual' vel fortuita. ¶ Ad cui' intelligētiā cōsiderādū est ſ3 q Tho. dicit i. v. meth. q cā per accn̄s pōt in aliqbus dupliciter attendi: vno modo ratione alicuius q ānectitur z cōiungitur cum causa per se: quemadmodum si albedo coniuncta sit domificātori dicemus q albū est cā dom' nō per se: sed per accn̄s: qz inquātū domificatori accidit q ē cā dom' ppria: z talis cā p accn̄s ñ dr̄ casualis: nec fortuita: qz albū ad pductionē dom' nihil operat' z casus z fortuna sunt cāe operātes. Alio aūt mō cā per accn̄s attēdit' rōne alicuius pnexi cū cāto q pōt multiplr ptingere: qñqz eni h cōnexum effectū p se h3 ad ipm essentialē ordinē: ita q cū ipso ponit' vel semp vel frequēter: quēadmodū dicimus q generās est p se cā gn̄onis: z per accn̄s cā corruptionis: z tal' ēt cā per accn̄s ppter rōnē supra assignatā nō dr̄ casual': nec fortuita. Qñqz ṽo illud q cōiūgit' effectui per se: ad ip3 nullū h3 ordinē: ppt' quē dicat' ex ipso puenire: quēadmodū fieri tonitruū nō h3 ordinē aliquē ad ambulationē hoīs: rōne cui' ordinis vr̄ q perueniat ex ipa: z pro tāto p accn̄s: z nō per se ambulāte aliquo dicamus fieri tonitruum: z hēt per accn̄s: sicut euidenter apparet q nihil facit ad casualitatem casus z fortuna: qñqz aūt illud q anectit' effectui per se h3 ad ipsum nō essentialē: sed cōtingētē ordinē: rōne cuius ex ipso vel cū ipso puenit in paucioribus: sicut se h3 inuētio thesauri in sepulchro ad sepulchri fossionē ē. n. fodiens sepulchrū per se cā fossiōis: sed p accn̄s dicte inuētionis: z tal' cā per accn̄s dr̄ casus z fortuna.

Ad argumentū in ōriū p3 rn̄so: qz cā per accn̄s dr̄ ois cā nō p se: cā ṽo nō p se in plus se h3 q̄ casus z fortuna.

¶ Textus.

¶ Differunt aūt: qm̄ casus amplius est zc.

¶ Lectio. x. ¶ Qō prima.

Hic posset prio aliqs dubitare vtrū verū sit q fortuna sit idē q felicitas: vel ōpria felicitati: videt' q nō: qz felicitas cōsistit in actu pfectē speculationis: cui non idem est fortuna: nec etiam videtur deseruire.

Ad hoc dicēdum est: q cōsueuit felicitas distingui p speculatiuā z praticā: z fortuna qdē nō ē idē cu3 ipsa felicitate speculatiua: nec ēt ōpria ē sibi: vñ op3 q h itelligat' de felicitate pratica q ponit actū ṽtutis pfectū: vñ zb dr̄ q felicitas ē eupraxia siue bōa opatio.

Circa quod sciēdum est q aliq felicitate posuerūt i bonis exterioribus': q cōsueuerūt bona fortune appellari: z ſm istos fortuna bona z felicitas: q ponit adeptionē taliu3 bonoꝝ idē sunt: z ifelicitas silr idē est cū fortuna mala. ¶ Alij ṽo posuerūt talia bona nō cōstituere eēntialr felicitate3: sed sol' quodāmō māliter sibi deseruire: z ſm hāc pōnem inuenit' fortuna eē ppria felicitati: q idē ēt appet q sine talibus bonis quarūdā ṽtutū opationes debite non pn̄t exerceri: quēadmodum liberal' sine pecunia: q ē mā liberalitatis: nō plene exercet liberalitatis actus.

Textus.

¶ Fortuna quidem est z quod a fortuna est zc.

¶ Qō secunda.

Secundo posset aliquis dubitar' vtrū veꝝ sit q nō actiue s3 passiue circa inaiata fortūa attēdat' vi. n. q nō: qz cū lapis cadēs ōfrigit caput alicui' dr̄ tūc ifortuniū accidere: z tn̄ tūc nō accidit ex passione: sed ex actione lapidis confrigentis caput.

Ad istam questionē dōm ē: q fortūa pprie loquēdo nō iuenit': nisi in hiis q rōnē hn̄t z vsum rōnis: h autē rō tāgit' aliqlr in lr̄a: vbi dr̄ q fortuna i hiis est qbus bene z male pprie cōtingit. Nā qz fortuna p bonā distinguit' z malā: op3 q i hiis eē dicat' qb' bona eueniūt: z mala: nō aūt ppter euētū: nec intentū quorūcūqz bonoꝝ vel malorū dicitur accidere fortuna sed pp euētū illoꝝ bonoꝝ: que ad vita3 felicē conferunt aut illoꝝ malorum que ipediūt eandē. Cui' aūt signū est: qz q̄li acūqz bona ōferētia ad vitam garri ipsi garro eueniāt pter intētione3: nō tn̄ idcirco fortuna sed casus dicet' accidisse: z silr est in ōtingētibus qbuscūqz aiis brutis aialibus: q nō pn̄t hēre vitā felicē: vnde manifestū est: q fortuna bona dr̄ cū pter intētionem bonū euenit ad felicē vitā cōferēs. Mala ṽo cū pter intētione3 malū euenit ipediēs cāde3: vita āt felix qz ponit opationē ſm ṽtutem pfectā: vt supra dictū: ē i solū hn̄tib' rōnē z rōnis vsum iuenit': igr̄ in hiis ēt tm̄ dicet' a fortuna pprie aliqd cōtingere: in aliis āt h pprie nō erit nec actiue: qz. s. dicat' aliqd a fortuna agere: h forte esse poterit ſ3 quādā silitudinē: z passiue: silitudinarie qdē sicut lapides: ex quibus fiūt altaria: dicunt' fortunati ad silitudinē hoīu3: qui ad magna exponūtur: passiue aūt h poterit ōtingere duplr: vno qdem mō qz esse pn̄t mā receptiua actionis agētis per intellectū: quēadmodū de thauro p3. Nā inuentio thauri: pter itentionem z ei' ēt perditio dr̄ fortuita: ex parte qdē agentis per intellectū dicta inuētio ponit actionē: ex parte ṽo thauri ponit passionē. Nā actus agētis in mā susceptus subiecta actioni passio vocat'. ¶ Alio aūt mō pōt in talib' fortuna dici ōtingere passiue: qz z si abcis actio pcedi a tute ex qua fortuitus prouenit effectus: non tn̄ dr̄ facere aliqd fortuitū tal' actio: nisi deteriatione recipiat p agens ſm rōnē. Nā si lapis cadēs cōfringat caput garri: nō dicet' per se dicta capitis cōfractio fortuita esse: s3 tm̄ casual': z h maxime cu3 lapis non piectus ab hn̄te rōnem: sed per se cadēs dictā cōfractionē fecerit: s3 si casus lapidis determinet' ad cōfrigēdū caput hoīs dicet' tūc cōfractio illa malā ponere fortunā: z qz determinari est sicut quodda3 patiri: idcirco dici pōt isto mō circa talia fortuitā cōtingere passiue: sic ēt actio venti z estus determinata ad sanitatē vel ifirmitatē hoīs dr̄ effectū z cām ponere fortuita3: semper eni3 ita est: q in talib' nihil dicitur cōtingere fortuitū: nisi inquantu3 euenit preter hominis intentionem.

¶ Textus.

¶ Quare māifestū ē q i hiis q simplr pp aliqd fiūt zc.

¶ Qō tertia.

Tertio posset aliqs qrere vtrū veꝝ sit: q casus i hiis ē quoꝝ cā est extra: vr̄ q nō: qz ista dr̄ q casus a fortuna per h differt: q ea ōtingere dr̄r a fortūa: quoꝝ causa est extra: a casu vero illa cōtingūt quorum causa est intra.

Ad istam qōnem dōni est: q causa pōt intelligi eē extra causatū duplr: qz vel ſm itentionē: vel ſm esse ſm itentionē qdē dr̄ cā esse extra aliquem effectū: qñ nō claudit ipsum itra itentionē suā: z h mō casus etiā cōiter sumptus: ſ3 q sub se fortunā continet: dr̄ in hiis esse quorum causa est: ſm intentionem suam extra ipsa qz omnis effectus casual' preter intentionē euenit: z qz i h fortuna nō distinguit' a casu: idcirco phs statim aliud adiunxit in quo illa duo distinguntur dicēs q fortuna est in hiis solum que fiunt in agentibus a propo-

tro:fm aũt esse dr cã esse extra effectum:qñ nõ coniũgi tur in actu existẽdi in eodẽ:ↄ h modo casus dicit ibus esse quorũ cã est intra ↄ fortuna in hijs quorũ cã ẽ extra qꝛ casus in hijs est que fiunt a natura:ↄ nã est principi um intra fortũa vero in hijs est que per intellectuʒ fiũt ↄ intellectus sicut ↄ ars est principiũ extra. Naʒ ars ex tra artificiatũ ẽ:sic ergo tolli pt illa textus ɔtrouersia.

¶ Qõ quarta.

Quarto posset eẽ dubiũ icidẽter de h ꝙ dictũ ẽ ꝙ oia claudũt sb scia ↄ intẽtione pme cãe:vtrũ eiꝰ prescia tollat contingentia:ↄ casuʒ:ↄ fortunã:ↄ per ɔñs a rebus videtur ꝙ sic:qꝛ cũ diuina sci entia non possit falli:necessariũ est euenire qcquid ipa prima causa nouit euenturum.

Ad hoc dicendũ est fm ꝙ dice mus in tra ctatu metħ. ꝙ diuina prescia nõ tollit ɔtingẽtiã a rebꝰ. Cuius ratio est:qꝛ ꝙ est per se cã totius entis est cã ꝑ se cã oium drãrũ eiꝰ scia aũt prime cãe est cã totius entis entis vo differentie sunt necessariũ,ↄ cõtingẽs:vnde oʒ scientiã diuinã nõ solũ:nõ tollere contingẽtiã a rebus sed ẽt cãm eius esse:sicut aũt dedit:ↄ dare voluit conti gentiam vel necessitatẽ rebus:sic ẽt eis ꝑparauit cãs ꝓ prias ex qbus necessario:aut contingẽter euenirent.

Ad argumentum ergo in ɔ̃rium dõm ꝙ prima cã non solũ scit oia que debẽt euenire:sed ẽt nouit ↄ mo duʒ quo euenirẽt:nõ solũ aũt euenirẽt:que scit vẽtura eẽ sed ẽt sic euenirẽt:sicut scit ꝙ euenire debẽt:que ergo no uit vẽtura esse de necessitate:de necessitate contingent: ↄ q̃ nouit vẽtura eẽ ɔtingẽter:cõtingẽter euenient.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem cause quattuor sunt de omnibus erit physici cognoscere ↄc.

¶ Lectio .x. ¶ Qõ prima.

Hec posset primo aliquis dubi tare: vtrũ verum sit ꝙ forã ↄ finis coincidãt in idẽ nũero:ↄ vi detur ꝙ nõ:qꝛ res est ꝑ suã oparionẽ: vt di citur scdo de celo:sed opario nõ est idem cũ forma:igitur forma ↄ finis nõ coincidũt i idẽ nũero.

Ad istã questionẽ dõm est ꝙ for ma ↄ finis pñt eẽ idẽ numero in sba:sed in ratione semper differũt:rõ eni forme sumitur ab informãdo id ꝙ de se informe est sed formabile:ↄ qꝛ ꝙ est informe est in potẽtia:ↄ ꝙ est formatũ de ipso quo est formatũ:est in actu:idcirco ra tio forme est pficere ↄ dare actu esse ei cuius est forma. Ratio vero finis sumitur a finiendo:finire eni habet finis appetitꝰ inclinationẽ:ↄ intẽtionẽ opantis: ex co aũt ꝙ hʒ finire iclinationẽ appetitꝰ:siue nãl:siue cuiusl cũqꝫ:ẽ necesse ꝙ finire ẽt hẽat potẽtialitatẽ entis i potẽ tia. Nã potentia ad actũ iportat inclinationẽ:potẽtia vero quia ad actũ dr duplex est:sicut ẽt est duplex actꝰ est enim actus primus per q̃ res reponit in esse ↄ ẽ for ma:ↄ est actus secũdus ꝑsupponẽs actũ primũ qui vo catur operatio:vnde fm h duplex est potẽtia:qꝛ ad opa tionẽ:ↄ ad esse:ↄ inclinationẽ qdẽ potẽtie ad esse termi nat ↄ finit ipsa forma:ↄ sic res eadẽ in sba que dr for ma:vt informat ↄ dat eẽ:dicitur ẽt finis: vt terminat ↄ finit iclinationẽ potẽtie pdicte. Inclinationẽ vo potẽ tie ad opari teriat ↄ finit actꝰ ɔpationis: ↄ qꝛ opario ↄ forã nõ sũt idẽ idcirco tal finis i idẽ nõ coincidit cũ for ma:vñ ↄ signãter phs nõ dixit:ꝙ semper:sed ꝙ multo tiens tres cause coincidunt in vnam.

Ad argumẽtũ dõʒ ẽ ꝙ duplex ẽ fi nis.s.finis genera tionis:ↄ finis rei generate:ↄ finis quidem generatio nis:idem est ꝙ forma finis vero rei generate ẽ ipsa opa rio:ↄ cum forma non est idem in sba.

¶ Textus.

¶ Veniunt autem tres in vnam multotiens. ↄc.

¶ Qõ secunda.

Secundo est dubium vtrũ verũ sit ꝙ generãs ↄ forma coincidunt in idem specie videtur ꝙ non: qꝛ forma est in genere ↄ spẽ actus: sʒ gene rãs nãle nõ est actus sed cõpositum.

Ad hanc questionẽ dõm est: ꝙ oẽ generãs generat sibi simile:fm possibilitatẽ suã:nõ eni generãs dat genito nisi illud ad ꝙ genitũ ante generationẽ erat in potẽtia:sicut aũt potẽtia receptiua actus:seu habere actum in hmõi potẽtia est ratio ↄ principiũ patiẽdi:sic ẽt actualiter actũ hmõi hre ratio est ↄ principium ha bẽdi:fm h igitur in rõne ad vnũ ↄ eundẽ actuʒ agens hʒ ꝙ sit actu ↄ patiẽs ꝙ sit tm̃ in potẽtia ꝑ h aũt ꝙ pa tiens actũ qui est in agẽte hʒ in potẽtia: est i potẽtia sil sile agenti cũ ergo in termino passionis ↄ generationis actũ talem habeat iam acquisitũ ab agẽte: necessariuʒ est ꝙ in tali termino sit agẽti simile entia in actu: ↄ sic ne cessariũ est ꝙ oẽ generãs sibi sile ꝓducat fm possibilita tem suã:dico aũt fm possibilitatẽ suã: qꝛ quandoqꝫ nõ potest perfectio agẽtis fm excellentiã illã quã hʒ in agẽ te inueniri i effectu:sicut apparet de agẽte primo respe ctu singulorꝫ entiuʒ que sunt effectus eius. Inuenitur enim in primo agente ipsum esse absqꝫ illa participati one sʒ ꝙ sic hre eẽ ẽ ɔ effectus rõnem:idcirco actus eẽn di inentibus non pot inueniri in ea excellentia q̃ in cã prima habet inuenit aũt in eis fm ꝙ ipsum possunt ca pere:ↄ ꝓpterea nõ assimilãtur prime cause perfecte ↄ fm vniuocationẽ:sed magis sʒ analogiã quãdã:qꝛ alr nõ possunt:vñ ꝓducit prima cã sibi silia fm ꝙ produci possunt:quãuis igit vlr verũ sit ꝙ oẽ agẽs ꝓducit sibi simile nõ tn̄ verũ est:ꝙ oẽ agens producat sibi sile in spẽ sed ꝓducit sibi sile aut ꝑꝑ conuenientiaʒ analogie:aut ꝑꝑ vniuocationẽ in genere:aut ꝑꝑ cõuenientiam in spẽ in qua sola vniuocatio perfecta reseruat: est itaqꝫ intel ligẽdũ:ꝙ cũ agens perfecte fuerit vniuocum:coincidet in idem specie cum forma.

Ad argumentum dõʒ est:ꝙ actꝰ qui est pricipi um speciei nõ est per se in genere:nec per se in specie cõ pleta:sed solũ per coniunctum:vnde ad eandem speci em pertinet vtrumqꝫ.

¶ Textus.

¶ Et tenetur physicus cõsiderare omnino.

¶ Qõ tertia.

Tertio posset aliquis querere vtruʒ verũ sit ꝙ ad nãleʒ non perti neat de motore immobili cõsiderare : vide tur ꝙ nõ:qꝛ ad eandem scientiam pertinet considerare subiectũ ↄ principia subiecti. Sed tal motor est principium entis mobilis:ꝙ est sub iectũ phye natural:igitur de ipo determinare pertinet ad nãlẽ. Qõ ẽt ex eo pʒ i. viij. physicorꝫ vbi dõ primo motu ↄ primo motore: ↄ primo mobili,determinatur.

Ad istam qõnem Rñdet cõmẽta tor:ꝙ ɔsideratio de quidditate ipiꝰ motoris nõ ẽ natural:sed sol cõside rat de h motore in probando ipsum esse tantum.

¶ Sed

Sed ista responsio videtur magis augumē-
tare ꝙ̄ tollere dubitationē. Nā cū esse primi motoris:
sit ipsa essentia ipsius ⁊ ad eā sciam videt̄ pertinere de-
mōstrare ipsuꝫ esse: ad ꝙ̄ spectat ꝯsiderationē facere de
quidditate eius: videmus ēt sic in oib⁹ alijs se habere: ꝙ
q2 esse est actus ꝓprius essentie: eiusdē scie est ꝯsiderare
⁊ qd est res ꝙ pertinet ad cōsiderationē de essentia: ⁊ ēt
sȋ est ꝙ pertinet ad ꝯsiderationē de esse: vnde ⁊ si essen-
tia inueniat̄ esse demonstrabil': nō dico de eo cuius est
esse: q2 h̄ est impossibile: sed de aliquo sb̄o: ad eandē scie̅-
tiam pertinebit demōstratio de ipsa ⁊ demōstratio de
esse eius. ¶ In lib. etiā posterioꝝ dicitur: ꝙ scis suppo-
nit de sb̄o: ⁊ multo magis de principijs sb̄i: ⁊ quid sūt
⁊ sȋ sunt: vnde nō videt̄. ꝙ ꝯsideratio nālis de p̄io mo-
tore sit in probādo ipsuꝫ esse. ¶ Si aūt dicatur: sicut di-
cit cōmētator: ꝙ scia sua principia per priora nō debꝫ
demōstrare: dꝫ tn̄ per posteriora: apparet etiam ꝙ nec
ista rn̄sio tollit dubitationē. ¶ Nā scia quelibet debet
sua principia supponere. Quod aūt aliq̄ñ per posterio-
ra ea ꝓbet: h̄ nō est necessariū in scia: sed accidit q̄ñ nō
est notū oio: vel ēt q̄ñ est negatū ea esse. Si ergo ad phy-
losophiam nālez non pertinet alr̄ ꝯsiderare de motore
primo nisi sol' probādo per posteriora ipsuꝫ esse: sequet̄
ꝙ accn̄taliter ipse primus motor veniat ad cōsideratio-
nē phye nālis: ꝙ etiam apparet esse incōueniēs: q2 scien-
tia quelibet nō accn̄taliter hꝫ sꝫ per se: ꝙ cōsideret prin-
cipia sb̄i sui. ¶ Et idcirco cōsiderādū est: ꝙ cū tota intē-
tio scie versetur circa cognitionē de sb̄o proprio traden-
dā: ea cōsiderare hꝫ sine quib⁹. de subiecto suo nō pōt
perfecta cognitio haberi. De nūero vero taliū sunt ma-
xime ipsa principia sb̄i: q2 perfecta cognitio illa ē: que
per causas ⁊ principia hr̄. Necessariū est igitur quali-
bet sciam subiecti sui principia cōsiderare: verū est tn̄ ꝙ
duplicia esse possunt pricipia subiecti: q2 intrinseca sb̄i
ꝯiuncta in essendo ⁊ extrinseca: ⁊ prima quidē pricipia
subiecti debet scia cōsiderare inquātū ad esse: ⁊ essentiā
ipsoꝝ: ratio aūt huius dicta est: ꝙ cū ex talibus princi-
pijs integretur eēntia: ⁊ esse sb̄i: si in scia ipsoꝝ eēntia
⁊ esse nō cognosceret̄: nō haberet̄ ꝗ̄ca cognitio de eē ⁊
eēntia subi. Et q2 ex hac cognitione depēdet cognitio
oiuꝫ alioꝝ que de subiecto cognoscūtur: necessariū tūc
esset per talē sciam cognitionem tradi nō posse de sub̄o
ꝓprio: ꝑncipia vero extrinseca in tm̄ ad scie tal' cōside-
rationē pertinēt: inquātū ad eius subiectū tanꝙ̄ princi-
pia eius ordinātur. Simplr̄ aūt hꝫ id ꝙ sunt: nō est ne-
cessariū ꝙ pertineant ad illius scientie considerationē.

Ad propositum h̄ ꝗ̄ sunt dicta applicādo dōm ē: ꝙ
si ois motor foret intrinsecus enti mobili: ꝙ est subiectū
phye nālis: ita. s. ꝙ alicui mobili cōiūctus esset in essen-
do: sic oporteret ēt de primo mouēte dicere: si eēt forma
primi mobilis: vt quidā posuerūt: necessariū tūc eēt ꝙ
in phya naturali cōsideret̄ ēt quātū ad suam essentiā
⁊ esse. Nunc aūt q2 ipsum motorem primum ab oi ente
mobili ponimus separatū in essendo. Necessariū qdeꝫ
nō est: ꝙ simplr̄ fm̄ esse ⁊ essentiā suā veniat ad conside-
rationē phye nāl': sed solū fm̄ relonē ⁊ ordinē ad motū
cuius est principiū. Et q2 ex esse ⁊ nā eius dependet esse
⁊ nā primi motus: necessariū hꝫ nāl' esse ⁊ nām eius in-
uestigare: nō simplr̄: sed sol' sub rōne: que est prim⁹ mo-
tor ⁊ h̄ est qd̄ cōmētator ait in. xij. metb. Pricipiū forā-
le ⁊ finale: ⁊ mouēs nō sunt tria numero: sed vnum in
sb̄o: tria rōne. Scdꝫ autē ꝙ est mouēs declaratū est in
scientia nāli: ⁊ ꝙ nō est in mā: sed fm̄ cōcedit h̄ scia. s.
prima phya: ꝙ h̄ mouēs nō est in mā declarat ꝙ est for-
ma ⁊ finis istius sensibil' sb̄e: nō in eo ꝙ̄ est sensibil': sꝫ
in eo ꝙ est ens: patet igit̄ ex hijs qd dicēdū sit ad qōnē
⁊ cūcta proba. Intētio āt p̄hi: nō est in hoc loco: ꝙ nul-
lo modo iste motor sit de ꝯsideratiōe nālis: sed sol' ꝙ nō
vēiat ad ꝯsiderationē ei⁹ fꝫ suū eē: ⁊ suā eēntiā simplr̄.

Est autem hic diligēter attēdendū ꝙ
q2 primus motor est pri-
mum ens: ⁊ p̄ia cā ois entis nō pōt demōstrari esse p
priora: sed sol' per posteriora: atque sunt effectus eius: sic
nāl' ꝓcedit p motū ad demōstrādū ipꝫ esse: verū aūt sol'
per viā motus habeat istud demōstrari: vt sic cogamur
ponere ꝙ h̄ ꝓbatio pertineat ad nālem tm̄: sicut sensit
cōmentator: aut ēt demōstrari possit: ⁊ p alios effectus
q sūt directe de cōsideratione metb. alibi hꝫ declarari.

¶ Textus.

¶ Et penitus reddendum propter quid ⁊c.

¶ Qō quarta.

Quarto possꝫ aliquis dubitare vtꝝ
verꝝ sit ꝙ ex aliquo agēte se-
quatur actū necessario: vt innuitur in lit-
tera: ⁊ restringat̄ qō ad agētia eterna vtꝝ
habeat in eis veritatē: ⁊ videt̄ ꝙ sic. Naꝫ
h̄ ita dicit cōmētator de generibus entium est ꝙ ex agē-
te seqt̄ur actum necessario: ⁊ h̄ est in rebus eternis: ⁊ ꝙ
ex agēte seqt̄ur actū i maiori parte: ⁊ h̄ est in rebus gn̄a-
bilibus ⁊ corruptibilibus. ¶ In contrariū aūt est: q2
tunc cogeremur ponere primā cām necessario produce-
re oia que producit: ꝙ̄ non concedimus.

Ad intelligentiam igr̄ hui⁹ qō-
nis ꝯsiderā-
dū est ꝙ opinio quorūdā fuit oia agētia eterna agere de
necessitate nature: ⁊ nō libera volūtate: ꝙ̄ opinionē: do-
min⁹ Alber. in li. de causis pꝑpathetic̄is attribuit in-
ducēs ad id plures rōnes. Et fm̄ hāc opinionē: verꝝ eēt
ꝙ ex agentibus eternis immobilibus ꝓuenit actuꝫ ne-
cessario. Non enim agere possent: fm̄ hāc pōnē: in ma-
teriam in subam transmutabilem: immediate: sed sol'
in corpora eterna semper quantū de se est vniformiter
ad ipsoꝝ actionē recipiēdā se hn̄tia: vn̄ rōne mē n̄ pos-
set ipediri ꝓuentus eius ⁊ ꝙ imediate ex eis peuenī-
ret. Ex agentibus autem eternis mobilibus que inue-
niūtur: i mām generabiliū immediate trāsmutare: hn̄
inueniūtur: necessario aliqua actu prouenire: sed non
oia sicut postea patebit. ¶ Primo aūt vidēdū est vtruꝫ
verꝝ sit ꝙ agētia eterna immobilia nō agant libera vo-
lūtate: sed nāli necessitate: q2 sine hui⁹ declaratione nō
posset videri destructio illius ꝯnie: qua dicit̄ ꝙ̄ ex eis
prouenit actum necessario.

Ad eius ergo intelligentiā cōsideran-
dū est: ꝙ agens volunta-
riū: agit per formā apprehēsam: ⁊ quia dn̄ium sui act⁹
hꝫ: nō terminat̄ inquātū huius ab aliquo agēte: sed de-
terminat seipsum ad agendū: agens aūt nālē agit per
formā nālem: ꝙ̄. s. accipit ab alio: ab eo a quo determi-
natā accipit nām determinatur ēt ad agendū determi-
natā actionē. Et quēadmodū dn̄ium nō hꝫ supra pro-
priā nām: supra eius immutationē: sic ēt dn̄ium nō hꝫ
supra actionem: nec respectu eius hꝫ ꝙ sit liberꝝ: sed de
necessitate ipsum agit: si nō impediat̄. ¶ Differunt er-
go quātū ad presens spectat in duobus agēs volūtari-
um ab agente nāli: q2 in principio ⁊ in modo actionis.
Agit enim ipsum per formam apphensam: ⁊ agit libe-
re: q2 cū dn̄iuꝫ sui actus hēat liberꝝ eē in agendo iueni-
tur. Agēs aūt naturale: ⁊ agit per formaꝫ nālez: ⁊ agit
necessario si nō impediatur: ita ꝙ nō agere non potest.
¶ Ad propositū igitur ista applicādo sūt agētia eterna

⁊ immobilia de necessitate naturali agūt: erūt inquantum huiusmodi: nō volūtaria: sed naturalia agentia: ⁊ agēt per formam suam naturalem: ⁊ quia sunt simplices forme in essentia: necessarium erit q ipsa essentia naturalis ⁊ propria ipsorum sit eis primū principium agendi talē actionem. Ex h aūt cōsequitur de necessitate: saluata sententia phi: q effectus immediate pueniens ab eis nō sit forma in mā: nec aliquid cōpositū ex materia ⁊ forma qꝛ sicut ipse dicit in .vij. metḣ. forma in materia non facit proximo nisi agens in materia. Oportet eni agens proximū: vt dicit ibi: simile esse generātis. Erit igitur effectus immediate proueniens a talibus agentibus forma per se subsistens ab omni materia separata. ¶ Ulterius etiam considerandū est q talis forma erit equalis perfectionis cū agente: agit enim agens naturale per vltimū perfectionis sue actionem naturalem sibi propriam. Et qꝛ id q agenti est ratio agendi: est etiā sibi ratio assimilandi sibi propriū effectum: sicut vltimū perfectionis agentis naturalis est ei ratio agendi: sicut etiā illud vltimū sibi erit ratio assimilādi: ⁊ in eo sibi similem produceret effectum: nisi h tollatur ratione materie non potētis tam perfectā silitudinē recipere: sicut contingit in productione muli ab equo: ⁊ in productione istorum inferiorum a corpore celesti: q nō cōtingeret si mā tam perfectam similitudinem recipere valeret. Nam tm̄ agens imprimit in passum: cū agit de necessitate naturali: quātū est id quod agens agit: si possit mā subiecta actiōi h recipere: cōsequens est q stāte pōne supradicta: actioni nulli supradictorum agentiū nō supponitur mā qꝛ formā sine materia produceret: vnde non poterit aliquid dari per q possit talis effectus impediri: ne pueniat ad perfectam sui agentis similitudinē accipiendam: ⁊ per cōsequens esse poterit ⁊ erit secum in vno ⁊ eodem perfectionis gradu: ⁊ sic plures tales forme separate essent eiusdem speciei: q est impossibile etiā sm Arist. nō solum autē h ꝯsequeretur: sed et q omnes essent dij: qꝛ si primum agens eternum q est deus ageret de necessitate naturali: tunc sicut ipsum est esse infinitum omnis perfectionis contentiuū cōplementum sit vt apparet ex deductione facta: effectus suus vnicus: ⁊ immediatus: quia immediate plures producere non posset: qꝛ esset esse infinitū omnis perfectionis cōtentiuū: ⁊ effectus etiam istius proprius se similiter haberet: ⁊ sic a prima ad vltimā formā pcedēdo omnes essent equales ⁊ infinite in perfectione: ⁊ omnes essent dij. Imo vt verius loquamur nullus esset deus: qꝛ deo nihil equari potest in perfectione: forma etiā infinita in perfectione esse non potest: nisi tantū vna: apparet igitur q̄ irrationabile sit ponere: q ista agentia ⁊ immobilia agant de necessitate nature: ⁊ nō libera voluntate. Et qꝛ ab agente voluntario nō prouenit actum necessario: apparet euidēter q in talibus agētibus non hꝫ ppetatem assumpta propositio cōmentatoris. ¶ In agentibus vero eternis ⁊ mobilibus: que bene agūt de necessitate: hꝫ illa propositio veritatē forte quātū ad aliqd: sed nō quātū ad oia. Nā quāuis aliquod aial ex putrefactione generatum proueniat ex actione vlis agentis: non tamen necessario prouenit ex eo: qꝛ potest eius productio impediri per materie dispositionem: vel aliud consimile: verū est tn̄: q sol semper necessario illuminat partem corporis: sibi presentem: vel corpus sibi obiectum: ⁊ alia etiam huic similia possent ex actiōe taliū corporum de necessitate puēire.

Est autem sciendum q commētat. libenter excusarem: nisi sua dicta repugnarent veritati: sed ipse sua verba ita ordinauit q clare in multis nō potest sua opinio videri. Ponit eniꝫ in multis locis q substantie separate plures non possunt esse eiusdem speciei: cuius tamen contrariū videtur sentire in scdo celi ⁊ mundi: vbi ostenso corpora celestia esse eiusdem speciei: statim adiecit: si tn̄ debemus intelligere ea esse conuenientia in spē sm prius ⁊ posterius: non sm vniuocationem: ⁊ ideo natura cuiuslibet indiuidui eorum ē alia a natura alterius: aliquo modo: ⁊ nature etiā que mouētes sūt puenientes: habere cōuenientia: ⁊ diuerse habere diuersitatem. In scdo metḣ. etiam dicit q omnia habent esse ⁊ veritatē a pma cā. In .xij. vero dicit q in substātijs separatis: nō est aliqua causalitas vnius ad aliud: nisi qualis est intelligi: vel ad intellectū. Et sic p ista sua dicta videtur cōcedere ⁊ etiam negare incōueniētia illa que conclusimus: verūtamen est sm veritatem: q nec ea potest concedere stante phya Arist. nec ipsa potest fugere stātibus positionibus suis: sicut alibi habet diffuse declarari. Ad presens aūt sufficiant que dicta sunt: precipue qꝛ ista materia magis directe cadit alibi.

¶ Textus.

¶ Dicendum quidem igitur primum: q̄m nā eorum ⁊c.

¶ Lectio .xij. ¶ Quō prima.

Hic primo posset esse dubium: quō āntiqui naturales ponuntur omnia reduxisse in causam materialem: ⁊ in materie necessitatem: videtur enim q h non habeat veritatem. Nā calorem ad q producebant q prouenit a calo: magis habet rōnem agentis q̄ materie. Itē materia cū sit ens in potentia: ⁊ pura potentia non sit ratio ⁊ principium agendi nō debuerūt in ipsā actionem aliquam reducere.

Ad istam questionē dicendum est q forma est ratio ⁊ principium essendi: ipsi enti: finis sm veritatem est ratio ⁊ principiū agendi cuilibet agenti: videmus autem q quia forma est ratio ⁊ principium essendi: subtracta omni forma: subtrahitur de necessitate omne ens: igitur similiter oportet q subtracta intentione omnis finis: subtrahatur omnis ratio agendi: ⁊ per consequens omnis actio ⁊ oē agens. Quia igitur isti phylosophi antiqui in naturalibus omnem intentionem finis subtraxerunt: necessarium est eos etiam omne agens naturale subtraxisse. Quod si aliquod ponebant negando omnem finem: h non procedebat nisi ex proprie vocis ignorantia. ¶ Quod si aliquis dicat eos posuisse agentia illa preter intētionem esse agentia per accidens: apparet statim q per h non possunt excusari Nam id q est per accidens posterius est eo: q est per se: posterius autem tollitur: si tollatur quod est primum: vnde sublato agente per se: necessarium est q agēs per accidens tollatur: vnde apparet q optime dicit Arist. istos in causam materialem cūcta reduxisse: ⁊ per h patet solutio ad primum.

Ad secundū vero dicendum est q sm rei veritatem: quia ipsa materia est potentia passiua: ⁊ talis potentia non est ratio ⁊ principium agendi: sed tantum patiendi: in eam debuissent non actiones reducere: sed tantum passiones.

¶ Quō secunda.

Secundo autem propter h q modo dictum ē: posset dubitare forte aliquis vtrū aliqua actio possit in materiam reduci: videtur eniꝫ q sic quia corruptio videtur esse quedam actio ipsius corrumpentis: ⁊ tn̄ proprie in mām reducitur.

¶ Ad istam

Ad istam qōnem dōm est: ꝙ nulla actio proprie potest in materiā reduci: huiꝰ autem ratio est: quia nulla actio potest in aliquid reduci: ꝙ nō habeat agendi ratione. Materia autē de se nullā agendi rationez habet. Cuiꝰ declaratio est: qꝛ cū agere sit actus secūdus: ⁊ secūdus actus psupponat primū. Primus vero actꝰ vel sit forma vel sit eēntia: nullo modo potest alicui competere ratio agendi ꝙ de se nullā formam ⁊ nullū actū esse habet. Quia igitur materia de se non habet esse aliquod in actu: nec etiam aliquā formā: cuȝ sm rationez suā sit ens tantū in potētia: necessarium est ꝙ sibi de se non competat ratio aliqua agendi: vnde in ipsam nulla actio reducenda est.

Ad argumentuȝ ergo in contrarium dōm est: ꝙ sȝ rei veritatem ipsa corruptio in materiam reducatur ⁊ non in formam: cuius ratio est. Quia cū corruptio sit progressio de esse ad nō esse: in id proprie reducatur per ꝙ habet res qd possit nō esse: h autē nō habet a forma sed a materia: forma enim est ratio ⁊ principiū essendi per rationem autez essendi res habet solꝰ ꝙ possit esse: ⁊ non ꝙ possit non esse. Posse igitur non esse rei debetur non ex forma: sed magis ex materia. ¶ Vnde est autem ꝙ materia etiaȝ non est ratio corruptibilitatis: ex eo tātum ꝙ est quedam potentia ad formā. Per h.n. ponit̄ inclinatio ad rationem essendi: ⁊ per consequens ad esse: nō aūt ad non esse: vnde ⁊ in corpore celesti est potentia ad formā: sed coniuncta forme: nec tñ est corpus corruptibile: qꝛ in eius materia non est potētia ad pditionem forme. Rō igitur corruptionis sumitur a materia: non inquantū ponit potentiaȝ ad formā: sed inquātum ponit potentiā ad pditionez forme: sicut.n. forma est ratio essendi: sic ēt pditio forme est rō nō essendi.

Sed considerandum est ꝙ materia perditionē forme per se: ⁊ pmo: appetere nō potest: qꝛ tunc per se ⁊ primo appeteret non esse ⁊ corruptionem suā: ꝙ est impossibile: sed appetit dictam perditionem scdario: ⁊ ex consequenti: appetēdo. s. aliam formam: que non potest cum alia insimul in ipsam stare: a pmo igitur ad vltimū deducendo ratio corruptionis sumit̄ a materia: ⁊ ex eo ꝙ eque immediate est in potētia ad plures formas: quas in eadem parte non potest insimul habere: sed successiue tm̄. ¶ Quāuis aūt sic corruptio reducatur in materiam: non tñ propter h dōm est ꝙ actio reducit̄ in ipsam: qꝛ corruptio non est actio proprie: sed passio: qꝛ per actionem aliquid ponitur in susceptiuo: per corruptionem vero actus in ipso nō ponitur sed tollit̄. ¶ Sed tūc statim dubitatio occurrit de effectibꝰ causalibꝰ: ⁊ qui dici cōsueuerūt contingere pp materie necessitatē: sed h non tollit veritatem supra declaratā. Non eni tales effectus dicūtur propter materiam contingere: qꝛ pueniant ex actione aliqua progrediente a materia: qꝛ a materia: vt dictum est: nulla actio progredit̄: sȝ dicūtur esse ex necessitate materie: qꝛ pp aliquā dispōnē: vel supfluitatis in materia: vel diminutionis: vel alicuius taliuȝ impeditur actio agētis: ne finē itētū sub oīmoda pfectiōe psequat̄: vñ pp h nō cogimur ponere mãȝ agētē: sȝ actionē agētia tm̄ impeditam ex ipeditudine mãe.

¶ Qō q̄rta.

Quarto posset aliquis dubitare vtrū dicendū sit formaȝ peruenire ex necessitate materie: videt̄.n. ꝙ sic: qꝛ ad dispōnem mãlem mãm necessitãtē: sequit̄ de necessitate formã: ⁊ diuersas dispositiones materie forme diuerse pseqūtur: videt̄ ergo sȝ h ꝙ forma sit pñs nãȝ materie.

Ad istam qōnem dōȝ est ꝙ forma nō seqt̄ nãȝ mãe necessario. Hoc aūt pōt dupl̄r declarari. Et prima quidē declaratio sumit̄ ex cōparatione formaꝝ naturalium ad formas mathematicas: forma.n. que sequit̄ naturā entis sibi non dicit̄ sibi dari: vt ipsuȝ sit nobilius: sicut apparet de forma mathematica. Non enim dicimus ꝙ linee exeuntes a centro circuli ad peryferiam sunt equales: qꝛ circulo sit nobilius: sed solꝰ h iō est: qꝛ ad naturā circuli h sequitur de necessitate. Siliter etiā nō dicimꝰ ꝙ triāgulus hȝ tres angulos eq̄les. d. rectis: qꝛ ipsi sit nobilius ⁊ melius: sed h hȝ: qꝛ cōsequit̄ de necessitate nãm propriā ipsius. Sic igr̄ manifestū est ꝙ in formis mathematicis: que secunt̄ naturā sibi: necessario non inuenit̄ nobilius: h aūt inuenit̄ in formis naturalibus: videmus.n. ꝙ perfectis aialibus melius est habere aiaȝ ractiuā: quo possint pītraria corrūpentia discernere: ꝙ nō habere. Quia igitur i formis mathematicis: ex eo ꝙ sibi naturā consecūtur necessario: nō inuenit̄ melius ⁊ dignius: h aūt non inuenit̄ in formis naturalibus: possumus per hoc euidēter cōcludere: ꝙ forme naturales nō cōsecūtur materie naturā necessario. ¶ Scda aūt declaratio sumit̄ ex operatione formarū substãtialiū ad ipsas dispositiones: quas ponūt in materia. Dictū est.n. supra in qōne ꝙ ad diuersas dispositiones materiā necessitãtes: secūtur in materia diuerse forme: ⁊ nō solꝰ h: sed etiā materia diuersificationem accipit: si igit̄ ostendere possumus ꝙ illaꝝ diuersaruȝ dispōnū causa sit magis forma ꝙ̄ materia: statim ostēsum erit ꝙ materia ⁊ materie diuersitas magis consequit̄ formā ⁊ diuersitatē eius ꝙ̄ econuerso. Illud autē de facili apparet. Cū.n. ille dispōnes sint accidentia: ⁊ substantia sit causa accidentiū. Necessariū est ꝙ tales dispōnes sbaȝ subiecti cōsequant̄. Et qꝛ ipse in diuersis sunt diuerse: necessariū est ꝙ cōsequant̄ substãtiaȝ rōne eius: per ꝙ ipsa substantialiter diuersificat̄ in diuersis: h aūt nō fit per materiaȝ: sed per substãtialē formā. Mã enim est vna per essentiā omniuȝ generabilium: forme pō in eis sunt essentialiter diuerse: vnde euidenter pcludit̄ ꝙ nō mãm: sed formā ille dispōnes cōsecūtur: ⁊ per pñs nō forma ⁊ diuersitas formaꝝ sequitur materiā ⁊ diuersitatē eius: sed magis econuerso. Et ppterea cōmētator dicit in secūdo de aīa: ꝙ melius est existimare ꝙ causa i diuersitate mãe est diuersitas formaꝝ: nō ꝙ diuersitas mãe sit cā in diuersitate formaꝝ: ⁊ per h patet responsio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Sed impossibile est ista hunc habere modum ⁊c.

¶ Lectio. xij. ¶ Qō prima.

Hic primo queri posset: vtrum necessarium sit ponere ꝙ natura agat propter aliquid: videtur enim ꝙ non: qꝛ de necessitate agit natura qcquid agit: vnde videt̄ ꝙ magis sit dicendū ipsaȝ agere pro eo ꝙ nō agere non pōt: ꝙ̄ ꝙ agat propter finem assequendum.

Ad istam qōnem dōm est: ꝙ necessariū est ponere ꝙ natura agat pp aliqd. Hoc autē primo possemus ex eo declarare ꝙ finis est ratio agendi: ⁊ ideo subtracto fine: in rebꝰ naturalibꝰ: subtraheret̄ de necessitate cē agēs. Quia ergo agētia per se ⁊ etiā per accñs inuenimus in rebus naturalibꝰ: necessariū est pcedere ꝙ ipsa natura agat pp aliqd. Sed h ōnsio magis diffuse fuit

supra declarata: hāc etiā rōnē tāgit in p̄cedēti lectione cōmētator. d. q qui nō cōcedit naturaz agere pp aliqd negat principiū finale: ꝛ negat materiā esse pp formaz ex quo sequitur ipsum negare agēs. Generās. n. nō gene tur: nisi pp aliqd. ¶ Scd̄o aūt possumus idē declarare ex habitudine instr̄alis agēns ad agēs principale. Ad cuius intelligētiā ꝯsiderādū est: q cū instr̄m non agat nisi ab alio motum: actio ꝛ motio instr̄i tota principaliter ꝛ maxime attribuit̄ p̄cipali agenti. Si ergo actio instrumēti dicat̄ frustra fieri: ꝛ nō pp alicuius finis intentionē cū ipsa: sicut dictū est: agēti primario maxime tribuat̄: sequet̄ necessario agēs principale seu motorez instrumēti agere absq illius finis intētione. Quēadmodum si sectio progrediēs a serra dicat̄ non fieri pp aliqd: necessariū erit cōcedere q ipse secās: qui mouet serrā ad secādū: preter intētionē faciat istud totū. Nūc aūt ita est: q nā tota est instr̄m intelligentie. Sicut. n. dicit Simplicius in cōmēto celi ꝛ mūdi. Nā nō expns ante mobile aliunde mota mouet: pp q nihil magis mouere q moueri dicet̄ vtriq. Mouēs aūt motū instr̄m est motoris nō moti: a quo ipsum mouet̄. Est aūt intelligētia mouēs nō motū a quo tota mouet̄ nā. Est igit̄ natura intelligētie instr̄z: ꝛ opus nāc est intelligētie tribuēduz. Unde ꝛ cōmētator dicit q opus nāe videt̄ eē opus intelligētie. Si ergo dicat̄ opus ꝛ actio nāe nō esse pp aliqd: necessariū erit ꝯcedere ipsaz intelligētiā a q tota natura mouet̄: nō agere ex itētione. Eo igit̄ ipso quo oēs ꝯcedūt intelligētiā agere ex itētiōe: necessariū hn̄t ꝯcedere nām ēt: q̄ē istrumentū ipsum agere propter aliquid.

Et propter istam rónem

dicit commētator in h lib. q nisi h concesserit diuinus non poterit ꝓbare q deus hz sollicitudinē circa ea que sunt h: pro tāto etiaz dicit Tho. videt̄ q ista qō valeat ad qōnē de ꝓuidētia. ¶ Tertio aūt idem declarari pōt ex eo q supra dictū fuit in nālibus melius ꝛ dignius inueniri. Sicut. n. albius dicat̄ q propinquius est albo simplr ꝛ maxime: sic etiā ꝛ id in quolibet gn̄e d̄r melius q ꝓximius est ei q est optū in gn̄e illo. Bonū aūt ꝛ optimū est finis: vnde manifestū est q melius nō d̄r in nā lib⁹: nisi solūmō pp finē: ꝛ ꝓpterea cōmētator dicit q nobilitas nō accidit forme: nisi s̄m q est finis. Eo igit̄ ipso q melius ꝛ dignius inuenit̄ in nālibus: necessariū hēmus ꝯcedere ipsam nām nō facere q facit: pp necessitatē materie: sed magis pp intentionē alicuius finis. Et hec est q dicit cōmentator in libro isto q animalia testea: si nā nō intendisset custodiā: deberet descendere in tis pars testea: vt potē q grauior est: ꝛ grauia quātū est de necessitate māe debent ceteris subsidere. ¶ Quarto aūt pōt hoc idē ēt declarari ex habitudine entis nālis ad eē. Actus. n. essendi est bonū ꝛ perfectio oiuz existentiū. Inclinat̄ aūt vnūqdq in perfectionē ꝛ bonitatē suā. Et q talis inclinatio d̄r appetitus: ꝯsequitur q vnūquodq appetat esse suū: ꝛ in ipso esse sibi debito conseruari. Et que possunt quidem perpetuari in indiuiduo: desiderāt naturali necessitate in indiuiduo perpetuo cōseruari. Que autem in indiuiduo perpetuari nō possunt: appetūt perpetuari in specie: ex tali aūt appetitu ꝛ inclinatione hn̄t nālia agētia q ꝓducant sibi silia in specie. Sine h enim in specie perpetuari nō possent. Manifestū est igit̄ q pp appetitū ꝛ desideriū boni agūt agentia nālia: hāc aūt rōnē tangit cōmētator in scd̄o de aīa: vbi dicit: sollicitudo diuia cū nō potuit facere generabile permanere s̄m indiuiduuz: miserata est in dādo ei virtutē qua pōt ꝑmanere in specie: ꝛ pax ifra oīa ingt desiderāt ꝑmanētiā sempiternā: ꝛ mouet̄ ergo ipsaz s̄z q innatū est nāe eoꝝ ad recipiēdū. Et pp hūc finē agunt oia entia que agūt naturaliter.

Ad argumentum

ergo in cōtrarium dicendū est: q nō obstante h q nā agit de necessitate: adh natura agit pp aliqd: vt infra: si deus voluerit ostendetur.

Qō scd̄a.

Secundo

posset esse dubiū: vtrū sit veꝝ: q oia que fiūt fiunt a casu: vel pp finē: videtur. n. q nō q ea que fiūt a casu sunt ꝯtigētia in paucioribus. Sunt aūt plurima nō in paucioribus: sed frequēter: imo etiā equaliter ꝯtingentia cū illis que fiūt: nec per se intēta: nec tn̄ ipsa per se: sed per accn̄s intēdūtur: quēadmodum corruptio per accidēs est intenta: ꝛ tn̄ semper cū ipsa generatione ꝯtingit: q generatio vnius est corruptio alterius: ꝛ q ea que frequēter ꝯtingūt: nō veniūt a casu: vt predictū est: concludit̄ q nō sit veꝝ oia q fiūt: aut fieri a casu: aut pp finē.

Ad istam qónem

dicūt aliqui: q supposito nām pp finē agere: triplicē effectuū cāz assignare possum⁹ q finē casum ꝛ necessitatem māe. Si aūt nā nō ageret propter aliquid: vel nihil fieret: vel qcquid fieret esset casuale. ¶ Sed quāuis q scd̄o dicit̄ veritatez hēat: vt supra declarauimus: imo etiā simpliciter verū est q omnino nihil fieret actione naturali: si nā propter aliquid nō ageret: quātū tn̄ ad propositā qōnem spectat non cogimur ꝓpōnem prius positam assumere. Omnia eniz que fiunt: aut raro eueniūt: aut nō raro: sed semper vel frequēter. Quod si raro eueniant: ꝛ per ordinē ad cāmt tūc necessario eueniūt a casu. Si aūt eueniāt semp vel frequēter: tūc aut erūt propter se intenta: aut de necessitate ꝓpter aliud. Et quocūq istoꝝ duoꝝ modoꝝ dicat̄ ipsa dicētur propter finē fieri: aut. s. q ipsa met sunt finis: vt potē: si fuerit per se intēta: aut q pp id intendōtur ꝛ fiūt q est finis. Ita q s̄z viā istā absq nulla alia verboꝝ multiplicatione dicere haberemus: q oia q fiunt aut casu fiūt aut propter finem.

Ad argumentum

ergo in contrarium dd̄m est q quāuis corruptio nō sit pp se intēta: nō tamen ideo sequit̄ q non fiat propter finē. Quia ꝛ illa que propter finē fiūt nō sunt propter se intenta: sed magis propter aliud. Et corruptio quidez vnius intendit̄ propter generationez ꝛ est alterius. Et q h esse finis est: apparet q corruptio est de his que fiunt propter finem.

¶ Textus.

¶ Omnino aūt ars alia qdē ꝑficit: qō nā nō pt operari.

¶ Qō tertia.

Tertio

posset esse dubiū: vtrum ars perficiat nām: ꝛ videt̄ q nō q perfectio nālis tota per p̄ncipia naturalia habet̄: cū nā non deficiat in necessariis. Ars aūt nō est de numero talium p̄ncipiorum. Igitur nec debet esse de numero perficientium naturam.

Ad istam qónem

dd̄z est q ars perficere habet nām quodāmodo: cuius declaratio est: q talis habitudo dz esse forme artis ad nām nālē: qualis est habitudo artis ad itellectū: in quo est: vt in subo: qui qdē intellectus potētia quedā nālis est. Ars aūt ad intellectū sic se hz: q est qdā perfectio ipsius. Perficit̄ aūt intellectus sciētiis ꝛ artib⁹: cū per artes ꝛ sciētias potentialitas eius ad actū reducat̄. Igit̄ ꝯsilimodo dicere

debemus

debemus q̃ forma artis ipressa in mã fit q̃dã ꝑfectio ipsius. Est.n.oĩno rõnabilis ista ꝑña: vt vʒ dicamus: q̃ sicut forma artis expressa in mẽte artificis perficit ei⁹ intellectũ: sic etiã forma artis ipressa in mã perficit ipsum ꝓpriũ subm. Nã ꝛ per ipsum h̃ sbm reducit̃ de potentia in actum. ¶ Ad argumẽtum ergo in cõtrariuʒ dõm est q̃ ꝑfectio nãlis per ꝑncipia nãlia hr̃tur. Sed ꝑfectio artis est ꝑfectio supaddita ꝑfectiõi nãli: ꝛ ideo cõsi nõ hr̃tur per nãlia ꝑncipia: nõ dʒ esse mirum.

Est autem h̃ ꝯsiderandũ q̃ est q̃dã perfectio ad quã ꝯtigi põt per actionẽ actiuaꝝ ꝛ passiuaꝝ qualitatũ: ꝛ tale perfectionem nõ sol' ars: sed ẽt nã põt facere: sicut pʒ de perfectione sanitatis. Quedã vero est alia mãe perfectio: ad quã pertingi nõ põt per actionẽ dictaꝝ qualitatũ: sicut pʒ de perfectione domus. Et q̃ natura nihil efficit: nisi mediante dictarum qualitatũ actione: ideo tales perfectiones ars potest inducere ꝛ non natura.

¶ Textus.

¶ Peccatũ aũt fit: ꝛ in his que sunt ẜm artem ꝛc.

¶ Lcõ.xiiij. ¶ Qõ prima.

Hic primo posset esse dubiũ vtrũ ex monstris in natura ꝯtingẽtibus argui possit nãm ipsam ꝓpter aliqd nõ agere: videt̃.n.q̃ sic: q̃ talia mõstra nõ fiũt ꝓpter aliqd: ꝛ tñ constat q̃ ex actione ꝓueniunt nãe: ergo videt̃ per talia monstra posse optime ostẽdi q̃ natura nõ agat propter aliquid.

Ad istam qõnem dõm est: q̃ non solũ ex talibus mõstris: nõ põt demõstrari naturã nõ agere ꝓpter aliquid: sed etiam ex ipsis euidentissime oñdit̃ ꝯtrariũ.

Ubi considerandum est q̃ põt ꝯtingere pcĩn in actione agentis cuiuscũq̃: siue intelligẽtialis: siue nãlis: h̃ autem videri potest: si consideraf̃ qd per peccatũ importet̃. Nõ.n. importat nisi quẽdam ordinis ꝛ rectitudinis defectũ: põt autem cẽ causatũ a rectitudine aliqualiter deficere: q̃ cum nõ sit essentialr̃ regula: ꝛ rectitudo ipsa: non habʒ ad eãʒ necessariã oĩno habitudinẽ. Sed ꝑma cã: q̃ ẽ ẽntialr̃ regula: ꝛ rectitudo est: sicut ipsa sibi deficere nõ põt: sic ẽt nõ põt cadere a rectitudine: est igit̃ sic dõm: q̃ q̃cqd non est essentialr̃ ipsa regula sue actionis: põt pati in sua actione defectũ rectitudinis: nihil aũt creatũ est essentialr̃ regula opationis sue: vnde mãifestũ est: q̃ omne creatũ põt defectuʒ rectitudinis pati in actione sua: ꝛ per ꝯñs põt ois creatura alicui peccato subiacere: sola autem prima cã nõ potest pati aliquod pcĩn: q̃ quãuis id q̃ nõ est ipsa rectitudo: sed rectitudinẽ ꝑticipat ab alio possit defectũ rectitudinis habere: ipi tñ rectitudini nihil põt de rectitudine deficere: ꝛ ꝑma causa: vt iã diximus: est essentialiter ipa rectitudo. ¶ Est aũt ꝛ alia specialis cã: ꝓpter quã in nãlibus potest ꝯtingere talis rectitudinis dfectus: que põt esse duplex: vna quaruʒ est ipsum materie impedimẽtum. Nam quãuis forma in agentẽ nãli perfectio sit sub debita rectitudine: si tñ materia non fuerit vsquequaque ꝯueniẽs ad eius rectitudinẽ recipiendã: nec fuerit perfecte subiecta diuino agẽti: recipiet̃ forma in ipsa sub aliquo defectu dicte rectitudinis: q̃ receptum est in recipiẽte per modũ recipientis: ꝛ non per modũ recepti: quẽadmodũ etiã: ꝛ si forma regule in mẽte artificis sit recta: i ligno tñ tortuoso nõ põt recipi sine aliquo rectitudinis defectu. Alia causa sumit̃ ex aliquo defectu in ꝑncipio actiuo. Nã mensuratur ꝯditio actionis: ꝛ per ꝯditionem eius: q̃ est ratio ꝛ principium agendi: ꝛ ꝓpterea si in principio actiuo sit defectus: erit defectus aliquis etiã in actione ei⁹ quẽadmodum si calor: quo mediante virtus formatiua mãʒ trãsmutat in generatione aĩalis fuerit debilis: inuenit̃ in aĩali genito esse aliq̃s defectus: ꝛ est simile in agente artificiali: si.n. medicus nõ perfecte: sed defectiue artẽ medicine hẽat: inuenit̃ deficere ꝛ peccare in curãdo. His igitur visis pʒ de facili q̃ ex talib⁹ peccatis possumus arguere q̃ nã agere dʒ ꝓpter aliqd. Dictuʒ est enim q̃ pcĩn importat ordinis ꝛ rectitudinis defectuʒ talis aũt ordo ꝛ rectitudo nõ importat nisi certã ꝛ cõuenientẽ habitudinẽ ad aliqd determinatum. Si ergo ꝛ actio nature nõ haberet ad aliqd determinatuʒ certaʒ habitudinẽ: non haberet determinatũ ordinẽ ꝛ rectitudinẽ: nec per ꝯñs ꝯueniẽtiaʒ ex actione eius vnã plus q̃ reliquã rectã ꝛ ordinatã diceret̃: eo igitur ipso q̃ peccatũ est in opib⁹ nature: ꝛ pcĩn defectũ iportat ꝯueniẽtis habitudinis ad aliqd: necesse est nature actionẽ ad aliqd certã cõuenientem habitudineʒ habere: q̃ nihil aliud est: q̃ ꝓpter aliquid naturam agere.

Ad argumentuʒ ergo in contrarium dõm est: q̃ lʒ peccata nõ fiant a natura: vt intenta: nõ tñ aliunde peccata dñr: nisi q̃ recessum ponũt ab intento: verum magis tale argumẽtũ oppositũ ꝯcludit q̃ ꝓpositum.

¶ Qõ secunda.

Secundo posset aliquis querere verũ argumẽtatio quã facit phs sit ꝯueniens: q̃ñ dicit: q̃ si nã nõ agit ꝓpter aliquid: sicut ꝯtingit esse mõstrũ ex vna parte apparens vnum aĩal: ꝛ ex altera apparens aliud: sic etiã ꝯtingeret ꝛ quoddã mõstrũ eẽ ex vna parte apparẽs aĩal: ꝛ ex altera apparẽs arbor. ¶ Posset.n. aduersari⁹ dicere: q̃ maior est ꝓximitas aĩalis ad aĩal: ꝛ aʒ in mã q̃ etiã in modo generationis: q̃ sit ꝓximitas aĩalis ad arborẽ: ꝛ idcirco cõsi illa cõiungũtur: ꝛ nõ ꝑꝑ h̃ ꝯcludi põt q̃ etiam aĩal ꝛ arbor coniungantur.

Ad istam qõnem dicũt aliqui: q̃ magis ꝛ minus ordinatũ attẽdit̃ ꝑ respectũ ad id q̃ est regula cũctorũ ꝛ q̃ h̃ est finis: idcirco necessariũ est q̃ subtracto fine remanẽt oĩa eque ꝯueniẽtia ꝛ eque ordinata.

Sed quãuis iste processus veritateʒ aliquã ꝯtineat: nõ tñ vr̃ soluere obiectionẽ factã: lʒ.n. magis ꝛ minus ordinatũ attẽdit̃ ex respectu ad id q̃ ẽ regula cũctoꝝ: maior tñ cõuenientia: ꝛ maior diuersitas in mã: nõ attẽditur: nisi ex ordine ꝛ respectu ad mãm. Unde adh̃ videtur stare argumẽtũ: q̃ si aĩalia cõicant in mã adinuicẽ nõ aũt cõicãt cũ arboribus: poterũt adinuicem coniungi absq̃ eo q̃ in plãtis q̃ñq̃ cõiũgant̃. Et idcirco dõm ẽ q̃ antiqui rõnẽ de talib⁹ mõstris nõ ide sumebãt: q̃ ẽ ꝯuenire in mã: sed cã totã accipiebãt: ex eo q̃ dicebant nãm ꝑꝑ aliqd nõ agere. Et ꝯtra h̃ dirigit̃ ꝓcedit argumẽtatio phi. Nã si tota cã ꝑꝑ quã ꝯtigũt h̃ mõstra i nã est: q̃ nã nõ agit ꝑꝑ aliqd: nulla tũc rõ assignari poterit: q̃re nõ fit mõstrũ apparẽs ex vna pte arbor: ꝛ ex altera aĩal: sicut sit monstrũ vnũ aĩal apparens ex parte vna: ꝛ aliud ex alia: precipue cũ nec aĩal irrõnale: nec plãta ẜm eos agat ꝓpter aliquid: ꝛ cũ minus ẜm veritatẽ sit euidẽs plãta q̃ aĩal propter finẽ operari.

Dicendũ est igitur q̃ ratio phi optia est ad ꝯdicẽdũ illis q̃ de talib⁹ mõstris totã cãm assumebant ex eo q̃ dicebant naturã propter aliqd non agere.

¶ Textus.

¶ Omnino autem destruit sic dicens que natura ꝛc.

¶ Qō tertia.

Tertio posset aliquis forte dubitare verū scd̄m motiuū antiquoꝝ aliqd ꝯcludat: ꝛ videt̄ ꝙ sic: qꝛ necessitas que est ex fine est necessitas sumpta a posteriori. Sꝫ antiquoꝝ ratio ostendebat in naturalibus necessitatē esse a priori: qꝛ materia ꝛ agens sunt cause priores: ꝛ statim cū ꝯiūgūtur in dispositione illa: in qua vnū est natū agere ꝛ reliquū pati: subsequtur de necessitate actio: igr̄ poterat ratio ꝯcludere: vt videt̄: ꝙ necessitas naturalis actionis non ex fine: sed aliunde sit sumenda.

Ad istam qōnem dōꝫ est ꝙ non obstante eo ꝙ est naturaꝫ de necessitate agere: opꝫ ipsam operari propter aliquid: finis.n. est bonū: bonū vero est obiectum appetitus. Obiectum autem cuiuslibet potentie: sic ipsam determinat: ꝙ necessitat eam ad inclinationem in ipsum: quēadmoduꝫ visibile sic habet determinare potentiam visiuam: ꝙ ipsa talis potētia non pōt in ipsuꝫ nō inclinata esse. Illud igitur bonū ꝙ est obiectum primū appetitus cuiuscūq;: appetitū ad se necessario iclinat: ꝛ facit eum sic ad se concurrere cū impetu: ꝙ ab eo diuertere non potest ad aliquid: in quo non reseruetur ratio ipsius exīter aut apparenter. Et qꝛ ipsum agere ad finē est ad finē tendere: patet ꝙ quantūcūq; agens naturale de necessitate agat: nō tn̄ propter h̄ concludi potest ꝙ non agat propter aliqd: sed magis ꝯcludendū est ꝙ in suū finē de necessitate currat. ¶ Hoc aūt ꝛ de agente naturali maxime manifestum est: qꝛ non seipsum determinat ad finem: sed ad hunc determinat̄ ab eo: a quo determinatā accipit naturaꝫ. Quod autē nō se determinat ad finem: sed ad ipsum ab alio determinatur in potestate sua nō habet diuersitatem ab eo.

Dicendum est igitur ad argumētum ꝙ magis concludit ꝓpositum nostrū q̄ oppositū: subtracta enim necessaria ꝛ vniformi determinatione finis: subtrahitur necessitas ꝛ vniformitas actionis. Et si vniformitas actionis ponit̄: opꝫ ꝙ ponatur vniformitas in fine ꝓprio dico ꝛ nālī ipsi⁹ nālis actionis.

¶ Textus.

¶ Inconueniens autem est non opinari ꝛc.

¶ Qō quarta.

Quarto posset alicui forte esse dubium verum tertium motiuū antiquorum aliquid cōcludat: videtur enim ꝙ sic: quia qui finē non cognoscit nec inuenitur deliberare ad habendam de fine certitudinem: natura aūt qꝛ cognitione caret: nec finem cognoscit: nec etiam deliberat in ipso: vnde non videtur propter finem agere.

Ad istam qōnem dōm est ꝙ non obstante hoc ꝙ natura de fine non deliberat: tn̄ dicere possumus naturam ꝓpter finem operari. Huius aūt prima declaratio est: ꝙ quantūcūq; de agente principali poni possit ꝙ agat ex deliberatiōe: nō tn̄ hoc ponere de eius instrumento: cum tamen actio instrumēti fiat propter aliqd vt supra declarauimus. Cū ergo natura sit instrumentū intelligētie: quātūcūq; ipsa natura agat: propter finem: ꝛ ipsa etiam intelligētia deberet: non tn̄ ꝓpterea opꝫ ponere naturā ex deliberatione agere. ¶ Secūda autem declaratio eiusdē est: qꝛ agens nō indiget deliberatione: nisi qn̄ finis non est certus ꝛ determinatus. Sed finis ad quē tendit actio nature certus ꝛ determinat⁹ est. Nō igitur ad agendum propter finem natura indiget deliberatione. Unde ex eo ꝙ natura non deliberat ꝛ semper idem facit: nisi aliquid impediat: nō est ꝯcludēdum ꝙ ipsa nō agat ꝓpter finem: sed magis ꝙ agat propter finem certum ꝛ determinatuꝫ. Tertia vero declaratio eiusdem est: quia videmus in agente artificiali: ꝙ tunc tn̄ deliberatione indiget: cū non hꝫ perfectā artem: que est ratio ꝛ principiū agēdi. Quemadmodū qui nō hꝫ bene arteꝫ scribēdi: deliberat de formatione litterarū: de quaruꝫ tamē formatione nō deliberat ille qui artem scribendi bene habet: ꝛ tn̄ cōstat ꝙ oē agēs artificiale propter finem operat̄: vnde manifestū est ꝙ nō deliberare: nō facit actionem nō esse ꝓp finē.

Ad argumentum ergo in contrariū pꝫ responsio. Nō.n. opꝫ ꝙ natura deliberet ad habendam certitudinem de fine: qꝛ sibi naturaliter est determinatus.

¶ Textus.

¶ Quod autem ex necessitate est ꝛc.

¶ Qō prima.

Hic posset primo aliquis dubitare de eo ꝙ Tho. h̄ dicit: necessitatē qō sumit̄ ex causis prioribus eē necessa: nō simpliciter: videtur.n. h̄ esse falsum: qꝛ in quinto metb. ipse dicit: ꝙ necessitas: que sumitur ex mouēte: non est necessitas absoluta: sed ex suppositione. Mouens autem non est causa posterior sed prior.

Ad hoc dicendum est ꝙ duplex necessitas cōsueuit assignari: qꝛ necessitas ꝯñe: ꝛ necessitas ꝯsequentis: ꝛ si vniuersalius loqͥmur: possumus ꝓ necessitate ꝯsequentis accipere necessitatē propositiōis. Nā ꝯñs ibi sumit̄ pro cōclusione: ꝯclō vero ꝛ propositio sunt idem in suba: ꝛ differunt sola ratione. Si ergo loquamur de necessitate propositionis: dōm est tunc ꝙ illa propositio necessaria est simplr̄: cuius pdicatū est in ratione subiecti: vel subiectum in ratione pdicati. In pdicatione aūt ſm sc: pdicatū qō recipit subiectū in ratione sua est proprietas subiecti: pdicatum vero ꝙ in tali predicatione cadit in ratione subiecti est intrinsecū ꝛ essentiale sibi. Essentiale aūt predicatuꝫ oꝫ ꝙ sit sumptuꝫ ab aliquo principio essentiali ꝛ intrinseco: ꝙ non est nisi forma vel materia. Pdicatum etiam ꝙ recipit subiectum in ratiōe sua: opꝫ ꝙ substātie gratia alicuius sibi intrinseci principij cōueniat: qꝛ ꝛ essentia subiecti principiū ꝛ causa est qddītatis omniū ꝓpriarū passionū eius. Quia ergo principia intrinseca subiecto sunt materia ꝛ forma. Necessariū est ꝙ necessitas ꝓpositionis absoluta attēdat̄: aut ex forma: aut ex materia. Ex alijs autem causis: que extrinsece sunt: non sumitur talis necessitas simpliciter: sed ex conditione tn̄ sicut per exempla melius apparet. Nam si ista propositio: h̄ est rationale: est necessaria simplr̄ ſm sc: qꝛ in rōne essentiali hoīs claudit̄ forma: ex qua rationalitatē habet. Eadem etiam ratione est ista necessaria: qua dicitur hō est risibilis. Ista etiam ꝓpositio hō est corpe⁹ est necessaria simpliciter ꝛ ſꝫ se: qꝛ de ratiōe ēentiali hominis ē mā corpea: vnde omnes dicte ꝓpōnes ſꝫ se vere ꝛ necessarie inueniunt̄. Si aūt dicat̄: dies est: nō est ꝓpositio necessaria: qꝛ nec in ratione predicati: nec in rōne subiecti claudit̄ aliqd: ꝓpter qō pdicatuꝫ eius ꝛ subm habeāt necessariā habitudinē adinuicē: depēdet enim verificatio ipsius ex efficiente: ꝙ est causa intrinseca ꝙ si

feca: q si non supponatur in certa dispositione se habere non erit vera propositio: et idcirco dicta ppositio nõ est necessaria: nisi presupposita influentia luminis a sole in nostro emisperio. Et ad 3 eandem rationem non est necessaria simplr ista propositio: hoc respirat: sed necessitatē accipit supposito q debeat in esse conseruari dico naturaliter. Quod aũt hõ sit aial: vel rõnale: vel risibile: necessariũ est simplr sm se: nulla alia suppositione facta: vt pz ex predictis. De tali aũt necessitate. Tho. dicit in quinto meth. q sumitur ex causa aliqua intrinseca: si debet esse necessitas absoluta. Si vero accipiatur a cã extrinseca erit necessitas ex suppositione. ¶ Secundo autẽ modo loquendo de necessitate: omne illud q necessario infertur ex prioribus dicit necessario simpliciter inferri. Quod autem necessario infertur ex posterioribus: dicitur inquantũ huiusmodi inferri necessario ex suppositione et sm quid. Nam quẽadmodũ q demonstrat ex prioribus dicit demõstrari simplr: et q demõstrat ex posterioribus demõstrari dicitur sm quid: sic etiaz illatio illa dicit necessaria simpliciter: que a posterioribus necessitatem hz. Quia vero necessitatem hz a posterioribus dicitur necessaria sm quid tñ: et sic tam Tho. q phylosophus h de necessitate loquitur.

¶ Textus.

¶ Sed tamen non sine his quidem factum est &c.

¶ Qõ secunda.

SEcundo posset esse dubiũ vtrũ ista necessitas pñs sit in naturalibus sumẽda ex materia: videtur. n. q sic: qz aliquid et de necessitate corruptibile ex materie natura demonstrat.

Ad hoc dicendum est q necessitas consequentie in rebus naturalibus non solum a posterioribus sumi potest: sed etiam a prioribus: quia aliter naturalis non posset per omnes causas demonstrare: verũ est autem q quedam sunt que non possunt necessario inferri: nisi ex posterioribus: et talium necessitas non est sumenda ex materia: sed magis ex fine: quẽadmodũ si materia precipsit: non est necessarium hanc formã esse: qz potest materia precipsiẽs stare sub forma opposita: de talibus igitur intelligendũ est q ratio necessitatis sumenda est a posteriori. Sunt autem quedã alia que necessario ponuntur posita materia vel forma etiam sm q est causa prior: huiusmodi sunt proprietates multe rerum naturalium: vt puta esse corruptibile et generabile: necessario ponuntur posita materia: q̃ immediate respiciente multas formas. Similiter etiam posse sentire necessario ponitur aiali posito: et posse rõcinari necessario ponit ad põnẽ hominis. Et iõ rõ necessitatis talium bene sumi potest ex prioribus: sicut necessario infertur q hõ sit generabilis et corruptibilis propter id q materiã supradictam habet. Necessario etiã infertur q sit aptus ad ratiocinãdum: propter id q habet animam rationalem. ¶ Ex dictis autem apparet q nihil est dictu: q quidam sunt effectus: nõ principaliter intenti a natura: vt mors et corruptio: et talium necessitas sumitur a materia. Quidam vero sunt effectus a natura principaliter intenti: vt generatio et taliuz necessitas a materia non sumitur. ¶ Ut enim dictum est ratio necessitatis non solius corruptionis: sed etiaz generationis sumi potest a materia. A fine etiaz sumi potest necessitas nõ tm generatiõis: sed etiã corruptionis vt postea patebit: quia quamuis ipsa non sit propter se intenta. Veruntamen est intenta propter aliud: sive propter finem.

¶ Textus.

¶ Est autem et in doctrinis necessarium &c.

¶ Qõ tertia.

TErtio posset esse dubiũ vtrũ naturalis semper debeat potissime demonstrare: si facere debeat potissimam demonstrationem: videtur enim q non: qz iam dictum est: q ratio necessitatis multorum sumitur in naturalibus ex forma et materia: ergo ad minus ista poterunt potissime per materiam et formam demonstrari.

Ad istam qõnem dõm est: q potissima omnium demonstrationũ phyticarum est illa: que datur per causam finalem: huius autem ratio est: quia potissima demonstratio maxime est illa: vt accipitur ex primo posteriorum: qua habita non contingit vlterius querere propter quid: Talis autem est sola demonstratio per finem data in rebus naturalibus. Nam si demonstretur equum esse generabilem et corruptibilẽ propter materiam: adh contingit vlterius querere propter quid equus habet huiusmodi materiam. Non eniz eam habet: nisi quia est conueniens sue forme: quia: sicut fuit superius ostensuz: materia instituta est in natura propter formam. De forma autem adhuc contingit vlterius querere in naturalibus: et propter quid habeat res ipsam Non enim forma dat seipsaz materie: sed sibi datur ab agente. Sed de efficiente adhoc restat querere propter quid dat talem formã: quia non dat ipsam frustra: sed propter finem aliquem: cum natura agat propter aliquid: vt supra dictum fuit. De fine vero vlterius propter quid non cõtingit querere: quia ratio finis est nõ q ipse sit propter aliud: sed q alia sint ppter ipsum: vt habetur in secundo methaphysice. Manifestum est igitur q sola demonstratio data per causaz finalez in naturalibus terminat perfecte questionem propter quid et id circo ipsa sola est in naturalibus demonstratio potissima. ¶ In mathematicis autem habita causa formali terminatur questio: quia non est in talibus considerare q forma sit data ab agente: et q sit data propter finem: eo q talia concernunt actionem et motuz: a quibus inueniuntur esse abstracta mathematica: et ideo in talibus non est demonstratio per causam efficientem et finalem.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendũ est: q quamuis aliquoruz necessitas sumatur proxime ex materia: contingit tamẽ materia habita etiaz de ipsa querere propter quid: et id circo causa materialis nõ facit in naturalibus potissimã demonstrationẽ.

¶ Explicit secundus physicor. Deo gratias. Amen.

¶ Incipit liber tertius physicorum.

¶ Textus.

¶ Cum aūt natura est pricipiū mot⁹ ꝛ mutatiōis ꝛc.

¶ Lectio prima. ¶ Qō prima.

Quoniam autē nā. Hic posset primo eē dubiū vtꝝ verum sit ꝙ ignorato motu sit necesse ignorare nām: vr̄.n. ꝙ nō: qꝛ ignorato effectu non est necesse ignorare cām. Motus autē est effectus nāe. Nō igiᷣ veꝝ est ꝙ ignorato motu sit necessariū ignorare naturam.

Ad istam qōnem dōm est: ꝙ natura cognosci non pōt: nisi cognito motu. Huius aūt declaratio est: qꝛ res cognosci nō pōt nō cognita rōne sua formali: quantūcūqꝫ per id cognoscaᷣ ꝙ ad eius rōnē mālr se habꝫ. Nāe aūt ita est: ꝙ essentia nuda: tam māe ꝙ forme: dicit id ꝙ est sicut mā̄le in rōne nāe: vt potē: qꝛ ex ea complemētū rōnis nature nō sumiᷣ: sed ex ordine: ꝛ rōne ad motū: formale aūt ē illud in rōne ex quo ei⁹ accipiᷣ cōplemētū. Ex ordine igiᷣ ꝛ relatione ad motū sumiᷣ formalr rō cōpleta nature: vnde manifestū est ꝙ quātumcūqꝫ nuda eēntia forme aut materie cognoscaᷣ: nisi tn̄ sciaᷣ relatio ꝛ ordo ad motū rō nature hēri ꝛ cognosci nō poterit. Relatio aūt nō cognosciᷣ nisi cognoscātur eius extrema: vnde nec ordo ad motū cognosci pōt non cognito motu. A pmo igiᷣ vsqꝫ ad vltimum deducendo manifestū est ꝙ natura cognosci nō pōt: nisi cognoscaᷣ ꝛ motus. Et est simile de potētia calefactiua. Quia eni formalis rō ei⁹ nō sumiᷣ ex calore: sed ex ordine ad calefaciēdū: ideo ipa cognosci nō pōt: si calefactio ignoraᷣ.

Ad argumētum ergo in contrarium dōꝫ est ꝙ nā nō noīat absolutam eēntiā māe aut forme: que sunt pncipia motus: sꝫ noīat eā sub rōne causantis ꝛ pncipiātis motū. Quāuis aūt absoluta essentia cause sciri possit nō scito effectu: eēntia tn̄ eius sumpta sub rōne cause: qūo ad effectū referᷣ sciri nō pōt: nisi sciaᷣ eius effectus: qꝛ nūꝙ cognosciᷣ respectiuū: nisi id cognoscaᷣ ꝙ terminat respectū ipsi⁹. ¶ Est āt ꝯsiderādū ꝙ hoc ꝙ h dr̄: ꝛ ab aduersarijs nō negaᷣ: valet ad ostēdēdū ꝙ mobilitas nō sit passio: sꝫ formalis rō subi scie naturalis.

¶ Textus.

¶ Nō est aūt motus preter res ad quas est motus.

¶ Qō secunda.

Secundo posset esse dubiū: vtrū sit veꝝ ꝙ mot⁹ ueniatur in plurimis pdicamētis: videtur.n. ꝙ nō: qꝛ cū pdicamēta sint ipermixta: id ꝙ est i vno pdicamēto: nō vr̄ ꝙ eē possit in alio.

Ad istam qōnem dōm est: ꝙ motus duplr̄ sumi pōt fm duo que claudūtur. Claudit.n. in se rē q̄dā ꝛ modū rei. Res aūt q̄ in ipso claudiᷣ est pprie res q̄ acqriᷣ per ipm: sicut appꝫ in dealbatiōe: que rē aliā ꝙ albedinē nō ponit: cuius declaratio est: qꝛ dealbatio nō est aliud ꝙ ipsa acqsitio albedinis. Per acqsitionē aūt albedinis res alia nō poniᷣ ꝙ ipsa albedo que acqriᷣ. Manifestū est igiᷣ ꝙ dealbatio rē aliā ꝙ albedinē nō ponit: veꝝ est aūt ꝙ ponit quēdā certū modū se habendi: qui nō poniᷣ solo noīe albedinis: qꝛ albedo tam suā simplr̄ ꝛ absolute dicit: dealbatio ꝓo dicit rē albedinis: nō simplr̄: sꝫ fm ꝙ stat sub q̄dā ꝯtinua acqsitiōe. Et sicut est de ipsa dealbatiōe: sic est vlr̄ de quolibet motu: qꝛ vlr̄ ois mot⁹ duo ponit: scꝫ rē q̄ acqriᷣ per ipm: ꝛ modū quēdā eēndi: qꝛ rē illā non simplr̄ ponit: sꝫ put stat sub acqsitiōe q̄dā. Si ergo motū accipiam⁹ q̄tū ad rē ꝙ ponit: cū nō ponat nisi rē: q̄ per ipꝫ acqriᷣ: vt dcm̄ est: sic in tot pdicamētis hꝫ eē: quot pdicamētoꝝ res p ipm acqrūᷣ. Qꝛ igiᷣ p cū p ꝛ p se acqriᷣ res sbe q̄titatis q̄litatis ꝛ vbi: pꝫ ꝙ h mō ipse mot⁹ in q̄tuor pdicamētis inueniᷣ. Si āt motus sumam⁹ quo ad modū eēndi sub quo formā ponit: erit sic in trib⁹ pdicamētis fꝫ tria q̄ iueniūtur i ipso. Nā mot⁹ ponit formā: vt ista est a mouēte: ꝛ sic est actio. Itē est attēdere in ipso ꝙ formā ponit in ente mobili receptā: ꝛ sic est passio. Itē attēdiᷣ i ipso ꝯtinua forē acqsitio: ꝛ sic ponit ꝯtinuū q̄dā successiuū: ꝛ sic est in gnē q̄titatis ꝯtinue. Qꝛ igiᷣ non fm idē est mot⁹ i diuersis pdicamētis: sꝫ fm diuersa: pꝫ ꝙ nō facit pmixtionē ꝛ ꝯfusionē pdicamētoꝝ: sicut i argumēto dicebaᷣ. ¶ Hoc āt itēdit cōmē. cū h dicit. Mot⁹ fm ꝙ nō differt a pfectiōe ad quam vadit: nisi fm magis ꝛ min⁹: necesse est vt sit de gnē illi⁹ pfectiōis. Motus.n. nihil aliud est ꝙ generatio ptis post aliā illi⁹ pfectiōis ad q̄ tendit motus: donec pficiaᷣ: ꝛ sit in actu. Unde necesse ē: vt mot⁹ q est in sba: inueniaᷣ in genere sbe: ꝛ mot⁹ q est in q̄titate in genere quātitatis. Scꝫ āt ꝙ est via ad pfectionē: ꝛ est alia ab ipsa pfectione: necesse est: vt sit gen⁹ p se: via.n. ad rē est aliud ab ipsa re ꝛ fꝫ h fuit positū pdicamētū p se.

¶ Qō tertia.

Tertio posset aliqs dubitare de h ꝙ mot⁹ poniᷣ h eē in sba: vr̄.n. h esse falsum: qꝛ in .v. ostendetur ꝙ in sba nō pōt esse mot⁹. ¶ Ad h breuiter dōm est fm ꝙ cōmētator dicit in .v. ꝙ in h tertio mot⁹ cōiter sumitur pro oi trāsmutatiōe sꝫ quē modū gnatio etiā ꝛ corruptio mot⁹ appellanᷣ ꝛ qꝛ tales trāsmutatiōes sūt in sba: id circo h diciᷣ motū in sba eē: vn̄ ēt phs nō dixit: moueᷣ aūt: sed mutaᷣ aūt oē ꝙ mutaᷣ ꝛc. In q̄nto autē sumiᷣ motus pprie fm ꝙ est acceptio partis forme: post aliā eius ptē prius acceptā: ꝛ sic vr̄ ibi ꝙ motus nō est in sba. Quia.n. forma substātialis est idiuisibilis: nō hꝫ ptē ꝛ partē: vt sic dici possit: ꝙ pmo accipiaᷣ vna pars eius: ꝛ postmodū alia: immo tota insimul accipiᷣ: ꝛ tota insimul abiciᷣ: vnde inductio eius: ꝛ abiectio non est motus eo modo quo motus dicit acceptionem partis forme post partem. Quāuis dici possit motus ipsum communiter sumendo pro omni transmutatione.

¶ Qō quarta.

Quarto posset esse dubium: vtrū motus sit genus: ꝛ videᷣ ꝙ non: quia genus non participatur per prius ꝛ posterius. Motus autem sic participari videtur: quia motus localis prius est omnium aliorum motuum.

Ad istam qōnem dōm est ꝙ motus potest accipi duplr̄: vt pꝫ ex predictis: qꝛ vno modo quantum ad rem que poniᷣ per ipsū: ꝛ quia hec res non est res vni⁹ pdicamēti: vt supra patuit: nō potest h modo ipse motus esse genus vnū. ¶ Alio vero modo sumi potest fꝫ ꝙ dicit q̄dā ꝯtinuā acceptionē forē: ꝛ isto mō vniuoce pdicatur de motu locali: ꝛ de motu alterationis: ꝛ de motu augumēti ꝛ decremēti: si tn̄ isti sūt ꝯtinui: pdicaᷣ etiam

etiam de his inquit: et ipsi sunt motus differentes specie: vnde videt posse dici genus motus localis et alterationis et augmenti et decrementi. Nõ ãt est genus ad generationẽ et corruptionẽ: que ꝓprie nõ sunt motus: sed magis termini alterationis. Hec aũt videt esse opinio cõmentat. qui dicit q motus sm ꝙ est via ad perfectionẽ et alia a pfectiõe: necesse est: vt sit genus per se. ¶ Aliorum vero opinio est q motus ẽt isto mõ sumpt' nõ sit gen' sed magis spẽs specialissima: et ratio istorum est: qr distinctio specifica nõ fit penes mãlia: sed penes formalia. Ratio aũt formalis motus isto modo sumpti: eadẽ est in oibus: diuersificata solũ mãliter: qr in oib' dicit formalr viã ad perfectionẽ: nec diuersificat: nisi qr in diuersis diuersa fundamẽta hʒ: que ad ipsuz isto modo sumptũ non pertinẽt: nisi isthmodo mãliter. ¶ Quid aũt de hoc sit tenẽdũ: ego nõ determino ad pñs: qr alibi hʒ declarari. ¶ Nihilominus tñ argumẽtũ factũ in cõtrariuz nõ ꝯcludit. Motus.n. localis dicit esse prior alijs: nõ qr prius ipse recipiat ꝑdicationẽ motus: et alie trãsmutationes eã recipiãt per attributionẽ ad ipsum: sʒ qr est cũctis alijs perfectior: sicut etiã hõ dicit prior cunctis aialibus: hoc aũt prioritas non tollit rationem generis.

¶ Textus.

¶ Quare motus et mutationis tot sunt species &c.

¶ Qõ quinta.

QUinto posset adhuc esse dubium quõ tot sint spẽs motus: quot et entis. Nam si spẽs large sumãt: decẽ pdia gña rerũ dici possunt spẽs entis. Tot aũt non sunt species motus: qr non est motus in omnibus generibus.

Ad istam qõnẽ rñdet cõmentator q tot sũt spẽs mot' qt sũt spẽs entis moti: q sũt octo: ens.n. motũ est ens. 4. generum: et in quolibet eorum ponũtur due spẽs: vna pfecta: et altera diminuta: silr aũt est de motu: qui est in quolibʒ ipsorum. Motus.n. qui est in subã diuidit per generationẽ et corruptionẽ: et generatio se hʒ: vt habitus: et sicut motus pfectus. Corruptio vero se hʒ vt priuatio: et per ꝯñs sicut motus diminutus. Eodẽ aũt modo se hʒ: et in motibus aliorum generum. Distinguũtur.n. oẽs sm distinctionem vel inductionis et abiectionis eiusdẽ perfectionis vel sm distinctionẽ spẽrum: que per motuz distinguũtur et obijciũtur. Prima aũt distinctione distiguũtur per diminutum et perfectũ: eo q talis distinctio in alijs cunctis intelligitur.

¶ Textus.

¶ Diuiso autem sm vnũquodqꝫ genus: hoc quidẽ &c.

¶ Lcõ scda. ¶ Qõ prima.

HIc primo posset eẽ dubiũ circa diffõnẽ motus: vtrum ꝯuenięter dicat motus est actus: videt.n. q nõ: qr si subm ꝓpriũ sm ꝓpriã rõnem relinqt in potentia: magis videt hẽre rõnẽ potẽtie ꝙ actus. Motus aũt sm rõnẽ ꝓpriã suũ subʒ in potentia relinquit: igit videt q magis sit dicendus esse potentia ꝙ actus.

Ad istam qõnem dicendum est q motus ꝯuenientissime actus eẽ dicit: q pʒ tã rõne rei que acqrit per ipm ꝙ ẽt rõne modi quẽ ponit vltra eã. Rõne qdeʒ rei que acqritur per ipsum dʒ ipse dici actus: qr per eũ semper forma aliqua acquirit et non mã: forma autẽ actus est et nõ potẽtia. Rõne igit rei per motũ acqsite pʒ ꝙ conuenięter motus actus dicit. Qõ aũt forma per motuz acquiratur de facili apparet. Est.n. motus actus mobilis a mouente. Actus aũt q est a mouẽte est actio. Per actionẽ ãt actiuũ sibi assimilat passiuũ in eo q est rõ agẽdi. Rõ vero agẽdi nõ est mã sed forma. In forma igit actiuũ sibi assilat passiuũ: hoc aũt facere nõ posset: nisi ei per actionẽ suã formã aliquã ꝯferret. Manifestũ est igit q per motuz actus aliqs: qr forma aliqua acqrit. Sic itaqꝫ motus: rõne ei' q acqrit per ipm: actus est. ¶ Ulterius ẽt est actus rõne modi quẽ ponit vltra rẽ ipsam que acqritur. Ponit.n. viã vel ꝓcessuz ad rẽ talẽ: hoc autem ꝓcessus actus qdã est: qr per ipm reponit in actu illud q erat in potẽtia ad ꝓcedẽdũ. Qd.n. stat sub ꝓcessu ad aliqd factũ est ꝓcedẽs in actu de ꝓcedere in potẽtia. Per actuz ãt sol aliqd de potẽtia reponit in actu. Manifestũ ẽ igit q mot' act' ẽ: tã rõne rei q acqrit per ipm: ꝙ ẽt rõne modi quẽ dicte rei supaddit: vñ pʒ q cõuenięntissime in diffõne mot' dr q mot' est actus.

Ad argumentũ ergo in ꝯtrarium dicendum est q subm mot' hʒ se est in potẽtia ad actũ impfectũ et pfectũ. In actu aũt iperfecto ponit formalr per motuz: et remanet retinẽs potẽtiã ad actũ pfectum: quã ẽt de se hẽbat. Qr igit potẽtiã ex se hʒ: et nõ a motu: actũ aũt iperfectũ hʒ formalr a motu: pʒ q ꝯuenięter mot' dr eẽ actus: et nõ potẽtia: quãuis ñcũqꝫ potẽtiã relinquat in subo.

¶ Qõ scda.

SEcundo posset aliqs forte dubitare vtrum in diffõne mot' sit ponẽdũ corpus: vr.n. q sic: quia accñs debẽt diffiniri per ꝓpria subiecta corpus aũt vr esse ꝓprium subm motus eo q nihil mouetur nisi corpus: igit in diffinitione motus ipsum corpus est ponendum.

Ad istaz qõnem dicendum est: q corp' nõ est ponẽdũ in diffõne mot' pro subo: qr nõ est ꝓpriũ subm eius: hoc autẽ declaratio est: qr ꝓpriũ subm motus quãtũ hoc nõ dicit aliqd absolutũ: nec aliqd absolute pticipãs actũ: sʒ potius est aliquid in actu ordinatum: qui acquiritur per motuz: cuius ratio est: qr oẽ q mouetur necessario eo ipso quo mouet ordinatur in id ad q mouet: et omnis motus de necessitate hunc ordinẽz includit. et ideo tali ordine sublato: necessariũ est q subtrahat motus. Si igitur ens aliqd accipiatur q ratione sui nõ dicat aliquid ad actũ ordinatũ: siue ad terminum motus: sʒ potius dicat quid absolute participans actum: hoc ratione sui nullo modo mouebitur: nec erit subiectuz motus: sed potius sm q hui' erit excludens omnẽ motum vnde et phs pro tãto hoc dicit q id q est in actu sm q huius est nõ mouet. Cõstat aũt q corpus in rõne qua corpus est nõ dicit aliqd ordinatũ in actũ: vel in motus terminum: sed potius dicit absolute qd participãs actuz q pʒ ex ipsa nois significatione. Nihil enim aliud est corpus: et nihil aliud dr noie corpis: nisi subã mouens sub actu corporeitatis. Ecce igitur per rõnem corporis non dicit ordo in actum acquirendum: sed potius absoluta existẽtia sub quodam actu. Sic igit: vt supra dictũ est: nihil est subʒ motus nisi in rõne que dicit quid ordinatũ ad actũ acqrendũ: et corpus in rõne: qua corpus est non aliquid dicit sic ad actum ordinatũ: sed absolute ponit: quid manẽs sub habito iam actu: concludit de necessitate q corp': in rõne qua corp' est: non sit mobile: nec possit aliquo modo eẽ ꝓpriũ subm motus.

Ad argumentũ ergo in ꝯriũ dõʒ ẽ q licʒ nihil moueat nisi corp': nõ tñ mouet i rõne q corp': sʒ i rõne q ẽ ens i potẽtia: vel ens mobile: vt i sequẽtib' qõnib' patebit.

¶ Questio tertia.

Tertio posset esse dubium dato q corpus non sit ponendum in diffinitione motus utrū in ea poni debeat ens in potentia: videtur enim q non: quia diffinitio non debet dari per additamenta.

Ad istam qōnem simplr dōm est q ens in potentia est ponenduz in diffōne motus. Ad cuius intelligētiā ɔsiderandū est q diffōnes multiplices inueniūtur. Quedā enim sunt: que nō dātur per additamētū alicuius q sit extra qdditatē diffiniti: ⁊ quedā sunt que dantur necessario per additamēta: cuius diuersitatis ratio est: qr cū diffinitio dicat entitatē diffiniti ea que entitatē habent perfectam per sua eēntialia: absq eo q ipsa sint cōiuncta alicui extrinseco possunt etiā absq alicuius extrinseci additamēto per sua eēntialia perfectam habere diffinitionez: que aūt perfectā entitatē non hnt per sua eēntialia: nisi alicui extrinseco sint cōiuncta in eēndo: perfectā et diffōnem hēre nō possunt sine illi⁹ extrinseci additamēto. Nūc aūt sic est q suba per sua eēntialia nō ɔiuncta alicui extrinseco: cum nō recipiat in subiecto: perfectā entitatē habēt: igit ⁊ per ipsa diffiniri debēt: absq illius extrinseci additamēto: accidentia vero per sua essentialia entitatē habēt: sic tn̄ q ipsa entitatē illaz efficiūr: presupponendo entitatē sube a qua trahūtur: sicut a cā: ⁊ ideo per ipsa accidentia non habent perfectā diffōnē: sine additamēto sub: vel subi: q illius entitatis est pncipiū ⁊ cā: sicut ⁊ pncipiorū etiaz eiusdē: pz igit ex his que dicta sūt: q in diffōne accidētiū perfecta: semp est subm apponēdū: ⁊ qr mot⁹ est accidēs: iō opz q subm apponat in diffōne eius. Et qr est accñs ppriū alicuius: qr alias de ipso nō eēt scia nālis cū scia nō sit de eo q est per accñs: necessariū est q ppriū subm accipiat in diffōne sua. Est aūt ppriū subm ei⁹ nō corpus: vt supra pbatū est: sed ens in potētia: cuius rō est: qr mot⁹ est actus alicui⁹ ⁊ pfectio. Subz āt ppriū actus ⁊ pfectionis est ipm perfectibile actu: vel pfectio illa. Perfectibile āt inquātuz hui⁹ nō dicit nisi qd vel ens in potētia. Igit qd vel ens in potētia ad motū: vel ad actū: qui acqritur per motū: est ppriū subm motus. Q̄d inde etiaz apparet: qr ⁊ ipsum corpus non mouet: sm q est corpus in actu: sed sm q in potētia ad acqsitionem alicuius: quomodo rōnē habent entis in potentia. Patet igitur q conuenienter valde ens in potentia ponitur in diffinitiōe motus. ¶ Q̄ō qrta.

Quarto posset quis dubitare verum sit verum q ppriū subm mot⁹ sit ponēdū in diffōne ei⁹: ⁊ videt q nō: qr ppriū sbm cōuertit cū pprio suo accñte. Cū aūt vnū ɔuertibilium alteri adiungit: vr fieri nugatio.

Ad istam qōnem dōm est: q accidētia propria duorū generū inueniūtur. Quedā. n. sunt que suū ppriū subm de necessitate simplr ɔsecūtur: sicut se hz risibile ad hoiez: si. n. hō est de necessitate ē risibile: ⁊ ecōuerso. Quedā vero sunt que suū subm ɔsecūtur de necessitate nō simplr: sed sub disiunctione: qdā vero se hnt: sicut se hz simitas ad nasuz. Si. n. nasus est nō stati de necessitate est simitas: sz vel simitas est vel oppositū ipsi⁹. Et siue loquamur de pmis: siue de secūdis: ipsa dupliciter diffiniri possunt: qr aut in ɔcreto aut in abstracto. Et si diffiniat qdē in ɔcreto: tūc de scdis accñtibus dubiuz nō erit q diffiniri hnt per subm ppriū. Nā de primis nihil facit dubitationē: nisi qr differentia dz habere rōnē determinātis ⁊ ɔhentis id qd sumit loco generis in diffōnibus. Cū āt accñs diffinit in ɔcreto i ponitur in ei⁹ diffōne subm loco generis: ⁊ ipse rō formalis accidētis loco drie. Et qr qn̄ aliq duo adinuicē ɔuertunt sunt in supposito eqlia: nō vr q vnū hēre possit rōnem determinātis ⁊ ɔhētis alterū: quēadmodū risibile non dicit hoiem ɔhere. Pro tāto igit pria accñā diffinita in ɔcreto: vnr nō posse diffiniri per subz: qr ipm acciperent loco generis: ⁊ per ɔn̄s determinarēt ⁊ ɔtraherēt q nō faciūt cū ipsum relinquant in cōtate sua semp. Hoc aūt in scđis accñtibus nullam facit dubitationez. Quia. n. nō simplr sed sub disiūctione ad subm consecūtur addita sibi determinat: apparēt māifeste ipz determinare ⁊ ɔhere: sicut simū additū naso ipz determinat ⁊ ɔtrahit ad alterū oppositorū ipsuz sub disiūctione ɔsequētiū: ⁊ idcirco talia accñā i ɔcreto sumpta: pn̄t optime ppriū subm loco generis accipe in diffōne sua. Prima vero accñā in ɔcreto sūpta: pp rōnē assignatā: nō vr q facere hoc possint. Sed diceret forte aliqs q et i eis sit aliq determinatio ⁊ ɔtractio subi: nō qdē supposita sed ad certū accñs. Hō. n. hz multa accñā ppria: ⁊ cū sibi addit eē actū natū ad ridēdū determinat sit alterū illorū accñtiū: ita q sz hēt respectu taliū accñtiū: hō simpliciter dicto videt esse quoddā totū in modo: sumptuz vero cū determinato accñte pprio videt eē ps in mō.

Sed ista non vnr aliquid valere. Nā q̄uis subm vnū ⁊ idem vt puta hō: hēre possit multa accñā ppria ipsum de necessitate ɔsequētia: eo tn̄ ipso quo ad ipsuz de necessitate ɔsecūtur: opz q per determinationē suā eēntialē: ad q̄ necessario ɔsegtur determinatio dictorū accñtiū: declarationē etiā ponat eorūdē: ⁊ idcirco sibi supflue sup adduntur. Nā dicto hoie superfluū est addere risibile: qr hoc ad hoiem cōsegtur de necessitate: ⁊ sicut est incōueniens locutio qua dicit: hō risibil: sic est icōueniēs: ⁊ illa qua dr: hō actus natus ad ridēdū. Et hic est q phs in qrto Topi. signāter dixit: q in bona assignatiōe pprij dz poni gen⁹ nō dixit spēs. Nō. n. dicimus q ppriuum hois sit eē hoiem risibilē: sed esse aial risibile: vel eē aial actū natū ad ridēdū. ¶ Q̄d āt vlterius dicit subz isto rū accidētiū sine accñte sumptū esse totuz in modo: sumptū vero cū accñte esse partē in mō: non hz veritatē. Locus enim a pte in mō tenet constructiue: non autem destructiue: bn̄. n. sequit: hō albū est: ergo hō est: nō tn̄ sequitur hō albū non est: ergo nec hō est: locus vero a toto in mō tenet ecōuerso destructiue: nō aūt ɔstructiue. Sequitur. n. nō est hō: ergo nō est hō alb⁹: sed non sequitur hō est: ergo hō est albus. In pposito aūt ɔtrariū istorū inuenit. Omino consilis ɔn̄a est vnĭcuiqz. Nā si hō est hō risibilis est: ⁊ si hō non est hō risibilis nō est: ⁊ econuerso per oēm modū. Unde pz q vnū istorū nō pōt hēre rōnē totius in mō respectu alteri⁹: ⁊ idcirco pp ea oia que dicta sunt huiusmodi accñā cū diffiniūtur in ɔcreto: nō vnr ɔn̄ter in sua diffōne accipe ppriuz subz loco gn̄is sed magis genus sui ppri subi: sicut risibile magis videt in sua diffōne accipere aial loco generis q̄ hoiem. Si āt accñā siue pma siue scđa diffiniātur in abstracto accipe semp poterūt ppriū subm loco differētie. Nam in diffōnib⁹ talib⁹ sumit pro gn̄e ipsuz gen⁹ accidētis. Tale āt gen⁹ bn̄ recipit determinationē a subo: vn̄ ɔuenienter dici pt q risibilitas ē aptitudo hois ad ridēduz:

Ad propositum igitur que sunt dicta applicando pz q motus diffiniri pōt per suū subz: q est ens in potentia: siue ipse motus sumat in abstracto: siue sumat in

concreto

concreto: q2 ipse respectu entis in potentia: non habet rationem priorum accidentium: sed rationem sequentiũ: propter q etiam argumentum factum in contrarium de motu non concludit. Nã si est ens in potẽtia: nõ statim necessarium est: q sibi insit motus: sed bene necessarium est: q sibi insit: aut motus: aut quies.

¶ Q̃ō quinta.

Quinto posset esse dubium: quare in diffinitione motus nõ ponatur ens naturale. Est enim h̄ propriũ subiectum motus: ⁊ ppriũ sb̄z debet poni in diffinitione sui accidentis.

Ad istam questionē dicendũ est: q ens naturale dici potest ẽē ens q cadit in cõsideratiõe naturalis. In eius aũt cõsideratione nõ cadit tm̃ mobile: sed etiã mouẽs: ⁊ idcirco mobile ⁊ mouẽs ens naturale dici põt. Motus aũt subiectũ per se non est mouens: sed tm̃ mobile: ⁊ idcirco ens nãle q in sua significatione claudit tam mobile q̃ mouẽs: nõ est sz q hui⁹ p se subiectũ motus: sed sb̄m eius est sol' sub rõne que supponit ⁊ stat pro ente mobili: ⁊ pro tanto ens mobile debet poni: ⁊ nõ ens naturale in diffinitione motus: ⁊ ponetur etiã in diffinitione: que infra assignabitur. In presenti aũt diffõne ponitur: ⁊ ꝯuenienter ens in potentia: q2 h̄ importat formalem rationẽ entis mobil': vt infra deo concedente ostendetur.

¶ Textus.

¶ Quod aũt hoc sit motus ab hinc manifestũ est ⁊c.

Q̃ō sexta.

Sexto aũt posset aliqs forte dubitare cum immediatũ fundamẽtũ motus sit forma: que acquiritur per ipsum: q̃re ipsa ponitur in diffinitione ei⁹.

¶ Ad q dicendũ est: q sm̃ rei veritatem: tal' forma bñ dz claudi in diffinitiõe eius: q2 cũ diffinitio significare ⁊ notificare debeat realitatẽ diffiniti: ⁊ realitas motus sumat' ex realitate tal' forme: necessarium ẽ: q ipsa tal' forma cadat in diffinitione eius. Clauditur aũt in dicta diffinitione: ⁊ h̄ q dr̃ actus: forma.n. actus ẽ ẽẽntialiter. ¶ Nec mirũ dz ẽẽ: si in dicta diffõne actus dans intelligere formam ponitur in recto: q2 pp̃ idẽtitatẽ ⁊ ꝓpinquitatẽ nimiã motus ad formã: q̃ ẽ ei⁹ fundamẽtũ: bñ põt ipse motus in recto recipe pdicationẽ ei⁹ quẽadmodũ ẽt: q2 vnitas i q̃litate duoꝝ: ẽ similitudinis ꝓpinquũ ⁊ imediatũ fundamẽtũ: pp̃ tãtã ydẽtitatẽ ⁊ ꝓpinquitatẽ ipoꝝ adinuicẽ: ꝯtigit q de ill' vnitas õ silitudie i recto pdicat'. Est.n. silitudo vnitas i q̃litate duoꝝ q̃liũ3.

Textus.

¶ Cũ aũt quedam eadẽ sunt ⁊ potẽtia ⁊ actu.

¶ Q̃ō septima.

Septimo posset ẽẽ dubiũ de vltia particula dicte diffinitionis: nõ.n. vr̃ ꝯuenienter ibi ẽẽ posita: q2 cũ motus nulli insit: q nõ sit positũ i actu aliquo ẽẽ actus entis in potẽtia: sm̃ q huius: nõ vr̃: q2 tunc quanto aliquid esset magis in potentia: tanto magis moueretur: q est falsum.

Ad hoc dicẽdũ est q necessarium fuit illã particulã apponere in diffõne motus: cuius rõ est: q2 cum motus id ponat in actu cui inest: si tal' particula nõ ẽẽt i ei⁹ diffõne posita: credi posset q motus inẽẽ diceret' ei: cui⁹ ẽ mot⁹ rõne actus vel forme: iã actu in ipso existẽtis: q ẽ falsum. Inẽ enĩ sibi rõne ptis fore i ipso existẽtis i potẽtia: cui⁹ rõ ẽ: q2 moueri ẽ tẽdere ad acqrẽdũ aliqd q̃ qd h̄ sit: siue forma: siue ẽt priuatio: si tñ mot⁹ possit p̃rio ad priuationẽ terminari. Nihil aũt tẽdit ad acqrẽdũ q iã actu hz penes se: sz mouet' tm̃ ad id acqrẽdũ q nõ hz: sz hr̃e põt: vñ ⁊ ꝓ tãto dr̃: q ois mot⁹ ẽ pp̃ idigẽtiã: pp̃ h̄ enĩ prĩa cã ẽ oĩmode imobil': q2 nullo idigẽs: cũ nlla pfectiõe careat: nec ẽt i potẽtia ad aliqd: sed ẽ actus simplicissimus. Q2 igit' ipsum mobile acceptã prẽ forme iã penes se hz. Manifestũ est: q dici nõ põt tẽdere ad acquisitionẽ ei⁹: sed ipsa3 iã hz acqsitã: vñ nec mouet' ad ipã3 sed magis iã motũ ẽ ad eã. Mouet' aũt ad id acqrẽdum ad q existit in potẽtia: vñ manifestũ est q mot⁹ nulli i est: nisi q2 existit i potẽtia. Et ppẽa expresse dictũ ẽ q motus ẽ act⁹ entis i potẽtia sm̃ q hui⁹. ¶ Possum⁹ autẽ dicere q p h̄ ẽt dat' intelligi mod⁹ quẽ iportat mot⁹ supra suũ fundamẽtũ: i q̃ qdẽ mõ ꝯsistit rõ formal' ei⁹: vt sic p h̄ q dr̃ mot⁹ ẽẽ actus: detur itelligi forma q̃ ẽ ei⁹ fundamẽtũ. Per h̄ aũt q dr̃ entis i potẽtia: detur itelligi ei⁹ ꝓpriũ sb̄m: p h̄ aũt q ꝯiũgit' sm̃ q hui⁹: ⁊ sz q ẽ i potẽtia acqrẽte actũ: vl' tẽdẽte i acqsitionẽ ei⁹: det' itelligi mod⁹ i q̃ ꝯsistit ipsi⁹ mot⁹ rõ formal': h̄.n. oĩa sũt q̃ itegrãt pfectã entitatẽ: ⁊ perfectã diffinitionem motus.

Ad argumentum q̃ i ꝯriũ dicẽdz ẽ q mot⁹ nõ dr̃ ẽẽ simplr̃: id q debet' enti i potẽtia: sm̃ q i potẽtia ẽ: q2 sic debet' sibi ꝓpria potẽtialitas: sz dr̃ q ẽ actus dicto mõ sibi debit⁹. Et p h̄ qdẽ q ẽ actus: põnit i ipso motu de necẽitate actũ: p h̄ aũt q dr̃ entis i potẽtia sm̃ q hui⁹ dat' itelligi: q mot⁹ sibi nõ debet' rõne h̄ prĩis ptis sed rõne ei⁹ q ẽ ꝯtinue i potẽtia ad prẽ aliã tendẽte3 vnde p3 q argumentum non concludit.

Est autem sciendũ q istã diffõnẽ mot⁹ ꝓ tãto tã diffuse declauim⁹: q2 p eã scire possumus qd sit sb̄m pb̄ye nãl': sm̃ ẽt q i deteriatiõe hui⁹ q̃õnis diffuse declauim⁹. q2.n. mot⁹ ẽ prĩa passio ꝯsiderata i pb̄ia nãli: cũ nihil nãl' ꝯsideret nisi p ordinẽ ad motũ: necessariũ ẽ: q ens mobile sit sb̄m pb̄ie nãl' ꝓpriũ ⁊ p̃mũ: si h̄ ẽ ꝓpriũ sb̄m mot⁹. Est.n. illud sb̄m ꝓpriũ cuiuslibet sciẽ: q ẽ ꝓpriũ subm̃ passionis prĩe i scia ꝯsiderate.

¶ Textus.

¶ Q̃ō qdẽ igit' hoc sit ⁊ q̃ accidit tũc moueri ⁊c.

¶ Lectio.iij. ¶ Q̃ō prima.

Hic primo posset ẽẽ dubiũ vtrũ actus edificabil' sit magis edificatio q̃ domus: vr̃.n. q dom⁹ q2 id dici dz magis actus entis i potẽtia: q magis pficit ⁊ terminat potẽtialitatẽ eius: domus autem magis perficit edificabile q̃ edificatio: igitur magis dicẽda est actus eius.

Ad istam questionē dicendũ ẽ: q edificatio ꝓprie dr̃ edificabil' act⁹: ⁊ nõ dom⁹: q põt dupl'r ostẽdi. Primo qdẽ: q2 cũ potẽtia ad actũ referat': id ꝓprie assignãdũ ẽ ꝓ actu ꝓprie cuiuslibet potẽtie i q prio ⁊ ꝓpe ipsa potẽtia refert'. Edificabile aũt q ẽ q̃dda3 pote p̃mo ⁊ ꝓprie refert' i ipsa3 edificationẽ: ⁊ nõ i domu3: q p3 ex ipsa ei⁹ nõis significatiõe. Nã edificabile idẽ ẽ: q potẽs edificari: q̃uis aũt rõne sbi ⁊ mãe bñ dici possit q dom⁹ i potẽtia ẽ id q edificari põt: h̄ tñ q dico edificari nõ domũ ponit: sed edificationẽ ipsam: vñ manifestũ ẽ q ꝯstrũctiõ ipsi⁹ edificabil': i quãtũ ponit domũ i potẽtia act⁹ ꝓpri⁹ sit dom⁹ i actu: sz tñ q edificabile di act⁹ ei⁹ ẽ edificatio. Nã edificabile sz ꝓpriã rõnẽ ẽ ens mobile ad forma3 edificij. Mobile autem ẽ ens moueri potens. Moueri vero motum ponit ⁊ non mutatum esse. ¶ Secundo aũt apparet idem etiã ex eo q potẽtia passi

na est potētia susceptiua τ receptiua actus: quod autē est susceptiuū actus est stans τ subiacēs ipsi actui recepto. Nō autē edificabile īportat potētiam passiuā. Id igitur erit eius actus cui innatum est subiacere. Inuenitur aūt hec potētia receptiua īportata per edificabile: sb iacere nō domui sed edificationi. Nā cū domus est nō est edificabile: sed cum edificatio est manet edificabile subiacens edificationi: igitur edificatio est actus ꝓprius ipsius edificabilꝭ. ℭ Ex hoc aūt vniuersaliter patere potest: ꝙ motus est actus proprius entis mobilꝭ: ꝙ est ens in potentia ad acquirendum aliqd per motū: ꝓpter hoc enim ista questio fuit introducta.

Ad argumentum ergo in cōtrariū dōm ē: ꝙ quis id ꝙ est in potētia respiciat motū τ formā: τ per formam maxime ꝑficiatꝭ: τ per ꝯñs ꝓprius actus eius ipsa sit: sm tñ ꝙ est mobile respicit: vt actum proprium solū motū: τ per ipsum ꝓprie perficitur: qꝛ cū mobile dicat potētiā receptiuā: motus tunc perfici dicetur cū habebit motum actualiter receptum: forma vero cōpleta magis hanc potentiam tollere videtꝭ: quamuis ens in potētia perficiat: sicut in domo τ edificabili apparet.

ℭ Textus.

ℭ Manifestū aūt intendentibus quēadmodū ponūt τc.

ℭ Qō secunda.

SEcundo posset dubitare aliqs vtrū motus dici valeat nō ens: videtꝭ enī ꝙ sic: qꝛ cui nō debetur esse illud est non ens. Motui aūt nō debetur esse: quia de ipso nihil est in actu: nisi mutatum esse: sed mutatum esse: nō est motus: igitꝭ motus est non ens.

Ad istam qōnem ē dōm: ꝙ motꝰ hꝫ rōnē entis tā ex parte sui fundamēti ꝙ ex parte modi additi: ex parte qdē sui fundamēti: quia hoc est forma: vt supradictum est: forma vero est ratio essendi. Qd aūt est ratio essendi est de necessitate ens. Motus igitur quantū est ēentialiter recipit predicationē entis. Est aūt scdo ens τ rōne modi additi: si ens sumatur sm ꝙ cōmuniter se hꝫ ad ipsam rē: cui modi essendi τ habitudines attribuuntur: τ ad modos aūt ipsos rebus superadditos: ponit enī motus ī forma quādā continuā eius acquisitionem: q ponit quandam cōtinuam successionē: que dicitꝭ: τ est essentialiter ens cōtinuū susceptiuum. Patet igitur ꝙ motus habet ꝙ sit ens tam ratione fundamenti sui ꝙ etiam ratione modi superadditi.

Ad argumentum ergo in cōtrariū dōm ē: ꝙ qꝛ ipse motus est ens successiuū: suū actu esse hꝫ in cōtinua successione: τ hoc modo motui hꝫ debetꝭ actu esse.

ℭ Qō tertia.

TErtio posset esse dubiū vtrū id ꝙ est in potentia pura moueatꝭ: videtur enim ꝙ sic: qꝛ id ꝙ est in potentia pura in actum ordinatur acquirendū: nō potest aūt ipsum acquirere nisi per transmutationē ipsum igitur moueri τ transmutari potest.

Ad istam qōnem dōm est: ꝙ ens in potentia pura moueri: potest intelligi dupliciter: vno quidem modo vt dicatur ꝙ in ipso motu: vel moto duo sunt: quia motus τ sbm motus: τ quāuis quidē motus actus sit subm tñ eius de se est ens pure in potentia. ℭ Alio modo pōt intelligi ens pure in potētia moueri vt dicatꝭ hoc totū coniūctū: ꝙ est ens motū esse in nuda potentia τ pura. Si autem intelligatur primo modo adhuc intelligi poterit dupliciter: sm duplicem acceptionē motus: qꝛ largā vel communē τ strictā siue ꝓpriā. Et si intelligatur ens ꝙ est pura potentia moueri: primo modo large vel cōmuniter sumēdo motū pro omni trāsmutatione apparet manifestū ꝙ hoc non est aliquod inconueniens. Nā sic ponere ens ꝙ est pura potētia moueri non est aliud ꝙ ponere ens aliquod ꝙ ē ēentialiter potētia ac subiectum trāsmutationis: hoc aūt nō solū nō est incōueniens sed est etiam necessarium: qꝛ subiectū trāsmutationis que est in substātiis est de necessitate tale. Est enim idē subiectū trāsmutationis: τ eorū terminorū: qui per trāsmutationem inducūtur τ abiiciūtur. Per trāsmutationem aūt in sba inducūtur τ abiiciūtur substāles forme que recipiūtur immediate in ꝑma materia: que est pura potētia: vt in ꝑmo lib. declaratū fuit. Necessariū est igitꝭ ꝙ pura ēt potētia sit ens illud ꝙ mouetꝭ .i. ꝙ subiicitur mutationi que est in sba. Si autē motus ꝓprie acciperetur apparet statim illud esse impossibile: per motū enim sic sumptū inducūtur τ abiiciūtur primo tātū accidētales forme: que non recipiūtur immediate nisi in aliquo actu existēte: τ qꝛ idē est subiectū motus τ terminorū eius: necessariū est: ꝙ ens in actu sit illud ꝙ mouetur: siue ꝙ est subiectū motus ita sumpti: quāuis nō moueatur: nisi sm ꝙ hꝫ rationē entis mobilis sicut ens in potentia. ℭ Si vero intelligatur scdo modo ens ꝙ est pura potētia moueri: ita .s. ꝙ totū illud coniunctū ens motū dicatꝭ esse tātū in potētia: apparet statim ibi esse implicationem cōtradictionis. Nam cum motus sit actus: ens motum est ens τ aliqualiter in actu: dicere ergo ꝙ hoc sit ens pure in potentia est dicere ꝙ ens in actu non sit actu ens. Quia igitꝭ hoc est impossibile: apparet euidēter ꝙ impossibile est illo modo dicere moueri ens pure in potentia.

Ad argumentum ergo in cōtrarium dōm est: ꝙ si ens pure in potētia: nō haberet adiunctū sibi actū aliquem ipsum reddentē indispositū ad suscipiendum similitudinem agentis: statim absqꝫ ulla alteratione ad ꝑsentiā agentis eiꝰ similitudinē agentis acciperet: vnde totaliter similitudinis acceptio: τ si dici possꝫ suo modo trāsmutatio: non tñ foret transmutatio que stricte τ proprie vocatur motus. Nūc aūt propter eius indispositionem ante dictam acceptionem motus in ipso necessario ꝑcedit: qui vt dictum est suscipi nō potest nisi aliquo actu existente: quamuis in eo recipiatur prout habet rationem entis in potentia.

ℭ Textus.

ℭ Et motus qdem actus quidā videtur esse τc.

ℭ Qō quarta.

QVarto dubitatur de eo ꝙ dicitur motus esse actus īperfectꝰ videtur hoc nō habere veritatem: quia in explicatione diffinitionis motus exemplū etiam fuit positum de generatione: τ tamē generatio cum sit subiecta mutatio: nō est actus imperfectus: sed perfectus: quia perfectā formam ponit.

Ad istam qōnem dōm est: ꝙ tripliciter possumus istā difficultatē tollere: vno quidem modo: vt dicamus ꝙ generatio pōt accipi dupliciter: vno qdē modo pro ipsa instantanea mutatione: τ sic nec est motus nec est actus imperfectus. Alio autem modo sumi pōt sm ꝙ includit totam alterationem precedentē: τ quia alteratio motum ponit τ actum imperfectū: potest dici sic sumpta generatio τ motus: τ actus imperfectus esse. ℭ Scdm

esse. ℭ Secundo autem modo possumus motam qōnē
soluere dicendo q diffinitio mot⁹ supra assignata cōi
ter ad omnem trāsmutationē se extendit: q autem po
stea dr̄ de motu q est actus iperfectus: dicitur de motu
restricto ad proprie acceptū: q vr̄ posse ostendi ex ipsa
probatione phi ad h inducta: dicit. n. q ideo motus est
actus imperfectus: qz eius subm q perficit per ipsum
est ens in potentia: h aūt pōt dupl̄r intelligi. Uno qui
dem modo: vt dicat q pro tāto motus est actus imper/
fectus: qz id in quo recipitur est ens in potentia: z h mo
do intelligendo probatio nō valeret: qz ipsa generatio
z forma ēt cōpleta in ente in potētia recipitur: i nec tñ
ponunt actuz iperfectuz: z h modo generatio est actus
entis in potentia. Alio vero modo pōt intelligi: vt di
catur q motus idcirco est actus impfectus: qz eius sub
iectum etiam concernit motum: qui est in potentia ad
aliquid pertinēs ad actum qui acquiritur per motum
z tunc probatio concludit. Sed non nisi de motu pro
prie z stricte accepto. ℭ Tertio aūt modo dictam du/
bitationē possum⁹ soluere: vt dicamus q ēē q ē in fieri
sub rōne: qua in fieri: est imperfectum: z in potentia: q
autem sit perfectū z in actu cōpleto: h non est ex ratiōe
illa: qua est in fieri: sed ex ea rōne: qua est in facto esse
fieri. n. quātū de se est nō dicit nisi tendere ad esse: z non
simpl̄r esse: vnde sicut tēdere ad esse quātuz de se est nō
dicit actum essendi completū: sic etiā nec ipsum fieri: qz
vero factū esse bene ponit esse simpl̄r: pōt ipsum sm ra
tionem propriā ponere cōpletū actum existendi. Si er
go inueniatur in aliquo q fieri z factum esse idē sint
sm rē: z differāt sz rationē: qz factum esse ponit actum
perfectum: vt dictū est: dicemus q ēt ipsum fieri sm rē
ponit actum completum: sed non sm rōnem qua est in
fieri. Nam pro tanto tale fieri conceditur sz rem actū
ponere perfectuz: qz idē est sm rē cuz facto esse: q ponit
actum completum sz rationem propriaz: i nihilomin⁹
tñ hoc non obstante ipsum fieri: sub ratione qua est fie
ri: non hz actum essendi completum: sed incompletum
ponere. Nūc autem ita est q generatio z generatum eē
idem sunt sm rē: sed sm rationem differunt: qz genera
tio sm rationem propriam ponit rem in fieri: sed gene/
ratū esse ponit rem in facto esse. Ex h aūt: sz predicta: se
quit q generatio scdm rem ponat cōpletum actuz exi
stendi: qz vz sm rem idem est cum generato eē: q sm rō
nem propriam ponit actum generabil' completum. Sz
non obstante h ipsa generatio: que dicit magis rem in
fieri q in facto esse: habet q dicat actum incompletum
scdm rōnem propriam. Hec igit que dicta sunt: si sub
tiliter cōsiderentur ostendūt manifeste: q non obstante
h q forma substātialis est indiuisibil': generatio ipsa sz
rationem propriā dici potest actus imperfectus. ℭ Cō
mētator aūt de his omnibus breuiter se expedit. Dicit
eni in gnto q ista que h dnr de motu nō sunt vera de ge
neratione propter id q forma est indiuisibil'. Et q exē
plū fuit supra positū de generatiōe: h dicit pro tāto fa
ctū fuisse: qz nōdū fuerat a motu generatio distincta.

ℭ Qō quinta.

Quinto quia multotiens di
citur z dictuz
est q motus ponit formaz incōpletā: potz
esse dubium: vtrū ab ista forma incōpleta
motus differat realiter: videt. n. q sic: qz
accidens z fundamentū accidentis videt real̄r differ/
re. Cōparat aūt mot⁹ ad formā: sicut accñs ad suū fun
damentum. Et sic ab ipsa differre scdm rem videtur.

Ad istam qōnem dōm est scdm quosdam mo
tus pro tanto differt a forma: qz forma rem suam dicit
totam simul: sed motus non potest totus esse simul. Sz
si possz: tunc motus a forma non differret: sicut pz de al
bedine z dealbatione. Albedo enim rem suam totaz di
cit simul. Dealbatio vero rem illam dicit in successione
qdā. Si ergo dealbatio tota simul fieret: sublata tūc eēt
causa differētie z diuersitatis eius ab albedine. ℭ Sz
tūc sequeret: cuz generatio fiat tota simul: q ipsa z for
ma que acquirūtur per eā idez sint: q non videtur om
nino concedendum. Itē cā differentie motus z forme
que acquiritur per ipsum nō solum attenditur penes
simultatem z successionem: sed ēt penes alias conditio/
nes: vt postea videbitur: vnde quāuis posito q motus
totus simul fieret tolleret diuersitas illa: que attendit
penes simultatē z successionem: adh tñ inter ipsa possz
sm alias conditiones diuersitas attendi.

Dicendum est igitur ad qō
nem q res pōt sumi cōmuniter pro omni q sic in rerum natu/
ra inuenit: q est aliquid: non dico priuatiue: sed positi
ue. Nam priuationes cum inueniantur in rez natura
qz tñ sm se dicunt aliquid tm̄ priuatiue: non merentur
res scdm se vocari. Isto autem modo rem accipiendo
ipsi modi z ipse habitudines: quas real̄r habēt res ad/
inuicē: res vocari possunt: cum inueniantur in reruz
natura: z aliqd positiue dicāt. Et sunt etiā res diuerse
a naturis: quarum sunt habitudines: h modo rem su
mendo: qz in re aliud positiue dicit ipsa natura subie/
cta habitudini: z aliud ipsa habitudo. ℭ Alio autem
modo res sumi pōt magis stricte solū pro naturis ha/
bitudinib⁹ subiectis. Et isto modo res z habitudo rei
non differunt realiter: propter id q habitudo rei non
ponit rem aliam habitudini subiectam: q illam cuius
est ipsa habitudo.

Ad propositum igitur que sunt di
cta applicādo: cō/
siderandum est q si rem accipiamus hoc secundo mo/
do: motus a forma siue completa siue incompleta reali
ter non differt. Quia vt fuit superius ostensuz: motus
rem proprie dictam aliam non ponit q illam que ac
quiritur per ipsum. Uerum est aūt q a forma comple
ta magis differt motus proprie acceptus q a forma in
completa: quia de ratione motus est q ponat actuz im
perfectuz. Unde a forma completa differt: sicut incom
pleta a completo: quo tñ modo nō differt a forma incō/
pleta. ℭ Si aūt rē sumam⁹ primo mō: pōt dici motus
a forma sm rem differre: inquantū super eā addit talē
quēdā modū aut habitudinem: quē forma sz se nō po
nit. Attēdit aūt ista diuersitas in pluribus. Nam vno
modo inuenit mot⁹ a forma differre: qz forma rē suam
totā simul ponit: z forma cōpleta totā rem cōpletā. In
cōpleta vero rem incōpletā que est de rōne sua totaz si/
mul pōt. Motus vero de rōne sua nō pōt hēre simlt a
tem: sed quādā continuam successionem. Alio aūt mo
do inuenitur motus differre a forma incōpleta: iā per
ipsum acquisita: inquātū super ipsaz addit ordinez ad
sequēs cōplemētū: imo vt magis proprie loquamur ab
ea differt inquātū super ipsam addit primam accepti
onē sequentis cōplemēti. Tertio autem modo vr̄ mot⁹
z ē liber mutatio a forā differre iuenit: qz forma rē suā
absolute dicit: sed mot⁹ vel mutatio dicit rē illā statim
sub qdā reali acqsitiōe vel abiectiōe: vñ q̄uis gñatio si
at tota simul differt a forā gñati: qz forā illa rē suā po
nit absolute: sz gñatio sup eā addit moduz eēr. di sb qdā
reali acqsitiōe. Hec āt diuersitas bñ sufficit ad diuersi
ficādā accñs a suo fūdamēto: vñ pz rñsio ad argumētū.

¶ Q̃ō sexta.

SExto posset forte aliquis i cidere dubitare verū motus ⁊ mutatio dici possint non solū a forma: sed nec ēt a cōposito fm rem differre: rem stricte ⁊ ꝓprie sumēdo: videtur. n. q̄ sic: q2 nō ꝓducitur per mutationē forma: sed ꝓducit᷑ cōpositū. Mutatio aūt pro tanto a forma fm rem nō differt: q2 nō ponit nisi ipsam ꝓductionem ei⁹. Pari igi᷑ rōne a cōposito ēt scd̃m rē differre nō dicet᷑.

Ad istam qōnem dōm est q̄ cōpositū ponit secundū se rem aliquā: que nō ponit᷑ per motū ⁊ mutationē. Hec aūt declaratio est: q2 ⁊ si per mutationē acq̄rat᷑ eius s̄bo ꝓprio aliqd̄ esse: nō tñ per ipsum acquirit᷑ esse ipsius ꝓpriū subiecti: q̄ qdem satis de facili apparet. Req̄rit enim de necessitate omnis motus ⁊ omnis mutatio aliqd̄ s̄bm: q̄ nō pōt esse eius terminus: q2 terminus nō inuenitur nisi in vltimo trāsmutationis. Subiectum vero inuenitur nō solū in vltimo: sed etiā in tota trāsmutatione. Cū igi᷑ terminus motus sit id q̄ acquirit᷑ per ipsum: ⁊ essentia s̄bi: vt ostensuz est: esse non possit talis trāsmutationis terminus: apparet euidenter: q̄ ipsa essentia s̄bi nō acquirit᷑ per illā trāsmutationez: cuius est s̄bm: code aūt mō demonstrari posset: sine pōt q̄ nō abicit᷑ ēt per ipsam. Nūc aūt sic est q̄ cuz mutatio dicat abiectionez vel acquisitionē alicuius: illam essentiā ponit fz realitatē suā que acquirit᷑ per ipsam. Et q2 essentia subiecti eius: vt ostensum est: per eā nō acquirit᷑: pz satis euidenter q̄ ipsa nō est inclusa in realitate trāsmutationis. Claudit᷑ aūt in realitate cōpositi: ad qd̄ ipsa terminat᷑. Manifestū est igi᷑ q̄ cōpositū aliquā rem ponit ⁊ claudit in realitate sua: que in realitate transmutationis intra non includit᷑. ¶ Ex h autē statim vnū valde notabile elicit᷑. Si. n. esset aliq̄ ꝓductio: qua ꝓduceret᷑ tota ēntia cōpositi ⁊ q̄cquid claudit᷑ in realitate eius: sicut est creatio: que nullū subiectū p̄supponit: talis ꝓductio in realitate sua cuncta clauderet: que claudūtur in realitate cōpositi q̄ ex ipsa ꝓueniret. Nec tūc cōpositū aliam rem poneret ab ea: ⁊ ab illo q̄ per ipsam ꝓprie acquireret᷑: nisi qd̄ in mō aliquo differret: q2 cōpositū simplr̄ diceret rem suā: sed ꝓductio super ipsam adderet moduz quēdaz essendi sub processione ab aliquo efficiēte: h aūt inde sequit᷑: q2 dictū est: q̄ cōpositū pro tanto rem aliā ponit a trāsmutatione sua: ⁊ ab eo q̄ ꝓprie acquirit᷑ per ipsam: q2 claudit in realitate sua essentiā subiecti ipsius trāsmutationis: que per ipsaz trāsmutationē nō acq̄rit᷑. Cōsideret aūt lector diligenter quid appareat ex h dicendum de diuersitate esse ⁊ essentie.

Ad argumentuz ergo in ꝯtrariū dōz est: q̄ aliter forma ⁊ aliter cōpositū ꝓducit᷑ per trāsmutationez: q2 forma sic ꝓducit᷑ per ipsam: q̄ q̄cq̄d claudit᷑ in realitate eius totū ꝓducit᷑ per eā. Cōpositū aūt lz accipiat eē per trāsmutationē: ⁊ forme ēt essentiā: claudit tñ vlterius: vt dictū est in realitate sua essentiā subiecti vel materie: que per talē trāsmutationē nō ꝓducit᷑: vñ nūc q2 nō bonā similitudinē argumētū assumebat: pz q̄ non cōcludit.

¶ Textus.

¶ Mouetur aūt: ⁊ mouens omne: sicut dictum est.

¶ Lectio quarta. ¶ Q̃ō prima.

MOuetur autem ⁊ mouens ⁊c. Hic posset aliqs dubitare de h q̄ p̄hus ꝓbat mouēs physicū ideo pati: q2 mouet tactu: videtur enim h probatio nō valere: videmus. n. corpa celestia tactu mouere cl'a. ⁊ tñ ab eis nō patiunt᷑.

Ad istam qōnem dōm est: q̄ ē duplex tactus: qz virtutis ⁊ quantitatis. Scd̄m aūt hunc duplicē contactū diuersa mouentia diuersimode inueniūtur se habere. Quedā. n. sunt que cōtingūt vtroq̄ cōtactu illa que ab eis mouent᷑: ⁊ vtroq̄ etiā cōtactu recōtingūtur ab eis: sicut in cl'is melius apparet. Cū. n. ignis agit in aerem: cōtīgit ipsuz nō solū cōtactu quantitatis: sed etiā cōtactu virtutis: ⁊ econuerso ēt aer silr̄ ignem ꝯtingit. Nō solū. n. ignis virtutē hz trāsmutādi aerē: sed etiaz ecōuerso ipse aer virtutē hz in trāsmutationē ignis. Et q2 ad ꝯtactuz virtutis sequitur de necessitate in talib⁹ actio ⁊ trāsmutatio: idcirco talia cl'a: cū se mutuo ꝯtingūt inueniūtur se mutuo trāsmutare. Quedā vero sunt que illa que mouēt ꝯtingūt vtroq̄ ꝯtactu: nō tñ ecōuerso vtroq̄: sed altero tm̄: vt pote cōtactu q̄titatiuo: recōtingūtur ab eis: sicut inueniūtur corpa celestia se habere ad cl'a: vt puta spera lune ad sperā ignis. Naz spera lune ⁊ ꝯtactu q̄titatis ⁊ cōtactu v̄tutis ignis speraz ꝯtingit: nec tñ ab igne ꝯtigit᷑ ꝯtactu virtutis lune spera: sed quātitatis solū. Et ꝓpterea corp⁹ celeste agit qdem in ignem: sed ab igne nō patit᷑. Nō. n. quātitas dimēsiua: sed virtus est principiū actionis. Unde quātumcū q̄ ignis cōtingat cōtactu dimēsiue quātitatis celeste corpus: ex quo tñ super ipsum virtutē nō hz: nō pōt in ipsum agere. Ulteri⁹ aūt quedā mouētia sunt que contingūt sua mobilia cōtactu virtutis: sed nō quātitatis que tñ ab his: que ab ipsis mouent᷑: neutro modo ꝯtingi inueniūtur. Sicuti sub̄e separate que sunt motrices orbiū ad orbes ipsos se habent. Nō. n. cōtingūt eos cōtactu quātitatis dimēsiue: q2 talē quantitatem nō hñt sed eos ꝯtingūt contactu virtutis: q2 alr̄ ab eis moueri non possent ipsi celestes orbes: sed tñ ab orbibus cōtactu dimēsionis nō ꝯtingunt᷑: ꝓpter id q̄ ipse dimēsionē nō hñt: nec etiā cōtactu virtutis: q2 corpus non hz virtutē supra intellectuā substātiā: ⁊ ideo quāuis ipse in orbes agant: non tñ repatiuntur ab eis.

Ad argumentum ergo in cōtrarium dōm est: q̄ argumētū ⁊ rō p̄bi in his tenet: ⁊ de his itelligit᷑ que ꝯtingūt eadē: ⁊ contingunter ab eisdez: non dimensionis cōtactu tm̄: sed etiā cōtactu virtutis: quo modo: vt ex supradictis apparet: corpa celestia nō se hñt ad cl'a.

¶ Q̃ō secunda.

SEcundo posset aliqs dubitare de dicto Tho. qui ait q̄ h scd̄a diffinitio motus: qua dicitur q̄ mot⁹ est actus entis mobilis: se hz ad aliā in superioribus declaratā: sicut materialis ad formalem: propter id q̄ concluditur ⁊ probatur per eam. Uidetur enim ista ratio nō valere: ⁊ q2 etiam illa videt᷑ ꝯcludi ⁊ ꝓbari per istam. Cū. n. ens mobile sit ens in potentia: si motus est actus entis mobilis: necessariū est q̄ sit actus entis in potentia. ¶ Non possumus aūt sufficienter dubitationem soluere: si dicamus vt quidā dicūt: q̄ diffinitio omnis: que est demonstrationis principium: se habet ad illaz que est demonstrationis ꝯclō: vt formalis ad materialem. Sic enim dicendo in similem incidemus dubitationē: q2 tam vna q̄ alia videtur posse accipi pro principio demōstrationis: vt p̄dictū est: vnde scd̄m istaz viam non videtur vna magis q̄ alia formalis dici posse. ¶ Ut ergo doctoris nostri dictū plenarie intelligatur: considerandum est: q̄ quandocūq̄ alique due diffinitiōes: ita se habēt

q̄ ambe

ꝙ ambe loco diffe accipiunt subiectum: illa que accipit formalem sibi rõnez loco sibi pro differentia: cõparatur ad illam: que simplr accipit subiectum: sicut formalis ad materialem: qꝛ cũ formalitas diffinitionis ex dña sumatur: si dña ad dñam: vt formal' ad material' se habeat: necessarium est ꝙ se habeat etiam eodem modo ⁊ diffinitio ad diffinitionem: sic aũt se habent due diffinitiones de motu assignate. Nam formalis ratio entis mobilis est esse ens in potentia ad id ꝙ acquiritur per motum: sicut etiam ⁊ formalis ratio entis risibilis est esse ens in potentia ad risum. Unde manifestum est ꝙ illa diffinitio: qua dicitur ꝙ motus est actus entis in potẽtia ſꝫ ꝙ huiꝰ: cõparatur vt formalis ad materialem ad illã: qua dicitur ꝙ motus est actus entis mobilis. Et quia forma est illa que imponit necessitatez materie ⁊ non econuerso: ⁊ demonstratio ex his procedit que imponunt necessitatem ꝯclõni: idcirco per illã diffinitionẽ: tãꝙ per priorem: demõstratur ista: ⁊ non ecõuerso. Dico autem tanꝙ per priorem ſm rationem: vnde pꝫ ꝙ argumentũ factũ ꝯtra dictũ Thome nõ ꝯcludit.

℄ Textus.

℄ Spẽs aũt semper existimabitur aliquã mouens ⁊c.

℄ Qõ tertia.

Ertio posset quis forte dubitare: vtrũ verũ sit ꝙ semper est species aliqua mouens: videtur .n. ꝙ nõ: qꝛ cui nõ debet̃ esse: nõ debetur agere: nec mouere: speciei autem siue forme non debetur esse: sed cõposito: igit̃ nec species etiam siue forma est mouens: sed compositum.

Ad istam qõnem est dõm ꝙ semꝑ mouens est aliq̃ species siue forma mouẽs: dico tanꝙ ratio ⁊ principiũ agendi. Cuiꝰ declaratio: qꝛ mouere est agere: agere aũt ⁊ actio dicũt actũ scõm. Ratio autẽ ⁊ principium actus non est potentia: sed actus: ⁊ scdi actus principium est actus primus. Actus autem primus species vel forma est: igitur necessariũ est ꝙ species vel forma sit semper in omni motiõe ratio ⁊ principium mouendi.

Ad argumentum ergo in ꝯtrarium dõm est ꝙ sicut forma dicitur existens: sic etiam dicitur ⁊ mouẽs. In cõpositis autem ipsa forma dicitur exñs: nõ quia ipsa sit proprium existentie sbm: sed qꝛ est existendi ꝑncipium ⁊ ratio. Et silr etiã dicit̃ mouens: qꝛ est ratio ⁊ ꝑncipium mouendi: cõpositum aũt dicitur mouens ⁊ existens: qꝛ ⁊ mouet ⁊ existit per formam ipsam: que ratio est: quia ⁊ principium mouendi.

℄ Qõ quarta.

Varto posset esse dubiũ vtrũ motus vnus esse possit actus mouẽtis ⁊ mobilis: videt̃ .n. ꝙ nõ: qꝛ motus eius est actus in quo est. Non est autẽ in mouente: sed in mobili: igitur est actus tantum modo mobilis.

Ad istam qõnem dõm est ꝙ vnus ⁊ idez motus est se põt actus: ⁊ mobilis ſm ꝙ est mobile: ⁊ mouẽtis etiam ſm ꝙ est mouens. Ad cuius euidentiam considerãdũ est: ꝙ cũ id per ꝙ aliqd aliquo modo de potẽtia trahitur ad actum: sit actus eius: eo modo: quo de potẽtia in actum trahitur per ipsuꝫ: ⁊ per motum tam mouẽs ꝙ mobile trahatur suo modo formaliter ad actum: necessarium est ꝙ motus sit formalis actus: tam mobilis ꝙ etiã mouẽtis. Hoc aũt ex eo appet ꝙ ⁊ mobile ipso motu dicitur formaliter moueri: ⁊ mouens etiam ipso motu dicit̃ formaliter mouere: quẽadmodũ calidũ formaliter ipsa calefactione calefacit. Uerum est autez ꝙ qꝛ nõ eodem modo vtrũqꝫ per motum trahitur formaliter de potentia in actum non eodem etiam modo ipse motus est actus vtriusqꝫ. Nam mouens ante ꝙ moueat est in potentia ad motũ influẽdũ alteri: ⁊ nõ ad h: vt perficiatur in ipso. Mobile vero est in potentia anteꝙ actu moueat̃ ad motũ recipiendum: sicut perfectionez suã. Est eniz actus quilibet eius perfectio in quo recipitur. Scõm h igitur per motum trahitur actu mouens ad mouendum aliquid: ⁊ mobile trahitur actu ad h vt moueatur: ⁊ ideo motus est actus mouentis: vt progrediens ab eo: ⁊ est actus mobilis: vt receptus in ipso.

Ad argumẽtum ergo in cõtrariũ dõm est ꝙ motꝰ est eius actus in quo est: qꝛ est perfectio ipsiꝰ. Eius vero in quo nõ est: ⁊ si nõ sit isto modo actus: eo ꝙ oꝑatio trãsiens est perfectio facti: ⁊ nõ perfectio facientis: eẽ tamẽ põt actus alio modo: vt predictum est.

℄ Textus.

℄ Habet autem defectuꝫ rationabilem. Necesse est .n. fortassis esse quendam actum ⁊c.

℄ Lectio quinta. ℄ Qõ prima.

Ic primo posset aliqs dubitare: vtrum actio poni possit in agẽte. Uidet̃ .n. ꝙ nõ: qꝛ cũ actio idem re sit cũ passione: si actio esset in agente: posset ẽt eẽ passio in agẽte: qð vĩ eẽ falsuꝫ.

Ad istam qõnem dõm vĩ ꝙ in eo est actio agẽtis sicut in subo in quo recipit̃. Qð aũt recipit agẽtis actionẽ: inquãtũ huiꝰ: est patiẽs nõ agẽs: quẽadmodũ etiam ex opposito id a quo actio ꝓuenit ſꝫ huiꝰ est agẽs ⁊ nõ patiẽs. In patiẽte igitur ⁊ nõ in agẽte videt̃ per se actio existere. Sed sicut de passione recordor me dixisse in logyca: quã edidi in tractatu de passiõe: sic ẽt mõ possumus h dicere: ⁊ de actione: vꝫ ꝙ actio non ẽ sicut in sbo in agẽte: sed in patiẽte. Manifestũ ẽ cũ fuerit actio trãsiẽs. Quãuis .n. oĩs actio causaliter existat in agẽte sicut tñ in sbo actio trãsiens est in patiẽte tñ. Nã si h ẽt in agẽte: vt i sbo esset: nõ diceret̃ eẽ actio trãsiẽs: sꝫ manẽs. De tali ergo actione manifestũ est: ꝙ sicut in subiecto nõ est in agẽte: sed in patiẽte. De actionibus autem que dicũtur manẽtes: sicut est amare qð manet in amãte: ⁊ intelligere: qð manet in itelligẽte: videt̃ ꝯtrariũ dõꝫ. Per h .n. iste distinguũtur a trãseũtibus: qꝛ transeũtes non manẽt in agẽte: nec sunt perfectiones eius: sed manentes in agente manẽt ipsumqꝫ ꝑficiunt. Cõsiderandũ est igit̃ ꝙ actio: respectu eiꝰ in quo est: rõnẽ hꝫ passionis: si ergo per se eẽt in agẽte: sequeret̃ ꝙ respectu agentis hẽret per se rõnẽ passionis: qð est incõueniẽs: qꝛ tũc agẽs ſm ꝙ agẽs eẽt patiẽs: qð nõ cõuenit: ⁊ ꝓpterea si actio: vt in sbo: maneat in agẽte: opꝫ ꝙ ipm agens quãtũ ad h subinduat quãdã rõnẽ patiẽtis: vt sic agẽs dicat̃ ſm ꝙ ab ipso actio ꝓcedit: ⁊ dicat̃ patiẽs scõm ꝙ ipm met est subm actionis: ita ꝙ scõm h actio oĩs per se erit in patiẽte ⁊ nõ in agẽte: sicut in subo. ℄ Hoc aũt pꝫ ẽt in actionibus supra noiatis: vt .n. diximus in logyca: dici põt ꝙ amãs est patiẽs: ⁊ agẽs ẽ res amata: que ad se trahit amãtẽ. Eo igit̃ ipso quo actio amoris in amãte est: vt i subiecto: ⁊ nõ in amato: cõsequi videtur ꝙ nõ sit in agente: sed in patiẽte. Silr etiã vt videt̃ dici põt ꝙ intelligẽs est patiens: ⁊ agẽs est res intellecta: que adequat intelligentẽ sibi: ⁊ sic per h ꝙ intelligere in intelligẽte est: cõsequit̃ ꝙ sit in patiẽte. Si aũt dicatur ꝙ amans ⁊ intelligens est agens: tunc dõm erit

q intelligere z amare in eis manet:per h q in eis est id qd per tales actus suo modo patitur: vel etiã in eis manent scdm q ipsa subinduunt rationem patientiũ: vt supra dictum fuit: vnde z dicũtur perfici dictis actionibus: z esse perfectibile inquantum h rationem habz patientis. Patet igitur q omnis actio per se est in patiente: z in agente est vt in subiecto: scdm qd subinduit rationem patientis: vt iam sepe dictum est: vnde apparet responsio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Quoniam igitur vtraq sunt motus zc.

¶ Qõ secunda.

SEcundo posset esse dubiũ: vtrũ verum sit q actio z passio sint motus: videt. n. q nõ: q2 cũ in separatis a mã sit actio qdã sicut in subo: si actioẽ mot⁹ seqt q i separatis a mã sit mot⁹ q e fsm. Itẽ tũc mot⁹ eẽt i pdicamẽto actiõis z passiõis

Ad istam qõnem dõm est: q rem stricte z ppie sumẽdo ipse motus: vt diximus in logyca nõ differt realiter ab actione z passione fundatis super ipsuz: differt tñ ab eis scdm esse: siue scdm rõnem. Motus enim: vt motus est: non iportat ad agens relationẽ vel respectuz nec ad patiẽs: q tñ actio z passio necessario importãt. Im ponitur. n. nomen actionis z passionis a modo essendi ad aliud. Eandẽ igit rem dñt actio z passio z motus: sed non eodem modo. Motus. n. rem suã simplr z absolute dicit. Dico aũt absolute quantũ ad respectus importatos actionis z passionis nomine. Actio vero eãdẽ rẽ ponit sub respectu tñ quodaz actiui ad passiuũ Et passio etiã eandẽ rem ponit sub respectu tñ quodã passiui ad actiuũ: vnde manifestuz est: q nec actio: nec passio cadit in proprio significato motus. Motus aũt cadit: sed mõliter: in significato vtriusq. Ratio. n. formalis actionis z passionis ex motu non habetur actu sed potentia. Actu vero habetur ex ordine ad aliud: vt pote ad agens vel ad patiens. Quia ergo nõ reponit res in predicamẽto per id q materiale est: sed per id in quo consistit predicamenti ratio formalis: ex quo: vt modo dclaratũ est: ratio formalis actionis z passionis nõ clauditur in motu: vt motus est: necessariũ est q ipe motus per se non sit in predicamento actionis: nec passionis: sed solũ prout subinduit respectus supra dictos: vnde pz respõsio ad scdm argumentum.

Ad primũ vero dicenduz est: q motus põt accipi duplr: vno quidem modo stricte z proprie. Sm q motus est actus imperfecti. Et sic non est omnis actio motus: sed sola actio debita mouẽti: secundum q est mouens: Alio vero modo sumi põt mot⁹ largissime: scdm q sumebat plato motuz pro omni operatione: z isto modo omnis actio est motus.

¶ Qõ tertia.

TErtio posset aliqs dubitare dato q actio z passio diuersi mot⁹ essent z differrẽt solo numero: vtrũ possent simul esse in eodem: videtur enim q sic: q2 due intẽtiones solo numero differẽtes possunt simul esse in eodez ergo similr z duo motus. Nã z due intẽtiones pueniũt ex dualo⁹ imutationibus.

Ad istam qõnem dicẽdũ est q si actio z passio motus eẽnt solo numero diuersi: nullo modo simul esse possent in eodem: huius aũt ratio est: q2 diuersitas numeralis mot⁹ assignari nõ potest: nisi aut pp diuersitatem mouentis: aut ppter diuersitatem tẽporis: aut pp diuersitatem: speciei que acquiritur per motum: aut ppter diuersitatẽ ex subiecti. Nũc aũt ita est q diuersitas illoz motuuz: quoz vn⁹ esset actio z alter eẽt passio: nõ sumeretur ex diuersitate mouentis: q2 non ab alio mouente est actio: z ab alio est passio: sed ab vno z eodẽ: nõ sumeretur etiaz talis diuersitas ex diuersitatẽ tẽporis q2 non in diuersis tẽporibus: sed in vno z eodem ponũtur simul actio z passio: non sumeret etiã dicta diuersitas ex diuersitate speciei siue termini: q2 vna z eadẽ numero species est quã agens dat per suã actionem: z patiẽs recipit per suam passionez: sumeret itaq de necessitate talis diuersitas ex diuersitate subozum.

Ad argumentum in ptrariũ ego dicerez q ppositio assumpta de intentionibus est falsa. Naz phus dicit in quto meth. q eo que in eadẽ subo ẽntiũ diuersitatẽ habẽt differũt specie: sed si eam cõcedere vellemus adh argumentum non concludit: q2 ille due intentiones proueniunt a duobus agentibus: actio vero z passio proueniũt ab vno z eodem.

¶ Textus.

¶ Aut neq actũ alterius in altero esse zc.

¶ Qõ quarta.

QVarto est dubitatio vtrũ idẽ motus realr esse possit actio z passio: videt enim q non: q2 que differunt specie z genere: habent necessario realitates differentes: actio vero z passio omni tali modo differunt: ergo differũt scdm rem.

Ad istam qõnem dõm est sz q diximus: q2 res pt accipi dupliciter: q2 vno modo cõiter pro omni illo positiuo q in rerũ natura inuenitur: quo quidẽ modo res dicit: z nã subiecta habitudini: z etiam ipsa habitudo Alio modo res sumi põt magis ppie z stricte pro sola natura habitudinibus subiecta: z si rem accipiamus h secũdo modo: tũc sicut declarauimus in logyca erunt tria pdicamẽta esse rem ipsam diuidẽtia. s. pdicamẽtuz subẽ quãtitatis z qualitatis: hui⁹ aũt distinctionis ratio est: q2 vbicũq inueniũtur modi essendi repugnãtes necesse est q ibi inueniantur diuerse nature absolute: pcipue cum modi absoluti fuerint: sic autez se habẽt modi eẽndi subẽ quantitatis z qualitatis. Modus enim essendi substantie est nõ in subiecto eẽ: sz modus essendi quantitatis z qualitatis est esse in subiecto. Esse aũt in subiecto: z in subiecto non esse: sibi in inuicem repugnant: nec possunt circa eandez naturam: naturaliter attendi: vnde necesse est q alia sit res z nã subẽ: cui⁹ ppriũ est nõ esse in subo: a re z natura quãtitatis: z qlitatis: quoz proprium est in subo esse: vlterius etiã modi essendi absoluti quãtitatis z qualitatis inueniunt ẽẽ repugnantes esse. Naz quantitatis est in alio esse p modũ mensurãtis: sed qlitatis est in alio eẽ per moduz afficiẽtis: affectio autẽ non est mensura: neq conuerso: vnde qualitas etiam z quãtitas res diuersas ponũt Alia aũt septem pdicamenta sumuntur a modo essendi ad aliud: qui nec modo essendi in alio: nec modo eẽndi in se repugnat. Nam z q non habet esse in subiecto: z q etiam habet esse in subiecto: potest ad aliud ordinem habere: sicut materia in subiecto: z habet ordinem ad formã: z qualitas vnius similium est in subiecto z ordinem habet ad qualitatem: vnde manifestum est q rem stricte sumendo: videlicet predicamenta rez sunt. s. substantie qtitas z qlitas. Alia vero septez res alias non ponunt a rebus positis per istam. ¶ Alterius autem

us autem si rez primo modo sic communiter sumamus
pro omni compositiuo quod in rerum natura inuenitur: decē
prima predicamenta rerum erunt. Nā res sic cōiter sū
pta scdm triplicē essendi moduz distinguit: qz sm mo
duz essendi in se: scdm moduz essendi in alio: z scdz mo
duz essendi in ordine ad aliud. Primus autez modus
est proprius substātie: vt supra dictū est. Secundus ve/
ro debetur quantitati z qualitati: sed quantitati sicut
mēsurāti: z qualitati sicut afficiēti: vel sicut modificā
ti: vt sit vniuersalior locutio. Tertius aūt debetur alijs
septē predicamentis: que distinguntur scdm diuersita
tem essendi ad aliud.

Ad cuius euidentiā cōsiderā dum est

quod esse ad aliud consistit in respectu quodam vnius ad
alterū. Iste aūt respect⁹ dupl'r pōt se habere: qz aut rei
supra quā fundat simpl'r z de se dbet: sicut respect⁹ ad
scibile simpl'r z de se ɔuenit scien z tale ad aliud spectat
ad predicamentū relationis. Aut ēt rei supra quā funda
tur simpl'r z de se nō debet: sed solū scdm quod accipit in
quadā ɔnexione cū aliquo: sic ptinet ad sex pncipia di
stinguitur aūt qz id supra quod fundatur talis respectus:
aut est mot⁹ ipsi: aut nō mot⁹ ipsi: sz aliqd p motū i mo/
bili ipso acquisitū. Et primo quidez modo pertinet ad
actionē z passionē: que in motu fundant sub eadē con
nexione: sed sub diuerso respectu: ponit enim ibi conne
xio agētis z patientis: z motus quidem in tali conne/
xione acceptus sub respectu agentis ad patiēs dicitur
actio: z sub respectu patiētis ad agēs dicit passio. Si
vero circa id circa quod attendit talis respectus sit motus
aut aliquid acquisitū per motū: tunc aut attēdit ibi cō
nexio mobilis cū tēpore: z sic est qñ: quod significat in tpe
esse: aut etiā ibi attēdit cōnexio locati cū loco: z tūc ad
h dicit: aut. n. id circa quod attēdit talis respectus est ali
quid acqsitū ex cōstitutiōe locati in loco: in eo quod habz
rōnem locati: aut in eo quod hz rationem loci. Primo aūt
modo sunt vbi z situs: sed differūt: qz situs dicit respe
ctū locati ad locum nō simpliciter: sed ratione partiuz
locati ad partes loci. Ubi vero dicit respectum locati
ad locum simpliciter. Secundo modo est habit⁹: sic. n.
dicit cōmentator in quinto metha. Modi habitus z
vbi sunt ppinqui. Ponunt. n. respectū cōparationis
inter cōtinens z contētum. Si igit fuerit ɔtinētis ad
contētum erit pdicamētū habitus: sed econuerso est de
vbi: pz igitur quod actio z passio realitates dicunt diuer/
sas pdicamentales sm cōditionem septem pdicamēto
rum: quia important diuersas habitudines: vnde pa/
tet responsio ad argumentum.

Questio quinta.

Quinto quia iā pluries dictū est quod actio recipitur in passiuo
posset aliquis dubitare vtrū omnis actio
presupponat aliquod subiectū: videtur. n.
quod sic: qz ipsum passiuum est subiectū actio
nis. Si ergo oīs actio idiget poni in aliquo passiuo: ne
cesse est quod omnis actio presupponat aliquod subiectū.

Ad istam qōnez dicūt aliq quod actio manens non ponit

aliud subiectum ab agente: actio vero omnis trāsiens
de necessitate aliquod subiectū presupponit: ex quo enī
est transiens: aut transit in aliquid aut in nihil. Quod
si in nihil: tūc ōsit non est transiens. Si autē transit in ali
quid: presupponit aliquid in quo recipiatur: z per con
sequens presupponit necessario subiectum.

Sed istud non videt stare posse. Naz creatio hz rōnez actio

nis transeuntis: z tamen subiectum nullū psupponit.
Est igitur considerandum quod cum actione aliquid aga/
tur: si quod agitur actione ipsa indiget subo de necessitate
necessarium tunc est quod actio subiectum presupponat:
sed si quod actione agitur non indiget subiecto: talis actio
subiectū nullum presupponet: h autem apparet taz ra/
tione quam etiam exemplo: ratione quidem: qz actio pro tā
to dicitur subiectum presupponere: quia fundamentuz
sue formalis rationis non potest sine subiecto esse: h au
tem fundamentum est id quod agitur ipsa actione. Si er/
go sit aliqua actio cuius formalis rationis fundamen/
tum non sit in subiecto: talez actionem oportebit nullū
subiectum presupponere. Exemplo autem apparet de
actionib⁹ quibus in materia fiunt actu forme. Appa
rent enim tales actiones materiam idcirco presuppo
nere: qz actu forme: que in materia agūtur: per eas nō
possunt actu esse nisi in materia. Si tales actu forme q
illis actionibus agūtur nō essent in materia: actiones
quib⁹ ipse fierent dicerentur materiam nullam presup
ponere. Quia ergo est dare actionem: cuius fundamen
tum non exigit subiectum: patet quod non est verum oēz
actionem transeuntem subiectuz presupponere. Po
test autem z h z aliter ostendi ex habitudine scilicet ra
tionis agendi ad id quod agitur per ipsam. Uidemus eni
in agentibus naturalib⁹: quia ratio agendi prima est
ipsa substantialis forma: z non materia: z forma est si
militudo tantum essentie forme: z non essentie ipsi⁹ ma
terie: nō potest per ipsam naturale agens producere es
sentiam materie: z sic presupposite educit actu formam
Rō enim agendi est sibi simile producendi pncipium
cuiuslibet agenti. Unde z si tale agens formam substā
tialem talem haberet p agendi ratione: que foret simi
litudo essentie materie z essentie forme essentiam produ
ceret totam: totumque faceret ens actu nullo presupposi
to. Sed sicut dictuz est in agentibus naturalibus non
inuenitur talis ratio agendi. Inuenitur autem in agē
tibus per intellectuz: que sunt agentia per formam ap
prehensam. Uerum est autem quod in aliquibus forma
apprehensa accidens est z non substantia. Et quia acci
dens non potest esse ratio z principiuz producendi sub
stantiam: idcirco talia agentia non possunt aliquam
substantiam producere: nisi mediāte aliquo agente na
turali: cui⁹ ratio agendi est substantialis forma. Et qz
vt dictum est istam materiam presupponunt: necessari
um quod z illa que agunt eis mediantib⁹ presupponant
et essentiaz materie. Potest autem ad h somi ratio ex
eo quod forma apprehensa: que est in talibus agentib⁹ ra/
tio agendi: intentio est rei z non res ipsa. Intentio aūt
rei non potest ipsi agenti esse ratio producendi rem im/
mediate: si h res fuerit stricte z proprie accepta. In pri
ma vero causa forma apprehensa est res z substantia
non accidens: quia est ipsa eius essentia: que est similitu
do plena: non tantuz actu forme: sed totius etiā entis
in actu: tam vz quantum ad essentiam forme quam etiam
quantum ad essentiam materie: z idcirco totuz in actu
intelligendo z volendo totum agit z producit. Quia
igitur actionis fundamentum est id quod agitur actione
quadam: dicitur quod hoc totum est fundamentum dicte
actionis. Ipsa igitur subiectum nullum presupponit
Hoc autem non obstante dicitur transiens: nō qz actio
sit quedam res ab actiuo transiens in passiuum: sed qz
per ipsam extra aliquid producitur: vnde est actio ad
extra. Non enim differunt actio trāsiens z manens: qz
vna presupponat subiectum extra agentem in quo re/
cipiat: z alia non: sed solum: quia per vnam agit aliqd
manens in agente. Per aliā vero agit aliquid stans ex

ira agentem siue in subiecto siue non in subiecto.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendum est ꝙ ipsum mei ꝙ producit ipsa actione h3 rõne passiui in quo intelligitur recepta ratio formalis ipsi⁹ actionis. Differũt ergo actio transiens presupponens subm & non presupponens: in h ꝙ presupponens dicitur recipi in passiuo non iam ratione sue formalis rõnis ꝗ etiaʒ rõne fundamẽti. Sed actio non presupponens subiectuʒ dicitur in passiuo recipi solũ ratione sue formalis rationis: & non ratione fundamenti: vnde p3 ꝙ argumentũ nõ concludit. ℂ Attẽdat aũt qui legit quid per ea que dicta sunt appeat dõm de diuersitate eẽ & essentie.

ℂ Textus.

ℂ Quoniã aũt de nã scia est circa magnitudines &c.

ℂ Lectio. vj. ℂ Qõ prima.

Hic posset aliquis dubitare vtrũ de infinito & finito cõsiderare pertineat ad metñ. videt enim ꝙ sic: q2 ea que sũt maxime cõmunia sunt de consideratione eius: sed finitũ & infinitum esse videntur maxime cõmunia: cũ omnis magnitudo & oẽs numeri & tẽpus ẽt sub ipsorum altero contineant igitur ipsa pertinere vident ad consideratione metbaci.

Ad hoc dicendũ est ꝙ finitũ & infinitũ dicũtur aliqua dupliciter: vt cõiter dici consueuit: quia aut scdm essentiã: aut scdm quantitatẽ. Scdm essentiã quidem infinitũ dicitur ꝙ nõ habet essentiã ad genus vel ad speciem perfectionis alicuius limitatam: s3 magis essentiã h3 omnis perfectionis contentiuã. Et hoc quidẽ modo ifinita causa prima dicitur: & omnia creata entia finita. Unde isto modo, punctum & vnitas: passio & vlr omnia que in creaturis inueniuntur finitateʒ habent. Et h modo de talibus loquẽdo ipa pertinẽt ad considerationem metbaphysici. Quia. n. circa essentiã versantur: necessariũ est ꝙ sint de cõsideratione ei⁹ cui⁹ ppriũ est ens & eẽntiã cõsiderare: ꝙ est solus metbaphysici: scdm quantitatẽ aũt accipiendo infinituʒ & finitũ ipsa non inueniuntur nisi in his que quantitatem habẽt: vnde q2 punctũ non habet quantitatẽ nec intelligẽtia nec passio scdʒ se: idcirco ipsa nec finita dicũtur nec infinita. Isto igitur modo finitũ & infinitũ non secuntur oia entia: nec simplr: nec sub distinctione: & idcirco nõ op3 ꝙ sint de consideratione metbaphysica. Sunt ãt de consideratione physici inquãtũ sunt passiones quedã entis nãlis. Nã opposita sunt de cõsideratione vnius & eiusdem artis: finitũ aũt & infinitũ sunt opposita. Et finitũ: q2 est passio nãlis entis est necessario de consideratiõe physici. Igitur & infinitũ ꝙ opponitur finito. Est autem & infinitũ in appositione pprium etiam alicuius entis naturalis: sicut tẽporis & motus: qbus etiã nãliter per cõtinuã successionẽ fit infinita appositio.

ℂ Textus.

ℂ Intellectus autem ex principio quodã opatur &c.

ℂ Qõ secunda.

Secundo posset esse dubiũ de illa propositione qua dicit ꝙ intellectus a quodã principio operatur intelligẽs: videtur enim esse falsa: q2 intellectus diuinus sine principio: quia ab eterno potuisset operari productionem creature.

Ad hoc dicendũ est ꝙ & si dicta propositio scdm intellectum Anax. cui attribuitur sit falsa: aliqd tamen veritatis continere potest. Nã duplex eẽ potest intellectus eius: vnus quidẽ vt principium ibi sumat pro ipsa agendi & operandi rõne: & h modo veritatem habet. Omnis. n. intellectus a quodam pricipio. i. per quoddam principiuʒ: q2 per quandam agendi rõnem operatur intellectus. Est. n. forma intellecta ratio agẽdi cuilibet agenti per intellectum. Alius aũt intellect⁹ dicte ppositionis est: vt ibi principium sumat pro principio tẽporis aut magnitudinis: vt sic dicat intellect⁹ a principio quodaʒ temporis aut magnitudinis de necessitate operari: & isto modo falsa est. Isto autẽ dicitur fuisse intellectus Ana &c. Posuit. n. intellectum incboasse disgregationem ab aliquo determinato temporis principio: & ab aliqua determinata pte magnitudinis. Et ad hui⁹ pbationẽ induxit dictam propositionem.

ℂ Textus.

ℂ Rõnabiliter aũt & principium ipsum ponunt &c.

ℂ Qõ tertia.

Tertio posset aliqs dubitare dato ꝙ eẽt infinitũ vtrũ h3 rõnem principiati: videt. n. ꝙ non per rõnem quã ponit Ari. Qõ enĩʒ est principiatũ h3 principiũ. Qõ autẽ h3 principiũ h3 finem: igitur ꝙ est principiatum habet finem: & est finitum: cuʒ ergo nullũ infinitũ sit finitũ: sequitur ꝙ nullum infinitum principiatum esse possit.

Ad huius qõnis intelligẽtiã recurrere op3 distinctionem infiniti supra assignatã. Dictũ est enim ꝙ est duplex ifinitũ: q2 in essentia: & in ꝗtitate aut discreta aut dimensiua. Infinitũ aũt in eẽntia manifestum est ꝙ nõ potest principiatũ eẽ. Dictũ enim supra fuit ꝙ infinitum in eẽntia est illud ꝙ est simpliciter per suam essentiam omnis perfectionis contentiuum. Et q2 actualitas eẽndi est de perfectionibus entiũ: necessariũ est ex quo tale infinitũ per suã eẽntiam habet simplr omneʒ perfectionem: ꝙ per eẽntiã suam actualitatem existendi habeat. Quod aũt actu est per eẽntiã suã non habet pncipiati rõnẽ: q2 de ratione pncipiati est ꝙ eẽ accipiat a principiãte. Tale igitur ifinitũ rõnẽ pncipiati nullatenus habere potest. ℂ De infinito etiã fm quantitatẽ quidam dicũt ꝙ nõ põt principiati habere rõnem: huius aũt dicti rõnẽ duplicem assignãt. Quaꝝ prima est q2 omne pncipiatũ aut pductũ ab agẽte per naturaʒ ẽ aut ab agẽte per intellectũ. Et si productũ sit ab agente per naturã op3 ab agente per intellectũ ipsum etiã productũ eẽ: quia nã instrumentũ est intelligẽtie. Agẽs autem per intellectũ nibil potest producere ꝙ nõ sit cognoscibile: infinituʒ autem repugnat cognitioni: q2 dictũ est in prio: ꝙ omne infinitũ fm ꝙ infinitũ ignotuʒ est igitur infinitũ repugnat cuiuslibet pductioni: nec per pñs habere potest rationem principiati. ℂ Secũda ratio ipsorum est: q2 effectus virtutem participatã habet est enim & agit in virtute sue cause. Infinitũ aũt virtutẽ habet infinitã: ꝙ vero virtutẽ h3 infinitã agit in virtute propria: nullum igitur infinitum habere potest effectus & principiati rationem.

Sed ista non sufficiunt: nec sunt sufficienter dicta. Nam primo necessaria ratione concluditur siue probatur ꝙ si eẽt infinitũ in quãtitate: siue dimẽsiua: siue discreta haberet pncipiati rõnẽ: solũ. n. illud subterfugit rõnẽ istaʒ: ꝙ ẽ nõ limitatũ ad alicui⁹ gñis pfectione: vt pote: q2 est pfectionis oĩs pñtiuũ. Qõ aũt limitatũ est ad certũ genus: ꝗtũcũq3 illi⁹ generis perfectionẽ hẽat infinitã nihilomin⁹ tñ necesse est ipsum pticipatã hẽre entitatẽ.

Nam

Nam participare est q̄si partem capere: q̄ autem limitatū est ad certū genus: siue in genere illo sit finitū siue īfinitū: nō pōt in se claudere totū ens totāq̄ pfectionē entis: sed claudit ꝛ capit ptē entis: q2 solā entitatē sui generis: que nō est ōis entitas nec ōis pfectio: sꝫ aliqua entitas aut aliqua pfectio: ꝯ pfectiones distīcte alioꝝ generū: ꝑꝑ qḋ ēt oꝫ tale ponit̄ hēre eēntiam finitam: q2 ad certū genus limitatū: vnde ꝛ si foret infinita dimensiua q̄titas: eēt qdem ens finitum ꝛ eēntia finita: ꝙ ꝑ pote nō ꝯtinēs ōis entis ꝛ eēntie pfectionē. Et quāuis sub rōne qua eēntia eēt finita: sub rōne tamē qua dimēsio ex opposito esset infinita dicebat: q2 ꝯtineret nō partē pfectionis: sed totā perfectionē gn̄is dimēsiue quātitatis: vñ eēt īfinitū tale ens vno mō: ꝛ finitū alio mō: q2 finitū ꝛ limitatū sub rōne entis hn̄s pticipatā entitatē īfinitam nō in rōne quātī dimēsiui: ꝛ q2 oꝫ q̄ participatā hꝫ entitatē ē ꝑncipiatū appet euidēter q̄ tali īfinito rō ꝑncipiati ñ repugnat. Sꝫ diceret forte aliqs: q̄ ꝛ si tale īfinitū hēret rōnē ꝑncipiati sb̄ rōne qua ens nō tñ hēret rōnē pricipiati sb̄ rōne qua q̄tū dimēsiuū: dictū est.n. q̄ q2 caperet entitatis partē ens foret per participationē: ergo ex opposito cū non dimensionis ptē caperet: sꝫ omnē: nō eēt quātum dimēsiuū per participationē: ꝛ q2 fm̄ h̄ illud īfinitū ponitur: pꝫ q̄ scḋꝫ q̄ infinitū nō posset rōnē ꝑncipiati habere. ¶ Hoc videtur forte alicui bn̄ dictū: sed in veritate nō tollit rōnem nostrā. Uidemus.n. q̄ hō nō capit partē perfectionis humane: sed totam comprehendit: vnde ꝛ hō est hō essentialiter: q2 tamē entitas ab humanitate in ipo realiter nō differt: ex quo entitatē participatā haber: dicim⁹ q̄ eius humanitas per se ipsam: ꝛ si ponat aliquo modo hominis essentiā: nō tamē eam per se ponit in actu existendi: sed humanitas que est essentialr humanitas ꝛ homo qui est essentialiter homo in actu existendi ponitur per participationē. Et propter h̄ homo nō obstāte q̄ totā humanā perfectionem capit: simpliciter tamē pceditur q̄ rōnem producibilis ꝛ principiati hꝫ. Cōsimili itaq̄ modo si esset actu infinita dimensio: quia in ea realiter entitas nō differt a dimēsione: ex quo participatā haberet entitatē: nō possꝫ in actu essendi ipsa dimēsio: que est eēntialr dimēsio: poni per se ipsam: sed in h̄ poneret per participationē ab alio: vnde non obstāte q̄ cōprehenderet oēm perfectionē dimēsiue quantitatis: adh̄ tñ simplr pcedēdum eēt q̄ hēret rōnem pducibilis ꝛ principiati. Nam ꝛ productio non ad humanitatē ꝛ hoiem simplr nec ad dimēsionē: sed ad actu esse terminatur. Unde ex h̄ ratio sumenda est producibilis ꝛ principiati. Sed ad hoc diceret forte aliqs q̄ non est simile q̄ pro simili adducitur: homo eniꝫ si comprehendat totam perfectionem humanitatis: h̄ tamen homo q̄ pducit̄ nō ꝯtineret totā hꝫ nūer: ꝛ si totā ꝯtineat hꝫ spēz: hō ēt vñ hō ē nō ꝯtinet totā pfectionē sui gn̄is: vt pote animalis: h̄ vero singularis dimensio infinita: supposito q̄ sit: totā nūeralr totā fm̄ speciem: ꝛ totam scḋꝫ genus dimensionis perfectionē contineabit. ¶ Hec autem responsio non soluit argumentum dato q̄ totum illud verum esset: nihilominus tñ ex quo haberet participatam entitatem illud infinitum rationem haberet simpliciter producibilis ꝛ principiati: vt supradictum est. Nam assignata ratio tota sumitur ex eo q̄ non continet homo omnem perfectionē entitatis: ꝛ si contineret omnem perfectionem alicuius entis. Sed vlterius etiam illa instantia nō supponuntur vera. Nō.n. verum est q̄ illa dimensio infinita contineret perfectionem dimensionis totam numeraliter: quia supposito q̄ ipsa esset adh̄ deus in eodem spacio posset dimensionem aliam producere. Tenent enim theologi q̄ deus potest facere simul duo corpora in eodem loco.

Ulterius autem omnes perfectiones sui gn̄is cōtinet talis dimensio secundum potentiā: ꝛ sic supra intelleximus. Non autem contineret secundum actum: quia in infinita dimensione nō est dare lineam in actu nec superficiem: sed solum in potentia. Similiter etiaꝫ non est in ea dare actu triangulationem: neq̄ quadrangulationem: ꝛ sic de aliis: verum est tamen q̄ in ea esset dare gradus omnes secundum speciem cuiuscunq̄ extensionis siue magne siue parue. Et pro tanto diximus superius ipsam continere totam perfectionem quantitatis dimensiue: ꝛ si actu omnes modos se habendi ei⁹ nequaquam contineret: sed alterum tantum: patet igitur q̄ si esset corpus actu infinitum haberet principiati rationem. Quod autem primo dicitur tale infinitū idcirco non habere rationem principiati: quia non est cognoscibile: nihil valet. Nam ad minus infinitum discretum erit talem rationē habens: cum ipsum sit a deo cognoscibile: vt ipsi etiam concedunt. Tale etiam infinitum non poneret virtutem vnam: sicut nec vnam essentiam: sed multas in vigore finitas ꝛ numero infinitas. Sed tamen nec etiā īfinita magnitudo diuine cognitioni repugnat: sicut patet per rationem Tho. dicētis q̄ infinitum repugnat cognitioni inquantum repugnat numerationi: quia partes īfiniti numerare est secundum se impossibile. Ex hoc autem sequitur q̄ ille intellectus infinitum cognoscere non posset: qui non intuetur totum simul: sed ipsum cognoscit accipiēdo partem post partem. Intellectus ergo diuinus: quia non accipit partem post partem: sed insimul partes omnes intuetur: insimul totam magnitudinem etiam infinitam poterit cognoscere: vnde patet q̄ prima ratio non valet: patet etiā q̄ño infinitū dicat̄ esse ignotum.

Secunda etiam ratio est valde debilis. Nam corpus infinitum haberet virtutem infinitam: non simpliciter: sed in genere: sicut infinitam caliditatem: aut aliam talem: vnde non haberet omnipotentiam: sed partem potentie. Quia igitur partem virtutis caperet: ꝛ non totam tanquam habens vnam virtutem ꝛ nō omnes. Haberet necessario virtutem participatam dependentē: ꝑ per consequens necessario a causa. ¶ In argumēto autē principali equiuocatur: sicut dicit Tho. in nomine ꝑncipii: Quod eniꝫ est productū hꝫ principiū originis ꝛ finē in essentia. Nō tñ ꝑꝑ h̄ ꝑncipium nec finē magnitudinis. ¶ Est aūt ꝯsiderādū. q̄ infinitum non potest esse principiatum ꝛ productū ab agente naturali: quia omne q̄ est tale est ex pacia. cente mā̄ productū: ꝛ oē tale est in magnitudine finitū.

¶ Textus.

¶ Esse autem īfinitū fides ex quinq̄ contingit ꝛc.

¶ Lectio. vij. ¶ Qō prima.

Hic posset aliqs dubitare vtruꝫ verū sit q̄ ꝯtigere ab eē nō differt i ꝑpetuis: vr̄.n. q̄ nō: q2 ꝯtigē dr̄ posse ꝛ potētiā. Esse āt dr̄ actū. Act⁹ āt ꝛ po⁹ ñ vr̄r idē eē igit̄ nec ꝯtigere idē ē cū eē i ꝑpetuis.

Ad istam qōnem dicendum est q̄ posse ꝛ esse possūt poni idem in perpetuis: vel ꝑꝑ identitatē omnimodā rōnis: vel propter identitatē rei: vel ꝑꝑ positionis simultatē. Primo autem modo: vꝫ ꝑꝑ rōnis ydētitatē apparet manifeste q̄ esse ꝛ posse non sunt idem: posse enim dicit potentiam: ꝛ esse dicit actum. Ratio autem,

actus invenitur in omnibus reb⁹ creatis esse alia a ratione potentie. Si autem dicta propositio intelligatur secundo modo: tunc erit distinguendū de potentia: dicendo scilicet ꝙ est quedam potentia ad esse: ꝛ quedam potentia ad operari. Et si loquamur de potentia que est principiū operationis: cum ipsa in omnibus creatis rem accidentis dicat: ꝛ esse substantificū dicat rem substantie: necessariū est ꝙ in singulis creatis scd̄m rem esse diversificet a posse. In solo autem primo potentia essentia ꝛ eē nō differūt realr. Si vero loquamur de potētia ad esse: distinguēdū tunc est in perpetuis. Sūt enim quedam perpetua materialia vt corpora celestia: ꝛ quedam immaterialia: vt sube separate. Et si de materialibus loquamur: patet ꝙ esse ꝛ posse res diversas ponūt quia posse magis ōbetur talibus ratione materie: ꝛ esse magis ratione forme. Materia autē ꝛ forma res differentes dicunt. Si autem de immaterialibus loquamur cū in talibus potētia receptiua esse sit eēntia: tūc si essentia ꝛ eēn eis idem sunt secundum rem: esse enī ꝛ posse in ipsis idem erunt. Si vero essentia ꝛ esse in ipsis differant scd̄m rem: necessarium erit ꝙ posse etiam ꝛ esse in eis differant realiter. In primo autem essendi principio non est potentia receptiua esse: quia h̄ non accipit ab alio. Si autē illa propositio intelligatur propter simultatem positionis: vt scilicet dicatur ꝙ idcirco potētia: ꝛ esse dicantur idem: quia in eodem instanti in quo ponitur vnum: ponitur etiam ꝛ reliquum: apparet statim ꝙ ipsa veritatem habet. Statim enim in rebus immaterialibus cum ponitur essentia que est receptiua esse ponitur etiam esse ipsum. In rebus etiam materialib⁹ sempiternis stati cū ponit̄ mā ponit̄ forma ꝛ esse sempiterne rei ꝙ non est verū in corruptibilibus. Nō enim statim cum ponitur materia que est in potētia ad formam hoīs ponitur forma hoīs ꝛ hō. Si autem contra h̄ instetur ꝛ dicatur ꝙ sempiterna potuerūt ab eterno esse: nec tamen ab eterno extiterunt: dicendum ꝙ potuerunt ipsa esse ab eterno tum propter actiuam potentiam creantis: tum etiam quia nunꝙ ad esse habuerūt repugnantiā: nō aūt potuerunt ab eterno esse propter potentiam ad idem ipsius esse receptam ab eterno existentem: quia cū h̄ potentia in eis ab esse non differat in positionis tempore: si ipsa ab eterno extitisset fuissent & necessario ꝛ entia illa ab eterno. Ari. igit̄ putās esse ꝙ quandoꝙ est quandoꝙ non est posse etiam propter potentiā materie: conuenienter conclusit: ꝙ si talis potentia extra celum est: erit etiā ibi actu ꝛ corpus sempiternū: quia contingere ab eē nō differt ī ꝑpetuis.

¶ Textus.

¶ Infinito enim esse ꝛ infinitum idem est.

¶ Questio secunda.

SEcundo posset aliquis dubitare: vtrum sit verum ꝙ si infinitū foret substantia idem esset infinitum: ꝛ infinito esse videtur enim ꝙ non: quia istud non videtur sequi: nisi supposito ꝙ sit idem substantia: ꝛ substātie esse: ꝙ non habet veritatem.

Ad istam qōnez dicendum est ꝙ infinitum in illa locutione stat pro supposito: ꝛ esse stat pro natura. Nā vero ꝛ suppositum in omnibus differunt: sicut concretum ꝛ abstractum. Cuius declaratio est: quia natura dicit ipsam essentiā ꝛ entitatē que res est id ꝙ est. Suppositum vero dicit id ꝙ subsistit in entitate illa. Quod autem in entitate aliqua subsistit est hñs entitatē. Qd̄ autem habet aliquam perfectionem: dz sm̄ ꝙ hui⁹ nominari respectu eius noīe cōcreto: ꝛ perfectio illa sȝ se inuenit̄ noīari noīe abstracto: quemadmoduz id ꝙ hȝ albedinē dicitur albū in concreto: sed ipsa albedo sȝ se noīat̄ noīe abstracto. Quia ergo suppositū est id ꝙ habet nām cuius est suppositū: pȝ ꝙ ipsum sm̄ se proprie nominatur nomine cōcreto: ꝛ natura scd̄m se ꝓprie nominat̄ nomine abstracto: vnde dicimus ꝙ humanitas est natura hominis: ꝛ hō vel h̄ hō est suppositū humanitatis. ¶ Hoc igit̄ viso viterius considerandū est ꝙ res in duplici conditione potest se hēre: vno quidē modo ita ꝙ nullum accidens eius eēntie in ipsa possit dari: sed qcqd in ea datur ad eius essentiā pertineat: qualis est cōditio primi principij: cui nihil accidere potest vt habet̄ in. xij. metħ. vnde ꝛ dicimus ꝙ nil in deo preter deum. Alio autē modo potest res ita se habere ꝙ in ea cadat aliqđ accidens eēntie: quomodo se habent omnes res create. Si ergo res primo modo se habuerit in ea non differunt abstractum ꝛ concretum: qz sicut abstractū solā essentiā significat: sic etiā ꝛ concretū ibi nihil significare potuerit ad essentiā non pertinens. Et propterea dicimus ꝙ idem sunt deitas ꝛ deus. Si aūt res se habuerit secūdo modo: differēt in ea necessario abstractū ꝛ concretū. Nā abstractum dicit precisionē accidentiū. Concretum vero talis rei non precidit accidentia. Et propterea dicimus ꝙ differūt humanitas ꝛ hō. In solo igit̄ primo cui nihil accidit natura ꝛ suppositum sunt idē. Differūt aūt in oībus creatis in qb⁹ tn̄ non differrent: si in eis nihil foret accidens eēntie.

Ad propositum igitur ista applicādo dicendum est ꝙ phylosophus nō vult dicere ꝙ si infinitum foret substantia: idcirco idem eēt infinitum: ꝛ infinito esse: quia idem sit substantia ꝛ substantia esse: sed ꝙ si infinitum foret substantia sine omni accidente: idem esset infinitū: ꝛ infinito esse: propter id ꝙ talis est conditio substātie ab omni accidente segregate: vt patet ex predictis. ¶ Possumus autem ꝛ h̄ ꝛ aliter exponere: vt dicam⁹ ꝙ esse ibi non sumitur pro ipsa essentia aut quidditate sed sumitur pro ipso ꝙ quid erat esse. Nam h̄ differēs inuenitur ab ipsa qdditate: sicut differunt humanitas ꝛ animal ratiōale. Est enim humanitas quidditas hominis: sed nō est ꝙ quid erat esse eius: sed h̄ est animal rationale: sic ergo accipiendo ibi eē: statim apparet veritas eius ꝙ h̄ dicit̄: sm̄ enim ꝙ in. vij. metħ. habetur in dictis scd̄m se ꝛ in dictis sine clausione accidentis: idē est res ꝛ esse rei: sicut idem est hō ꝛ animal rationale: licet non sit idem rationale animal ꝛ homo albus. Si ergo infinitum foret sbā sine clausione accidentis: patet ꝙ idem tunc esset infinitum ꝛ infinito esse.

¶ Textus.

¶ Sed fortassis hec quidem est vlis qō magis ꝛc.

Qō tertia.

TErtio posset esse dubium: vtrum in separatis a materia esse possit actu infinitum: videtur enim ꝙ non: quia infinitū ponit imperfectionē: ꝛ separata a materia sunt entia perfecta.

Ad istaz qōnez dm̄ ē ꝙ ifinitū qtū ad pn̄s spectat dr̄ triplicitet: qz ifinitū i magnitudie ifinitū i multitudie: ꝛ ī finitū i pfectiōe. Infinitū āt in magnitudie nusꝙ iuenit̄ i separatis a mā: lȝ. n. magnitudo sit a mā sensibili abstracta sȝ rōnē: ñ tn̄ sȝ rē: ꝛ sȝ eē separata ē ab ea. Infinitū āt i mltitudie distiguit̄ sm̄ ꝙ ē duplex mltitudo: qz mltitudo idiuiduoꝝ i eadē spē: ꝛ multitudo specierū.

Infinitum

Infinitum autem secundum primam multitudinem non habet ibi locum: quia in separatis a materia et non dependentibus ad eam non potest esse nisi unum individuum in una specie. Infinitum etiam secundum specierum multitudinem non potest ibi esse actu: cuius ratio est: quia in quolibet genere est unum primum: et una prima species que est mensura perfectionis omnium aliarum specierum eius: sicut ex .x. metaph. habetur. In genere igitur substantie immaterialis necessario est esse unam primam speciem: que mensura sit omnium sequentium. Nunc autem sic est quod omnis multitudo est necessario finita: in qua ultimum et primum invenitur. Cum igitur in multitudine specierum immaterialium sit de necessitate species ultima: ut per se patet: et similiter etiam in ea necessario prima: ut ostensum est: apparet evidenter quod multitudo talium specierum non potest esse actu infinita. Infinitum autem in perfectione dicitur quod non est limitatum ad aliquam perfectionem quam potest attingere dupliciter: uno quidem modo ita quod neque sit limitatum: neque limitabile. Alio vero modo sic quod non sit limitatum: sit tamen limitabile: et hoc dupliciter: quia aut limitabile est ad perfectionem substantialem: aut ad accidentalem. Et id quidem quod de se est illimitatum et limitabile ad perfectionem substantialem est materia. Quod igitur in separatis a materia non est materia: ideo patet quod tale illimitatum et infinitum non potest ibi esse. Illimitatum autem et limitabile secundum perfectionem accidentia potest dici illud quod accidentibus subicitur. Et quia substantia immaterialis creata invenitur accidentibus subiecta: videtur quod tale infinitum poni possit in separatis a materia creatis tamen. Id vero quod nec est limitatum: nec est limitabile ad certam aliquam perfectionem: est omnis perfectionis continentivum: quod est prima causa tantum: unde tale etiam infinitum invenitur in separato a materia.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendum est: quod infinitum privative imperfectionem ponit: non autem infinitum negative.

¶ Textus.

¶ Rationabiliter quidem igitur speculantibus etc.

¶ Lectio. viii. ¶ Questio prima.

HIc posset esse dubium: utrum iste rationes que dicuntur rationabiliter concludere necessario concludant: videtur enim quod sic: quia de ratione quantitatis est esse mensurabile: cum quantitas inhereat substantie per modum mensurantis. Omne autem mensurabile potest mensuratum esse: et esse tale est finitum: igitur esse quantum est necessario finitum. Sic igitur ex fundamento: super quo fundantur iste due rationes: videtur quod ipse necessario concludant.

Ad hoc dicendum est sicut Thomas ait quod iste rationes non necessario concludunt: sed solum probabiliter quod patet: quia accipiunt suppositiones: quas adversarii negarent. Dicerent enim quod non est de ratione corporis esse terminatum superficie: neque habere superficiem in actu: sed solum in potentia: sicut enim habetur in primo celi et mundi. diffinitio corporis est esse dimensionatum omniquaque: hoc autem est habere trinam dimensionem. Dimensio vero alia terminata est: et alia interminata: de ratione autem dimensionis interminate non est terminatio. Quia igitur de trina dimensione interminata dimensionativa predicatur essentialiter: patet evidenter quod de ratione trine dimensionis et de ratione corporis non est terminatio ad superficiem: quia tunc dimensio trina de trina dimensione interminata non posset predicari quod est falsum: unde ratio prima etsi probabiliter non tamen necessario concludit. ¶ Idem etiam apparet et de secunda ratione: quia ut Thomas ait qui ponerent actu infinitam multitudinem: non concederent ipsam habere rationem numeri: propter id quod numerus addit supra rationem multitudinis hoc quod est esse mensuratum per unum: et omne mensuratum inquantum huius est infinitum. Tales ergo rationes: et si ex aliquibus famosis et probabilibus procedant: non tamen necessitatem habent ut ostensum est.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendum est: quod esse mensuratum et esse mensurabile non dicit aliquid essentiale quantitati: sed dicit quandam proprietatem eius: consequentem quidem: non naturam quantitatis simpliciter: sed naturam quantitatis terminate: hoc autem inde apparet quod quantitas dividitur per terminatam et interminatam: nec tamen in utraque invenitur esse mensuratum: sicut de necessitate oporteret si hoc diceret proprietatem consequentem simpliciter naturam quantitatis.

¶ Questio secunda.

SEcundo posset aliquis dubitare: utrum sequens ratio que vocatur physica ostendat quod infinitum esse actu importet repugnantiam intellectuum sive contradictionem: videtur enim quod sic: quia unum corpus est pars universitatis: sed si esset infinitum: quia omnia excluderet ipsum met esset universum: et sic pars universi esset universum: et non universi pars quod est implicare contradictionem: fundatur autem super hoc: quod infinitum omnia excluderet hec secunda ratio: videtur ergo quod ipsa sufficiens sit ad ostendendum quod infinitum actu esse contradictionem implicat.

Ad istam questionem est dicendum: quod hec ratio bene concludit: quod infinitum esse actu naturaliter esse non potest: salvato naturali ordine: qui nunc in rebus invenitur: et hoc sufficit phylosopho. Non autem sufficiens ratio est ad ostendendum quod infinitum esse actu simpliciter intellectuum claudat repugnantiam. Concludit enim: quod si unum infinitum esset: vel alia corpora non essent: vel duo corpora essent in eodem loco. Hec autem et si naturaliter sint inconvenientia: non tamen contradictionem implicant: quia deus utrumque potest facere secundum sententiam theologorum.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendum est: quod deus bene potest unum solum corpus conservare: et alia omnia in nihilum redigere. Sed si hoc faceret illud unum corpus non diceretur tunc pars alicuius universi: quamvis omne corpus sit universi pars: rebus sic manentibus. In hoc autem nulla contradictio apparet.

¶ Textus.

¶ Physice autem magis considerantibus ex his manifestum est etc.

¶ Questio tertia.

TErtio posset aliquis dubitare utrum valeat ratio phylosophi qua probat quod si esset unum corpus infinitum non possent esse plura: videtur enim quod non: quia si esset unum corpus infinite longitudinis: et finite latitudinis: excluderet hoc quidem omnia corpora a spacio sue longitudinis: sed non propter hoc excluderet omnia secundum latitudinem.

Ad istam questionem non est simpliciter et sine distinctione respondendum: sicut quidam faciunt dicentes hoc simpliciter habere veritatem: propter id quod corpus est omniquaque distans: et si ei adiungatur infinitum: erit omniquaque distans infinite. Nam si omniquaque distanti

infinitas ex vna parte adiungatur: erit quidem bene: tunc simpliciter ex omni parte distans: sed non simplr immo tm ex vna parte infinite. ¶ Unū dōm est: q si in aliqua locutione: h duo. s. corpus τ infinitum simplr τ immediate coniungātur: dicendo corpus i īfinitū q̄rū gde z erit ex vi locutionis: bene sequetur: q tale corpus omni quaqȝ oē spacium occupet: cuius ratio est: qz qñ cumqȝ aliqua duo diffinita simpliciter τ immediate coniungūtur: immediate etiā τ simplr coniunguntur τ ipsoꝝ diffinitiones: sicut pz in h q dico aial risibile. Quia igit in p̄fata locutiōe illa duo diffinita simplr τ imediate ɔiūgūtur: dicēdo corpus infinitū: simplr τ ēt imediate cōiungērur: τ ipsoꝝ diffōnes: dōo dimēsio oiquaqȝ distās sine termino: τ fm hūc intellectū Arist. ꝓcessit. Sed si illa due: nō ita simplr cōiūgerētur i sed cū aliquo additamēto: dōo corpus fm vnā pteͤ infinitū: nō posset ex h hēri: q vndiqȝ spatiū totū occuparet.

¶ Textus.

¶ Sunt. n. qdam qui hoc faciunt infinituz ꝛc.

¶ Qō quarta.

QUarto posset esse dubiū: vtrum si corpus esset vnū infinituz alia oia corrūperet: videt. n. q non: qz τ si in toto haberet forte virtutē infinitam: in vna tñ sua pte haberet virtutē necessario finitam. Cū igitur alia scdm vnā partem suā ɔtingeret: τ nō fm totū: nō videt ex h cōsequi q infinito vigore ageret in ipsa: nec per consequens ipsa in se de necessitate transmutaret.

Ad istam qōnem est dōm: q in ratione phi supponitur q illud corpus sit de nā corpoꝝ habētiū ɔtrarietatem. Nā si corpus infinituz esset de nā corporis celestis: nihil posset in suā nām trāsmutare. Cū ipsum propter nobilitatē sue nature sit elōgatū ab oī impressione peregrina. Hoc aūt supposito alia adhuc suppositio facienda est: quā probat Ari. per rōnez in precedēti qōne declaramus videlicet q si vnū corpus esset infinitū: vel alia nō essent: vel essent finita. Sz fm rei veritatē: quāuis ista suppositio: fm vnā partez suā: ab illa ratione videat accipe necessitatē: supposito vnū corpus simplr infinitū esse: quātū tñ ad alia nō videt necessitatem sumere: qz si vno corpore simplr infinito existente ponerētur alia secū esset in eodē spacio: τ tunc quantuz est ex vi illius ratiōis: qua ratione finita ponerētur possent etiam poni infinita. Quod si duo cōtraria ambo infinita essent: vel simplr: vel ex vna parte vnuz: τ ex altera parte alteruz: non posset vnum fm totum in se transmutare alterū: propter id q sicut infinita esset virtus vni. in trāsmutādo: sic etiā īfinita eēt virtꝰ alteriꝰ in resistēdo sibi: vt ergo phi ratio cōcludat: opz supponere: quia vno ī aliū corpoꝝ infinito existēte sunt reliqua finita Hoc aūt supposito apparet statiz q optime ɔcludit ratio phi. Corpus enim infinitum trāscendit infinite in vigore corpora finita. Cū igitur finitum corpus a finito corpore ɔtrario: per vigorem eius finitū in tempore trāsmutari possit: a corpore īfinito trāscēdēte infinite in vigore corpora finita: poterit infinite citius illud idē trāsmutari: q non ɔtingeret nisi ipsum in se posset trāsmutare in instāti: vnde pz q statim quantū est naturaliter loquēdo: tālī corpus infinitū attingeret corpora finita in se ipsa trāsmutaret: non obstāte q deus posset talia corpa a tali actione τ passione: sua ineffabili: τ supernaturali virtute preseruare.

Ad argumentuz ergo in ɔtrariuz dōm est q qz corpus agit toto suo posse: quanto corpus eiusdem nature fuerit profundius: vt dicit cōmentator in scdo de celo tanto in eius vltimo virtus fortior inuenitur: sicut similr apparet de igne augumētato. Quāuis igitur corpus infinitum non scdm se totum contingeret finitum ageret tamen in ipsum fm virtutem infinitam: qz secūdum virtutem suam totā. Nā cū corpus naturale actiuū agit passiuum scdm vnam suam partem: non agit in ipsum scdm virtutez illius sue partis tm: sed scdm virtutē suā totā: qz agit toto suo posse.

¶ Qō quinta.

QUinto propter ea que dicta sunt posset esse dubiū: vtruz in corpore infinito oporteret esse virtutez infinitam intensiue: videtur. n. q nō: qz crescēte corpore non est necesse intensiue qualitatez eius crescere: sed sufficit q crescat solum extensiue: sicut crescente corpore albo: crescit eius albedo extensiue: sed non de necessitate intensiue. In corpore igitur infinito esset necessario virtus extensiue: sed non intensiue: infinita: vnde τ pro tanto tal virtus videtur diuidi τ diuiditur ad diuisionem corporis: qz sibi coextenditur: τ non qz sibi intendatur: qz corpus nō suscipit intēsionem.

Ad istam qōnem salua semper reuerentia diuine maiestatis: que virtutes maiores τ minores potest rebus elargiri: τ infinito corpori non solum non dare virtutem infinitam: sed finitam: verum etiam ab ipso τ virtutem quālibet subtrahere: dicendum est quantū est de necessitate naturali: corpus actiuū naturale: si esset infinitum virtutem actiuam non solum extēsiue verū ēt intensiue haberet infinitā: crescit. n. nō solum extensiue verum etiam intensiue virtus talis corporis corpore crescente: h autem primō apparet ex eo q in precedenti qōne dictuz est corpus agere toto suo posse. Ista enī propositione stante: euidenter apparet q dicta virtus intensiue crescat, corpore crescente. Nam cū ex virtutibus omnium partium in vno toto conflatur vna virtus: necessarium est q ista virtus vna: ex illis omnibus conflata fortior sit: τ vigoriosior virtute cuiuslibet illarum partium in se sumptaꝝ. Quēadmoduz cū multi homines habentes virtutem equalem extensiue concurrunt ad nauim aliquaz trahendam: virtus consurgens ex aggregatione singulorum: vigoriosior est in tractione nauis: q̄ virtus cuiuslibet illorum: τ sic semper virtus totius vigoriosior est q̄ virtus vnius sue partis τ non solum h: sed est etiam vigorosior q̄ virtus omnium suarum partium abinuicem a toto diuisarum: propter id q virtus vnita fortior est q̄ virtus diuisa: vt habet in lib. de causis. Quia igitur vt predictum est: corpus agit toto suo posse: τ posse eius totum crescit in vigore: ex plurium cōiunctione partium: vt patet ex predictis: necessarium q crescente corporis naturalis quātitate: crescat etiā totius virtus in vigore: qd est ipsa intensiue crescere.

Idem etiaz secundo apparet per verba Simplicij dicentis in secūdo de celo: species simul multiplicant cum quanto molis: ꝓꝓ qd τ operosiꝰ est q plus q̄ qd minus: τ magis in magno habitaculo infrigidat frigidus aer q̄ qui i minori. Et infra. Quamuis enim de foris superueniens qualitas: τ in minori quādoqȝ magnitudine validior sit: tamen que scdm naturam proportionem hz ad magnitudinē. Et adiūgit: ꝓꝓ qd τ difficilioris passionis sūt maiores magnitudines fm q̄titatē: qz āplior q̄litas in maioribus. Non enim fm molē patiunt que alterantur

alterantur: sed pz qualitatē. Quia igitur: vt ex dictis patet corpore crescente crescit sua naturalis virtus in vigore: pz q̄ si corpus actiuū naturale foret infinitum virtutē etiā suā haberet vigoris infiniti.

Ad argumentum in cōtrariū dicendum est: q̄ qualitas actiua naturalis in virtute actiua non crescit intēsiue: q̄ corpe crescēte scōm quātitatem: crescit tamē sic de necessitate virtus actiua fundata in corporis quantitate pporia r naturali: sicut pz d virtute calefactiua ignis.

Ad secundum autem dicendum est q̄ virtus actiua nālis diuidit nō solū scōm extensionē sed etiā scōm intēsionē: ad diuisionē corporis: ppter id q̄ virtus diuisa debilior est q̄ vnita: vt supra dictū est r nō q̄ corpus subm intēdat remitaturq̄.

¶ Textus.

¶ Oportet autem de omni ex his considerare rc.

¶ Lectio .ix. ¶ Q̄ō prima.

Hic posset esse dubium: vtrū prima ratio que ponit i ista lectione sit sufficiens ad ostendendum q̄ infinitum esse actu implicat contradictionem: videtur enim q̄ sic: quia fundatur super mobilitatem r immobilitatē corporis. Si .n. esset corpus actu infinitū eēt immobile r esset mobile: est enim omne corpus mobile: r īfinitū immobile: r sic si corpus eēt actu infinitū moueri posset q̄ moueri non posset: q̄ est implicare contradictionem.

Ad istam q̄ōnem dicendum est: q̄ phs per istā rōnem quā h ponit: nō deducit ad cōtradictionē: sz deducit sol ad h q̄ quies vel motus nō esset: si foret corpus actu infinitū: r vtrūq̄ illorū est incōueniēs: supposita nāq̄ que est principiū motus r quietis. Sed si q̄s talem rem eē nō pcederet nāʒ neutrum illorū sibi esset incōueniens verū tamē est: q̄ nām esse est nālis suppositio: vnde qui nām tolleret faceret cōtra suppōnes natural: ad h autē deducere: sicut ad inconueniens: satis sufficit Aristot. in pñti loco: in quo agit de phia naturali. Ex h aūt q̄ ipse rōnē ad cōtradictionē nō deducit simplr: pz q̄ ipse nō credit vigorem rōnis talē eē: q̄ posset simplr ad cōtradictionē ducere: sed solū supposito esse nām: que est principiū motus r quietis quā tñ nām tollere nō est illi impossibile: qui est cōditor cūctarū nārū. ¶ Nō aūt facta in pteriū nō est alicui momēti. Nihil .n. phibet aliqd non repugnare alicui gratia superioris q̄ tñ sibi repugnat gratia inferioris: quēadmodū talpe habere visū nō repugnat rōne aīalis: nec tñ habere visum sibi conuenire pōt: rōne sue nature specialis. Unde r in proposito inuenire sic non est incōueniēs. Motus .n. localis q̄ corpori nō repugnat ex cōi ratione corporis: dicim⁹ q̄ omne corpus nō simplr: sed q̄tū est ex ratiōe qua corpus moueri pōt. Sed quamuis h corporibus nō repugnet fm cōem rōnē corporis: hū tamē corpori infinito simplr repugnat moueri motu circulari: aut motu recto scōm rōnem specialez corporis infiniti: sicut postea patebit: vnde nō est h cōtradictio: q̄ diuersitas rōnuz r respectuum impedit contradictionem.

¶ Q̄ō secunda.

Secundo posset aliquis dubitare: vtrū si vez sit: q̄ infinitas corpori infinito sit cā quietis violente: r non quietis naturalis: sicut h ait cōmētator. Uidetur enīz q̄ sic: q̄ quietis nālis cā est aliqua nālis qualitas. Infinitas aūt nō ponit nālē q̄litatē: sed magis ponit priuationez eius. Erit igitur causa quietis violente: r nō quietis naturalis.

Ad istam q̄ōnem dicendum est q̄ cōmentator non simplr dicit q̄ infinitas sit cā quietis violēte: sed q̄ dignius est ipsam eē cām violēte quietis q̄ nālis. Scōm autez rei veritatē neutrū dignū est in simplr infinito: q̄ infinitū simplr nō est mobile localr. Quod aūt nō est mobile localr: nō est q̄scibile quiete: que locali motui opponit: q̄ quies r motus circa idē habēt fieri. Quiescere enim idē dr a motu aliquo: qd natū est moueri motu illo: nō tñ mouet. Quia igit infinitū simplr non est natū moueri recto: aut circulari motu: necessariū est q̄ nō pprie dicatur quiescere: nec nāliter: nec violente: quiete alicui istorū motuū opposita. Et idcirco quārū ad hos motus nō esset in infinito simplr querēdū qd esset causa quietis: sed qd esset cā imobilitatis. Nā si q̄etē violentā haberet in aliquo loco: inatū esset moueri nāliter. Et si in aliquo loco quietem haberet nālem: natū esset ad ipsuz naturaliter moueri. Quia igit simplr infinitū non est natū: nec esset si foret taliter moueri ab aliquo loco aut ad aliquē locū: si actu poneret: nō esset in ipso causa quietis inquirenda: sed imobilitatis magis. Ista aūt causa quietis: vt credo: posset optime assignari in ipso infinitas simplr: verū est tñ q̄ si infinitas posset causa quietis assignari: dignius eēt: vt commentator aut: eā ponere cāz quietis violēte q̄ cāz quietis nālis: ppter id q̄ causa quietis nālis est aliqua naturalis qualitas: que nō ponitur per infinitatem: vt in argumēto dictū fuit.

¶ Textus.

¶ Quare si q̄dē sit eiusdē spēi: aut immobile erit.

¶ Q̄ō tertia.

Tertio posset esse dubiū: vtrū si foret simplr infinitum ipsum essz mobile: videtur .n. q̄ non: q̄ mot⁹ omnis videt eē ad aliquē terminū. Quod autez accipit terminum: terminat r finit. Infinitum autez non potest fieri finitū: igitur si infinitum foret ipsum esset penitus immobile.

Ad istam q̄ōnem dicēdū est: q̄ quidā motus sunt qui infinito simplr repugnāt: sicut est motus augmēti aut decremēti in toto: r motus circularis aut rectus. Et de prioribus quidez q̄ repugnēt infinito simplr: satis pma facie apparet. Quod aūt sibi repugnet circularis motus satis de facili ostendit. In oi enim moto circulariter est dare vnum certū r determinatū centrū: a quo omnes linee recte: vndiq̄ deducte: sunt eq̄les: circa qd cētrū reuoluit q̄ circulariter mouet: vnde r pro tanto motus circularis dr eē circa mediū. In infinito aūt simplr nihil tale determinatū dari pōt: imo q̄dcūq̄ signū indifferenter ibi decurrit: a se hz q̄ linee oēs ab ipso vndiq̄ protracte sunt indifferēter infinite. In corpore aūt circulariter moto: h opz esse vnuz tm̄ centrum r determinatū: vt pdictū est: vnde euidēter apparet: q̄ corpus infinitū moueri circulariter implicat cōtradictionē: h etiā r inde apparet: q̄ si esset possibile ipsum circulariter moueri: esset necessario possibile infinitū spatiū trāsiri in tēpore finito: q̄ stare nō pōt: h tñ alibi declarari hz. ¶ Ulterius aūt q̄ simplr infinitū sit impossibile moueri motu recto: satis appet euidēter: oē .n. q̄ taliter mouet: tendit ad acq̄rēdū aliquē locū extra se r oē tale est necessario finitū. Talibus igit motib⁹: qui inueniuntur simpliciter infinito repugnare: non posset moueri corpus ita infinitum. Quidam autem alii

motus sunt: qui etiam simplr infinito nõ repugnãt: si/cut q eius partes alique rarefiant vel densentur: ꝛ ite rũ que finiti rõnẽ habent: moueantur localr facta condensatione aliqua. Et tales motus in corpore intelligere nullum videt inconueniens. Nam ꝛ hic nõ ponitur moueri fm q infinitum est: sed fm q in suis partibus subinduit quandam finiti ꝛ determinati seu terminũ habentis rationem: vnde pꝫ rñsio ad argumentum.

¶ Qõ quarta.

Quarto posset esse dubiuꝫ vtrũ corpus infinitum fm vnã dimensionẽ tantũ: si poneret esset mobile: videtur enĩꝫ q nõ: qꝛ si esset graue haberet infinitam grauitatẽ: ꝛ si leue infinitam leuitatẽ. Quolibet aũt istoꝝ dato si moueretur ipsum oporteret moueri in instanti. Quia igit̃ h̃ est ipossibile: pꝫ q tale corpus si daretur existeret immobile.

Ad istam qõnem est simplr dõm q tale corpus: si daretur: nõ possꝫ moueri circulariter propter rõneꝫ supra assignatam. Quãtũ aũt ad alios motus considerãdum est. q per aliquã qualitatem naturaleꝫ corpus ipsum daretur ad certũ nãlem motũ: h̃ autem naturalis qualitas si daret in infinito corpore: oporteret fꝫ exigẽtiã nãlis pñc ipsam in vigore esse infinitaꝫ: vt supra declarauimus: verũ est aũt q naturaliter loquẽdo in infinito corpore: si poneret nõ eẽt grauitas neq leuitas: vt in octauo: cõcedẽte christo declarabitur. Salua tamẽ semper omni potentia diuina: per q̃ etiam tales qualitates: aliis agentibus subtractis: in corpore possunt cõseruari. Nihilomin⁹ tñ tale corpus: nec sursuꝫ: nec deorsum moueretur nãliter: qꝛ quantum ad ipsum nõ esset dare sursum ꝛ deorsum. Esset igit̃ fm h̃ imobile per naturam: h̃ tñ nõ obstante ipsuꝫ tale possꝫ esse q sine vlla intellectus repugnantia a deo esset mobile. Nam si esset corpus infinitũ in lõgitudine: sed finitum in grossitie: q̃uis a deo mobile fm longitudinem non esset: qꝛ secundũ h̃ infinitũ eẽt: foret tñ: vt videt: bene ab ipso mobile scdm motũ latitudinis: qꝛ fm h̃ haberet finitateꝫ nec in h̃ ego possum aliquã repugnantiam videre. Ad argumentũ aũt per predicta rñsio patet.

Est autez considerandũ q alie sequentes rõnes Arist. supponũt oẽs ordinẽ qui non in rebus inuenitur. Sed qui infinituꝫ poneret nõ concederet ipsuꝫ in h̃ situali dico ordine concludi: ꝛ per pñs ab ipso negaret sursum ꝛ deorsum: ꝛ alias per consequẽs determinatas differentias locoꝝ. Non diceret etiã h̃ cẽ eius esse terminuꝫ: sed spatiũ tñ infinitũ: vnde pꝫ q si quis ordinem ipsum situalem q in rebus inuenitur tolleret: rõnes Arist. contra ipsum non concluderẽt: que tñ optime concludunt tali rerum ordine saluato: ꝛ h̃ sufficiat pbo in phylosophia naturali.

¶ Qõ quinta.

Quinto propter quedaꝫ: que tangũtur in viiis ratione Arist. posset esse dubium vtrũ spẽs dimensionis sumant ꝛ distinguãtur fm spẽs numerorum: videtur enim q sic: qꝛ alia est ratio bicubiti: ꝛ alia tricubiti. Sed que ratione differũt: oꝫ q differant spẽ: igitur bicubitum ꝛ tricubitũ diuersas species dimensionis dicũt.

Ad istam qõnem dõꝫ est q dimẽsio potest accipi dupliciter: vno quideꝫ modo: prout stat sub ratione mẽsurabilis: ꝛ qꝛ mẽsurabile nihil est ꝓprie: nisi prout sub induit quandã rationem nũeri: in quo ratio mensure primo inuenitur: idcirco necessarium est q fm h̃ species dimensionis fm spẽs numeroꝝ distinguãtur. Noꝫ semper spẽs numerabiles: i quãtũ numerabiles: accipiuntur fm spẽs numeroꝝ. Et scdm hoc bicubituꝫ ꝛ tricubitum important diuersas spẽs ꝛ rõnes magnitudinis numerabilis. Alio aũt modo põt accipi dimẽsio fꝫ id q absolute est in essentia: ꝛ in qdditate sua: ꝛ scdm h̃ nõ distinguit̃ scdm rõnes supradictas: sed soluꝫ per lineam superficiem ꝛ corpus: vnde fm istam consideratio nem: bicubituꝫ ꝛ tricubitũ non dicũt per se diuersas dimẽsionis spẽs. Cui⁹ declaratio est: qꝛ impossibile est vnã ꝛ eandem numero eẽntiam modo eẽntialr eẽ vni⁹ speciei: ꝛ modo eẽntialr alterius. Cõstat aũt q vna ꝛ eadem numero dimensio certe prius põt extendi ad bicubitalem extensionẽ: ꝛ postmodũ ad tricubitalem: vnde nullo mõ videt̃ q in specie dimẽsionis: scdꝫ q dimẽsio: eẽntialr diuersificet̃ bicubita ꝛ tricubita dimẽsio.

Ad argumẽtum aũt factũ in ꝯtrũ pꝫ rñsio ꝑ dicta.

¶ Qõ sexta.

Sexto esse posset dubiũ vtrum spẽs magnitudinis corporee sumant̃ scdm spẽs figurarũ: videtur. n. q sic: quia vnuꝫquodq specificatur per formã suã: figura aũt est species magnitudinis: igitur eius specificatio scdm figuras poterit attendi.

Ad istam qõnem est dõm q si de corporea dimẽsione simplr: ꝛ scdm se: loquamur: ipsa per figuram nõ specificat̃: h̃ aũt duplr põt declarari. Primo quidem: qꝛ figura duo tñ ponit: qꝛ superficieꝫ: ꝛ quẽdaꝫ modũ se habendi circa ipsam. Si ergo corporea dimensio specificat̃ per figurã: aut h̃ est ratione superficiei: aut ratione modi importati. Non põt aũt h̃ esse ratione superficiei: qꝛ vnum ex opposito diuidentiuꝫ idẽ genus non potest per reliquũ specificari. Corpus autem ꝛ superficies ꝛ linea ex opposito distinguũt dimẽsionis genus: non ergo vnũ ipsoꝝ per alteꝝ specificatur. Et preterea id q est perfectũ in aliquo genere nusq̃ inuenit̃ specificari per imperfectũ sui generis: quẽadmodũ hõ nõ specificatur per ipsum asinũ: nec albedo per rubedinẽ. Dimẽsio aũt corporea sola perfecta est in genere dimensionis ꝛ superficies iperfecta. Nõ igitur corpus per ipsaꝫ specificari põt. ¶ Ex eodẽ aũt apparet q nõ est de ratione corpis in se haberi actu superficiẽ: sed virtute solũ: quẽadmodũ etiam quadrãgulus nõ ꝯtinet nec hꝫ in se triangulũ in actu: sed virtute solũ. ¶ Ulterius aũt nõ potest intelligi dimẽsio corporea specificari per figurã ratione modi quẽ iportat. Res ẽt vni⁹ ꝑdicamẽti non specificat̃ essentialiter per rẽ alterius. Est aũt dimẽsio corporea in ꝑdicamẽto quãntitatis: ꝛ figura ratione modi quẽ importat: est in ꝑdicamẽto qualitatis: ꝛ in quarta spẽ ipsius: vnde manifestũ est: q nec etiaꝫ per figuram ita sumptam dimẽsio corpea eẽntialr specificat̃. Non est igitur dicendum q species dimensionis corporee essentialiter scdm species figurarũ distinguãtur. ¶ Secũdo ẽt h̃ idem inde declarat̃ q vna ꝛ eadem numero in eẽntia dimẽsio certe põt mõ stare sub figura rotunda modo sub triangulari: modo sub quadrangulari: ꝛ sic de aliis. Hoc aũt foret impossibile: si corporea dimensio essentialiter specificaret̃ per figuram. ¶ Si aũt de corporea dimensione non simpliciter ꝛ scdm se loquamur sed scdm q terminata est: dici sic conuenienter poterit eius species scdm figuraꝝ species distingui: propter

id q

id q diuerse figure i ipso corpore diuersas spẽs termi-nationis ponunt.

Ad argumentuz ergo in ꝯrariuz dicendum est: q id q est cẽntialr forma non põt ẽe, ugi cẽntialr forma tuz: dimẽsio aũt cẽntialr ẽ forma: vñ non ẽ intelligibile ipaz eẽ essentialr formatã: figura igitur non est cẽntia lis forma dimensionis: sz accidẽtalis: ⁊ ideo ꝑ ipaz nõ potest dimensio cẽntialiter distingui.

℄ Questio septima.

Eptimo posset forte du bitarĩ ali qs vtrũ figura sit accñs de necessitate con sequens essentiaz dimensionis: videt̃ eniz q sic: qꝛ accidens ꝓpriuz necessario ꝯseqt̃ essentiam propꝛii subiecti: sed figura est proprium acci dens dimensiue quantitatis: igitur eius essentiam de necessitate consequitur.

Ad istam questionez dicẽduz est q fi gura non ꝯsequitur originaliter cẽntiam ipsam q̃tita tis dimẽsiue: nec secũ sic necessario ponit̃ in actu q ei⁹ ꝯtrarium sit impoße ⁊ ꝯtradictionẽ iplicãs. Primũ ãt ostensio est: qꝛ qñcunq aliqua duo tale se hñt q vnum ipsoꝝ se hz sicut mã: ⁊ potẽtia: respectu alteri⁹ ipsoꝝ de teriaruz accipit ex actiõe alicui⁹ extriseci agẽtis: vnũ eorũ nõ ꝯsequit̃ hz actũ cẽntiaz alteri⁹. Nũc autẽ cor porea dimensio sic se hz ad figuram: loquẽdo nõ de di mẽsione nãli: sed de dimẽsione simplr: est eni dimensio materia ⁊ potentia receptiua figuraruz: casq accipit ꝑ actionẽ alicui⁹ actiuis: siue h sit imaginatiua virtus siue qcqd aliud: nõ igitur intellect⁹ figure est ꝯcomitãs ⁊ ꝯñs originalr cẽntialẽ dimẽsionis intellectũ: ⁊ si hũc forte ꝯsequat̃ intellectus aptitudis ad esse figuratum. ℄ Hoc etiã inde appet: q non vbicũq est intellect⁹ di mẽsionis corporee: ibi est intellect⁹ ẽt figure: nisi forte ẽt sola aptitudine. Nam talis dimensionis intellect⁹ essen tialis saluatur in qualiber pte corporis: sed intellectus figure ſm actũ saluat̃ sol i extremo: vñ pz q non ꝯseq tur itellm corꝑis inquãtũ corpus: sz inquãtũ est termi natum ad aliqd extremũ. ℄ Ex h aũt stati appet ⁊ secun dũ. Nã dimensionẽ sine figura actu eẽ clauderet cõtra dictionẽ: h. n. si eẽt nisi qꝛ vel dimẽsio eẽt in actu ꝑ figu raz sicut materia ꝑ formã: vel qꝛ eẽt cẽntialis sibi: vel qꝛ actu ꝯñs eius cẽntialẽ intellectum primũ autez sta re non potest. Nã materia ideo nõ est actu nisi ꝑ for mã: qꝛ ipsa est pura potẽtia. Dimẽsio ꝟo nõ est pura po tentia: imo cẽntialr est actus: est tamen potẽtia termi nandis facte ꝑ extremas i qbus imponit̃ figura: vñ qꝛ potentia ducitur ad actuz: pz q ipsa dimẽsio nõ est per se actu per figuram: sz sol forte ſm q intelligit̃ termina ta in extremis. Scdm stare nõ põt: vt ꝑ se pz: silr etiã nec tertium: qꝛ eni figura in actu ponit superficiẽ i actu ex quo intellect⁹ cẽntialr corporis nõ claudit actu: sz vir tute solũ intellectũ superficiei vt supra demonstrauimus ꝯsequitur q itellect⁹ figure nõ ꝯcomitet̃ actu: sed solũ aptitudine intellectũ corꝑis. Patet igitur q nullo mo do iplicat̃ cõtradictio in eo q ponit̃ dimẽsio corporea sine figura eẽ actu: lz bene clauderet̃ si poneret̃ ita esse actu dimẽsio terminata in extremis.

Ad argumentum ergo in cõtra rium dicen dum est q dato figuram ſm aptitudinem esse propri um accidens dimensionis: secundum aptitudinem so lũ ⁊ non secundum actum dimẽsionez dico corpoream de necessitate consequetur.

℄ Questio octaua.

Ctauo posset esse dubiuz vtrum deus possit facere magnitudinẽ actu infinitam videt̃ eni q non: qꝛ in oĩ effectu dei dz re seruari aliqua rõ vestigii: h autem non re seruat̃ nisi vbi inuenit̃ spẽs modus ⁊ ordo aut numer⁹ pondus ⁊ mẽsura: q̃ nõ possent i corꝑe infinito inueniri. igit̃ deus nõ potest facere corp⁹ actu infinitum.

Ad istã qõnez ego non itendo rñde re nisi sz q credo tho mã tenuisse: q si aliquis petat ut ostẽdere Tho. cõtra rium sensisse ei⁹ q dicã: parat⁹ sum totũ retractare. Dicit autem ipse in qõne disputata de infinito sic. Si autem infinitum esset actu nõ est cõtra rei naturã: nec iplicat contradictionẽ secũdum opinionem meam dico q de us potest facere. Quãuis aũt ipse nõ declarat: qũo hoc non sit cõtra naturã rei: nõ tñ vt mihi videt̃ istud ẽ dif ficile videre. Nã si esset cõtra naturã rei: aut h cõtinget rei: qꝛ eẽt contra rõnem entis creati: aut qꝛ eẽt contra rõnem entis q est magnitudo aut qꝛ eẽt contra rõnem existẽtie in actu. Primũ autẽ non valet. Non eni tollitur rõ entis creati i nisi per id qd tollit h q ẽ hrẽ eẽ partici patuz: sed infinitas magnitudinis nõ tollit ab ea h q est hrẽ eẽ participatũ: vt supra declarauim⁹: igitur ab ipsa nõ tollit ẽt rõnẽ entis creati. ℄ Non tollit etiã ab ea rõnem magnitudinis: qꝛ talis rõ nõ tollitur nisi ab eo q tollit extensionem ipsaz: infinitas aũt a magnitu dine non aufert extẽsionẽ: sed solũ extẽsionis terminũ. Igitur ipsa nõ tollit rõnem magnitudinis: non tollit etiaz ab ea existẽtiam in actu: qꝛ ei⁹ ablatio per respectũ ad diuinã potẽtiã diuinam aufert existẽtiam ab aliquo: q h bi ratio est ⁊ ꝑncipiuz existẽdi: sicut se habet forma ad materiã q̃ deus sine forma non potest in esse conserua re. Terminus autem extensionis non est rõ ⁊ ꝑncipiuz essendi dimẽsiue q̃titatis: tũ quia extra ipsam est: tuz etiã qꝛ dimensio non est essentialiter potentia: sed act⁹. Non ergo tollit infinitas a dimensione ꝑsupposita in fluentis diuine potẽtie actum existendi. ℄ Manife stum est itaq q esse actu dimensionem infinitã non est contra rei naturã: qꝛ nec contra rationem entis creati nec contra rõnem magnitudinis: nec contra rõnem ei⁹ existentie in actu: qꝛ igitur deus potest facere qcqd nõ est contra naturã rei: concludit̃ q ipse possit facere ma gnitudinem actu infinitã.

Ad argumentũ autez in ꝯtrarium dicendum est q rõ vestigij bene inuenitur in omnibus: que nos ducũt in cognitionẽ omniũ essentialiũ attributoꝝ. Ducũt autẽ nos in cognitionẽ ipsoꝝ omnia creata: per hoc q sunt ⁊ ꝯgruũt ⁊ subsistunt. Nam q sunt: siue essentie veri tatẽ hñt a potẽtia pr̃is q cõgruũt: siue ordinis ꝯgrui tatẽ hñt a sapiẽtia filij ⁊ qd subsistũt i siue in eẽ ꝯtinui tatẽ hñt a bonitate spũs sancti. Et si foret qdẽ magni tudo actu infinita: h oĩa in se haberet: qꝛ ⁊ eẽntie ꝟita tezi ⁊ in esse continuitatẽ: ⁊ ordinis necessitatẽ: in q̃tuz necessario esset in determinato ordine naturaꝝ. Itẽ ꝑ sa am infinitatem duceret in cognitionem infinite potẽ tie: ⁊ infinite sapientie: qꝛ forma artificiati q̃to excel lentior est: tanto demonstrat artis formaz vel artẽ sub limiorem. ℄ Duceret ẽt in cognitionez infinite boni tatis simplr a qua ꝓcederet bonitas ifinita in genere. Vlterius autez in ipsa saluarent̃ modus spẽs ⁊ ordo. Ordo qdẽ in q̃tuz: vt dictum est: foret in certo ordie: nõ dico situ: sed nãrum: spẽs vero inquãtuz eẽt in certa spẽ quãtitatis essentialiter ꝯstituta. Et modus inquã-

tum foret modificata siue determinata ad certū esse: q̄ modus determinationē īportat. ¶ Ulterius ēt saluarē tur in ei⁹ ēētia pōdus numerus ⁊ mēsura. ¶ Haberet eni essentiā mēsuratā in perfectione: q̄ nō eēt īfinite ꝑfectionis. Itē haberet numeꝝ certū ꝑncipioꝝ ēentiali um: q̄ nō clauderet in sua ēētia dr̄ias ⁊ genera īfinita. Haberet ēt pōdus quo ad certū gradū nāꝝ ⁊ entiuꝫ traheret: sic .n. dicūtur vniuersa eē disposita in nūero pōdere ⁊ mēsura. Hec aūt theologice speculatiōis sūt.

¶ Textus.

¶ Quod qdē igit̄ actu corpus nō sit ifinitum ⁊c.

¶ Lectio .x. ¶ Q̄ō prima.

Hic possetesse dubiū: vtrū veꝝ ꝙ sit: infinituꝫ sit in potētia ⁊ nō actu cōpleto: vr̄ .n. ꝙ nō: quia frustra est potētia que nō reducit̄ ad actū. Si dicat̄ ꝙ reducit̄ ad actū iperfectū. Cōtra sicut potētia sic simplr̄ dicta frustra est nisi in actū q̄nq̄ reducat̄: sic ēt potētia s꞉ ꝑfectionē ꝙ ponit̄ respice re iopꝫ ꝙ sit frustra: nisi in actū ꝑfectum valeat reduci. Diuisibile aūt in ifinitū dicit potētiā ad diuisionē perfectam in infinita. Igit̄ si h̄ potētia nō dꝫ eē frustra: oꝫ ꝙ q̄nq̄ magnitudo actu in infinitū sit diuisa.

Ad istam q̄ōnem dōm est ꝙ infinitū in diuisione magnitudinū in potētia tm̄ est: ⁊ nō in actu cōpleto certū est: q̄ magnitudo nō potest poni in infinita diuisa: nisi aliquo finito pri⁹ accepto per ordinē sic posteri us acceptū aliqd infinite min⁹. Illa rātō .n. dicit̄ diuisio magnitudinis in ifinituꝫ: itaq̄ nō pōt dari aliqua magnitudo: ita parua: qua non posset dari minor: ⁊ sic semꝑ vsq̄ in ifinitū ꝓcedēdo. Si ergo ponat̄: h̄ tota diuisio cōpleta: ita .s. ꝙ infinita facta sit: necessariū est: ꝙ ponat̄ per diuisionē aliqd posteri⁹ acceptū min⁹ īfinite: prius accepto finito. Nihil aūt infinite minus est finito nisi indiuisibile. Igit̄ indiuisibile aliqd: vt pūctū erit acceptū a magnitudine per diuisionem ei⁹. Et q̄ a magnitudine nō sumit̄ per diuisionē nisi id ex quo magnitudo: que est ꝯtinua: cōponit̄: sequet̄ ꝙ magnitudo sit cōposita ex punctis: ꝙ est ip̄ossibile: igit̄ impossibile est magnitudinē actu in infinita ponere diuisam: sic itaq̄ infinitū in diuisione magnitudinū in actu cōpleto poni nō pōt: sicut aūt est de ifinito in diuisione: sic ēt intelligēdū est: ⁊ de infinito in appōne diuisionē ꝯtē.

Ad argumentum ergo in ꝯtrariū dōm est: ꝙ frustra est potentia que nō reducit̄ ad actū cuius est potētia. Diuisibile aūt in ifinitū dicit potētiaꝫ non ad actum: qui est diuidi ⁊ diuisum esse in infinita: sed ad actum qui est diuidi sine terminatione: ⁊ sine fine diuisionis. Dicit̄ .n. in ifinitū diuisibile cōtinuuꝫ: q̄ potest in ifinitū eius diuisio durare. Ad talē aūt actū: qui est diuisio sine terminatione bene reducit̄ potētia cōtinui: cum ipsum sic diuidatur in actu ꝙ restat semper posterior diuisio.

¶ Q̄ō secunda.

Secundo posset aliq̄s dubitare vtrū verū sit: ꝙ per appōnē in magnitudinibus non trāscēdat̄ ōis determinata magnitudo: ⁊ per diuisionē ꝯcedat̄ in minoritate ōis determinata paruitas: vr̄ .n. ꝙ nō: q̄ aut h̄ intelligit̄ de magnitudine mathematica: aut intelligitur de magnitudine naturali. Non de mathematica: q̄ in ipsa per appositionē omnis determinata magnitudo transcendi potest: non etiam de naturali: q̄ in ea per diuisionē non pōt trāscendi in minoritate ōis determinata paruitas: propter id ꝙ magnitudo naturalis non potest in infinitum diuidi: nullo igit̄ mō vē ꝙ illud dictum habeat veritatem.

Ad istam q̄ōnem dicunt aliqui ꝙ triplex sumi pōt q̄ntum vel quanti acceptio. Uno .n. modo sumi pōt s̄m ꝙ quātū: alio modo s̄m ꝙ est in mā: tertio vero mō s̄m ꝙ est aliqd nāle. Et primo qdē modo s̄cdm eos idē iudiciū est in appositione ⁊ diuisione: q̄ quātum ex ratione quanti: sicut magnitudo pōt in infinitū diuidi sic etiā pōt ⁊ in infinitū crescere. Scdo aūt modo vt dicūt non est idē iudiciū de vtroq̄: q̄ magnitudo que est in materia pōt in infinitū diuidi: sed nō in infinitum crescere. Tertio mō idē iudicium habēt: q̄ magnitudo naturalis: nec infinite augmentabil̄: nec in infinitū est diuisibilis. Adiungūt aūt postea ꝙ vt istud dictū nullā calūniā patiat̄: dicere possum⁹ ꝙ triplex est quātū: q̄ imaginatū reale ⁊ nāle: ⁊ de imaginato idem est iudicium quantum ad positionem ⁊ diuisionem: ⁊ de quanto naturali similr̄: sed non de quanto reali. ¶ Sed in reveritate ista oīa friuola esse vident̄. Nam ꝙ dicit̄ quātum in mā: aut intelligit̄ de mā sensibili nāli: aut de materia intelligibili. Q̄ō si intelligat̄ de mā sensibili: cū quantū sit sensibile ⁊ naturale s̄cdm ꝙ in sensibili mā ꝯsiderat̄ non erit a quāto naturali: quātū huiusmodi: distinguēdū. Si aūt itelligat̄ de materia itelligibili ⁊ mathematica: erit quātū sic ꝯsideratū simplr̄ mathematicuꝫ: de quo: vt in obiectione dictū est: idē iudiciuꝫ datum quo ad oppositionē ⁊ diuisionē. ¶ Ulterius autē declaratio q̄ assumunt ad h̄ magis friuola esse videtur. Nam quātum reale: aut est reale: realitate methaphysica: aut realitate nāli. Primo aūt modo dicitur aliqd tale: propter realitatē sue essentie: que diuidit̄ s̄cdꝫ ꝙ huius in principia essentialia: que sunt genus ⁊ differētia: ⁊ q̄ differentias infinitas: nec genera infinita pōt habere idcirco in quāto sic sumpto: nec appositio: nec diuisio in infinitū ꝓcedit. Si aūt sumat̄ quantuꝫ rāle s̄cdm realitatem mathematicā idem habebit iudiciū: vt dictuꝫ est in appōne ⁊ diuisione magnitudinis. Similiter etiam vt ipsi dicūt idem iudicium est de appositione ⁊ diuisione magnitudinis si sumatur prout est realis realitate physica vel naturali: vnde patet euidenter ꝙ nullo modo per istoꝝ dicta tollitur dubitatio: sed magis augetur. ¶ Et propterea dicēduꝫ est ꝙ duplex ē acceptio quanti: q̄ vna est mathematica ⁊ alia naturalis. Et quamuis quantum naturale in ratione mathematici non claudatur: bene tamen quantum mathematicum in naturali clauditur. Non enim si dimensio s̄cdm suā rationem claudit h̄ ꝙ est esse quantū ꝯtinuuꝫ: propter h̄ statim claudit in ratione sua ꝯñam ad formam aliquam naturalem: sed dimensio formaꝫ consequens naturalem: ⁊ dictam ꝯsequentiam claudit in ratione sua ⁊ etiā h̄ ꝙ est esse quantum continuum. Propterea igit̄ diximus ꝙ quantum naturale claudit mathematicuꝫ sed non mathematicū naturale. ¶ Hoc igitur viso vlterius considerandum est ꝙ dimensio mathematica ex ipsa ratione sue cōtinuitatis hꝫ ꝙ sit in infinitū diuisibilis: ⁊ propterea in quocunq̄ ratio continui reseruat̄ oportet etiam ꝙ in ipso reseruetur h̄ ꝙ est eē in infinitū diuisibile. Et q̄ in corpore dimēsiuo naturali saluatur ratio continui: necessarium est dictam diuisibilitatem in ipso ēt reperiri. ¶ Uerum est autem ꝙ dimensio ex eo ꝙ est mathematica claudit solam formam ꝯtinuitatis q̄ per diuisionem omnino non perdit: q̄ post diuisionem etiam in partibus diuisis saluatur. Sed dimensio ex eo ꝙ est naturalis claudit duplicem formam: q̄ ⁊ formā continuitatis ⁊ formam etiam naturalē. Et per diuisionem

diuisionem quidem contingere potest q perdat formã naturalem aliquam contingit enim per diuisionez deuenire ad partẽ carnis ita paruã q si vlterius diuidatur in partibus diuisis forma carnis non remanebit stabit tamẽ de necessitate forma cõtinuitatis: vnde z si magnitudo naturalis per diuisionem perdat formam aliquã nãlẽ nõ tñ põt formã ↄtinuitatis amittere.

Ad propositum ergo h singula applicando: dicendũ est q appositio in magnitudine naturali non procedit in ĩfinitũ: nec actu nec potẽtia: qꝛ ↄtingit dare aliquã nãlem magnitudinem ita magnã q nec actu nec potẽtia poterit dari maior: qꝛ nec in ipsa: nec in alia aliqua re naturali actu aut potẽtia maior inuenitur: qualis est magnitudo celi. Sed econtrario diuisio in magnitudine naturali procedit in ĩfinitũ scdm potẽtiam: qꝛ semper in ea reseruatur cõtinuuz q est potentia diuisibile. Unde cum puentum fuerit ad ptẽ que mima dicitur inter eas que post separationem a toto retinet formam naturalem totius: quia illa pars est corpus z ↄtinuuz quoddã: z omne tale habet partez z partẽ: z pars que libet minor est toto: dari poterit z dabit in potentia ad h minor magnitudo q̃ illa que minima dicebat. Non enim h dicit minima: qꝛ nullo modo minor inueniatur sed quia non inuenitur aliqua minor: que in se post separationem a toto formaz nãlẽ totius retineat: quia partes illius minime magnitudinis in toto quidez habebãt formã totius naturalẽ: sed post diuisionez illam formã nõ retinebũt: sed accipiẽt aliam: vel scdm se: vel ex vnione ad aliquod totum: formã tñ ↄtinuitatis nũq̃ amitteret: h igitur differẽtia est inter diuisionẽ z appositionẽ in magnitudine naturali: qꝛ ↄtingit dare aliquã ita magnaz q nec actu nec potẽtia restabit aliq̃ apposita: sed per diuisionẽ nõ ↄtingit dare aliquaz magnitudinem ita paruam quin restet semper diuisio ad minus in potentia propter id qd nunq̃ omnino forma ↄtinuitatis auferatur. Uerum est aũt q illa potẽtia nõ poterit semper sic reduci ad actum q vna z eadem semper forma naturalis saluetur sed vel eadem vel diuersa modo qui dictus est. ¶ Patet igit ex his que dicta sũt z intellectus dubitationis z solutio argumenti z falsitas etiam dicentiũ q omnino idẽ iudiciuz est de appositione z diuisione in magnitudine naturali.

¶ Textus.

¶ Accidit autem cõtrariũ esse infinitum zc.

¶ Lectio. xi. ¶ Qõ prima.

Hic possit esse dubiũ vtrũ si esset aliquod corpus ĩfinitum in actu dici posset totum z perfectũ: videtur enim q non per rõnem Arist. Ait enĩ q totum z perfectum vel idẽ sunt vel proxima sibi z perfectũ nihil est nõ habẽs finẽ: z oẽ tale est finitũ: igit totũ z perfectum nihil est nisi finitum.

Ad istam qõnem dõm est: q si infinitũ nõ sit nisi in ordine z appositione magnitudinũ: aut numerorũ aut aliorum ↄsequentiũ: sicut Aristo. vult z rei veritas se habz: nullum infinitũ proprie dicetur totũ nec perfectum. Nihil eniz est vere totum q nõ habet totã actualitatẽ sibi debitã: nec perfectũ q nõ est in actu completo cõstitutum. Quia igitur tale ĩfinitũ nõ ponit totam z cõpletam actualitatem: propter id q fieri ponit actum imperfectũ z esse eius est semp in fieri: ↄcluditur q ipz nec totũ nec perfectũ dici possit. Uerũ est aũt q si esset corpus aliquod infinitum actu ipsum haberet totam z cõpletam actualitatem suam: vnde tam totum q̃ perfectum dici posset: z precipue cum perfectũ in aliq̃ suo genere sit illud q nõ habet in ipso excedentiam: vt dicitur in. v. metha. h aũt maxime in genere corporũ corpori infinito conueniet. Quia igitur Aristo. contrario mõ ĩfinitũ posuit q̃ posuerit antiq̃: ↄtrario mõ ipz diffiniuit z cõtraria ẽ eis de ipso dixit: qꝛ illi dicebãt ipsuz totum z perfectuz: z ipse ipsum ponit imperfectum: z in ratione ptis: qꝛ actus iperfectus partẽ actualitatis põnit z non totam.

Ad argumentum igitur factũ in ↄtrarium dicendum est q ipsa etiaz actualitas rei potest dici finis eius q potest poni actu z potentia. Si ergo foret corpꝰ infinitũ actu esset habens suũ finẽ: quia suam actualitatem: sed non esset finem habens sumendo finem pro termino extensionis.

¶ Qõ secunda.

Secundo posset esse dubiuz quomodo Plato magnũ z paruũ ponebat in ydeis z alıs separatis: videtur. n. h nõ habere veritatẽ: qꝛ illa ponebat separata a mã z magnuz ac paruum materiam dicebat: igitur ponebat ↄñr illa a magno z paruo separata.

Ad istam qõnem est dicendum q eo ipso quo plato magnũ z paruuz ponebat in separatis a materia: z tamẽ magnum z paruũ materiã dicebat: apparet euidẽter q ipse nõ sumebat tũc materiã proprie sed large z cõmuniter pro quolibet habente rõnẽ aliquã mãlez respectu alterius. Isto enim modo etiam in non habẽtibus proprie materiã possumus ponere materiã.

Ad cuius intelligẽtiam ↄsiderãdũ est q semper id q est altius z perfectiꝰ in ordine nature continet totã perfectionẽ que est in inferioribus: z adh ampliꝰ: ita q in se continet gradus perfectionis qui sunt in eis: z gradũ etiã alium quẽ ipse superaddit: z gradꝰ quidẽ illi qui in iferioribus reperiũtur in ipso se habẽt: vt mãles: vltimus aũt quẽ supaddit hz rõnẽ formalis respectu oium illorũ. Et rõ est: qa res reponit in spẽ per id q in ipso est maxime formale z in genere per id q in ipso se hz: vt mãle. Specificat sĩr res solũ per gradũ vltimuz pfectionis sue: qꝛ in h distinguit ab alıs. Quia vero in alıs gradibꝰ qui inueniuntur in ipso: z in iferioribus cõuenit cũ alıs speciebꝰ per eos nõ specificat: sed reponit in genere. Unde manifestũ est q solũ gradus vltimꝰ in re se hz vt formalis z alıq oẽs: vt mãles. Et qꝛ gradus vltimꝰ in vna specie est vnꝰ tñ. Alıj vero oẽ possunt plures aut pauciores idcirco Plato vnũ posuit ex pte forme: z altera ex parte mãe. s. magnũ z paruũ. Hoc aũt mõ bene mã in separatis inuenitur cũ vnũ ordine nature altius sit alio. Quia vero vt dictũ est a dictis gradibus sumit genus: q̃ est contẽtiuum specierũ: idcirco Plato ponebat magnum z paruum continere alia.

¶ Textus.

¶ Secundum rationem autẽ accidit: z q scdm appositionem non esse videri zc.

¶ Lectio. xij. ¶ Qõ prima.

Hic primo posset esse dubiũ vtrũ numerus qui in infinitũ crescit sit inseparabilis a decisione cõtinui: sıt vt in littera: vt. n. q nõ: qꝛ iste est numerus indiuiduoruz eiusdem spẽi: talis autẽ numerus in aĩabus a corpore separatis inuenitur.

Ad istam qõnem dicũt aliqui q vnitas que est pncipiũ nũeri nõ aliqd ptinẽs ad gen⁹ q̃titat. Nõ pos sum⁹ ãt ẽt si velim⁹ fingere q ab aliqua forma ad gen⁹ q̃titatis ptinẽte res hẽat q sit vna: nisi a forma ptinui tatis: vñ relinquitur vt dicũt: q vnitas q̃ est pncipiũ nu meri sit ipsa ptinuitatis forma: ⁊ qꝛ nihil põt a seipso separari concludũt q vnitas: ⁊ per pñs numerus non separat a continuo.

Sed hec omnia videntur esse friuo la: stante eniꝫ positi one ista vnitas que est numeri principium: ⁊ per conse quẽs nũerus idiuiduoꝝ sb eadẽ spẽ nõ poterit iueniri i separatis animabus: ⁊ sic redibit pñ de vnitate intells. ❡ Et pterea q piītelligit põni necessario piītelligit oib⁹ hñnb⁹ põnem. Unitas aũt pintelligit põni: qꝛ alr pũ ctũ nõ se hẽret ad vnitatẽ ex addictione: forma aũt cõti nuitatis fm illã fictionẽ põt abstrahere actu: vnde reli quit q ordine nãe ante formã ptinuitatis vnitas intelli gat in suba. Nõ igit verũ est q vnitas q̃ est pncipium nũeri sit ipsa ptinuitatis forma. ❡ Motiuũ aũt ipsoꝝ oĩno nihil valet. Est.n. res vna formalr ipsa vnitate q̃ ptinet ad gen⁹ discrete q̃titatis: sed mãliter est vna eo supra q talis vnitas fundat q in mathematicis qdeꝫ eẽ põt forma ptinuitatis. In alqs vero est id per q res ipsa idiuiduat: eo q talis vnitas est vnitas indiuidua lis. Non autem opꝫ q fundamẽtũ ei⁹ q ẽ in genere ali quo ptineat formalr ad idẽ genus secũ. ❡ Dõm ẽ igr alr vt vꝫ dicam⁹ q est duplex numerus: sicut Tho. noster ait: vnus qdẽ speꝝ ali⁹ idiuiduoꝝ eiusdẽ spẽi. Et nũer⁹ qdẽ speꝝ nõ põt in ifinitũ crescere: qꝛ spẽs reꝝ non pñt eẽ ifinite. Nũerus ãt idiuiduoꝝ eiusdẽ spẽi i ifinitũ põt crescere: ⁊ talis nõ sepat a ptinuo: lꝫ.n. ordine nãe eũ formã ptinuitatis i re vnitas nũeralis fiat: qꝛ tñ non pueniť nũer⁹: nisi ex ei⁹ explicatiõe: nec replicatio ista fit sine diuisiõe mãe: q̃ ẽ pncipiũ idiuiduatiõis: nec mã diu. dit sine cõmitãte diuisiõe ptinui: sequitur q talis nũerus nõ sit fm fieri semp actus a cõtinui decisione.

Ad argumentum ẽ in ptrariũ dõm est q ex eo q in aiabus separatis iueniť nũerus ⁊ vnitas nũeral possum⁹ optime pcludere q vnitas nũeralis nõ sit for ma ptinuitatis: sed nõ q talis nũerus fiat sine diuisio ne continui. Nã aie nõ multiplicãtur: nisi pp multipli cationeꝫ hoium: hoies vero sine diuisione materie ⁊ pti nui multiplicari non possunt. ❡ Qõ secunda.

SEcundo posset eẽ dubiũ: vtrum veꝝ sit q si appositio sit i ifinitum posset crescere i magnitudinib⁹ q successiue trãscenderet ois determinata ma gnitudo: dari tũc posset magnitudo actu i finita: vr.n. q nõ: qꝛ appositio in nũeris etia vadit i ifini tũ: nec tñ idcirco dari põt numerus ifinitus in actu.

Ad istam qõnem dõm est q si ap positio i magni tudine nãli mõ pdicto in ifinitum pcederet: necessario tunc dari posset magnitudo ifinita in actu. h autem rõ est: qꝛ mã vno respectu respicit formã aliquã nãlẽ: ⁊ oia accñia: pñs formã illã nõ tñ eque imediate: sed pmo re spicit formã subalẽ: ⁊ hac mediãte respicit accñia: pñs talẽ formam. Magnitudo autem nãlis est de accñtib⁹ pñtibus formam naturalẽ. Mediante igit hac forma ipsa materia respicit: ⁊ magnitudinem naturalem de bitam sibi statim sub forma illa. ❡ Ulterius autem h viso considerãdum est: q quemadmodum materia suo respectu primo ⁊ directe formam substantialem respi cit: scdm totã suã perfectioneꝫ essentialẽ: scdario vero r ex pñti respicit distincte gradus contentos in essentia eius: sic etiã respicit suo respectu primo pncipalr ⁊ di recte totam quantitatem naturalem natam consequi formam vnam: sed scdario: ⁊ ex pñti directe respicit partes eius: tam vꝫ illas que apponuntur q̃ etiã illas quibus fit appositio: pter id qd ois potẽtia: pmo ⁊ di recte respicit suum obiectũ totum: scdario tñ distincte respicit partes eius. Si ergo appositio partiũ ad par tes in magnitudine pñte aliquã formã naturalem in infinituꝫ pcederet: ex quo materia primo ⁊ directe nõ respicit partẽ magnitudinis sibi debite per aliquã for mã: sꝫ totã necessario: tũc materia respiciẽs talẽ formã primo ⁊ directe respiceret magnitudinẽ contentiuam omniũ illoꝝ appõnum infinitaꝝ: q esse non posset: nisi primo ⁊ directe respiceret magnitudinẽ ifinitã. ❡ Ul terius aũt sic est q totum illud q mediante forma vni ca naturali materia respicit pncipalr ⁊ directe põt in ea poni actualiter cũ forma illa. Ex quo igitur secũdũ prefatã suppõnem materia primo ⁊ directe respiceret magnitudinẽ infinitã: necessarium est q si illa suppositio vera esset magnitudo naturalis infinita poni pos set actualiter in materia.

Ad argumentum ergo in contra rium dõm est q non est simile de numero ⁊ magnitudine. Nam ma gnitudinem vnam tñ respicit materia totã mediante forma vnica naturali: ⁊ idcirco sicut insimul hꝫ vnica pars materie formam talẽ cũ omnibus gradibus suis sic etiã: si mediante ipsa respiceret magnitudineꝫ in finitam: posset habere actu insimul illam totã. Nume rum autem non respicit materia mediante vna: sed me diantibus formis pluribus naturalibus: ⁊ numerum infinitum non respicit nisi mediantibus formis tali bus ifinitis: plures aũt forme tales in eadeꝫ parte ma terie insimul esse non possũt: sed successiue tantum: ⁊ p pterea quantũcũqꝫ appositio numeroꝝ crescat in infi nitũ: nõ tñ pter h numerus ifinitus põt i simul actu poni: sed tãtummodo successiue.

❡ Textus.

❡ In magnitudinibus autem contrarium est.

❡ Qõ tertia.

TErtio possꝫ aliqs dubitari veꝝ i mã sit ponere potẽtiã ad magnitu dinẽ ifinitã: vr.n. q nõ: qꝛ tũc posset eẽ ma gnitudo ifinita i actu. ❡ Ad istã qõnẽ phi ce loquẽdo dicerem⁹ rñdere simplr q i mã nõ est po ad magnitudinẽ ifinitã: sic.d.h Tho. hr. Sꝫ si velim⁹ theo logice loq distinguim⁹ potẽtiã sic distiguũt theologi i potẽ tiã passiuã nãlẽ ⁊ obediẽnalẽ. Et po qdẽ passiua nãlis ipsi⁹ mãe dr illa q̃ hẽt exire i actũ p actionẽ alicui⁹ nãlis agẽtis. Obediẽnalẽ vo potẽtiã dr mã respectu illi⁹ hẽre respectu cui⁹ lꝫ sñ possit exire i actũ p actionẽ nãl agẽtis hẽt tñ i actũ exire p ifluẽtiã agẽtis supnãl cui nata ẽ obe dire ad nutũ. Scdm ãt pmã potẽtiã simplr dõm ẽ q in mã ñ ẽ potẽtia ad magnitudinẽ ifinitã: qꝛ tũc seqret ip saꝫ posse accipe ifinitã magnitudinẽ p actionẽ nãl agẽ tis q ẽ ipole. Et sic intellexit Tho. qñ dixit q i mã ñ ẽ po tẽtia ad magnitudinẽ ifinitaꝫ. Scdm ãt aliã potẽtiaꝫ simplr vr dõꝫ q in mã sit po ad ifinitã magnitudineꝫ pcesso: sic pcedũt theologi: q ñ sit dare finitã magnitu dinẽ: ita magnã cui de⁹ nõ possit ãpli⁹ supaddere: h ãt vr eẽ necessariũ argumẽtũ ad pbãdũ deuꝫ posse facere actu magnitudinẽ infinitam q concedimus.

❡ Explicit liber terti⁹ phicoꝝ. Deo gratias. Amen.

❡ Incipit

¶ Incipit liber quartus physicorum.

¶ Textus.

¶ Similiter autē necesse est physicum et de loco sicut et de infinito considerare etc.

¶ Lectio prima. ¶ Q̄ō prima.

Hic primo posset esse dubium vtrum omnia que sunt in loco sint sicut i[n]ſinuatur in l[itte]ra videtur enim q[uod] sic: q[ui]a vniuersale est vbiq[ue] et semper singulare autē est hic et nūc vt accipitur ex primo libro posteriorum. Omnia autē que sunt actu sunt entia singularia: et quia destructis p[ri]mis impossibile ē aliquid aliorum remanere: vt dicitur in libro predicamētorum: igitur omnia entia sunt in aliquo loco: et in aliquo tempore.

Ad istam questionem dicēdū est q[uod] entium quedam sunt spiritualia quedam corporalia. De spiritualibus autem dicit Boetius q[uod] communis conceptio apud sapientes est spiritualia in loco non esse. Tamen considerandum est q[uod] dupliciter ista cōsiderari possunt. Uno quidem modo secundum q[uod] circa locum aliquem aliquid operantur: et isto modo dicuntur esse in loco per operationem. Quia enim in eis nō distinguitur operatio a virtute: nec virtus ab essentia: necessarium est q[uod] vbi operātur ibi sint. Alio autem modo considerari possunt simpliciter et secundum se absq[ue] eo q[uod] cōsiderentur circa locum aliquem aliquid operari: et hoc modo intelligitur dictum Boetij dicentis q[uod] spiritualia in loco non sunt. Huius autem duplex declaratio potest esse: vna quidem que sumitur ex habitudine vnitatis ad punctū: nam punctū supra vnitatem addit positionem. ita q[uod] statim intellecto puncto intelligitur positio: vnitas autem a positione abstrahit: ita q[uod] si simpliciter et secundum se intelligamus vnitatem non necessariū est: q[uod] p[ro]p[ter] h[oc] itelligamus aliquā pōnem. Nunc autē ita est q[uod] oīa corporalia se habēt ad modū pūcti et spūalia se hn̄t ad modū vnitatis. Necessariū igr̄ ē q[uod] corp[or]alibus debeatur positio que importat et ordinem partium in toto et ordinem partium in loco. Spiritualibus autem non debetur positio que importat ordinem partium in toto: quia talis positio non debetur nisi habentibus dimensiuam quantitatem: et per consequens necessarium est q[uod] eis secundum se non debeatur positio que importat ordinem ad locum: vna enim istarum positionū consequitur ad aliam. Manifestum itaq[ue] est q[uod] spiritualia secundum se non sunt in loco. Secunda autem eiusdē declaratio sumit̄ ex multiplici acceptiōe loci. ¶ Secūdū eni[m] quosdam locus est spacium q[uo]d est infra latera p[er]tinētia. Scd̄m vero alios locus est sup[er]ficies corp[or]is ambientis. Si ergo spiritualia necessario secundum se determinarentur ad locum aliquem: aut h[oc] est: quia necessario claudūtur infra metas alicui[us] spacij: et h[oc] est impossibile: quia omne tale est corporeum. Aut etiam h[oc] est quia necessario ad aliquam superficiem corporis alicuius applicantur si debeant subsidere: et h[oc] etiam est falsum: quia spiritualia a corporibus non depēdent in essendo: sed magis econuerso: vnde si corpora cuncta tollerentur adh[uc] spiritualia remanere possent. Manifestum igitur est q[uod] spiritualia secundum se nō sunt in loco: patet etiam ex dictis q[uod] omnia corporalia h[ab]ēnt positionē importantem ordinem ad locum aliquem.

Ad argumentum in contrarium dicendum est q[uod] omnia entia singularia sunt in loco: aut simpliciter sicut corporalia: aut per operationem: sicut spiritualia vel dicendum q[uod] illud dictum verificatur de singularibus rerum corporalium non de singularibus rerum immaterialium: quia talia: sicut sunt supra tempus: sic sunt etiam et supra locum.

¶ Q̄ō secunda.

Secundo posset aliquis dubitare vtrum verum sit q[uod] locus non est aliq[uo]d dictum vniuoce in cunctis naturalibus corporibus: sicut h[oc] ait commentator: videtur enim q[uod] non: quia cum ordo ad locum consequatur ordinem partium in toto: et iste videatur vniuoce dici de singulis corp[or]alibus: vel corporibus: sicut et dimēsio videtur consequi q[uod] etiā ordo ad locum: et per consequēs locus vniuoce corporib[us] cūctis debeatur.

Ad istam q̄ōnem dicendum est q[uod] ad rōnē loci plurima concurrūt: sicut in sequentibus deo volente ondetur. Quantū tn̄ ad presens spectat duo concurrunt ad perfectam rōnem eius. Nā q[ui]a de ratione eius q[uod] est vere locatum est a loco cōtineri: et continetur immediate in superficie ambiētis corporis ipsa superficies corporis continentis: videtur concurrere ad locum. Concurrit etiam ad rationem eius et ordo determinat[us] in vniuerso corpore. Quia igitur sunt in loco secundum se claudente ista duo sūt p[er]fecta et proprie in loco. Sic autē s[ecundu]m se necessario in loco sunt corpora que mouētur motu recto. Que vero mouent̄ motu circulari non sunt necessario secundum se in loco claudente illa duo cum contingat dare vnum tale corpus q[uod] non est in superficie alicuius circularis corporis: sicut infra ostendetur. Sic igitur locus claudens superficiem et ordinem secundū se debetur aliquibus corporibus. Aliquibus vero non debetur s[ecundu]m se locus claudens superficiem ambientis corporis: sed tm̄ ordinem: vnde manifestū est q[uod] locus nō vniuoce debetur omnibus naturalibus corporibus.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendum est q[uod] eo ipso quo positio in aliquibus ponit ordinē p[ar]tiū in toto moto motu recto q[uod] natum est esse in toto recto[rum] superficie[rum]: in aliquibus vero ponit ordinē partium in toto sperico et moto circulariter: necessarium est q[uod] ad ipsam consequat̄ magis non vniuoce esse in loco q̄ vniuoce.

¶ Textus.

¶ Amplius autē loci mutationes physico[rum] corpo[rum] etc.

¶ Q̄ō tertia.

Tertio posset aliquis dubitare: propter id q[uod] dicit̄ locus habere potentiam quandam nālem ratione cui[us] locatū mouet̄ nāliter ad ipsum: vtrum propter talem potētiam poni possit q[uod] locus attrahat locatum. Uidetur enim q[uod] sic: quia in actiuis et passiuis sic videmus q[uod] illud q[uod] est perfectiuum naturaliter alterius ipsum ad se trahit: sicut patet in ferro et magnete. Cum igitur locus per naturalē potentiam quā habet perfectiuus sit locato: consequi videtur q[uod] ratione talis potentie ipsum possit ad se trahere.

Ad istam qōnem dōm est ꝙ attractio potest fieri ab aliquo dupl'r: qꝛ vel sicut ab efficiēte: vel sicut a fine. Primo aūt modo nō est de rōne loci ꝙ attrahat locatū: cuius declaratio est: qꝛ quod ad se aliquid per modū efficiētis trahit: nō pōt ipsuꝫ trahere in qualibet distātia: sed solū ſm distātiam certā ⁊ determinatam: vtpote scdm illā ſm ad ꝗ potest sua virt⁹ actiua se extēdere sicut manifeste apparet in magnete ⁊ ferro: nō enim magnes attrahit ferrū vnumqōq; : sed ex distātia certa ⁊ determinata solū. Nūc aūt sic videmus ꝙ locus ex quacūq; distātia attrahit locatū. Vbicūq; n. leuia ponātur sursum tendūt: ⁊ vbicūq; extra locū deorsum grauia ponātur tendūt etiā deorsum. Euidenter igitur apparet ꝙ de rōne loci nālis nō est efficiēter attrahere locatū. Scdo aūt modo. s. per modum finis bñ dꝫ ipsum ad se trahere: sicut post modum patebit.

Ad argumentum ergo in cōtrariū dōm est ꝙ illud ꝙ est nāliter ⁊ efficiēter possit trahere id cuius pfectiuū est: nō tñ h pōt nisi scdꝫ distātiā quā pōt virt⁹ sua pertrāsire. Hoc aūt modo locatū trahi a loco nō est icōueniēs. Nā si locatū imperfectuꝫ: vtputa ignis: ponat in distātia illa in qua inuenit virtus actiua que diffundit a loco: necessario ſm virtutem illā ipsum locatū efficienter accipiet pfectionē forme: ⁊ qꝛ ad formā cōsequitur locus: ita ꝙ tūc a locāte efficiēter traheret. Neque istud est mirandū ꝙ locans sic sumptū subinduit rōnē generātis. Scdm tñ rei veritatē non est de ratione loci ꝙ attractio que fit ab ipso fiat isto modo: qꝛ sicut dictū est non solū ab distātia: sed etiā ab illa in qua non inuenitur: sic virtus actiua que diffundit ab ipso: sed pot⁹ contraria: locus attrahit locatum.

¶ Qō quarta.

Quarto posset eē dubiū dato ꝙ locus non necessario attrahat locatū per modū efficiētis: vtruꝫ dēat ipsum necessario attrahere per modum finis. Videt. n. ꝙ non: qꝛ finis ē pp quē sūt alia: locatū aūt nō videt eē pp locū: sed magis econuerso locus videt eē pp ꝯseruationē locati. Nō igit videt ꝙ locus attrahat locatū: sicut finis eius: in lra autem dr ꝙ locus nullius. 4. causarū rōnēꝫ habet.

Ad istam qōnem dōm est ꝙ locus nālis necessario per modū finis attrahit locatū ꝙ pōt multipliciter ostēdi. Primo qdē qꝛ oīs attractio fit vel ab efficiēte vel a fine. Ostēsum est aūt ꝙ attrahit locatuꝫ ex distātia a loco a qua ab ipso: sicut ab efficiēte attrahi nō pōt. Relinquitū ergo necessario dōm ꝙ idē ab ipso loco tanꝗ a fine locat attrahat. Secūdo aūt idē ostendit ex conditione attractionis que a fine fit: videmus ꝙ nō ex aliqua distātia: sed in quacūq; indifferenter fit attractio a fine: vbicūq;. n. ponatur appetēs ⁊ appetitus tendit ⁊ currit: nisi impediat in ipsuꝫ appetibile. Et attrahere per hūc modū ꝓpriū est soli⁹ finis. Quia igitur hoc modo: vt predictū est: locus attrahit locatū: ꝯcluditur euidēter ꝙ necessario locus nālis attrahit per modū finis. ¶ Tertio aūt ostendit h idem ex eo ꝙ nihil terminat ⁊ quietat motū ꝯ̄m nālem inclinationem ⁊ naturalē appetitū nisi ꝙ attrahit scdm rōnē finis. Constat aūt ꝙ nālis locus motū terminat qui consequitur naturalem locati appetitum. Necessarium est igitur ꝙ ipsum attrahat per modum finis.

Ad argumentum ergo in contrariū dōm est ꝙ ex eo ipso quo in loco est conseruatio locati: sequitur ꝙ locatū sit pp locum tanꝗ propter suū bonum. Vñ opꝫ ꝙ locus finis sit: sed extrinsecus locati. Sicut. n. forma que est in intrinsecū cōseruans est finis intrinsecus: sic etiā ⁊ locus: ex quo est extrinsecū conseruans dicit habere rationem finis extrinseci: ꝙ autē educitur de phylosopho non est dictum asserendo ⁊ determinando: sed dubitando ⁊ opponēdo solum.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem aliud quidem secundum se: aliud vero secundum aliud dicitur ⁊c.

¶ Lectio scda. ¶ Qō prima.

Hic primo possꝫ dubitare aliqs de rōnib⁹ quas phylosophus adducit ad probāduꝫ ꝙ locus sit forma ⁊ materia: videt enī peccare per fallaciā ꝯn̄tis: dicit. n. in vna illaꝝ rōnuꝫ: locus est terminus: forma est terminus: ergo ⁊c. In alia vero dicit locus de se qd infinitū ⁊ indeterminatū est: sed mā ēt quid infinitū est ⁊ interminatū ergo ⁊c.

Ad intelligentiam ergo opinionis istoꝝ cōsiderandū est ꝙ attendentes antiqui locatum recipi in loco: ⁊ videntes etiaꝫ ꝙ in spacio corpus recipitur scdm suaꝫ totaꝫ profunditatē: dixerūt spaciū esse locum spacium aūt potest ꝯsiderari dupl'r. Vno quideꝫ modo simpl'r: ⁊ scdm se: ⁊ sic quicqd infinitū ⁊ interminatuꝫ est. Alio vero modo pōt considerari ſm ꝙ est alicui corpori cōiunctū: ⁊ sic est terminatū scdm terminationeꝫ corporis recepti. Quia. n. locus dꝫ equari locato: opꝫ ꝙ spacium ꝙ hꝫ scdm istos rationem loci sit omnimode equatū corpori recepto. Hoc autem stare non posset nisi eadem secū terminaretur figuratione: vnde si corpus receptuꝫ est spericum ipsum spacium accipit spericam figurā. Et si fuerit quadrum accipiet spaciuꝫ figuram quadrāgularē statim: ⁊ sic de aliis. ¶ Quidam igitur attēdētes simpl'r ad spaciū: ⁊ vidētes ipsum dicere qd infinitū ⁊ interminatū ad modū māe dixerūt spaciuꝫ eē māꝫ: siue aliqd ad modū materie se habens. Quidā vero alij attendētes ꝙ spaciū nō est locans in actu nisi stans sub aliqua terminatione: dixerūt ipsum spaciuꝫ a termino terminante accipere rationem locantis in actu: ⁊ pro tanto illi termino dabāt rōnē loci. Et quid ꝙ terminat potentialitatem alicuius est quedaꝫ forma: idcirco tales dixerunt locum esse formam.

Dicendum est igitur ad argumētum ꝙ rōnes: ⁊ si cōcludere possint gratia materie: nō tñ concludere possunt ratione forme. Et si intentio istorū erat locū eē veram formā: aut veraꝫ māꝫ locati: nulli dubium est ꝙ argumenta sunt sophystica: ⁊ peccantia per fallaciam consequentis.

¶ Textus.

¶ Amplius qūo ferentur in sui locum ⁊c.

¶ Qō scda.

Secundo possꝫ eē dubiū ō penultima rōe quā adducit Ari. ad ꝓbādū locū nō eē formā nec māꝫ vr. n. nō valere: qꝛ locus: ⁊ si non sit mobilis per se: vr tñ eē mobilis p accñs: ⁊ sic per accñs hēre locū: h āt ꝙ nō vr eē icōueniēs qd segt ex rōne Ari. Mā enī ⁊ forma nō p se: sed per accñs mouent.

Ad istā qōnem dici posset pmo ꝙ ⁊ si locus sit mobilis per accñs: nō tñ mouet ad motū corporis locati: sed ad motū corporis locātis: ⁊ rōne corporis locātis pōt per accñs

debeti

deberi sibi locus: nõ ratione corporis locati. Sed si mã aut forma eẽt loc⁹ totũ pirariũ pringeret: pp id q mã z forma corpi- locari ad motũ locati corpis mouentur. ¶ Uel dõm q locu- rõne sufficiẽti q̃ ad ipm princi mãliter ẽ imobilis p accñs ad motũ princĩpis: vt p̃dictũ est z nõ ad motũ corpis pteriti. Rõne vero ordinis qui ad ipm princi formalr est imobil' iã per se q̃ ẽt p accñs: vt infra deo pcedẽte ondet: per h igit q mã z forma corporis locati per accñs mouet accipit q neutrũ ipsorũ est locus q̃tum ad id q in eo est formale. Per h ãt q mã z forma corpis locati mouet p accñs ad motũ locati corporis accipit sufficiẽter q neutrũ ipsoz locus est sumẽdo locũ quantum ad id q in ipo est materiale: vnde pz q ratio Arist. optime concludit.

¶ Textus.

¶ Post h ãt accipiẽdũ est quot modis aliq̃ i alio dr̃ zc.

¶ Lectio tertia. ¶ Qõ prima.

Hec primo posset eẽ dubiũ vtr aliqd eẽ possz in seipso prio: videt .n. q sic: qz q stat prio per seipsum videt eẽ in seipso p̃mo: sunt aũt multe substantie stantes primo per seipsas: igitur ille omnes poterunt esse primo in seipsis.

Ad istã qõnem

dõm est: q cũ scõm pprietatẽ vocabuli esse in alio sit cũ aliquo mõ receptionis: z receptio oĩs ponat necessario diuersitatẽ q̃dã recipiẽtis z recepti necessariũ est q eẽ in aliquo sm vocabuli pprietatem ponat dualitatẽ q̃dã z diuersitatẽ inter id q est in alio z id in quo est aliud. Et h est q dicit phs in lr̃a q alterã potẽtiã z nãm babẽt: z q z in quo. Cũ igit eiusdẽ toti⁹ ad seipsum totũ non sit dare talẽ aliquã diuersitatẽ: apparet euidenter q scõm vocabuli proprietatẽ nihil potest eẽ in seipso primo.

Ad argumentum

q̃ in prrariũ dõm est q substãtie simplices differũt in h ab aliis compositis: qz substãtie cõposite nõ stãt per seipsas primo: sed rõne ptiuz stat .n. vnũqdq per id q sibi est ratio z p̃ncipiũ eẽndi Rõ aũt eẽndi non est mã sed forma: forma aũt est pars sube cõposite: z nõ tota suba cõposita: vnde manifestũ est q sube cõposite nõ stãt per seipsas p̃mo: sed ratione partiũ. Sube vero simplices z sepate a mã nõ sunt nisi forme. Et qz forma scõm se totã est ratio eẽndi: dñr pro tãto iste simplices sube stare primo per se ipsas. Sed cõsiderandũ est q quãuis forma sit ratio essendi nõ tamẽ ex h sequitur q ipsa sit eẽ formalis sui z ipsa sit etiam causarũ suum: sed bene sequitur q ipsa causam formalem aliã non babeat. Et propter h tales substãtie dicũtur per se stare .i. non per aliud. Nam per se vno modo dicit q nõ bz cãm: vt pz in qnto metba. Scõm etiam hunc intellectũ nõ positiuũ: sed magis negatiuũ tales sube dicũtur primo eẽ in seipsis: quia .s. primo eis competit q in alio non sunt: h aũt non est verum de compositis quibus non eẽ in alio competit gratia materie.

¶ Textus.

¶ Et ratione manifestum est quia i possibile est zc.

¶ Qõ secunda.

Secundo posset eẽ dubium: quo veritatẽ h eãt q si totũ eẽt in se pso p̃mo quelibz pars eẽt omnes partes. Nõ .n. h videtur necessariũ: qz cũ pars sit aliud a toto: z totũ sit oẽs ptes quantumcũq totum sit primo in seipso: non tamen propter h consequi videtur q quelibet ps sit oẽs partes: sicut nec etiam q quelibet pars sit ipsum totum.

Ad istã qõnem

dõm est q si totũ primo eẽt in seipso: necessario tunc quelibet pars eẽt idẽ q totuz. Prim⁹ aũt declaratio est: qz cũ totũ idẽ sit q oẽs ptes: si ipsuz totũ primo sit scõm q totũ eẽt in toto: oẽs partes eẽnt in oĩbus partib⁹. Nã sicut eẽ totũ est eẽ oẽs ptes: sic etiã eẽ in toto est eẽ in oĩbus partib⁹. Omnes aũt partes eẽ in oĩbus ptib⁹ idẽ est q quãlibet ptẽ eẽ in singulis ptibus vlterius aũt videm⁹ q id q est in aliquo nõ distat ab illo ĩ quo actu est: queadmodũ locatũ nõ dr̃ actu eẽ i loco a quo distat: sz i loco a quo ñ distat. Si ergo oẽs partes sint in oĩb⁹ ptib⁹ nullã hebũt adinuicẽ distãtiã: vt per pñs vna pars extrema magnitudinis distãtiã habebit ad ptẽ aliã extremã. Sublata ãt distãtia partiuz magnitudinis tollitur de necessitate magnitudinis distẽsio: qz per distẽsionẽ fit pars vna extra aliam. Sublata autẽ distẽsiõe magnitudinis tollit diuisibilitas z relinquitur quid simpliciter z indiuisibile. In simplici aũt quidlibet acceptũ idẽ est q totum. Manifestũ igitur est q a primo vsq ad vltimuz deducendo de necessitate si totũ primo eẽt in seipso quidlibet in toto acceptũ eẽt ipsum totũ: vnde si h totuz aggregatũ q est amphora vini primo eẽt in seipso: necessariũ tunc idem eẽt amphora q tota amphora vini z idem ẽt eẽt vinum q tota amphora vini nec vinũ z amphora scõm rem differrent. Est aũt diligenter attendẽdũ q corpus locatũ nõ scõm se totũ: sed scõm suã vltimã superficiem primo est in superficie ambientis corporis. Iste autez due superficies simul sunt in eodem situ: nec tamen vna inuenitur extra aliam.

¶ Qõ tertia.

Tertio posset aliqs dubitare: qz sic exponẽdo rõnẽ phylosophi vt fecim⁹: non vr̃ q rõ pcludat vlr nihil possz existere in seipso: sz solũ q si aliquid existit in seipso illud erit simplr nõ babẽs ptẽ z ptẽ. Cũ igr̃ ois ĩmãl sit simplex admin⁹ ipsa nõ obstãte rõne adducta eẽ poterit i seipsa.

Ad istam qõnem

dõm est q p rõnem phi mõ supradicto expositã optĩe appet q nullũ corp⁹ põt primo existere in seipso: vez ẽ ãt q ipse i pcessu sue rõnis q̃dã ppõnẽ assumit: ex q̃ vr̃ q ẽt ad simplicia sua rõ possit trahi. Dicit .n. q alia ẽ potẽtia vel nã ei⁹ in quo est aliqd z alia ei⁹ q est in aliquo. Ex h aũt accipit q recipiens eẽt aliũ a recepto: q ẽt inde appet q recipe aliquid nihil põe q nõ est in potẽtia receptiua ipsius. Recipiens igit q̃tũ ẽ de se iuenit eẽ in potẽtia ad receptũ: nec talis potẽtia terminatur nisi cũ ponit receptũ actu in ipso Si igit alia est nã terminãtis z terminati z actus z potẽtie. pseqit q vlr oẽ q ẽ i aliq̃ sit alteq z diuersuz ab eo i q̃ existit: qz igr̃ vt p̃dictũ fuit: nihil ẽ alteq a se ipso pseqt q nihil possit eẽ i seipso prio: pr itaq q rõ phi ẽ nãlis: qz p ppõnẽ vltio assũptaz vlr de oib⁹ pcludit q nihil eẽ possit i seipso q̃uis p prius dicta istõ de corpib⁹ sol' pcludat: vt supra dictũ fuit.

¶ Qõ quarta.

Quarto posset eẽ dubiũ vtrũ si aliqd eẽt in seipso prio totum q reciperet in eo foret idẽ sibi: vr̃ .n. q sic: qz tale receptiuũ reciperet per modum idẽptitatis. Quicquid autem per modum identitatis in aliquo recipitur idem est sibi.

Ad istam questionez

dicunt aliqui q si aliqd esset primo in seipso quicquid reciperet esset idem sibi. Hoc autez ipsi dupliciter ostẽdũt. Primo quia

dem receptum est in recipiente per modum recipientis et non recepti: modus autem recipientis primo seipsuz est recipere secūdū ydemptitatem. Quātūcūq igitur receptum in se foret aliud a recipiente: positum tamen in ipso foret de necessitate idem sibi. Secundo autem hoc ostendunt: quia quando aliqua passio alicui debetur primo: nulli alteri potest attribui secundo nisi: ad participationem illius cui passio illa primo conuenit quemadmodum quia habere tres primo conuenit triangulo nulli conuenire potest q triangulus non sit. Si ergo aliquid daretur q esset primo in seipso esse in ipso sibi primo conueniret: et per consequens nulli dari posset existere in ipso: nisi id haberet rationez eius. ¶ Huius autem sui dicti maiorem declarationem postea adiungunt: q suum dictum est intelligendum quando ea passio est que attribuitur uni pr̄io et alīq secundo. Quia enim calor in summo attribuitur igni primo alīq autem secundo attribuitur calor in summo: sed gradus aliquis caloris: non oportet q istoruz aliquid sit ignis. Si autem amphora esset in seipsa eadem passio: quia esse in amphora primo conueniret amphore: et secundo cōueniret alīq ab amphora. ¶ Sed in veritate: si h̄ diligentius considerentur apparent cuncta esse friuola. Nam si aliquid in seipso esset primo: aut posset aliquid aliud a se recipere aut non posset. Quod aliud recipere nequiret: verum quidem tunc esset q qōlibet in ipso receptum esset ipsum: quia tunc stante suppositione nihil nisi tantum se reciperet: sed si recipere in se posset aliquid aliud a se: necessario tunc oporteret dicere q non oē receptum in ipso esset ipsum: quia alias non verum foret q posset aliud a se recipere: propter id q aliud non est ipsum.

Rationes autem facte in contrarium omnino nihil valent. Si.n. non solum aliqd reciperet seipsuz: sed etiam aliud a se: quemadmodum tunc ex eo q susciperet seipsum diceretur respectu alicuius: quia respectu sui haberet modum recipiendi: s̄m ydemptitatem sic etiam ex eo q reciperet aliud a se diceretur respectu eius habere modum recipiendi secundum diuersitatez: et per consequens receptum in ipso quantumcunq non foret ipsum: esset tamen in recipiente per modum recipientis. Unde patet euidenter q̄ friuolum sit primum argumentum.

Secundum adhuc minus valet: videm⁹ enim q idem attributum: et secundum vnum et eundē gradum vni debetur primo et alīq secūdo: nec tamen idcirco oportet q s̄m idem sit q primum. Nam esse locatum: primo debetur superficiei: et corpori non primo: sed secundo: vt dicitur in littera: nec tamen corpus est ipsa superficies: videmus etiam q̄ esse localiter in celo debetur igni pr̄io et aeri secundo: quia mediāte igne nec tamen aer idez est q ignis. Quantumcunq igitur esse in amphora primo conueniret amphore: et secundo alteri: non tamen idcirco oporteret q illud alteruz esset ipsa amphora: vnde patet q̄ nihil sit secunda ratio cuz sua declaratione. ¶ Uerum tamen ad intelligendum defectuz propositionis quā assumit in secunda ratiōe considerandum est q quandocunq aliqua passio conuenit aliquibus duobus s̄z aliqd idem in vtroq realiter acceptum: si id cui primo conuenit sit causa: quare p̄ueniat alteri: sicut est triāgulo ysochele respectu eius q est habere tres: opz necessario q idem cui talis passio conuenit secundo recipiat predicationez eius cui debetur primo. Si autem attributum aliquod pluribus conueniat et vnicuiq secundū naturam propriam distinctam ab alterius natura: non oportet q id cui primo datur de illo predicetur cui conuenit secundo. Naz in eēntia substantie: quia debetur colori: non quia natura sua sit natura qualitatis: sed quia h̄ nulli deberetur nisi propter rationem accidentis: et color naturam accidentis habet: quantumcūq in substantia primo sit quantitas: et ea mediante color: non tamē ideo color est quantitas: sed bene est accidens vtraq. Et vnuz hēre modum qui nō idē in pluribus existat contra se distinctum: necessarium non est q vnum illorum sit alterum quantumcunq in altero illud attributum primo sit: s̄z bene necessarium est q in aliquo vno conueniant secundum q̄ illud attributum dicatur de vtroq. Unde si amphora esset in seipsa localiter: et in ea etiam esset aliquid aliud localiter: distinctuz tamē ab ipsa in natura quantumcunq esse in amphora prius amphore q̄ alteri conueniret: non tamen idcirco oporteret illud alterum esse amphoram: sed bene oporteret q vtrumq eēt corpus in amphora locatum. Nam et amphora pro tanto primo esset localiter dico in seipsa: quia esset corpus primo in ipsa amphora locatuz: et aliud etiam idcirco esset localiter secundo in amphora: quia eēt corpus aliud in ipsa locatum secundario.

Si autem dicat aliquis q sic dicendo videmur contradicere phylosopho patet de facili q sibi nō contradicim⁹ sed reprobamus expositionem datam contra mentem eius. Non enim est intentio phylosophi dicere q si aliquod totum foret primo in seipso quidlibet quodcūq in eo acceptum esset ipsum totum: quia non intelligit de acceptis in ipso: vel per modum accidentium: vel per modum aliquorum extrinsecorum a totalitate eius: sed de acceptis in ipso in eius totalitate conclusis sicut partes totius singule se habent: vnde et pro tanto supra diximus: q quia totum idem est q omnes partes: si totum esset primo in seipso: essent omnes partes in omnibus partibus: et forēt omnes partes idez: pro tanto etiam phylosophus dicit non q si amphora simpliciter: sed q si h̄ totum aggregatum q est amphora vini in seipsa esset: non differret āphora a vino: que duo clauduntur in totalitate eius q est amphora vini.

¶ Textus.

¶ At vero neq scd̄m accidens p̄tingit: simul eniz duo corpora in eodem erunt etc.

Qō quarta.

Quarto posset esse dubiuz vtruz si aliquod corpus esset in seipso: primo p aliud corp⁹ necessariū foret duo corpa eē in eodē loco: vr̄.n. q nō: q: ibi nō eēnt eque p̄rio sed vnuz p̄rio sicut illud quo mediāte aliud in ipso existeret et aliud secundo. Sic autem duo corpora esse in eodem loco non est inconueniens: quia isto modo vnum tantū corpus ponitur in vno loco immediate.

Ad istam qōnem pretermissa superflua et inutili multiplicatione verborum: dicendum est q ad hoc vt totum aliquod non ratione alicuius sue partis: sed primo siue secūdum q̄ totum in se toto sit per aliud corpus q non est aliqua partium eius: exigitur q ipsum totum sit in tali corpore medio: et q̄ etiam tale corpus sit non in parte illius totius: sed in toto: quia alias ipso mediante totum in seipso non esset secundum q totum: sed secundum aliquam partem: quemadmoduz si amphora eēt tota in seipsa: scd̄m q tota mediante vino

oporteret

oporteret non q pars amphore: sz q tota amphora in vino esset: z cum h pater vinū non deberet esse in superficie amphore sola: quia tunc per ipsum vinuz amphora non in seipsa esset: sed in superficie sua. Unde vt amphora tota per vinum existeret in seipsa: oporteret vinū esse in tota amphora: z coexistere cum tote profunditati: q stare non posset nisi totum vinum: z idem spacium insimul occuparent vinum z amphora. Quia igitur h est posse duo corpora in eodem loco insimul esse: patet euidenter q si tota amphora per vinum existeret in se ipsa: duo corpora eque immediate simul essent in eodem loco: q est impossibile. Quidam autez aliter cōsequentiam istam declarant. Dicunt enim q quando aliquid est in aliquo per aliud: oportet q sit idem modus essendi hic z ibi. Si ergo amphora esset in seipsa per aliud: tunc sicut amphora est essentialiter in seipsa sic etiā z illud aliud essentialiter erit in ea: q esse nō posset nisi subintraret eā.

Sed ista ratio

friuola est. Nam si aliquid est in aliquo localiter: propter aliud sufficit q vtrumq localiter sit in illo: nec vltra h exigit idem modus locationis: precipue cum vinum in ipso locetur immediate z aliud mediate. Consimili igitur modo si aliquid est in seipso per aliud sufficit q vtrūq sit in ipso localiter: nec vltra h requirit q si vnum essentialiter imponitur in ipso essentialiter ponatur z reliquum. ¶ Sed vlterius istam rationem ipsi per h roborare conātur q illud quo mediante aliquid est in aliquo loco: est illi loco proximius q̄ sit illud q est in eo per ipsum: vnde scdm h id quo mediante aliquid ponitur in se ipso: erit sibi proximius z essentialius q̄ sit ipsum met sibi. Dato autem q ista roboratio teneat: non tamen poterit per eam concludi q duo corpora simul sint: sed tantummodo vnum. Quod. n. est in aliquo: sicut idem sibi essentialiter vnum perfecte est secum: vnde non bene etiam dicitur: q si vnum esset essentialiter in aliquo: sicut ipsum met sibi vnum subintraret reliquum: immo est h oppositio in adiecto q subintrat aliquid ab eo q subintrat distinctum est z diuisum necessario in essentia. Unde dicere q si vnū est essentialiter in aliquo: sicut in ipsum idem sibi vnuz subintrabit: aliud est dicere q si vnum non est essentialiter diuisum ab alio erit essentialiter diuersum z distinctum ab ipso. Et hinc est q etiam isti non ex intentione vt credo: sed veritate cogente posterius sibi contradicētes formant aliam rationem rationibus his oppositaz. Dicunt eniz q si amphora est in seipsa p r aliud: quia per vinum: tunc sicut ipsa amphora vinum recipit modo aliceratis: sic etiā recipiet z seipsam mō diuersitatis z per 9ña duo diuersa corpora in simul erunt.

Sed attendendū est

q quamuis illud sit bene dictum: q si amphora esset in seipsa per vinum vinum z amphora diuersa essentie: ex quo vinum reciperetur in amphora modo aliceratis: non tamen ex h sufficienter concluditur q duo corpora insimul essent nisi aliud adiungatur: quia si vinum non esset in tota amphora: sed in superficie eius: adhuc superficiei vinum esset proximius q̄ amphora: secunduz propositiones ab istis acceptas: non tamen propter h totam amphoraz penetraret: z ideo h superflua verborum multiplicatio vitanda est: velud inutilis: z philosophi ratio declarāda breuiter: vt nos fecimus.

¶ Textus.

¶ Quid autē forte sit locus: sic fiet vtiq manifestū zc.

¶ Lectio. 4. ¶ Qō prima.

Hic posset

aliquis dubitarī vtrū locus sit equalis locato: videtur enim q non quia que non sunt comparabilia non possunt dici equalia: locus autem cū sit superficies: nō est comparabilis ipsi locato: q est corpus: igitur sibi equalis dici non potest.

Ad istam qōnem

dicendum est sz commentatorez q est duplex equalitas: quia equalitas continentie z equalitas secundum mensuram. Et locus quidem est equalis locato equalitate que est secundum continentiam: quia tantum est locatum quantum contineri potest a loco: z non plus nec minus. Secundum autem equalitatem mensure: locus non dicitur equalis locato: quia non est eadem quātitas z natura specifica vtriusq: cum locus sit superficies: z locatum sit corpus.

Possumus etiam

dicere scdm q ait Tho. locatum esse secundum id equale suo proprio loco secūdum q ipsum primo z immediate cōtingit. Hec eniz ē extrema superficies sua: que tanta est secundum mensuram quantus est locus. Et hic videtur esse Aristotelis intellectus. Unde in sequentibus cum dixisset locū equalem esse locato: adiunxit pro ratione. In eodez. n. sunt vltima contingentium.

¶ Textus.

¶ Oportet aūt tentare intētionē sic fieri zc.

¶ Qō secunda.

Secundo posset

aliquis dubitare vtrum diffinitio subiecti sit mediuz demonstrationis: sicut Aristo. h velle videtur: z posset aliquis credere q nō: quia in secundo posteriorum dicitur q q̄ratio primi termini est medium in demonstratione. Primus autem termin9 non est subiectum sz passio.

Ad istam qōnem

dicunt aliqui q diffinitio subiecti non est medium demonstrationis: quia nō est de ratione demonstrationis q in pria diffinitione cadat in medio: quamuis propter aliam causam cadere ibi posset. Huius autem ipsi duplicez rationem in hoc loco assignant. Quarum vna est: quia cum demonstrationes augeantur non per media non possunt esse plura media ad vnam conclusionem: nec medium vnum ad plures. Huius autem contrarium contingeret: si diffinitio subi esset mediuz demonstrationis: quia vniusa subiecti sunt plurime passiones.

Secunda autem ratio

ipsorum est: q ab vno subiecto secundum vnam consideratione profluit immediate vnica tm passio: z mediante ea profluūt alie: ita q secunde respiciunt subiectū mediante prima. Sed passio prima ipsum respicit nulla alia mediante. Quia igitur immediatorum nulla est demonstratio: sequitur q prima passio de subiecto demonstrari non possit. Et quia subiectum non respicit immediate alias passiones: consequitur q eius diffinitio nullaz earuz poterit demonstrare: propter id q demonstratio debet ex immediatis procedere. Est ergo ponenduz fm istos q non diffinitio subiecti: sed prima passio sitū sit mediū demonstrationis perfecte. Sed ista opinio stare non potest: quia tollit rōnem demōstrationis perfecte: Cum enim demonstratio sit sillogismus faciēs scire: vt dicit i pmo posterioz: z scire sit causas pmas z vsq ad

causas vltimas rei cognoscere: si vnquam per viam demonstratiuā poterit ad cām primā passionū perue niri: nunꝙ per viā demonstrationis poterit scia perfe cta haberi. Est aūt quidditas subi ꝙ ꝓpria subi diffō significat causa prima omnium proprietatuz eius. Ex quo igitur per viā demōstratiuam quantū est ex demō strationis ratione nunꝙ potest accipi dicta diffinitio necessarium est ꝙ ꝑ viā demōstratiōis nūꝙ per sꝭ haberi possit scia perfecta: ꝙ est omnino icōueniens. ❡ Et pre terea syllogismus accipiēs pro medio subiecti diffōnez ad primā passionem de subiecto demōstrādā hꝫ omnes ꝯditiones quas ponit Arist. in primo posterioꝝ esse de ratione demonstrationis. Nā talis syllogismus proce dit ex primis: quia propositio ꝑdicans diffinitionez subiecti de subiecto: prior est omni alia propositione de subiecto predicante aliud. ❡ Procedit etiam ex veris ⁊ prioribus ⁊ notioribus ⁊ causis ꝯclonis: sicut patet in sumentibus. ❡ Procedit etiam ex proprijs: quia quid ditas subiecti est propria causa passiōis prime ⁊ imme diata. Nā si dicat̄ ꝙ cadit intra ipsū esse medium: tūc aut tale esse erit subiecto attributum per se aut per acci dens. Si per accidens per diffinitionē subiecti tūc nō poterit demōstrari de subiecto ꝙ est ꝯtra eos. Nūquā enim est demōstratio de his que sunt per accidens. Si autem ipsum sit subiecto attributum per se: ⁊ non pri mo modo: sed secūdo: erit necessario prima passio ⁊ pro prietas subiecti. Et quia ipsum de subiecto demonstra tur per diffinitionez eius: vt cōcedūt: sequitur necessa rio ꝙ diffinitio subiecti sit medium nature demōstrati onis. Ex quo sillogismus diffinitionē subiecti accipiēs pro medio ad passionem primam demonstrandam de subiecto habeat conditiones omnes perfecte demon strationis.

Argumentū autem

factum in contrariū primo non ꝯcludit: q2 lꝫ vnius subiecti sint multe passiones non tamen diffinitio eius est principium pro priū ⁊ imediatū oiuz: sed solius prime. Et ad istā demō strādam ipsa per se ⁊ proprie sumitur pro medio. Un de vnū mediū propriū scdm h ad vnam tantum cōclu sionē est imediate. Secunda etiā ratio nō ꝯcludit: quia prima passio: ⁊ si subiectum nō respiciat mediantibus aliꝗs passionibus: quaꝝ nulla est de eēntia subiecti: re spicit tñ ipsum mediātibus eius eēntialib⁹ principijs. Unde ⁊ propositio in qua prima passio de subo predica tur nō est imediata: q2 fm pħm propositio imediata est qua nō est altera prior. Est aūt prior ꝓpositio ꝑdicans diffinitionē subꝭ de subiecto: ꝙ propositio de ipso predi cās ꝑmā passionem eius. Ex auctoritate aūt Arist. non pōt probari ꝙ sola diffinitio passionis mediū sit demō strationis. Naꝫ licet dicat primo ꝙ ratio primi termi ni est medium demōstrationis: dicit tñ postea ꝙ rō vlti mi termini est mediū ipsius: ⁊ si velius saluare vtrūqꝫ dictū Arist. dicere debemus ꝙ diffinitio que est demō strationis mediū talis est ꝙ vna manens est ratio passi onis que est primo extremū: vtpote: q2 vna manens di cit quid subi ⁊ quid passionis: h autem qualiter cōtin gat alibi habet declarari. ⁊

❡ Textus.

❡ Jā igitur manifestum ex his quid est locus ⁊c.

❡ Lectio. v. ❡ Nō prima.

Hec posset

primo dubitare ali qs quō verū sit ꝙ si spaciū eēt locus eēnt īfiniti loci. Videt̄. n. ista ratio nihil incōueniēs ꝯcludere. Naꝫ dato ꝙ singulis ꝑtib⁹ totius debeat̄ locus ex quo tñ ꝑtes īfinite sunt solū in potētia: erūt loci infi niti solū in potētia. ꝙ nō videt̄ inconueniens.

Ad istam questionez

dicunt aliqui ꝙ ista conuenientia dupliciter verificari potest: vno quidem modo: vt dicatur ꝙ dimensiones nūquam subintrant dimensiones nisi diuidant ⁊ seperent eas: si cut clauus nō subintrat lignū nisi diuidēdo ⁊ separā do ipsum: ergo si locatū subintraret totā dimēsionē lo cantem: ipsam totam diuideret ⁊ separaret: ꝙ contin gere non posset nisi talis dimensio in infinitis diuidere tur: ⁊ essent per consequens actu infiniti loci. Secūdo autem h potest verificari secundum istos dicendo ꝙ si locus essꝫ talis dimensio non solum se applicaret dimē sionibus que sunt in actu: sed ēt dimēsionib⁹ que sunt ī potētia. Et q2 iste sunt īfinite: eēnt tūc necessario ⁊ di mēsiones locātes īfinite. Sed non vidētur mihi iste de clarationes dubitationē tollere. Nam pro tāto vna di mēsio aliā intrādo ipsam diuidit ⁊ sepat: q2 non pōt si mul secū eē. Unde ipsam diuidere hꝫ: vt eaꝫ expellat a spacio in quo ipsa dꝫ fieri. Ex h ergo ꝙ tota ponit̄ esse tota penetrādo sepāre: ꝯcludi dꝫ ꝙ ipsaꝫ totaꝫ ꝯsumat vel expellat: ⁊ non ꝙ sint īfiniti loci. Quia aūt locus si mul est cū locato: ponētes dimēsionē eē locū: sicut nō di cerēt ipsam cedere locato: sic ēt non ꝯcederēt ipsaꝫ a lo cato: ⁊ per locatum diuidi ⁊ separi.

Unde patet quod

secundum istam de clarationem rō phī nihil valeret ꝯtra istos. ❡ Scda ēt declaratio nō videt̄ aliqd incōueniēs ꝯcludere. Nam dato ꝙ locus attingat nō solū dimēsiones que sunt in actu: sed illas ēt que sunt in potentia: si tñ eas nō facit in actu diuisas: nō ponet ēt nec locos īfinitos diuisos in actu: sed solū in potētia: ꝙ vt dictū est nullū videtur incōueniēs. Et idcirco vt videamus quē vigorē ratio Arist. habet contra istos: ꝯsiderāduz est ꝙ locū ponen do esse superficiem corporis cōtinentis: nō est alius lo cus partis ⁊ totius: sed idē quia in superficie eadē cor poris ꝯtinentis est totum cū omnibus partibus suis: li cet. n. pars si diuideretur a toto haberet in eo superficiē locātem aliam a superficie in qua locatur totum: pro pter id qd ista non est in toto concepto: sed extra totum conceptum est in corpore continente. Sed superficies locans partem a toto diuisam non est extra totum: sed in ipso toto. Propter id ꝙ in eodem est pars sicut in to to ante diuisionem: ⁊ sicut in loco post diuisionez: tamē si pars non sit a toto diuisa: non habebit superficieꝫ ali quam in toto actu continentem eā: sed solū in potentia actu autem erit in superficie extrinseca a toto: in qua ip sum totum continetur: vnde patet euidenter ꝙ ponen do locum esse superficiem in eodem loco: quia in sola su perficie extrinseci corporis recipitur pars ⁊ totuꝫ: nec actu ante diuisionem est aliqua superficies in toto que sit contentiua partis eius. Sed si locus sit dimensio ip sius spacij dicetur necessario contrarium. Sicut enim actu est totum spacium: sic etiā actu sunt per actualita tem tamen totius ante diuisionem omnes partes spa cij: ꝙ de superficie manente potentia in continuo nō est dicendum: quia ipsa non est pars continui: sed termi nus distinctiu⁹ eius. Et sicut totum locatum recipitur in toto spacio: sic etiaꝫ pars locati actu recipitur in par te spacij: sicut in loco proprio itaqꝫ nec actu nec poten tia aliquid totius secundum hoc ponetur locus par tis: sicut contingit: si circundans superficies sit locus sed locus partis erit vna pars dimensionis spacij diffe rens ⁊ diuersa a dimēsione in qua recipitur totū sum

peum

partes prout pro aliis partibus supponit quia propterea dicit Aristo. q idē faciēt omnes partes in toto i q facit omnis aqua in vase. Sicut .n. aqua aliam partem spacii replet ab ea que repletur per quantitatem vasis: sic etiam vna pars aque aliam replet partem spacii ab ea quā replet aqua tota pro aliis partibus supponēs. Secundum hoc itaq3 oēs partes totius habebunt actu suuz locū: z diuersarū partiū erit locus differens fm actum. Et qr in toto partes inequales sunt infinite: videt ex hoc sequi q actu sint infiniti loci. Nō tñ ex hoc sequitur q sint actu per actualitatem ppriam: sed per actualitatē totius dimensionis: q nō videt incōueniens: qr sic etiā per actualitatem totius superficiei ambiētis sunt infinite superficiei partes. Ut ergo ista ratio vigorē habeat opz adiungere q ista spatii dimensio si real est: necessario ipsa etiam spatium replebit: qa non aliunde hz replere spatiū: nisi qr corporeā dimēsionem ponit: ponit aūt spatiū coextēsum corpori scdm suam profunditatē totam de necessitate corpoream dimēsionē: propter qd si dimēsio ista real est: ipsaz etiā oportebit locū z spatiū replere: z de hoc loco: si ipsa etiam est dimensio corporea real: similr diceretur z procederetur per consequens in infinitū z erūt simul in eodē situ infiniti loci: vnde Aristo ad hoc probādum adducit scdam rationez: que est hoc modo cōpletius patet. Ait .n. q si locus est dicta dimensio mouebitur scdm locum: z per pñs loci erit locus. Non autez ista inconuenientia secuntur ponendo locum esse superficiem: qr tunc locus non coextendetur locato: fm suaz profunditatē totam: vt sic dici possit q aliud est actu locus partis z alius totius: z q locus sit dimensio corporea. Unde ad hoc denotādū dicit Aristo. q nō est alius locus partis z totius. Non erit ēt locus per se in loco motus: quia superficies nō est per se mobilis: sed omne corpus per se existēs actu per se ē subiectum motus. Habet autē locus omnimodā immobilitatem: sicut hoc insinuat Ari. ex habitudine ad vniuersum.

¶ Qō secunda.

Secundo autem propter ista que dicta sunt possz esse dubiū verū locus sit superficies corporis continentis. Arguit .n. contra hoc. Simplicius sic dicens in cōmento celi z mun. Attēdere oportet quē dicat inferiorē locū Arist. si locus est terminus continētis: fm quē continet id qd continetur. Qd quidē .n. sursum loc⁹ sit concauum lunaris spere: z quidem hoc impossibile: qr eius qui sursum loci non erit aliquid magis sursum: lunaris aūt spere multa superiora. Quod autem deorsum locus si quidem terre superficies: primo quidem non continet ipsa: sed cōtinetur. Deinde z quomō magis deorsum superficie terre ipsa terra videtur: z omnia grauia. Nam loci qui deorsum inferior aliquis vtiqz non erit: si autem centrum vniuersi est qui deorsum locus: palā q z qui sursum q in circuitu: z non ad hoc terminus continentis scdm quem continet id q continetur: scdm igitur hoc que a Simplicio adducuntur contra Aristo. dicendum videtur q locus non sit superficies: sed spatium: ita tamen q spacium non ponat dimensionem realem: sicut supponit in premissis rationibus Aristo. sed imaginatā tantum.

Dicunt ad istam qōnem aliqui q spacium est locus z nō superficies ambientis corporis: propter id q omni tali superficie subtracta z subtracto per impossibile omni corpore ambiente: corpore tantum vnico relicto: adhuc tale corpus diceretur alicubi esse: z ita hic z non alibi: constat autem tunc non esse in determinata parte spatii: non igitur superficies scdm istos: sed solum spatium est locus. ¶ Sed si phice siue naturaliter loqui volumus nullo mō pt stare hec positio: cuius declaratio est: qr de ratione loci naturalis est non solum recipere: sed etiam saluare siue conseruare locatuz naturaliter ipsi loco competere non potest: nisi habeat locatum virtutem aliquam naturalez saluatiuam z conseruatiuam locati: virtus autem naturalis: nullo modo esse potest in eo q non est aliquid secundum rem: sed secundum imaginationem tantum eo igr ipso q spacium dicitur non ponere substantiam aut dimensionem aliquam scdm rem: sed solum secundum imaginationem: necessarium est concedere q non possit esse subiectum alicuius virtutis naturalis: z per consequens oportet ponere q physice loquendo nō sit locus: est autem virtutis z qualitatis naturalis aliquod corpus naturale: z hoc non secundum se totum: sed secundum suam extremam superficiem est receptiuum corporis locati. De necessitate igitur physice loquendo dicere oportet q extrema superficies corporis naturalis in qua locatum recipitur primo: z immediate etiaz in qua est virtus saluatiua eius: eius sit locus naturalis. Motiuū aūt tenentiū contrarium non valet stante enim prefata suppositione nullus eēt locus naturalis: nec aliud vnicum corpus eēt in loco naturali: sed imaginato: qui tunc imaginatus locus magis diceretur esse superficies imaginata spatii circundantis tale corpus: quam ipsum spatium ab ipso occupatum.

¶ Ratio etiam Simplicii non valet: nam loco simpliciter deorsum non est aliquid inferius q sit locans: bene tamen potest aliquid esse inferius q sit locatum: qr locatum inferius est loco: z ipsa quidē terra corpus locatum est loco: z simpliciter sursum non potest esse aliquod corpus locatum superius: bene tamen esse potest corpus locans: z corpus celeste q est supra intimam superficiem lunaris orbis: non habet per se rationem locati: sed locantis: sicut infra patebit.

¶ Qō tertia.

Tertio restat statim dubitatio habēs ortum ex predictis modo: constat enim q in visceribus terre multa sunt a terra diuersa: sicut lapides metalla: z huiusmodi que sicut in loco sunt in superficie terre ambientis: hec autem superficies inferior est q infima superficies aque circundantis terrā: ergo loco infimo erit non solum locatum: sed etiam locans aliquod inferius: q est contra solutionē precedentis opinionis.

Ad hoc cōsiderādum est q duplex est distinctio locorum: vna scdm speciem: z alia secundum numerum sub eadem specie: z prima distinctio locorum sumitur z attenditur vniuersaliter: secundum distinctionem elementorum: quibus per se: z primo locus debetur ēt vniuerso. Elemētata enim siue mixta: sic secuntur motuz elementi predominantis: sic etiam sunt in loco elemento predominanti debito: naturaliter loquendo: elemēta autem quattuor tantum sūt scz ignis aer aq̄ z terra: q̄ttuor igr tm̄ erūt ēt spēs locorū: z quēadmodū ignis est supremū elm z terra ifimū sic etiā locus debit⁹ igni est loc⁹ supremus omnium locorū: z loc⁹ debit⁹ terre est infim⁹: ita .s. locus infimior diuersus spē ab ipso non est in vniuerso: q ēt patet discurrendo p conditiones cūctorū elemētorū. Naz ignis corp⁹ locatū est: non tñ in superficie alicui⁹ elementi: qa nullū elemētuz circundat ipm: sz locat in superficie cōcaua orbis lune: z in sua concaua supficie cōtinet aerēz

quē circūdat naturalr : aer autē circūdat aquā: vñ nō
solū ꝯtinetur in ꝯcaua sugficie ignis: sꝫ etiā in sua cō
caua sugficie ꝯtinet aquā. Aqua ꝓ circūdat ēt terrā
vnde sic locatur in sugficie aeris circūdantis: ꝙ etiam
terrā ꝯtinet in sugficie sua. Sed terra non circūdat vl
terius aliud elmīnec ꝯtinet: ꝓpterea loc⁹ eius: qui est
circūdans superficies aque: ita ifimus est ꝙ ali⁹ ab ip
so spē diuersus dari non potest inferior. Si aūt loqua
mur de secunda locoꝝ distinctiōe: sugficiē aque circun
dantē terrā nō dicem⁹ esse infimū locū: qꝛ ab ipsa vſ
ꝙ ad centrū poterūt accipi superficies terre circūdan
tes aliqd: ꝛ habentes rōnē locorū terrestrū: tñ semꝑ sī
cut ꝛ ifima superficies aque: rōnē loci terrestris habꝫ
ꝛ ꝑ hec patet Responsio ad argumentum.

¶ Questio quarta.

Quarto autem

ꝓpter mō dicta pos-
set esse dubiū: verum qlibet locus a quo
libet loco differat spē: vr̄. n. ꝙ sic. Que dif
ferūt forma differūt spē: sed qlibet locus a
quolibet loco differt forma: vtpote ordine ad vniuer
sū: qui est formalis rō loci: igitur quilibꝫ locus a quo
libet loco differt specie.

Ad istā questionē

dicendū est: ꝙ non
quilibet locus a quolibet loco differt spē: qꝫ pꝫ tā aucto
ritate ꝙ etiā rōne. Auctoritate qdē: qꝛ ſm Ari. idem ē lo
cus ptis ꝛ totius. Toti⁹ aūt ignis est locus vnus tā spē
ꝙ etiā numero. Igit ꝛ partes eius vnite in toto habe
bunt locū vnū tā numero ꝙ spē: diuise ꝓ ꝛ retinētes
spēm totius: habebūt vnū locum spē. ¶ Cōmentator
etiā in pmo celi ꝛ mūdi sic ait. Motus ignis esset idē
cum motu aeris: si moueretur ad eūdē locū spē: qꝛ mo
tus est vn⁹ spē: q ad vnū locum spē est: locus aūt ignis
ꝓctio differt a loco aeris: ꝛ iō si aer pōeret i loco ignis
descenderet ad inferi⁹. Silr est de motu aq ꝛ terre. s. ꝙ
spē differūt in se: propter diuersitatem suorū locoꝝ. Ex
istis autem ꝟbis cōmen. euidenter apparet ꝙ subla
ta idēptitate specifica locorum nāliū: tollitur necessa
rio idēptitas motuū nāliū. Si ergo non possent da
ri deorsum duo loci: vel sursū eiusdē speciei: nullo mō
motus deorsū duarū partiū terre eēnt eiusdem spēi
Motus etiā duarū ptiū ignis ad sursū necessario
spē differrēt: ꝙ est oīno icōueniēs. Igit saluata sniā tā
Ari. ꝙ ēt cōmētatoris oīno icōueniēs ē ponere ꝙ qlibꝫ
locus a quolibet loco spē differat. Appet aūt ħ idē rōne
nā si qlibet locus a quolibet loco spē differret: loc⁹ in in
diuisibili cōsisteret: ꝛ qꝛ vbi significat esse in loco: opor
teret etiā in indiuisibili consistere ꝛ vbi: ꝙ videtur om
nino inconueniens.

Ad argumentum

ergo in cōtra
riū dicēdū
est: ꝙ differentia in forma indiuiduali: non diuersifi
cat spēm: sed dr̄ia in forma specifica. Non autē qlibet
locus a quolibet loco differt ordine specifica differētia
sicut patet de ordine qui debetur vni pti terre: ꝛ de or
dine qui debetur alteri: sicut enim ille ptes sunt vnū
in spē: sic etiam ꝛ ordines consequentes eas ponunt for
mam loci vnicam ſm spēm.

¶ Questio quinta.

Quinto posset

eē dubium
vtrū rō lo
ci in indiuisibili consistat: vr̄ ꝙ sic quia
rō loci formalis sumit ex ordie ad vniuer
sum. Talis autē ordo in indiuisibili consistere vr̄: pro
pter id ꝙ quantacunqꝫ mutatione facta statim de ne
cessitate variat ordo. Igit loc⁹ in indiuisibili ꝯsistit.

Ad istam qōnē

dicendū est: ꝙ nō
consistit in indiui
sibili: sed habet magnā latitudinē: vbi⁹ autem decla
ratio est: qꝛ indiuisibile non acqritur ꝑ motum. Si er
go ipsum vbi in indiuisibili consisteret: nullo mō i vbi
esset motus. Eo igitur ipso quo motū verissimū ꝛ per
fectissimū ponimus in vbi: non ꝯsistere in indiuisibi
li: sꝫ magnā latitudinē hr̄e: ꝛ qꝛ vbi nil aliud dicit ꝙ
in loco esse: ipossibile latitudinē hr̄e ipsum nisi in loco
latitudinē hn̄te. Manifestū igit est ꝙ loc⁹ non ꝯsistit
in idiuisibili: sed magnā hꝫ latitudinē. Hoc aūt patet
etiam ex habitudine relationis ad suū fundamentum
videm⁹ eni quātā latitudinē habet relationis funda
mentū: tātam etiā latitudinē hꝫ ꝛ relatio fundata su
per ipsum: quēadmodū quātā hꝫ latitudinē albedo: q
est fundamentū similitudinis duorū alboꝝ: tātam la
titudinem etiā dicta similitudo habet. Nūc autē vide
mus ꝙ ordo: q est ratio formalis loci iportat relationē
quādā: cui⁹ fundamentū est distantia ꝯnaturalis ali
cui locato naturali ħ autem distantia non consistit in
indiuisibili: sed magnā hꝫ latitudinē: sicut distantia
cōnaturalis terre in se claudit totā latitudinē: q cadit
infra centrū ꝛ superficiē aque circundantē terrā. Oꝫ
igitur silr ꝙ ordo fundatus super eā hēat latitudinē
cōtētiuā diuersorū graduū ad eādem spēm loci natu
ralis ꝑtinentiū: per ħ igitur pꝫ solutio ad argumētū
facta eni mutatione qlibet secūdū locū: non opꝫ ꝙ si
at transitus de ordine vnius speciei ad ordinem alte
rius: sed sufficit ꝙ fiat processus de vno gradu ordinis
ad gradum alium ipsius.

¶ Textus.

¶ Est aūt sicut vas locus trāsmutabilis: sic locus vas
immobile. ꝛc.

¶ Questio sexta.

Sexto dubitare

possꝫ ali
qs vtrū
locus sit imobilis per se: ꝛ per accidēs: vr̄
enim ꝙ nō: qꝛ locus est quoddā accidens.
Accidēs autē quodlꝫ necessario est in ali
quo subiecto: ꝛ mouet ad motū ꝓpꝰ subi: Igitur lo
cus de necessitate mobilis ē ad motū subi sui.

Ad istam qōnē

dicendum est ꝙ in
loco: quātū spectat
ad presens: est duo accipere: quia superficiē corpis am
biētis: que materialr ingreditur rōnem loci: ꝛ ipm or
dinem in vniuerso: ex quo sumit ei⁹ rō formalis. Et ex
pmo qdē ipse locus non habet imobilitatē: quia sugfi
cies corpis naturalis mouet ad motū corporis i quo
est: habet ergo imobilitatē ex secundo: vꝫ ex ordine vni
uersi. Talis eni ordo est penitus imobilis. Cuius decla
ratio est: qꝛ ordo non dico naturarū sed situū in vniuer
so: fundatur super distantiā circūferentie ad centrū.
Hec āt distantia semper vna ꝛ eadē manet: ꝓpter id
ꝙ centrum semꝑ distat equalr a circūferentia ꝛ ecōuer
so. Necessarium est ergo ꝙ ordo etiā situalis totius vni
uersi: ꝛ quelibet ps talis ordinis hēat oīmodā imobili
tatem. Ut autem videat quomodo talis ordo: nō obstā
te ꝙ est accidens: hēat imobilitātē: ꝯsiderandū ē ꝙ ac
cidens relatiuū non mutatur: nisi propter mutationē
sui fundamenti: itaqꝫ si suum fundamentum vnum ꝛ
idem manet: necessarium est ꝙ vnum ꝛ idem maneat
ꝛ ipsum. Si vero suum fundamentum mutatur: opor
tet ꝙ ipsum ēt mutetur: queadmodū si albedo: que est
fundamentum similitudinis duorum alborū: vna nu
mero maneret: etiam corpore stante sub albedine muta

to in aliud corpus numero: de necessitate ipsa etiã simi litudo super albedinem fundata rõne vnitatis albedi nis in illis diuersis corporibus vna ⁊ eadem numero maneret: ita ꝙ quantũcũq; tunc facta esset mutatio in corporibus subiectis: sicut tamen albedo: sic etiam ⁊ si militudo fundata super ipsam ꝓsisteret immota. Nũc aũt sic est ꝙ ordo situalis vniuersi importat relationẽ quã dam fundatam immediate super distantiam ad cẽtrũ vel ad circũferẽtiam. Nec in corpore moto vel in super ficie corporis moti attendit̃ h̃ ordo nisi inquantũ talis superficies coniungitur termino predicte distantie in certo signo spacij ꝙ est infra circũferentiaꝫ ⁊ centrum: ꝗuis non semper sit cõiunctum superficiei eiusdeꝫ na/ lis corporis. Quantũcũq; igitur corpora ⁊ superficies ipsorum moueantur circa idẽ signuꝫ spacij predicti: ex quo tñ illud signũ retinet semper eãdem distantiam ad circũferentiam ⁊ centrũ: que est proprie fundamentuꝫ dicti ordinis: necessarium est ꝙ ordo ille maneat im motus. Nam quãuis accidat superficiei corporis na/ turalis: non tamẽ est accidens eius absolutum: sed rela tiuuꝫ: ⁊ in ipsa nõ fundat̃ immediate: sed inquantum coniungitur signo spacij: vt dictum est habens semper eandem distantiã ad centrũ. ¶ Si autẽ queratur vtrũ distantia imobilitatẽ habeat dõm ꝙ eã habet ex immo bilitate circũferentie ⁊ cẽtri: quoꝝ est actiõ talis distã tia: vel quorum distantie illa distantia est pars. Ideo enim distantia circũferentie: ⁊ centri cum omnibus ꝑtibus eius suis manet imobilis: qꝛ centrum stat sem per in eodem situ: ⁊ semper etiam in eodem situ stat cir/ cũferentia: pꝫ igitur per ea que dicta sunt dissolutio totã q̃õnis ꝗ etiam argumenti facti in ꝯtrarium.

¶ Textus.

¶ Cui quidẽ igitur corpori inest aliquid extra corpus continens ipsum ⁊ c.

¶ Lectio sexta. Q̃õ prima.

Hic primo posset esse dubiũ vtꝝ vltima spera sit i lo/ co: videtur enim ꝙ non: qꝛ locus est super/ ficies corporis ambientis. Nullum autem corpus est ambiens vltimam speram. Igi tur ipsa non est in loco.

Ad istam q̃õnem simpliciter dicẽ dũ est ꝙ vltima spera est in loco: cuius declaratio est: qꝛ motus localis sicut habetur in quinto est motus in vbi: quẽadmoduꝫ motus alterationis est motus in qualitate: ⁊ ad quali tatẽ. Nunc aũt sic est ꝙ in quocũq; subiecto natus est es se aliquis motus: in eodẽ etiã necessario natuꝫ est esse: ⁊ id ꝙ acquiritur per motuꝫ illum: quemadmodum in quo cumq; est esse motus alterationis: in eodem etiam nata est esse: ⁊ ipsa qualitas que acquiritur per alterationeꝫ ꝓpꝫ igitur de necessitate ꝙ in quocũq; inuenit̃ mot⁹ localis in eodẽ inueniat̃ ⁊ vbi: ꝙ dictũ motuꝫ necessario consequitur ⁊ comitatur. Cũ ergo in vltima spera inue/ niatur localis motus: oportet necessario ꝙ in ipsa inue niatur etiam ⁊ vbi: vbi autem significat in loco esse infallibiliter ergo ꝯcluditur ꝙ vltima spera aliquo modo vnus est in loco.

Ad argumentum ergo dõm est ꝙ oẽ hñs cor/ pus ambiẽs ipꝫ ꝑ se ꝑ se ẽ ĩ loco: vltia aũt spera: ⁊ si nõ sit i loco per se: est tñ in loco per accidens.

¶ Textus.

¶ Et alia quidem per se sunt: vt omne corpus aut sm̃ loci mutationem ⁊c.

¶ Q̃õ secunda.

Sed tunc secundo restat q̃õ vtrũ vltima spera sit per se i loco: videtur enim ꝙ sic: qꝛ ꝙ per se mouet̃ localiter est per se in loco: sicut ꝙ per se alte ratur est necessario per se quale: sed vltima spera per se ⁊ non per accidẽs localiter mouetur igitur per se ⁊ non per accidens est in loco. ¶ In contrarium autem est ꝙ Aristo. dicit ꝙ anima ⁊ celum sunt in loco per accidens.

Ad istam q̃õnem dõm est ꝙ locuꝫ possumus dupli citer accipere: vno qde modo scdꝫ omnia que cõcurrũt ad rõnẽ eius: ⁊ sic per se nihil est in loco nisi ꝙ hꝫ extra se corpus ambiens ipsum: vnde h̃ modo vltima spera non est per se in loco. Alio aũt modo locum possum⁹ ac cipere quantũ ad partẽ aliquã eoꝝ que cõcurrũt ad ra tionem eius. Et tunc adh̃ dupliciter scdm̃ duo que ad rationẽ eius maxime concurrũt: quoꝝ vnuꝫ est forma le in loco: ⁊ reliquum materiale: formaliter autẽ locus videtur nihil aliud esse ꝗ ordo determinatus in vniuer so corporeo: cui⁹ declaratio est: qꝛ ꝗ diu mobile manet in eodem ordine ad vniuersum dicit̃ manere simplici ter in vno ⁊ eodẽ loco: statim autem cum mutat ordinẽ dicitur mutare etiam ⁊ locum. Unde si nauis in flumi ne ligata stet fixa in eodem ordine ad vniuersuꝫ: quan tumcũq; superficies aque continentis neuim mutetur propter vnitatẽ tñ ordinis dicetur manere simplr̃ in vno ⁊ eodem loco. Si autem ipsa nauis simul cũ super ficie vna cõtinentis aque transeat de vno ordine ad ali um: quantũcũq; tunc nauis maneat in vna ⁊ eadeꝫ su perficie aque continentis: nihilominus tñ propter mu tationeꝫ ordinis: dicetur simplr̃ mutasse locũ: h̃ autem signũ satis sufficiẽs vt ad oñdẽdum ꝙ talis ordo fo͛ma/ liter sit locus. Quia .n. forma dat eẽ ⁊ non mã: propter aliã: ⁊ aliam formam specificã: eꝫ ꝙ sit aliud ⁊ aliud es se specificũ: ⁊ propter aliam ⁊ aliam formam numera/ lem: ⁊ non ꝓpter mãm. Ex his aũt euidẽter ꝯcluditur ꝙ cuicũq; scdm̃ se totũ per se debetur ordo determina tus in vniuerso corporeo: et per se debet̃ locus formal̃r sumptus: ⁊ per se sibi debetur vbi: prout significat esse in loco taliter accepto. Quia igitur vltima spera per se est in ordine determinato vniuersi corporei: opꝫ necessa rio ꝙ ei per se debeatur id ꝙ est formaliter locus: ⁊ simi liter etiam ipsum vbi taliter acceptum: vnde ⁊ dicim⁹ ꝙ vltima spera scdm̃ se totã manet semper in vno ⁊ eo/ dẽ vbi realiter. Partes vero eius non manent realiter in eodem vbi: sed durãte motu fiunt continue in alio ⁊ alio vbi: sicut etiã fiunt in alio ⁊ alio ordine: locus autẽ materialiter sumptus est ipsa superficies ambientis corporis: ⁊ qꝛ vltimã sperã nõ circũdat aliquod corpus sequitur ꝙ ipsa in loco sic sumpto non sit per se: sed solũ modo per accidens.

Ad argumentum ergo in contra rium dõm est ꝙ illud ꝙ sic mouetur localr̃ ꝙ transit de ordine ad ordi nem illud per se est in loco ẽt mãliter sumpto. Quod ve ro per motũ localem ordinẽ realiter non mutat: sufficit ꝙ sit per se in loco formaliter accepto: ⁊ sic se habet vlti ma spera.

¶ Questio tertia.

Tertio posset esse dubiũ vtꝝ in loco materi aliter accepto in quo vltima spera est per ac cidens ipsa sit actu vel potentia. Videtur enim ꝙ actu: quia ꝙ actu mouetur scdm̃ locum: actu est in loco: vltima autem spera actu mouet̃ secundum locum: igitur ipsa actu est in loco.

Ad istam qõnem dicendum est ꝙ in loco materia
liter sumpto nõ est actu: sed potentia: ipsa vltima spera
Hoc autẽ patet ex nobilitate sue nature: sicut tangit
Thomas in lectione ista. ¶ Est enim vltima spera cor
pus supremũ inter omnia corpora: sicut in ordine situs
sic etiaꝫ in ordine nature: propter qd inter omnia corpo
ra debet maxime accedere ad vniformitateꝫ: que in sub
stãtijs spiritualibus inuenit. Substãtia aũt spiritua
lis: nec actu: nec potentia: est in superficie corporis am
biẽtis: propter quod nihil ambitur a corpore nisi cor
pus: corpora vero que sunt infra vltimam speram que
magis ꝙ̃ ipsa recedũt a spiritualib⁹ substãtijs: nõ solũ
potẽtia: sed etiaꝫ actu sunt in superficie ambiẽtis corpo
ris: quãuis accidat ꝙ corpus circulare nõ sit in loco: igi
tur ipsa vltima spera nõ solũ per accidẽs nõ erit in tali
loco: sed etiaꝫ nõ actu: sicut nec spirituales substãtie: qs
tamẽ deficit ab eis erit in tali loco in potẽtia: nõ reduci
bili secundũ rem ad actum: sed secũdũ imaginationeꝫ
tãtum: propter id ꝙ ipsa nõ est receptiua ratiõe sue no
bilitatis peregrinarum impressionum. Est autem attẽ
dẽdum ꝙ cum dicimus vltimam speraꝫ per aliud: sic
esse in loco in potẽtia: nõ h̄ ideo dicimus: quia id ratio
ne cuius ponitur taliter in loco: nõ habeat actu corpus
circũdãs ipsum: sed qꝛ superficies per quam attingit
ab ipso: ꝛ que est locus materialis acceptus nõ est actu:
sed potẽtia mõ qui dictus est. Unde ꝛ Aristo. ad deno
tãdũ ꝙ vltima spera est in tali loco solum in materia re
sumpsit h̄ ꝙ dixerat superius: scilicet ꝙ quedaꝫ sunt in
loco actu: ꝛ quedã sunt in potẽtia.

Ad argumentum ergo in cõtrari
um dicẽduꝫ est
ꝙ ad h̄ vt aliquid dicatur localiter moueri motu circu
lari sufficit ꝙ sit actu in loco formaliter accepto: sic aũt
se habet vltima spera: vt supradictũ est.

¶ Qõ quarta.

Quarto posset aliquis du
bitare vtrũ
vltima spera i loco materialiter sũpto pos
sit dici esse ratione partium: videtur enim
ꝙ nõ: quia ratione partium vltima spera
nõ mouet localiter: sed per se: igit ratiõe partiũ nõ est
dicẽda eẽ i loco materialiter accepto.

Ad istam qõnem dicunt aliqui ꝙ
vltia spera non
est ponẽda rõne partium in loco: h̄ autẽ tripliciter ostẽ
dũt. ¶ Primo quidẽ: quia ordo partium in toto est dif
ferẽtia quãtitatis. Ordo aũt partium in loco est predi
camẽtũ ꝙ est situs. Assignare igit locũ alicui ex ordine
ptiũ i toto est ignorare quomodo differt positio que est
predicamẽtũ a positione que est differẽtia quãtitatis.
¶ Secũdo aũt idẽ sic ostẽdũt. Quelibet specie pars est
semper eiusdem speciei partib⁹ copulata manẽs in eo
dẽ ordine ad omnes partes. Si ergo vltime spere debet
locus ex ordine partiũ: cũ ꝙ̃tum ad hunc ordinem: nec
tota spera mutet: nec aliqua partiũ ipsius: sequetur ꝙ
ipsa: nec ratiõe sui: nec ratiõe partium in loco moueat
ꝙ est aperte cõtra sensibilia. ¶ Tertio vero idẽ ostẽdũt
qꝛ cũ partes vltime spere sint in loco in potẽtia nõ redu
cibili ad actum: nisi per imaginationem: si rõne ipsarũ
vltima spera est in loco: sequet ꝛ ꝙ sit i loco i po^a: ꝛ ꝙ sit
i loco imaginato tãtũ: quorũ vtrũqꝫ falsum est. Istis er
go rationibus conãtur aliqui ostẽdere ꝙ vltima spera
nõ sit in loco ratione partiuꝫ.

Sed quod ista opinio sit falsa de faci
li ostẽdit tam ratione
ꝙ̃ etiam auctoritate. Auctoritate quidem h̄ ostenditur
qꝛ Arist. h̄ dicit ꝙ partes celi in loco quodã omnes sũt
Si aũt dicat ꝙ per partes celi ipse intelligit orbes: opor
tet tũc ostẽdere quomodo saluatis verbis Ari. vltima
spera sit in loco. Nõ enim dici potest ꝙ spere iferiores
ex eo assignẽtur in loco: qꝛ habite sunt a spera superio
ruꝫ: si spera suprema: sic non sit habita ꝛ contenta ab
alia spera: est tamen in loco per centrum: h̄ enim per ip
sa verba Arist. ostenditur esse ꝯtra mẽtẽ eius. Cũ enim
dixisset ꝙ partes celi in loco quodã sunt omnes: statim
seipsum declarãs adiecit in eo eni ꝙ circulariter sũt cõ
tinet alia aliã: h̄ aũt nullo modo saluari potest. Si autẽ
partes celi sole spere intelligũtur. Est. n. vltima spera
de talibus partibus celi: nec continet ab alia spera: cũ
tamẽ Arist. dicat partes celi nõ quasdã: sed oẽs: ideo es
se in loco: qꝛ in eo ꝙ circulariter sunt cõtinet alia aliaꝫ.
Sed itaqꝫ ꝙ h̄ itelligat nõ solũ de partib⁹ celi que spe
re dicũtur: sed etiã de partibus ipsaꝝ speraꝝ: que circu
lariter accepte oẽs in loco sic sũt ꝙ vna cõtinet ab alia
ꝛ per cõsequẽs ratione suaruꝫ partium spera quelibet
sit in loco. Sic igitur per auctoritatem Arist. patet ꝙ vl
tima spera est in loco rõne partiũ. ¶ Ulterius aũt idẽ
apparet triplici ĩr ratiõe ad presens. Et prima quidem
ratio sumit ex causa propter quã alicui per se cõpetit in
loco esse. Dictũ est. n. ꝛ est sentẽtia ꝛ verbuꝫ phylosophi
ꝙ tota causa propter quã aliquid est per se in loco est:
qꝛ habet extra se corpus ꝯtinẽs ipsum. Non aũt quelibet
pars secũdũ circulũ accepta in spera habet extra se cor
pus: qꝛ aliam partem eiusdem spere a qua sicut ab am
biẽte ꝛ circũdãte est habita ꝛ cõtẽta: igitur omnes par
tes ipsius vltime spere in eo ꝙ circulariter sunt sm se i
loco sunt. Et qꝛ ꝙ cõuenit partibus attribuit toti rõne
partiũ: vt supra Aristo. ostendit: sequitur de necessita
te ꝙ vltima spera dicatur esse i loco rõne ptiũ.

Secunda autem rõ ad idem su
mit ex mo
tu locali. Dictum est enim pluries: ꝛ verum est: ꝙ locus
etiã materialiter sumptus secũduꝫ se debet omni ei ꝙ
sic localiter mouetur ꝙ realiter transit de loco ad locuꝫ
formaliter sumẽdo locũ. Cõstat aũt ꝙ sicut sol qui ꝙ̃do
ꝙ est in oriẽte: quãdoqꝫ in occidẽte trãsit secũdũ rem de
loco ad locũ: sic etiã ꝛ ois pars in spera secũdũ circuluꝫ
accepta: igitur omnes partes ipsi⁹ spere secũduꝫ se sũt
in loco materialiter accepto: ꝛ per ꝯñs ratione ipsaruꝫ
tota spera est in loco.

Tertia vero ratio sumitur ad idẽ
ex causa ꝓpter
quã vltima spera secũduꝫ se totam nõ ponitur in loco:
Nã inter alias ista causa est: qꝛ ipsa ifra suum ambitũ
reliqua corpora concludit: ꝙ si nõ faceret secũduꝫ se to
tam existeret in loco. Nunc autem sic est ꝙ nulla parti
um ipsius habet sic naturalem ambitum ꝙ infra ipsũ
omnia reliqua corpora concludat. Igitur omnes par
tes vltime spere secũdũ se sũt in loco materialiter accepto:
ꝛ per consequens tota spera ratione ipsarũ est in loco.
¶ Hoc aũt sic intelligẽduꝫ est: qꝛ corpus corpori per su
perficiem mediam continuatur: pars aũt corporis cor
pus est. Igit vna pars corporis sperici alteri parti eius
dem continuatur per superficiem mediam. Superfici
es autem corporis ambientis est materialiter locus: ꝛ
cum ipsa fuerit vnum alteri continuans: non continu
ans habebit rationem locantis in actu. Cum autẽ nõ
fuerit alteri continuãs: erit locus in potẽtia: ꝛ sic se ha
bet superficies partium corporis celestis. Unde tales
partes sunt secũdũ h̄ in h̄ loco solum in potentia: pro
pter qd Aristo. volens ostendere: quomodo celum sit in
loco

loco pretermittit q partes dum sunt continue sunt in loco potētia. Et q h potentia nō est reducibilis ad actū secūdū rem: sed secūdū imaginationem tm̄: attestatꝰ no bilitati corporis celestis: vt supra dictū fuit. Nunc ta men ideo concedēdū est q talis superficies solū marhe marhica imaginata: nisi ibi accipiatꝰ i vt i actu. Eo ta men modo quo ibi est realis ⁊ naturalis ē: hec qꝛ superfi cies cōtinuans partes reales ⁊ naturales corporis rea lis ⁊ naturalis est: vnd. patet debilitas tertij motiui.

¶ Primū autem motiuū vel ex malitia vel ex ignoran tia procedit. Non enim ponendo vltimam speram in loco ratiōe partiū: assignamus ei locuz ex ordine parti um in toto simpliciter: sed potꝰ: si sic loq licet: ex ordi ne partiū in toto sumpto respectu ordinis determinati in vniuerso: qui ordo formaliter est locus. ¶ Scōz etiā motiuū est valde rude. Nam ex ordine partium adin uicem vltime spere nō assignatꝰ locus: nec formaliter sū ptus: qꝛ sic ille ordo nō est locus: sed ordo ad vniuersuz nec sūptus materialiter: qꝛ sic dicitꝰ ibi locus nō ordo: sed illa superficies per quā partes continuantꝰ adinui cem: ⁊ qrāuis qdem partes a talibus superficiebꝰ non remoueantꝰ: nihilominus tn̄ dicūtur mutare locum: qꝛ non manēt semper in eodē ordine: ad vniuersum.

Ad argumentum autem primū dicendū est q nō ratione sui totius: sed suaꝝ partiū vltima spera p motū circulorē transit secūdū rem de ordine ad ordinē ⁊ ideo dicit Aristo. q partiū est h motus ⁊ h locus ma terialis. s. q debetꝰ spere propter dictū motū.

¶ Qō quinta.

Quinto posset dubitatꝰ ali quis vtruz cōuenienter dicatꝰ vltima spera esse in loco per centrum. Uidetur enim q sic: quia cen trum est aliquid ipsius spere: ⁊ est in loco potest autem res dici in loco esse propter id q aliquid sui est in loco: igitur vltima spera conuenienter poni po test in loco esse per centrum.

Ad istam qōnem dicūt aliqui q vltima spera ē in loco per centrū: h aūt triplici ratione ostendūt quaꝝ prima est. Quia eo modo mobili assignandū est: quo ei cōpetit motus localis. Que ergo mouentur in aliquo debent poni in loco: qꝛ sūt in aliquo q est locus ipsoꝝ ⁊ que mouentur circa aliquid debent habere locum: nō quia sint in aliquo: sed quia sunt circa aliquid: vltima aūt spera mouetꝰ circa terrā. Igitꝰ ē i loco q est terre.

Secūda autem rō ipsorum est: qꝛ impossibile est intelligere motū localē: nisi intelligatꝰ aliqd immobile quia locus vult qd immobile esse: vt supra declaratuz fuit: vltima aūt spera habet immobilitatem ex fixione terre vel cētri. Igitꝰ est in loco per terrā vel cētrum.

Tertia autem rō ipsorum eorūdem est: qꝛ cuilibet mo bili taliter attribuendus est locus q per totum motū lo calē ipsum mobile aliqualiter locum mutet: h autē sal uatur in motu locali ipsius spere propter terram. Naz in h motu ptes sperales vadūt ꝯtinue respiciēdo alias ⁊ alias partes terre. Tota etiā spera vadit continue re spiciendo totaz terrā: sub alia: ⁊ alia dispōne: igitꝰ ipsa est in loco rōne terre: h sunt motiua tenētium q vltima spa sit in loco per centrum.

Sed quod ista opinio non sit conue niens triplici ratione ad presens ostendi potest. Et pri mo quidem sumitur ex habitudine ad locum eius q est in loco per se: ⁊ eius q est in loco per aliud. Nam h duo non habent habitudinē ad duos locos: sed ad vnū ⁊ eundez: idem enī locus est quem respicit per se ipsum id q est per se i loco: ⁊ quē respicit ipso mediāte id q est i loco per ipsum: ex hoc autem sequitur q cuz qeritꝰ de eo q est in loco per accidens vbi sit. Respondere debet q est in loco illius rōne cuius ipsum ponitꝰ in loco esse. Si ergo vltima spera est in loco per terrā vel per cētrū ad qōnē qua queritur de ipsa spera vbi sit cōuenientissi me respondebitꝰ q ipsa ibi est vbi est terra vel centrum. Cum igitur illa respōsio sit penitus absurda: ⁊ illā qua dicitꝰ q est ibi vbi sunt omnes partes eius sit velud ra tionabilis: concluditur euidenter q ridiculosuz est po nere vltimam speram esse in loco per centrum: ⁊ valde rationabile ponere ipsam in loco eē per partes.

Secunda ratio potest sumi ad idem ex habitudine ipsius terre ad vltimā speram: habet enī se ad ipsaz: sicut loca tū ad locans: ⁊ est aūt omnino inconueniens q locans si ue remotum siue propinquuz sit in loco ratione eius: ⁊ per id q locatur in ipso: quemadmodum terra: sicut di ctū est ad minus tanq̄ in locante remoto est in vltima spera: patet q omnino irrationabile est ponere ipsam vltimā sperā eē in loco per terram.

Tertia ratio ad idē sumitꝰ ex habitudine forme ad materiam: h enim duo ita se hūt q si deberent concurrere ad ꝯstruenduz aliquid vnū non debent abinuicez disiūcta esse: sed sic vnita q vbi ponitꝰ vnum ibi statim ponatꝰ ⁊ reliquum. Secūdū aūt q supra dictū fuit ad locū cōcurrit formali ter ordo: ⁊ materialiter superficies corporis ambiētis. Si ergo h duo concurrere debent ad locū celestē consti tuendū: necessariū est q vbi est ordo qui celo responde ret: ibi sit etiam superficies ordini subiecta atq vnita ordo autem qui debetur vltime spere non est in centro: sed in circūferentia soluz: igitur in circūferentia ⁊ non in centro debet esse superficies: que dicto ordini vnita constituit locum celestem: nulla autem talis superfici es huius loci constitutiua cum ordine ibi accipi potest nisi illa tantum que partes spere habet inuicem copu lare: nullo igitur modo ratione centri: sed solum ratiōe suarum partium vltia spera dicenda est esse in loco.

¶ Motiua autem tenentium contrarium ex ignoran tia artis sillogizandi procedunt. Non enim secundum veritatem concludunt q vltia spera sit in loco per ter ram vel per centrum: sed q terra vel centrum sit locus ipsius: q non solum sm̄ Tho. est falsum: sed etiam scōz eos verum est autem neq h sufficienter concludunt: qꝛ enī vltima spera circa centrū ⁊ reliqua corpora mouetꝰ oportet q locus eius formaliter sumptus sit non centꝝ vel aliquod illorum corporum: sed ordo q circa centrū ⁊ omnia corpora illa attenditur: vt puta in situ circūfe rentie. Unde patet q primum motiuuz non concludit. ¶ Ex fixione autem centri spera habet immobilitatez quia centro fixo manente remanet vltima spera in eo dem ordine: ⁊ in eodē per cōsequens loco: qui tamen or do non est ordo centri: sed circūferentie: vnde secunduz etiam motiuum non valet. ¶ Tertiū autem procedit ex puris affirmatiuis in secunda figura: dicitur enī in ipso q mobile per totum suū localem motum debet di uersum vel diuersimode respicere locum: vltima vero spera per totum suū motū diuersimode respicit terraz ⁊ partes eius: h autem est dispositio secunde figure: vn de euidenter apparet q ipsum procedit ex ignorantia artis sillogizandi.

Ad argumetum autem primuz dicēdū ē q ⁊ si cētrū aliquo modo dici possit aliquid ipsius spere: existit tamen disiunctum ⁊ separatum ab ea: ⁊ ideo per ipsum ipsa spera non est dicenda esse in loco: quemadmodū etiam materia: que aliquo modo est aliquid ipsius anime tā quā eius perfectibile: existente in loco non dicitur propter ipsaz anima separata ab ea in loco esse: ⁊ si h̄ dici possit de anima sibi coniuncta.

¶ Textus.

¶ Manifestuz aūt ex his: quoniā ⁊ dubitationes oēs soluūtur sic vtiq dicto loco ⁊c.

¶ Lectio septima. ¶ Qō prima.

Hic primo posset aligs dubicare vtrum sit necesse locum cum locato augeri: videtur enim q non: quia corpus crescens occupat maiorē superficiem: ⁊ plus habet de ordine q̄ prius: vnde videtur locus crescere ⁊ decrescere crescente ⁊ decrescente locato.

Ad istam qōnem dicenduz est q locum ponendo esse dimensionem corpoream realem: dilatata ⁊ crescente concauitate: que est infra latera continentis dilatabitur ⁊ crescet illa realis dimensio que ponitur in dicta concauitate: precipue: si in ipsam non ingrediat alia realis dimēsio: nec esse possit sine tali dimensione. Sed si locum sumamus scḋm Aristo. sententiam dicemus q quantū est ratione superficiei q̄ ponit mobilitatem habet: ⁊ crescere ⁊ decrescere potest: quia superficies corporis naturalis mutantur ⁊ crescunt dicto corpore mutato ⁊ crescente ⁊ decrescente. Ratione autem ordinis locus non augetur nec mouetur: sed alia mouētur circa ipsum: cū eniz crescit corpus: ⁊ si habeat plus de ordine q̄ prius: non tamen h̄ ideo est: quia ordo quē prius habebat extensione ⁊ mutatione sui creuerit: sz q: remoto ⁊ nō mutato h̄ ordine corpus crescēs accipit aliam partem ordinis: non que tunc generetur: sed que prius erat: coniūcta manens corpori: q ab ipsa expellitur per cremētū alterius: vnde optime dictuz est q ita famēdo locū ipse manet imobilis: ⁊ alia mouent circa ipsuz: ⁊ per h̄ pz responsio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Et fertur igitur in sui ipsius locum ⁊c.

¶ Qō secunda.

Secundo posset q̄ri quomodo q simul sunt apta nata sunt impassibilia: videtur enim h̄ esse falsum: quia contraria abinuicem patiuntur: terra autem que simul est cū vltimo aque: ⁊ aqua: contrarietatem habet igitur sunt abinuicem passibilia.

Ad istam qōnem dicendum est q corpus locatum alteri⁹ potest considerari dupl'r: vno quidez modo secūduz q est sibi contrarium virtute: ⁊ sic transmutat ipsuz a sua natura: Alio autem modo sumi potest secūdū q in virio eius est virtus generatiua: ⁊ per consequens saluatiua ⁊ conseruatiua alterius: ⁊ sic ipsū non transmutat: sed perficit ⁊ conseruat: nam in infima superficie orbis lune: est virtus generatiua ⁊ saluatiua ignis diuisa ab orbe que per cōtinuationē elongationis a dicta superficie: paulatiz debilitatur donec deficiat: ⁊ ponatur virtus generatiua ⁊ conseruatiua aeris: in situ autem in quo fit istud est infima superficies ignis: ⁊ suprema superficies aeris. Unde pro tanto dicimus q in infima sup̄ficie ignis: que est locus aeris est ichoata virtus generatiua ⁊ saluatiua per consequens: ⁊ eodē modo est de aere respectu aque: ⁊ de aqua respectu terre: vnde secundum h̄ ista simul se compatiuntur: nec possunt se h̄ modo corrumpere: ⁊ idcirco Aristo. signanter non dixit simpliciter q ista impassibilia sunt: sed dixit q simul apta nata ipassibilia: ⁊ sic pz rn̄sio ad argumētū.

¶ Textus.

¶ Et manet igitur natura in ꝓprio loco vnūqdq.

¶ Qō tertia.

Tertio queritur vtruz locatum sit pars loci: videt eniz q non: quia pars est aliquid de quātitate totius: sed locatū nō est aliqd de q̄ntitate ipsius loci.

Ad istam qōnem dicendum est q ⁊ si nō in omnibus: in aliquo tamen est simile de locato ⁊ loco forma ⁊ materia parte ⁊ toto: pars enim ignis a toto diuisa debilitationem: ⁊ per consequens imperfectionem contrahit in sua virtute: propter id qđ virtus diuisa debilior est q̄ vnita: vt dicitur in libro de causis: ⁊ sic tunc est in potentia ad vnionem cum toto: sic etiaz est in potentia ad vigorationem: ⁊ perfectionem sue virtutis: h̄ autez idem inuenimus in locato in comparatione ad locum naturalem. Nam locatum positum extra locum in quo est virtus nālis gn̄atiua ⁊ saluatiua ipsius: contrahit debilitatem ⁊ imperfectionez sue virtutis: ⁊ quemadmoduz tunc est in potentia ad vnionem cuz loco: sic est in potētia ad fortificationem: ⁊ perfectionem virtutis sue: ⁊ pro tanto dicitur esse: vt pars: h̄ autez vnio ⁊ materia disiuncta a forma imperfecta est: ⁊ perfectionē habet in potentia: q̄ tunc accipit in actu: quādo actu vnitur ⁊ coniungitur: forme que est actus ⁊ perfectio eius ⁊ per hanc causam mā mouetur naturaliter ad formā ⁊ quietatur per eam: ⁊ locatū mouetur nāliter ad suuz locū: ⁊ quiescit i ipso: ⁊ pars naturaliter mouet ad suū totū: ⁊ in ipso etiam quietatur.

¶ Textus.

¶ Eodem autem modo accipiendum physici esse considerare de vacuo ⁊c.

¶ Lectio octaua. ¶ Qō prima.

Hic circa vacuum posset eē dubitatio vtrum de ipso debeat determinare naturalis: videtur enim q non: quia scḋz cōmentatorē nō est differentia inter vacuuz ⁊ corpus mathematicū cuz vtrūq sit três dimensiones abstracte a materia. Cuz ergo de corpore mathematico debeat determinare geometra ⁊ non naturalis videtur q etiā de vacuo determinare spectet ad geometram ⁊ non ad naturalem.

Ad istā qōnem dicendū est q de vacuo naturalis phylosophus determinare debet: cuius ratio est: quia vacuum: sicut infra dicetur: non querit maxime nisi propter motū. Que aūt propter motū maxime ponuntur, determinanda sunt a physico: q solū secūdū se determinat de motu: igitur phylosophus naturalis tractatum debet facere de vacuo. ¶ Et preterea einsdez scientie est determinare de aliquo veritatē: ⁊ excludere falsitates circa ipsuz contingentes. Quia igit ad naturalem pertinet veritatē determinare de loco: oportet q pertineat etiam ad ipsum destruere falsa que contingūt circa ipsuz fuit autez multorum opinio q vacuum sit locus. Quia vtiq falsitas huius opinionis nō potest perfecte declarari

rari nisi de vacuo determinet᷑: apparet euidenter q ad phylosophum naturalē ptinet de vacuo determinare.

Ad argumentum ergo in contrariū dicendum est q dato vacuū secundu; rem non differre a corpore mathematico: q; tamen non querebatur nisi pp motu;: pp quem non queritur corpus mathematicum sic simpliciter acceptū: de ipso agere d; naturalis.

ℭ Q̄ō secunda.

Secundo posset esse dubium verū; commenta. dictum q ait vacui ad corpus mathematicū non esse differentiā habeat ꝟitatem: videtur enim q non: q; que adinuicem differentiam non habēt de inuice; possunt pdicari. Sic autem non se habēt corpus mathematicū ⁊ vacuū. Non em̄ videtur verum esse dicere q corpus mathematicū est vacuū: falsum igitur est q vacui ad corpus mathematicū non sit differentia.

Ad istam questionem dicendum est q secundū rem non videtur vacuū a corpore mathematico differre: Na; corpus mathematicū trinā dimēsionem ponit: nec refert ad rōnē eius vtru; trina dimēsio sit realis vel imaginatiua tantū: quia in vtraq; reseruatur ratio corporis mathematici: verū est aute; q magis cōplete imaginata reseruatur: propter id q ab. strabit secūdū sua; rationem a qualitatib᷑ sensibilib᷑ a quibus tamen non est actu seiuncta dimensio realis sed imaginata sic. Uacuū autem si ponatur de necessitate trina; dimensionem ponit: ⁊ si non realē ad minus tamen imaginatā ⁊ seiuncta; a sensibilibus qualitatibus: quia vacuum nullam qualitatem sensibilem habet. Secundū h igitur vacuū rem aliam non videtur ponere a corpore mathematico. Et pro tanto forte commentator dixit q non est differentia inter vacuu; ⁊ corpus mathematicū. Attendendu; tamen est q ⁊ si vacuū non videatur secundu; rem a corpore mathematico differre: bene tamen ab ipso differt secundū rationē;: sicut inf. infra dicetur de ratione vacui est q sit spaciū receptiuū corporis naturalis vel realis: q tamē nō est de ratiōe corporis mathematici: vnde p; euidēter q corpus mathematicū ⁊ vacuū secūdū rōne; differunt.

Et per hoc patet respōsio ad argumentū. Sufficit enim ad h q aliqua non possint vere pdicari de seinuicē ponere q ipsa differant secundū rationem.

ℭ Textus.

ℭ Aliq̄ gde; igit᷑ tentantes monstrare: q; non est ⁊c.

ℭ Q̄ō tertia.

Tertio posset dubitare aliquis verum vera sit opinio dicentiu; extra celū eē vacuū: videtur enim q sicut vbicūq; potest esse corpus ⁊ non est ibi est vacuū: extra celū autē non est corpus esse tn̄ potest: q; de᷑ posset ibi corpus facere: igit᷑ extra celū est vacuum.

Ad istā qōnem dic; est q extra celu; nō est vacuū: cui᷑ rō ē: q; vacuū ponit corpis carētia; cū nāli tamē aptitudine ad ipsu;: quemadmodū cecū ponit carentiam virtutis visiue cū naturali tamen aptitudine ad eam. Uidemus enim q si aliquid sit non habens visu; nec habens naturalem aptitudinem ad ipsum: non dicitur cecum sicut lapis non vocat᷑ cecus q̄uis carentiā habeat ipsius visus. Uiteri᷑ etiā si aliquid sit q visu careat naturaliter: ⁊ per consequens ad ipsu; naturale; aptitudinem non habeat: quantumcūq; sibi supernaturaliter posset dari visus: non tn̄ idcirco cecu; diceretur: quemadmodū talpa visu caret: nec habet naturalē aptitudinē ad ipsu;: quāuis deus possit ipsu; sibi dare: ⁊ tamē cū h toto non proprie vocatur ceca. Cōsimiliter ē ᵹo in proposito: q; vacuū dicit corporis carentiā cū naturali aptitudine ad ipsu; quantūcūq; extra celū sit corporis carentia: ⁊ quantūcūq; etiā per virtute; supernaturalem: sicut per virtutem diuinam: possit ibi corpus fieri q; tn̄ non est ibi ad corpus naturalis aptitudo: propter id q nullū corpus pōt ibi esse cēnaliter non est dicendum ibi esse vacuū. Ex h aūt apparet q̄ friuolū sit dcm̄ cōmentatoris. Ait em̄ q si totus mūdus est productus postq̄ non fuerat: sequetur vacuū fuisse ante productionem mūdi. Nā ante productionē mūdi erat quidē corpo; carentia: sed sine naturali aptitudine ad habendū ipsa: ⁊ q; h aptitudo naturalis nō ante corpo; positionē: sed insimul cū corporibus fuit posita in actu: apparet euidenter q quantūcūq; ponamus mūdū non fuisse ab eterno: non tamē idcirco cogimur ponere: quia vacuū aliqn̄ precesserit: ⁊ per h p; rn̄sio ad argumentū.

ℭ Textus.

ℭ Igit᷑ hoc nō op; monstrare: q; est aliquid aer ⁊c.

ℭ Q̄ō quarta.

Quarto posset dubitare forte aliquis verū etiā opinio dicentiū q vacuū exigitur: vt faciat distinctionē in corporibus possit continere veritate;: videtur. n. q sic quia si inter superficiem aque ⁊ superficiem aeris: nullum spaciū est mediū: necessariū erit q in eadem superficie imaginatiua spacij sint due superficies: ⁊ superficies aeris ⁊ superficies aque: ⁊ pari ratiōe in vnica linea ipsi᷑ spacij eēnt simul due linee: ⁊ per ↄsequēs inter duo puncta nō erit tantū vna linea: sed plures: q est falsu; secūdū supponēs mathematicorum.

Ad istam qōnem simpliciter dicē dū est q ad h vt corpora sint realiter diuisa ⁊ non continua non exigit᷑ vacuū vltra inter ipsa. Na; ⁊ ipsa ratio cogit euidenter ponere inter aliqua corpora spacium vacuū non eē que tamen sunt realiter diuisa: sicut apparet de aere ⁊ de aqua: que sunt corpora humida ⁊ fluxibilia propter habitudinem suam. Nam si spatium aliquod poneretur inter aquam ⁊ terra;: aqua per suam humiditate; circūfluens versus terram flueret in id spaciu; ⁊ ipsu; necessario occuparet ⁊ impleret. Similiter etiam contingeret si inter aerem ⁊ aquam spatiū tale poneret᷑. Unde euidenter ipsa fluxibilitas taliū corporu; dat nobis intelligere q talia corpora intra se spacium vacuu; nullum esse patiuntur: ⁊ tn̄ constat q ipsa non sunt realiter continua sunt autem contigua: quia contigua sunt quorum vltima ⁊ si diuersa sint: sunt tamen simul. Cōtinua vero sunt quo; vltima sūt vnū: vltima autē dictorum corpo; non sunt vnum: sed sunt simul: vnde contigua sunt dicta corpora ⁊ non continua.

Ad argumentum in contrariu; dicendum est q sicut in vna linea imaginata spatij sūt simul plures linee reales: sic etia; in vno pūcto imaginato spatij sūt simul plura puncta realia: q; alia secundū rem sunt pūcta aeris ⁊ alia ipsius aque: dicemus ergo secundū h q inter duo puncta tantum cadit tantu; vna linea: quia inter duo puncta imaginata spatij cadit tantū vna linea imaginata spatij. Inter duo vero puncta realia

aeris cadit tantu3 vna realis linea ipsius aeris. Inter duo etiā puncta aque realia non cadit nisi tantu3 vna linea realis aque. Quomodo autem puncta supra inuicem posita possint diuersa remanere in sequētibus deo dante ostendetur.

¶ Textus.

¶ Ad quale aūt se habeat oportet accipere quid significet nomen ꝛc.

¶ Lectio nona. ¶ Qō prima.

Hic posset esse dubium vtru3 verum sit q̄ vbi nihil est vacuum sit. Videtur enī3 q̄ sic: quia vbi nihil est corpus ibi non est: sed vbi non est corpus: videt̄ ꝛ vacuum esse: igitur vbi nihil est vacuum est.

Ad istam qōnem dicendum est q̄ vbi nihil est nō necessarium est esse vacuum: quia vacuu3 est locus corpore priuatus: locus autem corpore priuatus natus est habere corpus: sed non habet: vnde de ratione vacui est vt supra dictum fuit: q̄ ponat carentia3 corporis cum aptitudine ad ipsum. Si ergo alicubi nihil sit: nec aptum natum sit ibi eē corpus: ibi nullo modo ponendum erit esse vacuū. Si etiam in loco aliquo sit aliquid sed nō corpus cuiusmodi est substātia spiritualis. Nō propter h̄ locus ille dicetur esse plenus: id enī tantu3 locum implet proprie q̄ secum in ipso corpus aliquod recipere non potest: substantia autem spiritualis posita alicubi nō prohibet quin corpus etia3 q̄ est aliud ab ipsa insimul sit ibi. Unde patet euidenter q̄ non habet locus q̄ sit plenus ex quocunq̄ posito in ipso: ꝛ consimili etiam modo non habet vacuum esse in aliquo ex h̄ solum q̄ in ipso nihil est. ¶ Duo igitur habemus secūdū h̄ ex dictis: vnum quidem q̄ non necessario sit vacuum illud in quo nihil est. Aliud vero q̄ non reddatur locus plenus ex quocunq̄ posito in ipso: ex dictis patet responsio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Uidetur autem vacuū locus esse in quo nihil est ꝛc.

¶ Qō secunda.

Secundo posset esse dubiu3 vtrum sit vacuum vbi non est corpus tangibile: videtur enim q̄ sic: quia vbi non est corpus tangibile ibi nullum corpus est: propter id quod oē corpus est tangibile contactu dimensiuo: qui est proprius contactus: sed vbi nullū corpus est ibi videtur esse vacuum.

Ad istam qōnem est dicendum q̄ tangibile quantu3 ad presens spectat potest accipi dupliciter: vno quidem modo secundum q̄ dicitur tāgibile id q̄ est perceptibile per sensum tactus: sensu autem tactus percipi non potest quod qualitates tangibiles non habet. Et quia corpus celeste denudatum est ab istis qualitatib⁹ patet q̄ ipsum non est tangibile h̄ modo. Alio autē modo tangibile dici consueuit oē id q̄ tangitur ꝛ contingitur ab alio contactu dimensiuo: ꝛ h̄ modo omne corpus est tangibile. Nam corpora celestia: ꝛ se mutuo contingunt h̄ contactu: contingunt̄ etiā taliter ab aliis: quema admodum orbis lune contingitur ab igne. Siue autē tangibile sumatur primo modo siue etiam secundo: patet q̄ non oportet esse vacuum vbi corpus tangibile nō est. Nam si primo modo tangibile sumendo vacuu3 diceret̄ id q̄ corpus tāgibile nō h̄ꝫ: cū spaciū corpoꝝ celestiū: corp⁹ h̄ mō tāgibile nō hēat: oporteret dicere spaciū plenū celestib⁹ corporib⁹ eē vacuū q̄ est euidēter falsu3. Si etiā secūdo mō tāgibile sumat̄ adhuc vbi est carētia corporis tāgibilis nō oportet eē vacuū. Nā punctum non h̄ꝫ corpus tangibile: nec modo primo nec secūdo modo tāgibilitatis: nec tamen ipsum dici potest vacuum: vt dicitur in littera. Ut ergo nos breuiter expediam⁹: ꝛ de h̄: ꝛ de aliis questionibus que fieri possunt de significatione vacui: considerandum est q̄ vacuum proprie videtur dicere spacium corpore priuatum. Sicut enim locus ex h̄ dicitur plenus q̄ spacium totum positum per concauitatem eius est occupatu3 corpore: sic etia3 oportet q̄ ideo vacuum dicat̄: quia idem spacium intelligitur esse corpore priuatum: quemadmodum si concauitas vasis q̄ assimilatur loco sit occupata per aqua3 dicetur vas plenū eē. Si autē sit priuata corpore dicetur vas ipsum esse vacuum: Per hoc autem q̄ dicitur priuatum corpore dantur intelligi duo: quia corporis carentia ꝛ aptitudo ad recipiendum corpus. Quemadmodum enī priuatio formarum in subiecto ponit carētiam earum ꝛ aptitudinem ad ipsas: sic etia3 priuatio corporu3 ponit in spacio corporum carentia3 ꝛ aptitudinem ad recipiendu3 ipsa: ita q̄ vbi talis aptitudo nō est non est dicenda esse corporum priuatio: nec per consequens vacuum: sed tantum corporum absentia. Dico autem signanter q̄ vacuum est spacium corpore priuatum: ꝛ non locus corpore priuatus: quia locus circundans ꝛ continens non debetur naturaliter corporibus: cum tamen vniuersaliter corporibus cunctis debeatur spacium replere: ꝛ tñ q̄ vacuum antiqui querebant tanquam locum dicere secundum eos simpliciter vt videtur debemus q̄ vacuū est locus corpe priuatus.

¶ Textus.

¶ Omnino autem: ꝛ que est de augmēto ratio: ꝛ in cinerem diffuse aque ꝛc.

¶ Qō tertia.

Tertio posset esse dubium: quomodo ratio de augmento ꝛ cinere impedit seipsam.

Ad quod dicendum est q̄ pro tanto seipsam impedire dicitur: quia concludit etiam contra ipsos arguentes qui pro se adducunt ipsam. Quia quelibet pars aucti est aucta: sicut dicitur in primo de generatione: ꝛ alimentū ingrediens: vt antiquis videbatur: facit augmentum: q̄ cum sit corpus videtur ingredi non ad plenum: sed ad vacuum: consequi videtur q̄ nulla pars in toto q̄ augetur aliqua3 ponat plenitudinem: sed magis q̄ partes omnes in ipso ponant omnimodam vacuitatem. Idem etiam videtur concludere: ꝛ argumentū de cinere. Na3 aut cinis aliquid ponit implens spaciū: aut nihil. Quod si ponit aliquid implens spacium: necessario per eius positionē in vase spatium implendu3 minus remanebit: ꝛ per consequens non stabit tanta aqua in minori spacio quanta in maiori: si ergo tanta stat cum cinere quanta sine cinere: videtur q̄ cinis nihil impleat de spacio: q̄ esse non posset nisi cinis nihil poneret de quātitate corporis: h̄ autem est falsum: etiam secundum ponentes esse vacuum. Et idcirco dicit Aristo. q̄ isti pro se non arguunt: sed volunt cōmunem dubitationem soluere: soluitur autem communiter dubitatio de cinere per h̄ q̄ ipse adustus, permanens: ꝛ siccus corrumpit ꝛ exalare facit aliquid de aqua: que est humida ꝛ frigida. Cuius signum est: quia qui vellet inde aquam postmodu3 extrahere non posset tantam inde accipere quantam ibi visum

diuisum fuerat intrare.

Argumentum vero de augmento soluitur: quia non fit augmentum simpliciter per ingressum: sed per conuersionem corporis augentis in corpus quod augetur: sicut declarari habet in libro de generatione.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem non est vacuum sic diuisum &c.

¶ Lectio decima. ¶ Questio prima.

Hic posset dubitare aliquis verum supposito quod esset vacuum ibi posset esse motus naturalis. Videtur enim quod sic: quia supposito impediente potest mobile naturaliter ad locum tendere: multo magis videtur quod hoc possit si impediens tollatur: plenum autem rationem impedientis habet quam tamen vacuum habere non videtur. Quia igitur per plenum potest mobile ad suum locum naturaliter moueri: videtur quod multo magis moueri possit etiam per vacuum.

Ad istam questionem dicendum est quod motus naturalis posito vndique vacuo non potest fieri in ipso. ¶ Ad cuius intelligentiam considerandum est quod motus naturalis secundum locum: cuiusmodi est motus grauium et leuium de necessitate tollitur: si tollatur influentia primi mobilis: sicut alibi habet declarari: hec autem influentia de necessitate tollitur: si vndique circa corpus quod moueri debet vacuum ponatur: verbi gratia si lapis sit qui moueri debeat: et spacium vacuum sit quod vndique circa ipsum est. Quia enim influentia primi mobilis ad corpus inferius pertingere non potest nisi aliquo corpore deferente mediante: et quo lapis non corpus: sed vacuum vndique haberet: nullo modo posset ad ipsum influentia primi mobilis pertingere. Quia igitur sine tali influentia esse non potest motus grauium et leuium: patet euidenter quod posito vndique vacuo non possit esse motus naturalis.

Hoc autem multo magis sequitur si ponatur totaliter vacuum: ita videlicet quod ipsum celum etiam tollatur quia tunc non solum tolleretur primi mobilis influentia: sed etiam diuersitas et distinctio naturalium locorum qualis est illa que est inter sursum et deorsum. Non enim tunc esset vnum dicendum naturaliter magis sursum vel deorsum quam alterum: sed solum forte quo ad nos. Sublata autem diuersitate natura sursum a deorsum necessarium est quod tollatur motus leuium qui est ad sursum tantum: et etiam motus grauium qui est tantum ad deorsum. Est autem hic diligenter attendendum quod per hoc valde sufficienter excluditur opinio phylosophorum antiquorum: qui ponebant vacuum propter localem motum. Motus enim naturalis pro tanto est magis ad vnum locum quam alium: quia in ipso virtus et qualitas naturalis in corpore aliquo est sicut in subiecto. Apparet euidenter quod motus naturalis non est ad aliquem locum propter vacuum quod sit in ipso: sed magis propter determinatum plenum.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendum est quod et si plenum aliquo modo sit impediens: quia tamen per ipsum defferunt influentia primi mobilis: et alia mobilia motus naturalis in ipso esse potest: qui tamen non esset in vacuo propter sublationem dicte influentie.

¶ Textus.

¶ Amplius si est vacuum aliquid velut locus priuatus corpore &c.

¶ Questio secunda.

Secundo posset esse dubium verum in vacuo: si poneretur: esse posset motus animalis: videtur enim quod non: quia vt aliqualiter tactum est: sublata primi motus influentia: necessarium est quod tollatur omnis motus alius: quia omnis motus primi mobilis est causa omnis motus. Igitur in vacuo non poterit esse etiam motus animalis.

Ad istam questionem dicendum est quod animalia in hoc differunt a grauibus et leuibus: quia grauia et leuia non habent in seipsis mouendi neque faciendi principium: sed patiendi solum: vt dicitur in octauo physicorum. Animalia vero habent in seipsis principium actiuum sui motus: vnde et pro tanto hec dicuntur moueri ex seipsis. Alia vero dicuntur moueri a generante tantum. Animalia que ex se mouentur vbicumque ponantur siue medio existente pleno siue vacuo ponitur vna cum eis principium actiuum et passiuum sui motus. Et quia posito principio motus actiuo et passiuo potest poni motus: patet quod si animalia saluari possent medio existente vacuo: posset et etiam saluari: et motus localis ipsorum animalium.

Propter argumentum autem factum in contrarium considerandum est quod animalia naturaliter loquendo non possunt sine influentia primi mobilis saluari. Et quia talis influentia tollitur per vacuum: patet quod animalia naturaliter in vacuo viuere non possunt: ad sublationem autem animalium ponitur necessario sublatio motus animalis: sicut sublato subiecto necesse est quod tollatur accidens. Motus autem primi mobilis: quia causalitatem habet supra animal necesse est etiam quod causalitatem habeat supra virtutem eius motiuam et supra motum proprium ipsius. Sed si absque causalitate dicta animal in vacuo posset conseruari et conseruaretur etiam posset sine ipsa et virtus motiua et motus animalis. Nam non obstante falsitate antecedentis potest condicionalis vera esse: vnde patet defectus argumenti.

¶ Textus.

¶ Amplius nunc quidem proiecta mouentur proiecto re non tangente.

¶ Questio tertia.

Tertio posset esse dubium verum motus proiectionis possit in vacuo saluari: videtur enim quod sic: quia si esset ibi homo posset lapidem in manu tenere: et ipsum etiam a se reiicere: quod sine motu proiectionis non saluatur.

Ad istam questionem dicendum est quod in vacuo si esset non saluaretur proiectionis motus: cuius ratio est: quia motus proiectionis non deficit: nisi propter defectum virtutis: sicut etiam non remittitur nisi propter virtutis debilitationem: virtus autem impressa a proiiciente non debilitatur: nisi propter resistentiam alicuius quod resistendo habet debilitare ipsam. Talis autem resistentia: nullo modo ponitur in vacuo: propter id quod vacuum nihil positiue dicit: et quod non est aliquid positiue non potest per se alicui resistere: nunquam ergo in vacuo debilitaretur virtus impressa a proiiciente: nec per consequens vnquam remitteretur proiectionis motus. Si ergo esset talis motus in vacuo esset semper

eque intensus nec vnq̄ finiretur ꝙ est impossibile: igi-
tur impossibile est motū proiectiōis in vacuo saluari.
¶ Alia autē ratio eiusdem est: q2 motus proiectionis
saluari non potest sine aliquo habente rationē moti ⁊
mouentis: ꝙ oportet semper cum proiecto esse insimul
vel vnū ⁊ idē numero: vel diuersum: sicut dominꝰ cō
cedente ostendet in. 8. Quia igitur h̄ tollitur per positi
onē vacui: patet ꝙ tollitur: ⁊ per proiectionis motū
has autem duas rationes ponit phs in littera.

Ad argumentum

ergo factū in cō-
trarium dicen-
dum est ꝙ si esset aial in vacuo posset ad motū suē ma-
nus mouere lapidem manui coniunctū: ⁊ posset ipsū
mouere velocius ⁊ tardius. Statim autē cum manū
extendendo ⁊ ad se retrahendo lapidem dimitteret: ipē
lapis in illo signo spatii in quo dimitteretur sisteret imo-
tus: per hoc aūt nō ponitur sed tollitur motꝰ ꝓiectiōis.

¶ Textus.

¶ Amplius aūt ⁊ ex his manifestū est qd̄ dicitur ⁊c.

¶ Lectio. xj. ¶ Qō prima.

Hic primo posset

dubi-
tare
aliquis vtrū tota causa quare requiritur
tempus in motu sit plenitudo medij: ⁊ vide-
tur enim ꝙ sic: quia phylosophus h̄ dicit ꝙ
propoꝛtio motuum in velocitate est secundū proportio-
nem mediorum in subtilitate: ita ꝙ secundum h̄ si esset
mediū vacuū motus ibi in instanti fieret.

Ad istam qōnem

dicunt aliqui ꝙ
sūt duplicia mo-
bilia: quia quedā sunt que mouent seipsa: sicut de ani-
malibus apparet: ⁊ quedam que mouentur a generan-
te: sicut sunt grauia ⁊ leuia. Differentia autē inter ista
est: q2 q̄ mouentur ex se mouent nō sūt ad vnā differentiā
positionis sed ad plures: quia aial non potest moueri
tantū sursum vel tantū deorsum: sed sursum ⁊ deorsū
añ ⁊ retro. Grauia vero ⁊ leuia cū habent formā gra-
uitatis aut leuitatis actu: ita determinate respiciunt
vnam differentiā positionis ꝙ non aliam: quemadmo-
dum corpus actu graue ita inclinatur ad deorsum ꝙ non
ad sursū. Et ꝓpterea: q2 de se determinate habet ꝙ in
deorsū non est ad hoc essentialiter in potentia: sed acci-
dentaliter: q2 ratione medij detinentis ⁊ prohibentis ip-
sum actu existere deorsum: propter qd̄ si mediū prohi-
bens tollatur statim vel subito deorsū fiet: in motu igitur
grauiū ⁊ leuiū que determinata sunt ad vnā differen-
tiā positionis tempus non requiritur nisi propter im-
pedimentum medij. In motu vero eorum que ex se mo-
uentur: quia non sunt talia determinata ad vnam posi-
tionis differentiā: aliud tempus exigitur q̄ ex medij im-
pedimento.

Sed ista positio

non est omnino con-
ueniens. Quod enī
ē de ratione alicuius: non est ponendū exigi ad ipsum
propter aliquid extrinsecum: sed propter ipsum met: si-
ue propter eius essentiam ⁊ naturam. Est autem de ra-
tione transitionis cuiuscunq3 corporis de loco ad locū
ꝙ sit motus: quia de ratione motus est ꝙ ꝯtinuū quod-
dā successiuū sit: de cuius ratione est ꝙ fiat in tēpore conti-
nuo. De ratione igitur transitus cuiuscūq3 corporis de
loco ad locū est ꝙ in tempore fiat. Non est igitur ponen-
dū ꝙ h̄ sibi conueniat propter medij plenitudinē: ⁊ nec
ēt ꝙ ab ipso auferatur propter subtractionē talis plenitu-
dinis. Nam ⁊ si diligenter h̄ positio consideratur apte
inuenitur ponere contradictoria. Supponit enī ꝙ trā-
situs corporis de loco ad locū fiat medio non pleno exi-
stente: ⁊ cū hoc ponit ꝙ fiat in non tempore. Hoc autē
non est aliud q̄ transitū corporis non fieri propter id
ꝙ de ratione eius est: vt in tempore fiat: sicut predictum
est. Ponit ergo talis positio ꝙ transitus corporis in
medio non pleno fiat: ⁊ non fiat: ꝙ est ponere contradi-
ctoria: h̄ autē magis clare patebit ex sequentibus. Rō
autē ipsorū est omnino friuola. Nam dato ꝙ impedi-
mentū medij faciat: vt sit de ratione motus: ꝙ in tēpo-
re fiat: dicemus tamen h̄ impedimentū non consurge-
re ex sola eius plenitudine: sed etiam ex distantia extre-
moꝝ: que attenditur in ipso. Est enī impossibile ꝙ cor-
pus in eodē instanti sit secundū se totū in medio: ⁊ in
extremo spatij: vnde ⁊ per nullā virtutē potest fieri
vt vnū ⁊ idem numero corpus sit localiter in diuersis
locis: quia igitur h̄ distātia extremoꝝ non tollitur per
positionē vacui: patet euidēter ꝙ ꝑ ipsm̄ ēt nō tollitur oē
impedimentū medij.

Ad aliud autem

ꝙ dicitur de phy-
losopho dicendū
est ꝙ ratio sua procedit contra phylosophos antiquos
idest qui ponebant totam resistētiā in motu locali pro-
uenire ex plenitudine medij: sicut etiā isti posuit de mo-
tu grauiū ⁊ leuium.

¶ Qō secunda.

Secundo posset

esse du-
biū vtrū
quantitas spatij faciat: vt tēpus in motu
exigatur: videtur enī ꝙ non: quia spatiū
non habet ꝙ resistat nisi extrinseco posi-
to: propter id ꝙ resistere est quoddam agere: vacuū au-
tem tollit talē positionem: tollit ergo rationem resisten-
tie: ⁊ per consequens quantumcunq3 sit motus in ip-
so fiet in non tēpore. Non ergo propter solā quantita-
tem spatii tēpus requiritur in motu.

Ad istam qōnem

dicunt aliqui ꝙ
quantitas spa-
tij nihil de se facit ad h̄ ꝙ motus sit in tempore. Ratio
autē ipsoꝝ ē: q2 ꝓut videmꝰ ꝙ cā quare tēpus requiritur
in motu materie ad formā non est quantitas materie
sed est dispositio ꝯtraria: que est in ipsa: vnde ⁊ videmꝰ
ꝙ si nullā habeat contrariā dispositionem ad formā
inducendam: subito transmutabitur ad ipsā: sicut pa-
tet in illuminatione aeris: vbi que subito fit in parua ⁊ ma-
gna quantitate aeris. Sicut ergo in motu ad formā nō
requiritur tempus ratione quantitatis materie: sed
propter contrariā eius dispositionem: sic etiam in mo-
tu grauiū ⁊ leuium non est ponendū ꝙ tempus requi-
ratur propter quantitatem spatij: sed propter resistenti-
am ipsius medij: precipue q2 motꝰ localis minus q̄ alij
motus habet de trāsmutatione mobilis.

Sed quod hec omnia

puerilia
sint dcā
de facili apparet. Et vt per ea que ipsi pro se assumunt
eorū dicta repellamus: considerandū est s3 ꝙ diximus
in qōnibꝰ disputatis in determinatione huius questio-
nis: ꝙ sicut in transmutatione materie ad formā eo ipso
inuenitur resistētia ad agens: quo ipsius materie inexi-
stit aliqua dispositio opposita ⁊ repugnans dispositio-
ni inducende per virtutem agentis: sic necessario opor-
tet ꝙ in trāsmutatione mobilis ad locum eo ipso ad vir-
tutem motiuam resistentia inueniatur: quo ipsi mobili
inexistit aliqua dispō opposita ⁊ repugnās dispōni in-
ducēde per localē eius transmutationē. Non autē ita
est ꝙ dispositio que directe acquiritur per localē motū in
ipso mobili est vbi: vnde pro tanto motus localis dicitur
motus in vbi. Illa etiā dispō que abijcitur est vbi oppo-
situm

ftu ꝛ repugnãs vbi inducēdo: cuius oppōnis rō est: q2 illa dicuntur necessario sibi inuicem opposita ꝛ repugnantia atque non possunt simul: sed vicissim tantum esse in eodē. Illa vero vbi q̄ proueniūt ex diuersis partibus spacij possunt quidem vicissim nunquā tamen simul esse in eodem mobili. Non enim est possibile vnum ꝛ idem mobile simul habere duo vbi: sicut non est possibile vnum ꝛ idem locatum simul esse in duabus partibus spacij vel in duobus locis. Oportet igitur ꝙ talia vbi q̄ ex diuersis partibus spacij proueniunt sint sibi inuicem opposita ꝛ repugnantia: ꝛ per consequens necessarium est ꝙ transmutatione mobilis ad locum eo ipso inueniatur resistentia ad virtutem motiuam: quo ipsum mobile intelligitur esse in alia parte spacij: q̄ in illa ad quā debet procedere per potentiam motiuam. Nunc autem ita est ꝙ trāsmutatione materie ad formam: vt isti etiam pro se assumpserant: requiritur de necessitate tempus: propter resistentiam prouenientem ex dispositione incipiente materie: ꝛ tanto requiritur maius tempus quanto fuerit maior distantia huius dispositionis ad dispositionem inducendam cui repugnat. Consimiliter ergo dicere oportet ꝙ in trasmutatione mobilis ad locum: requiritur de necessitate tempus propter resistentiam prouenientem ex vbi incipiente ipsi mobili opposito vbi inducendo per localem transmutationem ꝛ tanto maius quanto fuerit maior distantia locorum aliis existentibus equalibus. Quod autem hec distantia sit maior aut minor non prouenit nisi ex quantitate spacij necessarium itaq3 habēt confiteri scdm veritatē eo que ipsi pro se assumunt: ꝙ quantitas spacij faciat ad hoc: vt tempus maius vel minus in motu locali requiratur. Quod autem ipsi dicunt motum localem minus ponere de transmutatione mobilis non est pro eis: hoc enim ideo contingit: quia non acquiritur per ipsum forma tante realitatis: sicut acquiritur per ipsos alios motus sed hoc non sequitur ꝙ ipse possit subito fieri nisi in ipso mobili: vt sit vbi repugnās ad vbi inducendum: quēadmodū etiā transmutatio mãe ad formam non habet ꝙ fiat subito nisi in materia non sit dispositio ꝛ forma contraria ad formam inducendam sicut ipsi dicunt.

Ad argumentum ergo dicendū ē ꝙ in spacio vacuo non esset ad virtutem motiuam resistentia proueniens ex repugnantia vbi abiciendi ad vbi acquirendum sicut diffuse declarauimus.

Quō tertia.

Tertio ad maiorem dictorum declaratione dubitaret forte aliquis verum in vacuo esset motus in instanti supposito ꝙ ibi esset descensus vel ascēsus grauium ꝛ leuiū: videtur enim ꝙ sic: q2 phylosophus ita videt concludere in lectione ista.

Ad istam q̄ōnem dicunt aliqui ꝙ ponere motum illum non esse in instanti est contra mentē phylosophi ꝛ est negare propositiones per se notas: contra mentem phylosophi quia ipse aperte vult in lectione ista ꝙ proportionem q̄ habent adinuicem media resistentia habent etiam adinuicem velocitates motuum: ꝛ in fine omnium concludit ꝙ antiqui contrario modo dicere nō debebant: neq3 ꝙ si motus non est vacuum non est: quia in vacuo non potest esse motus.

Ostendunt etiam viterius isti ꝙ illa positio negat ppōnes p se notas: q2 p se notū est ꝙ si tāta virtus mouet tātū mobile per tantū spaciū in tanto tēpore: dupla virtus mouebit illud mobile per tantumdem spacium in medietate temporis. Cum ergo maioritas virtutis solum scindat medium. Non autem magis faciat propinqre terminos: secundum q̄ huius: patet ꝙ si medii plenitudo tolletur: necessario tempus tolletur a motu: ꝛ ponere cōtrariū est negare assumptā propositionē que per se nota est.

Dicendum est itaque secundum eos cū cōmentatore ꝙ tēpus in motu requirit vel propter resistētiā mobilis: vel propter ipedimētū medij: vel propter vtrūq3. Primo quidem modo contingit quando mobile est distinctū a motore: ꝛ est in loco alio q̄ motor velit vel q̄ motor appetat. Nam ex hoc statim intelligatur esse quedam resistentia ad potentiam motiuam propter quā tempus requiritur in motu: sed talis resistentia non inuenitur in motu grauium ꝛ leuium: quia in eis ratio mouendi non est nisi forma: qua remota remanet materia: ex qua mobile nō habet ꝙ resistat: nec valet si dicatur ꝙ remanet materia cum quantitate: que tenet se ex parte materie: quia propter quantitatem non requiritur tempus in motu: nisi eam comitetur contraria dispositio.

Sed hec omnia friuola apparent: ꝛ primo ipsa positio est contradicens intellectui. Ad cuius intelligētiam hoc p̄accipiendum est ꝙ ꝛ ipsi etiam concedunt ꝙ graue ꝛ leue sicut vniuersaliter omne corpus transire non potest de loco ad locum: nisi transeat per medium: hoc autē intellectus quilibet concedit. Secundo autē accipiendū est ꝙ omne corpus replet ꝛ occupat simul totum illud spacium in quo est in vno ꝛ eodem tēporis instanti: vel in quo in aliquo toto tēpore quiescat: ꝙ etiam concedit omnis intellectus. Tertio autē accipiendū est ꝙ nullum corpus potest simul simultate tēporis esse in duabus partibus spacij sibi equalibus: aut etiam occupare simul vnum spacium nisi equale sibi: quia oportet semper quantitas spacij ꝙ equetur quantitati corporis occupantis spacium. Hec enim omnia sunt per se nota intellectui: his itaq3 presuppositis ponamus: sicut ipsi ponunt: ꝙ graue descendens a suprema parte spacij ad partem infimam per partes medias: quarum quelibet intellectui potest equalis ei esse in vno tēporis instanti: fiat in omnibus partibus spacij intermedijs ꝛ in parte infima. Non enim de extrēa parte potest fieri in alia extrema: nisi fiat in partibus medijs: sicut patet ex prima propositione: sed si hoc ita sit hoc: necessariū erit concedere stante secūda propositione: ꝙ corpus graue sit descendens simul simultate tēporis in multis partib⁹ spacij sibi eq̄libus: ꝛ ꝙ spaciū simul tēpore ab ipso occupatum multo maius ipso sit. ꝙ totum est contra propositionem tertio assumptam que tñ est per se nota: patet itaq3 ꝙ saluata opiniōe istorum necesse est aut contradictoria simpliciter concedere aut propositionem aliquam per se notā tollere: ꝙ etiam fieri non potest sine implicatione contradictionis: fuga autem ipsorum omnino nulla est: ꝙ si graue descenderet in vacuo: descēderet nō in instāti: sed in tēpore.

Neque putandū est hoc esse contra mentē Aristotelis: cum non credamus ipsum fuisse ita paruo intellectu ꝙ non bene viderit absurditatem dicte opinionis. Unde considerandum est secundum ꝙ diximus in determinatiōe hui⁹ q̄ōnis: ꝙ mediū magis resistēs

aut habet resistentiam transcendentem resistentiā mo-
bilis ad potentiaʒ motiuaʒ: aut talem resistentiam nō
habet. Quod si eam habeat: tunc habebit retardare
naturalem velocitatem mobilis: ita q̄ a mobili per po
tentiam motiuaʒ ipsum tardius scinderet q̄ medium
min⁹ resistens: ⁊ erit tunc per consequens proportio ve
locitatis motuum. Si autem medium talem resistenti-
am non habet: ⁊ eque transcendat resistentiā ipsi⁹ mo-
bilis: tunc sicut nihil addit supra resistētiā: sic etiam ne
cessariuʒ est: q̄ ex ipso in nullo crescat tempus q̄ in mo
tu propter resistentiā mobilis exigit: ⁊ per consequens
in medio pleno: ⁊ ī vacuo manēte resistētia mobilis: ip
sum mobile in equali tempore mouebitur: h̄ autē phy
losophus nō habet pro inconueniente: nisi dato q̄ tota
resistentia in motu sit sumenda ex plenitudine medij: si
cut antiqui ponebant. Est enim consuetudo Aristo. ex
datis contra aduersariuʒ procedere. Secundum hanc
etiam opinionē antiquorū: patet q̄ ipsi contrariū pone
re debebant eius q̄ ponebant: q2 si tota secundū eos re
sistentia prouenit ex plenitudine medij: posita vacuita-
te nulla erit resistentia: ⁊ per ɔñs nullus erit motus.

Ulterius autem propositio maior quā isti assumūt
vz q̄ si tanta virtus mouet tantum mobile in tanto
tempore: dupla virtus mouebit idem mobile per tan-
tūdem spaciuʒ in medietate temporis: per se nota est: s3
minor propositio qua dicitur q̄ ideo cōtingit: quia ma
ior virtus citius scindit medium: non soluʒ non est per
se nota: sed etiam apparet esse falsa. Uidemus enim in
virtutibus celestibus q̄ maior virtus mouet non solū
tantūdem: sed ⁊ maius mobile etiam per maius spaci-
um in equali tempore: quemadmodum motor vltime
spere mouet ipsam per totum suum spacium in tēpore
vnius diei ⁊ vnius noctis: cum tñ spere inferiores oc-
cupent minus spacium: ⁊ ipsuʒ non circueant in mino
ri tempore. Constat autem q̄ h̄ non contingit: quia mo
tor proprius prime spere citius scindit medium. Nam
ibi non est scissio medij. Cōtingit ergo h̄ solum: quia ci
tius consumit distantiam equalem extremorum: vnde
patet euidenter q̄ negare istorum positionem: non est
negare propositiones per se notas: sed est negare propo-
sitiones manifeste falsas: id aūt q̄ ipsi vlterius assumūt
a commentatore soluunt ipsi met. Nam abstracta gra-
uitate aut leuitate non manet nuda materia: sed cor-
pus quantū ⁊ communicatum ipsi dispositio contra-
ria: quia vbi oppositū ad vbi adquirendum. Demus
enim q̄ ex grauitate apperatur vbi q̄ prouenit ex infi-
ma parte spacij: ⁊ corpus quantum subiectuʒ grauita
ti intelligatur habere vbi proueniēs ex materia in pte
spacij suprema. Ex h̄ enim statiʒ intelligetur contrarie
tas ⁊ resistentia ad intentionem vel ad appetitum gra
uitatis: vnde patet q̄ in istis etiam attendi potest resi-
stentia ex mobili in vbi considerato habente repugnā
tiam ad vbi ad q̄ inclinat potentia motiua. Quod ve-
ro dicitur in istis non esse distinctum mobile a mouen-
te speciale difficultatem patitur: ⁊ declarabitur domi-
no concedente in sequentibus.

¶ Qō quarta.

QUoniam autez isti ad sui erroris fulcimentum faciunt de hoc
tractatum vnum specialeʒ: mouentes pri-
us quasdam questiones de illuminatione
aeris: ⁊ ex eis postea suum errorem confirmātes: vt per
fecte error ipsoruʒ confutetur: volumus per ipsorū que
stiones singulas discurrere: ostendendo quid probabili
tatis habeat opinio eorum: ⁊ idcirco in lectione ista que
ratur quarto loco: vtrū in illuminatione aeris sint plu
ra mutata esse: videtur enim q̄ non: quia in vnico in-
stanti est tantum vnicum mutatum esse. Cum ergo to
ta illuminatio aeris fiat in vnico instanti: videtur q̄
ipsa tota non ponat nisi vnū mutatū esse tantū.

Ad istam questionem volumus
respondere aliter q̄ respondeant isti: vt ostendamus q̄
ea concedendo que pro se assumunt non concludūt pro-
positum suum: sed nostrum. Dicunt ergo isti q̄ in illu-
minatione aeris sunt plurima mutata esse: ad cui⁹ in-
telligentiam assumunt: q̄ sicut est in reali transmutati
one: sic se habet suo modo in transmutatione intentio-
nali: videmus autem q̄ ignis calefacit aerem: ⁊ calefa
ciendo immediate partem sibi proximā: ⁊ mediāte illa
calefacit remotam ei parteʒ. Consimili ergo modo: si lu
cidum aliquid illuminat: vtpote mediuʒ: in quo lux est
intentionaliter secunduʒ eos: necessarium est q̄ illumi
net immediate partē sibi proximam: ⁊ q̄ mediante illa
illuminet partem aliam remotam. Hoc autem esse non
posset: vt etiaʒ ipsi dicūt: nisi a luce generata in propin
quiori parte generaret̄ lux in parte posteriori. Sunt er
go in tali illuminatione aeris diuersi generationes lucis
⁊ per consequens diuersa mutata esse.

Ad argumentum ergo in cōtrarium dicēdū
est q̄ diuersa mutata esse que consistunt: vel in acquisi-
tione formaruʒ repugnantium: vel in acquisitione for
me eiusdem speciei in eodem instanti: fieri non possunt
in eadem materia vel in eadem parte materie: bene ta-
men fieri possunt in materia vel in partibus materie
diuersis. Et diuersa quideʒ mutata esse: que ponuntur
in illuminatione aeris: non fiunt in vna aeris parte
sed in pluribus. Habent enim diuersificari secundum
puncta medij: ita tamen q̄ punctuʒ non dicat aliquid
indiuisibile: sed partem ita modicam: que si vlterius di
uideret̄ non esset susceptiua luminis.

¶ Qō quinta.

SEd tūc quinto cōsurgit dubitatio vtrum h̄ omnia mutata esse que sūt in
illuminatione aeris possint esse in vnico
instanti: sicut modo dictum est: videtur q̄
non: quia sicut motus mensuratur tempore: ita muta-
tum esse mensuratur nūc: ⁊ per consequēs vbi sunt plu
ra esse ibi videntur esse plura nūc mensurantia.

Ad hoc dicunt quod sicut se habet
tempus ad motuʒ: ita se habet instans ad mutatum es-
se: tempus autē non fit aliud: ⁊ aliud: nisi propter alie
tatem primi ⁊ supremi motus: ⁊ non propter alietatem
motuum inferiorum. Consimiliter ergo nūc temporis
fiet aliud: ⁊ aliud: propter diuersa mutata esse sumpta
in supremo motu: ⁊ non propter diuersa mutata esse sū
pta in mutationibus inferioribus. Cum ergo omnib⁹
mutatis esse que sunt in illuminatione aeris responde-
at vnum mutatum esse in celesti motu: ⁊ non plura: ali
as enī oporteret dicere q̄ illuminatio eēt motus: ⁊ q̄ fie
ret in tēpore: q̄ est ɔtra ph̄ʒ: necessariū hēm⁹ ɔcedere q̄
omnibus

omnibus mutatis esse que sunt in illuminatione aeris
correspondeat vnum tantum nūc temporis ⁊ non plu
ra. Ut autē ex hac similitudine: quā isti assumunt pro
se viaȝ in multis habeamus contra eos: considerandū
est ꝙ inter hec illuminata esse: opȝ necessaria ꝙ attenda-
tur prius ⁊ posterius prioritate vel ordine nāe ⁊ si non
tēporis: oportet enim semper ꝙ generans precedat ge-
neratum: vel ordine tēporis: vel ordine nature: nūc ita
est ꝙ pars aeris illuminata proxima lucido illuminan
ti q̄ mediante fit lumen in parte aeris remota habet rō
nem generantis lumen in remota parte: sicut patet per
verba istorum posita in precedēti questione: necessariū
est igitur ꝙ illuminatio illius prime partis precedat:
vel ordine nāe: vel ordine tēporis illuminationem par
tis secunde vel remote: non oportet autem ꝙ precedat
ipsam ordine temporis: videmus. n. ꝙ simul ⁊ in eodē
instāti temporis potest poni generās alicuius: ⁊ aliqd
ab ipso generari: quemadmodū si aliquis intueat spe
culū in eodem instanti lapis in speculo obiect' genera-
bit suam imaginem in speculo: ⁊ ex hac eius imagine
generabitur imaginis species ⁊ similitudo i oculo aspi
cientis speculū: vex est autem ꝙ talis imago erit prius
prioritate nature in speculo q̄ species ab ipsa genita in
oculo: propter id ꝙ generans: necessario precedit geni
tum ordine temporis vel nature: vnde quia dicta ima-
go non dicitur esse prior prioritate temporis specie ab
ipsa genita in oculo: necessariū est ꝙ sit prior ipsa prio-
ritate naturalis ordinis: consimiliter ergo in proposito
pars aeris illuminata a sole: ⁊ lumen generans in par
te aeris remota quantūcūqȝ sit simul tēpore illuminata
cum alijs partibus que recipiūt ipsa mediante lumen
prius tamen ordine nature oportet ꝙ ipsa illuminata
sit q̄ alie: alias enim non verum esset ꝙ ipsa acceptio lu
minis a sole redderet lumen partib' aliqs remotis. Ul
terius aūt hic considerandum est ꝙ sicut speculum nō
eandem numero speciem lapidis q̄ accipit a lapide sibi
obiecto reddit oculo aspicientis: sed aliam: sic etiā pars
aeris proxima corpori luminoso non eandem luceȝ nu-
mero q̄ accipit a lucido reddit partib' remotis: sed di
uersam: generans enim non potest idem numero eē cū
a se genito: quia nihil generat seipsuȝ. Unde si idē oino
secundum numeruȝ esset lumen partis remote: ⁊ lumē
partis proxime illuminantis: non esset verum dicere ꝙ
lumen in parte remota generaret ex lumine existēte in
parte lucido corpori propinqua. Si etiam eandem nu-
mero lucem q̄ accipit vna pars redderet alteri parti:
nullo modo talis lux posset simul tempore esse in vtraqȝ
parte: ⁊ ratio est: qȝ omnino vna numero forma nullo
modo esse potest simul in pluribus subiectis distanti-
bus secundum situm. quia igitur partes aeris diuerse
ponunt diuersa luminis subiecta distantia secundum
situm: impossibile est eadeȝ lux numero simul tempore
⁊ in eodem temporis instanti sit ita in diuersis partib'
posito ergo ꝙ pars proxima illumināti lumie accepto
reddat non idem numero lumen: sed idem specie parti
bus remotis: erit quidem prius ordine nature lumē in
ipsa q̄ in aliqs: sed non prius tempore: verum si idē nu
mero lumen acceptum aliqs partibus reddere deberet
oporteret necessario hȝ lumē esse prius in ipsa q̄ in aliqs
tam prioritate nature q̄ prioritate tēporis. ¶ His vi
sis vlterius considerāduȝ est ꝙ pars susceptiua lumi-
nis in se non dicit aliquid indiuisibile: quia aer sicut
omne continuum diuiditur i diuisibilia: quia ergo aer
potest intelligi diuisus in tales partes susceptiuas lu-
minis in se: necessarium est ꝙ omnes dicant quid con-
tinuum ⁊ diuisibile: ⁊ non quid indiuisibile secundum
quantitatem: vnde ⁊ non ideo tales partes dicūtur pū
cta: quia non sint secundum quantitatem diuisibiles
sicut supra dictum fuit: ⁊ quia continua equalia in di-
mensione non possunt esse numero i finita: nec actu: nec
potentia: in cōtinuo finita secundum quantitateȝ: ex
quo predicta puncta sunt quedam continua: necessariū
est ꝙ in toto aere: qui finitus est ipsa nec actu: nec potē
tia sunt infinita numero: ⁊ per cōsequēs omnia muta-
ta esse: que sunt in illuminatione aeris: ⁊ numerant se
cūdū ꝙ ipsi dicūt: secūdū numerationeȝ taliū punctoꝝ
necessario sūt numero finita tam actu q̄ potentia.

¶ Q̄ō sexta.

Sexto est dubitatio verum si graue descenderet in vacuo in suo descensu essent plura mutata esse: videtur ꝙ nō: qꝛ immutatione facta in instāti: videtur esse tantū vnum mutatum esse: ille au-
tem descensus: vt videt: in instanti fieret: igit nō con-
tineret nisi tantū vnicū mutatū esse.

Ad istam q̄ōnem dicūt aliqui ꝙ sicut illumina-
tio aeris fit in instanti: ⁊ tamen in ipsa sunt plurima
mutata esse: propter plures partes aeris: sic etiam descē
sus grauis in vacuo: si fieret: esset in instanti: ⁊ tamē p-
pter diuersas partes spacij i ipsa eēnt diuersa ⁊ pluri-
ma mutata esse: ⁊ quemadmodū inter plurima muta-
ta esse: que sunt in illuminatione aeris: non cadit mediū
aliquod moueri: propter hoc q̄ non est dare in mate
ria contraria dispositionem: sic etiā inter plurima mu
tata esse sumpta in descensu grauis in vacuo non cade-
ret medium aliquod moueri propter hoc q̄ tale spaciuȝ
non haberet. Unde resisteret in descensu grauis. Ex hoc
autem vlterius concludunt: ꝙ sicut illuminatio aeris
non est motus: sic etiam nec talis descēsus in vacuo mo
tus esse posset.

Sed hec omnia sunt friuola: impos-
sibile est enīȝ plura
mutata esse secundum locum attendere simul in vno ⁊
eodem mobili per se: quemadmoduȝ impossibile est plu
ra mutata esse secundum formam eiusdem speciei insi-
mul attendere circa eandeȝ numero materiam: impos-
sibile est enim ꝙ in vna parte aeris: que est subiectum
dealbationis attendātur insimul plura dealbata esse
aut ꝙ in vna parte aeris que est subiectum illuminati
onis attendantur insimul plura illuminata esse: sicut
autem pars aeris est subiectum illuminationis: sic eti-
am descensus grauis habet pro subiecto non spacium
sed corpus graue ꝙ in spacio descendit: quia subiectuȝ
mutationis est illud ꝙ mutatur ⁊ mouetur: descensus
autem grauis non ponit motuȝ in mutationem spacij
sed ponit mutationem descendentis corporis. Si ergo
bona est similitudo de illuminatione quā adducunt: co
gūtur de necessitate dicere ꝙ sicut p primā illumina
tionem in vna parte aeris in vno instanti non ponun-
tur plura illuminata esse: sed vnum tantum: sic etiam
in corpore vno descendēte in vacuo: descensu nullo mo
do diuiso in vno instanti: nullo modo esse possunt plu-
ra mutata esse localia: sed tantum vnum. Eo igitur ip-
so quo descensum supradictum isti ponunt in instanti
fieri: ⁊ corpus graue descendens ponunt tantum esse
vnū: ponere debent: si intelligunt que dicunt: ꝙ in di-
cto descensu sit tantum vnicum mutatū eē ⁊ nō multa.

Melius igitur dicendum est ꝙ in
tali descēsu si fieret

in vacuo esset plura mutata esse immo infinita in potētia: sicut in quolibet ꝯtinuo sunt puncta infinita. Sed hoc postea videbitur. ¶ Ea autem que ipsi dicūt ad declarandum ⁊ cōfirmandum suam fantasiam omnino nihil valent. Nam si in illuminatione aeris contingeret ꝙ pars vna illuminata eandem numero lucem ꝙ̃ accipit in se transmitteret in partem aliam: nullo modo: vt dictum est in precedēti q̄ōne: illuminatio vtriusꝙ partis fieri posset simul tēpore. Quia ergo idem numero graue est ꝙ positum est in parte vna spacij ex ipsa parte per suū descēsum transmittit̄ in aliam: simplr̄ cōcludendum est ꝙ tale corpus in illis diuersis partibꝰ nullo modo fiat simul tempore: ⁊ ꝙ dictus descensus nō fiat subito etiam in instanti. ¶ Ulterius etiam plures partes aeris: vt predictum est: ponunt eo modo, quo sunt plures plura subiecta illuminationis plures vero partes spacij non ponunt subiecta plurima descensus quia subiectū eius non est spaciū: sed corpus ꝙ in spacio descendit. Debet ergo similitudo si recte intelligatur concludere ꝙ sicut propter plures partes aeris sūt in illuminatione plurima mutata esse: ⁊ plures generationes lucis: sic etiam non propter diuersas partes spatij: sed propter diuersa corpora descendētia: sunt plurima mutata esse: ⁊ plures simul mutationes loci. Est.n. vt dictum est corpus ꝙ descendit subiectū descensus ⁊ non spacium: sicut ⁊ pars aeris subiectum est illuminationis. Consimili etiam modo ex eo ꝙ intra plura illuminata esse non eiusdē partis: sed partium diuersarum aeris illuminati: non cadit medium aliquod moueri: concludere debent si intelligerēt que dicunt ꝙ inter plura mutata eē localia non eiusdem descendētis corporis: sed corpoꝝ diuersoꝝ descēdentium: non est necesse ꝙ cadat aliquod moueri: q2 sicut diuersoꝝ corpoꝝ motus fieri possunt simul tēpore: sic etiā simul tēpore ⁊ in eodem instanti terminari possunt. ¶ Ultima etiam conclusio ipsorum optime valeret si concluderet ꝙ sicut ex illuminatis esse diuersarum partium aeris non consurgit motus aliquis: sic nec etiam diuersa mutata esse localia plurium mobilium ponunt motum vnum: patet igitur q̄uo isti deficiant in omnibus que dicunt.

¶ Q̄ō septima.

SEptimo aūt querunt hi vtrum plurima mutata esse q̄ ponuntur in descensu grauis in vacuo mensurentur vnico instanti.

Ad istam q̄ōnem ipsi dicunt ꝙ si descēsus grauis in vacuo reduceretur in motum celi: illa mutata esse reducerentur in mutatum esse celeste: sequeretur ꝙ ipsa omnia mensurarentur vnico instanti: ⁊ non pluribꝰ sicut quia pluribus mutatis esse que sunt in illuminatione aeris. Respondet solū vnicū mutatum eē in celo ipsa oia mensurantur vnico instanti. Sed q2 vacuum non potest habere ordinē ad celum: ⁊ in eius descensu sunt plurima mutata esse: necessario est ꝙ mensuretur pluribus instantibus.

Sed ista si diligenter considerentur omnia sicut precedētis friuola apparēt. Impossibile est enim omnino ꝙ vnum corpus numero cōmensuret se in vnico instanti in partibus pluribus ipsius spacij. Hoc enī non est intelligibile: nec deus possz istud facere: sicut alibi habet declarari. Cū igitur corpꝰ in spacio vacuo descendens transeat vt ipsi concedunt per omnes partes eius intermedias: nec per ipsas trāsire possit nisi se applicando ⁊ commensurando eis: impossibile est omnino ꝙ hunc descensum totū faciat vnico instanti. Ea vero que ipsi adducūt ad declarationē suam dicentes ꝙ illa mutata esse sunt in pluribus instantibus: quibus tamen omnibus respōdet vnum instans temporis mensurantis motum celi: quemadmodū pluribus mutatis esse que sunt in illuminatione aeris correspondet tantum vnum instans omnino nihil valent eis. Dictum est enim supra ꝙ si per plurima mutata esse: que sunt in illuminatione aeris: vnica lux numero transmutetur ab vna parte aeris in aliam: ⁊ ab ista diffunderetur ipsamet lux etiam in partem aeris sequentē: impossibile esset ꝙ istis pluribus mutatis esse responderet vnū instās temporis mensurantis motum celi. Quia igitur per plurima mutata esse sumpta in descensu corporis grauis in vacuo: vnum ⁊ idem corpus numero transmittitur ex vna parte spacij in aliam: ⁊ ex illa in alteram: impossibile est omnino ꝙ eis non respondeat plurima instantia temporis mēsurātis motū celi. Unde patet euidenter ꝙ omnia que isti adducūt pro se sane intellecta contra eos sunt.

¶ Q̄ō octaua.

OCtauo autem quereret aliquis: sicut querunt hi vtrum illa plura mutata esse que ponuntur in descensu grauis in vacuo habeant adinuicē continuitatem.

Ad istam q̄ōnem dicunt isti ꝙ inter mutata esse descensus predicti non cadit continuitas: quia nunq̄ continuitas cadit intra aliqua mutata esse: nisi inter ipsa cadat motus. Quia ergo descēsus grauis in vacuo non posset esse motus: ꝙ intra mutata esse in eo accepta nulla esset continuitas: ⁊ silr̄ etiam instantia correspondentia eis: non habent adinuicem continuitatē. ¶ Sed ista nullo modo possunt stare. Nam mutata esse que in descensu illo ponerentur aut in ipso actu eēnt aut in potentia. Si in potentia necessario ille descēsus haberet cōtinuitatem: cuius ratio est: quia omne illud ꝙ continet in se multa in potentia: est inquantū huiꝰ actu indiuisum: potentia vero diuisibile. Quia igitur esse tale est continuum: patet ꝙ descensus ille continēs in potentia plurima mutata esse foret necessario continuus: ⁊ mensura eius etiam esset non tempus compositum ex instantibus: sed tempus continuum. Si autē dicatur ꝙ illa mutata esse in hoc descensu essent actu: tūc cum cuilibet mutato esse actu correspondeat signum actu in spacio signatum: oportebit de necessitate confiteri ꝙ graue per spacium descendens: tot signa signet actualiter in ipso: quot in suo descensu actu sunt mutata esse: immo vt melius dicamus quot in ipso spacio signari possunt: propter id ꝙ non est dare: quare magis punctū signet in vna parte spacij ꝙ̃ in alia: cum quālibet totam attingat: ⁊ ita attingat vnam sicut aliam. Possunt autē in spacio signari infinita puncta: cum ipsum sit continuum ⁊ diuisibile in infinitum: igitur graue descendens in hoc spacio actu in ipso signabit numerabit ⁊ distinguet infinita signa: ꝙ est impossibile: igitur impossibile est ꝙ graue in spacio descendens signet puncta omnia que sunt in ipso nisi in potētia. Et quia puncto signato in potentia respōdet mutatū esse in potentia: patet euidenter ꝙ dictus descensus continebit in potentia mutata esse infinita: ⁊ erit per consequens necessario continuus: hoc autem totum ꝙ dictum est: patet ex diuersitate istorum ad mutata esse: que sunt in illuminatione aeris: nam mutatum esse ꝙ est in illuminatione sumitur secundum punctū ꝙ est quid ut indiuisibile in aere. Et quia hec puncta sunt in aere: tam

actu

actu ꝙ potentia finita idcirco mutata esse omnia que attendunt̃ in aeris illuminatione sunt finita: vt supra dictum fuit. Sed mutatuz esse in descensu vel ascensu corporis sicut vniuersaliter in qualibet transmutatione loci attenditur non secundū aliquid diuisibile ipsi⁹ spacij: sed secunduz aliquid penitus indiuisibile: sicut patet ex demonstrationibus phylosophi in sexto physicorum. Et quia indiuisibilia in quantocūq; spatio infinita sunt: necessarium est ꝙ descensus quilibet in ipso factus contineat mutata esse infinita: ꝙ facere non potest actu: sed solum in potentia: ⁊ per consequens oportet ipsuz esse necessario continuum: vnde omnino nihil est dicere ꝙ talis descensus non essz motus: immo oportet ipsum esse infallibiliter ⁊ de necessitate motum.

¶ Q̃ō nona.

Nono posset aliquis querere verū illa plura instantia que correspondent pluribus mutatis esse que sunt in descensu grauis in vacuo differant secundum rem aut secundum rationem tantum.

Ad hanc q̃ōnem isti respondēt ꝙ instans secundū rem fundatur in ipso mobili: ⁊ plura mutata esse non diuersificant ipsa nunc nisi prout diuersificant ipsum mobile. Mobile autem ex eo ꝙ sibi competit aliud ⁊ aliud mutatum esse: fit aliud secunduz rationem ⁊ nō secundum rem: igitur ⁊ instantia omnia que attenduntur in descensu vnius grauis in vacuo erunt vnum ⁊ idem secundū rem: differentia secundū rationez tantuz quemadmodum ē ipsi mobili prout est in alio ⁊ alio signo spatij: ⁊ sic sub alio ⁊ alio mutato esse: competit ꝙ sit secūdū rationez aliud ⁊ aliud a seipso.

Sed considerandum est ꝙ ex istis verbis istoruz possumus arguere sufficienter contra eos. Ostendit enim phylosophus in tractatu de tempore ꝙ nūc temporis idē quodammodo est in toto tempore: ⁊ quodāmodo diuersuz: quēadmoduz ipsuz mobile idez est aliquo modo in omni signo spatij: ⁊ modo aliquo diuersum est. Et quidez ad h̄ ꝙ nunc temporis sit aliud ⁊ aliud alterate sibi debita: non exigitur nisi ꝙ vnū ⁊ idez mobile sit sub alio mutato esse secundū aliud ⁊ aliud signū eiusdez magnitudinis. Quis ergo talis alteras: vt ipsi dicūt: inuenitur in descensu grauis in vacuo: coguntur de necessitate dicere: ꝙ si talis descēsus reduceret̃ in celestē motū: ibi corresponderent plurima nunc tēporis mensurantis motū celi ⁊ non vnum cuius tamen contrariuz ipsi astruere conantur: vt supra dictum fuit.

Q̃ō decima.

Vltimo autem posset aliquis querere verū intra illa plura instantia correspōdentia mutatis esse: que attenduntur in descēsu grauis i vacuo cadat aliqua successio.

Ad hanc q̃ōnem isti dicunt ꝙ hic videtur esse quasi laberintus: quia quicquid dicatur videtur esse incōueniens. Si enim ponatur ꝙ nō sit ibi aliqua successio videtur h̄ esse inconueniens: quia sequit̃ ꝙ vnuz numero corpus sit simul in partibus spatij diuersis. Si autem dicatur ꝙ ibi sit successio: videt̃ h̄ ē esse inconueniens: quia cū illa oīa instantia non ponāt plusꝙ vnū instās temporis: si inter ea est successio poterit successio esse in vnico temporis instanti: vt ergo ista inconuenientia vitentur: dicendum est secundum eos ꝙ idem corpus numero non est simul in partibus spatij diuersis. Nec obstat: vt dicūt: ꝙ illa plurima instantia non ponūt plusꝙ vnum instans: ꝙ dupliciter ostendūt. Primo quidem quia successio non est attendenda secundū mensurā coexistentem: sed secundū mensuram propriam: quia aliter non foret in tempore successio. Non enim est magis simpliciter nunc temporis ꝙ nunc eternitatis ꝙ coexistit toti tempori: ⁊ tamen in nūc eternitatis non est successio: ergo nec in istis nūc que omnia sunt q̄ū ipsum vnū est. Secūdo aūt ostendūt idez ex eo ꝙ instantis ad tempus est aliqua successio: nec tamen plus potest tempus cum instanti ꝙ tempus simpliciter. Consimiliter ergo ⁊ si inter h̄ plurima instātia sit aliqua successio: non tamen necessariū est ꝙ plus ponant ꝙ vnū nūc temporis mensurantis motū celi.

Sed quod hec omnia sint friuola: ⁊ ꝙ isti de necessitate per ipsa sua verba capiant̃ de facili ostendit̃. Nam prius ⁊ posterius quantū spectat ad materiam presentem attēdi nō potest nisi vel secundū ordinem temporis: vel secundū ordinē nature. Et illa quidem inter que non cadit prius ⁊ posterius secundū tēpus: de necessitate sunt simul tēpore: licet vnum sit pri⁹ alio nō tamē aliquo modo alio ꝙ ordine nature. Sicut enim supra dictū fuit in exemplo adducto de illuminatione aeris. Quia enim non prius tempore illuminat̃ vna pars ꝙ altera: dicimus ꝙ illa omnia illuminata esse sunt simul tempore: nec vllo modo est vnum prius alio nisi solū ordine nature: si ergo instantia ⁊ mutata esse que attendunt̃ in descensu supra dicto habent ad inuicem successionem: propter quā dici potest vnū prius altero: aut prioritas inter ipsa cadit secundum ordinem temporis: aut secundū ordinē nature. Quod si secūdū ordinem temporis nullo modo poterit eis correspōdere tantū vnū nūc temporis: quia que ponūtur in vnico temporis instanti non habent adinuicem prioritatē que secūdum ordinez temporis attendit̃. Vnde si inter illa instantia cadit prioritas secūdū tempus: nullo modo verum erit dicere ꝙ ipsa omnia ponantur in vno temporis instāti: ꝙ tamen ipsi pertinaciter affirmant. Si autem dicatur ꝙ inter ipsa non cadit prioritas nisi secundū ordinez nature: sicut etiam nec in mutata esse que sunt in illuminatione aeris: oportebit de necessitate dicere ꝙ sicut h̄ sic etiam ⁊ ipsa sint simul tēpore omnino: ⁊ per consequens omnino simul tempore idez corpus esset in partibus singulis ipsius spatij. ¶ Nec valet eis aliquid: si dicant ꝙ in illis partib⁹ diuersis est corpus secunduz instantia diuersa sibi succedentia: quia ex quo intra ista instantia diuersa sibi succedentia non est talis successio: ꝙ ipsa omnia non ponantur simul tēpore: necessario oportet ꝙ corpus simul tempore sit in oībus illis locis ⁊ partibus diuersis. Est enim h̄ argumentum omnino necessariuz. Corpus est in diuersis locis secundū h̄ instantia diuersa: sed hec omnia instantia sunt simul tempore. Patet igitur: quomodo ineuitabiliter isti per ipsa sua verba capiuntur: propter ꝙ optime dixerūt ꝙ hic est eis quasi laberint⁹. ¶ Que autē ipsi postea assumunt ad declarationem suā eis omnino nihil valent. Quod enim nūc eternitatis coexistit toti tempori ⁊ cunctis partibus eius sibi succedentibus non habet ex indiuisibilitate: sed ex permanētia ⁊ fixione sua. Quia enim tale nunc stat semper fixum ⁊ permanens coexistere potest toti tempori: ⁊ non fluenti in tota fluxione sua. Sed nunc temporis nullo modo stat: sed fluit continue ita ꝙ bis idē accipi non potest: sicut vult

Aristoteles in tractatu de tempore: ⁊ idcirco nullo modo potest vnū ⁊ idē manēs coexistere duobus sibi mutuo succedentibus. Unde ⁊ videmus ꝙ quantūcūq; angelus supra tempus sit nō tñ due cogitationes eius sibi succedētes esse possunt in vno ⁊ eodē temporis instāti patet euidēter ꝙ aut inter instātia descensus in vacuo nō cadit aliqua successio: aut impossibile est ꝙ eis oibꝰ vnū ⁊ idem nūc temporis respōdeat ⁊ coexistat. ¶ Ulterius aūt licet ex successione instātis ad tempus nō ponaf maius aliquid ipso tempore: qꝛ instans non est tēpus: ex successione tñ duorum instātuꝫ in tempore: bene intelligitur temporis positio. Est enim impossibile ꝙ duo instantia temporis sibi succedant sine tēpore intermedio: ⁊ multo magis impossibile est ꝙ duo instantia tēporis sibi succedāt: ⁊ cum tota successione sua sint in vno ⁊ eodē tēporis instāti. Patet igif ꝙ puerilia sint oīa que isti dicūt in positione sua. ¶ Sed forte vellet aliquis istos excusare per ea que ipsi vltimo adiungunt quādo dicunt ꝙ impossibile est tempus componi ex instantibus: ⁊ motum componi ex mutatis: ⁊ per consequens impossibile est ꝙ sit motus grauiū vel leuium in vacuo. Sed per h verba nullam possunt habere excusationem. Est.n. omnino falsum ꝙ tempus componeretur ex instātibus: ⁊ motus ex mutatis: si graue descenderet in vacuo: cuius declarationem non oportet sumere: qꝛ satis potest haberi ex predictis. Non debet autē aliquis in proposito me de prolixitate reprehendere: qꝛ istoꝝ pertinacia cogit sepius ad ꝓlixitatē ꝯtrahēdam.

¶ Textus.

¶ Et per se autem cōsiderātibus videbitur vtiq; dictū vacuum: sicut vere vacuū ⁊c.

¶ Lectio.xq. ¶ Qō prima.

Hec post predicta bonuꝫ est inquirere verū vacuum possit esse in natura: ⁊ vt plenius habeatur intellectus eius: queratur primo vtrū ista generātia particularia que sunt in spera actiuorum ⁊ passiuorum possint per suam actionē vacuuꝫ aliquod facere ī vniuerso. Uidetur.n. ꝙ sic; ponamus.n. ꝙ accipiaf aliquod corpus ferreū rotūdū habēs infra suū ambitum cōcauitatem plenaꝫ aere: nō tñ habens aliquod foramen per ꝙ: vel aer exeat: vel aliquid aliud possit ingredi ad concauitatem eius: ⁊ ponatur tale corpus in fundo maris. Quia enim talis locus est corruptiuus aeris: non poterit aer supradictus semper conseruari: sed corrumpetur quandoq; ⁊ mutabitur in aquam. Est autem minoris quantitatis aqua ex aere generata ꝙ aer qui conuersus est in aquam: propter id ꝙ ex decē pugillis aeris non generatur nisi vnicus pugillus aque: quia igitur minor quātitas minꝰ occupat de spacio: non poterit aqua ex aere illo in concauo ferri generata totam cōcauitateꝫ ferri occupare: ⁊ quia positum est in ferro non esse aliquod foramen per quod corpus aliquod possit ingredi interius: videtur consequi necessario ꝙ pars aliqua illius concauitatis remanebit vacua: ⁊ sic per mutuam elementoꝝ actionē poterit poni vacuū in vniuerso.

Ad istam qōnem simpliciter dicēdū est ꝙ per actionem nullius particularis generātis potest esse vacuū. ¶ Ad cuius intelligētiā considerandum est ꝙ omnia q̄ sunt in spera actiuorum ⁊ passiuorum a generante vniuersali: ꝙ est celuꝫ ipsa omnia circundās: cōcurrūt naturaliter. Et quia eiusdem est aliqua connectere ⁊ ipsa trahere ad connexioneꝫ atq; agere ad h ꝙ non cadat intra ipsa discussio: necessarium est ꝙ ipsuꝫ vniuersale generans agat naturaliter ad impediendum discussionē in spera actiuorum ⁊ passiuorum. Quia igitur vacuuꝫ discussionem ⁊ ablationem connexionis ponit: necessarium est ꝙ ex actione naturalis vniuersalis agentis a spera actiuorum ⁊ passiuorum omnis vacuitas tollatur. Et quia agēs naturale agit toto suo posse: concludēdum est ꝙ generans vniuersale ꝙ est agens naturale toto posse suo agat ad impediendum esse vacuuꝫ in spera passiuoruꝫ. ¶ Hoc igitur viso vlterius considerānduꝫ est ꝙ quandocunq; duo agentia se extendunt in virtute: ita ꝙ virtus vnīꝰ est multo potētior ꝙ virtꝰ alterīꝰ si vnū ipsoꝝ agat ad vnū ⁊ reliquū agat ad ꝯriū: illud ꝓueniet ad ꝙ agit toto suo posse agens ꝙ est potentius in virtute. Est autem vniuersale generans omnimode transcendens in virtute oē generās particulare: ⁊ agit toto suo posse ad impediendum vacuum. Quantūcūq; ergo generantia particularia: que sūt in virtute valde debilia respectu eius: agerent ad ponendum vacuum nunq̄ tamen ipsum per suam actionē ponere valebūt nisi contingeret particulare generans superare virtutē vniuersalis generātis: ꝙ esse non potest.

Et preterea instrm non potest agere nisi ad h tantum ad ꝙ mouetur ab agente principali. Generans autem particulare se habet ad generans vniuersale: quemadmodum instrumentuꝫ ad agens principale: cuius ratio est: quia sicut instrumentum agit in virtute agentis principalis: sic etiam generantia particularia agūt in virtute vniuersalis agentis. Ad id ergo agit naturale generans particulare ad ꝙ mouetur ab vniuersali generante: quia ergo vt predictum est generans vniuersale toto suo posse agit contra positionem vacui: ad h idem oportet ꝙ moueat particulare generans: ita ꝙ sm h non solū ex actione particularis generantis nō potest prouenire vacuū sed nec ēt ista particularia generantia ⁊ naturalia possunt vllo modo agere ad positionē vacui.

Ad argumentum ergo ī cōtrariuꝫ potest ꝑmo responderi ꝙ idcirco aqua generata ex aere est minoris quantitatis ꝙ aer: quia est magis densa. Sed tunc per virtutem primi generantis vndiq; diffusam aqua generata ex aere teneretur in tota raritate: in qua fuisset raritas aeris corrupti ita ꝙ secundum h non esset maior quantitas vnīꝰ ꝙ alterius. Uel etiam secūdo respōderi potest ꝙ non ꝑpsset ferrum: ita densuꝫ dari ꝙ non esset porosum: ⁊ per tales poros virtute primi generantis: a que maxima est: aqua vaporabiliter traheretur ad intrinsecam concauitatem: nec sineret vllo modo ibi esse aliquam vacuitatem.

¶ Qō secunda.

Secundo dato ꝙ per actionem particularis agentis non pōsit vacuum poni in spera actiuorum ⁊ passiuorum: posset aliquis querere vlterius vtruꝫ h possit fieri per actionem alicuius intelligentie create: videf.n. ꝙ sic: ponamus enim ꝙ sit aliquis lapis ita magnꝰ: ꝙ sit cue tota lombardia: quia angelus ipsum subito confringat in duas partes: ⁊ insimul incipiat mouere ⁊ moueat equaliter partem vnam ab alia secundum omnia extrema. Hoc supposito statim videtur sequi vacuum. Quia enim lapis ille continuus erat: non potest in eius medio fuisse aer qui in separatione partium incipiat occupare ⁊ occupet spatium ꝙ cadit intra partes illas. Sed si aer aliquis debet ibi poni: oportet ꝙ ab extra spatium ingrediatur. Talis autem aer veniens ab

extra

extra non potest ab extremo spatij ad centrū venire: nisi prius tempore deueniat ad signum magis proximū extremo spatij: igitur vacuum erit ante q̃ aer deueniat ad ipsum centrum.

Ad istam q̄onem dicendum videtur sine preiudicio melioris sniē q per actionem nullius intelligentie create potest poni vacuitas in vniuerso. ¶ Ad cuius euidentiā considerandū est q vniuersum totū vnū est propter vnitatem principij: sicut ponit Plato in Thimeo: ⁊ sicut haberi potest ab Aristo. in duodecimo metha. Uerum est autem q non sit tanta vnitas in vniuerso quāta est in principe: quia effectus anologus nō adequat vnitatem ⁊ perfectionem cause: vnde in principe est vnitas essentie: in vniuerso vero nō est vnitas sentie: sed vnitas connexionis: ⁊ sicut ab ipso principe supremo est totum vniuersum: sic etiam a suprema vnitate talis principij est vnitas tota ipsius vniuersi. Unitas consistit in triplici connexione: quia in connexione ordinis naturarum: in connexione influentie: ⁊ in connexione situum. Connexio siquidem ordinis naturarū est in vniuerso inquantum inferior natura per suum supremum inuenitur immediate attingere infimū superioris: vt videatur inter vtramq naturam nullam aliam posse esse mediam: que sit inferior superiore ⁊ altior superiore.

Et idcirco ait magnꝰ dionysius q deꝰ coniungit fines primorum principij secūdorum idest infima superiorum supremis inferiorum. Est etiam in vniuerso connexio influentie: inquantum semper superiora que sunt magis in actu influūt in inferiora que sunt magis in potentia: quemadmodum corpora celestia vndiq influunt per totam speram actiuorum ⁊ passiuorum: ⁊ intelligentie influunt supra celos ⁊ supra intelligentias inferiores influūt intelligētie superiores. Ulterius est etiam in vniuerso corporeo ⁊ connexio situum inquantum corpora sunt ita situ sibi connexa q nulla duo corpora possūt inueniri inter que cadat aliqua vacuitas: sed vel sunt se immediate in situ contingentia ⁊ vel mediante corpore implente totū spatium q cadit inter ipsa. In hac ergo triplici connexione consistit vnitas perfecta totius vniuersi deriuata: vt predictum est: a perfectissima ⁊ suprema vnitate principij: ⁊ in ea optima dispositio vniuersi cōsistit: vnde quia entia non volunt disponi male: vt dicitur in duodecimo methaphysice: necesse est q omnia naturaliter affectent ⁊ prosequantur talem vnitatem. Ex his autem omnibus apparet euidenter q nulla intelligentia creata potest per suam actionem ponere vacuum in vniuerso. Perfectio enim ipsius vniuersi non est in potestate alicuius sue partis: ⁊ omnis intelligentia creata pars est vniuersi. Unde non potest ipsa perfectionē vniuersi tollere: nec per consequens vnitatem in qua eius summa perfectio consistit. Tolleret autem necessario dictā vnitatem si faceret vacuū: quia in vnitate triplicis cōnexionis: vt predictum est: inuenitur optima dispositio vniuersi. Per vacuum autem tollitur connexio situū sicut per se notū ē. Tollitur etiam per vacuum connexio influentie: Non enim corpora superiora influunt in totam speram passiuorum nisi per virtutem suam diffusam per totam talem speram. Sed si esset vacuum possz siquidem deferri talis virtus vsq ad extremitatem corporis contiguam cum extremitate vacui: sed inde vlterius non posset deferri ad partem contiguam cum opposita vacui extremitate: quia cū talis virtus fieret in vacuo esset pro tunc sine subiecto q est impossibile: quia vacuum non est ens: ⁊ nō ens non potest subiectum esse alicuius accidentis. Si autem dicatur q corpus circūstans vacuum vndiq a circumferentia circumstante influentiam reciperet: patet q propter hoc nō tollitur argumentum: quia ad minꝰ dicere oportet q nō tota spera influeret directe supra quamlibet partem illius circumstantis corporis: ⁊ per consequens per se non saluaretur totaliter in vniuerso connexio que est secundum influentiam. Dicendum est ergo q talis vnitas perfecta in vniuerso prouenit ab vnitate ⁊ bonitate principij. Et quia nulli creature bonitas ⁊ vnitas principij submissa est nulla creatura potest per suam perfectam vnitatem tollere ab vniuerso q est regnū rectum ⁊ dispositum per ineffabilem principij gl'iosi prouidentiā: ⁊ ideo nulla creatura quantumcumq excellens potest per virtutem suam in vniuerso inducere aliquam vacuitatem.

Ad argumentum ergo dicēdum ē q lapis ⁊ angelus possunt accipi dupliciter: quia vel secūdum se vel in ordine ad vniuersum cuiꝰ sunt partes. Et primo quidem modo nihil videt' prohibere q angelus possit partes lapidis seiungere citius q̃ inter eas fiat corpus aliquod. Sed secundo modo angelus hoc facere non potest quia angelus pars vniuersi cum sit non potest optimā eius dispositionem tollere: immo quia entia non volunt disponi male: non lapis solum: sed ipse cū toto vniuerso habet rationem resistentis ad separationem vacuū ponentem. Unde secūdum hoc non posset sic cito lapidē a summo vsq deorsū confringere angelus q non eque cito fieret ex confractione lapidis generatio aeris in tota fractura illa a summo vsq deorsū: precipue cum virtus generantis per totum sit diffusa.

¶ Q̄ō tertia.

Tertio dato quod vacuū nō possit fieri per actionem alicuius creature posset dubitare aliquis vtrum possit fieri per virtutē prime cause: videtur enim q non: q2 dictum est q vnitas vniuersi est ab vnitate principij: sed nō pōt pricepꝰ sūmꝰ tollere vnitatē suā: igit' nō potest etiam tollere cōnexionem ab vniuerso.

Ad istam q̄onem simpliciter dicēdum est q prima causa per suam virtutem posset inducere vacuitatē. Agens enim naturale nō habet dominium sui actus. Unde sic agat q nō potest nō agere. Et propterea generās vniuersale q est agens naturale: sic agit ad cōnexionem inferiorum: q ad ipsam nō agere nō potest: agēs autem voluntarium liberum est in agendo: ⁊ maxima libertas est in primo pricipe: ⁊ propterea sic agit corporum connexionem q posset eam non agere si vellet. Unde posset ab omnibus que in spera passiuorum sūt esse penitus subtrahere absq eo q ipsū tolleret ab his que sūt in spera orbium celestiū: q2 nō necessitate: sz voluntate libera īfluit esse quibus vult.

Ut autem ex his aliquid accipiamus vtile ad supradicta: ponamus q deus sicut facere potest de potentia absoluta: ita faciat scissionem in aere: ⁊ partium eiꝰ distātiam sine vllo interueniente corpore ad occupādū spacium cadens inter ipsa: ⁊ postea dimittat aerem in potestate naturalis agentis: cuius virtutem ligare potest ne agat nisi cum sibi qui est eius facere placuerit. Cum ergo naturale generans habeat naturaliter hoc inferiora propellere ad connexionem: transmittet necessa

rio aerem circũstãtem ⁊ diffundet totaliter per spaciũ ꝙ ponebatur vacuum.

Debemus enim imaginari ꝙ corpus celeste se habeat non solum ad modum magnetis attrahentis: sꝫ etiam ad modum propellentis ferrũ. Vterqꝫ enim magnes inuenitur: ⁊ vterqꝫ mouet ferrum: vel trahendo: vel propellendo in distantia illa ad quã virtus propria diffunditur: virtus autem corporis celestis diffusa est in omnibus corporibus que sunt in spera passiuorum: ⁊ idcirco omnia potest trahere ⁊ propellere ad connexionem. Vnde aer vacuum circũstans: si esset propelleret ab orbe vsqꝫ ad centrum spacij: non autem attraheret eo modo quo fit attractio in pleno: sicut patet considerãtibus: propter id ꝙ vacuum aliquid demit de perfectã connexione: que est secundum influentiam: talis autẽ propulsio faceret motum aeris per spaciũ. Et quis dabit ꝙ non subito etiam in instanti aer ab extremo spacij fieret in centro: vnde patet ꝙ non est dicendum motũ grauium ⁊ leuium in vacuo si fieret: sicut fieri a deo potest esse in instanti.

Ad argumentum ergo dicendũ est ꝙ ab vnitate principijs procedit non necessitate naturali: sed volũtate libera vnitas connexionis vniuersi: ⁊ ideo non sequitur ꝙ si non potest a se auferre vnitatem: non posset cõnexionem tollere ab vniuerso.

¶ Qõ quarta.

Quarto dato ꝙ deus faceret vacuum queratur vtrũ sequeret̃ accidẽs esse sine subo.

Ad hoc dicit commentator ꝙ cũ vacuum dicat trinã dimensionem: ⁊ trina dimensio sit quantitas: si esset vacuũ esset predicamentũ quantitatis separatũ a substantia.

Alij autem dicunt ꝙ cũ trina dimensio sic de consideratione mathematici essent tunc mathematica secũdũ esse a nõlib⁹ qualitatibus se iũcta.

Alij vero dicunt ꝙ vacuum si esset non solũ non poneret dimẽsionẽ aliquã: sed et nõ poneret extremoꝝ aliquã distãtiã: ita ꝙ si corpora que sũt intra celũ ⁊ terrã tollerentur: tolleretur statim secũdũ eos ois distãtia celi a terra: ⁊ per cõsequens celum coniungeretur terre.

Sed hec omnia videt̃ esse friuola: vacuum enim non ponit realem dimensionem: sed imaginatam solum: ⁊ idcirco si esset: non ideo esset res quantitatis sine substantia nec res mathematica nisi imaginata solum sine materia sensibili. Non tolleretur etiam propter h̃ extremorum distantia: ⁊ tunc vacuum nec realem: nec imaginatam dimensionem ⁊ extensionem poneret: ꝙ falsum est. Non enim in puncto potest esse dimensio ⁊ extensio nec realis: nec imaginata: vacuum autẽ ponit trinam dimensionem imaginatam secũdum ꝙ corpus in spacio receptum trinam dimensionẽ realr habet.

¶ Textus.

¶ Sunt autem quidam qui per rarũ ⁊ densum opinant̃ manifestũ esse ꝙ sit vacuũ ⁊c.

¶ Lectio. xiij. ¶ Qõ prima.

Hic posset aliqs dubitare vtrũ in corporibus proueniat raritas ex vacuitate: videtur enim ꝙ sic: i. vt. n. esse in illo cui⁹ ptes magis distãt: sed maior distantia non videtur posse intelligi: nec minor vbi partes immediate sibi coniungantur. Si ergo partes densi immediate coniungerentur: ⁊ partes etiam corporis rari: si essent immediate sibi cõiuncte: non posset poni vtrum maior esset distantia partium in raro ꝙ in corpore denso. Quia ergo h̃ friuolum est: videtur necessario ponendum ꝙ partes corporis rari: que magis distant: nec habent corpus extraneũ intra se vicinum habeãt intra se spaciũ aliquod vacuũ ⁊ per consequens insensibile. Sensibiles enim qualitates in vacuo esse non possunt: nec distantia corporum intelligi potest: nisi intelligat̃ spaciũ vacuũ aut plenũ.

Ad istam questionem põt satis apparere ratio ex predictis. Constat enim ꝙ aqua est magis rara ꝙ̃ terra: ⁊ tamẽ propter sui fluxibilitatem minus patitur intra partes suas aliquod spaciũ ꝙ̃ terra que non est ita fluxibilis. Vnde satis euidens videtur ꝙ non est ponẽda raritas in aqua maior ꝙ̃ in terra: quia intra partes suas habeat plurima foramina vacua aut plena extraneo corpore: que tamẽ terra non habet: immo secũdũ rei veritatem pauciora talia foramina patitur intra se.

Et preterea iam ostensũ est ꝙ natura vniuersitatis non patitur vacuum: ⁊ per consequens raritas in corporibus esse nõ potest propter aliquam vacuitatem. Vnde simpliciter dicendum est ꝙ rarum non est propter ipsum vacuum in corporibus: nec densum oppositum raro est propter vacui repletionẽ: sed magis propter quasdam qualitates sub quibus vna ⁊ eadem dimensio nata est stare. Est enim dimensio interminata nata diuersis qualitatibus terminari: absqꝫ eo ꝙ ipsa diuersificetur essentialiter.

Ad argumetum ergo in contrarium dicendũ est ꝙ partes rari non dicũtur magis distantes: quia maior vacuitas cadat intra ipsas ꝙ̃ intra partes corporis densi: quia secundũ veritatem in quolibet corpore continuo siue densum fuerit siue rarum partes inueniunt̃ ad vnũ cõmunem terminũ copulate: ꝙ esse non posset si vacuum nullum caderet inter ipsas: videtur ergo hoc cõtingere: quia forma corpis rari: sicut est forma ignis magis extendit materiam ꝙ̃ forma corporis dẽsi. Maior autem extensio ponit maiorem distantiã extremorum a medio termino continuante partes quantitatis extense: in quo termino ille partes absqꝫ vllo medio copulantur: quemadmodũ si linea terre fieret linea aque non esset minus continua stans sub forma aque ꝙ̃ prius fuisset sub forma terre: ⁊ terra sub forma aque haberet extrema magis distantia a medio terre continuante ꝙ̃ sub forma terre: vnde manifestum est ꝙ raritas non contingit propter vacuum.

¶ Qõ secunda.

Secundo posset dubitare aliqs quomodo materia aq̃ hãt sb̃ forma ⁊ quãtitate aeris nõ accepto aliquo ꝙ prius nõ esset in materia: sic enim ait Aristote. Cũ ex aqua fiat aer eadem materia non accipiens aliquid facta est: videtur enĩ h̃ non esse verũ: quia forma aeris nõ põt simul cũ forma aq̃ eẽntia i mã̃. Est at̃ foĩa aeris in aere. Igitur necessario cum materia transmutatur ex aqua in aere fit aliquid accipiens: sicut formam aeris ꝙ̃ non habebat ante.

Ad istam questionem dicendum ẽ ꝙ in transmutatione ⁊ cõuersione aque in aerẽ est ma

specras

rationē duplicē attendere: quantū ad presens spectat: vnam quidem secundum substantiam: et aliam secūdū densitatem et raritatem: et cuilibet istarum mutationū debetur suum proprium subiectum: quia in mutatione substantiali subiectum est ipsa nuda essentia materie nullo mediante. In mutatione autē rarefactionis non subijcitur immediate nuda essentia materie: propter id ꝙ idē est subiectum transmutationis: et terminorum eius. Terminus autē rarefactionis est ipsa raritas. Unde quia subiectum raritatis immediatū non est nuda materie essentia: necessarium est ꝙ non sit etiā immediatum subiectū rarefactionis. Et quia id ꝙ immediate stat sub raritate est quantitas dimensiua: necessarium est ꝙ ipsa materia mediante natura quantitatis dimensiue sit subiectum rarefactionis. Cum ergo ex aqua fiat aer materia que stabat sub forma aque fit sub forma aeris: quā prius habebat i potētia: et per cōsequens aliquid accipit ꝙ prius actu non habebat: et aliquid perdit ꝙ habebat: accipit enim formam aeris et perdit formā aque. Sed propter h non oportet ponere ꝙ perdat aliquid de essentia sua. vel ꝙ aliquid accipiat de sua essentia: ꝙ ante nō haberet: cū forma nō sit de essentia materie: quin potius illa eadē essentia materie que prius stabat sub forma aque: postea stat sub forma aeris et nihil de sua ēntia perdēs ꝙ haberet prius: nec etiam aliquid de sua essentia accipiens ꝙ prius non haberet. Sicut autem dictum est de nuda essentia materie respectu substantialis transmutationis: sic etiam intelligendum est de natura dimensiue quantitatis respectu rarefactionis. Cum enim de denso fit rarū natura dicte quātitatis: que prius stabat sub densitate fit stans postmodum sub raritate: et per consequens aliquid accipit ꝙ prius actu non habebat et aliqd perdit ꝙ habebat: quia accipit raritatem et perdit densitatem. Sed ob h non cogimur ponere ꝙ perdat aliquid de essentia sua vel accipiat: quia raritas et densitas nō sunt de essentia quantitatis dimēsiue: propter id ꝙ sūt qualitates: et qualitas non est de essentia quantitatis: vnde secundū h illa eadem essentia quantitatis dimensiue: que prius stabat sub densitate: postea stat sub raritate nihil de essentia sua perdēs vel accipiens: sed accipiens et perdens solū qualitates sibi superadditas. Est enim vna et eadem materia contrariorum. Per h autē tollitur satis euidenter positio antiquorum: ponebant enim ꝙ materia non fieret magis densa nisi accipiendo intra partes suas aliquid de essentia dimēsiue quātitatis ꝙ ante non habebat. Et similiter etiam volebāt ꝙ non posset fieri magis rara nisi perdendo aliquid de essentia quantitatis dimensiue ꝙ intra partes suas ante habebat: ꝙ totū ex predictis pz esse falsum.

¶ Textus.

¶ Sicut enim ex frigido fit calidum: et ex calido frigidū: qr eadē est que erant potentia ꝛc.

¶ Qō tertia.

TErtio posset aliquis dubitare vtrū minus calidū fiat magis calidū nullo addito: videtur enim ꝙ non: qr magis calidū habet perfectiorem calorem: perfectior autem calor continens est plures caloris gradus: et per consequēs minus calidū nō fit magis calidū nisi accipiat gradus aliquis caloris.

Ad istam qōnem est dicendum ꝙ huius exemplū de magis et minus calido est inductū a phylosopho ad maiorem intelligentiam eorum que sunt dicta de raro et denso. Et vt videamus huius similitudinis valorē ponamus ꝙ sit corpus aliquod calidum secundum omnes partes suas debiliter tamen: sed crescat in calore ita ꝙ fiat fortiter calidum. Hoc enim posito apparet euidenter ꝙ tale corpus non fit idcirco magis calidum ꝙ̄ erat ante: quia fiat calor in aliqua parte sua que prius calida non esset. Positum enim est ipsum debiliter calidum calorem habuisse in cunctis suis partibus: sed fit in toto magis calidum: propter id ꝙ calor intēditur in omnibus partibus eius. Similiter etiam cum magis calidū fit minus calidum non h ideo fieri oportet: qr fiat pars aliqua frigida que prius esset calida: sed qr calor in omnibus partibus eius remittitur. Et sicut quidem dictum est de magis et minus calido: sic est etiam de raro et denso. Non enim materia fit magis densa: quia intra partes suas fiat essentia quantitatis dimēsiue inter quas fuerit ante vacuitas: sed pot⁹ ipsa materia per totum habet essentiā dimensiue quantitatis et cum ponitur sub forma minus extēdente dimensiuā quantitatem eius fit minus rara: et magis dēsa. Cum vero ponitur sub forma eius dimensiuam quantitatē totaliter magis extendente fit magis rarum: et non ideo: quia ēntia dimensiue quātitatis tollatur ex aliqua eius parte in qua prius fuerat: vt sic dicatur vacuum fieri intra partes corporis. Sicut autem dictum est de raro et denso: sic etiam est intelligendū de magno et paruo raritatem et densitatē consequentibus. Quia enim mā vnā et eandē essentiam quantitatis habens est magis extensa in raro et minus in denso: idcirco inuenitur in raro esse maior et in denso minor: h facit maior et minor extensio in quantitate. Unde sicut calor fit maior aut minor: quia magis aut minus intenditur: et non qr in parte corporis fiat calor in qua antea nō erat aut auferatur a pte corporis in qua erat: sic etiam vna materia cum vna et eadem essentia dimensiue quantitatis fit maior aut minor in quantitate in raro et denso quia sua quantitas extendit magis aut minus: et non quia essentia quantitatis dimensiue auferatur ab aliqua parte eius in qua prius erat: vel etiā fiat in aliqua parte ipsius in qua antea non erat. Quod ergo dicitur minus calidū fieri magis calidum non accipiens calorem intelligendum est non accipiens calorē in parte in qua calorē ante non haberet: et non quasi non sit accipiens gradum intensionis in calore. Et h de vacuo dicta sufficiant.

¶ Textus.

¶ Consequens autē dictis est aggredi de tempore ꝛc.

¶ Lectio. xiiii. ¶ Qō prima.

HIc posset esse dubitatio vtrum tempus sit de numero entium videtur enim ꝙ non per rationes Aristo. quia preteritum et futurum non sunt: et ex eis componitur tempus. Item quia nulla pars temporis est: quia actu de tempore non est nisi nunc: et nunc non est pars temporis: sicut pūctum non est pars linee.

Ad istam questionem dicendum est ꝙ tempus est de numero entium: quia omne continuum est ens: et tempus est quedam quantitas continua: vnde necessarium est ipsum habere rationem alicuius entis. ¶ Et preterea non ens non est mensura entium: quia per mensuram cognoscimus quantitatem mensurati: et non ens non potest esse ratio et principium cognitionis alicuius entis. Cum ergo tempus sit mensura quedam entiū mobilium: oportet de necess

ſitate ipſum eſſe de numero entium.

Argumenta autem facta in cõtrariũ nõ concludunt magis de tempore q̃ non ſit q̃ etiam de motu: q: queadmodũ de tẽpore non accipitur ſimul: niſi nũc q̃ eſt indiuiſibile ⁊ non eſt pars temporis: ſic etiã ⁊ de motu nihil poteſt ſumi ſimul niſi tantũ vnicũ mutatũ eſſe q̃ indiuiſibile eſt: ⁊ non eſt pars aliqua ipſius mot⁹ Sed pp̃ h̃ non oportet q̃ tempus ⁊ motus ſint non entia. Alia e͂.n. entitas permanentiũ: ⁊ alia ſucceſſiuoꝝ q: permanentia habẽt partes fixas ſtantes: ſucceſſiua vero nõ habẽt partes ſtantes: ſed fluentes fluxione cõtinuata per aliquid indiuiſibile vel vnũ cõtinue fluẽs Quia igitur tẽpus ⁊ motus entia ſucceſſiua ſunt nõ dicũtur eſſe: q: partes alique ipſoꝝ ſtent: ſed eo ipſo eſſe dicũtur quo eſt ipſum mobile continue motum vel ipſuȝ nũc indiuiſibile continue fluens.

¶ Textus.

¶ Amplius aũt ipſum nũc quod vr̃ determinare ⁊c.

¶ Q̃õ ſecunda.

SEcundo poſſet aliquis dubitare ꝓpter quã cãȝ nõ ſunt ſimul plura nũc videtur eni h̃ eſſe falſum: nã nũc conſequitur mobile: ſunt autem ſimul plura mobilia: ergo ⁊ plura nũc poterunt eſſe ſimul.

Ad iſtam q̃õnem dicendũ eſt q̃ ſimul plura nũc tẽporis eſſe nõ pñt: huius aũt declaratio eſt: q: ſicut mobile fluẽs ſe habet ad motũ: ſic etiã ⁊ nũc fluens ſe habet ad tempus: mobile aũt fluẽs ſic ſe habȝ ad motũ q̃ dat ſibi vnitatem ⁊ multiplicitateȝ: vnde ſi ponantur ſimul plura mobilia mota: ſtatim in continenti ſimul ponuntur ⁊ plures motus. Conſimili ergo modo: ⁊ ipſum nũc fluens dabit vnitatẽ ⁊ multiplicitatẽ tẽporis: ita q̃ ſi ponantur inſimul plura nũc fluẽtia: erũt de neceſſitate inſimul ⁊ plura numero tempora. Q: ergo nullo modo poteſt eſſe niſi vnũ numero tẽpus: vt infra deo volente ꝓbabitur: pȝ q̃ inſimul non poſſũt eſſe plura nũc fluentia. Eſt ergo ſimul non niſi vnũ numero nũc fluẽs manẽs idẽ ſcȝ rem in toto tempore: diuerſificatuȝ tñ ſm rõneȝ vt infra patebit. Attẽdendũ autem eſt: q̃ ſi ponantur plura tempora: quorũ vnũ ab alio cõtineatur: non propter h̃ erũt plura numero tẽpora: q: pars non ponit numeꝝ cũ toto: ⁊ cõtentũ ad cõtinẽs ſe hȝ: ſicut pars ad totum vnde nõ ponũtur plura numero tempora: ſi dies dicatur eſſe cum nõ eſt hora dici: q: hora dici cũ die in numerũ tẽpoꝝ nõ ponit: cũ ſit quedã pars ipſius. Propter hãc ergo cauſam pħs aũt q̃ non poſſunt ſimul duo eſſe aliq̃ tẽpora: niſi vnũ ipſorum contineat reliquum.

Ad argumẽtum ergo in cõtrariuȝ dõȝ eſt q̃ nunc ſic ſequitur mobile q̃ tñ nõ multiplicatur ob multiplicationem eius: ſicut etiam tempus ita ſequitur motuȝ q̃ non multiplicatur ad multiplicationẽ motuum.

¶ Textus.

¶ Quid autem eſt tẽpus: ⁊ que natura ipſius ſimiliter ⁊ ex traditis immanifeſtum eſt.

¶ Lectio. xv. ¶ Q̃õ prima.

HEc primo poſſet aliq̃s dubitare vtrũ ſi eẽnt plures primi motus oporteret ponere plura eſſe tẽpora: videtur enim q̃ ſic: q: multiplicato ſubiecto: neceſſe eſt multiplicari accidẽs. Cũ ergo primus motus ſit ſubm̃ temporis: neceſſe eſt multiplicato motu multiplicari etiam ⁊ tempus.

Ad iſtam q̃õnẽ pȝ q̃d ſit dõm ſm intentionẽ Ari. arguit eni cõtra ponẽtes tẽpus eẽ motũ primũ: q: ſi eẽnt plures celi eẽnt pl'es mot⁹ primi: nec tñ eẽt niſi tñ vnũ tp̃s: ⁊ ex h̃ reputat ꝓbatũ q̃ tẽpus nõ idẽ ſit q̃ motus. Vult ergo Ariſt. q̃ tẽpus nõ multiplicaretur ẽt ſi fieret primorũ motuũ multiplicatio: hui⁹ aũt demõſtratio eſt: q: cum tẽpus ꝓueniat ex ipſo nũc ↄtinue fluẽte: impoſſibile eſt ipſum eẽ multiplex ſi nũc fluẽs nõ ſit niſi vnũ. Nũc autem ita eſt q̃ ſi eſſent plures celi ⁊ plures mũdi ⁊ plures primi mot⁹: nõ eẽt niſi tantũ vnũ numero nũc fluẽs: cuius declaratio eſt: q: ſi duo motus circulares ſimul fierent ⁊ ſimul finirentur vnus quidem in h̃ mũdo ⁊ alius in alio: dicerentur fieri ambo in vno ⁊ eodẽ numero tẽpore vnde manifeſte apparet q̃ cũ multitudine celoꝝ mũdorũ ⁊ primorũ motuũ maneret vnũ tñ numero nũc fluens ⁊ per ↄñs vnũ tãtũ tẽpus eẽt ⁊ nõ plura: nõ.n. dicit aliq̃s fieri in pluribus tẽporibus que ſimul ſiũt: ſed in vno ⁊ eodẽ: vñ pȝ q̃ tam cõtra pħm q̃ cõtra veritatẽ eſt q̃ dicũt aliqui q̃ ponũt q̃ ſi eẽnt plures primi motus eſſent plura tẽpora. Dicẽdũ eſt ergo q̃ ſi tẽpus ⁊ mot⁹ prim⁹ idẽ eẽnt: tam ſecũdũ rẽ q̃ ſecũdũ rõnẽ: neceſſario multiplicato vno multiplicaretur etiã ⁊ reliquũ: nũc aũt: q: ſcõm rationẽ differũt: nõ e͂ſt neceſſariũ q̃ multiplicato ſimul motu primo multiplicetur ſimul: primo etiã ⁊ tẽpus: ſicut habet infra declarari.

Ad argumentum ergo dõm ẽ q̃ tẽpus ſecũduȝ ſuã rõnẽ formalẽ cõpletã nõ eſt in motu ſine aĩa: ⁊ ideo nõ opȝ q̃ multiplicetur pp̃ ſolã multiplicationeȝ motus.

¶ Textus.

¶ At vero ſine motu tempus eſt ⁊c.

¶ Q̃õ ſecunda.

SEcundo poſſet aliquis dubitare pp̃ id q̃d tẽpus nõ ꝑcipitur nõ ꝑcepto motu: videtur.n. nũc h̃ eſſe neceſſariũ: q: cognitio mẽſure nõ depẽdet ex cognitione menſurati: ſed magis e conuerſo. Tẽpus aũt eſt mẽſura mot⁹ ſȝ cognitio tp̃is nõ vr̃ depẽdere ex cognitione motus.

Ad iſtam q̃õnem dõm eſt q̃ tẽp⁹ ꝑcipi nõ poteſt nõ ꝑcepto motu: cui⁹ rõ eſt: q: tẽpus ſm ſuã rõnẽ ponit quãdã morã ſucceſſiuã: mora aũt ſucceſſiua ↄtinua ſucceſſione ꝑcipi nõ põt niſi ipſa ſucceſſio cõtinua ꝑcipiatur Cõtinuã aũt ſucceſſionẽ eſt impoſſibile ꝑcipere nõ ꝑcepto motu: vnde apparet euidẽter q̃ tẽpus ꝑcipi non poteſt niſi motus ſit ꝑceptus.

Ad argumentum ergo dõm ẽ q̃ tẽpus nõ ſolũ eſt mẽſura motus: ſed eſt ẽt idẽ realiter cuȝ motu: ⁊ ideo ſine ꝑceptione ei⁹ ꝑcipi non põt: quemadmodũ etiam mẽſura lõgitudinis non ꝑcipitur niſi ꝑcipiatur lõgitudo: q: ſm rẽ mẽſura lõgitudinis a lõgitudine nõ differt cũ longitudo longitudine mẽſuretur. Similiter ẽt nõ ꝑcipitur menſura vnitatũ nõ ꝑcepta vnitate: q: vnitas eſt vnitatum propria menſura.

¶ Textus.

¶ Accipiẽduȝ aũt q̃ñ querimus quid ſit tempus ⁊c.

¶ Lectio. xvj. ¶ Q̃õ prima.

HEc primo poſſet aliq̃s dubitare vtrũ tẽpus ſit idẽ q̃ motus: videtur .n. q̃ ſic. q: vnũquodq; mẽſuratur aliquo ſui generis. Cũ ergo motus mẽſuretur tẽpore: videtur dicẽdũ q̃ tẽpus ſit de genere motus: ⁊ per ↄñs q̃ mot⁹ ⁊ tẽpus ſint idem.

Ad iſtam

Ad istam qõnem ẽ dõm q tẽp⁹ ⁊ mot⁹ sit idẽ realr sed differũt fm rõnẽ. Qȯ aũt idẽ sint realr appet ex ꝓductis. Dictũ est.n. q tẽpus est cõtinuũ qddã successiuũ: cõstat aũt q fm rõnẽ nihil est cõtinuũ successiuũ: cui⁹ res nõ sit res mot⁹ ꝑꝑ id q ipsa cõtinua successio: mot⁹ est. Tẽpus igit̃ fm rẽ nõ est aliud a motu: vez est tamẽ q ab ipso fm rõnẽ differt. Nã si in re motus attẽdam⁹ ad solã cõtinuã fluxionẽ ei⁹: nõ habebim⁹ ex h rõnẽ tẽporis: qz talis rõ nõ cõsistit in h q est cõtinuã fluxionẽ eẽ. Et qz ipsa cõsistit in rõnẽ mẽsure talis fluxionis: ꝑꝑ id q rõ tẽporis ẽ: vt sit mẽsura mot⁹: idcirco si i re mot⁹ attẽdam⁹ ad talẽ rõnẽ hẽbimus statim rõnez tẽporis. Hec aũt in ꝓsequẽdo melius patebũt. Eo igitur ipso quo i re mot⁹ attẽdẽdo ad solã cõtinuã fluxionẽ habemus motus rõnẽ ⁊ nõ tẽporis: sed hãc habemus attendẽdo in tali fluxione ad ipsam ei⁹ mẽsurationez: pz euidenter q tempus ⁊ motus idem sunt secundum rez: sed secundũ rationem differunt.

Ad argumentum ergo in cõtrarium pz rñsio q tẽpus nõ est aliud fm rẽ a genere mot⁹: nec a motu: vt dictũ ẽ: ⁊ h suffic̃ ad h q eẽ possit ꝓp̃ia mẽsura eius.

¶ Qȯ secunda.

SEcundo posset aliquis dubitare: quare tẽpus nõ cognoscit̃ ⁊ ꝑcipit̃ esse per vnũ nũc: vr̃ eni istud eẽ falsum: qz ꝑcipiẽdo nũc ꝑcipim⁹ tẽporis finẽ ⁊ ꝓncipiũ. Sed ꝑcepto tẽporis ꝓncipio: vr̃ q ꝑcipiam⁹ de necessitate tempus. Igitur vnum nunc percipiendo ipsum tempus possumus percipere.

Ad istam qõnem est dñz q vniuersaliter vnico tñ indiuisibili ꝑcepto eẽ nõ est necessariũ ꝑcipere tñ ꝯtinuum existere: cui⁹ rõ est: qz ex eo q determinam⁹ priuationẽ eẽ nõ est necessariũ q percipiam⁹ ⁊ determinemus eẽ hitũ ei oppositũ. Indiuisibile aũt ponit priuationez diuisibilitatis: ⁊ ꝑ ꝯñs ꝯtinue q̃titatis: ⁊ idcirco ex apprehẽsione vni⁹ indiuisibilis nõ possum⁹ determinare tãtã ꝯtinuã q̃titatẽ eẽ. Quia igit̃ nũc dicit qd idiuisibile ⁊ tẽpus dicit qd cõtinuũ: pz euidenter q ex apphẽsiõe vni⁹ nũc tñ nõ determinam⁹ q̃titatẽ tẽporis. Possumus aũt h facere apprehẽdendo duo nũc extrema ⁊ distãtiã mediã que cadit intra ipsa. Sicut.n. apprehẽdẽdo duo pũcta: ⁊ ipsoꝝ mediã distãtiã ꝑcipimus ⁊ determinamus q̃titatẽ linee: ꝑꝑ id q intra pũcta non cadit nisi linea: sic ẽt ꝑcipiẽdo duo nũc extrema: ⁊ ipsoꝝ mediam distãtiã: ꝑcipimus ⁊ determinam⁹ q̃titatẽ tẽporis qz iter ipsa nũc mediũ per se nõ cadit nisi tẽpus: h autẽ optime facit ad id q Ari. vult ingrere. Inuestigat.n. q tẽpus dz numerus ⁊ mẽsura eẽ: vult aũt ois mẽsura eẽ qd certũ ⁊ determinatũ. Tẽpus aũt certũ ⁊ determinatũ nõ facit: vt dictũ est: apphẽsio vni⁹ nũc: i sed duorũ. Igit̃ apphẽsio duoꝝ nũc ⁊ medie distantie facere põt: vt demus tẽpori rõnẽ mẽsurãtis: ⁊ qz h tẽpus cuz sit aliqd finitũ: ⁊ ad duo extrema terminatuz põt a motu multipliciter excedi: necessariũ est q ipsum fm quãtitatis sue replicationẽ mẽsuret totũ talẽ motũ excedentẽ. Replicatio aũt: qz numerationẽ ponit: dat tẽpori rõnẽ numeri: ⁊ ꝓpterea df q tẽpus est nũerus motus.

Ad argumentum ergo i cõtrariũ videt̃ dicendũ q lz ꝑcepto tẽporis principio percipiamus ex ꝯñti tẽpus: nõ tñ certificamus: ⁊ determinam⁹ per h ipsum ⁊ q̃titatẽ eius: sicut dictũ est. Cũ.n. percipit̃ nũc inchoans fluxionem percipitur quodãmodo ex consequenti fluxio: sed nõ tãta nec determinata ⁊ certa: verũ est aũt q si nũc ꝑcipiat̃ simpliciter: vt qd idiuisibile est: nõ percipit̃ tũc tẽpus aliqȯ determinatũ vel interminatuz: bñ tñ percepto ipso: vt est ꝓncipiũ tẽporis: ꝑcipit̃ aliq̃liter ⁊ tẽpus cuius principiũ ponit̃: lz ex h tñ quantitas temporis: vt dictum est: terminari nõ possit.

¶ Textus.

¶ Hoc.n.est tẽpus: nũerus mot⁹ fm prius ⁊ posteri⁹.

¶ Qȯ tertia.

TErtio posset aliqs dubitare vtrũ cõuenienter dicat̃ q tẽpus est numerus: videt̃ eniz q nõ: qz numerus est quantitas discreta: ⁊ tempus est quantitas continua.

Ad istam qõnez dicũt aliqui q tempus duo claudit in se: vnũ qdẽ sicut mãle: ⁊ h ẽ mot⁹: ⁊ aliud sicut formale ⁊ h est quedã discretio numeralis. Et rõne qdẽ ei⁹ q in ipso est mãle ipsum tẽpus est cõtinuuz. Rõne vero eius q est in ipso formale ipsum est qd discretuz. ¶ Sed ista rñsio dubitationẽ non tollit: qz cũ mãle in tẽpore: vt dicũt: sit motus: si solũ rõne mãlis tẽpus qd continuũ est nõ erit bene dictũ q tẽpus: sed q mot⁹ est q̃titas continua. Itẽ tũc tẽpus nõ per se: sed per accñs dicet̃ qd continuũ eẽ: qz que alicui attribuuntur rõne mãe sunt sibi attributa ꝑ accñs. Dñz est ergo alir: vz q duplex numerus est: vn⁹ qdẽ: cui⁹ ꝑtes nõ dicũt cõtinuas q̃titates: sed magis simplices ⁊ idiuisibiles vnitates: qualis est numerus simplex: ⁊ iste ẽ simplr q̃titas discreta ⁊ non cõtinua. Ali⁹ aũt numerus est: cuius ꝑtes nõ sunt simplices ⁊ idiuisibiles vnitates: sed magis quedã cõtinue q̃titates: qualis est numerus decẽ palmoꝝ: qui ex decẽ palmis cõponit̃: sicut ex ꝑtib⁹. Quilibet.n. palmus ponit cõtinuã q̃titatẽ. Talis ẽt numerus est tẽpus: cui⁹ ꝑtes sunt pri⁹ ⁊ posteri⁹ que nõ idiuisibilia sũt: sed ꝯtinua. Et qz q̃libet ps tẽporis est ꝑ se ⁊ essentialiter tẽpus pz q ꝯgrue dicitur tẽpus essentialiter eẽ q̃titas ꝯtinua lz aliquo mȯ hẽat rõnẽ discreti: vt infra patebit.

¶ Qȯ quarta.

QVarto posset aliqs dubitare vtrum prius ⁊ posteri⁹ posita in diffinitione temporis sint ea que sũt tẽporis: videt̃ eniz q sic: qz per suũ primũ ⁊ secũdũ tẽpus mensurat priorem motũ ⁊ posteriora. Et eo ipso quo dicitur esse numerus motus secũdũ prius ⁊ posterius: videtur q prius ⁊ posterius recta in eius diffinitione ponatur.

Ad istam qõnez dñz est q nõ sunt pri⁹ ⁊ posterius tpis q̃ i ei⁹ diffõne ponũtur: cui⁹ rõ ẽ: qz pri⁹ ⁊ posteri⁹ tpis diffiniũtur ꝑ tpe: sicut diffiniũtur ꝓpria ꝑ subz. Si ergo tẽpus ẽt diffiniret̃ ꝑ ipsa eẽt diffinitio circularis ⁊ incõueniẽs. ¶ Et ꝓterea diffinitio dz dari ꝑ priora ⁊ nõ ꝑ posteriora: pri⁹ aũt ⁊ posteri⁹ tpis posteriora sũt tpe: sicut ꝓprietates nãliter posteriores sunt subo: nõ ergo tẽpus dz diffiniri per ipsa: sed per prius ⁊ posterius i motu: q̃ priora sunt tẽpore: ab eis eni causat̃ in tẽpore prius ⁊ posterius: sicut vult phs in lr̃a: dñm est igit̃ q prius ⁊ posteri⁹ tẽporis nõ diffiniũt tẽpus: sed ꝑ tẽpus diffiniũtur. Diffiniunt aũt tẽpus prius ⁊ posterius in motu: ⁊ ista vlterius determinantur per prius ⁊ posterius in magnitudine.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendũ est q tẽpus dr̃ nũerus mot⁹ fm pri⁹ ⁊ posteri⁹ i motu

propter id ꝙ motum totum mensurat mēsurando ⁊ numerando priorem ⁊ posteriorem partem eius.

¶ Textus.

¶ Et sicut motus semper aliud: sic ⁊ tempus ⁊c.

¶ Lectio. xvij. ¶ Q̄ō prima.

Vtca que hic de ipso nūc tanguntur melius intelligantur. queratur primo vtrum nunc temporis idem sit cū nunc eternitatis: videtur enim ꝙ sic: quia sicut se habet vnitas ad numerū: sic se habet ⁊ nunc ad ea quorum est. Sed vnitas secundum formalem rationem eadem est omnium numerorum: igitur ⁊ nunc omnium mensuratū secundū rationem formalem idem erit.

Ad istam qōnem est dicendū ꝙ nūc tēporis nō potest idem esse cum nunc eternitatis. ¶ Ad cuius intelligentiam considerandum est ꝙ eternitas cuū ⁊ tempus sunt rerum mensure secundum earum esse: ⁊ q2 mensura debet esse vnigenea mensurato f̄m phylosophum in decimo methaphysice: necessarium est ꝙ secū dum modū diuersum essendi ipsarum rerum ipse tales mensure diuersificētur. Modus enī essendi triplex in tota vniuersitate rerum inuenitur: vnus quidem qui īmutabilitatem ponit tam actu ꝙ̄ potentia: q̄lis est modus essendi prime cause que in suo esse nullam omnino mutationem pati potest: propter id ꝙ omnis mutatio est propter defectū ⁊ indigentiam alicuius: que non cadunt in esse prime cause cui nihil potest deficere nec in posterum aliquid accrescere. Est enī simplicissimum: ⁊ omnis perfectionis contentiuum. Et mensura quidem ei9 dicitur eternitas que simili modo tota simul est omni successione carens non perdens aliquid in preterito nec aliquid expectans in futuro: propter id ꝙ mensurā oportet proportionari mensurato. Alius autem modus essendi rerum est immutabilis quidem actu: sed mutabilis in potētia: qualis est modus essendi intelligentiarum creatarum: quarū esse est fixum stans immobile secundum actum: solidatum quidem munere alterius Nam totum suum esse accipit simul intelligentia a deo a principio pductionis sue: ideoq3 postea retinuit ⁊ semper retinebit sine cremento cum sit simplex ⁊ sine defectu: defectibile tamen est ⁊ deficeret: si causa pria suam influentiam subtraheret. Unde optime dictum est ꝙ ipsum est actu quidem immutabile: sed mutabile potentia: ⁊ mensura eius dicitur euū: ꝙ similiter est totū simul absq3 successione ⁊ mutatione aliqua secundum actum. Tertius autē modus essendi est mutabilis tam secundum potentiam ꝙ̄ secūdum actum: qualis est modus essendi rerum temporalium: que non solum mutari possunt: sed ēt actualiter mutantur: vnde non habēt inquantum huiusmodi fixū stans: sed mobile ⁊ fluens: vñ dictum est supra ꝙ tempus est numerus motus secundū prius ⁊ posterius. Nūc igitur temporis est nūc fluens tam potentia ꝙ̄ actu: sublata autē fluxione ⁊ mutatione: sed non penitus defectibilitate: remanet nunc eui ꝙ est fixum stans totum simul non deficiens: deficere tamen aliquo modo potens: ablata vero vlterius nō solum fluxione ⁊ mutatione: sed ⁊ omni penitus modo defectibilitatis remanet nunc eternitatis: ꝙ est fixum stans immobile non deficiens nec deficere vllo modo valens. Patet igitur quale sit nunc temporis: quia est continue fluens: ⁊ propterea de necessitate a nunc eternitatis differt.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendū est ꝙ sicut numerus essentialis non est numerus accidētalis: sic etiā vnitas essentialis non ab accidentali vnitate differt: vnde non est eadem vnitas cūctorū nūerorū.

¶ Q̄ō secunda.

Secundo posset aliquis dubitare vtrum nunc temporale sit idem realiter cum ipso mobili: videtur enim ꝙ non: q2 diffinitio dicit realitatem diffiniti. Cum ergo diffinitio ipsius nunc alia sit a diffinitione mobilis: videt ꝙ nūc sit alia res ꝙ̄ ipsum mobile.

Ad istam qōnem ꝙ nūc tēporis ⁊ mobile idem sunt secundum rem: sed secundum rationem differunt ⁊ ꝙ idem sint secundū rem de facili apparet. Dictū est enim in questione precedenti ꝙ nūc temporis per hoc differt a nunc eui ⁊ eternitatis: quia ipsum est fluens motum tam potentia ꝙ̄ actu ꝙ de nullo illorum verum est. Constat autem ꝙ nihil est fluens motum potentia ⁊ actu in re preter ipsū mobile. Necessarium est igitur ꝙ nunc temporis non sit res alia ab ipso mobili. Ad videndum autem quomodo ab ipso differat secundū rōnē: attendendum est ꝙ cum mobile sit subiectum motus/ dupliciter sumi potest: sicut ⁊ motus cui9 est subiectum potest accipi duobus modis. Secundum enim duo que in motu possumus attendere ipsū motū possumus accipere dupliciter. Nā in motu possumus attendere ad ipsā continuā fluxionē que ponitur per ipsū: ⁊ ad morā siue durationē talis fluxionis: que quidem duo differunt secundum rationem: sicut potest patere ex his que sunt nobis magis manifesta. Uidemus enī ꝙ in esse hominis est attendere ad ipsā actualitatem que ponitur per ipsum: quia omne esse est quedam actualitas. Est etiam in ipso attendere ad moram ⁊ durationem eius. Differunt autem hec duo ratione: q2 vt in esse attendamus actualitatem ratio eius est ꝙ sit actus ⁊ perfectio ipsius entis. Sed ratio more ⁊ durationis nō est ꝙ sit actus ⁊ perfectio hominis: sed magis ꝙ sit quoddam accidens existentie ⁊ actualitatis eius. Eodem igitur modo intelligendum est de motu. Nam vt attenditur ipsa eius fluxio ratio eius est ꝙ sit actus entis fluentis siue mobilis. Mora vero ⁊ duratio talis fluxionis non est de ratione sua actus rei mobilis: sed secundum suam rationem apparet quoddam discretum fluxionis accidens. Si ergo attendamus ad solam fluxionem continuam que ponitur per motū: damus sibi nomen ⁊ rationem motus: quia ratio motus est ꝙ sit actus entis mobilis. Sed si attēdamus ad ipsā durationem ⁊ moram dicte fluxionis: damus sibi nomen ⁊ rationem temporis: vnde dici consueuit ꝙ tempus est mora motus: cui9 ratio est quia vnumquodq3 mensuratur aliquo sibi vnigeneo: sicut vnitates mensurantur vnitate ⁊ longitudo longitudine: ergo similiter mora motus per moram motus mensurabitur. Quia igitur id ꝙ mensurat motū tempus dicitur. Patet ꝙ conuenienter tempus ponitur esse ipsa mora motus: que nō est tota simul: sed tantū successiue: sicut motus. Sic ita ꝙ patet: quomodo licet tempus ⁊ motus idem sint secundum rem: tamen secundum rationem differunt. Et eodem modo de nunc temporis ⁊ de mobili dicendum est: de mobili possumus loqui dupliciter: inquantum possumus duo attendere in ipso: sicut in motu. Cum enim mobile incipit moueri initiat ipsam continuam fluxionem que est motus. Continua autem fluxio initiari non potest: quin initietur mora eius: vnde manifestum est ꝙ cum mobile incipit moueri initiat continuam

at continuam fluxionem: ⁊ ipsiꝰ etiam moram. Scđm ħ ergo in ipso mobili ad duo possumus attendere: quia ad ħ ꝙ initiat continuam fluxionem: ⁊ ad ħ ꝙ initiat moram propriam ipsius: que quidem duo sic secundū rationem differunt: sicut differūt fluxio: ⁊ mora fluxionis: ⁊ quemadmodum fluxio motꝰ est: ⁊ mora tempus sic etiam res incipiens mouere: inquantum initiat fluxionem: est initians motum: ⁊ inquantum initiat moram fluxionis que est tempus est proprium initiatiuū ⁊ continuatiuum temporis. Proprium autem temporis initiatiuū ⁊ continuatiuum est ⁊ dicitur nūc: ⁊ proprium initiatiuū motus dicitur mobile: ita ꝙ secundū ħ apparet euidenter: ꝙ si in mobili attendamus ad ħ ꝙ incipiat moueri initiat continuam fluxionem attribuimus sibi nomen ⁊ rationem mobilis: sed si attendamus ad ħ ꝙ initiatur propriam moraȝ dicte fluxionis damus sibi nomen ⁊ rationem ipsius nunc: ⁊ sic mobile ⁊ nunc quantumcūꝗ idem sint secundū rem: tamen secūdū rationem differūt.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendū est ꝙ realitas mobilis claudens vnam certam rationē est realitas ipsius nūc: ⁊ claudens non illam eandeȝ rationem: sed aliam: est realitas mobilis: vnde non eodē modo sūpta ē realitas vtriusꝗ: ⁊ ħ sufficit ad diuersificādas ipsoꝝ diffinitiones.

ℭ Qō tertia.

Sed nunc tertio possȝ aliquis dubitare vtrum nunc sit idem secundū rem in toto temporis decursu: videtur enim ꝙ non: quia illa dicuntur esse simul que sunt in eodem tempore: vel in eodeȝ nunc temporis. Si ergo esset idem nunc secundum rem in toto temporis decursu: necessario omnia preterita futura ⁊ presentia simul essent. cū oia forent in eodeȝ nūc tēporis secūdū rem.

Ad istam qōnem satis apparet Ratio ex dictis. Iam enim dictum ꝙ temporis decursus idem est secundum rem cum fluxione continua posita per motū ⁊ ꝙ ipsum nunc secundum rem idem est cum mobili. Videmus autē ꝙ ipsuȝ mobile ideȝ est secundū reȝ in tota continua fluxione motus: diuersuȝ autē soluȝ secundum rationeȝ initiantis continuantis ⁊ terminātis motuȝ: quia cuȝ incipit moueri: habet rationeȝ initiantis motuȝ: per hoc vero ꝙ moueri non cessat: sed cōtinue mouetur habet rationem continuantis motum: sed per hoc ꝙ desinit moueri habet rationem terminantis motuȝ: quia ergo vt predictū est nunc ⁊ mobile ideȝ sunt secūduȝ reȝ: ⁊ decursus temporis: ⁊ fluxio motus idem sunt secunduȝ reȝ: necessarium est ꝙ sicut in tota fluxione motus ipsum mobile idem est secunduȝ rem ⁊ diuersum secundum rationem: sic ⁊ ipsuȝ nunc non in toto temporis decursu ideȝ sit secundum rem diuersuȝ soluȝ secundū rationem initiantis continuantis ⁊ terminantis tempus: quia secunduȝ ꝙ accipitur in principio successiue moꝛe initiat tempus. Secūduȝ vero ꝙ accipitur cū mobili non quideȝ incipiente fluere: sed cōtinue fluente continuat tempus. Sed secundū ꝙ accipitur cū mobili sinente fluere terminat moraȝ successiuam siue tempus: ⁊ secundū hūc modum extrema tēporis nūc differunt. Patet igitur ꝙ ipsum nūc secundū reȝ idem est in toto temporis decursu: diuersuȝ tamē secundū rationem.

Propter argumentum autem factum in contrariū considerandum est ꝙ quāuis nunc predicto modo ideȝ sit in toto temporis decursu secundum rem propriam vel proprie dictam: potest tamen realiter tempus diuersificare: constituit enim tēpus fluxu suo: non propter solaȝ reȝ proprie dictaȝ: que est realitas ipsius mobilis: sed propter hanc realitateȝ includenteȝ rationeȝ propriaȝ ipsius nunc: ita ꝙ realitas mobilis soluȝ: vt est includens dictam rationeȝ: est propria ipsius nunc realitas: ita ꝙ secundū ħ conuenienter dici potest ꝙ hac ratione diuersificata: diuersificatur realitas ꝓpria ipsius nunc: vt sic dicatur ipsum quodam modo ideȝ manere secunduȝ rem in toto temporis: ⁊ quodammodo non ideȝ. Naȝ si habeatur respectus ad realitatem proprie dictam: que est fundamentuȝ modorū se habendi: necessariū est dicere: vt declaratuȝ est ꝙ non sit ideȝ in toto temporis decursu secūdum rem diuersum solum secunduȝ rationeȝ: sed si respectꝰ habeatur ad realitatē ipsius nunc proprie debitam cū sicut dictum est: ita sumpta realitas includat dictam rationem: necessariuȝ habemus dicere ꝙ ipsum nunc non sit idem: sed diuersum realiter in toto temporis decursu: ita tamen ꝙ ista diuersitas non intelligatur prouenire ex diuersificatione eius ꝙ dicit̄ res simpliciter ⁊ proprie: sed ex sola diuersificatione inclusē rationis ex qua rōne accipit̄ ꝙ sit ꝓpria realitas ipsiꝰ nūc. Ista enī rō nō est eadē in toto tpe sed diuersa: q2 quādoꝗ est ratio initii: quandoꝗ ratio medij continuantis: ⁊ quādoꝗ ratio finis. Quia ergo ex hac ratione attendit̄ propria realitas ipsius nunc secūdū ꝙ tempus constituit̄ ab ipso: quid mirū si propter diuersificationeȝ in ratione illa diuersificat realiter tempus: ⁊ hoc sufficiat ad faciendū ꝙ preterita futura ⁊ presentia nō sint simul: nec in eodem nūc omnimode realiter.

ℭ Textus.

ℭ Ipsum autem nunc tempus mensurat: secūdū prius ⁊ posterius.

ℭ Qō quarta.

Quarto posset esse dubiuȝ vtrum verum sit ꝙ ipsum nunc mensurat tempus: videtur enīȝ ꝙ non: quia sicut se habet pūctū ad lineaȝ: sic se habet ipsū nūc ad tēpꝰ punctum autem non mensurat lineam: igitur nec nūc mensurat tempus.

Ad istam qōnem dicendum est ꝙ mensura est id quo cognoscimus quantitatem alicuius: ex ħ autē nomen mensure est transumptum ad significandū id etiam quo cognoscimus alicuiꝰ perfectionem ⁊ naturam Quia ergo ex cognitione nunc fluentis cognoscimꝰ naturam tēporis: propter id ꝙ idem est principiuȝ cognoscendi ⁊ essendi: patet ꝙ aliquo modo ipsum nunc potest dici tēporis mensura. Verum est autem ꝙ non solum habito respectu ad naturam: sed etiam ad quantitatem temporis: dici potest ꝙ aliquo modo tempus mensuratur ipso nunc. Sed considerandum est ꝙ dupliciter quantum ad ħ potest dici mensura alicuius esse aliquid: vno quidem modo: quia per quandam sui commensurationem ad quantitatem eius faciat cognitionem de certa ipsius ⁊ determinata quantitate: quēadmodum vnitas commensurando se per sui replicationē cūctis vnitatibus que sūt in numero facit certā cognitionē de tota q̄titate numeri: ⁊ ħ modo punctum non facit cognoscere quantitateȝ linee: nec nunc cognoscere facit quantitatem temporis. Nullum enim indiuisibile per sui replicationeȝ pōt se cōtinuo cōmēsurare

ga indiuisibile indiuisibilibus commensuratur: sicut vnitas commensuratur vnitatibus. Continuum vero non est indiuisibile: sed magis est in infinitu diuisibile. Item continuum non componitur ex indiuisibilibus: sicut numerus componitur ex vnitatibus. Alio autem modo potest dici aliquid mensura quantitatis alicuius non quia per commensurationem: sed per quandam habitudinem ad ipsum faciat cognitionem de quantitate alicuius: et sic nunc est mensura temporis: et cognitionem facit de quantitate eius. Uidemus enim q si volumus cognoscere quantitatem linee: non respicimus ad punctum q est in principio linee simpliciter: sed respicimus ad ipsum in habitudine ad punctum q est in fine intuendo eius distantiam ab ipso: qua distantia visa videmus et percipimus certam quantitatem linee. Consimiliter si volumus videre et percipere determinate quantitatem temporis non attendimus absolute ad nunc q est in principio ipsius: sed attendimus ad ipsum in habitudine ad aliud q est in fine intuendo ipsius distantiam ab ipso: et tunc videmus et percipimus totam quantitatem temporis: ita q secundum hoc dici potest q aliquo modo quantitas temporis cognoscitur per ipsa nunc et ab ipsis nunc mensuratur. Et similiter hoc modo quantitas linee dici potest a punctis mensurari.

¶ Questio quinta.

Quinto posset esse dubium quomodo verum sit q phylosophus hoc probet q simul non sit de tempore nisi tantum vnum nunc sicut Tho. noster ait: videtur enim hoc non esse verum dictum: quia ex hoc assumpto: sicut se habet motus ad mobile: ita nunc ad tempus: et sicut nunc ad mobile: ita etiam tempus ad motum: videtur concludi solum: q sicut mobile fluens non est nisi sit motus: et econuerso: ita non sit et nunc fluens nisi sit tempus: et econuerso: sed hoc non idem est cum intento: videlicet q de tempore nihil potest simul poni nisi vnum nunc.

Ad euidentiam ergo huius questionis considerandum est q sicut tempus respicit mobile non simpliciter: sed ratione motus: quem primo respicit: et cui adequatur: sic etiam ipsum nunc respicit mobile vno modo non simpliciter: sed inquantum stat: vel sub mutato esse: vel sub initio motus. Est enim mutatum esse aliquid indiuisibile ipsius motus: et nunc est aliquid indiuisibile ipsius temporis: et indiuisibile solum est q indiuisibili equari potest: sicut ergo tempus q diuisibile est respicit mobile: propter ipsum motum qui est diuisibilis: sic etiam ipsum nunc respicit mobile non sic propter motum: sed propter mutatum esse qui est indiuisibile sicut et ipsum. Mutatum autem esse secundum localem motum non attenditur: nisi propter certum signum spatii. Si ergo nunc vt predictum est respicit mobile secundum q stat cum initio motus aut cum mutato esse: et cum hoc non stat nisi in certo signo spatii: consequitur q ipsum nunc respiciat mobile localiter coniunctum certo signo spatii: et per consequens vnum nunc respicit ipsum coniunctum cum vno tali signo: et plura nunc respicient ipsum coniunctum cum pluribus signis predictis. Ex hoc autem sequitur q simul de tempore non possit esse plus q vnum nunc: quia si plus posset esse: possent simul esse plura nunc: sed plura nunc cum respiciant mobile stans cum pluribus signis supradictis simul esse non possunt nisi mobile possit esse in simul coniunctum signis pluribus spatii. Sed hoc est omnino impossibile: cuius ratio est: quia mobile esse in certo signo spatii est ipsum esse in loco sibi equali certo et determinato. Est autem penitus impossibile vnum et idem mobile simul esse in pluribus locis sibi equalibus et per consequens impossibile est ipsum simul esse in pluribus talibus signis. Quia igitur secundum q iam declarauimus ipsum nunc respicit mobile coniunctum cum mutato esse: vel cum initio primi motus: et cum certo signo spatii: ex quo ostensum est q mobile non potest simul esse cum pluribus his signis: concluditur valde euidenter q simul non possunt esse plurima nunc temporis nec per consequens de toto tempore potest simul esse plus q vnum nunc: et eadem ratione apparet q de vno motu non potest simul esse plus q vnicum mutatum esse: patet igitur ex dictis quomodo ex eo q tempus est mensura motus: et nunc est vnitas mobilis: si fiat deductio completa: necessario concluditur q de tempore non potest simul esse plus q vnum nunc. Unde Tho. acumine sui excellentis intellectus intuitus virtutem assumpte propositionis: dixit rationabiliter q phylosophus in hac parte probat id q declarauimus.

¶ Questio sexta.

Sed post hec omnia restat questio notanda valde: tum propter vtilitatem: tum propter difficultatem de ipso nunc: et est questio de corruptione eius. Ex quo enim ostendimus q aliud nunc est q initiat tempus et aliud q terminat: et iterum ostendimus q plura nunc temporis non possunt simul esse: cogimur de necessitate confiteri q vno nunc posito corrumpatur aliud. Hoc autem videtur non posse stare propter rationem assignatam a phylosopho in principio huius tractatus: nisi autem ista questio intelligatur posset trahi ad malam consequentiam. Uidetur posse per eam confiteri q mundus sit eternus. Cuius declaratio est: quia cum nunc temporis non possit absque mobili: si nunc fuit ab eterno necesse est et mobile fuisse ab eterno. Nunc autem videtur ab eterno esse: cuius ostensio est: quia quicquid est nouiter productum potest desinere esse: sed ipsum nunc non potest desinere esse: igitur non potest nouiter productum esse: probatio autem medie est: quia si nunc desinere potest ponamus q desinat. Aut ergo desinit cum est: aut non desinit tunc sed post. Non est autem dare maxime supposito q mundus deficiat in vltimo nunc temporis ipsum nunc non corrumpi: sed post: quia sic remaneret nunc post desitionem mundi et mobilium: q est impossibile. Si ergo ipsum desinit desinet desinente mobili. Sed hoc desinit cum ponitur vltimum nunc temporis. Si ergo vltimum nunc temporis desinit desinente mundo: sequitur q vltimum nunc temporis desinat tunc: quando ponitur ipsum vltimum nunc temporis q est impossibile: quia tunc idem secundum rem simul esset: et nullo modo esset q est implicare contradictionem. Nunc ergo et mundus vt videtur non possunt desinere: quia non possunt contradictoria verificari simul: et per consequens impossibile videtur ponere mundum productum aliter q de necessitate: quia q de necessitate conseruatur de necessitate producitur. Si quid autem de necessitate a deo proueniret illud esset necessario eternum.

Solutio autem que datur a quibusdam nihil satisfacit quesitis. Dicunt enim quidam q ipsum nunc non corrumpitur secundum rem: sed corrumpitur inquantum perdit rationem vnam: et accipit rationem aliam. Ista autem solutio vt dictum est: non tollit questionem: vt enim supra declarauimus ex tali ratione superaddita res mobilis habet q dicatur nunc: ipsam ergo talem rationem corrumpi est corrumpi nunc de quo est questio si corrumpitur quando corrumpatur. Sed

⁊ de ratione illa que perditur similiter queritur quando corrumpitur verum si tunc quādo habetur vel postea. ¶ Forte autem ꝙ diceret aliquis istam questionē nō magis esse contra nos ꝙ̄ contra ponentes eternitatem mūdi. Cū enim ipsi etiam ponant aliud esse nūc preteritum ⁊ aliud futurum: ⁊ cum hoc pariter concedant ꝙ de tempore nō pōt simul esse plusq̄ vnū nūc: necessario iā habent concedere nūc preteritū corruptum esse: ⁊ tunc manet cōtra eos etiā questio quādo illud nūc corruptuꝫ sit. Sed secūdū eos ad istaꝫ questionem respondere nō difficile videtur: possunt enim ipsi dictaꝫ q̄ōnem dupliciter soluere: vno quidem modo dicēdo ꝙ cuꝫ illud corrūpatur ꝙ est in actu: propter id ꝙ corruptio est progressio de esse ad nō esse: si nūc nō ponatur in actu sed in potentia non opꝫ querere de corruptione eius: q: vt dictū est id corrūpit̄ ꝙ est in actu ⁊ nō solū in potētia. Nunc autem si accipiatur vt cōtinuans nō est in actu simplr loquēdo: sed magis in potētia. In actu autem tunc est quādo accipitur: vt diuidēs: quomodo se habet cum est finis tātum vel tātum principiū: habet enim se nūc ad tempus sicut punctum ad lineā. Uidemus autē ꝙ pūctum cum est finis vnius partis linee: ⁊ principium alterius: ⁊ sic cōtinuās tales partes ⁊ est actu continuans sed ob hoc dici non potest ꝙ sit simpliciter actu sed potentia: quia cuꝫ actus sit ratio distinctionis: si esset tūc simpliciter in actu: esset diuidens ⁊ non continuans: sed si punctum sit principium tātum ⁊ nō finis: vel finis tātum linee ⁊ nō principiū: erit simpliciter actu in linea signatum: similiter ergo sicut dictum est de puncto respectu linee: dicendum est etiam ⁊ de ipso nūc respectu temporis. Constat autem ꝙ ponendo tempus eternum nō poneretur nūc aliquod ꝙ sit tātuꝫ finis temporis ⁊ non principium: nec positum foret aliquod nunc ꝙ ita sit principium temporis ꝙ non finis: ⁊ per cōsequens sic dicēdo nō poneretur nūc aliquod in actu: sed solū in potētia: ⁊ ideo nō haberet locū questio de corruptione ipsius nūc. Et si dicatur ꝙ nūc presens est in actu: dicetur ꝙ est in actu sicut cōtinuās: vnde ⁊ tō nunc presentis ꝙ est nunc continuatum temporis semper manet si tempus semper maneat. Hoc ergo vno modo isti possent questionem soluere quomodo solui nō posset ponēdo tempus incepisse ⁊ desinere debere: quia tunc ꝙ esset tantum principium ⁊ non finis: ⁊ nūc ꝙ esset tantum finis ⁊ nō principiū. ¶ Potest etiam dicta questio secūdum eos ⁊ aliter solui. Solutio enim data nō videt̄ omnino satisfacere: q: cum demus nūc preteritum fuisse ⁊ non esse etiam ponēdo tempus eternū: nec possit id cōtingere sine desinitiōe: necessariū est dicere ꝙ nūc preteritū desierit. Item sicut mobile durante motu continue renouatur in alio ⁊ alio signo spatii: sic nūc presens tēpore durāte cōtinue renouat̄: propter q̄ꝫ renouationē dici potest ꝙ nō est idem numero nūc ꝙ est presens modo cū illo ꝙ presens fuit alias: ⁊ cū illo ꝙ erit presens in posterū. Alias.n. oporteret dicē ꝙ nūc tpis nō eēt nūc fluens: sed stans fixū ꝙ est falsum. Propter ista ergo illa solutio nō est omnino cōueniēs: ⁊ idcirco adiūgitur solutio secūda: que magis satisfacere videtur.

Ad cuius intelligentiaꝫ

cōsiderādaꝫ est: ꝙ sicut terminus ⁊ finis tpis ac: ꝓs habēt adinuicem successionem quādam: sic etiam temporis principium ⁊ tempus aliquam successionem adinuicem habēt: ꝙ quidem ex eo patet: ꝙ sicut finis temporis dicitur esse post tempus precedēs ꝙ terminatur ad ipsum: sic etiam temporis ꝑncipiū dicit̄ ante tempus ꝙ sumit primordium ab ipso. Et quemadmodum tempus precedēs vltimum nūc cōtinet in potētia rationes infinitorum nūc: nec tamē aliqua talis ratio potest sumi immediate ante nūc vltimuꝫ: quia tempus ex ipsis nūc componeretur: sic etiam tempus sequēs nūc principians cōtinet in potētia rationes infinitorum nunc: nec tamen aliqua ipsarum potest imediate sumi post illud nūc principiās propter eandem rationem. Est autem simile de linea ⁊ pūcto. Nam post pūctum ꝙ est in principio linee est ipsa linea cōtinēs infinita puncta in potentia: quoꝝ nullū potest accipi in linea immediate post punctum ꝙ est linee principium: quia tunc sequeretur lineaꝫ esse compositā ex pūctis. His visis facile ē respondere ad questionem motam: sicut enim punctuꝫ ꝙ initiat lineā ē in principio situs linealis: nec est verū dicere ꝙ ibi nō sit: sic etiam nūc initiās tempus est i ꝑncipio temporis: nec est veꝝ dicere ꝙ ibi nō sit. Et quemadmodum pūctum initiās lineam post initium situs linealis de necessitate desinit esse: nec tamen est signare situm pūctalem in linea: nisi primo desinat eē: propter id ꝙ linea cum sit continua non componitur ex punctis: sic etiam nunc ꝙ est principium temporis de necessitate desinit esse post ipsum tempus vnicum: nec tamē est post ipsum dare nūc in quo primo deficiat: ꝓpter id ꝙ tempus cū sit cōtinuum nō componitur ex ipsis nūc: vniuersaliter autē vnicum cuiuslibet cōtinuū est in principio ipsius: ⁊ nullo modo est post principiū cū sit indiuisibile: nec tamen signari potest in continuo vbi prio desinat: quādo ergo dicitur nūc preteritū fuit: ⁊ non est: ergo esse desinit: dicēdum ꝙ verum est: sed quando assumit̄: ergo desijt tunc quando fuit aut post dicendum ꝙ non desijt: tunc esse quando fuit: quia fuit in principio temporis sequentis ⁊ non desijt in principio esse: sed post principium. Et si dicatur: detur ergo quādo primo desiit: dicēdum ꝙ hoc dari nō potest: quia tempus cuius illud nūc ponitur pricipiuꝫ est cōtinuū ꝓpositum⁹ ergo soluere q̄ōnē ponēdo ꝙ post nūc ꝙ desinit sit tempus continuum. Sed si esset nūc aliquod ꝙ esset ita finis temporis ꝙ nō pricipium: sicut dare oporteret: si totaliter desineret: nō possemus questionem ita soluere ꝙ post illud nunc nullum tempus esset. Sicut autem est de nūc temporis dictum: ita suo modo secūdum istos dicere possumus: ⁊ de mutato esse ꝙ est i fine motus. Tale enim mutatum eē ꝙ est vltimus finis motus ponitur in indiuisibili nunc temporis: in quo finitur ⁊ desinit esse motus ad illud mutatum esse terminatum: nec tamen verum esset dicere ꝙ dictum mutatū eē desinit in illo nūc in quo ponitur: sed dsinit post: nec tamen est dare post aliud nūc in quo ponitur aliquod nunc: in quo primo desinat: propter id ꝙ tempus. Sic itaqꝫ secūdū veritatē questio mota de nūc temporis ꝙ est eius principium soluēda est.

Sed tunc adhuc

restat difficultas de illo nūc ꝙ eēt vltimum in tempore: si tempus totaliter desineret: que quidem difficultas manet nobis: ⁊ non illis: quia ipsi dicunt ꝙ nullū nūc dari potest ꝙ non sit tēporis principiū cū tēpus s̄m ipsos sit necessario eternum.

Ut igitur huius

difficultatis itellectus habeatur attendendum est aliquantulum ad transmutationem que est in substantia: eo ꝙ ex ipsa possumus optime accipere nostre itentionis declarationem. In hac quippe transmutatione: nos videmus secundum doctrinam Aristotelis ꝙ forma substantialis rei corrumpende manet in materia vsqꝫ ad instans introductionis forme substātialis rei generāde: in quo instanti forma

videtur esse principium cognitionis verum quantum ad id ꝙ sunt: qꝛ id ꝙ sunt tales res cognoscitur per essentialia ipsarum. Non videtur ergo ꝙ nunc sit mensura mobilium quoad id ꝙ sunt.

Ad istam q̃onem dicendū est ꝙ sicut se hēt vnitas ad numerum: sic etiam quodammodo se habet nūc temporis ad tempus: quemadmoduꝫ enim vnitas ad numerum se habet: vt indiuisibile ad diuisibile: sic etiā ⁊ nūc temporis ad tēpus comparat̃: videm⁹ ꝙ sicut ex discretione quantitatis discreta importate per numeꝛ cognoscimus discretionem ⁊ discretā quantitateꝫ reꝝ que sub numero ponūtur q̃titatis: sic et ex idiscretiōe ⁊ idiuisiōe quā iportat vnitas: cognoscim⁹ rei stātis sb vnitate indisc retionem ⁊ indiuisionem in seipsa. Consimiliter ergo in proposito de nunc temporis ⁊ tempore dicendum est: videmus enim ꝙ ex eo ꝙ substantia motus secundum totalitatem suam non ponitur in nunc temporis: sed necessario in tempore ꝙ est diuisibile diuisibilitate continue successionis: cognoscimus cognitione que est per mensuram quantitatem ⁊ discretionem motus: vnde ⁊ dicitur idcirco tempus esse mensurans substantiam motus: quia totalitas eius nō ponitur nisi in tempore: ⁊ per tempus ad ipsam applicatuꝫ cognoscitur quantitas diuisibilis ipsius. Ex opposito autem quia cognoscimus ꝙ nunc cum sit indiuisibile diuisibilitate continue successionis in se taleꝫ successionem nullam patitur: percipimus statiꝫ ꝙ substantia rei permanentis que secundum suam totalitatem ponitur in ipso nunc indiuisibili caret successione tali. Numero ergo cognoscimus numerabilium discretam quantitatē ⁊ vnitate cognoscimus in re sibi subiecta carentiam talis quantitatis: tempore etiaꝫ cognoscimus rei sibi subiecte quantitatem successiuam: sed ipso nunc cognoscimus substantie mobilis posite in ipso secundum totalitatem suā carentiam dicte quantitatis: propter ꝙ optime dicitur tempus est numerus ipsius motus: ⁊ ꝙ nūc vnitas est ipsius mobilis.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendū est ꝙ substantia mobilis simpliciter sumpta per sua essentialia cognoscitur. Sed qꝛ in se nullam continuam successionem claudit: quin potius in re ponitur cum carentia ipsius: propter id ꝙ talis successio in substantia non cadit: ⁊ si cadat in extrinsecis: ideo si ipsa sumatur non simpliciter: sed vt carens hac successione: ipso nunc cognoscit̃ ⁊ mēsurat̃: quemadmodum etiam res carēs in seipsa diuisione ⁊ discretione naturali cognoscit̃ inquantū huius atq; mēsurat̃ ipsa vnitate.

¶ Q̃ō tertia.

Tertio posset esse dubiū vtꝝ esse mobilium quorum substantia mensurat̃ nūc modo supradicto mensuretur tempore: videtur enim ꝙ non: quia tempore mensurat̃ aliquid fluēs: sed esse mobiliū est fixum stās vnum ⁊ ideꝫ in toto esse tempore durationis sue: igitur nō est verū ꝙ ipsum mensuretur tempore.

Ad istam q̃onem est dicendum ꝙ duplicia mobilia sunt: qꝛ quedaꝫ sempiterna: ⁊ quedaꝫ non sempiterna. Et si loquamur de esse mobilium sempiternoꝝ cuiusmodi sunt corpora celestia dicendum est ꝙ ipsum si loquamur de esse permanente non mensuratur tempore: cuius ratio est: qꝛ que mensurantur tempore excedūtur a tēpore: vt ħ ait Aristo. esse autem permanens sempiternorum nullo modo exceditur a tempore: vnde manifestum est ꝙ tempore non mensuretur. Si vero loquamur de esse non sempiternorū: tunc dicendum est ꝙ duplex esse in eis assignare possimus: vnū quidem permanens fixum stans vnum ⁊ idem in toto tempore secundum suam totalitatem positum in nunc temporis: ⁊ aliud fluens manens in continua successione secunduꝫ quem modum ipse motus dicitur quoddam esse entis mobilis: propter id ꝙ est actus eius: ⁊ omnis actus est quoddam esse. Si ergo loquamur de ħ esse ꝙ non est aliud ꝙ motus: patet euidenter ꝙ ipsa mobilia secundū suum esse mensurantur tempore: cum ipsorum motus tempore mensuretur: vt supradictum est. Sed si loquamur de alio esse ipsorum: dicendum videtur ꝙ simpliciter: ⁊ per se loquendo tale esse ex quo in seipso non claudit successionem aliquam mensuratur proprie nunc tēporis: sicut ⁊ ipsa substantia rei mobilis: secundario tamen ⁊ ex consequenti: vtpote ratione annexe mutationis tendentis ad eius positionē vel ablationem: dicit̃ optime mensurari tempore: tanto enim tempore durat tale esse ꝙ totuꝫ simul ponitur: quanto tempore durat annexa mutabilitas atq; mutatio ordinata ad ablationem eius: sic itaq; intelligi videtur ꝙ esse rei mobilis mensuratur tempore: ⁊ ꝙ ipsum esse in tempore: ⁊ est ipsum secundum suum esse tempore mensurari.

¶ Textus.

¶ Manifestum autem ꝙ ⁊ alijs hoc est in tēpore eē ⁊c.

¶ Q̃ō quarta.

Quarto posset aliquis dubitare quomodo sit verum ꝙ que mensurantur tempore: excedūtur ab ipso: videtur enim ħ nō esse veꝝ: qꝛ dicimus ꝙ motus celestis tēpore mensurat̃: nec tū a temppre exceditur.

Ad istam q̃onem dicendum est ꝙ illa proprie dicuntur mensurari que per alicuius certe mensure replicationem secunduꝫ suam totalitatem capiuntur cōprehendūtur ab intellectu. Quod autem sic capitur ab intellectu: est necessario finitum. Nullum igitur infinitū inquātū huius potest esse mensuratum.

Et preterea qꝛ ratio mēsure primo in numeris inuenitur nihil proprie mensurare possumus nisi per quandam numerationem partium equalium ipsius: vnde cuius partes equales numerare est impossibile: id non potest habere rationem mensurari. Tale autem est id ꝙ infinitū est: Partes enim equales īfiniti numerare secundū se impossibile est quasi contradictionem implicans: solum igitur ꝙ finitum est habere potest rationem mensurari: ⁊ per consequens ea que ponunt durationem finitaꝫ possunt proprie mensurari tempore: ⁊ nō alia. Potest autem qualibet finita duratione maius tempus accipi propter id ꝙ crementum temporis: sicut ⁊ crementū numeri: est in infinitū. Patet igitur euidenter ꝙ ea pprie ⁊ secūdū se mēsurant̃ tēpore q̄ ab ipso excedūtur.

Ad argumentum ergo factuꝫ in contrariuꝫ dicendum est ꝙ si motus celestis accipiatur secundum suam totalitatem infinitam non habet rationem mensurari propter adductas rationes: habet autem rationeꝫ mensurari acceptus secundum suas partes in quibus finitatem habet: ⁊ scdꝫ quas exedit̃ a tempore.

¶ Textus.

¶ Quoniaꝫ autem est tempus mensura motus.

¶ Q̃ō quinta.

Quinto posset esse dubiu3 vtrum tempus sit mensura etia3 quietis: z videtur q non: quia dictum est q temp⁹ est mora successiua: sed mora successiua cognoscitur aliquid successionem ponens q non est quies: sed est mot⁹ vel mutatio. Igit̃ tẽpus vt vĩ nõ põt q̃etẽ mẽsurare.

Ad istam questionez dicendũ est q tempus non solũ est mensura motus z mutationis. sed etiã quietis: non tamen eque primo: sed motũ mensurat primo z per se: z quietem mensurat quasi secũdario: z ex consequenti. ¶ Ad cuius euidentiam considerandũ est q vnũquodq; proprie mensurat̃ sibi vnigeneo: quia mensura est quedam ratio cognoscendi mensuratũ. Cognoscit̃ aũt vnũquodq; aliquo sibi vnigeneo z conformi: vnde dicitur q omnis cognitio fit per assimilationem. Aliquo sibi vnigeneo z conformi vnũquodq; mensuratur. Uidemus aũt in speciebus in animis manentibus: que sibi sunt rationes z principia cognoscendi res exteriores q alicuius cognitionem faciũt in anima primo z per se: alicuius vero in ipsa faciunt cognitionẽ secũdario: z ex cõsequenti: quemadmodũ species ipsi⁹ habitus: quia ad habitum directe conformitatem habet: z vnũquodq; cognoscitur per conforme sibi: ducit primo directe z immediate in cognitionez habitus cui est conformis: sed in cognitionẽ priuationis que directe tollit rem habitus ducit secundario: z ex consequenti. Quia enim priuatio inquantũ huius non dicit aliqd positiue: non potest habere speciem directe sibi conformem: quia species cũ sit aliquid positiuũ non habet directe conformitatem ad id q nihil positiue dicit. Ipsa ergo priuatio non habet in se vnde moueat intellectum nec per consequens per speciem sibi conformẽ in proprie habet cognosci: sed cognoscitur solũ per speciem conformẽ habitui cuius est priuatio. Quia ergo mensura: vt dictũ est: quedaz ratio cognoscẽdi est: necessariũ habemus dicere: q sicut priuatio non cognoscit̃ nisi per speciem habitus cuius est priuatio: sic etiaz non per aliud mensuratur q̃ per mensuraz propriam habitus oppositi. Quia ergo quies est priuatio motus: cuius mensura propria est tempus: necessarium est q ipsa secũdario z ex consequenti mensuret̃ tempore. Quia. n. tẽpus mora successiua est directe conformatur motui qui secũdum rationem propriam ponit continuam successionem: z ideo directe primo z per se mensurat durationẽ motus: secũdario vero: z ex consequenti mensurare habet durationem quietis: que nõ est aliud q̃ priuatio durationis motus. Et quia esse rei mobilis mensuratur tempore modo supradictõ: non esse etiaz q importat priuationem eius pari ratione habet mensurari ex consequenti ipso tempore: verum est autem q etiam propter annexam quantitatem mot⁹ preteriti quantũ ad id q fuit z non est: z propter annexam quantitatem motus sequentis z futuri quantuz ad id q erit z non est: ipsũ etiã non esse vel duratio in non esse potest dici ex consequenti mensurari tempore: secundũ q etiam supra diximus de esse.

¶ Textus.

¶ Ipsum autem nunc est continuatio temporis: vt dictum est prius zc.

¶ Lectio. xx. ¶ Qõ prima.

Hic posset forte dubitari aliqs quomodo non similiter manifestũ est de nũc q cõtinuet tempus z de pũcto q contineat lineam: videt̃ enim h esse falsum: q2 ex eo q esse continuũ recipit continuationem per aliqd proximũ z indiuisibile sui generis dicimus z cognoscimus q pũctum est continuatiuuz lineẽ: z per idem etiam manifestat̃ nobis q nũc est continuatiuum temporis.

Ad istam qõnem est dicendũ: q licet per eandẽ rationem probet̃ q pũctũ est continuatiuum linee: z q nũc est continuatiuum tẽporis: h tamen non obstante possum⁹ dicere q non similiter: z istud nobis manifestat̃ de vtroq;: cuius declaratio est: q2 per h scim⁹ aliquod indiuisibile esse continuatiuũ partiũ alicui⁹ continui q cognoscim⁹ ipsum esse finem vni⁹ partis z pñcipiũ alteri⁹. Hoc aũt in eo maxime manifestat̃ z apparet nobis quo possum⁹ bis vti bis accipiendo ipsuz q2 semel: vt finez vni⁹ partis: z semel: vt principiũ alterius. Ex hac eniz ratione: vt dictũ est: habet indiu. sibi le copulare partes continui adinuicem: possum⁹ aũt dicto modo bis vti pũcto q est in linea: s3 non aliquo nũc ipsi⁹ temporis: cui⁹ ratio est: q2 in bina vni⁹ z eiusdem acceptione cadit aliqua successio: successioni aũt aliquorũ se tenentiũ ex parte vtriusq; positiue: non potest aliqd vnũ z idem non mutatũ coexistere nisi habeat rationẽ permanẽtis. Dico aũt successioni positiue se tenenti ex parte vtriusq;: q2 si ex parte vni⁹ se teneret positiue: z ex parte alterius se teneret ablatiue: posset bñ tũc aliquid idem z vnũ sibi coexistere absq; eo q haberet rationez permanentis. Scimus enim q successio que est in generatione ipsius forme que inducit̃ ad formam: que abijcitur tota ponit̃ in vnico instanti: nec tñ idcirco oportet q tale instans sit qd permanens. Quia dicta successio ex parte forme: que abijcit̃ se tenet ablatiue: z ex parte forme que inducit̃ se tenet positiue. Positio aũt vnius forme indiuisibilis necessario in eodẽ instanti debz fieri cũ ablatione forme opposite. Sed si ipsa successio ex parte vtriusq; se teneret positiue: ita v3 q vnũ poneret̃ ante z aliud post: nullo modo tũc aliqd vnũ z idẽ posset sibi toti coexistere nisi haberet rationem permanentis. Talis aũt successio est que attendit̃ in bina acceptione qua aliqd sumit̃ sicut principiũ: z sicut finis: ponit̃ enim primo: vt principiũ: z post idem ponit̃: vt finis. Nullo igit̃ modo aliqd vnũ z idez potest in tota successione hax acceptionuz stare nisi ipsum habeat rationẽ pmanẽtis. Quia pũctũ rationẽ pmanẽtis habet: possumus valde bene ipsum vnũ z idem actu bis accipere semel: scilicet vt finem: z semel vt principiũ. Sed q2 nũc temporis nullo modo stat: sed continuo fluit: nullo modo possumus ipsum bis accipere: vnde non potest vnũ z idem stare in quolibet extremo successionis dictaruz acceptionũ adinuicem: sed in altero tantũ. Cũ eñi ipsum accipio: vt principiũ: si velim istam acceptionẽ dimittere: z dimittaz transire necessario: z ipsum ita q cũ facio acceptionez secũdã non possuz resumere illud idẽ sed sumo de necessitate aliud. Et pro tãto pħs dicit q l3 nũc sit cõtinuatiuum tẽporis: z pũctũ sit cõtinuatiuuz linee: nõ tñ similiter h manifestat̃ in vtroq;. Ex his aũt apparet euidenter falsitas opinionis dicentiũ q vnuz z idẽ numero nũc tẽporis potest coexistere multis nũc sibi succedentibus.

¶ Textus.

¶ Est aũt idez: z secũdũ idez diuisio z vnitio zc.

¶ Qõ secunda.

Secundo posset esse dubiũ quomodo veritatẽ habeat q nũc cõtinuans z diuidẽs idẽ sit secũdũ rẽ diuersũ aũt sm

Aristoteles in tractatu de tempore: ⁊ idcirco nullo modo potest vnū ⁊ idē manēs coexistere duobus sibi mutuo succedētibus. Unde ⁊ videmus q̄ quantūcūq; angelus supra tempus sit nō tñ due cogitationes eius sibi succedētes esse possunt in vno ⁊ eodē temporis instāti patet euidēter q̄ aut inter instātia descensus in vacuo nō cadit aliqua successio: aut impossibile est q̄ eis oib⁹ vnū ⁊ idem nūc temporis respōdeat ⁊ coexistat. ¶ Ulterius aūt licet ex successione instātis ad tempus nō ponat maius aliquid ipso tempore: q2 instans non est tēpus: ex successione tñ duorum instātiuz in tempore: bene intelligitur temporis positio. Est enim impossibile q̄ duo instantia temporis sibi succedant sine tēpore intermedio: ⁊ multo magis impossibile est q̄ duo instantia tēporis sibi succedāt: ⁊ cum tota successione sua sint in vno ⁊ eodē tēporis instāti. Patet igit̄ q̄ puerilia sint oia que isti dicūt in positione sua. ¶ Sed forte vellet aliquis istos excusare per ea que ipsi vltimo adiungunt quādo dicunt q̄ impossibile est tempus componi ex instantibus: ⁊ motum componi ex mutatis: ⁊ per consequens impossibile est q̄ sit motus grauiū vel leuium in vacuo. Sed per h verba nullam possunt habere excusationem. Est.n. omnino falsum q̄ tempus componeretur ex instātibus: ⁊ motus ex mutatis: si graue descenderet in vacuo: cuius declarationem non oportet sumere: q2 satis potest haberi ex predictis. Non debet autē aliquis in proposito me de prolixitate reprehendere: q2 istoꝝ pertinacia cogit sepius ad ꝓlixitatē ꝯtrahēdam.

¶ Textus.

¶ Et per se autēm cōsiderātibus videbitur vtiq; dictū vacuum: sicut vere vacuū ⁊c.

¶ Lectio. xq.

¶ Q̄ō prima.

Hic post predicta bonū est inquirere vtrū vacuum possit esse in natura: ⁊ vt plenius habeatur intellectus eius: queratur primo vtrū ista generātia particularia que sunt in spera actiuorum ⁊ passiuorum possint per suam actionē vacuū aliquod facere i vniuerso. Uidetur.n. q̄ sic; ponamus.n. q̄ accipiat̄ aliquod corpus ferreū rotūdū habēs infra suū ambitum cōcauitatem plenā aere: nō tñ habens aliquod foramen per q̄: vel aer exeat: vel aliquid aliud possit ingredi ad concauitatem eius: ⁊ ponatur tale corpus in fundo maris. Quia enim talis locus est corruptiuus aeris: non poterit aer supradictus semper conseruari: sed corrumpetur quandoq; ⁊ mutabitur in aquam. Est autem minoris quantitatis aqua ex aere generata q̄ aer qui conuersus est in aquam: propter id q̄ ex decē pugillis aeris non generatur nisi vnicus pugillus aque: quia igitur minor quātitas min⁹ occupat de spacio: non poterit aqua ex aere illo in concauo ferri generata totam cōcauitatē ferri occupare: ⁊ quia positum est in ferro non esse aliquod foramen per quod corpus aliquod possit ingredi interius: videtur consequi necessario q̄ pars aliqua illius concauitatis remanebit vacua: ⁊ sic per mutuam elementoꝝ actionē poterit poni vacuū in vniuerso.

Ad istam q̄ōnem simpliciter dicēdū est q̄ per actionem nullius particularis generātis potest esse vacuū ¶ Ad cuius intelligētiā considerandum est q̄ omnia q̄ sunt in spera actiuorum ⁊ passiuorum a generante vniuersali: q̄ est celū ipsa omnia circundās: cōcurrūt naturaliter. Et quia eiusdem est aliqua connectere ⁊ ipsa trahere ad connexionē atq; agere ad h q̄ non cadat in tra ipsa discussio: necessarium est q̄ ipsū vniuersale generans agat naturaliter ad impediendum discussionē in spera actiuorum ⁊ passiuorum. Quia igitur vacuū discussionem ⁊ ablationem connexionis ponit: necessarium est q̄ ex actione naturalis vniuersalis agentis a spera actiuorum ⁊ passiuorum omnis vacuitas tollatur. Et quia agēs naturale agit toto suo posse: concludēdum est q̄ generans vniuersale q̄ est agens naturale toto posse suo agit ad impediendum esse vacuū in spera passiuoruz. ¶ Hoc igitur viso vlterius considerandū est q̄ quandocunq; duo agentia se extendunt in virtute: ita q̄ virtus vni⁹ est multo potētior q̄ virt⁹ alteri⁹ si vnū ipsoꝝ agat ad vnū ⁊ reliquū agat ad ꝯtriū: illud ꝓueniet ad q̄ agit toto suo posse agens q̄ est potentius in virtute. Est autem vniuersale generans omnimode transcendens in virtute oē generās particulare: ⁊ agit toto suo posse ad impediendum vacuum. Quantūcūq; ergo generantia particularia: que sūt in virtute valde debilia respectu eius: agerent ad ponendum vacuum nunq; tamen ipsum per suam actionē ponere valebūt nisi contingeret particulare generans superare virtutē vniuersalis generātis: q̄ esse non potest.

Et preterea instrm̄ non potest agere nisi ad h tantum ad q̄ mouetur ab agente principali. Generans autem particulare se habet ad generans vniuersale: quemadmodum instrumentū ad agens principale: cuius ratio est: quia sicut instrumentum agit in virtute agentis principalis: sic etiam generantia particularia agūt in virtute vniuersalis agentis. Ad id ergo agit naturale generans particulare ad q̄ mouetur ab vniuersali generante: quia ergo vt predictum est generans vniuersale toto suo posse agit contra positionem vacui: ad h idem oportet q̄ moueat particulare generans: ita q̄ sm̄ h non solū ex actione particularis generantis nō potest prouenire vacuū sed nec ēt ista particularia generantia ⁊ naturalia possunt vllo modo agere ad positionē vacui.

Ad argumentum ergo i cōtrariū potest p̄mo responderi q̄ idcirco aqua generata ex aere est minoris quantitatis q̄ aer: quia est magis densa. Sed tunc per virtutem primi generantis vndiq; diffusam aqua generata ex aere teneretur in tota raritate: quanta fuisset raritas aeris corrupti ita q̄ secundum h non esset maior quantitas vni⁹ q̄ alterius. Uel etiam secūdo respōderi potest q̄ non posset ferrum: ita densū dari q̄ non esset porosum: ⁊ per tales poros virtute primi generantis: aque maxima est: aqua vaporabiliter traheretur ad intrinsecam concauitatem: nec sineret vllo modo ibi esse aliquam vacuitatem.

¶ Q̄ō secunda.

Secundo dato q̄ per actionem particularis agentis non possit vacuum poni in spera actiuorum ⁊ passiuorum: posset aliquis querere vlterius vtrū h possit fieri per actionem alicuius intelligentie create: videt̄.n. q̄ sic: ponamus enim q̄ sit aliquis lapis ita magn⁹ sicut tota lombardia: quia angelus ipsum subito confringat in duas partes: ⁊ insimul incipiat mouere ⁊ moueat equaliter partem vnam ab alia secundum omnia extrema. Hoc supposito statim videtur sequi vacuum. Quia enim lapis ille continuus erat: non potest in eius medio fuisse aer qui in separatione partium incipiat occupare ⁊ occupet spatium q̄ cadit intra partes illas. Sed si aer aliquis debet ibi poni: oportet q̄ abextra spatium ingrediatur. Talis autem aer veniens ab

extra

extra non potest ab extremo spatii ad centrum venire nisi prius tempore deveniat ad signum magis proximum extremo spatii: igitur vacuum erit ante q̄ aer deveniat ad ipsum centrum.

Ad istam q̄onem dicendum videtur sine preiudicio melioris snie q per actionem nullius intelligentie create potest poni vacuitas in vniuerso. ¶ Ad cuius euidentiaz considerandū est q vniuersum totū vnū est propter vnitatem principis: sicut ponit Plato in Thimeo: τ sicut haberi potest ab Aristo. in duodecimo metha. Verum est autem q non est tanta vnitas in vniuerso quāta est in principe: quia effectus anologus nō adequat vnitatem τ perfectionem cause: vnde in principe est vnitas essentie: in vniuerso vero nō est vnitas essentie: sed vnitas connexionis: τ sic ab ipso principe supremo est totum vniuersum: sic etiam a suprema vnitate talis principis est vnitas tota ipsius vniuersi. Vnitas consistit in triplici connexione: quia in connexione ordinis naturarum: in connexione influentie: τ in connexione situum. Connexio siquidem ordinis naturarū est in vniuerso inquantum inferior natura per suum supremum inuenitur immediate attingere infimuz superioris: vt videatur inter vtramq̄ naturam nullam aliam posse esse mediam: que sit inferior superiore: τ altior superiore.

Et idcirco ait magnꝰ dionysius q deꝰ coniunxit fines primorum principijs sedorum idest infima superiorum supremis inferiorum. Est etiam in vniuerso connexio influentie: inquātum semper superiora que sunt magis in actu īfluūt in inferiora que sunt magis in potentia: quemadmodum corpora celestia vndiq̄ influunt per totam speram activorum τ passiuorum: τ intelligentie influunt supra celos: τ supra intelligentias inferiores influūt intelligētie superiores. Vlterius est etiam in vniuerso corporeo τ connexio situum: inquantum corpora sunt ita sitibus connexa q nulla duo corpora possūt inueniri inter que cadat aliqua vacuitas: sed vel sunt se immediate in situ contingentia: vel mediante corpore implente totuz spatium q cadit inter ipsa. In hac ergo triplici connexione consistit vnitas perfecta totius vniuersi deriuata: vt predictum est: a perfectissima τ suprema vnitate principis: τ ita optima dispositio vniuersi cōsistit: vnde quia entia non volunt disponi male: vt dicitur in duodecimo methaphysice: necesse est q omnia naturaliter affectent τ prosequantur talem vnitatem. Ex his autem omnibus apparet euidenter q nulla intelligentia creata potest per suam actionem ponere vacuum in vniuerso. Perfectio enim ipsius vniuersi non est in potestate alicuius sue partis: τ omnis intelligentia creata pars est vniuersi. Vnde non potest ipsa perfectionē vniuersi tollere: nec per consequens vnitatem in qua eius summa perfectio consistit. Tolleret autem necessario dictaz vnitatem si faceret vacuuz: quia in vnitate triplicis cōnexionis: vt predictum est: inuenitur optima dispositio vniuersi. Per vacuum autem tollitur connexio situū sicut per se notū ē. Tollitur etiam per vacuum connexio influentie: Non enim corpora superiora influunt in totam speram passiuorum nisi per virtutem suam diffusam per totam talem speram. Sed si esset vacuum possz siquidem deferri talis virtus vsq̄ ad extremitatem corporis contiguam cum extremitate vacui: sed inde vlterius non posset deferri ad partem contiguam cum opposita vacui extremitate: quia cū talis virtus fieret in vacuo esset pro tunc sine subiecto q est impossibile: quia vacuum non est ens: τ nō ens non potest subiectum esse alicuius accidentis. Si autem dicatur q corpus circūstans vacuum vndiq̄ a circumferentia circunstante influentiam reciperet: patet q propter h̄ nō tollitur argumentum: quia ad minꝰ dicere oportet q nō tota spera influeret directe supra quamlibet partem illius circunstantis corporis: τ per consequens per se non saluaretur totaliter in vniuerso connexio que est secundum influentiam. Dicendum est ergo q talis vnitas perfecta in vniuerso prouenit ab vnitate τ bonitate principis. Et quia nulli creature bonitas τ vnitas principis submissa est nulla creatura potest per suam perfectam vnitatem tollere ab vniuerso q est regnuz rectum τ dispositum per ineffabilem principis gl'iosi prouidentiaz τ ideo nulla creatura quantumcumq̄ excellens potest per virtutem suam in vniuerso inducere aliquam vacuitatem.

Ad argumentum ergo dicēdum ē q lapis τ angelus possunt accipi dupliciter: quia vel secūdum se vel in ordine ad vniuersum cuiꝰ sunt partes. Et primo quidem modo nihil videt' prohibere q angelus possit partes lapidis seiungere citius q̄ȝ inter eas fiat corpus aliquod. Sed secundo modo angelus h̄ facere non potest quia angelus pars vniuersi cum sit non potest optimā eius dispositionem tollere: immo quia entia non volunt disponi male: non lapis solum: sed ipse cuz toto vniuerso habet rationem resistentis ad separationem vacuuz ponentem. Vnde secūdum h̄ non posset sic cito lapideȝ a summo vsq̄ deorsū confringere angelus q non eque cito fieret ex confractione lapidis generatio aeris in tota fractura illa a summo vsq̄ deorsuz: precipue cum virtus generantis per totum sit diffusa.

¶ Q̄ō tertia.

TErtio dato quod vacuuz nō possit fieri per actionem alicuius creature posset dubitare aliquis vtrum possit fieri per virtutē prime cause: videtur enim q non: qz dictum est q vnitas vniuersi est ab vnitate principis: sed nō pōt pricepս sūmus tollere vnitatē suā: igit' nō potest etiam tollere cōnexionem ab vniuerso.

Ad istam q̄onem simpliciter dicēdum est q prima causa per suam virtutem posset inducere vacuitatē Agens enim naturale nō habet dominium sui actus. Vnde sic agit q nō potest nō agere. Et propterea generās vniuersale q est agens naturale: sic agit ad cōnexionem inferiorum: q ad ipsam nō agere nō potest: agēs autem voluntarium liberum est in agendo: τ maxime libertas est in primo pricipe: τ propterea sic agit corporum connexionem q posset eam non agere si vellet. Vnde posset ab omnibus que in spera passiuorum sūt esse penitus subtrahere absq̄ eo q ipsuz tolleret ab his que sūt in spera orbium celestiū: qz nō necessitate: sȝ voluntate libera īfluit esse quibus vult.

Vt autem ex his aliquid accipiamus vtile ad supradicta: ponamus q deus sicut facere potest de potentia absoluta: ita faciat scissionem in aere: τ partium eiꝰ distātiam sine vllo interueniente corpore ad occupāduȝ spacium cadens inter ipsa: τ postea dimittat aerem in potestate naturalis agentis: cuius virtutem ligare potest ne agat nisi cum sibi qui est eius facere placuerit. Cum ergo naturale generans habeat naturaliter h̄ inferiora propellere ad connexionem: transmitteret necessa

rio aerem circūstātem ⁊ diffundet totaliter per spaciuz ꝙ ponebatur vacuum.

Debemus enim imaginari ꝙ corpus celeste se habeat non solum ad modum magnetis attrahentis: sz etiam ad modum propellentis ferrū. Utercꝫ enim magnes inueniuntur: ⁊ vtercꝫ mouet ferrum: vel trahendo: vel propellendo in distantia illa ad quā virtus propria deffunditur: virtus autem corporis celestis diffusa est in omnibus corporibus que sunt in spera passiuorum: ⁊ idcirco omnia potest trahere ⁊ propellere ad connexionem. Unde aer vacuum circūstans: si esset propelleret ab orbe vsqꝫ ad centrum spatiȷ: non autem attraheret eo modo quo fit attractio in pleno: sicut patet considerātibus: propter id ꝙ vacuum aliquid demit de perfectā connexione: que est secundum influentiam: talis autē propulsio faceret motum aeris per spaciuz. Et quis dabit ꝙ non subito etiam in instanti aer ab extremo spaciȷ fieret in centro: vnde patet ꝙ non est dicendum motuz grauium ⁊ leuium in vacuo si fieret: sicut fieri a deo potest esse in instanti.

Ad argumentum ergo dicenduz est ꝙ ab vnitate principiȷs procedit non necessitate naturali: sed volūtate libera vnitas connexionis vniuersi: ⁊ ideo non sequitur ꝙ si non potest a se auferre vnitatem: non possit ēt cōnexionem tollere ab vniuerso.

¶ Q̄ō quarta.

Quarto dato ꝙ deus faceret vacuum queratur vtrū sequeret̄ accidēs esse sine subo.

Ad hoc dicit commentator ꝙ cuz vacuum dicat trinaz dimensionem: ⁊ trina dimensio sit quantitas: si esset vacuuz essz predicamentuz quantitatis separatuz a substantia.

Alii autem dicunt ꝙ cuz trina dimensio sit de consideratione mathematici essent tunc mathematica secūdū esse a nōlib⁹ qualitatibus seiūcta.

Alii vero dicunt ꝙ vacuum si esset non soluz non poneret dimēsionē aliquā: sed ēt nō poneret extremoꝝ aliquā distāciā: ita ꝙ si corpora que sūt intra celū ⁊ terrā tollerentur: tolleretur statim secūdū eos oīs distāt͠ia celi a terra: ⁊ per cōsequens celum coniungeretur terre.

Sed hec omnia videt̄ esse friuola: vacuum eni non ponit realem dimensionem: sed imaginatam solum: ⁊ idcirco si esset: non ideo esset res quantitatis sine substantia nec res mathematica nisi imaginata solum sine materia sensibili. Non tolleretur etiam propter h̄ extremorum distantia: ⁊ tunc vacuum nec realem: nec imaginatam dimensionem ⁊ extensionem poneret: ꝙ falsum est. Non enim in puncto potest esse dimensio ⁊ extensio nec realis: nec imaginata: vacuum autez ponit trinam dimensionem imaginatam secūdum ꝙ corpus in spacio receptum trinam dimensionez realr̄ habet.

¶ Textus.

¶ Sunt autem quidam qui per raruz ⁊ densum opinant̄ manifestū esse ꝙ sit vacuū ⁊c.

¶ Lectio .xiȷ. ¶ Q̄ō prima.

Hec posset aliqs dubitare vtrū in corporibus proueniat raritas ex vacuitate: videtur enim ꝙ sic: vꝫ .n. esse in illo cui⁹ ptes magis distāt sed maior distantia non videtur posse intelligi: nec minor vbi partes immediate sibi coniungantur. Si ergo partes densi immediate coniungerentur: ⁊ partes etiam corporis rari: si essent immediate sibi cōiuncte: non posset poni vtrum maior esset distantia partium in raro ꝙ in corpore denso. Quia ergo h̄ friuolum est: videtur necessario ponendum ꝙ partes corporis rari: que magis distant: nec habent corpus extraneuz intra se vicinum habeāt intra se spaciuz aliquod vacuuz ⁊ per consequens insensibile. Sensibiles enim qualitates in vacuo esse non possunt: nec distantia corporum intelligi potest: nisi intelligat̄ spaciū vacuū aut plenū.

Ad istam questionem pōt satis apparere ratio ex predictis. Constat enim ꝙ aqua est magis rara ꝙ̄ terra: ⁊ tamē propter sui fluxibilitatem minus patitur intra partes suas aliquod spaciuz ꝙ̄ terra que non est ita fluxibilis. Unde satis euidens videtur ꝙ non est ponēda raritas in aqua maior ꝙ̄ in terra: quia intra partes suas habeat plurima foramina vacua aut plena extraneo corpore: que tamē terra non habet: immo secūdū rei veritatem pauciora talia foramina patitur intra se.

Et preterea iam ostensū est ꝙ̄ natura vniuersitatis non patitur vacuum: ⁊ per consequens raritas in corporibus esse nō potest propter aliquam vacuitatem. Unde simpliciter dicendum est ꝙ rarum non est propter ipsum vacuum in corporibus: nec densum oppositum raro est propter vacui repletionē: sed magis propter quasdam qualitates sub quibus vna ⁊ eadem dimensio nata est stare. Est enim dimensio interminata nata diuersis qualitatibus terminari: absqꝫ eo ꝙ ipsa diuersificetur essentialiter.

Ad argumetum ergo in contrarium dicenduz est ꝙ partes rari non dicūtur magis distantes: quia maior vacuitas cadat intra ipsas ꝙ̄ intra partes corporis densi: quia secundū veritatem in quolibet corpore continuo siue densum fuerit siue rarum partes inueniunt̄ ad vnū cōmunem terminuz copulate: ꝙ esse non posset si vacuum nullum caderet inter ipsas: videtur ergo hoc cōtingere: quia forma corp̄is rari: sicut est forma ignis magis extendit materiam ꝙ̄ forma corporis dēsi. Maior autem extensio ponit maiorem distantiā extremorum a medio termino continuante partes quantitatis extense: in quo termino ille partes absqꝫ vllo medio copulantur: quemadmodū si linea terre fieret linea aque non esset minus continua stans sub forma aque ꝙ̄ prius fuisset sub forma terre: ⁊ terra sub forma aque haberet extrema magis distantia a medio terre continuate ꝙ̄ sub forma terre: vnde manifestum est ꝙ raritas non contingit propter vacuum.

¶ Q̄ō secunda.

Secundo posset dubitare aliqs quomodo materia aq̄ fiat sb̄ forma ⁊ quātitate aeris: nō accepto aliquo ꝙ prius nō esset in materia: sic enim ait Aristote. Cuz ex aqua fiat aer eadem materia non accipiens aliquid facta est: videtur eniz h̄ non esse verū: quia forma aeris nō pōt simul cū forma aq̄ eēntia i mā. Est āt foīa aeris in aere. Igitur necessario cum materia transmutatur ex aqua in aere fit aliquid accipiens: sicut formam aeris ꝙ̄ non habebat ante.

Ad istam questionem dicendum ē ꝙ in transmutatione ⁊ cōuersione aque in aerez est ma.

spectat

tationē duplicē attendere: quantū ad presens spectat: vnam quidem secundum substantiam: ⁊ aliam secūdū densitatem ⁊ raritatem: ⁊ cuilibet istarum mutationū debetur suum proprium subiectum: quia in mutatione substantiali subiectum est ipsa nuda essentia materie nullo mediante. In mutatione autē rarefactionis non subijcitur immediate nuda essentia materie: propter id ꝙ idē est subiectum transmutationis: ⁊ terminorum eius. Terminus autē rarefactionis est ipsa raritas. Unde quia subiectum raritatis immediatū non est nuda materie essentia: necessarium est ꝙ non sit etiā immediatum subiectū rarefactionis. Et quia id ꝙ immediate stat sub raritate est quantitas dimensiua: necessarium est ꝙ ipsa materia mediante natura quantitatis dimensiue sit subiectum rarefactionis. Cum ergo ex aqua fiat aer materia que stabat sub forma aque fit sub forma aeris: quā prius habebat i potētia: ⁊ per cōsequens aliquid accipit ꝙ prius actu non habebat: ⁊ aliquid perdit ꝙ habebat: accipit enim formam aeris ⁊ perdit formā aque. Sed propter h non oportet ponere ꝙ perdat aliquid de essentia sua. vel ꝙ aliquid accipiat de sua essentia ꝙ ante nō haberet: cū forma nō sit de essentia materie: quin potius illa eadē essentia materie que prius stabat sub forma aque: postea stat sub forma aeris: nihil de sua ēentia perdēs ꝙ haberet prius: nec etiam aliquid de sua essentia accipiens ꝙ prius non haberet. Sicut autem dictum est de nuda essentia materie respectu substantialis transmutationis: sic etiam intelligendum est de natura dimensiue quantitatis respectu rarefactionis. Cum enim de denso fit raro natura dicte quātitatis: que prius stabat sub densitate fit stans postmodum sub raritate: ⁊ per consequens aliquid accipit ꝙ prius actu non habebat ⁊ aliqd perdit ꝙ habebat: quia accipit raritatem ⁊ perdit densitatem. Sed ob h non cogimur ponere ꝙ perdat aliquid de essentia sua vel accipiat: quia raritas ⁊ densitas nō sunt de essentia quantitatis dimēsiue: propter id ꝙ sūt qualitates: ⁊ qualitas non est de essentia quantitatis: vnde secundū h illa eadem essentia quantitatis dimensiue: que prius stabat sub densitate: postea stat sub raritate nihil de essentia sua perdēs vel accipiens: sed accipiens ⁊ perdens solū qualitates sibi superadditas. Est enim vna ⁊ eadem materia contrariorum. Per h autē tollitur satis euidenter positio antiquorum: ponebant enim ꝙ materia non fieret magis densa nisi accipiendo intra partes suas aliquid de essentia dimēsiue quātitatis ꝙ ante non habebat. Et similiter etiam volebāt ꝙ non posset fieri magis rara nisi perdendo aliquid de essentia quantitatis dimensiue ꝙ intra partes suas ante habebat: ꝙ totū ex predictis pꝫ esse falsum.

¶ Textus.

¶ Sicut enim ex frigido fit calidum: ⁊ ex calido frigidū: q̄ꝛ eadē est que erant potentia ⁊c.

¶ Q̄ō tertia.

TErtio posset aliquis dubitare vtrū minus calidū fiat magis calidū nullo addito: videtur enim ꝙ non: q̄ꝛ magis calidū habet perfectiorem calorem: perfectior autem calor continens est plures caloris gradus: ⁊ per consequēs minus calidū nō fit magis calidū nisi accipiat gradus aliquis caloris.

Ad istam q̄ōnem est dicendum ꝙ huius exemplū de magis ⁊ minus calido est inductū a phylosopho ad maiorem intelligentiam eorum que sunt dicta de raro ⁊ denso. Et vt videamus huius similitudinis valorē ponamus ꝙ sit corpus aliquod calidum secundum omnes partes suas debiliter tamen: sed crescat in calorē ita ꝙ fiat fortiter calidum. Hoc enim posito apparet euidenter ꝙ tale corpus non fit idcirco magis calidum ꝙ̄ erat ante: quia fiat calor in aliqua parte sua que prius calida non esset. Positum enim est ipsum debiliter calidum calorem habuisse in cunctis suis partibus: sed fit in toto magis calidum: propter id ꝙ calor intēditur in omnibus partibus eius. Similiter etiam cum magis calidū fit minus calidum non h ideo fieri oportet: q̄ꝛ fiat pars aliqua frigida que prius esset calida: sed q̄ꝛ calor in omnibus partibus eius remittitur. Et sicut quidem dictum est de magis ⁊ minus calido: sic est etiam de raro ⁊ denso. Non enim materia fit magis densa: quia intra partes suas fiat essentia quantitatis dimēsiue inter quas fuerit ante vacuitas: sed potius ipsa materia per totum habet essentiā dimensiue quantitatis ⁊ cum ponitur sub forma minus extēdente dimensiuā quantitatem eius fit minus rara: ⁊ magis dēsa. Cum vero ponitur sub forma eius dimensiuam quantitatē totaliter magis extendente fit magis rarum: ⁊ non ideo quia ēentia dimensiue quātitatis tollatur ex aliqua eius parte in qua prius fuerat: vt sic dicatur vacuum fieri intra partes corporis. Sicut autem dictum est de raro ⁊ denso: sic etiam est intelligendū de magno ⁊ paruo raritatem ⁊ densitatē consequentibus. Quia enim mā̄ vnā ⁊ eandē essentiam quantitatis habens est magis extensa in raro ⁊ minus in denso: idcirco inuenitur in raro esse maior ⁊ in denso minor: h facit maior ⁊ minor extensio in quantitate. Unde sicut calor fit maior aut minor: quia magis aut minus intenditur: ⁊ non q̄ꝛ in parte corporis fiat calor in qua antea nō erat aut auferatur a pte corporis in qua erat: sic etiam vna materia cum vna ⁊ eadem essentia dimensiue quantitatis fit maior aut minor in quantitate in raro ⁊ denso quia sua quantitas extendit magis aut minus: ⁊ non quia essentia quantitatis dimensiue auferatur ab aliqua parte eius in qua prius erat: vel etiā fiat in aliqua parte ipsius in qua antea non erat. Quod ergo dicitur minus calidū fieri magis calidum non accipiens calorem intelligendum est non accipiens calorē in parte in qua calorē ante non haberet: ⁊ non quasi non sit accipiens gradum intensionis in calore. Et h de vacuo dicta sufficiant.

¶ Textus.

¶ Consequens autē dictis est aggredi de tempore ⁊c.

¶ Lectio. xiiij. ¶ Q̄ō prima.

HIc posset esse dubitatio vtrum tempus sit de numero entium videtur enim ꝙ non per rationes Aristo. quia preteritum ⁊ futurum non sunt: ⁊ ex eis componitur tempus. Item quia nulla pars temporis est: quia actu de tempore non est nisi nunc: ⁊ nunc non est pars temporis: sicut pūctum non est pars linee.

Ad istam questionem dicendum est ꝙ tempus est de numero entium: quia omne continuum est ens: ⁊ tempus est quedam quantitas continua: vnde necessarium est ipsum habere rationem alicuius entis. ¶ Et preterea non ens non est mensura entium: quia per mensuram cognoscimus quantitatem mensuratā: ⁊ non ens non potest esse ratio ⁊ principium cognitionis alicuius entis. Cum ergo tempus sit mensura quedam entiū mobilium: oportet de necessitate

stat ipsum esse de numero entium.

Argumenta autem facta in cōtrariū nō concludunt magis de tempore ꝙ non sit ꝙ etiam de motu: qꝛ queadmodū de tēpore non accipit̄ simul: nisi nūc ꝙ est indiuisibile ⁊ non est pars temporis: sic etiā ⁊ de motu nihil potest sumi simul nisi tantū vnicū mutatū esse ꝙ indiuisibile est: ⁊ non est pars aliqua ipsius mot⁹ Sed pp̄ h̄ non oportet ꝙ tempus ⁊ motus sint non entia. Aliud ē.n. entitas permanentiū: ⁊ alia successiuoꝝ qꝛ permanentia habēt partes fixas stantes: successiua vero nō habēt partes stantes: sed fluentes fluxione cōtinuata per aliquid indiuisibile vel vnū cōtinue fluēs Quia igitur tēpus ⁊ motus entia successiua sunt nō dicūtur esse: qꝛ partes alique ipsoꝝ stent: sed eo ipso esse dicūtur quo est ipsum mobile continue motum vel ipsū nūc indiuisibile continue fluens.

℄ Textus.

℄ Amplius aūt ipsum nūc quod vr̄ determinare ⁊c.

℄ Qō secunda.

Secundo posset aliquis dubitare ꝓpter quā cāz nō sunt simul plura nūc videtur enī h̄ esse falsum: nā nūc consequitur mobile: sunt autem simul plura mobilia: ergo ⁊ plura nūc poterunt esse simul.

Ad istam qōnem dicendū est ꝙ simul plura nūc tēporis esse nō pn̄t: huius aūt declaratio est: qꝛ sicut mobile fluēs se habet ad motū: sic etiā ⁊ nūc fluens se habet ad tempus: mobile aūt fluēs sic se habꝫ ad motū ꝙ dat sibi vnitatem ⁊ multiplicitatē: vnde si ponant̄ simul plura mobilia mota: statim in continenti simul ponuntur ⁊ plures motus. Consimili ergo modo: ⁊ ipsum nūc fluens dabit vnitatē ⁊ multiplicitatē tēpori: ita ꝙ si ponant̄ insimul plura nūc fluētia: erūt de necessitate insimul ⁊ plura numero tempora. Qꝛ ergo nullo modo potest esse nisi vnū numero tēpus: vt infra deo volente ꝓbabit̄: pꝫ ꝙ insimul non possūt esse plura nūc fluentia. Est ergo simul non nisi vnū numero nūc fluēs manēs idē s̄ꝫ rem in toto tempore: diuersificatū tn̄ s̄m rōnē vt infra patebit. Attēdendū autem est: ꝙ si ponant̄ plura tempora: quoꝝ vnū ab alio cōtineatur: non propter h̄ erūt plura numero tēpora: qꝛ pars non ponit numerū cū toto: ⁊ cōtentū ad cōtinēs se hꝫ: sicut pars ad totum vnde nō ponūtur plura numero tempora: si dies dicat̄ esse cum nō est hora diei: qꝛ hora diei cū die in numerū tēpoꝝ nō ponit: cū sit quedā pars ipsius. Propter hāc ergo causam plꝫ aūt ꝙ non possunt simul duo esse aliq̄ tēpora: nisi vnū ipsorum contineat reliquum.

Ad argumētum ergo in cōtrariū dōꝫ est ꝙ nunc sic sequitur mobile ꝙ tn̄ nō multiplicatur ob multiplicationem eius: sicut etiam tempus ita sequit̄ motū ꝙ non multiplicatur ad multiplicationē motuum.

℄ Textus.

℄ Quid autem est tēpus: ⁊ que natura ipsius similiter ⁊ ex traditis immanifestum est.

℄ Lectio. xv. ℄ Qō prima.

Hoc primo posset aliqs dubitare vtrū si eēnt plures primi motus oporteret ponere plura esse tēpora: videt̄ enim ꝙ sicqꝫ multiplicato subiecto: necesse est multiplicari accidēs. Cū ergo p̄mus motus sit subm̄ temporis: necesse est multiplicato motu multiplicari etiam ⁊ tempus.

Ad istam qōnē pꝫ qd̄ sit dōm s̄m intentionē Ari. arguit enī cōtra ponētes tēpus eē motū primū: qꝛ si eēnt plures celi eēnt plꝭs mot⁹ p̄mi: nec tn̄ eēt nisi tm̄ vnū tp̄s: ⁊ ex h̄ reputat ꝓbatū ꝙ tēpus nō idē sit ꝙ motus. Vult ergo Arist. ꝙ tēpus nō multiplicaret̄ ēt si fieret primorū motuū multiplicatio: hui⁹ aūt demōstratio est: qꝛ cum tēpus ꝓueniat ex ipso nūc ꝯtinue fluēte: īpossibile est ipsum eē multiplex si nūc fluēs nō sit nisi vnū. Nūc autē ita est ꝙ si essent plures celi ⁊ plures mūdi ⁊ plures primi mot⁹: nō eēt nisi tantū vnū numero nūc fluēs: cuius declaratio est: qꝛ si duo motus pticulares simul fierent ⁊ simul finirentur vnus quidem in h̄ mūdo ⁊ alius in alio: dicerent̄ fieri ambo in vno ⁊ eodē numero tēporis vnde manifeste appet ꝙ cū multitudine celoꝝ mūdorū ⁊ primorū motuū maneret vnū tm̄ numero nūc fluens ⁊ per ꝯn̄s vnū tātū tēpus eēt ⁊ nō plura: nō.n. dicerent fieri in pluribus tēporibus que simul fiūt: sed in vno ⁊ eodē: vn̄ pꝫ ꝙ tam cōtra p̄hm ꝙ̄ cōtra veritatē est ꝙ dicūt aliqui q ponūt ꝙ si eēnt plures primi motus essent plura tēpora. Dicēdū est ergo ꝙ si tēpus ⁊ mot⁹ prim⁹ idē eēnt: tam secūdū rē ꝙ̄ secūdū rōnē: necessario multiplicato vno multiplicaret̄ etiā ⁊ reliquū: nūc aūt: qꝛ scd̄m rationē differūt: nō est necessariū ꝙ multiplicato simul motu primo multiplicet̄ simul: primo etiā ⁊ tēpus: sicut habet infra declarari.

Ad argumentum ergo dōm ē ꝙ tēpus secūdū suā rōnē formalē cōpletā nō est in motu sine aīa: ⁊ ideo nō opꝫ ꝙ multiplicet̄ pp̄ solā multiplicationē motus.

℄ Textus.

℄ At vero sine motu tempus est ⁊c.

℄ Qō secunda.

Secundo posset aliquis dubitare pp̄ id qd̄ tēpus nō ꝑcipit̄ nō ꝑcepto motu: videt̄.n. nūc h̄ esse necessariū: qꝛ cognitio mēsure nō depēdet ex cognitione mensurati: sed magis ecōuerso. Tēpus aūt est mēsura mot⁹ s̄ꝫ cognitio tp̄is nō vr̄ depēdere ex cognitione motus.

Ad istam qōnem dōm est ꝙ tēp⁹ ꝑcipi nō potest nō ꝑcepto motu: cui⁹ rō est: qꝛ tēpus s̄m suā rōnē ponit quādā morā successiuā: mora aūt successiua ꝯtinua successione ꝑcipi nō pōt nisi ipsa successio cōtinua ꝑcipiat̄ Cōtinuā aūt successionē est īpossibile ꝑcipere nō ꝑcepto motu: vnde apparet euidēter ꝙ tēpus ꝑcipi non potest nisi motus sit ꝑceptus.

Ad argumentum ergo dōm ē ꝙ tēpus nō solū est mēsura motus: sed est ēt. idē realiter cū motu: ⁊ ideo sine ꝑceptione ei⁹ ꝑcipi non pōt: quemadmodū etiam mēsura lōgitudinis non ꝑcipit̄ nisi ꝑcipiat̄ lōgitudo: qꝛ s̄m rē mēsura lōgitudinis a lōgitudine nō differret cū longitudo longitudine mēsuret̄. Similiter ēt nō ꝑcipit̄ mensura vnitatū nō ꝑcepta vnitate: qꝛ vnitas est vnitatum propria mensura.

℄ Textus.

℄ Accipiēdū aūt qm̄ querimus quid sit tempus ⁊c.

℄ Lectio. xvj. ℄ Qō prima.

Hoc primo posset aliqs dubitare vtrū tēpus sit idē ꝙ motus: videt̄.n. ꝙ sic: qꝛ vnūqdꝙ mēsurat̄ aliquo sui generis. Cū ergo motus mēsuret̄ tēpore: videt̄ dicēdū ꝙ tēpus sit de genere motus: ⁊ per ꝯn̄s ꝙ mot⁹ ⁊ tēpus sint idem.

Ad istam q̄onem ē dōm ꝙ tēp⁹ ⁊ mot⁹ sit idē realr sed differūt ſm rōnē. Q̄ ō sīt idē sint realr appet ex ꝓdictis. Dictū est.n. ꝙ tēpus est cōtinuū qōdā successiuū cōstat aūt ꝙ ſm rōnē nihil est cōtinuū successiuū: cui⁹ res nō sit res mot⁹: ꝓꝑ id ꝙ ipsa cōtinua successio: mot⁹ est. Tēpus igit̄ ſm rē nō est aliud a motu: verꝫ est tamē ꝙ ab ipso ſm rōnē differt. Nā si in re motus attēdam⁹ ad solā cōtinuā fluxionē ei⁹: nō habebim⁹ ex h̄ rōnē tēporis: qꝛ talis rō nō cōsistit in h̄ ꝙ est cōtinuā fluxionē eē. Et qꝛ ipsa cōsistit in rōnē mēsure talis fluxionis: ꝓꝑ id ꝙ rō tēporis ē: vt sit mēsura mot⁹: idcirco si i re mot⁹ attēdam⁹ ad talē rōnē hēbimus statim rōnēꝫ tēporis. Hec aūt in prosequēdo melius patebūt. Eo igitur ipso quo i re mot⁹ attēdēdo ad solā cōtinuā fluxionē habemus motus rōnē ⁊ nō tēporis: sed hāc habemus attendēdo in tali fluxione ad ipsam ei⁹ mēsurationeꝫ: pꝫ euidenter ꝙ tempus ⁊ motus idem sunt secundum reꝫ: sed secunduꝫ rationem differunt.

Ad argumentum ergo in cōtrarium pꝫ rn̄sio qꝛ tēpus nō est aliud ſm rē a genere mot⁹: nec a motu vt dicitū ē: ⁊ h̄ sufficit ad h̄ ꝙ eē possit ꝓꝑia mēsura eius.

❡ Q̄ō secunda.

Secundo posset aliquis dubitare: quare tēpus nō cognoscat̄ ⁊ ꝑcipit̄ esse per vnū nūc: vr̄ enī istud eē falsum: qꝛ ꝑcipiēdo nūc ꝑcipim⁹ tēporis finē ⁊ ꝓncipiū. Sed ꝑcepto tēporis ꝓncipio: vr̄ ꝙ ꝑcipiam⁹ de necessitate tempus. Igitur vnum nunc percipiendo ipsum tempus possumus percipere.

Ad istam q̄onem est dōꝫ ꝙ vniuersaliter vnico tn̄ idiuisibili ꝑcepto eē nō est necessariū ꝑcipere tn̄ ꝯtinuam existere: cui⁹ rō est: qꝛ ex eo ꝙ determinam⁹ priuationē eē nō est necessariū ꝙ percipiam⁹ ⁊ determinemus eē hītū ei oppositū. Indiuisibile aūt ponit priuationeꝫ diuisibilitatis: ⁊ ꝑ ꝯñs ꝯtinue q̄ntitatis: ⁊ idcirco ex apphēsione vni⁹ indiuisibilis nō possum⁹ determinare tātā ꝯtinuā q̄ntitatē eē. Quia igit̄ nūc dicit gd idiuisibile ⁊ tēpus dicit gd cōtinuū: pꝫ euidēter ꝙ ex apphēsiōe vni⁹ nūc tn̄ nō determinam⁹ q̄titatē tēporis. Possumus aūt h̄ facere apprehēdendo duo nūc extrema ⁊ distātiā mediā que cadit intra ipsa. Sicut.n. apprehēdēdo duo pūcta: ⁊ ipsoꝝ mediā distātiā ꝑcipimus ⁊ determinamus q̄titatē linee: ꝓꝑ id ꝙ intra pūcta non cadit nisi linea: sic ⁊ ꝑcipiēdo duo nūc extrema: ⁊ ipsoꝝ mediam distātiā: ꝑcipimus ⁊ determinam⁹ q̄titatē tēporis qꝛ iter ipsa nūc mediū per se nō cadit nisi tēpus: h̄ autē optime facit ad id ꝙ Ari. vult ingrere. Inuestigat.n. ꝙ tēpus dꝫ numerus ⁊ mēsura eē: vult aūt ōis mēsura eē gd certū ⁊ determinatū. Tēpus aūt certū ⁊ determinatū nō facit: vt dictū est: apphēsio vni⁹ nūc: sed duorū. Igit̄ apphensio duoꝝ nūc ⁊ medie distantie facere pōt vt demus tēpori rōnē mēsurātis: ⁊ qꝛ h̄ tēpus cuꝫ sit aliqd finitū: ⁊ ad duo extrema terminatuꝫ pōt a motu multipliciter excedi: necessariū est ꝙ ipsum ſm quātitatis sue replicationē mēsuret totū talē motū excedentē. Replicatio aūt: qꝛ numerationē ponit dat tēpori rōnē numeri: ⁊ ꝓpterea dr̄ ꝙ tēpus est nūerus motus.

Ad argumentum ergo i cōtrariū videt̄ dicendū ꝙ lꝫ ꝑcepto tēporis principio percipiamus ex ꝯñti tēpus: nō tn̄ certificamus: ⁊ determinam⁹ per h̄ ipsum ⁊ q̄ntitatē eius: sicut dictū est. Lū.n. percipit̄ nūc in eo hoc sm fluxionem percipitur quodāmodo ex consequenti fluxio: sed nō tāta nec determinata ⁊ certa: verū est aūt ꝙ si nūc ꝑcipiat̄ simpliciter: vt gd idiuisibile est: nō percipit̄ tūc tēpus aliqō determinatū vel interminatuꝫ: bn̄ tn̄ percepto ipso: vt est ꝓncipiū tēporis: ꝑcipit̄ aliqliter ⁊ tēpus cuius principiū ponit̄: lꝫ ex h̄ tn̄ quantitas temporis: vt dictum est: terminari nō possit.

❡ Textus.

❡ Hoc.n. est tēpus: nūerus mot⁹ ſm prius ⁊ posteri⁹.

❡ Q̄ō tertia.

Tertio posset aliqs dubitare vtrū cōuenienter dicat̄ ꝙ tēpus est numerus: videt̄ eniꝫ ꝙ nō: qꝛ numerus est quantitas discreta: ⁊ tempus est quantitas continua.

Ad istam q̄oneꝫ dicūt aliqui ꝙ tempus duo claudit in se: vnū qdē sicut mālē: ⁊ h̄ ē mot⁹: ⁊ aliud sicut formale ⁊ h̄ est quedā discretio numeralis. Et rōne qdē ei⁹ ꝙ in ipso est mālē ipsum tēpus est cōtinuuꝫ. Rōne vero eius ꝙ est in ipso formale ipsum est gd discretuꝫ. ❡ Sed ista rn̄sio dubitationē non tollit: qꝛ cū mālē in tēpore: vt dicūt: sit motus: si solū rōne mālis tēpus gd continuū est nō erit bene dictū ꝙ tēpus: sed ꝙ mot⁹ est q̄titas continua. Itē tūc tēpus nō per se: sed per accn̄s dicet̄ gd continuū eē: qꝛ que alicui attribuuntur rōne māe sunt sibi attributa ꝑ accn̄s. Dōꝫ est ergo alr̄: vꝫ ꝙ duplex numerus est: vn⁹ qdē: cui⁹ ꝑtes nō dicūt cōtinuas q̄titates: sed magis simplices ⁊ idiuisibiles vnitates: qualis est numerus simplex: ⁊ iste ē simplr̄ q̄titas discreta ⁊ non cōtinua. Ali⁹ aūt numerus est: cuius ꝑtes nō sunt simplices ⁊ idiuisibiles vnitates: sed magis quedā cōtinue q̄titates: qualis est numerus decē palmoꝝ: qui ex decē palmis cōponit̄: sicut ex ꝑtib⁹. Quilibet.n. palmus ponit cōtinuā q̄titatē. Talis ⁊ numerus est tēpus: cui⁹ ꝑtes sunt pri⁹ ⁊ posteri⁹ que nō idiuisibilia sūt: sed ꝯtinua. Et qꝛ qlibet ꝑs tēporis est ꝑ se ⁊ eēntialiter tēpus pꝫ ꝙ ꝯgrue dicitur tēpus eēntialiter eē q̄titas ꝯtinua lꝫ aliquo mō hēat rōnē discreti: vt infra patebit.

❡ Q̄ō quarta.

Quarto posset aliqs dubitare vtrum prius ⁊ posteri⁹ posita in diffinitione temporis sint ea que sūt tēporis: videt̄ eniꝫ ꝙ sic: qꝛ per suū primū ⁊ secūdū tēpus mensurat priorem motū ⁊ posteriora. Et eo ipso quo dicitur esse numerus motus secūdū prius ⁊ posterius: videtur ꝙ prius ⁊ posterius recta in eius diffinitione ponatur.

Ad istam q̄oneꝫ dōꝫ est ꝙ nō sunt pri⁹ ⁊ posterius tpis q̄ i ei⁹ diffōne ponūtur: cui⁹ rō ē: qꝛ pri⁹ ⁊ posteri⁹ tpis diffiniūtur ꝑ ꝑtes: sicut diffiniūtur ꝓpria ꝑ subꝫ. Si ergo tēpus ēt diffiniret̄ ꝑ ipsa eēt diffinitio circularis ⁊ incōueniēs. ❡ Et ꝓterea diffinitio dꝫ dari ꝑ priora ⁊ n̄ ꝑ posteriora: pri⁹ āt ⁊ posteri⁹ tpis: posteriora sūt tpe: sicut ꝓprietates nālitē posteriores sunt subo: nō ergo tēpus dꝫ diffiniri per ipsa: sed per prius ⁊ posterius i motu: q̄ priora sunt tēpore: ab eis eni causat̄ in tēpore prius ⁊ posterius: sicut vult pħs in lr̄a: dōm est igit̄ ꝙ prius ⁊ posteri⁹ tēporis nō diffiniūt tēpus: sed ꝑ tēpus diffiniūtur. Diffiniunt aūt tēpus prius ⁊ posterius in motu: ⁊ ista vlterius determinantur per prius ⁊ posterius in magnitudine.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendū est ꝙ tēpus dr̄ nūerus mot⁹ ſm pri⁹ ⁊ posteri⁹ i motu

propter id ꝙ motum totum mensurat mēsurando ⁊ numerando priorem ⁊ posteriorem partem eius.

¶ Textus.

¶ Et sicut motus semper aliud: sic ⁊ tempus ⁊c.

¶ Lectio. xvij. ¶ Q̄ō prima.

Vtrū nunc temporis sit idem cum nunc eternitatis

Circa que hic de ipso nūc tangūtur melius intelligantur: queratur primo vtrum nunc temporis idem sit cuꝫ nunc eternitatis: videtur enim ꝙ sic: quia sicut se habet vnitas ad numerū: sic se habet ⁊ nunc ad ea quorum est. Sed vnitas secundum formalem rationem eadem est omnium numerorum: igitur ⁊ nunc omnium mensurarū secundū rationem formalem idem erit.

Ad istam qōnem est dicenduꝫ ꝙ nūc tēporis nō potest idem esse cum nunc eternitatis. ¶ Ad cuius intelligentiam considerandum est ꝙ eternitas cuꝫ ⁊ tempus sunt rerum mensure secundum earum esse: ⁊ q2 mensura debet esse vnigenea mensurato ſm phylosophum in decimo methaphysice: necessarium est ꝙ secundum modū diuersum essendi ipsarum rerum ipse tales mensure diuersificetur. Modus eni essendi triplex in tota vniuersitate rerum inuenitur: vnus quidem qui immutabilitatem ponit tam actu q̄ potentia: qualis est modus essendi prime cause que in suo esse nullam omnino mutationem pati potest: propter id ꝙ omnis mutatio est propter defectū ⁊ indigentiam alicuius: que non cadunt in esse prime cause cui nihil potest deficere nec in posterum aliquid accrescere. Est eni simplicissimum: ⁊ omnis perfectionis contentiuum. Et mensura quidem ei⁹ dicitur eternitas que simili modo tota simul est omni successione carens non perdens aliquid in preterito nec aliquid expectans in futuro: propter id ꝙ mensurā oportet proportionari mensurato. Alius autem modus essendi rerum est immutabilis quidem actu: sed mutabilis in potētia: qualis est modus essendi intelligentiarum creatarum: quaruꝫ esse est fixum stans immobile secundum actum: solidatum quidem munere alterius Nam totum suum esse accipit simul intelligentia a deo a principio ꝓductionis sue: ideoqꝫ postea retinuit ⁊ semper retinebit sine cremento cum sit simplex ⁊ sine defectu: defectibile tamen est ⁊ deficeret: si causa prīa suam influentiam subtraheret. Unde optime dictum est ꝙ ipsum est actu quidem immutabile: sed mutabile potentia: ⁊ mensura eius dicitur euuꝫ: ꝙ similiter est totū simul absqꝫ successione ⁊ mutatione aliqua secundum actum. Tertius autē modus essendi est mutabilis tam secundum potentiam q̄ secūdum actum: qualis est modus essendi rerum temporalium: que non solum mutari possunt: sed ⁊ actu aliter mutantur: vnde non habēt inquantum huius fixuꝫ stans: sed mobile ⁊ fluens: vñ dictum est supra ꝙ tempus est numerus motus secunduꝫ prius ⁊ posterius. Nūc igitur temporis est nūc fluens tam potentia q̄ actu: sublata autem fluxione ⁊ mutatione: sed non penitus defectibilitate: remanet nunc eui ꝙ est fixum stans totum simul non deficiens: deficere tamen aliquo modo potens: ablata vero vlterius nō solum fluxione ⁊ mutatione: sed ⁊ omni penitus modo defectibilitatis remanet nunc eternitatis: ꝙ est fixum stans immobile non deficiens nec deficere vllo modo valens. Patet igitur quale sit nunc temporis: quia est continue fluens: ⁊ propterea de necessitate a nunc eternitatis differt.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendū est ꝙ sicut numerus essentialis non est numerus accidētalis: sic etiaꝫ vnitas essentialis non ab accidentali vnitate differt: vnde non est eadem vnitas cūctoꝝ nūeroꝝ.

¶ Q̄ō secunda.

Secundo posset aliquis dubitare vtrum nunc temporale sit idem realiter cum ipso mobili: videtur enim ꝙ non: q2 diffinitio dicit realitatem diffiniti. Cum ergo diffinitio ipsius nunc alia sit a diffinitione mobilis: videt̄ ꝙ nūc sit alia res q̄ ipsum mobile.

Ad istam qōnem ꝙ nūc tēporis ⁊ mobile idem sunt secundum rem: sed secundum rationem differunt ⁊ ꝙ idem sint secundū rem de facili apparet. Dictū est enim in questione precedenti ꝙ nūc temporis per hoc differt a nunc eui ⁊ eternitatis: quia ipsum est fluens motum tam potentia q̄ actu ꝙ de nullo illorum verum est. Constat autem ꝙ nihil est fluens motum potentia ⁊ actu in re preter ipsuꝫ mobile. Necessarium est igitur ꝙ nunc temporis non sit res alia ab ipso mobili Ad videndum autem quomodo ab ipso differat secundū rōnē: attendendum est ꝙ cum mobile sit subiectum motus/ dupliciter sumi potest: sicut ⁊ motus cui⁹ est subiectum potest accipi duobus modis. Secundum enim duo que in motu possumus attendere ipsuꝫ motuꝫ possumus accipere dupliciter. Naꝫ in motu possumus attendere ad ipsaꝫ continuaꝫ fluxioneꝫ que ponitur per ipsuꝫ: ⁊ ad moraꝫ siue durationeꝫ talis fluxionis: que quidem duo differunt secundum rationem: sicut potest patere ex his que sunt nobis magis manifesta. Videmus eni ꝙ in esse hominis est attendere ad ipsaꝫ actualitatem que ponitur per ipsum: quia omne esse est quedam actualitas. Est etiam in ipso attendere ad moram ⁊ durationem eius. Differunt autem h̄ duo ratione: q2 vt in esse attendamus actualitatem ratio eius est ꝙ sit actus ⁊ perfectio ipsius entis. Sed ratio more ⁊ durationis nō est ꝙ sit actus ⁊ perfectio hominis: sed magis ꝙ sit quoddam accidens existentie ⁊ actualitatis eius. Eodem igitur modo intelligendum est de motu. Nam vt attenditur ipsa eius fluxio ratio eius est ꝙ sit actus entis fluentis siue mobilis. Mora vero ⁊ duratio talis fluxionis non est de ratione sua actus rei mobilis: sed secundum suam rationem apparet quoddam dicte fluxionis accidens. Si ergo attendamus ad solam fluxionem continuam que ponitur per motuꝫ: damus sibi nomen ⁊ rationem motus: quia ratio motus est ꝙ sit actus entis mobilis. Sed si attēdamus ad ipsaꝫ durationem ⁊ moram dicte fluxionis: damus sibi nomen ⁊ rationem temporis: vnde dici consueuit ꝙ tempus est mora motus: cui⁹ ratio est quia vnumquodqꝫ mensuratur aliquo sibi vnigeneo: sicut vnitates mensurantur vnitate ⁊ longitudo longitudine: ergo similiter mora motus per moram motus mensurabitur. Quis igitur id ꝙ mensurat motū tempus dicitur. Patet ꝙ conueniēter tempus ponitur esse ipsa mora motus: que nō est tota simul: sed tantuꝫ successiue: sicut motus. Sic ita qꝫ patet: quomodo licet tempus ⁊ motus idem sint secundum rem: tamen secundum rationem differunt. Et eodem modo de nunc temporis ⁊ de mobili dicendum est: de mobili possumus loqui dupliciter: inquantum possumus duo attendere in ipso: sicut in motu. Cum enim mobile incipit moueri initiat ipsam continuam fluxionem que est motus. Continua autem fluxio initiari non potest: quin initietur mora eius: vnde manifestum est ꝙ cum mobile incipit moueri initiat continuam

at continuam fluxionem: ⁊ ipsiꝰ etiam moram. Secūdū hoc ergo in ipso mobili ad duo possumus attendere: quia ad hoc ꝙ initiat continuam fluxionem: ⁊ ad hoc ꝙ initiat moram propriam ipsius: que quidem duo sic secundū rationem differunt: sicut differūt fluxio: ⁊ mora fluxionis: ⁊ quemadmodum fluxio motꝰ est: ⁊ mora tempus sic etiam res incipiens moueri: inquantum initiat fluxionem: est initians motum: ⁊ inquantum initiat moram fluxionis que est tempus est proprium initiatiuū ⁊ continuatiuum temporis. Proprium autem temporis initiatiuū ⁊ continuatiuum est ⁊ dicitur nūc: ⁊ proprium initiatiuū motus dicitur mobile: ita ꝙ secundū hoc apparet euidenter: ꝙ si in mobili attendamus ad hoc ꝙ incipiat moueri initiat continuam fluxionem attribuimus sibi nomen ⁊ rationem mobilis: sed si attendamus ad hoc ꝙ initiatur propriam moram dicte fluxionis damus sibi nomen ⁊ rationem ipsius nunc: ⁊ sic mobile ⁊ nunc quantumcūqꝫ idem sint secundū rem: tamen secūdū rationem differūt.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendū est ꝙ realitas mobilis claudens vnam certam rationē est realitas ipsius nūc: ⁊ claudens non illam eandem rationem: sed aliam: est realitas mobilis: vnde non eodē modo sūpta ē realitas vtriusqꝫ: ⁊ hoc sufficit ad diuersificādas ipsoꝝ diffinitiones.

℄ Qō tertia.

SEd nunc tertio possꝫ aliquis dubitare vtrum nunc sit idem secundū rem in toto temporis decursu: videtur enim ꝙ non: quia illa dicuntur esse simul que sunt in eodem tempore: vel in eodem nunc temporis. Si ergo esset idem nunc secundum rem in toto temporis decursu: necessario omnia preterita futura ⁊ presentia simul essent. cū oia forent in eodē nūc tēporis secūdū rem.

Ad istam qōnem satis apparet Ratio ex dictis. Iam enim dictum ꝙ temporis decursus idem est secundum rem cum fluxione continua posita per motū ⁊ ꝙ ipsum nunc secundum rem idem est cum mobili. Videmus autem ꝙ ipsum mobile idem est secundū rem in tota continua fluxione motus: diuersum autem solum secundum rationem initiantis continuantis ⁊ terminantis motum: quia cum incipit moueri: habet rationem initiantis motum: per hoc vero ꝙ moueri non cessat: sed continue mouetur habet rationem continuantis motum: sed per hoc ꝙ desinit moueri habet rationem terminantis motum: quia ergo vt predictū est nunc ⁊ mobile idem sunt secūdū rem: ⁊ decursus temporis: ⁊ fluxio motus idem sunt secundū rem: necessarium est ꝙ sicut in tota fluxione motus ipsum mobile idem est secundū rem ⁊ diuersum secundum rationem: sic ⁊ ipsum nunc non in toto temporis decursu idem sit secundum rem diuersum solum secundū rationem initiantis continuantis ⁊ terminantis tempus: quia secundum ꝙ accipitur in principio successiue mox initiat tempus. Secūdum vero ꝙ accipitur cū mobili non quidem incipiente fluere: sed continue fluente continuat tempus. Sed secundū ꝙ accipitur cū mobili finente fluere terminat moram successiuam siue tempus: ⁊ secundū hūc modum extrema temporis nūc differunt. Patet igitur ꝙ ipsum nūc secundū rem idem est in toto temporis decursu: diuersum tamē secundū rationem.

Propter argumentum autem factum in contrariū considerandum est ꝙ quāuis nunc predicto modo idem sit in toto temporis decursu secundum rem propriam vel proprie dictam: potest tamen realiter tempus diuersificare: constituit enim tēpus fluxu suo: non propter solam rem proprie dictam: que est realitas ipsius mobilis: sed propter hanc realitatem includentem rationem propriam ipsius nunc: ita ꝙ realitas mobilis solum: vt est includens dictam rationem: est propria ipsius nunc realitas: ita ꝙ secundū hoc conuenienter dici potest ꝙ hac ratione diuersificata: diuersificatur realitas ꝓpria ipsius nunc: vt sic dicatur ipsum quodam modo idem manere secundum rem in toto temporis: ⁊ quodammodo non idem. Nam si habeatur respectus ad realitatem proprie dictam: que est fundamentum modorū se habendi: necessariū est dicere: vt declaratum est ꝙ non sit idem in toto temporis decursu secūdum rem diuersum solum secundum rationem: sed si respectꝰ habeatur ad realitatē ipsius nunc proprie debitam cū sicut dictum est: ita sumpta realitas includat dictam rationem: necessarium habemus dicere ꝙ ipsum nunc non sit idem: sed diuersum realiter in toto temporis decursu: ita tamen ꝙ ista diuersitas non intelligatur prouenire ex diuersificatione eius ꝙ dicit res simpliciter ⁊ proprie: sed ex sola diuersificatione inclusae rationis ex qua rōne accipit ꝙ sit ꝓpria realitas ipsiꝰ nūc. Ista enī rō nō est eadē in toto tpe sed diuersa: quia quādoqꝫ est ratio initij: quandoqꝫ ratio medij continuantis: ⁊ quādoqꝫ ratio finis. Quia ergo ex hac ratione attendit propria realitas ipsius nunc secūdū ꝙ tempus constituit ab ipso: quid mirū si propter diuersificationem in ratione illa diuersificat realiter tempus: ⁊ hoc sufficit ad faciendū ꝙ preterita futura ⁊ presentia nō sint simul: nec in eodem nūc omnimode realiter.

℄ Textus.

℄ Ipsum autem nunc tempus mensurat: secūdū prius ⁊ posterius.

℄ Qō quarta.

QUarto posset esse dubium vtrum verum sit ꝙ ipsum nunc mensurat tempus: videtur enim ꝙ non: quia sicut se habet punctū ad lineam: sic se habet ipsū nūc ad tēpꝰ punctum autem non mensurat lineam: igitur nec nūc mensurat tempus.

Ad istam qōnem dicendum est ꝙ mensura est id quo cognoscimus quantitatem alicuius: ex hoc autem nomen mensure est transumptum ad significandū id etiam quo cognoscimus alicuiꝰ perfectionem ⁊ naturam. Quia ergo ex cognitione nunc fluentis cognoscimꝰ naturam tēporis: propter id ꝙ idem est principium cognoscendi ⁊ essendi: patet ꝙ aliquo modo ipsum nunc potest dici tēporis mensura. Verum est autem ꝙ non solum habito respectu ad naturam: sed etiam ad quantitatem temporis: dici potest ꝙ aliquo modo tempus mensuratur ipso nunc. Sed considerandum est ꝙ dupliciter quantum ad hoc potest dici mensura alicuius esse aliquid: vno quidem modo: quia per quandam sui commensurationem ad quantitatem eius faciat cognitionem de certa ipsius ⁊ determinata quantitate: quēadmodum vnitas commensurando se per sui replicationē cū cetris vnitatibus que sūt in numero facit certā cognitionē de tota q̄titate numeri: ⁊ hoc modo punctum non facit cognoscere quantitatem linee: nec nunc cognoscere facit quantitatem temporis. Nullum enim indiuisibile per sui replicationem pōt se cōtinuo cōmēsurare

q3 indiuisibile indiuisibilibus commensuratur: sicut vnitas commensuratur vnitatibus. Continuum vero non est indiuisibile: sed magis est in infinita diuisibile. Item continuum non componitur ex indiuisibilibus: sicut numerus componitur ex vnitatibus. Alio autem modo potest dici aliquid mensura quantitatis alicu⁹ non quia per commēsurationem: sed per quandam habitudinem ad ipsum faciat cognitionem de quantitate alicuius: et sic nunc est mensura temporis: et cognitionem facit de quantitate eius. Videmus enim q si volumus cognoscere quantitatem linee: non respicimus ad punctum q est in principio linee simpliciter: sed respicimus ad ipsum in habitudine ad punctum q est in fine intuendo eius distantiam ab ipso: qua distantia visa videmus et percipimus certam quantitatem linee. Consimiliter si volumus videre et percipere determinate quantitatem temporis non attendimus absolute ad nunc q est in principio ipsius: sed attendimus ad ipsum in habitudine ad aliud q est in fine intuendo ipsius distantiam ab ipso: et tunc videmus et percipimus totam quantitatem temporis: ita q secundum h dici potest q aliquo modo quātitas temporis cognoscitur per ipsa nūc et ab ipsis nūc mēsuratur. Et similiter h modo quātitas linee dici potest a punctis mensurari.

¶ Quō quinta.

Quinto posset esse dubium quomō verum sit q phylosophus h probet q simul non sit de tempore nisi tantum vnum nūc sicut Tho. noster ait: videtur enim h non esse verum dictum: qz ex h assumpto: sicut se habet mot⁹ ad mobile: ita nunc ad tēpus: et sicut nūc ad mobile: ita etiam tempus ad motum: videtur cōcludi solū: q sicut mobile fluens non est nisi sic motus: et ecōuerso: ita non sit et nunc fluens nisi sit tempus: et econuerso: sed h non idem est cum intēto: videlicet q de tempore nihil potest simul poni nisi vnum nunc.

Ad euidentiam ergo huius questionis considerandum est q sicut tempus respicit mobile non simpliciter: sed ratione motus: quem primo respicit: et cui adequatur: sic etiam ipsum nūc respicit mobile vno modo non simpliciter: sed inquantum stat: vel sub mutato esse: vel sub initio motus. Est enim mutatum esse aliquid indiuisibile ipsius motus: et nunc est aliquid indiuisibile ipsius temporis: et indiuisibile solūm est q indiuisibili equari potest: sicut ergo tempus q diuisibile est respicit mobile propter ipsum motum qui est diuisibilis: sic etiam ipsum nunc respicit mobile non sic propter motum: sed propter mutatum esse qui est indiuisibile sicuti et ipsū. Mutatum autem esse secundum localem motum non attenditur: nisi propter certum signum spatii. Si ergo nunc vt predictum est respicit mobile secundum q stat cum initio motus aut cum mutato esse: et cum hoc non stat nisi in certo signo spatii: consequitur q ipsum nūc respiciat mobile localiter coniunctū certo signo spatii: et per consequens vnum nunc respicit ipsum coniunctum cū vno tali signo: et plura nunc respicient ipsum cōiunctū cum pluribus signis predictis. Ex hoc autem sequitur q simul de tempore non posse esse plusq̄ vnum nūc: qz si plus posset esse: possent simul esse plura nunc: sed plura nūc cū respiciant mobile stans cum pluribus signis supradictis: simul esse non possunt nisi mobile posset esse insimul coniunctum signis pluribus spatii. Sed hoc est omnino impossibile: cuius ratio est: quia mobile esse in certo signo spatii est ipsum esse in loco sibi equali certo et determinato. Est autem penitus impossibile vnum et idem mobile simul esse in plurib⁹ locis sibi equalib⁹ et per consequens impossibile est ipsum simul esse in pluribus talibus signis. Quia igitur secūdum q iam declarauimus ipsum nūc respiciat mobile coniunctum cū mutato esse: vel cum initio primi motus: et cum certo signo spatii: ex quo ostensum est q mobile non potest simul esse cum pluribus his signis: cōcluditur valde euidenter q simul non possunt esse plurima nūc temporis nec per consequens de toto tempore potest simul eē plusq̄ vnum nunc: et eadem ratione apparet q de vno motu non potest simul esse plusq̄ vnicum mutatum esse: patet igitur ex dictis quomō ex eo q tempus est mensura motus: et nunc est vnitas mobilis: si fiat deductio completa: necessario concluditur q de tempore non potest simul esse plusq̄ vnum nunc. Unde Tho. acumine sui excellentis intellectus intuitus virtutem assumpte propositionis: dixit rationabiliter q phylosoph⁹ i hac parte probat id q declarauimus.

¶ Quō sexta.

Sed post hec omnis restat questio notanda valde: tum propter vtilitatem: tum propter difficultatē de ipso nunc: et est questio de corruptione eius. Ex quo enim ostendimus q aliud nūc est q initiat tempus et aliud q terminat: et iterum ostendimus q plura nunc temporis non possūt simul esse: cogimur de necessitate confiteri q vno nunc posito corrumpatur aliud. Hoc autem videtur nō posse stare propter rationem assignatam a phylosopho in principio hui⁹ tractatus: nisi autem ista questio intelligatur posset trahi ad malam consequētiaz. Videtur enim posse p eā ↄfiteri q mūdus sit etern⁹. Cuius declaratio est: qz cū nūc tpis non possit absq3 mobili: si nunc fuit ab eterno necesse est et mobile fuisse ab eterno. Nūc āt vt ab eterno esset: cui⁹ ostensio est: qz quicqd est nouiter productum potest desinere esse: sed ipsum nunc non potest desinere esse: igitur non potest nouiter productum esse: probatio autē medie est: quia si nūc desinere potest ponamus q desinat. Aut ergo desinit cum est: aut non desinit tūc sed post. Non est autem dare maxime supposito q mūdus deficiat in vltimo nunc temporis ipsum nunc non corrumpi: sed post: quia sic remaneret nunc post desinitionem mūdi et mobilium: q est impossibile. Si ergo ipsum desinit desinet desinente mobili. Sed h desinit cum ponitur vltimum nūc temporis. Si ergo vltimum nūc temporis desinit desinente mundo: sequit q vltimū nunc temporis desinat tunc: quando ponit ipsum vltimum nunc temporis q est impossibile: quia tunc idem secundum rem simul esset: et nullo modo esset q est implicare contradictionem. Nūc ergo et mundus vt videt non possunt desinere: quia non possūt contradictoria verificari simul: et per consequens impossibile videtur ponere mundum productum aliter q̄ de necessitate: quia q de necessitate conseruat de necessitate producitur. Si quid autem de necessitate a deo prouenit et illud esset necessario eternum.

Solutio autem que datur a quibusdam nihil satisfacit questioni. Dicunt enim quidam q ipz nūc nō corrūpit s3 rē: s3 corrūpit inq̄tū perdit rationem vnam: et accipit rationem aliam. Ista autem solutio vt dictum est: non tollit questionē: vt enim supra declarauim⁹ ex tali ratiōe superaddita rei mobilis habet q dicat nūc: ipsam ergo talem rationē corrūpi est corrūpi nūc: de quo est, qō si corrūpit qū corrūpat. Si

r de

n̄ de ratione illa que perditur similiter queritur quan do corrūpitur vtrum si tunc quādo habetur vel postea. ¶ Forte autem ꝙ diceret aliquis istam questionē nō magis esse contra nos ꝙ̄ contra ponentes eternitatem mūdi. Cū enim ipsi etiam ponant aliud esse nūc preteri tum ⁊ aliud futurum: ⁊ cum h̄ pariter concedant ꝙ de tempore no pōt simul esse plusq̄ vnū nūc: necessariū ha bent concedere nūc preteritū corruptum esse: ⁊ tunc ma net cōtra eos etiā questio quādo illud nūc corruptū sit. Sed secūdū eos ad istā questionem respondere nō dif ficile videtur: possunt enim ipsi dictā qōnem duplici ter soluere: vno quidem modo dicēdo ꝙ cū illud corrū patur ꝙ est in actu: propter id ꝙ corruptio est progres sio de esse ad nō esse: si nūc nō ponatur in actu sed in po tentia non opꝫ querere de corruptione eius: q: vt dictū est id corrūpit̄ ꝙ est in actu ⁊ nō solū in potētia. Nunc autem si accipiatur vt cōtinuans nō est in actu simplr loquēdo: sed magis in potētia. In actu autem tunc est quādo accipitur: vt diuidēs: quomodo se habet cum est finis tātum vel tātum principiū: habet enim se nūc ad tempus sicut punctum ad lineā. Uidemus autē ꝙ pū ctum cum est finis vnius partis linee: ⁊ principium al terius: ⁊ sic cōtinuās tales partes ⁊ est actu continuans sed ob h̄ dici non potest ꝙ sit simpliciter actu sed poten tia: quia cū actus sit ratio distinctionis: si esset tūc sim pliciter in actu: esset diuidens ⁊ non continuans: sed si punctum sit principium tātum ⁊ nō finis: vel finis tā tum linee ⁊ nō principiū: erit simpliciter actu in linea signatum: similiter ergo sicut dictum est de puncto re spectu linee: dicendum est etiam ⁊ de ipso nūc respectu temporis. Constat autem ꝙ ponendo tempus eternum nō poneretur nūc aliquod ꝙ sit tātū finis temporis ⁊ non principium: nec positum foret aliquod nunc ꝙ ita sit principium temporis ꝙ non finis: ⁊ per cōsequens sic dicēdo nō poneretur nūc aliquod in actu: sed solū in potētia: ⁊ ideo nō haberet locū questio de corruptione ipsius nūc. Et si dicatur ꝙ nūc presens est in actu: dice tur ꝙ est in actu sicut cōtinuās: vnde ⁊ rō nunc presen tis ꝙ est nunc continuatum temporis semper manet si tempus semper maneat. Hoc ergo vno modo isti pos sent questionem soluere quomodo solui nō posset ponē do tempus incepisse ⁊ desinere debere: quia tunc ꝙ esset tantum principium ⁊ non finis: ⁊ nūc ꝙ esset tantum finis ⁊ nō principiū. ¶ Potest etiam dicta questio se cūdum eos ⁊ aliter solui. Solutio enim data nō videt̄ omnino satisfacere: q: cum demus nūc preteritum fuis se ⁊ non esse etiam ponēdo tempus eternū: nec possit id cōtingere sine desinitiōe: necessariū est dicere ꝙ nūc pre teritū desierit. Item sicut mobile durante motu conti nue renouatur in alio ⁊ alio signo spatii: sic nūc presens tēpore durāte cōtinue renouat̄: propter q̄ꝫ renouationē dici potest ꝙ nō est idem numero nūc ꝙ est presens mo do cū illo ꝙ presens fuit alias: ⁊ cū illo ꝙ erit presens in posterū. Alias .n. oporteret dicē ꝙ nūc tēpis nō eēt nūc fluens: sed stans fixū ꝙ est falsum. Propter ista ergo il la solutio nō est omnino cōueniēs: ⁊ idcirco adiūgitur solutio secūda: que magis satisfacere videtur.

Ad cuius intelligentiā cōsiderādū est: ꝙ sicut terminus ⁊ finis tēpis ac ipsū ha bēt adinuicem successionem quādam: sic etiam tempo ris principium ⁊ tempus aliquam successionem adin uicem habēt: ꝙ quidem ex eo patet: ꝙ sicut finis tempo ris dicitur esse post tempus precedēs ꝙ terminatur ad ipsum: sic etiam temporis p̄ncipiū dicit̄ ante tempus ꝙ sumit primordium ab ipso. Et quēadmodum tem

pus precedēs vltimum nūc cōtinet in potētia rationes infinitorum nūc: nec tamē aliqua talis ratio potest su mi immediate ante nūc vltimū: quia tempus ex ipsis nūc componeretur: sic etiam tempus sequēs nūc prin cipians cōtinet in potētia rationes infinitorum nunc: nec tamen aliqua ipsorum potest imediate sumi post il lud nūc principiās propter eandem rationem. Est au tem simile de linea ⁊ pūcto. Nam post pūctum ꝙ est in principio linee est ipsa linea cōtinēs infinita puncta in potentia: quoꝝ nullū potest accipi in linea immediate post punctum ꝙ est linee principium: quia tunc seque retur lineā esse compositā ex pūctis. His visis facile ē respondere ad questionem motam: sicut enim punctū ꝙ initiat lineā ē in principio situs linealis: nec est verū dicere ꝙ ibi nō sit: sic etiam nūc initiās tempus est i p̄n cipio temporis: nec est veꝝ dicere ꝙ ibi nō sit. Et quem admodum pūctum initiās lineam post initium situs li nealis de necessitate desinit esse: nec tamen est signare situm pūctalem in linea: nisi primo desinat eē: propter id ꝙ linea cum sit continua non componitur ex pun ctis: sic etiam nunc ꝙ est principium temporis de ne cessitate desinit esse post ipsum tempus vnicum: nec tamē est post ipsum dare nūc in quo primo deficiat: p pter id ꝙ tempus cū sit cōtinuum nō componitur ex ip sis nūc: vniuersaliter autē vnicum cuiuslibet cōtinuū est in principio ipsius: ⁊ nullo modo est post principiū cū sit indiuisibile: nec tamen signari potest in continuo vbi prio desinat: quādo ergo dicitur nūc preteritū fu it ⁊ non est: ergo esse desiuit dicēdum ꝙ verum est: sed quando assumit̄: ergo desijt tunc quando fuit aut post dicendum ꝙ non desijt tunc esse quando fuit: quia fu it in principio temporis sequentis ⁊ non desijt in pri cipio esse: sed post principium. Et si dicatur: detur ergo quādo primo desijt: dicēdum ꝙ h̄ dari nō potest: quia tempus cuius illud nūc ponitur pricipiū est cōtinuū ꝓpositum? ergo soluere qōnē ponēdo ꝙ post nūc ꝙ desi nit sit tempus continuum. Sed si esset nūc aliquod ꝙ esset ita finis temporis ꝙ nō pricipium: sicut dare opor teret: si totaliter desineret: nō possemus questionem ita soluere ꝙ post illud nunc nullum tempus esset. Sicut autem est de nūc temporis dictum: ita suo modo secū dum istos dicere possumus: ⁊ de mutato esse ꝙ est i fine motus. Tale enim mutatum eē ꝙ est vltimus finis mo tus ponitur in indiuisibili nunc temporis: in quo fini tur ⁊ desinit esse motus ad illud mutatum esse termi natū: nec tamen verum esset dicere ꝙ dictum mutatū eē desinit in illo nūc in quo ponitur: sed dsinit post: nec tamen est dare post aliud nūc in quo ponitur aliquod nunc: in quo primo desinat: propter id ꝙ tempus. Sic itaqꝫ secūdū veritatē questio mota de nūc temporis ꝙ est eius principium soluēda est.

Sed tunc adhuc restat difficultas de illo nūc ꝙ eēt vl timum in tempore: si tempus totaliter desineret: que quidem difficultas manet nobis: ⁊ non illis: quia ipsi dicunt ꝙ nullū nūc dari potest ꝙ non sit tēporis princi piū cū tēpus s̄m ipsos sit necessario eternum.

Ut igitur huius difficultatis itelle ctus habeatur at tendendum est aliquantulum ad transmutationem que est in substantiis: eo ꝙ ex ipsa possumus optime ac cipere nostre itentionis declarationem. In hac quip pe transmutatione: nos videmus secundum doctri nam Aristotelis ꝙ forma substantialis rei corrum pende manet in materia vsqꝫ ad instans introductionis forme substātialis rei generāde: in quo instanti forma

[illegible]

rei corrũpende non eſt in materia: immo tũc deſinit in ea eſſe: ꝛ tũc in ipſa primo incipit eſſe: ꝛ eſt forma rei generande. Et ſi queratur quando forma rei corrumpende vltimo eſt in materia: patet q̄ hoc dari non poteſt. In inſtanti enim in quo forma rei generãde primo ponit̃ i materia forma rei corrũpẽde: vt dictũ primo in illa materia non eſt: non tamen dici poteſt q̄ in illo eodẽ inſtanti ſit vltimo in materia: quia tunc in ea ſimul eſſet: ꝛ nõ eſſet: q̄ eſt impoſſibile: bene tamen eſt verũ dicere q̄ fuit in materia in toto tempore illud inſtans precedente: quãuis in illo inſtanti nõ ſit in ea. Et q2 tẽpus precedens illud inſtans continuatur ad ipſum: non poteſt dari ante h inſtans aliquod nũc temporis in quo illa forma ſit vltimo in materia propter id q̄ tempus nõ cõponit̃ ex inſtantibus: ita q̄ ſi h verum eſt dicere q̄ eſſe talis forme in materia protendit̃ vſq3 ad h inſtãs: in quo tamen deſinit ꝛ non eſt in materia. Secũdũ igit̃ h eſt etiam dicendũ in propoſito. Ponamus enim q̄ mũdus qui cũ omnib9 mobilib9 poteſt a deo redigi in nihilũ cũ omnib9: Verũ erit dicere h poſito q̄ in iſto nũc ipſe mũdus cum ſuis mobilibus non eſt: ꝛ q̄ ſuum eſſe vſq3 ad h nũc protenſum fuit: nec dari poſſ3 ante ipſu3 nũc aliquod in quo vltimo per omnia fuiſſ3: per omnia eode3 modo dicendo quantũ ad h: ſicut diximus de forma ſubſtantiali rei corrũpende. In iſto ergo nũc mundus ꝛ mobile aliquod non eſſet. Et q2 nũc reale temporis mobile conſequitur: ex quo tũc non eſſet mobile nullo modo eſſet nũc aliquod reale: ita q̄ ſecundum h cum tempus primo deſineret: ꝛ non eſſet: nõ poneretur nũc aliquod reale. ſed nunc imaginatum tantũ: vnde non eſt verum dicere q̄ tunc eſſet vltimum nunc temporis: immo tunc nullum eſſet nunc niſi imaginatum: q2 alias idẽ nũc ſimul eſſ.t ꝛ nõ eẽt q̄ eſt impoſſibile. Nã ꝛ quia nũc reale eſſe nõ poteſt ſine mobili: oporteret tũc dicere q̄ etiã mobile ſimul eſſet ꝛ non eſſet q̄ eſt impoſſibile. Tre ergo iſta impoſſibilia vitent̃ dicendũ eſt q̄ tẽpus ꝛ nũc fluens vſq3 ad h nũc imaginatũ in quo eſſe deſineret: ꝛ primo haberet ꝛ acciperet non eſſe. Et ſi dicatur q̄ cuilibet continuo finito reali datur terminus aliquis realis: ergo ꝛ tempori finito dãdũ eſt aliquod nũc vltimũ reale pro termino: dicẽdũ eſt q̄ continuum q̄ non eſt extra animã non eſt continuũ reale: ſed imaginatũ tantũ. Tempus autem preteritũ non eſt extra animam: niſi inquantum continuat̃ ad nunc aliquod reale extra animam exiſtens. Unde ſi nunc reale tollatur vel continuatio: preter id ipſum non remanebit preteſtrum tale niſi tantũ in imaginatione: ꝛ erit ſolu3 aliquid imaginatũ ꝛ terminũ non niſi imaginatũ habebit. Quia ergo vt predictũ eſt ſublatis omnibus mobilibus tollit̃ de neceſſitate omne nũc reale: ꝛ continuatio etiam per conſequens temporis precedentis finem mũdi ad nũc reale tollitur: ꝛ ex conſequenti tempus preteritũ remaneret ſolũ in imaginatione: ꝛ nullo modo extra quid inconueniens eſt: ſi nũc imaginatũ tantum ſibi pro termino ꝛ fine aſſignatur. Sic ergo dicendu3 eſt q̄ nũc vltimum reale temporis precedentis fuiſſ3 illud q̄ poſitum eſſet tunc quando mundus ponitur finitus ſi tũc non ceſſaſſet eius mobile: ſed tamen ſic fuiſſet vltimum precedentis temporis q̄ fuiſſet etiam initium ſequentis: propter id q̄ cum ſimul non poſſit idem eſſe ꝛ non eſſe: tale nunc reale: tunc eſſe defuiſſet quando in eſſe poſitum fuiſſet: ſed poſtea q̄ intelligi non poteſt niſi prius ipſum realiter maneret tẽpus: q2 nũc realr ſine reali tempore nõ manet: nec tempus ſine motu: nec motus ſine mobili: q2 ergo tũc qñ mũdus deſineret cũ omnibus mobilibus non poneret̃ motus: nec mobile: nec tempus: nec reale nũc: patet q̄ rebus ita ſtantibus nũc reale vltimo finiens totum tempus precedens: tũc nõ poneretur: ſed nunc imaginatum tãtum. Sed nũc etiã ante iſtud nũc imaginatum dari poſſet vltimu3 nunc reale temporis: propter id q̄ dictum eſt ipſum realiter protẽdi cõtinue vſq3 ad h nũc imaginatum: ꝛ tunc primo deſinere i re eſſe in ſimul cum mobili ꝛ motu: quemadmodum etiam ſupra diximus formam rei corrumpẽde eſſe cõtinue i materia vſq3 ad nũc temporis: i quo in ea primo poneretur forma rei generãde: ꝛ tũc ſolum i illa primo deſineret eſſe in materia. Patet igitur qñ ſic dicendo: ſicut deus modo dedit nobis intelligere tollũtur omnia incõueniẽtia ꝛ omnes difficultates materie preſentis.

¶ Textus.

¶ Quod quidem igitur tempus numerus motus ſecũdũ prius ꝛ poſterius ſit ꝛ cõtinuũ ꝛc.

¶ Lectio. xviii. ¶ Qõ prima.

HIc poſſet primo queri ad pleniorez intelligẽtiam eorum que in littera dñr vtru3 in tẽpore ſit dare minimu3: videtur enim q̄ nõ: quia tempus eſt qd cõtinuũ ꝛ cõtinuũ eſt diuiſibile in ĩfinitum.

Ad iſtam qõnem dicẽdum eſt q̄ de tempore loq poſſumus dupliciter ſecundum duo que in ipſo attẽdũtur. Eſt.n. in ipſo attẽdere rationem diſcreti ꝛ rationez cõtinui propter que duo ipſe Ariſt. duo accipit in principio lectionis. Aſſumit nãq3 q̄ tempus eſt numerus: ꝛ per cõſequẽs in ipſo attẽdit̃ quedã ratio diſcretiõis: q2 omnis numerus aliquam diſcretionem ponit. Ite3 aſſumit q̄ tempus eſt cõtinuũ: q̄ ex h pbat q̄ eſt mẽſura cõtinui: ꝛ cõtinuũ vno aliquo ponẽte cõtinuam quãtitatem mẽſuratur. Et ſi de tempore qdem loquamur inquãtum in ipſo attẽdit̃ ad ratiõem numeri: patet ſtatĩ q̄ in ipſo põt dari minimũ. Quãuis enim: quia numerus in ĩfinitũ creſcit nõ contingat dare numerum: ita magnum: quo non poſſit dari maior: quia tamẽ nõ diuiditur in ĩfinitum eſt in ipſo dare minimũ numeru3 ſicut binarium: qui ita paruus numerus eſt q̄ ſi diuidatur in partibus diuerſis nõ remanebit ratio numeri alicuius: ſed ratio vnitatis ſolius: que nõ eſt numer9 q2 eſt idiuiſibilis: ꝛ per cõſequens eſt minimũ ſimpliciter q̄ poſſit accipi de numero. Cõſimili ergo modo ſi de tempore loquamur: ſecũdu3 q̄ ſtat ſub ratione numeri nõ poterimus in ipſo dare maximũ: q2 nõ cõtingit dare numerum temporum ita magnũ: quo nõ poſſit dari ſemper maior: ſic enim dicẽdo vnum tempus duo tempora tria tempora: quattuor tempora: poſſumus augẽdo ſemper numerum procedere in infinitũ. Unde non cõtingit dare numerũ tẽporũ ita magnum: quo nõ poſſit dari ſemper maior: ſed bene poteſt dari numerus tẽporum: ita paruus q̄ nõ poterit eſſe minor: quemadmodũ ſi aliquis diuidẽdo dictum numerũ accipiat primo quattuor poſtea tria poſtea duo minorem poſtea numerum accipere nõ poterit: quia poſt duo nõ accipiet diuidẽdo talem numerum binariũ aliquid habẽs rationẽ numeri: ſed accipiet h q̄ dico vnum tempus: q̄ numerum temporum nõ dicit: ſed id magis q̄ eſt ſimpliciter minimũ de numero. Nõ enim poteſt ſumi aliquid minus q̃ vnũ: ſic itaq3 dicẽdũ de tempore ſecũdu3 q̄ in ipſo attẽdimus ad rationẽ diſcreti. Sed ſi de tempore loquamur quantũ ad rationez cõtinui q̃ habet: tunc ad h dupliciter poterimus de ipſo loqui: q2 vno modo ſimpliciter ſecũdum q̄ eſt cõtinuũ: ꝛ alio modo ſecundũ q̄

eſt continuum

est continuum naturale. Et primo quidem modo ipsuz tempus: sicut ratione continuum est in infinitum diuisibile: ꝛ propterea h mō in ipso non est dare minimū. Non enim potest dari pars aliqua ita parua de continuo q̄ per vlteriorem diuisionē nō possit dari minor. Si autē de tempore loquamur secūdo modo: tūc rationabile est dicere ꝙ possit dari tempus ita paruū ꝙ minus accipi nō poterit retinens vltei⁹ esse naturale tēporis. S. e. n. contingere videmus in oibus alqs diuisibilib⁹ formis nālib⁹. Et ꝑterea iā dictū est ab Ari. in precedētibus ꝙ motus sequit magnitudinem in ꝯtinuitate ꝛ diuisibilitate: ꝛ tempus sequit motū. Cū ergo magnitudo secūdū esse naturale non sit in infinitū diuisibilis: necessarium est ꝙ motus etiam ꝛ tempus secundum naturalē esse non sint diuisibilia in infinitum.

¶ Q̄ō secunda.

SEcundo posset esse dubiū vtꝝ motu per se mensuretur tempus: videtur enim ꝙ sic: qꝛ que sunt per se priora in esse sunt per se priora in cognitione: ꝛ talia sūt principia cognoscendi alia. Tempus aūt ordine nature per se consequitur motū in esse: ꝛ quātitas tēporis quātitatē motus: igit per se tā q̄tū ad esse q̄ etiam quo ad suā q̄titatē per motum cognoscitur ꝛ mensuratur.

Ad istam questionem dicēdum est ꝙ mot⁹ non per se sꝫ solum per accidens: quia ratione nostri est mēsura motus ꝛ cuius ratio est; qꝛ sicut idē respectu eiusdē non potest esse per se causa ꝛ effectus: sic etiam idem respectu eiusdem non potest per se esse mensuratū ꝛ mensura. Constat aūt ꝙ tempus: qꝛ secūdum propriam rationem est mensura motus: ꝙ inde apparet: qꝛ numerus ponit in ratione diffinitiua eius. Nullo igitur modo potest esse per se aliquid motu mensuratū: sed solum per accidens. Alias oporteret dicere ꝙ cidem per respectum ad idem: ꝛ secūdum eūdem essendi modum: qꝛ per se opposita inessent: ꝙ est impossibile. Sūt enim opposite rationes ratio mēsurati ꝛ ratio mēsure. Simpliciter ergo dicendum est: sicut h dicit domīnus Albertus ꝙ tempus est per se mensura motus: ꝛ ꝙ motu mensuratur: h est per accidēs: ꝛ h est ꝙ cōmentator supra dicit ꝙ tempus numerat motum ꝛ mensurat illuꝫ: est enim essentialiter. Ipsum aūt esse numeratum per aliquid est per accidens: scilicet quoniam accidit tempori etiam numerari ꝛ mēsurari: aut per nunc, ꝛ tum simpliciter aut per motū: h autem ideo cōtingit: qꝛ tempus secundum suam rationē est mensura: mensure aūt accidit ꝙ mensuretur. Alias eniꝫ omnis mensura mensuraret: ꝛ qꝛ ꝙ per se ꝯuenit omni conuenit. Verū qꝛ non est absolute mensura: sed est mensura certaꝫ quātitatem habens: ideo contingit ꝙ licet accidat sibi ini quantū est mensura ꝙ mensuret etiam numero: tamē secūdū ꝙ est certam quantitatem habens mensuratur per se numero in quo est prima ratio mēsure omnis certe quantitatis. Motu autem etiam nec isto modo habet per se sed per accidens tantū mensurari: propter id ꝙ secundum suam certam quantitatem habet motum mensurare: ꝛ est per se mensura eius. Ad cuius ampliorem intelligentiam habendam considerandū est ꝙ cū ratio mensure primo in numero inueniatur: sicut habetur in decimo methaphysice: nihil potest habere rationem mensure per se nisi subinduendo rationem numeri. Motus autem vnde motus est nō ponit rōnē numeri: ꝛ idcirco ratione qua motus est non habet ꝙ sit mensura. Sed si hanc debet habere oportet ꝙ rationem numeri subinduat. Rationem autem numeri non subinduit nisi subinduendo rationem temporis. Solum igitur ratione qua tempus attenditur in motu: attendit̄ et in ipso rō mensure: vnde patet euidenter ꝙ mot⁹ non est per se mensura alicuius: ꝑ accidens vero: qꝛ ratione nostri potest esse mensura magnitudinis ꝛ temporis inquantum videlicet quando contingit quantitatem motus nobis esse certiorem quantitate temporis ꝛ magnitudinis.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendū est ꝙ sicut motus ordine nature est prior tempore in esse: sic etiam ꝛ prior est in cognitione: non tamen omni modo. Ex sola enim apprehensione motus: apprehendimus simpliciter: ꝛ sine numeratione atqꝫ mensuratione continuam quandaꝫ fluxioneꝫ: in qua consistit quātitas motus temporis. Expost per numerum ꝛ mensuram que non est nisi tēpus numeramus ꝛ mensuram⁹ dictam quantitatem. Dicendum est igitur ꝙ motus est simpliciter prior in esse ordine nature ipsi tempori ꝛ prior etiam simpliciter in cognitione. Sed in cognitione numerate quantitatis: ꝛ in esse etiaꝫ nō simpliciter: sꝫ numerate quantitatis inquantum huius id est pri⁹ ꝙ pri⁹ actu est in ratiōe nūeri: ꝛ h est tempus: vt supra est dictum. In cognitione ergo quantitatis numerate: ꝛ per consequens mensurate tempus prius est q̄ motus: ꝛ id circo ipsum mensura est ꝛ non motus: h autē ideo contingit: quia ꝛ si motus in esse simpliciter sit causa temporis: tamen econuerso tempus est causa ꝙ in motu sit nūerus in actu: propter id ꝙ motus: vt supradictuꝫ est: nō subinduit rōnē nūeri nisi subinduēdo tēpus.

¶ Tēpus.

¶ Quoniaꝫ aūt est tempus metrū motus ꝛ eius quod est moueri ꝛc.

¶ Lectio. xix. ¶ Q̄ō prima.

HIc posset dubitare aliqs: quomodo intelligatur tēpus esse mensura motus ꝛ eius ꝙ est moueri: videnī enim ista non differre: qꝛ moueri nō videt aliud ponere q̄ motū.

Ad hoc dicendum est ꝙ motus ꝛ moueri: sꝫ idem sint secundum rem: tamen secunduꝫ rationem differunt. Motus enim ponit rem suam que est actus simpliciter ꝛ magis per modum forme ꝛ habit⁹. Sed moueri ponit eundem actum: non simpliciter: sed magis vt exercituꝫ: ꝛ ponit ipsuꝫ per consequens ī esse dicere ergo ꝙ tempus est mensura motus ꝛ moueri: nō est aliud q̄ ponere ꝙ tempus est mēsura motus simpliciter: ꝛ motus quantū ad suuꝫ esse: siue ꝙ tēpus mensurat substantiam ꝛ esse motus. Huius auteꝫ ratio est: quia tēpus mensurat: habet secundū rationeꝫ propriaꝫ id ꝙ in quadaꝫ successione continua consistit. Quia igitur esse motus consistit in continuo fieri: ꝛ in positione continue successionis: ꝛ substantia etiam motus non est aliud q̄ ipsa continua successio: patet manifeste ꝙ rationabiliter valde dicitur tempus esse metrum motus ꝛ eius ꝙ est moueri.

¶ Q̄ō secunda.

SEcundo posset aliquis dubitare quomodo verū sit ꝙ Tho. ait in hac parte: vꝫ ꝙ rebus alqs a motu secundum id ꝙ sunt non respondet tēpus: sed nunc temporis. Hoc enim pro tanto dubium apparet: quia mensura est principium cognitionis: ipsuꝫ autem nūc non

videtur esse principium cognitionis verum quantum ad id q sunt: qz id q sunt tales res cognoscitur per essentialia ipsarum. Non videtur ergo q nunc sit mensura mobilium quo ad id q sunt.

Ad istam qõnem dicendu3 est q sicut se hȳt vnitas ad numerum: sic etiam quodammodo se habet nūc temporis ad tempus: quemadmodu3 enim vnitas ad numerum se habet: vt indiuisibile ad diuisibile: sic etiã 7 nūc temporis ad tēpus comparat᷑: videm⁹ q sicut ex discretione quantitatis discreta importate per numer3 cognoscimus discretionem 7 discretã quantitate3 rei ũ que sub numero ponũtur q̃titatis: sic ēt ex idiscretiõe 7 idiuisiõe quã ipcrtat vnitas: cognoscim⁹ rei stãtis sb vnitate indiscretionem 7 indiuisionem in seipsa. Consimiliter ergo in proposito de nunc temporis 7 tempore dicendum est: videmus enim q ex eo q substantia motus secundum totalitatem suam non ponitur in nunc temporis: sed necessario in tempore q est diuisibile diuisibilitate continue successionis: cognoscimus cognitione que est per mensuram quantitatem 7 discretionem motus: vnde 7 dicitur idcirco tempus esse mensurans substantiam motus: quia totalitas eius nõ ponitur nisi in tempore: 7 per tempus ad ipsam applicatu3 cognoscitur quantitas diuisibilis ipsius. Ex opposito autem quia cognoscimus q nunc cum sit indiuisibile diuisibilitate continue successionis in se tale3 successionem nullam patitur: percipimus stati3 q substantia rei permanentis que secundum suam totalitatem ponitur in ipso nunc indiuisibili caret successione tali. Numero ergo cognoscimus numerabilium discretam quantitatẽ 7 vnitate cognoscimus in re sibi subiecta carentiam talis quantitatis: tempore etia3 cognoscimus rei sibi subiecte quantitatem successiuam: sed ipso nunc cognoscimus substantie mobilis posite in ipso secundum totalitatem suã carentiam dicte quantitatis: propter q optime dicitur tempus est numerus ipsius motus: 7 q nũc vnitas est ipsius mobilis.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendũ est q substantia mobilis simpliciter sumpta per sua essentialia cognoscitur. Sed qz in se nullam continuam successionem claudit: quin potius in re ponitur cum carentia ipsius: propter id q talis successio in substantia non cadit: 7 si cadat in extrinsecis: ideo si ipsa sumatur non simpliciter: sed vt carens hac successione: ipso nunc cognoscit᷑ 7 mẽsurat᷑: quemadmodum etiam res carẽs in seipsa diuisione 7 discretione naturali cognoscit᷑ in quantũ huius sic3 mẽsurat᷑ ipsa vnitate.

¶ Qõ tertia.

Tertio posset esse dubiũ vtrũ esse mobilium quorum substantia mensurat᷑ nũc modo supradicto mensuretur tempore: videtur enim q non: quia tempore mensurat᷑ aliquid fluẽs: sed esse mobiliũ est fixum stãs vnum 7 ide3 in toto esse tempore durationis sue: igitur nõ est verũ q ipsum mensuretur tempore.

Ad istam qõnem est dicendum q duplicia mobilia sunt: qz queda3 sempiterna: 7 queda3 non sempiterna. Et si loquamur de esse mobilium sempiternoru3 cuiusmodi sunt corpora celestia dicendum est q ipsum si loquamur de esse permanente non mensuratur tempore: cuius ratio est: qz que mensurantur tempore excedũtur a tẽpore: vt ħ ait Aristo. esse autem permanens sempiternorum nullo modo exceditur a tempore: vnde manifestum est q tempore non mensuratur. Si vero loquamur de esse non sempiternorũ: tunc dicendum est q duplex esse in eis assignare possimus: vnũ quidem permanens fixum stans vnum 7 idem in toto tempore secundum suam totalitatem positum in nunc temporis: 7 aliud fluens manens in continua successione secundu3 quem modum ipse motus dicitur quoddam esse entis mobilis: propter id q est actus eius: 7 omnis actus est quoddam esse. Si ergo loquamur de ħ esse q non est aliud q̃ motus: patet euidenter q ipsa mobilia secundũ suum esse mensurantur tempore: cum ipsorum motus tempore mensuretur: vt supradictum est. Sed si loquamur de alio esse ipsorum: dicendum videtur q simpliciter: 7 per se loquendo tale esse ex quo in seipso non claudit successionem aliquam mensuratur proprie nunc tẽporis: sicut 7 ipsa substantia rei mobilis: secundario tamen 7 ex consequenti: vtpote ratione annexe mutationis tendentis ad eius positionẽ vel ablationem: dicit᷑ optime mensurari tempore: tanto enim tempore durat tale esse q totu3 simul ponitur: quanto tempore durat annexa mutabilitas atq3 mutatio ordinata ad ablationem eius: sic itaq3 intelligi videtur q esse rei mobilis mensuratur tempore: 7 q ipsum esse in tempore: est ipsum secundum suum esse tempore mensurari.

¶ Textus.

¶ Manifestum autem q 7 aliis hoc est in tẽpore eẽ 7c.

¶ Qõ quarta.

Quarto posset aliquis dubitare quomodo sit verum q que mensurantur tempore: excedũtur ab ipso: videtur enim ħ nõ esse verũ: qz dicimus q motus celestis tẽpore mensurat᷑: nec tñ a tempore exceditur.

Ad istam qõnem dicendum est q illa proprie dicuntur mensurari que per alicuius certe mensure replicationem secundu3 suam totalitatem capiuntur cõprehendũtur ab intellectu. Quod autem sic capitur ab intellectu: est necessario finitum. Nullum igitur infinitum in quantũ huius potest esse mensuratum.

Et preterea qz ratio mẽsure primo in numeris inuenitur nihil proprie mensurare possumus nisi per quandam numerationem partium equalium ipsius: vnde cuius partes equales numerare est impossibile: id non potest habere rationem mensurari. Tale autem est id q infinitũ est: partes enim equales ĩfiniti numerare secundũ se impossibile: est quasi contradictionem implicans: solum igitur q finitum est habere potest rationem mensurari: 7 per consequens ea que ponunt durationem finita3 possunt proprie mensurari tempore: 7 nõ alia. Potest autem quolibet finita duratione maius tempus accipi propter id q crementum temporis: sicut 7 crementũ numeri: est in infinitũ. Patet igitur euidenter q ea pprie 7 secũdũ se mẽsurant᷑ tẽpore q̃ ab ipso excedũtur.

Ad argumentum ergo factu3 in contrariu3 dicendum est q si motus celestis accipiatur secundum suam totalitatem infinitam non habet rationem mensurari propter adductas rationes: habet autem ratione3 mensurari acceptus secundum suas partes in quibus finitatem habet: 7 scđz quas excedit᷑ a tempore.

¶ Textus.

¶ Quonia3 autem est tempus mensura motus.

¶ Qõ quinta.

Quinto

[Q]uinto posset esse dubium verum tempus sit mensura etiaz quietis: ⁊ videtur q non: quia dictum est q temp⁹ est mora successiua: sed mora successiua cognoscitur aliqua successionem ponens q non est quies: sed est mot⁹ vel mutatio. Igit tēpus vt vr nō pōt qetē mēsurare.

Ad istam questionez dicendū est q tēpus non solū est mensura motus ⁊ mutationis. sed etiā quietis: non tamen eque primo: sed motū mensurat primo: ⁊ per se: ⁊ quietem mensurat quasi secūdario: ⁊ ex consequenti. ¶ Ad cuius euidentiam considerandū est q vnūquodq̧ pro tanto mensurat sibi vnigeneo: quia mensura est quedam ratio cognoscendi mensuratū. Cognoscit aūt vnūquodq̧ aliquo sibi vnigeneo ⁊ conformi: vnde dicitur q omnis cognitio fit per assimilationem. Aliquo sibi vnigeneo ⁊ conformi vnūquodq̧ mensuratur. Uidemus aūt in speciebus in anima manentibus: que sibi sunt rationes ⁊ principia cognoscendi res exteriores q alicuius cognitionem faciūt in anima primo ⁊ per se: alicuius vero in ipsa faciunt cognitionē secūdario: ⁊ ex cōsequenti: quemadmodū species ipsi⁹ habitus: quia ad habitum directe conformitatem habet: ⁊ vnūquodq̧ cognoscitur per conforme sibi: ducit primo directe ⁊ immediate in cognitionez habitus cui est conformis: sed in cognitionē priuationis que directe tollit rem habitus ducit secundario: ⁊ ex consequenti. Quia enim priuatio inquantū huius non dicit aliqd positiue: non potest habere speciem directe sibi conformem: quia species cū sit aliquid positiuū non habet directe conformitatem ad id q nihil positiue dicit. Ipsa ergo priuatio non habet in se vnde moueat intellectum nec per consequens per speciem sibi conformem proprie habet cognosci. sed cognoscitur solū per speciem conformē habitui cuius est priuatio. Quia ergo mensura: vt dictū est: quedaz ratio cognoscēdi est: necessariū habemus dicere: q sicut priuatio non cognoscit nisi per speciem habitus cuius est priuatio: sic etiaz non per aliud mensuratur q̄ per mensuraz propriam habitus oppositi. Quia ergo quies est priuatio motus: cuius mensura propria est tempus: necessarium est q ipsa secūdario: ⁊ ex consequenti mensuret tempore. Quia. n. tēpus mora successiua est directe conformatur motui qui secūdum rationem propriam ponit continuam successionem: ⁊ ideo directe primo ⁊ per se mensurat durationē motus: secūdario vero: ⁊ ex consequenti mensurare habet durationem quietis: que nō est aliud q̄ priuatio durationis motus. Et quia esse rei mobilis mensuratur tempore modo supradictō: non esse etiaz q importat priuationem eius pari ratione habet mensurari ex consequenti ipso tempore: verum est autem q etiam propter annexam quantitatem mot⁹ preteriti quantū ad id q fuit ⁊ non est: ⁊ propter annexam quantitatem motus sequentis ⁊ futuri quantuz ad id q erit ⁊ non est: ipsum etiā non esse vel duratio in non esse potest dici ex consequenti mensurari tempore: secundū q etiam supra diximus de esse.

¶ Textus.

¶ Ipsum autem nunc est continuatio temporis: vt dictum est prius ⁊c.

¶ Lectio. xx. ¶ Qō prima.

[H]ic posset forte dubitare aliqs quomodo non similiter manifestū est de nūc q cōtinuet tempus ⁊ de pūcto q continuet lineam: videt enim ƀ esse falsum: q2 ex eo q esse continuū recipit continuationem per aliqd proximū ⁊ indiuisibile sui generis dicimus ⁊ cognoscimus q pūctum est continuatiuuz linee: ⁊ per idem etiam manifestat nobis q nūc est continuatiuum temporis.

Ad istam qōnem est dicendū: q licet per eandē rationem probet q pūctū est continuatiuum linee: ⁊ q nūc est continuatiuum tēporis: ƀ tamen non obstante possum⁹ dicere q non similiter: ⁊ istud nobis manifestat de vtroq̧: cuius declaratio est: q2 per ƀ scim⁹ aliquod indiuisibile esse continuatiuū partiū alicui⁹ continui q cognoscim⁹ ipsum esse finem vni⁹ partis ⁊ principiū alteri⁹. Hoc aūt in eo maxime manifestat ⁊ apparet nobis quo possum⁹ bis vti bis accipiendo ipsuz q2 semel: vt finez vni⁹ partis: ⁊ semel: vt principiū alterius. Ex hac enī ratione: vt dictū est: habet indiu. sibi copulare partes continui adinuicem: possum⁹ aūt dicto modo bis vti pūcto q est in linea: sz non aliquo nūc ipsi⁹ temporis: cui⁹ ratio est: q2 in bina vni⁹ ⁊ eiusdem acceptione cadit aliqua successio: successioni aūt aliquorū se tenentium ex parte vtriusq̧ positiue: non potest aliqd vnū ⁊ idem non mutatū coexistere nisi habeat rationē permanētis. Dico aūt successioni positiue se tenenti ex parte vtriusq̧: q2 si ex parte vni⁹ se teneret positiue: ⁊ ex parte alterius se teneret ablatiue: posset ƀn tūc aliquid idem ⁊ vnū sibi coexistere absq̧ eo q haberet rationez permanentis. Scimus enim q successio que est in generatione ipsius forme que inducit ad formam que abiicitur tota ponit in vnico instanti: nec tm̄ idcirco oportet q tale instans sit qd permanens. Quia dicta successio ex parte forme que abiicit se tenet ablatiue: ⁊ ex parte forme que inducit se tenet positiue. Positio aūt vnius forme indiuisibilis: necessario in eodē instanti debz fieri cū ablatione forme opposite. Sed si ipsa successio ex parte vtriusq̧ se teneret positiue: ita vz q vnū poneret ante ⁊ aliud post: nullo modo tūc aliqd vnū ⁊ idē posset sibi toti coexistere nisi haberet rationem permanentis. Talis aūt successio est que attendit in bina acceptione qua aliqd sumit sicut principiū: ⁊ sicut finis: ponit enim primo: vt principiū: ⁊ post idem ponit: vt finis. Nullo igit modo aliqd vnū ⁊ idez potest in tota successione hax acceptionuz stare nisi ipsum habeat rationē pmanētis. Quia pūctū rationē pmanētis habet: possumus valde bene ipsum vnū ⁊ idem actu bis accipere semel: scilicet vt finem: ⁊ semel vt principiū. Sed q2 nūc temporis nullo modo stat: sed continuo fluit: nullo modo possumus ipsum bis accipere: vnde non potest vnū ⁊ idem stare in quolibet extremo successionis dictaruz acceptionū adinuicem: sed in altero tantū. Cū enī ipsum accipio: vt principiū si velim istam acceptionē dimittere: ⁊ dimittaz transit necessario: ⁊ ipsum ita q cū facio acceptionez secūdā non possuz resumere illud idē sed sumo de necessitate aliud. Et pro tanto phs dicit q licz nūc sit cōtinuatiuum tēporis: ⁊ pūctū sit cōtinuatiuuz linee: nō tm̄ similiter ƀ manifestat in vtroq̧. Ex his āt apparet euidenter falsitas opinionis dicentiū q vnuz ⁊ idē numero nūc tēporis potest coexistere multis nūc sibi succedentibus.

¶ Textus.

¶ Est aūt idez: ⁊ secūdū idez diuisio ⁊ vnitio ⁊c.

¶ Qō secunda.

[S]ecundo posset esse dubiū quomodo veritatē habeat q nūc cōtinuans ⁊ diuidēs idē sit secūdū rē diuersuz aūt fm

rationem solum: videtur enim h non habere veritatem qꝛ nūc continuans est vnū: ꝛ nūc diuidens est ad minꝰ duo: vnū aūt cū duobꝰ ad minꝰ non idē est secūdū rē igitur nec nūc cōtinuās est idē cū nūc ipso diuidente.

Ad istam qōnem est dicendum ꝙ vniuersaliter cū se continuū in illo accipit diuisionē: in quo ꝛ per ꝙ accipit partiū continuationē. videmus enim ꝙ qꝛ partes corporis per superficiē continuant: diuisio corporis nō datur nec fit in alio ꝙ̄ in superficie: videmꝰ etiā ꝙ partes superficiei: qꝛ per lineam ꝛ in linea vniūtur per ipsam ēt de necessitate diuiduntur: qꝛ diuisio superficiei non cadit nisi in linea. Similiter etiā videmus modo ꝙ linea nūꝙ̄ potest diuidi nisi in puncto in quo ꝛ per ꝙ partes linee adinuicem continuantur. Similiter ergo oportet dicere de nūc ꝛ tēpore: qꝛ enim partes temporis continuant per se non in alio ꝙ̄ in nūc: necessariū est ēt ꝙ in nūc solo diuidant. Ipsum ergo nūc ꝛ est continuans ꝛ est diuidens ipsum tempus. Aliter tamen se habet quando est continuans ꝛ quando est diuidens: verū est autem ꝙ potest esse diuidens dupliciter: qꝛ actu ꝛ potentia. Et cū est diuidens actu: tunc est duo in actu ꝛ vnū in potentia. Cū enim imaginor vnā partē linee esse actu ab alia distātem: imaginor statim in fine vnius partis actu vnū pūctū terminans partem illam: ꝛ in principio partis alterius imaginor pūctū aliud in actu in quo actu illa linea initiat. Sed cū vlteriꝰ imaginor illas duas partes cōiūgi secūdū extrema in vno pūcto situ ali: statim etiā pūcta que prius imaginabar duo imaginor vnū: propter qd̄ sunt tūc posita per se in situ illo: pūctū aūt supra pūctū positū: facit vnū pūctū. Imaginor ergo tūc vnū pūctū esse ꝙ finis est vniꝰ partis: ꝛ principiū alteriꝰ: cū tamen duo imaginor: quando partes sunt distincte. Qn̄ igitur pūctū est actu diuidens est duo in actu: sed vnū in potentia: ꝛ sic idem est tūc ꝙ est diuidēs in actu inquantū est duo in actu: sed vnū in potentia inquantū est vnū in potentia: ꝛ quāuis qdem vnū in actu nō sit idem cū duobꝰ in actu: potest tamen bene esse idem vnū in potentia cū duobꝰ in actu: aut vnū actu cū duobꝰ in potentia. Quādo autē pūctū est continuans imaginat esse tm̄ vnū: cū tamen in potentia sint plura. Et secūdū ꝙ est plura in potentia est diuidens non actu: sed potentia. Continuans aūt actu est secūdū ꝙ est vnū. Patet igitur quomodo idem secūdū rem est pūctū ꝙ lineā continuat ꝛ diuidit. Eodem autem modo imaginari debemus: ꝛ de nunc respectu temporis.

¶ Textus.

¶ Mutatio aūt omnis a natura remota est ꝛc.

¶ Lectio. xxj. ¶ Qō prima.

Hic posset aliqs dubitare vtrū verū sit ꝙ motus sit per se corruptionis causa: ꝛ per accidēs ipsius generationis: videt. n. ꝙ non: qꝛ motꝰ reponit in specie per terminū ad quē: ꝛ nō per terminū a quo: igitur magis debet esse causa termini ad quē ꝙ̄ alterius: ꝛ per consequens magis per se cā erit generationis ꝙ̄ corruptionis: qꝛ terminꝰ ad quē est q generat: ꝛ terminus a quo est ille qui corrūpitur.

Ad istam qōnem est dicendū ꝙ motꝰ per se debet dici potiꝰ causa corruptionis precedentis dispōnis ꝙ̄ cā gn̄ationis dispōnis sequētis: huius aūt ratio est: qꝛ effectꝰ intētus ab agente debz in cāz p se reduci .s. in ipaz cāz agentē: ex cuius intentione prouenit. Effectꝰ aūt preter agentis prouenientis intentionē nō reducitur per se in ipsam causam agentem: ex quo preter intentionem eius prouenit: sed reducit directe in necessitatem materie ꝛ motus. Generatio aūt est per se intenta ab agente: qꝛ vnūquodꝙ̄ agens per se intendit facere ꝛ producere sibi simile: ꝛ idcirco generatio per se reducit in agentē causā: nō aūt in motū ꝛ mutationē ipsā: nisi per accidens: qꝛ ꝙ motus formā ponat: h habet ꝛ accipit ab agente: cuius intentio est aliquid producere: vnde dicit esse ipse motus cā generationis sequentis dispositionis inquantū est regulatus per intentionē agētis. Corruptio vero nō est per se intēta: ꝛ ideo per se nō reducit in causam agentem: sed reducitur in motū. Qꝛ enim motus de sua ratione habet ponere recessum a termino a quo per se habet ꝙ ponat distātiā ab ipso ꝛ corruptionem eius: ꝛ ideo dicit per se esse corruptionis cā h aūt solutio sumpta est a Tho. ꝛ cōmētatore. Commētator enim sic ait in h loco. Esse nō est essentialiter ī aliquo ente: nisi ex causa generāte ꝛ agente: que est: aut natura: aut anima: aut intellectus. Esse autē forme rei generate ex transmutatione rei precedēte: que dicit generatio est per accidēs: quoniam illa transmutatio in rei veritate aufert formam transmutari que est contraria forme generabili essentialr. Est igitur causa forme generabilis accidentaliter ꝛ corrupte per se. Tho. etiā sic ait. Ex h ipso ꝙ aliqd mouet recedit a dispōne quā prius habebat: sed ꝙ perueniat ad aliquam dispositionē h non īportat ratione motus inquantum est motus: sz inquantū est finitus ꝛ pfectus quā quidē perfectionē habet motus ex intētione agentis qui mouet ad determinatū finē: ꝛ ideo corruptio magis potest attribui motui ꝙ̄ generatio: ꝛ esse gn̄ari magis dz attribui gn̄anti.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendū est ꝙ soluit seipsum. Quia enim nihil dat sibi ipsi speciem ꝛ perfectionem suam: sed hanc accipit ab alio: eo ipso: quo motus per terminū ad quem specificat perficitur: cōsequit necessario ꝙ nō ipse met sit causa eius: ꝛ ꝙ ipsum ponere accipiat ab alio: vt a generante ipso.

¶ Qō secunda.

Secundo posset aliquis dubitare: qꝛ non videtur ꝙ tempus sit causā per se corruptionis: ꝙ enim attribuitur alicui gratia eiꝰ ꝙ in ipso est māle sibi attribuit per accidens. Sed esse corruptionis causā tempori attribuitur ratiōe motus: qui in ipso tenet se materialiter sicut ait cōmētator in h tractatu: igitur non erit tempꝰ per se corruptionis causa: sed per accidens.

Ad istam qōnem dicendum est ꝙ tempꝰ dicitur causa corruptionis: ꝛ dictū fuit scilicet causa eiꝰ per se esse per respectū ad generationem. Nā ipsius generationis tempus non est per se causa: nec aliquid ipsius temporis: duo enim sunt que ponimus in tempore: quia ratio mensure que est in ipso: sicut forma ꝛ motus qui est in ipso vt materialis: nec aūt secundū neutrum istorum: nec secūdū alterū istorum est ipsum tempus per se generationis causa. Ipsius autem corruptionis dicit per se causa: quia ꝛ si non vtrūꝙ̄: vel coniunctū ex vtroꝙ̄ alterum tamen predictorum: sicut motus est per se cā eius. Uerum est tamen ꝙ simpliciter loquendo non est dicendum ꝙ tempus sit per se corruptionis causa: quia sicut tactum est in argumētoꝛ: ea que alicui attribuūtur gratia materie magis dicunt sibi attribui per accidēs ꝙ̄ per se: vnde ꝛ Arist. ad h denotandū h dicit de corruptione illa: quā solemꝰ maxime dicere sub tēpore ꝙ̄ nec ipsam

ipsam facit tempus: sed accidit in tempore fieri ⁊ hanc mutationem.

¶ Textus.

¶ Dignum autem consideratiõe est: ⁊ quomodo igitur se habet tempus ad animam ⁊c.

¶ Lectio. xxi. ¶ Qõ prima.

Hic posset aliquis dubitare vtrum tempus sit secundum suũ esse completum extra animam: videtur enim ꝙ sic: quia vera quantitas continua extra animam est ⁊ non in anima. Tẽpus autem est vera quantitas continua. Igitur tempus complete est extra animam. ¶ Preterea numerus ponit de necessitate: ⁊ secundum actũ completum positis rebus numeratis: sicut positis decem hominibus ponit de necessitate actu etiam complete numerus denarius. Sed mot⁹ quẽ est res numerata per tẽpus ponit extra animã igitur extra ipsam erit tẽpus scʒ actũ etiam cõpletũ.

Ad istam qõnem est dicendũ ꝙ tempus est quidem aliquo modo extra aiam: non tamen secũdũ esse cõpletum. ¶ Ad cuius intelligentiam considerandũ est secũdũ ꝙ diximus in determinatione huius questionis: ꝙ motus: cuius mẽsura est tempus: nihil aliud est ꝙ quedam mutatio mobilis a priori in posterius. In hac autem mutatione que motus est tria possumus considerare. Nam primo ibi possumus attendere mutationis continuationem qua non cessat fluxus eius nec sistit aut deficit. Secũdo vero ibi possumus attendere discretionem partiũ motus a medio termino continuante. Tertio in ea possumus attendere vtrũqʒ: scʒ partes eius: vt continuate sunt ad id ꝙ instat de ea: ⁊ ꝙ discrete etiam sunt secũdũ rationẽ prioris ⁊ posterioris. Et primo quidem modo mot⁹ ponit qd continuũ ⁊ est in re extra animam continue mota. Secũdo vero modo accipitur: vt discretũ: ⁊ est in conceptione anime tantũ: propter id ꝙ discretio partium motus a medio termino continuante non est in re extra: sed solũ format eã anima. Tertio autẽ modo motus accipit vt discretũ in continuo ⁊ est partim in anima: ⁊ partim in re extra. Cũ ergo tempus: vt dictũ est consequat motũ: sicut quedã passio ipsius: poterit ⁊ ipsum simili modo tripliciter considerari: primo enim considerari potest vt consequens motum primo modo sumptum: ⁊ sic tempus est quid continuum: sicut ⁊ mot⁹: ⁊ est realiter solũ in re extra: i anima vero sicut in cognoscente est per speciem ⁊ intentionem suam. Potest ⁊ iterũ sumi: vt consequẽs motum secũdo modo consideratũ: ⁊ sic est quid discretũ: nec est nisi solũ in anima: cuius ratio est: quia preteritũ precisum ab instanti ⁊ non cõpulatũ ei non est plus in rerũ natura: quia ibi non est nisi per continuationem ad instans. Similiter est etiam de futuro: quia precisum a presenti nũc ⁊ nõ copulatũ ei est in anima ⁊ non in re extra: quia non est nisi per ordinem ⁊ continuationem ad presens. Si autem tempus accipiatur: vt consequens motũ: tertio modo sumptũ: accipietur secũdũ perfectam temporis rationem: ⁊ erit sic partim in anima ⁊ partim extra animã. Est. n. de ratione temporis ꝙ sit mensura non fictitia: sed realis: ⁊ est etiam de ratione eius ipsa discretio quã accipit ab anima. Quod vero habʒ in re extra: hoc ponit quid cõtinuum: vnde patet ꝙ tunc accipitur secundũ perfectã rationem quando accipitur: vt discretum in continuo Nam in tali acceptione clauditur vtrumqʒ: tam. s. id ꝙ tempus accipit ab aĩa ꝙ etiam id ꝙ hʒ ex re extra: patet igitur ꝙ tempus est quidem extra animam aliquo modo: sed esse completũ accipit ab anima.

Ad argumentum ergo primũ dicendũ est: ꝙ in sola positione continui non consistit perfecta rõ temporis: vt dictũ est. ¶ Ad secũdũ vero dicendũ est ꝙ numerata ponunt discretionem que exigitur ad numerum: sicut decem homines ponũt discretionem que exigit ad completam rationem numeri denari: ⁊ idcirco positis decem hominibus ponitur complete numerus denarius. Motus autem primi mobilis qui est subiectũ temporis in re extra aiam continuus est non habens discretionem in actu: sed solum in potentia: ⁊ idcirco numerus eius qui est tempus non habet rationem eius esse cõpletum extra animam.

¶ Qõ secunda.

Secundo posset esse dubium de eo ꝙ modo dictũ est: vʒ ꝙ tempus secũdũ suam rõnem perfectam non dicit solũ discretum nec solũ continuum: sed discretũ in continuo: videtur enim hoc non habere veritatem: quia discretum ⁊ continuum sunt opposita. Sed opposita non possunt simul fieri: circa idem: ergo nec discretũ ⁊ continuũ simul possunt attendi circa tempus.

Ad istam qõnem dicendum est ꝙ ad rationẽ temporis cõpletam non exigitur sola distinctio nec sola ratio continui: sed exigitur vtrumqʒ suo modo. Quod autem ad ipsam cogatur esse cõtinuũ: pʒ ex predictis. Est enim de ratione temporis ꝙ non dicat solam intentionem anime: quia ipsum est reale: ⁊ realiter mensura mot⁹. Sola autem anime intentio non põt esse realis ⁊ propria mensura rei alicuius manentis extra animam: vnde manifestũ est ꝙ de ratione temporis est ꝙ non sit sola anime intentio: aut etiã sola anime affectio. Sed oportet necessario ꝙ ponat aliquid in re extra animam: circa ꝙ attendi possit ratio mensure. Quod autem in re extra animã ponit per tẽpus est quid continuũ: vt supra dictũ est. Continuũ ergo concurrit aliquo modo ad rationẽ tẽporis: vlterius autẽ ꝙ ad ipsam etiã concurrat aliquo modo discretio de facili etiam apparet. Nam quamuis dicamus ꝙ in vnoquoqʒ genere sit aliquid vnũ ꝙ est mensura oĩum aliorũ: non tamen id habet rationem mensurantis actu nisi subinduat aliquã rationẽ numeri. Quod etiã patet ⁊ in ipsa vnitate: dicimus. n. ꝙ vnitas est mensura numerorũ: nec tamen mensurare potest quantitatẽ numeri: nisi per quandã sui replicationem cõmensuret se omnibus vnitatibus que sunt in numero. Talis autẽ replicatio vnitatis: quia ponit numerũ patet euidenter: ꝙ ipsa etiam vnitas non mensurat: nisi etiã subinduẽdo rationẽ numeri. Quod si hoc verum est de vnitate: necessariũ ẽ ꝙ vniuersaliter ĩ oĩbus: ad que ratio mensure ab vnitate deriuatur inueniatur istud ꝙ scilicet nihil ipsorum habeat actu rationem mensurãtis: nisi subinduat quandam rationem numeri: vnde ⁊ vnus palmus non mensurat lineam decem palmorũ: nisi inquantũ per sui replicationem ⁊ applicationem ad lineam decem palmorũ numerũ subinduit: ita ꝙ secundũ hoc dicere conuenienter possumus ꝙ vniuscuiusqʒ proxima mensura est quidam numerus. Quia ergo tẽpus est proxima mensura motus: patet euidenter ꝙ de sua ratione habet ꝙ sit quidam numerus. Et quia numerus de sua ratione habet ꝙ discretionem ponat: patet manifeste ꝙ ad perfectam rationẽ temporis exigitur aliqua discretio. Vlterius autem si diligenter attendamus videbimus euidenter ꝙ discretio pertinet formaliter ad rationem temporis. Idem ex quo rei complementũ hẽtur

in potentia ad rē pertinet materialiter. Sed id: ex quo habetur eius cōplementū in actu ad rē pertinet formaliter: habetur aūt ex sola positione continui ratio mensure solū in potentia: in qua tamen ratione mensure ⁊ numeri consistit complementū temporis. Ex discretione vero dicta ratio sumitur in actu: sola ergo positio cōtinui materialiter pertinet ad tēpus: sed discretio ad ipsum magis pertinet formaliter: ⁊ q2 formale in materia sit: ⁊ forma in materia: p3 ꝙ conuenienter dictū supra fuit ꝙ tempus secundum completā rationem: ⁊ acceptionem suam: dicit discretum in continuo.

Ad argumentum

Ergo in cōtrarium dicendū est ꝙ opposita simul in eodez: ⁊ secūdū idē: fieri non possunt: sed secūdū diuersa istud nihil ꝓhibet: cū etiaz cōtradictionem impediat diuersitas respectuū. Quia ergo tempus ex re continuitatez habet nō potest ex re habere etiam discretionē: sed nihil prohibet quin hāc habeat ab animo. Quia igitur tempus secundum suā cōpletam rationez aliquid habet in re: ⁊ ex re extra: ⁊ iterum aliquid habet in consideratione: ⁊ ex consideratione anime: pōt absqȝ vlla inconuenientia: vnū ⁊ idem manens dicere discretum in continuo.

¶ Qō tertia.

Tertio posset

Esse dubium vtrum temp9 sit mensurans omnem motū: videtur eniz ꝙ non: q2 videmus ꝙ numerus quo omnia numerata numerantur diuersificatur: ⁊ si ne specie ad minus tū numero: ꝓpter diuersitatē equaliū numeratorum. Est enim alius numero denarius decem hominum ꝙ̄ denarius decem canum. Pari ergo ratione: si tēpus est mensura omnis motus: multiplicabitur ad multiplicationez motuū: ita ꝙ sicut simul sūt diuersi mot9 numero: sic etiā simul erūt ⁊ tempora numero diuersa: ꝙ est incōueniens.

Ad istam qōnem

dōz est ꝙ temp9 est mensura oīs motus: nec tū multiplicat̃ ad multiplicationē motuū simul existentiū. ¶ Ad cuius intelligentiā considerandū est ꝙ quādocūqȝ aliquod attributū: ita conuenit aliquibus duobus ꝙ vni ipsoruz conuenit primo ⁊ secūdum se: alteri vero ex connexione ⁊ ordine ad ipsum: nō necessario in se sortitur numeꝝ propter alioꝝ multiplicationē: quemadmodū esse existentie in actu attribuit̃ accidenti: ⁊ subiecto: que sunt multa in ēntia: q2 tū subiecto cōuenit primo: ⁊ secūdū se: accidenti vero non conuenit nisi per ordinem ⁊ connexionē ad subiectū: quantūcūqȝ accidens ⁊ sub3 sint multa in essentia: h tamen non obstante dicimus ꝙ est vna tantū existētia: que actu est vtrumqȝ. Nunc autē ita est: ꝙ ⁊ si tempus respiciat oēm motū: primo tamen ⁊ secūdū se respicit motū primi mobilis. Alios vero respicit ex cōnexione quadam ⁊ ordine: quē ad primū motū habet: propter id ꝙ vnuz quodqȝ mensuratur primo sui generis: ⁊ motus primi mobilis primus est inter omnes motus. ¶ Quantumcūqȝ ergo tempus sit mensura oīs motus: ⁊ multi motus simul sint: h tū non obstante: propter vnitatem motus primi ꝙ tempus respicit primo: ⁊ secūdū se: erit tū vnū numero tēpus simul ⁊ non multa. ¶ Sed ista licet videātur bene dicta rebus ita stantib9: patiūtur tamē adhuc difficultatē magnā. Quāuis eniz existēria non fiat multiplex multiplicatione accñtis ⁊ subiecti: multiplicat̃ tū necessario propter multiplicationem subiectorū: quibus ipsa attribuitur primo: ⁊ s3 se: sicut sorti cōpetit s̃m se existere: ⁊ similiter Platoni: ⁊ propterea existentia multiplex fit ꝓpter ipsoꝝ multiplicationez. Cōsimili ergo mō: ⁊ si nō fiat tēpus multiplex ꝓpter multiplicitatē que cadit inter motū primū ⁊ alios: fieret tamē vt videtur de necessitate simul multiplex: si eēnt multa prima mobilia ⁊ multi primi motus simul: cuius tamen cōtrariū phs supra dixit: ⁊ h ideo: sicut ibi tactuz fuit: q2 non dicūtur aliqua simul tempore fieri: si fiāt in tēpore vno ⁊ eodē specie: tunc enim sequeretur ꝙ facta in die preterita: ⁊ facta in die presenti: facta eēnt simul tempore: ꝙ est incōueniēs. Sed dicūtur ex eo aliq̃ fieri simul tempore: quia fiunt in tempore vno ⁊ eodem etiā secūdū numeꝝ. Cōstat aūt ꝙ si essent plura mobilia prima: ⁊ dū moueret̃ vnū moueret̃ etiā ⁊ alterū: de necessitate dicerent̃ illi duo primi mot9 fieri per se sil' tp̃e: ⁊ per consequens ambo ponerēt simul tempus tū vnū ⁊ non plura. ¶ Ut ergo intellectus huius difficultatis habeatur considerandum est: ꝙ quandocūqȝ aliqd sic conseq̄tur ad aliud: ꝙ ex ipso non habet sui esse complementū sed h accipit ab aīa: ex ipso vero huius cōplementi habet fundamentū: sic contingere videmus ꝙ tale complementū non multiplicatur: propter multiplicationē ei9 nisi proueniret ex sua multiplicatione fundamentū diuerse rationis: videmus eni ꝙ singulares homines idē ponunt ꝙ fundamentū est conceptus ipsius hominis: qui quidez conceptus accipit ab animo suū complementū. Et quia omnes singulares homines secundū vnam rationez sunt fundamentuz talis conceptus: ideo cōtingere videmus ꝙ quantumcūqȝ multiplicent̃ ipsi: aīa tamen de quidditate hominis nō format nisi vnū numero conceptū. Nūc autem ita est ꝙ tempus ab animo: sicut supra dictū est: accipit suū cōplementum: ex primo autez motu habet sui complementi fundamentū. Qō si essent plures primi motus: quia proueniret fundamentuz temporis s̃m vnam rationē: q2 s̃m rationē prioris ⁊ posterioris fluentis durationis: adhuc tēpus ab aīa sumeret tantū vnū numero ad sui esse cōplementuz: ⁊ nō multa: signuz aūt hui9 est: quia nos videmus: ꝙ motus preteritus s̃m aliam rationē ponit fundamentum temporis: a motu presenti: ⁊ futuro: ⁊ idcirco dicimus ꝙ tempus preteritum presens ⁊ futurum sunt numero diuersa. Nā motus preteritus est fundamentum temporis: prout in ipso attenditur ratio prioris ⁊ posterioris preteriti: motus aūt futurus ponit fundamentū ei9 prout in ipso attenditur rō prioris ⁊ posterioris futuri. Sed motus presens ponit eidez fundamentū: prout in ipso attendit̃ ratio prioris ⁊ posterioris presentis. Pro tanto igitur tempus preteritū aliud est futuro ⁊ presenti. Motus aūt primi presentes oēs: si plures essent forēt tēporis fundamentū: s3 vnā tū rationez: ⁊ q2 s̃m rōnē prioris ⁊ posterioris p̄sentis. Poneret igit̃ tūc ēt tp̃s in suo cōplemento vnū numero simul ⁊ non multa. Dicendū est igitur ꝙ si essent multi primi motus esset multiplex tempus in suo fundamēto: sed vnū tantū numero in suo complemento: propter vnitatez dicte rationis in suo fundamento reseruatam.

Ad argumentum

ergo in contrariuz dicendū est ꝙ ex decē boibus ⁊ decē equis numerus denari9 habet sine animo: ⁊ rez sui fundamenti ⁊ suū cōplementū: ⁊ idcirco diuersificat̃ nūero h ⁊ ibi. S3 de tp̃e nō ita ē: sicut p3 ex p̄dictis: ⁊ h de tēpore dicta sufficiant.

¶ Explicit liber quartus physicorum.

¶ Incipit

¶ Incipit liber quintus physicorum.

¶ Textus.

¶ Transmutatur autem transmutans omne rc.

¶ Lectio prima ¶ Qõ prima.

Ecdubitaret forte aliquis vtrum sbm motus debeat necessario esse alterum a quolibet terminorũ eiꝰ videtur enĩ ꝙ non: qꝛ materia non subijcitur motui nisi ad mixtã habeat priuationē: ⁊ per consequens priuatio in simul cum materia: videtur esse subiectuꝫ motus. Constat autem ꝙ ipsa est alter terminorum motus: non ergo necessarium videtur ꝙ subiectum motus sit omnino alterum a quolibet terminorum eius.

Ad istam qõnem Est dicendum ꝙ illud ꝙ est ꝑ se subiectum motus: oportet de necessitate esse alterum a quolibet terminorum eius. Cuius declaratio est: qꝛ termini ipsius motus adinuicem oppositionē habẽt vnde non compatiuntur se mutuo in eodem successiuo sed adueniente sibi altero ipsoꝝ alter necessario aufertur: quemadmodum adueniente altero contrarioꝝ tollitur de necessitate reliquū: ⁊ adueniente esse tollit nõ esse: ⁊ conuerso inducto habitu de necessitate tollitur sibi opposita priuatio ⁊ econuerso: vnde adueniente ipsi subiecto altero extremoꝝ motus tollitur de necessitate reliquū: sicut contingit in omnibus que adinuicē verãm oppositionē habent: sed subꝫ trãsmutationis ad nullum extremoꝝ motus habet oppositionem: vnde ⁊ compatit successiue secuꝫ quodlibet ipsorum. Necessarium est igitur subiectum per se ipsius motus alterũ esse a quolibet extremorum eius. ¶ Hoc etiam ostenditur ex eo ꝙ idem est subiectum trãsmutationis: ⁊ cuiuslibet terminoꝝ eius: sicut superficies que est subiectũ dealbationis: est ipsa eadem etiam rõ nigredinis ꝙ albedinis: que sunt extrema dealbationis: vnum autem extremorum non potest esse alterius subiectuꝫ: propter id ꝙ vnum contrariorum non potest esse subiectum alterius. ¶ Necessarium est igitur ꝙ subiectũ per se motus alterum sit a quolibet extremorum eius.

Ad argumentum Ergo in contrarium dicendũ est ꝙ materia subijcitur transmutationi cũ priuatione non quidem retinendo eam: sed perdendo: propter acquisitionem habitus oppositi: cũ quo tamen retinet suam propriam naturam. Per hoc autem ꝙ materia subijcit transmutationi cũ priuatione ipsaꝫ priuationem amittendo non sequitur ꝙ ipsa priuatio sit subiectum transmutationis: sed potius ꝙ sit eius terminus a quo quidē semper abijcitur per eam.

¶ Textus.

¶ Magis autem in quod ꝙ ex quo mouetur denominabitur mutatio rc.

¶ Qõ secunda.

Secundo posset aliquis dubitare: vtrũ verũ sit ꝙ motus denominatur a termino ad quē: ⁊ nõ a termino a quo: vr enĩ ꝙ nõ: qꝛ motui magis cõuenit per se ꝙ faciat distare a termino a quo ꝙ faciat appropinquare ad terminũ ad quē: ⁊ ꝑ cõñs magis respiciat illũ terminũ ꝙ istũ: ab illo igit ⁊ nõ ab isto dꝫ maxime denominari.

Ad istam qõnem Dõm est ꝙ motus debet denominari a termino ad quē: ⁊ nõ a termino a quo: cuius ratio ē: qꝛ ab eo vnũquodqꝫ denominadũ est a quo maxime realitatē sumit. Realitatē aũt motꝰ accipit ab eo ꝙ ponitur per ipsum: vnde dicimus ꝙ dealbatio non ponit rē aliã ꝙ albedinē ipsaꝫ que acqrit. Qđ aũt acqrit per motũ est eiꝰ terminꝰ ad quē: a termino igitur ad quē motꝰ maxime realitatē trahit: ⁊ per cõñs ab ipso opꝫ ēt sumere spēm. ¶ Ad idē aũt ratio alia adducit a Tho. ait enim ꝙ motꝰ tollit terminũ a quo: ⁊ ponit terminũ ad quē: vñ ad terminũ a quo vr habere oppōnē ⁊ nõ ad terminũ ad quē: qꝛ vnũ oppositorũ nõ ponitur sed tollit ꝑ reliquũ. Nõ aũt denominat vnũ oppositorũ ab alio: sed denoiatur vnũ quodqꝫ a nõ habente ad ipsuꝫ oppositionē. Quia ergo ad terminũ ad quē motꝰ nõ hꝫ illã rõnē oppōnis: quã hꝫ ad terminũ a quo: cũ sit eius destructiuꝰ: hũc tollat ⁊ nõ ponat sicut illũ: pꝫ ꝙ cõuenienter dꝫ motꝰ a termino ad quē denoiari: ⁊ nõ a termino a quo.

Ad argumentum Ergo dõm est ꝙ licꝫ motus ꝑ se faciat distare: qꝛ tñ per hoc ipsum tollit terminũ a quo qꝛ ex tali distãtia magis attēdit quedã rõ oppōnis ad ipsum ꝙ ratio specificãtis: ⁊ per cõñs denoiantis.

¶ Qõ tertia.

Tertio posset aliquis dubitare vtrũ aliquo mõ forma dici possit mobilis: vr enĩ ꝙ nõ: qꝛ mobile est subm motꝰ: sed dictuꝫ est ꝙ subm motꝰ alteꝝ est a quolibet terminoꝝ eiꝰ. Cũ igit forma sit terminus motꝰ videtur ꝙ ipsa nullo modo possit dici mobilis.

Ad istam qõnem Dõm est ꝙ vno mõ accipiēdo mobile forma bñ põt dici mobil ꝙuis alio mõ ipa sit imobilis: videmꝰ .n. ꝙ oĩa illa aliq̃ mõ mobilia dñr q̃ non hñt indefectibilitatē: sꝫ deficere pñt ⁊ deficiũt. Cũ igr forme gñabiliũ nõ hēat in eē suo indefectibilitatē: sꝫ deficere possint ⁊ deficiãt. Pꝫ ꝙ aliq̃ mõ pñt cõuenienter dici mobiles: vt ꝙ videamꝰ quõ istud dici possit: ⁊ quõ nõ cõsiderãdũ ē: ꝙ sicut dupl'r dr aliqd existēs: sic ēt dupl'r aliqd dici põt mobile: vno enĩ mõ dr aliqd existēs: qꝛ est subm per se actus existēdi: quo qdē mõ nec forma nec mã: sꝫ sol cõpositũ existēs appellat. Alio vero mõ dr aliqd existēs: nõ qꝛ sit ꝑ se subm actus existēdi: sꝫ qꝛ sbm est eiꝰ ad minꝰ ꝑ accñs: vl rõne alteriꝰ: aut ēt: qꝛ ipsuꝫ ad aliqd existat: ⁊ hoc mõ ēt forma dr ens ⁊ existēs. Nã ⁊ ꝑ ipsam cõpositũ existit: ⁊ ipsa cũ cõposito cuiꝰ ē ps actus existēdi subijcit: sic ergo vno mõ forma q̃ ē ps existētis cõpositi dr ens: ⁊ alio mõ nõ. Cõsilr aũt ⁊ de mobilitate dici põt. Nã mobile dici põt aliqd dupl'r: vno qdē modo: qꝛ ē ꝑ se sbm motꝰ ⁊ trãsmutatiõis: ⁊ sic forma nõ ē mobil: vñ dicit hoc cõmē. Manifestũ ē ꝙ albedo ē forma qescēs imobilis: ⁊ q fingit ipsaꝫ moueri: nõ ē loquēdũ cũ eo i hac scia. Alio ēt mõ põt dici aliqd mobile: qꝛ vel ꝑ accñs ē sbm motꝰ: vel qꝛ sꝫ ipꝫ aliqd variat ⁊ mouet: ⁊ hoc mõ forma pt dici mobil motui enĩ subijcit ꝑ accñs: qꝛ rõne sui subi: ⁊ sꝫ ipaꝫ ēt cõtingit motꝰ ⁊ variatio subi: vñ hoc mõ forma mobilis est ⁊ variabilis: lꝫ primo inuariabilis: ⁊ imobilis dicat.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem omnis mutatio est a quodam ⁊ in quiddam manifestat etiam vtriqꝫ nomen rc.

¶ Lectio secunda. ¶ Qõ prima.

Hic possz aliquis dubitare: vtruz generatio possit dici mutatio nisi secundum q includit alterationez precedentez: et videtur q non: quia de ratione mutationis est: vt hic dicitur: q aliud mõstret prius et aliud posterius: h autem facere non potest nisi secũduz q includit precedẽtẽ alterationẽ. Igitur generatio non dicitur mutatio: nisi secunduz q claudit ipsam precedentem alterationez. Minoris autem declaratio est: quia generatio exclusa precedenti alteratione est quid in instanti positum: in instanti autem sicut non est intelligere successionem: sic etiam in ipso non est intelligere prius et posterius: que important successionem quandam: et per consequẽs generatio de se sine precedenti alteratione nõ põt aliud mõstrare pri⁹ et aliud posteri⁹:

Ad istam qõnem dicunt quidam q generatio nõ dicitur mutatio nisi sm q includit precedentem alterationem: et ratio ipsoruz est illa quã modo recitauimus.

Sed ista positio Nullo mõ stare potest: cuius declaratio est: quia quando aliqua ex opposito diuidunt aliquod cõe: vnum ipsorum non est intrinsece et essentialiter de ratione propria alterius: quemadmodum qa homo et asinus ex opposito diuidunt animal nõ est homo de ratione asini: nec econuerso. Similiter etiã: quia substãtia et accidens ex opposito diuidunt ens: non est substãtia de ratione intrinseca et ẽntiali ipsius accidẽtis nec etiam accidens esse potest de ratione propria substantie. Nunc autez sic est q generatio corruptio et motus: cuius species est ipsa alteratio: ex opposito diuidũt mutationem: sicut h patet per phylosophuz. Nullo igitur modo alteratio nec aliq̃ alia species ipsi⁹ motus esse poterit de intrinseca et essentiali ratione opposite mutationis: que dicitur generatio et corruptio. Nõ igitur ratione alterationis: sed essentialiter: et secundum seipsam: tã generatio q̃ corruptio ipsa est mutatio. ¶ Hoc idem autem patet si respiciamus ad extrema ẽt vtriusq mutationis. Nam extrema alterationis sunt duo cõtraria. Extrema vero generationis sunt duo contradictoria. Et quemadmodum alteratio ponit successionez in subiecto vnius contrarii ad reliquum: sic etiam generatio ponit successionem ipsius esse ad non esse. Et quia necessarium est: vt immediate post non esse ponatur esse: propter id q inter esse et non esse nihil cadit medium necessarium est: vt subito et in instãti in quo tollitur nõ esse ponatur esse q sibi est oppositũ: ita vz q inter ablationem vnius et positionem alterius nullum intercipiatur tempus medium: sicut intra ipsa ẽt nullum mediũ dari potest. Sed quia intra contraria est medium et quodlibet ipsorum habet latitudinem: non in instanti alterum abiicitur: nec sine tempore alteruz inducitur. Scdm ista igitur euidenter apparet q mutatio ponẽs esse post non esse de ratione sua habet q fiat in instanti vnde generatio que est talis mutatio de sua ratione habet q in tempore nõ fiat. Et propterea distinguitur ex opposito cõtra alterationez: de cuius ratione est q mõstret vnũ cõtrariũ post aliud: et q nõ fiat in instanti.

Dicendum est igitur q generatio prout includit motum precedentem seu alterationẽ est motus: et non subita mutatio: propter qõ h modo contra motum non distinguit: sed diuiditur cõtra ipsum: prout ponit instantaneã acceptionez esse post non esse: ita q secundum h aliud monstrat prius et aliud posterius. Monstrat enim prius in toto tempore precedente instans: in quo esse acquiritur: nõ esse rei generãde: et mõstrat posterius: vtputa in h instanti q est terminus preteriti et principium sequentis: et est consequens post tẽpus totum q precedit ipsum esse ipsius generati. Unde qualis successio attenditur instantis q est finis temporis ad tempus q in ipso terminatur: talis etiam successio posterioris ad prius ponitur per generationem: ex quo patet valde euidenter q sicut successio instantis terminantis tempus precedens ad ipsum tempus q in ipso terminatur intelligit esse subita et instãtanea: sic etiam successio que ponitur per mutationem: que est generatio instantanea et subita eẽ intelligit: et per h patet responsio ad argumentum.

¶ Qõ secunda.

Secundo dato q generatio absq inclusione precedentis alterationis dici valeat mutatio: posset aliquis dubitare vtrũ ipsa dici posset motus: videtur enim q sic quia generatio dicit processum de esse in potentia ad esse in actu perfecto. De potentia autem ad actum imperfectum non proceditur nisi prius procedatur ad actũ imperfectum. Quia ergo mutatio que ponitur prius act⁹ imperfectus: et postea perfectus est motus: sequit de necessitate: vt videtur: q generatio sit motus.

Ad istam qõnem dicunt quidam q de generatione loqui possumus dupliciter: qz vel quantum ad introductionem vltimi gradus substantialis: vel quantum ad introductionem totius nature precedentis gradum vltimum. Et si loquamur de generatione: primo modo patet tunc secundum eos q ipsa non est motus: quia vltimus gradus est indiuisibilis: et indiuisibile est quod per mutationem subitam acquiritur: et non per motuz et isto modo: vt dicunt: Arist. probat q ipsa nõ sit mot⁹.

Sed ista opinio Istorum est omnino contraria phylosophie et intentioni Aristot. Quod autem sit omnino contraria phylosophie naturali de facili apparet. Secundum enim veritatem phylosophie naturalis cogimur de necessitate dicere q mutatio in substantia non est motus: et q motus est in quantitate qualitate et vbi Hoc autem sustineri nullo modo potest dicta fatuitate stante: cuius declaratio est: q vltimus gradus cuiuslibet forme siue id q vltimo accipitur de quacumq forma est quid indiuisibile: naz q est diuisibile hz partẽ et partem: pars autem et pars de perfectione forme ponit gradum et gradum. Ponere autem gradum et graduz est ponere multos gradus et non vnum. Cum igitur vltimus gradus forme ponat vnum tantum gradum et non plures: quia alias per se et primo vltimus non esset: necessariuz est q vltimus gradus cuiusq forme nõ substantialis tantum: sed etiam accidentalis dicat qd penitus indiuisibile. Quia igitur: vt ipsi dicũt: id q indiuisibile est non accipitur per motum: sed per subitaz mutationem: necessarium est q ratione vltimi gradus forme nulla mutatio sit motus. Secundum h igitur nõ erit verum dicere q generatio non sit motus sed alteratio sic: sicut enim propter vltimi gradus adeptionem generatio non meretur dici motus: sic etiam nec alteratio nec aliqua alia mutatio: cuz equaliter vltimus gradus cuiusq forme dicat quid indiuisibile: vt ostensum est. Patet igitur q illa fatua responsio contrariatur omnino veritati phylosophie naturalis. Quod autem contrarietur ẽt demonstrationi Aristotelis de facili

apparet

apparet: ait enim ipse generationem: ideo non esse motum: quia q generatur est immobile: hoc autem dicit esse ideo imobile: quia est ens pure ⁊ simpliciter in potentia. Constat autem q gradus vltimus ipsius forme non ponit in suo receptiuo rationem entis pure in potentia: sed magis rationem entis in actu: quia presupponit ipsum totam forme naturam precedentem gradum vltimū ⁊ que actus est ratio existendi actu: sed forma sumpta secundum totam suam naturam quantum de se est nullum actum susceptiuum presupponit in generato remanentem. Sed potest ponere inquantum huius ens pure in potentia. Quia igitur ex hoc demonstrat Aristo. generationem non eē motum q subiectum eius est ens pure in potentia: q non est verum de acceptione vltimi gradus forme presupponentis totam forme naturam precedentem: patet euidenter q ipse Aristo. non respiciens ad acceptionem vltimi gradus: sed respiciens ad acceptionem totius substantialis forme: dixit generationem simpliciter: que est generatio substantiarum non esse motū: Contra ei⁹ igitur intentionem est omnino ponere q generatio sit motus: quantum ad acceptionē totius nature ipsius forme substantialis: patet ꝙ quātū ad acceptionem gradus vltimi.

Et propterea ipsi ēt videntes q ista via nō est rationabilis aliā adducunt satis stultiorē. Dicunt enim q generatio est motus ratione forme que inducitur: quia eius inductio: vt dicūt: motus est. Sed ratione subiecti nō est motus: q tale subiectum est immobile cum sit ens pure in potentia. Sed in hac fatuitate ponitur manifesta contradictio. Ad motum enim exigitur de necessitate ens mobile q est subiectum motus: sicut patet per phylosophum in precedenti lectione. Oportet enim moueri de necessitate quicquid motui subijcitur. Mouetur autem nihil nisi q est mobile. Quod enim est immobile est impossibile moueri. Ponere autē motum q est impossibile moueri est ponere contradictoria: quemadmodum etiam contradictoria ponuntur cum dicitur existere q existere non potest: sic etiam aliquid subiectum motui esse ⁊ non moueri implicat contradictionem: veluti contradictionem implicat aliquid subiectum esse albedini: ⁊ non esse album. Nam esse motui subiectum est ipsum habere motum: ⁊ habere motum est moueri: esse igitur motui subiectum ⁊ non moueri est habere motum ⁊ non habere motum. Ponentes itaq q ratione substantialis forme ipsa generatio sit motus: quia videlicet huius forme inductio mēsuratur tēpore q est de ratione motus: ⁊ non vnico instanti q est de ratione simplicis mutationis: subiectum autem huius inductionis: ve concedunt est ens pure in potentia: q est immobile. Ens igitur immobile secundum h subiectum ē sit inductionis: que est motus. Aut itaq stās sub illa inductione mouetur aut non mouetur: q si mouetur: ens igitur q est immobile mouetur. Si autem non mouetur subiectum: ergo inductio que est motus: ⁊ habens in se motum: non mouetur: vtrūq autem implicat contradictionem. Manifeste itaq contradictoria ponuntur cum dicitur q generatio est motus ratione forme: quia eius īductio est motus. Non autem est motus ratione subiecti: quia subiectum eius est ens immobile. ¶ Sed forte aliquis reprehendet nos immerito q curamus de verbis hominū tam ydiotarum: verūtamen propter simplices ne ab ipsis peruertantur bonū fuit ignorātiā ipsorū aperire.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendū est q cum actus fuerit habens latitudinem: poterit quidē prio haberi imperfecte: ⁊ postea perfecte. Sed cum fuerit simplex: ⁊ indiuisibilis: necessarium est q subito habeatur perfectus ⁊ completus. Et talis actus est substantialis forma.

¶ Qō tertia.

Sed tunc adhuc restat dubitatio vtrum forma substantialis inducatur subito. Nam in precedenti questione sunt solum reprobata dicta hominū materialiū: non tū est perfecte declarata veritas.

Queratur ergo tertio vtrum forma substantialis inducatur de necessitate subito: videtur enim q non: quia forma que habet gradum ⁊ gradum non inducitur de necessitate subito: sed forma substantialis habet gradum ⁊ gradum: quia dicimus q vna substantialium forma continet totam alterius perfectionem: ⁊ adhuc amplius: igitur forma substantialis non inducitur de necessitate subito.

Ad istam qōnem est dicendum q forma substantialis non est forma: cuius acquisitio possit esse motus: ⁊ idcirco necessarium est q ipsa inducatur subito: ⁊ non successiue: ita vt q de ipsa prius acquiratur pars vna ⁊ postmodum alia, sicut contingit de forma qualibet existente in motu.

Ad cuius intelligentiam considerandum est q sicut accidens est ens secundum quid: ⁊ substantia est ens simpliciter: sic etiā forma accidentalis est ratio ⁊ principium essendi secundū quid ⁊ forma substantialis est principiū ⁊ ratio essendi simpliciter. Et quia nulla forma inducta per motum vel consistens in motu est ratio ⁊ principium essendi simpliciter: necessarium habemus concedere q nulla forma in motu consistens sit forma substantialis: q autem nulla forma in motu consistens: tamē inducta per ipsum esse possit ratio ⁊ principium essendi simpliciter de facili demonstratur. Est enim attendendum q ratio ⁊ principium essendi album simpliciter id tantum ponitur esse: quo ablato aufertur ab eius susceptiuo necessario esse album: quemadmodum albedo dicitur ⁊ est simpliciter ratio essendi album: quia ablata albedine a superficie aufertur ab ipsa totaliter album. Consimili autem modo ⁊ id dicere debemus esse rationem ⁊ principium essendi simpliciter: quo ablato a materia nisi ei aliō adiungatur ab ipsa tollitur totaliter actu esse. Nunc autem sic est q nulla forma consistente in motu ablata a materia: necessariū est q tollatur ab ipsa totaliter esse in actu. Cuius declaratio est: quia oē q mouetur quā diu mouetur partim habet de termino ad quem: ⁊ partim habet de termino a quo: quemadmodum superficies subiecta motui dealbationis q diu stat sub ipsa dealbatione: partim habet de albedine: ⁊ partim habet de nigredine: vnde ⁊ si tollatur ab ea id q habet de albedine: non statim necessarium est q ab ipsa tollatur esse coloratum: quia adhuc poterit retinere id q habet de nigredine: q etiam esse coloratum suo modo sibi confert. Similiter ergo si materia sic trāsmutatur de vna forma substantiali in aliā q vnam perdit motu: ⁊ aliam ēt non subito: sed per motum accipit: necessariū est concedere q ipsa materia in tota transmutatione illa partim habeat de forma que abijcitur: ⁊ partim de forma q̄ inducit. Et ppea si ab ipsa tollat id q hz de forma q̄ inducit nō est necessariū q ab ea tollat totalr eē actu: q

eadē poterit in actu essendi remanere per id q habeat vel habet de forma que abiicitur: manifestū est igit̃ q nulla forma in motu consistente sublata a materia necessarium est q totaliter ab ipsa tollat̃ esse actu: nec per consequens aliqua talis forma potest esse ratio ⁊ principium essendi simpliciter: quia sicut dictum est solū illa forma est ratio essendi simpliciter qua sublata a materia tollitur ab ipsa necessario totaliter esse actu nisi sibi adueniat tūc alia forma: que quidē prius in ipsa nō fuerit cū alia. Quia igitur solū illa forma que est ratio essendi simpliciter est forma substantialis. Ex quo nulla forma in motu consistens esse potest ratio essendi simpliciter: necessariū est q nulla forma in motu consistēs aut inducta per motū sit substantialis forma. Simpliciter ergo tenendū est: q omnis forma substantialis eo ipso quo forma substantialis: h̄ habeat q non successiue: sed subito inducatur in materia.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendū est q ⁊ si forma substantialis multos gradus perfectionis habeat: non tamen habet talem graduū multiplicitatem: q propter ipsam sortiri possit: vt non subito: sʒ successiue inducatur in materiam: sicut deo dante infra declarabitur.

¶ Qō quarta.

His ergo visis posset forte aliqs querere vtrum ex his que dicta sunt: possum⁹ aliquid boni accipere pro questionib⁹ que consueuerūt fieri de formis.

Ad quod dicendum est q de formis inter alias tres questiones fieri consueuerūt. Una quidē vtrum sit ponere inchoationes formarum substantialium in materia. Alia vero vtrū secundum formas substantiales attendat̃ magis ⁊ minus. Et tertia vtrū in vno numero supposito sint plures forme substantiales simul. Et de omnibus quidem his tribus questionib⁹ habem⁹ per dicta in lectione ista quid sentire ⁊ dicere debem⁹. Sunt enim quidam qui ponunt formas substantiales preexistere inchoatas in materia sub quodā gradu imperfecto: ⁊ per generationem ponunt eas deduci ad gradum perfectum. Et quia talis acceptio partis forme post partem motus est: vt ait Commentator necessarium habent isti dicere q inductio substantialis forme in materiam sit motus. Itē q forma substantialis in gradu imperfecto in quo manet in materia cū aliis formis non sit ratio essendi simpliciter: ⁊ per consequens q non sit tūc substantialis forma: sed accidentalis: mediante tamen motu ⁊ trāsmutatione de forma accidentali fiat forma substantialis: que sunt non solū contra determinata h̄: sed sunt etiam omnia absurda.

¶ Quidam etiam sunt qui dicunt q tam secundum accidentales q̄ secundum substantiales formas possūt aliqua dici cum magis ⁊ cū minus. Et quoniā magis ⁊ minus attendi non possunt secundum id q in indiuisibili consistit: necessarium habent isti ponere q forma substantialis non sit indiuisibilis: ⁊ per consequens q ipsa possit accipi per motum q est contra h̄ determinata. Quod enim est diuisibile habet partem ⁊ partem: ⁊ per consequens de ipso potest accipi pars post partem q pertinet ad motum: vnde patet euidenter q si forma non sit indiuisibilis accipi poterit per motum. Et propterea commentator ait in h̄. v. q inductio substantialis forme: ideo habere non potest rationem motus: q: h̄ forma est indiuisibilis.

Sunt etiaʒ qui dicunt q simul in eadem parte materie sunt plures substantiales forme successiue in materiam inducte q tamen stare non potest secundum ea que h̄ a phylosopho dicuntur. Distinguit enī h̄ duplicem generationē: quia generationē secūdū quid ⁊ generationē simpliciter. Et primaʒ dicit esse generationē accidentiū. Secūdā vero dicit esse generationē substantiarū. Adiūgit autem postea q id q generatur generatione secundū quid contingit moueri: q: licet non sit actu per formaʒ inducendam: est tamen actu propter subiectū. Homo enīʒ qui est subiectū in generatione albi existens actu: ⁊ moueri potest: vnde id q fit albū ratione subiecti est mobile ⁊ moueri potest Sʒ de eo q generatur simpliciter ait ipse q est penitus immobile: propter id q non est actu ⁊ ratione subiecti. Quia ergo forma precedēs in mā facit ipsam esse actu si super eā alia forma debet induci erit subiectum hui⁹ inductionis ⁊ generationis ens actu ⁊ per consequens dicetur q illud q generatur ista generatione nō est simpliciter in potentia: sed ē actu ⁊ moueri potest ratione subiecti: sicut ⁊ id q fit album ratione subiecti actu est ⁊ moueri potest. Unum ergo de duobus oportebit tūc de necessitate dicere: aut vʒ q talis generatio sit generatio accidentis ⁊ adeptio accidentalis esse atqʒ accidentalis forme q est contra ipsos qui ponunt hanc formā superinductam esse substantialem: aut q id q generatur generatione simpliciter: que est omnis generatio substantie sit actu ⁊ moueri possit saltem ratione subiecti q est contra philosophi determinationem factam in h̄ loco. Patet igitur quomodo per determinata h̄ habem⁹ quid dicere possimus contra tres positos errores de formis substantialibus.

¶ Qō quinta.

Sed tunc quinto posset aliquis forte dubitare quomodo verum sit q id q generatur nō est actu. videtur enim h̄ esse falsuʒ: quia cum generatio in instanti fiat: necessariū est in illo instanti in quo ponitur actu ipsa generatio esse actu ipsum generatum.

Sed considerandum est q h̄ phylosophus ostendere intendit generationē non esse motū: ad h̄ autem modo sumit definitionem ex subiecto generationis. Nam id q mouetur: vt ipse supra dixerat non est forma sed subiectum. Assumēt autē q si generans est motus mouebitur id q generat̃. Quia ergo moueri cōuenit subiecto motus ⁊ non forme que inducitur per motum: patet euidenter q ista demonstratio sumpta est ex substātia generationis: q non est ens actu: sed potentia tantuʒ: ⁊ idcirco moueri non potest. Nam motus in subiecto presupponit eē actu ⁊ per cōsequēs forma est q̄ inducit̃ per motū ante sci suo susceptiuo presupponit actu esse ratione cuius habet subiectum talis forme de se ante acceptionem eius q moueri possit ⁊ subiectū esse motus: sufficit ergo ad demonstrationem presentem. Arist. q subiectū generationis non sit actu ante acceptionem forme generati. Quod enīʒ de se nullo modo actu est non potest de se subiectum esse inductionis: que fit mot⁹: ⁊ quia q nullo modo de se actu est de se subiicit̃ inductioni forme substantialis: ⁊ generationi simpliciter: consequit̃ de necessitate: q talis inductio ⁊ generatio non sit motus: idest ergo dicere q̄ ad presentem definitionē q id q generatur non est: ⁊ q subiectum generationis de se nullū esse actu potest.

¶ Sextus

¶ Textus.

¶ Si igit predicamenta diuisa sunt substantia ⁊ qualitate ⁊ vbi ⁊c.

¶ Lectio tertia. ¶ Qō prima.

Hic posset primo esse dubiū vtrum vez sit ꝙ substantie nihil est contrarium: videtur enim ꝙ non: qꝛ contrarioꝝ effectuū oportet causas ꝓximas esse cōtrarias. Sed calor ⁊ qualitates vt puta calor ⁊ frigus sunt qualitates contrarie: igitur forme substantiales eoꝝ que sunt cause proxime istaꝝ qualitatū: sunt ēt necessario contrarie.

Ad istam qōnem est simpliciter dicendū ꝙ substātie nihil est contrariū. ¶ Ad cui⁹ intelligentiaz cōsiderandū est ꝙ contraria sunt: vt accipit decimo methaphysice: que sub codez genere posita maxime a se distant: ⁊ in eodez susceptibili non simul: sed vicissiz fiūt. Ex ista contrarioꝝ diffinitione q̄tuor accipiūtur que exigūtur ad veraz ⁊ perfectaz contrarietatez: quorum vnum est ꝙ contraria debent esse vni⁹ generis physici quemadmodū albū ⁊ nigrū que sunt contraria sūt eiusdez generis: qꝛ vtrūqꝫ est in genere coloris. Et hoc exprimit in diffinitione posita cū dicit ꝙ contraria sūt que sub eodē genere posita. ¶ Scḋz aūt ꝙ requirit ad veram contrarietatē est maxima distantia in genere: quēadmodū albū ⁊ nigrū que sūt contraria maxime distāt in genere coloris. Nō.n. possunt accipi duo alij colores magis aut tm̄ etiā distantes q̄tū distāt albedo ⁊ nigredo: vnde q̄uis albū ⁊ palliḋu sint in genere coloris ⁊ distent etiā ab inuicē: nō tm̄ sūt contraria: qꝛ adhuc in tali genere distantia maior inuenit: qualis est distantia nigri ⁊ albi: ⁊ hc exprimitur in assignata diffinitiōe cū dr ꝙ cōtraria in eodē genere posita maxime a se distāt. ¶ Tertiū aūt ꝙ exigit ad veraz cōtrarietatez ē ydēptitas subiecti: qꝛ contraria debent habere idez receptiuū imediatū: vnde videmus ꝙ superficies est imediatum susceptiuū tam albedinis q̄ etiā nigredinis. ¶ Quartuz vero exigit ꝙ circa tale receptiuū se insimul nō cōpatiant: sicut albedo ⁊ nigredo nō possunt simul informare eandez supficiez: licet h possint successiue: h autē duo exprimuntur in descriptione posita cū dicit ꝙ in eodem susceptibili non simul: sed vicissim fiūt. Patet igitur quomodo q̄tuor ad veram contrarietatis rationez requirūtur. Et tria quidem hoꝝ bene contingit inueniri in formis substantiariū generabiliū. Naz ipse sunt eiusdem generis physici: vt patet quia habent adinuicem per se transmutationez: ⁊ non per accidens: vt habet in decimo methaphysice. Itez habent vnū immediatū susceptiuū: quia vna est materie essentia in qua immediate suscipiuntur omnes forme substantiales generabilium. Circa vnā ēt ⁊ eandez materie partez plures forme substantiales non simul: sed vicissim fiunt. Unde manifestū est ꝙ tres conditiones contrarioꝝ in formis substantialib⁹ contingit reperire. Sed quarta conditio vz maxima distantia non inuenitur in eis. ¶ Ad cuius euidentiaz considerandum est ꝙ maxima distantia que attendit in cōtrarijs est distantia fundata in quadā latitudine continua contentiua diuersoꝝ graduū: ⁊ ratio est: qꝛ motus non est diuisibilis nisi in quātum acceptio eius que inducitur per ipsum est diuisibilis. Acceptio autē forme non est diuisibilis nisi propter diuisibilitatem forme accepte. Diuiditur enim acceptio talis in priorem ⁊ posteriorem. Prior vero acceptio ponit partem forme prius acceptam: ⁊ posterior ponit partem forme posterius acceptam: vnde patet euidēter ꝙ omnis forma que inducitur per motuz habet partē ⁊ partem: siue gradum ⁊ gradum: forme autem habentes verā contrarietatē: per motuz inducunt ⁊ abijciūtur. Necessariū est igit ꝙ quelibet talium formarū habeat latitudinem contentiuaz diuersoꝝ graduū perfectionis: vnde ⁊ videmus ꝙ non statim cuz aufertur aliquid de caliditate vel frigiditate abijcitur tota caliditas vel tota frigiditas: sicut oporteret necessario si tales forme non haberent partem ⁊ partem: vlterius etiam talis latitudo est continua: qꝛ aliter penes ipsaz motus qui est continuus fieri non posset. Maxima ergo distantia contrariorum est distantia fundata super latitudine continua graduū diuersorum contentiua: forme autem substantiales latitudinem non habent: sed omnes in idiuisibili consistunt: vnde non habent illaz maximā distantiā que exigit ad verā contrarietatē: ⁊ ꝓpterea inter ipsas nō attēdit vera ⁊ ꝑfecta ꝯtrarietas.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendū est ꝙ est duplex causa: quia vniuoca: ⁊ non vniuoca. Et in causa quidem vniuoca: oportet ꝙ inueniatur secundum eandem rationez speciei id ꝙ est in effectu: ita ꝙ si effectus hꝫ oppositionez vere contrarietatis necesse est ⁊ cā i ei⁹ vniuocā ad aliud hēr oppōnē ꝑe ꝯtrietatis: vñ videm⁹ ꝙ sicut calefieri ⁊ frigefieri sunt cōtraria: sic etiam calefacere ⁊ frigefacere sunt contraria. Sed in causa proxima ⁊ non vniuoca non inuenitur secundū eandem rationem id ꝙ est in effectu. Et forme quidem substantiales elementorum sunt cause non vniuoce elemētaliū qualitatum: vnde oppositio que inuenitur in qualitatibus: non oportet ꝙ inueniatur in illis formis secūdum eandem rationem: sed secundum rationem ponētez minorez ignobilitatem: ⁊ talis est oppositio imperfecte contrarietatis: que non tollit rationez substantie: sicut facit vera ⁊ perfecta contrarietas.

¶ Textus.

¶ Secundū substantiam autem non est motus ꝓpter nullū entiū substantie contrariū esse ⁊c.

¶ Qō secunda.

Sed tunc secūdo posset esse dubium vtrū forma substātialis quelibet sit indiuisibilis: videt.n. ꝙ nō: qꝛ forma que habꝫ gradus ⁊ gradū non est indiuisibilis: sed forma substantialis habet gradus ⁊ gradus: qꝛ alias non esset verum ꝙ vna contineret quicquid continet alia: ⁊ adhuc amplius igitur non quelibet substātialis forma est idiuisibilis.

Ad istam qōnem est dicendum ꝙ duplex diuisibilitas in formis attendit: vna quidem per gradū generalez ⁊ specificū: ⁊ alia per diuersas ꝑfectiones maiores ⁊ minores vni⁹ ⁊ eiusdē gradus specifici. Et vtraqꝫ qdem harūz diuisibilitatūz attendit in formis hn̄tibus cōtrarietatē: sicut pꝫ de albedine ⁊ nigredine. Nā albedo cōtinet qcq̄d continet nigredo: ⁊ adhuc amplius. Et scḋz qdē ꝙ ꝯtinet qcq̄d ꝯtinet nigredo ꝯuēit cū nigredine: vñ ⁊ scḋz h i albedine attēdit gradus qdaz generalis. Scḋm vero ꝙ ꝯtinet āpli⁹ q̄ nigredo distinguit a nigredine: ⁊ sic in ea attēdit gradus ei⁹ spēalis: vñ pꝫ ꝙ in albedine īuenit diuisibilitas per gradū generalē ⁊ specificū. Ulterius ēt videm⁹ ꝙ ipsa ꝓpria ⁊ spēalis ꝑfectio albedinis pōt dari maior: ⁊ minor ⁊ maior inuenit in magis albo ⁊ minor in min⁹ albo: ⁊ sic in albedine attēditur diuisibilitas que fit per maiorem ⁊ minorem ꝑfectionē vnius ⁊ eiusdē gradus specifici. Sz in formis substantialibus inuenitur prima diuisibilitas

que fit per gradū generalem ⁊ specificū: sed non secun/
da: q2 gradus specificus cuiuslibet substantialis forme
in indiuisibili consistit. Unde talis diuisibilitas est in
formis sbalib⁹: qlis ē i nūero ⁊ nō est qlis ē in ↄtinuo:
videm⁹. n. q̄ in quaternario cōtinetur qcquid contine
tur in ternario: ⁊ adh̄ amplius. Et inquantū in ipso cō
tinetur id q̄ clauditur in ternario attenditur in eo gra
dus generalis. Inquantū vero continet in eo ampli⁹
ponit in ipsa gradus specialis qui est simplex ⁊ indiui
sibilis. vtpote: q2 ponit simplicē ⁊ indiuisibilem vnita
tem. Eodem autem modo est de formis substantialib⁹
sicut dictū est. In formis aūt habentibus contrarieta
tem non solū attendit diuisibilitas: vt in numeris que
est diuisibilitas per gradū generalē ⁊ specificū: sed etiā
attēdit in ipsis diuisibilitas: sicut i cōtinuis: q2 grad⁹
specificus taliū formaꝝ habet continuam latitudinem
propter quā in istis formis potest esse motus continuus
vt supra dictū est. Et sic pz rñsio ad argumentū.

¶ Qō tertia

Ertio quia intellectus per pre dicta non videtur
oino quietari posset aliqs querere vtrum
substantia possit suscipere magis ⁊ min⁹
videt enim q̄ sic: q2 vbi inuenit iperfectū
⁊ perfectū ibi potest inueniri magis ⁊ mi
nus. Sed in substantia inuenit imperfectū ⁊ perfectū
quia vna substantia est perfectior q̄ alia: igitur in sub/
stantia potest esse magis ⁊ minus.

Ad istam qōnem dōz est: sicut di cit i predicatis
q̄ substantia non suscipit magis ⁊ minus. ¶ Ad cuius
intelligentiam considerandū est q̄ maioritas ⁊ minori
tas ⁊ magis ⁊ min⁹ differūt q2 maioritas ⁊ minoritas
dicunt respectus quosdam in quantitate fundatos: q2
maioritas dicit quātitatis excessum. Minoritas vero
dicit quantitatis defectum. Unde id cū maioritate di
citur q̄ plus de quantitate habet. Cū minoritate id di
cit q̄ ab illa quantitate deficit. Est autē in rebus non
solū quantitas dimensionis: sed etiam quantitas perfe
ctionis. Et sicut id cū maioritate dimensionis dicit q̄
plus de tali quantitate habet: sic etiam id dici potest: ⁊
dicit cū maioritate perfectionis q̄ plus habet de perfe
ctione: vnde q2 vna species reꝝ plus habet de quanti
tate perfectionis q̄ alia: potest optime vna dici maior
qūtitate pfectionis: ⁊ alia minor. Secūdū q̄ dicim⁹ al
bedinem esse maiorem in perfectione: ⁊ nigredinem mi
norem ⁊ albedinem etiam magis albi dicim⁹ esse maio
rem q̄ sit albedo minus albi: ⁊ hoc etiam in perfectiōe
dicitur eē maior ⁊ ecōuerso. Si ergo maioritas ⁊ mino
ritas: q2 dicūt respectus quosdam in quantitate funda
tos: possūt proprie in speciebus reꝝ inueniri: ⁊ etiam
in numeris. Dicit enim q̄ quinarius est maior terna/
rio. Magis vero ⁊ minus in speciebus rerum nō pro/
prie inueniuntur. Et ratio est: q2 magis ⁊ minus ꝓprie
loquendo dicūt quosdam respectus fundatos in parti
cipatione vnius ab alio: vnde magis album id dicit q̄
plus participat de albedine: ⁊ minus albū dicit q̄ mi
nus participat de ipsa: ita q̄ secundū h̄ non species di/
cūtur cum magis ⁊ minus: sed id q̄ speciem participat
manens in essentia diuersum a specie participata: quē
admodū: q2 superficies essentialiter differt ab albedine
⁊ albedinē ꝑticipat: dici potest superficies magis ⁊ mi
nus alba. Magis quidem alba dicitur cū plus habet
de albedine a qua denominat alba: ⁊ dicit min⁹ alba
cū minus de ipsa habet. Sed albedo que est species nō
dicit magis ⁊ minus: neqꝫ grāmatica: vt habet in pre
dicamentis: ⁊ similiter cū magis ⁊ minus non dicitur
h̄ albedo neqꝫ h̄ grāmatica: propter id q̄ ab eis essentia
liter non differūt. Patet igitur per ista q̄ ꝑticipās spe/
ciē a qua differt in essentia dicit cum magis ⁊ minus
propter maioritatem ⁊ minoritatem existentem in spe
cie participata: que tamen species non dicitur cum ma
gis ⁊ minus. Et licet quidem in accidentibus species
completa sit tantū forma ⁊ non compositū ex materia
⁊ forma: tamē in substantiis materialibus sola forma
non est species completa: sed h̄ est ipsum compositū ex
materia ⁊ forma: sicut homo equs asinus ⁊ similia. Qz
ergo species reꝝ non dicūtur cū magis ⁊ cū minus ex
quo hō vel equs est ꝑ se species: necessariū ē q̄ hō equs
⁊ similia cum magis ⁊ minus non dicantur: ⁊ per con
sequens neqꝫ indiuiduus ipsorum: sicut h̄ homo vel hic
equs dicit cū magis ⁊ minus propter id q̄ ab ipsis es/
sentialiter non differunt. Apparet igit q̄ species substa
rum: quia non participantur ab aliquo q̄ ab eis dif/
ferat essentialiter non faciūt: vt sube suscipiant magis
⁊ minus. Ex h̄ autē statim concludi potest q̄ forma sub
stantialis non habeat latitudinē: sed sit indiuisibilis
q2 vt ostensum est q̄ denominatur a forma habente la
titudinem dicit cum magis ⁊ minus: igit necessariū
est q̄ forme substantiales a qbus tales species denomi/
nantur sint indiuisibiles nō habentes latitudinem cō
tentiuam maioris ⁊ minoris perfectionis ad vnū ⁊ eū
dem specificum gradum pertinentis: licet habeant la/
titudinem contentiuā gradus generalis ⁊ specifici.

Ad argumentū ergo in contra/ riū dicendū est
q̄ magis ⁊ minus cum important comparationem nō
inueniūtur proprie loquendo nisi in his tantū que sunt
cōparabilia. Non sūt aūt cōparabilia nisi que sunt eius
dem speciei specialissima: vt in. vij. habetur: sed que in
predicamēto substantie sunt eiusdē spēi spēalissime nō
sunt magis ⁊ minus perfecta: sz eque perfecta sunt om/
nia in substantiali perfectione.

¶ Qō quarta.

Uarto propter dicta pos set dubi
tare aliquis vtrum propter ↄtinētiā gra/
dus generalis ⁊ specifici possit sustineri q̄
forma substantialis non tota subito: sz suc
cessiue inducat: videtur enim q̄ sic: q2 licet gradus spe
cificus talis forme cū sit indiuisibilis accipiatur subito
q2 tamen tota forma est diuisibilis per gradū generalē
⁊ specificum: nihil videtur prohibere q̄ primo possit in
duci gradus eius generalis ⁊ postea specificus: vnde ⁊
in libro de animalib⁹ phylosophus dicit q̄ embrio pri
us viuit vita plante: postea viuit vita bruti: ⁊ vltimo vi
ta hominis.

Ad istam qōnē dicendū est q̄ pro pter continentiā
gradus generalis ⁊ specialis non potest contingere q̄
substantialis forma successiue: ⁊ per motum inducat
huius autē ratio est: q2 motus ⁊ mutatio primo: ⁊ secū
dum se non potest esse in natura generali: sed solum in
natura speciali: sicut apparet manifeste inducendo in
singulis. Non est enim motus aut mutatio in colore:
nisi q2 mutatio est aut in albedine aut in nigredine aut
in aliquo medio colore. Similiter etiam non est muta
tio in sapore: nisi q2 est mutatio: aut in dulcedine: aut ī
amaritudine: aut in aliquo sapore medio. Et sic per cū
cta discurrendo apparet euidenter q̄ nunq̄ est muta
tio in natura generali: nisi q2 mutatio est in natura spe
ciali. Hoc autem totum: ideo necessario contingit: quia
cum

cum omnis mutatio aut tendat ab actu in esse aut ab esse in actū: in eo igit̄ pōt tantū secundū se esse mutatio cui secundū se debetur esse actu vel in esse actu: h̄ autem secundū se debetur nature speciali ꝛ nō nature generali: quia natura generalis in tm̄ est in quantū est aliqua natura specialis i qua natura generalis reseruat̄: quē admodū color non est actu: nisi qꝛ actu est albedo vel nigredo vel aliquis medius color in quo reseruatur ratio coloris. In natura ergo generali non est mutatio: nisi quia mutatio est in natura speciali in qua reseruat̄ ipsa natura generalis. Natura autem generalis gradū generalem ponit: ꝛ natura specialis ponit gradū specialem. Sequitur ergo necessario ꝙ generalis gradus forme non accipiatur per mutationē: nisi quia accipit̄ aliqua forma specialis in qua insimul cū gradu speciali gradus generalis reseruatur. Simul ergo secūdū h̄ per mutationem accipit̄ gradus generalis cū speciali ꝛ non prius vn⁹ ꝛ postea reliqu⁹. Et qꝛ propter ea que necessario insimul inducūtur non potest sustineri ꝙ aliquid producatur successiue ꝛ nō subito: apparet euidēter ꝙ nullo modo: propter solam continentiam pluriū graduū: vnius quidē generalis ꝛ alterius specialis: potest sustineri ꝙ forma substātialis successiue inducatur quin potius ad h̄ saluandū exigitur de necessitate ꝙ etiam in suo gradu speciali diuisibilitatē habeat. Et qꝛ h̄ falsum est: vt ex supradictis patet: necessariū est cōcedere ꝙ forma substantialis non successiue: sed subito ꝛ in instanti inducatur. Et per h̄ patet rn̄sio ad argumētū.

Ad auctoritatem autem phylosophi quidam dicunt ꝙ in embrione prius apparēt opera anime vegetatiue postea opera sensitiue ꝛ vltimo rōnalis. Et pro tanto secūdū eos dicit̄ ꝙ embrio prius viuit vita plāte: ꝛ postea viuit vita aialis ꝛ vltimo viuit vita hominis ꝛ non ideo quia prius accipiat subaꝫ anime vegetatiue: postea subaꝫ aīe bruti ꝛ vltimo subaꝫ intellectiue: qn potius secūdū eos statī a principio accipit subaꝫ aīe rōnalis: ꝫ nō a pricipio opera hui⁹ aīe appareāt i ipo.

Sed ista positio non solū est contra Tho. sed est etiā ꝫ cōtra veritatē quā vbiqꝫ in doctrina tanti doctoris esse credo: quomodo aūt sit repugnans veritati alibi debet declarari. Ad presens aūt secūdū doctrinā Tho. est dicēdū ꝙ in generatione hominis prius inducitur: non vegetatiuū generaliter sumptū: sed aliqua anima vegetatiua specialis in qua reseruatur ratio vegetatiui generalis: postea aūt insimul ista corrūpit̄ ꝛ iducit̄ anima aliqua sensitiua specialis: non successiue: sed subito in q̄ reseruatur ratio tam vegetatiui q̄ sensitiui generalis: vltimo aūt h̄ insimul corrūpit̄ ꝛ inducitur nō successiue sed subito anima intellectiua specialis: in qua reseruatur generalis ratio vegetatiui sensitiui ꝛ intellectiui: et sic verba phylosophi intelligenda sunt: ꝛ tunc nihil faciunt contra intentionem nostram: sicut de facili apparet intuentibus.

¶ Textus.

¶ Neqꝫ est in ad aliquid: contingit altero mutante verum esse ꝛc.

¶ Qō quinta.

Quinto posset esse dubiū verum sit verū ꝙ aliquid potest fieri de non relato relatū nō facta mutatione in ipso: sed in altero: sicut phylosophus h̄ ait: videtur eniꝫ ꝙ non: qꝛ nihil fit nouiter relatum nisi accipiat relationē. Relatio aūt accipi non potest nisi accipiatur ipsum relationis fundamētum. Quia igit̄ h̄ sine mutatione nō accipitur: videtur necessario consequi ꝙ nihil de nō relato possit fieri relatū nisi fiat in ipso aliqua mutatio.

Ad istam qōnem est dicēdū ꝙ duplicia sunt relata. Sunt enim quedā rel̄a que in vtroqꝫ extremo ponunt reales dependētiaꝫ: ꝛ quedā que ipsaꝫ nō ponūt in vtroqꝫ: sed tm̄ in altero. Et si loquamur de istis secūdis relatiuis: tūc satis notū est ꝙ alterū extremū: vt porte illud ꝙ non habet realem dependentiā ad alterū fieri potest de non relato relatū absqꝫ eo ꝙ fiat aliqua mutatio in ipso. Non enim h̄ dicitur esse rel̄m: qꝛ realiter ipsum refer at̄: sed qꝛ sic refertur alterū ad ipsum: ꝛ ideo sufficit ꝙ fiat mutatio i altero ad h̄ ꝙ ipsū dicat̄ fit nouiter relatum: quemadmodum aliquid fit de non scito actu scitū: non facta mutatione in ipso scibili: sed hac facta solū in scientia. Nam ꝛ mutatio non terminatur ad aliquid rationis: sed aliquid reale: vnde in illo extremo in quo est relatio secūdū rationē tantū: non potest gratia huius relationis solius mutatio attendi. Si autem loquamur de primis relatiuis: tunc considerandū est ꝙ eis contingit assignare duplex fundamētū: vnū quidē proximū ꝛ aliud remotū. Nam similitudinis proximū fundamentū est vnitas in qualitate duorū qualium: fundamentum aūt remotū est qualitas. Hoc igitur presupposito attendendum est ꝙ extrema talium relōnum tripliciter possunt se habere: vno quidem modo ita ꝙ vtrūqꝫ habeat fundamentū tam remotū q̄ proximum ꝛ tūc sunt actu a se inuicem relata: quemadmodū se habent duo equalia in albedine quorum vtrumqꝫ est simile alteri. Nec in ipsis est fundamentū similitudinis remotum: qꝛ albedo ꝛ fundamentū eius proximū: qꝛ vnitas in albedine. Accipitur aūt ad presens fundamentū remotū non pro fundamento remotissimo: sed pro eo ꝙ accipitur immediate post proximum. Alio autem modo illa extrema possunt ita se habere ꝙ careant quidē fundamento proximo: sed tamen hēat alterum ipsoꝝ id ꝙ est remotum fundamentum: quemadmodū si duo aliqua sint: vnum quidē album ꝛ aliud nigrum: carebunt ambo fundamento proximo similitudinis alborum: alterum tamen album habebit fundamentum dicte similitudinis remotum: vnde ista non erunt actu relata relatione similitudinis alborum: sed fient sic relata actu ꝙ alterum tantum mutabitur. Si enim solum nigrum mutetur de nigro in album fient illa actu relata predicto modo. Alterum autem ꝙ est album non mutabitur: quia ipsum iam in se habet similitudinis hui⁹ remotū fundamētū: ꝙ vero ei⁹ fundamētū ꝓximū nō habet non prouenit ex defectu ipsius: sed ex defectu alterius ꝙ est nigrum: ꝛ idcirco solum h̄ mutatum facit vt ipsa fiāt modo predicto actualiter adinuicē relata. Tertio autem modo illa extrema sic possūt se habere: vt ambo careant relationis fundamento: tam proximo q̄ remoto: sicut duo corpora nigra carent fundamento remoto ꝛ proximo similitudinis alborū. Et talia non possunt fieri illa similitudine relata: nisi ambo mutētur de nigredine in albedinem: vnde patet quomodo sit soluēdum argumentum.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem neqꝫ substantie: neqꝫ ad aliquid: neqꝫ ipsius facere aut pati ꝛc.

¶ Lectio quarta. ¶ Qō pma.

Hic posset esse dubiū vtrum sit contrarietas in quātitate: videt̄. n. ꝙ nō. qꝛ i p̄dicamētis dr̄ ꝙ sube ꝛ quantitati nihil est contrarium.

Ad istam qõnem dicendum est: sicut diximus in logyca q de quãtitate loqui possumus dupliciter: vno quidem modo ipsam accipiendo simpliciter secundum se: et alio modo ipsam sumendo secundũ q est nata consequi certam formam naturalem. Et primo quidem modo in ipsa quantitate non est motus neq contrarietas cuius ratio est: quia motus non est nisi in concernentez sensibilem materiam seu naturalez: qz motus est actus entis mobilis q aliquid naturale est: cum sit subiectuz phylosophie naturalis. Quantitas autem secundum se considerata non concernit sensibilem materiam: sed est cui hoc modo quid mathematicum. Mathematica autem sunt abstracta secundum rationem a sensibili materia et si non abstracta sint secundum esse q habent ex consecutione ad formaz aliquam naturalem est ratio et principium essendi: vnde manifestũ est q quantitas sic sumpta abstrahit a motu et per consequens a contrarietate: quia in omni contrarietate proprie dicta potest esse motus. Et quia in logyca agitur simpliciter de quantitate prout in ipsa attenditur predicamentalis ordo: idcirco dicit logycus q q̃titati nihil est cõtrariũ. ¶ Si autem quantitas summatur secundo modo: secũdũ scz q nata est cõsequi naturalem formaz: vtrũq in ipsa attendetur: vz contrarietas et motus: hoc enim modo est aliquid naturale motuz auferri et abijci per motuz: q non conuenit nisi habentibus contrarietatem: vnde sm. hoc in ipsam dare duos terminos maxime distantes: quorum vno ad alterum bene potest esse motus: omnium enim natura constantiuz est certa ratio magnitudinis et augmenti: vt dicit in secundo de anima: vnde in carne est dare per diminutionem aliquam partem carnis ita paruam q non poterit dari minor: et aliquã ita magnam q non potest dari maior: et a parua quidem ad magnam proceditur per motum augmenti. Sed a magna itur ad paruam per motum decrementi. Secundũ hoc igitur in quantitate sic sumpta motus est et contrarietas: et idcirco phylosophus in hac scientia que considerat quantitatem: prout consequitur naturalem formaz: dicit q contrarietas est in quantitate.

¶ Qõ secunda.

SEcundo posset Esse dubiũ vtrum sit contrarietas in vbi: videt enim q non: quia dicitur in sex principijs q vbi nihil est contrarium.

Ad istam qõnem Dicenduz est q de ipso vbi loqui possumus dupliciter: vno quidem modo secũdũ considerationez naturalez: et alio secũdũ considerationez mathematicaz: primo autem modo necessarium est q ipsum vbi distinguatur secundum distinctionez illorum corporuz locatorum: quibus primo debetur in vniuerso locus: cuiusmodi sunt ipsa elementa. Naz vbi q naturaliter debet vni elemẽto nullo modo naturaliter debetur alteri: q nullo modo esse posset nisi ipsa vbi naturaliter differrent. Et hoc modo in ipso vbi bene inuenitur contrarietas et motus: quia contingit aliquid moueri a sursum et deorsum et econuerso. Et vbi ad q mouentur leuia simpliciter: et vbi ad q tendunt simpliciter grauia sunt contraria. Sunt enim in eodem genere. Maxime etiam a se distant: sicut supremum et infimuz. Vbi enim supremum est in vniuerso q est simpliciter sursum: et vbi infimũ est q est simpliciter deorsuz. Non possunt etiam simul esse in eodez: qz idem corpus non potest simul esse in loco ignis et in loco terre. Vicissim āt insunt eidez susceptibili. Nam vbi est in corpore locato sicut in subiecto. Inuenitur autem idem locatũ de loco deorsum ad locum sursum transmutari. Manifestuz est igitur q talia vbi vere sunt contraria: cuz eis omnes contrariorum cõmunicant proprietates. ¶ Si autem accipiamus vbi secundũ aliam considerationẽ oportet q alio modo distinguatur. Corpora enim mathematica distinguuntur secundũ diuersam figurationẽ: et similiter etiaz distinguitur circumscriptio: que est vbi q debetur talibus corporibus: vnde quemadmoduz ipsis figuris nihil est contrariũ: sic etiam et vbi sic sumptum nullaz habet cõtrarietatez: nec accipitur per motum: quia in mathematicis non est motus: hoc etiam modo aliquod vbi simpliciter deorsum aut simpliciter sursum inter que duo dicatur esse maxima distantia dare non contingit. Non eniz imaginari quis potest aliqđ vbi ita sursum q nõ semper possit imaginari aliud superius. Et secundum hoc dicitur in sex principijs q vbi nihil est contrarium.

¶ Qõ tertia.

TErtio posset Esse dubium vtruz in qualitate sit contrarietas: secundum propriã rationez specierũ eius: videtur enim q non: quia talis ratio dicit essentiaz forme: que videtur esse indiuisibilis: secundũ autem id q indiuisibile est: nulla potest attendi contrarietas. Igitur in qualitate secundũ propriam rationem specierũ eius non potest contrarietas attendi.

Ad istam qõnem Dicunt aliqui q in qualitate non attenditur contrarietas secundũ propriaz rationẽ specieruz eius: sed solũ secundũ esse q habet in subiecto. Huius autez ratio est triplex secũdũ eos: vna quidez: qz contraria debent habere latitudinem et non consistere in certo punctali. Sed ratio propria specieruz qualitatis in punctali certo cõsistit: propter id q eẽ forme quã talis ratio significat est simplex et indiuisibilis: vñ nõ potest secundũ talem rationez attendi contrarietas: sicut nec secundũ essentiaz attenditur contrarietas aut magis et minus: sed secũdũ esse q pro tanto habet latitudinez et magis et minus: quia forma cuz non det esse nisi subiecto disposito: subo magis disposito dat perfectius esse q̃ subiecto quod minus est dispositum.

Secunda ratio Eiusdẽ est: quia albũ in ligno non contrariatur nigro in pariete: sed nigro q est aptũ natũ esse in ligno: propter id q contrarietas est accipiẽda respectu eiusdem subiecti: q non esset si contrarietas in formis accipienda esset secundũ essentiaz: aut secundũ rationẽ quidditatis: cũ diuersitas subiecti diuersificat non rationẽ quidditatis: sed per se facit ad diuersificãdũ eẽ.

Tertia autem Ratio eorũdez est: quia si tales forme accipiantur secundũ esse non materiale: nõ intelliguntur habere vlterius contrarietatem: vnde in intellectu non habent contrarietatez species albi et species nigri: et in aere species diuersorum colorum non contrariantur sibi inuicem. Ex hoc autem videtur concludi satis euidenter q qualitas non contrariatur sibi mutuo: nisi secunduz esse q habeat in materia.

Sed quod ista positio Nullo mõ stare possit non est difficile ostendere. Nam si ostendatur q nihil sit dicere tales formas indiuisibiles esse in essentia et habere latitudinez in esse: statim claruerit q nulla est

lis est etiaꝫ ⁊ positio que super ƀ principalit̄ fundatur. Quod autem illud nihil sit dictu pōt mltiplr̄ ostendi. Primo quideꝫ: quia quando aliqua duo non differūt realiter: necessarium est ꝙ realitas vnius habet latitudinem: ꝙ habeat latitudinem etiam realitas alterius. Non est enim intelligibile ꝙ realitas rei indiuisibilis sit ipsa realitas rei habentis latitudinē: vtpote quia realitas puncti sit realitas linee. Nunc autem ita est etiam secundum ꝙ isti dicunt in questionibus suis de esse ⁊ eēntia: ꝙ forma accidentalis non dat esse subiecto ꝙ differat realiter ab ipsa sua essentia. Est enim secundum eos idem realiter esse ꝙ albedo dat subiecto suo: ⁊ ipsa essentia albedinis. Necessario itaq; oportet ponere ꝙ tales forme habeāt latitudinem in essentia: si habent latitudinem in esse: vnde eo ipso: quo isti ponunt tale esse latitudinem habere: ⁊ cum ƀ ponere debent ꝙ tale esse cum essentia forme idem est realiter. Coguntur de necessitate confiteri ipsam etiam essentiam habere latitudinem.

Secundo hoc idem Ex eo apparet ꝙ albedo ⁊ quelibet talis forma non aliter dat eē suo susceptiuo ꝙ̄ dando sibi seipsam. Actum enim sustinendi ei nō dat cum hunc in ipso presupponat. Dat autem ei esse album ꝙ non est aliud ꝙ̄ albedinem dare seipsam formaliter suo subiecto. Nam esse albuꝫ non est aliud ꝙ̄ habere albedinem. Si ergo dat subiectum esse plus ⁊ minꝰ necessarium est ꝙ necessaria essentia etiam ipsius detur subiecto plus ⁊ minus: ꝙ intelligi nō potest nisi ponatur ꝙ talis forma habeat latitudinem etiam in sua natura vel essentia.

Tertio autem Idem apparet ex ipsa etiam ratione talis forme. Quecūq; enim ratio detur de albedine ipsa perfectior inuenietur in magis albo ꝙ̄ in minus albo. Si enim dicatur ꝙ albedo est extremitas corporis perspicui terminati vehementi lucido: patet ꝙ talis ratio in minus albo non est sic perfecta: sicut in magis albo. Si etiam dicatur ꝙ albedo est color disgregatiuus visus idem dicere oportet: quia albedo que est in magis albo magis disgregat ꝙ̄ que est in minus albo: vnde patet ꝙ inconueniens est dicere ꝙ ratio quidditatis talium formarum consistit in gradu punctali vel indiuisibili ⁊ ꝙ essentia sit indiuisibilis: quia rō essentialis non pōt poni perfectior in vno ꝙ̄ in alio: nisi essentia que exprimitur per ipsam habeat latitudinem. Quod autem dicitur forma dare magis ⁊ minus esse subiecto: quia ipsum inuenit magis aut minus dispositum: patet ꝙ nihil valet ad propositum. Cum enim talis dispositio sit accidentalis forma: de ipsa iterum queremus: propter quid cū magis ⁊ minus dici potest. Si enim ƀ contingit propter esse eius ꝙ est magis ⁊ minus perfectum: ⁊ ƀ ratione alterius dispositionis: iterum de illa dispositione alia queremus: ⁊ sic aut in infinitum procedetur ꝙ est impossibile: aut prima dispositio dici non poterit magis ⁊ minus perfecte esse in subiecto: nec per consequens accidentia sequentia cum magis ⁊ minus dici poterunt: ꝙ est euidenter falsum: aut oportet concedere ꝙ talis forma habeat in essentia ⁊ nā sua latitudineꝫ.

Et preterea Secundum viam istam dicere poterimus ꝙ etiam forma substantialis habeat in suo esse latitudinem: est. n. vniuersaliter verum ꝙ actus actiuorum sunt in patiente ⁊ disposito: vnde ⁊ substantialis forma dat esse materie disposite: ꝙ̄ quandoq; inuenit magis dispositā: quādoq; minus. Si ergo sol. propter maiorem ⁊ minorem susceptiui dispositionem esse habet latitudinem: cū in susceptiuo substantialis forme sit dispositio: quandoq; maior quandoq; minor: habebit necessario ⁊ esse talis forme latitudinem. Cum igitur ƀ sit impossibile: oportet de necessitate dicere ꝙ esse non habet latitudinem propter dispositionem susceptiui: sed quia consequitur formam in essentia latitudinem habenteꝫ: ꝙ non est verum de esse forme sub̄alis: sicut pꝫ ex supra declaratis.

Si autem dicatur ꝙ forma substātialis recipitur in materia prima ante dispositionem: patet ꝙ per ƀ nō tollitur ratio nostra: quia etiam prima dispositio materie nullam ante se dispositionem presupponit: quia alias non esset prima: ⁊ tamen secunduꝫ ipsam magis attenditur ⁊ minus. Patet igitur ꝙ qualitates secundum quas dicuntur aliqua cum magis ⁊ minus: habent in essentia sua latitudinem contentiuam graduū diuersorum ad speciem eandem pertinentium: ⁊ per cōsequens in qualitate attendi potest contrarietas secundum rationem propriam quidditatis suarum specierum. Et propterea Tho. noster dicit ƀ ꝙ in qualitate est contrarietas secundum rationeꝫ propriam specierū eius. Id autem ꝙ ipsi dicunt in secunda ratione sua omnino nihil valet eis. Nam qualitates secunduꝫ propriam rationem sue speciei respiciunt subiectum: cum nec in abstracto nec in concreto sine subiecto completā habeant diffinitionem: verum est autem ꝙ sicut ratio communiter sumpta ⁊ non contracta respicit subiectū communiter sumptum ⁊ non contractum: sic etiam ratio specialis ⁊ contracta respicit subiectum speciale vel contractum. Sicut enī ratio albedinis simpl'r accipit superficiem simpliciter: sic etiaꝫ ratio huius albedinis hanc vel istam superficiem.

Dicendum est igitur Ad argumentum ꝙ albedo secundum rationem sue speciei simpliciter: que accipit superficiem simpliciter contrariatur nigredini secundum rationem sue speciei simpliciter: in qua accipitur etiaꝫ superficies simpliciter. Sed ƀ albedo in sua ratione accipit hanc superficiē: vt puta ligni vel alicuius talium: ⁊ contrariatur non nigredini simpliciter: sed huic nigredini accipiēti similiter in sua ratione hanc eandem ligni superficiem.

Ad aliud dicendum est ꝙ qualitates secundum suam realem quidditatem contrarietatem hn̄t: ⁊ non scd̄m intentionem sue quidditatis. Realem autem quidditatem coloris non habent in intellectu: nec in sensu: nec in aere: sed in superficie corporis terminati: ⁊ iō ibi solum contrarietatem habent vnde patet euidenter ꝙ ista ratio non concludit qualitates sibi inuicem secundum suas reales quidditates non contrariari: sed concludit solū ꝙ sibi mutuo nō cōtrariantur secundum intentiones suarum quidditatum. Quid autem ad alia argumenta sit dicendum: satis patet ex supradictis.

Textus.

Motus quidem igitur secunduꝫ quale alteratio sit huic enim alludit commune nomen ⁊c.

Q. ō quarta.

Quarto posset Aliquis dubitare: propter ꝙ̄ causam mutationes que sunt in q̄litate hn̄t vltra noīa specialia nom̄ etiā cōe. Mutationes vero que sunt in q̄titate: ⁊ que sunt in vbi vltra noīa specialia nō hn̄t cōe nomē.

Ad istam qōnem Dicūt aliqui ꝙ ratio hui⁹ est quia in qualitate attenditur contrarietas secundum esse: ꝙ habet in subiecto. Et quia est vnum cōe subiectum cōtrariarum qualitatuz: idcirco mutationes: que sunt in qualitatibus contrarijs: possunt habere vnum cōe nomen. In alijs autem attenditur contrarietas: per ordinē ad motum: ⁊ quia motus ad contraria diuersi sunt idcirco motus qui in eis fiunt habent nomina diuersa ⁊ non vnum. ¶ Sed ista omnino nihil valent: primo quidem quia etiam quantitatis ⁊ vbi secundū esse naturale ꝙ habent in subiecto naturali: contrarietatē habent: vnde si propter vnitatē subiecti cōmunis mutationes in qualitate vnuz cōmune nomen sortiuntur cum etiam contrarie quantitates respiciant vnum cōmune subiectum naturale: ⁊ sic cōtraria vbi: pari ratione debent habere vnum cōmune nomē mutationes que fiunt in quantitate: ⁊ mutatio que fit in vbi.

Secundo autem Apparet dicta responsio esse insufficiens: quia cum motus in contraria sint diuersi specie ⁊ conueniant in genere quereretur rationabiliter aliqis ab istis: propter quā causaz tales motus ex eo ꝙ conueniunt in genere non habent vnum generale ⁊ commune nomen: sicut etiam ex eo ꝙ differunt in specie habēt nomina diuersa. Manifestum est enim ꝙ ipsi huius rationem non assignant.

Dicendum est igitur Et melius secundum ꝙ dicit Tho. noster ꝙ qualitates habent contrarietatem secundum propriam rationem specierum qualitatis. Iste autem species: ⁊ nominantur nominibus proprijs: ⁊ nominantur noīe cōi ipsius qualitatis sicut albedo ⁊ dicitur albedo ⁊ dicitur qualitas: ⁊ nigredo nominatur nigredo ⁊ nominatur qualitas. Et quia mutatio denominatur a termino ad quem: ⁊ ex quo omnes termini ad quos terminantur mutationes: que sunt in qualitate: rationabile est ꝙ omnes etiam mutationes in qualitate facte: nomine communi qualitatis quo nominantur ea: secundum que est contrarietas in qualitate: ita habent vnum commune nomen: quod est nomen alterationis. In quantitate autem ⁊ in vbi non attenditur contrarietas secundum rationem propriam suarum specierum. Sed attenditur contrarietas in quantitate secundum ꝙ subinduit excessum ⁊ defectum naturalem: quia maximum ⁊ minimum ibi sunt contraria. Sed excessus ⁊ defectus quātitatis naturalis non nominant̄ nomine quantitatis: ⁊ idcirco nec mutationes tendentes ad ipsum defectuz ⁊ excessuz nominantur nomine sumpto cōmuniter a quantitate: quia motus denominatur nomine termini ad quem. Quia vero dicere possum⁹ ꝙ ille excessus ⁊ defectus est in quātitate: licz non sit quantitas: dicimus etiam ꝙ motus ad excessum: ⁊ defectum: est motus in quantitate: licet aliter non nominemus ipsum vno nomine communi cōmuniter a quantitate sumpto. In vbi etiam non est cōtrarietas secundum rationem specierum eius: sed solū per ordinem ad motum. Motus autem ad contraria vbi non sunt vnus sed multi: ⁊ idcirco habēt multa nomina: licet aūt sint tales motus vnū quidez in genere quia tū nō est verū dicere ꝙ sint vbi: sed sūt in vbi ꝑꝑ ipsorum conuenientiā in genere: non nominantur vno nomine simplici ⁊ communi sumpto communiter ab ipso vbi: sed bene dicimus ꝙ omnes sunt motus in vbi vel in loco. ¶ Possumus autem ⁊ aliter dicere: vt videlicet dicamus ꝙ ⁊ ipsa vbi contrariantur: propter contrarietatem habitudinum: que sunt in eis. Et ab habitudine que est in vbi sursuz motus denominatur ascensio. Ab habitudine vero que est in loco deorsum motus denominatur descēsio. Quia vero ille habitudines nō nominantur nomine ipsius: vbi licet dicant̄ esse in vbi idcirco nec mutationes: que ad ipsas sunt: nominātur vno cōmuni nomine sumpto cōmuniter ab ipso vbi: bene tamen dicuntur omnes esse motus.

¶ Textus.

¶ Post hec āt dicam⁹ qd ē simul ⁊ extractū qd ē ⁊c.

¶ Lectio quinta ¶ Qō prima.

Hic posset Esse dubium vtrum possint aliqua eē simul videtur enim ꝙ nō: quia h̄ dicitur ꝙ simul sunt que sunt in eodem loco primo. Nō possunt autez duo locata simul tempore esse in eodem loco primo: similiter non possunt aliqua duo esse simul secundum locum.

Ad istam qōnem Est dicenduz ꝙ corpora locata possunt accipi dupliciter: vno quidem modo secunduz suas profunditates totas: ⁊ sic non possunt simul esse secundū locuz: quia non cōpatitur vna tota profunditas corporis: vnā aliaz totaz profunditatez corporis secuz in eodem situ: propter id ꝙ non possunt simul esse duo corpora in eodem loco. Alio autez modo possumus locata corpora accipere secundum sua vltima que sunt ipse superficies: ⁊ tunc necessariuz est ponere ꝙ aliqua sint simul: quia dicta vltima necessario sunt in eodem situ quando corpora in vltimis illis se mutuo contingunt. ¶ Huius autem ratio duplex cōsueuit assignari: vna quidem sumpta ex vniuersi plenitudine. Cum eniz aer ⁊ aqua se contingunt nulluz corpus mediū cadit inter ipsas superficies ergo vltima aque ⁊ superficies vltima aeris: aut tūc sunt in vna ⁊ eadem superficie ipsius spatij: aut in alia ⁊ alia: si in vna: erunt ergo simul secundū situ: si vero sunt in alia ⁊ alia: cū inter duas superficies spatij cadat spatium medium: sicut inter duo puncta semper linea est media: erit necessario aliquod spatium mediuz vacuum inter aerem ⁊ aquam: ꝙ est impossibile: vt supra declaratū fuit: igitur necessariuz est illa duo vltima esse in vno ⁊ eodem situ. ¶ Secunda autez ratio ad idem consueuit assignari ex indiuisibilitate ipsoruz vltimorum. Sunt enim superficies indiuisibiles secundum profunditatez: indiuisibile autem a quocūꝙ attingitur totum attingitur: igitur cum superficies vnius corporis attingat superficiē alterius: necessarium est ꝙ tota attingat totaz. Quandocūꝙ autem aliqua sic se habent: ꝙ totum vnū attingit totum aliud: ipsa sunt in eodem loco simul: sicut in eodem loco in quo corpus est in simul etiam: ⁊ anima est que attingit totū corpus: necessariuz est vtrūꝙ ꝙ superficies duorum corporum se contingentiū sunt tūc simul in vno ⁊ eodē situ.

Ad argumentum Ergo in cōtrarium dicendū est ꝙ illud verbuz duo locata non possunt simul esse in eodem loco: intelligit̄ de illis que sunt proprie ⁊ per se locata: sicut sunt corpora: vltima vero corporuz non sunt proprie: ⁊ per se in loco: sed large ⁊ per aliud.

¶ Textus.

¶ Continuum autem est quod quidē habitū aliqd ⁊c.

¶ Qō secunda.

Sed tunc secundo posset aliquis dubitare vtrum ex h̄ sequatur ꝙ illa duo corpora: sicut sūt aqua ⁊ aer

continuentur

continuentur sibi invicem: videtur enim ꝙ sic: q2 conti nua sunt: quorum ultima sunt unum: sed secundū pre dicta vīr ultima aeris ꝛ aque vnū fieri: q2 superficies posita supra superficiem facit vnā superficiem: sicut .n. punctū supra punctū positū reddit vnū punctū: videt ergo ꝙ illa duo corpora sint sibi inuicē continua.

Ad istam qōnem Est dicendum ꝙ dupliciter su perficies distinguuntur: q2 propter distinctionē situū ꝛ propter distinctionē subiectoꝝ. Et cū due quidē sup ficies corpoꝝ naturaliū sunt in eodē situ: non distingū tur tunc propter distinctionē situū: sed distinguuntur ob distinctionē magnitudinū naturaliū: que sunt ip sarū superficierum propria suba. Ille autem magni tudines si non sunt diuise ꝛ distincte ꝓpter situ: sunt tamen diuise ꝛ distincte propter suba sua: que sunt sub stantie diuerse naturales.

Dicendum est igitur Quod cum su perficies aeris ponitur supra aque superficiem: non fit ex eis vna superficies: sed manent due diuerse ꝛ distin cte: propter id ꝙ ꝛ si tollatur tunc ab eis distinctio si tualis: non tamen tollitur: sed manet distinctio que fit per diuersitatē substātialē subiectoꝝ: sicut ponit Tho. in suo quodlibet: ꝛ idcirco aer ꝛ aqua: tunc non conti nuantur: sed contiguantur solū. ¶ De superficieb9 aūt mathematicis ꝛ magnitudinū: que non habent aliā di stinctionē nisi situalē: verū est ꝙ vna ipsaꝝ posita supra aliam facit vnā superficiem.

¶ Qō tertia.

Sed tunc restat Adhuc ter tia dubi tatio verū videlz sublata cū distinctione si tuali distinctione etiā: que fit per substan tias subiectas: sic tunc necessariū ponere ꝙ magnitudines se ꝯtingentes fiant vna continua ma gnitudo: videtur enī ꝙ sic: q2 dictū est ꝙ pro tāto subla ta distinctione situali: non fit statim vna magnitudo: q2 remanet distictio: que est per subas subiectas. Si ergo ista etiā tollatur distinctio: tūc nulla remācbit ꝛ conse quenter fieret oīno vna magnitudo.

Ad istam qōnem Dicunt aliqui ꝙ magnitudi nis distinctio nullo mō intelligi potest nisi duplex: vna vz: fm distinctionē situū: ꝛ alia sumpta ꝛ facta per di stinctionē subiectoꝝ: vnde si vtraqꝫ distinctio magni tudinib9 tollat: necessariū erit dicere secūdū eos ꝙ ille magnitudines fiāt vna: ꝛ indiuisa magnitudo. ¶ Sed si velimus recurrere ad ea que credimus fieri a deo per miraculū: inuenimus ista non sufficienter dicta: credi mus enī ꝙ in sacramento altaris post consecrationē maneant dimensiones vini sine aliqua substātia subie cta: ꝛ similiter dimensiones panis sine subiecta aliqua substantia: itaqꝫ tūc tales dimensiones non manent ab inuicem diuise: propter diuersitatē substantiarū sub iectarū. Et si fiat ꝙ ibi dimēsiones panis cōtingant di mensiones vini non manebunt etiam diuise tunc pro pter distantiam situalem: ꝛ tamen non obstante subla tione dictarum duarum distinctionum: remanebunt adhuc magnitudines diuerse: contigue quidem sed nō continue: dimensiones panis: ꝛ dimensiones vini: vt ergo ista etiam distinctio saluetur: considerandū est ꝙ naturaliter loquēdo non potest dari inter magnitudi nes nisi duplex distinctio ꝓdicta scilicet per situ ꝛ per subiectum. Non enim potest facere natura esse magni tudinē sine sbo: vnde nāliter loquendo si non sit in ma gnitudinibus diuersitas in situ: nec diuersitas in subie cto: necessarium est: ꝙ habeant vnum subiectum ꝛ vnū situm: ꝛ per consequens oportet ꝙ sint vna magnitudo. Sed in his que non fiunt a natura: sed fiant superna turaliter oportet ꝙ ad causam supernaturalem recur ramus: dicemus ergo ꝙ magnitudo naturaliter nō cō seruatur in esse sine subiecto: ꝛ tamen causa supernatu ralis: que deus est: ꝯseruat eē magnitudinū subiecto etiā subtracto. Consimili etiam modo magnitudo natura liter non distinguitur nisi vel per situm vel per subie ctum: sed causa supernaturalis conseruat sua virtu te distinctionem magnitudinum: subtracto subiecto ꝛ subtracta distinctione situū. Et hec erit tertius modus saluandi in magnitudinibus distinctionē: qui ideo est possibilis: q2 causa primo prima potest in effectū cau se secunde etiam sine causa secunda. Ad distinctionem autē ꝛ ad esse magnitudinum subiectū se habet sicut causa secunda: ꝛ deus tanꝗ causa primo prima.

¶ Qō quarta.

Sed tūc adhuc restat qr ta dubita tio verū videlz sicut naturaliter possunt simul esse superficies: ita naturaliter pos sint simul esse duo corpora: videtur enim ꝙ sic: quia sicut se habet superficies ad superficiem sic etiam se habet corpus ad corpus. Sed vna superficies compatitur secum in eodem situ naturaliter aliā sup ficiem: vt patet ex predictis: igitur ꝛ corpus vnū natu raliter compatietur secum in eodem loco aliud corpus.

Ad istam qōnem simpliciter dicē dum ꝙ natura liter nō possint simul esse duo corpora in eodē loco. ¶ Ad cuius intelligentiam considerandum est ꝙ propter situ essentialem quantitati dimensiue: qui ꝯsistit in ipsa cō nexione: ꝛ continuatiōe partium dimensionis: non cō tingit ꝙ due dimensiones: non possunt simul esse secun dum locū: videmus enim ꝙ si due supficies simul sint in eodem situ: ꝙ neutra ipsaꝝ perdit ipsarum partiū connexionē: quā tamē perderet omnino: si ratiōe talis connexionis contingeret ꝙ due magnitudines nō pos sunt simul esse in eodem loco: contingit autem hec ex eo ex quo attenditur ꝙ vna aliam extra se tenet. Nam licet due linee cū superponuntur sibi inuicem in hunc mo dum simul sint: eo ꝙ secundum talem coniunctionē nō tenet vna linea extra se aliam: propter id ꝙ cū illo mo do sit indiuisibilis cuicūqꝫ coniungitur corporaliter cō iungitur: si tamē due linee intelliguntur ita coniungi: sicut iste intelliguntur cōiuncte in puncto .b. tenebit be ne isto modo vna linea sic aliā extra se: ꝙ non erunt am be in eodem loco: non enī necessariū est ꝙ lineā totā attingat alia linea ipsam attingens illo modo: q2 secū dū talē modū ptibilis est ꝛ non indiuisibilis. Et si con tingat ꝙ simul fiant: non poterit hoc fieri nisi coniun gantur sibi modo prio: quo modo non habent aliquā partitionē. Et sicut dictū est de lineis est intelligendū etiā de superficieb9: que fm vnū modū indiuisibilita tē habent: sed ipsa corpora secūdū nullū modū habent indiuisibilitatē: sed oī modo intelliguntur esse partibi lia: ꝛ ideo secūdū nullū modū se contingentibus potest concludi ꝙ totum tangat totum: immo qaocūqꝫ modo coniungantur coniunguntur illo modo: quo cōperit li neis ꝛ superficiebus: ꝙ vna teneat aliā extra se: ꝛ ideo nullo modo possunt fieri naturaliter duo corpora in eo dē loco. ¶ Nec est simile: sicut dictū fuit in argumen to: de superficiebus ꝛ corporibus: vt patet ex dictis: q2 superficies vno modo indiuisibilitatem habet: propter

qd vna tota intelligitur totam aliam contingere: q nõ est verum de corporibus: vtrum aũt miraculose possint eẽ simul declarare nõ est presentis speculationis.

¶ Textus.

¶ Unus aũt motus dicitur multipliciter ₰c.

¶ Lectio septa. ¶ Qõ prima.

Hic posset Dubitare aliquis de qõne quã mouet Ar. in littera: vtrũ vz sit iudicand⁹ semper esse idez motus specie qui est ab eodem in idem videtur enim q sic: qz motus a termino ad quem specificatur: vbi ergo est idez terminus ad quem ibi videtur semper esse eadez specificatio: si ergo motus ab eodem in idem facti sint eandem habebunt specificationem: ₇ per consequens erunt vnus ₇ idem motus specie.

Ad istam qõnem Quidam dicũt q non est mot⁹ vbi non est cõtrarietas: nec est contrarietas alicubi nisi ibi sit aliqua distantia: qz contrarietas distantiaz semper presupponit: vnde loquẽdũ est de motu: sicut loquimur de contrarietate: de qua loquendũz est: sicut loquimur de distantia. In qualitate aũt est distantia: ₇ quãtum ad gradũ in esse: ₇ quantũz ad dispositiones: i vbi ṽo est distantia ratione partiũ spatij. Cum ergo esse ₇ dispositiones materie habeãt omnino essentialem habitudinem ad formam: quia semper eadem forma dat idem esse: lz h esse possit intendi ₇ remitti: ₇ semper eiusdez forme: per se loquendo: sunt eedem dispositiones: licet ipse etiam intendi possint ₇ remitti: partes aũt spatij non habeãt omnino essentialez habitudinem ad ipsum terminũ: quia ad eundez terminũ ab eodez termino per diuersas lineas potest quis pertingere: vt puta per cordam ₇ per arcum. Patet q ibi quidez est eadez distantia semper ₇ eadem per consequens contrarietas ₇ per cõsequens idez motus specie. Quia vero h est alia ₇ alia distantia erit h alia ₇ alia contrarietas: ₇ per cõsequens motus alius ₇ alius secundum speciez. Adiungunt autem vlterius q cum in vbi non sit contrarietas secundum se: sed per comparationem ad spatium: acquirere idem vbi per spaciuz rectum ₇ non rectum magis est acquirere vbi diuersuz q idez. In qualitatibus aũt: ₇ si contrarietas sit secundum esse: q habent in materia: quia tamen materiales forme diffiniuntur secundum esse q habent in materia habere contrarietatem secundum tale esse: non tollit habere contrarietatem secundum se: ₇ propterea cum acquiritur eadem qualitas specie est idem motus specie. Sed motus in vbi nõ accipit speciem ab vbi secundum se: sicut nec in vbi est contrarietas secundum se: vnde ₇ si vbi sit idem specie non propter ea oportet q etiam motus sit vnus specie nisi factus sit p idez specie. ¶ Sed quãuis isti habũdẽt in verbis: non tamen h verborum habundãtia veritatem continet: sed multas falsitates. Nam q primo dicunt non esse motum vbi non est contrarietas: patet q falsum est: si intelligatur de motu locali: ₇ de vera contrarietate. Motus enim circularis: non est inter habẽtia veram contrarietatem: vnde ₇ Aristot. in fine sexti cum probasset omnem motum ad formam esse finitum per id q sit semper vel inter contraria: vel inter contradictoria: adiunxit hanc probationez non sufficientem esse ad h probãdũ de locali motu: quia aliquis motus est sicut circularis: qui non est de contrario in contrarium: immo etiam: nec a diuerso in diuersum: nisi forte secundum rationem: sed secundum rem est ab eodem in idem; vnde ₇ postea de locali motu adiũxit aliam rationem. Patet igitur q falsum est motum ab eo specificari a quo contrarietatem accipit: vl ad q tenditur per ipsum: nec per consequens verum est q semper loquendũ sit de motu: sicut loquimur de contrarietate: quia tunc vbi non est vera ₇ perfecta contrarietas: non posset esse verus ₇ perfectus motus: q totum falsuz in circulo apparet. ¶ Ulterius etiam q dicunt aliam distantiaz attendi penes cordam inter duo vbi ₇ aliam penes arcũ ₇ per consequens aliam ₇ aliam contrarietatem: patet euidenter esse falsum: qz cum contrarietas sit maxima distantia: ₇ inter duo vbi: attendatur maxima distantia penes cordam ₇ non penes arcum: necessarium est q etiam contrarietas attendatur inter ipsa non penes arcum: sed magis penes cordam. Et h etiam testat⁹ fuit phylosophus in precedenti lectione: vnde patet q omnino ridiculosum est dicere idcirco motum factum in corda specie differre a motu facto per arcum: quia alia cõtrarietas est hic ₇ alia ibi. ¶ Ulterius ₇ q dicitur acquirere idem vbi per spacium rectum ₇ non rectũ: magis esse acquirere vbi diuersum ₇ differens q idem: patet simpliciter esse falsum: si intelligatur de vbi ad q terminatur tot⁹ motus. Impossibile est eni omnino q secundum vnum locum numero attendatur vbi differẽs in specie. Potest autez ad vnuz ₇ eundem locum numero quis procedere per cordam ₇ per arcum. Quod etiam postea adiungunt in qualitatibus secundum se attendi contrarietatem: quantumcũq isti in eis attendatur secundũz esse q habent in subiecto: est manifeste cõtra eos. Dicunt enim in principio primi physicorum q participari sz magis ₇ minus est extra rationez taliũ formarum: ₇ ad eas per accidens se habet: quia conuenit eis secundum esse q habent in subiecto: ergo si habere contrarietatem simili modo conuenit eis secundũz esse q in subiecto habent: necessario habent confiteri aut q contrarietas ad eas per accidens se habeat: aut q male dixerint de magis ₇ minus in primo physicoꝝ. ¶ Quod autem dicunt tales qualitates diffiniri secũdum q in materia habent esse: si intelligatur ita q dicatur ipsarum esse qualitatum poni in earum diffinitionibus simpliciter est falsuz: quia esse est posterius essentia ₇ nihil diffinitur vera diffinitione per posteriora. Sed si sic intelligatur q dicatur subiectum in quo habent esse poni in earum diffinitionibus: erit quidez bene dictum: sed ad nihil erit eis vtile. Nam subiectũ ponitur in diffinitione accidentis: non ideo: quia esse alterius ipsum accidens diffiniat: sz quia terminat dependentiam essentie ₇ quidditatis eius: ₇ est causa quedaz originaria ei⁹: ₇ diffinitio debet cõtinere causas ₇ principia essentie cum detur causa notificandi ipsum. Et tamen licet subiectum ponatur in accidentis diffinitione non idcirco contrarietas conueniet accidenti secunduz se: si conueniat sibi gratia subiecti: quia que attribuuntur alicui ratiõe subiecti ₇ materie dicunt sibi attribui per accidens. Ratione ergo suarum essentiarum: debẽt qualitates habere contrarietatem: si ipsam debent secũdum se habere: patet igitur q vana sit multiplicatio verborum quã hij faciunt.

Dicendum est itaqz Breuiter ₇ melius: q de motu loq possum⁹ dupl'r sz duo q i ipo attẽdũtur Dictũ est eniz in precedentibus q motus ponit rẽ que acquirit ₇ ipaz non ponit simpliciter ₇ absolute: sz sub certo quodaz modo se habendi. Possumus ergo de motu dicere: ₇ q̃tũ ad realitatẽ quã ponit: ₇ quãtũ ad modũ se habendi. Et quantũ quidẽ ad realitatẽ quã ponit cũ non ponat nisi realitatẽ eius: que acquiritur per

ipsum

ipsum: et hoc sit terminus ad quem: patet quod a termino ad quem specificatur. Quia terminus ad quem illam eandem realitatem ponit perfecte: quam in motu ponitur incomplete. Imperfectum reducitur ad speciem perfecti. Et propterea si terminus ad quem sit unius speciei: erit motus quantum ad realitatem unius speciei: quia per ipsum acquiritur et ponetur realitas unius speciei. Nec istud tollitur: si ad idem ubi aliquis moveatur per arcum et per cordam: quia ubi quod acquiritur habet latitudinem secundum latitudinem spatii: et in tota tali latitudine manet ubi eiusdem speciei. Et propterea si infra metas talis latitudinis describat aliquis arcum aut cordam: tam in arcu quam in corda attenditur de latitudine unius ubi et eiusdem in specie physica et naturali.

Si autem loquamur

De motu quantum ad modum se habendi: quem ponit: habebit tunc secundum se speciem distinctam a specie eius quod acquiritur. Et secundum hoc motus factus per arcum semper differt specie a motu facto per cordam: quia alio modo fit unus et alius modus attenditur in alio: quae diversitas provenit ex diversitate arcus et corde. Differunt enim hec duo figuris sive in specie figure. Et propterea dicit philosophus quod dicti motus: ideo differunt specie: quia id in quo sunt scilicet ipsum spatium differt specie figure: scilicet quia spatium rectum ponit figuram rectam: sed actuale ponit magis figuram circularem: et per hoc patet responsio ad argumentum factum in contrarium.

¶ Textus.

¶ Simpliciter autem unum in omnibus his est etc.

¶ Questio secunda.

Secundo posset

Aliquis querere utrum motus finitus possit resumi idem numero. ¶ Ad hoc respondet Tho. in suo quolibet: et responsionem illam inde alii accipiunt et ponunt eam in suis scriptis tanquam suam. Dicit enim Tho. quod cum successiva esse habeant in quodam fieri continuo: et per idem unumquodque habeat esse et unitatem: necessarium est quod unitatem habeat ex unitate ipsius fieri. Ad unitatem autem fieri continuum exigitur continuatio in duratione eius. Statim enim cum interrumpitur duratio tollitur continuatio: sublata vero continuatione tollitur unitas cuiuslibet continui. Cum ergo esse motus consistit in continuo fieri: et unitas motus in unitate fieri: et ad unitatem ipsius fieri exigitur continuatio in duratione eius: patet evidenter quod ad unitatem motus requiritur continuatio durationis: que duratio si interrumpatur tollitur necessario unitas ipsius. Si ergo motus cuius desiit duratio debet idem numero resumi: oporteret quod tollatur interruptio durationis: sed si interruptio durationis tolli non possit: nisi hoc fiat: ut motus et fieri in quo consistit esse motus: tunc duraverit quando non duravit: quod implicat contradictionem. Ponitur enim per hoc idem simul durasse et non durasse. Impossibile itaque est et contradictionem implicans quod motus finitus resumatur idem numero.

¶ Textus.

¶ Socratem autem secundum alterationem eandem alterari etc.

¶ Questio tertia.

Tertio posset

Aliquis querere utrum forma prius generata: et postea corrupta possit redire eadem numero per actionem naturalis generantis.

Ad istam etiam questionem

Respondet Tho. in eodem suo quodlibet dicens quod hoc fieri non potest: et ratio quam assignat est: quia agens naturale non producit aliquid nisi per motum et transmutationem: unde forma ab ipso educta de potentia materie per motum et transmutationem est producta. Motum autem unum et eundem numero agens naturale resumere non potest: unde necessarium est quod etiam formam ad cuius realitatem motus realitatem illam non ponit: eandem numero cum prius generata et postea corrupta resumere non possit. Eo igitur ipso quo forma ab agente naturali producitur per motum: patet quod corrupta non potest eadem numero reduci per reductionem naturalis generantis.

¶ Questio quarta.

Quarto posset

Adhuc aliquis querere utrum per actionem illius agentis possit forma prius corrupta et producta: eadem numero reduci: videtur enim quod non: quia productum terminus productionis est: diversorum autem sunt termini diversi et non unus: ubi ergo est alia productio et alia: ibi debet esse aliud et aliud productum. Est autem omnino alia productio: quia aliquid modo noviter producitur: et qua productum fuit prius: sicut est alia productio nova et productio antiqua. Nullo igitur modo: ut videtur: productum prius et corruptum: et modo iterum productum esse potest idem numero.

Ad istam questionem

Dicendum est quod et si forma corrupta eadem numero non possit reduci per agens naturale: potest tamen bene eadem reduci per agens supernaturale. Nam materia sic in potentia sua claudit omnes formas specierum quod clauderentur in ipsa omnes forme individuorum sub illis speciebus contentorum. Et propterea quando forma que est actu in materia corrumpitur: redit in potentiam materie: et manet inclusa eadem numero in hac potentia: sicut et eadem numero inclusa erat antequam duceretur ad actum essendi: sed differenti modo: quia antequam actu fieret clausa erat in potentia reducibili ad actum: per actionem naturalis generantis: sed postquam actu facta est et corrupta remanet clausa in potentia materie: non reducibili in actum per agens naturale: reducibili tamen ad actum per actionem illius agentis: cui subest tota et totaliter potentia materie: quale agens est prima causa. Nam si prima causa non posset hanc eandem formam numero: que semper manet in materie potentia: reducere: sequeretur aliquid contineri in potentia passiva materie: quod non contineretur in potentia activa prime cause: quod est omnino absurdum. Potest itaque forma corrupta eadem numero reparari ab agente primo: qui deus est: licet non possit hoc fieri ab agente naturali.

Ad cuius intelligentiam

considerandum est: quod agens naturale agit sic per contactum necessitate naturali: quod necessario cum contingit passivum ad eius similitudinem dispositum: imprimit sibi similitudinem forme sue: ita quod semper productio forme ab agente naturali consequitur naturali necessitate ipsum contactum passivi ab activo. Nunc autem sic est quod quandocunque aliquid ad aliud sic se habet: quod necessario consequitur ad ipsum: oportet quod diversificetur ad diversificationem eius: quemadmodum calor: quia consequitur de necessitate ignem: necessario nu

meratur ad eius numerationē: q: ergo forma educta de potentia passiui: per agens naturale ita se habet ad cō tactū passiui ab actiuo: ꝙ ipsuz consequitur de necessitate: oportet necessario ꝙ ex alio ꝛ alio contactu proueniat non eadez: sed alia ꝛ alia forma: vnde q: contact⁹ quo prius passiuū contactū fuit ab actiuo: est numero diuersus a contactu quo actiuū contingit iterum passiuū post corruptionez forme producte per priorez contactū ideo accidit ꝙ forma secundo producta ab agente naturali: est omnino diuersa numero a forma prius ab eodē producta ꝛ corrupta. Sed de primo agente non possumus sic dicere ꝙ contingat passiuū: ꝛ naturali necessitate per talez contactuz formaz educat de potentia passiui: immo per meraz libertatez sue volūtatis intelligendo ꝛ volēdo habet ipsaz deducere ad actū: vnde q: forma corrupta eadez numero manet clausa in potentia materie: ꝛ eadez numero intelligitur a prima causa: patet ꝙ statim cū causa prima vellet habere hanc eandem formam clausam in potentia materie regredi ad actum rediret de necessitate eadez secundū numerū. Eo igit ipso quo prima causa per intellectū ꝛ volūtatē agit ꝛ materia est sue virtuti totalr subiecta: ꝛ sꝫ vis interius penetrans omnia respicit quicquid est in potentia materie cogimur de necessitate dicere ꝙ ipsa possit formā corruptā cū voluerit eandē numero reducere.

Ad argumentum Ergo in cōtrariuz dicenduz est: ꝙ productio potest accipi vno modo secūdū ꝙ se tenet ex parte producentis: ꝛ sic est ipsa eēntia prime cause: quia in ipsa causa non differūt: sed sunt idē essentia ꝛ actio: vnde patet ꝙ hoc modo ipsa productio non est alia ꝛ alia: sed vna ꝛ eadez. Alio vero modo sumi potest secundum ꝙ se tenet ex parte producti: ꝛ tunc dicitur vel considerabitur: q: vel quantū ad rez quā ponit: vel quātuz ad modū sub quo ipsaz ponit. Et primo quidez modo etiā productio secūdū determinata nō est alia ꝛ alia sed vna ꝛ eadez: q: ostensuz est iaz ꝙ res producta vna ꝛ eadem est. Et productio rem aliam non ponit nisi rez ipsaz que producitur. Si aūt accipiatur q̄tum ad modū quē ipsi rei superaddit: sic videtur esse alia ꝛ alia: dicit enim ꝛ ponit rem sub initio procedendi ab alio. Est aūt duplex initiū durationis essendi ꝛ processus cū res ponit prius fuisse ꝛ actu processisse: ꝛ postea nō fuisse: ꝛ post iterū incipere existere. Et lz quidem ratione huius initij dicatur productio alia ꝛ alia: non tamen ex hoc probat ꝙ res producta sit alia ꝛ alia. Quia cuz ponimus eandez rez numero esse que incipit esse modo: ꝛ incipit esse alias: non potest aduersarius dicere aliud vel alia ꝛ alia est initiatio essendi ꝛ durationis: ergo est aliud ꝛ aliud existens siue durans in essendo: nisi supponat ꝙ probare debet. Potest tñ ex hoc concludere ꝙ duratio essendi sit alia ꝛ alia. Sed tamen nihil prohibet vnuz ꝛ idem ens numero alia ꝛ alia duratione numero durare in essendo: presupposita virtute prie cāe ꝛ ei⁹ actiōe.

¶ Q̄ō quinta.

Quinto posset Esse dubiū vtrū si motus ad formaz sit alius ꝛ alius: necessario etiaz ipsa forma esse debeat alia ꝛ alia: videtur enim ꝙ sic sm predicta. Nam motus alius ꝛ alius: ponit aliū ꝛ aliū contactū passiui ab actiuo. Sed dictum est ꝙ contactus alius ꝛ alius facit vt forma producta ab agēte naturali sit alia ꝛ alia. Impossibile ergo videtur ꝙ motu existente alio ꝛ alio: maneat vna ꝛ eadem forma secundum numerum. ¶ In contrarium autem videtur esse: q: calidaz contingens calefactibile incipit ipsuz calefacere ꝛ calefacit. Et desinens contingere desinit imprimere calorem: ꝛ iterum cōtingens iterato calefacere: ita ꝙ est tunc calefactio alia ꝛ alia: ꝛ tamen calor impressus est tantum vn⁹ numero: quia in vno numero calido non est nisi vnus numero calor.

Dicendum est igitur Ad istā questionem ꝙ aliter loquendū est de formis: que in indiuisibili consistunt: ꝛ aliter de formis que habent latitudinez cuiusmodi est calor: forme enim que in indiuisibili consistunt per motum non inducuntur neq; abijciunt: sed per subitam ꝛ simplicez mutationez. Et in talibus mutatione existente alia ꝛ alia: oportet de necessitate loquēdo naturaliter formā esse aliaz ꝛ aliam: forme autē que habent latitudinez: sunt que proprie per motuz inducūtur: ꝛ in talibus contingit ꝙ motu existente alio ꝛ alio manet forma ꝛ manere potest modo predicto, de calore vna ꝛ eodem: sed non sunt vno eadem gradu sue latitudinis. Oportet enim semper ꝙ cōtactu naturali existēte alio ꝛ alio: sic etiam ꝙ imprimit per ipsum aliud ꝛ aliud. In talibus ergo formis hoc contingit ꝙ per priorem motū ꝛ contactum imprimitur vnus gradus forme: ꝛ per secundū motum ꝛ contactuz imprimitur non ille idez gradus: sed de necessitate alius: qui tamen cū alio pertinet ad vnaz ꝛ eandez forme latitudinez: ꝛ per hoc patet responsio ad argumenta.

¶ Textus.

¶ Quoniam autē continuus est omnis motus simpliciter quidez vnū necesse est continuū esse ꝛc.

¶ Lectio septima. ¶ Q̄ō prima.

Hic posset Esse dubiuz vtrū motus regularis sit magis vnus q̄ irregularis: videtur enim ꝙ nō q: vnitas motus consistit in cōtinuitate ei⁹ potest autem contingere vt irregularis motus sit prim⁹: sicut regularis: igit simul et erit vnus.

Ad istam q̄onem Dicitur cōmuniter ꝛ bene: ꝙ de motu loqui possumus tripliciter: vno quidem modo secundū ꝙ dicit quid quantū continuū: ꝛ sic eius vnitas consistit in sola continuitate: quia vnitas indiuisionem ponit: ꝛ multitudo ponit proprie diuisionē. Indiuisio autez cuiuslibet cōtinui ponit continuationē partium eius: ꝛ per earūdem discontinuationez ponit diuisio. Et quantū ad hoc sicut regularis dicitur vnus: sic etiā vn⁹ dici potest ꝛ irregularis. Alio autez mō de motu loqui possumus: quātū ad modū se habēdi: quē ipse tat: ꝛ sic regularis quidez vnus est: q: vnicum ꝛ vniformē moduz tenet. Irregularis vero quandā multiplicitatez hz: q: non seruat semper vnū modū: sed multiplicē inęq̄lē mō tenet vnū modū mō aliū. Taliter igit irregularis: nō est ita vnus: sicut regularis. Tertio autez modo sumi potest quātū ad actū; quē ponit: ꝛ sic ponit perfectionez quandā. Et sm hoc in eo attenditur vnitas perfectionis. Et per hoc pz rñsio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Amplius aūt dicitur vnus ꝛ perfectus ꝛc.

¶ Q̄ō secunda.

Secundo posset Dubitare aliqs vtrū pfectio rei faciat ad ei⁹ vnitatē: crederet forte aliqs ꝙ nō: q: ita videt de vna numero re imperfecta: sicut res perfecta.

¶ Ad istam

Ad istam qõnem Dicendũ est q cum ens et unum sint idem et una natura: ut habet in quarto methaphysice: necesse est unumquodq; ad unitatem se habere: sicut se habet etiam ad esse: et per consequens id q facit ad esse: et ad entitatem rei: facit etiam necessario ad eius unitatem. Cum ergo perfectio faciat ad rei entitatem: necessarium est q etiam faciat ad unitatem eius: ut videlicet dicamus q sicut quãto aliquid est maioris perfectionis: tanto altiorem et maiorem entitatem habet: sic etiam quanto aliquid maius est in perfectiõe: tãto altiorem habet et maiorem unitatẽ: unde et prima cã quia est maxima et sũma in perfectione: ponitur habere maximam et summam entitatem atq; unitatem.

Ad argumentum Ergo in contrarium dicendum est: q unitate numerali potest sive res imperfecta dici una: sicut et perfecta: sed unitate essentiali: que est idem cum entitate rei: nõ põt dici aut eẽ sic pfecte una.

ℭ Textus.

ℭ Unus quidem igitur irregularis est ꝛc.

ℭ Qõ tertia.

Tertio posset esse dubium de hoc q philosophus hic ait: q etiam et supra dixit: videlicet q minus est semper commixtio contrarij videtur enim h non esse bene dictum: quia tunc nihil posset recipere magis et minus nisi contrarium haberet: h autem est falsum: quia ut dicitur in sex. principiis: habitus recipit magis et minus: et tamen non habet contrarietatem.

Ad istam qõnem Dicendũ est q secundum veritatem magis et minus non provenit tanq̃ ex prima et universali causa: ex commixtione contrariorũ: sicut manifeste apparet per nunc factum argumentum: sed provenit sicut ex tali causa: ex minori et maiori determinatione potẽtie: h autem maior et minor determinatio ponit in habentibus contrarietatem maiorem et minorem recessum a contrario. Nam in superficie est potentia ad esse album. Et maiori determinationi dicte potẽtie ad h esse annectitur maior recessus a nigro: et per cõsequens ponitur magis album. Minori autẽ determinationi annectitur minor recessus ab eodem. In nõ habentibus autem contrarietatẽ: dicta determinatio maior et minor ponit maiorem vel minorem elongationẽ a privatione et carẽtia ipsorũ: sicut manifeste in habitu apparet: qui ut diximꝰ in logyca recipit magis et minꝰ propter maiorẽ et minorem recessum a privatione eius. Armatior enim ille dicitur qui magis recedit a privatione et carẽtia armationis: et magis accedit ad perfectionem eius. Potest enim armatio fieri secũdũ diversa genera armorum. Ex uno quidem genere non accipit tã tam determinationem quantam recipit ex pluribus: et idcirco minus et magis recipit. Maior enim et minor determinatio rei: ut iam dictum est: causa est: quare dicantur aliqua cum magis et minus. Et hec omnia ut supra dictum fuit: habent perfectionem nõ consistẽtem in indivisibili: sed habentem magnã latitudinem.

Ad argumentum Ergo in contrarium dicendum est q ve: hũ phi aut est intelligẽdũ i hñtibꝰ ꝯrietatẽ: aut ꝯriũ large ibi sumit: sꝫ q ẽt ꝓvatio dr ꝯriũ.

ℭ Textus.

ℭ Amplius autem determinandum est: qualis motus contrarius motui ꝛc.

ℭ Lectio octava. ℭ Qõ prima.

Hec posset Esse dubium: verum ad perfectam contrarietatem motuum sufficiat dicere q sunt ad terminos ꝯrios: videtur enim q sic: quia motus ab eodem accipit speciem et contrarietatem: speciem aũt sumit solũ a termino ad quem: ergo sola acceptio terminorum ad quos sufficit ad perfectã motuum contrarietatem.

Ad istam qõnem Dicendũ est q cõtrarietas nõ tollit rationes proprias eorũ: que contraria dicuntur sꝫ eas semper ponit: quemadmodũ cõtrarietas albi et nigri non tollit: sed ponit proprias ipsorum rationes. Consimili ergo modo contrarietas motuũ debet ponere eorum rationes et non tollere. Est autem de ratione motus affirmatio utriusq; termini: tam scilicet termini a quo: q̃ etiã termini ad quẽ: quia motus: ut. s. patuit per h distinguitur a mutatione: quia ipse est de affirmato in affirmatũ et non mutatio. Qui a ergo ut ostensum est: contrarietas motuũ debet ponere non tollere ipsorum rationes: oportet necessario q ad perfecte assignandam motuum contrarietatem: fiat acceptio utrorumq; terminorum: tam scilicet terminorum a quibus, q̃ terminorum etiam ad quos.

Ad argumentum Itaq; in contrarium dicũt quidam q non sola specificatio: sed et quantitas est attendenda ad contrarietatem. Motus autem et si speciem trahat a termino ad quem tamen quantitatẽ trahit a termino a quo. ℭ Sed istud non videtur tollere dubitationẽ: quia ad habendum species contrarias: sufficit habere ipsarum cõpletas specificationes: unde si omnimode completa motuum specificatio habetur ex solis terminis ad quos: poterit sufficienter ex eis tantum fieri acceptio contrariarum specierum motus. Et propterea dicẽdũ est et melius q motus ex solo termino ad quem sic specificatur: q nisi aliud accipiatur habet rationem mutationis et non motus: sic etiam isti confitentur: sed rationem specificam secundum q est non mutatio sed motus trahit a termino ad quem: cum habitudine ad affirmatum terminum a quo. Et propterea ex contrarietate terminorũ ad quos sumuntur quidẽ nõ contrarie species mutationum: sed contrarie species motuum: secundum q motus sumuntur ex acceptione cõtrariorũ terminorũ: tam a quibus q̃ etiã ad quos.

ℭ Qõ secunda.

Secundo posset Esse dubium ratione dictorum: utrũ motus trahat quantitatem ex termino a quo: videtur enim q non: quia ipsa forma ad q̃ etiã motus terminatur: omni termino cõtrario subtracto: habet latitudinem: sed forma habens latitudinem non subito inducitur: sed in certa quãtitate temporis: sibi subtracto quolibet contrario termino a quo potest quantitas in acceptione forme remanere.

Ad istam qõnem Dicunt quidam q motus a solo termino a quo contrarietatem trahit. Ratio autẽ ipsorum est: quia forma que in passivo non habet contrariam dispositionem: subito inducitur ad presentiã activi. Contrarias autem terminus a quo est: qui istaꝫ cõtrariam dispositionẽ ponit: si talis itaq; terminus tollatur: patet q statim tollitur quantitas a motu.

Sed primo Manifestum est q isti nimis impropie loquuntur nam mot⁹ est essentialiter quantus. Quod autem alicui convenit essentialiter sibi convenit ex se: quando ergo queritur a quo motus quantitatem habeat: dicendum est q eam habet ex se: et ex ratione sua: et a quo ipse est efficienter et quantitas ipsius: unde si sublato contrario termino a quo quantitas tollatur: necesse est q tollatur etiam et motus. Non ergo querendum est a quo motus quantitatem habeat: sed a quo eā habeat inductio vel abiectio dispositionis aut forme.

Secundo autem Manifestum est q nec etiam a solo termino a quo intelligi potest quātitas temporis in acceptione forme perfecte et complete: sed etiam intelligi potest quantitas ex aliqua agentis dispositione: videmus enim q in aere non est dispositio cōtraria ad illuminationem: et tamen si illuminatio ponatur esse talis dispositionis q crescat cōtinue in luminositate: quēadmodum potest contingere de igne: qui potest in quātitate: et per consequens in luminositate crescere quodā continuo cremento: statim oportebit q per eius actionē continue intēdatur claritas in aere: ita q perfecta illa claritatis acceptio nō intelligeť facta in istanti: sed in tempore. Non solum igitur ex termino a quo: sed etiaȝ ex motu facto in agente potest intelligi quantitas temporis in acceptione forme. ¶ Verum est autem q argumentum factum in principio non valet. Nam propter solam forme latitudinem non impeditur qn forma subito accipiatur: manente tamen ipso agente continuo in eodem gradu talis forme: et materia nō habente dispositionem contrariam ad ipsam.

¶ Textus.

¶ Quoniā aūt differt mutatio a motu etc.

¶ Qō tertia.

Tertio posset Aliquis dubitare verum affirmando solum terminum ad quem ponatur ratio mutationis et non motus: videtur enim q non: quia ille terminus ad quē poterit esse talis q accipietur successive et non subito.

Ad istam qōnem Dicunt aliqui: q pro tanto posita solum affirmatione et negatione unius et eiusdē accipitur ratio et contrarietas mutationū: qz ex termino a quo motus quantitatem habet et non ex alio.

Sed quia ista ratio Secunduȝ supradicta nihil valet: dicendum est q pro tanto affirmatio soli⁹ termini ad quem: cum eiusdem negatione dat intelligere mutationem et non motum: quia propria ratio mutationis est q fiat de affirmato in negatum vel de negato in affirmatuȝ: sicut in principio hui⁹ qnti phylosoph⁹ ostendit: huius autem ratio est: quia positio unius termini quantum est de se non dat quantitatem intelligere: unde congruit mutationi que est indivisibilis et non motui qui est quantus. Si autem uno tantuȝ termino posito ponatur latitudo: hō est per accidens: et non per se quia non contingit hō ex vi positionis unius termini: ut dictuȝ est. In scientia autem accipiendum est q est per se: et dimittendum q est per accidens.

Ad argumentum Ergo factum in contrariis dicendum est q si terminus qui acquiritur habet latitudinem: tamen cum dicimus q de non esse ipsius fit transitus in esse: intelligitur tam diu stare sub non esse q̄ diu non est transitus finitus: et in fine transitus stare intelligitur in esse: quia sicut inter esse et non esse nihil cadit medium: sic etiam non cadit ullum medium inter finem transitus et transitum totum precedentem unde non est dicendum q solum in principio transitus res stet in non esse: et in fine stet in esse: quia inter principium transitus et finem aliquid est medium: quia ipse transitus: et inter non esse et esse nihil est medium.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem motui non soluȝ videtur esse motus contrarius etc.

¶ Lectio nona. ¶ Qō prima.

Hic posset Aliqs dubitare verū quies in utroq termino opponatur motui: videtur enim q sic: qz motui opponitur quies ꝑuatiue: sed quies in utroq termino tollit motuȝ: ergo sibi earum quelibet opponitur. ¶ Et preterea habitus debet precedere privationem: sed quies in termino a quo precedit motum factum ab eodem nō itaq videtur esse privatio ipsius.

Ad istam qōnem est dicenduȝ q motus non opponitur proprie nisi quieti: que est in termino a quo: cuius ratio est: quia unum oppositorum natuȝ est reliquū tollere non ponere. Tollit autem et aufert motus quietē que est in termino a quo: sed quietem que est in termino ad quem non abiicit: sed magis ponit. Nam moveri est tendere in hanc quietem: loquendo autem de moveri q cadit in oppositis. Non ergo huic quieti opponiť motus: sed quieti in termino a quo.

Ad primum ergo Dicendū q quies in termino ad quem in tantum tollit motum in quantum ponit perfectionem et complementum eius. Ex hō autem magis accipitur q non opposita sibi q̄ contrarium: unum enim oppositorum non est natum cōpleri et perfici per alterū.

Ad argumentum Autem aliud dicunt qdā q privatio quandoq nata est respicere subiectum mediā te forma: et quandoq mediante motu. Mediante quidem forma quando subiectum formam habet q̄ est natum per privationem perdere: et tunc forma aut habit⁹ precedit privationem in subiecto. Mediante autē motu privatio respicit subiectum quando ipsum est privatum aliquo q natum est accipere per motum. Et tunc privatio precedit habituȝ: et sic est in proposito. ¶ Sed responsio ista est valde vilis. Primo quidem: qz quando subiectum est privatum aliquo q natum est recipere per motum: non respicit tunc privatio subiectum motu mediante: sed magis econverso motus respicit subiectū mediante privatione. Quia mediante eo respicit quidlibet subiectum suum q sibi preintelligitur in ipso. Quādo igitur subiectū preintelligitur privatuȝ aliquo q natum est acquirere per motum: non est dicendum q privatio subiectum motu mediante: sed q motus mediante privatione respiciat subiectum. ¶ Secundo autem dicta solutio apparet esse inconveniens: qz sic dicendo q subiectum est prius aliquo privatū: q postea accipiť motum: et ideo privatio motus precedit motum: supponitur q vertitur in qōne: hō enim est q queritur: quare hō in subiecto privatio ꝑcedat habitū. Et ꝓpterea dōm est: et melius q habituū quidā sunt pure positivi: sicut visus: auditus et cōsimiles: et in talibus verū est q privatio nō necessario precedit habitū: sed ecōverso ꝑcedit

habitus

habitus priuationem: maxime quando priuatio non immediate respicit subiectū: sed mediante habitu: dicitur autem tunc priuatio non immediate respicere subiectum: quando contingit q subiectū de sua natura habet habitum: sicut oculus de sua natura habet visum. Quando vero subiectū non determinat de sua natura sibi habitū: sicut aer de se non determinat luminositatē dicitur q priuatio immediate respicit subiectum. Et in talibus priuatio potest habitū precedere. Sic autem quies et motus se habent ad subiectum motus et quietis: et ideo quies potest precedere motum. Quidam autem alii inueniuntur habitus: qui non sunt positiui tantum: sed sunt partim positiui: et partim priuatiui: qualis habitus est mot⁹. Nam inquantū per ipsum tollitur terminus a quo: priuatiuus est: sed est etiam positiuus inquātum per ipsum ponitur terminus ad quem. Et quia nō tollitur nisi q esse presupponit: ipse euidenter q omnē motū presupponere id cuius priuatio est: hoc autem presupponēdo: presupponit quietem: que sibi opponitur: inquātum illius priuatiuus est: cuius ipsa positiuus: vnde potest dici q sibi opponitur sic priuatio secundū modū ei opponitur q priuatio est secundum rem: licet per modum habitus significetur. Et secundū hoc nihil mirū est si priuatio precedit habitum: immo quantum de ordine naturali est necessario precedit: quemadmodum vnitas necessario precedit multitudinē: quāuis vnitas significet mō priuatiuo et multitudo significet mō positiuo.

Q̄ō secunda.

Secundo Posset forte dubitare aliqs vtrū immutatio in termino a quo: et mutatio ab eodem termino opponātur pure contradictorie: videtur enim q sic: quia alterum ipsorum ponit esse et alterum non esse. Esse autem et non esse contradictorie sibi opponuntur.

Ad istam qōnem Dicendum est q non esse potest se dupliciter habere: vno quidem modo ita q tollat esse totaliter. s. tam i actu q̄ etiam in potētia: et sic non esse ad esse contradictorie opponitur. Consimili modo immutatio fundata in tali non esse mutationi que est ex ipso opponitur contradictorie. Alio autem modo non esse potest sumi taliter q nō tollat esse in potentia: sed tollat tantū esse actu: et sic non esse ponit aliquod subiectū q natū est aliquod esse actu habere q nō habet. Et isto modo non esse et esse opponūtur priuatiue et non contradictorie. Et simili modo opponunt mutatio et immutatio que respiciunt talia esse non esse.

Textus.

Dubitabit aūt aliqs: quare in mutatione qdē sunt loca sunt et secūdū naturam et quietes et motus &c.

Lectio decima. Q̄ō prima.

Hec posset Forte dubitare aliquis vtrum vlla corruptio dici possit naturalis: videtur enim q non: quia nulla corruptio est de intentione nature: cum omnis corruptio sit quoddam malū: et malū per se nullum sit intētum. Quod autem non est de intentione nature: non videtur dici posse naturale: igitur nulla corruptio videt eē naturalis.

Ad istam qōnem Est dicendū q modo id omne appellatur naturale q prouenit ex actione et per actionem nature. Natura autem vt patuit in superioribus i hoc differt ab arte: quia natura est principium intrā: et ars principium extra: potest autem corruptio fieri a principio intrinseco: et a principio extrinseco. Et si quidem fiat a principio intrinseco: q natura dicitur: erit facta per actionem nature: et dicetur per consequens corruptio esse naturalis: si autem fiat a principio extrinseco dicetur corruptio non esse naturalis: sed esse violenta. Quia igitur vtroq modo potest fieri corruptio: relinquitur q quedam corruptio dici possit violenta et quedam naturalis.

Ad argumentum Ergo in contrarium dicendum est q corruptio nulla est intenta primo et per se: nihil tamen prohibet intentam eam esse secundario et ex consequenti. Naturale enim generans intendit quidē generationem primo et per se: et quia generatio vnius fieri non potest nisi fiat alterius corruptio: necessarium est q ad min⁹ secundario: et ex consequēti: corruptio intenta sit. Et propterea dici potest naturalis.

Textus.

Habet autem dubitationē si est omnis quietis que non semper est generatio &c.

Q̄ō secunda.

Secundo posset Dubitare aliqs vtrū quies sequens motum violentum dici possit generari: videtur enim q sic: quia omne q incipit esse post non esse videt generari: maxime si non fiat per creationem: sed quies cō sequens motum violentum certum est q non creatur et tamen incipit esse post non esse: videtur ergo dici posse ipsam generari.

Ad istam qōnem Est dicendum q cum generatio sit actio ipsi⁹ gñantis: et actio semp ponat virtutē actiuā in agente: necessarium est q id proprie dicatur generari q fit et icipit esse per positionem alicuius virtutis et potentie actiue. Quod autem incipit esse non per positionem: sed magis p defectū huiusmodi virtutis: id secūdum hoc etiam proprie dici potest generari. Sic autem se habet quies violentum motum sequens. Prouenit. n. ex defectu virtutis inferentis violentiam. Nā tam diu durat virtus impellentis. Cessat autem cum continue debilitata talis virtus tandem deficit. Et propterea dici proprie non potest generari quies sequens violentum motum: nisi forte extenso vocabulo dicere quis velit id omne generari q incipit esse post non esse: vnde patet solutio ad argumentum.

Explicit liber quintus physicorum.

¶ Incipit sextus liber physicorum.

¶ Textus.

¶ Si autem est continuum & quod tangit & consequenter: sicut diffinitum est prius &c.

¶ Lectio prima. ¶ Quõ prima.

HIc posset forte dubitare aliquis vtrum veritatem habeat q inter quelibet duo puncta media sit linea: videtur eniz q nõ quia cum sunt due linee contigue puncta extrema illarum duaruz linearũ sunt sic in vno & eodẽ situ q inter ipsa nihil cadit medium.

¶ Ad istam questionẽ est dicendũ q puncta duobus modis possunt se habere vno quidem modo ita q sint in eodem situ: sicut se hñt vltima puncta contingẽtiũ. Alio vero modo sic se habere possunt q non in eodem situ sunt: sed sit ordinatuz & positũ vnũ post aliud. Et si habeat se quidez primo modo nihil cadit medium inter ipsa: non tamẽ ex hoc potest facere vllam magnitudinem: propter id q punctũ supra pũctũ positũ nõ reddit nisi pũctũ: vnde & si omnia puncta sic sibi inuicem superponantur reddere non poterũt quantitatẽ aliquã dimẽsionis. Nã in qualibet dimensione est vna pars posita post aliam: & ab alia differens secũdũ situ. Si aũt puncta se habeant secũdo modo, ita vz q vnũ sit acceptuz & positũ post aliud: tũc aũt vnũ ab alio distabit: itaq non continget ipsuz: aut ipsum tanget. Quod si ponatur vnũ tangere alteꝝ: cũ pũctũ non habeat partez & partez totũ tanget totũ: & erũt per consequens sic ambo in eodem situ q vnũ nõ erit in spatio ordinatuz & positũ post aliud. Si ergo debet esse vnũ post aliud acceptũ: oportet necessario q sic distent a se inuicem q vnũ ipsoꝝ alterũ non tangat: q esse non põt nisi cadat aliquid mediuz inter ipsa: q oportet sic de necessitate diuisibile: qz si esset indiuisibile fieret eadẽ questio que facta est de primis. Hoc aũt diuisibile q cadit inter puncta vnum punctũ habet ante se: vt principiũ: & aliud habet post se: sicut terminũ. Quod autem per duo puncta terminatũ est nos appellamus lineaz. Patet igitur q necessario inter duo puncta: secũdo modo se habentia linea est media. Et sic intelligit phũs.

¶ Quõ secunda.

SEcundo posset forte dubitarẽ aliquis vtruz ex eo q modo declaratũ est sequatẽ q puncta non sint consequenter se habẽtia: videtur eni q nõ qz non tollitur aliqua ɔñr se habere ex eo q inter ipsa cadit medium diuersi generis: sed linea videtur esse alterius generis a punctis: cum puncta sint de genere indiuisibiliũ: & linea sit de genere diuisibilium. Nõ igitur videtur tolli puncta ɔñr se habere per hoc q linea cadit inter ipsa.

Ad istam qõnem est dicendum q optime ex hoc sequitur q pũcta nõ possint ɔñr se habere: cuius declaratio ẽ qz que ɔñr sunt ita ordinata sunt q vnuz accipiẽ post aliud: non intercidente medio aliquo eiusdem generis: puncta aũt nõ possunt sic ordinata esse: vt vnũ post aliud sumatur non intercidente medio aliquo puncto. Cadit enim: vt ostensum est: linea media inter ipsa: linea vero in se continet infinita puncta: quia est in infinitum diuisibilis: & omnis diuisio ipsius fit in pũcto: vnde si inter duo puncta data cadit semper linea media: necessarium est q semper inter duo puncta post se inuicem accepta sint infinita puncta. Et propterea impossibile est ipsa puncta se habere ɔñr. Nam & linea dici potest esse in eodem genere cum punctis: propter id q punctum est principium linee: & principiũ reducitur ad genus cuius est principium.

¶ Textus.

¶ Eiusdez aũt rationis est & magnitudinez & tẽpus & motũ ex indiuisibilibus cõponi &c. ¶ Lectio scđa.

¶ Quõ tertia.

TErtio posset dubitare aliquis: vtrũ verũ sit q sola magnitudo spatij sufficiat ad quantitatem motus: videtur eniz q non qz in tractatu de vacuo: ipse dixit q motus in vacuo quantumcũq magno si fieret in instanti fieret.

Ad istam qõnem dicunt quidaz q non sufficit sola magnitudo spatij ad hoc q motus sit in tempore: sed exigitur vltra hoc contraria etiam dispositio: vnde dicũt q phylosophus hic sumit magnitudinẽ pro magnitudine corporis naturalis: & non pro magnitudine spatij.

Sed ista positio apparet euidenter esse falsa: & contra mentem Aristo. Nam Aristot. sic vult ex magnitudine sup quã est motus continuitatez attendi necessario in motu: q si magnitudo est composita ex indiuisibilibus vult q motus etiaz sit de necessitate ex indiuisibilibus cõpositus. Et si magnitudo continua mot⁹ continuus. Et si magnitudo discontinua vult q etiaz motus sit de necessitate discontinu⁹: hoc aũt verificatur de magnitudine spatij: & non de magnitudine corporis naturalis: videmus enĩ q magnitudo aeris: & si sit contigua: non tamen est cõtinua magnitudini ipsius aque. Et tamen ista discontinuitate non obstante nos videm⁹ q si vn⁹ lapis cadat per aerez vsq ad superficiem aque posite sub aere: ibi non quiescet: nec motus eius discontinuabitur sed continuabitur donec veniat ad superficiez ips⁹ terre. Similiter aũt est si aliquis in p͡ra aquaz stans & manu tenens baculũ ipsum moueat per aerem ad aquã: & ibi non desinet mouere: sed continuet motionem baculi donec terraz tangat: vnde patet manifeste q motus non trahit continuitatez ex continuitate que est in magnitudine ipsius spatij: & per consequens secundũ mentem Aristo. & secundũ veritatem dicere oportet q motus localis quantitatem trahat necessario ex magnitudine ipsius spatij. Naz mobile q supra magnitudinez spatij mouetur: non potest simul accipere duo spatia sibi equalia: sed prius accipit vnũ & postea alterũ: propter id q non potest esse simul vnuz numero mobile in duobus spacijs sibi equalibus. Totũ etiam vnũ spatiũ equale sibi nõ accipit simul: sed successiue partez eius sumendo post partez. Et si quidez idiuisibile foret id q accipitur de spatio: esset eius subita acceptio: qz cũ nõ habeat partes: necessario est q statim cum accipitur aliquid eius accipiatur totum. Subita vero acceptio dicitur mutatum esse. Et propterea si spatiũ cuius partes accipiũtur per motuz esset compositum ex indiuisibilibus: oporteret necessario motuz compositum esse ex momentis: & si spacium quantitatem continuaz habet: necessarium est & motum quo talis quantitas accipitur quantitatem continuam habere.

¶ Ad argumẽtum

Ad argumentum ergo in contrarium dicendū
est: ꝙ verbū phylosophi intelligitur facta positione antiquorum: ꝙ ipse ibi reprobat secūdū ꝙ exposuimus in
tractatu de vacuo.

¶ Textus.

¶ Similiter aūt necesse est longitudini ⁊ motui indiuisibile esse tempus ⁊c.

¶ Lectio tertia. ¶ Qō prima.

HIc posset Esse dubium vtruꝫ
verum sit ꝙ omnis
motus potest esse velocior ⁊ tardior: videtur enim ꝙ non: quia motus primi mobilis est ita velox ꝙ ipse nullo alio motu esse
potest tardior.

Ad istam qōnem Dicenduꝫ est sꝫ
Tho. ꝙ hi agit
de motu in cōmuni. Motui autem communiter sumpto non repugnat velox ⁊ tardū: aut velocius ⁊ tardius
qm motus sūt proprietates quedā motū cōiter sumptū
consequentes: ⁊ ideo Aristo. dicit ꝙ omnis motus quātum scilꝫ est de ratione motus potest esse velocior ⁊ tardior. Quod autem non possit esse aliquis tardior non
est ḃ ratione motus cōmuniter sumpti: sed ratione applicationis facte ad mobilia aliq̄ certa ⁊ determinata.

Commentator autem Dicit
ꝙ omnis motus est de numero continuorum: ⁊ velocitas in
motu est similis diuisibilitati in cōtinuo. Quod quidē
pro tanto veritatē habet: quia diuisio cōtinui ponit diminutionem in quantitate eius: ⁊ velocitas motus diminuit in motu de quantitate temporis. Quēadmodū
igitur diuisibilitas in continuo procedit in īfinitū: sīr
velocitas in motu: qm̄ si velocitas finiretur in motu: secundū ꝙ est motus: esset possibile motuꝫ fieri in instanti: tunc enim solū finiretur in motu secundum ꝙ est motus: quando tantam diminutionem temporis fecisset
ꝙ maior diminutio temporis intelligi non posset.

Hoc autem stare nō pōt: nisi ponere
tur quid indiuisibile de tempore ꝙ tamē non est tempus. Omne. n.
tempus cum sit continuum: diuisibile est: ⁊ quolibet
diuisibili contingit dare aliquid minus: vnde manifestum est ꝙ si velocitas finiretur in motu: secundū ꝙ est
motus: possibile esset motum in instanti fieri: ꝙ falsum
est: ⁊ sic propositio phylosophi est possibilis per se: impossibilis ꝓ (?) est per accidens: quia inquantum accidit sibi ꝙ ad materiam certam applicetur: ḃ autem solutio
non differt in alio a precedēti: nisi ꝙ in ista assignat causa quare motui: secundū ꝙ motus: vel motui in ꝯmuni
non repugnet velocius ⁊ tardius: que tamen non assignabatur in alia: loqui enim de motu: secūdū ꝙ est motus: ⁊ loqui de motu in cōmuni idem est.

Quidam vero Alij dicunt ꝙ dicere
possumus ⁊ melius
motum dupliciter considerari posse: quia vel secunduꝫ
ꝙ est de numero continuorum: ⁊ sic est diuisibilis in infinituꝫ: nec sibi repugnat velocius ⁊ tardius: vel etiam
secundum ꝙ est quid naturale: ⁊ sic nec motus est quid
in infinitum diuisibile: nec tempus: vnde dari potest
ḃ mō tanta velocitas in motu ꝙ nō poterit dari maior.

Sed licet isti dicant Hanc suaꝫ
solutioneꝫ
esse alteram ab alijs ⁊ meliorem eis: tamen in rei veritate ipsa nihil dicit ꝙ non dicat solutio cōmentatoris
Dicit enim commentator ꝙ motus secundum ꝙ est de
continuo: est diuisibilis in infinitū. Quod auteꝫ non
semper possit diuidi accidit ei secundum ꝙ est in rebus
naturalibus: ḣ autem nihil aliud est dictu ꝙ̄ dicere ꝙ
motus: prout est continuus: est in infinitum diuisibilis
Quantum autem ad esse naturale: ꝙ non habet nisi in
rebus naturalibus: sua diuisio non potest procedere in
infinitum. ¶ Vlterius autem quantum ad presenteꝫ
locum: non solum non est melior: sed nec etiam ita bona
est ḃ solutio vt prima. Nā naturalis est qui ḃ facit hāc
suppositionē ꝙ oīs mot⁹ esse potest velocior ⁊ tardior.
Constat autem ꝙ ipse de motu nō considerat: prout dicit simpliciter aliquid continuuꝫ: sed prout in materia
naturali habet esse: Igitur motui etiā sꝫ hūc modum
quo accipitur a nāli oportet ꝙ nō repugnet velocius ⁊
tardius: ꝙ non aliter verū est nisi loquendo de motu in
communi: non contracto ad motum alicuius certi ⁊
determinati mobilis: vñ ⁊ ibi postea dicūt volētes ostēdere quomodo naturalis possit hanc suppositionē facere: ꝙ motui naturali secundum gen⁹ nō repugnat: ꝙ in
infinitum velocitas ⁊ tarditas protēdatur: nec sibi hoc
repugnat secunduꝫ ꝙ habet esse in corpore naturali cōmuniter ⁊ secundum genus sumpto: sed si repugnat sibi: ḃ est in quantum contrahitur ad certam speciem: ⁊
in quantū habet esse in aliquo corpore naturali certo ⁊
determinato. Manifestuꝫ igitur est ꝙ ipsi ēt: vt fugiāt
omnia dubia que possunt de ḃ esse oportet ꝙ dimittentes solutionem suam recurrant ad solutioneꝫ. Tho. ⁊ ḃ
per consequens quamuis verbo vnum dicant facto tamen contrarium affirmant.

¶ Textus.

¶ Et si qdcunqꝫ īfinitū est ⁊ alterꝫ ⁊c. ⁊ est in lec. 4.

¶ Qō secunda.

SEcundo posset Aliquis
dubitare
vtrū veritatē habeat: ꝙ tēpus ⁊ magnitudo sic se quantum ad infinitatem consecūtur: ꝙ si vnum est infinitū vltimis necesse
est esse infinitū vltimis ⁊ reliquum. Videtur enim ꝙ
non quia secundum opinionem ipsius Ari. tempus est
infinitū vltimis cū sꝫ ipsuꝫ nec penitus finiri possit
nec potuerit penitus incipere. Et tamen ipsemet determinat ꝙ nulla magnitudo actu est infinita vltimis.

Ad istam qōnem Est dicenduꝫ ꝙ
tempus infinitatem trahit ex infinitate motus. Motus auteꝫ vnus
⁊ ꝯtinuus non est infinitus nisi propter infinitatē reiterationem. Naꝫ licet motus circularis dicatur esse infinitus: est tamen quelibet vna circulatio finita. Infinitatem vero trahit ipsa circulatio ex sua infinita reiteratione. Consimili igit̄ modo ⁊ tempus respondens
tm̄ circulationi est finitum: sed ex infinita sua reiteratione contrahit infinitateꝫ: ⁊ similiter etiam magnitudo: que transit in tempore vnius circulationis est finita. Sed cum talis circulatio ⁊ tale tempus infinities
iterat̄ ipsa etiam magnitudo infinities accipitur: que
infinities sumpta reddit infinitam magnitudineꝫ. Si
autem tempus sine vlla iteratione esset infinitum: ⁊
sīr mot⁹: oporteret statim ⁊ magnitudineꝫ simpliciter
infinitā esse: super ꝙ̄ fieret motus tempore infinito mensuratus: vnde patet euidenter ꝙ tempus ⁊ magnitudo
sic se quantum ad infinitatem: consecuntur: ꝙ sicut
vnum ipsorum infinitū est: necesse est ꝙ etiam infinitū
sit etiam alterum.

¶ Textus.

¶ Necesse est autem ⁊ ipsum nunc qd non sm alteruꝫ
sed per se ⁊ primū ⁊c. ⁊ est in lectione quinta.

¶ Lectio tertia. ¶ Q̄ō prima.

Hic possz aliquis forte querere veruz ex hoc ꝙ aliqd dicit nunc secundum se: accipere possimus ꝙ ipsum sit athomum vel indiuisibile.

Ad quod simpliciter Dicendum est ꝙ sic: cuius declaratio est: quia vt diximus in q̄rto aliter habent esse permanentia: ⁊ aliter esse habent successiua. Nam permanentia esse habent in simultate partium: ita scilicet ꝙ dum est presens vna pars ipsoꝝ est etiam presens ⁊ alia: sed tamen h̄ est contra rationē successiuorum: vnde vt supra dictū est dum vna pars successiuorum presens est: nullo modo alia presens esse pōt. Nunc autem ⁊ presens idem sonat secundū rōnē: ⁊ secundum se: nunc est secundū se presens: sed secunduz se presens de tempore non potest esse diuisibile: propter ea que modo diximus. Quod enīz est diuisibile de tempore tempus est. Non potest autez: nec tempus: nec aliud vlluz diuisibile secundū se presens esse: nisi insimul presentes sint ⁊ omnes partes eius. Hoc autem vt dictum est: contra rationez temporis ⁊ omniū successiuoꝝ est: ⁊ per consequens necessariū ꝙ quicquid dicitur de tempore secundū se nūc: ⁊ secundū se presens: sit quicquid idiuisibile eo ipso quo s̄z se nūc vel presens est. Hoc etiā ex eo apparet ꝙ nūc id dicitur in quo initiatur diuiditur aut terminatur tempus: ⁊ per cōsequēs in eo ꝙ est secundū se nūc secūdū se initiatur tempus. In eo autez quodcūq̧ tempus secūdū se initiatur: in quo initiatur primo: q2 ꝙ alicui conuenit secunduz ꝙ ipsum sibi primo conuenit. In nullo autem diuisibili tempus initiatur primo: propter id ꝙ ipsum etiam diuisibile necessario est habens initiari rationē. Et nihil ꝙ initiatuz est habere potest rationem initiantis p̄mo: necessario qd indiuisibile est id ꝙ primo ⁊ secundum se ⁊ non alteri⁹ gratia habet initiare tempus: patet igitur quomodo statim cum aliquid dicitur esse secundum se nunc: concluditur ꝙ ipsum sit indiuisibile.

¶ Q̄ō secunda.

Secundo posset Forte aliquis dubitare quomodo veritatem habeat ꝙ h̄ dicit commentator: vz ꝙ scire instans inter preteritū ⁊ futuꝝ esse vnū: ⁊ scire ipsuz esse indiuisibile est in eodem ordine.

Ad hoc autem Ipsemet cōmentator respondet subiūgens Indiuisibile enim non continuatur cum indiuisibili: nec est pars continui. ¶ Ad cuius solutionis intelligētiam considerandum est ꝙ inter preteritum ⁊ futuruz nullum tempus cadit medium: cum ipsa sint p̄n̄r se habentia. Si ergo nunc indiuisibile ponatur ⁊ dicatur inter preteritum ⁊ futurum esse duo nūc: vnū quidez prius ⁊ aliud posterius: sequet̄ ꝙ duo indiuisibilia se p̄n̄r habeant. Non enim inter ipsa cadit tempus mediū: q2 preteritū ⁊ futurū tempus dictū est: non esse tēpus medium. Immediate ergo vnū nūc indiuisibile aliud cōsequeretur: ⁊ per consequens tempus ꝙ est continuum ex ipsis nūc indiuisibilibus cōponi posset: ⁊ indiuisibile esse posset pars cōtinui: ꝙ est totū impossibile. Patet igitur ꝙ scito ipsum nūc esse indiuisibile scimus statim ꝙ vnū tantū nūc est inter preteritū ⁊ futurū ⁊ non plura. Hanc ergo declarationez dare voluit commentator quando dixit ꝙ indiuisibile non continuatur cuz indiuisibili: nec ē ps continui. Quod autem scito esse vnum nunc inter futurū tempus ⁊ preteritū: sciamus ipsum esse indiuisibile non ita declarauit: q2 ⁊ satis notū est ⁊ satis accipi poterit ex commento super istū textuz facto. Nam si esset diuisibile haberet partes plures: vnaz quidem propinquiorez tempori preterito: ⁊ aliam proximiorem tempori futuro. Et propinquior tempori preterito poneret nūc preteritū respectu propinquioris tēpori futuro. Et propinquior tēpori futuro poneret nūc futurū respectu propinquioris tempori preterito. Duz enim prius presens est posterius non presens est: sed futurum est. Alias enim simul essent ⁊ non h̄ quidem prius h̄ aūt posterius. Secundū h̄ igitur nūc ꝙ ponebat̄ vnū esse multa erit ⁊ non vnum: vnde patet ꝙ scito ⁊ dato inter preteritū ⁊ futurū esse tantū vnum nūc: scimus statim ꝙ inter ipsa cadit quid indiuisibile. Optime itaq̧ dictum est ꝙ scire instans inter preteritū ⁊ futurum esse vnuz: ⁊ scire ipsum esse indiuisibile est in eodem ordine.

¶ Textus .i

¶ Est .n. aliqd vltimū eius quod factū est ⁊c.

¶ Q̄ō tertio.

Tertio possz aliquis dubitare d̄ phylosophi demōstratione q̄ adducit ad probādū ꝙ nullū indiuisibile mutatur: videtur enim sua ratio non valere. Nam in ea assumitur ꝙ nihil mutatur dum est in termino ad quē. Hoc aūt in his veritatez habet in quibus mutari differt a mutato esse. Sed in illis in quib⁹ mutari a mutato esse realiter non differt: non habet veritatem: q2 enim secūdū rem idem est illuminari ⁊ illuminatū esse. Aer cū illuminatur: tunc illuminatus est. ⁊ quia tunc mobile mutatū est: dum est in termino ad quem: sequitur ꝙ in talibus ipsuz mobile mutatur tūc cum primo est in termino ad quem. Non videtur ergo ratio phylosophi esse efficax ad probandū omne mobile esse diuisibile.

Ad istam q̄ōnem Dicunt quidā p̄pter assignatam modo rationē: ꝙ phylos. plus arguit illud ꝙ mutat̄ esse diuisibile prout mutari distinguitur a mutato esse: vnde non loquitur phylosophus de demonstratione in quo non differūt mutari a mutato esse. ¶ Sed si diligenter attendamus intentionem Arist. satis euidenter cognoscemus ꝙ de omni mutatione dicere intendit ꝙ nullū indiuisibile mutatur. Si enīz sua intentio fuisset h̄ arguere solū d̄ eo ꝙ mutatur mutatione que est motus: rationabilius fuisset dicere oē ꝙ mouetur q̄ omne ꝙ mutatur: quia mutatio se habet in plus q̄ motus per h̄ igitur ꝙ ipse non dixit oē ꝙ mouetur: s̄z omne ꝙ mutatur: dedit apte intelligere intentionem suam esse de omni eo ꝙ mutatur: sed aliquā mutationis speciem arguere: ꝙ oportet ipsuz esse diuisibile. Naz ⁊ intentio sua est ꝙ mutatuz esse sit terminus alicuius motus: vnde si oē ꝙ mouetur probatur eē diuisibile: probatur tūc necessario omne ꝙ mutatur esse diuisibile: siue eius mutatio differat a mutato esse siue non differat. Si enim a mutato esse non differt erit terminus alicuius precedētis motus: sicut ⁊ mutatū esse terminus est mot⁹.

Dicendum est igitur Quod d̄ omni mutatione tenet ratio phylosophi. ¶ Ad cuius intelligentiā considerandum est ꝙ mutari duo respicit: quia terminū a quo receditur: ⁊ terminū ad quē acceditur. Cū autez abijcitur terminus a quo: abijciūtur ⁊ annexa sibi que sine ipso esse non possunt in subiecto. Similiter etiam

etiam cum accipitur terminus ad quem: accipiunt ⁊ annexa sibi: sine quibus ipse in susceptiuo fieri non potest. Si ergo illud ꝙ mutatur ita se habeat ꝙ totum ⁊ totaliter stet in termino a quo: ⁊ in his que sibi sunt annexa: pz ꝙ tūc non mutatur: qꝛ mutari est recedere ab aliquo. Non potest autem aliquid simul stare totaliter in aliquo ⁊ recedere ab ipso: vnde id ꝙ totū ⁊ totaliter stat in termino a quo: ⁊ in annexis sibi: non potest dici respectu talis termini tunc mutari. Si etiam h taliter se habeat ꝙ secundum se totuz: ⁊ totaliter: stet in termino ad quem: ⁊ in his que sibi sunt annexa: dici quidem tunc poterit mutatū esse: sed non dicet loquēdo ꝓprie mutari: cū mutari dicat aliqd tēdere i aliqd. Nihil aūt ꝓprie loquendo in id tendit ⁊ vadit ꝙ iā habet: sed dici potest in hoc iuisse vel mutatuz esse. Quod si aliquid in h mutatū est ⁊ iuit: oportet ꝙ prius in hoc venerit ⁊ mutetur: sicut in principio huius sexti dixit Aristo: Patet igit ꝙ neqꝫ cū aliquid totū ⁊ totaliter est in termino a quo: ⁊ in annexis sibi: neqꝫ cū simili modo ē in termino ad quē: proprie dicitur mutari: sed mutatū eē. Proprie ergo tūc solū aliqd mutatur cuz partim est in termino a quo ⁊ partim est in termino ad quē: verū est aūt ꝙ h non verificat similiter in omnibus: sicut dicit h Tho. sed in aliquibus id ꝙ mutatur dicitur partim esse in vno termino ⁊ partim in alio: ratione ipsoꝝ terminorum principaliū. In aliqbus vero hoc verificat ratione eorum que sūt illis terminis annexa: sicut maxime in substantialibus apparet: patet igitur ꝙ secundū oēm mutationem propriaz est verum ꝙ id mutatur partim esse in termino a quo ⁊ partim esse in termino ad quē. dū oē proprie mutatur: ⁊ per consequens ꝙ mutatur oportet esse diuisibile. ¶ Sed dicit forte aliqs h esse contra id ꝙ supra diximus generationem esse mutationem sine inclusione etiaz motus precedentis: h. n. non videtur posse stare si generatio non proprie dicitur mutatio secundū ꝙ non differt a mutato esse. ¶ Et idcirco considerādū est ꝙ mutatio in ratione propria duos terminos includit: qꝛ terminū a quo ⁊ terminuz ad quē: ⁊ generatio quidem sumpta prout in ratione: ⁊ secundū rationē: distinguitur a motu claudit illos duos terminos sine inclusione illoꝝ que eis sunt annexa. Secundū tamen fieri ⁊ esse claudit de necessitate illos terminos ⁊ annexa eis: propter id ꝙ sicut illi termini induci ⁊ abijci non possunt nisi inducantur ⁊ abijciantur que sunt annexa sibi: sic etiam in eis esse ⁊ fieri mutatio non potest nisi mutatio fiat in annexis. Et quia mutari proprie dicit esse ⁊ fieri mutationis ⁊ non mutationez: secūdū ꝙ est in consideratione rationis: ⁊ idcirco dicimus ꝙ non proprie mutatur aliqd secundū illū terminū: nisi mutetur ēt secunduz ea que sibi sunt annexa quo quidem mō necessario mutari differt a mutato eē: sicut pz intuētibus: vnde appet rūsio ad argumētum.

¶ Textus.

¶ Quod mutat aūt omne necesse est diuisibile esse ⁊c.

¶ Qō quarta.

Sed tunc quarto statim consurgit maior dubitatio: non enim videtur secundū predicta concludi ꝙ ipsum mobile sit diuisibile secundū quantitatē sꝫ secundū formā tātuz quia per h ꝙ aliquid partiz est in termino a quo: ⁊ partim est in termino ad quem: sequitur ꝙ ipsi termini partem habeant ⁊ partem. Ex diuisibilitate aūt terminorum non potest concludi ꝙ subiectum sit secundum dimensionem diuisibile: sed solū secūdū formam siue secūdum terminos formales sibi adherentes. Non igit sꝫ h concluditur per demonstrationem Aristo. ꝙ indiuisibile secūdū quantitatem non sit mobile.

Ad istam qōnem dicunt quidā ꝙ Aristo. intendit ostendere ipsum mobile esse diuisibile: vnde oportet ꝙ primum esse in h ⁊ per tūm in illo accipiatur secundum ptes mobilis: que sunt partes quantitatiue.

Sed alij dicunt istam rationem non concludere. propter id ꝙ non omnis diuisio subiecti est secūduz partes quātitatiuas: sed est ēt qđā alia secundū partes formales. Dicūt ergo ꝙ cū queritur vtrū predicte partes accipiē de sint secūdū quantitatē vel secūdū formam. Respondēdū est ꝙ in aliquo motu sumende sunt secunduz formam: ⁊ in aliquo secundū quantitatē. Et intentio quidem Aristo. est principaliter ostendere mobile esse diuisibile secundū quantitatē: ꝙ ⁊ pro tanto secunduz istos sequitur ex ratione eius: qꝛ sicut omnes alij motus presupponūt motū localē: sic etiam ⁊ partes forme presupponunt ⁊ partes magnitudinis in subiecto.

Sed si ista subtiliter cōsiderētur: apparet euidenter ꝙ non sunt omnino bene dicta. Cōtingit enim dare in aliquo subiecto partes formales: absqꝫ eo ꝙ in ipso dentur partes dimensiue quātitatis: sicut patet manifeste de susceptiuo scientie. Contingit enī in intellectu esse scientiaz maiorez ⁊ minorez: ꝙ esse non posset nisi daretur siue dare cōtingeret i ipso diuersas partes formales sicut partem scientie ⁊ partem. Et tamen propter istas partes formales: nō possumus dare in intellectu partes magnitudinis: immo quantuz ad h simplex est ⁊ indiuisibilis. Quāuis igit ratio Aristo. principaliter de eo ꝙ mouetur secundum locum concludat ipsum esse diuisibile secūdū quantitatē: non tamen veꝝ est ꝙ h ideo concludat secundario de illis que mouent secūdū formam: qꝛ partes formales presupponunt in subiecto partes quantitatis: sicut isti dicūt: neqꝫ ꝓpter tales partes concludere potest demonstratio Aristo. ꝙ mobile diuisibile sit secundū quantitatem: ꝙ tū vt etiaz isti confitentur ipse intendit principaliter concludere immo si h directe debeat concludi: oportet ꝙ accipiatur mobile partim esse in h ⁊ partim esse in illo: secundum partes quātitatis: ꝙ non verificatur per se nisi de eo ꝙ localiter mouetur: vnde ⁊ de h principaliter ratio Ari. concludit: ⁊ de alqs concludit secūdario: ⁊ ex ꝯñi.

Ad cuius intelligentiam considerandum est ꝙ in omnibus motibus cōmune est vt illud ꝙ mouet partim habeat de termino a quo: ⁊ partim habeat de termino ad quem. Non enim mouetur nisi continue sumendo terminū ad quem: ⁊ dimittendo terminum a quo: quando aūt habetur terminus ad quem totus: non est veꝝ dicere ꝙ tūc fiat continua acceptio: siue ꝙ continuetur acceptio ipsius: sed magis tunc finita est. Et idcirco tunc mobile non mouetur: sꝫ mutatū est. Mouetur ergo cū partiz habet de termino ad quem. Et quia cū aliquid accipitur de termino ad quem: abijcitur de necessitate aliquid de termino a quo propter id ꝙ sunt termini oppositi: patet euidenter ꝙ sicut illud ꝙ mouetur dum mouet partim tantum habet de termino ad quem: sic etiam partim tantum habet de termino a quo: veꝝ est autem ꝙ lꝫ in omnibus motibus h communiter inueniatur. Differentia tamē quedā inuenitur inter motū localem ⁊ alios. Nam in motu locali illud aliquid ꝙ habetur de termino a quo: ⁊ illud aliquid ꝙ habet de termino vel de loco ad quē.

non conuenit ipsi mobili secũdum se totum simul vt ħ q. Sed vnum illorum sibi conuenit secundum vnam eius partem: ⁊ aliud secundum aliaȝ. Et rõ est quia si pars retenta de loco a quo mobili secundum totum cõ ueniret: ⁊ similiter pars accepta d̃ loco ad quẽ esset tũc mobile secundum se totum simul in vna parte spacii: ⁊ secundũ se totum in alia: ⁊ per consequens simul totum esset in duob⁹ locis: q est impossibile. Necessariũ itaq; est ħ contingere in motu locali: vt illud q mouet dum mouetur secundum vnam sui partem partim habeat de loco a quo: ⁊ secundum aliam partem sui partim habeat de loco ad quem: ex quo euidenter patet q eo ipso quo mobile localiter dum mouetur partim est in termino a quo ⁊ partim est in termino ad quẽ: cõcludi potest directissime ipsuȝ esse diuisibile secundũ quãtitatem. Sed de eo q motu alterationis mouetur: non sic est sicut patet de motu qui vertitur inter oppositos colores. Non enim necessarium est illud aliquid q habetur de vno colore opposito esse in vna parte subiecti ⁊ q habetur de alio esse in alia parte ipsius: immo magis vtraq; ħ simul sunt in vna ⁊ eadeȝ parte subiecti: ⁊ pari ratione eẽ possunt simul in toto subiecto. Nã in palido est aliquid de albo ⁊ aliquid de nigro. Et cũ subiectum est in toto palidũ sunt simul in toto illa ambo. Non possumus igitur dicere q mobile dum mouetur tali motu secundum vnam sui partem habeat id q tenet de termino a quo: ⁊ secundum aliaȝ sui parteȝ habeat id quod sumpsit de termino ad quem: immo potest esse q vtrumq; habeat per totum: ⁊ propterea per istam rationem non possumus concludere directe tale mobile secundum quantitatem esse diuisibile. Sȝ quamuis ħ non possimus concludere primo ⁊ directe possumus tamen concludere secundario ⁊ ex consequẽti: non quidem probando primo tale mobile esse diuisibile secundum partes forme: ⁊ ex ħ concludendo ipsuȝ esse diuisibile secundum partes quantitatis: sicut illi faciebant. Tales enim partes forme que ex motu arguuntur non sunt partes secundum extensionem sed secũdum intensionem. Et licet ex partibus forme secundũ extensionem possimus arguere partes quantitatis in subiecto: non tamen hoc possumus facere ex partibus forme secundum intensionem. Non itaq; illo modo debemus ħ concludere: sed magis secundum modum traditum a nobis: probando scilicet primo omne q localiter mouetur esse diuisibile secundum quantitatem: ⁊ inde concludendo omne mobile esse secundum quantitatem diuisibile propter id q omne mobile aliis motibus est mobile localiter: cum motus localis sit primus omnium motuum.

Est autem attendenduȝ q etiam in motu alterationis contingit ⁊ si nõ necessario vt prius alteretur vna pars ⁊ postea alia. Quod enim eȝ de alterabili est proximius alteranti fortius ab ipso immutat: ita q etiam secunduȝ ħ vt dicit Tho. ħ inuenitur quedam partium successio in alteratione. Nam pars proximior: quia fortius ⁊ magis immutatur dici potest stare i termino ad quẽ: respectu partis magis distantis a que debilius ⁊ minus imutato stat quodã modo in termino a quo: patet igitur quid dicendum sit de phylosophi demonstratione.

¶ Qõ quinta.

Sed tunc quinto Propter quedã iam dicta aliquis forte dubitaret: vtrum id q est indiuisibile secundum quãtitatem: ⁊ diuisibile sm formaȝ: sit mutabile: videt enĩ q sic: quia tunc aliquid dicit mutari cũ recedẽdo successiue ab vno: partim est in vno ⁊ partim est in alio. Sed intellectus qui est indiuisibilis secundum quantitateȝ sic se habere potest. Cuȝ enim recedit successiue ab ignorantia ⁊ accedit ad scientiam: partim habet de ignorãtia ⁊ partim hȝ de scientia: videt igitur q tũc mutetur.

Ad istam qõnem Est dicenduȝ q non obstante predicto modo sumendi scientiaȝ: ipse intellectus non proprie mutatur: huius autem ratio in sequenti libro. vij. ponitur ab Aristo. Ait enim ipse ibi q scientia est maxime ad aliquid: declaratũ est autem in quinto q in ad aliquid per se non est motus: seq tñ potest motũ in alio aliquo absoluto factũ: igitur secũdũ scientiaȝ non est p se motus nec mutatioȝ sequi possit motũ aliquẽ factũ nõ in itellectu: sed in parte sensitiua. ¶ Ait eniȝ ibi Aristo. q sciens ⁊ prudens fit anima per residẽtiaȝ ⁊ quietationem motuũ ⁊ perturbationuȝ. Quod autem aduenit per residentiam ⁊ quietationẽ talem: hoc non aduenit per motũ. Quantumcũq; itaq; scientia vel simul vel successiue intellectui nouiter adueniat: non tñ ideo concludi potest q intellectus sit proprie mutabilis. Nã q successiue sibi scientia adueniat cõtingere potest: propter successiuam quietationem perturbationuȝ que sũt in parte sensitiua. Quomodo autem iste due rationes sint intelligende in septimo deo ꝓcedẽte ostendetur.

Ad argumentum Ergo in contrarium dicẽdum est q quantumcũq; aliquid successiue recedat a priuatione ⁊ accipiat formaȝ: nisi tamen forma sit talis q secundum eã possit esse motus: illud propter ħ dici non poterit proprie mutari: ⁊ ita declarauimus esse in proposito: quia ostendimus q secundum scientiam proprie non potest motus esse.

¶ Qõ sexta.

Sexto adhuc De hac eadem materia posset dubitare aliquis: qr materia suscipit formam substantialem ante formaȝ quãlibȝ accidentalẽ: quomodo ipsa est indiuisibilis. Non est enim diuisibilis nisi per quantitatem. Cũ igitur ipsa mutetur de vna forma substantiali in aliam: videtur q indiuisibile mutari possit.

Ad istam qõnem Dicendum est q materia non mutatur de vna forma substãtiali in aliaȝ: nisi presupposita alteratione in qualitatibus consequentibus formas illas. Talis autem alteratio non fit in materia: nisi presupposita quantitate in ipsa: ⁊ per consequens diuisibilitate: eo igitur ipso quo materia nõ mutat de forma in formam: nisi mutetur de qualitatibus in contrarias qualitates: quomodo est quanta ⁊ diuisibilis dici cõuenienter potest qõ oẽ qõ mutatur est diuisibile: naȝ ⁊ supra dictũ est qõ in mutatione de forma substantiali in formam substantialeȝ id qõ mutatur partim dicitur esse in termino a quo: ⁊ partim in termino ad queȝ ratione eoruȝ que ipsis formis substantialibus sunt annexa. ¶ Potest autem secundũ quosdam ad dictaȝ qõnem ⁊ aliter responderi: vt dicatur qõ forma substantialis recipitur quidem bene in materia ante quantitatem terminatã: sed tamen presupponit in ea quantitatẽ interminatã. Et ex ipsa hac quantitate materia suo modo diuisibilitatem contrahit: sed ista responsio tangit vnam maiorem difficultatem q̃ sit difficultas questionis presentis: ⁊ idcirco de ipsa non multuȝ curam⁹

ad presens

ad presens: pro tanto autem est nunc introduximus: vt percipiatur qualiter ex hoc loco trahi potest argumentum ad probandum quod dimensiones interminate precedunt in materia formam substantialem.

¶ Textus.

¶ Motus autem est diuisibilis dupliciter vno quidem modo tempore ⁊c.

¶ Lectio sexta. ¶ Questio prima.

Hic posset dubitare aliquis vtrum motus diuidatur secundum diuisionem mobilis: videtur enim ꝙ non: quia cum diuisibilitas debeatur quantitati: penes id attendi debet cuiuslibet diuisio: penes quod attenditur quantitas ipsius. Quantitas autem motus videtur attendi penes quantitatem magnitudinis: ⁊ non penes quantitatem mobilis: vnde ⁊ in quarto dictum fuit quod motus continuitatem accipit a magnitudine. Penes igitur magnitudinis: ⁊ non penes diuisionem mobilis sumenda est diuisio motus.

Ad istam questionem dicendum est ꝙ necessario motus diuiditur ad diuisionem mobilis: cuius ratio est: quia accidens materiale cum sequatur materie conditiones necessario coextenditur subiecto. Motus autem accidens materiale est: vnde etiam non mouentur nisi habentia materiam. Necessarium est igitur ꝙ motus coextendatur enti mobili: quod est subiectum eius. Quicquid autem coextenditur alicui necessario diuiditur ad diuisionem eius: quemadmodum albedo que coextenditur superficiei diuiditur omnino cum diuiditur ipsa superficies. Similiter itaque necessarium est ꝙ motus diuidatur ad diuisionem mobilis.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendum est ꝙ motus non solum trahit quantitatem a magnitudine spacii: sed etiam a quantitate mobilis cui coextenditur. Est tamen differentia inter has duas quantitates motus: quia quantitas quam motus trahit a magnitudine spacii: non simul accipitur: sed successiue: ⁊ secundum hanc quantitatem attenditur etiam quantitas temporis: quod habet esse successiuum. Quantitas vero quam motus trahit a mobili tota simul ponitur: propter id quod in simul mouetur totum cum omnibus partibus suis.

¶ Questio secunda.

Secundo propter modo dicta posset ⁊ dubitare aliquis: quia non videtur necessarium ꝙ accidens ⁊ forma materialis coextendantur proprio subiecto. Nam anima rationalis: cum sit perfectio corporis: forma materialis est: ⁊ tamen corpori aut materie non inuenitur coextendi.

Ad istam questionem dicendum est ꝙ illam formam hic dicimus materialem: quam totaliter comprehendit capacitas materie: talis enim forma ex quo capacitatem materie non transcendit: sed sibi est subiecta: necessario est subdita legibus suis. Et propterea etiam sibi necessario coextenditur. Sed anima rationalis non taliter se habet: non enim eam totaliter comprehendit capacitas materie: quod quidem ex hoc patet: quia ipsam consequitur intellectiua virtus ad quam capiendam ipsa materia pertingere non potest: licet pertingat ad capiendam vim sensitiuam ⁊ vim vegetatiuam. Quia ergo capacitas materie transcenditur ab anima rationali: non potest essentia rationalis anime subdita legibus ipsius esse: sed magis libera est ab eis. Et hinc est ꝙ talis anime essentia non extenditur extensione materie vel corporis: vt dicatur ꝙ vna pars talis essentie est in vna parte corporis: ⁊ alia in alia parte: sicut contingit in formis que subdite sunt legibus materie: sed magis de necessitate tota essentia anime est in toto corpore: ⁊ tota est in qualibet parte eius: verumtamen quia predicta anima quo ad suas potentias vegetatiuas ⁊ sensitiuas clauditur in materie capacitate: necessarium est ꝙ quantum ad has vires subdita sit legibus materie: vnde ⁊ pro tanto dicte potentie coextenduntur organis ⁊ corrumpuntur ad corruptionem organorum: sed de his magis sufficienter pertinet determinare ad librum de anima: vbi ⁊ habet declarari propter quid contingit ꝙ quibusdam organis diuisis non manent ipsorum potentie in organorum partibus diuise: sed totaliter corrumpuntur. Ad presens autem sufficiat scire ꝙ forma que tota ⁊ totaliter infra capacitatem materie concluditur: coextenditur sibi necessario: ⁊ diuiditur ad diuisionem eius.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem omne quod mouetur in aliquo mouetur ⁊c.

¶ Questio tertia.

Tertio dubitaret aliquis de hoc quod philosophus hic dicit easdem esse diuisiones motus ⁊ ipsius moueri: ac si ista essent diuersa: cum tamen idem videantur esse.

Ad istam questionem dicitur ꝙ eo modo loquendum est de motu respectu mobilis: quo loquimur de albedine respectu superficiei. Nunc autem sic est ꝙ licet albedo extensionem habeat a superficie. Alia tamen est extensio albedinis ⁊ alia superficiei: cum alias partes habeat superficies: ⁊ alias partes habeat ipsa albedo. Et vtroque quidem modo posset quis considerare albedinis diuisionem. Est enim aliquo modo alia diuisio hec ⁊ illa sicut ⁊ extensio. Aliud est enim considerare albedinem esse magnam: quia superficies in qua existit est magna: ⁊ aliud est considerari eam magnam: quia extensio sua propria est magna. Et propterea alia est diuisio albedinis considerata secundum extensionem istam: ⁊ diuisio albedinis considerata secundum extensionem illam. Consimiliter etiam de motu intelligendum est. Est enim quodammodo alia quantitas mobilis: ⁊ alia quantitas motus: quamuis hec sequatur illam. Et eodem modo alia est diuisio motus secundum quantitatem propriam: ⁊ alia secundum quantitatem mobilis. Vult ergo dicere philosophus: secundum istos: ꝙ motus diuiditur secundum moueri. i. secundum propriam quantitatem. Sed si bene attendamus ad ipsa verba Arist. de facili apparet quod ista non sunt ad propositum. Enumerat enim philosophus diuersa diuisibilia: quorum dicit easdem diuisiones esse: sic dicens. Necesse est easdem diuisiones esse temporis ⁊ motus ipsius moueri ⁊ quod mouetur: ⁊ in quo est motus vnde non dicit hic quot modis diuiditur motus directe sed quot sunt illa que se se in diuisione consequuntur: sicut etiam manifeste per totam eius sequentem sententiam apparet: vnum ⁊ accipit motum ⁊ moueri tanquam duo diuisibilia: quorum vnum diuiditur secundum diuisionem alterius: ⁊ propterea nihil est dicere ꝙ motus diuiditur secundum moueri idest secundum propriam quantitatem: imo intentio philosophi est ꝙ quantitas motus diuidatur secundum ꝙ diuiditur quantitas ipsius moueri: ⁊ econuerso ꝙ quantitas ipsius moueri diuidatur secundum ꝙ diuiditur quantitas motus: quemadmodum etiam de tempore ⁊ motu dictum est se habere. Et propterea quamuis alia sit extensio albedinis ⁊ alia extensio superficiei: ⁊ alie etiam partes huius ⁊ partibus illius: ridiculosum tamen est dicere ꝙ alie sint partes que de albedine accipiuntur ad diuisio

nem superficiei ⁊ alie partes que de ipsa eadem albedi ne accipiuntur ad diuisionem sue quantitatis propter immo sunt omnino eedem: ⁊ cum diuiditur quantitas superficiei: diuiditur etiam quantitas albedinis que est in illa superficie: nec diuiditur naturaliter nisi in superficie diuisa: hec non extenditur in seipsam sed in sola superficie. Et eodem modo est de motu qui non extenditur in se ipso: sed solum in subiecto mobili sine quo non potest esse. Et propterea aliter dicendum est: ⁊ melius quantum ad intentionem phylosophi. Nam motus ⁊ moueri: licet vnam ⁊ eandem rem ponant: tamen secundum rationem differunt. Ponit enim motus rem suam per modum habitus: cuius perfectio est actus vel per modum forme cuius perfectio est esse ⁊ moueri ⁊ rem suam ponit per modum esse aut actus. Et quia alia est ratio forme ⁊ alia ratio ipsius esse: idcirco bene dictum est ꝙ motus ⁊ moueri secundum rationem differunt. Et propter istam diuersitatem rationis motum ⁊ moueri accepit tanquam diuisibilia diuersa: non quidem diuersa diuersitate rei: sed diuersa tantum diuersitate rationis. Uult ergo dicere phylosophus ꝙ motus ⁊ moueri similiter diuiduntur: cum enim intercipitur esse motus: diuiditur necessario essentia ipsius: ⁊ cum diuiditur essentia motus diuiditur necessario ⁊ eius esse: sicut per se patet: disiunctarum enim essentiarum disiuncta necessario sunt esse.

¶ Textus.

¶ Secundum autem maxime est diuidi omnia ⁊c.

¶ Questio quinta.

Quinto posset

forte dubitare aliquis de hoc quod ait phylosophus in fine lectionis vbi dicit ꝙ secundum est maxime omnia diuidi ab ipso mutante seu ab ipso mobili. Hoc enim non videtur omnino bene dictum: licet enim motus quantitatem trahat a mobili: quantitas tamen ista dictum est ꝙ tota simul ponitur. Non autem diuiditur tempus secundum diuisionem eius: quia totum insimul ponitur secundum ꝙ huius: ergo nec diuiditur secundum diuisionem motus proueniente ex diuisione mobilis.

Ad istam questionem

Posset forte aliqua dicere ꝙ mobile est subiectum motus ⁊ motus est subiectum temporis: cum tempus sit propria passio motus: ⁊ propterea sicut motus extenditur extenso mobili: ⁊ diuiditur per consequens penes hanc extensionem ad diuisionem vtriusque. ¶ Sed melius dici potest: vt dicamus ꝙ ex diuisibilitate motus sequitur secundum hoc diuisibilitas in tempore: ꝙ mobile: ⁊ si moueatur totum simul: non tamen totum simul transit punctum in spacio signatum: quod non contingeret si mobile foret indiuisibile: quia enim indiuisibile non habet aliquid: ⁊ aliquid non possumus dicere ꝙ primo aliquid eius transeat punctum in spatio signatum: ⁊ postea transeat idem punctum aliquid eiusdem indiuisibilis: immo totum simul transit vel transiret: si mutaretur: cum non habeat partem ⁊ partem: sed si mobile sit diuisibile non poterit simul secundum se totum transire punctum in spatio signatum: quin potius prius transibit ipsum pars eius prior: ⁊ postea posterior: vnde patet euidenter ꝙ secundum hoc ex diuisibilitate mobilis sequitur extensio ⁊ diuisibilitas in tempore.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem omne quod mutatur ex quodam in aliquid mutatur ⁊c.

¶ Lectio .7. ¶ Questio prima.

Hic primo aliquis

posset forte dubitare vtrum idem sit mutari ⁊ deficere: videtur enim ꝙ non: quia causa non idem est cum eo cuius est causa. Sed mutari ab aliquo causa est deficiendi aut distandi ab illo. Igitur mutari ab aliquo ⁊ deficere non sunt idem.

Ad istam questionem

Dicendum est ꝙ mutari ab aliquo ⁊ deficere ab illo idem sunt secundum rem: sed differunt secundum rationem. Et ꝙ idem sint secundum rem patet. Mutari enim ab aliquo non dicit aliud realiter nisi recedere ab illo: recedere autem ab aliquo aliud realiter non dicit: nisi illud derelinquere: derelinquere vero aliquid non est aliud realiter ꝙ deficere ab illo: igitur a primo ad vltimum procedendo concluditur ꝙ mutari ab aliquo ⁊ deficere ab illo idem sunt realiter. Est autem diligenter notandum ꝙ phylosophus non dicit absolute mutari ⁊ deficere idem sunt: sed dicit mutari ab aliquo ⁊ deficere idem sunt. Quamuis autem idem sint realiter mutari ab aliquo ⁊ deficere ab illo: tamen secundum rationem differunt: quia sicut dictum est mutari ab aliquo est causa deficiendi in ipso. Non autem causa alia est a ratione causati. Quemadmodum igitur actio que est causa passionis: ⁊ passio idem sunt realiter secundum rationem differunt: sic etiam suo modo mutari ab aliquo ⁊ ab ipso deficere idem sunt secundum rem: sed non secundum rationem: valet autem ꝙ hic dicitur ad ostendendum ꝙ in mutatione de forma in formam cum forma in quam est mutatio inducitur: forma autem que est mutatio deficit ⁊ abiicitur: hoc autem totum est optimum ad declarandam mutationem formarum. ¶ Questio secunda.

Secundo posset

aliquis dubitare: quare in motu est dare vltimo mutatum esse ⁊ non mutatum esse prio videtur enim hoc esse falsum: videmus enim ꝙ sicut tunc initiatur quies cum finitur motus: sic etiam tunc initiatur motus cum finitur quies. Nunc autem ex eo ꝙ cum finitur motus initiatur quies contingit ꝙ sicut datur vltimum in motu ita datur initium ⁊ primum in quiete ⁊c. Ergo consimili modo ex eo ꝙ cum finitur quies initiatur motus: videtur ꝙ sicut datur vltimum in quiete ita debet ⁊ initium ⁊ primum in motu.

Ad istam questionem

Sic dicit commentator in hoc loco. Transmutatum potest perfici in sua transmutatione: ⁊ perfectio transmutationis est res existens in actu: sicut alie perfectiones: ⁊ demonstrata magis ꝙ in vno instanti. Et hoc manifestum est in omni transmutatione: quoniam perfectio in vbi est superius: ⁊ sic de aliis: vnde finis in eis ⁊ est indiuisibilis: ⁊ est ens actu. Principium vero transmutationis: quia non est principium alicuius permanentis: sicut est dispositio in principio linee: ⁊ illud ꝙ est ens in actu est ipsa transmutatio: ⁊ in transmutatione non est initium naturaliter necesse est vt illud principium non sit ens: vel existens. Adiungit autem ꝙ sicut hoc non est nisi in potentia. scilicet sed ꝙ istud est in tempore. Adiungunt autem alii his que dicta sunt ꝙ de punctis que sunt in potentia in linea nullus potest dare: primum ergo similiter ex quo precedentia mutare esse sunt in potentia solum nullus poterit dare primo mutatum esse ex parte motus precedentis.

Sed ista solutio

Non videtur omnino tollere dubitationem. Nam tunc in quiete ad minus erit dare primum in quo quiescitur ꝙ tamen falsum est: licet enim forma a qua initiatur motus non maneat tamen ipso quo forma que acquiritur in mutato esse manet: ⁊ est ens actu: necessarium est ꝙ ⁊ forma in qua quiescitur maneat in principio quietis ⁊ in tota quiete: ergo si propter permanentiam ⁊ actualitatem talis forme datur in motu vltimum in quo mutatum est: pari ratione dari debet in quiete vel dari potest primum in quo quiescitur: ꝙ tamen est falsum: vt phylosophus declarat in sequentibus. ¶ Et propterea hoc ipsum ꝙ dicitur omnia mutata esse precedentia in potentia dubium est

Omne

Omne enim continuum in vltimis finitum habet duos terminos in actu: q; vnū in fine ꝛ vnū in principio. Motus aūt multi dantur in vltimis finiti: igitur in eis omnibus erit dare duos terminos in actu: vnū scʒ in principio ꝛ aliū in fine. Est autem mutatū esse terminus ipsius motus: videtur ergo valde dubium esse: quo in fine vel ex pte finis in motu sit aliquod mutatū esse actu: ꝛ ex pte principij nullū sit in actu: sed cūcta in potētia. ❡ Ut igr̄ h dubia tollantur: consi. erādū est q in motu vltimis finito est bene actu dare duo extrema: vnū quidem pro fine ꝛ alterū pro initio. Alias eni non esset dare quō motus fuisset initiatus ꝛ finitus ex parte ante: imo eo ipso quo motus absq; initio esset foret ex pte ante de necessitate īfinitus. Si ergo finit⁹ est tā ex pte ante q̄ ex pte post: opʒ necessario q sicut ex pte post daī actu vnū extremū: i quo finiī mot⁹: sic ētex pte ante actu datum fuerit vnū extremum in quo motus fuerit initiatus. Uerumtamen h duo extrema habent differētiā adinuicē: nā illud extremū in quo finiī mot⁹ dr̄ mutatū eē. Illud vero in quo mot⁹ initiaī mutatuʒ eē dici nō pōt. Ratio aūt h est: q: mutatū eē dicit motū eē factū: sed motū eē factū ponit finē mot⁹: ꝛ ante se dicit motū pcedētē: id aūt in quo initiaī mot⁹ nihil ante se de motu ponit. Alias. n. nō esset initiatū tot⁹ motus. Pʒ igiī q ipsuʒ nullo mō dici pōt mutatū eē: lʒ ergo dicī id in quo primo initiaī mot⁹: q: tñ h nō dicaī mutatū eē: pʒ q pp h nō habeī i motu ex pte añ prior primo mutatū eē dari posset: imo si bene inspiciātur que dicta sūt: pʒ euidēter q istud nullo mō dari pōt: q: cū mutatū eē dicit finē mot⁹ quodcūq; mutatū esse det: necesse est ante ipsuʒ pcedere motū. Et q: i motu quolibet est dare plurima mutata esse: patet euidenter q quolibet mutato esse dato ante ipsum plurima mutata esse dare possumus. Et per consequens in nullo motu ex parte principij: possum⁹ dare primo mutatū esse. Ex his autē patere pōt intellectus et solutionis pric. Quodlibet. n. mutatum esse in motu secūdū pdicta est post initiū ipsius motus: q quidē initiū nō dicaī mutatū esse: vt declarauim⁹. Si ergo sit etiā ante finē mot⁹ erit tūc post initiū ꝛ ante finē: ꝛ erit per pñs mediū inter initiū ꝛ finē que aūt in motu primo sunt media inter initiū ꝛ finē eius: sunt in motu signata in potētia: quēadmodum pūcta que in linea cōtinua sunt media inter initiū ꝛ finē eius: sūt in linea signata in potentia. Optime ergo dictū est q oia mutata eē que in motu sunt cōtinua: ante finē eius sunt in potētia in ipso: ꝛ q in talibus nō cōtingit dare primum.

Ad argumentum Autem factuʒ in contrarium pro tanto non concludit: q: initiū totius motus non dicitur mutatū esse: vt declarauimus: sed initiū tot⁹ gestus bene dici potest quietatū esse: vt infra dicēt si deus voluerit. ❡ Est aūt h notandū q istud q h dicitur non contrariatur ei q supra dictū fuit: vbi dicebaī q accipiēdo id in q mobile mutatur primo: dicē q modo dū mouetur partiʒ est in termino a quo: ꝛ partim in termino ad quē: per quod videbatur significari q in motu etiaʒ ex parte ante sit dare primo mutatū esse. Nā hic loquitur phylosophus de mutato esse prout accipitur penes aliquid indiuisibile: ibi aūt accipiebatur mutatuʒ esse penes aliquid diuisibile equale ei a quo receditur per motū. Nam si accipiamus q spatium a quo receditur sit vnius palmi: ꝛ iteruʒ non longe ab isto: sed statim post ipsum accipiamus aliud spatium vnius palmi: mobile dum mouebitur ab vno istorū spatioꝝ in aliud primo erit in vno ꝛ partim in alio. Et cuʒ mobile qdē recedit ab vno spatio in spatium nō ab illo remotū: sed immediate sibi pximum mutatur primo: vnde sic post vnuʒ spatiū contingit dare aliud equale sibi q est primū inter omnia alia spatia equalia sequētia: sic ēt isto modo contingit dare in motu primo mutatū esse sumptū fm dantū spatiū esse diuisibile ante: q tñ mutatū esse sunt mutata esse infinita sumpta fm qd indiuisibile. Et pter h in talibus non est dare primum. Isto igitur modo intelligenda sunt que h diximus.

❡ Textus.

❡ Si enim primum in quo fit. a. d. hoc igitur indiuisibile quidem non est ꝛc.

❡ Qō tertia.

Tertio posset Dubitare aliquis: quō verum esse habeat q posita dr̄ vʒ q si eēt dare i motu primo mutatū eēt ꝛ h eē in nunc tēporis ipsa nūc tēporis cēnt habita. Nō. n. vr̄ illud necessarium. Posset. n. aliqs dicere: q sicut illud mutatū esse foret principiū motus: sic etiā ꝛ nūc sibi correspōdens foret principiū tēporis ꝛ non pars eius.

Ad istam qōnem Dōm est q mutatum eē eo ipso quo dicit motū eē factū dicit trāsitū eē factū. Motus aūt factus ꝛ trāsitus in motu factus sūt partes motus. Si ergo dicatur q in motu ex pte ante sit primo mutatuʒ: ꝛ per pñs q ante ipsuʒ nihil sit de motu cū mutatū esse vt dictū est dicat trāsitū ꝛ motū factū: oportebit necessario q iste transitus factus ponaī simul cū illo mutato eē q primū eē dicitur. Naʒ si ille trāsit⁹ poneret ante iā illud mutatū eē q dicitur primum non esset primū. Si ergo h mutatū esse in instāti ponitur in instanti poneī transitus ꝛ motus factus. Et q: vt dictū est ista sūt ptes motus: ꝛ partes motus non ponūtur nisi in partibus tēporis. Necessariū erit tūc cōcedere q ipsuʒ nunc vel instans pars tēporis sit. Ad h aūt sequiī q tēpus sit cōpositū ex instātibus: ꝛ per pñs q ipsa nūc sint continua vel habita aut pñr se habētia. Hoc itaq; mō ratio h a Tho. posita intelligenda est. Sic etiā credo q cōmētator intellexit: qñ dixit in hoc loco si primū eius in quo demōstratur mot⁹ fuerit idiuisibile: itaq; sit pars mot⁹ contingit motū inueniri in spatio idiuisibili: ꝛ in tempore indiuisibili.

❡ Qō quarta.

Quarto posset Dubitare aliqs quomodo sequaī: si eēt i motu primo mutatuʒ: ꝛ h foret in idiuisibili tēpore idest simul quiescere ꝛ mutatū eē: vr̄. n. ratio phi non valere: q: suppōit q i nūc possit eē qes q tñ falsū ē. ❡ Attēdēdū est igiī cū aliqd qescit in aliquo loco de quo dʒ p motū ad locū aliū trāsire dare possumus in tpe illā qetē mēsurāte vltimū istās: i quo illō q dʒ de vno loco ad aliū trāsire ē i loco i quo pcedēti tpe qeū fm se totū ꝛ fʒ oēs ptes suas: h aūt instās est illud in quo initiaī mot⁹. Nā initio mot⁹ ē ipm mobile i loco a quo recedere dʒ fʒ se totū ꝛ fʒ oēs ptes suas: cui⁹ rō est: q: si in eo totū non eēt: iā fm aliqd ab eo recessisset ꝛ motuʒ per pñs fuisset q est falsuʒ. Quia mobile i initio mot⁹ nō est motū: necessariū itaq; est q in loco a quo dʒ mobile recedere sit ipsū mobile i eo istāti in quo initiaī mot⁹ fm se totū: ꝛ secūdū oēs ptes suas. Et tñ nō iō fm veritatē dici pōt q in illo instanti ipsum mobile qescat ibi. Oporteret aūt h ponere si in motu daretur ex parte ante primo mutatum: ꝛ si poneretur q motus initium foret mutatū esse. Cuius declaratio est quia mutatum esse ponit motum

factum: ⁊ quia ante initium motus non ponitur motus: oporteret motum factum: qui datur intelligi per mutatū esse insil poni cū mot⁹ initio: qđ stāte positione mutatū esse dicitur. Et quia motus initiuz in instanti est: in instanti esset motus: ⁊ per consequens in instanti esset vel esse posset vera quies: patet igitur ꝙ supposito motus initium esse mutatum esse sequitur ꝙ sit motus in instanti. Et h̄ supposito: vt Tho. dicit ⁊ veruz est: eēt in instanti quies. Unde manifestum est ꝙ stantibus p̄fatis suppositionibus: non solum sumendo quietez large: vt quidam alij exponunt: sed sumendo etiam eam proprie: sicut exponit Thomas: vere dixit Aristo. ꝙ si in motu ex parte ante contingeret dare primo mutatuz esse: ⁊ h̄ esset in instanti: simul ⁊ eodem instanti: aliqđ quiesceret ⁊ mutatum esset.

Est hic notandum ꝙ si per motū aliquid transire debeat de loco ad locum: verū est ꝙ diximus videlicet ꝙ ipsum in initio motus erit secundum se totuz ⁊ secundum omnes suas partes in loco a quo recedere debet. Sed si transire ad locum de loco posset sine motu non videretur tūc posse ita dici: esset enim talis trāsitio indiuisibilis: nec per consequens in ea foret distinctio initij ⁊ finis: sed tunc finiretur transitio cum initiaretur. Et propterea id ꝙ sic deberet de loco aliquo transire: cum initiaret transitionem non esset in predicto loco; sed in loco ad quem transire deberet. Alias enim non simul talis trāsitio initiaretur ⁊ finiretur: nec per consequens esset impartibilis ⁊ esset motus: attendat itaꝙ qui legit: qualiter h̄ se habeat ad veritatem; ⁊ vtrum esse possit huiusmodi transitio.

¶ Qō quinta.

Quinto posset esse dubitatio: quomodo sequatur ꝙ esset impartibile impartibili cōiunctū: si dare primo mutatū i motu rōne alicuius idiuisibilis i mobili accepti.

Dicendū est adhoc ꝙ cum mutatum esse sit terminus ipsius motus: videtur necessariuz ꝙ id ꝙ potest localiter mutatum esse possit etiam localiter moueri. Si ergo secunduz aliquid indiuisibile ipsius mobilis possemus attendere mutatum esse: ita viz ꝙ h̄ attribueremus sibi: possemus etiam sibi attribuere: ⁊ motum ipsum a toto mobili per diuiosinem separando. Quod autem separatur ab aliquo per diuisionē hoc cadit in compositionez eius. Impartibile ergo secunduz h̄ caderet in compositionem mobilis: ⁊ per consequens eius magnitudo foret ex impartibilibus composita: ꝙ esse non posset: nisi esset impartibile impartibili cōiunctum. Uult ergo dicere phylosophus: ꝙ si in mobili datur aliquid indiuisibile: ꝙ certum signum separatum primo sit ante alias partes mobilis transeat: erit h̄ indiuisibile a cunctis partibus mobilis sic distinctū: ⁊ ab eis separabile: ⁊ per consequens vt declaratum est erit indiuisibile indiuisibili coniunctum. ¶ Attendenduz autem est ꝙ ex dictis etiā apparet quomodo nec ex parte spatij contingit dare primum aut aliquid primo pertransitum. Nam h̄ aut erit diuisibile aut indiuisibile. Si diuisibile quidem non erit primum: pars eniz diuisibilis rei prior toto est ⁊ prius ꝙ̄ totum pertransitur. Si autem fuerit indiuisibile: in quo sit primo mutatū ⁊ transitum esse: erit factus transitus super indiuisibile: ꝙ est inconueniens. Erit etiam impartibile impartibili ꝯiunctuz: vt pz ex declaratione posita de mobili.

¶ Qō sexta.

Sexto posset aliqs dubitare vtruz in motu alterationis contingat dare primū mutatum: videtur eniz ꝙ sic: quia contingit dare aliquam partem ita paruam in corpore naturali: qua non poterit dari minor: ⁊ per consequens secundū ipsam poterit attendi primū alteratū.

Ad istam qōnem Dicunt aliqui: ꝙ qualitas diuiditur modis duobus per accidens: qđ etiam Tho. dicit: vno quidem modo secundum extensionē: ⁊ alio modo secundum intensionem: ⁊ secundum hos quidez duos modos: in motu alterationis est accipere successionem ⁊ partem post partem. In calefactione eniz aeris prius contingit calefieri vnam partem: ⁊ postea aliaz ⁊ sic deinceps. Similiter etiam quantum ad intensionem est accipere successionez: quia tales qualitates prius fiunt in materia subesse minus intēso: ⁊ postea sub esse magis intenso. Et primo quidem modo: secunduz istos: est dare i alteratione primum: quia primo disponitur aliqua pars modica: ⁊ in eam primo qualitas inducitur; ita ꝙ contingit dare partem primo alteratā maxime cum secundum tales partes ipsum mobile nō sit in infinitum diuisibile. Secundo autem modo videlicet quantum ad intensionez forme: non est ibi i alteratione assignare primū: vt dicunt: quia sic est ibi aliqualis continuitas: q2 ⁊ materia continue disponitur: ⁊ forma continue intendi ⁊ remitti potest in materia.

Sed si ista Diligētius ꝯsiderent̄ ꝺ facili apparēt eē friuola. Nam quēadmoduz alterans p̄mo alterat partē aliquā mīa: sic etiā primo inducit quantitatem in materia subiecto qualitatis gradu. Quemadmodum ergo ex parte extensionis: propter partem primo alteratam: datur primum in alteratione: sic etiam ex parte intensionis: propter gradū primo inductum: potest ibi dari primuz. ¶ Et preterea quia de ratione naturalium est ꝙ quantum ad esse naturale non in infinitū diuidantur: quēadmodū in magnitudinis naturalis diuisione non proceditur in infinitum: sic in diuisione esse naturalis forme: facta per remissionez: in infinitum non proceditur vnde sicut cōtingit in magnitudie deuenire ad aliquā partē ita modicā: que si vlterius diuidatur corrūperetur: sic etiā in naturali esse forme: cōtingit per remissionez deuenire ad gradum ita infimum: ꝙ plus remitti non poterit nisi corrumpatur: si itaqꝫ propter h̄ in alteratione dat̄ primū ex parte extensionis: pari ratione in ipsa dz dari primū ex parte intensionis. Et propterea dicendum est: ꝙ quantum ad esse nāle in oībus talibus dari potest primū: eo ꝙ h̄ modo nihil taliū est in īfinitū diuisibile: vnde etiā in mobili localiter contingit scđm esse nāle dare per diuisionē partē ita modicā: ꝙ minor per diuisionez accipi nō poterit: verū est tamē ꝙ si cōsiderent̄ ista quātū ad rationē ꝗ̄ti ⁊ continui: que in ipsis reperiuntur non contingit in eis dare partem primā: quia oē continuū: in quantū tale: est in infinitū diuisibile: vnde isto modo in alteratione non cōtingit dare primū tā ex pte qualitatis scđm cuius participationē attendit̄ intēsio ꝙ̄ ex parte subiecti ꝙ participat ipsam eēntiaz ⁊ nōm qualitatis. Quicquid enī detur ꝺ subiecto alterationis illud ratione cōtinuitatis oportet esse diuisibile: ⁊ partem habens ante partem. Et similiter quicquid detur de qualitate itense in subiecto illud: quātū est de rōne continuitatis: opz remissiue in subiecto esse diuisibile ⁊ hñs gradū ante gradū: vñ isto mō nec ibi nec h̄ ꝯtigit dare primum. Et propterea. Tho. noster de hoc optime

locutus

loquutus fuit: sic enim dixit in hoc loco inquantū quale est diuisibile per accidens: similiter non est accipere primum mutatione alterationis: sive accipiatur successio mutationis: inquantū pars post partem alteratur propter id q̄ non est accipere primā partem albi: sicut nec primam partem magnitudinis: sive accipiatur successio alterationis secundum q̄ aliquid idem est albius vel minus album: quia subiectū infinities potest variari s̄m magis albū et minus albū: et sic motus alterationis potest esse continuus: et non habens aliquid primū. ¶ Ut aūt hic nouū aliquid accipiatur: considerandum est q̄ et si initium localis motus dici non valeat mutatū esse: initiū tamē alterationis: vel impressionis per alterationē facte: bene mutatū esse dici potest: q̄ quidē sic patet. In initio enim impressionis aliquid imprimitur de qualitate. Hec aūt impressio facit subiectū aliter se habere q̄ prius se habuerit: et per consequēs facit ipsum mutatū esse: quia hoc dicimus mutatum q̄ aliter se habet nunc et prius. Ex hoc aūt sequitur q̄ licet contingat ex parte loci dare vltimum instans: in quo mobile totaliter est in loco a quo debet recedere: non tamen ex parte qualitatiui motus dari potest vltimum instans in quo alterabile totaliter sit sub forma a qua debet recedere per alterationem. Item sequitur q̄ licet in motu locali non sit dare primo mutatum esse ex parte ante: tamē est hoc dare in ipsa alteratione. Et si dicatur q̄ mutatū esse est in termino ipsius motus: dicemus q̄ h̄ quidē verū est. Tamen primum mutatū esse q̄ est initium alterationis non est alterationis terminus: quia tūc nō foret primum initium ipsius: Est autē terminus localis motus. Sed de motu locali non sic dicere possumus: quia ipse est primus omnium motuum: et ideo dici non potest q̄ initium eius sit mutatū esse et sic terminus alicuius prioris motus: sicut dicim⁹ de alteratione que presupponit motū localē ante se. Non aūt putare debet aliquis q̄ propter ista contradicam his que supradixim⁹. Nā alteratio motus continu⁹ est: et secūdū q̄ continuationem habet non contingit dare partē eius primā: q2 ōis pars ei⁹ diuisibilis est: et partē hñs aū pte: hñ ī cōtingit dare initiū ipsius q̄ et dicitur mutatū eē: s3 h̄ nō est pars eius: quia mutatū esse non est ps motus. ¶ Ulterius etiā q̄ in alterationis initio imprimitur de qualitate: nō est indiuisibile sed diuisibile et habens gradū ante gradum: eo modo quo diuisibilitas debetur penes intensionem qualitati: et eodem modo id cui hoc in illo initio imprimitur non est indiuisibile: sed diuisibile et continuum. Et propterea dixim⁹ q̄ hic nec rōne priū subi: nec ratione priū qualitatis ꝯtingit dare primum.

¶ Textus.

¶ Quoniā aūt omne q̄ mutatur in tēpore mutat̄ ⁊c.

¶ Lectio octaua. ¶ Q̄ō prima

Quamuis in ista Lectione non sint difficultates magne: tamen sine q̄ōnibus pertranseamus eam: querat̄ primo verū verum sit q̄ ante omne mutari sit mutatum esse. Nā q̄ ante omne mutarū esse est terminus ipsius motus: et ante terminū semper id ponitur q̄ ad ipsum terminatur. Quomodo āt ante omne mutari sit mutatū esse difficile videt̄: propter id q̄ ante totū mutari non est nisi initium ipsius motus.

Est igitur breuiter Ad huius intelligentiā considerandum q̄ simpliciter loquēdo ante totum mutari non est mutatum esse: nec sic intelligit phylosoph⁹ sed intelligit q̄ ante omne mutari sumptū ex motu per diuisionem eius est mutatū esse. Nam initiū talis mutari est terminus precedentis ptis motus que secū motū contra diuidit. Terminus aūt motus dicit̄ mutatū esse. Si ergo ante omne mutari sumptū ex motu per diuisionem eius est initiū ipsius: et hoc est terminus precedentis partis motus: et terminus motus est mutatū eē: patet euidenter q̄ ante oē mutari ex motu per diuisionem eius sumptū est mutatū esse. Quod autem ista sit intentio phylosophi ex eo manifestū est q̄ hoc totū ipse per hoc ꝓbat q̄ motus et tēpus magnitudo cū sint continua sunt etiā in i͂finitū partibilia: vnde et dicit causa āt huius est non esse impartibile impartibili ꝯiunctū In infinitum enim est diuisio.

¶ Textus.

¶ Manifestum igitur: quoniam quod factū est ⁊c.

¶ Q̄ō secunda.

Secundo posset forte aliquis dubitare de hoc q̄ dicit infra similiter esse in gñatione et corruptione: q̄ vr̄ esse falsū: q2 generatio et corruptio sunt simplices et indiuisibiles atq3 instantanee mutationes.

Ad quod dicendū est Sicut dr̄ cōmuniter q̄ hic accipitur tam generatio q̄ corruptio secūdū q̄ īcludūt p̄cedētē alterationē: quomō nō sūt simplices mutationes: sed ꝯtinue et in infinitū diuisibiles vnde cū pħs dixisset. Similiter aūt et in eo q̄ corrūpit̄ corruptū est: statī adiecit assignās ei⁹ rōnē. Hoꝝ enī sī est ei qđ fit et quod corrūpit̄ infinitū quoddā: cū sit continuū. Cōtinuū etiā hoc dicit ad expōnē hoꝝ: mot⁹ generationis et corruptionis est cōpositus ex transmutatione in qualitate: et transmutatione in substātia: et transmutatio que est in suba non est in tēpore. s. ꝓuēt⁹ forme substātialis: sed ea que est in qualitate est in tēpore. Scōm igit̄ ista dicere oz q̄ generatū eē quo ponitur acqsita forma substātialis nō precedit aliqđ generari quod dicat eiusdē acquisitionem: q2 ipsa simul acquiritur: et acquisita est: simul inducit̄ et inducta est. Precedit tñ dictū generatū esse generari q̄ dicit acquisitionē alterius: scilicet ipsius qualitatis formā aliter disponētis ad hanc formam. Et propter hoc signanter dixit Arist. Non autem semper q̄ fit factum est prius: sed aliud aliquādo vt illas aliquid. Alie vero q̄ōnes que hic fieri cōsueuerūt aut nō ingerūt dubitationē: aut alibi pertractari habent: et idcirco dimittantur hic ne incurramus vanā verboꝝ multiplicationem.

¶ Textus.

¶ Quoniam autē omne quod mouetur in tēpore mouetur: et in pluri maior magnitudo ⁊c. Lec. nona.

¶ Lectio nona. ¶ Q̄ō prima.

Hic posset forte dubitari aliqs q̄ōo verū sit q̄ necesse est semp ipsi⁹ magnitudinis pri⁹ alterū altero motū eē: hoc. n. pro tāto videt̄ dubiū q2 pluries iā dixim⁹ q̄ si magnitudo mota sit vere cōtinua ꝯtinuitate mathematica: sīl mouetur ipsa et omnes partes eius.

Dicendū est igitur Ad q̄ōnem istā s̄m q̄ ī pluribus locis dicit Tho. q̄ mot⁹ localis pt̄ referri: et ad subiectū mobile: et ad spaciū super qđ ipsū mobile mouetur. Et quidē si referat̄ ad subiectū mobile: q̄ sit vere cōtinuū: et non sit facilis sed difficilis diuisionis: vt lapis et silia: p3 euidēter q̄ simul dū3 fit motus localis ī vna parte mobilis: fit etiam vel ponit̄ in toto mobili:

videmus enim ꝙ statim cū aliquis tangit ⁊ mouet lo/caliter vnam partem lapidis continui: mouetur eti/am ⁊ totus ipse lapis: ⁊ h̄ modo intelligimus quando dicimus ꝙ si magnitudo mota sit continua simul mo/uetur ipsa ⁊ omnes partes eius. Si autem motus refe/ratur ad certum signū spacij: tūc statim apparet mani/feste ꝙ oportet prius alterum altero moueri super ipsū Nam prius semper transit certū signū spatij pars mo/bilis anterior ꝙ̄ transeat illud idem pars mobilis po/sterior. h̄ modo intelligit phylosophus ꝙ oportet sem/per ipsius mobilis alterum altero motu esse prius.

¶ Q̄ō secunda.

Secundo posset

Aliq̄s dubita/re: quomodo sequit̄ si motus finitus non est in tempore infinito: ꝙ nō contingit fie/ri ⁊ corrumpi semper vnū ⁊ idez: precipue cū ḡnatio ⁊ corruptio differāt a motu: ⁊ si aliqd nō p̄di/cetur de vno differentium: nō ideo seq̄tur ip̄m de reliq̄.

Ad quod dicendum

Quod ge/neratio ⁊ corruptio accipi possunt vel vt includūt alterationē p̄ce/dentē: vel vt ab ipsa distinguuntur. Et quidem si acci/piātur secundo modo: tunc sunt simplices mutationes ⁊ i instanti fiunt. Et q2 magis videtur de eo ꝙ fit nō su/bito: sed in tempore: ꝙ suū fieri semper duret: ꝙ̄ de eo ꝙ fit subito ⁊ motus fit in tempore: patet euidēter quomo/do sequitur per locū a maiori: ꝙ si motus finitus vnus numero non potest semper fieri: non potest etiam h̄ mo/do sumendo generationem ⁊ corruptionē aliquid vnū ⁊ idem semper generari ⁊ corrūpi. Tales eniz mutatio/nes non durant vltra vnū instans. Si aūt generatio ⁊ corruptio accipiantur primo modo: secundū. s. ꝙ inclu/dunt precedentem alterationem: cum illa alteratio sit motus finitus: necessario etiam tunc sequitur: ꝙ si mo/tus finitus nō potest fieri in īfinito tempore: non pōt neq̄ vnū ⁊ idem semper corrūpi aut semper fieri: ratio aūt ꝓpter quā oportet dicere ꝙ alteratio sit motus fini/tus: preter alias que assignantur esse potest: quia mot⁹ non est infinitus nisi id ꝙ acquiritur per motū infinitū sit. Per alterationem autem acquiritur qualitas con/sequens certaz naturalem formā: formaz aūt substātia/lem non damus infinitaz: neq̄ extensiue: nec etiaz quā/tum ad continentiaz perfectionis: cuz sit in certa ⁊ de/terminata specie. Et q2 ꝙ consequitur finitaz formā to/tū est finitū: necessariū est ꝙ etiam qualitates conseq̄n/tes formas naturales omnes sunt finite: igitur ⁊ alte/ratio ꝑ quā q̄litas acquirit̄: necessario est finitus mot⁹

¶ Textus.

¶ Quoniā aūt omne aut mouetur aut quiescit quod aptū natuz est ⁊c. Lectio decima.

¶ Lectio. viij. ¶ Q̄ō prima.

Hic primo

Posset dubitare ali/quis: q̄mo vere dici posset id ꝙ stat moueri: h̄ eniz videtur incō/ueniens: q2 vnum oppositorū nō d̄r de alio stare āt ⁊ moueri vīnr rōnes oppositas h̄re.

Ad istam q̄ōnem

Dicenduz est: ꝙ sicut tendere in formā se habet ad ipsam formaz: sic etiaz suo modo ten/dere ad quietez se debet habere ad quietez ipsaz. Nunc aūt tendere in formā ad formā sic se habet: ꝙ ab ipsa re/cipit denoīationez: vnde tendere in albedinem ab ipsa albedine vocatur dealbari: ⁊ tendere in nigredinem ab ipsa nigredine appellatur denigrari: ⁊ sic de alijs. Eo/dem igitur modo ⁊ tendere in quietez acquirere debet re/cipere denominationē: vt vz dicamus ꝙ tendere in sta/tū ⁊ quietez: est quietari ⁊ stare accipiendo stare: nō pro/ut sonat idem ꝙ quiescere: sed prout idem sonat ꝙ quie/tari: ⁊ secūdū ꝙ statio ⁊ quietatio idem dicunt: ⁊ simili/ter statū ⁊ quietatum. Hoc autē modo stare non habet oppositionē ad moueri: quia quietari non est quiescere sed ē in quietez tendere: ⁊ h̄ est idem realiter ꝙ moueri: bene aūt stare sūptū ꝓut idē sonat ꝙ quiescere: opposi/tionez habet ad moueri: sed h̄ modo non intelligit phy/losophus: quando dicit id ꝙ stat moueri: pz aūt ex di/ctis: q̄mo sit intelligendum ꝙ dicit commentator: vz ꝙ moueri dicitur per ordinem ad formam vel perfectio/nem: sed stare dicitur per ordinem ad quietem in forma vel perfectione ipsa.

¶ Textus.

¶ Sicut autem quod mouetur non est in quo primo mouetur ⁊c.

¶ Q̄ō secunda

Secundo posset

Dubita/re aliq̄s vtruz in ipso stare contingat dare primū statum ex parte ante: videtur enim ꝙ sic q2 phylosophus non probat ꝙ nō contin/gat dare primū statū: sed solū ꝙ nō contingat dare ipsi/us stare aliquid primū ꝙ dicatur stare.

Dicendum est igitur

Ad q̄ō/nē istā ꝙ sicut motus se habet ad stationem: sic etiam ⁊ muta/tum esse se habet ad statuz esse: videamus igit̄ ⁊ reduca/mus ad memoriā in quo motu ex parte añ cōtingat da/re primū mutatū: q2 tunc statiz habebimus in qua sta/tione: ex parte añ cōtingat dare primū statū. Nā in statione illa est primū statū dare: que correspondet illi motui in quo est dare p̄mū mutatū: ⁊ in ea statione p̄m statū dare nō est: q̄ corr̄ndet illi motui: in quo primo mutatū dare nō ꝯtingit. Dictū aūt fuit in superiorib⁹ ꝙ initiū localis motus nō d̄r motū vel mutatū esse: ⁊ ꝓpterea in h̄ motu non pōt primū mutatū dari ex p̄te ante. Eodē igit̄ modo: ⁊ de statione corr̄ndēte motui lo/cali dicere oz: vt videlicet dicam⁹ ꝙ initiū talis statio/nis nō d̄r statū esse ⁊ h̄ itelligēdū est q̄tū ad q̄etē ꝯ̄mo/dā in loco abq̄ciēdo. Et ꝓpterea q̄tū ad quietē in loco ac/q̄rēdo nō ꝯtingit in tali statione dare primo statū: Quia vero initiū in motu alterationis: pōt dici muta/tū: vt supra exposuimus: pz ꝙ etiā initiū stationis cor/respōdētis sibi: possit dici statū eē. Et ꝓpter h̄ ꝯtingit dare ex p̄te ante primo mutatū esse ponere.

¶ Q̄ō tertia.

Tertio posset

Aliquis du/bitare vtrum in quiete sit dare ex p̄te ante primū q̄etatū vt. s. q. ꝙ nō: q2 in motu nō est dare primuz nec ēt in q̄ete: hēt h̄ Arist. ostendit.

Ad istius q̄ōnis

Euidētiā p̄mo pre/sciēdū est: ꝙ h̄ loq̄/mur de q̄etato eē s̄z ꝙ accipit̄ in q̄ete: ⁊ nō s̄z ꝙ sumit̄ in q̄etatione ante vltimū terminū ipsius. Nā s̄m ꝙ h̄ mō q̄etatū eē accipit̄ in ip̄a q̄etatiōe: declaratū est i p̄ce/dēti q̄ōne vbi inueniat̄ primū ⁊ vbi nō. Scōm vō ꝙ q̄e/tatū eē accipit̄ i ipsa q̄ete iā ꝑfecte acq̄sita: q̄ō sit modo verū ex p̄te ante possit dari primū: h̄ āt mō nihil aliud dicit p̄mo q̄etatū ꝙ̄ primo ꝑfecte q̄etē acq̄sitā ⁊ obtētaz sicut ēt simpl'r q̄etatū dicit simpl'r q̄etē factaz: nō cū de terminatione ad hoc ꝙ est eē factā perfecte. Ex hoc autē statim apparet ꝙ in quiete ex parte ante est dare primo quietatū: cuius declaratio est: q2 tūc q̄es p̄mo est ꝑfecte acquisita

acquisita cū prio motus ē ꝑfecte finitus. Cōtingit autē dare quando primo motus perfecte est finitus: propter id ꝙ hoc nihil aliud est: ꝙ dare in moto primo mutatū ex parte post: ꝙ bene in motu potest fieri: vt supra dixit Aristo. Necessariū est igitur ꝙ etiā in quiete possit dari primo quietatum ex parte ante.

Ad argumentum Ergo dicendū est ꝙ non est omnino simile de mutato esse: ⁊ quietato eē: q2 mutatū eē secundū propriā rationē ponit terminū motus: sed quietatū esse secūdū propriam rationē nō ponit terminū quietis: immo ponit terminū quietatiōis: ⁊ primū quietatū ex pte ante ponit in quiete complete terminū vltimum quietationis. Contingit aūt dare vltimū quietationis terminū: sicut etiā dare contingit vltimū terminū in motu: phylosophus aūt nō probat hoc ꝙ non sit dare in quiete primū quietatū: sed ꝙ non sit dare de tēpore primū: in quo nō sit non quietatū: sed quies: sicut ex suis probationibus apparet. Quomodo autē in generatione possit dari vltimū: satis dictū fuit supra: ⁊ ideo nō oportet illud iterare.

¶ Textus.

¶ Zeno aūt de rōcinaf ⁊ paralogizat ⁊c.

¶ Lectio nona. ¶ Q. ō prima.

Hic forte Dubitaret aliquis: quo modo soluatur ratio zenonis designata per hoc ꝙ tēpus nō cōponitur ex nūc indiuisibilibus: nec linea ex pūctis: videtur enī3 hoc non soluere dubitationem: q2 licet linea non cōponatur ex pūctis tn̄ sunt ad minus secūdū positionē3 in linea infinita pūcta.

Ad istam qōnem Est dicendu3 ꝙ si linea componeretur ex pūctis: ipsa puncta actu in linea existerent: cuius ratio est: quia cū ipsa sint indiuisibilia non possent se contingere ⁊ diuersa remanere. Oporet autem partes componētes totū: ⁊ēt quando sunt in toto esse diuersa siue intra se diuersitatē habere: vnde si puncta lineā cōponerent: ad hoc vt diuersitatem retinerent oporteret ꝙ distīcta essent: ⁊ per consequens actu per se ⁊ intra se distincta essent: pūcta ergo īfinita que in linea ponūtur in potentia: etiā actu tūc in ipsa infinita essent. Infinita aūt actu non possunt pertransiri vnū ipsoꝝ post aliud accipiendo atq3 numerando. Nā ꝙ pertransitur atq3 numeraf numero ⁊ subiecto termino ꝯcludif. Oē aūt tale est finitū: vnde sicut incōueniens est dicere infinita esse finita: sic etiam inconueniens est dicere infinita: actu pertransiri. Patet igitur ꝙ si linea componeretur ex punctis: q2 tūc in se haberet puncta actu infinita nūq3 pertransiri posset. Ponendo aūt ꝙ ipsa non sit composita ex punctis non pōnuntur in ea actu infinita: sed potentia: sub actu tamen: ⁊ per actum terminata non ad infinitatem: quia nec ad diuisionem: sed contracta ad finitatē3 per partium linee continuationem Et quia ꝙ est actu finitū in tempore finito pertransiri potest. Ex quo linea quantūcūq3 contineat puncta infinita actu tn̄ quid finitū ponit. Patet euidenter ꝙ si nō ponamus lineam componi ex punctis: nihil prohibet ipsam transiri in tempore finito: quinimmo etiam hoc est necessariu3: q2 omne finitū in tempore finito pertransiri potest. Patet igitur aliqualiter: quomodo per verba Aristo. soluta sit ratio zenonis: Melius aūt ⁊ euidētius patefiet ⁊ hoc solutio in octauo dn̄o concedente.

¶ Textus.

¶ Neq3 igitur sm̄ mutationem in contradictione ⁊c.

¶ Q. ō secunda.

Secundo forte dubitaret aliquis q̄a nō vr̄ Aristo. conuenienter soluere zenonis rationem de mutatione que est secūdum contradictionem: supponit eni3 ꝙ prius vna pars alteretur q̄ alia: ꝙ tamen non est necessariū: vt etiam supra tactum fuit.

Ad istam qōnem Respondet frater Tho. ꝙ ista responsio sufficit ad repellendā zenonis rationē: q2 est hoc principaliter intētū: sed quomodo circa hoc veritas se habeat in octauo ostendetur. ¶ Quidam vero dicūt hoc non esse bene dictum: propter id qd̄ Aristo. in. 8. loquitur de mutatione: que idem est cum mutato esse: zeno autem non loquitur de tali mutatione: sed de illa q̄ est motus.

Sed quod ista Reprobatio non sit alicuius momenti de facili apparet. Primo quia: vt ipse Aristoteles dicit: hanc rationem faciebat zeno ad repellendam mutationem que est in contradictione. Sed mutatio que est in contradictione distincta est necessario contra motu3: ⁊ proprie loquendo dicitur de generatione ⁊ corruptiōe: que idem sunt cum mutato esse: vnde propter istam rationē specialiter videbatur zeno velle excludere mutationem generationis ⁊ corruptionis. Et propterea non est bene dictum ꝙ zeno in ista ratione loquatur de mutatione que est motus. Verum tamen est ꝙ ipse in sua ratione assumebat illud ꝙ de tali mutatione non verificatur: nisi prout includit precedentem motum. Dicebat enim ꝙ illud ꝙ mutatur partim est in termino a quo: ⁊ partim in termino ad quem: non autem est simpliciter in vno: nec simpliciter in alio. Et hoc quidem: vt. s. fuit expositum de generatione ⁊ corruptione: verum est prout includit precedentem motum. Quia itaque per istam rationem zeno volebat excludere mutationē: que est in contradictione: que dicif generatio ⁊ corruptio: quarum quelibet secundum se instanti mensuratur: cōuenienter igif dicit Ari. ꝙ q̄ diu durat alteratio precedens res generanda est simpliciter in non esse: ⁊ vltimo instanti temporis mensurantis illam alteratione3 res generanda est simpliciter in esse. Et sicut inter instans vltimum temporis precedentis: ⁊ ipsum tempus precedens: nihil cadit medium: sic etiam nunq̄ dare contingit ꝙ ipsa res generanda non sit: vel simpliciter in non esse: vel simpliciter in esse: hoc autem est intelligendum de generatione ⁊ corruptione simpliciter ⁊ non de generatione ⁊ corruptione secundu3 quid: hoc enim terminatur ad esse secundum quid: ⁊ non ad esse simpliciter. Possumus autem dicere de eo ꝙ tendit ad esse album: q2 est esse secundum quid: ꝙ tunc nec est perfecte ⁊ simpliciter albu3: nec perfecte: ⁊ simpliciter non albu3. Quāuis enim inter esse simpliciter ⁊ non esse simpliciter nihil cadat medium: bene tamen cadit medium inter esse perfecte album: ⁊ esse perfecte non albū: vnde ⁊ hoc secundo modo potest ostendi ꝙ supradicta reprobatio non valet. Non debet autem nos mouere ad credendum ꝙ zeno non intelligeret de generatione ⁊ corruptione simpliciter hoc ꝙ Aristoteles ponit exempla pertinētia ad generationem ⁊ corruptionem secundum quid qualia exempla sunt album ⁊ non albu3: quia ista etiā eadē exempla pōit in. 8. vbi secundum istos loquitur de generatione ⁊ corruptione simpliciter. Quod ideo facit: quia cum forme substantiales: que sunt principia essendi simpliciter sint nobis ignote: oportet ꝙ loco earum multotiens vtamur formis accidentalibus nobis notis.

¶ Textus.

¶ Ostensis autem his dicimus q̄ ipartibile non contingit moueri nisi secundū accidens ꝛc.

¶ Lectio .xij. ¶ Q̄ō prima.

Hic posset aliquis forte dubitare: vtrū ex rationib⁹ Aristo. sequatur q̄ intelligētia moueri nō possit: videtur enim q̄ sic: quia intelligentia est impartibilis: si ergo impartibile moueri nō pōt: sequit̄ q̄ intelligentia moueri nō possit.

Ad huius qōnis intelligentiā cōsiderandum est q̄ h̄ duplici distinctione opus est: vna quidez de ipsis impartibilibus: ꝛ alia de ipsis motibus. Quantum ergo ad distinctionem primam considerandum est q̄ est duplex impartibile: vnū quidez pertinens ad genus quātitatis: q̄ in ipsa quantitate requiritur: vel determinatum situm: sicut pnuctum: vel determinatum ordinem sicut vnitas. Aliud vero impartibile est q̄ non pertinet ad genus quantitatis: sed ipsum totum transcendit: cuiusmodi est anima ꝛ intelligentia. Et primū quidē impartibile: q2 est q̄ntitatis generi subm: sic est in determinato ordie vel in determinato situ q̄ sit idē numero in alio situ vel in ordine non potest reperiri: sicut punctuz ius determinatum situm tenet in continuo: q̄ extra illuz non potest: idez numero esse in situ alio: ꝛ vnitas sic determinatum ordinem habet in numero q̄ extra illum non potest eodem numero aliū ordinē tenere: vnde si de aliquo istorum dicimus q̄ sit h̄: non possumus dicere q̄ simul idez numero sit alibi in alio ordine vel situ. Secundum autem impartibile: quia non est subiectum generi quātitatis: sed transcendit leges ꝛ conditiones eius: non requiritur in quantitate sic determinatum ordinez vel sitū: vnde si dicatur esse h̄: non tollitur propter h̄ quin simul esse possit alibi: sicut anima quantum ad suam totam essentiam: sic est in vna parte corporis: q̄ simul etiam extra illaz: quantū ad suam totam essentiam est in parte alia. ¶ Quantum autem ad secundaz distinctionem considerandum est q̄ motus localis non fit sine applicatione mobilis ad locum. Hec autem applicatio potest dupliciter fieri: sicut est duplex quantitas: quantitas dimensionis: ꝛ quantitas virtutis. Et corpus quidez mouetur de loco ad locum applicando ad spacium quantitatem suam dimensiuaz. Intelligentia vero cū transit de loco ad locum: h̄ facit applicando ad spatiuz quantitatem suaz virtualem. His itaq̄ duabus distinctionibus visis: patet q̄ impartibile pertinens ad genus quantitatis: eo quo dum est in situ vno non potest idem numero esse insimul in alio non potest in se applicare nisi vnum tantū in diuiso secundū in diuisionē sibi debitam: sed intelligentia que duz est in parte vna insimul extra illam ipsa eadez est in parte loci alia: potest optime se insimul spatio diuisibili applicare. Et propterea rationes Aristot. concludunt de impartibili q̄ pertinet ad genus quantitatis: sed non concludunt de intelligētia que trāscēdit tale gen⁹. Mouet̄ aūt intelligētia de loco ad locū: sicut p3 ex distictiōe scda: applicādo suā virtutē ad locū vnū: cāq̄ subtrahēdo ab alio.

¶ Textus.

¶ Loci āt mutatio sic q̄dē n̄ erit finita ꝛc. Et ē i lec. ij.

¶ Q̄ō secunda.

Secundo posset aliquis dubitare: quomodo verum sit q̄ non omnis loci mutatio sit in contrarijs: videtur enim h̄ falsū: q2 in q̄nto dictū fuit q̄ ideo in subiecto non est motus: quia subiecto nihil est contrarium: ꝛ ois motus est inter cōtraria.

Ad huius itaque qōnis euidentiam considerādū est: q̄ non soluz non est omnis loci mutatio inter contraria: sed nec etiaz omnis loci mutatio est iter diuersa specie simpliciter: q2 cum de quolibet loco ad quemlibet locū possit esse motus: si omnis motus fieret inter diuersa specie: omnia tunc loca specie differrēt: nec per ɔsequēs possent esse duo loca eiusdem speciei q̄ tamen credimus esse falsum. Attendenduz igitur est q̄ aliter loqui debemus de mutatiōe ꝛ motu naturali: atq̄ aliter de motu aiali: siue de motu qui prouenit ab anima. Motus enī localis naturalis: sequitur naturalem mobilis inclinationez ad locū aliquem connaturalem sibi: ꝛ per consequens oportet q̄ diuersi motus locales naturales ꝓueniant a diuersis naturalibus inclinationibus ad loca naturaliter: ꝛ per consequēs specie diuersa. Et quia nō a quolibet loco ad quemlibet locū fit motus localis naturalis ad minus perfectus ꝛ completus: ideo non est necessarium quelibet loca specie differre: secundum completam differentiam. Sed ea inter que est motus naturalis perfectus ꝛ completus perfecte ꝛ complete differunt. Ea vero inter que motus talis imperfectus est: oportet q̄ differant: sicut magis ꝛ minus completū. Motus autē aialis non prouenit ex iclinatione sequēte formam naturalem: sed prouenit ex inclinatione sequente formam apprehensam alicuius optati vel desiderati: vnde dato q̄ loca nō sint naturaliter diuersa: si tamen aliquod appetibile indicet aia esse in loco vno q̄ non sit in loco actu habito: sicut pomū vestis ꝛ alia huiusmodi: mouebitur aial de loco in quo est ad locū aliū. Motus itaq̄ localis proueniens ab anima non intra loca necessario specie diuersa: secundum speciem loci: sed solum secūdū species appetibiliū existentium in loco. Et h̄ modo intelligit Aristote. in decimo metha. vbi dicit q̄ vnde ꝛ quo etiam in ambulatione differunt specie. Si autem optatū ꝛ desideratum atq̄ apprehensuz ab anima vnuz ꝛ vniforme fit: semper vniformiter mouebit: ꝛ non ad loca specie diuersa: sed eadem magis tamen specie q̄ numero: sicut patet in motu circulari celi qui non est a diuerso in diuersum: sed ab eodem in idez. Non est igitur credendum illis qui dicunt q̄ omnia loca differunt specie: propter h̄ q̄ iter omnia est motus: ꝛ omnis motus est de contrario in contrarium. Hec eniz propositio h̄ negatur a phylosopho: ꝛ etiam a commēt. Sic. n. ipse ait in h̄ loco. Non omnis translatio est de contrario in contrarium. vt est translatio animalium.

Ad argumentum Ergo in contrariū dicendum est q̄ trāsmutatio in substantia est transmutatio secundum formam. Transmutatio autem secundū formam que est motus de contrario in contrariuz est: ꝛ q2 nihil est contrarium substantie: ideo transmutatio in substantia non est motus: sic itaq̄ intelligēda sunt que diximus in quinto.

¶ Explicit liber sextus phyficorum.

¶ Incipit

¶ Incipit liber septimus physicorum.

¶ Textus.

¶ Omne aūt ꝙ mouet necesse est ab aliquo moueri ⁊c.

¶ Lectio prima. ¶ Q. ō prima.

Hic posset aliquis dubitare vtrū aliquid moueri possit a seipso: videtur enim ꝙ sic. Hoc enim dicimus alicui conuenire primo ꝙ sibi non conuenit per aliud: sed magis secundum seipsum: videmus autem corpus moueri per aiaꝫ: sed anima nō mouetur per corpus: qꝛ idem non potest esse mouens ⁊ motum respectu eiusdem. Mouetur ergo per se ipsam ⁊ non per aliud. Mouet itaqꝫ seipsam primo. ¶ Et preterea cum in nullo genere sit processus infinitus: oportet necessario in quolibet ad primum deuenire. Primum aūt in quolibet genere debꝫ esse tale per se ipsum ⁊ non per aliud: igitur in genere etiam mobiliū oportet dare aliquid primū: cui motus cōueniat per se ⁊ secundum ꝙ ipsum: ⁊ non per aliud. Ad minus igit̄ hō mouebitur non ab alio: sed a seipso primo.

Ad huius qōnis

Euidentiam attē dendum est ꝙ cū aliquid operatur in seipso: eius operatio ⁊ est ab ipso ⁊ est ad ipsum. Et quia hō ponit circulationem ⁊ reflexionem quandam: necessarium est: vt omne ꝙ operatur in seipsum ad se ipsum reflectatur siue conuertatur. Sicut aūt Proculus ait: ⁊ sctūs Tho. ponit i libro de causis: vnde ista declaratio ab aliis accipitur nullum corporeum est ad seipsum conuersiuū. Non enim dicit̄ aliquid conuerti ad seipsum: quia vna pars eius conuertatur super aliam: quia cum vna pars sit aliud ab alia magis est hō conuerti aliquid vnuꝫ supra aliud a se diuersum: ꝙ idē conuerti ad seipsum: oportet ꝙ totum cōuertatur supra totum: ꝫ enim vna pars non idem sit ꝙ alia: nec totum omnino idem sit ꝙ aliqua suarum partiuꝫ: est tamen totum omnino idem sibi toti. Et propterea si totum ad totum conuertatur: idem proprie conuertetur ad se ipsum. Non potest autem contingere de aliquo corporeo aut partibili: ⁊ habente partem extra partem: ꝙ totum ad totum conuertatur: cuius declaratio est: quia totum dicit omnes partes: vnde totum ad totum conuerti idem est ꝙ partes omnes conuerti supra partes singulas. Nunc autem sic est ꝙ vnūquodqꝫ copulatur ei ad ꝙ cōuertit̄. Si ergo partes oēs puertuntur ad partes singulas: partes omnes partibus singulis copulabuntur. Et quia copulatio tollit distantiam copulatorūꝫ: tolletur a partibus omnibus talis totius quelibet distantia. Sublata autem partium distātia: tollitur necessario magnitudinis extensio: quia per extensionem fit pars vna extra aliā: ⁊ distans vna pars ab alia. Sublata autem distensione magnitudinis remanet quid inexpensum incorporeum ⁊ simplex. Patet igitur ꝙ nullum corporeum propter partium distātiam est ad se ipsum conuersiuum. Si ergo nihil agit i seipsuꝫ nisi ad se ipsuꝫ conuertatur ⁊ ⁊ mouere est agere. Patet ꝙ nihil mouet seipsuꝫ primo i nisi primo conuertatur ad seipsum: conuertitur autē ad seipsum primo: ꝙ dicitur redire ad se ratione sui totius ⁊ non ratione partium: quia ꝙ conuenit alicui ratione partium: non dicitur sibi conuenire primo. Quia ergo ostensum est ꝙ nullum corpus redit ad se ipsum primo: patet ꝙ nullum corporeum seipsum primo mouet. Incorporea vero substantia: quia ad se conuertitur potest mouere seipsam primo: etiaꝫ mutatione loci ad minus aliquas: ⁊ si non prima: que est causa omniū: ⁊ concludit omnem locū sm platonicas opiniones. ¶ Sed attendēdum ꝙ sm Arist. nihil mouetur nisi diuisibile ⁊ magnitudinem habens: sicut ipse in fine sexti declarauit: vnde quemadmodum ex eo ꝙ corpus non est ad se ipsum conuersiuum: probatum est ꝙ nullum corporeū mouet primo seipsum: sic etiam ex eo ꝙ substantia incorporea est impartibilis: vult Aristo. probatum esse ipsam non moueri: ⁊ sic vniuersaliter secunduꝫ sententiaꝫ eius habetur ꝙ nihil mouetur a seipso primo.

Ad argumentum

Ergo primū dicenduꝫ est ꝙ anima bene primo mouet: sed non primo mouet̄: immo primo mouetur corpus. Secundario autem ex consequenti mouetur anima ad motum corporis: cui est cōiuncta in essendo. Ex hac autēꝫ solutione videtur sequi ꝙ anima non possit moueri nisi moto corpore: ⁊ per consequens ꝙ a corpore seiuncta sit immobilis. Quid autē de hō sit in. 8. aliqualiter dicetur: si deus voluerit. ¶ Ad secundum dicendum ꝙ secunda mobilia mouent̄ a precedentibus mobilibus: nec proceditur in infinitum. ꝫ deuenitur ad primū mobile ꝙ non mouetur ab alio mobili: mouetur tamen a motore immobili.

Dicendū est igitur

Quod primum in aliquo genere dicitur esse per seipsum tale: quia non est tale per aliquid aliud illius generis: bene tamen potest eē tale per aliqd aliud ꝙ nō sit generis illi⁹: ꝫ alterius.

¶ Textus.

¶ Amplī⁹ quod a se ipso mouetur nullo modo pausabit cum mouetur.

¶ Q. ō secunda.

Secundo posset aliquis dubitare de ipsa demonstratione phylosophi: sicut enim a quibusdaꝫ aliis dicitur: non videtur magis hō ratio cōcludere ꝙ nihil moueatur a seipso primo: ꝙ ꝙ nihil moueatur ab alio primo: quia si motus primo alicui soli etiam passiue inesset: non posset ab ipso tolli per quietem partis.

Ad istam qōnem

quidam dicunt ꝙ quando conuenit aliquid alicui primo: non tollitur ab eo quantūcumqꝫ tollatur ab his que sibi sunt extranea: inquantum stat sub illo attributo. Extraneum autem est ab eo ꝙ est ad seipsum conuersiuum inquantum huius: habere partes. Moueri vero a seipso primo dicit eiusdem conuersionem ad seipsum: ⁊ ideo a mouente se primo: videtur extraneum habere partes: ⁊ per consequens motu a partibus sublato adhuc ipsum primo se moueret. Concludit ergo bene ratio Aristote. ꝙ mouens seipsum non quiescit in pausando alterum. Sed non concludit vt dicit de eo ꝙ primo ab alio mouetur: propter id ꝙ ab ipso non est extraneum habere partes.

Sed si diligenter

Attendamus ad ipsum Aristote. processum de facili apparet ꝙ ista non sunt ad propositum: assumit enim Arist. in processu suo ꝙ omne ꝙ mouetur siue a se siue ab alio est diuisibile. Nam licet ab eo

N

ꝙ conuertitur ad seipsum quantum huius extraneum sit habere partes: & esse diuisibile: non tamen est extraneum ab eo ꝙ ad se conuertitur h determinato cõuersionis mõ sc. s. mouendo: quia vult Arist. ꝙ de ratione moti sit esse diuisibile: vnde patet manifeste ꝙ non fuit phylosophi intentio sic arguere sicut illi dicunt. ¶ Et propterea patet ꝙ ipsorum ratio recte non procedit. Nam id ꝙ mouet seipsum: & si ex ea parte qua ponitur ad se conuerti: careat partibus: quia tamen simpliciter ad se cõuerti non est in illo dicto attributum: sed magis sicut dictum ẽ ad se conuerti determinato modo: quia se mouẽdo ꝙ includit habere partes. Patet euidenter ꝙ si partibilitas subtrahatur: quantumcũq; tunc remaneat h attributum ꝙ est aliud se conuerti: necessarium tamen vt ab ipso subtrahatur ad se cõuerti se mouendo: sicut etiam & subtracta impartibilitate: non est necessarium ꝙ subtrahatur motus: bene tamen necessarium est tolli esse ad seipsam conuersiuum: in mouente ergo seipsaz primo duo attenduntur que sibi contradicunt: quia in quantum ibi clauditur ad se conuersio: ibi attenditur ꝙ extraneum ab ipso sit habere partes: & inquantuz in eodẽ attributo clauditur motio: ibi attenditur ꝙ de ratiõe sua sit habere partes. Et propterea si pretermisso altero istorum concludatur tantum per aliud: non erit recte ratio procedẽs: sed peccabit per insufficientem partium enumerationem. Debet ergo sic procedere. Extraneum est: & extraneum non est a mouente se ipsum habere partes. Ergo si motus a partibus tollatur: manebit totum mouens seipsum primo: & non mouens a seipsõ primo: ꝙ implicat contradictionem. Igitur & contradictionem implicat: moueri a se ipso primo Hoc igitur modo formando rationem optime ratio concluderet secundum opinionem Aristo. vult enim Arist. ostendere non solum: quod corpus non moueat seipsum primo ꝙ platonici etiam concedũt: sed vniuersaliter ꝙ nihil moueatur a se ipso primo: ꝙ est contra platonicas positiones. Ponebant enim platonici incorporea mouere primo seipsa. Quia itaq; formando rationem: sicut illi formabant: non concluditur ꝙ nihil moueatur a se ipso primo: s solum ꝙ nihil corporeum sic moueat seipsum. De incorporeo autem quantum est ex vi illius rationis: relinqui videt: ꝙ moueri possit ex se ipso primo patet euidenter ꝙ illo modo non formatur ratio secundum intentionem Aristo. qui vniuersaliter concludere intendit ꝙ nihil primo a seipso moueatur: formando autem rationem sicut nos eã postea formauimus: bene concluditur vniuersaliter ꝙ nihil mouetur a seipso primo: ꝙ hic intendit Arist. non tamen concluditur eo modo quo hic Ari. ꝯcludit: sicut patet inspiciẽti textuz.

Vt ergo videamus

Breuiter quomodo ratio Aristo. procedat: attendendum ꝙ demonstratio Aristot. non sumit ex eo ꝙ est ad se conuertiti: nec ex eo tantum ꝙ est moueri: nec ex vtroq; ꝗuis etiam hinc ꝗdam ratio sumatur: vt scilicet est expositum: sed sumit ex eo ꝙ dicitur primo: & ex eo ꝙ omne mobile probatuz est in libro precedenti esse diuisibile. Quod enim debetur alicui primo debetur sibi tantum secunduz ꝙ est ipsum. Et propterea subtractum ab eo ꝙ non est ipsum: non est necessarium ꝙ ab ipso subtrahatur: immo hoc non obstãte sibi adhuc id debebit sz ꝙ est ipsum. Ex h autem Arist. accepit id ꝙ primo dicit: videlicet quia ꝙ a seipso mouetur: nullo modo pausabit in stando aliqd alterum. Quod autem oẽ mobile pauset in stando aliquid alterum ipse accipit ex alio: quia ex eo ꝙ in sexto probatum est omne mobile esse diuisibile: vlterius ergo sue rationis in hoc consistit: ꝙ quicquid conuenit alicui primo: quia conuenit sibi secundum ꝙ est ipsum non aufertur ab eo quantumcũq; auferatur ꝙ ipsum non est: sed semper manere potest sibi primo debitum. Motus autem non potest ad mobile ita se habere: propter diuersitatem partium: & diuisibilitatem eius in partes: quarum nulla est ipsum totum. Subtracto enim motu ab altera parte mobilis: que aliud est a mobili: aut motus a mobili totaliter aufertur: aut de necessitate non manet sibi primo & secundum ꝙ est ipsum debitus: sed solum secundario & per aliud: vtpote per partem aliam: que & non est ipsum totum: & ab ea motus non ponitur subtractus: vnde impossibile est aliquod mobile moueri a seipõ primo. Hoc itaq; modo ipsa rõ Ari. procedit sicut de facili apparet si bene cõsiderãt textum suum.

Ad argumentum

Ergo in cõtrarium dicendũ est: ꝙ ista ratio sufficientissime concludit: & quod nihil moueatur a seipso prio: & ꝙ ẽt passiue mot⁹ toti mobili ṗmo non ꝯueniat: nec istud ẽ aliquod inconueniẽs.

¶ Qõ tertia.

Tertio posset

Aliquis dubitare de hac eadem ratione: videtur eniz procedere ex suppositione impossibilis: supponit enim pausare partẽ eius ꝙ mouetur a se ipso primo Diceret autẽ aduersarius h eẽ impossibile: quia vellet ꝙ in mouente seipsuz primo: necessario partes eius omnes essent mote.

Ad istam qõnem

Respondet cõmentator dicẽs ꝙ veritas conditionalis non tollitur: nec per falsitatem nec per impossibilitatem antecedentis. Nam quãuis ista sit impossibilis: asin⁹ est homo: hac tamẽ impossibilitate non obstante: verum est dicere ꝙ si asinus est homo: asinus est rationalis. Nãc autem phylosophus hic non videtur vti nisi conditionalibus propositionibus: sicut apparet per cõcta discurrendo: dicit enim si mouetur a se ipso primo non pausabit in stando aliqd alterum: & si pausat in stando aliquid alterum: nõ mouetur a seipso primo. Item si ab altera parte motus subtrahatur: aut motus a mobili tollitur: aut sibi primo non conueniet. Hec itaq; conditionalis vltima: tota vera est: non obstante antecedentis falsitate: ꝙ tamen esse non deberet si motus mobili a seipso primo conueniret.

Ad cuius euidentiam

Considerandũ est: ꝙ illud ꝙ cõmentator dicit vz ꝙ veritas cõditionalis non tollitur per impossibilitatem antecedentis: veritatem habet vno modo: & alio modo non. Nam si in consequente id predicetur ꝙ sequitur subiectum antecedentis: & antecedens impossibilitatem hẽat: erit etiaz propositio conditionalis impossibilis: & contradictionẽ ĩplicãs: vt puta: si sic dicatur: si equs esset hõ equs esset irrationalis. Si autez in consequẽte id predicetur ꝙ sequitur predicatum in antecedente: erit tunc optime conditionalis vera: non obstante antecedentis impossibilitate: sicut hic apparet: si equ⁹ eẽt homo equ⁹ esset rationalis: & talis quidem est conditionalis Aristot. Nam ad esse partes mouentis seipsum primo sequitur ipsas partes moueri. Ad motum autem subtrahi a parte sequitur motuz non remanere in toto nisi ratione alterius partis: que est aliud a toto.

Si ergo

Si ergo ita diceret: parte mouētis seipsum pausante ꝑ tes omnes mouerētur: esset falsa propositio: quia predicaretur in consequente: consequens subiectum antecedentis. Sed cū ita dicitur: si pars mouentis se ipm̄: nō moueretur: aut totum non moueretur: aut moueretur non primo: ꝗ ratione vnius sue partis est necessaria ⁊ vera ꝓpō: q2 in ꝯñte predicatur id ꝙ predicatum antecedentis sequitur. Et tamen nō deberet ita eē: si toti primo motus conueniret: quia pars non est ipsum totum Quod autem conuenit alicui primo: siue secundum ꝙ ipsum non tollitur quin conueniat sibi primo: quātumcumqꝫ tollatur ab eo ꝙ non est ipsum: vt dictum fuit in precedenti questione.

¶ Qō quarta.

Quarto posset aliquis dubitare vtrū supra dicta Aristo. demonstratio sit per causam: videtur enī ꝙ non: probat enim nihil moueri a seipso: ꝑ hoc ꝙ omne mobile pausat in pausando alterum: hoc autem est effectus ⁊ nō cā: igitur talis demonstratio per effectū data est.

Ad istam qōnem Dicit Tho. contra cōmētatorē loquens: ꝙ hic demonstratio data est per causam. Nō enim est demōstratio per effectum illa que continet causam in premissis: propter id ꝙ iudicandum est de ipsis demonstrationibus: secundum conditionem inferentiū Quod autem inferens principale est in ipsa nūc dicta demonstratione causa est eius ꝙ dicitur mobile nō moueri a seipso primo. Et propterea iudicanda est talis demonstratio esse per causam.

Sed quidam dicunt ꝙ cum cōmentatorē tenendum est: quia hoc modo dicendo sicut dicit frater Tho. dicta demonstratio: non plus concluderet ipsuꝫ mobile non moueri a seipso primo: ꝗ̄ etiam non moueri ab alio primo.

Dicendū est igitur Ut in argumento tangebatur: ꝙ quiescere per quietem alterius: non est causa sed effectus eius: ꝙ est a seipso primo nō moueri: vnde quia per id probatur nullum mobile se mouere primo: patet secundum eos: ꝙ demonstratio per effectum est: ⁊ non per causam.

Sed quod sic dicētes In omnibꝰ deficiant non est difficile videre. Nam si demonstratio Aristo. in hoc tantum consisteret: ꝙ est mobile non moueri ex seipso primo: quia pausat in pausando alteruꝫ forte vtiqꝫ bene dictum eam esse demonstrationem per effectum. Nam non moueri ex seipso primo: ⁊ pausare in pausando alterum: sunt due passiones sic se habentes ꝙ prima est causalis ratio secunde. Idcirco enīꝫ causaliter aliquid pausat in pausando alteruꝫ: quia sibi conuenit illa passio: que est ex seipso primo non moueri Et propterea si in hoc totum consisteret demonstratio Aristot. ꝙ est non moueri ex seipso primo: quia stat in stando alterum: demonstratio vtiqꝫ per effectū esset: q̄les sunt omnes demonstrationes: in quibus passio prima demonstratur de subiecto per secundam. Nūc autē Aristo. non fuit his contentus in sua demonstratione: sed illis propositionibus assumptis: transtulit se ad causam vtriusqꝫ passionis: vtpote ad indiuisibilitatē mobilis. Nā partibilitas mobilis causa est non solū eius ꝙ dicitur mobile pausare in pausando alteruꝫ: sed etiā eius ꝙ dicitur mobile non moueri a se ipso primo: cuiꝰ quidem declaratio est: quia cum gradus alicuius perfectionis causa est in aliquo ente alicuius passionis: necessarium est ꝙ in alio ente defectus ꝑfectionis eiusdeꝫ sint causa deficiendi ens illud ab illa passione: quemadmodum quia rationalitas in homine est causa aptitudinis ad ratiocinandum: defectus rationalitatis causa est in equo: quare deficiat a dicta aptitudine. Et propterea dicit Aristot. in posterioribus ꝙ si affirmatio causa est affirmationis: negatio etiam causa est negationis. Nunc autem ita est ꝙ mobilitas immaterialitatis ⁊ impartibilitatis causa est in separatis a materia ꝙ ipsa ad se cōuersiua sint. Materialitas igitur ⁊ partibilitas que in cunctis mobilibus reperitur: vt probatum est in septo: ⁊ que ponit dicere mobilitatis defectuꝫ causa erit necessario quare nullum mobile ad seipsum conuersiuum sit: ⁊ per cōsequens quare moueri nō possit a seipso primo. Nam per hoc importatur conuersio quedam eiusdem ad seipsum: vnde manifestuꝫ est ꝙ demonstratio Aristo. est per causam.

Sed attendendum ꝙ Arist. ex hoc ꝙ est cā vtriusqꝫ supra dictarum passionum primo conclusit secundam passionem: vtputa hoc ꝙ est mobile pausare in pausando alterum: vel simpliciter: vel ad minus ita ꝙ motus sibi primo non conueniret. Ex hac autem secunda passione vlterius redijt ad cōcludendum passioneꝫ primam: ꝙ videlicet nullum mobile moueatur a seipso primo: forte igitur ꝙ propter hunc secundum processuꝫ commentator dixit demonstrationem Aristot. esse per signum. Sed quia hunc etiam processuꝫ secundo factū de passione secunda: ad passionem primam Arist. roborauit per causam vtriusqꝫ passionis: ita ꝙ ex eis sumpsit robur ⁊ virtutē totius sue demonstrationis. Pater ꝙ optime dixit Tho. hanc esse demonstrationeꝫ per causam: quia causam continet.

Quod autem isti Dicunt per rationeꝫ hanc etiā probari: ꝙ motus simpliciter ipsi toti mobili primo nō conueniat: iam diximus ꝙ hoc non reputauimus inconueniens. Sic itaqꝫ resistendum mihi videtur esse istis quantum ad ea que legi in questionibus ipsorum: ⁊ si non dicant aliud in suis rationibus: quas nō vidi: nō enim contradictio eis ex desiderio infrigendi: que scripserunt: sed solum ex desiderio defendendi veritates a Tho. declaratas: quibus veritatibus in questionibus suis illi contradicunt.

¶ Textus.

¶ Quoniam autē oē qd̄ mouetur ab aliquo moueꝫ ⁊c.

¶ Lectio secunda. ¶ Qō prima.

Hic posset Aliquis dubitare de eo ꝙ Arist. hic dicit ꝙ mouens insimul mouetur ⁊ ipsum: videtur enim hoc non esse bene dictum: quia sicut infra ipse declarat non est necesse oē mouens moueri. Sed forte aliquis aliquid hoc diceret: ꝙ Aristo. hic loquitur ex suppositione: supponendo scilicet ꝙ quicquid moueꝫ mouente mobili moueatur: sic enim procedit: si enīꝫ non est dare primum mouens nō motum: sed quicquid mouetur a mouente moto mouetur. Manifestum ꝙ simul mouebitur ⁊ mouens.

Sed quamuis ista Bene dicta sint ⁊ tollant obiectionem factam: non tamen totam tollunt dubitationem. Manifestum est enim ꝙ magnes est mouens:

motū: ⁊ tamen mouet ferrum absq3 eo ꝙ simul cū3 fer ro moueatur: facit autem ista dubitatio ad intelligen dum quomodo veritatem habet illud cōmune dictu3 ꝙ mouens corporeum non mouet nisi motum.

Ut ergo dubitatio tollatur cōsiderandu3 est quod de motu ad formam non habet illud commune dictum veritatem. Uidemus enim ꝙ ignis stans ⁊ quiescens iuxta ferrum transmutat ipsum ad formā calidi: nec cū3 hoc facit oportet ꝙ ipse ignis motu locali moueatur: quamuis forte moueatur tunc motu alterationis: in quantu3 frigiditas in ferro contra agit caliditati ignis: vnde ⁊ in tertio dictum est: ꝙ agentia ⁊ passiua physica: propter cōionem in mā mutuo agunt ⁊ patiuntur. Quia tamen non omnia cōmunicant in materia: posset de talibus dubitare aliquis vtrum ipsa possint mouere alia: ad locum vel ad formam absq3 hoc ꝙ ipsa vllo motu moueantur. Sed ista questio locum habet alibi ad presentem autem materiam sufficit videre: ꝙ mouens corporeum potest alteru3 ad formam transmutare absq3 eo ꝙ ipsum tunc secūdu3 locū moueatur. Et quia motus ad locum sequitur et concomitatur motum ad formam: propter id quod ad terminatam forma3 naturale3: sequitur impetus: ⁊ inclinatio in determinatum locum: necessarium est ꝙ vnu3 corpus imprimendo formam alteri: absq3 sua locali transmutatione mouere possit localiter motu consequente formam illam ad corpus absq3 eo etiam quod ipsum secundum locum moueatur. Et tale3 debemus imaginari motum ferri a magnete. Imprimit enim sibi absque locali motu suo qualitatem ad se inclinantem: ⁊ per cōsequens initiantem formaliter localem motu3 ferri. Si autem motus ad locū imprimatur vni corpori ab alio absq3 impressione forme ad illum motum inclinantis ita ꝙ sit motus pure localis: ⁊ non mutatio loci coniuncta alterationi: necessarium tunc erit ꝙ corpus vnum mouens aliud localiter moueatur etia3 ipsum: du3 mouet insimul secundum locum: sicut apparet in proiectione lapidis: ⁊ aliis motibus similibus. Quia enim corpus isto modo mouens detinet corpus aliud sub virtute sua: nec determinat ipsum ad hunc motum vel ad illū: per impressionem alicuius forme: necessariū est ꝙ per aliquid aliud ipsum determinet ad certum motum: si mouere ipsum debet. Non videtur aute3 tunc mobile a mouente tunc per aliud determinari: ⁊ dirigi ad certū locum: nisi per aliquem motum mouentis mobile in virtute sua versus locum illum: de motu igitur locali facto absq3 impressione forme videtur intelligi: ⁊ ꝙ corpus non mouet localiter nisi localiter motum: ⁊ id etiā ꝙ Aristo. dicit: ⁊ hoc quidem per sua verba etia3 apparet. Nam de motu locali ipse proponit consideratione3 suam sic inquiens. Quoniam autem omne ꝙ mouetur ab aliquo mouetur: necesse est ⁊ oē ꝙ mouetur in loco moueri ab altero.

¶ Textus.

¶ Si enim non est in infinitum procedere ⁊c.

¶ Rō secunda

Secundo posset aliquis de ipsa Aristo. demonstratione dubitare: videtur enim non deducere ad aliquod inconueniens. Supra eni3 probatum fuit ꝙ in tēpore infinito non potest esse motus infinitus infinitate quantitatis sue: nō simul sed successiue posite. Quātitas autem quam motus accipit a quātitate mobilis nata est tota insimul poni: sicut ⁊ mobile continuum totum insimul mouetur: ⁊ secundum se ⁊ secundum omnes partes suas. Nunc autem demonstratio concludit ꝙ posito mobili infinito: erit in tempore finito motus īfinitus in quantitate tracta a q̄titate mobilis eo ꝙ dicit mobilis infiniti motum esse infinitum. Igitur nullum ipsa inconueniens concludit.

Ad istam qōnem dicunt quida3 ꝙ philosophus supponit in sua demonstratione ꝙ tunc dicatur corpus moueri: quādo pertransit aliquod spatium immo per comparationem ad spatium non dicitur corpus mutare locum secundum se totu3: nisi secundum se totu3 pertranseat aliquod spatium. Cu3 ergo impossibile sit infinitum pertransire aliquod spatiu3: etiam tempore finito vt probatū est in sexto impossibile est infinitā magnitudinem moueri localiter secundum se tota3. Et sic secundum istos mens phylosophi est intelligenda.

Sed quod ipsi mentem phylosophi corrumpant: ꝙ sic per se iactant intelligere: de facili apparet. Si enim sic procederet eius demonstratio: omnino nihil esset: quia incōuenientē acciperet suppositionem: falsum est eni ꝙ tunc solum moueatur mobile localiter: cum pertransit secūdum se totū vnū aliquod determinatū spatium: immo si ipsu3 pertranseat: secundum vnam sui partem: cum tota parte moueatur totum mobile continuum difficilis diuisionis: dicetur ipsum localiter moueri. Sufficit enim ad hoc saluandum ꝙ super spatium determinatum transeat vna partium ipsius: ⁊ alie sequentes transeant non super ide3 spatiu3: sed super alia spatia sequentia. Si ergo mens phylosophi fuisset talis sicut illi dicsit: profecto corrupta fuisset ex suppositione falsi.

Ut ergo mente3 phylosophi saluemus attendendum est ꝙ mobile īfinitu3 non posse moueri motu locali recto satis notum est. Nihil enim motu recto mouetur nisi accipiendo aliqd de loco qd prius non habebat ⁊ relinquendo aliquid de loco qd prius habebat. Omne autem tale patet esse finitu3: ⁊ inter duo aliqua conclusum: vtpote quia terminatum ad locum: quē relinquit ⁊ ad cu3 quē subintrat. Sed de motu circulari non ita prima facie apparet ꝙ non possit mobili īfinito conuenire: propter id quod per talem motum non dimittit de loco aliquid: ante habitu3: nec accipitur aliquid nō habitum: vt propter hoc cogamur intelligere ipsu3 mobile inter duo loca aliqua conclusum. De isto ergo motu ꝙ infinito non conueniat ipsa demonstratio Arist. subtiliter concludit: quia vt ipse ait si infinitum moueretur motus infinitus fieret in tempore finito. Quod quidem quomodo sequatur videndu3 est: imaginemur itaq3 in infinito corpore punctu3: circa qd intelligitur fieri reuolutio: vel ēt pūctū imaginemur ī spacio īfiniti corporis. Ulterius autem circa ⁊ prope punctum describamus in corpore circulum qui finitus erit: non solum propter alia: sed etia3 quia intra se finita3 ab illo puncto distantiam concludit. Ulterius autem imaginemur in corpore lineas a cētro protractas: p totū infinitum corpus: tanto semper a se magis distantes: quāto magis a centro elongantur. Istis enim preacceptis facile est propositum videre. Manifestum est enim ꝙ insimul dum reuoluitur circulus descriptus: prope cētrum reuoluuntur per foramina huius linee protracte a centro per circulum ⁊ per totum corpus infinitū. In simul etiam cum illis lineis natum est reuolui totum corpus

corpus cum ille linee in corpore sint ⁊ non reuoluantur nisi ad reuolutionem eius. Insimul itaq; per cõsequẽs dũ reuoluitur cir culus descript⁹ ꝓpe cẽtrũ: reuoluit̃ et totũ corpus in quo circulus descriptus est. Hoc aũt est manifeste videre in rota que tota reuoluitur cuz reuoluitur circulus paruus descriptus circa medium eius. Ponamus ergo corpus infinitum ꝙ dicitur moueri tali motu actu moueri: tunc necessario ⁊ circulus in ipso descri ptus iuxta centruz ⁊ punctũ. a. in circulo positum mouebitur super spatiũ ipsius parui circuli semper ⁊ continue de ipso consumendo aliquid. Et quia spatium correspondens illi circulo finitum est: necessario accipietur totum in tempore finito ⁊ signum. a. in tempore finito mouebitur ab eodem in idem. Alias enim transitio spatij finiti duraret infinito tempore ꝙ ⁊ supra improbatum est ⁊ repugnat intellectui. Quia igitur insimul cum isto circulo reuoluitur ⁊ totum corpus: in tempore finito reuoluetur totum corpus infinitum in suo spatio ꝙ infinitum est: ⁊ per consequens in tempore finito motus infinitus erit: sic itaq; demonstratio intelligenda est concludere. Apparet autem intuenti ꝙ quantum ad propositum nihil differt accipere primo magnitudinem finitam circuli vel magnitudinem infinitam corporis totius: quia enim insimul mouentur a quacumq; ipsorũ fiat processus in demonstratione ꝯcludetur motum infinitũ fieri in tẽpore finito.

¶ Qõ tertia.

Tertio posset aliquis dubitare: quia nõ videtur verum ꝙ sit conueniens omnia mouentia mobilia cõtinuari posse. Nã corpora celestia ⁊ elemẽta sunt mouentia mobilia: nec tamen sibi inuicem continuari possunt.

Ad istam qõnem Dicit doctor noster ꝙ aliter procedendum est in demonstratione: cum concluditur aliquid de specie: atq; aliter cum concluditur aliquid de genere. Nam cum demonstratur aliquid de specie accipiendum est ꝙ non est contra rationem speciei. Et cũ demonstratur aliquid de genere accipiendum est: non quidem necessario ꝙ non repugnet speciei: sed solum ꝙ non repugnet generi. Quamuis autem secundum rationem proprie speciei repugnet corporibus celestibus ꝙ continuẽtur elementis: quantum tamen est de communi ratione mobilis vel corporis non repugnat corpora omnia continuari. Quia itaq; Aristo. non loquitur de mobilibus alicuius determinate speciei: sed solum de mobilibus in genere: sufficiens fuit sibi id accipere in sua oratione ꝙ conueniens est secunduz communem rationem mobilis vel corporis.

¶ Textus.

¶ Primum autem mouens non sicut cuius causa: sed vnde est principium motus ⁊c.

¶ Lectio tertia. ¶ Qõ prima.

Hic posset aliquis dubitare statim de hoc ꝙ phylosophus dicit in principio nihil esse mediũ inter mouens ⁊ motum: videtur eniz hoc nõ habere veritatem: quia magnes mouet ferrum aere existente medio inter vtrumq;.

Ad istam qõnem Dicenduz est ꝙ verba phylosophi intelliguntur de mouente primo: non secundũ ꝙ primum accipitur pro principali: sed secundum ꝙ sumitur pro proximo ꝙ dicitur primũ: qui accipitur primo ante mobile. Mouens autẽ principale non sic primo ante mobile sumitur: quia inter ipsa cadit medium mouens secundarium: vnde statim ante mobile sumitur mouens secundum ꝙ est sibi proximum: ⁊ postea mouens principale ꝙ est ab ipso mobili remotum. De mouente ergo primo ⁊ proximo intelligere debem⁹ ꝙ inter ipsum ⁊ mobile nihil cadit medium.

Ad argumentum Ergo de magnete ⁊ ferro prorãto non concludit: quia in motu illo est magnes bene primum ⁊ principale mouens: non tamen est mouens proximum: immediate enim magnes imprimit qualitatẽ ⁊ virtutem aeri sibi coniuncto. Aer autem coniunctus ferro recepta virtute a magnete ipsi ferro qualitatẽ imprimit: vnde patet ꝙ hoc mouens proximum est aer contiguatus ferro.

¶ Textus.

¶ Tractio autem est cum etiam ad ipsum vel ad alterum velocior sit motus ⁊c.

¶ Qõ secunda.

Secundo posset aliquis dubitare: quia non videtur verum ꝙ in tractione motus trahentis sit velocior naturali motu attracti: quia si potest aliquid trahere: absq; eo ꝙ moueatur ipsuz: multomagis poterit trahere: absq; eo ꝙ moueatur velociore motu.

Ad istam qõnem Respondet frater Tho. ꝙ triplex est attractio: vna quidem per modum finis: quomodo locus dicitur trahere locatum ⁊ voluntas mota a fine trahit secuz illum: cuius est voluntas: iuxta illud trahit sua quẽq; voluntas. Et de tali tractione nõ agitur hic: vnde ⁊ ꝙ trahit hoc modo absq; suo motu trahit. Nam locus non motus trahere dicitur locatuz ⁊ finis non motus dicitur ad se trahere voluntatem. Secũdo autem modo fit tractio ab imprimẽte formam: quomodo generans leuia dicitur trahere ipsa sursum imprimendo ipsis formam leuitatis: ad quã sequitur impetus ad sursum: ⁊ hoc modo vt pluries diximus: magnes ferrum trahit: cuius signum triplex ponit Tho. quorum quidem vnum est: quia non trahit ipsum in quacũq; distantia positũ: ꝙ ideo contingit: quia virtus alteratiua sua non protenditur ad quãlibet distantiã: sed certam ⁊ determinatam. Secundum autem signũ est: quia si magnes perungatur aleis ferrum non attrahet: ac si talis vnctio debilitet vi alteratiuaz eius. Tertium vero est ꝙ si magnes paruus sit: oportet ferrum fricari cum magnete: si ipsum debeat attrahere: ac si ex tali fricatione ferro imprimatur qualitas: quã impetus in ferro sequatur ad magnetem: sed de tali alteratione q̃lis sit ⁊ que virtus sit magnetis: per quã ferrũ trahit alibi locus est determinare. Ad presens autez: hoc accipiendum est ꝙ de ista attractione non intelligitur diffinitio tractiõis hic assignata a phylosopho: vnde ⁊ magnes trahit ferrum absq; motu suo. Tertio autem modo fit tractio per actionem corporis imprimentis localem motum tantum. Et hoc modo supra exposuimus ꝙ corp⁹ non mouet nisi motum: hoc etiam modo intellexit commentator ꝙ hic dixit: notum est per se ꝙ omne corpus ꝙ mouet aliud corpus nõ mouet ipsum: nisi moueatur cũ eo in tempore in quo mouet ipsum: sic etiam intelligit

⁊ ꝙ hic Arist. de tractione ait. Nam si motus tracti esset velocior motu trahentis: tunc moueretur motu suo proprio: ⁊ similiter si foret equalis moueretur absq; trahentis actione: sed si graue tendat deorsuʒ ⁊ motus trahentis ipsum ad deorsum velocior sit motu proprio ipsius grauis: superaddetur ad motum grauis aliquid de velocitate per actionem trahētis: ratione cuius dici poterit: motus iste factus est a trahente. Alias enim magis esset motus factus a generante imprimente sibi formam.

℄ Q̄ō tertia.

TErtio posset Aliquis dubitare: quare tractio fiat ad se ⁊ ad alterum: videtur enim h̄ non esse verum in omnibus ꝙ trahens naturale: sic ad se trahit ꝙ non trahit ad alterum.

Ad hoc autem De facili apparet responsio. Iam eniʒ dictum est ꝙ diffinitio hic posita nō datur proprie de tractione facta per impressionem forme: vnde ⁊ commentator dicit ꝙ attractio in qua attrahens est quiescens ⁊ attractum ē motum non est attractio in rei veritate. Talis autem est attractio facta per impressioneʒ forme Et hoc modo fit a trahente naturali. Imprimit eniʒ alteri formam similem forme sue vel secundum speciem vel secundum genus: vel secundum anologiam: ⁊ ideo trahit ad locum: vel simpliciter eundem: vel eundeʒ genere: vel eundem idemptitate anologie. Subtracta itaq; ista tractione ⁊ illa que fit per moduʒ finis relinquitur illa a trahente voluntario. Trahens autem voluntarium non determinat id ꝙ trahit ad locum per determinationem forme impresse: quia sibi nullaʒ imprimit sed determinat ad locum per imperium sue voluntatis que cum sit libera: quantū ad hoc determinare ad vnū locum ⁊ ad alterum: ⁊ ideo trahens voluntarium potest trahere ad se ⁊ ad alterum.

℄ Textus.

℄ At vero neq; alterati neq; alterātis nullū mediū ⁊c.

℄ Lectio quarta. ℄ Q̄ō prima.

HIc posset Aliquis dubitare: ꝙ non videtur ꝙ in motu alterationis alterans proximum sit immediate coniunctum alterato: quia sol alterat h̄ inferiora; inter que ⁊ ipsum cadūt plurimi celestes orbes medii: nec tamen ipsos alterat: vt dicere possimus: ꝙ ipsi alterati alterant inferiora que contingunt.

Ad istam q̄ōnem Dicitur cōmuniter ⁊ bene: ꝙ solum alterat h̄ inferiora mediantibus orbibus: quibus etiam imprimit qualitates suas: sed propter diuersam recipientium naturam contingit vt ille qualitates impresse alium effectum operentur h̄ ꝙ ibi. Quia enim h̄ inferiora sunt transmutabilia secundum formam: contingit ꝙ qualitates eis a sole mediantibus aliis orbibus impresse ipsa de vna forma in aliam transmutantur: sed quia orbes celestes in forma non sunt transmutabiles: contingit ꝙ qualitates eis impresse a sole ipsos de forma in formam non transmutent: sed magis ipsorum perficiunt proprietates: vnde Simplicius ait in commento primi libri de celo ⁊ mundo: palam est: vt existimo ꝙ ⁊ celestia corpora agunt in inuicē ⁊ tradunt in inuicem suas bonitates. Neq; sunt traditiones iste passiue sed perfectiue. Coexistere enim ipsi possunt contraria autem h̄: propter eā que abinuicem distantiam non apta nata coexistere in inuicem experiant inuicem: ⁊ propter h̄ passiue agunt: ferrum: quidem enim ab igne calefactum passiue alteratum non adhuc infrigidare potest quamuis frigidum secundum naturam existens: quia secunduʒ passiones operatur: luna vero quamuis alteretur aliqualiter a solaribus radijs: ⁊ transmittat in nos solare lumen: tamen cū sua proprietate. Non. n. transmutauit aliquid a substantia ipsius alterantio: sed perfecte solū inexistentes virtutes. Scdm igitur h̄ verba Simplicij: dicendum est ꝙ orbes inferiores sole qualitates recipiunt ab ipso: quas ipsi contingentes: h̄ inferiora transmittunt vlterius in ipsa: ita ꝙ secundum h̄ etiam h̄ proximum alterans ⁊ proximum alteratuʒ sunt coniuncta sine medio. Patet autem de facili ex dictis ⁊ solutio omnium aliarum instantiarū consimiliū.

℄ Textus.

℄ Huic quideʒ igitur aer est continuus ⁊c.

℄ Q̄ō secunda.

SEcundo autem Aliqs posset dubitare vtrum in actione videndi debeant alterās ⁊ alteratū coniuncta esse absq; medio. Posset enim aliquis forte credere ꝙ ad actum videndi sufficiat directio visus ad visile sibi directe obiectum: absq; eo ꝙ in spatio medio cadat vllum corpus.

Ad huius ergo Euidentiā attendendum est ꝙ inueni quosdam dicentes ad actum videndi non requiri aliquaʒ speciem oculo impressam a visibili. Et ratio ipsorum erat: quia ad hoc ꝙ materia patiatur: non oportet sibi dare formam: quia forma ⁊ actus non est ratio patiendi: sed tantum ipsa potentia passiua: videre autem ponit passionem visus a visibili: ⁊ ideo ad hoc ꝙ visus videat: non oportet ponere in ipso aliquam formam sibi a visibili impressam: que sit vel dicatur esse ei ratio videndi: sed oportet ponere soluʒ directionem fieri visus ad visibile distās obiectū ipsi visui directe. Vlterius autem me deducente eos confessi sunt visionem posse fieri in vacuo. Secundum itaq; istorum dicta in actione videndi non esset coniunctum proximum alterans proximo alterato: tum quia visibile esset distans: tuʒ quia spacium vacuum non potest habere agentis rationeʒ.

Sed ista positio Satis sufficienter a phylosopho refellitur in secundo de anima: vbi ipse reprobat positionem democriti qui dicebat ꝙ si esset vacuum: possemus videre formicā etiā in celo. Ratio autem Aristo. contra hanc positionem est: q: aliquo patiente sensitiuo fit ipsum videre: ꝙ etiam illi concesserunt. Adiungit autem Aristo. ab ipso aūt qui videtur colore impossibile sensitiuū: scilicet imediate pati. Relinquitur ergo ꝙ a medio: ꝙ etiam foret impossibile: si mediū esset inane vel vacuum: virtus autem huius rationis in hoc consistit: quia nihil patitur ab aliquo: nisi contingat ab eo: non autem visus patitur in videndo immediate contactus a colore: quia color vel visibile positum supra visum obstruit ipsum ⁊ non perficit: patitur ergo a colore mediante aliquo eius virtutem deferente. Contactu enim virtutis oportet: vt passiuum cōtingatur ab actiuo: si debeat ab ipso quicūq; pati: propter id quod passio est immediatus effectus actionis: ⁊ actio est immediatus effectus virtutis: vnde impossibile est aliqd

pati ab aliquo: nisi pstringatur a virtute eius: si ergo visus pati dz a visibili distante: necessarium est virtutem visibilis vsqz ad visum per aliquid deferri. Non potest autem deferri per vacuum: quia virtus cum sit accidens requirit necessario aliquod subiectum: vacuum vero: quia nihil est: non potest esse subiectum alicuius accidentis positiui: necessario igitur: si visus debet pati a visibili: oportet q sit corpus aliquod r yaphanum deferens virtutem visibilis vsqz ad visum: a quo corpore visus immediate non mediante alio corpore immutabitur: vnde patet q etiam hic inter proximum mouens: r proximum motum nihil cadit medium: sed immediate sibi sunt coniuncta: vtrum autem ad actum videndi requiratur species informans visuz declarare nõ spectat ad presentem materiaz: sed ad illam que tractatur in libro de anima.

Hic tamen dicere Possumus ad presens q ratio illorum non concludit: verum est enim q materia non requirit formam aliquam preexistentem passioni: r coagentez extrinseco agenti ad hoc vt ab ipso patiatur: bene tamẽ exigit r requirit q aliquid sibi ab agente imprimatur: dum ab ipso patitur q recipiendo dicatur ab ipso pati. Non enim agens agit in materiam nisi imprimendo sibi similitudinem suam. Consimiliter itaqz dicemus in proposito Non enim oculus habet anteqz patiatur a visibili speciem aliquam sibi superadditam coagentem visibili extrinseco: bene tamen aliquid recipit ab ipso cum ab ipso patitur: quia alias ab ipso non mutaretur. Hec autẽ qđ ab ipso recipit species est r similitudo eius. Agit enim agens in passiuum semper similitudinem suã sibi imprimendo. Et propterea q omne agens agit sibi simile.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem que alterantur alterantur omnia a sensibilibus rc.

¶ Lectio quita. ¶ Qõ prima.

Hic posset dubitare aliquis: quare Aristoteles non fecit mentionem de secunda specie qualitatis: de naturali scilicet potentia r impotentia: sicut mentionem fecit de prima r quarta.

Ad hanc questionem dicit Commentator Alexandrum respondere: q ideo Aristoteles hoc fecit: quia declaratum est vniuersaliter q naturalis potentia r impotentia non est qualitas: secundum autem id q non est qualitas non fit alteratio.

Sed ista responsio Videtur esse inconueniens. In qualibet enim specie cuiuscuqz generis oportet rationem generis sui reseruari. Cum ergo naturalis potentia: r naturalis impotentia: sit species qualitatis: oportet de necessitate q in eis ratio qualitatis reseruetur: vnde omnino falsum videtur q potentia naturalis non sit qualitas: precipue cum species recipiant predicationem generis secundum nomen r secundum rationem: quia vniuoce genera de speciebus suis predicãtur.

Et propterea Auerroys duplicem expositionem illius dicti adducit: vnã quidem: quia naturalis potentia r naturalis impotentia sunt rebus principia agendi r patiendi: res autem agunt per suas formas: r patiuntur per suas materias: forme vero r materie sunt substãtie: necessario igitur naturalis potentia r impotentia rem subeo cunt magis qz rem qualitatis. Notandum autem q ex hoc dicto commentat. probari potest q potentie anime nõ differũt realiter ab eius essentia.

Sed ista expositio Nõ tollit dubitationem immo magis eam auget. subã enim non est species qualitatis: vnde si naturalis potentia est subã aut non erit qualitatis species: aut si species eius est: oportet q qualitatis rationem in se habeat.

Et preterea quamuis forma substantialis sit prima ratio agendi: non tamen est eius ratio proxima: sed ratio agendi proxima est ipsa potentia. Sicut enim se habet forma ad esse: ita suo modo se habet potentia ad agere: forma aũt est proxima ratio agendi r non potentia: igitur r potentia erit proxima ratio agendi r non forma Falsum ergo videtur q sit dicere naturalem potentiam esse idem cum substantiali forma.

Et propterea Commẽt. superaddit q forte Alexan. intendit q declaratum est vniuersaliter q naturalis potentia non est qualitas alterabilis: quoniam est forma: r declaratuz est q forme non est alteratio: sed sequitur alterationem.

Sed nec ista expositio dubitationem tollit: quia si naturalis potentia est forma substantialis non erit in predicamento qualitatis. Si vero non est forma substantialis: sed est forma ad predicamentũ qualitatis pertinens: oportebit tunc ostendere: quomodo vniuersaliter declaratum sit q forme non sit alteratio. Non est enim hoc declaratum nisi de habitibus qui pertinent ad primã speciem: r de forma pertinente ad quartam speciem qualitatis. Naturalis vero potẽtia non pertinet ad quartaz speciem: sed ad secundam.

Et propterea Dicendũz est q si Alexander dixit illa verba post determinationez factam de habitibus: sicut credo q d pe: tunc intelligendum est q declaratum est vniuersaliter q naturalis potentia non est qualitas absoluta: propter declarationem enim qua declaratur q habitus sunt in ad aliquid habetur quodammodo vniuersaliter etiam de potentiis declaratum q sunt in ad aliquid. Important enim respectum r relationem ad actum: vnde quia in ad aliqd non est motus: patet q in qualitatibus scđe speciei motus esse non potest. Sunt enim secundum esse quidem in predicamento qualitatis: r scđm dici in predicamento relationis.

Thomas autem Dicit q statim prima facie apparet q naturalis potentia r impotentia nec acquiruntur: nec abiciuntur nisi transmutatione facta in natura: r q per hoc ipsum datur intelligi q dicitur naturalis: r ideo hoc tanqz manifestuz pretermisit. Non enim fit alteratio proprie secunduz aliquid ad q nõ primo terminetur transmutatio: sed ex pñti tantũ.

¶ Textus.
¶ Ex quo quidem enim est forma statue: non dici
mus formam ⁊c.

¶ Q̄ō secunda.

SEcundo posset aliqs dubi
tare de ratione per quā Ari. probat ꝙ se
cundum formas ⁊ figuras non fit alte
ratio: videtur enim non concludere: q̄a
sicut alia accidentia non eque de subiectis p̄dicātur
ita nec ista. Non enim dicimus ꝙ homo est albedo
sed ꝙ homo est albus. Et similiter non dicimus ꝙ
es sit figura sed dicimus ipsuz esse figuratum.

Ad huius itaque q̄ōnis euidē
tiam attendē
dum est ꝙ aliter se habz in qualitatibus quarte spe
ciei ⁊ aliter in alijs. Alie enim qualitates ipse quidē
tam secundum genus q̄ȝ secundum speciem: sic deno
minatiue dicuntur de subiectis ꝙ ipsum accipiunt
in recto siue cum subijcitur siue etiam cum predica
tur: dico eniz non solum ꝙ es coloratum est: sed etiaz
ꝙ est album ⁊ econuerso non solum dico ꝙ coloratuz
est es: sed etiam ꝙ album est es. Et non solum h̄ veri
ficatur quantum ad esse: sed etiam quantum ad fieri
Dicimus enim ꝙ es fit coloratuz ⁊ album. In qua
litatibus autem quarte speciei non ita se habet. Nā
si sumātur quidem secundum genus: videntur bene
predicari posse denominatiue de subiecto simplici
ter sumpto. Dicimus enim ꝙ es est formatum aut fi
guratum: ⁊ econuerso etiam dicere possumus ꝙ for
matum ⁊ figuratuz est es. Nam per formatum pos
sumus intelligere formam naturalem ⁊ non artifi
cialem tantum: ⁊ per figuratum similiter possumus
non solum intelligere figuram artificialem: sed etiaz
figuram consequentem formam naturalem. Sicut
autem dicere possum ꝙ animatum est homo: ita eti
am dicere possum ꝙ aliquod formatum forma na
turali: ⁊ aliquod figuratum figura naturali est ho
mo. Sic ergo qualitates speciei quarte secundum
suum genus sumpte recipere possunt predicatio
nem suorum subiectorum secundum esse: sicut ⁊ reli
que qualitates: sed si determinentur ad speciem ali
quam certam ⁊ determinatam: non sic se habet.
Non enī dicimus ꝙ statua est es: sed dicimus ꝙ sta
tua est erea: nec dicimus ꝙ es fit statua: sed dicim⁹
ꝙ ex ere fit statua. Non etiam bene ⁊ conuenienter
dicimus ꝙ formatuz ⁊ figuratuz q̄ō est statua fit es
sed dicimus ꝙ est ereum: patet igitur quomodo in
istis qualitatibus non fit predicatio subiecti vel de
subiecto: sicut fit in illis qualitatibus penes quas
subiecta alterantur.

Quidam autem Alij dicunt h̄
sic intelligen
dum esse ꝙ alia dicūtur eque subis: quia ⁊ si non
in abstracto tamen in concreto: quomodo etiam di
cuntur fieri de subis eque dicuntur. Non enī fit ca
lor: sed calidum: ⁊ dicimus ꝙ lignum est calidum.
Sed qualitates quarte speciei sumpte etiam secun
dum ꝙ debetur ipsis fieri non eque inere dicun
tur. Bene enim dicimus ꝙ fit statua: nec tamen di
cimus ꝙ es fit statua: sed soluz ꝙ est ereum.

Hanc autem solutionē
pro tanto non accepto: quia bene dicimus ꝙ fit figu
ratum: ⁊ tamen licet sibi attribuatur fieri: h̄ non ob
stante dicimus ꝙ es est quoddam figuratum: vnde
prima solutio est magis ad propositū: ⁊ rōni ꝯsona.

¶ Q̄ō tertia.

SEd tunc statiz ter
tio de hoc dubitare posset aliquis: qua
re videlicet sōa: sic eq̄ dicūtur de alijs
qualitatibus ⁊ nō de qualitatibus q̄r
te speciei: ⁊ quomodo etiam propositū ꝯcludat ex h̄.

Ad istam q̄ōnem Dicunt qui
dam ꝙ mo
tus recipiunt speciem ⁊ denominationem ex forma
⁊ ex termino ad quem sunt: ⁊ ideo quodam modo si
mile est iudicium quantuz ad denominationem sub
iecti de motu ⁊ de forma: vt si dealbari predicetur de
subiecto oportet ꝙ ⁊ album ꝙ per talem dealbatio
nem acquiritur de subiecto predicetur. Oportet enī
ꝙ id dicatur esse album cui competit dealbari. Et
ideo si aliquod subiectum subijcitur alterationi: ne
cesse est de ipso predicari formam illam: que acquiri
tur per alterationem talem: ꝙ si non predicatur: pa
tet tunc ꝙ per ipsam transmutationem primo non
acquirit: eo igitur ipso quo tales qualitates de suo
subiecto in recto non dicuntur: videtur concludi pos
se ꝙ ipse primo non inducuntur per transmutatio
nem: sed sequūtur transmutationem in alijs factaz
hec igitur solutio videtur ostendere quomodo Ari
stote. per illam rationem propositum concludat: sed
non ostendit: quare iste qualitates non eque dicun
tur suis subis: vt alie. ¶ Sed tamen istam solutio
nem: non omnino acceptandam video. Nam forme
substantiales primo inducuntur per transmutatio
nem in substantia: ⁊ tamen de materia que subijci
tur in tali transmutatione ipse non predicātur: nisi
illam materiam sumamus denominatiue: vnde nō
videtur necessarium ꝙ si aliquid de subiecto alicu
ius transmutationis nō predicat: ipsum subiectum
in recto sumendo non possit esse primo acquisitū per
transmutationem illam. Nam ⁊ illa etiamque pri
mo non acquirūtur per trāsmutationez: dicūtur i recto
de subiecto: sicut dicimus ꝙ homo est pater: ⁊ tamē
in paternitate sicut in nulla relatione primo motus
est: sic itaqȝ inuenimus aliqua dici de subiecto in re
cto: que primo per transmutationem non accipiun
tur: ⁊ iterum aliqua primo per aliquam transmuta
tionem inducuntur: que tamē de subiecto illius trās
mutationis in recto non dicuntur: vnde patet ꝙ di
cta solutio non est vsquequaque sufficiens. ¶ Ut er
go accipiamus solutionem veram: attendendum est
ꝙ quodammodo accidentia se habent ad subiectum
sicut materia ad speciem substantialem. Nam mate
ria per speciem substantie constituitur in esse: ⁊ acci
dentia in esse simpliciter constituūtur per subiectuz
sicut enim accidentia tracta ad subiectuz accipiunt
esse: sic etiam materia tracta ad certam speciem sub
stantie accipit esse: ⁊ sicut materia indeterminate ⁊
simpliciter sumpta non pertinet ad certam speciem
sed oportet ꝙ sumatur cum determinatione: si ad cer
tam speciem pertinere debet: sic etiam accidētia sim
pliciter ⁊ determinate sumpta: maxime cuz fuerint
accn̄ia vaga: nō pertinēt ad vnuz aliquod subiectum
certū ⁊ determinatū. Ex h̄ autē ꝙ ipsz subiectū stat si
xū i sua entitate: accn̄s vero dependet ad ipsuz: ⁊ per
ipsum trahitur ad esse: contingit ꝙ subiectum stans
in sua rectitudine subijcitur accidentis: ⁊ recipit pre
dicationem

dicationem eius: sed accidens non stans fixum in sui nominis rectitudine: sed tractum ad denominationem que denotat eius inclinationem ad aliud de subo predicatur. Consimili itaq; modo: q; species fixa stat in sua entitate. Materia vero ap ipsam depēdet: ⁊ p determinationem ad ipsam constituitur in esse contingere: oportet vt substantie stans fixa in sua rectitudine recipiat materie predicationem: ⁊ de ipsa predicetur: materia vero non stans in sui nominis rectitudine: sed tracta ad denominationem denotantem eius dependentiam recipit predicationem talis speciei: ⁊ de ipsa predicatur: vnde non dicimus: ꝙ hoc sit materia: vel ꝙ materia sit hoc: sed dicimus ꝙ hoc est quid materiale: ⁊ ꝙ aliquod ens materiale est hoc. Sic itaq; contingit in speciebus substantie. Sicut autez materia prima ad species substantie se habet: ⁊ sic etiā ⁊ corpus naturale generabile aliquod se habet ad species artis suo modo. Nam quemadmodum materia prima: nec in sua ratione claudit: essentialiter dico: vllam formam naturalē nec h consequitur naturaz eius: vt declaratum fuit in secundo: sic etiā corpus naturale in sua ratione nō claudit speciem artis: nec ista consequitur naturā eius: quēadmodū qualitates naturales: secundum quas fit alteratio: secuntur naturas ⁊ naturales conditiones suorum subiectorum: vnde ⁊ merito dicim⁹ ꝙ materia prima qd informe oīo est per respectum ad species artis: non tamen per respectum ad alias qualitates. Ex hoc autem contingit ꝙ ⁊ distinguimus entia per naturalia ⁊ artificialia: ⁊ dicimus ꝙ speciebus substantie primo perficiūtur entia naturalia: ⁊ per species artis primo perficiuntur entia artificialia. Propter has igitur similitudines artificialiuz ad species substantie: cōtingit ꝙ sicut ille non dicuntur de sua materia nisi tracta ad denominationez: sic ⁊ species artificialium de sua materia non dicuntur nisi ad denominationez pertrahatur. Et quia per h datur intelligi ꝙ iste species ⁊ ille sunt perfectiones reruz prime: dico rerum quarum sūt perfectiones: sic ille rerum naturaliuz ⁊ iste artificialium. Non.n. res dicit alterari cū accipit perfectionē iam: vt dicit consequenter ex hoc etiaz intelligi ꝙ secundū tales species: non fit alteratio: maxime quia perfectiones dicunt: vt ait Albertus: que in indiuisibili cōsistūt ⁊ in indiuisibili non est mot⁹. Duas ergo rationes phylosophus adduxit: quarum vna accipit signum quoddam ex ipsis predicationibus. Alia vero dicit causam ⁊ illius signi: ⁊ eius ꝙ hz tales qualitates nō est alteratio. Attendendum est autem ꝙ de figuris etiam ⁊ formis naturalibus optime concludit h ratio secunda: qz forme ⁊ figure speciem rerum maxime demonstrant: sicut in animalibus apparet: in quibus determinataz speciem sequitur figura certa ⁊ determinata: ita ꝙ cuz aliquod ipsorum fit ⁊ perficiatur: tūc accipit speciem ⁊ figuram propriam: vnde etiaz ipse figure naturales demonstrant perfectionem rerum: ⁊ in indiuisibili consistunt sicut alie: vnde sicut propter h secundum alias formas ⁊ figuras non est alteratio: sic nec etiam secunduz istas. Hoc igitur modo intelligende sunt rationes Ari. cum ipsa declaratione Tho.

¶ Textus.

¶ Neq; enim in habitibus: habitus enim virtutes ⁊ malitie sunt ⁊c.

¶ Qō quarta.

Quarto posset dubitare aliquis: quomodo sanitas ⁊ pulchritudo ⁊ similia sunt ad aliquid: videtur enim hoc esse male dictum: quia cū predicamenta sint ipermixta: id ꝙ est in vno predicamento non debet esse in alio: cum ergo sanitas pulchritudo ⁊ similia sint in predicamento qualitatis non videt ꝙ esse possint in ad aliquid.

Ad istam qōnem Dicendum est ꝙ ea que dicta sūt per se quidem sunt in predicamento qualitatis. In predicamento autem relationis non sunt per se: sed per reductionem quandam. ¶ Ad cuius euidentiam oportet primo scire: quomodo talia sunt qualitates: ⁊ quomodo ad aliquid: postea vero de facili patebit: quomodo sunt per se in predicamento qualitatis: ⁊ per reductionem solum in predicamento relationis. Quantum ergo ad primum est sciendum ꝙ qualitas est quidaz modus. Modus autem determinationem dicit: quia modus dici consueuit adiacēs determinatio rei: ⁊ propterea id ꝙ determinatur potentia subiecti: qualitas eius dici potest: iuxta ꝙ dicere ꝯsueuimus id quo determinatur potentia subiecti ad esse substantiale qualitatem substantialem esse. Id vero quo determinatur potentia subiecti ad esse accidentale dicere consueuimus accidentalem qualitatem. Potest autem potentia subiecti aliquo determinari: vel per ordinem ad naturam vel p ordinē ad actionem ⁊ passionē: que principia nature consequūtur secunduz ꝙ in logycis nostris declarauimus. Id autem quo formaliter ordinatur: determinatur potentia subiecti per ordinem ad naturam: que est finis generationis: ⁊ per consequens habet rationē boni: habitus dicitur: bonus quidem si sit conueniens nature: ⁊ malus si nature nō conueniat. Et secundum h sanitas ⁊ pulchritudo qualitates sūt. Nā ipsi humores diuersimode in corpore animalis proportiōari possūt: ⁊ cum trahuntur ad aliquam determinatam proportionem ponunt egritudinem ⁊ sanitatem. Nam si illa determinata proportio sit consona nature: dicetur sanitas: si vero non consonet nature: dicetur egritudo: ita ꝙ secundum h sanitas ⁊ egritudo: ⁊ ponunt certam humorum modificationem ⁊ determinationem: ⁊ ponunt ad naturam ordinem vel relationem. Et ratione primi dicūtur qualitates: vt patet ex predictis. Ratione vero secundi dicuntur esse ad aliquid. Quod autem h secundum importare debeant inde apparet: quia illa proportio humoruz: que est sanitas in vno est egritudo in alio: ob id ꝙ non est consona nature vnius talis humoꝝ ꝓportio: qualis est ꝯsona nāe alterius. Sicut autem de sanitate dictum est: sic etiam de pulchritudine: ⁊ aliis similibus: intelligere debemus. Nam membra in animali diuersimode proportionari possūt: ⁊ determinatio ad certam proportionem ponit qualitatem pulchritudinis aut turpitudinis: ⁊ proportio membrorum: que in vno animali pulchritudo estz in alio foret turpitudo. Patet igitur iam quomodo talia qualitates sunt: ⁊ ad aliquid.

Ex hoc autem statim Apparet ⁊ illud ꝙ primo dictum fuit. Nam in predicamento relationis est ipsa relatio per se: ⁊ ipsum relatiuum per reductionem: sicut paternitas per se in predicamento relationis ē: sed pater in ipso est reductiue solum: quemadmodum albedo per se est in predicamento qualitatis ⁊ album est in ipso per reductionem. Nunc autem sanitas pulchritudo ⁊ similia non sunt relationes: sed relatiua. Non enim dicunt per se solum respectum ⁊ ordinē ad aliud: sed dicunt per se modū subiecti ad eius

naturam ordinatum. Et quia modus est qualitas: pa tet ꝙ illa per se sunt qualitates. Quia vero ille modus accipitur ad aliud relatus in quo consistit conditio re latiui: patet ꝙ illa sunt etiam relatiua. Sunt ergo per se in predicamento qualitatis: ⁊ per reductionem quādā sunt in predicamento relationis: ex quo nullum incon ueniens habetur: nec confusio aliqua predicamētorū.

¶ Textus.

¶ Neqꝫ itaqꝫ circa anime virtutes ⁊ malitias ⁊c.

¶ Lectio. vj. ¶ Q. ō prima.

HIc posset primo aliquis dubi tare: quomodo ex h ꝙ virtus est perfectio: habeatur ꝙ penes ip sam non est alteratio. Non enim videtur istud esse verum: quia perfectio virtutis ha betur: quandoqꝫ minus: quādoqꝫ magis ⁊ quia de mi nus ad magis proceditur per motum: videtur ꝙ in vir tutibus sit motus: ⁊ per consequens alteratio; qꝛ mo tus in qualitate alteratio vocatur.

Ad istam qōnem Dicit commen tator ꝙ virtus est perfectio: ⁊ perfectio est indiuisibilis: vitiū autē est separatio ⁊ remotio ab illo fine indiuisibili. Cum ergo iste finis est idiuisibilis: ergo ⁊ illud ꝙ distat ab eo ma xime est indiuisibile: ⁊ sic non est medium intra virtutē ⁊ vitium: motus autem est in eis inter que est medium propterea igitur in virtute ⁊ vitio nō potest esse mot⁹.

Sed ista responsio Patitur mul tiplicem calū niam: primo quidem quia secundum nullum indiuisi bile attenditur magis ⁊ minus: dicitur autem hō ma gis ⁊ minus iustus: magis ⁊ minus liberalis: ergo iu stitia ⁊ liberalitas non est indiuisibilis: nisi aliquis ac ciperet liberalitatē ⁊ iustitiā in summo: quomodo in liberalissimo ⁊ iustissimo inuenitur. Sed h modo etiā secundum alias qualitates magis ⁊ minus non atten ditur: vt puta secundum albedinem in summo: ⁊ secū dum caliditatem in sūmo: ⁊ sic de alijs. Inconueniens est igitur dicere ꝙ perfectio: que est virtus; ꝯsistit in in diuisibili.

Et prima maxima Distātia nō inuenitur pro prie: nisi vbi inuenitur minor: qꝛ maius dicitur respectu minoris: si ergo in genere virtutis inuenitur maxima distantia: ⁊ maxime distans a virtute est vitium: inue nitur ibi etiam ⁊ minor distantia: itaqꝫ minus distās nō erit vitiū: qꝛ tunc vitiū nō eēt idiuisibile: nō erit ēt virtus: quia tunc nec virtus foret indiuisibilis: erit ita qꝫ medium inter vtrumqꝫ. Hoc enim dicimus medium exemplorū ꝙ neutrum est ipsorum: est tamen in eodē ge nere cum ipsis. Secundum h itaqꝫ est falsum dicere ꝙ inter vitium ⁊ virtutem non est medium.

Et preterea Non solum malitiosus dicit qui maxime distat a perfecti one virtuosi: sed etiā qui non distat maxime ab ea: dū tamen distet ab ipsa multum notabiliter: ⁊ per conse quens vitium non solum consistit in maximo: sed etiā in notabili recessu a virtutis complemento: patet igitur ꝙ multiplicem calūniam patitur responsio commenta toris. ¶ Et ideo Tho. dicit ꝙ phylosophus h vult argu mentari de virtute: sicut supra de forma ⁊ de figura: di ctum est supra ꝙ non bene dicitur aliquid alterari cuꝫ perficitur: ⁊ eadem ratione: nec cuꝫ corrumpitur: perfi citur autem vnumquodqꝫ cum accipit perfectionem su am: ⁊ corrumpitur cum sumit ablatiōnē eius. Virtus ergo: quia est perfectio: ⁊ malitia est eius corruptio: vn de hominem virtuosum dicimus perfectum ⁊ vitiosuꝫ dicimus corruptum: voluit ex hoc Aristote. concludere ꝙ secūdū virtuteꝫ ⁊ malitiaꝫ non sit alteratio.

Sed quidam dicunt Quod nec ista respō sio est bona: quia cum domus fit ⁊ perficitur non est: ⁊ ideo tunc non potest alterari. Hic autem cum efficitur virtuosus actu est: ⁊ ideo tunc ipsum alterari non est in conueniens. Et propterea adiungunt ipsi ꝙ perfectio importata per virtutem consistit in relatione quadam ⁊ quia in ad aliquid non est motus: vt Aristo. prius ip se dixerat: voluit ex h haberi ꝙ penes virtutes ⁊ malitias non sit alteratio. ¶ Sed de facili apparet ꝙ h non sūt conuenienter dicta: si eniꝫ ex h voluisset Aristo. con cludere propositum: quia ista sunt ad aliquid: sufficie bat breuiter sibi dicere ꝙ ista sunt ad aliquid: sicut ⁊ re liqui habitus: ⁊ superfluum penitus fuisset sic multipli citer ostendere ꝙ virtus sit perfectio. Non est consuetu do id accipere ꝙ non facit ad probationeꝫ suaꝫ: atqꝫ id pretermittere ex quo principaliter cōclusio dependet. ¶ Argumentum autem ipsorum factum contra Tho. non concludit: quia homo: ⁊ si est cum accipit virtuteꝫ est tamen anteqꝫ ipsam sumat imperfectus: ⁊ ideo per ficitur cum ipsam accipit. Attendendum autem est ꝙ quia perfectio virtutis non ꝯsistit i idiuisibili: sicut per fectio forme ⁊ figure: non habet ista ratio tantum vigo rem: quantū habet ratio de forma ⁊ figura: que in in diuisibili cōsistūt: ⁊ idcirco phylosophus premissa hac probatione adiungit sequenteꝫ declarationem: ex qua satis euidenter patet ꝙ virtus non est primus termi nus alterationis; quamuis non accipiatur nisi facta alteratione.

Ad argumentum Ergo dicen dum ꝙ id ꝙ suscipit magis ⁊ minus accipitur per motuꝫ: non sem per tamen sicut primus terminus ipsius: sed quando qꝫ sicut concomitans ⁊ consequens ad ipsum: ⁊ h scdo modo se habet de virtute: vt in textu declaratur.

¶ Textus.

¶ Que autem ex principio acceptio scientie non est ge neratio neqꝫ alteratio ⁊c.

¶ Q. ō secunda.

SEcundo posset Aliqs dubita re de h ꝙ phylosophus dicit animam fieri scientem ⁊ prudentem ⁊ residere solum ⁊ quietari ipsam: videtur enim h non esse be ne dictum: quia per quietem per se loquendo nihil acci pitur. Si ergo anima per quietem fit sciens: sequitur ꝙ sciens fiat nō accipiēdo per se aliqd: ꝙ est icōueniēs.

Ad istam qōnem Tho. dupliciter respondet primo quidem dicendo ꝙ h dictum videtur secundum plato nicam opinionem. Ponebat enim Plato ꝙ forme se parate sunt causa scientie in nobis: per h ꝙ anima no stra participat aliqualiter ipsas separatas formas. Se cundū quā opinionem loquitur ꝙ sedatis passionibus quibus impeditur anima ne sua scientia vtatur: statiꝫ absqꝫ eo ꝙ fiat transmutatio aliqua in ipsa: ad solā sen sibilium presentiam fit hō sciens: ita tamen ꝙ sensibi lia non sunt necessaria ad scientiam: nisi vt ab ipsis aia quodammodo excitetur.

Sed quidam Contra hanc solutioneꝫ dicūt ꝙ non videtur bene credibile

credibile philosophum in sua probatione vti fundamētis falsis: quia nunq̄ licet arguere ex falsis: nisi quando quis arguens cōtra aliquē ipsius opinionibus vtatur in argumentatione sua. ¶ Hec autem improbatio omnino nihil est: patet enī manifeste h̄ ꝙ philosophus hic probat eē cōtra platonicas opiniones. Posuit enī plato omnem operationem esse motum. Unde ⁊ dixit animam se mouentem: ob id ꝙ se cognoscat ⁊ intelligit ex quo accipitur satis euidenter ꝙ ipse intelligere ⁊ scire motus appellauit. Hoc autē hic improbat philosophus: ostendendo ꝙ nec scire est motus: nec secundum scientiam motus attenditur in anima: quia igitur h̄ contra platonem est: non est inconueniens si Arist. procedens contra eum ipsius opinionibus vtatur.

Et preterea

Non est incōueniens: ꝙ ante q̄ opinio falsa reprobata sit: aliquis vtatur ea propter sequentes ipsaȝ ad declarandum verum. ¶ Secundā autem solutionem ponit Tho. dicens: ꝙ intellectus possibilis secunduȝ se consideratus semper est in dispositione vltima ad suscipiendum species intelligibiles: ⁊ ideo si non sit impedimētum statim ad presentiam obiectorum per experientiā sumptorum: species intelligibiles in ipso absq̄ vlla sui mutatione fiūt: sicut etiaȝ ad presentiam corporis obiecti statim imago eius fit in speculo absq̄ vlla mutatione speculi: nisi fuerit impedimentum. Tollitur autem impedimentum per residentiam ⁊ quietationeȝ passionū ⁊ perturbationū. Idcirco itaq̄ dicit Ari. ꝙ in residere ⁊ quietari anima prudens fit ⁊ sciens.

Ad argumentum

Ergo est dicendum ꝙ si non accipiatur aliquid a quiete: accipitur tamen ab obiecto in quiete constituto.

¶ Textus.

¶ Dubitabit autem vtiq̄ aliquis: vtrum omnia motus omni comparabilis sit aut non ⁊c.

¶ Lectio septima. ¶ Q̄ō prima.

Hic posset

Aliqs dubitare vtrum verum sit ꝙ ad ꝓpriam comparationem exigitur vnitas nature secundum specieȝ omnimode vniuocaȝ qualis est species specialissima: videtur. n. ꝙ istud non sit necessarium: dicimus enim ꝙ hō nobilior est equo: ⁊ tamen equ⁹ ⁊ homo nō sunt eiusdem nature secundum speciem. Item dicimus ꝙ vnus angelus simplicior est alio: cum tamen in questionibus disputatis determinauerimus ꝙ omnes angeli sūt differētes specie. Dicimus etiaȝ ꝙ deus est cunctis rebus melior cū tn̄ res alie ab ipso oēs sint in genere ⁊ specie: ⁊ ipse sit extra oē genus. Item dicimus ꝙ vnus numerus est maior alio: cum tamen omnes numeri differant secundum speciem: si differunt in quantitate: ⁊ q̄ plurime alie instātie possunt faciliter adduci contra ideȝ: nō itaq̄ videtur bene dictum ꝙ comparatio propria non cadit nisi inter ea tantum que vniuoca sunt secundum perfectam vniuocationem.

Ad huius igitur

Questionis intelligentiam habendam considerandum est: ꝙ magis ⁊ minus ponunt cōuenientiā: ⁊ ponunt differentiaȝ: conuenientiam quidem ponunt necessario in aliquo ꝙ ab vno possidetur magis ⁊ ab alio possidetur minus. Differētiā vero ⁊ diuersitateȝ ponunt necessario in gradibus possessi: quia magis dicit eius gradus altiorem: ⁊ minus dicit eius gradū inferiorem: quia vero gradum altiorem ⁊ inferiorem sic dicunt: ꝙ vnū quidē ⁊ ideȝ ponunt: vniuocatio autē dat intelligere illaȝ vnitateȝ: patet ꝙ quanto vniuocatio fuerit perfectior tanto comparatio magis perfecta ⁊ completa erit: ⁊ per cōsequens: quia perfecta vniuocatio in specie tātū spēalissima est: patet ꝙ solū penes ipsam perfecta attendi potest. Ad perfectionem autem perfecte comparationis exigitur non solum ꝙ aliqua penes aliquid comparari possunt per magis ⁊ minus sed etiam per equale: vnde vbicūq̄ inuenimus aliqua penes aliquid ita comparari: ꝙ respectu eius vnum dicitur cum magis ⁊ alterum cuȝ minus: non dici potest equale nisi fiat mutatio i specie: patet ꝙ penes illud nō attendit̄ comparatio perfecta. Debet enim ista in se cōtinere maxime pfectum moduȝ comparationis: sic aūt inuenimus esse in omnibus que non sunt eiusdem speciei. Unde per ista patet responsio ad instantias premissas: licet eniȝ homo ⁊ equ⁹ sint entia diuersa: tamē nobilitas penes quā dicebatur comparari: vnum quidem est: ⁊ vnius rationis respectu nobilitatum naturalium. Quamuis etiam angeli differant secundū speciem: tamen simplicitas penes quā sumebatur ipsorū cōparatio: vnum quidem dicit ⁊ vnius rationis. Bonitas etiā de deo ⁊ creatura dicta dicit quid vnum vnitate tamen tantum anologyca. Et propterea penes bonitatem potest deus comparari aliqa quantuȝ ad excessum: nunq̄ vero quantum ad equalitatem. Quia etiam maiorites dicit excessum quantitatis: quantitas vero in quaternario ⁊ ternario per maioritatem ⁊ minoritatem: nunq̄ tamen per equalitateȝ potest quaternarius ternario in quantitate comparari. Nunquam enim aliquis quaternarius esse poterit ternario equalis: ⁊ eodem modo de alijs intelligendum est. Intelligēdum est igitur ꝙ dicit Aristo. de perfecta comparatio neque etiam equalitatem claudit: immo quia comparatio vnitatem ponit eius penes ꝙ attenditur sola equalitas respectu aliorum ponit perfectam vnitatem dicere possumus illa solū perfecte comparari que equalia dicuntur.

¶ Q̄ō secunda.

Secundo quia multotiens

ex hac lectione sumitur ꝙ vbi inuenitur magis ⁊ minus: ibi reperitur equale: posset aliquis dubitare: vtrum h̄ veritatem habeat: videtur enim ꝙ non: quia in angelis contingit dare simpliciores ⁊ min⁹ simplices. Nō autē contingit dare duos eque simplices: quia illi forent eiusdem speciei.

Ad istam q̄ōnem

Cōmuniter dicitur: ⁊ bene: ꝙ illa propositio in his tenet que sunt eiusdē rationis. Eiusdem autem perfecte rationis sunt que sunt eiusdeȝ speciei specialissime: vnde quia omnis albedo omni albedini eiusdeȝ speciei ⁊ rationis est: contingit ꝙ sicut contingit dare magis album ⁊ minus album: sic etiam dari possunt: ⁊ duo quedam eque alba. Nunc autē de angelis sic est ꝙ non solum ipsi non sunt eiusdem speciei: sed nec ēt simplicitas in duobus angelis dicere potest vnum aliquid secundum specieȝ: ꝙ patet si sumat̄ ipsa ratio simplicitatis. Nam si dicamus id esse simplicius ꝙ magis recedit a permixtione ⁊ compositione: cū in angelis sit compositio ex potentia ⁊ actu: nec ista eadem specie sint in duobus angelis: patet statim euidenter ꝙ nec simplicitas in duobus angelis dicit vnum aliquid specie.

¶ Textus.

¶ Aut quia sunt in alio primo susceptiuo &c.

¶ Qō tertia.

TErtio posset Aliquis dubitare quia videtur Arist. esse superfluus in enumerando illa que exiguntur ad perfectam comparationem. Nam que sunt eiusdem nature, habēt idem susceptiuum primū: & sunt vniuoca: vnde posita sola conditione illa: habētur statim alie: superfluum itaqꝫ fuit enumerare eas.

Ad istam qōnem Breuiter dōꝫ ēꝙ quia Arist. in ratione argumentorum que procedebant in equiuocis: dixit per illa argumenta ꝙ oꝫ non esse equoca: sed vniuoca illa penes que fit comparatio: ꝙ ipsum dicere oportuit eo ipso quoꝫ h̄ directe pendebat solutio argumentorum: non autem omnia vniuoca sunt comparabilia perfecte: sꝫ illa tātū que sic sunt vniuoca que nāꝫ dicūt tantū vnicā: que in eadē sūt specie: oportuit ipsum ad remouendū singulas instantias: & ad faciendā cōpletam sententiā adiungere: ꝙ oportet compabilia sic esse vniuoca: vt sunt etiam vnius tantum: & eiusdē nature: verum quia plato ponebat vt sibi imponitur vnā naturam prius se recipi in diuerso susceptiuo primo: & que in diuerso primo susceptiuo sunt: non sunt compabilia: oportuit post predicta phylosophum adiungere talia debere recipi in eodeꝫ primo susceptiuo: ꝙ & fecit reprobando platonicaꝫ positionē: vnde patet ꝙ in hac enumeratione non est vlla superfluitas.

¶ Textus.

¶ Sic & circa motum eque velox quod in equali tempore mouetur &c.

¶ Lectio octaua. ¶ Qō primo.

HIc posset Dubitare aliquis qꝛ videtur Arist. velle: ꝙ genus sit equiuocum: ꝙ tamen videtur esse falsum: quia dicitur in logycis: ꝙ genꝰ vniuoce predicatur de suis speciebus.

Ad huius qōnis Euidentiam considerandū est: ꝙ opinio quorumdam est: per diuersam formā reponi aliquid in specie & genere: quia in specie secundum eos reponitur per aliquam formam substantialem: per q̄ cōtra species omnes alias distinguitur. In genere vero reponitur per formam generalem: in qua vna species conuenit cum alijs cūctis speciebus: que sunt eiusdeꝫ generis. Et quia a forma sumitur vniuscuiusqꝫ diffinitiua ratio: patet euidenter: ꝙ ex quo secunduꝫ istos forma generis vniuoca est secundum omnes suas species: necessarium est ꝙ & ratio eius diffinitiua vna sit realiter & perfecte in cunctis suis speciebus. Secludaꝫ igitur hanc opinionem: oportet dicere de necessitate: ꝙ genus perfecte sit vniuocum: tam secundum logycum q̄ secūdū physicū: & ꝙ penes ipsum attendi possit perfecta comparatio: vt videlicet dicere possimus non solum aial vnius speciei in animalitate esse perfectius alterius speciei animali: sed etiam ꝙ duo animalia diuersarum specieruꝫ sint realiter eque perfecta in animalitate: ꝙ totum est non tam contra Aristo. q̄ contra veritatem. Reciperet eniꝫ tunc forma substātialis animalis: que est forma generis magis & minus: ꝙ quidē falsum ē: quamuis & euidētissime falsum sit ꝙ animalitas eque perfecta realiter atqꝫ naturaliter possit inueniri in duobus animalibus differentibus in specie. hanc autem positionem reprobauimus in tractatu quē ꝯ istos edidimꝰ de vnitate formaꝝ. Breuiter āt ostēdimꝰ falsitas ipsius: qꝛ forme que se insimul compatiunt in eadē & in eadē pte mãe nō sūt eiusdē generis physici qꝛ q̄ sunt eiusdē generis physici: aut simpliciter sunt eadem: aut sunt opposita. Si ergo forma generis diuersa foret a forma speciei: cum h̄ duo insimul se compatiant in eodem: necessario ille due forme generis physici non essent: & per consequens species & suuꝫ genus essent diuersorum generum physicorum. Species ergo esset alterius generis physici: q̄ generis sui: ꝙ implicat euidentem contradictionem: patet itaqꝫ q̄ irrationabilis sit dicta opinio. Et propterea necessarium est sequi opinionem doctoris nostri: qui vult ꝙ per vnam & eandem formam realiter aliquid reponatur in specie & genere: ita scilicet ꝙ in re extra intellectum ipsi generi nulla forma alia rn̄deat pter formas suaꝝ specieruꝫ: & quia specierum diuersaruꝫ: diuerse realiter sunt forme patet euidenter ꝙ ipsi generi in re extra intellectum nō respondet forma vnica sed multe. Et quia vt dictuꝫ est ratio distinctiua sumitur a forma: patet euidēter ꝙ ipsius generis ratio non est realiter vna: tanq̄ realitateꝫ vnam ponens: sed ponit necessario multiplicem realitatem. Hinc ergo est ꝙ physicus: qui artifex realis est: dicit genus omne multiplex & equiuocum: logycus auteꝫ: qui est artifex rōnalis: propter vnitatē cōceptus q̄ format intellectus & ratio de genere: dicit ipsuꝫ esse vniuocum. Sed & propter talem conceptus vnitatem multitudo generis est latens: ita vt plurimi circa h̄ errent & credant genus esse vnum in re: propter id ꝙ est vnū quid in conceptione rationis. Et propterea signāter dixit Aristo. ꝙ iuxta genera latent multa.

¶ Textus.

¶ Et si significat rō hec: ꝙ genus nō vnū aliqd est &c.

¶ Qō secunda

SEcundo posset Aliquis dubitare vtrum talis multitudo que attenditur in genere: debeat dici multitudo equiuocationis: vel multitudo analogie: videtur enim ꝙ dicēda sit multitudo anologie: quia in tali multitudine vnū est prius: & reliquum est posterius: ꝙ proprium est anologie.

Ad istam qōnem Dicunt quidā ꝙ mltitudo generis est multitudo anologie. Sed duplex est secunduꝫ eos mltitudo analogyca: vna quidē que magis appropinquat ad equiuocationem: qualis est multitudo trāscendētium. Alia vero est que magis appropinquat ad vniuocationem: qualis est anologia generum. Sed istud non videtur bene dictum. Nam predicatum analogyce aut de vno dr̄ essentialiter: & de alijs per habitudinem ad ipsum: sicut sanuꝫ dicitur: de animali cui debetur eē sanitatis: & dicitur de vrina & medicina p habitudineꝫ ad animal: aut dicitur de omnibus essentialiter sed de vno per se de alijs vero per attributionē ad ipsuꝫ: sicut ens de substantia q̄titate & ceteris dicitur essentialiter: sed de substātia dicitur per se: de quātitate vero qualitate & ceteris dicitur: per habitudinē ad ipsum. Non autem genus: neutro istorum modorū dicitur de suis speciebus: immo de ipsis singulis essentialiter predicatur: & per se: quemadmodum aial essentialiter & per se dicitur tam de homine q̄ de equo: & nō de homine essentialiter: & de equo per habitudineꝫ ad homineꝫ: aut de homie per se: & de equo per attributionem

nem ad ipsum. Et propterea dicendum videtur: ꝙ multitudo generis est multitudo equiuocationis ⁊c. ꝙ genus secundum physicum: dicitur equiuoce: nisi forte aliquis magis large vellet sumere hoc quod est dici anologice.

Ad argumentum Ergo in contrarium dicendum est: ꝙ esse hoc prius: ⁊ hoc posterius non facit anologiā verā: nisi dicant prius ⁊ posterius quātum ad participationem eius: in quo anologice ponunt conuenire ⁊ nisi cum hoc concurrāt illa que modo diximus in nostra ratione.

℄ Textus.

℄ Et si numerus substantia maior ⁊ minor numerus similis speciei ⁊c.

℄ Qō tertia.

Tertio posset Aliquis dubitare de eo ꝙ dicit Aristo. ꝙ si numerus foret substantia numerus maior ⁊ numerus minor esset similis speciei: videtur enim hoc pro tanto esse dubium: quia in numeris quolibet addito vel subtracto variatur species.

Ad istam qōnem Est dicendum ꝙ species substantie non variatur ex additione alicuius ꝙ sit eiusdem rationis ⁊ equalis perfectionis cum eo cui additur: quēadmodum si anime humane adiungantur mille anime humane: non propter hoc constituerēt: nisi animam humanam: vnde eandem speciem ponunt mille anime humane ⁊ decem anime humane. Nunc autem sic est: ꝙ omnes vnitates eiusdem rationis ⁊ perfectionis etiā equalis sunt: ⁊ numerus non fit maior aut minor: nisi additione ⁊ subtractione vnitatum. Et propterea si numerus foret substantia: numerus maior aut minor esset similis: immo eadem species. Sed quāuis ita sit de substantia: non tamen sic est de quantitate. Nam ipsa redditur perfectior simpliciter ex augumēto: ⁊ vnitates additae simpliciter loquendo augent numerum ⁊ perfectiorem quantitatem.

℄ Textus.

℄ Quoniam autem mouens mouet semper aliquid ⁊ in aliquo ⁊c.

℄ Lectio nona. ℄ Qō prima.

Hic posset Dubitare aliquis ꝙ nō videtur verū ꝙ si tanta potentia mouet tantum mobile per tantum spacium tanto tempore: eadem potentia mouebit minus mobile ī illo tempore per maius spatium: videmus enim ꝙ aliquis in aliquo tēpore proijcit lapidē: qui est grauior ꝙ̄ pluma: vsque ad certum spatium: nec tamen in illo tempore per tantum spatium posset mouere plumā: motu proiectionis.

Ad istam qōnem est facilis responsio: loquitur enim hic phylosophus de mobilibus ⁊ motu in communi: quo quidem modo per se verificatur supradicta regula. Motuum enim velocitas: sicut hoc ait cōmentator sequitur excessum potentie motoris super potentiam moti: vnde quanto excessus iste maior fuerit: tanto velocius mouens ipsum mobile mouebit: ⁊ per cōns in equali tempore per maius spatium poterit mouere. Quāuis autem per se verum sit hoc de mobilibus ⁊ motu in cōmuni: tamen in materia speciali hoc per accidēs: ⁊ propter aliquod impedimentum non saluatur: sicut patet de exemplis positis in obiectione. In motibus tamen celestibus: sicut hic ait commentator: omnes iste regule optime verificantur: sicut per se patere potest intuentibus.

℄ Qō secunda.

Secundo posset Aliquis dubitare de propositione supra a commentatore. Non enim videtur verum ꝙ quanto excessus potentie mouentis maior fuerit: tanto mouens possit mobile citius mouere: quia tunc si potentia motiua excederet in infinitū: moueret mobile in instanti: quod est inconueniens.

Ad istam qōnem Dicendum est sicut hoc tāgit cōmentator: ꝙ si potentia motiua esset in materia ⁊ foret infinita bene moueret in instanti eo ꝙ mouens natura le mouet toto suo posse. Et quia impossibile est motum in instanti fieri: consueuit ex hoc concludi ꝙ īpossibile est potentiam infinitam esse in materia. Quod quidem verum verum sit alibi habet declarari. Potentia autē motiua: que nō est in materia: ⁊ si infinita sit: nō tamē mouet in instanti: tū quia de ratione motus est ꝙ nō fiat in instanti: tū quia motores īmateriales non mouēt ⁊ agunt toto suo posse: sed secūdū ordinem sapientie ⁊ voluntatis sue. Quia autem circa hoc difficultates plurime tanguntur: quas nos tāgere oportet in octauo: reseruetur hec materia ad sequentem librum: quia in ipso perfecte declarabitur: si dominus voluerit.

℄ Textus.

℄ Et si eadem potentia idē in hoc tantidē mouebit ⁊c.

℄ Qō tertia.

Tertio posset Dubitare aliquis quia non videtur verum ꝙ si tantum alterans tantum alterat in tanto tempore: non propter hoc mediū alterabit medium in medio tempore. Medium enim alterans supra medium alterabile habet tantam victoriam: quantam habet totum alterans supra totum alterabile: ⁊ per cōsequens non solum in medio tempore: medium illud alterabit medio modo: sed in toto etiam tempore alterabit ipsum equaliter.

Ad istam qōnem Patet de facili responsio. Est enim intelligendum ꝙ medium alterans non ideo possit alterare totum alterabile medium qualitatis in ipso inducendo: immo forte ꝙ non alterabit ipsum: quia potest cōtingere ꝙ facta diuisione mouentis non mobilis: tollitur victoria mouentis supra mobile: vnde propter hoc etiam non est necessarium: si decem homines trahunt nauim in vna die per decē leucas: ꝙ quinque homines in vna die ipsam possint trahere per quinque leucas: immo forte ipsam non poterunt mouere.

℄ Explicit liber septimus physicorum phie naturalis.

¶ Incipit liber octauus physicorum.

¶ Textus.

¶ Utrum autem factus sit aliquando motus ⁊c.

¶ Lectio prima. ¶ Q̄o prima.

Hic primo p[ro]ficere aliquis dubitare de quo motu h[oc] inquirit Aristo. vtrū s[cilicet] semper fue rit ⁊ semper sit futurus videtur enim ꝙ inqui rat de motu celesti: que rit enim vtrum sit incessabilis in his que sunt sine quiete: vt vita quedam eis omnibus natura subsistentib[us]. Motus autē q[ui] ē vt vita quedam omnibus natura subsistentibus est motus celestis igitur inquisitio Aristo. de motu celesti est precipue.

Ad istam q̄onem Dicit commētator ꝙ Arist. h[ic] inquirit de celesti motu: ⁊ prima ratio ipsius est: quia cū alii motus non continuentur nisi per celestem motum non nisi per ipsum perpetuantur. Et propterea insufficiēter Aristo. argueret: nisi argueret de celesti motu.

Secunda autem ratio sumitur ex modo argumentandi ⁊ loquendi. Arguit enim ꝙ ideo motus est eternus: quia ante omnem motū nouū est dare aliquē motū. Motus aūt precedens omnē motū est motus celestis. ¶ Sed hanc opinionem Tho. multipliciter probat esse inconuenientē: primo quidē q[uia] verba phylosophi loquuntur simpliciter ⁊ vniuersalr de motu nō descendendo ad aliquē motū specialem. Querit enī simpliciter vtrū factus sit aliquando motus cū non esset prius ⁊ corrūpitur sic ꝙ moueri nihil sit: per que verba apparet satis euidenter ꝙ ipse querit de motu in cōmuni: ⁊ non de motu aliquo determinato.

Secundo etiam Hoc idem ex eo apparet ꝙ Aristo. consuetudo semper est arguere ad propositū ex p[ro]p[ri]is. Nihil autē in sequentibus probationibus assumitur per ꝙ proprie ⁊ directe sempiternitas de motu celesti cōcludatur: sed solū de motu in communi.

Tertio quia Si h[oc] probaret motū aliquē vnum esse sempiternum: frustra inferius hanc considerationē iterasset: sed magis h[ic] complete posuisset ipsā: nec valet dicere: ꝙ ideo fecit vt sua doctrina eēt clara: sicut debet esse doctrina prudētiū: q[uia] doctrina prudentium: non solum clara: sed etiā ordinata ⁊ non confusa debet esse. Potuisset autem h[ic] Aristote. doctrinam hanc in isto loco claram ponere: ⁊ fuisset magis ordinata q̄ primo ponere doctrinam confusā: postea illa pretermissa alia multa quedā ponere: ⁊ vltimo doctrinā prius confuse traditā resumere: sic enim omnia tendunt ad quandam confusionem ⁊ deordinationem.

Quarto idem Etiam inde apparet ꝙ Aristo. inferius volens probare sempiternitatem primi motus: assumit pro p[ri]ncipio ꝙ h[ic] probatū est: h[oc] autem nullo modo faceret: si h[ic] intenderet concludere de primo motu: quia tunc idē assumeret ad probationē ꝙ esset omnino inconueniens.

¶ Sunt autē quidā qui dicunt ꝙ hanc discordiā possumus ad concordiam reducere: quia rationes iste ostēdunt motum in cōi non incepisse: ⁊ similiter etiam nec motū celestē: a quo dependet omnis motus: verūtamen euidenti[us] ⁊ clarius ostendunt ꝙ motus celestis non incipit eo ꝙ assumunt ante omnem motum nouum esse quendā motū: Motus autem qui precedit omnē motum nouum: est motus celestis. ¶ Sed ista pueriliter valde dicta sunt. Non enī per vnā ⁊ eandem rationē primo plura concluduntur: i[mo] tantū vnū: quāuis bene ex illo vno concluso possit post modū aliud haberi ⁊ ostendi. Nā quēadmodū vnus motus naturalis primo terminatur ad vnū terminū: sic etiā ⁊ vnus motus rationis primo terminatur ad vnum quid conclusum: Rationes ergo Aristotelis non possūt concludere primo ⁊ immediate ꝙ motus in communi non inceperit: ⁊ ꝙ motus celestis non inceperit: sed necessarium est ꝙ ipsorū alterum concludant primo: reliquum autem si debent concludere: cōcludēt scd'ario: ⁊ ex cōsequenti aliq[uo]d prosillogismo facto. Et tamen h[ic] Arist. nullū talem prosillogismū facit. Euidenter itaq[ue] apparet ꝙ intentio Aristote. non fuit hic concludere vtrumq[ue] predictorum: sed tantum alterum ipsorum.

Falsum est etiam Eius ratiōes sensibili[us] concludere de motu celesti q̄ de motu simpliciter dicto: q[uia] i[n] cunctis eius rationibus sonat mot[us] aut simpliciter dictus: aut motus p[ri]mo datus nouus: ante quē dicit precedere alium. Nunq[uam] autem verba sua h[ic] celestem motū sonant. Si autem sonent verba sua mutationē primā non tamen sonant mutationē primam: que est celestis sed sonant tantum mutationē primam. i. primo datā quecūq[ue] sit illa: siue celestis: siue non: vt manifeste patet intuentibus Aristo. processum.

Ratio autem Ipsoꝝ nihil valet. Ait enim Aristo. ꝙ quolibet motu nouo dato est añ ipsum dare motū alium: vnde si aliquis motus nouus esset primus añ motū primū esset dare motū. Quod autem ante motū nouū sit dare motū inde probat: quia vt ille motus nouus fiat oportet ꝙ fiat ante mutatio: vel in mouente vel i[n] mobili: ratione cuius mutationis facte contingat id mouere: ⁊ hoc moueri: cū añs nihil horum esset. Sed hec mutatio facta i[n] mouente vel i[n] mobili: cū nō intelligatur eterna: nō est mutatio celestis: vnde patet euidenter ꝙ Aristot. nihil h[ic] directe accipit de celesti motu. ¶ Alia etiā ratio non valet: quia h[ic] Aristo. incipit inquirere de sempiternitate motus: ⁊ oportet cōmuniter motū semper esse ⁊ fuisse ⁊ postea paulatim atq[ue] successiue descendit ad demonstrandū per quid h[oc] perpetuitas continuetur ⁊ saluetur vnde patet ꝙ sua doctrina est ordinata ⁊ perfecta.

Prima etiam ratio Non valet: loquitur enim de vniuersitate rerū: quasi de vniuersitate viuentiū: propter h[oc] ꝙ quidā dixerunt mūdū esse quoddam magnum animal: videmus autem animalia viuere quādiu i[n] eis apparet motus: quo cessante ipsa mori dicimus: ⁊ pro tanto in vniuersitate entium naturalium motus dicitur considerari velut vita quedam. Aut certe: q[uia] nālia quodāmodo assimilātur viuentibus que mouēt seipsa per h[oc] ꝙ in se p[ri]ncipiū sui motus hñt.

¶ Q̄o secunda.

Secundo posset Aliquis forte q[ue]rere vtrum ad scientiam de primo principio valeat ista i[n]quisitio: ⁊ quomodo: ⁊ vtrū eque ad ipsā valeat si ponatur rerū vniuersitas nouiter producta.

Ad istam

Ad istam q̃ōnem Dicendum est q̃ inquisitio de sempiternitate motus valet multū ad scientiam de primo rerum principio habendaꝫ. Nā ex sempiternitate motus in communi deducimur ad ponendū motum vnū primū continuum sempiternum ꝛ vniformem. ¶ Ex h autē vlterius ducimur ad concedendū primū ꝛ sempiternū atq̃ primū motū eē ab vno primo motore sempiterno infinite potentie: ꝛ per consequens immateriali quia potentia īfinita non est in materia: vniformitas etiaꝫ talis motus demonstrat mouentis immobilitatē quia mot⁹ omnimode vniformis dꝫ esse a motore semper eodē modo se habente: de quo dicitur q̃ immobilis manens dat cuncta moueri. Si aūt ponamus vniuersitatē rerū totaꝫ nouiter de nihilo productam cogimur etiaꝫ idem confiteri. Non enim ideꝫ seipsuꝫ de non esse conducit ad esse. Sed adhuc vnūquodq̃ deducitur ab aliquo agente actu existente. Agens autem si debet aliquid de nihilo producere: debet esse virtutis infinite: propter infinitaꝫ distantiaꝫ que est inter nihil ꝛ aliqd. Quod aūt est virtutis infinite īmateriale immobile ꝛ sempiternum est. Si ergo vniuersitas rerū nouiter producta est de nihilo: necessariuꝫ est q̃ producta sit a principio īfinito īmateriali īmobili: semper actu existente.

¶ Textus.

¶ Incipiemus autem primum ex diffinitis a nobis in physicis prius ꝛc.

¶ Lectio secunda. ¶ Q̃ō prima.

Hic queri Consueuit: quomodo veritatem habeat q̃ mobile necessario precedit motuꝫ: videtur h non esse veruꝫ: quia potest contingere vt ignis qui mobilis est sursuꝫ simul incipiat esse: ꝛ incipiat ad locū sursuꝫ tendere.

Ad istam q̃ōnem Est dicenduꝫ q̃ non est necessarium mobile tempore precedere motū: bene tamen necessariū est q̃ ipsum precedat ordine nature. Et primi quidem declaratio est: quia propriū subiectū non precedit necessario ordine temporis accidens: cuius est propriuꝫ subiectū. Mobile aūt est subiectuꝫ motus. Non igitur necesse est q̃ mobile ipsum motū tempore precedat: vnde ꝛ corpus celeste tempore non precessit motū: siue ponamus motū ab eterno: sicut ponit Aristo. siue ponam⁹ ipsum incepisse: sicut ponit fides nr̃a. Quod autem mobile debeat motū precedere ordine nature de facili apparet. Naꝫ semper subiectū ordine precedit accidens: cuius est subiectum: propter id q̃ accidens per subiectū causaliter suo modo statuitur in esse. Mobile autē: vt nūc diximus: propriuꝫ subiectū motus est. Necessariū est itaq̃ q̃ ipsuꝫ precedat ordine nature: h igitur modo intelligendū est q̃ mobile ꝛ motiuū: necessario est pri⁹ ipso motu: Naꝫ ꝛ motiuū causa motus est. Causa autē semper precedit effectū: ad minus ordine nature.

Sunt autem quidam qui dicūt q̃ h non est secūdū menteꝫ Aristo. quinimmo intentio ipsius est q̃ mobile tempore precedat motū. Arguit eniꝫ q̃ si est motus nouus: necesse est preexistere sibi mobile ꝛ mutationeꝫ aliam: vnus aūt motus precedit alium qui ponitur post ipsuꝫ necessario etiam ordine temporis. ¶ Sed q̃ istud non sit veꝫ de facili apparet ex ipso processu ꝛ ratione Aristo. Ait eniꝫ q̃ si motus nouus ponitur: cū motus non sit sine mobili: necessariū ē q̃ ponatur ēt ꝛ mobile. Hoc ergo mobile: aut factū est: aut eternū est: q̃ si eternū est: ꝛ motus eius nouus erit per infinitum tempus mobile sine motu suo: q̃ est dictuꝫ nescientis naturaꝫ eternoꝝ: que debent semper sm̄ Ari. eodeꝫ modo se habere: ita q̃ aut nunq̃ mouentur aut semper mouentur. Ex hac aūt parte rationis non habetur q̃ mobile sit prius tempore q̃ mot⁹: sed magis q̃ simul quia aliter non foret eterni mobilis eternus motus. Si aūt dicatur mobile non esse eternū: sed eē factū: arguit tūc Ari. q̃ cū factio mobilis sit motus vel mutatio: que est terminus motus: oportebit necessario tūc ipsi mobili facto ꝛ motui suo motū preexistere. Et quia motus exigit mobile q̃ possit moueri secundū ipsum: oportebit si alio motu posito ponere ꝛ aliud mobile de quo similiter queremus. Ex hac aūt alia parte rationis: patet etiam euidēter q̃ non intendit Aristo. dicere ꝛ velle q̃ mobile tempore precedat suū motū quāuis habeatur bene q̃ tēpore precedit motū mobilis produci per motū eius: sicut etiaꝫ ꝛ h ipsuꝫ mobile tēpore p̄cedit. Non verū itaq̃ est intentioneꝫ esse Arist. q̃ mobile tempore precedat motuꝫ suū: sed solū q̃ ipsum precedat ordine nature.

¶ Textus.

¶ Alia quidem eniꝫ mouent singulariter ꝛc.

¶ Q̃ō secunda.

Secundo aliquis dubitare posset: quia non videtur verum q̃ sit simile de agēte naturali: ꝛ agente voluntario: quia agens voluntariū potest ad opposita: agēs vero naturale non potest nisi tantū ad vnum.

Ad huius q̃ōnis Euidentiam primo attendendum est q̃ vnum contrariuꝫ respectu alterius se habet: sicut priuatio respectu habit⁹. Priuatio autē: quia non ponit formam: sed tollit: non habet vnde possit mouere intellectuꝫ: vnde nec in intellectu sibi correspondet species: sed tantummodo habitus. Et propterea dicitur q̃ per speciem habitus cognoscimus habitum ꝛ priuationem. Sed forte diceret aliquis q̃ non est ita in contrariis: eo q̃ vtrumq̃ contrariorum formā ponit. Tamē h non obstante quantum ad h similitudo inuenitur: q̃ contrarium habens se per modum priuationis: inquantum defectum ꝛ priuationem ponit: non habet vnde intellectum moueat: nec per consequens sic sumptum cognoscitur nisi per speciem contrarii: vna est itaq̃ secundum h forma apprehensiua: qua sic cognoscuntur etiam contraria. Et quia agens voluntarium per formaꝫ apprehensam agit: idcirco dicitur q̃ quantuꝫ est ex conditione forme: que sibi est ratio agendi: potest agere cōtraria: q̃ non dicimus de agente naturali: agit eniꝫ h per formam naturalem: forma autem naturalis: sic inclinat in formam naturalem sibi similem: q̃ non inclinat in contrarium: vnde quantum ad h dissimilitudo est inter agens naturale ꝛ agens voluntarium: sed tamen in aliquo est etiam similitudo. Nam licet species habitus inclinet in cognitionem habitus ꝛ priuationis: directe tamen ꝛ primo inclinat in habitum: cuius notior similitudo est. Ex consequenti vero ꝛ secūdario inclinat in priuationem: vel in contrarium: q̃ gerit vicem priuationis. Secundarium autem ꝛ per accidens aliquo modo sunt similia. Et agēs quidem naturale hoc modo plura potest: quia vnum contrariorum per se: ꝛ reliquum per accidens. Et pro tanto dicit Aristoteles simile aliquo modo esse de agente per intellectū: ꝛ de agente per naturam.

¶ Textus.

¶ Si igitur impossibile est esse: ꝛ intelligere tempus sine ipso nunc ꝛc.

¶ Q. ō tertia.

Tertio forte Dubitare possz aliquis de rōne ex parte temporis accepta: videtur enim nullam experientiaz habere: supponit. n. q̃libet nūc esse principiuz et finem temporis: hoc autē supponere: videtur q facta supponere id q probari debet. Naz nūc sic se habet ad tempus sicut punctus ad lineam: non autez est verum quodlibet punctum principium et finem esse linee nisi supposito lineam esse infinitaz. Consimili modo nō est verū omne nunc esse principiuz et finez tēporis: nisi supposito tempus eē infinitum: et per consequens motum esse infinituz: q probari debet.

Ad istam qōnem Est dicenduz q Aristo. vult probatum eē q oē nunc est principium et finis temporis: ex eo q primo dixerat prius et posterius non esse sine tēpore. Nā quolibet nunc dato dicimus ante istud nūc vel omnia erant vel prima causa erat et non motus. Ante aūt siue prius est differentia temporis: que nō potest esse nisi tempus sit. Eo igitur ipso quo cuilibet nunc dato preaccipimus ante siue prius: pz q cuilibet nunc dato preaccipimus tēpus: nūc aūt cui preaccipitur tēpus necessario est finis temporis. Ex h itaq videt probatuz esse q oē nunc finis tēporis sit. Et consimili modo procedendo a posteriori: ostenditur q omne nunc est temporis principium.

¶ Textus.

¶ Eadē aūt rō est: et de eo q icorruptibilis sit mot⁹ ec.

¶ Qō quarta.

Quarto posset Forte aliqs dubitar: qr non videtur verum q non simul possit desinere motus et mobile. Potest eniz contingere: vt ignis ipulsus deorsuz tūc corrūpatur: quando cessat talis motus.

Ad istaz qōnem Dicunt aliqui q h pro tanto dicat Aristo. quia si tollitur mobile tollitur de necessitate motus: sed non necessarium est tolli mobile sublato motu: quāuis contingere possit q simul desinat motus et corrūpatur mobile. Adiungūt aūt q etiaz dicere possum⁹ q non simul desinūt: quia corruptio motus: finis mot⁹ est. Motus aūt precedit finez suū: sicut etiā tēpus precedit illud nūc: q est finis eius. Si aūt obiicitur contra istos: q tunc ratio Aristo. non habebit apparentiā: propter id q aliquis posset dicere corruptionē mobilis esse vltimā mutationem q̄ postea non datur vltima mutatio. Respondent ipsi q sicut generatio nō potest esse primus motus: sic etiaz nec corruptio potest esse motus vltimo derelictus. Sed motus localis qui est primus omnium motuū. Quod enim primū est in adueniendo vltimum est in recedendo.

Sed quod ista Nō sint conuenienter dicta non est difficile videre. Non enim Aristote. in sua ratione concludit q post vltimā corruptionez erit motus localis. Sed q data vltima corruptiōe adhuc idigebit corruptibile corrūpi: et per consequens q post vltimaz corruptionem erit corruptio. ¶ Et preterea motū localē esse prius: nondū ipse probauerat: sed h probat in sequentibus: vnde non videtur conueniens q ipso ante probationem eius vteretur h ad aliorum declarationem. Secunda etiā ipsoz expositio penitus non valet. Nam si corruptio mobilis est finis motus: et motus precedit finez suuz: non tamē ideo definitio motus precedit definitionem mobilis. Nam motus nunq̄ desinit nisi in fine suo: si ergo in h fine ponitur definitio mobilis: necessario tunc profecto est q simul sit definitio mobilis et motus. Omnino ita q est ridiculosuz dicere q qr motus precedit finem suū et definitio mobilis est finis motus: contingat vt definitio motus precedat definitionem mobilis: immo debet concludi: non q definitio motus: sed soluz q̄ ipse mot⁹ precedit mobilis corruptionē. Aliter igitur dicere oportet. Et ppterea cōsiderādū est q nihil abiicitur per motuz: cuius est subiectū: qr q abiicitur per motū termin⁹ et extremū eius est. Nihil aūt idē potest eiusdem motus subiectū extremū esse: sicut in precedētibus libris declarauim⁹: vnde manifestū est q nihil abiicitur per mutationē: cuius est subiectū. Si ergo detur mobilis corruptio: qr corruptio mutatio est: habebit ipsa aliud aliqd subiectū: q non abiicietur per ipsam: sed per aliā si fuerit corruptibile: et illa alia corruptio similiter requiret aliud subiectū: q per ipsam non abiicietur. Et propter h ait Aristo. q oportebit semper corruptibile corrumpi aliud quidez et aliud: alia et alia corruptione:

Propter argumentū Autez supra factū. Attendendū est q bene potest cōtingere: vt simul desinat ignis et motus eius: h tamen non contingit: qr ignis desinat propter definitionez sui mot⁹: sed magis quia motus necessario desinit desinēte mobili subiecto: quēadmodū oē accidens desinit ad definitionez sui subiecti. Et qr definitio est corruptio: habebit et ipsa subiectū vsq in infinitū procedendo. Et qr infinita non est trāsire: nō erit dare vltimū mobile deficiēs. Sic ergo vult dicere Aristo. q non simul cessat aliquis motus vnus et oē mobile: quia remanet id q subiicitur corruptiōi mobilis: q debet stare in tota trāsmutatione: et in quolibet extremo eius: tam scilicet in principio q̄ in fine. Quod autez stat in fine corruptionis h remanet post corruptionem ipsam. Est autem necessarium q h mutabile stet in termino corruptionis: nisi ponatur primū mobile ob cuius corruptionez mutabilia cūcta corrūpentur. Sz h primum dari non potest: qr eo ipso que ponitur corruptibile: non est subiectum primo: vt probatuz est. Si autem dicatur ipsuz esse incorruptibile: stabit tūc post corruptionem cui subiiciebatur: et subiicibile semper manens generationi et corruptioni. Ponere autem mobile postea semper sine mutatione dictuz fuit supra q videtur a nescientibus dictum: immo qr tale subiectum primum non est actu: nisi per formam: vt in prio et secūdo lib. dictū fuit: necessariū erit ipsum habere formam entis corruptibilis: que si nunq̄ abiiceretur corruptibile foret sempiternū q est inconueniens. Patet igit quomodo intelligenda sunt verba et argumēta Aristo.

Ante autem q̄ vltra procedam⁹ bonū est aliquantulum discutere istas rationes de sempiternitate motus: insimul cuz solutionibus earum: quo per ista possimus melius resistere hijs qui fidei sacrosancte cōtradicūt: melius eniz poterimus eis contradicere: si viderimus quomodo ipsi aduersantibus et soluentibus resistunt: videtur autez primo q prima ratio necessario concludat: quia mot⁹ quilibet ponit secum mobile q si productum sit: et productio terminus motus est: iterum ponetur ante motus et mobile. Aut ergo in infinitum: sic dicendo: procedemus: aut stabimus in vno primo motu et mobili non facto: sed eterno.

Hec autem ratio Soluitur: per h q prima causa res producit

res producit absq́ motu:cuius ratio est: quia ipsa est esse non permixtum potentie: ⁊ ideo eius effectus est esse: vnde agit dando esse: sed quia secunda agentia habent esse potentie permixtum: proprius ipsorum effectus non est esse: sed fieri: ꝙ dicit actum potentie permixtum: ꝙ est proprium motus: vnde ipsa mediante motu producunt que producunt. Sed prima causa producit ⁊ dat esse sine motu: virtus ergo solutionis huius in hoc consistere videtur: ꝙ motum quidem damus nouum ⁊ mobile nouiter productum: sed illaz productionem: nec motuz dicimus neq́ motus terminum.

Ex hoc autem Accipitur ꝙ ista productio non supponit subiectum ante se: quamuis motus ⁊ mutatio subiectum presupponant: quia ipsa proprie nec mutatio nec motus est: sed simpliciter rerum emanatio a deo.

Contra hanc Autem responsionem non videtur ꝙ sit difficile procedere. ¶ Ad cuius intelligentiaz attendendum est ꝙ cum fieri ⁊ facere vnum ⁊ idem sint secundum rem: sicut facere non est proprius effectus facientis: sed id ꝙ per ipsum facere producitur: sic nec etiam fieri est ipsius proprius effectus: sed id in ꝙ fieri ipsuz terminatur vnde non proprie dicitur ꝙ fieri sit effectus proprius secundi agentis: quia proprius effectus agentis est id ꝙ ab ipso fit: non autem proprie dicimus ꝙ ab ipso fiat fieri: quia fieri non est fieri: vt probatum est in quinto. Est autem fieri id quo formaliter alicui competit ꝙ fiat: verum quia fieri ⁊ factio prouenit a faciente: si propter hoc large actionem ⁊ fieri vellemus effectuz quendaz agentis nominare: inquantum progreditur a virtute eius: taliter tunc procedendum foret: vniuscuiusq́ actio proportionatur nature agentis a quo est: sed natura agentis secundi per quam agit est forma in materia vel actus potentie permixtus: igitur ⁊ sua actio est actus potentie permixtus: non quidem itaq́ in suo intellectu claudat potentiam ⁊ actum: quia licet natura secundi agentis ponat potentiam ⁊ actum: non tamen agit inquantuz est potentia: sed inquantuz est actu. Dicitur ergo actio actus potentie permixtus alio modo: quia videlicet necessario oportet ꝙ in aliquo recipiatur ꝙ sit in potentia ad actum recipiendum ab agente. Et hoc quidem necessario sequitur: quia quamuis agentibus etiam secundis ipse actus sit ratio agendi: est tamen iste actus potentie permixtus: ⁊ in aliquo possibili receptus: vnde quia actio non potest esse altior quam actus qui est ratio agendi: oportet necessario ꝙ etiaz ipsa sit in aliquo recepta. Non ergo ex hoc ꝙ agens est compositum ex potentia ⁊ actu argui debet ꝙ actio debeat esse composita cum non procedat ab ipso secundum ꝙ est potentia: sed secundum ꝙ est actu.

Et preterea Manente tali propositione agentiuz ⁊ actionum: posset tunc concludi ꝙ cum deus sit actus nulli potentie admixtus: eius effectus proprius ⁊ eius actio non in ipso sed in effectu extra sumpta: que actio diceret dare esse nulli debet potentie adiungi ꝙ falsuz est ⁊ impossibile.

Item si maneret Dicta propositio agentium ⁊ actionum quam ponunt: per quam arguunt ꝙ primus effectus secundorum agentium debet esse fieri successiuum atq́ motus: tunc nullum agens creatum posset suum effectum subito producere: cuius tamen contrarium omni die experimur cum ⁊ aerem videmus ad solis presentiam subito illuminari: que tamen illuminatio quedam est mutatio. Patet itaq́ ꝙ non debemus in solutione nostra verba hec superflua apponere: ex quibus materia derisionis detur in fidelibus.

Secundo autem Videtur ꝙ secunda ratio qua arguitur ꝙ nihil potest esse in noua dispositione: nisi facta sit mutatio in mouente vel in mobili necessario concludat: videmus enim nullum agens aliquid agere ꝙ prius non agebat: nisi facta sit mutatio in ipso: vel in alio sed nec in deo: nec in nihilo: cadit mutatio: igitur nihil nouum potest aut vnq́ potuit a deo prouenire.

Ad istam questionem Dicunt quidam ꝙ prima causa ab alijs omnibus secundis causis differt precipue in tribus. Et prima quidem differentia est: quia nulla secundarum causarum est causa totius entis: sed prima causa vniuersaliter totius entis est causa. Secunda vero differentia: quia in nullo secundorum agentium actio est ipsa substantia agentis: sed in prima causa actio ⁊ substantia sunt idem. Tertia autez differentia est: quia nullum secundorum agentium potest facere sine alijs totum quicquid facit ipsis mediantibus agit: propter hoc ꝙ non totum ꝙ hoc habent accipiunt ab ipso: sed prima causa quicquid facit mediantibus alijs agentibus: facere etiam potest sine eis: eo ꝙ in istis nihil continetur ꝙ peramplius ⁊ perfectius non reseruetur in ipsa. Ex prima autem differentia sequitur ꝙ prima causa agat nihil presupposito: alia vero agunt semper ex suppositione alicuius. Ex secunda vero differentia sequitur ꝙ prima causa agat absq́ mutatione sui. Et ꝙ alia ex sui actione recipiant mutationem. Ex tertia etiaz differentia sequitur ꝙ non solum absq́ mutatione sui: sed etiam absq́ vlla precedenti mutatione possit noua producere: ꝙ non contingeret si ea que producit mediantibus agentibus secundis: non posset producere etiam sine ipsis.

Dicunt autem vlterius isti ꝙ phylosophus vt saluaret deuz semper esse vniformiter habere: dixit ꝙ quicquid deus produxit ab eterno produxit: sed si deus ab eterno res produxit: nunc autem non producit: sed conseruat: cum producere sit aliud quam seruare: sequitur ꝙ deus non se habeat ad res eodem modo nunc ⁊ prius. Negando ergo phylosophus deum non posse facere aliud nunc ⁊ prius: concessit: vt hij dicunt: ipsuz aliud facere nunc quam prius.

Vt autem quodam Resolutorio ordine procedamus: primo patet ꝙ in hoc vltimo argumento secundum peripatheticas defensiones isti nihil dicunt. Non enim saluare Aristo. ponere sequitur conclusio: quia nec secundum eam seruare ab eterno: ⁊ ab eterno producere sunt diuersa: diceretur eniz ab eterno produxisse res quia ab eterno eis esse influxisset ⁊ influeret: vnde ⁊ productio ab eterno ⁊ conseruatio regulariter ab eterno nihil ponit aliud quam continuam ⁊ continuatam semper influentiam essendi: vnde non aliud: sed semper idem secundum hoc: deus facere concluditur.

Vlterius etiam Quod dicunt primam causam posse producere sine agentibus secundis: quicquid producit eis mediantibus ⁊ nouiter: diceret perypatheticus non esse verum. Quamuis enim perypatheteci concedant totum quicquid est in secundis agentibus a principio primo deriuari: adiungunt tamen hoc totum ab ip

so: sicut a fonte indeficientissimo indeficienter procedere ⁊ processisse: vnde nec istud nec aliud quicquam voluit ꝙ ab ipo nouiter procedat immediate ne mutatio cadat in eius actione. Mediantibus tamen agentibus secundis mutabilibus potest noua facere: quia tunc nouitas mutationem arguens in aliquo: non arguet ipsam in motore primo: sed in motore moto.

Quod etiam

Concludunt ex secunda differentia: videtur omnino irrationabiliter concludi. Quod enim facta mutatione in his que aliud a substantia sunt ⁊ extra ipsam, non ideo mutatio cadit in substantia: ex eo ꝙ in secundis agentibus actio differt a substãtia: cõcludi debet ꝙ actione mutata non est necessariũ substantiã mutari. Et quia in deo idem est substantia ⁊ actio: sic ex nouitate effectus mutatio est in actione dei: sequitur necessario ꝙ mutatio sit etiam in substantia ipsi⁹. Secundũ h itaqꝫ melius arguitur h modo quo arguunt perypatbetici: in substantia primi nõ est variatio igitur nec in actione: semper ergo vno ⁊ eodem modo agit: ⁊ semper producit que producit: q̃ arguere sicut isti arguũt. In primo substantia ⁊ actio sunt idem. Potest igitur noua producere absqꝫ mutatione sui: nam productio est actio ⁊ noua productio noua actio. Nouitas autẽ actionis videtur ponere mutationem eius. ¶ Quia igitur sm perypatbeticos prima causa non potest aliquid nouiter producere: nisi mediantibus secundis: ⁊ agentia secunda non possunt quicq̃ facere nullo presupposito concluditur secundũ eos: ꝙ nec prima causa possit aliquid nouiter producere nullo presupposito: quãuis nõ presupposito aliquo produxerit: que immediate produxit ab eterno: vnde patet ꝙ nec etiaꝫ prima differentia istis valet ad solutionem argumenti: frustra igitur dicũt verba precedentia ꝙ catholici nesciant soluere argumenta Arist. que in veritate soluere nõ est difficile.

Tertio autem

Videtur ꝙ ⁊ tertia ratio Arist. que h accipitur necessario concludat. Nam oẽ agens tam naturale q̃ voluntariũ semꝑ facit esse alterũ. Q̃ si faciat oppositum h est per accidens: aut propter corruptionem appetitus: aut propter aliquod impedimentum: quorũ nullum accidit in prima causa. Semper igitur res produxit ⁊ nũq̃ in h aliter se habuit.

Ad istud argumentum

Dicũt h accipiẽtes qdã a Tho. ꝙ nihil cõparatᷣ ad deũ tanq̃ eius proprius effectus: nisi ꝙ est a deo volitum: ⁊ vt ab ipso volitum. Que ergo deus voluit: ⁊ quando voluit tunc produxit.

Sed vlterius

Dicunt isti ꝙ quamuis h sit bene dictum: videtur tamen ꝙ non satisfaciat rationi Arist. quia agens per artem semper agit ⁊ vult agere per artẽ suam: nisi vel habeat appetitum corruptũ: vel habeat aliqd ĩpediẽs.

Ad quod ipsi

Respondẽt ꝙ voluntas aliorum agentium ordinatur ad finem alium extra se: vel aliũ a seipsis: ⁊ presupponunt aliquid ex parte passi ⁊ presupponunt tempus. Sed deus ad nullum alium finem ordinatur: nec tempus nec aliquid ex parte passi presupponit: quia ipse est auctor omnium: vnde in prima rerum productione non debemus querere causam in alio q̃ in ipso deo propter ꝙ ⁊ si res nunc producit non ante non est h per factam mutationem in aliquo: sed solum: quia sic ordinauit secundum suam sapientiam: ⁊ sic voluit: ⁊ vt ordinauit: cuius quidem causam querere vanũ est: quia queritur causa: cuius non est causa. Sed quãuis Tho. optime soluat istam rationem ⁊ alias: quantum tamẽ apparet ex verbis istorũ ratio non soluitur: primo quidem: q: quamuis diuine voluntatis ⁊ ordinationis non sit querenda causa extrinsecus a deo: fatuum tamẽ esset dicere quod diuina sapientia: a qua est omnis recta ratio: omnisqꝫ rectitudo: quicq̃ ordinet sine ratione. Quod eniꝫ sine ratione ordinatum est non meretur rationabile: sed magis inrationabile vocari. Quis dicere nullus audet inrationabiliter ordinari que a deo ordinantur: patet ꝙ non est inconueniens ⁊ vana questio qua queritur quare de⁹ ⁊ qua ratione ita ordinauit ⁊ non aliter. Nam ⁊ hoc facit dubitationem in proposito: ꝙ bonũ cum sit communicatiuũ sui: tanto magis rationabile est q̃ se communicet quanto magis bonum est. Deus ergo qui sũme bonus est rationabiliter videtur ꝙ sũme se communicare debuit: secundum tamen ꝙ creatura potuit recipere. Magis autem videtur ꝙ summe se communicasset si se communicasset eternaliter: q̃ ꝙ se communicauit temporaliter: ⁊ per consequens videtur rationabilius fuisse si res fecisset ab eterno q̃ in tempore. Quia itaqꝫ semper deus ꝙ rationabilius ⁊ melius est facit. Patet euidenter ꝙ non vana immo alta ⁊ rationabilis ẽ questio: qua queritur quomodo sit rationi consonũ res a deo non ꝓuenisse ab eterno.

Quarto autem

Videtur ꝙ ⁊ quarta ratio que hic sumitur ex verbis Aristo. necessario concludat. Nam noua relatio inter aliqua semper requirit mutationeꝫ precedẽtẽ vel in vtroqꝫ ipsorum vel in altero. Inter causaꝫ autem ⁊ causatum est aliqua relatio: si ergo deus nouiter entia causauit: ipsa nouitas relatiõis arguet mutationem in deo: ⁊ non in creaturis: que añ non erant. Quod enim mutatur aliter se habet nunc ⁊ prius.

Ad istud argumentum

Dicunt quidam responsionem sumentes etiam ex sentẽtia Tho. ꝙ nouitas relationis per se qdẽ arguit nouitatem fundamenti: ⁊ si nouitas fundamenti esse non possit absqꝫ motu ⁊ mutatione: arguet tũc ex consequẽti nouitas relationis mutationẽ ⁊ motum precedenteꝫ. Relatio autem creaturarum a deo fundatur in ipsa natura creature existentis: vnde nouitas relationis talis per se arguit hui⁹ nãc nouitatem. Et quia h nouitas est sine mutatione aliqua: patet ꝙ nouitas dicte relationis nullum motũ precedentem arguit.

Quamuis autem

a Tho. sufficienter in summa excludantur cauillationes que fieri possunt contra tales veritates: q̃ntũ tamen apparet ex verbis istorũ in hoc loco ipsi non sufficienter satisfaciunt dubitationi.

Dato enim

ꝙ productio creaturarum a deo nõ sit ꝓprie mutatio ⁊ ꝙ per consequens nouitas creature ⁊ relationis sit absqꝫ motu alicuius ꝑsuppositi: eo ꝙ in creatione nihil presupponitur: quia tamen hic nouitas relationis ad deum causaliter prouenit a deo: a quo penitus non prouenisse ante dubitatio est quomodo a deo possit causari ista nouitas modo ⁊ non ante: nisi in causando aliter ⁊ aliter se habeat: ⁊ per consequens nisi fiat aliqua mutatio in ipso: precipue cuꝫ non fiat mutatio in alio. Si enim in alio fieret mutatio nõ oporteret tũc mutationẽ

ponere

ponere in deo: videmus enim ꝙ si me immobili manente: nunc et non ante opponatur mihi speculum: ob mutationem speculi absque mutatione mei ex me in speculo causabitur imago: que in ipso nō causabatur ante. Sed si nō fiat mutatio in speculo nec in aliquo extrinseco: oportebit in me fieri mutationem si debeat in ipso ex me noviter causari imago non causata ante. Hec itaque dubitatio nisi auferatur non videtur sufficienter satisfactū ad argumenta. Sed hec verba dimittantur a modo.

Redeamus itaque Ad solutiones Tho. et dicamus secum ad primum argumentum sine appositione verborum que superflua esse demonstrata sunt ꝙ agens quidem artificiale presupponit in sua actione ens in actu et corpus naturale. Agens vero physicum presupponit necessario materiam ad minus que est ens in potentia. Sed agens supnaturale siue agens primum: ꝙ est supra agentia cuncta naturalia et artificialia et est causa omnis entis: omnino nihil presupponit nec ens in actu neque ens in potentia. Et quia productio nihil presupponens: nō est motus nec mutatio: idcirco dicimus ꝙ creatio nihil horum est: sed solum quedam simplex rerum emanatio a deo. Quantumcumque ergo productio mobilis per motum presupponat subiectum mobile precedens: productio tamen mobilium per creationem nihil presupponit: et ideo ratio Ari. prima non procedit.

Sed attendendum Est ꝙ commentator arguit nihil posse fieri ex nihilo: quia ex opposito fit aliquid per accidēs: ex subiecto per se: igitur ex nihilo fiet aliquid per accidens. Et quia omne per accidens reducitur ad per se: sicut posteriora reducuntur ad priora: necessariū videtur dare semper aliquod subiectum ex quo dicatur per se fieri ꝙ fit.

Ad hanc autem Rationem Tho. dicit ꝙ in particularibus in quibus non producitur tota substantia rei: sed pars tantum: verum est id ꝙ fit fieri ex opposito per accidens: et ex subiecto per se. Sed in vniuersali productione rerum: in qua tota rei substantia producitur illud non habet veritatem: vnde et in primo physicorum dixit Aristo. ꝙ si debeat fieri quoddam animal nō oportet ꝙ fiat simpliciter ex non animali. Si vero fieri deberet simpliciter animal oporteret ipsum simpliciter ex nō animali fieri. Et similiter si ens omne et totum preter primum debet fieri: oportet ꝙ fiat simpliciter ex non ente: quamuis cum fit aliquid entis per se quidem fiat ex ente in potentia et per accidens ex priuatione.

Sed quidam Dicunt ꝙ hec ratio nō satisfacit argumento. Nā propterea ex priuatione vt dicunt dicitur per accidēs: quia ipsa non intrat essentiam rei: immo hanc intrat subiectum cui accidit priuatio longe ante magis necessarium est dicere ꝙ nihil non intret essentiam et constitutionem entis ꝙ priuatio: cum non ita essentialiter ad rē ordinetur propter maiorem remotionem entitatis: vnde si per accidens propter dictam causam dicitur aliquid fieri ex priuatione: multo magis necessarium est ꝙ in vniuersali rerum productione ex nihilo dicatur aliquid fieri per accidens. Aliter ergo secundum eos est soluendum: vt dicamus ꝙ cum ex priuatione fit aliquid per accidens: quia priuatio ponit sui subiecti potentiā passiuā: hoc per accidēs ad potentiam passiuam reducendum est. Sed cum dicitur aliquid fieri per accidēs ex nihilo: quia hic nō presupponitur potentia passiua: sed actiua: tale per accidēs reducendum est ad potentiam actiuam producentis. Quod autem hec omnia puerilia deliramenta sint de facili apparet: si reducamus ad memoriā que nos et ipsi cū phylosopho diximus in primo lib. et que hi videntur obliuioni reseruanda tradidisse. Nam phylosophus in primo libro dixit ꝙ non fit contingens ex contingenti nisi secundum accidens: sed per se fit vnumquodque ex contrario: et tamen contrarium vnum alterius constitutionem non ingreditur. Et propterea diximus ibi ꝙ aliquid fieri ex aliquo potest intelligi dupliciter: quia vel sicut ex subiecto vel sicut ex extremo factionis. Et ex priuatione quidem aut ex opposito primo modo fit aliquid per accidens: quia ratione materie et subiecti cui accidūt.

Secundo autem Modo aliquid dicitur fieri ex opposito per se: et sic vt ibi diximus intelliguntur verba Aristo. fit ergo aliquid ex opposito per accidens: quia per aliud intrat constitutionem facti: sicut et per aliud subiectum: si factioni: fit autem ex opposito per se: quia ipsum oppositū per se et non per accidens ē alterum extremum factionis. Si autem oppositum non haberet aliquod subiectum: ita ꝙ nec ratione sui nec ratione alterius intelligeretur ex ipso aliud vt ex subiecto fieri: eēt tunc dictum simpliciter per se: quia non haberet propositio nisi tantum vnum intellectum: quia illum solū quo intelligitur aliquid fieri ex aliquo sicut ex extremo. Nūc autem sic videmus esse in proposito. Nam nihil non habet aliquod subiectum: vnde in creatione aliquid fieri ex nihilo non potest intelligi: nec sicut extremo et non sicut ex intrante constitutionem rei per se aut per accidens. Et propterea est locutio simpliciter per se: quia per se creationis extrema sunt aliquid et nihil. Si autem intelligeretur aliquid fieri ex nihilo sicut ex intrante per accidens constitutionē rei: et hoc per accidens reduceretur ad creantis potentiam actiuam: oporteret tunc potentiā actiuam creatoris: que est ipsa eēntia ipsius per se ingredi constitutionem creature. Nam cum aliquid dicitur per accidens ingredi constitutionem alicuius oportet id ratione cuius dicitur ipsum ingredi per se intrare constitutionem talem. Aliter enim nunquam intelligeretur in talibus per accidens reduci ad per se. Potentiā autem actiuam et essentiam ipsam creatoris per se ingredi constitutionem creature: et per consequens eam esse per se eius: absurdum et alienum est a fide. Standum est itaque in optima responsione Thome.

Secunda autem Ratio necessario concluderet si deus esset agens per naturam. Sed quia est agens per intellectum et voluntatem: potest per eternam et non motam voluntatem producere effectum non eternum: sicut etiam per intellectum eternum et non motum potest rē non eternā intelligere.

Tertia etiam ratio Nō procedit quia agens voluntarium semper agit secundum ordinē rationis et institutionē voluntariam: et dico secundum ordinem rationis: si non habeat corruptum appetitum. Fuit autem ordinatio diuine rationis et eius etiam voluntas ab eterno ꝙ res prodirent ab eo quando prodierunt: et ꝙ ipse simul cum tempore inciperent esse postquam antea non fuerant. Si autem queratur quare hoc voluit non est dicendum: sicut dicebant illi: ꝙ hec questio est vana: sed dicendum est cum Tho. ꝙ propter seipsum res fecit: vt in eis sue bonitatis similitudo manifestaretur: etiā in hoc ꝙ eam

nibus aliis non existentibus ipse in seipso commune sufficientiam habuit beatudines seu bonitatis & virtutis ad productionem rerum. Et hoc quidem dici potest quantum humana ratione capi potest de dictis saluo tamen semper secreto diuine sapientie: quod a nobis non potest comprehendi. Non est autem verum quod bonum statim se communicet cum se communicare potest: nisi fiat communicatio de necessitate naturali: & non per voluntatem liberam. Non fuisset etiam rationabilius si res processissent ab eterno: quia euidentius demonstrant se ab alio productas: & bonitatem per consequens creantis: per hoc quod inceperunt esse post non esse quam si semper esse habuissent.

Quarta etiam ratio Non valet quia nouitas relationis cum nouitate fundamenti potest a deo esse; non per mutationem tantum: sed etiam sine mutatione per simplicem ab ipso emanationem: nec ideo tamen sequitur mutatio in eius actione & substantia. Ubi attendendum est quod creatio potest accipi dupliciter: quia aut secundum quod se tenet ex parte creantis: aut secundum quod se tenet ex parte creature. Et secundum quidem quod se tenet ex parte creature quid nouum ponit: quia nouam creaturam & nouum eius respectum ad deum. Secundum autem quod se tenet ex parte creantis: non ponit quid nouum sed antiquum & eternum: quia ponit ipsam substantiam ipsius. Quicquid enim in deo est substantia eius est: sed & substantia & voluntas & velle in deo idem sunt: vnde sicut substantia dei eterna est: sic etiam eterna est voluntas: & eternum est suum velle: quo voluit etiam prodire sicut prodierunt. Nouitas itaque relationis cum suo fundamento non ponit nouitatem actionis: secundum quod se tenet ex parte creantis quamuis ponat nouitatem eius secundum quod se tenet ex parte creature: nec per consequens mutationem vllam ponit proprie: sed emanationem solam ita factam sicut immutabile & eternum velle dei statuit. Unde cum dicitur aliter se habere in causando nunc & prius: non ponit alietatem hoc dictum in deo vllo modo: sed nouitatem emanantis factam secundum eternum intelligere & velle dei.

Ratio autem accepta Ex tempore non concludit: quia dato primo nunc temporis non precaccipitur sibi prius: & ante: aut tempus reale: sed imaginarium tantum: quomodo autem discutienda sit difficultas contingens in ratione ista sufficienter ostendimus in quarto libro: & ideo non curamus alia hic dicere de ratione ista.

¶ Textus.

¶ Sed non aliquando quidem erat: aliquando aut non &c.

¶ Lectio tertia. ¶ Questio prima.

HEc possz Dubitare aliquis verum ponere motum & mobilia aliquando fuisse: & aliquando non: sit simile figmento: videtur enim quod sic: quia nulla ratio potest adduci ad huius demonstrationem. Quod autem sine ratione dicitur: videtur esse ficticium aut simile figmento.

Ad istam questionem Est dicendum quod istud pro tanto ficticium non est: sed verissimum: quia & si non sit probatum demonstratiua ratione: est tamen auctoritate diuina confirmatum: locus autem ab auctoritate humana que innititur humane rationi debilis est: quia ipsa humana ratio cui innititur de facili falli & errare potest: locus vero ab auctoritate diuina est firmissimus: non potens vllo modo falli: quia innititur diuine rationi: cui erroris nihil admiscetur: aut admisceri potest: cum sit ipsa veritas essentialiter: & regula omnis veritatis: vnde hoc dictum est verissimum: & non ficticium: quia neque per nos fictum sed a deo nobis reuelatum. Non est autem figmentum neque contra rationem diuine credere auctoritati: miraculis approbate: seu illis operibus: que solum deus potest facere.

¶ Textus.

¶ At vero nihil inordinatum eorum que natura & secundum naturam sunt &c.

¶ Questio secunda.

SEcundo posset Aliquis dubitare: quia non videtur verum quod infinitum ad infinitum nullam rationem habet. Quamuis enim finitum & infinitum non habeant proportionem: quia nec vnam quantitatem: quia tamen duo infinita vnitatem in quantitate habent: videtur quod optime habere possint adinuicem proportionem.

Ad istam questionem Dicitur communiter quod ratio ibi sumitur pro ordine seu pro ordinatione naturali quam quidem ordinationem infinitum non habet ad infinitum: infinitum dico tempus operationis alicuius naturalis: & infinitum tempus ablationis eius. Que enim natura ordinata sunt: aut semper eodem modo se habent: sicut ignis fertur sursum semper aut est assignare rationem: quare non semper sunt eodem modo: sicut non semper animalia crescunt sed aliquando decrescunt. Et hoc secundum aliquam rationem sit. Quod ergo infinito tempore mobilia: aut non fuerunt aut quieuerunt: & postea infinito tempore extiterunt: aut mota fuerint: non est secundum naturalem ordinationem: quia nec sempiterna mundi vniformitas in hoc saluatur nec huius difformitatis ratio naturalis assignari potest.

Est autem hic Attendendum vt ait Tho. quod sententia nostre fidei non est similis positioni anaxagore. Non enim ponimus ante mundum infinita spatia temporis: cuius sit necesse ad tempus sequens proportionem sumere: sed antequam mundus inciperet: sola dei simplex eternitas fuit: que cum sit extra omne genus temporis: non est eius ad tempus proportio querenda: nec institutio mundi inquirenda est ex ordinatione naturali: vt supra dictum fuit: sed solum ex ordinatione diuine sapientie.

¶ Textus.

¶ Omnino enim existimare principium hoc esse sufficiens quod semper aut est sic &c.

¶ Questio tertia.

TErtio aliquis Posset dubitare vtrum quedam sempiterna sint habentia causam aliam a se sue entitatis: videtur enim quod non quia esse sempiternum est necessarium. Nihil autem quod ab alio accipit suam entitatem diuersum ab ipso existens in natura est necessarium: sed possibile quia quantum est de se non est: esse tamen potest: ex influentia alterius: vnde omne tale se habet ad esse & non esse & per consequens impossibile non necessarium: igitur nullum sempiternum habet causam sue entitatis.

Ad istam questionem Dicendum est quod nihil prohibet: immo necessario cogimur concedere aliqua sempiterna causam habere

bẽt sue entitatis. Nã corpora celestia ⁊ que sempiterna sunt: necessario sue entitatis causam habent: cuius declaratio est: qa ꝙ non hꝫ sue entitatis causam: est essentialiter per seipsum. Quod autem tale est ad seipsum conuersiuum est: vt in fine huius octaui ostendetur domino concedente. Quia igitur corpus nullum ad seipsum conuersiuum est: relinquitur ꝙ nullum corpus sit essentialiter per se ipsum: habent itaqꝫ necessario alia corpora: tam sempiterna ꝗ̃ non sempiterna causam sue entitatis.

Patet etiam hoc Idem: ⁊ per rationem quã hĩc intendit phylosophus adducere. Est enim eadeꝫ dispositio rei in veritate: ⁊ in entitate: sicut in secundo metha. declarari habet. Sunt autem quedam semper vera que tamen s[u]e veritatis causam habent sicut patet per exemplũ positum in littera. Eodem modo erunt ⁊ quedam entia semper: habentia tamen causam sue entitatis. ¶ Ad argumentum itaqꝫ dicenduꝫ est ꝙ entia sempiterna creata dicuntur possibilia propter potentiam actiuam creantis: ⁊ non propter potentiam aliquã passiuã quã in se habeant inclinantem ipsa ad corruptionẽ. Et propter ablationem talis potentie passiue ipsa dicũtur necessaria: ita tamen ꝙ ab alio habent entitatem ⁊ veritatem suam dependentem.

¶ Textus.

¶ Contraria aũt his non difficile est soluere ⁊c.

¶ Lectio quarta. ¶ Qõ prima

Hec posset Aliqs dubitare vtrũ homo specialiter hic intelligatur eẽ minor mũdus vel vniuersaliter quodlibet aĩal perfectũ: videtur eniꝫ hĩc intelligẽdũ esse de animali. Nã phylosophus primo premittit simpliciter de animali: si autẽ in animali hoc possibile est fieri ⁊c. ⁊ postea statim adiũgit Si namqꝫ in paruo mũdo sit ⁊ in magno: vnde non videtur determinatum animal: sed animal simpliciter paruum mundum appellare.

Ad istam qõnem Dicunt quidaꝫ ꝙ homo ⁊ quodammodo omne animal perfectum dicitur minor mũdus propter duo. Primo quidem quia oẽ tale animal mouetur localiter ex se: sicut celum continens munduꝫ ⁊ vniuersum est quodãmodo animatum ⁊ mouetur ex se. ¶ Sed ista ratio vilis est. Nam celum qđ mouetur ex se non est mundus: sed pars mundi. Nunc autem queritur assimilatio non ad partem mundi: sed ad ipsum mundum. Itẽ ex ratione illa vt apparet magis directe concluditur ꝙ animal sit paruum celum quã ꝙ sit minor mundus.

Secundo autem Ut dicunt: aĩal mundus dicitur quia sicut in maiori mundo est deuenire ad motoreꝫ immobilem: sic etiam ⁊ in motu aĩalis. Nam corpus aĩalis mouetur ab aĩa: per appetitũ: appetit⁹ aũt mouetur ab appetibili. Appetibile vero cũ moueat sub rõne finis mouet nõ motũ. Sed neqꝫ ista rõ vĩqꝫquaqꝫ est perfecta Nã oẽs motus qui sunt in mundo reducunt ad motũ primũ ⁊ qui sit a motore immobili: ⁊ per cõñs oẽs mot⁹ qui in mundo sunt dici possunt vel imediate vel mediate ꝓuenire a motore primo: vnde ⁊ dicit idcirco ꝙ imobilis manẽs dat cũcta moueri. Motus aũt oẽs q sunt in anima nõ possunt dici ꝓuenire ab appetibili ꝙ mouet nõ motũ: lꝫ ab ipso ꝓueniat localis motus.

Melius itaqꝫ Forte dicet si dicam⁹ ꝙ mũdus habet in se aliquid principale: ex quo prouenit influentia in reliq̃ sicut est etiaꝫ celum ꝙ influit in alia bonitates suas q̃s recipit a prima causa. Sic etiam suo modo animal perfectum habet aliquid principale: vt cor: ꝙ singulis partibus influit ab anima viuificatũ: propter hoc ita ꝙ potest contingere: vt animal dicatur minor mũdus.

Sed attendenduꝫ Est ꝙ propter spãlem rõnem ipse homo minor mundus dici potest: videmus enim ꝙ maior mũdus regitur ab vno deo: qui totus est in toto mundo: ⁊ totus in qualibet parte mundi. Sic etiam homo regit ⁊ regi natus est: in quo est imago deitatis ⁊ que tota est in toto corpore hominis: ⁊ tota in qualibꝫ parte eius: vnde optime secundum hoc ipse homo minor mundus dicitur.

¶ Textus.

¶ Magis aũt vtiqꝫ videbit tertiũ hẽre dubitationẽ ⁊c.

¶ Qõ secunda.

Secundo posset Aliquis dubitare vtrum motus qui sunt a celo continente moueant intellectum ⁊ voluntateꝫ nostram: videtur enim ꝙ sic: quia mouentibus nobis: mouentur omnia que sunt in nobis: vt ipse Aristote. alibi dicit. Cum ergo intellectus ⁊ voluntas sint in nobis: ⁊ nos moueamur a motib⁹ qui sunt a continente: videtur ꝙ ab eis etiam moueantur intellectus ⁊ voluntas.

Ad istius qõnis Euidentiam preconsiderãdum est ꝙ cũ celum sit corpus: directe non potest habere influentiam ⁊ mutare nisi corpora. Nam incorporeum ad seipsum conuersum est: ⁊ quia est altius singulis corporib⁹ potest quidem rectiuum ⁊ motiuum esse corporuꝫ. Nõ potest autem regi a corporibus ⁊ moueri. Regũtur eñi ⁊ patiuntur inferiora a superioribus: non autem superiora ab inferioribus. Celum ergo ꝙ est corpus non potest directe imutare nisi corpora. Ex consequenti auteꝫ necessario etiam imutat: nisi detur impedimentũ ⁊ quicquid est corporibus affixum. Et quia quedaꝫ vires aĩe organice sunt ⁊ corporibus affixe: sequitur ꝙ licet celũ ipsas directe non immutet: sublato tamen impedimẽto ne hoc modo vel illo immutentur corpora immutatis corporibus: quibus sunt affixe: ex consequenti imutãtur de necessitate eas. Intellectus auteꝫ ⁊ voluntas: q2 non affigunt alicui organo corporeo libere sunt ab hac necessitate: Nam directe quidem non immutant a cõtinente celo: propter suã incorporeitatem: ⁊ non imutantur ẽt necessario ex cõsequenti imutato corpore: eo ꝙ nõ affiguntur corpori ⁊ veruꝫ est tamen ꝙ intellectus ⁊ voluntas aliquando secuntur quasdam hap motionum sicut contingit cum propter passionem factam in corpore ⁊ mutationẽ in appetitu sensitiuo: aliquis per rationem eligit aliquid sequi vel fugere. Non tamen necessario has motiones intellectus sequitur: vt dictum est quinimmo contingere potest vt corpore celesti imutãte corpus hominis ⁊ trahente in aliquid eius appetitum sensitiuum: hõ per rationem trahatur ad faciendum ⁊ faciat oppositũ: ⁊ pro tanto dicit ptholemeus ꝙ vir sapiens dominabitur astris.

Ad argumentum Itaqꝫ dicenduꝫ est ꝙ verbum illud de motu locali intelligit. Naꝫ motis nobis localiter mouentur secũdario localiter omnia que sunt in nobis: non autem nobis calefactis calefiunt secundario ⁊ ex consequenti omnia que in nobis sunt.

¶ Textus.

¶ Principium autē considerationis est q̄ quidē z di cte dubitationis zc.

¶ Lectio quinta. ¶ Qō prima.

Hec possz Aliquis dubitare verū verum sit q̄ dubitās de motu: dubitet de toto ente: videtur enim q̄ non: quia ad ambiguitatem de aliquo sequitur ābiguitas de omni ente quando ad omne ens illud se extendit. Motus autem non se extēdit ad totum ens: igitur non verum est q̄ ambiguitas de motu ambiguitatē de toto ente faciat.

Ad istam qōnem Est dicendū: q̄ omne ens aut est substantia aut accidens. Qui autem dubitat vniuersaliter de substantia: necessario est q̄ ipsum vniuersali per sequatur ambiguitas de accidente: eo q̄ cognitio accidentium dependet a cognitione subiectorum. Substantia autem oīs aut est mobilis aut est immobilis. Et q dubitat de motu dubitat de subītis mobilib⁹: q̄rū passio est motus: substantia autem immobilis motiua est mobilium substantiarum. Et per cōsequens ambiguitas de motu inducit ambiguitatē de imobilibus substantijs: quarum actio est motus: ad ambiguitatem itaq̄ de motu sequitur dubitatio de tota substantia: z per consequens de accidente: z vlterius de toto ente: propter respectum quem motus habet ad prima entia a quibus reliqua depēdent: z nō quia motus formaliter omnibus conueniat: vnde patet responsio ad argumentum.

¶ Qō secunda

Secundo posset Aliquis dubitare quia non videtur verum q̄ motu vtantur omnes scientie: quia motus proprius est phie naturalis: vna autem scientia nō vtitur eo q̄ proprium est alterius.

Ad istam qōnem Dicendū est q̄ motum large sumendo omnes scientie z artes vtuntur motu. Nā scientie naturales omnes vtuntur motu rationis. Practice etiam artes suū finē: q est opus vel ipsum operatū non consecuntur sine motu: similiter etiā z motu vtuntur z scientie speculatiue: physica quidem considerādo naturam motus z mobilium. Mathematica vero vtitur motu ymaginato. Sic enim dicunt mathematici q̄ punctus motus facit lineam. Methaphysicus autē considerationem facit de primis entiū principijs: quorum quedam actio est motus. Patet igitur q̄ omnes scientie vtūtur motu: z per consequens qui tollit oēm motum aufert id quo omnes scientie vtuntur.

Ad argumentum Autem dicendū est q̄ eo modo quo aliquid vni scientie appropriatur: nō vtunt ipso alie scientie: bn̄ tamē vti possunt ipso mō alio nō appropriato z sic est in proposito. Motus enim pro tanto appropriatur physiosophie naturali: z maxime mot⁹ physic⁹: quia ipsa sola cōsiderat z determinat de natura motus: z mobiliū: q̄ alie scientie non faciunt: licet ipso aliquo modo vtantur.

¶ Qō tertia.

Tertio posset Aliquis dubitare quia dato q̄ dicens: que quiescunt semper quiescere: tollat omnem generationē z corruptionē: non tamen propterea videtur q̄ tollat omnem motum: quia in motu circulari non intercidit aliqua quies.

Ad istam qōnem Dicunt quidā q̄ physiosoph⁹ nō loquitur hic de genera atiōe z corruptione: prout habet esse in motu circulari: quia circulariter mota continue mouentur: nec est ibi dare mediam quietem: sed loquitur de generatione z corruptione: prout habet esse in motu contrarium habente: in quo quidē motu cum peruentum est ad terminū z ad vltimū mutatū esse quiescitur ibi. Si quis ergo velit potest ita soluere. ¶ Sed quia phs probat motū tolli sublata generatione z corruptione: eo q̄ in omni motu est quoddā generari z corrumpi: q̄ verificatur etiā de motu circulari: videtur q̄ eius ratio concludat vniuersaliter de omni motu.

Considerandum est Igitur q̄ quies hic sumit large pro omni existentia alicuius in aliquo vel in aliqua dispositione: vnde isti sic vīr dicendo q̄ quiescit semper quiescere: videbātur velle q̄ dispositio in aliquo inuēta nunq̄ ab ipso auferatur: si tn̄ fuit aliquis hoc ponens. Et si non fuit hoc tamē poneret quicunq̄ hoc cōcederet. Non enī ob aliud putaret q̄ quiescit semper necessario quiescere: nisi quia putaret dispositionē in ipso repertam nunq̄ ab ipso tolli posse. Ex hoc autē Aristo. probauit q̄ sic dicens tollit omnē generationē z corruptionem. Nā quia generatio incipit a nō esse: opz ipsū generabile in pricipio gn̄ationis stare sub cōtēria essendi: z per cōn̄s necesse est ipsum in ea semp stare: z nunq̄ accipe esse aut gn̄ari: si dispō in aliquo inuēta nunq̄ ab ipso tolli potest. Nō enī posset accipere esse nisi perderet nō esse: q2 nō pōt simul esse z nō esse. Ex hō aūt cōcludit ablatio oīs mot⁹. Nā q̄ incipit moueri: z mouet in pncipio sui motus inuenit stare in termino a quo: sicut sol cū incipit ab oriēte recedere: in pricipio sui recessus inuenit in oriente esse. Semp itaq̄ in oriēte erit supposito nunq̄ aliqd posse pdere dispositionē q̄ in ipso est aut inuenit. Tollit itaq̄ oīs motus stāte pfata positione. ¶ Argumētū aūt nō pcludit: q2 z si q̄ mouet circulariter nō hēat fm veritatē motū interruptū per quietē intercidentē mediā: stante tn̄ positione illa in dispōne solū in ipso inuēta: z in pncipio circulationis semper staret z sic non tantū intercideret quies: immo etiam totaliter modus eius tollitur.

¶ Textus.

¶ Mouentium igitur z eorum que mouentur: alia quidem mouent z mouentur zc.

¶ Lectio sexta. ¶ Qō prima.

Hec posset Dubitare aliquis q̄ nō videtur: q̄ mot⁹ quo aīa mouet aīal sit nālis relatus ad totum animal: z quandoq̄ non naturalis: si ad solum corpus referatur. Quia enim totum animal includit corpus videtur contingere vt naturale sit in ordine ad corpus clausum in toto aiali: id q̄ naturale est in ordine ad totum animal.

Ad istam qōnem Dicendū est q̄ q2 mot⁹ nālis ē a principio intrinseco: z anima intrinseca est toti aiali que principium est motus animalis: idcirco dicitur: q̄ motus qui est ab anima in ordine ad totum animal cui anima ipsa est intrinseca naturalis ē. Quia vero corpori sumpto: vt est altera anime alia pars: distincta suo modo contra animam: sic intrinseca anima non est: idcirco dicitur q̄ in ordine ad corpus: non est necesse talem motum naturalem esse: verum est autem q̄

motus

motus nō dicitur naturalis propter principiū tantū intrinsecum actiuum: sed etiam propter principiū materiale ꝛ passiuum ibabens naturalez aptitudinem ad talem motuz. In corpore autē dupliciter attendere possumus talem aptitudinez: ꝛ intelligo in corpore ipsius animalis: vno quidem modo secundū ꝙ organū quoddam est ipsius anime: aptum natū naturaliter sibi obedire: ꝛ secundum talem aptitudinem: omnis motus localis in ipso proueniens ab anima sibi dicitur esse naturalis. Naliter. n. natū est obedire aie que i ipso ē quo ad motum ad omnem positionis differentiaz. Alio autez modo potest aptitudo in tali corpore attendi: secundum ꝙ est nature grauis vel nature leuis quo quidem modo sibi non quilibet motus naturalis est. Sed cum est nature grauis motus ad deorsum i siue fiat ab anima siue non dicitur sibi naturalis esse: ꝛ non aliunde ꝙ grauitas ipsum non inclinat nisi ad deorsum. Attenditur autem ꝛ alio modo naturalitas ꝛ inaturalitas in motibus animaliuz: secundū positiones ꝛ modos partium que in eis sunt.

¶ Textus.

¶ Maxime autem dubitatur reliquum dicte vltime diuisionis ꝛc.

¶ Qō secunda.

Secundo posset Aliqs dubitare vnde accipiunt robur rationes i quibus Aristot. probat ꝙ grauia ꝛ leuia non mouent seipsa: videtur enim supponere ꝙ ꝓbare debet: cū dicit ꝙ ex se moueri vitale est ꝛ animatorum proprium.

Ad istam qōnem Dicunt quidaz ꝙ rationes Ari. tenent per duas suppositiones: quarum vna est ꝙ omne ꝙ se ipsum mouet seipsum aliqualiter determinat ad motum: ꝛ ad vbi: ꝙ enim ad vbi totaliter ab alio determinatur: h nullo modo a se sed totaliter ab alio mouetur sicut patet de sagitta. Quod aūt seipsum determinat ad vbi potest moueri ad diuersas positionis differentias. Nam ꝙ tale est se determinat per appetitum in ipso existentem. Appetitus ad illud vbi determinat vbi fuerit constitutum appetibile: vnde quia appetibile potest constitutum esse in diuersis positionum differentijs: potest ꝙ tale est ad diuersas positionum differentias se determinare: ꝙ totum apparet esse ꝓpriū viuentium: Que etiam mouentur per appetitum i mouentur cum volunt: ꝛ cum volunt quiescunt a motu. Alia autem suppositio est quia omne ꝙ seipsuz mouet habz partes diuersarum rationum i cum sit diuisibile in mouens ꝛ motuz: que eiusdē rationis non sunt i sicut nec actus ꝛ potentia. In grauibus autez ꝛ leuibus sunt ꝑtes quantitatiue ꝛ essentiales. Partes autem quantitatiue in eis quantum ad hoc omnes eiusdem rationis sunt. Partes autem essentiales sunt materia ꝛ forma. Materia autem: cum sit pura potentia: nec habeat aliqd per qd motori valeat resistere: nō ꝑt habere rationē moti: per hec igitur que dicta sunt secundum istos confirmantur omnes rationes Aristotelis.

Sed quod ista Non plene ꝛ sufficienter dubitationem tollāt de facili apparet. Constat enim ꝙ grauia ꝛ leuia cōueniunt in corporeitate: ꝛ tū ab inuicē essentialiter distincta sunt. Cuz ergo per corporeitatem distingui non possint: q: in hac cōueniūt: necesse est in ipsis aliquid vltra corporeitatem dare: ꝙ ipsorum sit cōpletū principium atqz distinctum: hoc autem principiuz est ipsorum propria ꝛ substantialis forma: que quidem licet vnius tantum vna sit: non tamen sua ratio tota consistit in dando esse corporeum i sed vltra hoc dat esse igneuz vel aereum vel aliquid huius. Et in quantuz quidem dat eē igneum: presupponit seipsam sumptā vt dat esse corporeum. Diuiduntur ergo talia in duo: quorū vnum habet rationem corporis tantum: ꝛ aliud sumitur vt principium completiuū igneitatis vel terrestreitatis. Corpus autem non dicit puram potentiam: sicut materia prima: sed dicit materiam stantem sub corporeitate ꝛ quantitate dimensiua. Quod vero tale est videtur habere posse rationem mobilis ꝛ determinabilis ad vbi ꝛ ad motum: ꝛ potest etiam motori resistere ratione dimensionum: que in ipso sunt: ne statim sit in illo vbi in quo motor intendit ipsuz constituere: quia propriuz dimensionati est ꝙ moueatur partibus spatij se commensurando: ꝙ nisi successiue de singulis fieri nō potest: vnde patet ꝙ secundum ista suppositio secunda non sufficit tollere dubitationem nisi aliud addatur.

Vlterius autem Sicut corpus videt habere post se rationem mobilis ꝛ determinabilis ad vbi: sic etiaz ipsa forma naturalis: sumpta vt est principium igneitatis: videtur ꝙ habere possit rationem mouentis: ꝛ determinantis ad vbi per appetitum naturalem: naturaliter ipsam sic sumptam consequentē: per quē quidem appetitum determinatur corpus ad motum: ꝛ ad vbi sursuz. Quod vero est principiuz terrestreitatis: ꝑ grauitatez ipsum consequentē: determinat ad vbi deorsuz. Quod vero talis appetitus sequitur formam naturalē que vnius vna est: prouenit ex hoc ꝙ non determinat nisi ad vnum: vnde ꝛ talia ꝑ istū appetitum ad vnum vbi determinantur: ꝛ vno modo tantum: ꝛ semper ad motum: cum sunt extra: ꝛ ad quietem quando sunt in suo vbi. Quia enim formam in vno naturalem vnam sequitur talis appetitus: vnum tantuz appetibile sibi correspōdet. Ea vero in quibus appetitus sequitur formā apprehensam: que multiplex ꝛ diuersa esse potest possunt per suum appetitum ad diuersa loca inclinari ꝛ moueri. Et hoc quidem proprium est viuentium. Aliud autem ꝙ diximus est ꝛ non mouentium i vnde apparet ꝙ nec etiam suppositio prima sufficit dubitationem tollere nisi addatur sibi aliud.

Vt ergo tota Dubitatio tollatur ꝛ appareat qd vigoris habeant rationes Aristo. per ordinem ipsas declaremus: incipiētes a prima de qua facta est obiectio. Ad cuius euidentiam considerandum est: vt posuimus in determinatione questionis de motu grauium ꝛ leuiū: ꝙ id quo primo ꝛ vltimo animalia iudicamus viuere proprium est viuentium animalium. Iudicamus autem primo ꝛ vltimo viuere ipsa animalia per hoc ꝙ est ex se moueri: ꝙ cito enim percipimus animal se mouere: dicimus ꝙ viuit: ꝛ si perdat sensuz: memoriam i discretionem i ꝛ omnia talia: duz tamen remaneat hoc ꝙ est moueri ex se: ipsum viuere iudicamus: statim autē quando desinit habere ex se motum: dicimus ipsum esse mortuuz. Manifestū est igit ꝙ ex se moueri proprium ē aialiū.

Attendendum est Autem ꝙ ex se moueri totaliter dimittendo locum vnum: ꝛ intrando alium nō solum proprium apparet animalium i sed etiam apparet esse proprium animalium perfectorum i videmus enim viuentia: que vltra vitam vegetatiuam participant perfectiorem vitam motu supradicto se mouere: ꝛ non solum motu dilatationis ꝛ constrictionis augu

menti atque decrementi viuentia vero que partici pant vitam sensitiuam minus perfectam: vt puta animalia que habent solum tactum ⁊ que terre sunt affixa: sic se secundum locū mouere nō possunt: sed mouent se tantum motu dilatationis ⁊ cōstrictionis: viuentia vero adhuc minus perfecta: qualia sunt que participant vegetatiua vita tantum: inueniuntur se non mouere motu processiuo nec motu dilatationis ⁊ constrictionis: sed solo motu augmenti ⁊ decremēti: atq; aliis que eis annectunt̄: vnde sic procedēdo apparet oportere ea que sunt infra gradū viuentiū vegetatiua vita nec motu processiuo: nec motu dilatationis ⁊ cōstrictionis: nec motu augmēti ⁊ alterationis posse se mouere.

Ulterius etiam Considerandū est ꝙ q2 forma est principium mouendi ⁊ operandi: necessariuz est ꝙ sic diuersimode res se habeant ad mouenduz: sicut diuersimode se habent ad habere formam. Est autem quoddam ens ꝙ non potest in seipso habere nisi formā suā tantū. Quoddam vero est ꝙ habet etiam formā alterius: hanc vero non potest sic habere ꝙ ad eius aliqualem pertineat perfectionem: nisi sub esse intentionali tātū: quomodo in vi aprehensiua esse positum per q̄ vlterius appetitiue presentatur: vnde ⁊ que habent in se ⁊ formā suā: ⁊ formam etiam alterius existentez sibi operandi principiū necessarium est ꝙ animata sint anima apprehendēte. Contingit autem aliqua in se habere: ⁊ per se accipere formā alterius: absentis quidē: siue scd̄m locuz distantis: sicut sunt aīalia perfectiores sensus habentia: ⁊ ex hoc contingit ꝙ talia moueri possunt ex se ad distantē locum totaliter de vno loco ad aliud transeundo. Aliqua vero sunt que in se accipere non possunt formā distantis: sed tantū formā localiter presentis: sicut animalia que habent solum sensum tactus: vnde ⁊ talia de loco ad locum totaliter non transeunt: sed solum ad conueniens localiter presens mouentur: secundum quādā dilatationē Aīalia omnia que ex se alterius formā non accipiunt non viuunt vita aīali: habent tamē formaz suam naturalem: quā sequit̄ determinatia ad vnuz locū: quā quidem formā quia non accipiunt ex se: sed per virtutem generantis: non dicuntur etiaz se determinare ⁊ mouere ad locum: sed determinari ⁊ localiter moueri dicuntur a generāte tantuz: sic itaq; robur prime rationis si debet aliquid valere declarandum est.

¶ Textus.

¶ Et facere stare posse ipsa secundum seipsa ⁊c.

¶ Quō tertia.

Tertio autem Posset similiter aliqs dubitare de secunda ratione: videtur eni sufficiens ad saluanduz ista ex se moueri: ad vnum locum ponere: ꝙ etiaz secundū illū locuz faciant se stare: ⁊ dicere solum: ꝙ hoc non sufficere absq; alia probatione: videtur ꝙ sit supponere ꝙ probari debet.

Ad intelligentiam Ergo huius etiam rationis habendam consideranduz est: vt diximus in determinatione questionis supradicte: ꝙ oē liberuz in quātum huius in agendo habet dominiū sui actus: liberū autē dicimus ꝙ est sui met gratia ⁊ non alteri⁹: vt habetur in primo metha. Seruus enim non est sui sed domini. Dominus autem: in quantum huius: non est iā alterius: vnde ⁊ liberum in operādo est ꝙ ex seipsa operatur. Quod etiam ex seipsa mouetur: secundū hoc ad moueri libere se habet: ⁊ per consequens oportet ꝙ dominium sui motus habeat: quemadmoduz etiaz ex opposito id ꝙ moueri ⁊ operari non habet ex se: non est liberum in quantū tale: nec dominiuz sui actus habet. Si ergo grauia ⁊ leuia ex se mouentur: necessarium est ꝙ ipsa in se dn̄ium sui motus habeant. Quod autez in se habet dn̄iuz sui motus: in se ipso habet ꝙ moueatur ⁊ ꝙ non moueatur: aliter enim ad moueri non se haberet libere. Quod autem tale est non necessario mouet̄. Igitur si grauia ⁊ leuia extra sua loca posita nō nisi ex se mouet̄: sequit̄ necessario ꝙ tūc libere se habeāt ad hoc ꝙ moueātur ⁊ nō moueant̄. Sicut itaq; si mouētur ex se sunt sibi causa motus: sic etiam sequit̄ ꝙ possint sibi esse causa quietis: ad ꝙ sequitur ꝙ nō solum in vno loco: sed in diuersis possint facere se stare: ⁊ per consequens ꝙ se mouere possint ad diuersas positionū differētias: hoc itaq; modo est intelligēda veritas istius secūde rōnis.

¶ Textus.

¶ Amplius quomodo contingit cōtinuū aliquid ⁊c.

¶ Quō quarta.

Quarto autem Dubitare posset aliquis de quarta ratione: quia vt supra dictuz fuit: vident̄ bene grauia ⁊ leuia diuidi posse in duo quedaz: quoruz vnū haberet rationem mouentis: ⁊ reliquum rationē moti: vt puta si dicatur: ꝙ materia stans sub corporeitate ⁊ quantitate dimensiua habet rationē moti: ⁊ forma naturalis: vt est principiuz leuitatis aut grauitatis: habet rationem mouentis.

Ad huius igitur Quōniā euidētiaz consideranduz est secundum ꝙ etiam in preiata determinatione diximꝰ ꝙ alia est ratio mouētis ⁊ alia moti. Unde ⁊ partes ita se habētes: ꝙ vna est mouens ⁊ alia mota oportet esse diuersarum rationum. Tales autem partes in moto ex se poni non pn̄t: nisi vel q̄titatiue vel essentiales. Partes autem quantitatiue grauium ⁊ leuium sunt omnes eiusdem rationis: vnde etiam sicut per se apparet dari non potest quare vna earū magis mouens sit q̄ alia. Partes autem essentiales in eisdem dari non possunt: nisi aut materia ⁊ forma: aut materia sub corporeitate stans: ⁊ forma naturalis sumpta: vt cōstitutiū est determinate speciei. Materia autem pura non potest habere rationem moti: sicut per se patet: similiter etiam nec materia stans sub sola corporeitate ⁊ quantitate dimēsiua. Ad cuius intelligentiam attendendū est ꝙ mathematica dicuntur esse imobilia ⁊ abstrahere a motu: secunduz suam rationez: non propter aliud: nisi quia secundum suam rationē a naturalibus qualitatibus abstrahunt: que suo modo sunt principia singulorum motuum. Naturalia vero ex opposito idcirca dicunt̄ esse mobilia: ⁊ motum concernentia: quia concernunt determinatas qualitates. Non autem sic est ꝙ ⁊ materia prima sic in se sumpta: ⁊ materia etiā i se sumpta: vt stans sub sola perfectione corporeitatis; ⁊ dimensiue quantitatis nullam secundum ꝙ huius ē concernit naturalez qualitatem; quia corpus in eo ꝙ corpus: ⁊ in eo ꝙ quantuz non magis est quid naturale q̄ quid mathematicum: sz potius econuerso. Concernit autem naturalem qualitatem sumptam: vt stans sub aliqua forma naturali vt puta sub forma grauis vel leuis: ad quam consequitur qualitas naturalis: que est grauitas: vel qualitas naturalis que est leuitas. Solum igitur corpus sumptuz: vt stans sub grauitate ⁊ leuitate: habere potest rationem mobilis: ⁊ moti: ⁊ hoc ipsum sibi est principiuz ⁊ rō mobilitatis. Et quia vltra hoc aliqd in grauibus

⁊ leuibus non inuenitur: cōcluditur euidenter ꝙ nihil in eis sit rationem mouentis habens. Sic itaqȝ declaranda est: ⁊ hec vltima ratio phylosophi.

¶ Textus.

¶ Sed accidit ⁊ hec ab aliquo semper moueri ⁊c.

¶ Lectio septima. ¶ Qō prima.

AD maiorem Euidentiaȝ de motu grauiuȝ ⁊ leuium habendam: queratur hic primo vtrū grauia ⁊ leuia seipsa moueant per se videtur enim ꝙ sic: quia cuilibȝ per se moto: oportet respondere per se mouēs: graue autem descēdens per se mouetur deorsum: igitur aliquis motor per se sibi correspondet: hoc autem motor non videtur ꝙ possit esse generans: quia contingit generans non esse cum ipsa grauia mouentur. Igitur oportet ꝙ sit ipsū met graue. Nam aliud per se mouens a generante vel ab ipso graui non contingit dare.

Ad istam qōnem Est dicenduȝ ꝙ grauia ⁊ leuia non possunt per se mouere. ¶ Ad cuius intelligentiaȝ considerandum est ꝙ nihil potest seipsum mouere nisi in se habeat: rationeȝ quare moueat: ⁊ rōneȝ quare moueatur: siue rationem mouendi actiuam ⁊ rationeȝ mouendi passiuam. Si itaqȝ graue moueret seipsum oporteret necessario in ipso dare vtrāqȝ dictaȝ rōnū. Hoc aūt non potest contingere nisi altero duorum modoruȝ vno quidem modo: vt dicamus ꝙ in motu grauis ipsū totum graue est ratio: quare moueat: ⁊ ipsuȝ met totuȝ graue est ratio q̄re moueatur: alio etiaȝ modo intelligi potest: vt dicamus ꝙ aliqd ipsius grauis est ratio quare moueat: ⁊ aliquid eiusdem est ratio quare moueatur Non potest autem aliter contingere. Nam si dicatur ꝙ totū sit ratio mouendi: ⁊ non totum: sed aliquid ratio eius quare moueatur: aut e conuerso ꝙ totum sit ratio quare moueatur: ⁊ non totū: sed eius aliquid ratio mouendi: sufficienter patebit h̄ exclusum destructo primo modo. Primus autem modus stare non potest. Nam mouere ⁊ moueri sunt opposita: ⁊ per consequēs ratio quare aliquid moueat ⁊ ratio quare aliquid moueatur sunt opposite rationes: precipue quia prima earum sumitur ex actu ⁊ secunda sumitur ex potentia. Mouet enim vnum quodqȝ secundum ꝙ est actu ⁊ mouetur secundum ꝙ est in potentia. Si ergo dicatur ꝙ respectu vnius sui motus ipsum totum graue sit ratio quare moueat: ⁊ sit ratio quare moueatur: sequitur tunc ꝙ ipsum totum graue secūdum idem: qȝ secūdum se totum ⁊ respectu eiusdem: qȝ respectu vnius sui motus sit in actu: ⁊ non sit in actu: sed potētia: ꝙ est impossibile ⁊ contradictionem implicans. Impossibile est igitur ꝙ graue sic moueat seipsum ꝙ totuȝ sit ratio quare ipse moueat: ⁊ totum sit ratio quare ipse moueatur. Eodem autē modo: sicut patet inueniri: excludantur ⁊ duo modi vltimo recitati. Secundus autem modus iam ostensum est supra ꝙ stare non potest. Si enim aliquid in talibus esset ratio quare se mouerent: maxime h̄ esset grauitas ⁊ leuitas aut alia qualitatum naturalium: h̄ autem stare nō potest: quia talis qualitas ratio est eis prima quare moueantur: quia subtractis istis qualitatibus naturalibus remanet quid mathematicum ꝙ abstrahit a motu: ⁊ nō quid naturale: quia h̄ cōcernit nō tantum s̄m esse: sed etiam secundum rationem naturales qualitates: vnde oportet ꝙ he prime qualitates sint grauibus ⁊ leuibus prime rationes quare ipsa moueātur: ⁊ per consequens non possunt eis esse rationes quare se moueant: quia vt ostensum est ideȝ eidem respectu eiusdeȝ non potest esse ratio quare moueat: ⁊ ratio quare moueatur. Simpliciter ergo dicendum est ꝙ grauia ⁊ leuia per se seipsa mouere non possunt.

Ad argumentum Autem dicunt quidam ꝙ generans est in grauibus causa efficiendi: ⁊ si non sit in eis causa conseruandi: ⁊ qȝ in ipsis est generans efficiendi causa: idcirco quantumcūqȝ post generationem tollatur: verūtamen semper est dicere ꝙ graue non est a seipso: sed a generante: ⁊ ꝙ forma: ⁊ per consequens motum: qui sequitur formam: non est a seipso habens sed a generante. ¶ Sed ista responsio est valde friuola. Nam actio in actu non progreditur nisi ab agēte in actu. Motus autem est actio mouentis: vnde necessarium est ꝙ motus in actu sit a mouente in actu. Nihil autem potest esse mouens in actu nisi sit actu existens: quia actu agere presupponit actu esse. Motus itaqȝ in actu semper esse debet ab aliquo mouente actu existente. Ad h̄ igit̄ ꝙ grauia ⁊ leuia actu moueātur: necesse est dare ens aliquod in actu ꝙ ipsa moueat: vnde patet ꝙ supradicta respōsio non tollit argumentum: quomodo autē ipsum sit soluendū postea patebit.

¶ Qō secunda.

SEcundo dato Quod grauia ⁊ leuia nō moueant se per se: queratur vtrum seipsa moueant per accidens: videtur enim ꝙ sic. Nam graue supra leue positum videtur ipsum impellere deorsum. h̄ autem fieri non potest nisi facta impulsione leuis secundario: ⁊ ex consequenti ipsum graue cum leui tendat etiam deorsum. ¶ Et preterea quāuis forma grauis non sit ipsi graui ratio agendi in seipsum: tamen sibi eē pōt ratio agendi in alterum: pari itaqȝ ratione quamuis sibi nō sit ratio mouendi seipsum: poterit tamen sibi esse ratio mouendi alterum: ad cuius motum ipsuȝ etiam mouebit̄: sicut ad motū corporis mouet̄: aīa que mouet corpus.

Ad istam qōnem Dicit commentator ꝙ grauia ⁊ leuia mouent seipsa per accidens. ¶ Ad cuiꝰ intelligentiam considerandū est: secundum ipsum: ꝙ grauia ⁊ leuia possunt esse in duplici potentia: quia essentiali ⁊ accidentali: in potentia quideȝ essentiali sunt quando formam sue nature seu essentie constitutiuaȝ actu non habent sed potentia. Et quia nihil potest transmutare seipsum de non esse ad esse: indigerēt tūc extrinseco motore qui ipsa reducat de potentia ad actum. Quando aūt actu speciem suam ⁊ naturam habent necessarium est ꝙ quantum de se est actu habeant ⁊ locū: ⁊ alia: que talem naturam consequūtur. Quod si tunc extra locum sint h̄ non contingit: quia non habeant naturam per quā eis deberetur ille locꝰ: sed quia per aliquid impediens existere ibi prohibentur: ⁊ sic sunt non essentialiter: sed per accidens tunc in potentia ad locum propriuȝ vnde ⁊ indigent motore per accidens: vtpote remouente prohibens: hoc enim remoto statim sunt deorsum: h̄ autem ipsa met mouent ⁊ remouent: ad cuius motum sequitur vlterius motus etiam ipsorum: quemadmodum nauta sedens in naui mouet per se nauim: ad cuiꝰ motum mouetur continuo ⁊ ipse: vnde h̄ modo grauia etiam ⁊ leuia per accidens se mouere possunt.

Sed quod ista Potentia non sit sufficiens non est difficile videre. Est enim duplex mouens: quia mouens motum ⁊

Po

mouens non motum: mouens autem non motum illud dico q dum mouet ipsum non mouetur: nec per se nec per accidens: qualia mouentia sunt substantie separate. Mouens vero motum duplex est: vnum quidem q de se simpliciter non habet q moueatur dum mouet: immo potest mouere immobile manens: quantum est propter immaterialitatem sue essentie: sed q moueatur cum mouet accidit ei ex hoc q ipsi mobili: cui motum influit est coniunctum in essendo: ⁊ idcirco necessarium est q moueatur ad motum eius: ⁊ tale mouens est anima: cuius substantia: quia nõ est corpus nullo modo de se est mobilis. Aliud vero est mouens q est non per accidens: sed per se mobile: sicut est omne corpus physicum ⁊ tale de necessitate cum mouet localiter: mouetur etiã ⁊ ipsum: nisi ponatur q primo imprimat formam ⁊ postmodum localem motum. Sed si primo imprimit alteri localem motum: ex consequenti in ipso facit aliquã formalem transmutationem: vel etiam si imprimit localẽ motum tantum: necessarium est q non moueat nisi moueatur: sicut nos vna cum commentatore diximus in septimo. Et quia motori: qui est anima: nullo modo conuenit motus: nisi propter mobile: cui coniungitur in essendo: necessarium est q ipse motus prius: non tempore: sed ordine nature intelligatur esse in mobili ꝙ in ipsa anima: quia alias non verum esset dicere q talis motus ipsi anime nullo modo conueniret: ratione sui: sed tantum ratione corporis. Sed de mouente q est corpus non sic se habet. Si enim per prius ordine nature motus intelligatur esse in corpore mobili ꝙ in ipso corpore mouente: ⁊ per consequens intelligatur corpori mouenti: non nisi per mobile corpus conuenire. Necessarium erit concedere: sicut ⁊ possumus de anima q ipsum: quantũ de se est: possit mouere non motum. Nam si anima non coniuncta in essendo corpori ipsum mouere posset: moueret ipsum non mota: eo q de se immobilis existit: licet ratione corporis: cui in essendo est coniuncta: sibi attribuatur motus: vnde quemadmodum anime q moueatur dum mouet sibi attribuitur per accidens: quia ratione coniunctionis ad corpus: sic etiam ⁊ corpori mouenti diceretur attribui per accidens q moueretur dum moueret nisi ratiõe corporis moti moueretur: q totũ est contra naturam corporee: mouentis vt patet ex predictis. Necessariũ est itaq q prius prioritate nature preexistat motus in corpore localiter mouente: ꝙ in eo q mouetur per ipsum: ⁊ similiter necessarium est q sibi talis motus per se ⁊ non per accidens cõueniat. Sic autẽ localiter graue descendens mouet medium: ⁊ ad hunc motum postea sequitur in medio quedam condensatio: vnde per prius oportet q sibi motus secundum naturã debeatur ꝙ medio. De tali itaq motu: sibi per prius ⁊ per se debito: ⁊ non per accidens siue propter mobile: est questio per quid sibi effectiue debeatur. Si enim dicatur q hunc motum habet a seipso: necessarium erit tunc concedere q seipsum moueat per se: ⁊ non per accidens: quia vt ostensum est talis motus per prius ⁊ per se sibi conuenit: ⁊ non per mobile cum ipsum presupponat motus mobilis: vnde ponendo talia se per accidens mouere ponitur ex cõsequẽti q per se moueat seipsa q est impossibile. Exemplum autem de nauta ⁊ naui non valet: quia nauta prius in seipso per se motum quendam facit: ⁊ tunc mouet nauim: ad cuius motum sequitur in ipso motus alius sibi debitus per accidens.

Ad primum itaque Argumentum est dicendo q graue non potest leue localiter impellere: nisi per motum preexistentem in ipso graui ordine nature.

Ad secundum Dicendum est: q forma grauitatis bene potest esse ipsi graui ratio mouendi alterum localiter local: tamen motu in ipso graui presupposito: propter id q habet de ratione corporei mouẽtis.

¶ Qõ tertia.

Tertio viso Quod grauia ⁊ leuia non moueant seipsa: queritur vtrum moueãtur a generante: videtur enim q non: quia postquã generata sunt contingit generans non esse: vt. s. dictum fuit: ⁊ tñ tũc etiã mouenẽ.

Ad istam qõnem Est dicendum q grauia mouentur per se ⁊ proprie: ⁊ leuia similiter a generãte. ¶ Ad cuius euidentiam attendendum est q vnumquodq ab eodem accipit operationem ⁊ necessitatem operandi: ⁊ motum atq necessitatem quare moueatur: sine idem est per q alicui cõpetit: q actu sit sub motu aliquo: ⁊ per q ei adhoc imponitur necessitas. Necessitatem autem talem vnumquodq accipit ab eo a quo sumit formam ad ꝙ motus huiusmodi consequitur: formam autẽ vnũquodq talium accipit a generante sibi: necessarium est q a generante ⁊ motum sumat: ⁊ necessitatem etiam ad ipsum. Est autem duplex generans: quia particulare ⁊ vniuersale: ⁊ particulare quidem generans in virtute vniuersalis generat generãtis: sicut vniuersaliter omne secundum agens agit in virtute primi. Principaliter itaq ⁊ maxime genitum accipit formam ⁊ necessitatem ad motum ab vniuersali generante. Ab ipso itaq sumit principaliter etiam ⁊ motum: hoc itaq vniuersale generans si tolleretur: quia genitum tunc non remanebit sub influentia ⁊ virtute eius: oportebit q nullam necessitatem retineat ab ipso: nec per consequens actum quem habebat prius per influentiam ipsius. Nam licet particulare generans sit causa rei quantum ad solum fieri: generans tamen vniuersale per continuam suam influentiam causa eius est quantum ad fieri ⁊ esse: vnde ipso sublato: oportet id q preueniebat ex influentia ipsius totaliter auferri: quemadmodum sublato sole tollitur totaliter lux proueniens ab aere ex solis influentia. Et hoc quidẽ totaliter est verum tam in voluntarijs ꝙ in naturalibus agentibus. Si enim agẽs increatum tolleretur: a quo est omnis inclinatio in bonum: non remaneret vllo modo voluntas amplius in bonum tendens: nec ratio ipsa voluntatis ad quã pertinet: vt in id q est simpliciter bonum inclinetur. Similiter etiam suo modo: si generans vniuersale: vt puta si spera celestis tolleretur: tolleretur necessario: quantum est de naturali ordine: a corporibus inferioribus inclinatio ad locum sursum ⁊ deorsum: ⁊ per consequẽs neces ꝙ grauia sunt tenderent deorsum: nec ea ꝙ leuia sunt tenderent sursum: quia nec grauia grauitatem: nec leuia leuitatem retinerent. Sic itaq necessarium est dicere q per virtutem vniuersalis agentis vndiq diffusam: grauia deorsum ⁊ leuia sursum mouentur: verumtamen considerandum est q virtus vniuersalis generantis non est de se determinata ad hunc effectum vel ad illud: propter communitatem suam: ⁊ propterea si debet determinatum facere effectum: necessarium est q ad ipsum per aliquid determinetur: ad producendum autem determinatam formam: determinatur ⁊ per agens particulare ⁊ per dispositiones: quãdcq in materia repertas. Ad efficiendum autem determinatũ motum: determinatur per formam naturalem mobilis: ad quã consequi

tur certa

tur certa inclinatio: vnde per grauitatem que est in grauibus determinatur ad mouendum grauia deorsum: ⁊ per leuitatem que est in leuibus determinatas ad mouendum ipsa sursum: horum autem signum euidens accipitur ex hoc q grauia tendentia deorsum accipiunt intensionem grauitatis: ⁊ leuia tendentia sursum accipiunt intensionem leuitatis. Non potest autem quicquam dari q in ipsis augmentet grauitatem ⁊ leuitatem nisi generans. Quia itaq; generans dando formam dat ⁊ motum ipsam consequentem: patet euidenter q vniuersale generans: ex cuius influentia augmentantur predicte qualitates in grauibus ⁊ leuibus: est id q ea mouet ad loca propria quando extra sunt. Si autem queratur per qd determinetur: tunc vniuersale generans ad augmentandum in istis grauitatem aut leuitatem: dicendum q ipse met qualitates sub gradu minus perfecto existentes in grauibus ⁊ leuibus: sufficiunt ad determinationem vniuersalis virtutis ad augmentationem sui.

Ad argumentum

Ergo in contrarium patet responsio. Si enim generans particulare non sit cum grauia ⁊ leuia mouentur: est tamen tunc generans vniuersale q semper contingit ea p̄ actu sue maxime virtutis.

¶ Quō quarta.

Quarto posset

Aliqs forte dubitare de eo q modo dictum est: videlicet grauia ⁊ leuia ex appropinquatiōe ad sua loca augmentum recipere grauitatis atque leuitatis: videtur enim h non esse bene dictum: quia generatio istorum tunc perficitur cum perfecte acceperint qualitates materiam necessitantes ad ipsorum substantiales formas: ergo completa generatione ipsorum etiam extra loca sua: non videtur q dictas qualitates imperfectas habeant: vt ob h possimus dicere ipsas recipere augmentum.

Ad huius qōnis

Euidentiam considerandum est q Simplici⁹ in primo de celo diuersas de hoc opiniones ponit: ⁊ ipse quidem precipue argumentatur contra id q modo diximus: argumentum autem suum est: quia si grauia recipiunt appositionē grauitatis: sequetur q aliquis se ponderans in alto: inueniet se minoris ponderis q̄ fuerit in imo: q fictioni simile videtur. Arguit etiam: vel vt melius dicamus: soluit argumentū quo vti quis posset ad h probandum sumptum ex velocitate motiuū. Grauia enim quanto magis appropinquāt ad deorsum: tanto velocius ferūtur: qđ non contingeret nisi fieret appositio aliqua ad grauitatem: que est ratio tendendi grauia deorsum. Hoc autem argumentum dupl̄r soluit: primo quidem: quia non apparet: quomodo comprehendi possint ea que fiunt versus loca propria velocius moueri. Secundo autem h idem argumētū soluit recitando opīonem aliorum: qui dixerunt q grauia non citius ferūtur quando sunt prope loca propria: propter appōnem grauitatis: sed propter detinētiam a pauciori aere: qui grauibus subiacet in medio: quemadmodum etiam ⁊ que supra multam aquam mouentur videntur leuiora: propter h q a multa aqua contra agrēlationi ipsorum ad deorsum sursum detinentur.

Sed ista positio

Non solū non est cōsona dictis Arist. vt ipsemet Simplicius ait: sed nec etiam consonat bene rationi: cuius declaratio est: quia vnumquodq; positum in loco corruptiuo sui: contrahit de necessitate naturali sue virtutis debilitationem: ⁊ inclinationem quandam ad corruptionem. Positum vero in loco naturali sue generationis contrahit sue virtutis vigorationē: sicut ⁊ remotionem dicte inclinationis ad corruptionem. Locus autem naturalis grauium ⁊ leuium est locus naturaliter generatiuus ipsorum ⁊ conseruatiuus: ⁊ locus innaturalis eorūdem est naturaliter ipsorum corruptiuus. Igitur necessarium est q grauia ⁊ leuia extra sua loca posita contrahant debilitationem grauitatis ⁊ leuitatis: ⁊ aliorum qualitatum: in quibus consistit virtus propria ipsorum. Appropinquantia vero ad sua loca propria paulatim: necesse est q paulatim perdant debilitationem illam: ⁊ resumant virtutis proprie vigorē.

¶ Uerum est autem q non semper ista appositio tanta est q sensibil̄r appareat: sicut ipsemet Simplici⁹ dicit: dans intelligere solutionem sui primi argumēti.

Secunda autem

Instantia non valet: videmus enim q vnus ⁊ idem lapis cadens a loco alto: si statim contingat caput alicuius ibi stantis: non ita fortiter percutit ipsum: sicut percuteret si post longum motum ipsum cōtingeret deorsum prope terram. Ista autem fortior percussio dat intelligere satis euidenter fortiorem esse impetum ⁊ velociorem motum naturalem lapidis in fine q̄ in principio: h itaq; mō Simplicius debuisset istud experiri: si voluisset sensibiliter cognoscere q grauia tēdentia deorsum: tanto velocius feruntur quanto magis ad sua loca appropinquat.

Tertia etiam

Instantia seipsam soluere videtur. Nam mediū continens contrarietatem habet ad corpus q per ipsū violenter detinetur: quia vnū contrarium alterius debilitatiuum ⁊ corruptiuum est. Necessarium est q aliqualiter ipsum disponat ad corruptionem ⁊ debilitet etiam propriam virtutem ipsius. Patet igitur q h dicta in hac materia non sunt conuenientia. ¶ Yparcus autem: vt Simplicius narrat: dicit q virtus proiectionis in grauibus sursum proiectis q̄diu preualet proprie virtuti proiectorum: facit ipsa sursum ferri: ⁊ quāto ipsa preualuerit tanto proiecta citius feruntur sursum: ⁊ cum ipsa debilitatur: primo quidem incipiunt proiecta non sic velociter sursum ferri: tādem vero illa virtute magis debilitata ferūtur deorsum: vtentia sua propria inclinatione: manente tamen adh̄ aliqualiter ⁊ virtute proiectionis: qua facta magis exigua ipsa proiecta deorsum redeuntia velocius feruntur et velocissime cum illa virtus penitus defecerit. Eandem autem causam assignat ⁊ de leuibus deorsum violenter latis ⁊ postea sursum redeuntibus. Adiungit etiam q ⁊ corpora grauia non sunt magis grauia: cum magis appropinquāt deorsum: sed potius econuerso grauiora sunt cū plus ab ipso distant.

Hanc autem

Positionē Alexāder multipliciter reprobat: primo quidem: ⁊ si dictum yperci posset forte sustineri de motu grauium facto post ipsorum proiectionem ad locum sursū: si tamen grauia non proiicerentur: sed generarētur sursum: ⁊ post generationem naturaliter tenderent deorsum: sicut sepe accidit: non posset per illud de h motu assignari illa ratio: quare. s. velocior sit in fine q̄ in principio. Quia enim in tali motu non est admixta virtus proiectionis ad sursum: non potest id contingere ex talis virtutis debilitatione.

Secundo autem

Ipsam reprobat ostendēdo esse cōuenientiorem positionem Arist. q̄ illam. Grauitati. n.

ſm naturam eſſe eſt deorſuʒ eſſe: ⁊ propter hoc ad deorſuʒ grauia mouentur: quia eſſe dicit rei complementum: ſequitur ꝙ tūc grauia ſint perfecte grauia ⁊ perfecte ſinceram propriam ſpeciem habentia: quando fuerit deorſum: ⁊ per conſequens quanto magis ad deorſum appropinquāt: tanto perfectius ſuam ſpeciem accipiunt ſinceram: ⁊ maiorem additionem grauitatis.

Tertio idem Per hoc oſtendit ꝙ grauitas tunc non eſſet grauibus rō tendendi deorſum. Nihil enim ad id inclinat ꝙ eſt debilitatiuum ⁊ corruptiuum ipſius. ¶ His itaqꝫ poſitionibus repudiatis: dicamus cum Ariſtotile ⁊ Alexandro ꝙ grauia ⁊ leuia ex appropinquatione ad propria loca accipiunt additionem grauitatis atqꝫ leuitatis: per hoc enim oſtendit Ariſt. in primo de celo ⁊ mundo ꝙ grauia ⁊ leuia non poſſunt ad infinituʒ ferri: quia tūc grauitas ⁊ leuitas poſſet creſcere in infinitum ⁊ eſſe infinita: ꝙ ibi prius reprobauerat.

Ad argumentum Autem in contrarium dicendum eſt ꝙ perfectio talium qualitatum neceſſitantium materiam ad formam non conſiſtit in termino punctali: ſed magnā habet latitudineʒ: ratione cuius poteſt recipere diminutionem ⁊ augmentuʒ.

¶ Qō quinta.

Quinto poſſet Aliquis forte dubitare quia non videtur verum ꝙ grauia ⁊ leuia non habeant in ſe principium: nec mouendi nec faciendi: ſed patiendi ſolum: habēt enī in ſe non tantum materiā: que eſt ratio patiendi: ſʒ etiaʒ formam que eſt ratio ⁊ principiū agendi.

Ad iſtam qōnem Satis patet reſpōſio per ſupra dicta: lʒ enim grauia ⁊ leuia habeant materiam ⁊ formam: non tamen forma ipſoꝝ dat eis ſeipſam: ſed datur ipſis a generante: ⁊ ideo non eſt eis ratio ꝙ producant ⁊ faciant ſeipſa: ſed magis eſt ipſis ratio ꝙ a generante fiant: ideo enim generans facit grauia ⁊ leuia: qꝛ dat ipſis formam leuitatis atqꝫ grauitatis. Conſimiliter etiam talis forma non eſt grauibus ⁊ leuibus ratio quare moueant ſeipſa: vt iaʒ diximus: ſed ſolum eſt ipſis ratio: quare hoc modo vel illo a generante moueantur id ēt ꝙ eſt alicui ratio q̄re fiat: ⁊ quare moueaꝛ ab alio non eſt ſibi: inquātuʒ huius: agēdi: ſed patiēdi tātū.

Ad argumentum Itaqꝫ in contrarium dicēdum eſt: ꝙ forma ſuo formato non eſt ratio agendi in ſe ipſuʒ: ſed eſt ſibi ratio agendi in aliquid aliud ab ipſo.

¶ Textus.

¶ Hoc autem dupliciter: aut enim non propter ſeipſuʒ eſt mouens ⁊c.

¶ Lectio octaua. ¶ Qō prima.

Uia in iſta lectione non ſūt difficultates magne: ⁊ vbi difficultates cadunt: diutius oportet nos immorari: idcirco ne inutilē prolixitatem faciamus: pertranſeamus breuiter de ea ⁊ de alijs ſimilibꝰ. Poſſet autem aliquis forte dubitare: quia nō videtur conuenienter dici ꝙ omne ꝙ mouetur: aut mouetur ab alio: aut non mouetur ab alio. Probatū eniʒ ſupra eſt oē ꝙ mouetur ab alio moueri.

Ad iſtam qōnem Eſt dicenduʒ ꝙ ſupra dicebatur oē ꝙ mouetur ab aliquo moueri ⁊ non a ſe ipſo: ita ꝙ ipſum met totum ſit ſibi ratio quare ſe moueat: ⁊ etiʒ ipſum met ſit ratio quare moueatur: hoc autem dicitur aliquid moueri a ſeipſo ⁊ non ab alio: non quia ipſum totum ſit ſibi motus ratio actiua ⁊ paſſiua: ſed qꝛ non mouetur ab aliquo extrinſeco: ſed mouetur ab intrinſeco principio: ita vʒ ꝙ per aliquid ſibi inexiſtēs conuenit ei ratio motus actiua: ⁊ per aliquid etiam ſibi inexiſtens ei conuenit motꝰ ratio paſſiua: vnde patet hic ꝙ hoc dicitur non contradicere hijs que ſupra fuerunt demōſtrata.

¶ Qō ſecunda.

Secundo Queritur vtrū mouenti conueniat ſm accidēs ꝙ moueatur: videtur enim ꝙ non: quia dictum eſt ꝙ de ratione mouētis corporei eſt ꝙ moueatur quando mouet: ꝙ autēʒ eſt de ratione alicuius ſibi per ſe conuenit.

Ad iſtam qōnem Eſt dicenduʒ ꝙ moueri non per ſe conuenit mouenti: ꝙ enī per ſe conuenit omni conuenit: ſi ergo moueri per ſe mouenti cōueniret: neceſſario tunc ineſſet cuilibet mouenti: ⁊ per ↄſequens omne mouens moueretur: ꝙ eſt impoſſibile: non igitur per ſe: ſʒ per accidens mouenti conuenit ꝙ moueatur. ¶ Et preterea hoc mouenti per ſe cōuenit ꝙ conuenit ſibi ſecundū ꝙ eſt mouens: ſed moueri non poteſt conuenire mouenti ſm ꝙ eſt mouens: quia ſibi conuenit ſʒ hoc mouere. Moueri aūt ⁊ mouere ſunt oppoſita: ſi igitur mouenti ſecūdū ꝙ eſt mouens moueri conueniret: eidem tūc ſecūdū ideʒ oppoſita ineſſent ꝙ eſt impoſſibile. Non itaqꝫ mouenti per ſe: ⁊ ſecūdū ꝙ eſt mouens: conuenit moueri: ſʒ per accidens: qꝛ ſecūdū ꝙ ſibi cōuenit eſſe mobile: ꝙ eſt proprium ſubiectuʒ motus. Nam ⁊ quodlibet accidēs alicui propriū non reperitur in aliquo: niſi prout in ipſo quodā modo attenditur ratio ſui proprij ſubiecti.

Ad argumentum Ergo factū in contrariū dicēdū eſt ꝙ de ratione mouētis phyſici eſt ꝙ cū mouet moueatur: non propter id ꝙ eſt mouens: ſed propter id ꝙ ſecundum rationem propriam eſt mobile: ⁊ inquantuʒ mobile motus ſibi per ſe conuenit.

¶ Qō tertia.

Tertio poſſet Aliquis dubitare: qꝛ non videtur verū: ſi duoꝝ coniunctoꝝ vnū in aliquibus datur ſine alio: ꝙ poſſit etiam alterū ſine hoc dari in quibuſdaʒ: videmus eniʒ ꝙ accidens ⁊ ſubſtantia coniūcta ſibi ſunt in vno indiuiduo: ⁊ eſt dare aliquaʒ ſubſtantiaʒ ſine omni accidēte: nō tū econuerſo daꝛ aliqd accidēs ſine omni ſubſtātia.

Ad iſtam qōnem Dōm ſʒ ꝙ aliq̄ accipiūt: ⁊ non etiaʒ cūctis ex breuibꝰ verbis hic poſitis a Tho. ꝙ tripliciter poſſunt eſſe aliqua ſibi inuicem coniūcta: vno modo quidem per ſe: ita vʒ ꝙ vtraqꝫ per ſe coniungantur alteri: ſic vt ſe habet homo ⁊ riſibile. Nā riſibile per ſe homini coniungitur: ⁊ econuerſo: ⁊ quia ꝙ per ſe cōuenit: neceſſario ⁊ inſeparabiliter ↄuenit: ideo in his que ita ſibi ſunt cōiuncta ab altero poteſt ſeparari. Alio autem modo aliqua ſic ſibi cōiunguntur ꝙ vnum quideʒ ipſoꝝ per ſe alteri coniungitur: ſed alterū huic coniungitur per accidens: ſicut ſe habent materia ⁊ forma accidens ⁊ ſubſtantia. Materia enim per ſe dependet ad formaʒ ⁊ ſibi coniungitur: ⁊ ſimiliter accidens ſe habʒ ad ſubſtantiaʒ: ſed forma ſic ſimpliciter ſumpta nō habet ꝙ ſit materie coniuncta: ⁊ ſubſtantia ſic ſimpliciter ſumpta non habet ꝙ accidenti ↄiungatur: ⁊ iō quāuis

inueniatur

inueniatur forma sine materia ⁊ substantia sine accidēte: non tamen e conuerso accidens sine substantia ⁊ materia inuenitur sine forma. ¶ Tertio autē modo aliqua sic sibi vniuntur ꝙ vtrūq; ipsorum alteri coniungitur per accidens: sicut dulce ⁊ album ⁊ mouere ac moueri. Nam moueri per se debetur mobili nō mouenti: ⁊ mouere per se debetur mouenti non aūt mobili. Et qꝛ ꝙ est per accidens separabile ē: idcirco in talibus sic conuenientia: contingit ꝙ sicut vnū inuenitur sine reliquo: sic ēt sine ipso ⁊ reliquū reperiri potest. Patet itaq; qūo ꝫm ista optime currit argumentatio phylosophi.

¶ Textus.

¶ Necesse est igitur omne quod mouetur esse diuisibile in semper diuisibilia ⁊c.

¶ Lectio nona. ¶ Qō prima.

Hic posset Aliquis dubitare: qꝛ non videtur incōueniens ꝙ idem ferat ⁊ feratur secūdū eādem loci mutationem: videmus enim ꝙ anima ꝫm mutationē mouet ⁊ mouet̄:

Ad istius qōnis Euidentiam considerandum est ꝙ Macrobius super somnio Scipionis volens defendere positionem Platonis de anima: qui ponebat animā mouere seipsam: conatur soluere has ratiōes ꝯ positas ⁊ omnes alias a phylosophis adductas. Rōnes autē ꝯ positas dissoluit ponendo ꝙ i mouente seipsuꝫ mouere ⁊ moueri: nō solū nō sūt opposita: sed nec diuersa: nisi vocaliter tm̄: inquantū vnū significat: vt actio: ⁊ reliquū vt passio. Nā mouere actiuā significationem habet ⁊ moueri passiuaꝫ. In re tamen: vt ipse ait: non habent in mouente seipsum huiusmodi distinctionē. Nā pati ponit receptionē alicuius ab aliquo: vnde in his que motū aliūde recipiunt: moueri sicut significatiōeꝫ passiuam habet: sic etiam realiter passionem ponit. In his vero que nullo modo motū aliunde recipiunt: sed ipsum habēt essentialiter: ⁊ ex se: moueri secūdū rē nullam passionem ponit: nec mouere ⁊ moueri dicūt duo quedā: sed vnū tātū: quēadmodū ēt videm⁹ de sitiriuo si enī aliqd accipiat ab aliquo ꝙ sitiē: sitiē in ipso ponit passionem: ⁊ sitiē acristere facere: dicent tunc duo quedam: sed in eo ꝙ stat a seipso sitiē non ponit passionem: nec illa diuersa vocabula ponunt in re duo quedā: sed tantū vnū: vnde non est dicendū ꝫm ista ꝙ in mouente seipsum mouere ⁊ moueri sint diuersa ⁊ apposita: nec ꝙ moueri sibi cōueniat secūdū ꝙ est in potentia: ⁊ mouere secūdū ꝙ ē in actu. In his enim que motū aliunde recipiūt verum est ꝙ moueri ponit potentiam passiuam: ⁊ mouere dicit progressuꝫ motus a potentia actiua: quemadmodū etiam in his que recipiunt calorē aliunde: est dare potentiam passiuam ab aliquo ente actu calefaciente: sed in igne qui per se ex se est calidus: ꝯ dare non contingit: vnde sicut calor in igne qui est ex se calidus non ponit duo diuersa: sicut actionem ⁊ passionē sed ponit vnū quid tantū: sicut etiam ait Macrobius ꝙ in mouente seipsum ipse motus nō ponit duo diuersa: vt actionem ⁊ passionem: sed vnicū tantum actum. ¶ Sed si diligenter attendimus ad ipsam rationē motus ⁊ distinctionem eius ab aliis actibus: qui proprie sunt forme: de facili patet ꝙ ista non sunt conuenienter dicta: si tamen Macrobius motū accipiat ꝫ propriā rationem eius. Nā alie forme quantuꝫ de se est non ponūt acquisitionem ⁊ abiectionem aliquaꝫ: qꝛ nec de se importāt ipsam variationem. Motus aūt secūdū propriam actionem: acquisitionē quandam ⁊ abiectionē ponit: importat enim de necessitate sue actionis variationem. Nam sublata a re omni variatione nullus dicit rem moueri: sed immobilē eo ipso quo inuariabilem manere: variatio autē nunꝗ̄ fit in aliquo nisi ipsuꝫ aliquid perdat prius habitum: aut aliquid accipiat antea non habitum. Nam ꝙ sic stat fixum in sua dispositione: vt nihil nouiter perdat vel accipiat: nullus vnquā sane mentis dicet variari. Quia ergo motus proprie dictus necessario ponit variationē: quā non ponit statio: nec calor: necessario etiam oportet ipsum importare abiectionem ⁊ acquisitionem: que claudūtur in intellectu variationis: que tamen duo statio: vel status ⁊ calor non important: eo ipso ꝙ de sua ratione non ponunt vllam variationem: vnde patet euidenter ꝙ nec exempla: nec dicta Macrobij in proposito sunt conuenientia. Quis enim nullus sane mentis diceret acquisitionem ⁊ abiectionem sine aliquali actione ⁊ passione fieri: necessario cogitur oīs hō confiteri ꝙ motus proprie dictus in re actionem ⁊ passionem ponit: actionē quidem mouentis: cuius est mouere: ⁊ passioneꝫ mobilis: cuius est moueri. Acquisitio enim ⁊ abiectio passiones sunt: passio vero omnis ex actione proxima infert̄. ¶ Sed attendendum est ꝙ forte isti appellabant motum omnem ꝓuētū alicuius ab aliquo: siue formaliter siue efficienter factum. Esse autem separatorum ab eis totis prouenit formaliter: qꝛ ipsa secundum se tota forme sunt: ⁊ talia etiam prouentus ad ipsa tota terminatur: quis ipsa tota sunt per id esse existentia respectu cuius ipsa dicuntur essendi rōne: ꝙ non contingit de formis materialibus: illꝫ enim esse proueniat ex eis: non tamen dicimus ꝙ proueniat ad ipsas proprie: sed magis ad formata: quia ista sunt existentia. Ipse vero forme non proprie dicuntur existentes: sed proprie dicuntur existentis. Si ergo isti sic motum acceperunt: patet tūc statim: quomodo motus non dicit duo quedam diuersa in re: sicut actionem ⁊ passionem: ⁊ quomodo primo mouent aliqua seipsa: ⁊ qūo ex ꝯ sequitur ista esse sempiterna. Sed si motum proprie sumamus: tunc mouere ⁊ moueri: vt patet ex predictis: sunt diuersa ⁊ opposita in re: nec possunt eidem secundū idē cōuenire: vnde etiam cum intelligentias ponimus suo modo localiter moueri: per successiuam sue virtutis applicationem ad diuersa loca: ponimus ꝙ eis mouere se ⁊ moueri conueniant secundū aliqua diuersa: qꝛ mouere secūdū volūtatem imperantem virtutis applicationem: ⁊ moueri secundū virtutem ad diuersa loca successiue applicatā quecūq; virtus sit illa.

Ad argumentum Ergo est dicēdum ꝙ anima per se mouet: sed non per se mouetur: immo per accidens: vt supra dictum est. Nunc autem intelligimus nihil mouere ipsum penitus seipsū: ita ꝙ per se illo motu moueat: ⁊ per se illo eodem moueatur.

¶ Textus.

¶ Amplius non necesse est mouens moueri nisi a seipso secundum accidens ⁊c.

¶ Qō secunda.

Secundo posset Aliquis dubitare: quia non videtur verum: si motor alicuius sic mouet ꝙ ipse non mouetur nisi per accidens: cuiusmodi est anima: ꝙ propter ꝯ illud per accidens tolli possit: ita vꝫ ꝙ maneat motor manens quidem: non autem motus: nec per se: nec per accidens. Nam anima humana mouet ita corpus ꝙ ipsa nō nisi per accidens mouetur: ⁊ tamē nūꝗ̄ potest contingere ꝙ moueat non mota.

Ad istam qõnem Dicit cõmuniter ꝛ bene q id q est per accidens separabile quidẽ est: quãtũ est de se lȝ contingat propter aliquas cõditiones in aliqua materia non esse separabile: quẽadmodũ natura intellectiua per se non habet q sit coniuncta in essendo corpori sed tamen h sibi potest in aliqua pticulari natura: propter aliquã conditionem illius particularis nature intellectiue conuenire: sicut conuenit sibi in anima humana: propter imperfectionẽ eius. Et qȝ talis imperfectio nunq̃ tollitur a nã intellectiua contracta per animam humanã: ideo nunq̃ potest contingere q natura intellectiua sic ɔtracta non sit in corpore vel nõ iclinetur naturaliter ad corpus: sed qȝ dicta imperfectio non sequit vlr naturã intellectualeȝ: contingat vt predictuȝ accñs in alia natura intellectiua singulari non inueniatur. Et enim dare aliquaȝ ita altam: q nec corpori in essendo est coniuncta: nec coniungibilis. Consimiliter ergo intelligendũ in proposito. Nam q motor qui est per se imobilis moueatur per accidens dum mouet: potest cõtingere ex aliqua conditione: que non sequitur vlr motoreȝ per se imobilẽ: vt potest siex h proueniat q talis motor corpori sit coniũgibilis vel cõiũctus in essendo: sicut pȝ in anima humana que: qȝ nũq̃ potest perdere hanc conditionẽ: nunq̃ potest contingere q moueat nisi moueatur per accidẽs: quãuis imobilis sit per se: qȝ tamẽ vt iam diximus predicta conditio non seqt vlr motorem per se imobilẽ: potest optime ꝛ accidens ex illa cõditiõe proueniẽs a per se immobili motore separari: vt videlicet sit motor nec per se motus nec per accidẽs dũ mouet: qualis est motor mobili non coniunctus in essẽdo neqȝ coniũgibilis. Bene ergo dicitur ab omnibus q licet id q est per accidẽs non separetur quandoqȝ in aliqua materia: nõ tñ opȝ ipsuȝ eẽ in qlibȝ mã ɔiũctũ.

¶ Textus.

¶ Quoniã aũt mouet aliud qdẽ q mouet ab alio ꝛc.

¶ Lectio decima. ¶ Qõ prima.

Hic posset esse questio vtrũ in motu semp oporteat vtraqȝ mouens. s. ꝛ mobile esse abinuiceȝ cõtacta: sed ista qõ: quia fuit soluta sufficienter in tertio: dimittatur ad presens. Queratur autem primo de h q videtur h velle aliquid moueri a seipso primo: q videtur esse falsum: cũ. s. sit demonstratũ q nihil seipsum mouere potest primo.

Ad istam qõnem Est dicendum q aliter sumitur h mouens seipsum primo ꝛ aliter sumebat supra: nã hic id dr mouẽs seipsũ pmo i quo primo reseruatur rõ mouentis seipsum propter partes suas. Si eni accipiam q hõ moueat manũ: manus baculũ ꝛ baculus lapideȝ h totũ aggregatuȝ q est hõ man baculus lapis: nõ dicetur mouere seipsum primo: quia non primo in h toto aggregato reseruatur ratio mouentis seipsum: quia si tollatur lapis adhuc in illo aggregato remanebit h q est seipsum mouens per suas partes. Similiter etiaȝ si remoueatur baculus idem remanebit. Si etiaȝ remoueatur manus adhuc remanebit hõ seipsum mouens per partes suas. Et semper partem a toto segregando nunquã illud totum habet rationeȝ mouentis se primo per ptes suas: a quo si pars aliqua tollatur remanere potest seipsum mouens. Sed si tanta decisio facta sit q vlterius aliud non valeat auferri: quin statim tollatur q est seipsum mouere: stabit in hoc vltimo in via resolutionis: ꝛ primo i via constitutionis ratio mouẽtis seipsuȝ per partes suas: patet igitur quomodo h sumitur mouens seipsuȝ primo: quia: vt declaratum est: hoc est idẽ q mouens in quo primo stat ratio mouentis seipsum per partes suas: supra autem dicebatur q nihil potest mouere seipsum primo: ita scilicet q se non moueat per partes: quarum vna primo habeat rõneȝ mouentis: ꝛ alia habeat rationem moti: sed moueat se per totuȝ: ita q totum sit ratio quare moueat: ꝛ totum sit ratio quare moueatur: vnde patet q non contradicunt que h dicuntur his que supra dicta sunt.

¶ Textus.

¶ Aut potentia quidem nihil prohibet vtrũq̃ ꝛc.

¶ Qõ secunda.

Secundo hic posset esse dubitatio: qȝ videtur h velle Aristote. q in motu si sit dare primum ex parte mobilis: ꝛ ex parte mouentis: cum tamen declaratum fuerit in sexto: q nec ex parte mobilis: nec ex pte mouẽtis: si h fuerit primũ i motu ɔtigit dare pmũ.

Ad istam qõnem Dicit Tho. q Arist. prius in sexto probauit q in motu non est aliquid primum: nec ex parte mobilis: nec ex parte temporis: nec ex parte rei in qua est motus: precipue in augmento ꝛ motu locali ꝛ h ideo: quia tunc loquebatur de motu in communi: ꝛ de mobili secũdũ q est quoddã continuuȝ: nondum applicando ad determinatas naturas: ꝛ secũdũ h sequebatur q non esset aliquid primo motum: ꝛ per consequens: nec aliquid primo mouens: si mouens sit continuum: ꝛ ita etiam non esset aliquid primo mouens seipsum. Sed nunc iam Aristo. loquitur de motu applicando ipsuȝ ad determinatas naturas: ꝛ ideo ponit aliquid esse primo mouens seipsum: ꝛ soluit dubitationẽ sic q nihil prohibet tale continuuȝ esse diuisibile in potentia: in actu autem non semper: sicut corpus celi. Et si contingat q aliquod continuum diuidatur q dicebatur primo motũ: vel primo mouens seipsum non retinebit illã eandeȝ potentiam: vt moueat vel moueatur quia hec potentia sequitur aliquaȝ formaȝ: forma autẽ requirit quantitatem determinataȝ: ꝛ ideo si diuidat non retinebit inde eandeȝ potentiam: sicut patet in eodẽ: ecce solutio Tho. in suis verbis recitata est. ¶ Sũt aũt qui dicũt hãc solutionẽ nõ eẽ ɔueniẽtẽ: qȝ q̃tũcũq̃ applicet mot ad mãm specialẽ: non erit ibi dare pmo mutatũ esse. Et ideo sȝ istos dõm: q lȝ diuisio ex parte quãtitatis ꝛ mãe vadat in infinitũ: qȝ cõtinuũ sm q huius est in infinitũ diuisibile: ex parte tñ forme diuisio in infinitũ nõ vadit: sed est dare minimã carnẽ ꝛ minimã aquaȝ. Cũ ergo moueri cõpetat rei ex parte mãe pncipii passiui: mouere aũt cõpetat ei ex parte forme ꝛ pncipii actiui: si applicãdo motũ ad materiã spẽalẽ vadat in ifinitũ diuisio ex parte motimõ tñ vadit diuisio in infinitũ ex parte mouẽtis. ¶ Sed si bñ intueamur que isti dicũt satis de facili apparet q ipsa nõ sunt alicui momẽti. Si eni ex pte mãe ipsa diuisio in infinitũ vadit: nõ aũt ex pte forme: ponam q mã stãs sub certa forma: vt puta sub foȝa carnis: diuidat in tãtũ q pdat talẽ formã ꝛ accipiat aliã: vt puta formã elãleȝ: sicut formã terre: vlteri ẽt si diuidat i tm̃ q pdat formã terre: ꝛ accipiat formã alteri elemẽti: aut sic pcedẽdo erit stat in diuisionibus: aut nõ erit stat. Si erit status dabit tũc materia naturalis in taȝ parua quãtitate: q nõ poterit nãliter sq̃uãtũ nãlis: dari in minori. Si aũt non erit status: sed erit pcedere in infinitũ: accipiẽdo vnaȝ formã post aliaȝ: oportebit formas nãles esse infinitas q est ipossibile. Nõ. n. põt dari q fiat redit ad formã

prius

prius perditam: attamen ꝙ materia remaneat in illa parua quātitate: quia per diuisionē itur ad simplicius ad minus scdm quantitatē dimensiuā. Sed si fieret reditus per diuisionē ad formā prius perditā: procederet͂ tunc ad aliquid densius scdm quantitatē: ꝙ est iconueniens. Deuento itaq͂ ad formā vltimā: ⁊ nā ipsius diuisa vsq͂ ad minima: nō poterit per diuisionē alterius istoꝝ minimoꝝ reditus fieri: ita ad formaȝ prius perditā: ꝙ istud paruū sine cōiunctione ad quantitatē aliā ipsa possit isformari. Est itaq͂ scdm hoc dare minimuȝ per diuisionē: ⁊ ex pte materie sumpte scdm ꝙ nālis est ⁊ nāle esse habens: vnde pȝ ꝙ istoꝝ distinctio nō valet.

Et preterea

Tho. dixit ꝙ facta applicatione ad determinatā nām datur primū: ⁊ ex parte cōtinui mouentis: ⁊ ex parte mobilis: fm motum scilicet sibi debitū in nā illa: vnde ⁊ ponit exemplū de corde: in quo p diuisionē ad hoc deuenit͂: vt nō moueat nec etiam moueat͂ motu cordis: ⁊ non solū in corde: sed etiā in alijs apparet istud idem. Diuisio eni terre tendentia simplr deorsuȝ ad hoc perducit͂ si fiat vltra minimo: vt perdita forma terre generetur aliud ꝙ non sit simplr graue: qꝛ tunc esset terra nec per ꝯñs sic motū simplr deorsum motu nāli: ⁊ vlr hoc in oibus apparet. Naȝ ipsa applicatio ad determinataȝ formā: vnde si ex forma non procedit diuisio i infinitum necessariuȝ tunc est ꝙ non procedat etiā in infinitum ex pte materie stantis sub nā aliqua creata ⁊ determinata. Et ꝙ doctor noster ita intellexerit: patet tā ex eo ꝙ ponit exēpla de naturis aliquibus determinatis. ꝙ etiā ex eo ꝙ ad hoc induxit probationeȝ sumptaȝ ex conditionibus formarū naturaliū. Manifestū est igitur ꝙ oiquaq͂ deficit istoꝝ iprobatio ⁊ solutio.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem oportet semper motum esse ⁊ non deficere ⁊c.

¶ Lectio. xj. ¶ Qō prima.

Ic forte

Aliquis posset dubitare vtrum possimus dicere ꝙ oia generabilia sint causa ois ⁊ totius sempiterne generationis: videtur enim ꝙ sic: quia sicut se habet vnuȝ generans generabile ad vnā generationē: ita se habēt oia gñantia generabilia ad omnē generationē: sed vnuȝ generans generabile: est cā vnius gñationis: ergo ⁊ oia gñantia generabilia erunt causa totius sempiterne generationis nec per consequens vltra ipsa oportebit aliam causaȝ querere huius sempiterne mutationis.

Ad istam qōnem

Est dicendum ꝙ illa ꝓpositio qua dicitur: omnia generantia generabilis esse causaȝ omnis generationis: dupliceȝ habere potest intellectū: vnum quidem diuisuȝ ⁊ aliū cōiunctū: diuisuȝ siquidem intellectum habere potest referendo singula generantia generabilia ad singulas generationes: vt vȝ dicamus: idcirco omnia generantia generabilia causam esse omnis generationis: quia dicēdo hoc generans generabile est causa huius generationis: ⁊ aliō alterius pringit vt discurrēdo per singulas generationes: nulla generatio pretermittatur: cuius causa assignari nō possit aliquod generans generabile. Coniunctū autē habere potest si non referantur disiunctim singule generationes ad singula generantia: sed coniunctim omnes generationes ad omnia generantia generabilia. Et si quidem questio intelligatur hoc secundo modo patet statim solutio ipsius. Nam si omnes generationes prouenirent coniunctim ab omnibus generantibus generalibus: cum intra generationes omnes claudatur generatio cuiuslibet etiam generantis generabilis: sequetur ꝙ supra suas etiam generationes ipsa generantia generabilia causalitatem habeant: ꝙ est impossibile: quia nihil potest eē causa effectiua sue generationis. Unde hoc modo intelligendo questionem: dicenduȝ ꝙ non possunt omnia generantia gñabilia esse ois generationis causa. Si autem intelligatur primo modo dicendum est ꝙ possunt. Potest eni contingere ꝙ cuiuslibet determinate gñationis sit cā aliqd generans gñabile: nec tñ propter hoc tollit͂ demōstratio phylosophi. Nā sic ponendo habemus quidem causaȝ huius gñationis vel illius: nō tñ habemus cāȝ simplr gñationis ⁊ scdm se. Qd eni cā est generationis simplr scdm se cā est omnis gñationis. Nihil aūt per positionē illā dat͂ ꝙ sit ois generatiōis cā: quā tñ cāȝ necessariuȝ est ponere. Effectus enim vnius rationis habet rationem vnius effectus: ⁊ vnum effectū oportet in vnā causam reducere: singularem quidē effectum in causam singularem ⁊ vniuersalem in causam cōem: generatio autem simpliciter dicta vnius est rōnis: vnde necessarium est ꝙ gñatio simplr ⁊ scdm se: ⁊ nō tantū fȝ rōnē huius vel illius gñationis in vnā cāȝ reducat͂: que sit causa ois gñationis: ⁊ sine qua nō possit esse vlla generatio. Nā causa generatiōis simpliciter dicte se habet ad causaȝ propriaȝ huius determinate generationis: sicut causa principalis ad causam instrumentalem.

Ad argumentum

Autem iampȝ responsio. Nā sicut se habet vnuȝ generans particulare: ad vnā generationē: sic se possunt habere oia particularia generantia ad omnem generationeȝ secunduȝ diuisuȝ: non aūt fm coniunctum intellectum: sicut exposuimus.

¶ Textus.

¶ Unum autem magis quā multa: ⁊ finita ꝙ̃ ifinita oportet existimare ⁊c.

¶ Qō secunda.

Ecundo posset

Aliqs dubitare vtrum melius sit esse vnuȝ tantū primū mouens ꝙ̃ plura: videtur enim ꝙ nō. Nam primum mouens mouet sicut summū determinatuȝ bonū. Melius est aūt esse multa bona ꝙ̃ tantū vnū: ⁊ per ꝯsequens longe melius esse videtur ꝙ sint multa sūma bona ꝙ̃ vnum solum.

Ad istam qōnem

Est dicenduȝ ꝙ melius simpliciter est esse vnuȝ sūmū bonum ꝙ̃ esse multa sūma bona. Naȝ ponere ꝙ sint multa sūma bona est ponere ꝙ nulluȝ sūmuȝ bonū sit. Melius ē autē esse aliquod sūmū bonum: ꝙ̃ nullum sūmū bonuȝ esse. Igitur melius est esse tantū vnū sūmum bonū ꝙ̃ esse multa sūma bona. Quod autē ponendo sūma bona multa sequatur nullum eē sūmum bonum de facili apparet. Nam oē summū bonum omni sūme bono eiusdē rationis est: sicut etiam omne summe calidum omni summe calido eiusdē rationis est: vna est enim ratio summe calidi. Una ratio sūme boni: cōtinens tamen exēplareȝ rōneȝ oiuȝ bonorū. Que autē multa in ꝑposum: ⁊ recipiunt predicationeȝ alicuius vnius: secundū penitus idem nomē penitusq͂ eandē rōnem: particularia sunt sub vna eadem specie ⁊ eodem genere cōtenta. Nullū autem particulare ens est nisi particulare bonū. Nullū vero particulare bonū esse potest sūmū bonum. Nam sūme bonum ⁊ est contentiuum ois boni: ⁊ est positum extra oē genus. Nullum itaq͂ simplr sūmū bonum ponitur cū

ponunt̄ simplr̄ multa sūma bona: q̄to itaq̄ melius est sūmū bonū ponere ꝙ est causa oīs boni: q̄ simplr̄ sūme bonum tollere: tanto melius est dicere ꝙ sit vnum tantum simplr̄ sūmum bonum: q̄ dicere ꝙ sint simpliciter multa summa bona.

Ad argumentum Ergo factū in contrariuȝ dicendū est: ꝙ melius est esse multa bona sicut dē possunt q̄ esse tantū vnuȝ: sed sicut declarauimus non possunt poni sūma bona multa: quia statim tollerent rationeȝ summe bonitatis.

¶ Textus.

¶ Et iterum cōsiderans principia mouentium ⁊c.

¶ Lectio. xij. ¶ Qō prima.

Hic posset Aliqs dubitare de hoc ꝙ Arist. ait ꝙ si aliquid est imobilium quidem: mouentiuȝ autē ⁊ ipsorū que scd̄m accidens mouent̄ impossibile est cōtinuū motū mouere: videtur eni hoc esse falsuȝ: quia motor mobili cōiunctus in essendo: necessario mouetur per accidens ad motuȝ sui mobilis: anima autem coniuncta est in essendo ei ꝙ viuificat. Si ergo aia orbiū celestiū ipsos viuificat: ⁊ aia sic imponitur Ari. erit necessario coniuncta eis in essendo: ⁊ per pn̄s mouebit̄ ad motū sui mobilis. Et tamen hoc nō obstante inuenitur motum continuuȝ mouere.

Ad istam qōnem Est dicendum ꝙ secundum rei veritatem si corpora celestia dicerentur ita animata ꝙ essent non tantum mota: sed etiā iformata proprijs motoribus: qui dicūtur aie celoꝝ: oporteret necessario concedere ꝙ ipsoꝝ motores proprij per accidens mouerentur. Est enim omnino impossibile aliqua duo esse coniuncta in essendo: ⁊ tamen vnam ipsoruȝ localiter moueri altero mouente nullo modo moto: tā videlicet per se q̄ etiam per accidens. Stante ergo positione qua ponantur corpora celestia ita aīata ꝙ ipsorū motores eis sint coniuncti in essendo: aut impossibile erit verificari ꝙ hic dicit Arist. aut oportebit ponere ꝙ tales motores mouere non possint motū sempiternuȝ continuum. Simplr̄ eniȝ sic ait Aristo. ꝙ si aliquid est imobiliū quidem mouentiū aut etiā ipsorū que secundum accidens mouentur: impossibile ē cōtinuū motū mouere. Ut ergo ista omnia saluent᷒ cogimur dicere ꝙ aut Aristo. voluit intelligere corpora celestia ita animata ꝙ essent a suis motoribus ad actum viuendi informata: aut si hoc noluit itellexit forte sicut nos exposuimus cōment. in questione de aiatione celoꝛ: quem tamen moduȝ non reperimus ad presens: vnde ⁊ Tho. hic dicit: ratio eorum que hic a philosopho dicūtur est: quia anime animalium constituuntur in suo esse per vnionem ad corpora. Sed motores superiorum orbium nō constituuntur in suo esse ex vnione ad sua corpora.

¶ Textus.

¶ Non est autem idem moueri secunduȝ accidens a se ipso ⁊ ab altero ⁊c.

¶ Qō secunda.

Secundo posset Aliqs dubitare: quia cuȝ Arist. prius dixerit motores qui per accidens mouent̄ nō mouere motū continuū: dixit postea motores secundorū orbium: qui continuū motū mouēt per accidens moueri: vnde videtur sibi contradicere.

Ad istam qōnem Satis sufficienter p̄ dicta Tho. responsio habetur. Nā moueri per accidens potest alicui attribui dupliciter: vno quidē modo ratiōe sui: ita scilicet ꝙ in ipso fiat per accidens: siue secūdario: ⁊ ex consequenti mot᷒: sicut in aiabus aialiū ꝯtingit. Nā cuȝ mouentur localiter corpora aialium mouentur statim secundario ⁊ ex conseqn̄ti ipsemet anime ipsorum de vno loco ad alium transferūtur: ⁊ sic secunduȝ se ⁊ ratione sui per accidens mouetur dixit prius Aristo. non posset motum continuū mouere. Alio autē modo moueri per accidens attribuitur alicui: non secundum seipsuȝ: siue ratione sui: sed ratione eius ꝙ est aliqd ipsius aut sicut pars aut sicut organū: quēadmodū si artifice tenente instrumentū fieret motus in instrumēto nullo motu facto in artifice: diceremus tunc artificem moueri per accidens: non ratione sui: q. s. fieret in ipso vllus motus: sed solū ratione istrumenti: ꝙ aliqd ipsius est: ⁊ hoc secūdo modo motoribus orbiuȝ secundorū attribuitur per accidens moueri. Non enim dicuntur moueri per accidens: quia secūdario ⁊ ex pn̄ti in ipsis fiat motus: sed quia motus quidā fit ex pn̄ti ⁊ secundario in ipsis suis orbibus: qui sunt qdā instrumēta ⁊ organa ipsoꝝ. Mouentur eniȝ tales orbes pluribus motib᷒: vno quidē p̄p̄ se: alio ꝑpter motū superioris mobilis. Et hic motus talibus orbibus dr̄ deberi secundario ⁊ ex pn̄ti: hanc itaq̄ distinctionē voluit Aristo. ponere cuȝ dixit: nō est aūt idē moueri scd̄m accidens a se ipso ⁊ ab altero. Et ꝙ mouetur quideȝ: seu dicatur moueri per accidens ab altero: siue propter alterum: nihil prohibet motuȝ continuū mouere.

¶ Textus.

¶ Hoc autem est manifestum quidem: ex eo ꝙ non est possibile ⁊c.

¶ Qō tertia.

Tertio quia Uidetur Arist. hic velle ꝙ mot᷒ ad formā non possit imediate ꝓuenire ab imobili motore: queratur vtrū habeat veritatē; videt̄ enim ꝙ nō: q2 quicqd potest agens inferius potest supius. Mouens aūt imobile est altius agens q̄ agens mobile. Cū igit̄ a mouente mobili possit mot᷒ ad formā imediate ꝓuenire: vr̄ ꝙ etiā imediate prouenire possit ab imobili mouente.

Ad istam qōnem Est dicendū ꝙ aliter loquēdū est de motore imobili primo: qui est causa oīuȝ: ⁊ aliter de motoribus imobilibus secundis: qui sunt ipse intelligentie create. Nam si de his secundis motoribus loquemur: simplr̄ dicēdū est ꝙ lȝ mā eis obediat ad nutū q̄tū ad motū localē: non tn̄ eis obedit q̄tū ad motū ad formā: huius autē rō est quia talia mouentia imobilia sunt mouentia ⁊ agentia intellectiua: agens autem intellectuale agit ⁊ mouet per formam intellectaȝ: forma enim naturalis est ratio agendi ⁊ mouendi agenti naturali: ⁊ forma per intellectum apprehēsa est ratio agēdi ⁊ mouendi agenti intellectuali: forma autē apprehēsa que est in intelligētijs secundis intētio ⁊ notio rei est ⁊ non res ipsa. Quia igitur non potest res rata ⁊ absoluta immediate ab intentione prouenire: cōcluditur ꝙ intelligentie create per formā apprehensam: que est eis ratio agendi: non possunt immediate realem ⁊ absolutam producere naturam. Per motū autē ad formā semper non intentio aut relatio: sed res aliqua rata ⁊ absoluta suo modo efficitur in ipso mobili: ꝙ tamen non cōtingit de motu locali: sicut per se patet: hinc itaq̄ prouenit ꝙ nulla intelligentia creata potest imediate mouere materiam ad formaȝ; quamuis corpus immediate mouere

te mouere possit ad locū. Sed hec ratio de prima omnium causa non potest assignari: quia forma ab ipsa apprehensa non est intentio: sed res summa: quia est ipsa eius essentia: que est res continentiua omnia rei. Et ideo necessarium est q sibi materia corporalis obediat ad nutum: et quantum ad motum ad locum: et quantū ad motum ad formam.

Quia vero argumētum factum in contrarium cōcludit de intelligentiis secūdis dicendum est ad ipsum q quicquid potest facere agens inferius: potest etiam et superius: sed non eodem modo: quin magis debet hoc facere modo altiori. Sic autem est in proposito: sed ponamus mouens mobile facere motū ad formā immediate: et mouens imobile hūc motum facere mediante mouente mobili: tanq̄ suo instrumento: faciet enim tunc talem motum mouens mobile: sicut instrumentum: et mouens immobile ipsum faciet sicut agens primum: altior autem modus agendi est quo aliquid agit: sicut principale agens: q̄ ille quo aliquid dicitur agere sicut instrumentuz.

¶ Textus.

¶ At vero aliud facientibus principiuz magis erit de his manifestum rc.

¶ Lectio. xiii. ¶ Q̄ō prima.

Hic possset Dubitare aliquis: q motus in quantitate videtur esse prior motu alterationis: cuius tamen contrarium ponitur in littera. Nā motus prior esse videtur: qui est ad priorez terminum: sed nihil in quantitate est ad priorem terminum q̄ motus alterationis: qz terminus illius est quātitas: et terminus istius est qualitas: quantitas autem est prior qualitate igitur et motus in quantitate est prior ipso motu alterationis.

Ad istam qōnem Dicunt quidaz q augmentum potest accipi vno modo large: et sicut fieri potest per solam rarefactionem: rarefactio autem primo terminatur ad raritatem que est qualitas: et ex consequenti ad certam mensuraz quantitatis: vnde hoc modo motus alterationis prior est motu qui est in quantitate. Alio autez modo augmentuz sumi potest proprie: quomodo non fit sine alteratione alimenti: et sine motu locali. Unde hoc etiam modo talis motus posterior est motu alterationis.

Sed hec verba Quamuis discurrendo per modos augmenti declarent q alteratio prior ipso est: non tamen soluunt argumentum. Naz adhuc dubiuz est quare motus tales non trahant prioritatez a teriis: cuz trahant speciem ab ipsis: vnumquodq̄ enim speciem propriā et prioritatem ad alia trahit ab eodem. Dicere autez q per se prius est non per se: et simpliciter prius est compositio: non est soluere argumentuz: sed magis est arguere contra cōclusionē argumenti: q est propriū sophistaꝝ.

Dicenduz est igitur q in quantitate simpliciter non est motus: quia tunc mathematica nō abstraherēt a motu: sed motus est in quātitate contracta ad esse naturale: quia motus est passio entis naturalis. Quantitas autem simpliciter bene quidem est prior ipsa qualitate: sed quātitas tracta ad esse naturale nō est simpliciter prior cūctis qualitatibus: sed magis est aliquo modo posterior aliquibus. Naz id quo aliquid ad esse naturale trahitur: prius est eo in quantū huius q ad tale esse tractum est per concretionem eius. Quātitas autem ad esse naturale trahitur per concretionez qualitatum naturaliuz: vnde patet q in ratione entis naturalis qualitas est prior quantitate: et quia motus est actus entis naturalis: contingit vt motus in quantitate posterior sit motu alteratiōis. Patet itaq̄ respōsio ad argumentum. Non enim est motus in quantitate simpliciter sumpta quomodo est prior ipsa qualitate sed est motus in quantitate per qualitates naturales contracta ad esse naturale: quomodo quantitas qualitatem presupponit.

¶ Textus.

¶ Adhuc tempore prior est perpetuū cui contingit rc.

¶ Q̄ō secunda.

Secundo posset Aliquis dubitare: quia non videtur motus localis esse prior tempore motu ad formam. Nam eternorum non est vnum prius alio secundum tempus: secundum autem phylosophiam ipsius Aristot. tam motus localis q̄ etiam motus ad formaz fuit ab eterno Non igitur bene dictuz est secunduz opinionem suam q motus localis est prior tempore aliis mutationibus.

Ad istam qōnem Dicendū q esse in tempore per se cōperit particularibus non vlibus: et per consequēs nec speciebus que vniuersalia quedam sunt. Quando ergo queritur de aliquibus: qd ipsoruz sit prius prioritate temporis debemus respicere ad ipsa in particulari sumpta: quomodo sunt per se in tempore: et nō ad ipsa sumpta i vli: loquēdo aūt de motu locali: et de motu ad formā in particulari: patet statim q motus localis prior est motibus ad formam. Naz quamuis secundū Aristo. motus ad formaz vniuersaliter sumptus semp fuerit ratione suorum particularium sibi succedentiuz non tamen est dare aliquem particularem motum ad formam esse sempiternū. Contingit autem dare vnam particularē motū localē sempiternuz: sicut motū circularē. Quia igit̄ sempiternū prius est tēpore et duratione non sempiterno: patet secundū ista q cōuenienter dicit̄ mot⁹ localis eē prior motibus ad formā.

¶ Textus.

¶ Omnino autem videtur q sit imperfectum ad principium iens.

¶ Q̄ō tertia.

Tertio aliquis Posset dubitare: quia non videtur conuenienter dictum q motus localis sit prior aliis motibus: prioritate perfectionis. Nam ille est perfectior motus in quo ratio motus perfectiori modo reseruatur: sed mot⁹ diffinitio magis perfecte reseruatur in motu ad formā q̄ in motu locali. Est enim motus actus entis in potentia. Magis autez est in potentia id q est in potentia ad formā q̄ id q est in potentia ad vbi: igitur mot⁹ ad formā est perfectior in rōne motus q̄ motus localis.

Ad istam qōnem Est dicendum q motus localis est perfectior motibus ad formā. Ad cuius euidētiā attendendū est: q formaliter de ratione motus est: q sit continuo quoddam successiuū: vnde ille motus in quo inuenitur maior et perfectior continuatio successionis perfectior est in ratione motus. Sic autem se habet motus localis. In nullo enim motu est tanta: et tam

perfecta cōtinuitas: sicut est in motu quiest secundū locum. Nam ⁊ alios motus necessarium est interrūpi per deuentuz ad terminos contrarios. Motus autem localis per nihil tale necessario inuenitur interrumpi: vnde patet euidenter ꝙ ipse in formali motus perfectione motus singulos transcendit.

Argumentum autē factū in cōtrariū patet satis ꝙ recte non concludit. Naz si ille motus est perfectior: cuius subiectum est magis potentia cum subiectum generationis sit maxime in potentia erit ipsa generatio verissime ⁊ perfectissime motus: ꝙ est inconueniens. Item cum ens in potentia sit ens imperfectū Motus q̄to magis hz subiectuz in potentia: tanto in ipso maiorem imperfectionem ponit. Ex hoc autem ꝙ motus in suo subo ponit maiorez imperfectionem: magis hz ꝙ sit diminutior q̄ perfectior. Ad diffinitionem ergo motus saluandam: sufficit ꝙ subiectuz sit aliqualiter in potentia: non tamen ex potentialitate subiecti sumitur huius diffinitionis complementum: sed magis sumitur ex continuatione acquisitionis: sub intellecta in hac particula secundum ꝙ huius. Dicitur eniz motus esse actus entis in potentia secundum ꝙ huius.

Textus.

Que autem loci mutatio primi sit nunc monstrandum est ⁊c.

Lectio decimaquarta. Q̄ō prima.

Hic posset aliqs dubitare qs non videtur inconueniens motus contrarios cōtinuari. Si enim in vno ⁊ eodem instanti terminetur vnus ⁊ inchoetur alius: sequetur ꝙ in vno ⁊ eodem instanti sit finis vnius ⁊ principiuz alterius Motus autem tunc dicuntur continuari: quando idē est alterius quidem finis ⁊ alterius principiuz: igitur motus contrarios continuari non est inconueniens.

Ad istam q̄ōnem est dicendum ꝙ motus contrarios continuari est omnino impossibile: cuius declaratio est: quia impossibile est motum habere continuitatem: nisi continuitatez habeat id ꝙ aquiritur per ipsum. Quemadmodum enim interrupta magnitudine interrumpitur motus localis: qui continuitatē trahit a continuitate magnitudinis: sicut etiā interrupto vniuersaliter eo ꝙ acquiritur per quemcumq; motum necesse est motuz ipsum interrumpi. Interrupta eni acquisita ponunt interruptas acquisitiones. Motus autez dicit acquisitionem rei. Idem etiam ex hoc apparet ꝙ motus: vt exposuimus in precedentibus: nō habet propriam realitatem aliam preter realitatē eius qd̄ acquiritur per ipsum. Que autem vnius realitatis sunt necessario sic se habent ꝙ vno interrupto interrumpitur alteruz. Nūc autem sic est ꝙ per contrarios motus contrarie forme acquiruntur: formas autez contrarias impossibile est continuari: igitur ⁊ motus contrarios impossibile est esse continuos. Ad euidentiaz autem maioris ꝓpositionis accipiamus duos motus cōtrarios: sicut dealbationem ⁊ denigrationem. Quia itaq; in cōtinuis finis vnius est principiuz alterius: si dealbatio continuari debet denigrationi: oportebit finez dealbationis esse principiuz denigrationis. Et quia ostensuz est ꝙ motus non continuantur: nisi continuentur illa que ꝑ ipsos acquirunt: sed si finis dealbationis debet esse principium denigrationis: oportet ꝙ finis albedinis qui correspōdet fini dealbationis sit principiū nigredinis: respōdens principio denigrationis: hoc aūt satis apparet esse impossibile. Naz finis albedinis cōrespōdens fini dealbationis non est aliud q̄ summus gradus albedinis per ipsam dealbationem acquisite summum autem gradum albedinis: qui non ponit aliud q̄ albedinem intensam: esse principiuz nigredinis quilibet sane mentis statim iudicabit impossibile.

Ad argumentum ergo in contrarium dicēdum est: ꝙ non dicuntur ex hoc aliqua cōtinuari ꝙ in eodem habent principiuz ⁊ finem: licet ex hoc dicātur contigua aut consequenter se habentia. Sed dicuntur continuari ex eo ꝙ idem habent principium ⁊ finem: vnde dato ꝙ in eodez instanti possit esse finis vnius cōtrariorum motuum: ⁊ principiuz alterius: non tamen ideo continuari poterūt.

Q̄ō secunda.

Secundo posset aliquis dubitare vtrum verū sit ꝙ supponebatur in isto argumento: videlicet ꝙ in eodem instanti: in quo terminatur in aliquo subiecto vnus motuum contrariorum: inchoari possit in illo met subiecto motus reliquus grauis: videtur enim ꝙ sic: quia licet contraria non possint simul esse in eodem: nihil tamen prohibet ipsa in eodem esse successiue: ita ꝙ in subiecto statiz sine interpositione temporis vnum sit post reliquum: quemadmoduz licet albedo ⁊ nigredo esse nō possint simul in eodem: nihil tamē prohibet: quin statiz non intercadente tempore medio: cuz desinit albedo esse in corpe in ipō sit nigredo: pari itaq; ratione quamuis idem simul non possit moueri motibus cōtrariis: nihil tamen prohibere poterit: quin statim cum desinit moueri vno motuuz contrariorum: absq; vlla intericctione temporis ⁊ quietis: incipiat moueri motu reliquo.

Ad istam q̄ōnem Modo respondēdum est tantū q̄tū pertinet ad motus ad formas. Nā de motibus localibus erit locus querendi in sequenti lectione. De illis ergo motibus qui non sunt ad vbi: dicendum est ad presens ꝙ impossibile est duos motus tales contrarios ita se habere: vt statim cuz in aliquo subiecto terminatur vnus in ipō initietur alius. Cuius declaratio est: quia ab alio termino receditur per vnum contrariorum motuū: ad quem acceditur per alterum: ⁊ ibi initiatur recessus ab aliquo vbi finitur accessus ad ipsum. Si ita ꝙ in illo instanti in quo finitur vnius motus contrarius: vtpote motus dealbationis: etiā initiatur in vno ⁊ eodez subiecto motus alter cōtrarius: vtpote motus denigrationis: oportebit ꝙ in illo eodem instanti quo finitur accessus ad albedinez: inchoetur recessus ab albedine: ⁊ in eodem etiam gradu albedinis in quo finitur accessus oportet inchoari recessuz: vlterius autez sic est vt declarauimus in sexto: ꝙ in illo instanti in quo initiatur denigratio oportet induci simulq; inductuz aliquid esse de nigredine. Cuz aūt aliquid inductū est de nigredine oz necessario eē aliqd abiectū de albedine: gradus etiam in quo finitur dealbatio in illo instanti in quo dealbatio finitur: debet esse in dealbato corpe. Recolligentes itaq; predicta: sic arguaz ad propositum. In illo instanti in quo finitur dealbatio gradus vltimo inductus est in dealbato corpore. In illo etiam instanti in quo initiatur denigratio oportet esse aliquid inductum de nigredine ⁊ aliquid abiectū de albedine. Sed gradus albedinis abiectus in ꝓncipio denigrationis est gradus vltimo sumptus per dealbationez: quia di

ctum est ꝙ etiam eodem finitur accessus ad terminum ⁊ initiatur recessus a termino. Si itaq; in eodem instanti finitur dealbatio ⁊ initiatur denigratio: finitur accessus ad albedinez: ⁊ initiatur recessus ab albedine in eodem instanti vnus ⁊ idem gradus albedinis erit inductus in subiecto ⁊ abiectus a subiecto: ⁊ per consequens aliqd idē in subiecto simul erit ⁊ non erit. In instanti enim in quo aliquid acceptum est habetur: ⁊ in instanti in quo abiectum est non habetur. Si itaq; impossibile est idem simul esse ⁊ non esse: sequitur ꝙ impossibile sit. in vno eodemq; subiecto initiari denigrationē in instanti in quo finitur dealbatio. Et eodez modo intelligendum est de alijs motibus contrarijs.

Argumentum itaq; Factum in contrarium: ⁊ si concludat de contrarijs formis: non tamē cōcludit: de ɔtrarijs motibus: propter rationez: assignataz. Non enim sequitur idē esse ⁊ non esse: si ponamus ꝙ in illo instanti: in quo desinit vna formarum contrariaruz esse in subiecto: icipiat in ipso esse ⁊ sit alia: ꝙ tamen sequitur si hoc ponamus de motibus contrarijs vt exposuimus.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem contingit quendam esse motuz infinitum vnum ⁊ continuum ⁊c.

¶ Lectio. xv. ¶ Qō prima.

Hic posset aliquis dubitare vtrū i motib⁹ localib⁹. possit fieri reflexio sine interpositione quietis: vī enīz ꝙ si aliqs ɔiceret sursum sagittam cōtra rotam descendentē: ⁊ contingeret ipsam anteꝗ̄ quiesceret: statim propter motum rote reflecteretur: ⁊ descenderet deorsuz anteꝗ̄ quiesceret. Non ergo necessariuz est ꝙ in reflexione ges media intercidatur.

Ad istam qōnem Dicitur cōmuniter ꝙ duob⁹ modis potest aliquid moueri: quia per se ⁊ per accidēs ⁊ si per se quidem vtroq; motu moueatur mobile: tunc oportet ꝙ semꝑ in reflexione iterponatur quies media ⁊ de motu sic sumpto concludit ratio quelibet phi. Si autem mobile vno motu moueatur per se: ⁊ alio per accidens: non oportet tunc intercidere mediam quietem quemadmodum si naui per fluuium currente: aliquis stans in opposita pte fluminis proijciat sagittam motaz contra motum nauis: que quidē sagitta infigatur naui: quia non est credendum ꝙ sagitta nauiz cōtingens ipsam faciat quiescere: concedendum est simpliciter ꝙ statim cum peruenerit ad eā incipiet reflecti ⁊ moueri secum contra motum suū primum: absq; quiete inter positiōe. Nam primo motu fuisset quidez per se mota. Secundo autem motu non per se moueretur: immo in fixa naui per se quidē staret in eodez loco nauis ⁊ quiesceret: moueretur autez per accidens ad motum nauis cui existeret infixa. Et eodem modo est intelligendum de alio exemplo. Tenderet eniz sagitta per se sursuz: sed deorsuz per accidens rediret: quia delata a rota cadenter ⁊ fortiori motu mota ꝙ̄ esset motus proprius sagitte

Sed videtur quod Ista respōsio non sit penitus sufficiens Si enim aliquis poneret ꝙ sagitta rotā fortissime percutiens non remaneret propter fortē percussionem iuxta eam: sed ab ipsa repelleretur ita fortiter ꝙ ad minus per aliquantū spatij descenderet: sagitta ante rotam: moueretur tunc per se sagitta etiaz hoc secundo motu. Et quia hic non videtur quies vllis intercidere: sequitur ꝙ in talibus motibus per se fieret reflexio sine quiete pcedente.

Sed ista obiectio Tollitur de facili: dicemus enim ꝙ si sagitta rotā pertingens descendentem: ab ipsa sic repelleretur: ꝙ propter repulsionem descenderet deorsum: non posset ista repulsio fieri sic subito: quin per aliquod tempus quiesceret: quod per se contingens rotam descenderet non per accidens: quia ad descensum rote cui in illo modico tempore existeret coniuncta.

¶ Textus.

¶ Maxime autem manifestuz est ꝙ impossibile est cōtinuum esse ⁊c.

¶ Qō secunda.

Secundo posset Aliqs dubitare: quia non videtur ratio phylosophi cōcludere: nec ēt ista que nos diximus oīno vera esse. Nā id qꝺ ɔtinue mouetur in loco vtitur vno medio signo loci tanꝗ̄ duobus: quia tanꝗ̄ fine precedentis: ⁊ tanꝗ̄ principio sequentis: nec tamen propter hoc a suo motu aufertur continuitas.

Et preterea Supra diximꝰ ꝙ in motib⁹ ad formam non fit reflexio sine quiete media: propter id ꝙ cum initiatur motus ad formam contrariam: abiciatur statim aliquid de forma contraria altera a qua incboatur motus. Sed in motibus localibus hoc non habet locuz: quia initiatur motus ad aliquem locum mobilem: secundum se totum: ⁊ secundum omnes partes est in loco a quo debet recedere: ita ꝙ pro illo instanti de illo loco nihil perdit: videtur itaq; ꝙ quantumcunq; in motibus ad formā non possit fieri reflexio: nisi quies intercidat: fieri tamen possit in motibus localibus.

Ad istius itaq; Qōnis euidentiam considerandu; est: ꝙ signum manens in medio continui alterius rationis est secundum ꝙ est continuatiuum: ⁊ alterius rationis est secundum ꝙ est diuisiuū. Nam continuatiuum est secundum ꝙ est vnum: propter id ꝙ continuatio aliqd vnum ponit in quo partes ipse cōnectuntur. Diuisiuū autem est secundum ꝙ est aliquo modo duo: vt exposuimus in quarto: propter id ꝙ diuisio facit esse aliud finē vnius partis a pncipio alterius. Et propter hoc ipsuz ꝙ mouetur in loco nunꝗ̄ medio signo vtitur actu tāꝗ̄ duobus nisi actu diuidat continuum: ⁊ per cōsequens actu interrumpat motum. Sed si debet motuz suū nō interrumpere: necessariuz est ꝙ signo medio nullo modo actu bis vtatur: si non vtatur ipso tāquam duobus sed solum tanꝗ̄ vno termino continuante. Nunc autē sic est ꝙ cū aliquid localiter mouetur prius vno motu ⁊ postea reflectitur ad oppositum vno ⁊ eodem signo actu bis vtitur: cuius ratio est: quia cuilibet motui finito oportet assignare actu finem: ⁊ cuilibet incboato oportet assignare actu principium. Cum autem corpus motum sursum reflectit ad deorsuz: motus sursuz actualiter finitur: ⁊ motus deorsuz actu incboatur: cū non esset ante. Ergo ⁊ illi actu finem: ⁊ huic actu principium oportet in loco sursum assignare. Utitur ergo tunc mobile tali signo actu tanꝗ̄ duobus: ⁊ per consequens ipso vtitur tanꝗ̄ diuidente continuum: ⁊ interrumpente motum non tanꝗ̄ continuante. Ex hoc aūt possemus si vellemus statim concludere motum reflexum non esse continuum: quia ꝯ rationē partium continuatarum est ꝙ in medio vna habeat actu finem: ⁊ alia actu pncipiū: q: actus sꝫ suā rōnē distinctiu⁹ est.

¶ Sed tamen aliquis posset dicere: q licet ex hoc probetur motus tales nõ esse continuos: per q soluitur primum argumentum: non tamen probatur propter hoc q inter ipsos intercidat quies media. Nam et in lineis videmus q quamuis nullum punctum actu sit in medio: sed debet esse cõtinua: si tamẽ actu fiat ibi assignatio finis et principii: et in eodem situ erunt quidem tunc partes linee non continue: sed ita contigue: q inter eas nihil cadet medium: similiter itaq posset quis dicere: q assignando actu finem vni motui: et actu principium alteri: manebunt motus non continui: sed si illi duo termini actu scilicet finis et actu principium ponantur in eodem temporis instanti: erũt illi motus se se consequentes absq vlla quiete intermedia.

Considerãdum est Itaq sicut ait Tho. q licet punctum vel signum quodcũq vt est vnum subiecto possim simul intelligere: si tñ debeo ipsum seorsum intelligere vt finẽ: et seorsum intelligere vt principiũ: nũq potero hoc simul facere: sequeretur enim q plura in ratione qua plura simul intelligerẽ q esse non potest. Quod si intellectus non põt istud facere: necessarium tunc est q nec etiam mobile tunc i eodem istanti possit idem sumere signum actu: vt plura: siue seorsum vt actu finem et seorsum vt principium. In alio itaq instanti ipsum sumet: vt finem precedentis motus: et in alio instanti ipsum accipiet: vt principium sequentis. Et quia inter duo instantia cadit tempus mediũ: oportebit tunc necessario in illo tempore medio ipsum mobile ibi stare et quiescere: patet igitur q propter istam rationem motus localis reflexus fieri non potest sine quiete media: quãtumcũq ratio supra assignata de motib⁹ ad formam locum non habeat in motibus localibus. Patet itaq responsio ad argumenta.

¶ Q̃ō tertia.

Sed tunc tertio Statim dubitaret aliquis: quia secundum ista videtur q etiam in motibus per accidens non fiat reflexio: sine quietis interpositione: quia quantumcũq alter motus sit per accidẽs: ex quo tamẽ prior actu finitur: et scd̃s actu incohatur: oportet illi assignare actu finem: et huic actu principium. Que duo si ponant in eodem instanti: sequetur q vno et eodem signo in eodem nũc ipsum mobile bis vtatur: semel quidem vt fine et semel vt principio.

Hic autẽ dubitatio Stantibus supradictis tollitur de facili. Nam motu quidem vno facto per se et alio per accidens: dicemus q mobile signum in quo terminat motum sibi per se debitum accipit quidem per se tanq̃ finem sui motus: sed non accipit illud per se tanq̃ principium alterius: quia nec ille motus est suus: sed illius mobilis: q trahit ipsum secum: hoc autem mobile: quia continuum motum facere supponitur: nõ accipit illud signum sicut actu finem vel sicut actu principium: sed accipit ipsum sicut cõtinuans. Sed si dicat q mobile reflexum ad minus accipit ipsum sicut actu principiũ sui recessus: dicemus sicut diximus q quia per accidens suus recessus inde tunc initiatur: per accidens tñ illud signũ sumit actu: vt principium: ad q nullum sequitur impossibile: licet enim idem non possit vti per se eodem bis in eodem instanti: nihil tamen prohibet q in eodem instanti eodem bis vtatur: ita tamen q semel vtatur ipso per se: et semel non per se sed per accidens.

¶ Textus.

¶ Sed verũ dõni est qd̃ quidẽ diximus in rõnib⁹ &c.

¶ Q̃ō quarta.

Quarto autem Ut sequẽtẽ lectionẽ claudamus cũ ista: eo q in ipsa magne nouitates non tanguntur: queratur vtrum verum sit q accidũt linee infinita media videtur enĩ q non: eo q est de ratione alicuius sibi conuenit per se et non per accidens. Sed infinitum clauditur in ratione seu in diffinitione linee: quia linea secundum suam rationem est continua. Continuum vero dicitur esse q est in infinitum diuisibile: hac diuisibile in semper diuisibilia.

Ad istam q̃õnem Est dicendum q illa dicuntur proprie alicui attribui per se: que sibi attribuuntur ratione forme. Que autem alicui attribuuntur gratia materie dicuntur sibi attribui per accidens. Nunc autem sic est q forma continui consistit in ipsa vnione et cõnexione partium: q̃ quidem connexionẽ quia destruit ipsa diuisio: sequitur q diuisio tanq̃ priuatio tollat formam continui materiam eius relinquendo. Quia ita q infinitas non debetur continuo ratione cõnexionis partium: sed ob rationẽ sempiterne diuisibilitatis: patet q infinitas sibi debetur ratione materie: et finitas rõne forme. Nã que etiã in infinitum multiplicat diuisio ipsa connexio recolligit in vnum: et per consequens retrahit ad finitatem: finitas itaq continuo per se debetur: quia ratione forme: sed ifinitas sibi attribuitur per accidens: quia ratione materie.

Ad argumentum Itaq factũ in contrariũ dicendum est q diffinitio continui: in qua ponitur infinitas: est sumpta ex diuisibilitate eius: continuo autẽ ratione sue diuisibilitatis: et secundum inclusionem eius per se ifinitas debetur: non tamen propterea sibi debetur simpliciter per se: quia nec propria ratio ipsius sumitur ex diuisibilitate: sed ex vnione partium in termino medio continuante: quemadmodum vniuersaliter cuiuslibet vera diffinitio sumitur ex forma.

¶ Q̃ō quinta.

Sed tunc posset Statim aliquis querere: quomodo vnio partium forma sit cõtinui: et diuisio tollat formam relinquendo materiam: videtur enim hoc nõ esse verum. Quia facta diuisione et sublata vnione adhuc in partibus diuisis manet continuitas. Non autẽ manet ratio alicuius nec in toto nec in partibus sublata forma ei⁹: quẽadmodũ sublata forma ignis a corpore toto non remanet ratio ignis nec in toto corpore: nec in partibus eius.

Ad istam q̃õnem Simpliciter dicendum est q forma propria continui est ipsa vnio partium ipsius in termino medio continuante: cuius declaratio est: quia formã vniuscuiusq propriã id dicimus q est sibi ratio immediata essendi esse suo proprio. Immediata autem ratio essendi continuo: inquantum continuũ est ipsa vnio partium in termino medio continuante. Ad hoc enĩ statim et immediate sequitur aliquid esse verissime continuum: q partes eius in vno termino vnite et copulate sunt: de necessitate itaq concluditur q ipsa vnio partium in vno termino continuante est forma continui in eo q continuum. Ex hoc autem statim patet q diuisio que

sio que a continuo tollit dictam vnionem: tollit formaꝫ continui relinquendo materiaꝫ. Relinquit enim partes que sunt mate: ia propria totius quantitatum: vnde circa partes fit vnitio: ⁊ circa partes sue ꝫ ptes fit diuisio: quemadmodū vniuersaliter forma ⁊ priuatio fiunt circa idem.

Ad argumentum Itaqꝫ factuꝫ in contrariuꝫ dicenduꝫ est ꝙ vnio que est forma continui in ipso continua per omnes eius partes est diffusa: ita ꝙ vna est in actu ⁊ multiplex in potentia. Et per vnicam diuisionem fit multiplex in actu: per diuisioneꝫ itaqꝫ tollitur continuitas a toto ꝙ eo ipso quo diuisum est de necessitate discontinuū. Sed quia quelibet pars habet partes vnitas in vno termino quelibet pars remanet continua. Tollit itaqꝫ diuisio totius vnionē a toto et continuitatem: sed non tollit ħ a singulis partibus: vnde ⁊ si forma ignis sic tolleretur a corpore ꝙ non remaneret in ipso toto: remaneret tñ in aliquibus partibus ipsius: ratio ignis non remaneret in toto corpore: bene tamen remaneret in quibusdam eius partibus.

Textus.

Manifestū autē est: ⁊ quia nisi aliquis faciet tpis ⁊c.

Lectio. xvj. Qō prima.

Hic posset Aliqs dubitare de ħ ꝙ phylosophus ait ħ ipsum instans semper se tenere cuꝫ re posteriori ⁊ non cū priori: videtur enim hoc non esse bene dictū: quia sicut in hoc instanti ponitur primo generatum eē rei posterioris: sic etiaꝫ in ipso ponitur vltimo corruptum esse rei precedentis. Quēadmodū itaqꝫ propter generatum esse tenet se cuꝫ re posteriore: sic etiam videtur: ꝙ propter corruptum esse debeat se tenere cum re priore.

Ad istam autem Questionem apparet de facili responsio: si intuemur diligenter textum. Arist. non enim dicit ꝙ instans sit rei posterioris: ⁊ non rei prioris: nec sic accipiendo verba Aristote. debet solui questio sicut quidā facere videntur: sed dicit ipse phylosophus simpliciter: rei autem semper posterioris passionis est ꝙ veritatem habet siue loquamur de re corrupta que est prior: siue de re generata que est posterior. Ad cuius euidentiā considerandum est ꝙ instans potest referri: vel ad tempus: vel ad rem que est in tempore ponitur corrūpi aut generari. Et quidem si referatur ad tempus: tunc ipsuꝫ instans cōmune est priori ⁊ posteriori tempori: quia finis est prioris ⁊ principiuꝫ posterioris: vnde tenet se cū vtroqꝫ: qꝛ cū priori: sicut eius finis: ⁊ cū posteriori sicut principium ipsius. Sed si referatur ad rem que corrūpitur: aut ad rem que generatur: tunc se tenet solū cum posteriori passioni vtriusqꝫ ⁊ nō cum priori. Nam passiones rei ħ appellantur ipsa eius attributa. Rei autem que corrumpitur in tempore precedente: instans in quo corruptio finitur attribuitur esse: ⁊ in tempore posteriori ⁊ sequente illud instans attribuitur nō esse. Et tñ nō esse rei corrupte ꝙ dicitur passio posterior se tenet istās Non autem se tenet cuꝫ eius esse ꝙ dicitur passio prior. Rō autem huius est: quia in illo instanti in quo finita est corruptio res corrupta est. Cum autem res corrupta ē tūc non est: igitur in illo instanti in quo finita est corruptio res corrupta habet non esse: ⁊ pro tanto dictum est ꝙ tale instans se tenet cum non esse ꝙ est passio posterior. Si itaqꝫ sic se teneret cuꝫ esse ꝙ est eius passio prior haberet tunc etiam res corrupta esse: ⁊ per consequens in eodem instanti ipsa esset ⁊ non esset: ꝙ est impossibile. Ex hoc autem sumitur: ꝙ licet sit dare primū instās in quo res corrupta habet non esse: non tamen est dare vltimum instans in quo res corrupta habet esse. Naꝫ istud non est instās in quo finita est corruptio: quia in ħ vt dictuꝫ est: talis res non habet esse: erit ergo instās aliud ante ħ acceptū. Si inter duo instantia cadit tempus medium: igitur inter instans in quo res vltimo diceret eē istās i quo diceret prio nō eē: erit tēpus mediū ꝙ ē impossibile: quia tunc in tali tempore res nec esset nec non esset: ꝙ stare non potest: sic itaqꝫ dicenduꝫ est: ꝙ res que corrumpitur in toto tempore precedente instans in quo eius corruptio finitur: preter ꝙ in isto instanti habet esse: in hoc autem instanti ⁊ in tempore sequente habet non esse. Sicut autem de re corrupta diximus: sic etiam suo mō de re generata intelligere debemus. Nā rei que generatur in tempore precedēte instans in quo eius generatio finitur: attribuitur non esse ꝙ ⁊ iō dicitur eius passio prior. In tempore vero sequente sibi attribuitur esse: ꝙ ⁊ iō dicitur eius passio posterior. Instans vero ipsum in quo primo generatio finita est: se tenet cum eius esse ꝙ sibi datur posterius: ⁊ non cū eius non esse ꝙ dabatur sibi prius. Nam cum res que generari dicitur generata tunc habet esse. In illo autem instāti in quo eius generatio primo completa est ipsa res generata est: igitur in illo instanti habet esse: ⁊ pro tanto dicimus ꝙ instans se tenet cum esse eius. Si itaqꝫ similiter idem instans se teneret cum eius non esse haberet in ipso res generata etiam non esse: similiter per cōsequens esset ⁊ non esset: ꝙ est impossibile. Ex hoc autē sumitur ꝙ licet sit dare primum instans in quo res generata perdit non esse ⁊ hꝫ esse: non tamen est dare vltimuꝫ instans in quo habet non esse: vt patet ex dictis optime itaqꝫ dictuꝫ est ꝙ ipsius rei siue corrupte siue generate instans semper est posterioris passionis siue se tenet cum posteriori passione rei ⁊ non cum eius passiōe priori. Non est ergo dicendum: sicut quidam dicunt: ꝙ lꝫ in ħ instanti sit corruptum esse rei prioris ⁊ generatum esse rei posterioris: tñ instans attribuitur generato esse ⁊ non corrupto esse: eo ꝙ rationabilius est ꝙ attribuatur enti ꝙ nō enti: ⁊ generatum esse est passio entis: sed corruptum esse est passio non entis. Naꝫ ista expositio euidenter apparet esse contra intentionem Aristo. sicut de facili apparet consideranti processum eius: est etiam falsa: quia non est veruꝫ ꝙ tale instans teneat se cum generato esse rei generate: ⁊ non cum corrupto esse rei corrupte: immo se tenet cum vtroqꝫ. Non est etiam ħ ꝙ dicitur posterioris coniungendum: cuꝫ ħ ꝙ dicitur rei: vt isti videntur insinuare in suis questionibus: sed cōiungendū est ei ꝙ postponit sibi passiōis.

Textus.

Non ergo dandum est in omni: sed preter vltimum nunc in quo est. c. ⁊c.

Qō secunda.

Secundo Aliquis posset dubitare: qꝛ simile videtur de instanti: ⁊ de tēpore: ⁊ de duobus tēporibus indiuisibilibus. Sicut. n. dicimus ex ħ tempore indiuisibili non est res: ⁊ in hoc tēpore idiuisibili est: ergo inter ipsa est tempus mediū mensurans fieri: a quo de non esse transitur ad esse: sic etiam dicere possumus in hoc instāti res est in tempore pcedēti nō est: ergo inter ipsa est tēpus mediuꝫ mēsurans fieri per ꝙ a nō eē fit transitus ad esse.

Ad istam qōnem Dicitur communiter ⁊ bñ: ꝙ pro tanto non est simile: quia generatum esse est terminus

motus: ⁊ motus cum sit diuisibilis non potest esse in tẽpore indiuisibili: vnde si sint duo tempora indiuisibilia quorum vnum mensuret esse ⁊ generatum: ⁊ aliud mẽsuret non eẽ: nõ poterit h indiuisibile mensurare motũ per quem de non esse transitur ad esse: ⁊ cuius termin⁹ est generatum: ⁊ idcirco oportebit dare tempus mediũ q mensuret istum motum. Sed de instanti ⁊ tempore ad ipsum terminato atq; diuisibili non sic est. Nam si in hoc instanti res habet esse: ⁊ in tempore precedẽti nõ esse: non oportebit dare tempus medium inter tempus ⁊ instans q mensuret motum: quo de non esse ad generatum esse pertransitur: quia ipsummet tempus q ad instans terminatur: cum sit diuisibile: poterit istũ motum mensurare: vnde patet q similitudo non currit.

¶ Textus.

¶ Si autem quodcunq; fuerit prius non ens necesse est fieri ens ⁊c.

¶ Qõ tertia.

TErtio posset

Aliquis dubitare: propter quid si motus contrarij eẽnt cõtinui: ⁊ facerent vnum continuum motum: ipsum mobile: statim cum inciperet moueri a cõtrario diceretur tendere ad ipsum.

Ad hoc dicendum est:

q tota ratio ex hoc sumitur: q in precedentibus libris dictum fuit ipsum motum specificari ⁊ denominari a suo vltimo termino ad quem. Si ergo dicatur dealbatio prior ⁊ denigratio posterior esse vnus motus continuus: habebit pro termino ipsam nigredinem: ⁊ per cõsequens ab ea totus talis motus continuus specificabitur ⁊ denominabitur: atq; per totuz motum dicetur tẽdere ad hunc terminum: vnde a principio cuz incipiet ipsum alterabile dealbari ⁊ recedere a nigredine: dicetur secundum ista denigrari ⁊ ire ad nigredinem q est totum impossibile. Non enim potest dici aliquid denigrari cum dealbatur: quia tunc contraria dicerentur de eodẽ. Non potest etiã dici q cum perdit nigredinem accipit nigredinem: quia etiaz contraria dicerentur de eodem. ¶ Vel dicendum est q vnitas motus requirit vnitatem termini. Motus autem eo est vnus quo continuus. Vt itaq; motus sit continuus. Necessariũ est q eius terminus ad quem sit tantum vnus. Statiz autem cum mobile incipit moueri dicitur tendere ad terminum sui motus. Si itaq; dealbatio ⁊ denigratio eẽt continuus motus: ipsa sola nigredo esset eius termin⁹ ⁊ per consequens statim cum mobile incipiet dealbari ⁊ recedere a nigredine: tendere dicetur ad nigredinem q est totum inconueniens.

¶ Qõ quarta.

QUarto posset

Esse dubiũ quia videt̃ esse falsum q non si tempus continuum ⁊ motus continuus. Quia dictum fuit in libris precedentibus q tempus trahit continuitatem a motu: ⁊ per consequens sublata continuitate motus: videtur tolli continuitas temporis: sicut ẽt sublata cõtinuitate magnitudis tollit̃ cõtinuitas mot⁹.

Ad istam qõnem

Est dicendum q tempus aut non trahit continuitatem ab omni motu: sed a motu primi mobilis: aut non trahit continuitatem ab h motu vel illo: sed a motu simpliciter sumpto: ⁊ absq; determinatione ad motum specialem: hanc autez disiunctionem: facio propter duas opiniones: que habent̃ de cõsequẽtia temporis ad motum. Et siue dicatur primo modo siue secundo: videtur q tempore manente continuo esse possint aliqui motus discontinui. Nam si sequatur motũ primi mobilis: cum iste maneat vniformis: ⁊ continuus: non obstante discõtinuatione horum inferiorũ motuum: patet q tempore manente continuo: non necessarium erit motus alios inferiores in ipso factos esse continuos. Si etiam sequitur motum simpliciter sumptũ idem sequitur. Discontinuato enim h particulari motu vel illo: discõtinuãtur motus catenus qten⁹ in ipsis reseruatur: non tamen propter hoc discontinuatur mot⁹ simpliciter sm q motus: vnde patet q si tempus sequatur motum simpliciter: ⁊ non ratione huius vel illius motus: tempore manente continuo: nõ necessariuz erit hos determinatos motus esse continuos.

Patet itaque

Scdm vtrãq; opinionem responsio ad argumenta. Nam licet tempus trahat continuitatem a motu: non tamen ipsam trahit a quocũq; motu: sed a motu simpliciter: vel a motu primi mobilis: ⁊ ideo non necessarium est tempore existente continuo: quoslibet motus sibi in tempore succedẽtes esse adinuicem continuos: dato etiam q in illo instanti in quo finitur motus vnus: initietur motus alius.

¶ Textus.

¶ Qui autem in circulari erit vn⁹ ⁊ continuus ⁊c.

¶ Lectio .xvij. ¶ Qõ prima.

HEc forte

Dubitaret aliqs: quomodo mot⁹ circularis non est sepius in eisdez: videtur enim hoc esse falsum: quia corpus q circulariter mouetur: non tamen sepius: immo sepissime reuoluitur super idem spatiũ: ⁊ super eadem signa vnius ⁊ eiusdem spatij.

Ad istam qõnem

Est dicendum q h dictum est de motu circulari ad differentiam aliorum motuum. Nam in alijs motibus sic contingit q mobile non potest moueri ab eodem in idem: nisi per eadem media sepius transeat. Nam si aliquid debet moueri a nigredine in nigredinem: oportet q sepius transeat per medios colores: quia semel dum a nigredine vadit in albedinem: ⁊ iterum semel dum ab albedine redit ad nigredinem: simil̃r etiam contingit: ⁊ in motibus localibus alijs a circulari. Nam si aliquid debet moueri a loco deorsum ad locum sursum pluries mouebitur per eadem loca media inter locum deorsum ⁊ locum sursum quia semel dum ibit a loco deorsum ad locum sursum ⁊ iterum semel dum redibit a loco sursum ad deorsum. In motu autem circulari hoc non contingit: fit enim in circulo processus ab eodem in idem absq; eo q eadez media sepius sumantur: vnde patet responsio ad argumentum: licet enim per multas circulationes eadẽ media sepius sumantur: per vnam tamen solam circulationem ab eodem proceditur in idẽ: ⁊ constat q per vnã circulationem non sumuntur nisi semel tantum signa omnia que sunt in circulo.

¶ Textus.

¶ Rationabiliter a sit accidit circularem vnum esse ⁊c.

¶ Qõ secunda.

SEcundo posset

Aliquis dubitare vtrum motus rectus sit iudicandus imperfectus: ⁊ similiter linea recta: vt videt̃ h innuere phylosophus: pro tanto enim hec videtur inconueniens: quia cum de ratione speciei

sic perfectio

sit perfectio ⁊ complementum: quicquid habet propri
am speciem: videtur esse perfectum ⁊ completum. Da-
mus autē speciē propriā: ⁊ linee recte ⁊ motui recto.

Ad istam q̄ōnem Est dicendum ꝙ de linea re-
cta: ⁊ pari ratione de motu recto loqui possum⁹ dupli
citer: q̄ꝛ vel absolute scḋm se: vel per comparationem
⁊ ordinem ad circularem. Et primo quidē modo linea
recta siue magna siue parua sit perfecta est ſm suā spe
ciem: quia sicut hoc ait Simplicius in primo de celo spe-
cies linee recte scḋm ꝙ recta: perfecta est penitus ⁊ in
pua ⁊ in magna: sed Simpliciter adhuc loquendo de
linea recta non ratione rectitudinis que inuenit̄ in par
ua ⁊ in magna: sed rationem magnitudinis non quoli
bet linea recta est perfecta: quia non in qualibet inueni
tur plenitudo magnitudinis date in vniuersitate cor
porū: sed sic intelligitur perfecta linea protracta per cē
trum mundi ab vno extremo celestis circūferentie ad
alterū. Et secundū hoc de linea recta dicit Simplicius
ibidem. Magnitudo autē perfecta est in habente totā
mensurā tote medialis: hoc etiā modo motū rectū intel
ligimus perfectū: qui includit totū processū per media
ab vno suorū extremorū naturalium vsq̄ ad alterum.
Si autē de linea recta loquamur secundo modo in cō
paratione: s. ad circularē: tunc omnis linea recta dicit̄
imperfecta: linea enim circularis: quia finem pricipio
coniungit: sic perfecta est ꝙ non recipit additionem: li
nea vero recte: quia finē disiungit a principio intelli
gitur imperfecta: ⁊ additionē recipere potens. Et hoc est
ꝙ ait ibidē Simplicius: perfectio aūt ipsius: ⁊ secūdū
speciē: vt ad circularē speciē: ⁊ perfectionē deficit: eo
ꝙ non continua in seipsam: sed effundatur quantū est
in seipsam ad imensurationē ⁊ infinitatem ⁊ idcirco
ꝗtū sic ē i seipsa hʒ semp aliqd deficiēs ⁊ appōi potēs.

¶ Textus.

¶ Accidit autem conuersim: ⁊ namq̄ quoniam men-
sura motuum circulatio ⁊c.

¶ Q̄ō tertia.

Ertio Quia ait Arist. ꝙ omnia mē
surātur primo: ⁊ alibi dicit
ꝙ primum est mensura ⁊ causa subsequē
tium: queratur vtrum possit modo dicere
ꝙ motus primus: qui est mot⁹ primi mo
bilis sit causa omnium aliorum motuū:
videtur enim ꝙ non: quia si ipse esset causa singulorum
motuum: frustra tunc assignarentur orbibus secundis
proprij motores: ad efficiendum ⁊ causandum motus
proprios eorum.

Ad istam q̄ōnem Est dicendū ꝙ
dupliciter mō quā
tum ad presens spectat motus primus dici potest cau-
sa aliorum motuum: q̄ꝛ efficienter ⁊ formaliter: efficien
ter quidem motus primus causalitatem habet super
quosdam motus: quia super eos qui hoc inferius contin
gūt: non tamen sic causalitatē habet super omnes mo
tus proprios secundorum orbiū: ⁊ idcirco tales orbes
requirunt proprios motores ad suum proprium mo-
tū efficiendum. Ex hoc itaq̄ euidenter patet: quando
dicitur primum in aliquo genere esse causa omniū alio
rū: non est hoc accipiendum semper quantum ad causa
litatem efficientie. Secūdo autem modo dici potest mo
tus primus esse causa omniū aliorum. Sed hic etiā est di
stinguendū: quia causalitatem formalitatis habere po
test vnum supra aliud dupliciter: quia vel per inherēti
am: sicut albedo ē causa formalis albi: vel per exempla
ritatem quandā: sicut causa prima dr̄ esse formalis om
nium. Et secundo modo motus primus causalitatem ha
bet super omnes motus. Nam superiora in entibus ex
trance quedam sunt inferiorum: ⁊ primū quodlibet ge
nere exemplar quoddam est omniū sequentium: vtrū
autem motus primus super omnes motus contingen-
tes hoc inferius habeat causalitatem efficientie non de-
termino ad presens.

¶ Q̄ō quarta.

Uarto posset Aliqs du-
bitare: qa
non sit verum ꝙ motus primus sit mensu
ra aliorum motuum: quia vnius vna est
mensura. Motuū autem mensura tempus est: igitur
non motus primus.

Ad istius q̄ōnis Euidentiam consi
derandū est ꝙ mē
sura est id quo cognoscimus quantitatem rei. Motui
autē respondet dupliciter quantitas: quia quantitas
essentialis perfectionis: que quantitas in singulis etiā
rebus inuenitur ⁊ quantitas proprie dicta que in mo-
tu est quantitas continua. Et primo quidem modo mo
tus primus mensura est omnium aliorum motuum: ⁊
vniuersaliter id ꝙ est primum in aliquo genere mensu
ra aliorum est. Ex hoc enim cognoscimus ⁊ iudicamus
in quolibet genere aliqua esse maioris perfectionis: ꝙ
magis appropinquant ad perfectionem eius ꝙ est pri-
mū sui generis. Ex hoc etiā in quolibet genere aliqua
iudicamus minoris perfectionis esse ꝙ magis recedūt
a perfectione primi. Quantū etiam ad secundam quā
titatem que est quantitas extensionis in continuatio-
ne motus: oportet motum primū: qui est omniū simpli
cissimus mensurā aliorum eē: eo ꝙ vnūquodq̄ referue-
tur simplicissimo sui generis. ¶ Sed attendendum est
ꝙ quantū ad hunc modū ēt tempus mensura est alio-
rū motuū: sed tamen est mensura cōmunis: ⁊ cōmuni
tas omnis motus. Motus aūt primus non sic cōmu-
niter mensura ē omnis motus: quia tunc esset mēsura
sui ipsius ꝙ non omnino conuenit. Eiusdē aūt esse du
as mensuras: vnā quidem magis cōmunē: ⁊ aliā mi
nus cōmunem non est inconueniens. Sed vlterius eti
am ipsū tēpus per motū primū mensurat quantitatē
aliorū motuū: vnde pʒ r̄nsio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Quod autē hō necesse est impartibile ⁊ nullā ha
bere magnitudinem.

¶ Lectio. xviij. ¶ Q̄ō prima.

Ic posset Aliquis dubitari: q̄ꝛ
non videtur esse con-
tra rationem mouentis finiti ꝙ moueat tē
pore finito: quia si illud mouens finitū sit
impossibile scḋm naturā: semp eodē mo-
do se habens: semper faciet idē: ⁊ per ꝯñs nō est magis
rō: quare possit mouere nūc ꝙ̄ postea: ⁊ sic semper.

Ad istam q̄ōnem Dicit Tho. ꝙ
id ꝙ est prima
causa motus infiniti: oportet ꝙ sit per se causa infinita
tis motus: causa per se semper est prior: ea que per ali-
ud: virtus autē cause per se determinat̄ ad effectū per
se. Cum aūt contingat intelligere dupliciter motū etiā
finitū: quia scḋm partes mobilis: ad cuius extensio-
nē ⁊ diuisionē extenditur ⁊ diuiditur motus: vt expo
suim⁹ in sexto: ⁊ scḋm partes longitudinis super quā
trāsit: per se īfinitas est in motu ex partibus mobilis
quia talis quantitas ꝯuenit motui ſm propriū sensū
⁊ ita ei conuenit per se. Scḋm accidens vero infinitas
in motu est ex partibus lōgitudinis: q̄ꝛ talis quātitas

ei conuenit ſm reiterationē motus ipſius mobilis: pro ut. ſ. mobile totum ꝙ cōplet motum ſuum ſuper vnā partē longitudinis iterato pertranſit aliā. Illud igitur ꝙ eſt prima cauſa infinitatis motus habet veritatem ſuper īfinitatē motus: que eſt per ſe: vt. ſ. poſſit mouere mobile infinitū: ſi ipſum dare contingat: ⁊ ideo neceſſe eſt ꝙ tale mouens ſit infinitum ⁊ primum quidem mobile quamuis ſit finitum ſimilitudinem tamē quandam cū infinito hȝ. Adhuc aūt ꝙ aliquid ſit cā motus infiniti per intentionē motus: que eſt motus infinitas per accidens: non oportet ꝙ habeat virtutē infinitā: ſȝ ſufficit ꝙ habeat virtutē immobilē finitā: q2 ſemper manente eadē virtute poterit iterare eundē effectū. Ecce ſolutio Tho. poſita eſt in ſuis vbis. ¶ Sed quidā dicūt ħ ſolutio nō ē oīno ſȝ Ari. itētionē eo ꝙ ſȝ Ari. nō ē dare mobile infinitū: nec per ꝯñs infinitatē mot⁹: propter infinitatem mobilis: ſed eſt dare ſolū infinitatē motus que conſurgit ex ħ ꝙ idem mobile circa terrā infinities iteratur: vnde oportet ſecundū iſtos aliter dicere. ¶ Dicūt ergo ꝙ per ſe: ⁊ per accidēs: aliter ſumēdū eſt. Quilibet enim effect⁹ reducendus eſt in cauſam magis vnigenea: ⁊ cauſa inferior non habet virtutē ſic vnitam vt cauſa ſuperior. Inquantū ergo in tali motu attenditur quedā difformitas: vt puta: q2 vna reuolutio nō eſt alia: debet reduci in motorē inferiorē: ⁊ ſic iſte motor mouet motū finitū per ſe: inquantū quelibet reuolutio eſt finitus motus. Mouet aūt per accidens motū infinitū: q2 ſolū inquantū infinities reiterat eundē motū ſicut motū reuolutionis in ſe finite exiſtentis: inquantū vero in ħ eodē motu vniformitas attenditur ratione continuationis oīum reuolutionū: dȝ reduci in motorē maxime vniformē: cuiuſmodi eſt motor primus: adiungunt etiam ꝙ talis motus: ſecūdū ꝙ totus: ⁊ ſecūdū ſuam totalitatē: infinitus eſt: ⁊ reducitur in motorē infinitū. Sed ſm ꝙ diſtinctus per partes reducitur in motorem finitū: q2 ⁊ quelibet taliū partiū ſeu reuolutionū eſt finita. Itē adiūgūt ꝙ quodāmodo ſimile eſt de ħ motu: ⁊ de motu generationis ⁊ corruptionis. In hoc enī difformitas attenditur ratione contrarietatis: ⁊ ſic reducitur in circulū obliquū in quo attenditur difformitas. Sed reducitur in motū primi mobilis: qui vniformis eſt: inquātū in ipſo attenditur vnitas cōtinuationis. Sed ꝙ ſic dicentes deficiant in omnibus nō eſt difficile videre. Et vt ab vltimis ad prīa ꝓcedam⁹: patet primo de defectu iſtorū ex ipſo exemplo qd̄ pro ſe adducunt. Nā licet motus generationis ⁊ corruptionis: vt diſtinctus eſt per ſingulas generationes ſit finitus ſm tamen totalitatē ſue continuationis: ſtante phyloſophia Ariſto. infinitus eſt. Si ergo motū: vt eſt infinitus: debemus in infinitū reducere motorē: vt aūt eſt finitus in motorē finitū reducend⁹ eſt: oportebit neceſſario motū generationis ⁊ corruptionis: vt ſempiternā continuitatē habet: ⁊ ſecūdū totalitatē ſuā: non reducere in aliquē motorū ſcḋorum: ſed tantū in motorem primū q eſt ſolū infinitus. In quēlibet aūt motorē ſecundū: ſiue ſit immobilis: ſiue ſit primū mobile: ſiue ſit circulus obliquus reducend⁹ erit talis motus ſolū: vt eſt diſtinctus per partes: quomodo difformitatē ⁊ contrarietatem habet: non autem ſecundum totalitatem continuationis ſue. Et tamen ħ eſt ⁊ contra id ꝙ ipſi dicunt de reductione talis motus: ⁊ cōtra phyloſophi determinationem in duodecimo methaphyſice. ¶ Et preterea talē motū generationis ⁊ corruptionis: quia contrarietatē claudit: Ariſt. reduxit in circulū obliquū: q non ſemper eodem modo ſe habet ad ħ inferiora: ſed q2 primū mobile ad ipſa habet ſe eodem modo: reduxit diceū motū: quantū ad ſuam continuationē: ⁊ vnitatē ad ipſum. Cum ergo motor immobilis ſecundus quantūcūq3 in ſe non habeat tantam vnitatem: quantā primus: eodem modo ſemper tamē in ſe ꝙ ad mobile ſm Ariſto. ſe habeat: concluditur euidenter ꝙ ipſe motus p̄m⁹ ſecundū ꝙ continuus eſt: ⁊ totus: ⁊ vniformitatem habens: non obſtante ſua infinitate: in ſecundū motorem valeat reduci. ¶ Hoc etiam ex eo apparet ꝙ Ariſto. ex maxima vniformitate talis motus: ex ſempiterna continuatione que non inuenitur in alijs motibus: arguit ꝙ oportet motorē: in quē reducitur: eſſe imobilem: ⁊ ſemper eodem modo ſe habere: ⁊ ex hoc vlterius accipit non ſolū motorē primū: ſed etiā motores ſeparatos: ſemper eodē modo ſe habere. Ex quo datur euidentiſſime intelligi ꝙ ipſe voluit talem motū: non ſolum ſecundū ꝙ eſt diſtinctus ⁊ variatus per partes: ſed etiam ſecundū ꝙ eſt totus vnus ⁊ continuus in motorē ſuum proprium: ſiue hūc eſſe crediderit motorē primum: ſiue ſecundū: immediate ⁊ proxime reduci nulla ipſius talis motus infinitate ſupra: eo modo quo ſumitur ab iſtis repugnante. Hoc aūt ⁊ ratione ipſius infinitatis dicitur cōmuniter. Nā licet talis motus ſecundū totalitatem ſuā ponatur infinitus: tamen ex iſta infinitate non magis reddit īfinitū mobile ꝙ̄ infinitū ſpatiū: q2 ſic talis īfinitas dat itelligere p̄mū mobile īfinities reuolutū: ſic etiā dat itelligere ſpatiū: circa qd̄ ſit reuolutio infinities pertranſitū. Et quemadmodū mobile infinities ſumptū reddit infinitū mobile: ſic etiā ſpatiū infinities ſūptū reddit īfinitū ſpatiū. Infinitas itaq3 clauſa in totalitate primi motus: quia reſpicit infinitatē primi mobilis: ⁊ infinitatē ſpatij: non tollit ꝙ ille motus etiā ſecundū totalitatē ſuā poſſit reduci in ſecundū mouens: vno modo: ⁊ alio modo in motorē primū: quia ſecundū ꝙ illa totalitas ponit infinitatē: in reſpectu ad infinitatē ſpatij: non oportet ꝙ reducatur ad motorem infinitū: ſed ſufficit ꝙ reducatur ad motorem finitū: ſemper eodem modo ſe habentē. Secundū vero ꝙ ponitur in reſpectu ad infinitatē mobilis: neceſſe eſt ꝙ reducatur in motorem infinitū: eo ꝙ ſupra infinitum mobile victoriam non habet niſi motor vigoris infiniti. Et ħ eſt ſententia Tho. ſupra poſita cōſona tā intentioni Ariſto. vt patet ex dictis: ꝙ̄ etiam veritati. Unde ⁊ iſti poſt multorū verborū inculcationem ab ipſa veritate coacti redeunt ad hanc ſententiā: dicentes ꝙ omnes reuolutiones reddūt quodāmodo infinitos celos: ⁊ infinitū mobile: ꝙ non niſi ab infinita virtute moueri poteſt. Ex hoc autem eodē patet ⁊ ſolutio obiectionis ſupra poſite. Nam quāuis Ariſto. non poſuerit corpus actu infinitum: nullus tamen ſciens phyloſophiam eius diceret ꝙ non fuerit intentionis ſue mobile īfinities ſumptū reddere infinitum mobile: ⁊ ꝙ ſuper infinitum mobile: ſi daretur: victoriā haberet motor primus. Non enim veritas conditionalis tollitur per antecedentis īpoſſibilitatem: vnde quamuis non poſſit eſſe infinitum mobile ſm Ariſto. verumtamen etiam ſecundum ipſum eſt ħ conditionalis. Si mobile infinitum eſſet motor primus ſuper ipſum victoriā haberet. Eſt autem attendendū ꝙ Tho. in ſumma contra gentiles ħ aliter verificat: dicit enī ꝙ corpus nō mouet niſi motū: ⁊ ideo ſi contingat corpus aliquod non moueri: ſequetur ipſum non mouere. In omni autem ꝙ mouetur eſt potentia ad oppoſita: quia termini motus ſunt oppoſiti: ⁊ ideo quantum eſt de ſe poſſibile eſt oē corpus non moueri: ⁊ ꝙ poſſibile eſt nō moueri: nō habet de ſe: vt perpetuo tempore moueatur: ⁊ ſic ꝙ nec perpetuo tempore moueat. Sed hanc perpetuitatē po

teſt

test accipere ab alio. Ex hac autem declaratione videtur Tho. accipere q illam virtutem concludit ratio Aristo. esse infinitam: que ex se habet: vt moueat tempore infinito.

¶ Textus.

¶ Quod autem omnino in finita magnitudine nō cōtingit infinitam esse potentiam.

¶ Qō secunda.

Secundo autem Posset aliquis dubitare: quia ex processu Aristo. videtur concludi q omnino nulla virtus motiua infinita sit. Si enim quanto virtus mouentis maior tanto velocius mouere potest idem mobile: sequitur q mouens virtutis infinite mouere possit in instanti: q cum sit impossibile: videtur etiam esse impossibile q sit aliquis motor habens virtutem infinitam.

Ad istam qōnem Dicit Tho. q omnis potentia: que non est in magnitudine mouet per intellectum. Nulla vero potentia que est in magnitudine mouet p̄ intellectum: cum intellectus non sit virtus alicuius corporis. Hec autem est differentia inter agens per intellectum et agens naturale: quia actio agentis naturalis proportionatur nature agentis. Tanto enim procedit calefactio quantus est calor: sed actio agentis per intellectum non proportionatur nature ipsius: sed forme apprehense. Non enim edificator tantum edificat quantum potest: sed quantum exigit ratio forme concepte. Sic itaq si aliqua esset virtus infinita in magnitudine. sequeretur q motus ab ipsa procedens esset secundum proportionem eius: et ita procedit presens demonstratio. Si autem sit virtus infinita non in magnitudine: motus ab ipsa non procedit secundum proportionem virtutis: sed secundum rationem forme apprehense. i. secundū q cōuenit fini et nature subiecti.

Adiungit etiam Ulterius q nihil vt probatum est i septimo mouetur nisi magnitudinem habens: vnde velocitas motus est effectus receptus a mouente in aliquo magnitudinem habente. Manifestum est autem q nihil habens magnitudinem potest recipere effectum equalem proportionaliter potentie que non est in magnitudine: quia omnis natura corporea comparatur ad incorpoream: sicut quoddam particulare ad absolutū et vniuersale: vnde non potest concludi si virtus infinita non sit in magnitudine: q ex ea consequatur in aliquo corpore velocitas motus infinita: que est effectus proportionatus tali nature: vt dictum est: sed nihil prohibet in aliqua magnitudine recipi effectum virtutis que ē i magnitudine: quia eā potior est effectu: vnde si poneretur q aliqua virtus ifinita esset in magnitudine: effectus ei correspondens esset in magnitudine: scilicet velocitas infinita. Ecce solutio Thome posita est cum verbis eius.

Sunt autem Quidam dicentes q ista solutio non sufficit: quia quamuis agens intellectuale non moueat quantū potest: sed quantum vult: non tamen est contra rationē eius q moueat quantū potest. Si ergo ponatur q moueat quantum mouere potest: faciet motum velocitatis infinite: et per consequens motus ab ipso fiet in instanti: q cum sit impossibile: patet vt concludunt isti: q predicta solutio non tollit cōsequentiam impossibilis.

Aliter itaque Secundum eos dicendum est: vt videlicet dicatur q est duplex ag[ens] vnum quidem q agit ex suppositione materie: et aliud q agit nullo presupposito: et agenti quidem q agit ex materie suppositione necessario correspondet potentia passiua: que tantum recipere potest quantum illud agens potest facere: siue tale agens fuerit habens magnitudinem siue fuerit non habens magnitudinem. Sed agenti qd agit nullo presupposito non potest respondere aliqua potentia passiua: que tantum recipere possit quantum illud potest facere. Quia itaq primus motor agit nullo presupposito non potest dari mobile q tantum velociter moueri possit quantum ipse potest velociter mouere: et propterea licet sua virtus ad mouendū infinita sit: non tamen propter hoc ab ipsa potest prouenire motus in instāti: propter id q ipsum non potest mobile recipere.

Ante autem Quam contra istos aliquid dicamus: videam⁹ in quo verba ipsorum differunt a verbis Tho. secundo loco positis: eo q ad ipsa videtur habere affinitatem quandam: videtur autem in hoc esse differentia: quia isti dicunt q idcirco a primo motore: motus non fit in instanti: quia mobile non potest tantum velociter moueri quantum talis motor potest velociter mouere: et hoc etiam secundum istos: ideo contingit: quia cum talis motor non agat ex suppositione materie: nō potest materia tantum recipere quantum ipse potest facere. Sed Tho. non dicit ideo non posse facere primum motorem motum in instanti: quia non possit mobile tam velociter moueri q̄ velociter mouere potest primus motor nec rationem aliquam accipit ex hoc q h motor agit nullo presupposito: sed solum dicit q ex infinitate primi motoris non potest concludi mobile moueri in instāti: quia licet sit ille motor infinitus est tamē sine magnitudine. Et quia virtus extra magnitudinē ipsam magnitudinem trāscendit: ideo ex eius infinitate non potest concludi effectum poni in magnitudine dictam virtutem adequantem. Hoc autem differt ab illorum verbis: sicut ex sequentibus reprobationibus patebit.

Uidetur autem Primo quidē solutio dictorum virorum quedam ponere manifeste falsa. Ad cuius euidentiam attendendum est: q licet materia non possit recipere quicqd potest facere primus motor: qui agit nullo presupposito: bene tamen potest recipere quicquid de numero effectuum materialium ipse potest facere. Nā effectus quē nullo modo potest ipsa materia recipere de sua ratione effectus immaterialis est. Si itaq aliquid de numero effectuū materialium potest primus motor facere: quem ipsa materia recipere non valet: sequetur q aliquid de numero materialiū effectuū sit de sua ratione effectus immaterialis: q cū implicet apertam contradictionem: patet euidenter q irrationabile est dicere materiam non posse recipere quicquid de effectibus materialibus primus motor potest facere. Nunc autem sic est q ipse motus materialis effectus ē secundum omnes gradus totalitatis sue: igitur quicqd deus potest facere de velocitate motus: totum potest ipsa materia mobilis recipere: non obstāte: vt patet ex dictis: q ipsa recipere non potest omnia simpliciter que facere potest primus motor: potest enim facere multa in materia que non potest recipere materia. Sed nulla velocitas motus est de numero taliū effectuum: patet igi

tur q irrationabile penitus est dicere ipsuz mobile nō posse velociter moueri: sicut primus motor ipsuz potest velociter mouere.

Et preterea A theologis dicit esse in materia duplex potentia: quia naturalis et obedientialis. Et secundum quidem potētiam naturalem: posset forte dici: q ipse non potest recipere: quicquid primus motor de materialibus effectibus potest facere: propter id q ea dicitur posse recipere per potentiam naturalez: que potest recipere per actionem agentis naturalis. Non potest autez recipere per actionez agentis naturalis quicquid in ipsa facere potest primus motor: qd tamē recipere totum potest per actionem primi motoris per potētiā obediētialē: qua natus est sibi in cunctis obedire. Nā secunduz hanc potentiam respicit motorem primum: quemadmodum secundum potentiam naturalez respicit naturalia agentia: vnde sicut per potentiam naturalem potest recipere quicquid de effectibus materialibus agens naturale potest facere: sic etiam necessariū est concedere q secūdum potentiam obedientialem recipere possit quicqd de velocitate motus et alijs effectibus materialibus facere potest motor primus.

Et preterea fieri et facere sic se cōsequuntur q vt in omnibus q potest in eis fieri ab agente hoc agens in ipsis potest facere et econuerso: et qd non pōt fieri ab agēte hoc agens facere nō potest. Nam facere et fieri: sicut actio et passio: idem sunt in re sui fundamenti. Si ergo mobile non potest a deo tam velociter moueri q̄ velociter mouere ipsum deus potest: sequitur q ipse non possit tam velociter mouere mobile sicut potest ipsuz velociter mouere: qd implicat contradictionem. Dicendum est itaq simpliciter q lapis potest a deo ita velociter moueri sicut de⁹ ipsuz potest velociter mouere. Et quemadmodum non potest lapis ita velociter moueri quin deus ipsum possit velocius mouere: sic etiam deus non potest lapidem ita velociter mouere: qn semp ipsuz velocius mouere valeat.

Ex hoc autem patet Non solum irrationabilitas verborum que isti dicunt in solutione sua sed etiam patet et defectus argumenti qd ipsi adducūt contra Tho. Cum enim dicitur moueat deus velociter vt potest ponitur q non est possibile. Nam mouere fit necessario in tempore quia hoc exigit ratio motus. Si ergo poneremus deum mouere velociter vt potest poneremus ipsum velocitatem motus facere in tempore ita paruo q eam facere non posset in minori: et per consequens poneremus eius potentiam totaz absorberi et consumi per decisionez temporis: qd est impossibile: cū omnis talis virtus sit finita: et virtus sua sit omnino infinita. Quando ergo dicitur non est contra rationez mouentis intellectualis q moueat quantum potest: dicendum est hoc esse verum: si illud mouens sit potentie finite. Falsum autem est: vt ostendimus: si sit virtutis infinite.

Si autem aliquis Dicat contra nos q sic dicēdo incurrimus in incōueniens qd cōtra illos adduximus: videlicet q deus non possit eā velociter mouere quantuz potest: dicemus q pro tanto istud nō valet cōtra nos: quia bene ponimus deum posse actu mouere lapidem omni gradu velocitatis motus: quem velocitatis graduz ipse in motu potest facere: sed dicimus q nō potest in aliquo vno determinato motu tātam velocitatem ponere: et vno determinato motu tam velociter mouere quantū potest: vt sic ponatur q non possit post alium motum velociorem facere. Et si dicatur q isti sic intellexerunt: patet tunc q debuissent intelligere suuz argumentum non valere. Non debuissent etiam dicere q mobile non potest tam velociter moueri q̄ velociter mouere ipsuz deus potest: quia istud falsuz est. Nā sicut mobile a deo nō potest vno determinato motu tā velociter moueri q̄ velociter deus potest ipsum simpliciter mouere: sic etiam et deus vno determinato motu non potest lapidem tā velociter mouere: quantam velocitatem potest facere simpliciter in motu. Et quemadmoduz deus potest mobile mouere: secundum singulos velocitatis gradus: quos in motu potest facere: sic etiā et mobile potest moueri a deo secunduz istos gradus singulos. Quia igitur deus non potest mouere vno motu sic velociter: quin velocius mouere possit: de eo q sic velociter mouet: et non velocius aut tardius sumenda est ratio: non ex infinitate sue potentie: que nunq̄ potest per decisionem temporis consumi: sed ex ordine et institutione sapientie et voluntatis sue: vt dicebat doctor noster. Si autem adhuc arguatur: deus potest velocius mouere q̄ sit ista velocitas et adhuc velocius q̄ sit illa: et sic in infinitum: ergo in instanti: patet statim q non debet sic concludi: sed q vltra omnem datam velocitatem motus possit facere velocitatem maiorem non autem q possit facere velocitatem motus instantaneaz: quia hoc est recedere a genere velocitatis motus in aliud gen⁹ qd ē cōmittere fallaciā figure dictiōis: vnde concludendum est: non est transire velocitates: ergo est in infinitum abire q concedimus. Nam et tempus est in infinitum diuisibile.

Patet autez ex dictis Quomodo et sequentia verba Tho. inconcussa stant. Si enim motor primus sit virtutis infinite: quia tamen est extra: et supra magnitudinem: neq magnitudo nec effectus aliquis in magnitudine receptus potest eius virtutē adequare: vnde velocitas motus infinita adequans hanc virtutem nullo modo clauditur in ratione motus: qui est effectus in magnitudine receptus: nec clauditur in potentia receptiua magnitudinis: quin immo talez velocitatem motus illa virtus simpliciter facere non potest: quia contradictionem implicat: sicut etiam vt nihil pōt facere q totā eius potentiā adequet: propter implicationem contradictionum.

Q̄ō tertia.

T Ertio posset Aliqs dubitare dato q deus non possit facere motus velocitatem in instanti: quia eā non potest mobile recipere: et quia fieri non potest ex eo q implicat contradictionem: vtrū possit corpus existens in vno loco subito facere in alio: absq omni motu: videtur enim q non: quia conditio corporis exigit vt transeat de vno loco ad alium se commensurando partibus spatii: qd absq motu fieri non potest.

Ad istius qōnis Euidentiā considerandū est q aliter entia se hñt ad motorē primū: et aliter ad alios. Nā motor primus

tot primus eis esse influit: et intelligēdo ⁊ volendo fa cit ea eē q̄n vult ⁊ vbi vult ꝙ motores alij facere non possunt. Et si corpus h̄ existens vellet redigi in nichi lum statim istud fieret: ⁊ si vellet ipsum idem nume ro redire: siue in eodem loco: siue in alio: statim istud totum fieret: sicut quilibet sapiens concedit. Istis igitur sic suppositis videtur apparere aliqualiter quid sit dicendum de questione ista. Si enim intelli gendo ⁊ volendo esse influit quibus vult ⁊ vbi vult si vellet corpori cui influit in hoc tempore esse in hoc loco: in vltimo instanti temporis esse influere in loco alio: videtur ꝙ in illo instanti tale corpus statim su meret esse ibi vbiq; existeret: ⁊ foret per consequens de loco vno factum in alio subito: ⁊ in instanti: q̄d ta men alij motores facere non possunt: eo ꝙ non faci unt corpus h̄ existens esse alibi per influentiam es sendi: sed per influentiam motus: que fieri non po test in instanti.

Argumentum autem

non valet: quia deus non potest solum in corpore h̄ facere ꝙ est secundum potentiam passiuam natura lem: vt alis agentia. Sed etiam potest multo plura correspondentia corpori secundum potentiam obedi entialem: qua natum est primo agenti in cunctis ad nutum obedire. Hanc igitur questionem h̄ non dis cutimus: sed breuiter ponimus: quia non volumus pertinaciter aliquid de ipsa affirmare: sed soluz bre uiter tangere: vt in ea legentes se exerceant.

¶ Q̄ō quarta.

Quarto quia com/

mētator hic ponit corpus celeste non es se compositum ex materia ⁊ forma: sed esse magis formam subsistentem: vt sibi attribuitur: queritur vtrum istud habeat veritatē: videtur enim ꝙ sic: quia materia ponit potentiam ad esse: sed potentia ad esse: videtur secuz ponere po tentiam ad non esse: quia q̄d habet potentiam ad es se tantum de se h̄ quantum est de se non est actu: vbi autem est potentia ad non esse ibi est necessario potē tia ad corruptionem. Cum itaque in corpore celesti non sit potentia ad corruptionem: sequitur ꝙ in ip so non sit materia.

Ad istam questionem

est dicendum ꝙ necessarium est ponere corpus cele ste esse compositum ex materia ⁊ forma: cuius decla ratio est: quia omnis forma subsistens sine materia existit per essentiam suam totam primo: quia forma est essentialiter actus: ⁊ actus est ratio essendi: vn de forma subsistens sine materia tota existit: ⁊ sibi to ti ipsa eius essentia tota est ratio essendi. Hoc autem de nullo corpore dici potest: ꝙ videlicet totum sibi to ti sit ratio essendi: ⁊ ꝙ totum sit per totum: quia to tum dicit omnes partes: ⁊ per consequens totuz exi stere per totū idē est ꝙ oēs partes existere ꝑ oēs ptes ⁊ per ꝯñs ꝙ existat pars quelibz per omnes partes tanꝙ per suas existendi rationes. Id autem per q̄d aliquid existit non distat ab eo: sed est coniunctum sibi: pars ergo quelibet corporis erit singulis corpo ris partibus coniuncta: ⁊ ad nullam eorum habe bit aliquam distantiam. Sublata autem partium distantia: necessario tollitur extēsio per quā sit pars vna extra aliam. Sublata autez extensione tollitur magnitudo: ⁊ relinquitur quid impartibile ⁊ simplex. Si ergo impossibile est vllum corpus esse impartibile impossibile est ꝙ vllum corpus totum stet per totum ⁊ ꝙ stet per essentiam suam totaz primo: stabit ergo per aliquid sui ⁊ non per totum. Si ergo omnis for ma stans extra materiam stat per essentiam suam primo: ⁊ sic ipsa tota stat per se totam: ⁊ nullum cor pus potest esse tale: vt probatum est: relinquitur eui dentissime ꝙ nullum corpus possit ponere formam stātē sine materia: sed necessario ponit omne corpus formam in materia: de necessitate itaq; ⁊ corpora ce lestia: ⁊ omnia corpora sunt cōposita ex mā ⁊ forma.

Ad argumentum

Ergo in cō trarium di cendum est ꝙ materia corporis celestis: sic habet es se per formam vnaz: ꝙ non potest habere esse per ali am: ⁊ ideo quamuis de se non sit: sed per formaz: nō tñ iō pōt nō esse: qꝛ neq; pōt istā formā ꝑdere: cuz sic inclinetur in eā ꝙ nō inclinat̄ in priuationem eius eo ꝙ non habet inclinationem: vt dictum est: ad for mam aliam istam non compatientem secum.

¶ Textus.

¶ De his autē que feruntur: bene se hz dubitare ⁊c.

¶ Lectio. xix. ¶ Q̄ō prima.

Hic posset aliquis

dubitare vtrum quiescente motore qui non mouet nisi motus: necessariū sit mo bile quiescere: videtur enim ꝙ sic: qꝛ mo tus est actio: actio autem nulla est actu nisi cuz egre ditur ab actu agente: igitur ⁊ nullus motus esse po test actu: nisi cum egreditur ab actu mouente: h̄ igi tur quiescente ⁊ non mouente: videtur ꝙ statim mo bile debeat quiescere.

Ad istam questionem

dicunt quidaz ꝙ est duplex motus: vnus quidez pu re localis ⁊ alius coniunctus motui ad formam: ⁊ si loquamur de primo motu: tunc si mouens non mo uet nisi moueatur: necessarium est ꝙ ipso quiescente statim cesset motus. Si autem loquamur de motu se cundo: non est necessarium ꝙ statim mouente quie scente motus deficiat: sed durare poterit ꝙdiu du rabit qualitas impressa: ad quā sequitur motus in loco: quemadmodum si collidens duo corpora adin uicem multum calefaceret aerem: iste aer calefactus ēt collidente: ⁊ corporibus collisis quiescentibus sur sum ascenderet: nisi impediretur: ⁊ eodem modo est de aqua: que facta impulsione in ipsa: etiā impellē te quiescente mouetur.

Sed ista solutio

Non tollit dubi tationem: quia dictum est ꝙ motus est actio mouentis: ⁊ per se no tum est cuilibet: ꝙ actio non est actu: nisi cum fit ab agente actu: quemadmodū etiam calefactio tūc est actu: cum egreditur ab actu calefaciente: hoc au tem deficiente actu calefacere desinit calefactio pro gredi ab ipso: ⁊ h̄ progressu desinente: statim desinit corpus calefieri.

Attendenduz est itaqz

ad solutionē ꝙ desinente mouente moueri ⁊ mouere contingere potest ꝙ motus maneat in ipso mobili: vel qꝛ vna pars mobilis mouet aliam: propter virtutem sibi impressaꝫ a principali mouente: sicut patet in aqua mota post percussioneꝫ: in qua vna pars pulsa pellit aliam: ꝙ designāt ipse circulationes sibi succedentes que in ea fiunt: vel etiam contingit motuꝫ remanere eo ꝙ per formam mobili impressam a particulari mouente recipit determinationē virtus vniuersalis generātis ad efficiendum istum motum: sicut diximus supra de grauibus ⁊ leuibus. Si aūt neutro istorum modorum se habeat nec alicui alteri imprimatur virtus: a quo sicut a mouente actu egrediatur talis motus simpliciter erit impossibile ipsum remanere mouente quiescente.

¶ Qō secunda.

SEcundo aliquis posset dubitare de motu proiectorum. Non enim videtur posse saluari: per h ꝙ vna pars aeris pellit aliam insimul cum lapide vel cum sagitta. Si enim ponamus ꝙ sagitta sit ab actu contra impetum magnorum ventorum emissa: mouebitur contra ventorum impetum nec tamen videtur ꝙ vna pars aeris cōtra impetū ventorum pellentium aerem ad oppositum tam diu possit mouere aliam: ⁊ illa aliam ꝗ̄ diu durat tantus motus sagitte.

Ad istam qōnem dicunt quidaꝫ: propter istam rationem ⁊ alias consimiles ꝙ motus proiectorum non saluatur: propter hanc successiuam impulsionem aeris ab aere: vt vicit Aristote. sed saluatur: propter vim quandam violentie impressaꝫ corpori proiecto a proijciente: sicut etiam dicunt apparere manifestius in trocoꝛcuius motus: quia non est rectus non potest dici sic fieri: propter successiuas impulsiones aeris ab aere. ¶ Sed ista positio satis per dicta in precedenti questione patet esse insufficiens: sicut enim predictuꝫ fuit: quia motus est actio mouentis: ⁊ īpossibile est esse actionē actu: nisi ꝗ̄ diu progreditur ab aliquo agente actu īpossibile est actū esse ⁊ motum nisi ꝗ̄ diu progreditur ab aliquo actu aliter mouente. Ipsum autem proijciens dimisso corpē proiecto non est vlterius motum influens sibi actu aliter: virtus etiam impulsionis non potest esse mouens: quia ipsa est accidens ꝗ receptum in mobili potest sibi esse ratio ꝙ moueatur ab alio ⁊ non ꝙ rōne eius moueat seipsum. Et hoc quidem maxime necessarium est dicere de hac virtute que in ipso mobili non ponit aliquam realitatem: sed solum quandam intentionem cuiusdam determinationis ad locum illum ad quē proiecta tendunt: quemadmoduꝫ etiam virtus artis diffusa ꝑ instrūꝫ motum ab artifice: non est nisi quedam intentio circulationis in instrumento ad determinatum effectum. Talis autem intentio: propter debilitatem sui esse statim periret nisi per aliquod agens manutenens eā conseruaretur: sicut ⁊ dicta virtus deficit ab instrumento cum disiungitur ab artifice. Non enim tales determinationes dicunt aliquid habens esse ratum: sicut habent quantitas qualitas relatio: ⁊ alia talia quorū nullum in ipsa proiectione: videmus imprimi a proijciente in corpore proiecto. Corpus etiam celeste non potest dici ꝯseruare impressam illam virtutē ⁊ facta determinatione eiꝰ per directionē proijcientis continuare proiectiōis motū. Non eni dicitur vl̄e generās conseruare aliquid in esse nisi per continuam influentiam quā habet super ipsum. Nā ⁊ pro tanto ponitur causa talium quantuꝫ ad fieri ⁊ quantum ad esse. Quod autem conseruatur per continuam influentiam vniuersalis generantis: hoc influitur ab ipso: vel rōnē sui: sicut sunt actiue qualitates ⁊ passiue elementorum: ⁊ alie consimiles: vel ratione annexi: sicut sunt forme substantiales mixtoruꝫ: ad quaruꝫ conseruationem facit per continuationem influentie quā habet supra ipsas q̄litates mixtiōis. Quod aūt influitur a generante vniuersali qđ est agens naturale: oportet quid naturale esse: virtus autem impressa a proijciente ipsis corporibus proiectis nullam rem naturalem ponit: quia tunc motus proiectionis esset motus naturalis: hunc enim dicimus naturalem motum qui formam naturalem aliquaꝫ consequitur. Quia itaqꝫ motus proiectionis non est motus naturalis: oportet dicere ꝙ virtus impulsionis impressa a corpore proijciente non manutenetur in ipso directe: ⁊ principaliter ex influentia vniuersalis generantis: quamuis bene in hoc talis influentia inueniatur secundario ⁊ ex consequenti faciet: vt infra patebit: quia itaqꝫ motus est actio mouentis: actio autem non est actu: nisi cuꝫ ab actu mouente actualr̄ progreditur: proijciens vero postꝗ̄ dimiserit proiectum remanet non actu mouens: virtus etiam impulsionis impressa proiecto non potest habere mouentis rationem: nec corpus proiectuꝫ dici potest per illam virtutem mouere seipsum: sed magis dicitur moueri ab eo ꝙ agit ad permanentiam talis virtutis ad ꝙ: vt ostensuꝫ est: non directe agit vniuersale generans: relinquitur ꝙ oportet dare aliquid aliud: ꝙ nō videtur esse posse nisi medium agēs ad dicte virtutis conseruationem: ⁊ per consequens influens motuꝫ proiectis donec durat ipse proiectionis motus. Nam in quolibet motu id inuenitur esse mouens ꝙ per suam actionem dat vel retinet viꝫ ad quā ꝯsequitur motus. Propter ista itaqꝫ que dicta sunt Aristo. voluit reducere permanentiam motus proiectorū: post recessum a proijciente: in ipsuꝫ medium: siue in actionem ⁊ passionem medij: hoc autem per ipsam suam facilem fragilitatem ⁊ rarefactibilitatem ad motum huiusmodi cooperatur: sicut patet de aere qui est valde fragilis ⁊ faciliter rarefactibilis ⁊ condensabilis. Credendum est enim ꝙ insimul dum impellitur lapis impellitur fortiter aliqua pars aeris: que impulsa necessario impellit aliam: cū qua insimul impellitur ⁊ lapis: ⁊ conseruatur per hoc in ipso virtus impulsionis sibi impressa a proijciente: ad hoc autem ꝙ iste motus partium aeris non statiꝫ deficiat proijciente quiescente operatur ipsa rarefactio ⁊ condensatio aeris. Impulsu enim facto a proijciente rarefit aer in vna parte ⁊ cōdēsatur in alia. Hac autē condensatione facta pars densata vltra modum sibi naturalem rediens ad naturam suam: ad qđ operatur influentia vniuersalis generantis: diffunditur supra ptē aliaꝫ versus locū illū ad quē direxit īpulsio ꝓiciētis: ⁊ insimul cū h mouet̄ ⁊ defert̄ a ptibꝰ aeris: ⁊ īpellit̄ corpꝰ ꝓiectuꝫ

tam diu donec impulsiones z diffusiones manent ita fortes q motus aeris proueniens ex eis est velocior q motus proprius z naturalis corporis proiecti. Tria er go sunt que necessario cooperantur ad saluandum proiectionis motum: post recessum a proiciente: quia rarefactio z condēsatio partium medij: vltra suum naturalem modum: diffusio partium supra partes insimul cū impulsione corporis proiecti: z ptiū medij a partib⁹ z velocitas motus ipsi⁹ medij maior velocitate motus naturalis corporis proiecti: z qz ad dictā diffusionē primum supra partes operatur: vt predictum est: influentia vniuersalis generantis: ideo secundario: z ex consequenti operatur ad conseruandum vim impulsionis ipsi proiecto corpori impressam. Concurrit ētiā in recto proiectionis motu contrasistentia aeris tracti ad locuz scissionis: vt dicitur ab aliqs: quia aer scissus vltra moduz suum vehementius recluditur z trahitur ad locum scissionis: per actionem primi continentis agentis toto posse ad tollendaz vacuitatem: z diffuitionē a corporibus infra suum ambitum contentis. Aer autem retractus z reclusus vehementer corpori proiecto contrasistit ipsumqz contrapellit: vnde hoc etiam modo vniuersale generans per suam actionem operatur secundario: z ex consequenti: ad seruationem virtutis impresse corporibus proiectis a proiciente.

Argumentum autem factū in contrariū procedit ex falsa credulitate: z ex suspitione: licet enim impetus ventoruz in aliquo retardet motum aeris contra moti: z motum per consequens sagitte per lineam tamen illam: per quam sagitta mouetur est credendū q flatus ventorum vincatur a forti z violento valde cursu aeris deseruientis ad sagitte motuz vnde per illam lineam cursus violent⁹ aeris est iudicandus fortior ipso impetu ventorū: quamuis in alijs lineis vel partibus ventoꝝ īpetus preualeat. ¶ Quod autem de troco dicitur non valet: nam cum corde circū cingentes trocuz fortiter z violenter: ac velociter dissoluuntur: fit insimul cum ista veloci dissolutione: velox z fortis circūuolutio: tam troci q̄ aeris circūstantis trocum: z finita dissolutione non finit circūuolutio aeris z circūuoluta diffusio partiuz eius supra partes: z ex hoc proueniens circūuoluta aeris in illa parte vel in illis partibus rarefactio z cōdēsatio: sed manet: qua paulatim tendente ad debilitationem: necesse est deficere circūuolutionem troci. Sūt autē adhuc multa fantastica ingerentia dubitationem: que omnia explicare longum esset. Diligens tamen z intentus lector: per predicta: poterit de facili etiam ipsa intelligere.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem in his que sunt necesse est semper esse motum continuum zc.

¶ Lectio nona. ¶ Q̄ō prima.

Hic mento Posset aliqs querere: vtrum in intelligentijs separatis contingat assignare aliquam virtutem etiam ab intellectu z volūtate: per quā motuz insinuat mobilibus: videtur enim q non: quia dicuntur mouere intelligendo z volēdo: sed intelligere z velle nō nisi per intellectum z voluntatem faciunt.

Ad istius q̄ōnis Euidentiam considerandum est q in primo motore talis questio non videtur habere locuz Nam in ipso non cadit distinctio z multiplicitas essentialis: quia quicquid est in eo ipse est. Et tamen secūdū q in ipso attenditur infinita multitudo rationū: secundum continentiam omnium perfectionum non impedientem eius simplicissimam vnitatem z vnitissimaz simplicitatem: videtur h questio in ipso etiā habere locum. Et tamen non est continens difficultatem aliquā lz enim vnum sint omnia in ipso: z sapiētia z bonitas z virtus potentia motiua intellectus z voluntas esse viuere intelligere z velle: z sic de singulis: que dici de perfectionibus: aut excogitari possunt: varie tamen z multipliciter: propter habendaz tunc copiam sue largitatis: h ab ipso diffundūtur: ob quā variā multiplicationem: de singulis perfectionibus conceptus proprios distinctos z varios formamus: z ideo ponimus rationum multiplicitatem: non obstante itaqz ineffabili z summa dei vnitate dicere possumus: q alterius rationis est intelligere q̄ velle: z alterius etiam rationis intelligere z velle q̄ mouere. Et quia ratio virtutis sumitur ex ordine ad actum dicere possumus conuenienter q diuerse rationes sunt motiui volitiui itellectiui: qđ patet si quis conetur reddere proprias ipsoruz rationes Dicet eniz q intellectiuuz est quo intelligitur: volitiuū est quo volitur: z motiuum est quo aliquid mouet: que tamen vna res ideo sunt: quia h ipsa tria vnus deus est: ab ipso itaqz motore primo descendentes ad motores alios: patet statiz q oporteat dicere illa tria in ipsis esse diuersarum rationum. Nam si non obstante summa vnitate primi de intellectibus de ipso dictis varias assignamus rationes: patet euidenter q de ipsis ēt ad motores secūdos applicatis poterimus diuersas rationes reddere: z tanto potius quanto plus recedunt ab vnitate primi.

Et preterea Hoc patet etiā si inspiciam⁹ ad ipsam actuum conditionem: nam actus intra manēs z actus ad extra procedens omnino diuersitatem habent z requirunt singuli propria principia. Nam si actus intra manentes diuersi requirunt ꝓpria principia diuersa cum ipsi maiorem idēptitatem z conuenientiam ad se habeant q̄ actus intra manentes habeāt cum actibus tēdētib⁹ ad extra: necessarium est q in istis etiā actib⁹ correspōdeant principia propria diuersa a principijs illorum vnde si intelligere z velle i itelligētijs creatis ponūt numerum z diuersitatem: necessarium est etiā q velle z mouere idem faciant.

Et preterea Si ad mouenduz corpora in his itelligētijs non exigatur aliqua vis propria: sed sufficit ad h intellectus z volūtas: ita q h faciunt solum intelligendo z volendo: cum intelligere z velle possint absqz applicatione sue substātie ad corpora mobilia complete z perfecte facere poterunt etiam ipsa mouere absqz sue substantie ad ipsa applicatione: frustra enim applicatio poneretur: si ad hoc ipsum velle z intelligere sufficeret.

Et si dicatur Quod ad hoc non exigit applicatio substantie: sed sufficit sola applicatio virtutis: patet statim q h dictū interimit seipsum. Non enim operantur operationem trāseūtē extra mūtēdo virtutē: virt⁹. n. aut fundat in aliq̄ q̄litate absoluta rei: aut fundat i ēētia ipsi⁹ rei z q non separatur a fundamento suo: necessariū est: vt ibi necessario vbi ponitur virtus ponat: aut essentia ipsi⁹ rei: aut aliqua qualitas a re ipsa generata: que fundamentū sit virtutis. Hoc aūt scłz dare nō possum⁹ de intelligētijs. Non enim est dare qualitatem aliquam extra intelligētias ab ipsis imediate itelligētijs causatā: quia tunc statim sequeret q ipse imediate possent ma

teriam ad formā transmutare: q̄ supra ꝓbatum est. Necessarium est itaq; dare primū videlicet q̄ ipse motor substātie intelligētie ⁊ actu sint in illis mobilib⁹: que per suas virtutes actualiter cōtingūt. Quia igitur hoc non oporteret si ad mouendum corpora sufficerent tantum intellectus ⁊ voluntas: vt ostendimus: relinquit de necessitate concedendum q̄ vltra intellectum ⁊ voluntatem viz motiuam habeant.

Sed tamen attendēdum

est q̄ in eis ista virtus motiua: non ponit distractionē a natura intellectuali sicut ponit in animabus animalium que sunt hic. Nam in animabus istorum animalium: siue rationalium siue irrōnaliuz: virtus motiua motum exequens est organica: ⁊ organum hñs necessario in corpore per ipsum animato: ⁊ quia virtus organica non est virtus debita nature intellectuali: qualis est natura intellectiua: pz q̄ in talibus animabus ista talis virtus ponit distractionem quandam a natura intellectuali. Sed quia que sparsim distractiz ⁊ disiunctim reperiuntur in inferioribus: inueniuntur cum minori distractione ⁊ maiori vnitate: idcirco in intelligentiīs que valde superiores sunt istis cunctis animabus: virtus executiua motus non ponit distractionem aliquam a natura immateriali ad naturam mālem: ⁊ organicam: quia ipsa in eis nō est virtus que organuz aliquod requirat: ⁊ pro tanto propter positionē huius virtutis nō tollitur ab eis q̄ sint nature pure intellectuales: sicut etiaz non tollitur: q̄ sint nature pure immateriales. Hoc itaq; modo saluanduz est: q̄ que in inferioribus diuiduntur in superioribus vniuntur: eo q̄ non tantum diuiduntur in inferioribus: nam ⁊ in his motor non facit motū nisi quibusdam duobus differentibus sicut organo ⁊ virtute. In superioribus motoribus hoc non accidit: quia ipsi sola virtute absq; vllo organo mouere possunt que mouent: isti cum organo siue vno siue pluribus: ⁊ adhuc multo plura: ⁊ pro tanto virtus in eis magis est vnita: quia ⁊ ad plura ⁊ maiora se extendens: sine organorū multiplicitate q̄ virtus istorum faciat cuz diuersitate organorum.

Quia itaq; in istis

Motoribus virtus non distrahit ad naturam organicam ⁊ materialez: appellat Dionysi⁹ ipsos communiter mentes: ⁊ appellātur ab omnibus cōuenienter intellectus: ⁊ etiam quia denominatio fit a principaliori.

Fit autem hoc

Ordine motus a talibus motorib⁹: primo enim fit apprehensio per intellectum. Et quia bonum apprehensum mouet voluntatem: sequitur deinū inclinatio voluntatis imperantis: ⁊ vltimo fit motus per vim executiuaz contingentez mobile: ⁊ per consequēs ponentem secum applicationem substantie mouentis ad corpus q̄ mouetur: vnde virtus motiua imperans in talibus nō est ira vel concupiscentia: nec virtus apprehendens est sensus aut fantasia: sed hec est intellectus: ⁊ illa est intellectiuus appetitus. Hoc igitur considerans cōment. in de substantia orbis: dixit q̄ virtus istorum apprehendens est tantū intellectus: excludens per hoc sensum: ⁊ imaginationē: ⁊ virtus motiua sub intelligendum est motuz imperans: est tantum appetitus: idest voluntas excludens per hoc vim motiuam imperantē: que in istis est irascibilis ⁊ concupiscibilis non autem per hoc voluit excludere vim executiuam. motus: quia tunc non dixisset q̄ necessario iste motor qui est anima celestis corporis est in ipso motor q̄ tamen dixit: ⁊ rationem assignauit subdens. Nam oē motū ex se mouetur per virtutem existentem in eo. ¶ Quod autem dicitur corporalem materiam obedire intelligētiis ad nutum: putanduz est hoc dictum esse ad differētiam aliorum motuum pro tanto: quia materiam corporalem non possunt ad formam transmutare: nisi mediante agente naturali: sed ad locuz ipsam transmutare possunt: nullo agente mediante: ⁊ maior hic obediētia inuenitur q̄ in corpore nostro respectu nostre anime tum quia nō ponitur ibi resistentia appetitus alterius imperātis contrariuz: tum etiam: q2 non requirunt organum intermediuz: vt anima nostra: que licet supergrediatur naturaz rei mote: non tamen mouere potest corpus nisi per virtutem organo affixam.

Patet itaq;

Ex dictis responsio ad argumentum. Quia eniz nō mouent per formam naturalez: sed intellectu apprehēsam: ad quā postea sequitur inclinatio voluntatis imperantis: ad cuius imperiuz statim virtus executiua motuz facit: dicuntur pro tanto mouere intelligendo ⁊ volendo. Si autem videatur alicubi. Tho. contradicere hīs que modo diximus: q̄ tamen non dū repperi ostendatur mihi: quia non erit difficile tollere istā ꝯuersiā.

¶ Textus.

¶ Necesse est autem: aut medio: aut in circulo esse ⁊c.

¶ Qō secunda.

Secundo posset

Aliquis dubitare: quia nō videtur primus motor esse magis in vna determinata parte mobilis q̄ in alia: cum ipse sit virtutem non habens in aliqua magnitudine.

Ad istam qōnem

Est dicendum q̄ secundū primum aspectum vnūquodq; videtur in eo esse in quo ⁊ a quo continetur. Et quia primus motor a nullo continetur: secundum hoc in nullo esse dicitur. Quia vero continentur omnia per ipsum: dicere possumus q̄ sunt omnia in ipso: verūtamen sicut apparet ex modis essendi positis in quarto: non solum dicitur esse contentum in continente: sed etiam versa vice cōtinens dicitur eē in contento. Et hoc modo deus: qui continet omnia: cōuenienter dicitur esse in omnibus per essentiam presentiam ⁊ potentiam. Per essentiā quidem inquantum omnibus dat esse: per presentiam inquantuz suo intuitu cuncta intuetur. Per potentiaz inquantum oīa potest et in cunctis operatur. Est enim operatio effectus potentie: vlterius etiā scdm hunc vltimum modū specialiter dicitur esse magis in vno q̄ in alio: propter maiorē in ipso efficientiam alicuius determinate operationis sicut propter influentiam motus dicitur esse magis in celo q̄ in terra: ⁊ magis in oriente vnde motus incipit. ¶ Dicendum est itaq; ad argumentū q̄ dicit esse magis in vna parte mobilis iste motor q̄ in alia: per influentiam motus: ⁊ non per determinationem sue substātie: licet etiā per essentiā suā: vt dictum ē: sit in oībus ⁊ maneat exaltatus super oīa: qui est benedictus deus per omnia secula seculorum. Amen.

¶ Expliciunt questiones super libro physicorum phie naturalis: edite a fratre Gratiadeo esculano ordinis predicatorum.

¶ Incipiunt questiones fratris gratiadei de esculo excellentissimi sacre pagine doctoris predicatorum ordinis per ipsum in florentissimo studio patauino disputate feliciter.

Questio prima.
est. Utrum ens mobile & nō corpus mobile sit subiectum nālis
Pria. rō. phie. Et videt q nō.
Id eni qd supponit in scientia: ex eoq est subm proprie passionis: est proprie subm scie: sed corpus supponitur in nāli phia
ex eo q est subm motus: qui est propria & prima passio nālis: ergo corpus est naturalis phie subiectū. Minoris declaratio est: qz motus supponit i pmo physicoꝝ: supposito aūt motu necesse est supponi & motus subm quod est corpus: qz nihil mouet nisi corpus: igit ibidē supponit corpus nō ꝑ aliud nisi qz est subm motus.
Scda. rō. Preterea Cuius pricipia & ꝓprietates cōsiderant in scia est sciencie subiectum: sed in naturali phia sicut patet discurrendo p singulos libros eius: inquirunt principia & proprietates corpum. Unde in libro de celo phs dicit q scientia de natura fere plurima videt circa corpora magnitudines & horū existens passiones & motus: adhuc autem circa principia quecūqz talis substantie sunt ergo cor
Responsio pus est subiectū in scia naturali. ¶ Si. di. q h non inquirantur in scia nāli inquantū sunt principia & proprietates corporis: sed inquātū sunt pncipia entis mobilis: qd re est idem qd corpus nō aūt rōne. ¶ Cōtra.
Contra. Tertia rō. Quēadmodū supradicta pncipia non inqrunt in scia nāli: iquātū sunt principia corpis: sic etiā imo & mlto magis nō inqrunt ibidē inquātū sunt pncipia entis: cū sint pncipia corpis vlr sumpti non aūt entis. Inqrunt autē inquantū sunt principia mobilis: sed corp⁹ mobile non dicit corpus in eo q corpus: sed in eo q mobile: sicut & ens mobile non dicit ens in eo q ens sed in eo q mobile. Sicut igitur dici potest q in predicta sciētia supradicta principia inquirunt: que sunt entis mobilis: eo q ens mobile nō dicit ens simplr: sed sz q mobile: sic etiā dici pōt q ibi inquirunt pncipia corporis mobilis: qz hoc non dicit corpus in eo q corpus: sed in eo q mobile: ergo corpus mobile est subm scie supradicte: & magis q ens mobile: sicut principia mobilis magis sūt principia corporis q principia entis.
Qrta. rō. Preterea Eiusdē scie est cōsiderare rē & modū rei: sed mobile addit enti non sicut dria: qz ens drās non hz: sed sicut modus quidaz igit si additio bona est ad candē scientiā spectabit considerare ens: & mobile: sed scia que considerat ens est pma phia: igitur & illa que cōsiderat mobile: sed est phia naturalis: ergo nālis phia ē phia prima: quod ē impos
Responsio sibile. ¶ Si. di. q est duplex modus entis qz generalis & specialis: & generalis pertinet ad candem scientiam ad quam pertinet considerare de ente: non autē specialis: mobile autē cum sit spālis modus entis: non opz q scia ad quam spectat eius consideratio: sit prima phia.
Contra. Quīta rō. ¶ Contra: modus entis specialis non est modus entis in vniuersali sed est modus alicuius spālis entis. Si igitur mobile est non gnālis sed specialis modus: erit necessario modus nō entis vlis sed huius entis. Nunc aūt ita est q quilibet modus si dz esse imediata additio & bona: addēdus est ei cuius est primo modus. Si igit mobile est modus entis spālis quod necessario est corpus necessario debet primo adiungi corpori & non enti cuius est modus secundario & ex consequenti: & sic dicetur corpus mobile maxime primo & propriissime: ens aūt mobile erit dictū secūdariū: sed qd primū est debet poni subiectū scientie & non secundariū: ergo corp⁹ mobile: & non ens mobile est subiectum in naturali phia.
¶ Preterea qñcumqz aliqua passio per accidēs se habet ad aliquod subiectū de ipsa respectu illius subiecti Sexta rō.
nō potest esse scia nisi per accñs: sed mobile per accidēs se habet ad ens: cū nec essentialiter conueniat enti: nec consequatur principia entis inquantum ens: ergo de mobili respectu entis nō pōt esse nisi per accidens scia. si itaqz nālis phia est de mobili adiuncto enti: naturalis phia erit scia per accidens: quod est inconueniens.
¶ Si. di. q nālis non considerat mobile sicut passionē Responsio
sed sicut rōnem formalē sui subiecti: sicut aūt passionez considerat motū qui per se cōuenit enti mobili eo q cōsequit principia eius: & iō naturalis phia est scia p se.
Contra Prima ꝓpria passio dicit aptitudinē & nō actū: sz motus dicit actum & Contra. vij. ratio.
mobile aptitudinē igit mobile & nō motū ꝯsiderat nālis phs sicut ꝓpriā passionē. ¶ Preterea ꝓpria passio viij. ratio.
semper inest suo subiecto: motus autez nec enti mobili nec enti semper inest: quia contingit dare ens mobile absqz eo q moueatur actu: ergo motus non est propria passio entis mobilis: constat autez q hoc quod dicitur mobile est essentiale corpori & cōsequitur principia corporis & semper ei inest eo q semper: si est dare corpus: est dare mobile: ergo mobile est propria passio corporis & corpus ipsius subiectum: & similiter est subm ꝓpriū nālis phie: inquantū eius passio est mobile. ¶ Preterea in sexto physicoꝝ probatur: q quicquid mouet est ix. ratio.
corpus: & oē etiā corpus contingit moueri: & sic motus cōuertibiliter inest corpori: sed quod cōuertibilit inest alicui & non est de essentia eius est propria passio ipsius motus aūt conuertibiliter inest corpori vt probatū est & nō est de essentia corpis: ergo est propria passio eius ergo & corpus est ꝓpriū scie nālis subm. ¶ Preterea x. ratio.
qd est de intellectu alicuius: aut ptinet ad eius essentiā: aut est ꝓpriū eius subiectuz: nunc aūt corpus est de intellectu motus qz non contingit intelligere motuz non intellecto corpore: & nō est corpus de essentia motus: igitur est propriu ipsius subiectū: & per ꝯñs est ꝓpriuz subm nālis phie. ¶ Preterea si totuz aliquod est subiectū totius & partis scie debet eē subiectū pars subiecti xi. ratio.
vlis: nūc autē scia libri de aīa est pars sciencie nālis: & ibi agitur de anima que non est pars subiecti ua entis mobilis: ergo ens mobile non est subiectū totius sciencie naturalis. Preterea subiectum scientie est predicabile de omnibus de quibus agitur in scientia: sed ens xij. ratio.
mobile non predicatur de omnibus de quibus agitur in naturali phylosophia: cum non predicetur de motore separato de quo agitur in libro physicoruz: ergo ens mobile non est subiectum scientie naturalis. ¶ Preterea in libro primo physicorum scdm omnes agitur de xiij. ratio.
principiis subiecti scientie naturalis: sed principia de quibus agit ibi sunt materia forma & priuatio: & hec non sunt principia nisi corporis: ergo corpus est proprie subiectum in phylosophia naturali & non ens mobile. ¶ Preterea quandocūqz aliqua duo predicata xiiij. ratio.
tali ordine attribuuntur alicui q primum est ratio attributionis secundi: quicquid est ratio & causa quare alicui attribuit primuz. est etiā ratio & causa quare eidem attribuitur & secundū. Nūc aūt sic est q hec duo

que sunt esse mobile ꝛ esse considerarũ naturalis phi
losophie tali ordine attribuuntur enti quod esse mobi-
le est ratio quare sibi attribuit̃ esse de cõsideratione scię
tie naturalis: ergo quicquid est ratio ꝙ esse mobile enti
attribuat̃: est etiã ratio ꝙ sibi attribuat̃ hoc qđ est esse
de consideratione sciẽtie nãlis. Cõstat aũt ꝙ ens nõ est
ratio corpori ꝙ sit mobile: quia si ideo corpus esset mo-
bile quia est ens: tunc omne ens esset mobile: quod fal-
sum est: tamen corpus enti ratio ẽ ꝙ ens ipsuz sit mobi-
le: vnde ꝛ omne corpus est mobile: ideo corpus ratione
sui est de ꝯsideratione naturalis philosophie: ꝛ ens nõ
rõne sui sed rõne corpis. Quod autẽ ratiõe sui in scien-
tia considerat̃ etiã illa ratione ipsius est propriũ subie
ctum scientie: ergo corpus est propriũ subiectũ natura
xv. ratio. lis phylosophie. ¶ Preterea quando alique due scien
tie se habent sicut subalternans ꝛ subalternata: earuz
est idem subiectum: magis tamen minusq̃ contractũ:
quia scientia subalternata contrahit subiectũ subalter
Textus nantis: sicut habemus primo posteriorũ: habent autẽ
Co. 30. se modo predicto scientia de celo ꝛ scientia physicoruz:
ergo ipsorum debet esse idem subiectum: magis tamen
ac minus contractuz. Nunc autez in libro de celo agi
tur de mobili ad situ: quod non est nisi corpus: igitur
eius subiectũ est corpus mobile ad situ: ꝛ per ꝯñs subie
ctum libri physicorũ qđ est idem cũ subiecto totius na-
xvj. ratio. turalis phie: est corpus mobile simplex. ¶ Et preterea
idem sunt ens mobile ꝛ corpus mobile cũ sibi inuicẽ cõ
uertantur: ergo si corpus mobile non est subiectũ nãlis
phie: nec per ꝯñs ens mobile erit subiectum ipsius.

In opposi-tum. **In contrarium** Est quod phs dicit in xj. metaphisi-ce: vbi dicit ꝙ nãlis principia ꝛ proprietates specula-tur entiũ inquantũ mota.

Respõ. Opio alb. **Respondeo** Dicẽdũ de hac q̃stione diuer-sas opiones esse. Quidã eñ
non profunde ꝛ subtiliter sed solũ superficialiter aspici
entes rationẽ subiecti scientie nãlis videntes ꝙ phylo
sophia est de nãlibus. Naturalia aũt sunt quorũ prin
cipiũ est natura: nature vero est pricipiũ mot⁹: ꝛ moue
ri nõ põt aliquid nisi sit corpus. Cõcluserunt ꝛ conclu
dunt ꝙ corpus motũ vel corpus mobile dz esse propriũ
subiectum ipsius nõ ens mobile. Quod aũt hoc habe
at veritatẽ vlterius conati sunt ꝛ conãtur triplici mo-
Pma rõ. do oñdere. ¶ Et primũ est quia ois scientia que est ve
re scientia debet ea que considerat ad per se nota ꝛ ime
diata reducere: est autẽ naturalis phylosophia scientia
ꝛ vere scientia: debet igitur facere ad aliqua per se no-
ta ꝛ imediata reductionẽ hoc aũt (vt dicũt) est ipossi
non corpus mobile sed ens mobile ponatur subiectum
ipsius. Cuius rationẽ assignãt: quia quãdo aliqua sci-
entia versatur circa passionẽ sic: vt sit sciẽtia passionis
illius: si non accipitur in ipsa aliqđ subiectũ equatum
illi passioni: ea que de passiõe dicit ad per se nota ꝛ im
mediata reducere non potest: Huius aũt dicti declara-
tio est: quia tunc soluz fit reductio ad imediata: quãdo
fit ad prima rerũ principia: prima aũt principia cuius
liber passionis sunt pricipia subiecti: ꝛ ideo tũc ea que
de passione dicuntur sunt reducta ad imediata: quãdo
est facta reductio vsq̃ ad ipsa pncipia subiecti. Si aũt
scientia que est de passione aliqua non accipiat pro su-
biecto sue passionis aliquid cuius principiũ cõsiderat
sed id cuius consideratio spectat ad scientiã altiorẽ: cuz
nulla scientia suos limites transcendat: talis phia ad
illius subiecti principia suã passionẽ reducere non po-
terit: ꝛ per ꝯñs nec reductionẽ facere ad imediata ꝛ ꝑ
se nota: talis autez (vt adiungunt) est naturalis phia:
dato ꝙ ens mobile sit ipsius subiectũ. Cum enim hec
passio: q̃ est mobile: nõ equet̃ enti nec: naturalis phy
losophus consideret ens: nisi respectu huius passionis
quã trãscendere non potest: etiã principia entis ea que
de dicta passione dicit reducere non poterit: nec per cõ
sequens in principia eius quod accipitur vt subiectũ
sue passioni coniunctũ. Non igitur faceret ad imedia
ta reductionẽ: nec esset vere sciẽtia: nisi acciperet aliqđ
aliud ab ente cõiunctũ mobili vt subiectũ: ꝛ sibi equa
tum sic vt ea que cõsiderat possit in ipsius principia re
ducere: hoc autẽ nõ potest esse nisi corpus: ergo corpus
mobile est subiectũ ipsius ꝛ non ens mobile. Scda. rõ.

Hoc etiã declarant Illo medio quo dicitur
ꝙ ad eandem scientiã spectat considerare ens ꝛ modos Tertia rõ.
entis: ꝛ illo iterum quo probatur nãlem phylosophiã
esse scientiam per accidẽs si ens mobile sit subiectũ ei⁹
¶ Sed quia iste rationes sunt multo melius declara
te in obiectionibus q̃ in rationibus eorũ: ideo hic non
ponũtur nõ contingat nos eandẽ rationẽ frequentius
replicare. Sufficit enim vidisse iam solum rationes ꝑ
quas probant ꝙ ens mobile non possit esse subiectuz in
naturali phylosophia: ꝛ si sm veritatem rationes sunt
pte eo modo quo ab eis assignate sunt: pueriles ꝛ viles
in comparatione ad modũ quo sunt in obiectionibus
posite. ¶ Nobis autem inter alias quadruplex via oc Opi. s. Tho.
currit ad presens declarãdi aptissime impossibile esse
quod dicunt: vz ꝙ ens mobile nõ sit subm nãlis phie.

Et prima quidem Via est illa ꝑ quaz incessit Pria. rõ.
doctor nr̃ sanctus Thomas ad huius ꝓbationẽ: sumi
tur ex eo ꝙ nulla sciẽtia ꝓbat suũ subm esse. Videmus
enim ꝙ phylosophus nãlis probat esse corpus mobile
(cuz in vj. phisicorum probet̃ oẽ mobile esse corpus)
Et si qdẽ eẽt iposse fieri si nõ ens mobile: sꝫ corp⁹ mobile
esset subiectũ in ista scientia. Vt aũt hec via declarãdi
propositũ plenius intelligat̃: sciendũ est ꝙ aliter inqui
ritur ꝛ declarat̃ entitas rei simplicis: ꝛ aliter cõpositi
alicuius. Nã entitas rei simplicis declarat̃ ꝛ inquiri
tur proprie ex ipsa sui nois significatione: inquirendo
scilz ꝛ declarando vtrũ nois significatũ habeat possibi
litatẽ vel impossibilitatẽ ad esse: si eñi ostendatur habe
re impossibilitatẽ ad esse oñsum erit ꝙ sit impossibile ip
sum poni in actu eẽndi: ꝛ vlterius ꝙ nõ sit ponibile in
rerũ natura: ꝛ per ꝯñs ꝙ sit nihil: hoc eniz dicimus ni
hil qđ in rerũ natura poni vel esse non potest. Si autẽ
ecõtrario oñdat̃: ꝙ illud significatũ habeat possibilita
tẽ ad esse: declaratuz erit statim ꝙ possit stare sub actu
essendi: ꝙ possit poni in natura rerũ: ꝛ per ꝯñs ꝙ non
sit nihil: sꝫ aliqđ omne eñi huiusmodi positiuũ: qđ po-
ni põt in rerũ natura est aliquid: quia nõ aliunde hoc
totũ habet nisi quia ipsum eius significatũ est compo-
nibile ipsi esse: quicũq̃ ergo probaret hanc compossibi
litatẽ de eo de necessitate etiã ꝓbatione que est per cau-
sam ipsum probaret esse aliqđ ꝛ nõ nihil. Entitas aũt
rei cõposite proprie inquirit̃ ꝛ declarat̃ ex partiũ cõpo
nentiũ cõpossibilitate. Cũ eñi cõpositũ consurgat ex cõ
positione earũ: si cõpositio est ponibilis: ꝛ compositũ est
ponibile: ꝛ si compositio est imponibilis: ꝛ cõpositum
similiter est imponibile: tunc aũt cõpositio est imponi-
bilis: quando partes compositionis sunt sibi inuicem
incõpossibiles. Nam si sunt sibi incomponibiles sunt
sibi inuicẽ ꝛ incõpossibiles: ꝛ per ꝯñs ex ipsis fieri cõ-
positio nõ põt nec cõpositũ aliqđ cõsurgere in natura: at
econtrario autẽ per omnẽ modũ tunc dicitur esse com-
positio ponibilis quando compositionis partes com-
possibilitatem

possibilitatem habent adinuicē: nā si hanc haberent: cō
possibiles ad inuicē sunt: ꝛ compositū ex ipsaruꝫ com
positione: potest consurgere in natura: quod idcirco est
aliquid: ꝛ nō nihil. ¶ Hec autē oīa patēt per exempla.
Quia eni hircus est incōponibilis ceruo est ꝛ incōpo
nibilis sibi nec cōpositio potest esse ex eis: ex quo in na
tura consurgat hoc cōpositū: quod est hircus ceruus: ꝛ
ideo est hoc oīno nihil: cum nullo mō sit ponibile in na
tura. Corpus autē ꝛ anima rationalis non sunt incō
ponibilia: ac per consequens potest esse ex eis composi
tio: ex qua in natura consurgat hoc compositū: quod ē
homo: propter quod etiā homo est aliquid ꝛ non nihil.
Et quia ꝙ sit aliqd non habet aliunde nisi ex cōpossibi
litate partiū: cuꝫ propter ipsa sit ponibile in natura: id
circo quicunq; ꝓbaret corpus ꝛ animā rōnalem sibi cō
possibilia eē ꝓbaret de necessitate eo ipso hominē nō
esse nihil sed aliquid: quod est ꝓbare entitatē hominis
¶ Sic igitur declaratuꝫ est ꝙ tunc proprie probat en
titas alicuius compositi quando ꝓbatur compossibili
tas partiū ꝯponentiū ipsuꝫ. Nunc autē sic est ꝙ corp⁹
mobile non dicit corpus soluꝫ: sed istud totū cōiunctū
quod est corpus mobile: ꝓbare igitur perfecte entitatē
ipsius tunc cōtingit quando ꝓbatur vnū cōponentiū
esse cōponibile alteri: sicut corpus mobile vel ecōuerso.
Nā si vnū nō ꝯpateret secuꝫ aliud: non eēt tunc possibi
le poni in natura hoc coniunctuꝫ: qd̄ est corpus mobile
ꝛ sic non esset aliquid sed nihil. Constat autē ꝙ natu
ralis philosophus nō soluꝫ ꝓbat ꝙ vnū predictorū alii
ad secū patitur: sed etiā ꝙ sic cōpatitur ꝙ aliud necessa
rio secū ponit: quāuis eni non ꝓbet entitatem mobilis
simpliciter: supponēs tamē ens mobile eē ꝛ supponēs
motū ꝙ neganti ipsuꝫ mobile nō potest probare: ꝓbat
vlterius ꝙ ipsum mobile quod supponit ꝯpatitur secū
corpus: ꝛ taliter ꝙ necessario si ipsum mobile est: opor
tet etiaꝫ esse ꝛ corpus: ostendit ergo ꝙ non est ipossibile
mobile coniungi corpori vt sic istud ꝯpositū qd̄ est cor
pus mobile sit imponibile in natura ꝛ non nihil: imo
potius ꝙ est ponibile ꝛ necessariuꝫ ipsuꝫ coniungi sibi
Tex. cō. 32. ostendens in. vi. physicoruꝫ: ꝙ necessario quicqd moue
tur est corpus: ꝛ sic supposito ens mobile eē: ꝓbat ꝙ ne
cesse est poni in natura hoc coniunctum: quod est mobi
le corpus siue corpus mobile. ¶ Verum igit̄ est dictuꝫ
doctoris nostri scilꝫ ꝙ naturalis ꝓbat entitatē corpo
ris mobilis siue ꝓbat ipsum eē aliqd ꝛ nō nihil: suppo
nens tamen mobile siue ens mobile: qꝛ mobile includit
ens non ꝓbans eē in natura rerū. ¶ Veruꝫ est ergo ꝛ
principale videlicet ꝙ non corpus mobile: sed ens mo
bile est subiectū naturalis philosophie. Et hec ē via fir
missima ꝛ indissolubilis per quā incessit doctor noster.
Solutiōes ¶ Vt autē appareat euidentius insolubilitas ei⁹ po
aduersari- namus solutiones aduersarioꝝ quas ideo dabāt quia
orum. hacteꝫ non intelligebāt rōnem. Parcat ꝓ nobis si ꝓ
lixe loquimur: qꝛ pertinacitas aliquoruꝫ h̄ requirit. ¶ Di
Prima so- cunt igitur primo ꝙ naturalis phīa si posset ꝓbare cor
lutio. pus mobile eē posset etiā probare motū eē: sed motuꝫ ꝓ
bare non potest: qꝛ hoc supponitur in ꝑmo physicoruꝫ:
Tex. cō. 31. igitur nec corpus mobile: ꝓbat tamen omne corp⁹ esse
mobile ꝛ omne mobile eē corpus: quod nō est ꝓbare cor
Contra so- pus mobile eē: sed motuꝫ corpori inesse cōuertibiliter.
lutionem ¶ Sed ꝙ sic dicentes in omnibus deficiāt ꝛ vocē pro
priā ignorent aperte ostendit. Nā quāuis negantibus
eē ens mobile sicut negabant ꝑmenides ꝛ melissus nō
possit naturalis probare ꝙ sit motus: sicut nec neganti
causam potest causatum per cām ꝓbari: si quis tamen
ens mobile non negasset: sed motuꝫ sibi per cām: sꝫ per
diffinitionē subiecti siue entis mobilis: naturalis po-
tuisset ꝛ posset ostendere motū esse eo ꝙ semꝑ naturali
ter ꝓcedendo per diffinitionē subiecti: potest ꝓpriū de
subiecto demonstrari. ¶ Vlterius etiā dato ꝙ natura
lis non supponēdo mobile: sed ꝓbando ꝓbaret etiā cor
pus mobile: necessariuꝫ esset dicere ꝙ ꝓbaret ꝛ motuꝫ.
Nunc autē quia nō probādo mobile: sed supponendo
ꝙ sit ens mobile: probet corpus mobile eē: non est dicen
duꝫ ꝙ ideo ꝓbat ꝛ motuꝫ: sed poti⁹ quasi supposito mo
tu sicut ꝛ ente mobili ꝓbet entitatē corporis mobilis.
¶ Vlterius etiā falsum dicūt: cū adiungunt ꝙ philo
sophus probat omne corpus esse mobile ꝛ oē mobile eē Tex. cō. 32.
corpus. ¶ Quāuis eni probet simpliciter in sexto phy
sicoruꝫ oē mobile eē corpus: nunꝙ tamē probat simpli
citer omne corpus eē mobile: sed addendo ad corp⁹ hoc
ꝙ dico physicuꝫ vel naturale. In libro eni de celo ꝛ mū
do in secundo capitulo ꝑmi: ostendit oē corpus natura
le eē mobile ꝭm locū probans demōstratiue: quia ꝑ dif
finitionē nature ꝙ motus insit corpori physico vel na
turali: ꝛ cum nō aliter demōstretur eē passio nisi demō
strando eam inesse ꝓprio subiecto si corp⁹ naturale (vt di
cūt) eēt ꝓpriū subiectuꝫ motus: de necessitate ibi phy
losophus motū eē demonstratiue probasset: qd̄ est con
tra dictuꝫ eoꝝ. ¶ Vlterius etiā contradictoria dicunt
quando adiungūt ꝙ philosophus ꝓbat omne mobile
necessario eē corpus: nec tamē probat eē huius coniun
cti quod est corp⁹ mobile: qꝛ (sicut declaratū est) demō
strare cōpossibilitatē ꝛ necessariaꝫ habitudinē partis
alicuius ꝯiuncti ad aliā partē est ꝓpriissime demōstra
re coniuncti entitatē: que nō nisi ex illa habitudine ne
cessaria partiū cōpositionis: vel ex eorum cōpossibilita
te consurgit. ¶ Patet igitur ꝙ plena fuerit falsitatib⁹
hec solutio. ¶ Soluūt aūt adhuc aliter: dicūt. n. ꝙ na Secunda
turalis ꝛ si non posset probare suū subiectuꝫ eē in eo ꝙ solutio.
naturalis (sicut inveritate nō pōt) posset tamē ꝛ potest
illud probare subinduendo ꝑsonā primi philosophi: ꝛ
sic probaret corpus mobile eē si inueniretur hoc qd̄ pro
baret. ¶ Sed hoc qd̄ nihil sit dictū aperte ostenditur.
¶ Quādocunq; eni aliquis artifex probat aliqd ꝑ ꝓn Contra.
cipia sue artis: id demōstrat ꝭꝫ ꝙ talis artifex est: ꝛ nō
subinduendo personā alteri⁹ artificis: quia non ob ali
ud quis assumit ꝑsonā alterius artificis: nisi vt per il
lius ꝓncipia ostendat qd̄ per sua non potest. Nūc autē
naturalis philosophus per sue artis ꝓpriissima princi
pia ostendit cōpossibilitatē vel necessariam habitudi
nē mobilis ad corp⁹: siue entitatē necessariā corꝑis mo
bilis supposita entitate entis mobilis. Assumit eniꝫ ꝙ
omne qd̄ mouetur ꝑim est in termino a quo ꝛ ꝑim in
termino ad quē qꝛ dum totū ē in termino a quo nō mo
uetur: dum totū est in termino ad quē similiter: qꝛ tūc
completus est mot⁹: ꝛ hec oīa sunt naturalissima prin-
cipia ex quibus concludit̄ id qd̄ mouetur eē diuisibile ꝛ
corpus. ¶ Itē ad idem assumit hoc ꝓncipiū notissimū
in naturalibus: s. oē quod mouet̄ ipossibile est pri⁹ mai⁹
moueri ipsi⁹ ꝙ aut equale aut minus: ꝛ per hoc princi
piuꝫ propriissimū ꝛ notissimū in naturali sciētia dedu
cit ꝛ probat mobile necessario eē corpus: ꝛ sic habere ne
cessariā habitudinē ad ipsum: ꝛ per consequens ꝙ istd̄
coniunctū: corpus mobile supposita entitate entis mo
bilis: necessario sit aliquid ꝛ nō nihil. Cum igitur na
turalis per propria ꝓncipia ꝓbet corpus mobile eē: di
catur ꝙ si hoc ꝓbat subinduendo ꝑmū philosophū: est
ignorare ꝓpria pricipia scientie naturalis: patet igit̄
iam ꝙ naturalis philosophus per se ꝓbat entitatē hu
ius coniuncti: quod est corpus mobile. Et sic declarata
est perfecte ꝑma via declarandi: quod volebam⁹ i sum
pta ex eo ꝙ nulla scientia probat suum subiectum esse.

Scda via **Secunda via** ad declarandū ꝓpositū sumit̄ ex mō quo corpus cadit sub ꝯsideratione nālis phie per quā sic ꝓceditur Corpus: aut est subm̄ nālis scie in eo ꝗ corpus: aut in eo ꝗ tale corpus: vtputa qꝛ pōt poni existere in potentia ad actū aliquē. Si dicat̄ ꝗ in eo ꝗ corpus. Cōtra: illud qd̄ est subiectū nālis phie est subiectū motus: ⁊ eo ipso est ꝓpriū subiectū scie nālis: quod est subiectum motus ⁊ nō aliter: sed corpus in eo ꝗ corpus nō est ꝓpriū subiectum motus: ergo corpus inquantū tale non erit etiā subiectū scie nālis. Quod autē corpus in eo ꝗ corpus nō sit propriū subm̄ motus aptissime demonstrat̄. Id enī qd̄ est ꝓpriū subiectū motus inquātū hmōi nō dicit aliqd absolutū: nec aliqd absolute ꝑticipās actū sm ꝗ accipit̄ ex tertio physicoꝝ: tam ex textu ꝗ̄ ex cōmento: sed pot⁹ est aliqd ordinatū in actū qui acquiritur per motū. Cuius ratio est. Quia omne qd̄ mouet̄ necessario eo ipso ꝗ mouet̄ ordinat̄ in id quod mouet̄: ⁊ ois motus de necessitate hūc ordinē includit: ⁊ ideo tolli ordine subtracto: necessariū est subtrahi motū. Si igitur aliquod ens accipiat̄ qd̄ ratione sui nō dicat aliqd ordinatū ad actū siue ad terminū motus: sed pot⁹ dicat absolute ꝑticipās actū: hoc rōne sui nullo mō moueb[i]tur nec erit subiectū motus: sed potius erit qd̄ iā obuie oēm motū excludēs. Si.n. rōne sui moueri posset: rōne etiā sui diceret qd̄ ordinatū ad actū: sed positū est ꝗ nō dicat rōne sui aliqd ordinatū ad actū: sed potius ꝗ dicat aliqd absolute exn̄s in actu ergo hoc rōne sui nullo mō mouebit̄. Cōstat aūt ꝗ corpus in rōne q̄ corp⁹ est nō dicit aliqd ordinatū in actū vel in terminū motus: sed potius dicit absolute qd̄ ꝑticipās actū: qd̄ pꝫ ex ipsa nois significatione. Nihil.n. aliud est corpus: ⁊ nihil aliud dr̄ noie corpis nisi substātia manēs sub actu corporeitatis: ⁊ per rōnē corporis nō dr̄ ordinatū: sed potius absoluta exn̄s sub aliquo actu. Si igit̄ nihil est subiectū mot⁹ nisi in rōne qua dicit qd̄ ordinatum ad actū qui per motū acqrit̄: ⁊ corpus in rōne qua corp⁹ est nō dicit aliqd ordinatū ad actū: sed absolute qd̄ manēs sub actu iā habito: ꝯcludit̄ de necessitate ꝗ corpus in rōne qua corpus est non sit mobile nec possit aliquo mō eē subiectū mot⁹: nec per ꝯn̄s nālis phie. Si ergo corpus motui subijcitur ⁊ est aliquo mō subiectū mot⁹ nec hoc est in rōne qua corpus est: qꝛ sic dicit absolute quid manēs sub actu: ꝑꝫ ꝗ sibi hoc cōueniat inquantū accipit̄: vt existēs in potētia ad actū: qui per motuꝫ acqrit̄: nā ⁊ hec potētia necessario rōne sui includit ordinē ad actū ⁊ ecōuerso ordo ad terminū motus icludit hāc potētiā. Nūc aūt sic est ꝗ q̄ntūcūq; aliquid de se habeat rōnē entis in actu: inquātū tn̄ accipit̄ sm ꝗ existit in potētia ad actū aliquē: hꝫ rōnē entis in potētia ⁊ nō entis in actu. Si ergo corpus est subiectū mot⁹ solū in ratione qua in potētia existit ad actū qui per motū acquirit̄: ꝯcludit̄ de necessitate ꝗ ipsum motui subijcit̄ solū inquātū participat rōnē entis in potētia ad actuꝫ ꝓdictū. Cōstat aūt ꝗ eadem est rō entis in potentia ad dictū actum ⁊ ratio entis mobilis: qꝛ ens in potētia nihil aliud dicit q̄ ens ordinatū in actū. Unde idē est dicere: ens in potētia ad actū qui per motū acqrit̄: ⁊ ens ordinatū in actū talē. Ens etiaꝫ mobile nihil aliud dicit q̄ ens ordinatū in actū qui acquiritur per motum: ⁊ hec est ipsa ratio entis mobilis. Si igit̄ corpus non est subiectū mot⁹ ꝑꝑ ipsam corporis rōnē: sed inquātum ꝑticipat ipsam rōnē entis in potētia ad id quod acquiritur per motū: ⁊ hoc vt declarauimus est oino ipsa ratio entis mobilis: ꝯcludit̄ de necessitate ꝗ corpus non in rōne qua corpus sed inquātū participat rōnē entis mobilis est proprium subiectū motus: ⁊ sic naturalis phie: sed si corpus nō subijcitur motui nec nālis phie: nisi qꝛ participat rōnē entis mobilis: cuꝫ diffinitio talis nō debeat̄ sibi ex eo ꝗ corp⁹ est: sed ex eo ꝗ ens mobile sicut nunq̄ dicit̄ eē diffinitio aliqua alicuius: nisi sm ꝗ est ipsum diffinitū: ⁊ ens mobile nō per aliud sꝫ per se habeat diffinitionē illā suam ꝓpriā: sicut corpus de se hꝫ suā ꝓpriā rōnē ⁊ hō suā: ⁊ sic de singulis: ꝯcludit̄ de necessitate ꝗ corpus nō sm se sed sm aliud: qꝛ nō hꝫ rōnē suā: sed sm rōnē alterius subijcit̄ motui ⁊ naturali philosophie: ⁊ ens mobile sm se ⁊ nō sm aliud: qꝛ sm rōnē suā ⁊ nō sm rationē alterius sit subiectū ꝓprium tam nālis philosophie q̄ motus. Est aūt ista multum decēs ⁊ rōnabilis ꝯclusio. Cū.n. sic se habeat subiectū ꝓpriū ad sciam vt ꝓpriū obiectū ad potētiā: quemadmodū illud dicit̄ ꝓpriū obiectū cuiuslibet potētie ꝗ rōne sui ip[s]ius ⁊ nō rōne alteri⁹ respicit ipsam potētiā (sicut visibile se hꝫ ad visum) sic etiam ⁊ illud debet dici ꝓpriū scie subiectū qd̄ ratione sui ⁊ nō ꝓpter rōneꝫ alterius ipsam respicit sciaꝫ. Nūc aūt (vt declaratū est) ipm̄ ens mobile per suā rōnē: ⁊ nō per aliā respicit nālē phiam: ⁊ ideo cōuenientissime ponit̄ ꝓpriū ips⁹ subiectū. ¶ Est autē vlteri⁹ notāduꝫ ꝗ mobile nō immediate respicit corpus: qꝛ nec corpus immediate ⁊ per se ponitur in diffinitione mobilis. Mobile.n. ex ipsa prima sua significatione dicit ens ordinatū in terminū mot⁹ sicut ex ipsa significatione ꝑmaria dicit id qd̄ existit in potētia in terminū illū ꝗ inquantū hmōi (vt declarauimus) idē est qd̄ ens in potētia in dictū terminum: ⁊ hoc idē est ens qd̄ sic est ordinatū ꝗ aūt si materialiter in re sit idē qd̄ corpus: in rōne tn̄ ⁊ formaliter non est idem. Unde nec hoc qd̄ dico mobile respicit corpus: qꝛ corp⁹ sed qꝛ ens in potētia: ⁊ qꝛ hoc qd̄ dico ens in potētia in terminū motus: nō accipit immediate corpus: sed ens: qꝛ hoc in se ⁊ sua rōne includit: ideo nec etiā mobile debꝫ immediate accipere corpus sed ens: vt dicat̄ non corpus mobile sed ens mobile. Nā hoc qd̄ dico ordinatū in terminū motus: qd̄ est idē qd̄ mobile sm sui rōnē nō dicit corpus qd̄ est de se ens in actu dicit tn̄ necessario de ratione sui hoc qd̄ dico ens: qꝛ dicit ens in potētia de cui⁹ rōne est ens: nā ⁊ potētia ⁊ actus non sunt modi ꝯn̄tes corpus in eo ꝗ corpus sed in eo ꝗ ens: qꝛ sunt modi entis immediate. Quia igitur mobile sicut ⁊ qd̄ in potētia directe respicit ens: corpus aūt nō directe: qa nō quia corpus: sed qa ens in potētia: etiā necessariū est ꝫ quod dicit̄ ens mobile sit ꝓpriū ⁊ ꝑmariū dictū ꝫ autē qd̄ dico corpus mobile nō est ꝓpriū ⁊ primariū dictū: sed improprium ⁊ scdariū: ⁊ qꝛ qd̄ ꝑmariū est: in ꝯsideratione scie est ꝓpriū eius subiectū: ⁊ nō qd̄ scdariū: inde ens mobile est ꝓpriū subiectū scie nālis: ⁊ nō corp⁹ mobile: ⁊ sic cōpleta est scda via demōstrandi ꝗ ens mobile sit subiectum nālis phylosophie: sumpta ex modo quo corpus ꝯsideratur a physico.

Tertia via Lectione septia sm scdm Tho.

Tertia via ad declarationē eiusdē sumitur ex cōparatione nālis phylosophie ad doctrinaleꝫ: sm.n. phylosophū in .xj. metha. si nulla suba eēt ꝑter physicas: nālis phia eēt pria phia: hinc igitur sic ꝓcedit̄ si nulla substātia eēt ꝑter physicas metha. quidē nō esset: remaneret tn̄ ⁊ physica ⁊ mathe. Cui⁹ declaratio est: qꝛ sicut remoto subiecto ⁊ subiecti ꝓprietatib⁹: remouet̄ scia que est de subiecto illo sic etiā posito subiecto ⁊ subiecti ꝓprietatibus: necesse poni sciam que illa cōsiderat. Nūc aūt sic est ꝗ ablatis omni substantia preter physicas ⁊ si tollat̄ subiectum prime phylosophie (vt patebit in sequēti q̄one) nō tn̄ tollitur subiectum physice: nec etiaꝫ mathematice: substantia

stātia.n.physica est quā ꝯsiderat nālis. Substātia ēt physica ē necessario q̄ta. ⁊ hāc ꝯsiderat mathematic⁹ posita igit̄ sola substātia physica ponit̄ motio subiectū tā nālis q̄ doctrinalis phie: ⁊ ꝑ ꝯn̄s hic vtraq̄ scia. Nūc aūt sic est fm dictū phi q̄ istis duab⁹ sciētijs remanētib⁹ solis: nāl phia ē phia p̄ma: s̄ p̄ma phia dꝫ eē de subiecto p̄ori subiectis oīm aliorꝫ igit̄ cū nālis scia etiā remanēte mathematica phia p̄ma dicat̄: oꝫ necessario q̄ subm ipsi⁹ sit p̄us subiecto mathematice: h̄ aūt est īpossibile si nō ens mobile sed corpus mobile ponat̄ subm scie nālis. Cui⁹ declaratio ē q̄ illd̄ ē p̄us a quo nō ꝯuertit̄ ꝯn̄di ꝯn̄a. Nūc aūt videm⁹ q̄ si in intellectu ponit̄ corp⁹ q̄tū: nō iō ponit̄ ibi corp⁹ mobile: s̄ si ibi ponit̄ corp⁹ mobile necessario ponit̄ corp⁹ q̄tū: oē. eni corp⁹ mobile est corp⁹ q̄tū ⁊ nō ecōuerso. ⁊ silr si intelligit̄ corp⁹ mobile intelligit̄ de necessitate corp⁹ q̄tuꝫ ⁊ nō ꝯuertit̄. Est igit̄ corp⁹ q̄tū p̄us corpe mobili: ⁊ ꝑ ꝯn̄s mathematica est p̄or physica si huius subiectū est corp⁹ mobile. ipsi⁹ igit̄ duab⁹ solis remanētib⁹ ē mathematica phia p̄ma ⁊ nō physica: qđ ē ꝯ̄ phm. ¶ Nō solū aūt h̄ ē ꝯtra phm s̄ etiā ꝯtra veritatē. Cui⁹ declaratio est: q: ꝯsideratio prime phie dꝫ esse vlior ꝯsideratione cuiuslibꝫ alteri⁹ scie ⁊ ad plura se extēdere. physica aūt ē talis respectu mathematice ⁊ nō ecōuerso: mathematic⁹ aūt se nō extēdit ad ꝯsiderādū nisi ea solū q̄ sunt in genere q̄titatis: s̄ nālis se extēdit ad ꝯsiderādū oīa q̄ cadunt sub motu vel mutatiōe vel que sunt vna res cū eis: ⁊ q̄a corꝑa q̄ sunt in p̄dicamēto substātie mutata cadūt sub mutatione extēdit se physicus ad ꝯsiderādū res hui⁹ p̄dicamēti. Quia mot⁹ est etiā in quātitate ⁊ q̄litate ⁊ vbi: ⁊ q: est idē cū actiōe ⁊ passione ⁊ hic in ipso fundant̄. Et q: q̄si derelinquit̄ ex tēpore qđ est passio motus: ⁊ q: situs prius renouat̄: iō ad res oīm istoꝝ p̄dicamētoꝝ ꝯsideratio nālis philosophi merito se extēdit. Patet igit̄ q̄ vniuersalior sit ꝯsideratio physici q̄ mathematici: cū hic se extendat solum ad res quātitatiuas: ille vero fere se extēdat ad entia singuloꝝ predicamētoꝝ. igit̄ de necessitate oportet q̄ ablata methaphisica nālis sciētia sit philosophia p̄ma ⁊ maxie vniuersalis ⁊ nō mathematica: ⁊ ꝑ ꝯsequēs sibi dādū est ꝓ subiecto: nō aliquid sp̄ale sicut mathematice cui dat̄ q̄tū: sed aliquid vniuersale ⁊ cōe quodāmodo entib⁹ oīm predicamētoꝝ. qđ esse nō potest nisi ens mobile. Unde ⁊ phus hoc vidēs signanter dicit semꝑ mathematicā versari circa quid sp̄ale sicut circa q̄tū: physice ꝟo nunq̄ dat sp̄ale ens vt corpus vel aliquid tale: sed semꝑ ens cōtractū per motū. Unde in. xi. metha. dicit. Mathematica circa aliquā ꝑteꝫ ꝯuenientis materie facit theoriā: puta circa lineas: aut angulos: aut numeros: aut reliquoꝝ aliqđ quātoꝝ: de physica autē ait nālis accidentia ⁊ p̄ncipia speculat̄ entiū inq̄tum mota. ¶ Si āt vellem⁹ videre quō ens motū: vel mobile. vniuersali⁹ est q̄ corp⁹ accipiēdū est: qđ dicit doctor noster de mobili in suis q̄ōnib⁹ disputatis. Ait.n. ibi q̄ mobile hēt duplicē acceptiōem. Unā q̄dē inq̄tū opponit̄ ad imobile nō subijcibile motui: ⁊ sic mobile ē idē qđ subm mot⁹: ⁊ oē tale ē q̄tū corpus ⁊ ecōuerso. Aliā acceptionē hēt inquātū ens motū opponit̄ ad ens fixū ⁊ stans in sua entitate sic q̄ vniuersaliter idē remoueri nō pōt: ⁊ sic dicit̄ ens mobile nō solū corpus subijcibile motui: sed omne quod nāliter potest ꝑdere suā entitatē: cuiusmodi sunt nō solū corꝑa sed forme substātiales generabiliū ⁊ forme accidentales que nō sunt corpora q̄ta: ⁊ q: mobile vlr sumptū includit vel continet sub se mobile acceptū vtroq̄ modo: ideirco ens mobile vniuersaliter sumptū quo modo est subiectū nālis phie est vniuersalius corpore q̄to: ⁊ per ꝯsequēs nālis scia est vniuersalior mathematica ⁊ eēt prima philosophia si methaphisica tolleret̄: qđ totū tollit̄ (vt declaratū est) si nō ens mobile s̄ corp⁹ mobile ponat̄ ꝓpriū subm in scia nāli. Et hec est tertia via ostēdendi propositū sumpta ex comparatione physice ad mathematicam.

Quarta via adhuc

Quarta via

Sumit̄ ex ipsa diffinitione motus. Constat eni q̄ illđ est ꝓprie subm alicui⁹ scie qđ est ꝓpriū subiectū proprie passionis. s. in scia illa ꝯsiderate. ꝓpria vero passio quā primo ꝯsiderat nālis: est ipse motus. Uideamus igit̄ qđ sit subiectū proprium motus. hoc eni viso stati apparebit quid sit ꝓpriū subiectū scientie nālis. ¶ Est aūt id propriū subiectū motus per quod datur motus diffinitio.

Ad cuius itelligentiā

Quid sit subiectū proprium motus.

Cōsiderādū est q̄ multiplices diffinitiones inueniunt̄. Quedā etenī sunt q̄ nō dant̄ ꝑ additamētū alicuius quod sit extra essentiā diffiniti. Et quedā sunt que dant̄ necessario per additamenta. Cuius diuersitatis ratio: ē quia cū diffinitio dicat entitatē diffiniti: ea que entitatē habent ꝑfectam per sua essentialia absq̄ eo q̄ ipsa alicui extrinsico cōiuncta sint: possunt etiā absq̄ alicuius extrinseci additamento per sua essentialia perfectā habere diffinitionē: que autē perfectā entitatē nō habent ꝑ sua essentialia nisi alicui extrinseco coniuncta in essendo: ꝑfectam etiā diffinitionē habere nō p̄nt sine additamento illius extrinseci. Nūc aūt sic est q̄ substātie entitatē ꝑ sua eētialia nō cōiuncta alicui extrinseco cū non recipiant̄ in subiecto ꝑfectā habēt: ergo ⁊ per ipsa diffiniri debent absq̄ nullius extranei additamento. Accidentia nō habent diffinitionē ꝑfectā sine additamēto substātie vel subiecti qđ illi⁹ entitatis p̄ncipiū est ⁊ cā: sicut ⁊ p̄ncipioꝝ eiusdē. Sic igit̄ iam visa ē diffinitionū diuersitas. ⁊ cū hec ponat̄: iā apparet q̄ in diffinitione accidētiū ꝑfecta: semꝑ debet apponi subiectuꝫ: ⁊ quia motus est accidens ideo oportet q̄ subiectū apponatur in diffinitione ipsius: ⁊ q: est accidens propriū quod ꝯsiderat nālis: ideo oportet q̄ propriū subiectuꝫ naturalis phie in eius diffinitione ponat̄. Uideamus igitur que sit ꝑfecta motus diffinitio: quia tunc statim videbit̄ quid sit propriū subiectū motus ⁊ scientie naturalis. Perfecta aūt motus diffinitio est illa qua dicitur: Motus est actus existentis in potentia inquantum huius. Ens autē in potentia nō est idem fm rationem (vt supra declaratū est) cuꝫ ipso corpore: est tamē idem fm rōnem cuꝫ ente mobili (sicut supra patuit ⁊ phylosophus vult in tertio physicoꝝ vbi illā ostendit diffinitionē ꝑfectissimā esse:) Identitas vero rationis est que facit ꝑfectā ⁊ oīmodā identitateꝫ subiecti: ergo omnino idē subiectū est ens in potentia inquantū huius ⁊ ens mobile. Ens igitur mobile est propriū ⁊ ꝑfectū subiectū: tam motus q̄ naturalis phie. ¶ Est autē ꝯsiderandū: q̄ sicut motus nō dr̄ corporis actus in potentia: sed entis in potētia: sic etiā cū hoc q̄ dr̄ in potentia inq̄tum huius: dicat ipsam mobilitatē: non debet etiā dici actus corpis mobilis sed entis mobilis: ⁊ sic iam per quartā viā sumptā ex diffinitione motus: patet q̄ necessariū est dicere: ens mobile esse subiectū scientie naturalis ⁊ nō corpus mobile. ¶ Motiuū autē dicentiū contrariū: patet q̄ puerile est nō eniꝫ mobile ꝯsiderat physicus vt ꝓpriam passionē: sed potius vt modum ⁊ rōnem formalē sui subiecti: qđ est hoc totuꝫ qđ dicitur ens mobile cuius prima ⁊ ꝓpria passio est motus qui fluit a principijs entis mobilis: que naturalis

de se ꝯsiderat ꝛ ad que põt ꝛ motũ ꝛ oia que de motu ꝯsiderat reducere. Aliorum vero motiuorũ defectus per sequentia apparebit.

Rñdeo ad obiecta. co.xj.

Ad primum Igitur argumentũ iã pꝫ rñsio: dato enim ꝙ motus supponitur in primo physicoꝝ ꝛ silr ꝓpriuz subiectuz motus: nõ ideo tñ ꝯcludendũ est ergo supponitur corpus: sed ens mobile: qꝛ hoc est ꝓpriũ subiectũ motꝰ (vt ostẽsuz est) ꝛ nõ corpꝰ: vnde ꝛ antiqui phantes (vt permenides ꝛ melisus) cõcedebãt eẽ corpus ꝛ tñ negabãt esse motũ: ꝛ ens mobile. ¶ Patet etiã solutio ad secũdũ. Si eni ꝯsiderarꝫ nãlis pncipia ꝛ ꝓprietates corporis inq̃tũ corpꝰ: ꝛ inq̃tũ corpis sunt: cõcluderet argumẽtũ: nũc aũt ꝛ si cõsiderat pncipia corpis: nõ tñ cõsiderat vt pncipia corpis sũt: sed entis mobilis: ꝛ huiꝰ etiã ꝓprietates ꝯsiderat ꝑ se ꝛ pmo: sed ꝓprietates corporis considerat inquantum rationem entis mobilis participant ꝛ non inquantũ habẽt rationem corporis (vt declaratum est.)

Ad tertium Patet solutio: nam quãuis ens mobile ꝛ corpus mobile dicãt mobilitatẽ que est rõ formalis subiecti ꝛ scientie nãlis corpus tñ mobile se habet ad ens mobile sicut secũdariũ ad pmũ: nã sicut hoc ꝙ dico i potẽtia ad terminũ motꝰ imediate respicit ens qd diuidit ꝑ potẽtiã ꝛ actũ: sic ẽt hoc ꝙ dico mobile retiꝰ eadẽ rõ est cũ hoc qd est existere in potẽtia ad dictũ terminũ nã rõ formalis que hꝫ determinare. vniuersalioꝛ ꝓprie dꝫ addi: ꝛ nõ equipolẽti: nec in minꝰ se habẽti: ꝛ mobile qdẽ respicit corpꝰ sicut quoddã ꝯtẽtũ sub ente mobili: ꝛ ideo adiunctũ sibi nõ facit ipm esse subm totiꝰ scie nãlis: sicut nec adiunctũ corpi aiato: qꝛ vtrũqꝫ est qd pticulare respectũ tã motꝰ: q̃ mobilis: repit eni ꝑm phm ꝛ ꝑm veritatẽ motus in q̃litate ꝛ in vbi: ꝛ tñ neutrũ ipsoꝝ est

Co.3°

corpꝰ: vñ ꝛ cõmentatoꝛ dicit sup ꝑtõ physicoꝝ: ꝙ in libro pmo qui totꝰ est de physico auditu: nõ diffiniuntur nisi ea que sũt vlia toti nãe: sicut sunt, nã motꝰ ꝛ huiꝰ .i. in alijs vero libris diffiniunt alia considerata: nõ tam vniuersalia sicut in de celo ꝛ mũdo corpus.

Ad quartum Dicẽdũ est: ꝙ si ꝓpõ ista intelligat ꝙ ad oino eãdẽ sciam spectet cõsideratio de re ꝛ de mõ rei quocũqꝫ: falsum erit qd dr: nã rẽ vnã ꝛ eandẽ (sub alio tñ ꝛ alio modo rei) ꝯsiderat scia subalternans ꝛ subalternata: sicut geometria accipit lineam simpliciter perspectiua autem assumit lineam sub modo ipsam consequente: ex applicatione ad materiam: ꝛ tñ non sunt oino vna scientia. Si aũt intelligat ꝙ ꝯsideratio de re ꝛ de modo quocũqꝫ rei: spectat ad sciam eandẽ illo modo identitatis: qui reperit inter scientiã subalternantẽ ꝛ subalternatã: erit verus intellectus: ꝛ nãlem qdẽ bene cõcedimus subalternari prime phie: cũ prima phia cõsideret ens simplr: nãlis vero ꝯsiderat ipsuz sub modo sibi debito ex applicatione ad materiam.

Ad quintum Dicẽdũ est: ꝙ duplex potest dici modus aliquis esse specialis. Uno qdem modo dicitur spãlis modus: qui ẽ distinctiuꝰ specialis entis ꝛ nõ entis vlr sumpti: ꝛ sic mobile nõ est modus specialis entis: qꝛ nõ distinguit ex opposito cõtra modũ aliũ spãlem entis ꝗ potiꝰ vlr oẽ enti ens vel est mobile vel immobile. Alio modo dicit aliqs specialis modus: qꝛ nõ est ꝓpꝛiꝰ cuiuslibꝫ entis: sed alicuiꝰ determinati sicut ꝑ se ꝛ ꝑ accidẽs: ꝛ si vlr diuidant ens: nõ tñ qdlibet eoꝝ cõuenit oi enti. sed hoc ꝙ dico ꝑ se: est modus soliꝰ substãꝛ ꝑ accñs: est modus solius accñtis: ꝛ qꝛ ꝓpꝛij mõi sunt nõ cuiuslibet entis: ꝗ spãles dici pñt: vel mõi spãles eẽ silr etiã mobile ꝛ imobile: ꝛ si vlr diuidant ens: dicuntur tñ spãles modi qꝛ hoc qd dico imobile: nõ est modus ꝓpꝛiꝰ cuiuslibꝫ entis: ꝗ imaterialis solũ: ꝛ hoc qd dico mobile nõ est ꝓpriꝰ modus cuiuscũqꝫ sed solius entis applicati ad mãꝫ nãlẽ: nũc aũt modus nõ dꝫ annecti ei cuius est ꝓpꝛiꝰ ꝛ q̃si ꝯstitutiuꝰ: sed ei solũ cuiꝰ est distinctiuꝰ sicut ꝑ se nõ dꝫ adiũgi subẽ qꝛ fieret nugatio: ꝗ enti qd distinguit ꝛ determiat ꝛ vlr determinatio dꝫ addi ipsi determinabili: ꝛ nõ iam determinato: ꝛ ꝓpterea etiã mobile nõ dꝫ addi enti stãti sub materia naturali: sed simpliciter enti. ¶ Ad sextũ dicendũ ꝙ pꝫ rñsio, nõ enim mobile addit enti vt passio: sꝫ sicẽ modus distinctus ab immobili qd nõ ꝯsiderat phs: vnde est formalis rõ subiecti scie nãlis: cũ ꝑ formalẽ rõnẽ vnũquodqꝫ ab alio distinguat. motꝰ aũt est ꝓpria passio ꝑ se ꝛ nõ ꝑ accidẽs se habens ad ens mobile: cuꝫ sequatur principia eius. ¶ Ad septimũ dicẽdũ est: ꝙ nõ ẽ necessariũ oẽm passionẽ dicere aptitudinẽ ꝛ nõ actũ qn potius sunt aliq̃ q̃ si in aptitudine sumant nõ solũ nõ erũt ꝓpe passiones sed nec etiã ꝯuenire poterũt ei cuius sunt proprietates accepte vt dicunt actũ: aptitudo eni ad paritatẽ ꝛ imparitatẽ nullo mõ ꝯuenit numero: qꝛ tũc posset poni numerus aliqs: q nec eẽt par vel impar: sicut qꝛ aptitudo ad ridẽdũ: est hois ꝓprietas: ꝛ nõ actualitas ridendi põt eẽ aliqs hõ q actu nõ rideat: nõ potest aũt eẽ aliquis numerus q nõ sit actu par vel impar ꝛ iõ paritas ꝛ iparitas: nec in aptitudĩe: ꝗ i actu sũt numeri ꝓprietates: sic ergo silr nõ obstãte ꝙ motus dicat actũ ꝛ non aptitudinẽ poterit eẽ: ꝛ est ꝓpria passio entis mobilis. ¶ Ad octauũ dicẽdũ: ꝙ ꝓprie passiones q̃ oppositionẽ habẽt ad inuicẽ nõ oꝫ ꝙ semꝑ oẽs actu insint suis subiectis. sed necessariũ ẽ ꝙ semꝑ altera vel altera sicut nõ semꝑ numerus est par nec semꝑ impar: semꝑ est tñ par vel impar: vñ ꝛ pmo posterioꝝ habet ꝙ ea que ꝑ se insunt necessario insunt rebꝰ: vel simplr vel opposite sunt aũt ꝓprietates entis mobilis motꝰ ꝛ quies: ꝛ si ꝑ prius respiciat mobile: ꝛ oẽ qdẽ mobile mouet vel quiescit. ¶ Ad nonũ dicẽdũ ẽ ꝙ q̃uis qcqd mouet tãq̃ subiectũ motꝰ nõ in alio receptũ sit corpꝰ: nõ tñ in quocũqꝫ est aliquo mõ motus: id ẽ corpꝰ: cũ motus sit in q̃litate: q̃ corpꝰ nõ est: ꝛ iõ nõ est accidẽs ꝯuertibile corpori oino. Et vlteriꝰ nõ solũ nõ cõuertibilit in est corpi i rõ neq̃ corpꝰ ẽ ꝗ nec etiã sibi inest (vt supra patuit) Ad.x. dicẽdũ: ꝙ subm inclusuz in intellectu motꝰ: est ens i potẽtia ad motus tminũ: vel ens mobile qd idẽ est ꝛ nõ corpꝰ: quin potiꝰ corpꝰ in rõne q̃ corpꝰ ẽ: mobilitatẽ ꝛ motũ excludit. ¶ Ad.xi. dicẽdũ. ꝙ aia intellectiua ꝛ si nõ sit pars subiectiua entis mobilis: est tñ pars ꝯstitutiua alicuiꝰ ptis eiꝰ subiectiue vt pura hois. ¶ Ad.xij. dicẽdũ: ꝙ subm dꝫ eẽ tale qd vel pdicet de ptractatis i scia: vel ꝑ ordinẽ ad ipm illa ad sciam referant. Et motor qdẽ separatus ad sciam nãlẽ refert ꝑ ordinẽ quẽ hẽt ad ens mobile: cũ influit motũ. ¶ Ad.xiij. dicẽdũ: ꝙ de mã forma: priuatione agit in libro physicoꝝ: ꝛ nõ iõ qꝛ sint pricipia corporis: ꝗ qꝛ sunt pncipia entis mobilis. ¶ Ad.xiiij. dicẽdũ: ꝙ esse mobile: nõ enti attribuit rõne corporis: nec corpi rõne entis: sed vtriqꝫ rõne entis impfecti. ¶ Ad.xv. dicẽdũ: ꝙ si nihil localit mouet nisi corpus: nõ tñ corpꝰ huic motui subijcitur rõne qua corpus est: sed inq̃tũ pticipat rõnem entis mobilis in loco: ꝛ iõ ens mobile ꝑm locũ: ẽ ꝓprie subm in libro celi ꝛ mundi. ¶ Ad.xvj. dici posset: ꝙ nõ oẽ ens mobile: est corpꝰ mobile: ꝗ ẽt ens mobile qd ẽ corpꝰ: rõne differt a corpe mobili tãq̃ pncipaliꝰ dictũ a secũdario (vt supra patuit,) Itẽ tãq̃ nugatorie dictũ a ꝓprio dicto: ꝛ ideo nõ

Tex. co.9.

ideo nõ oportet si negat corpus mobile esse subiectum: q negetur et ens mobile: cũ non sit eadẽ rõ vtriusq.

¶ Questio secunda.

Questio secũda est.

Prima rõ Utrũ prima phia subalternet sibi nãlẽ et doctrinalẽ phiã. Et vr q nõ: semp. n. scia subalternata accipit vt pma pncipia sua pclões pbatas in scia subalternãte. Sz nãlis et doctrinalis phia nõ accipiũt (vt videt) pncipia q sint pclusa i prima scientia: ergo non subalternantur sibi.

Scda rõ Preterea sciẽtia subalternãs non diuidit ex opposito scĩam subalternatã: sz pma phia diuidit ex oppo-
Text. com. 2. sito pdictas (sicut pz p phm in. vi. methaphysice vbi dicit: q tres sunt mõi siue partes phie. s. physicus: methaphysicus: et mathematicus.) ergo pma phia sibi alias duas nõ subalternat. Si. di. q pma ppõ falsa est.
Respon. Cõtra: que ex opposito diuidunt: sibi inuicẽ opponũt:
Contra que aũt opposita sunt sub inuicẽ cõtineri non possunt.
Tertia rõ Sciẽtia aũt subalterna sub scia subalternãte ptinet.
Respon. ergo vna eaz nõ põt diuidi ex opposito alia. Si. di. ea q ex opposito diuidunt aliqd cõe vniuocũ: taliter opponunt q sub inuicẽ cõtineri nõ pñt. que aũt diuidũt aliqd cõe anologum nõ opponũt tali oppõne: q impediat vnũ coz ordinari sub alio: sicut effectũ sub cã. et tali diuisiõe diuidũt hoc cõe qd est scia: ptes scie supradicte.
Contra ¶ Cõtra: qd sub vniuoce pdicamẽto in pdicamen-
Quarta rõ tali linea ordinat: vniuocũ videt debere eẽ: sed scia ponit sub habitu: q vniuoce pdicat: g et ipa dz eẽ qd vni-
Quita rõ uocũ. ¶ Preterea si est qd anologice diuisũ: adhuc oz diuidẽtia aliquã oppõnẽ habere. qr alr nõ diuiderent ipsa ex opposito: oppositũ aũt qd est cã opponit: igit nec de diuidẽtib⁹ anologũ dici poterit: q vnũ ptineat sub alio: sicut effectus sub cã. ¶ Preterea scia subalternãs
Sexta rõ dz accipere potiores demõstrationes q subalternata. Nũc aũt ista scia q pma dr nõ videt sic se habere ad alias: qr in mathematicis potissime demõstrationes sumunt: g pma phia sibi reliqs phie ptes minime subalternat. ¶ Preterea scia subalterna fm Ari. in pmo
Septia rõ posterioz) debet dicere qr: si nõ ppter qd: s nãlis et doctrinal pp qd dicũt: qr p cãm demõstrãt: hic qdẽ p formalẽ: ille vo p ocẽs: g iste due scie nulli alteri pñt subalternari. ¶ Preterea scia subalterna dz ex additione se
octaua rõ habere ad sciam subalternãtẽ: ita videlz q subm ipi⁹ accipiat et applicet ad mãm: sed cũ subm prime phie sit ens oino imateriale et pore oino a mã seperatũ: qr et fz diffinitionẽ et fm esse nõ poterit aliquo mõ ad mãz applicari: qr id qd est imaterialis subã nullo mõ põt habere ppõnẽ physice materie: igit physica nõ subalternabit pme phie. ¶ Si. di. q substãtia imãlis nõ est su-
Rñdeo biectũ pme phie: s ens cõiter acceptũ qd põt bene ptrahi ad intelligibilẽ et sensibilẽ materiã. Cõtra id qd est
Coñ. 9 rõ. principalius intentũ in scia debet eẽ ppriũ ipsius subiectũ: substãtie vo imaterialis cognitiõẽ pricipalissime intẽta i pma phia (vt dicit Aui. in sua methaphy-
Decia rõ sica) ergo ipsa est ppriissime subiectũ ipsius. ¶ Preterea (fm Aristotilẽ i septo methaphysice.) Si nulla substãtia esset preter physicas: tũc nõ esset alia prima phia q physica: hoc aũt esse nõ posset vbi methaphysica solas substantias imateriales psideraret: ergo subiectũ ipsius nõ est ens in cõi sz tale ens qd est oino imãle: cũ probatũ sit q nihil extra ipsum cõsideret. ¶ Preterea
xj. ratio scientia subalternãs et subalternata nõ debẽt esse equalis consideratiõis: sed naturalis est equalis cõsiderationis cũ prima phia: qr vtraq psiderat ens mobile et inmobile et nõ aliud: igit nãlis scia prime phie subalternari nõ põt. ¶ Preterea scia subalternãs debet demõ- xij. ratio
strare p sua pncipia: principia scie subalternate. Prima vero phia nõ põt per principia sua demõstrare principia naturalis et doctrinalis phie: cuius pbatio est: qr principia sua sũt cõissima: principia vero cõia (vt ha- Tex. co. 23
bet in pmo posterioz) demonstrationẽ nõ ingrediũt: ergo pma phia pdictas scias sibi subalternare nõ põt.
¶ Preterea scia subalternãs et subalternata sic se de- xiij. ratio
bẽt habere vt de quo vna dicit qr altera dicat pp qd: et p cõsequens qd vna demonstraret p effectũ: alia debz demonstrare per cãm: qr aliter nõ contineret mediũz demonstrationis vnius: sub medio demõstrationis alterius: sicut effectus sub cã: sine quo pfecta subalternatio esse nõ põt: sed nãlis et prima phia nõ sic se habent: quia vtraq per effectũ demonstrationẽ facit de motore separato: igit vna nõ vere subalternat alteri. ¶ Pre- xiiij. ratio
terea subiectũ scie subalternate debet imediate cõtineri sub subiecto subalternãtis: sed inter subiecta quadriuialiũ scientiaz: et subiectũ prime phie cadit medio loco quãtitas de qua cõmuniter sumpta: nulla scia est: inter subiectũ etiã nãlis phie et pme cadit hoc q dico ens actu: qd diuidit p ens actu. fm actũ pfectũ et per ens actu fm actũ imperfectũ: qd est idẽ cũ ente mobili. ergo nec naturalis nec quadriuialis scia subalternat pme phie. ¶ Sed cõtra est quod phs dicit in primo me- In oppo.
thaphysice q prima philosophia ordinat alias scias: hoc enim sine subalternatione esse non potest.

Respõdeo dicẽdum q de ista qõne sũt Respon.
diuerse opiniones. Quidã eni dicũt: q pma phia sibi opi. egidij
nãlem et doctrinalẽ vere subalternare nõ põt: assignãt autem huius rõnez ex eo q nulla scientia subalternata põt reductionẽ facere ad per se nota: sicut neq ad immediata: nãlis vo et doctrinalis ad p. se nota reducũt ea que psiderant: sicut doctrinalis ad cões animi cõceptiones: cui⁹ sunt omne totũ est maius sua parte: si ab equalib⁹ equalia demas ea que reliquunt sunt eqlia: quas etiã cões cõceptiões dicũt sumi posse ex subiecto scie nãlis cũ sit qd valde cõe. ergo nec nãlis nec doctri-
nalis scia vere subalternari pñt prime phie. ¶ Sz hec cõ. hãc opi
opio stare nõ põt: qd quattuor vijs ad pñs possumus niõnẽ ar.
declarare. ¶ Et pma qdẽ via sumit ex cõparatiõe sciarũ ad entia: siue ex pportionalitate ordinis sciaz et en- pria via.
tiũ: cũ eni ois scia referat ad scibile: qd necessario ẽ ali- prio. pos.
qd ens: qr qd nihil ẽ: sciri nõ põt: oz necessario ex ipso Tex. co. 5.
ordine entiũ accipere ordinẽ sciaz: videmus aũt entia talit ordinata q oia cõtinent sub vno qd est principiũ et cã entitatis alijs oibus: et p pseques est supremuz et primũ in toto ordine entiũ: oz ergo et scias sic esse ad inuicẽ ordinatas: q oẽs cõtineant sub aliqua que sit prima et suprema in toto ordine sciẽtiaz: hec aũt nõ põt esse nisi vna tñ: cui⁹ declaratio est: qr cũ prima et suprema scia sit illa q directe et p se ptingit ad primũ scibile: qd est pmũ et supremũ ens: et hoc sit oio vnũ et simplex: oi multiplicitate carẽs: oz etiã q pma sciẽtiaz que ad hoc vnũ directe pertigit: vna sit et nõ multe. Et quẽadmodũ qdẽ primũ ens sub se continet oia alia: et oibus est principiũ entitatis (vt dixim⁹.) sic etiã oz q et pma scia ptineat sub se oẽs alias: et cã sit cõpleta fm modũ suũ oiuz aliaz. Cui⁹ rõ est: qr ex ordine pncipioz essendi in entib⁹ sumi dz ordo pncipioz cognoscẽdi in scibilib⁹. Nũc aũt (vt dictũ est) primũ ens qd ẽ primũ essendi pncipiũ oia sub se cõtinet: et oib⁹ est cã essendi. ergo oz q et pma pricipia prime scie ad primũ ens directe ptingentis sub se cõtineat oium sciaz principia et cã sit

ẽm nãꝫ ꝑfecte cognitionis eoꝝ: ⁊ sic (vt videt̃) quẽadmodũ nullũ ẽm cẽndi pncipiũ esse põt sine ente primo cuiꝰ entitas est cã entitatis alioꝝ: sic ẽt nullũ ẽꝫ cognitionis pncipiũ esse põt sine primis pncipijs pme scie: vt etiã ꝯsilr veritas ipsoꝝ cã sit veritatis in oibus principijs scdis. Videmꝰ aũt. ꝙ in oibus sciẽtijs sic se habẽtibꝰ: ꝙ pncipia vnius sunt ꝓ ꝗd ⁊ cã veritatis principioꝝ alteriꝰ: ⁊ vna ꝯtinet sub se aliã: ⁊ põt in ipsam descendere ad demõstrandũ demõstratiõe cãli principia eiꝰ ꝑ principia sua. Cũ igit̃ prima pricipia prime phie (vt ꝓbatũ est) sub se cõtineãt pricipia nãlis ⁊ doctrinalis scie ⁊ oiuꝫ alioꝝ ⁊ ipsoꝝ veritas cã sit veritatis in oibꝰ: cõcludit̃ necessario: ꝙ prima scia cõtineat sub se nãlẽ ⁊ doctrinalẽ phiã ⁊ oẽs alias: ⁊ ꝙ descẽdere in eas possit ad demõstrãdũ causalr pncipia eaꝝ ꝑ pricipia sua. ¶ Alteriꝰ aũt videmꝰ ꝙ oia q̃ de nã sua sũt talia ꝙ cõcludi cãliter ⁊ imediate hñt ꝑ principia scie alicuiꝰ. de nã etiã sua ꝑ ꝯñs hñt ꝙ sint ꝯclões demõstrate in illa scia. Cũ igit̃ (vt ꝓbatũ est) principia nãlis ⁊ doctrinal' phie de sua nã habeãt ꝙ cãlr ⁊ imediate ꝯcludant̃ ꝑ pricipia pme phie: ꝯcludit̃ iõ necessitate ꝙ ipse de nã sua habeãt ꝙ sint ꝯclones demõstrate i pma phia. ⁊ si nõ requirat̃ semꝑ ꝙ ibi actu ꝯcludant̃ ꝓpter sui nimiã euidentiã. Nũc aũt ita est ꝙ nunꝙ vna scia accipit tanꝙ sua principia ea que de nã sua habẽt ꝙ sint ꝯclones in altera scia nisi ꝑfectissime illi sciẽtie subalternet̃. Cũ igit̃ (vt demõstratũ ẽ) natural' ⁊ doctrinalis phia assumant vt sua principia ea q̃ de natura sua hñt ꝙ sint ꝯclones demõstrate in pria phia cõcludit̃ de necessitate ꝙ vtraqꝫ eaꝝ prime phie ꝑfectissime subalternet̃. Patet ex hac rõne ꝙ nec ꝑ nãlẽ nec ꝑ doctrinalẽ phiam tradit̃ vltia cognitio. illa. n. cognitio dr̃ vltia: qua habita nõ cõtingit vlteriꝰ q̃rere quid: q̃lis nõ est cognitio que acquirit̃ per dictas scientias: eo ꝙ de ipsaꝝ pmis pncipijs ꝯtingit q̃rere ꝓpter ꝗd: cũ sue veritatis cãm hẽant veritatẽ pncipioꝝ prime phie: i q̃ ꝑfecte tota illa cognitio cõplet̃ ⁊ vltimat̃: ꝓꝑ qd ẽt merito ille subalternant̃ huic: h ꝓo nulli alteri subalternari põt: cũ supra se nullã hẽat: vtpote de se cõpletã ⁊ vltimã ꝯtinẽs cognitionẽ: ⁊ sic pꝫ pma via declarandi ꝓpositũ: sumpta ex ordine sciaꝝ ⁊ entium.

Scda via — **Secũda vero ⁊ tertia** via sumit̃ ex ordine demõstrationis sed differẽter: ẽm ꝙ differentes demõstrationes fiunt in sciẽtijs. Sũt. n. q̃dã demonstrationes ꝓcedentes ex pmis põnibꝰ scie: quas necesse est esse notissimas in qualꝫ scia sup oia q̃ demõstrãt̃ in ipsa. Quedã ꝓo alie sũt q̃ ꝓcedũt ex pmis diffinitionibꝰ scie. ⁊ intelligo illas eẽ primas diffõcs in scia: añ quas nulla põt accipi que spectet ad ꝯsiderationẽ scie illiꝰ. ¶ Ex pte aũt prima ꝝ demõstrationũ sic ꝓcedit̃. Videmꝰ eni in vna ⁊ in eadẽ scia vlĩ: ꝙ habit generatus ꝑ demõstrationẽ accipientẽ põnes demonstratas vel demõstrari possibiles in vlĩ: subalternus ẽ habitui cãto ꝑ demõstrationẽ illas põnes demõstrantẽ ꝑ põnes priores: ẽm prioritatẽ nãe. Huiꝰ aũt rõ est: q: semꝑ necesse habitꝰ ꝯclonis subalternus ẽ habitui pncipiorũ nãe ordine imediate cõcludẽtiũ ꝯclonẽ illã. Quẽadmodũ. n. veritas ꝯclonis ꝯpat̃ ad ꝟitatẽ principioꝝ nãlr ipsã demõstrãtiũ vt effectꝰ ad cãm: sic etiã ⁊ ꝯclonis cognitio se hꝫ ad cognitionẽ eoꝝdẽ: q: ea q̃ nãliter sunt cã veritatis alicuiꝰ: sũt etiã ꝑ sui cognitionẽ nãlr cã cognitõis eiusdẽ: ⁊ iõ sicut veritas ꝯclonis subalternat̃ a veritate pricipioꝝ vt effectꝰ a cã: sic etiã ⁊ cognitio ipsius subalterna ẽ cognitioni eorundẽ: vt effectus cause. Est aũt vna ⁊ eadẽ cognitio q̃ dr̃ habitꝰ principioꝝ demõstrationis ꝓcedẽtis ex põnibꝰ scdis: ⁊ habitꝰ ꝯclonũ illataꝝ ꝑ demõstrationẽ accipiẽtes põnes ꝓprias ad scdas demõstrãdũ. Sic eni vna ⁊ eadẽ põ principiũ vocat̃ in demõstratiõe scde: ⁊ ꝯclo in demõstratione pcedẽte: sic etiã vna ⁊ eadẽ cognitio dr̃ habitus principioꝝ scde demõstrationis: ⁊ habitꝰ ꝯclonis demõstrationis pcedẽtis. Si igit̃ (vt ꝓbatũ est) habitus ꝯclonis subalternꝰ ẽ habitui pricipioꝝ demõstrationis ꝯcludẽtis ip̃aꝫ: oꝫ necessario ꝙ sit subalternus habitui ꝯclonis illate ꝑ demõstrationẽ: illa principia ꝯcludentẽ: eũ idẽ sit ibi habitus principiorũ ⁊ hic habitus cõclonũ (vt ostensũ est.) Est aũt habitꝰ ꝯclonis illate in demõstratione pmis subalternus habitui pncipioꝝ: ex qbꝰ illa demõstratio ꝓcedit igit̃ ⁊ habitus ꝯclonis scde demõstratiõis q habitui subalternat̃ añcedẽtis ꝯclonis: erit subalternꝰ eidẽ: hoc aũt totũ põt breuiter ꝑ vnũ exẽplũ determinari in scia nãli. Accipiatur eni hec põ: nullũ ꝯtinuũ inaiatũ põt mouere scipsũ: deĩde accipiat̃ h põ: grauia ⁊ leuia sũt ꝯtinua inaiata ⁊ cõcludat̃ ꝙ hec nõ pñt mouere seipsa. Vlterius aũt accipiat̃ illa suppositio vlior: vtpote ꝙ oẽ mouens scipsuꝫ ẽ diuisibile in duo diuersa: quoꝝ vnũ hẽt rõnẽ mouẽtis ⁊ reliquũ rõnẽ moti: ⁊ adiungat̃ ꝙ nullũ ꝯtinuũ inaiatũ est diuisibile in duo sic diuersa: ⁊ postea inferat̃ ꝙ nullũ ꝯtinuũ inaiatũ põt mouere seipꝫ. In istis demõstrationibꝰ appꝫ totũ qd dictũ est: ideo eni grauia ⁊ leuia nõ mouẽt scipsa: q: nullũ ꝯtinuũ inanimatũ est tale: ⁊ iõ cognoscimus grauia ⁊ leuia se nõ mouere quia hoc cognoscimus ꝯtinuo inaiato nõ ꝯuenire. igit̃ habitus illius ꝯclonis habitui illius principij subalternat̃: sicut effectus cause: ⁊ silr habitui conclusionis illate in demõstratiõe scdo facta: cũ sit vnus ⁊ idẽ: ⁊ vlterius simul totalis cognitio silr est subalterna cognitioni illius pncipij: oẽ mouens scipsum diuisibile est in duo diuersa: quoꝝ vnũ ⁊c. Ex cognitione. n. huiꝰ pncipij trahit̃ tota cognitio alioꝝ. Et sic semꝑ in vna ⁊ eadeꝫ vniuersali scia: tota cognitio habita ꝑ demõstrationẽ: que sumit põnes secũdas: subalternat̃ cognitioni habite ꝑ demõstrationẽ illas ex pmis põnibꝰ cõcludentẽ. Nũc aũt ita est: ꝙ quemadmodũ se hñt in vna ⁊ eadẽ scia põnes pme: ⁊ magis vles ad pões secũdas ⁊ minus vniuersales: sic etiã se hñt positiones prime phie ad primas positiones scie doctrinalis ⁊ naturalis: sunt eni ⁊ ipse prime principia veritatis istarũ: quẽadmodũ q̃dẽ ꝑ priores in eadẽ sciẽtia demõstrant̃ posteriores: sic etiã multo: imo altiori ⁊ ꝑfectiori mõ: ꝑ põnes prime sciẽtie demonstrari habẽt prime positiones nãlis ⁊ doctrinalis phie. ¶ Cõcluditur igit̃ de necessitate ꝙ tota scientia nãlis ⁊ doctrinalis que trahit̃ ex suarũ positionum primarũ cognitione: subalterna est cognitioni prioꝝ principioꝝ prime phie: ⁊ per ꝯñs ipsi vniuersalissime scie que sola habet ꝓprie ꝑ illa prima principia ⁊ reliqua demonstrare. ¶ Possumus aũt si volumus hoc: qd diximus ⁊ rõne ꝓbauimꝰ: scilicet ꝙ prima phia aliarũ scientiarũ principia demõstrat causaliter ẽt auctoritate ostẽdere. ¶ Auicẽna nãqꝫ dicit sic in primo sue methaphysice: Hec scia diuiditur in ptes: quarũ q̃dã inquirũt causas vltias inq̃tuꝫ sunt cause oĩs causati: ⁊ alie inquirũt causaꝫ primã ex qua fluit oẽ esse causarũ nõ inq̃ntũ est mobile vel quãtitatiuꝫ: ⁊ quedã alie inquirunt dispositiones: que accidunt esse: ⁊ quedam inquirũt principia scientiaruꝫ particularium. Et huius rationem assignat dicens. Principia cuiusqꝫ scientiarũ minus cõmuniuꝫ: questiones sunt in scientia communiori: sicut principia methaphisice in naturali: ⁊ principia mensurationis in geometria

In sciẽtijs fiunt differentes demõstrationes.

Exemplũ.

in geometria: et hinc cōcludit: cōtingit igitur vt in hac scia mōstrētur pncipia singulaꝝ sciaꝝ que inquirunt de dispositionibus vniuscuiusq;. Ex qbus verbis liq. de apparet ꝙ per pncipia prime phie demōstrant pncipia oium aliaꝝ: et ꝙ ipsa sibi oēs alias subalternat.

Tex.cō.23 ¶ Phylosophus aūt in pmo posterioꝝ sic dicit. Manifestū est ꝙ nō est vniuscuiusq; scie pncipia propria demōstrare. Erūt.n. illa per que.s. demōstrātur aliarum pncipia sciaꝝ oium principia: et scia illoꝝ ꝓpria oib⁹ qd nō aliter intelligi pōt nisi vt dicātur propria oibus qꝛ descēdens in oēs ad demōstrādū eaꝝ principia. De inde adiūgit et nāq; sciuit magis intellectus ex supioribus causis: et ex pōribus.n. sciuit cū nō ex causatis causas sciat: per qd aperte innuit ꝙ hec sciētia demōstrat aliaꝝ pncipia per causas et nō per causata. Et qꝛ dixerat demōstrationē pme scie descēdere in alias scias ad demōstrādū eaꝝ principia: quō hoc possit esse declarat dicēs. Sed demōstratio nō cōuenit in aliud genus vz in aliud simplr: sed aut (sicut dictū est) geometrice i pspectiuas et arithmetice in armonicas. Et per hoc iam reputat planū quō et pma scia in alias descēdat. Cum igitur descēsus geometrice in perspectiuā: et arithmetice in musicā: sit descēsus subalternātis in subalternatā vere: apparet manifeste intētionē fuisse phi primā phylosophiā in alias oēs descēdere demōstrādo: vtpote in sibi vere subalternas. Et sic completa est secunda via declarandi propositum: sumpta ex ordine demonstrationum procedentium ex suppositionibus scientie.

Tertia via **Tertia vero via** ad idē declarandū sumit ex ordine demōstrationū diffinitiones accipiētiū ꝓ medio. ¶ Ubi ꝯsiderādū est ꝙ diffinitio nūquā pōt vere demonstrari de illo cuius est diffinitio. Cuius ratio est: qꝛ cū ois demōstratio fit per mediū: opꝫ necessario illud qd vere potest de aliquo demōstrari habere vere mediū per qd demōstret de illo: qd necessario et cā est verificationis eius dē de eodē: qꝛ veꝝ mediū causa est. Inter aūt diffōnem et diffinitū nullū cadit mediū: sicut nec inter qdditatē et rē cuius est qdditas: nō.n. est dare cām ꝓpter quam hō sit aial rationale: nisi ꝙ animal rōnale est: et silr est de aliis: ergo nullo mō pōt vere demonstrari diffinitio de illo cuius est diffinitio: hoc aūt veritatē hꝫ in omni scientia tam subalternāte ꝙ subalternata. Uidem⁹.n. ꝙ cognitio passiōis scdē subalterna est cognitioni passionis prime: et silr cognitio passionis pme subalterna est cognitiōi subiecti: nā et passio scda passioni pme: et passio pria subiecto subalternat: sicut effectus sue cause: et tn̄ cū tota hac subalternatione nō pōt vere demōstrari de passione prima diffinitio sua per diffinitionē subiecti: nec de passione scda dmōstrari pōt sua per diffinitionē passionis prime: sed de passione pma per diffinitionē suā demōstrari pōt diffinitio scde: et de subiecto per suam diffinitio prime: et hoc facit illas cognitiones dici sibi inuicē subalternas: nō igit ad subalternationē scientiaꝝ exigitur ꝙ subalternans demonstret diffinitionem datam in scia subalternata de ꝓprio diffinito in ipsa: qꝛ cū hoc sit impossibile de re aliqua inueniri (vt ostensum est) impossibile tunc esset aliquā sciētiā dici ꝓprie subalternataꝫ: sed sufficit ꝙ subalternās demonstret subiectū et diffinitionem subiecti scie subalternate de alio si demonstrari possit: sicut etiā ad hoc ꝙ cognitio passionis dicat propriosubalterna cognitioni subiecti sufficit ꝙ diffinitio quod est principium cognoscendi ipsam demonstretur de subiecto per diffinitionem eius: que similiter est ratio per quam ipsum cognoscitur. Nunc autem primus phylosophus hoc facere potest et facit scdm naturaꝫ sue scientie de subiecto et diffōne subiecti tam doctrinalis ꝙ nālis phie. Dico aūt fm nām sue scie: qꝛ qn̄ de ordine nāli scientiaꝝ loqmur debemus attēdere nō ad ea que in scriptis ab hoibus sunt redacta: sed ad ea poti⁹ que scie de sua nā attribuūtur. Qd aūt prime phylosophie de sua nā attribuat qd diximus: pꝫ si cōsideremus vsq; ad que sua cōsideratio se extēdit. Nā primus phylosophus diuidere hꝫ ens per substātiā et accidens et substātiā per corpoream et incorporeā: et hec etiā oia ꝯsiderat: et qꝛ quantuꝫ ꝙ est subiectū in mathematicis est ꝓpria passio substātie corporee quā hꝫ diffinire prim⁹ phylosophus: et ꝓpria passio de suo subiecto demōstrari dꝫ per diffinitionem subiecti: manifestū est ꝙ et qntū et diffinitio quāti scdm nām suā demōstrari pōt de substātia corporea per diffinitionē ipsi⁹: et nō nisi a primo phylosopho qui solus ei⁹ diffinitionē ꝯsiderat. Silr etiā diuidit primus phylosophus ipm ens per ens in potētia: et ens in actu perfecto: et ens in actu iperfecto: cuius ꝓpriū est esse mobile qd ꝯsiderat physicus: et mobile qdē et eius diffinitio demōstrari pōt de ente in actu imꝑfecto per diffinitionē ipsius. Nā ens in actu imꝑfecto est ens carēs cōplemēto actualitatis qd aptum natū est habere: et hec est causa eius ꝙ est esse ordinatū in actū acqribilē per motuꝫ vel mutationē: qd est diffinitio mobilis. Ideo.n. aliquid ordinat ad actum aliquē acqrendū quod aptū natum est habere ipm non tn̄ hꝫ. Unde mobile cōparat ad illud sicut effectus ad cām et sicut ꝓpriū ad subm. Unde Auicen. in sua metha. dicit. Dicemus igr ꝙ hic posita de qbus tractabat in aliis sciētiis sunt accidentalia in hac scia: qꝛ sunt dispōnes que accidūt ad esse et diuisiones eius: et ideo ꝙ nō ꝓbat in alia scia ꝓbat in ista: qꝛ enim diuidit hec scia in substātiā et accñs: ideo sūt ei ꝓpria. Et iteꝝ in primo sic. Cōtingit aūt in hac scia vt demonstrētur principia sciaꝝ singulariū que inqrūt dispōnes vniuscuiusq; esse: igitur hec scientia inquirit dispōnes esse et ea que sunt ei qsi partes et species quousq; venit ad approbationē ex qua ꝓuenit subiectū naturalis: igit permittam⁹ illā appropriationem ei: et appropriationē ex qua ꝓuenit subiectuꝫ disciplinalis dimittamus ei: vz ad ꝯsiderationē ꝓprietatū eis ꝯuenientiū diffinitionē aūt illius subiecti appropriari ei: quod ꝯsideratur a primo phylosopho: demonstrare de eo cui appropriatur: spectat ad primū phylosophū. ¶ Ex qbus oibus euidēter ꝯcluditur ꝙ pma phylosophia sibi naturalē subalternat et doctrinaleꝫ: et perfectius ꝙ geometria perspectiuam: cū ipsa demōstrare non possit diffōnē visualis de linea: eo ꝙ visuale ex pricipiis linee n̄ causat. Et sic cōpleta ē tertia via declarādi qd volum⁹: sūpta ex ordie demrāti nū diffōnē accipiētiū ꝓ medio.

Quarta autem declaratio sumitur ex eo ꝙ ad eandem scientiam pertinet considerare rem et modum rei. Quarta via

Ad cuius intelligentiaꝫ est considerandū ꝙ duplices modi alicuius rei accipi possunt: qꝛ generales et speciales. Et generales quideꝫ proprie dicuntur qui rem fm se consequūtur: et isti quidem spectant simpliciter ad eandem scientiā ad quam pertinet cōsiderare de re cuius sunt modi. Cuius ratio est: qꝛ nunꝙ in aliqua scia potest haberi cognitio alicuius rei perfecta nisi perfecte ei⁹ ratio cognoscatur: nec ratio fm se habens diuersos modos pōt cōplete cognosci: nisi illi oēs modi sub qbus pōt intelligi cognoscant: tales aūt sunt modi rem fm se ꝯsequētes qui necessario etiā rōnem similiter consequuntur: et ideo de necessita-

Alicuius rei sūt duplices modi

re oportet q vna simplex scientia cōsiderat rē τ modos
gñales ipsius: vñ sola methaphysica cōsiderat modos
gñales entis: τ sola scia libri prioꝝ ꝯsiderat generales
modos sillogismi. Modi aūt spẽales rei sunt: qui rē cō
sequūtur ex applicatione ad aliquam mām: sicut modi
speciales syllogismi sunt illi: qui ipm ꝯsequūtur ex ap/
plicatione ad mām necessariā vel probabilē: τ visuale
in linea dici quedā modū specialē sumēdi lineā: q2 cū
applicatione eius ad mām sensibilē. Et tales quidē mo
dos ꝯsiderare nō pertinet ad eandē simplr scienciaz ad
quā spectat ꝯsideratio rei absolute: sed ad eandez eo mo
do quo subalterna dicit̄ idē prīzat ē habere cū subalter/
nāte. Unde modi ꝯñtes sillogismū ex applicatione ad
materiā necessariā spectat ad scientiā libri posterioꝝ
que subalternat̄ scie libri prioꝝ: τ visuale spectat ad ꝑ/
spectiuā que subalternat̄ geometrie. Nunc aūt mobile
τ q̄ītū sunt speciales modi entis: q2 ipm ꝯñtes ex appli
catione ad mām. Quātū .n. cōsequit̄ ens ex applicatio
ne ad materiā intelligibilē: mobile vero ipm cōsequitur
ex applicatione ad materiā sensibilē: ergo de necessitate
opz dicere: supposito q ens mobile sit subiectū in natu/
ralibus (vt in prima qōne declaratū est τ ens quātuz
in mathematicis) q vere τ perfecte eaz physica q̄ ma
thematica subalternet̄ prime phie. Et hec est quarta τ
vltima via ostendēdi dictū nostrū de subalternatione
esse necessariū τ cōtrariū ipossibile. Et rō qdez facta in
ꝯtrariū puerilis est eo q peccat per fallaciā equocatio/
nis: nā per se nota aliqua dici possūt duplici de causa.
Una quoꝝ cā est ipsoꝝ euidentia: q2 vz eoꝝ veritas est
sic euidēs q statim cū ꝓponuntur absq3 hoc q per alia
notificētur: apparēt vera esse: τ idcirco appellātur per
se nota. Alia causa est eoꝝ primitas: q2 videlicet sūt ita
prima q ante se alia priora nō habēt per que dm̄ōstrē
tur: τ ad 2° alia ꝓprie reductionē facit solū illa: que nul/
li subalternat̄: qualis est prima phia. Nālis τ doctri/
nalis vero nō faciūt reductionē per se τ ꝓprie ad ista:
sed ad per se nota primo modo qd subalternationē per/
fectā nō impedit: sicut pz ex prehabitis.

Respon. ad obiecta

Ad primum igit̄ iam ex pdictis pz re/
sponsio: q2 nālis τ doctri
nalis accipiūt tanq̄ ꝓpria sua pncipia ea que de natu
ra sua habēt q sint ꝯclones ꝓbare i pma philosophia.

Ad secundum vero ꝯsideri dz interi
mēdo minorem i vide
mus .n. q mathematica diuidit̄ in quattuor scientias
scz arithmeticā: geometriā: astrologiā: τ musicam: vn
de τ quadriuialis dicitur: τ tamen omnes tres subal/
ternantur arithmetice.

Ad tertium dm̄ q ex opposito diuidun
tur ꝓpter oppositos modos
participādi cōe diuisum: τ modi quidē subinuicē non
ꝯtinētur; sed res que sub illis modis accipiūtur: sicut
etiā modus essendi per se quod est substātie: τ modus es
sendi per aliud quod est proprium accidentis non con
tinetur aliquo modo sub inuicem: sed res accidētis be
ne ꝯtinet̄ sub re substancie sicut effectus sub sua causa.
Nā τ hoc dat intelligere ipse modus essendi per aliud.
Silr aūt dicendū zest τ in ꝓposito: τ silr est dicendum
ad qncū argumētum.

Ad quartum vero respōderi debet per
interemptionez maioris
ꝓpōnis: totū .n. anologa trāscēdētia non ꝯtinent̄ in re
cta linea sub genere: ꝯtingit tñ reperire anologa nō trā
scēdētia sicut sunt rōcinatio τ demōstratio τ hmōi: q̄
necessario sub determinato genere ordinant̄. ¶ Ad se/
ptimum dicendū q scdm naturā simplr loquēdo demōstra
tiōes prie phylosophie sunt potissime super oēs alias
vtpote accipiētes pma oium pricipia. ¶ Ad septimuz
dm̄ q nālis τ doctrinalis τ si dicūt ꝑꝑ qd de his que
per sua pncipia dmōstrāt: de pncipijs tñ suis dicūt tā
tū q2: τ nō ꝑꝑ qd: sed pma phia est que dicit ꝑꝑ qd de
ipsis: nā per illud pricipiū pme phie: idez .n. nō est actu
τ potētia scdm idē: demōstrat̄ illud pncipiū idē nō ē mo
uēs τ motū scdm idē: de quo nālis sm se dicit solū q2: per
illud ē2 pricipiū ipole est idē eē τ nō eē: hoc pcedēti τ ne
gāti: q si ab eq̄libus eq̄lia demantur: q̄ remanēt oz esse
eq̄lia: demōstrari pōt demōstratiōe dicēte ꝑꝑ qd verū
eē pncipiū qd opinamur: vel (vt ꝓpri9 loq̄mur) q oz
dici eē falsum: τ hoc qdē sufficit ad subalternationez
ꝑfectā. ¶ Ad .viij. dōz q subiectū pme phie nō est ens
dictū de substācijs immāib9 solū: sz ens inq̄tū ens: dr
ā pmus phs id solū ꝯsiderare qd separatū est scdm eē τ scdz
rōne a mā: nō q2 in hac eē nō possit: sz q2 eē ei9 qd ꝯside
rat vt subiectū ꝓpriū: nō est ꝑ mām sensibilē ꝯstitutū
q2 tūc extra ipam iueniri nō posset: sicut etiā esse q̄tita
tis: q2 qd solū per nālia ꝯstituit̄: nō pt aliquo mō extra
ipsaz in aliquo iueniri: sicut iueniit̄ ens qd ꝯsiderat me
thaphysicus: τ q2 mobile dicit motū ealis entis ꝯñs
ipm ex determinatione ad sensibilē mām: τ hī ꝯsiderat phs
nālis: apparet manifeste q subm nālis phie ex additio
ne se hz ad sbm pme phie. ¶ Ad .ix. dōm q ens inq̄tū
ens est pmo intētū in pma phia tanq̄ toti9 subm: sz sbe
immāles dicūtur inter alia ibi pncipalr intēte: q2 in eis
pmo τ maxie reseruat̄ rō hui9 subiecti que in alijs etiā
reseruat̄: τ si nō sic ꝑfecte mouet̄. ¶ Ad .x. dōz q si nul
lū ens eēt: nec eē possz pter mobile: mot9 eēt pma passio
entis ꝯñs ipm sz se: nec tūc eēt alia ꝯsideratio entis in
quātū ens τ ꝯsideratio mot9 nisi eo mō quo est alia cō
sideratio subiecti a ꝯsideratiōe passionis ꝓprie i que di
uersitas ꝯsideratiōis nō diuersificat sciam: τ iō tūc nā
lis phia ad quā spectat ꝯsiderare de motu ꝯsideraret ēt
de ente inquātū ens: τ iō nō pōt eē vna scia de ipso scdm
se sumpto τ cōsiderato sub ꝓprietatib9 ꝯuenientib9 nō
solū mobilib9 nec solū imobilib9 sed oib9. ¶ Ad .xj. di
cēdū q τ si tā nālis q̄ pm9 phs ꝯsiderat motorē separatū
nō iō tñ sūt ꝯsideratiōis equalis: q2 pm9 phs ꝯsiderat
(vt ait Auic. i sua metha.) scdm id qd ē i esse τ i nā sua:
nālis vero ꝯsiderat ipm cōe cuiusdaz sui effect9: sicut
rōne mot9 ꝓfluētis ab ipso: τ hec ꝯsideratio ē posterior
τ iferior q̄ pma. ¶ Itē pm9 phs ipm ꝯsiderat inq̄tuz
ē pricipiū τ cā eēndi: nālis vero solū inq̄tū est pricipiū
mot9: τ hec ꝯsideratio est oino min9 vlis q̄ pria. ¶ Ad
xij. dōm (sicut in determinatione dixim9) q pricipia cōia
que sūt cōes animi ꝯceptiones: τ si nō igrediantur scdm
substātiā demrationes diffōnes accipiētes ꝓ medio: in
grediūtur tñ illas q̄ ex ipsis pōnib9 vel suppōnib9 ꝓ/
cedūt. ¶ Itē pm9 phs ēt aliqua ꝑ diffōnes ꝯsiderat ꝑ
q̄s pōt alias demrare (sicut supra patuit. ¶ Ad .xiij.
dōm q) scdm q dicit Aui. i sua metha. q τ si nālis τ pri
m9 phs ꝯsiderationē faciūt ꝑ effectū de primo motore: nō
tñ hoc ē ꝑ eādē rōnē: q2 nālis ex ꝓprietate sue scie hz q
talē ꝯsiderationē faciat: cū talis scia ad ipm separatū mo
torē nō ꝑtingat nisi rōne mot9 fluētis ab ipso. Prim9
vero phs scdm nām sue scie directe dz ꝯsiderationē de ipso
facē ꝑ ea q̄ sibi ꝯ sua cēntia τ nā ꝯueniūt: ꝯsiderationē
vero tradit ex effectib9 supiā ꝑꝑ nrī intellect9 ifirmitatez
q ē apt9 nat9 ꝑ effect9 in cāꝝ cognitionē ascēdere. ¶ Ad
xiiij. dōm q nō opz subm scie subalternate immediate
ꝯtineri sub sbo subalternātis: q2 nec linea visualis ime
diate sb ꝯtinuo ꝯtinet̄: qd ē sbz geometrie: sz imediate
ꝯtinet̄ sb linea q̄ ē ꝑ se illi9 subi: τ ens qdē mobile τ ens
q̄tū silr se hz ad subiectū prie scie: vt ex ꝓhabitis pz.

¶ Questio tertia.

Prima rō Questio tertia est. Utrum oium corpo-
liū sit eadem mā. ¶ Et videt q sic. Illud
enim quod est in potentia ad formas extre
mas: est in potentia ad oēs: sed mā genera
biliū: ē i potētia ad formas māles extremas: qz ē in po
tētia ad īfimā formā mōlē: vtpote ad formā elemētalez.

Cōfirmat Item si in potentia ad formaz supremaz
vtputa ad aiaz intellectuā: que est nobilissima forma
rum: ergo est in potentia ad oēs medias: sed medie sunt
omnes que sunt altiores forma elementali z inferiores
aia intellectiua: z talis est forma celestis: cū ipsa nō sit
pncipium intelligēdi: ergo mā generabiliū est in potē
tia ad oēs formas celestes.

Scda rō Preterea si probatum fuerit
corpus celeste esse corruptibile: cū oium corruptibiliuz
sit vna mā: probatū erit statim q omniū corporalium
sit vna mā. Quod aūt ipsum sit corruptibile: sic ostēdit
Corpus celeste: aut hz virtutē ad durationē infinitaz:
aut finitā tm̄. Si ad infinitā cum corpus tale sit finite
magnitudinis: et in magnitudine finita: tūc erit virtus
infinita: qd est impossibile: hz igit virtutē solū ad fini-
tā durationē. Finietur ergo qñqz sua duratio: z ipsum
necessario per pñs corrūpet: ex quo pcludit necessario
(vt videt) q eadē sit mā celi: z mā istoꝝ inferiorum.

Tertia rō Preterea quorum est idē genus ipsoꝝ est ea-
dē mā: sed oia corporalia cōueniūt in hoc genere: quod
est corpus: ergo oia corporalia cōueniunt in vna mate
Respon. ria. ¶ Sī. dī. q corpus non pdicat vniuoce de corpore
Contra generabili z incorruptibili. ¶ Contra idē est vniuoce
Quarta rō pdicari sm idē nomē z sm eandē rōnez: sed de corpore
generabili z incorruptibili predicatur sm idez nomen
z eandē diffinitionē: qd pz siue accipiat diffinitio cor
poris qd est suba: siue diffinitio corpis qd est quantitas
tam. n. corpus generabile q ingenerabile it sam parti
Respon. cipabit: ergo corpus vniuoce de vtroqz pdicat. Sī. dī.
q pdicat vniuoce sm logicū z nō sm physicū: z quia
quoꝝ est eadē mā idem est genus scdm physicū: cū ergo
Quita rō oium corpaliū nō sit eadē materia: iō corpus de eis eq
Contra uoce pdicat. ¶ Cōtra aial z oē genus (sm naturales)
Textu pdicat equoce: qz sm pħm in. vij. physicoꝝ. Iuxta ge
com. xi. nera latēt equocatiōes. Si ergo physica equocatio cor
poris de generabili z igenerabili ipedit ipsoꝝ esse vnaz
materiā: tūc nec hois z asini poterit eē vna materia: cū
sm pħm aial equoce de ipsis pdicat: hoc aūt est falsuz
igit falsuz est: q equocatio naturalis corporis ipediat
Sexta rō oium corpaliū eē vnā materiā. ¶ Preterea: agentia z
patiētia cōicant in vna materia: sed corpa celestia agūt
in ista inferiora z cū h patiuntur ab ipsis: g ipsoꝝ ē vna
Septia rō materia. ¶ Preterea oium trāsmutabiliū est vna ma
teria: sed oia corpa sunt trāsmutabilia: qz oia subijciun
tur motui: z oīs mot⁹ est de ꝯrio in ꝯriū: qd sine mobi
lis trāsmutatione fieri nō pōt: ergo oium corpoꝝ ē vna
octaua rō materia. ¶ Preterea: accipiat minimū ignis: in quo
est vltima forma ignis z diuidit: ibi nō erit vlteri⁹ for
ma ignis: nec alicui⁹ elemētoꝝ: aut igr remanebit mā
sine forma: qd est ipole: aut ibi fiet forma celestis: q aūt
nō possit ibi manere forma ignis: manifestū est: tūc eni
iste ignis diuisus: nō fuisset minim⁹: qd est ꝯtra pōnē.
¶ Forma et alteri⁹ elemēti ibi remanere nō pōt: qz cū
in quolibz mimo alteri⁹ elemēti: sint mīta mima ignis
si ignis minimus resolueret in minimū alteri⁹ elemēti

mimū ignis resolueret i mīta mima ignis qd est ipole
ipole ē igr q mim⁹ ignis resoluat i aliud corp⁹ elēale vl
elatū: resoluet g i corp⁹ celeste: z sic eadē erit mā corpis
celestis z eloꝝ: g eadē erit p pñs mā oium. ¶ Preterea Nona rō
si mā supioꝝ z iferioꝝ distigūt: hz eēntiā: aut distigūt Tex. cō. 26.
seipsis: aut distigūt p ordinē ad formā: nō seipsis: pbo
ea. n. q hñt eēntias diuersas: hñt rōnes diuersas: illa āt
hñt rōnes diuersas: de qb⁹ fozari pñt ꝯceptiōes diuer
se: sz de mā tā supioꝝ q iferioꝝ: nihil aliud ꝯcipit itellc
nisi qd ē pura potētia de se: g cū idē sit ꝯcept⁹: n differt
et rōne: z p pñs nō differūt p eēntiā. ¶ Nō distigunt
p ordinē ad formā: sm. n. talē ordinē mā i gñe rlonis est
vt dī scdo phy. (Rlo āt accñs est: nihil āt distiguit eēn
tialr p id: qd ē accñs sibi nec igr due mäe p illū ordinē
distiguūt: g nllo mō sūt plees: sz vna tm̄. ¶ Preterea Decia rō
cū spēs reꝝ sint sic nūeri) vt dī i. 8. metha. sic ipole ē in Com. x.
uenire duas spēs nūeroꝝ i eodē gradu: sic et ē ipole i eo
dē gradu iuenire duas spēs qscūqz. Si igr mā corpoꝝ
supioꝝ z iferioꝝ differūt i eēntia: nō erūt i eodē gradu
vbi āt nō ē nisi pura potētia: nō pōt eē gradus: igr est
vna mā tm̄. ¶ Preterea: nobiliori corpi debet nobilior
actio: corp⁹ āt celeste nobili⁹ ē iter oia alia corpa: g hoi
h⁹ aliqa nobilior actio sibi debet: ꝯstat aūt q aliud cor
p⁹: vtputa igneū: pōt sua actiōe formā suā iducere i mäz
alioꝝ corpoꝝ: igit z corp⁹ celeste poterit iducere suā: z p
pñs eadē ē mā susceptiua foȩ celestis: z oiuz aliaꝝ for
maꝝ corpaliū. ¶ Preterea oē qd agit de necessitate nāe xi. ratio
agit sz ꝯditionē suā: vñ tm̄ pōt iprimere i passū: qtū e il
lud q agit: vñ ignis ħe tm̄ calefacē qtū calid⁹ ē. Cū igr
sol agat de necessitate nāe pura illūinādo: tm̄ poterit il
luminare: qtū lucid⁹ ē: sz cū i passo tm̄ impssū ē de coq
agēs agit: qtū ē i agēte: stati fit ibi foȩ agēs: igr qñ in xij. ratio
aliq tm̄ recipit de lumie solis: qtū ē in sole: stati fit ibi
forma agentis: ergo quando in aliquo tantum recipit
de lumie solis qtū est in sole: statiz fit ibi forma solis: z
sic erit, eadē mā corpoꝝ supioꝝ z iferiorū. ¶ Preterea xiij. ratio
qcūqz ꝯueniūt i mō significādi: ꝯueniūt i mō eēndi: sed
mā supioꝝ z iferioꝝ ꝯueniūt i mō significādi: qz vtra
q significat noie mäe corpalis: igit ꝯueniūt i mō eēn xiiij. ratio
di: z p pñs i eēntia: quā eē necessario psupponit. ¶ Pre
terea iter duo extrēa: nō pñt cadere duo media distīcta
nisi vnū eoꝝ sit ꝓpiqui⁹ vni extrēoꝝ z alteꝝ ꝓpinqu⁹
reliq: ꝯstat āt q simplr nō ens: z ens i actu: simplr sunt
duo extrēa tm̄: z iter ipsa ē mediū ens i potētia qd ē idē
q mā subiecta foȩ subali. Si g sūt due mäe siue duo en
tia in potētia: oporteret necessario vnū eoꝝ eē ꝓpinqui
us nō enti: z aliud ꝓpinquius enti: hoc aūt est ipossi
bile: cū vtrūqz eoꝝ sit pura potentia: distat igit vtrūqz
eqliter ab extremis pdictis: z per pñs sunt tm̄ vna mā
z nō multe. ¶ Preterea: corpus celeste cū sit qtū: est di xv. ratio
uisibile: cū sit nāle nō pōt diuidi in infinitū: est igit de
uenire ad aliquā ptē minimā: que si vlteri⁹ diuidat: in
ptib⁹ diuisis nō remanebit ampli⁹ forma celestis: z cū
ipossibile sit dare materiam sine forma: erit ibi necessa
rio gñata alia forma: z per pñs illa materia erat in po
tētia ad formaz. Hec aūt est rō materie generabilium
est ergo vna materia supioꝝ z inferioꝝ. ¶ Sed ꝯ hec est In oppo-
q mā istoꝝ iferioꝝ ē i potētia ad formā aliā ab illa quā situm.
hz: qd nō est veꝝ de mā celesti: igit non est vna mā cor
poꝝ supioꝝ z iferioꝝ. ¶ Preterea corruptibiliuz z in
corruptibiliū ē ipole cās eē easdē: corpa aūt supiora sūt
icorruptibilia: z iferiora corruptibilia: ergo ipossibile
est eoꝝ eē easdē cās itrinsecas: mā aūt est vna de causis
itrinsecis: ergo ipossibile est eoꝝ vnā esse māz. ¶ Prete
rea vnicuiqz dat forma sz aptitudinē sue mäe: sicut pz
in singulis iducēdo. forma aūt corpis celestis est oino

ingñabilis: ergo ꝛ mã sua opꝫ esse oĩmodo ingñabilis
vt vꝫ gñationi subici nõ possit ex quo seqtur ꝙ nõ ha/
beat aptitudinẽ ad formã generabilẽ: ꝛ per ꝯñs ꝙ sit di
uersa a generabiliũ mã que talẽ aptitudinẽ habet.

Respōdeo **Respondeo ad** huius qõnis euiden
nã ꝓintelligẽdũ ẽ ꝙ
cũ actus sit rõ ꝛ ꝓncipiuꝫ distictiõis ĩ reb⁹ ea q̃ in se ꝛ
in sui nã nullũ hñt determinatum actũ: nullã iõ videnꝭ di
stinctionẽ hẽre. Nã ꝛ ꝓpriũ actus est determiare ĩfinita
tẽ potẽtie ꝛ distiguere ꝯfusionẽ ipsi⁹: sicut ex opposito ꝓ
priũ est potẽtie determinari ꝑ actũ ꝛ de ꝯfusione q̃dã trahi
ad eẽ distinctũ: ꝛ qꝛ mã in sua eẽntia nullũ actũ icludit
sed est pura potẽtia (sicut patebit in sequẽti qõne) iccir
co vr̃ ꝙ in ipsi⁹ eẽntia q̃tũ de se est: nulla possit cadere
distinctio. ¶ Verũ qꝛ aliq̃ apparẽt semꝑ eẽ in actu: nec
in eis vlla potẽtia determinabilis ꝑ actuꝫ iuenitꝭ: que
actũ ꝓcedat (actũ dico primũ ꝛ substãtificũ) aliqua ꝓo
inueniãtur qñq̃ existẽtia in actu: qñq̃ aũt in potẽtia tm̃
ꝛ sic potẽtia actu ꝓmo vel substãtifico determinabilis ap/
paret in eis: nõ vr̃ ꝙ possit mã: que in essentia sua est
sola potẽtia: vniuoce repiri in vtrisq̃ reb⁹. In his eni
que qñq̃ sũt in actu ꝓprio: qñq̃ vero in potẽtia: vide/
mus ꝙ potẽtia tpe ꝓcedit actũ nã añr ꝛ ꝑfectiõe semꝑ
actus ꝓcedit potẽtiã: qꝛ ens in potẽtia ad ens ĩ actu cõ/
paratꝭ sicut iperfectũ ad ꝑfectũ. Et qꝛ actus est rõ ꝛ ꝓn/
cipiũ agẽdi vnicuiq̃: cũ vnũqdq̃ agat ſm ꝙ est in actu
ꝛ nõ ſm ꝙ est in potẽtia: actio vero ꝓsupponit virtuteꝫ
ꝛ potẽtiã opandi: qꝛ nunq̃ actio egreditꝭ ab eẽntia nisi
mediãte virtute: vr̃ ꝯsequi ꝙ actũ ꝓmũ ꝛ substãtificuꝫ
rei sequitꝭ ordine nãe potẽtia ad actuꝫ scðm que est ipsa
virtus vel potẽtia agẽdi vel opandi. Et quẽadmodum
qdẽ actus secũdus differt ab actu ꝓmo: qꝛ ꝓmus est rõ
ꝛ ꝓncipiũ eẽndi simplr̃ in actu: scðs vero nõ est ratio ꝛ
ꝓncipiuꝫ essendi in actu simplr̃: sed in actu tali vel tali
sic ẽt potẽtia ad actũ scðm inuenitꝭ differre a potẽtia ad
actũ ꝓmũ: qꝛ per potẽtiã ad actũ ꝓmũ: res ponitꝭ ĩ potẽ
tia simplr̃: ita. s. ꝙ ponitꝭ carẽs oĩ actu: cũ talẽ potẽtiaꝫ
nullus actus ꝓcedat ꝓncipiãs ipaꝫ: ꝑ potẽtiaꝫ vero ad
actũ scðm: res nõ sic dicitꝭ eẽ in potẽtia ꝙ dicatꝭ carere oĩ
actu: ꝛ eẽ potẽtia pura: sed potius ecõtrario est in actu
simplr̃: in potẽtia ꝓo ſm qd tm̃: qꝛ in potẽtia solũ quo/
dẽ accidẽtali: vtrãq̃ qdeꝫ potẽtiã inuenim⁹ in his: que
qñq̃ sunt ꝛ qñq̃ nõ sunt: in his aũt que semꝑ sũt actu
nõ videm⁹ aliquã potentiã tpaliter aliquo mõ ꝓcedere
actũ primũ ꝛ substãtificũ: qꝛ sic aliqñ viderẽtur talia es
se in potẽtia solũ: ꝛ nõ in actu vllo mõ: qð falsum est: cũ
semꝑ sit actu. Verũ qꝛ talia actũ hñt: qui est rõ ꝛ ꝓnci/
piũ agẽdi: inuenimus in eis potẽtiã ꝛ virtutẽ respectu
actus scði: qui a re nõ egreditꝭ nisi mediãte virtute ꝛ po
tẽtia ꝯñte actũ primũ. Et qꝛ solũ ꝓma potẽtia: que ordi
natꝭ ad actũ substãtificũ est potẽtia substãtialis: secũda
vero est substãtia accidẽtalis: qꝛ ordinatꝭ in actũ accidẽ
talẽ: videtꝭ ꝯsequi ꝙ in substãtia eorum: que semꝑ sunt
nulla sit potẽtia: ꝛ qꝛ potẽtia: que est in suba: est poten/
tia substãtialis: est tñ potẽtia in eis ꝯñs eoꝝ substãtiaꝫ
ꝛ qdditatẽ que dicatꝭ potẽtia accñtalis. Materia igitꝭ
que in sua eẽntia est potẽtia intelligibilib⁹ nõ eo modo
inuenitꝭ: quo in illis que semꝑ nõ sunt. In his. n. inue
nitꝭ mã ꝓprijssime: qꝛ potẽtia nõ ponẽs actũ aliquem
qualis est potẽtia ad actũ primũ. In incorruptibilib⁹
vero vr̃: aut ꝙ nõ sit mã: aut si dicatꝭ ꝙ in eis sit: erit ta/
lis mã nõ pura potẽtia: sed ponẽs necessario actũ: qꝛ ta
lis mã dr̃ potẽtia respectu actus secũdi: que tñ de neces
sitate presupponit actũ primum: ꝛ sic equiuoce diceretꝭ
materia de hac ꝛ illa. ¶ Propter ista que dicta sũt di
uersi diuersimode opinati sunt de corporaliũ materia

Quidã. n. ꝯsiderãtes corpa celestia inuariabilia ꝛ icor
ruptibilia eẽ: ꝛ in suo actu substãtifico eodẽ modo se ha vt commẽ
bẽtia: dixerũt in eis nullo mõ eẽ mãm ꝓpter dictoꝫ ſm tator
ꝙ mã est potẽtia substãtifica in suba rei inclusa: qꝛ hec
est potẽtia ad eẽ simplr̃: qualis nõ põt iueniri in corpe
celesti: cũ sit exñs semꝑ in actu. Nã ꝛ si in ipso iueniretꝭ
talis potẽtia: frustra ibi eẽt oĩno ꝛ ociosa: cũ per nullaꝫ
potẽtiã nãlẽ possit mã celestis deduci ad aliquẽ actum
substãtificũ: qui est ꝓncipiũ eẽndi simplr̃. Est aũt ipos
sibile in fundamẽto nãe: aliqd eẽ ociosum ꝛ frustra: er
go oĩno ipossibile est eẽ aliquã potẽtiã in substãtia celi
iclusam. ¶ Verũ qꝛ celũ mouetꝭ de vno vbi ad aliud: ẽ
in ipso potẽtia ad vbi que est potẽtia accñtalis ꝓsuppo
nẽs actũ ꝓmũ ꝛ essentiã celi que (ſm istos) est ipse act⁹
ꝓm⁹ ꝛ simplr̃ nõ recept⁹ in aliqua potẽtia. Ex rõne hu
ius potẽtie ad vbi ſm istoꝝ põnẽ in corpore celesti dici
tur eẽ mã extẽso noĩe mãe ad oẽm potentiaꝫ: nõ semper
coniunctam suo actui ꝛ non aliter.

Sed quod ista pō sit oĩno ipossibi Contra cō
lis apte ostẽditꝭ mentatorē
Impossibile est. n. ꝙ substãtia immãlis sit subiectũ ni
si immãliũ ꝛ spũaliũ accñtiũ: oĩs aũt substãtia simplex
que est actus nõ recipit⁹ in aliqua potẽtia: sed est per se
subsistẽs est substãtia immãlis: ergo ipossibile est ꝙ ali/
qua talis sit subiectũ ꝓpriũ nisi immãliũ ꝛ spũalium
accñtiũ: substãtia aũt celi est subiecta dimẽsioni que nõ
est imateriale nec spũale accñs sed maxime mãle ꝛ cor/
poreũ: vñ ꝛ vocatꝭ corpus quantitas: ergo ipossibile est
ꝙ celũ sit substantia immãlis: ita. s. ꝙ in sua essentia sit
actus simplex: sed opꝫ de necessitate ꝙ in sua qdditate
ꝛ essentia hẽat cõpõnem potentie ꝛ actus: nec opꝫ ꝙ po
tentia inclusa in hac substãtia ꝓcedat actũ. Solũ eniꝫ
illa potentia que nõ est nata totaliter perfici vnico solo
actu tẽpore ꝓcedit actũ in vno ꝛ eodẽ: qualis est poten/
tia inclusa in suba generabiliuꝫ: sed ea que includitꝭ in
substãtia celi est nata totaliter perfici vno actu cui ic/
circo semꝑ est cõiũcta: nec vnq̃ tpe ipm̃ ꝓcedere põt: qꝛ
cũ nũc sit nata ꝑfici alio actu oporteret tunc eã ponere
actu exñte sine oĩ substãtifico actu: qð est ipossibile. Et
qꝛ talis potẽtia semꝑ est cõiũcta suo actui ꝛ illi esse qð
ꝯsequitꝭ talẽ actũ nõ põt dici esse ociosa: qꝛ illa potẽtia
in nã dicitꝭ ociosa que per potẽtiã nãlẽ actiuã actui: cui
ꝯiũgibilis est: sed nõ cõiũcta: ꝯiũgi non põt: qð nõ est
veꝝ de potẽtia substãtifica celi: que (vt diximus) semꝑ
est ꝯiũcta suo actui. Verũ qꝛ h̃ videtꝭ esse põ cõmentato
ris: qui tñ eã defendere conatꝭ ob ꝓlixitatẽ vitandã ad
pñs supersedeam⁹ a maiori declaratione ꝛ iprobatiõe ip
sius: qꝛ ĩ sequẽtib⁹ qõnib⁹ (ꝯcedẽte dño) plení⁹ discu/
tietꝭ. Nũc aũt sufficiat breuiter vidisse ꝙ ipa stare ñ pt.

Quidam ergo alii vidẽtes ꝙ im
possibile ẽ in Egidius
suba celi nõ icludi potẽtiã ꝛ actũ: dicũt qdẽ eẽ cõpositũ Romanus
ꝛ ex mã ꝛ forã: ꝛ qꝛ in eẽntia mãe nullus act⁹ icluditꝭ
ꝑ vr̃ eẽ ꝓprie distinctiu⁹ nõ valẽtes videre quõ (subla
to actu) in pura potẽtia cadere possit distictio adiũgũt
ꝙ hec potẽtia ĩ sua eẽntia idistĩcta est ꝛ vna eiuꝫ corpo
rũ: tã gñabiliũ q̃ igenerabiliũ: veꝝ ẽ ꝙ si accipiatꝭ ſm
eos vt ordinata ĩ formas sic distiguetꝭ: qꝛ ordinata ĩ for/
mas celestes nõ erit ordinata ĩ forãs gñabiles: ꝛ sic ex
ordie ĩ forãs (ſꝫ istos) talis mã distiguitꝭ ꝛ diuersa effi
citꝭ. Qð ãt ĩ sua eẽntia idistĩcta ꝛ vna sit mã oĩuꝫ ipi Rō Egidii
conãtꝭ oñdere ex eo ꝙ si sũt diuerse mãe ĩ eẽntia aut vna
ẽ magis potẽtia eius q̃ alia: aut nõ. Si sic: tũc altera ip/
sarũ icludit actũ: ꝛ sic ꝑ suã eẽntiã nõ erit potẽtia: qð ẽ
ipossẽ: id. n. ꝙ ẽ min⁹ ĩ potẽtia eo ꝙ ẽ potẽtia pura ẽ ens
actu. Nulla. n. mã ẽ nisi pura po^a: ꝫ vna ñ ẽ min⁹ ens
in potentia

in potẽtia ꝙ alia. In pura aũt potẽtia (vt adiungũt) de se nõ cadit distinctio: ꝛ si distinguet͛ hoc erit ex ordine ad actũ. Mã igit͛ oiuꝫ cũ sit pura potẽtia vna est in sua essentia (fm istos) ꝛ idistincta: distincta vero solũ ex ordine ad formã. Et qꝛ ordo vel respectus ad formaꝫ est relatio: que nõ est ipsa subã mãe: sed accñs eius: sequit͛ ad põnẽ istoꝝ ꝙ mã generabiliũ ꝛ ingenerabiliũ sit vna in subã: diuersa vero solum in accidente.

Contra Eg. tripli ci via.

Sed quod ista põ

sit oino impossibilis: tripuci via ad põs ostẽdi põt. ℂ Et pma qdẽ via sumit͛ ex cõparatione potẽtie ad actum.

Pria via

Ad cuius intelligentiaꝫ

est ↄsiderãdũ ꝙ vna ꝛ eadẽ potẽtia põt respicere actus diuersos m ãlea: sicut gustus põt respicere amaꝝ ꝛ dulce que dicũt actũ realiter ꝛ specie dñentes. Vexꝫ: qꝛ vni potẽtie ꝛ virtuti corñdet necessario vnum ꝓpriũ obm eius: opꝫ de necessitate ꝙ illi plures actus: fm rõnes suas ꝓprias differẽtes ↄueniãt ꝛ vniãtur in vna forma li rõne obiecti sub quo solũ ꝛ nõ aliter ponantur ꝓprie ꝛ pmo respicere illã potẽtiaꝫ. Vñ gustus fm ꝙ gustus est nõ respicit pmo amaꝝ nec pmo respicit dulce. Cui⁹ rõ est: qꝛ nunꝙ res aliqua iueniri põt extra id vel cum opposito ei⁹: qd pmo ↄuenit sibi: sicut qꝛ habere tres eqles duob⁹ rectis: triãgulo cõuenit primo: nũꝙ inueniri põt aliqs triãgulus qui nõ habeat tres: ꝛ sicut qꝛ eẽ risibile ↄuenit hoi pmo: ipossibile est eẽ aliquẽ hoiem que nõ habeat aptitudinẽ ad ridẽdũ: ꝛ quẽadmodũ: qꝛ auditui fm ꝙ auditus est attribuit͛ primo respicere sonũ nõ põt esse aliqs audit⁹ qui nõ respiciat sonuꝫ: aut qui respiciat aliqd nõ ꝑticipãs aliquo mõ rõnẽ soni: ꝛ vlr vexꝫ est ꝙ nũꝙ res aliqua iueniri põt cũ opposito eius qd sibi primo siue imediate attribuit͛. Nũc aũt ita est ꝙ amarũ ꝛ dulce fm rõnes ꝓprias opponũt: cũ dulce sit amaro oppositũ nullo mõ posset respicere dulce: ꝛ si fm ꝙ gustus est: primo respiceret dulce: nullo mõ respiceret amaꝝ qd opponitur dulci. Inuenimus aũt ꝙ respicit vtrũqꝫ: igit͛ neutrũ respicit fm rõnẽ ꝓpriam: sꝫ poti⁹ vtrũqꝫ fm ꝙ ꝑticipat vnã rõnẽ alicuius cõis: vt pote rõnẽ saporis quẽ ipse gustus ponit͛ respicere tanꝙ ꝓpriũ ꝛ primũ obiectũ. Inuenim⁹ aũt talẽ ꝓportionẽ inter gustũ ꝛ suũ ꝓpriũ obiectũ siue inter gustũ ꝛ saporẽ: ꝙ nunꝙ re nec intellectu sic ab inuicẽ seꝑari possũt vt gustus possit fm ꝙ gustus est respicere aliqd nõ ꝑticipãs rõnẽ saporis aut ꝙ sapor possit aliquã potẽtiam respicere: que nõ sit gustus: gn poti⁹ oĩs potẽtia per hoc ipsum ꝙ est respiciens aliqd nõ ꝑticipãs rõnẽ saporis: per hoc ipsum ꝙ est: opꝫ ꝙ sit differẽs a gustu: sicut etiã oẽ obiectũ qd primo respicit aliã potẽtiam ꝙ gustũ: opꝫ ꝙ sit re differẽs a sapore.

Manifestat per exempla

Quod melius

per exẽpla pꝫ. Audit⁹ eni per hoc ipm qd est in sua essentia ꝛ nã nõ respicit saporẽ: sed sonũ qui nõ ꝑticipat rõnẽ saporis: opꝫ necessario ꝙ per hoc ipsuꝫ qd est in sua essentia ꝛ nã: sit potẽtia differẽs a gustu: qui per hoc ipm ꝙ gustus est: respiciat saporẽ ꝛ nõ sonum. Et vlr vexꝫ est ꝙ qñcũqꝫ aliqua potẽtia per hoc ipꝫ: qd est in sua essentia ꝛ nã: respicit aliquẽ actũ: vel aliquod obiectũ: opꝫ necessario ꝙ per hoc ipm ꝙ in sua essentia ꝛ nã sit differẽs ꝛ distincta ab omni potẽtia: que per suam ꝓpriã qdditatẽ hꝫ nõ respicere illud: sed aliqd aliud nõ ꝑticipãs rõnẽ illi⁹. Inuenim⁹ aũt mãm generabiliũ ꝛ ingenerabiliũ talr se hẽre ꝙ mã gñabiliuꝫ per hoc ipm ꝙ est in sua eẽntia ꝛ nã respiciat formã generabilẽ tanꝙ actũ ꝓpriuꝫ: ꝛ pmo sibi corñdentẽ: ꝛ mã ingenerabiliũ per hoc ipsum quod est in sua essentia ꝛ nã respicit solũ formã ingenerabilẽ simlr. ℂ Hoꝝ aũt declaratio est: qꝛ si mã nõ respicit formã ingenerabilẽ vel generabilẽ per suã essentiã: tunc inclinabit͛ in ipsam per aliqd additũ essentie sue: hoc aũt est impossibile. Cuius ratio est: qꝛ vnaqueqꝫ potẽtia per hoc nãliter inclinat in actũ per qd cõuenit sibi ꝙ nãliter illi actui cõiũgat͛. Nũc autẽ sic est ꝙ mã per suã essentiã ꝛ per nihil additũ ↄiungit͛: itaꝫ essentie forme generabilis: ꝙ et essentie forme ingenerabilis: alr nõ imediate eẽntia forme ↄiũgeret͛ eẽntie mãe: qd est impossibile: ergo necesse est ꝙ mã per suã essentiã: ꝛ per nihil aliud inclinet͛ in formã generabilẽ: ꝛ in formã ingenerabilem. ℂ Qd etiã mã generabiliũ iclinet͛ solũ in formaꝫ generabilẽ ꝛ tanꝙ in actũ ꝓpriũ ꝛ pmo sibi corñdentẽ apte ostenditur. Vnaqueqꝫ etenim potẽtia illũ actũ sine medio ipsaꝫ perficiẽte respicit: velud ꝓpriũ ꝛ sibi correspõdentẽ primo quẽ respicit inseparabiliter: actũ aũt quem separabiliter respicit nõ põt respicere tanꝙ sibi pmo corñdentẽ: sicuti gustus nõ respicit actũ dulcis primo: quãuis cũqꝫ dulce imediate ꝑficiat gustũ: propter illud: quod separabiliter ipm respicit: separabilr dico: qꝛ põt respicere etiã nõ dulce: sicut amaꝝ: qd nõ ꝑticipat rõneꝫ dulcis saporẽ aũt respicit pmo: qꝛ ꝛ inseꝑabiliter. Dico aũt inseparabiliter: qꝛ nihil respicere põt inquantuꝫ gustus est: nisi ꝑticipãs rõnẽ saporis. Nũc aũt videmus ꝙ materia generabiliũ sine vllo medio: cõiuncta forme generabili tali vel tali: vt puta lapidis vel ligni ꝛ si seꝑabiliter ipsam respiciat cũ possit ab ipsa disiũgi: ꝛ ↄiungi alteri hñti oppõnẽ ad illã formã: tñ generabilẽ vlr sũptã inseꝑabilr respicit: cũ nõ possit oino oĩ forma generabili expoliari: qꝛ tũc fieret transit⁹ de generabili ad igenerabile: qd est ipossibile. Cũ igit͛ mã generabiliuꝫ per hoc ipm ꝙ est in sua essentia respiciat inseꝑabiliter formã generabilẽ: ↄcludit͛ necessario ꝙ ipsam respiciat sicut actũ ꝓpriũ ꝛ primo sibi correspõdentẽ. Qd aũt mã igenerabiliũ simlr etiã respiciat formã ingenerabileꝫ statiꝫ appet cũ ipossibile sit ꝙ forma ingenerabilis: materiã seꝑabilr respiciat. Cui⁹ rõ est: qꝛ icetco aliqua forma dr̃ eẽ forma rei generabilis: qꝛ ipsa est forma a materia seꝑabilis. Vñ aĩa intellectiua: ꝙuis cunqꝫ sit incorruptibilis in se: tñ dr̃ forma rei generabilis ꝛ corruptibilis: ꝓpter illud ꝙ est forma a mã seꝑabilis. Si ergo forma rei ingenerabilis respicit͛ a mã ingenerabiliuꝫ seꝑabiliter: tũc sequit͛ ꝙ forma rei igenerabilis: sit forma generabilis: qd est ipossibile: ergo impossibile est: ꝙ mã igenerabiliũ per hoc ipm ꝙ est in sua eẽntia: nõ respiciat inseꝑabiliter formã igenerabilẽ. Pꝫ igit͛ iaꝫ ꝙ mã generabiliũ respicit formã generabilẽ ꝛ nõ aliã: cũ hãc et respiciat pmo: ꝛ mã etiã ingenerabiliũ ingenerabilẽ solũ cuꝫ in ipsam inseꝑabiliter inclinet͛: ita videlicet ꝙ sibi inseꝑabilr ↄiũgitur. Si igit͛ mã ingenerabiliũ per hoc ipsum qd est in sua essentia: respicit formaꝫ ingenerabilẽ ꝛ nõ aliã: ꝛ materia generabiliũ per hoc ipsum quod est in sua essentia respicit formã generabilẽ ꝛ nõ aliã: ↄcludit͛ de necessitate ꝙ materia ingenerabilis per hoc ipsum qd est in sua essentia ꝛ nã sit differẽs ꝛ diuersa a mã generabiliũ: sicut etiam: qꝛ gustus per hoc ipsum ꝙ est in sua essentia ꝛ natura respicit saporẽ ꝛ nõ sonuꝫ: ꝛ auditus econtrario per hoc ipsum ꝙ est in sua essentia ꝛ natura: habet ꝙ respiciat sonum ꝛ nõ saporẽ: gustus per hoc ipm qd est in sua natura est differẽs ꝛ diuersa potẽtia ab auditu. Ex hac autẽ declaratione apte ↄuinci põt: põnẽ ↄriã supius recitatã eẽ oino irrõnabilẽ ꝛ puerilẽ. Dicebat͛ .n. in põne illa ꝙ ꝛ si per respectum ad formam ingenerabilem ꝛ ad aliã

materia diuersificetur:est tñ materia q̄ respicit genera/
bilez formā ꝛ materia q̄ respicit aliā oīo vna in essentia
Si enim ita hoc se haberet:tunc nullo mō h̄ vna essentia
potest primo respicere formā igenerabilez:aut p̄mo for/
mā generabilē:q꞉ tūc vna ēentia nō posset vllo modo re
spicere aliā:quēadmodū ꝛ si gustus p̄mo respiceret dul
ce nullo mō respiceret amarū (vt supra declaratū est)
ergo opꝫ tunc dicere:q̄ talis vna materie ēentia respi
ciat vtrūq꞉ s̄m quādam vnā rōnez cōez:q꞉ (sicut supra
dictum est) cuilibet vni potentie oꝫ corr̄ndere p̄mo vnū
quid ꝛ non multa:h̄ autē non poterit esse nisi rō forme
substantialis corpee:formā igitur substātialē corporeā
talis vna essentia vniuersaliter primo respiciet. Nunc
autem nos videm⁹ q̄ qñcūq꞉ aliqua potentia respicit
primo aliqd obiectū vle vl'r:ꝛ quātūcunq꞉ inseparabi/
liter:inseparabiliter respiciet illud vle:sepabiliter ta
mē respicit oē pticulare sub illo ptentū:sicut q꞉ gustus
respicit saporē vl'r:nullo mō potest respicere insepara/
biliter dulce:q꞉ tūc non respiceret amarū: ꝛ per conse/
quens nec vl'r saporem. Constat autē sicut ꝓbatum est
q̄ essentia materie ingenerabiliū respicit formā igene
rabilez inseparabiliter:cū sibi inseparabiliter ꝯiungat꞉
per consequens h̄ vna essentia nō respicit oēz formā cor
poralez:sed de necessitate est vna alia ēentia materie:q̄
respicit formas alias ab ingenerabili: ꝛ per consequēs
multe sunt materie corꝑaliū ꝑ suas essentias differen
tes ꝛ repugnantes:ꝛ non vna tñ. Et sic ꝯpleta est via
Secunda via. prima sumpta ex ꝯparatione potentie ad actū. ¶ Se
cunda via vero sumitur ex rōne priuationis. ¶ Ad cu
ius intelligentiā p̄ꝯsiderandū est q̄ priuatio nun
quā hꝫ fieri nisi circa subiectum in quo ē naturalis ap
titudo ad habitū illi priuationi oppositum:vnde surdi
tas:que est priuatio audit⁹:non pōt esse in lapide:q̄ nul
lam nālem inclinationez hꝫ ad audiendū:sed pot⁹ fit
semꝑ circa illd animal qd ad auditū habendū est natu
raliter inclinatū:ip̄m tñ actu non habꝫ. Nā ꝛ primo ꝑ
hoc a negatione distinguit꞉:q꞉ negatio oīno nihil pōt
nec vim formā nec subiectū. Priuatio ꝟo ꝛ si de sua ra
tione nō habeat ponere formā sed tollere:hꝫ tamē ð sua
rōne ponere determinatū subiectū:quia subiectū habi
tus ꝓpter id q̄ habit⁹ ꝛ priuatio hn̄t fieri nāliter circa
idem. ¶ His igitur presuppositis viteri⁹ querendū est:
vtrū forma celestis adiuncta essentie sue materie ponat
ibi insimul secū priuationē forme generabilis. Et qdez
si dicatur q̄ nō:hoc non poterit esse nisi ꝓpter aliquam
triū causarū. ¶ Aut enī forma celestis in sua materia
non ponit priuationē forme generabilis: q꞉ illa mate
ria est talis q̄ de sua essentia ꝛ natura sibi conuenit q̄
nullatenus incline꞉ in formā gn̄abilē ꝛ subiectū ꝑua
tionis (vt dictū est) debet habere nālem inclinationez
ad habitū. ¶ Aut hoc ideo est:q꞉ mā cui adiungit꞉ ipsa
celestis forma etiā de sua ēentia ꝛ natura habet nālem
inclinationē in formā gn̄abilē:cū tñ cōiungit꞉ forme ce
lesti tollitur ab ipsa h̄ nālis inclinatio. ¶ Aut hoc ideo
est:q꞉ forma celestis cū adiungit꞉ sue materie ponit i ip
sa insimul secū ipsam formā gn̄abilem:ꝛ forma ꝛ priua
tio insimul eē non possūt. Et qdem si dicatur p̄mum vi
q̄ in mā celesti:ideo non ponitur priuatio forme gn̄abi
lis:q꞉ h̄ mā est talis q̄ de sua essentia ꝛ nā hꝫ q̄ nō pos
sit inclinari in formā gn̄abilē stati habebit꞉ ꝓpositum.
¶ Materia.n.generabiliū de sua ēentia hꝫ q̄ incline/
tur in formā gn̄abilē:ergo de necessitate concluditur q̄
sit in sua ēentia differens ꝛ distincta a materia celesti:
que de sua ēentia hꝫ q̄ in hanc formā nullo modo incli
netur:sicut lapis qui de sua essentia hꝫ nō inclinari i vi
sum:in sua essentia distinct⁹ est ab homine:q̄ ꝑ sua ēen/
tialia hꝫ inclinationem ad videndū:mā ipossibile est q̄
vna sit ēentia inclinata duabus iclinationib⁹ sic repu
gnantib⁹:q̄ vna possit nullatenus ꝯsequi ēentiā quā
consequitur alia. Dico aūt hoc esse ipossibile q꞉ cōtradi
ctionē iplicat. ¶ Si vero dicatur tertiū viꝫ q̄ forma cele
stis ideo non ponit priuationez forme generabilis i mā
cui adiungit꞉:q꞉ ibi ponit ipsam formā gn̄abilē:patꝫ q̄
hoc stare nō pōt:forma.n.celestis ꝛ forma gn̄abilis sūt
forme repugnantiū naturarū:formas aūt repugnātes
impossibile est simul ꝑficere eādē partē materie:q꞉ tūc
idem staret sub ꝑfectionibus oppositis:quod est impos
sibile:ergo impossibile est q̄ forma celestis insimul secū
ponat in sua materia formam generabilē. ¶ Sed si di Respōdeo
catur q̄ forma celestis non ponit secum in sua materia
formā generabilē nisi s̄m q̄ virtualiter continet ipsam
quia in ipsa virtualiter cōtinent꞉ omnes forme genera
bilium:sicut in forma p̄mi ꝛ vniuersalis generātis pa
tet q̄ hoc nihil est ad ꝓpositū. Essentia etenī materie:
ex quo vna est:nō inclinatur in formā generabilē solū Contra.
q̄ ꝟtualiter continetur in forma celesti:q꞉ sic esset eā icli
nari solum in formā celestē:sed etiaꝫ inclinatur in for/
mā generabilē sumptā s̄m hoc q̄ est in propria natura
quia sic materia generabiliū respicit ipsam. Si igitur
huius vni⁹ essentie inclinationē sic debet perficere fōa
celestis q̄ ab ea tollat ꝑuationez forme generabilis:opꝫ
q̄ ponat ibi formā generabilē sub propria natura:hoc
autez est impossibile, vt ostensum est:(ergo impossibile
est vere dicere q̄ ideo forma celestis in materia cui adiū
gitur non ponit ꝑuationez forme generabilis:quia ibi
ponit formā generabilē. ¶ Si autē dicat꞉ secūdū videlꝫ
q̄ forma celestis icciırco dictā priuationē nō ponit i ma
teria quā perficit:quia ꝛ si talis materia de sua essentia
habeat naturalē inclinationē in formā generabilē:cūꝫ
tamen coniungit꞉ forme celesti:tollit꞉ hui⁹ naturalis in
clinatio ab ipsa:apparet statiꝫ hoc eē ipossibile:natura
lis etenīꝫ inclinatio rei illa dicitur:que cōsequit꞉ natu
ralia ꝛ ēentialia p̄ncipia rei talis autez inclinatio tolli
nō potest nisi tollantur ipsa rei naturalia ꝛ essentialia
principia ad que talis inclinatio sequitur:sicut:q꞉ ap
titudo naturalis ad ridendū:naturalia ꝛ ēentialia ho
minis principia consequitur nullo modo tolli pōt nisi
ēentialia hoīs tollantur ꝛ homo ipse:ꝛ per consequens
corrūpatur. Cōstat autē q̄ inclinatio materie in formā
substantialē ipsaꝫ eius naturaꝫ ꝛ essentiam ꝯsequitur
si ergo hec inclinatio tollitur ab ipsa cūꝫ coniungit꞉ for
me celesti:oporteret necessario q̄ pariter tollat꞉ ꝛ ipsa ei⁹
essentia ꝛ natura:hoc aūt est impossibile:q̄ tunc forma
celestis subsisteret ablata ēentia ꝓprie materie quod eē
non potest. Et preterea materie ēentia:ꝛ natura:ꝛ eius Confirmatur.
naturalis inclinatio non corrūpitur ex eo q̄ coniungi
tur sue formali perfectioni:sed potius de necessitate ꝑfi
citur. Si ergo forma celestis corporis coniungit꞉ ēentie
talis materie:que vna est oīum corꝑaliū veluti vna de
formalibus suis perfectionib⁹:ipsaꝫ ꝛ eius inclinatio
nem corrūpere non poterit:sed necessario ꝑficiet. ¶ Aut
ergo dicendū est. q̄ perficiat totā naturalē inclinatio/
nē talis ēentie:ꝛ sic per consequens nullā in ipsa priua
tionem relinquet:aut q̄ partem tñ. Et sic per ꝯsequēs
ponat in ea priuationē alterius forme:vtpote illi⁹ cui⁹
in materia cōtētiam ponit cum inclinatione naturali
ad ipsam:totā autē perficere ꝛ terminare nō potest:q꞉
talis vnius ēentie inclinatio est in formā ingenerabilē
ꝛ in formā generabilē:sub natura ꝓpria vtriusq꞉:fōa
celestis vero perficit ipsam solum s̄m q̄ inclinatur in
formā ingenerabilem:cum insimul secūꝫ (vt supra ostē
sum est) non possit in ea ponere formā generabilez sub
propria

propria nã. ¶ Patet igit̃ q de necessitate oz dicere q
supposito q vna sit i essẽtia oim̃ corporũ materia q for
ma celestis adiuncta sue materie ponat in ipa puatio
nẽ forme generabilis: ⁊ sic q nõ terminet totã natura-
lem inclinationẽ ipsius: ⁊ cũ naturalis appetitus non
sit aliud q̃ ipsa nalis inclinatio: cõcludit̃ de necessita
te q forma celestis nõ terminet nec pficiat totũ natura
lẽ appetitũ sue materie: ⁊ q celeste corpus sit natũ ali
ter corruptibile: que oia ipossibilia sũt: ergo impossibi
le est olum corporaliũ mãz vnã esse in essentia. ¶ Pa
tet aũt subtiliter intuẽti que dixim⁹: q nihil est dicere
q ideo materia posita sub forma celesti nõ põt aliã ap-
petere: quia cũ forma celestis sit nobilior oi forma cor-
porea: sequeret̃ q nobili⁹ appeteret minus nobile. hoc
enim esset bene dictũ si materie cõueniret appetere for-
mã aliã ex eo q est pfecta tali forma. Nũc aũt hoc veri
tatẽ nõ habet etiã de materia sub vilissima forma stãte
quia tũc vnũ oppositorũ appeteret aliud: qđ est impos-
sibile: vnde nec corpus celeste appetit esse corpus gene-
rabile: quia hoc nõ solũ esset appetere aliquid se igno-
bilius: sed etiã esset appetere sui destructionẽ: sed mã
que stat sub forma celesti inquãtũ puata forma genera
bili: qua naturaliter fz illã positionẽ nata est pfici i mã
aũt actu pfecta: ⁊ sic inquãtũ impfecta appetit natura
liter formã generabilẽ: sicut vniuersaliter impfectũ ap
petit suã pfectionẽ: qđ nõ est nobilius appetere minus
nobile. Et isto solo mõ sub cuiuscũqz forma ponat̃ ipsa
mã dicit̃ appetere formã alteri⁹: vel ⁊ nõ aliter. Unde
eodẽ mõ quo alia corpora dicunt̃ corruptibilia dicit̃
etiam esse corporale ⁊ corpus celeste saluata positione
de vnitate materie: quod (sicut dictum est) est omnino
impossibile. Et sic completa est secunda via declarandi
quod volebamus sumpta ex ratione priuationis.

Tercia via

Tertia vero via

Sumit̃ ex rõne cõ-
trarietatis reperte in
formis substãtialib⁹ nalibus. ¶ Ad cuius itelligentiã
notãdũ est: q forme substãtiales nõ dicunt̃ a physico si-
bi inuicẽ cõtrarie: q inter ipas talis distãtia attendi
possit qualis attẽdit̃ inter qualitates: vere cõtrarias.
Forme eni qualitatis in ipa sua essentia quãdã latitu
dinẽ habent ꝓpter quã cũ a suo subiecto icipit remoue
ri nõ stati ab ipso remouet̃ sm se totã: sed pmo inde re
mouet̃ sm gradũ vnũ: ⁊ postea sm gradũ aliũ: ꝓpter
quod in ablatione taliũ formarũ dicit̃ fieri ꝓcessus a
gradu itenso ad gradũ remissũ: sicut i corruptiõe albe
dinis vt ꝓcessus a magis albo ad minus albũ. Ergo
plures gradus sunt inter vnũ extremũ ⁊ aliũ q̃ inter me
diũ ⁊ extremũ: ⁊ ideo distãtia medij ab extremo nõ di
cit̃ maxia: q maior est distãtia vnius extremi ab alio:
sicut etiã inter ipsa plures gradus includunt̃. Quãto
eni vnũ distat ab alio p plures gradus: tãto distãtia ẽ
maior: ⁊ qua oẽs gradus nature illius generis qui sub
extremis cõtinent̃ includũtur inter extrema sicut oẽs
gradus coloris includunt̃ inter albedinẽ ⁊ nigredinẽ:
ideo extrema dicunt̃ maxime distantia in suo genere.
Nihil eni accipi põt sub ipo: qđ p tot gradus distet ab
aliquo: sub eodẽ cõtento p quot distat vnũ extremũ ab
alio. Cũ hac aũt maxia distãtia habent talia extrema
adinuicẽ etiã repugnantiã: quia in eodez simul esse nõ
possunt: cũ hec habẽt pariter fieri circa tale subiectũ:
in quo est naturalis aptitudo: vel iclinatio ad vtrũqz.
Et ꝓpter mutuã repugnãtiã ⁊ iclinationẽ subiecti cõ
munẽ: quãdo vnũ ipsoꝝ ponit̃ in subiecto: ponit̃ stati
secũ in eodẽ etiã puatio alterius: reputacius ꝯtrarius co
trãria ibi ponit̃: cũ naturali inclinatione ad ipsum. Et
forme quidẽ substãtiales nõ dicunt̃ mutuo contrarie
propter primam conditionẽ: cũ ipse non sint distantes
illo modo: propter illud: q in sua essentia nõ habẽt gra
dus diuersos: sed sũt actus simplices nullã omnino la-
titudẽ habẽtes. Unde ⁊ cuz aliqua ipsarũ remoueri in
cipit a materia: statim ab ipsa sm se totam remota effi
citur: ita q talis remotio nõ mensurat̃ tempore: sed in
stanti. Quãuis autẽ forme substãtiales propter istaz
primã cõditionẽ sibi inuicẽ contrarie nõ dicant̃: appel
lantur tamẽ cõtrarie propter alias cõditiones: habẽt
enim ad inuicem repugnãtiam: cũ vna non cõpariat̃
secũ aliã in materia fieri: etiã hñt parit̃ fieri circa ma-
teriã naturaliter inclinatam in omnes: ⁊ propter ista
duo cũ vna earũ ponit̃ in essentia talis materie ponit̃
ibi statim ⁊ priuatio aliarũ: quia ibi ponitur earũ ca-
rentia: cũ naturali inclinatione ad eas ratione essentie
illius materie: que inclinat̃ in oẽs sicut cuz in essentia
materie ponit̃ forma ignis: ponit̃ ibi statĩ puatio for
me aeris ꝓpter id q vna est eẽntia materie: que iclina
tur in vtrũqz. Iste autẽ omnes conditiones oportet q
reperiant̃ saluata vnitate materie inter formas celestes
⁊ formas istorũ inferiorũ: sicut enim supra dictum est:
tales forme sunt repugnantiũ naturarũ: habent etiã
salua positione predicta fieri circa vnã essentiã mate-
rie: que est in istas ⁊ in illas naturaliter inclinata: q
(vt dicunt) vna est omnino essentia materie inclinate
in vtrasqz: ⁊ per cõsequẽs cum vna earũ ponitur in ta
li essentia: ponitur ibi de necessitate forme alterius pri
uatio. Et sic de necessitate oportet q eque pfecte forme
istorũ inferiorũ sint cõtrarie formis celestib⁹: ⁊ sibi in-
uicem. Et per consequens oportet q sicut ista corpora
iferiora ratione suarum formarũ sunt nata moueri cõ
trarijs motibus: sic etiam corpora celestia ratione sua-
rum formarum naturaliũ sunt nata moueri cõtrarijs
motibus motibus istorum. ¶ Item quemadmodum
vnum inferiorũ patitur ab alio: sic etiam ⁊ corpus cele
ste naturaliter pati poterit ab istis. Cuius declaratio
est: q (sicut habet̃ in primo physicorum.) vna formaꝝ Co. 51.
contrariarũ nõ potest agere in aliã: nec ab alia pati.
Formarũ vero vna taliũ formarũ: rõne sue forme: agit
necessario in aliud: ⁊ necessario patitur ab alio: nõ nisi
rõne materie sue que vnius eẽntie cũ sit: est naturaliter
susceptiua forme contrarie. Cõsimiliter nec forma cele
stis agere poterit in formas istorũ inferiorũ: nec ab eis
pati: sed corpus celeste aget necessario ratiõe sue forme
in inferiora corpora: ⁊ patiet̃ de necessitate ab eis rõne
sue materie: que vnius essentie cũ sit: susceptiua est oiuz
formaꝝ corporaliũ. Nã cõtraria nata sunt agere ⁊ pa-
ti ad inuicẽ ⁊ ab inuicẽ: poterũt ergo de necessitate cor-
pora inferiora in suam substãtiam trãsmutare corpora
celestia ⁊ ecõuerso. ¶ Itẽ cum cõtrarias formas sequã
tur qualitates se in simul nõ cõpatiẽtes: lux que sequi-
tur naturã celestis mobilis: cõtraria erit omnib⁹ qua
litatibus istorũ inferiorũ: ⁊ corruptiua eoꝝ nõ potẽs in
eodẽ simul esse cũ eis tãtũ cõtrariũ ad sensuz cõtinue
experimur. Cũ igit̃ hec oia sint irrationabilia: patet q̃
irrationabile sit ponere materiã olum esse vnã in essen
tia. ¶ Argumẽtũ autẽ cõtrarie opinãtiũ oino nullum
est: cũ supponat̃ ibi q materia celi compabilis sit ma- Ad argumentum egidii.
terie istorũ inferiorũ: ⁊ per cõsequẽs q sit vnius natu-
re cũ ipsa: quia non sunt compabilia nisi que vnã natu
rã habẽt (vt patet in septimo physicorũ.) Ultimũ aũt Com. 23.
veritatẽ habet q vtraqz materia est pura potẽtia: nec Ad scdũz.
ideo tamẽ oportet q inter ipas nulla cadat distinctio.
Ideo eni actus dicit̃ distinctionis pncipiũ: quia cũ sit
principiũ essendi: oportet q ex diuersis actibus: diuer
se cõsurgant entitates. Uerum est igit̃ actũ esse distin

etiuuȝ illius entitatis solū: cuius ipse est constitutiuū principiū: non est autē constitutiuus entitatis essentia ipsius materie: siue essentie eius: quin potius essentia actus eius: alia est omnino ab essentia materie: constituit tamen hāc entitatē vel essentiaȝ materie in aliq entitate: siue quidditate specifica. Et quia vnū quodq ab eodē habet entitatem: et entitatē distinctā ab aliis: idcirco necessarium est: q entitas specifica materie: in qua ipsa materia per actum ponitur: distinguatur solū ratione actus. Quia vero entitatem et essentiam suaȝ: que est alia ab entitate: vel essentia actus: ab actu non habet: nō opportet etiā q eius distinctionē s̄m se suam ꝑtam habeat ab actu. Verū quia hoc quod est in sua ꝓpria essentia: effectiue habet a creante: habet etiam distinctionē primariā ab eodeȝ effectiue. Et quia sicut actus hoc ipsuȝ quod est in sua essentia formaliter a se habet: idcirco sicut actus se ipso essentialiter distinguitur: et ab alio actu: et etiam a materia: sic etiam et materia scipsa essentialiter distinguitur: et a materia alterius essentie: et nature: q̄ sit essentia sua. et etiam ab actu. Est igitur pura potentia et materia corruptibilium et materia incorruptibilium corporuȝ: et nihilominus distincte sunt in essentia: non ꝑ actum: sed per seipsas ad inuicē: et ab essentiis actuū ꝑ quas in specifica entitate ponunt: sicut enim a seipsa formaliter habet vna q sit essentia et natura potētie ꝑfectibilis totaliter vno determinato actu: et ꝑ cōsequēs vni actui inseparabiliter coniūcte. alia vero habet formaliter a scipsa q sicut essentia et natura potētie nō totaliter vno singulari actu ꝑfectibilis: nec ꝑ consequēs vno inseparabiliter actui determinato cōiūncte: sic etiā scipsa vna est ab alia distincta: vel diuersa: et nō ꝓpter aliquē actū: quēadmodū etiā quia scipsa materia est potētia: et forma seipsa est actus: materia seipsa est essentialiter diuersa ab actu: et non ꝓpter actū aliū siue potētie adiunctū: quia tunc iretur in infinitū: aut essentia materie esset idem cū essentia forme vel actus: qd̄ totū est īpossibile. Sic igit̄ ꝑ positione iam patet: et quomodo sit alia materia igenerabiliū et generabiliū: et quomodo actus sit ꝓncipiū distinctiōis in entibus: et quomodo in essentia materie: cū sit pura potētia: possit cadere distinctio.

Răsio ad obiecta.

Ad primum ergo

Dicēdū q forma celestis nō est media inter formā elemēti et aīam intellectiuam: quia mediū est in eodē genere physicorū extremis: forma vero corporis celestis nō est eiusdē generis physici cū predictis: propter id q ille forme sunt cuiusdam generis physici: quia habent idem susceptibile primum: quod de istis non est verum (vt ostensum est.)

Ad secundum

Dicēdū q corpus celeste non habet esse a seipso: sed a principe vniuersi: cuius infinitateȝ per cōsequens ostendit sua infinita duratio. dicitur tamē incorruptibile naturaliter: quia in se nullum habet principium inclinationis ad corruptionem: sicut habent corpora generabilia naturaliter.

Ad tertium et ad

Quartū dicēduȝ q illa que habēt idē genus physicū vniuoce ꝓdicatū: habēt eandē mām: corpus autē nō est genus physicū: cuius ratio est: quia omnia physica (vt dicit̄ secūdo physicoꝝ) sunt sicut simū: qd̄ in sua rōne includit sensibilē mām: corpus autē inq̄tū corpꝰ: nō includit in sua rōne māȝ sensibilē: quia tunc mathematica etiā s̄m rōnem a sensibili materia nō abstraherēt: qd̄ falsū ē. Corpꝰ igitur ex ea rōne: qua corpꝰ ē nō est gd physicū: sȝ ex ea rōne solū qua est mobile. Si aūt corpus mobile genus physicū ponat̄ statiȝ apparet q corruptibile et incorruptibile corpus nō vniuocant̄ in genere physicoꝝ: cū enim genꝰ qd̄ ē corpus mobile sic diffiniri dȝ: vt dicat̄: q est corpus hñs in scipso principium motus: et h̄ qdē ꝯuenit tā corpi gnābili q̄ etiā ingnābili: sȝ nō vniuoce: quia corpꝰ ingnābile habet in se ꝓncipiū motꝰ ad vbi solū: nō aūt principiū motus ad formā: corpꝰ vero gnābile habet vtrūq. ¶ Ad quītū dicēdū: q aliunde sumit̄ equiuocatio corporis mobilis de ꝑpetuo et de corruptibili: et aliūde equoca ꝓdicatio aīalis de asino et equo. Corpꝰ enim mobile predicatur equiuoce ꝓp equiuocationē principij motus: quia corruptibile hȝ ꝓncipiuȝ motus ad formā: qd̄ est ipsa nā materie generabiliū corporū: ꝑpetuū aūt corpus nō hȝ in se ꝓncipiū motꝰ ad formā (vt dictū ē:) et iō nō hȝ in se nām materie gnābilis corporis: vnde talis equocatio ꝓcedit ex diuersitate mālialis nāe: predicat̄ equiuoce ꝓp equiuocationē termini motus: et nō ꝓncipij: animalis enim est corpus hñs in se principiū motꝰ ad formā: q est principiū viuendi et sentiendi: et hoc quidē ꝓncipiū motus qd̄ est mā supradicta habēt oīa aīalia: sed formā q est vite et sensus principiū ad quā terminatur motus predictus non hñt candē: quia non est eadē specie cuiuslibet aīalis aīa: et sic aīalis equiuocatio ponit vnitatē materie: et forme diuersitatē. ¶ Ad. vj. dicendū q agētia et patientia mutuo: cuiusmodi sunt illa que cum agunt repatiunt̄ ab eis in que suas imprimunt actiones: cōicant necessario in mā. Corpora aūt celestia et si agunt in ista inferiora: nō tn̄ repatiunt̄ ab eis: et propterea non ꝯueniunt in mā. ¶ Ad. vij. dicendum q et si corporibus celestibus debeat̄ motꝰ de vno vbi ad aliū ratione suarū ꝑtiū: non tn̄ eis debet̄ motꝰ qui est inter cōtraria quoꝝ acquisitio ponat variationē in substantia ipsoꝝ: que variatio ꝓprie vocat̄ trāsmutatio: et iō non debent cōuenire in materia cum istis inferioribꝰ que tali trāsmutationi subiciunt̄. ¶ Ad. viij. dicēdū q si ignis minimꝰ dȝ accipi: nō poterit hoc fieri in spera ignis: q tota ē plena cōtinuo igne: sed fiet ī spera alicuiꝰ alterīꝰ elemēti cuiꝰ qdē minimū: sicē resolui pōt in multa minima ignis: sic etiā in se hȝ multas ptes in q̄s multa minima ignis resolui ptāq̄ gdē ptes duȝ sunt sibi inuicē ꝯiūcte retinēt formā illius elementi: cuius sunt ptes: cū vero diuidunt̄ formā illius elementi non retinēt: sed in multa ignis minima resoluunt̄. ¶ Dicēdaȝ igit̄: q si minimus ignis posset accipi in spera aeris et diuidi: nō resolueret̄ in totū minimū aeris: sed in aliqua illius minimi ptes: que dū esset in toto minimo aeris formaȝ haberent: sed vero a toto diuideret̄: in minimū ignis resolueret̄. ¶ Ad. ix. dicendū q materia inferiorū scipsa essentialiter distincta est a mā celestiū. et ad talē distinctionē essentiaꝝ sequit̄ distinctio ordinis ad formam: et q̄uis quidem intellectus cōcipiat q essentia vtriusq materie sit pura potentia: concipit tamen cuȝ hoc pariter q alterius essentie et nature est vna potentia: et alterius alia: quia essentia et natura vnius talis est q actu vnico totaliter perficiatur: essentia vero materie alterius vt supra patuit: opposito modo se habet. ¶ Ad. x. dicendum q in pura potentia non est dare gradus potentialitatis: propter quos dici possit vna minus potentia q̄ alia: et sic ꝑ consequens in sua essentia plus habere de actu: est tamen ibi dare gradus tales: per quos dici possit vna potentia esse altioris essentie et nature: q̄ alia: cum altioris nature potentia sit illa: que de sua natura habet: q semper sit determinato actui coniuncta: q̄ illa que hoc de sua natura non habet. ¶ Ad. xi. dicendum q actio illa qua agens in pas

sum suam

fam suam formam potest inducere potius ignobilitati
q̄ nobilitati attestatur: cum attestetur generabilitati
τ corruptibilitati. ¶ Ad duodecimum dicendum: q̄
omne quod agit de necessitate nature tantū potest im
primere in passum: quantū in ipso est illud quo agit: si
tamē passiuum sit tale: quod id in tali gradu suscipere
possit: nullum autē passiuū inueniri potest: quod tan
tum in se recipere possit de lumine de se existenti cōmu
nicabiliter: quantū est in sole: sicut etiam τ si forma ce
li de sua natura sit cōicabilis multis: qr tñ eius mā est
talis: q̄ vnica singulari forma tota replet̄ τ perficitur
nō remanet post vnius mām: alia cui possit cōmunica
ri: τ sic tollit̄ celestis forme multiplicatio: τ silr etiā q̄li
tatis actio sub gradu illo in quo cōsequit̄ formā talez
¶ Ad. xiij. dicēdū: q̄ significatū nois vtriusq; materie
est hoc qđ dico corpale: τ vtraq; ē mā corpalis Sz si ꝓ
prijs noibus vocarent̄: quēadmodū sunt in seipsis di
uerse sic et noīa τ noīuz significata eēnt diuersa. ¶ Ad
xiiij. dicendū: q̄ ens est equiuocū ad ens corruptibile:
τ ad ens incorruptibile: τ silr nō ens equocū ad id qđ
opponit̄ corruptibili: τ ad id qđ opponit̄ incorrupti
bili: vñ ens τ non ens nō sunt duo extrema tm̄: sed ad
minus q̄ttuor a se inuicem diuersa: vnde etiaz oportet
q̄ ad minus duo diuersa media cadāt necessario inter
ipsa. ¶ Ad. xv. dicēdū: q̄ corp⁹ celeste ex ea pte q̄ q̄tū
est diuisibile est in infinitum: sicut τ quodlibet cōtinu
um: ex ea vero parte: quod est naturale: est talis nature:
q̄ diuidi non potest: qr tunc esset corruptibile. ¶ Ar
gumentum igitur ex falso suppositione processit.

¶ Questio quarta.

Prima rō. QVestio quarta est. ¶ Vtruz eēn
tia materie sit pura potē
tia: τ videt̄ q̄ nō: eēntia materie (sz phz)
est ingenerabilis τ incorruptibilis: vnde
prio phy. Co. 82. adueniente etiā forma nō recedit: sed potē
tia ad formā corrūpit̄ τ recedit forma adueniente: igit̄
īpossibile est: q̄ eēntia māe sit ipsa potētia ad formaz.

Scda rō. Preterea que sunt eēntialiter in diuersis
predicamentis: sunt eēntialr di
uersa: τ que sic differūt: sunt diuersa ꝑ eēntias: potētia
aūt nālis (sm pħm in ꝑdicamētis) est in predicamēto
q̄litatis: τ potētia māe est potētia nālis: ipsa vero eēn
tia māe est in ꝑdicamēto subē: igit̄ potētia māe ē oīno
alterius essentie ab ipsa materie essentia.

Tertia rō. Preterea essentia māe cū cōiuncta forme ꝑ
ficiat̄: aut in ea remanet potētia
ad formā illā: aut nō. Cōstat aūt q̄ nō remanet: qr cuz
potētia dicat carētiā actus: τ sic necessario dicat qđ im
ꝑfectū: tūc mā ꝑficta forme careret forma illa: τ eēn
tiali ꝑfectione illi⁹: qđ ē ipossibile: igr ipossibile ē q̄ re
maneat potētia ad formā illā: remāet aūt eēntia ergo i
possibile ē q̄ eēntia māe sit i potētia ad illā formaz: silr
aūt dici pōt τ de oibus alijs formis: igit̄ essentia māe
est oīno aliud a potētia ad formā. ¶ Preterea hoc ipz
q̄rta rō. qđ significat nomē potētie: ē in ꝑdicamēto relōnis: hoc
ipsum aūt qđ mā ē i sua eēntia: ē solū i ꝑdicamēto subē
igit̄ nullo mō qđ ē eēntia māe pōt vocari potētia τ si
nō vocari: multo magis necē ē. ¶ Si dicat̄: q̄ sz aliā
Respōsio τ aliā rōnē: eēntia māe est tā i predicamēto subē q̄ in
ꝑdicamento relonis: τ sic ipsa eēntia q̄ est subā: est etiā
potētia: q̄ dicit relonē ad aliud. ¶ Cōtra essentia māe
q̄nta rō. sm rōnē q̄ suba est: aut est potentia aut nō: si est poten
Contra. tia: tūc de necessitate essentia māe sub rōne q̄ suba est:
erit in ꝑdicamēto reloīs: qđ est ipossibile: non igit̄ sub
rōne q̄ est suba: pōt eē potētia: est aūt sm se suba: igit̄ sz
Sexta rō. se nō est potētia. ¶ Preterea, vna potētia: tota ꝑficit̄
vno actu. si igit̄ eēntia māe est ipsa potētia ad formaz
subalē: cū talis essentia sit vna numero τ non multe: ꝑ
ficietur tota ab vna numero forma subali: τ sic nō re
manebit potentia ad alias formas: nec posset hec potē
tia esse illa que est vnus: forma illius opposita iam perfe
cta: sed alia: τ cum essentia sit solum vna: videtur de ne
cessitate dicendū: q̄ potētia nō sit ipsa essentia materie
subiecte forme subali. ¶ Preterea oē qđ est in genere: vij. ratio.
cōpositū est ex genere τ differentia: sed mā prima est in
genere sube: ergo est ꝯposita ex genere τ differētia: sz in
oī tali ꝯpōne: gen⁹ ē potētia τ differētia actus: ergo ma Respōsio
teria prima ꝯposita est ex potētia τ actu. ¶ Si dicas:
q̄ mā est in gn̄e reductiue: qr est vnū de ꝑncipijs sube: viij. ratio.
τ qđ tale est: nō oportet q̄ sit cōpositū ex potētia τ actu.

Cōtra quod participat generis rōnez: Contra
τ vltra hoc hz ꝓpriā diffe
rētiā ex genere τ differētia: de necessitate oz esse cōposi
tū: sed mā ꝑma pticipat rōnē sube: cū sit suba: τ vltra
hoc habet ꝓpriā differētiā ꝑ quā distinguit̄ ab alijs
substātijs: vñ τ cōuenienter dr̄ q̄ potētia est eius suba
lis differētia: cōponit̄ ergo oīno ex genere τ sua differē
tia: τ sic idē qđ ꝑus. ¶ Preterea qđ imediate ꝑdicat̄ de ix. ratio.
pluribus solo numero differētibus: spēs est: mā aūt eēn
tialiter ꝑdicat̄ de pluribus solo numero differētibus:
cū essentia materie vnius τ eiusdē proprie rōnis ex ñs
numero sit distincta sub diuersis formis subalibus: er
go spēs q̄dā est: ois aūt spēs eēntialiter habet specificū
actū: igit̄ de necessitate mā ꝑma de se τ sui essentia ali
quē actū hz. ¶ Preterea nihil pōt eē subiectū dimēsio x. ratio.
ni nisi sit aliqđ ens actu: qr pura potētia dimensiona
ta esse non potest. Constat autē q̄ materia prima de se
est subiecta dimensioni interminate: qr (vt ait cōmen caplo prio
tator in de sub. orbis) dimēsio interminata est in ma col. ꝑma.
teria ante omnē formā. τ iterū ibidem dicit: q̄ dimen Et ꝑ phy.
sio interminata: que est corpus: est proprietas materie: Co. 66.
ergo de necessitate materia de se est ens in actu aliquo
¶ Preterea omne illud qđ in se subsistere non potest:
si debet poni in actu essendi: oportet q̄ sustentetur in
aliquo: sed forma subalis māis in se subsistere nō pōt:
oz igit̄ q̄ in aliquo sustentetur: sed pura potentia nō
potest esse sustentamentū alicuius: oportet igit̄ q̄ ei⁹
subiectum quod est materia prima in qua sustentat̄:
sit aliquod ens nō in pura potentia sed in actu. ¶ Pre xi. ratio.
terea materia non dicitur ens in potentia nisi inquan
tuz caret forma: quā est nata habere: quando vero stat
sub forma dicitur subiectū: τ nō potētia: hoc autē esset
impossibile: si ipsa diceret̄ essentialiter potentia: non
est igitur sua essentia pura potentia. ¶ Preterea mate xij. ratio.
ria ad esse suū essentiale: qđ est esse sue essentie nūq̄ est
in potentia sed in actu: semper enim hoc hz: cū ipsum
habeat de se τ non ab aliqua forma: si igitur semper
respcū illius esse est actu non posset dici q̄ sua essentia
sit pura potentia. ¶ Preterea actus quiditatiuus τ q xiij. ratio.
ditas vel essentia idem sunt: vnde q̄ actū quiditatiuū
non habet: non habet etiaz quiditatem siue essentiaz:
sed materia habet essentiā: ergo habet aliquem actum
quiditatiuū. ¶ Et preterea eē ē actus: τ materia de se xiiij. rō.
habet esse essentie: igitur de se habet essentialem actuz:
non est ergo pura potentia. ¶ Preterea essentia mate
rie non dependet a forma: sed potius ecōuerso: quia il
la per creationem: ista per generationem: τ materie trā
smutationem: sed quod tale est: potest per se esse saltim
actione eius: qui eam per se creat: τ quod potest per se
esse est ens aliquid i actu quiditatiuo: per se igit̄ mate
ria non est pura potentia. ¶ Preterea omne quod est xv. ratio.
effectus primi: necessario habet de se aliquem actum:

cum nulla actio terminetur ad purã potẽtiã: sed mate
ria est effectus primi: ꝛ immediatior: ꝙ forma: ꝛ cõpositũ
cũ ista ꝓduci põt a generãte: illa ꝟo nisi a creãte: ergo
de necessitate: oꝫ ꝙ ipsa de sua ẽentia habeat actuꝫ ali
quẽ. ¶ Preterea illud qđ est res ab alio distincta de se
xvj. ratio. diuinã ẽentiã imitaꝝ: ꝛ qđ tale est: hꝫ necessario de se
ideã in deo: ꝛ qđ hui⁹ est necessario de se hꝫ aliquẽ ẽen
tialẽ actũ ꝛ põt p se ꝓduci: sed mã de se etiã p suã essen
tiã: est res distincta ab essentia forme: igiꝝ de se habet
aliquẽ essentialẽ actũ: ꝛ sic sua essentia nõ est pura potẽ
tia. ¶ Preterea oĩs relatio fundaꝝ sup aliquod abso
xvij. ratio lutũ: ergo etiã relatio iclusa in noĩe potẽtie: oꝫ sup aliqđ
absolutũ fundari: hoc aũt nõ est potẽtia: quia tunc re
staret iteꝝ qđ de relatione inclusa in ipsa: ꝛ cũ nõ sit in
infinitũ ire: oportet necessario dare aliquid absolutum
cuius essentia nõ sit potẽtia. Cum ergo mã hẽat poten
tiã ad formã: oꝫ de necessitate in ipsa dare aliquid ab
solutũ: qđ nõ sit potẽtia: hoc aũt nõ põt eẽ nisi essentia
materie: igiꝝ ꝛc. ¶ Preterea si subm vel mã esset ideꝫ
xviij. ratio essentialr ꝙ sua potẽtia: cũ in subo vel materia sint di
uerse potẽtie ad diuersos actus: ille diuerse potẽtie oẽs
essent essentialr idẽ qđ mã: ꝛ idẽ per cõsequens ẽm se:
quia quecũqꝫ vni ꝛ eidẽ sunt eadẽ: sibi inuicẽ sũt eadeꝫ
hoc aũt est falsum: ergo illud ex quo sequitur essentia
materie nõ est pura potentia. ¶ Preterea Commen
xix. ratio. tator sup primo physicoꝝ dicit: ꝙ ipã mã nõ est ens in
actu: ꝛ ꝙ nõ est priuatio: ꝛ iteꝝ ꝙ nõ est potentia: ita ꝙ
potẽtia sit in sua diffinitione. ¶ Sed contra hoc est ꝙ
In oppo materia diuidiꝝ ex opposito cõtra formã: sed forma est
situm. ẽentialr actus: igiꝝ ꝛ mã est ẽentialr potẽtia. ¶ Prete
rea actus ꝛ potentia sunt in eodẽ genere: sed forma que
est actus subalis est in genere sube: ergo ꝛ sua potentia
est in genere sube: ꝛ est per consequens suba. ¶ Prete
rea actus ꝛ potentia imediate diuidunt ens: sed essen
tia materie est ens: ꝛ nõ est actus: ergo est potentia.

Respõsio' **Respondeo** Ad istã qõnem: dicunt ali
qui: ꝙ essentia materie non
est potẽtia: sed est in potẽtia nõ per aliqđ sibi additũ: si
Opio con cut ignis est in potẽtia ad calefaciendũ per calorẽ addi
mẽtatoris tũ sue essentie: sed p se ipsaꝫ: sicut calidũ p seipsuꝫ est in
potẽtia ad calefaciẽdũ. Et quemadmodũ potẽtia ad ca
lefaciendũ: nõ est ipsa caloris essentia: sed ipsaꝫ imedia
te cõsequiꝝ: sic etiã (vt dicunt) potẽtia ad formã nõ est
ipsa ẽentia materie: sed imediate ꝯsequiꝝ ad eam.

Responsio Autẽ sic dicẽtiuꝫ est: qꝛ phs in
Textus tertio physicoꝝ dicit: ꝙ es dif
Co. 9. ꝛ. 10. fert ẽm ꝙ est potentia ad statuã: ꝛ ẽm ꝙ est es: ꝛ differt
sanguis in eo ꝙ sanguis: ꝛ ẽm ꝙ est in potentia ad sa
nitatẽ: ergo vniuersaliter id quod in potẽtia est: differt
ab ipsa potentia. ¶ Sed ꝙ ista positio sit irrõnabilis: et
Cõtra hãc dupliciter via ad presens ostendi potest. Et prima quideꝫ
opionem. via sumitur ex diuersitate potentiarum.
prima via

Ad cuius Intelligentiã sciendũ est: ꝙ du
plex potentia inueniꝝ: ẽm qđ ad
potentia presens sufficere põt vna quidẽ: que ponit aliquaꝫ ꝑfe
duplex. ctionẽ: vel (vt ꝓprius loquamur) aliquã carẽtiã essen
di in eo cuius est potẽtia. Alia ꝟo est q̃ de sua rõne nul
lius esse imperfectionẽ: vel carẽtiã ponit: ꝛ si possit carẽ
tiã ponere in aliquo operãdi: quã etiã de sua rõne pone
re nõ hꝫ. Et prima quideꝫ extenso noĩe dr potẽtia passiua:
scđa vero est potẽtia actiua: actiua etenĩ potẽtia de sua
rõne nõ hꝫ ꝙ ponat iperfectionẽ ẽendi in eo ꝛ cuius est
potẽtia: sed potius hꝫ ponere ꝯtrariũ: passiua vero de
sua rõne hẽt ꝙ ponat carentiã alicuius esse in eo cuius
est. ¶ Hoc aũt sic declaraꝝ. Omnis potẽtia necessario
ex ipsa rõne q̃ potẽtia est ad actũ dr: aliter tñ ꝛ aliter.

Potẽtia enĩ actiua dr ad actũ egredi possibilẽ ab agẽ
te: nõ põt aũt actus ꝛ esse ꝛ effectiue ꝓgredi nisi ab exi
stente actu: qꝛ agere nõ cõpetit nisi actu existenti: ꝓp
ter igiꝝ ꝙ necessario actiua potẽtia sit alicui⁹ actu exñ
tis: ꝛ sic talis potẽtia de sui rõne nõ ponit carentiã ali
cui⁹ esse: quin poti⁹ ꝓsupposita actualitate ẽendi: ponit
possibilitatẽ agẽdi. Potẽtia ꝟo passiua dr ad actũ re
cipi possibilẽ in eo cui⁹ est potẽtia: ꝛ qꝛ actus vlr est rõ
ꝛ principiũ alicui⁹ esse: oꝫ de necessitate ꝙ in quocũqꝫ
recipi põt aliqs actus: in eo recipi possit aliqđ esse po
tẽtia igiꝝ passiua in eo cui⁹ est potẽtia: ponit necessario
receptibilitatẽ alicui⁹ actus: ꝛ sic p ꝯñs ponit semp in
nã ei⁹ cui⁹ est potẽtia: alicui⁹ eẽ carentiã: cũ receptũ sit
oĩno extra ẽentiã: vel nãm recipiẽtia. Et potẽtia quidẽ
mãlis: nõ est actiua potẽtia: qn poti⁹ diuidiꝝ ꝯ ipsam.
Est enĩ potẽtia actiua (vt diximus) potẽtia agẽtis. Mã
vero: cui⁹ est potẽtia mãlis: nec in idẽ numero: nec i idẽ
specie põt coicidere cũ agente: sicẽ nec etiã cũ forma: nec
cũ fine (vt habeꝝ ex secũdo physicoꝝ) ex quo cõcludiꝝ
ꝙ nec etiã potẽtia mãlis in idẽ coicidere põt cũ potẽtia
actiua: q̃ est solius agẽtis. Coincidit aũt in idẽ cũ ea q̃
passiua dr: vnicuiqꝫ etenĩ habẽti materiã ipsa mã prin
cipiũ est: ꝛ rõ patiẽdi. Et qꝛ oĩs potẽtia passiua (vt osten
sum est) in eo cui⁹ est potentia: ponit alicuius esse caren
tiã: nõ aliter q̃ ponẽdo in ipso carentiã alicui⁹ actus: qui
vlr ẽ rõ essendi: oꝫ de necessitate ꝛ ꝙ ipsa potẽtia mãlis
que est potẽtia passiua (vt ostensuꝫ est) ponat in ẽentia
materie carentiã alicui⁹ esse: ponẽdo in ea carentiã ali
cuius actus: qui essendi est rõ ꝛ principiũ: actus aũt qui
est rõ essendi in gñe: nõ inueniꝝ nisi duplex: ẽm ꝙ du
plex ẽ actuale eẽ: ꝛ duplex ens vnicuiqꝫ hñti nãꝫ enti
tatis actuale esse ꝓportionatũ sue nature rñdet. Et iõ
quẽadmodũ inueniꝝ duplex ens vꝫ ens simplr: ꝛ ens
ẽm qđ: sic etiã repiꝝ duplex eẽ: qꝛ eẽ simplr: ꝛ eẽ ẽm qđ:
vt pmũ rñdeat pmo enti. ꝛ secũdo scđm. Et qꝛ ens sim
plr nõ est nisi suba: ꝛ ens ẽm qđ nõ est nisi accñs videõ
esse simplr est solius subñtie: ꝛ esse ẽm quid solius ac
cidentis. Consilr aũt ẽm duplicitatẽ entis ꝛ esse: inue
niꝝ etiã ꝛ duplex actus: qui est rõ essendi: vnus quidẽ
qui est substãtia: ꝛ alter qui est accidens. Et actus qui
dem qui est suba: qꝛ nõ põt esse actus alterius q̃ entis
simplr: nõ põt etiã esse ratio nisi essendi simplr ꝛ actus
vero qui est accidẽs: qꝛ est actus entis ẽm quid tñ ꝛ nõ
est rõ nisi esse ẽm quid. Et sicut inuenimus duplicem
actum qui est rõ essendi: sic etiam inuenimus ꝛ duplex
actuũ receptiuũ. Vnũ quidẽ qđ est receptiuũ actus ac
cidẽtis: ꝛ aliud qđ est receptiuũ actus substãtie. ¶ Vl
terius aũt ꝯsiderãdũ est: qꝛ q̃ñcũqꝫ aliquid cõparaꝝ ad
aliud sicut recipiẽs ad receptũ: id qđ recipiẽs est in sua
rõne: vel in sua essentia ꝛ natura nõ hꝫ illud: qđ est in
ipso receptũ: ꝛ rõ est qꝛ illud qđ habeꝝ in essentia alicu
ius: est sibi oĩno intraneũ: id aũt qđ receptiuũ est extra
neũ est oĩno: ꝛ non intraneũ recipientis ẽentie: qꝛ recipi
piens ꝛ receptũ sunt diuersaꝝ naturaꝝ. Naturaꝝ aũt
diuersaꝝ vna intrinseca alteri nature in ẽentia esse nõ
potest. Ad hoc aũt euidenter sequiꝝ ꝙ pmũ receptiuuꝫ
actus accidẽtalis in sua essentia ꝛ nã: nullũ actũ acci
dentis haberet: ꝛ ꝙ primũ receptiuũ actus: qui est sub
stantia nullũ actũ qui est substãtia habere põt de sua
essentia: si enim primũ receptiuũ actus accidẽtalis de
sua essentia: actum talem haberet: haberet etiam neces
sario absqꝫ vlla receptione actus: qui est ratio essendi
ẽm qđ extrinseci sue essentie de se ẽm quid esse: ꝛ hoc
cõpeteret ꝓprijssime sue nature: hoc autem falsum est
quia substantie q̃ est primũ accidentis receptiuũ nõ cõ
petit de sua nã (vt predictũ est) nisi eẽ simplr opꝫ igi
tur ꝙ

tur q̄ in essentia substantie nullus actus cadat: qui sit accidens: ꝛ sic oꝫ dicere q̄ primū receptiuū actus: qui est sub̄a: nullū talē actū habeat de sua essentia: si enim de sua essentia esset aliquid tale: necessario oporteret q̄ existeret simplr̄ sibi de sua nā̄ cōpeteret sine vllis receptio ne actus extrinsici: qḋ est oino īpossibile: nā̄ ꝛ tūc fru stra pp̄ acquirēdū hoc esse poneret̄ in potētia ad actuꝫ sub̄e: ꝛ frustra ei⁹ essentiā poneret̄ seq̄ nullus inclinatio in actuꝫ p̄dictū: qḋ totū est īconueniēs. Oportet igitur necessario dicere: q̄ sicut potētia ponēs receptibilitatē essendi s̄m quid: ꝛ actus accidētis: ponit in primo rece ptiuo taliū actuū: qḋ est sub̄a: siue in ei⁹ essentia caren tiā ois actus accn̄tis: sic etiā ꝛ potētia ponēs receptibi litatē essendi simplr̄ actus: qui est sb̄a: ponat in ēentia p̄mi receptiui taliū actuū carētiā ois act⁹: q̄ est in sub̄a ꝛ per ꝯn̄s cuiuslibet alteri⁹: hoc aūt p̄mū receptiuū est illud qḋ dicim⁹ māꝫ p̄mā: de necessitate oꝫ igit̄ q̄ mā̄ prima sic careat oi actu q̄ de ēentia sua nec act⁹ aliqs sit: nec aliquē actū habeat: ꝛ p̄ ꝯn̄s si dꝫ esse aliquid: oꝫ q̄ sit ēentialr̄ pura potētia. Et hoc est valde claꝝ ꝛ euidens iā: quemadmodū eni esse s̄m quid: qꝛ p̄supponit esse simplr̄ act⁹ etiā qui est rō essendi s̄m quid: oportet q̄ p̄supponat actū qui ē rō ēendi simplr̄: ꝛ sic necessario dꝫ recipi ī eo cuius essentia est vel simplr̄ actus: vel includit actū: q̄ ēendi simplr̄ est rō: licet qꝛ eē simplr̄ nullū aliḋ esse ante se p̄supponit oꝫ q̄ actus qui est rō ēendi simplr̄ nullū p̄supponat an̄ se actū ī q̄ fundet̄: ꝛ p̄ ꝯn̄s q̄ in eo recipiat̄: cuius ēentia: nec sit actus: nec actuꝫ includat in sua rōne vllū: sed sit pura potētia. Et sic com pleta est p̄ma via declarādi ꝓpositū: sumpta ex diuer sitate potentiarum.

Secunda via. **Secunda autē via** Ad idem declarandū ex vna diuisione entis p̄ īmediata accipit̄. ¶ Ad cui⁹ intelligentiā sciēdū ē: q̄ si illa diuisio entis: q̄ dr̄ ens aliḋ in actu aliud in potētia sit p̄ īmediata: qꝛ q̄cqd ē aliquo mō: oꝫ q̄ hēat esse altero illoꝝ duoꝝ modoꝝ: nihilominus tn̄ dici nō pōt q̄ h̄ sit p̄ īmediata coꝝ q̄ sunt: aliud est actus aliud est potentia: ꝓpter illud q̄ cadit mediū inter ipsa. s. compositū: quod nec est actus nec potentia sed in sua essentia hꝫ vtrūq̄: si igitur ꝛ hoc debet per īmediata esse: oꝫ q̄ ibi addat̄ compositū: ꝛ dicatur q̄ q̄c q̄d est: vel est in sua essentia actus: vel est potētia vel est ex potētia ꝛ actu compositū: sic etenī ꝓcedēdo cōprehē sa erūt oia: quocūq̄ habentia realē essentiā. Est eni valde ridiculū dicere: q̄ sit dare aliquā ēentiā q̄ nō est act⁹ neq̄ potētia: neq̄ cōpositā ex vtroq̄: cuiusmōi est ēentia mā̄e que est in potētia. Si eni hoc q̄ dico esse in potētia nō est ipsa ēentia materie: sicut veritas est: sed accidit illi ēentie. De essentia ipsa querendū est vtrum sit actus vel potētia vel composita ex vtroq̄. Qui autem ipsam dicit nihil horū esse: ꝛ tn̄ esse aliquid: ignorat ꝓprias entitatis differētias: necesse est enim oēm entitatē ꝛ oēm essentiā esse alteꝝ p̄dictoꝝ. ¶ Et preterea aut dr̄ mā̄ ens in potentia: qꝛ de se nullā entitatē seu essentiam a qua vnūquodq̄ dr̄ ens habet sed habere potest aut dicitur ens in potentia: qꝛ ꝛ si de se entitatem aliquā essentialem habeat ad quam nunq̄ est in potentia potest tn̄ aliquid in se habere vtputa formā p̄ quaꝫ po netur in essentia actuali quā de sua nā̄ non habet p̄mū aūt stare nō potest. Quod eni nullā entitatē vl̄ essentiā hꝫ: est oino nihil ꝛ ideā nullo mō habēs in mente artificis dei: mā̄ vero est de se aliquid ꝛ non nihil: oportet igitur q̄ de se essentiam hēat ad quā nunq̄ sit in potentia: de ista igit̄ essentia: ad quā mā̄ nunq̄ est in potentia: est qḋ vel ꝝ sit simplex actus: sicut est essentia forme vel composita ex potētia ꝛ actu: sicut est ēentia cōpositi ex mā̄ ꝛ forma: vel sit pura potentia: aliꝰ. n. entitatis nō inuenitur modus: nō eni pōt dici: q̄ nō sit potentia sed sit in potētia: qꝛ ad ipsam nihil est in potentia: qꝛ ꝛ materia semp̄ habet eam in actu: in potentia ꝟo est ad aliqd aliud: qui igitur dicit ēentiam mā̄e: nec esse actū nec potētiam: neq̄ ex vtroq̄ cōpositā: inueniat aliā differētiā entis ꝛ essentie: sub qua ēentiā materie colloca re possit: aut dicat ipsam nihil eē. Nō est aūt possibile aliā entis ꝛ ēentie dr̄iam inuenire. Nō sūt etiā dr̄ie supradicte solū actu existētiū: qn̄ potius a actu existētibus oēs cōuenire nō pn̄t: nullū. n. actu ex̄ns p̄ter deū ē act⁹ purus: nec aliqḋ actu ex̄ns ē potētia pura: sed vnūqḋq̄ ē necessario ꝯpositū ex actu ꝛ potētia: ille igit̄ differentie ad ipsas rerū essentias se extēdunt. Inuenimus etenī (vt dictū est) aliquā essentiā cōpositā ex potētia ꝛ actu cuiusmodi est ois ēentia sub̄e corporee ꝛ cuiuslibꝫ sub̄e separate. Essentiā ꝟo q̄ est pura potētia: nullā inuenim⁹: nisi dicat̄ eē tal ēentia mā̄e: vn̄ si ipsa dicat̄ n̄ eē pura potētia: subtrahit̄ necessario vna dr̄ia entis ꝛ essentie ꝛ remanent tn̄ due: videlicet actus ꝛ compositū ex potentia ꝛ actu. Sed compositum oꝫ q̄ subtrahat̄: nisi dicatur remanere cōposita ēentia ex duabus talibus ēentiis: q̄ vtraq̄ sit actus: si eni altera ēentia vl̄ altera p̄s compositi sit potentia pura: ꝛ sit substātia: non poterit esse substātia cōposita: nec substantia cum forma: sed erit necessario sub̄a materie: si igit̄ substantia materie non sit pura potētia: nō poterit inueniri esse composita ex pura potētia: ꝛ ex puro actu: sꝫ necessario essentia ois substantie: erit vel purus actus: vel composita ex pluribus actibus: ꝛ qꝛ impossibile est ex plurib⁹ actib⁹ fieri sub̄aꝫ vnam simpliciter: oportebit tandem dicere q̄ ois essentia substātie vna simpliciter sit actus simplex ꝛ p̄ cōsequens cū essentia materie sit vna simplr̄: erit necessario simplex actus. ¶ Quod āt hoc sit īpossibile nō est difficile demonstrare: nō eni inuenitur in tota vniuersitate reꝝ nisi duplex actus in genere: hoꝝ aūt vn⁹ est actus existētie actualis: alter ꝟo ē act⁹ q̄dditatiuus qui est rō essendi in actu p̄mo: ꝛ ēentia quidē mā̄e: nō ē actus actualis existētie: cuius rō est: qꝛ actus q̄ est existentia actualis cū incidit extra intellectū ēentie cuiuslibet rei create: materia autē est quid creatum: oꝫ igitur necessario q̄ actus existentie actualis incidat extra intellectū essentie ipsius materie: qḋ autē incidit extra intellectum essentie alicuius: nō pōt esse eius essentia: oꝫ igitur de necessitate q̄ actus existendi nō sit ipsa essentia materie: nec etiā essentia alicuius existētis rei create. ¶ Si dicat̄ q̄ ipsa essentia materie sit actus quidditatiuus: qui vl̄r (vt p̄dictū est) rō est aliquo modo essendi: erit etiā necessario alter duoꝝ: solꝫ etenī quidditatiuus actus: vel est accidens vel est substantia. Et essentia quidem materie nō pōt esse ille actus: qui est accidens: quia actus qui est accidens non est pars quidditatis substantie: essentia vero materie pars quidditatis substantie corporee est ꝛ actus qui est accidens necessario est receptibilis in aliquo subiecto: essentia vero materie in nullo subiecto receptibilis est: si autem essentia materie sit ille actus: qui est substantia: oportebit etiam necessario q̄ sit alter duoꝝ: solū eni actus qui est substantia: est rō existendi simplr̄: hoc aūt non inuenitur esse nisi duobus modis: qꝛ aut est talis actus rō existendi alicui alteri existenti in potentia ad ipsum. aut nullo mō est alteri rō existendi: sed sibiipsi: ita scilicet q̄ de seipso hꝫ: qḋ poni possit sub actu ex̄ndi absq̄ hoc q̄ aliqs actus alius sit ei rō receptibilitatis essendi. Et essentia quidem materie non potest esse alicui al

Actus duplex.

teri a se rõ exñdi: q2 oĩs talis actus est pfectio eius cui exñdi ẽ rõ: ⁊ in ipso recipiẽ: sicut i suo receptibili: sicut p3 de forma subali: que est pfectio ipsius materie: cui ẽ ratio exñdi: ⁊ in ipsa vt in suo pfectibili recipiẽ: essentia aũt materie nõ est pfectio alicuius nec in aliquo: vt in suo pfectibili recipiẽ. igiẽ nõ põt esse actus ille substantificus: qui ẽ rõ exñdi alicui alteri a se: nõ põt etiã esse actus ille qui sibi est rõ recipiẽdi: in seipso existere simplr: oĩs etenĩ talis actus in esse actuali posit⁹: h3 de se cõpletã spẽm ⁊ suppositũ: vñ ⁊ aĩa rõnalis ⁊ si possit per se existere: nõ h3 tamẽ de se suppositũ cõpletũ: neq3 cõpletã spẽm: q2 rõ est existendi alicui alteri vtpote materie cui⁹ est pfectio nãlis. Si aũt nulli esset rõ existendi: ⁊ per se posset existere ⁊ cõpletũ suppositũ ⁊ cõpletã spẽm de se haberet: sicut habent alie substantie sepate. Si igiẽ essentia materie nulli alteri esse põt rõ existendi (vt ostẽdimus) sed sibi ẽ rõ eius: qõ est posse actu existere: necessario completũ suppositũ ⁊ completã3 spẽm de se habebit: hoc autẽ est impossibile: q2 qõ de se spẽm completã h3: nullo mõ põt esse pars essentialis alteri⁹ spẽi: essentia vero materie multa3 specie3 pars essentialis est: nullo igitur modo esse põt actus in nullo receptibilis: in se tamen existere potẽs: nõ est igiẽ essentia materie aliquis actus substantie: cũ vniuersaliter oĩs talis actus ratio sit existendi simpliciter.

Cõfirmaẽ primo. Preterea Impossibile est aliqd vnũ ⁊ idẽ esse essentialiter actũ ⁊ ẽentialr potẽtiã: cũ rõnes actus ⁊ potẽtie sint sibi iuicẽ repugnãtes. Si igiẽ mã essentialr siue de sua essentia h3: q sit in actu substãtifico: nullo mõ eẽ poterit ad actũ substãtificũ essentialr in potẽtia: sed accñtalr solũ: ⁊ sic actui substãtifico solũ accidẽtaliter cõiungeẽ: ⁊ p cõñs ex coniunctione eius: cũ actu pdicto: nõ fiet quidditas vna essentialr: sed solum accñtaliter. Quidditas igiẽ sube cuiuslibet corporee: erit vna accidentaliter ⁊ nõ essentialiter: qõ cũ sit absurdũ: oĩno absurdũ est dicere: etiã q essentia materie sit actus substantificus.

Secundo. Preterea Omne qõ est in determinato ⁊ cõpleto gradu sube: est suba corporea vel incorporea: oẽ aũt qõ in sua essentia actũ substantificũ h3: vel est substantificus actus: in nulla materia receptibilis est de se in determinato ⁊ completo gradu substãtie: ppter id q distinctio determinato3 ⁊ cõpleto3 graduum substãtie: sumiẽ fm realẽ distinctionẽ substantifico3 actuũ. Si ergo ẽentia materie q nõ ẽ in aliq mã receptibilis: est actus substãtificus: necessario erit in determinato ⁊ completo gradu sube: ⁊ per cõñs est corporea vel incorpea suba. Nõ põt aũt esse suba corporea: q2 oĩs talis suba i sua ẽentia cõposita ẽ ex mã ⁊ forma: essentia ãt prime materie subterfugit cõpositionẽ materie ⁊ forme: in determinato etiã ⁊ cõpleto gradu substãtie incorpee esse nõ põt: q2 oẽ qõ tale est: suba intellectualis: spũalis ⁊ imãlis est. Mã aũt nõ est suba talis: ĩ pot⁹ est suba corporea in potentia: sicut etiã in potẽtia formã corporalẽ h3: igiẽ ipsa in nullo gradu cõpleto sube esse põt: ⁊ p cõñs eius ẽentia nullus actus substãtificus est.

Tertio. Et preterea Illud cuius ẽentia ẽ ponibilis in multis cõpletis gradibus sube: nõ ẽ de sua ẽentia i vno determiato sube gradu: sed essentia materie ponibilis est in multis gradib⁹ sube: vtpote in oĩbus cõpletis gradibus sube corpee: igiẽ ipsa nõ põt esse in vno sube gradu determiato ⁊ cõ

Respõsio pleto: ergo nec substãtificus actus est. Si dicaẽ: q ipsa est substãtificus actus s3 icõpletus: ⁊ iõ nõ est in cõple

Contra. to sube gradu: apparet statim q hoc ẽ impossibile. In essentia etenĩ nullius sube pringit dare gradũ ⁊ gradũ q2 oĩs talis ẽentia deduci põt d vno gradu ad aliũ gradũ ⁊ sic suscipe magis ⁊ minus: qõ de suba dici nõ potest: vñ gradus cuiuslibet substantie psistunt in indiuisibili ⁊ pfectus est de sua ẽentiali pfectione: vnde si ẽentia materie est actus substãtificus de se completus ⁊ pfectus erit necessario: nec vlterius vllo modo deduci poterit ad vlteriorem essentialem perfectionem.

Preterea Quidditas cuiuslibet sube corporee est cõposita ex ẽentia mãe: ⁊ ex ẽentia forme: si igiẽ ẽentia materie ẽ substãtificus act⁹: cũ etiã essentia forme subalis sit actus substãtificus etiã qdditas cuiuslibet sube corpee cõposita erit ex duob⁹ actib⁹ substãtificis: qõ est incõueniẽs: cũ essentia substãtie corporee sit vna ⁊ nunq ex duobus actib⁹ fieri possit qdditas vna essentialr. Incõueniẽs est igitur essentiã materie esse actum aliquem. Quarto.

Preterea Sicut oĩs actus quãtũcũq3 impfectus: est aliquo mõ rõ ẽendi in actu: sic etiam oĩs actus substantificus est rõ essendi simplr: quãtũcũq3 sit infimus actus: q2 alias non esset actus subalis. Si igiẽ essentia materie est actus substãtie ipsa necessario erit rõ exñdi simplr. Est autem ⁊ forma subalis huius rõ: igitur essentia sube corporee habebit in se duas rõnes existendi simplr. Quodlibet igitur suppositũ talis sube de sua nã habere poterit duo existere simplr. Et tunc aut vnũ numero suppositũ habebit duo existere simpliciter: aut quodlibet suppositum substantie corporee erit duo supposita: quod totũ est absurdum: igitur absurdũ est oĩno: q essentia materie sit actus substantie. Quinto.

Preterea Unũquodq3 sic se habet ad posse intelligi: sicut se h3 ad esse: h aũt non est intelligere de eẽ actuali: q2 si hoc esset: tunc cum quidditas spẽi nõ possit habere esse actuale sine ipsius singularibus: non posset vllo mõ intelligi singularib⁹ nõ intellectis: qõ falsum est cum spẽs de se sit intelligibilis. Est igitur illud intelligendu3 de esse quidditatiuo qõ spẽs de se habet: esse aũt qdditatiuũ est ipsa essentia per diffinitionẽ rei significata. Et q2 actus est rõ essendi vnicuiq3: ⁊ per cõsequẽs est etiã rõ intelligendi: ideo oẽ illud cuius ẽentia: vel quidditatiuũ esse est substãtificus actus: q est rõ essendi simplr: vel in se: talẽ actũ includit: est de se intelligibile simplr: vel est rõ intelligendi rem cuius ipsum ẽ pars essentialis. Mã aũt de se nõ ẽ simplr intelligibilis: nec est rõ intelligendi aliquid: quin potius h3 impedire intelligibilitatẽ: q2 tanto aliquid est magis intelligibile: quãto magis est a mã eleuatũ: igiẽ ẽentia materie: nec actus substãtificus est: nec actũ substantificum habet intrinsecũ: sed est pura potentia: vt sic merito dicaẽ: nõ posse alr intelligi: q per ordinem ad formã substantialẽ: q2 vlr potẽtia non põt intelligi nisi per ordinem ad actũ: nihil autẽ est oĩno dicere q ⁊ si materia in sua essentia non sit potentia: est tñ ens in potentia propter illud q potentia ad formã sequitur eius essentiã: ⁊ ideo non potest p se intelligi: sed intelligiẽ p ordinẽ ad formã: ad quã est in potentia: nulla etenĩ res intelligiẽ intellectu simplici: per illud: qõ cadit vel cõsequitur ipsius essentiã: sed vnaqueq3 intelligiẽ per id qõ est i sua ẽentia: nõ intellecto eo qõ cõsequiẽ ipsa3: quãtumcũq3 hoc ẽentiã inseparabiliter cõsequiẽ. Si igiẽ ẽentia materie nõ est ipsa potẽtia: sed ipsam cõsequiẽ potẽtia ad formã specialẽ intelligi poterit intellectu simplici: nõ intellecta potẽtia ad formã: nec etiã intellecto ordine ad ipsam: ⁊ cũ nõ intellecta potentia que essentiã cõsequiẽ: remaneat in apphensione intellectus ipsa ẽentia sm Sexto. Et duplex

tia: sm illud qd in se est et absoluta: oz tūc necessario dicere: q ēntia materie sit de se absolute intelligibilis: qd est oino absurdū: igit oio absurdū ē dicere: q ipsa ēntia materie nō sit potentia pura. Et sic cōpleta est scda via declarandi ppositū: sumpta ex diuisione entis per actū potentiam et compositū. ¶ Uerū: qr ad pbatam veritatē quedā difficultates psequi videnť: restat nūc igitur illas remouere. ¶ Sciendū est ergo: q precipue due magne difficultates videnť esse contra determinatam positionem.

Due difficultates su per sunt.

Prima.

Et prima

Quidez pueniret ex eo q nulla forma dicit alicuius rei pfectio nisi altero duoz modoz: aut eni est perfectio ipsius: sm id q ipsa res est in sua essentia: qd esse non pōt nisi forma sit de essentia rei: aut est perfectio eius nō sm illud q ipsa res in se est: sed sm q est in potentia ad formā ipsaz: et tunc talis potentia nullo modo in re ipsa manet apō psentiā forme: sicut sanitas que non est perfectio humoris sm id quod humor in se est: sed sm q sit potētia sanus adiuncta actu alteri humori: excludit ab ipo potentiā predictā: humor eni actu subiectus sanitati: nō est in potentia ad sanitatē: et sic talis potentia necessario est aliud ab humore: forma autē substantialis non est de essentia materie: et per cōsequens nō est perfectio eius: sm illud q materia in sua ēntia est: relinquitur itaqz q sit actus eius et perfectio eius sm qd est in potētia ad formā: hec aūt potētia: forma adueniente non remanet: qr quādo materia actu formā habet: non est ad ipsam in potentia: sicut nec sanguis sanus iā est in potētia ad sanitatē. Et ex hoc aūt seq videť: q sicut potentia ad sanitatē: aliud est oino ab esse sanguinis: sic etiaz et potētia ad formā: aliud est oino ab ēntia materie.

Secunda.

Secunda difficultas

Esse videť que proueniret ex eo: q si potentia illi⁹ (vt quidā dicunt) addit realitatem aliquā supra essentiā rei: cuius est potentia: sed solū respectū ad actū: ita videlicet q ipa ēntia absolute psiderata: nō dr potentia: accepta vero cuz respectu ad actū: potētia dicit: cū etiā respect⁹ ad formaz nō sit ēntia materie: quare ipsa sm q est in sua ēntia dicit potētia potius q̄ essentia alterius substantie dicať esse sua potētia: cū vlr respectus ad actū nō sit ēntia alicuius substantie. ¶ Ut ergo iste difficultates remoueanť: psiderandū est q̄rū ad intellectū difficultatis prime: q in oibus subijcibilibus alicui actui nō aūtez subis semp inuenimus ppriissime duo: qr hoc qd dr potētia actus vel forma: et hoc qd in se recipit actu formā et potētia formā. Idē est oino id in quo qñqz est potentia forma: et qñqz actu forma: et hoc quidem sicut est aliud ab hoc: quod dicitur actu forma: sic est aliud ab hoc: quod dicitur potentia forma: qr alias idem reciperet seipsum: et esset in potentia ad seipsum: quod totuz est impossibile: nam actu forma et potentia forma: sunt omnino vna et eadez res: differentibus modis accepta hoc autem per exempla euidenter ondit̄r. In sanguine etenim: qui qñqz est sanitati subiectus: qñqz nō: inueniťur potētia sanitas: et ipse sanguis in quo est sanitas potentia vel actu: et sanguis quidē nō est actu nec potētia sanitas: sed in se hz actu vel potentia sanitatem. ¶ Ulteri⁹ autē cōsiderandū est: q actu sanitas et potētia sanitas: et si vna res sint: opponunť tū sibi inuicez propter oppositionē modorū sub quibus accipiuntur: nam potentia sol' sanitas tollit actualitatez sanitatis: quā ponit actu sanitas: et quia opposita simul esse nō possunt: id circo adueniente actu sanitate ipsi sanguini tollitur ab ipso potētia sanitas: que nō est actu sanitas et vniuersaliter sic se hz de actu forma: et potētia forma: q̄uis autē actu forma opponatur potentia forme: non tñ illi pōt opponi in quo recipiť: qr vnuz oppositorum in alio recipi nō potest: hoc igitur visō ex parte actu forme et potētia forme. Ulterius ex parte eius: quod veri ex subijcitur: est cōsiderandū: q hoc necessario oz q sit ens aliquod in rerū natura ponibile. Quod enim non est ens ponibile actu in rerū natura nō pōt subijci forme actu in rez nā ponibili. Inuenimus autez talē diuersitatem ex parte huius receptiui: quoddaz est enim taliter se habens ad formam in ipso receptibilez: quod per ipsam non est ponibile actu in nā reruz: sed potius in tali actu ponibile est per suam nām: sicut sanguis nō poniť in actu essendi per sanitatem: sed per suaz formam naturalē. Quoddā vero aliud est: qd nullo modo est actu ponibile in nā nisi per formā in ipso receptibilē eo q nihil habet quod sit sibi ratio ēendi in natura: nisi formam: que est rō essendi in actu: Et qr sic dicit vnū quodqz ens: sicut ponibile est actu in natura rerū: eo q esse reale ens: et esse actu in rez natura ponibile: sibi inuicē cōuertunť: ideirco illud qd in sua nā hz aliquid: quod sibi est rō existendi actu in rerū nā: dici pōt de se etiā subtracta forma in ipso receptibili ens actu vel etiam actus: sicut sanguis etiam sanitate subtracta est ens actu: et sub̄a separata: et vlr forma ens actus: quod autem subtracta forma in sua essentia non habet illud quod est rō existendi in nā rerū: de sua essentia non pōt diciens actu neqz ens actus: sed qr de sua essentia habet q possit cōiungi forme: et sic tandem existere: de sua essentia habet q sit potentia ens: nam potentia est vna de differentijs entis: et qr de sua essentia non hz q recipiat actū ēendi: sed h hz p formā sibi piunctā: que est rō existendi: ideo cū in actu essendi poniť: est ens actu per formā: nō p suā essentiā: et per consequens sua essentia etiā coniuncta forme remanet: potentia posita tñ in actu: qr coniuncta forme: que est rō exñdi in actu. Sic igiť in receptione forme accidētalis est qñqz potētia forma: et hoc tolliť cū in ipo efficiť actu forma: est etiā ibi et nā vel ēntia receptiui: q est ens actu vel ens actus: et hoc nunq̄ p formā tolliť: sed p ip[s]am pficiť inq̄tū ipsam recipiēdo actu: acquirit pfectionē: quā prīc nō dicebať cū formā habebat solū in potētia: nō aūt sic ipsa pficiť: q p eā in actu essendi ponať: nec etiā in spē. In receptiuo aūt forme subalis est qñqz potētia forma: et h non est esse receptiui: qr potentia forma: et actu forma: sunt vna res: essentia vero materie alia res est a forma et per pñs a potentia forma: vñ et hoc ab ipso receptiuo tollitur: cū in ipso efficitur actu forma: est etiaz in receptiuo huius forme: et ipsa essentia receptiui que est etiam potentia: sed non potentia forma: sed potentia coniungibilis forme: nā ēntia hui⁹ receptiui (vt dictū ē) nō est sm se ponibilis in actu essendi: sed sm formam cui coniungibilis est: et iō ipsa non est ens actu vel ens actus: sed ens potētia: cōpositū vero est ens actu: qr de sua essentia habet q sit imediate ponibile sub actu ēendi: forma igiť substantialis non est de essentia materie et tamē dr ipsam pficere sm illud qd est qr sm illud qd est habet q sit ponibilis sub actu essendi: non tamen nisi per formā: et in spē similr: in quibus oibus actu poniť cū in ipsa est actu forma: et ideo cum in ea est potentia forma: adueniente igitur actu forma: tollitur potentia forma: sed potētia cōiungibilis forme: que est ipsa ēntia materie non tolliť; sed perficitur modis predictis et sic iam remota est prima difficultas.

Opio commētatoris

Responsio ad difficultates.

Ad pmaz.

māifestat p exēpla intentum.

x. Metaphy. textu Co. 17.

Ad itelligētiā

Aūtē scde difficultatis sciēdū est: q res cui con

Ad scdaz:

uenit ratio pdicamēti: z q̄ est vera res a ratitudine di
cta anologū est ad oēm rē: z ad omne esse in creaturis.
Et pōt dupl'r distingui: q2 vel ex pte ipsius rei: vel ex p
te esse quod rei cōuenit: Et ex pte quidē rei cui conuenit
esse res distinguit' tripl'r fm triplicem rez absolutā. s.
(Res tripliciter distinguitur ex parte rei.)
subē: q̄titatis z q̄litatis: z iste qdē res diuerse sunt i z
sic repugnātes: q vna nō pōt esse alia: nā pdicamētuz
subē est res in se existēs: z nullo mō inherēs. Alie vero
sūt res inherētes: s diuersimode: q2 q̄titatis pprīū ē i
herere p modū mēsurātis: q̄litatis āt p modū afficiētis
Isti āt tres mōi ēendi sūt sibi inuicē repugnātes: ita vz
q res: que bz vnū nō pōt habere aliū pter h vna pre
dictaz rerū nullo mō pōt esse alia. Ex pte aūt ipsi' esse
quod rei cōuenit: distinguūt' res etiā tripliciter penes
triplicē modū essendi: qui reperit' in reb': aut eniz rei
cōuenit esse in se: aut in alio: aut in ordine ad aliud seu
in se sistendo: in alio inherēdo: ad aliud iclinando: z pe
nes hoc sumunt' tres modi predicamentoz. s. substan
tie: accidentiū absolutoz: z relatiuoz: z duo pmi sunt
oino repugnātes: nec fieri pñt circa eandē rē (vt dictū
est.) Tertius aūt modus disparatus est ab vtroq̄ priorū
sed nulli repugnās: q2 se bene circa idē cōpatiunt': nā
z rei cui conuenit esse in se: z rei cui cōuenit esse in alio
cōuenit etiā eē ad aliud: sed hoc eē ad aliud distinguit'
fm diuersos modos i. vij. pdicamēta: quoz. vi. s. actio
z passio: qñ: vbi situs z habitus: fundant' solū sup rez
quātitatis: lz nō fundent' sup q̄titatē eiusdē spēi: p
pter qd sūt pdicamēta accñtiū pure: pdicamētū aūt re
lationis z sup rem substātie z quātitatis z qualitatis
fundat': nec dr pdicamētū accñtis: nisi pro quāto fun
dat' sup accñtis predicamentuz: nec tū dici dz predica
mentū subē: inquantū super subē rē fundat' nisi intel
ligat': q hoc nomen suba vt est nomen scd'e intentio
nis: sit sumptū a mō essendi in se: ita q nō in alio: non
solū absolute: sed etiā ad aliud: vt fm hoc res substan
tie pertineat ad duo predicamenta. s. ad substantiā pro
prie dictam: z ad relationē fundatā super rē substātie
quemadmodū accñs: put est nomē scd'e intentionis
sumptū a mō essendi in altero: pōt dupl'r intelligi. s. ab
solute fm q est res vtpote quātitas vel qualitas: vl' ad
aliud fm qd est res pdicamenti relationis: z sic hoc no
mē accñs cōuenit tribus predicamentis. s. quātitati: q̄
litati: relationi: inquantum fundatur in rebus vtrisq̄.
¶ His ergo sic nunc breuiter dictis: est vlterius scien
dū: q res q̄ est suba: vel quātitas: vel q̄litas: pōt q̄nq̄
sic se habere: vt tale eē q̄ditatiuū hēat: vt per ipsuz neces
sario sit ad aliud. Nā (vt dictū est) modus essendi in se
z modus essendi ad aliud circa vnā z eandē rē: imedia
te attendi pñt. Silr aūt z modus essendi in alio: z mo
dus eēndi ad aliud: si igit' res se hēat mō quo diximꝰ:
tunc necessario ipsa res p suū esse quiditatiuū: habebit
q sit relatiuū: z q2 nulla res intelligit': nisi intelligen
do esse quiditatiuū ipsius: esse aūt q̄ditatiuuz talis rei
(vt supponimus) nō solū est in se vel in alio: sed etiam
necessario ad aliud: talis res intelligi nō poterit nisi in
telligat' ad aliud. Sz scia fm illud qd est: est q̄litas in
subo: z fm illud ad qd est: refert' ad scibile: vñ fm illud
ad qd est relatiuū est: nec itelligi pōt: qn intelligat' ad
scibile depēdere. Si aūt illud ad qd res sic dr: sit actus
tunc ipsa res p illud: qd est dicet' illud relatiuū: qd est
potētia: sicut visus: q2 p id qd est: dr aliud visibile: qd ē
pfectiuū ipsius: fm illud qd est: dr potētia: nō quidē q2
sit potētia spēs visibilis: cui subijcit': s q2 ēentialr ē po
tētia visus: sicut p illud qd ē ē ad aliud: vt ad visibile
est. Et sic mā prima p illud ipsum quod in sua essentia
est ens: nō in alio est: z sic suba est. Item p idipsuz q in

sua essentia est ad actum substantificū ē: z sic relatiuuz
quod ē potētia: substātifica ē: qñ ergo dr: q essentia ma
terie nō est respectus ad actū: dicenduz: q hoc ipm qd
est essentia materie respicit actū: z iō h ipsum quod est
potētia est. Res aūt cuius ēentia hoc ipm quod ē non
respicit actū mō pdicto: nō ē hoc ipsuz quod in sua ēen
tia potentia est: z sic declarata est secunda difficultas. Co. g. z io.
¶ Ex pdictis iā pz quō auctoritas phi assumpta d ter
tio physicoz: sit intelligenda: nō eni forma subalis sic est
actus materie sz illud qd ipsa mā est: q sit de ēentia eiꝰ
sed q2 mā fm illud quod est: possibilis est p formam z
in spē: z sub actu essendi: z p formā sibi actu coniunctā
z q2 in eē sit ponit' ipsa forma merito dr actus eius: fm
illud quod est: quod nō potest dici de forma statue re
spectu eris: nec de forma sanitatis: respectu sāguinis.
¶ Ad alia autē argumēta nō ē difficile respondere: nā
primū iā solutū ē ex dictis: potētia eni forma abijcit':
vel cedit adueniente actu forma: s potētia cōiungibilis
forme: q̄ subijcit' actu forme: z potētia forme non abij
cit'. ¶ Ad scdm dicēdū q potētia nālis q̄ ē pncipiū ali
cuiꝰ actꝰ accñtalis: ponit' i pdicamēto q̄litat: z ñ illa q̄
est pncipiū z pars subē: q̄lis ē ēentia māe q̄ ē ps q̄dita
tis cōposite ex potentia z actu. ¶ Ad tertiū dicēdū q
potentia: que ē essentia materie dicit carentiā actus in
trinseci nō aūt extrinseci: z cum piungit' quidē forme
actus intrinseci carentiā quā dicebat retinet: q2 nunq̄
forma sic cōiungitur materie: q fiat vel ēentia vel pars
essentie eius: z ideo semper talis ēentia retinet poten
tiam: etiā z coniuncta actui: vt sic merito quiditas sub
stantie corporee cōposita dicat' ex potētia z actu sed po
tentia forma: q̄ accidit huic potentie: que est ēentia ma
terie: dicit carentiā etiaz actꝰ extrinseci a materie ēentia
z iō tali actu adueniēte mā tollit': z nō manet. ¶ Ad
q̄rtū dicēdū: q h ipm: qd significat nomen potētie ē in
pdicamēto relatiōis: nō sicut relatio: sed sicut relatiuū:
relo. n. est ipse respectꝰ quo vnū refert' ad aliud: respcūs
aūt ad actū: nec est potētia actiua: nec potētia passiua:
sed potētia actiua est pncipiū agendi: z potētia passiua
est pncipiū patiendi: z vtrūq̄ istoz principioz aliquo
respectu refert' ad alteꝫ. Et ēentia quidē materie bene
est in pdicamēto relonis: sicut qd relatū ad actū z si nō
sit relatio: nec eni sibi inuicē repugnāt eē subam z eē re
latiuū (vt supra dictū ē.) ¶ Ad q̄ntū dicēdū: q ēentia
materie dr suba: ex eo qd nō est in subo: dr aūt potētia
ex eo: qd ē ad actū: z p idē eē q̄ditatiuū: mā habet vtrū
q. Idē etenī ēentialiter est: qd in nullo subiecto ē z qd
ad actū est: pter pmā aūt rōnē mā habz q sit substā
tia: nō tñ determinata z distincta ab alijs substantijs
q2 substātie cōe est non eē in subiecto. Ex secūda autē
rōne habet: q sit substantia materia: z nō suba forma
nec suba compositum: vnde siquis vult intelligere sub
stantiam que ē materia: oportet q intelligat ēentiaz in
clinatā ad actū substātificū: nec talis suba aliū pprīū
itellectū habere pōt. Essentia igit' materie. sub ratiōe
qua ē suba distincta a suba q̄ est actus: z a substantia q̄
est cōposita: est potētia: z si ab eadē rōne non habeat q
sit suba simpl'r z q sit substantia potētia. ¶ Ad. vi. di
cendum: q essentia materie generabiliū nō dicit' vna
numero de se: q2 hēat in se formā facientē ipsā esse vnā
ab alijs rebus numero distinctam: sed potius dicitur
vna per abnegationē omniū formarū ipsam in diuer
sis specie vel numero distinguentiū: silr aūt sub diuer
sis formis posita est numero alia: z alia z vna z eadem
numero: prius stans sub vna forma: etiaz postea stare
pōt sub alia. ¶ Ad. vij. dicendū. q mā non est in gene
re: sicut species: sed sicut pars spēi. ¶ Ad. viij. dicēduz

q quia

q̄ qꝛ mā est substantia distincta a substantia composi
ta: ꝛ ab illo p̄ncipio substātie: quod est actus: oꝫ neces
sario q̄ cū ipsa in rōne substātie cōueniat cum vtroqꝫ
per aliquā rōnē ꝓpriā distinguat̄ ab eis: distinguit̄
aūt per esse potentiā: ꝛ esse quidē potentiā: oꝫ q̄ ei sit in
trinsecum ꝛ essentiale: ꝗ distinctio debet esse essentialis
qꝛ ꝑ illud qd̄ est extrinsecum essentie: non fit nisi distin
ctio accidentalis: nec tñ iō substantia est genus mate
rie qꝛ substātie distinctio ꝑ esse actū ꝛ esse potentiā ꝛ eē
cōpositū: ē distinctio nō vniuoci: q̄lis dꝫ esse distinctio
generis: sed anologi. ¶ Ad. ix. dicendū q̄ suppositū spe
ciei non dꝫ esse pars suppositi subsistentis: sed potius
debet esse per se subsistens: cū est. s. substantia ab alijs
distincta: Cū igit̄ materie sub formis stantes non sint
supposita subsistentia: sed partes suppositoꝝ: oportet
etiā q̄ essentia materie de ipsis ꝑdicatur: sit speciei ps: ꝛ
nō spēs: qꝛ sicut se hꝫ hoc ad h̄ōiem ꝛ simplex quidditas
ad simplicem quidditatē. ¶ Ad. x. dicendū: q̄ dimēsio
interminata pacintellecta in mā omni forma substan
tiali remota nō est nisi potentia ad quantitatē termi
natā nihil aūt ꝓhibet potētia subam ꝉ subiectum esse
eius q̄ est potētia quātitas: sed ista qō alibi melius dis
cutiet̄. ¶ Ad. xi. dicendū q̄ sustentamentū qō nō est
potentia sube: sed est sube altiori mō: est sustentamētū
solius forme accidētalis: sed forma subalis non est for
ma accidētalis: ꝛ iō nō pōt recipi nisi in suba: cuꝰ esse
est pura potētia. ¶ Ad. xij. dicendū: q̄ mā de sua essen
tia: dr̄ potētia: qꝛ sua essentia: nec acꝰ necꝫ actu etiaꝫ
alio cōponit̄: talis aūt remanet (vt supra dictū est) etiā
qn̄ sub forma ponit̄ ꝉm aūt q̄ mā dr̄ in potētia habēs
formā aliquā: qn̄ ipsaꝫ hꝫ actu: nō remanet plus potē
tia que est essentia materie in potētia ad ipsam: sed sibi
actu subijcit̄: vn̄ talis potētia respcū illiꝰ forme non re
manet in potentia: nec iō tñ (vt dictū est) ipsa materie
essentia: nō dꝫ dici potētia: qꝛ ꝛ cōiuncta forme ꝛ nō cō
iuncta: dr̄ potentia: ꝛ nō cōiuncta nō solū dicit̄ poten
tia: sed in potentia ad formā: cōiuncta ꝟo nō sic: sed dr̄
potentia formā actu habēs. ¶ Ad. xiij. dicendū q̄ esse
essentie ꝛ eēntia: idē sūt ꝛ eēntia māe: qꝛ (vt diximus)
potētia est: semꝑ ipsam in actu esse respcū talis essentie
est semꝑ i actu esse potētiā: ꝛ sic magis arguit̄ ꝓpositū
q̄ꝫ oppositū. ¶ Ad. xiiij. dicendū: q̄ illa eēntia dici pōt
actus q̄dditatiuꝰ: q̄ ē simplex actus: ꝛ nō q̄ ē pura potē
tia: aut cōposita ex potētia ꝛ actu q̄dditatiuo: ꝛ eēntia
q̄ē māe est (vt dixīmꝰ) pura potētia: ꝛ talē eēntiā he
re hēre pōt illo: qō de se q̄dditatiuū actū nō hꝫ. ¶ Ad
xv. dicēdū: q̄ cū esse eēntie sit idē cū essentia: ꝗ eēntia ē
potentia: ꝛ esse eēntie erit potētia: actus aūt dici nō po
terit nisi forte equiuoce. ¶ Ad. xvj. dicendū: q̄ ꝛ si for
ma per gn̄ationē ꝓducat̄: ꝛ nō mā: qꝛ tñ forma est rō
essendi ipsi māe ꝛ nō ecōuerso: ipsa mā a forma in essen
do magis depēdet q̄ꝫ forma a mā vn̄ ꝛ posset deus for
mā in esse sine mā ꝓducere ꝛ cōseruare: nō aūt ecōuer
so. ¶ Ad. xvij. dicēdū: q̄ oē qō est effectus pmi in se pro
ductus: vel ꝓducibilis hꝫ aliquē actū: sed ipsa mā in
se extra cōpositū: nō est ꝓducta: vel ꝓducibilis. ¶ Ad
xviij. dicēdū: q̄ q̄cqd ē res ab alio distincta: ꝛ nō in ali
ud ordinata de se absolute ideā in deo hꝫ. Mā aūt ꝛ si
res sit de se a forma distincta: est tñ de se in ipsam ordi
nata: ꝛ ideo ideā in deo habere dꝫ ꝑ ordinē ad formaꝫ:
qō aūt sic in deo ideā habet: pura potentia esse potest.
¶ Ad. xix. dicendū: q̄ ipsa eēntia materie ꝑ se ipsam
ꝛ rōnem hꝫ absoluti ꝓpter illū essendi modū ꝉ quo esse
dr̄ nō in alio: ꝛ sic substantia est: ꝛ rōnē habet relatiui
vel relati: ꝓpter illū essendi modū: quo ad formam in
clinatur: ꝛ sic dr̄ suba potētia: ꝛ sic est ibi dare absolutū
ꝛ relatiuum. ¶ Ad. xx. dicendum: q̄ potentia formas
non est essentia materie: nec est vna sed multiplex ꝉm
multiplicationē formaꝝ. potētia vero cōiungibilis for
me est essentia materie: ꝛ est vna oium generabilium.
¶ Ad vltimum dicendū q̄ cōmentator ꝛ luis opinionis
contrarie: ꝛ ideo sua auctoritas in ꝓposito nō recipit̄.

¶ Questio quinta.

QUINTA Questio est. ¶ Utrū neces Pria rō.
sarium sit ponere in mā in
ichoationes formaꝝ. Et videt̄ q̄ sic beatus
.n. Aug. de libero arbitrio dicit sic: Si for
me ꝑfectio bonū est: nō nullum etiā bonuꝫ
est forme ichoatio: ꝑ hoc ergo q̄ distinguit inchoatio
nē forme a ꝑfectione eiꝰ: pꝫ q̄ ichoationes formaꝝ sūt.
PRETEREA Idem sup gen̄. caplo scdo dicit. Scda rō.
Ois res qcqd ꝓgressu nāli per
tpa ꝯgrua ꝓdit atqꝫ explicat: et ante cōtinebat occul
tū: ꝛ si nō spē vel mole corpis: in genere tñ ꝛ rōne natu
re. Ratio aūt nāe: qd formale dicit ꝛ nō qd nāle: ergo
ante generationē: forme quodāmō occulte in mā: de q̄
educunt̄: necessario cōtinent̄. ¶ Preterea forma ꝉ aut Tertia rō.
educit̄ ꝑ se: aut ꝑ accidēs: si ꝑ se: cū nihil eius sit in mā:
oꝫ dicere q̄ creet̄: ꝛ sic agens nāle creat. Si aūt ꝑ acci
dēs ꝓducat̄: ꝛ nihil eiꝰ est in mā: q̄ saltem ꝑ accn̄s cre
at̄: ꝛ sic et ꝑ istā viā excludi nō poterit creatio. ¶ Pre Quarta rō.
terea ois res q̄ deꝰ nō est creatura ē: sꝫ si forme nō sunt
cōcreate māe: ꝛ vna queqꝫ res id qō ē: ꝑ formam: est: sꝫ
mā ponat̄ creata: nulla tñ res habens formā: q̄ educit̄
de potētia māe: dici poterit creatura: cū illud qō ē in ea
potissimū: nō ponatur a deo creatū: hoc aūt est falsum
ꝛ inconueniens: ergo illud ex quo sequitur: conueniēs
est igitur ponere formas materie concreatas. ¶ Prete Quinta rō.
rea violentuꝫ est: quod est a principio extrinseco nil cō
ferente vim passo. Cum igitur nihil forme sit in mate
ria: nec i ista materia respectu cuiuscunqꝫ forme sit ma
ior aptitudo q̄ꝫ respectu anime intellectiue: tunc nulla
generatio erit naturalis: sed omnis violenta. ¶ Prete Sexta rō.
rea Sanguis est potentia caro: ꝛ non lapis: aut igi
tur ista potentia est in sanguine ratione forme sangui
nis: ꝛ sic forma sanguinis appeteret corruptionem pro
priam aut ratione priuationis forme carnis: ꝛ sic etiaꝫ
priuatio appeteret sui destructionem: aut ratione ipsiꝰ
materie: sed materia in se cōsiderata non est plus in po
tentia ad formam carnis q̄ꝫ lapidis: non ergo ratione
materie. Cum ergo ita sit determinata ad formam car
nis: q̄ non lapidis: relinquitur hoc esse non posse: nisi
quia in materia que est sub forma san: est inchoata for
ma carnis. ¶ Preterea omne quod est in potentia ma vij. ratio.
terie: educitur de potentia materie. Si igitur esse in po
tentia materie est esse solum in pura potentia passiua:
cum anima intellectiua sit in tali potentia materie edu
cetur de ipsa: ꝛ erit corruptibilis. Minoris autem de
claratio est: qꝛ potētia: que est in mā dicitur naturalis:
alias generatio hois naturalis non esset. Cum igitur
generatio hois naturalis sit: etiā aia erit in nāli potē
tia materie. ¶ Preterea essentia materie de se respicit viij. ratio.
equalr̄ oēs formas. Cū igit̄ posita sub aliq̄ forma dter
minate se hēat magis ad hoc qō de ipsa vna educit̄ ꝉ q̄ꝫ
alia: oꝫ q̄ ꝑ aliud ista determinatio fiat ꝉ nō fit aūt per
agens intendens ꝓducere sibi sile: qꝛ anteq̄ꝫ agens mo
uere incipiat materiā ad formā sue spēi: illa determina
tio in mā inuenit̄: nō fit etiā ꝑ formā sub q̄ est mā con
stituta: qꝛ cū ois forma subalis imediate recipiatur in
essentia materie: ꝛ in ipso ponat priuationē ois forme
substantialis sibi repugnantis ꝉ non magis mā hꝫ ab
ipsa q̄ in vnā iclinet̄ q̄ꝫ in aliam: videt̄ ergo h̄ esse solū

q2 mā sub vna forma stante: ɔtingit eē plures gradus
Respōsio. forme vnius ꝙ alterius. Si di. ꝙ hec determinatio ꝓ
cedit ex maiori conuenientia dispōnum forme stantis
in materia ad dispōes forme vnius ꝙ alterius

ix. ratio. Contra **Contra quanto** forme q̄ sūt dispō
nuȝ ꝑncipia : ma
gis sibi cōueniūt: tāto cōuenientiores esse debēt ⁊ dispō
nes eaꝝ. Cōstat aūt ꝙ oīs aīa oī aīe magis conuenit ꝙ̄
cōueniat aīa cū alia forma: q̄ nō ē ꝑncipiū vite: ergo ⁊
dispōnes aīatoꝝ: magis sibi ɔueniūt: ꝙ̄ dispōnes vni
us aīati ɔueniāt dispōnib⁹ inaīatoꝝ ⁊ tn̄ videm⁹ ma
teriā: q̄ stat sub forma iaīati: magis determiari ad aīaȝ
alicui⁹: ꝙ̄ māȝ q̄ stat sub forma alic⁹ aīatoꝝ ad formaȝ
alteri⁹ aīati: igit̄ h̄ nō ꝓcedit ex dispōnū ɔueniētia: ſ
solū ex cā passignata. ¶ Preterea ꝑncipiū nālis tran
x. ratio. smutatōis: nō pōt eē pure nihil: ē aūt ꝑuatio ꝑncipiuȝ
trāsmutatiōis ꝑdicte: nō oȝ igit̄ ponere purā carētiaȝ
forme: q̄ ē nihil : pōit ꝙ necessario aliqd forme iducēde
nō eni ē ꝑncipiū trāsmutationis ad formā: q̄ abijcit̄ : ſ
potius ad formā: q̄ ad illius abiectionē iducit̄ : ¶ Pre
terea Ari. i scdo physicoꝝ distiguens nāȝ dic: ꝙ spēs ē
xi. ratio. Co. xi. magis nā ꝙ̄ mā: addit aūt postea: ꝙ ꝑuatio ē quodam
mō spēs: h̄ aūt nō pōt eē: si ꝑuatio q̄ ē ꝑncipiū trāsmu
tatōis eēt pure nihil. ¶ Preterea in artificialib⁹: q2 ip
xii. ratio. soꝝ ꝑncipiū actiuū ē extra: ꝑuatio forme iducēde nihil
ponit de forma. In nālib⁹ ꝙ quoꝝ ꝑncipiū ē intra: vi
det̄ ꝙ debeat aliqd ponere. ¶ Preterea forme artificia
xiii. ratio. les: q̄ sūt i mā nō sūt actiue ⁊ passiue: ⁊ iō in mā artifi
cialiū nō pōt poni: ꝙ sit aliq̄ ps forme q̄ coagat motori:
ſ forme nāles eōtrio actiue sūt ⁊ passiue: ⁊ iō videt̄ pos
se poni in mā aliqd de forma nāli: qd coagat motori ex
trinseco. ¶ Preterea Ari. i scdo physicoꝝ dic: ꝙ si eēt i
xiiii. ratio Co. 86. ligno virt⁹ nauis factiua: silr arti nā fecisset: ꝑ h̄ igit̄ vi
det̄: ꝙ nālia habeāt i mā de q̄ siūt: aliqd sue ꝑfectionis
ꝑncipiū. ¶ Preterea artificialia dicunt̄ a cōmētatore
xv. ratio. sup ꝓbo ꝑdicto fieri a ꝑncipio extrinseco: nālia ꝟo a ꝑn
cipio itrinseco: ꝙ idē qd prius. ¶ Si dicas: ꝙ nālia hēnt
Co. 86. Respōsio. principium intrinsecum passiuum: ⁊ non actiuum.

xvi. ratio. Contra. **Contra principiū** extrinsecū a quo
artificialia fiūt
est ꝑncipiū actiuū: igit̄ ⁊ ꝑncipiū itrinsecū a quo nālia
fiūt: oȝ eē actiuū: alias nō differrēt ꝑ hr̄e ꝑncipiū extri
secū ⁊ nō extrinsecū: mā ⁊ hr̄e ꝑncipiū passiuū itrinsecū:
cōuenit vtrisq̄. ¶ Et preterea nō ꝓprie dr̄ aliqd fieri ab
xvii. ratio eo qd in sua factiōe ē passiuū: ſ poti⁹ ab eo qd in ipso ē
actiuū: vn̄ cū dr̄ aliqd fieri ex tali re: li ex talis respic̄ ꝑn
cipiū māle. Cū aūt dr̄ fieri a re tali: dat̄ intelligi ꝑnci
xviii. rō. Co. 3. piū actiuū. ¶ Preterea i scdo physicoꝝ dr̄: ꝙ ars ⁊ mo
tus ⁊ s3 artē: ꝑ accn̄s ɔiūgunt̄ in eodē: ꝑncipiū ꝟo nā
lis mot⁹ ⁊ mot⁹ ipe ɔiūgunt̄ in eodē ꝑ se: h̄ aūt nō itel
ligit̄ de ꝑncipio passiuo: q2 vtrobiq̄ ꝑncipiū passiuū
⁊ mot⁹ ɔtingit necessario eē ɔiuncta: cū mot⁹ dari nō
possit sine mobili: itelligit̄ ergo solū de actiuo ꝑncipio.
¶ Preterea qd educit̄ de mā: necesse ē in mā ꝑfuisse s3
xix. ratio. oēs forme nāles de mā educunt̄: igi̊ oēs āte gn̄ationeȝ
in mā ꝑexistūt. ¶ Preterea cū corrumpit̄ cōpositū: for
xx. ratio. ma cōpositi: aut cedit in nihil: aut in aliqd: nō i nihil:
q2 sic ex nihilo nihil fit: sic ēt nulla res corrumpit̄ in ni
hil: cedit ergo i aliqd: ⁊ sic etiā p⁹ corruptionē cōpositi
aliqd forme remanet i mā ꝑma. ¶ Preterea corrupto
xxi. ratio. cōposito ⁊ aīa remanēte. potētie q̄ erāt ꝑfectiones cōpo
siti quārū ad singula organa in aīa remanent radicali
ter: ⁊ hoc mō sibi ɔcreate fuerūt. ergo ⁊ silr corrupto cō
posito: ⁊ mā remanēte: forma sub̄alis in materia rema
net radicaliter: ⁊ sic sibi existit concreata: sed illa radix
est ratio seminalis: ⁊ inchoatio forme : igit̄ inchoatio/

nes formarum sunt in materia.

Incontrarium est quod beatus
aug⁹ dicit i In opposi
libro de libero arbitrio. Sicut (inqt) mutabile dicim⁹ tum.
qd mutari pōt: ita formale: qd formari pōt appellaue
riȝ: ⁊ postea adiungit: nulla aūt res formare seipāȝ pōt
q2 nulla res pōt sibi dare qd nō hēt. Ex hoc ꝙ pȝ ꝙ ipos
sibile est aliqd forme eē in mā: q̄ moueat ad sui ꝓductio
nē. ¶ Preterea idē in eodē sic ait: Oēm reȝ nisi mēsurā
numeꝝ: ⁊ ordinē videris: deo artifici tribuet̄: ne cūcte
ria: vn̄ aūt ista penit⁹ detraxeris me oio remanebit: q2
⁊ si remāserit aliq̄ forme alicui⁹ ichoatio: vbi neq̄ mē
surā neq̄ numeꝝ neq̄ ordinē inuenias: q2 vbicūq̄ ista
sūt: forma ꝑfecta ē: oȝ ēt ꝙ auferas ipsaȝ forme inchoa
tionē: que tāq̄ materies subiacere videt̄ artifici. Si āt
vbicūq̄ ista sūt: nihil oio remanet cū inchoatio forme
nō sit forma ꝑfecta: tria ꝑdicta in ipsa nō inuenient̄ : ex
quo seqt̄ : ꝙ ichoatio forme nihil sit. ¶ Preterea qcqd
est infra: nāȝ ꝑmā est oio nihil: qcqd aūt ē supra: ē sim
plex ens: inducēdo sub isto mō subam ⁊ accn̄s: qcqd āt
est pura potētia: est mā ꝑma: si ergo ē aliq̄ ichoatio for
me in mā: aut est ifra māȝ ꝑmā: ⁊ sic eēt pure nihil: aut
est pura potētia: ⁊ sic ē idē qd mā ꝑma: aut ē supra: ⁊ sic
est simplex ens: ⁊ sic sequet̄: ꝙ forme ɔrie sint sil̄ actu in
eodē: qd ē ipossibile: ergo nulla est forme ichoatio i mā.
¶ Rn̄deo ad hui⁹ itelligētiā qōnis sciēdū ē: ꝙ cū de ꝓ Respōsio
gressu formaꝝ in esse apud antiquos due opiones ɔrie
habent̄. ¶ Una qdē dicēriū: formas sbales oēs: ab ex Opio pla.
trinseco ɔuenire. ¶ Alia ꝟo dicēriū eas ɔuenire tota Opio ana
liter ab itrinseco. ¶ Ari. vtrāq̄ opionē reprobās : me xagore : ⁊
diāq̄ viā eligēs: posuit eas nec totalr ꝓcedere ab extri multorum
seco: nec totalr ab itrinseco: s3 ꝑtī ab itus: ⁊ ꝑtī ab ex: ve moderno/
sic forme: ⁊ de mā educunt̄ : ⁊ ꝟtute agētiū nāliū: ꝓgre rum.
diant̄ ad esse: hāc igit̄ positionē: vtpote pre ceteris ma
gis ɔsonā ꝟitati: posteriores eligētes: circa ipāȝ diuer
simode ꝓcesserit. ¶ Quidā nāq̄ dixerūt formas suba
les oēs de mā educibiles quātū ad aliqd sue eēntie: i ip Opio quo
sa ꝑexistere ante gn̄ationē: quātū vero ad aliqd: de sua rūdā Ana
eēntie: eas ɔuenire ad actū: ꝑ actionē ꝑncipaliter exte xagoreoꝝ.
rioris agētis. ¶ Quidā vero volūt ipsas quātū ad to
tā suā essentiā ꝑexistere in mā: sub quodā esse imꝑfecto: Opio al/
ad esse vero ꝑfectū (s̄m eos) deducunt̄ ab agente nāli. berti
¶ Aliq vero dicūt: eas nec q̄tū ad totā suā eēntiā nec
quantū ad partē ipsius: in mā actu preexistere: sed po Opio. S.
tētia solū : de qua virtute agētis (s̄m eos) ꝑducunt̄ ad Tho.
actū. ¶ Quātū āt ad euidētiā ꝑme opionis: sciēdū ē: ꝙ
in quibusdā formis accn̄talibus: sic videmus: ꝙ in sua
eēntia gradus diuersos habēt: ad vnā tn̄ ⁊ eādē spēm
ꝑtinētes: sicut apparet in albedine: ⁊ i formis suscipiē
tib⁹ magis ⁊ minus. Albedo eni s̄m gradus diuersos
sue nature ꝑticipat̄ a diuersis: nec tn̄ ꝓpter illoꝝ gra
duū diuersitatē: ipsa albedo in diuersis est diuersarum
specieꝝ: sed vnius tn̄: ꝓpter illd ꝙ magis ⁊ minus al
bū: in participādo albedinē: nō diuersificat spēm. Et
in talib⁹ quidē formis videm⁹: ꝙ nō statim cū aliqua
eaꝝ ponit̄ in subiecto: necessariū est: ꝙ in ipso ponatur
s̄m totā sue nature ꝑfectionē: q̄n potius ibi pōt existere
sub gradu imꝑfecto sue nature solū. Et hui⁹ quidē rō
est: q2 ⁊ si talis forma nāliter esse habeat i tali subiecto:
nō tn̄ ē nata existere: nisi in subiecto depurato a dispō
ne ɔria: ⁊ inde est: ꝙ si subm inuenerit ꝑfecte a dispōne
contraria depuratū : s̄m quod ꝑmittit possibilitas na
turalis : erit ibi forma sub gradu sue nature perfecto
s̄m ꝙ ipsam est possibile in talibus reperiri. Si autē
ab hac dispositione: subiectum fuerit minus perfecte
absolutum: formā habebit sub gradu sue nature imꝑ
fecto

fecto tñ: ab hoc autẽ gradu: si ipsa forma accidẽtalis deduci debeat ad gradũ perfectiorẽ: oꝫ necessario (sm̃ istos) q̃ ibi duo cõcurrãt: sꝫ actio motoris extrinseci ꝛ actio forme in subiecto inchoate: ipsi motori extrinseco quodãmodo coagentis. Cõcurrit si quidẽ ibi actio motoris extrinseci: dispositionẽ forme pducẽtis ꝯtrariã: ꝛ mouentis subiectum: ꝛ formã ipsam paulatim de gradu imperfecto ad magis ac magis pfectũ deducẽtis. Concurrit etiã ibi ꝛ actio ipsi⁹ forme in subiecto inchoate. Cũ eni talis forma cõtrarietatẽ habeat ad formã abijciendã: ꝛ vnũ cõtrarioꝝ naturaliter natũ sit expellere reliquũ: motori extrinseco ipsa quodãmodo coagit ad expulsionẽ dispõis: vel forme sibi cõtrarie: coagendo aũt ad expulsionẽ ipsius: coagit ex cõsequenti ꝛ q̃si per accidens ad sui deductionẽ de imperfecto gradu ad gradũ pfectiorẽ. Sicut eni supra dictũ est: q̃to magis subiectũ ad ipsi⁹ pfectionẽ deducit: q̃nto magis absoluit ab accidẽte cõtrario: sicut aũt in istis formis accidẽtalibus esse videt: sic etiã (sm̃ istos) est ꝛ in oibus formis substãtialibus: p viã naturalis trãsmutationis educibilibus de mã. Oẽs etenim (sm̃ istoꝝ positionẽ) forme substantiales sic de mã educibiles: p nãm in sua essentia gradus diuersos habent ad vnã: ꝛ eandẽ speciẽ ptinentes: sub q̃bus oibus ipse nate sunt existere in materia. vel q: forma substãtialis nõ habet esse in materia: quõcũq accepta: sed solũ in materia disposita: actus eni actiuoꝝ sunt in patiẽte ꝛ disposito: idcirco si mã fuerit ad talẽ formam perfecte disposita ipsam perfecte sue sub gradu perfecto de necessitate habebit: si vero disposita perfecte ad ipsam non fuerit: sub perfecto gradu nequaq̃ habebit, habere tamẽ eam poterit sub imperfecto gradu sue nature: ꝛ quia nunq̃ in materia generabilium ad formã aliquã dispositionẽ talem possumus inuenire: que ab ipsa possit excludere omnes gradus dispositionum ad formas alias: idcirco (vt dicunt) talẽ materiã nunq̃ possent ponere sic stare sub aliqua forma: q̃ abijci possint ab ipsa alie forme substantiales: quantum ad omnes gradus sue nature: quin potius quemadmodũ in mã cuiuslibet necessaria est dispositio ad formã quãlibet: sub quodã gradu dispõnis ipfecto: sic ẽt (inquiũt) ꝛ in mã formata quacunq forma inchoata: est forma substãtialis cuiuslibet alterius rei generabilis sub quodã gradu impfecto sue nature: a quo si deduci debeat ad gradũ pfectũ: cõcurrit ibi necessario ꝛ actio extrinseci motoris: ꝛ etiã actio forme extrinseco coagẽtis motori: eo mõ qui supra de formis accidẽtalibus est recitatus: talis est ergo istoꝝ extranea opio. ¶ Rationes aũt quas p se adducũt sũt in obiectionib⁹ recitate: ꝛ iõ ad presens iterum eas adducere superfluum est.

Secundo de anima Co. 24.

Ista opio est ꝯ pbꝫ.

Siquis autem Vellet ostendere hanc opionẽ esse ꝯtra phiã, non nimiũ sibi difficile esset: precipue cum Ari. dicat Substantiam omnino non suscipere magis ꝛ minus.

In predicamentis.

Item quod in substãtia nõ est mot⁹. ¶ Itẽ q̃ spẽs substãtiaꝝ: sunt sicut spẽs numeroꝝ: quaꝝ rõ in indiuisibili ꝯsistit. Et q̃ forma substãtialis nõ introducit in tpe in mã: sꝫ in instanti: ꝛ pluribus similia. ¶ Verũ q: eis phi verba nõ sapiũt: sed ipsa asserũt simplr eẽ falsa: tenebimus ꝯtra eos etiã ex apparentib⁹ ad sensũ pcedere: ostẽdimus p sensibilia: que loquunt: possint suam põnẽ ꝯspicere esse falsã. ¶ Procedem⁹ aũt ꝯtra ipsos hoc ordine: vt pmo (sicut sufficere putam⁹.) ad pñs ostẽdamus q̃ forma substãtialis nõ põt magis ꝛ minus suscipe: ꝛ q̃ in sua essentia gradũ ꝛ gradũ (vt eã habere dicunt) nõ hꝫ. ¶ Scđo dato q̃ ea habere gradũ ꝛ gradũ positiũ: nõ oẽs simul eẽ aliq̃ pt materie: sub gradib⁹ iperfectis nõ põt. ¶ Tertio q̃ dato eos sic existere in mã ponãt: coagere tñ motori nõ valẽt. ¶ Quarto q̃ cõcesso etiã q̃ motori coagãt: tñ difficultatẽ nõ fugiũt: quã p suam põnem fugere se credebãt.

Cõtra primã opionẽ q̃tuor modis arguitur.

¶ Quãtuꝫ ad pmũ ꝯsiderãdũ est: q̃ i oibus formis oppositis suscipiẽtib⁹ magis ꝛ minus: ita est q̃ simul cũ inducit aliq̃d de pfectione vnius: abijcit etiã necessario aliq̃d de pfectione alterius: sicut simul cũ inducitur aliq̃d de pfectione albedinis: abijcitur etiã aliquid de pfectiõe nigredinis: hui⁹ aũt rõ est: q: cũ pfectiones talis formaꝝ sint sibi inuicẽ repugnãtes: si cũ iducit aliq̃d de pfectiõe vnius: nõ simul abijceret aliq̃d de pfectione alteri⁹: opposita ꝛ repugnãtia starent insimul in eodẽ: qđ eẽ nõ põt. Sic aũt eadẽ rõne videmus: q̃ cũ p ꝯtinuã gradiũ forme vni⁹ iductionẽ: puenit ad gradũ mediũ inducẽde forme: puenit etiã p ꝯtinuã alioꝝ graduũ abiectionẽ: ad gradũ mediũ forme abijciẽde. Vlterius aũt videm⁹: q̃ mediũ vtriusq vnũ ẽ essentialiter est. ꝛ a se ꝯtollit absolutã denoiationẽ cuiuslibꝫ extremoꝝ: sicut pallor: vel paliditas q̃ est mediũ albedinis ꝛ nigredinis: est vnius color essentialiter: ꝛ a se tollit absolutã denominationẽ tam albi q̃ nigri. Videmus etiã q̃ hoc mediũ formaꝝ suscipiẽtiũ magis ꝛ minus: sic determinate respicit duas formas extremas: q: semp cũ ab ipso recedit: necessariũ ẽ accedere ad alterã duaꝝ determinataꝝ extremaꝝ formaꝝ: sicut semp cũ a pallido recedit: necessariũ ẽ oino accedere: vel ad albũ vel ad nigrũ: ꝛ semp cũ recedit a tepido: necessariũ est oino q̃ accedat vel ad calidũ vel ad frigidũ: ꝛ vniuersaliter i oib⁹ formis suscipiẽtibus magis ꝛ minus: etiã cõtingit dare vnũ mediũ: sic determinate respiciẽs duo extrema ex q̃bus cõficit: q̃ necessariũ ẽ ab ipso recedẽdo nõ accedere nisi ad alteꝝ duoꝝ tñ. Tale aũt mediũ nõ cõtingit dare in substãtialibus formis. Esset eni oino incõueniẽs dicere: q̃ vnũ ꝛ idẽ nũa⁹ sit mediũ essentie vnius forme substãtialis ꝛ mediũ eẽntie alterius: ꝛ q̃ vna forma substãtialis ex duab⁹ formis substãtialibus ꝯficiat. Sꝫ nec ẽt inter tales formas: dare cõtingit aliqđ mediũ sic determinate duas formas substãtiales respiciẽs: q̃ semp cũ ab ipso recedit: sit necessariũ accedere: nõ nisi ad alterã duaꝝ tñ: videm⁹ eni q̃ in gñatiõe aialiũ: in q̃ est ordinatissimus pcessus: a forma seminis accedit ad formã sanguinis: ꝛ a forma sanguinis ad formã carnis: nec vnq̃ ordine nãe: põt ad formã carnis a forma seminis trãsiri: nisi pus perueniat ad formã sanguinis: semp tñ q: necessario in tali pcessu: forma sanguinis est media inter formã seminis ꝛ formã carnis. Et tñ q̃uis sic necessario cadat semp media inter eas: nõ tñ necessariũ ẽ q̃ semp cũ ab ipsa recedit: accedat ad alterã eaꝝ: põt eni eẽ q̃ p corruptionẽ sanguinis: fiet trãsit⁹ a forma ei⁹: nõ ad formã seminis: nec ad formã sanguinis: sꝫ ad formas elementales: ꝛ inde vlteri⁹ pcedet ad formã lapidis: vel ligni: vel alicui⁹ alteri⁹ mixti: q̃ sit tal forma: sic patẽter eadẽ media inter formã seminis ꝛ carnis: nõ sic determinate eas respicit: q̃ ab ipsa recedẽdo sit oio necessariũ ad alterã eaꝝ accedere: vlr inter nullas substãtiales formas videt q̃ sit dare aliqđ mediũ sic determinate duas formas tñ respiciẽs: q̃ sit oino necessariũ: cũ ab ipso recedit ad alterã eaꝝ accedere. Precipue cũ in talis substãtie generatione sic ita determinat⁹ ꝛ ordinatus pcessus. sicut est in gñatione aialiũ pfectorũ. Cũ ergo vlr (vt supra dictũ est) inter formas suscipiẽtes magis ꝛ minus: ꝯtingat inuenire mediũ vnius eẽntie: supra dicto modo: duo tñ extrema respiciẽs: ꝛ inter formas substãtiales (vt ostẽdimus) hoc inueniri nõ possit: concludit sensibiliter si

hoc dicere liceat: q nulla forma substãtialis potest magis ꝛ minus suscipere.

Cōfirmaẽ Primo

Preterea omnes forme suscipiẽtes magis ꝛ minus successiue inducũtur ꝗ nam ꝛ ab ipso successiue abijciũtur: ꝛ nõ in instanti cuius ratio est: qꝛ natura in sua operatione saltũ non facit: nec pōt aliquo mō de extremo in extremũ trãsire nisi per mediũ. In formis aũt suscipiẽtibus magis ꝛ minus sic est: q inter gradũ infimũ ꝛ supremũ sue nature intẽdũtur plurimi gradus medij. Et idcirco necessarium est: q in inductione nãli earũ formaꝝ: ipsa natura prius perueniat ad gradũ mediũ earꝝ ꝗ perueniat ad gradũ vltimũ ꝛ cōpletũ. Silr etiam necessarium est: q in earũdẽ abiectione ꝑcedẽdo a gradu supremo ad infimũ: prius pertingat ad gradũ mediũ ꝗ ad vltimuz: ꝛ sic nulla forma suscipiẽs magis ꝛ minus in instanti a subiecto ſm se totã pōt induci vel abijci per naturã: sed necessario fit vtrũq successiue: ꝛ in primo tẽpore: ꝛ propter illud qḋ motus primus tẽpore primo mẽsuratẽ: si igitur alique forme sint: que subito ſm se totas abijciãtur a suis subiectis: tales nullo mō erũt de numero formaꝝ suscipientiũ magis ꝛ minus: sunt aũt huius plurime forme substãtiales: sicut pꝫ de aĩabus aĩaliũ. Nã q enim propter tonitruũ vel aliquã causaz aliã: aĩalia subito moriũtur: ꝛ in instãti aufertur ab eis aĩa: ꝛ ſm ꝑncipiũ sentiendi: ꝛ ſm principium vegetandi: qꝛ vltra auferẽ scḋm qḋ erat sibi principium viuendi: ꝛ remanet illud mortuũ: quod fuerat prius viuũ: hoc aũt esse non posset: si aĩa susciperet magis ꝛ minus prius cuiꝫ abijceretẽ scḋm vnũ gradum sensitiue partis: ꝛ postea scḋm alium: ꝛ deinde ſm aliuz: abiectis aũt oibus gradibus sensitiue partis abijcerentur postea vnus gradus vegetatiue: ꝛ postmodũ aliꝗ successiue: cũ igitur videamus q subito ꝛ in instanti qñq tota aĩa abijcitur: ꝛ secundũ q est principiũ sentiendi: ꝛ scḋm q est principium vegetandi: etiã scḋm q ipsi concedũt: ꝛ ꝯcluditur de necessitate: q aĩa est indiuisibilis in eẽntia. Sed si aĩa que est multiplicior in virtutibus qualibet alia forma substãtiali: est indiuisibilis in essentia: multo magis h̄ dicere opꝫ de alijs substantialib⁹ formis: nulla igitur substãtialis forma hꝫ gradũ ꝛ gradũ in sua essentia: sicut habent forme suscipiẽtes magis ꝛ minus: sed est omnino indiuisibilis essentie.

Secundo

Preterea quandocũq aliqua forma in sua eẽntia: ꝛ nã gradus diuersos habet ad modũ formaꝝ suscipientiuz magis ꝛ minus: ad qḋ scḋm ipsam perfectũ est: intendi ꝛ remitti potest: ꝛ ab ea ſm magis ꝛ minus denominari: sicut qꝛ albedo in sua natura gradus diuersos habet: albũ intendiẽ ꝛ remittiẽ: vnũ enim ꝛ idem: quandoq est magis album: quandoq minus. Est. n. vnũ albũ: qñq min⁹. Est. n. vnũ albũ: magis albũ alio albo. Si igiẽ forma substãtialis in sua natura gradus diuersos habet: vt forme suscipiẽtes magis ꝛ minus: de necessitate id qḋ forma substãtiali perficiẽ intẽdi poterit: ꝛ remitti: ꝛ ab ipsa: ſm magis ꝛ minus denominari: ꝛ sic vnus hō erit magis homo alio homine: ꝛ vnus lapis erit magis lapis alio lapide: ꝛ sic de singulis: hoc autem totum falsum est. Quilibet. n. homo est equalẽ hō cuilibet homini: ꝛ quilibꝫ lapis est equaliter lapis cuilibꝫ lapidi: ꝛ quodlibet lignũ est equalr lignum cuilibet ligno: ꝛ quelibet aeris pars ẽ equaliter aer cuilibet alteri parti aeris: ꝛ sic de singulis substãtijs: sub vna specie contẽtis: ergo nulla f[or]ma substãtialis suscipere pōt magis ꝛ minus.

Tertio

Preterea aut forma substãtialis sub quolibet gradu sue nature accepta est immediate in essentia materie prime: aut sub gradu supremo tñ est immediate in ipsa: sub gradu vero infimo: est in composito ex mã ꝛ dispositionibus: ꝛ per consequẽs in cōposito ex materia ꝛ forma: ad quaz ille dispositiones sequũtur. Nō potest aũt dici q solũ sub gradu sue nature supremo: sit imediate in essentia materie prime: oĩs etenim actus: cuius subiectum imediatũ: est qd compositum ex mã ꝛ forma: est de necessitate accñs: ꝛ oĩs actus cuius subiectũ immediatũ est ipsa essentia materie prime: est de necessitate substãtia. Si ergo forma substãtialis deducat essentiã materie prime: de gradu infimo ad gradũ supremũ: vna ꝛ eadẽ forma in eẽntia deducet de gradu accñtis ad gradũ substãtie: ꝛ vnũ ꝛ idem erit qñq accidens quãdoq substãtia: quod est impossibile. Est igitur oĩno necessariũ: q forma substãtialis sub quolibet gradu nature sue sit imediate sicut in proprio susceptiuo in eẽntia materie prime: si in quolibet gradu debet esse actus substantia: ꝛ non accidens. Constat aũt eũ in essentia materie prime: que est immediatũ susceptiuũ forme substãtialis: sub quolibꝫ sue nature gradu nō sit aliqd repugnans talis forme essentie materie prime: que ante omnem dispositionem sibi vnitur: necessariũ est q habeat statim ꝛ totã essentiã: vt sic nullo modo poni possit in essentia eius vel recipi: que est indiuisibilis aliqd de essentia talis forme: q non ponat in ipsa ꝛ tota essentia. ¶ Sed nulla forma que de necessitate in suo ꝑprio susceptiuo recipiẽ simul tota: pōt suscipere magis ꝛ minus: ergo nulla forma substãtialis suscipere pōt magis ꝛ minus in sua essentia: nec in ipsa partẽ ꝛ ꝑtem hẽre. ¶ Notãdũ q si forma substãtialis sequereẽ dispōnẽ in mã: sicut effectus cãm rõnabiliter dici posset: q si dispositio esꝫ in gradu iperfecto aut pfecto in materia q etiã forma substãtialis in ea ꝑsisteret: existeret: nũc aũt: qꝛ ipsa ante oẽm dispōnẽ adiũgiẽ essentie materie ꝑdicte: que ad ipsam sub gradu quolibet accepta se hꝫ eq̃liter: necessario si in ea poniẽ ſm aliqd sue essentie: opꝫ q in ipsa ponaẽ statim ꝛ ſm se totam.

Quarto

Preterea omnis forma que suscipit magis ꝛ minus in suum subiectum per motũ inducitẽ: si igiẽ forma substãtialis magis ꝛ min⁹ suscipit: inducereẽ necessario in suũ propriũ susceptiuuz per motum. Inducitẽ aũt per generationẽ: ergo generatio que est introductio subalis forme est motus. Mouetur aũt omne qḋ subijcitẽ motui: ꝛ omne qḋ actu mouetur est existens actu: ergo omne qḋ alicui motui: ꝛ per ꝯñs generationi subijcitẽ: est ens quantuz ꝛ ens actu. Est aũt idem qḋ est subiectũ in toto motu ꝛ qḋ subijcitẽ termino motus: sicut idem est subiectũ albationis ꝛ albedinis: que per motũ acqritur: ergo idẽ est subiectum subalis forme que per generationem acqriẽ ꝛ ipsi⁹ generationis. Est aũt conclusum: q ens quantum ꝛ ens actu est subiectũ generationis: ergo ens actu per formã subalẽ est ratio eẽndi ſm qd: ꝛ sic est accñs: ergo omnis forma subalis est accñs: hoc ãt est impossibile: ergo impossibile est: q eius subiectũ sit ens actu: ꝯñs de se: ꝛ ꝑ ꝯñs impossibile est q ipsa inducatẽ per motũ: quãtum ad suã essentiã: necessariũ est: ergo q oĩs forma substantialis sit in sua essentia idiuisibilis: non potens magis ꝛ minus suscipere. ¶ Hoc ergo viso vlterius videndũ ẽ: vtrum in mã cuiuslibet poni possint forme substãtiales simul existere: sub gradib⁹ iperfectis sue nature: cōcesso eas habere gradũ ꝛ gradũ in sua essentia vel natura. Et q h̄ non sit possibile: facile ẽ oñdere: ponamus enĩ gradus iperfectos subalium formaꝝ de mã educibiliũ simul existere in mã (sicut ipsi ponunt) aut ergo oẽs illi gradus sunt vnum per essentiam: aut diuersi non

pōt dici: ꝙ sint vnuʒ ꝑ eēntiā: cū vna eēntia substātiicoꝝ graduū sit vna forma subalis: oēs illi grad⁹ erūt vna forma subalis: sed vna forma subalis nō est icboatio diuersoꝝ graduū repugnātiū formaꝝ subaliū: forme aūt subales reꝝ generabiliū: sūt sibi iuicē repugnātes: illa igr̄ forma sbalis nō erit icboatio eaꝝ: ꝛ ꝑ ꝯ̃ns cū forma subalis vna nō pōt sil̄ cū alia stare in eadē pte mãe illa igit̄ mãe pte: i qua stat vna formaꝝ gñabiliū: utputa forma asini vel alicui⁹ alteri⁹: illa forma subalis q̄ cōsurgit ex oibus imꝑfectis gradib⁹ stare nō poterit: ꝛ sic ꝑ ꝯ̃ns tales icboationes formaꝝ in mã sub nulla forma generabilis reīstante: stare poterunt.

Quinto. **Et preterea** Illa vna forma q̄ est inchoatio oium formaꝝ gñabilium erit cōsilima oib⁹ gñabilib⁹ nō solū elatis: s; etiā elisꝛ ꝛ sic dare oportebit qntū corpus ex quo ela ꝛ elata fiūt quod est a philosopho reprobatum:

Sexto. **Preterea** Tūc dicet forma subalis vna eē icboata in aliqua re solū: qꝛ sub quodā gradu sue nãe virtute: ɔtinet̄ in suba forme illius rei: sicē forme elales ꝟtute ɔtinent̄ in forma mixti: ꝛ sicē forme oiuʒ gñabiliū: ꝟtute cōtinent̄ in forma hoisꝛ sed nec ipsi sic ponūt icboationē: nec etiā hoc ꝓpe dr̄ inchoatio. Si ergo dicat̄ ꝙ illi gradus iperfecti formaꝝ sūt oēs distinctaꝝ ꝛ diuersaꝝ essentiaꝝ h; ꝙ sūt diuerse eēntie formaꝝ gñabiliū: hoc etiā stare nō poterit: im possibile est eni repugnātia ꝟm qd̄ sunt eēntialiter distincta: sil̄ iniciari in eodē: si ergo illi imꝑfecti gradus formaꝝ subaliū: sunt distinctaꝝ eēntiaꝝ: ꝟm qd̄ distincte sunt essentie formaꝝ gñabiliū: cū tales sint sibi inuicē repugnātes: īpossibile est qd̄ illi gradus simul inueniant̄ in eadē pte mãe: vno igit̄ in vna parte mãe posito necesse est oēs alios excludi. In quacūq̄ autē parte materie est forma subalis cōpleta: in eadē sunt oēs gradus forme illius. Ex quo sequit̄ ꝙ i nulla pte materie formata forma gñabili possint esse imꝑfecti gradus formaꝝ aliaꝝ si ponant̄ realiter in essentia distincti: sicuti etiā si gradus medius albedinis ꝛ gradus medi⁹ nigredinis: facerēt duos colores in eēntia distinctos: realiter nunq̄ simul inuenirent̄ in eodē subo. Uerū qꝛ pallor: qui est mediū nigredinis ꝛ albedinis: est eēntialit̄ vnus color ꝟtute habēs aliqd de vtroq̄ extremo: ī mediū albi ꝛ mediū nigri: simul in eodē inueniunt̄. Similiter ergo ꝛ si imꝑfecti gradus formaꝝ subaliū sunt distinctaꝝ ꝛ repugnātiū eēntiaꝝ: sil̄ nō poterūt stare in eadem parte materie: ꝙ si insimul stare ponuntur: erūt necessario vnum per essentiam.

Septimo. **Preterea** Essentia materie ꝓme indiuisibil̄ est de se: ꝛ forma subalis sub quolibet gradu sue nature: sibi imediate vnit̄ (vt supra ꝓbatum est) Indiuisibile aūt ab vnico indiuisibili totū attingit̄: ergo eēntia mãe ꝓme ab vnico gradu infimo subalis forme tota attingit̄: non est igit̄ intelligibile: ꝙ aliqd h; se totū eque imediate sil̄ attingat̄ a plurib⁹ ab ipso realiter differētibus: ergo eēntia mãe ꝓme sil̄ a plurib⁹ gradibus formaꝝ subaliū attingi nō poterit: vnus ꝗ̃ solus gradus forme erit sicut i ꝓꝓo susceptiuo ꝛ eēntia mãe ꝓme. Alq ꝟo oēs erūt in cōposito ex mã: ꝛ aliquo gradu forme. Est aūt quilibʒ gradus forme eēntialit̄ actua substātific⁹: ꝛ quilibʒ act⁹ substātificus q̄tūcūq̄ imꝑfect⁹ est rō existendi simplr̄: qꝛ aliter nō distingueret̄ ab actu accidentali: ꝗ̃ oēs gradus imꝑfecti subaliū formaꝝ excepto vno i͠fimo: erūt vt in ꝓꝓrio susceptiuo sit simplr̄ actu existēte ꝛ per ꝯ̃ns erūt de necessitate accñtia; qd̄ est impossibile: ꝗ̃ īpossibile est gradus imꝑfectos oiuʒ subaliū formaꝝ sil̄ esse in eadē pte mãe.

Preterea numerata mã necesse ē numerari ꝛ ea que sunt in ipa: qꝛ ipossibile ē aliqd vnū ꝛ idē nūero: sil̄ inueniri in plib⁹: nūc (sic) numerata mã necesse ē numerari ꝛ ea que sunt in ipa: qꝛ ipossibile ē aliqd vnū ꝛ idē nūero: sil̄ inueniri in plib⁹: nūc to diūib⁹: Mã aūt q̄ stat actu sub forma ignis: si differt nūero a mã q̄ stat actu sub forma aeris: ꝛ a mã stāte sub forma aque: ꝛ a stante sub forma terre: igit̄ ꝛ inciuatio forme q̄ est in materijs q̄ttuor eleꝝ est necessariū: ꝙ sit numero distincta ꝛ diuersa. Ponamus ꝗ̃ ꝙ elementa cōcurrāt ad mixtionē: ꝛ deueniāt ad asini gñationē: cōpleta itaq̄ gñatione asini: aut oēs q̄ttuor aie asininec: q̄ in q̄ttuor elemētis erāt icboate corrūpunt̄: aut alie ꝑficiunt̄ ꝛ alie nō: aut ꝑficiuntur oēs. Nō pōt dici ꝙ oēs corrūpant̄: qꝛ ꝟm istos ꝑ gñationeʒ rei forma in mã incboata ad graduʒ completū deducitur. Non potest etiam perfici vna sola: quia non est dare quare ꝑficiat̄ magis vna q̄ alia: ꝑficiunt̄ itaq̄ oēs: ꝛ sic in asino gñato: erūt q̄ttuor numero aie asinine cōplete: qd̄ est absurdū: ergo absurdū est in mã stāte sub q̄libet forma esse gradus incōpletos oiuʒ aliaꝝ formaꝝ. ¶ Uiso ergo ꝙ forma substātialis in sua eēntia nō hʒ realit̄ gradū ꝛ gradū: ꝛ ꝙ dato ipam gradū ꝛ gradū habere nō ideo tamē potest poni ꝙ in eadē parte mãe simul sūt gradus imꝑfecti oium formaꝝ substātialiū. ¶ Tertio videndū est breuiter: verū cōcesso: ꝙ forma substantialis preexistat i materia sub gradu sue nãe icōpleto: coagere possit motori ad sui productionē. Qd̄ autē hoc sit impossibile: facile est ostēdere. Eius eni est agere cui⁹ est esse: cū agere ꝓsupponat esse: ꝛ nihil agat nisi ꝟm ꝙ est in actu: sed esse non est forme: ꝛ sit ꝑ formā: est autē cōpositi: igit̄ ꝛ cōpositi est agere: gradus aūt forme est forma simplr̄: ꝛ nō quid cōpositū ex materia ꝛ forma: ergo eius non erit esse nec agere: sed compositi ex ipso ꝛ materia: ꝛ cū hoc cōpositū sit illud: i quo actio recipit̄ ergo aliquod ens agere poterit in se totū. qd̄ est impossibile: nullā eni partē cōpositi est dare in qua nō sit inchoatio forme inducēde: simul cum forma abijciende. ¶ Preterea sicut in materialib⁹ id qd̄ est ratio essendi: nō est ipsum ꝑ se existens: sic etiā in eis: id qd̄ est rō agendi: nō est ipsuʒ agens: est aūt forma rō agēdi: sicut est ratio eēndi: ergo forma nō est agens. Multo igr̄ magis neq̄ gradus incompletus forme poterit esse agens vel poterit agere: esse tamē poterit ratio agendi. Aut ꝗ̃ erit ratio agendi ipsi exteriori agēti: aut illi quod recipit exterioris agentis actionē ꝛ in quo est ipse gradus incompletus forme inducende. Non pōt aūt dici q̄tuʒ ad ꝓpositū ꝙ sit ratio agendi ad expulsioneʒ forme cōtrarie ei a quo talis forma expellit̄. ¶ Primo qdeʒ: qꝛ forma nō est ratio agendi ipsi rei in seipsam: sed in aliud. ¶ Secūdo: quia cū forma expellēda sit in tota sba rei: ꝛ forma incboata sil̄r (vt supra diximus) ꝓpter id ꝙ non est dare: quare forma incboata sit in vna parte rei potius q̄ in alia: aliqua res in se totam agere poterit transmutando se ab vna forma in aliam: qd̄ est impossibile: non pōt ergo esse genus talis forme ratio agēdi ad expulsionē alterius forme illi a quo forma expellitur. Erit ergo ratio agendi exteriori agenti: sed hoc est inconueniens. ¶ Primo quidē qꝛ forma est ratio agēdi sicut ꝛ eēndi ei in quo est: sicut eni vnūquodq̄ est actu ꝑ suā formā ꝛ nō ꝑ alienā: sic etiā nihil agit ꝑ formā in alio existem: sed solum ꝑ formā quā habet in seipso. ¶ Secūdo: qꝛ tunc sup̄fluum erit ponere talem gradū incompletū in passiuo ad forme contrarie expulsioneʒ ꝛ inductionem alterius. Cum enim agens extrinsecuʒ in seipso habeat completam formā: que est ratio agendi: ꝛ per consequens perfectam agendi rationem subtracto gradu iperfecto a passiuo: adhuc agens exteri⁹

Octauo.

per suam formam: ipsum complete poterit trāsmutare: omnino igitur frustra talis actus incompletus ponitur in passiuo: cum nec sit rō patiendi propter id q̄ hoc est potentia z nō actus: nec sit agens: nec ratio agendi (vt ostensum est.) ¶ Habito ergo: q̄ z si gradus incompletus forme inducende sit in mā eo modo quo aduersarij ponunt: agere tamē vel coagere extrinseco motori non potest. ¶ Ulterius quarto videndū est vtrum concesso etiā eis q̄ exteriori agenti coagat difficultas fugiatur quam isti per suam positionem fugere se credebant. Est autē difficultas illa precipua de productione formaꝝ. ¶ Dicunt enim q̄ si nihil forme ponatur in materia ante generationem: an qua post modū tota inuenitur: erit productū p̄ generationē aliqd de nihilo: qd̄ est impossibile. Quod autē ipsi p̄ suam positionē hanc difficultatem non fugiant: facile est ostendere. Aut enī per generationem producitur aliquid de essentia forme: quod prius nō preexistit in materia: aut nihil: Si nihil producitur per generationē quod prius nō p̄fuerit in materia: cū post generationē inueniatur in materia forma completa sequitur q̄ forma cōpleta prefuerit in materia: z sic redibit opinio de latitudine formaꝝ. Si autē aliquid de essentia forme per generationem producitur quod prius non extiterit in materia: tunc oportet dicere: vnde producatur. Aut enim producitur: vel accipitur de essentia materie: aut de essentia forme cōtrarie: aut de parte forme preexistente in materia: aut de essentia cōpositi: aut decidit a forma agentis. Nō potest dici q̄ accipiatur de essentia materie: quia hec essentia tota est potentia: id autem quod de essentia forme producitur est essentialiter actus. Nō accipitur etiam de essentia forme opposite: quia nihil qd̄ est de essentia vnius oppositorū: pōt fieri de essentia alterius. Non accipitur etiam de parte forme in mā p̄existētē: nec de essentia p̄existētia compositi: qz in neutro istoꝝ (vt etiā ipsi concedunt) fuit actu fuit ante gñationē. Nō decidit etiā ab eēntia forme gñantis ipsius: qz tunc quot gradus de eēntia forme gñati producunt: p̄ gñationē: tot gradus erit necessarium decidi ab essentia forme ipsius gñantis: qz tunc quot gradus de essentia forme gñati pducunt p̄ gñationē: tot gradus erit necessarium decidi ab essentia forme ipsius gñantis: pducitur autē p̄ gñationē oēs gradus qui sūt de essentia forme rei gñate preter īfimū: ergo z ab essentia forme rei gñantis oēs gradus decident p̄ter infimū z remanebit p̄ p̄sequēs gñans de necessitate corruptū in termino gñationis: qd̄ est aperte falsum. Si ergo qd̄ de essentia forme p̄ gñationē pducit non decidit a forma gñantis: nec accipit ab eēntia māe: nec ab essentia forme opposite: nec a p̄existēte gradu eēntie: nec a p̄existētia essentia cōpositi aut dicant hoc qd̄ de eēntia forme producitur per gñationem pduci ex nihilo: qd̄ nō volunt aut dicant nobiscū q̄ illud p̄ se nō pducit sed p̄ accn̄s ad pductionē cōpositi: qd̄ de mā producit in q̄ prefuit ratione forme potentia: sed non actu: z tunc ad hoc q̄ res nō producat ex nihilo: dicāt nō requiri q̄ aliquid de forma añ gñationē actu p̄existat in mā: sed q̄ s̄m se totā potētialiter solū i ipsa p̄existat (sicut nos dicim⁹) ¶ Uisa ergo opione illorū ponentiū formas substātiales in materia actu ante generationem existere sub gradu incōpleto sue essentie: z visa etiam iprobatione ipsius: vlterius videndum est aliquid de opinione ponētium formas substantiales q̄tum ad totalitatē sue eēntie p̄existere in materia sub quodā esse cōfuso. ¶ Ad cuius opionis intelligentiā: sciendū ē q̄ in formis accn̄talibus cōtrarijs sic videmus q̄ extrema sub esse distincto accepta se inuicē circa idē nō cōpatiūtur: sed poti⁹ nata sunt se mutuo expellere: albedo etenim sub esse distincto accepta: non compatitur secum nigredinē in eodē nec econuerso. Sub esse tamen indistincto z confuso se mutuo circa idem cōpatiuntur: vnde quia extrema non sunt distincte in medio: sed cōfuse simul in ipso: sub quadam tamen confusione inueniuntur: ab ista autē cōfusione deducuntur ad esse distinctum virtute agentis: māle vel subiectū determinate ad alterum extremorum mouentis: sicut virtute calidi mouentis determinate ad ipsam caliditatem quod erat tepidū z per consequens confuse calidū distincte calidū efficitur: z virtute alterātis frigidi efficitur distincte frigidū. Quēadmodū autē i istis ē sic etiā (s̄m istos) z in formis subalib⁹ suo mō eē vr: si eniz forme subales sub esse distincto accipiantur: se pati nō pñt circa eandē ptē māe. In q̄ tñ mā sub esse indistincto z cōfuso oēs insimul existunt: hoc autē esse cōfusum (vt dicūt) nihil aliud est q̄ habitus confusus formarū z potestas habitualis māe: in qua potestate ipsa materia habet confuse omnes formas: nullā tamen distincte: sicut etiā genus potestate quadā: que est habit⁹ cōfusus differētiarū indistincte z confuse differentias omnes habet: z sicut genus per intellectū ad alterā differentiarū determinatur: sic etiā z mā p̄ virtutem nālis agētis determinatur ad alterā formaꝝ i ipsa indistincte primitus contentarū: vt sic dici possit q̄ forma substantialis quantū ad essentiam suam totā: z non quantum ad partem: qz indiuisibilis est sub esse cōfuso ante gñationem existit necessario in mā: z p̄ gñatōnem virtute nālis agentis etiā quantū ad essentiā suam totam de eē confuso deducitur ad esse distinctū: vt sic etiam q̄tum ad esse partim fit ab intus z partim ab extra: quātum vero ad essentiam: tota sit semp̄ in mā: sub esse tamen cōfuso (vt dictum est) de quo ad esse distinctum p̄ agens exterius deducatur. Ista autē opio vno modo ipsam intelligendo vera est: z alio modo falsa. Per esse etenī cōfusum: aut intelligitur actus existendi: aut sola aptitudo materie ad esse z ad formam: que est ratio existendi z quidē si per ipsum confusum esse. intelligatur actus aliquis existendi: ita videlicet q̄ ponendo formas existere in materia sub esse confuso: necessarium sit eas ponere actu existere in materia: erit positio oino impossibilis. ¶ Ad cuius intelligētiā: sciendum est q̄ cum nullū indiuisibile hēat partē z partē: de necessitate oportet dicere q̄ vnū indiuisibile attingens aliud indiuisibile s̄m se totū z totalr: totalitate sue essentie: aliud indiuisibile totū attingat: Est autē eēntia materie de se cui forma substātialis cōiungitur: omnino indiuisibilis: vnde oportet de necessitate: q̄ forma subalis: actu attingens essentiam māe s̄m se totam z totaliter ex parte sua ipsam totā actu attingat: si autē essentia forme actu est in materia: necessariū est dicere q̄ actu attingit ipsius essentiā: nō enī est intelligibile: q̄ eēntia forme sit actu in materia: z actui essentie ipsius: materia non coniungatur. Ex hoc autē q̄ essentia forme tota z totaliter attingit totā essentiam materie: cōsurgit actualis existentia coniuncti tota z completa: Si igitur essentia forme actu in materia poneretur: necesse est dicere q̄ materia fieret actu sub esse cōpleto nato consequi formā illam. z p̄ consequens si ante generationem: forma actu tota est in materia: oportet dicere de necessitate q̄ esse generati totū z completum generationi p̄existat: quod est impossibile: nō pōt autē dici q̄ forma q̄tū ad esse essentie suciante generationē est in mā: z nō q̄tum ad esse existentie: quia per hoc q̄ aliquid cui correspōdet eē essentie nō dicitur actu existere in aliquo: sed solum per se existere: Cuius ratio est: quia z si completo res haberet non quidē existere posse sed actu existere quo

Opinio. Ista q̄mō z vera z falsa eē possit

stere quo hét esse céntie: cũ eẽ céntie vnaquecq3 res essen
tialiter ꝛ inseꝑabiliter habeat: habebit vnaquecq3 eén
tialiter ꝛ inseꝑabilr actu existere: qđ est hereticũ igitur
ñ solũ esse essentie ipsius forme: añ gñatione respicit a
mã: ꝛ nõ esse existẽtie: ꝑ hoc ipsa forma nullo modo ha
bebit: q actu existat i materia: ß solũ q ipsa possit exi
stere. ¶ Si aũt dicat: q essentia forme ante generatio
nem: est cõiuncta mãe actu: sed imperfecte: ꝑarz q hoc
nihil est: cũ eni talis essentia sit idiuisibilis: si actu ali
cui cõiungit: tota sibi cõiungit: ꝛ si tota illi cõiungit:
nihil sui restat illi amplius coniũgendũ: ꝛ per ꝯñs ta
lis essentia est sibi ꝑfecte coniuncta. Est eni oino pueri
le dicere: q aliquid sit fm totã suã essentiaz actu cõiun
ctũ alicui: ꝛ tamẽ sibi sit imꝑfecte cõiunctũ: cũ illud so
lũ imꝑfecte sit coniunctuz alicui: qđ fm aliquid sui est
sibi actu cõiunctũ: ꝛ fm sui aliquid restat illi posteri⁹
coniungendũ. Ex hoc autẽ patet: q nec etiã dici potest
talis céntia indistincte coniuncta esse materie: quia so
lũ in potẽtia res indistincte cõiunct: per actũ aũt ꝛ ma
xime per cõpletũ oĩa distinguũtur. Essentia aũt forme
(vt ostẽsuz est) si actu est cõiũcta materie: necessario est
sibi ꝯiũcta ꝑfecte ꝛ distincte: ꝛ per ꝯñs distinctione cõ
pleta: qđ eẽ ante generationẽ oino non potest.

Cõfirmat Primo.

Preterea Si céntie formaꝝ substãtialiuz
oẽs in aliqua mã actu ꝑexistũt:
aut sunt ille céntie formaꝝ oium indiuiduoꝝ de mate
rie potẽtia ꝑduci possibiliũ per naturã: aut céntie for
maꝝ oiuz specieꝝ solũ. Si sunt céntie oium formaꝝ in
diuidualiũ produci possibiliũ per naturã: cũ fm facul
tatẽ nature indiuidua produci valeãt infinita: erunt si
mul in materia actu essentie formaꝝ substantialiũ nu
mero infinite: ꝛ nõ solũ semel sed multotiens infinite:
qꝛ sub qlibet specie rei generabilis: infinita indiuidua
ꝑduci possũt successiue cũ forme ꝑducibiliũ (fz istos)
actu in mã ꝑductioni preexistant. Est aũt oino iposši
bile quod cõclusuz est: igit oino impossibile est in mã pre
existere actu céntias oiuz indiuidualiũ formaꝝ produ
ci de ipsa possibiliũ per naturã: nõ possunt etiã in ipsa
ꝑexistere céntie formaꝝ oiuz speꝝ solũ: ita q nõ indiui
duoꝝ: qꝛ forma spẽi de se sũpta scdm. s. q spẽi corñdet
est forma vlis: foĩa aũt actu exñs in mã est foĩa indiui
dualis: qꝛ actus céndi nullo mõ vli põt: nisi in indiui
duo cõpetere: vñ si in mã nõ ponãtur foĩe idiuiduales
sed vles mõ erũt vllo mõ actu in mã: sed potẽtia solum
q si actu in ipsa existere dicant: nõ erũt vles: sed indi
duales indiuiduis ꝑmo corñdẽtes: nõ est ãt dare: qre
in mã sint poti⁹ forme corñdẽtes aliquib⁹ indiuiduis
q aliis: ꝛ sic oportebit necessario in mã ꝑexistere actu
formas oium idiuiduoꝝ de ipsa ꝑduci possibiliũ: per
naturã: qđ iã ostẽdim⁹ eẽ ipossibile. ¶ Si aũt dicat: q
in illa mã actu ꝑexistit vna tm forma numero fz vnã
quãcq3 speꝝ successiue diuersis spẽi idiuiduis corñdẽs:
oppz ß subito esse ipossibile. Cũ eni ab vnica forma sit
vnicũ esse numero: ꝛ vnũ numero esse nullo mõ possit
esse plurium indiuiduoꝝ numero distinctoꝝ: sequitur
de necessitate q oĩa indiuidua sub eadem specie succes
siue de illa mã producta sint vnuz numero: qđ est oino
impossibile: de aliqua eni pte aque ꝑ corruptionẽ ipsi⁹
poterit aliqua ps aeris fieri: ꝛ de illa parte aeris per
eius corruptionẽ fieri aq̃ poterit: ꝛ erit aqua ꝑmo cor
rupta ꝛ postea gñata eadẽ aqua numero: quod est im
possibile: igit oino ipossibilis est põ: q ponit essentias
totas formaꝝ subalium actu preexistere in materia.

Secundo.

Preterea Illud esse confusuz quod ponit
esse quidam actus exñdi: aut seq
tur formã subalez vnã essentialiter: aut formas suba
les essentialr distinctas: ois etenim actus exñdi céntiã
alicuius forme ꝯsequit. Et quidẽ si vnã formã tm cõse
quit: tm vna forma ꝑ tale esse ponet in mã: non eniz ꝑ
actũ exñdi in mã alia forma ponit nisi illa: quaz illud
esse consequit. Sic ergo sub tali esse cõfuso nõ poterũt
dici existere in mã essentie oim formaꝝ subaliũ de ipsa
ꝑducibiliũ. Si aũt talis actus céndi ꝯsequit formas
subales céntialr distictas: cũ de necessitate ad formas
distinctas céntialr: sequat actus céndi realr distincti:
esse illud sub quo multe forme subales: simul in vna pte
mãe ponunt erit necessario nõ ꝯfusuz ß distinctũ: ꝛ ꝑ
ꝯñs in eadẽ pte mãe sil erũt plẽs forme subales: sibi in
uicẽ repugnantes sub esse distincto: qđ est impossibile:
ergo ois est ipossibilis põ: q ponit formas subales qͣtuz
ad totas suas essentias sil preexistere in mã: sub esse cõ
fuso: si tamẽ ꝑ esse tale aliquis actus exñdi intelligat: ꝛ
nõ aptitudo ad existẽtiam actualẽ. ¶ Nõ si ꝑ esse cõfu
sum non intelligat existentia in actu: sed in aptitudi
ne solũ: vera esset opinio. Et forte sic ista positio intelli
gitur: ꝑ actũ etenim res ad inuicez distinguũtur: que in
aptitudine indistincte: ꝛ cõfuse habentur: actus eteniz
distiguere habet: ꝛ determinare aptitudinẽ rei. Eo igi
tur ipso quo ipsi dicunt formas subales nõ ꝑexistere in
mã sub esse distincto: sed sub esse cõfuso: vident velle: q
ipse in ea sub exñtia in actu nõ ꝑexistant: sz solũ sub exi
stentia in aptitudine sumpta: in q exñtia idistincta est
ꝛ cõfusa. ¶ Manifestũ est eni q mã nãliter inclinatur
in esse habendũ: ꝛ non nisi per formã: in sua igit incli
natione nãli iã includit oẽ esse ꝯñs formã de ipso edu
cibilẽ: ꝛ essentiã ꝑ ꝯñs forme: que sibi est ratio ꝛ princi
piũ exñdi: si eni sit aliq̃ forma in cuius essentiã nõ incli
net: sicut ipsam in sua nãli inclinatione nõ ꝑhabet: sic
etiã actu ipsa informari nõ poterit. Mã igit in sua in
clinatione nãli: que est eius naturalis aptitudo ad for
mã: ꝑhabet necessario esse cõsequens formã quãlibet:
ꝛ sub illo esse essentiã totã cuiuslibet forme etiã ꝑeha
bet necessario. Et qꝛ mã nõ magis de se iclinat in vnã
q in aliaz: iccirco in sua aptitudine naturali includit
equalr omnes formas: ꝛ silr esse cõsequẽs eas: ꝛ sic nõ
distincte habet hãc vel illã: sed indistincte oẽs: ꝛ sub eẽ
confuso. Qñ aũt actu sua aptitudo ꝑficit forma aliq̃
qꝛ de ratione actus est distinguere aptitudinẽ materie
ad formã vnam efficitur tunc sic distincte sub vna for
ma: q insimul cum ipsa: fm actum distinguentem: ꝛ
determinantẽ eius naturalẽ inclinationem: aliã habe
re nõ potest. Et quia vnũquodq3 ad id mouet natura
liter: ad qđ habet aptitudinẽ naturalẽ: non aũt mouet
ad ipsum: nisi quando id actu nõ habet: qꝛ qñ id actu
habet: sub ipso naturaliter quiescit: sicut graue: quia
aptum natum est habere locũ deorsum: qñ ipsum actu
non habet naturaliter tendit deorsum: qñ vero est actu
in loco deorsum: in ipso naturaliter quiescit: iccirco ꝛ
materia cũ actu formã habet quã est apta nata habere
non mouet ad ipsaz sed in ipsa potius naturaliter qe
scit: cum vero eã actu nõ habet ꝓpter aptitudinẽ natu
ralẽ: quã de sua essentia habet ad ipsaz naturaliter siue
fm suã naturã tendit in ipsam. Et quia vnũquodq3 id
quod de sua habet aptitudine naturali: habet semper
actu: nisi aliquod impediens ipsum extra illius actua
litatẽ detineat: sicut graue est semper actu deorsuz: quã
tũ de se est: ꝛ si propter aliquod impediẽs quandoq3 ex
tra locuz deorsum detineat: iccirco ꝛ mã quantum ex
se est: semper est actu sub forma illa: quam de sua apti
tudine naturali habet: ꝛ si extra illam detineatur quã
doq3 per aliqđ ipediens eam sub ipsa stare. Et quia in
detentis extra id quod de sua habent nãli aptitudine

per aliquod impediens: necesse est aliquid dare: quod
prohibens remoueat: si actu in id tendere debent: iccir
co et si mā per aliquod impediens remota a forma sibi
debita: naturaliter actu in ipsam tendere debeat: neces
sario dare oportet aliqd: qđ ab ipsa remoueat impediē
eam sub forma debita sibi stare. Impeditur autē mā
ad pñtiā agentis stare sub forma: quā est apta nata de
sua nā habere ad agentis pñtiam propter dispōes con
trarias illi forme in ipsa mā exñtes: has igr̃ dispositio
nes necessariū est pmo a mā remoueri: vnū aūt ɔrioꝝ
a subiecto nō remouet̃ nisi p inductionē alterius: ergo
si ille dispōes ɔrie forme inducende: debent a mā remo
ueri: necessariū est in ipsam introduci ab agente dispō
nes illis ɔtrarias: ipsaꝫ formā agētis cuius silitudo i
mā dꝫ imprimi ɔñtes. Et sm q̄ iste dispōes ɔñtes agē
tis formā: magis ac magis in māꝫ iducent̃: dispōes ɔ
rie ipedičtes māꝫ ad agētis pñtiā: actu stare sub forma
ɔsili forme agētis magis ac magis remouebunt̃: et mā
velocius in silitudinē tēdet agētis: ēteni motus nālis
in fine fortior q̄ꝫ in principio pp id q̄ ɔtrium ipedientis
semp est circa pncipiū fortior: q̄ꝫ circa finem: vñ graue
ipeditū esse deorsuꝫ p corpus in medio inter ipsum. s. et
locū deorsum ɔsistens: q̄to magis ad locū deorsum ap
propinq̄t: tāto velocius mouet̃: qꝛ ɔtinue corpus impe
diens minus efficit̃: et minoris virtutis ad impedien
dū: h aūt toto remoto: statiꝫ graue in illo vbi efficit̃: qđ
a suo nāli ɔsequit̃ gñante. Sicut aūt in his est: sic suo
modo est et in motu māe ad formā. In principio eteni
dispōes ɔtias hꝫ intensiores et forti⁹ ipedientes mām
stare sub pñtis agētis silitudine: sꝫ p ɔtinuā iductionē
dispōnū ɔñiū formā agentis: et remotionē cōtrariaꝝ
debilitat̃ dispōnū ipedientiū virtus: et mā fortius in
agentis pñtis silitudinē tendit: donec tandē toto impe
diente remoto in ipso instāti remotionis pñtis agētis
silitudinē pfectissimā cōsequat̃: q̄ silitudine adepta in
ipsa postea nāliter qescit vtpote sui nālis appetit⁹ mo
tu qetato: et cōpleto adepto. Et qꝛ pfectissima similitu
do est q̄ attendit̃ sm subaꝫ: et hꝫ formā subalē: pfectissi
mā aūt agētis silitudinē: mā nō cōseqnit̃ nisi in instā
ti in quo cōplet̃ totius impedičtis remotio: ideo mā so
lū in instāti vltimo remotionis dispositionis impedič
tis eā: silitudinē agentis assequi: cōsequit̃ formā suba
lē forme gñantis ɔsilem: sic ergo parꝫ sm istā pōnē que
est quarta inter supius recitatas. quđ mā actu añ gñā
tionē ɔpositi: formā nō hꝫ: sꝫ solū in potentia et aptitu
dine nāli. Pꝫ etiā: q̄ motus eius ad formā: et ad spēm
gñantis nō est violent⁹: sꝫ nālis: cū fit sm nālē aptitu
dinē ipsius: et violentus fit cōtra etiā nālē aptitudineꝫ
rei mote. Pꝫ etiā q̄ motus māe ad nālē formā: est oino
diuersus a motu ligni ad formas artificiales: nec eniꝫ
lignū nāliter inclinat̃ in formā artis: et ideo etiā nāliter
nō tēdit in ipm. In mā etiā que ad formā artis mouet̃
nō efficit̃ virtute agētis aliq̄ qlitas actiua dispositiua
ad formā artis: ad cuius receptionē in ipsa: dici possit
remoueri ab ea qlitas forme: q̄ inducēda est repugnās
et ipsa materia etiā ex ɔñti velocius tēdere ad silitudi
nē agētis pricipādā: sic ɔtigit i motu nāli: q̄ mā tēdere
dr̃ ad agētis sibi pñtis pfectā silitudinē. His igr̃ cōsi
deratis facile est ad argumēta facta in ɔriū rñdere.

Respōsio ad obiecta

Ad primum

Itaq; dicēdū est q̄ forma
non solū dicit̃ de actu sub
stātifico: qui est pfectio ɔpris materie: sed etiā de quid
ditate specifica: que appellari consueuit forma totius:
que quidē forma cōposita est ex actu substātifico: et eēn
tia materie. Et accipiēdo quidē formā primo modo in
choatio forme dicit̃ ipa act⁹ substātifici eēntia manēs:
et inclusa ab ipsa creatiōe materie in aptitudine natu
rali ipsius. Accipiendo ɔo formaꝫ scđo modo: inchoa
tio forme dicit̃ essentia ipsa materie: non quideꝫ actu:
sed sua aptitudine naturali essentie actus substantifici
cōiuncta. Quod autem sic beatus Aug⁹. forme inchoa
tioneꝫ acceperit: patet per hoc quod in eodē libro dicit
q̄ hec inchoatio: velut materies subiacere videtur arti
fici. ¶ Ad secundū dicendum q̄ omnis res quicquid
progressu naturali per tempa congrua prodit: atq; ex
plicat etiā ante continebat: sed occulte: quia nō cōtine
bat in actu: sed in aptitudine nāli. ¶ Ad tertiū dicen
dū q̄ forma p accñs pducitur: qꝛ ad pductiōnem cōpo
siti: qꝛ cū agēs agat sibi sile omnimode cū est agēs cōiū
ctū: et ipsuꝫ sit in sua suba cōpositū ex mā et forma: non
potest sua similitudo in simplici forme essentia reserua
ri: et ideo nō pducit essentiā simplicis forme ad esse: sed
specificā quidditatē cōpositi sub forma contraria non
actu preexistentem: sed aptitudine nāli producit ad ac
tū existendi: hoc aūt totū de nō esse ad esse productū patet
q̄ ꝺ nō ente simplr̃: nō producit̃: sed de nō ente actu: en
te autē in potentia: qꝛ ipsuꝫ totū ante deductionē ad ac
tū sub forma cōtraria potētialiter preexistebat: et si nō
actualiter (vt pdictū est) ideo totū nō pducitur p crea
tionē que oino nihil presupponit: sed per gñationē que
presupponit ens in potentia: forma autē: que est actus
substantificus: producit̃ ad pductionē cōpositi: et ideo
non p accñs creatur ad creationē alterius. Cū aūt cō
positū pducit̃ p viā gñationis nō ad creationē sed ad
gñationē cōpositi tunc pducit̃ forma: et ideo tunc gña
tur p accñs: et non creatur. ¶ Ad q̄rtū dicendū q̄ for
me prioꝝ pductoꝝ ad esse: fuerūt a deo insimul cū mā
et cōpositis create: quibus productis cōcreata etiā fuit
et virtus producendi sibi similia: que per opa admini
strationis a deo mediantibus secundis agētibus: tan
q̄ꝫ suis instris pgrediunt̃ ad esse: et ideo aīa ipsius creatu
re merito appellant̃. ¶ Ad. v. dicēdū q̄ i motu nāli ad
formā: mā q̄ ad formā mouet̃: cōfert ad motū p aptitu
dinē nālē ex qua nāliter cōpetit sibi talis motus: qđ de
his que violenter moueri dicunt̃: dici nō pōt (vt supra
dictū est.) ¶ Ad. vi. dicēdū q̄ in mā stante sub forma
sanguinis est inclinatio magis determinata ad formā
carnis: q̄ꝫ lapidis: qꝛ in ipsa inchoata est iā ad aliq̄lem
gradum vtpote gradui pfecto propinquuꝫ deducta di
spositio ad formā carnis: nō autē in ipsa sic est inchoa
ta dispositio ad formā lapidis. ¶ Ad. vij. dicendū: q̄ et
si mā in sua potentia et naturali capacitate: aīam intel
lectiuam aliquo modo includat: nō tñ eā totaliter itra
suam naturalē capacitatē concludit: cū tñ intra ipsaꝫ
formas alias nāles cōcludat: et iccirco merito alie oēs:
preter intellectiuā animā de ipsa dicūtur educi. ¶ Ad
viij. dicenduꝫ q̄ materia stans sub forma vna: magis
in vnam inclinatur: q̄ꝫ in alias: propter dispositioneꝫ
inchoantem: et deducenteꝫ ad altiorē gradū dispositio
nis ad formā vnā: q̄ꝫ ad aliam (vt predictuꝫ est) ¶ Ad
ix. dicenduꝫ q̄ dispō: que est in mā stante sub aīa ani
mati perfecti est dispositio iam ɔpleta: et virtute nālis
gñantis ad gradū vltimuꝫ deducta: et ideo iā est in suo
termino nāli. Contingit autē (vt dictum est) in mate
ria stante sub forma alicuius inanimati esse dispōnem
nō quidē vltimatā sed inchoatā: et per ɔñs in vlterio
rē dispositionis gradū: materiā ordinantē: quia imper
fectū ad sui perfectionem nālē naturaliter inclinatur.
¶ Ad. x. dicendū q̄ cum transmutatio de sua ratione
includat carentiā eius: ad quod tendit: qꝛ nihil moue
tur ad id quod iam habet sed soluꝫ ad id quod non ha
bet: non est miruꝫ si priuatio que dicit prauā carētiam
actus cum

actus cū aptitudine tñ nāli ad ipsum pōt esse ipsi⁹ na-
turalis trāsmutatiōis ꝓncipiū. ¶ Ad. xj. dōz ꝙ spēs
vel forma per quā ponit mā in actu nāli que est ꝑfecte
ꝛ vere species: dī magis nā eē ꝙ mā (vt pʒ per rōnes
Secundo. Arist. ibidē) ꝛ nō spēs dicta de priuatiōe: que dicit ca
phycorum rētiā habit⁹ ꝛ tñ quodāmō habitus dicit (vt hr̄. v. me
Co. xj tha.) sic ēt ꝛ dicēs carētiā spēi: dī quodāmodo species
Caplo dꝭ ꝓ ꝛ qōdā accñs māe. ¶ Ad. xii. dicēdū ꝙ ꝓuatio in arti
uatione. ficialibus dicit carētiā forme absqꝫ positiōe nālis icli
Co. 27. natiōis ad ipsā cū (vt supra dictū ē) res nālis nō icli
neṫ tāqꝫ i suā nālē ꝑfectionē i formā artificialē: sʒ ꝓua
tōi nālib⁹ (vt plures dictū est) sic ponit i mā carenti
am foīe: ꝙ ipsa relinqt aptitudinē nālē ad eā: ꝛ h̄ suffi
cere vr̄ ad dr̄iā vtriusqꝫ ꝓuationis. ¶ Ad. xiij. dōz ꝙ
forme subāles: ꝛ si sint ꝓncipia q̄litatū actiuaꝝ ꝛ passi
uaꝝ sūt tñ idiuisibilia eēntie nō in mā in qua non sunt
actu ſm se totas: eē ēt actu nō pñt: sʒ aliqd sue eēntie.
¶ Ad. xiiij. dicēdū ꝙ vlr̄ de oīb⁹ substātijs trāsmutabi
lib⁹ nāliter loquēdo sic eē vr̄ ꝙ ipsa forma subalis nō
est imediatū trāsmutatiōis ꝓncipiū: sed poti⁹ hē: ipsa
q̄litas actiua a forma subali rei nālis ꝓueniēs: h̄ autē
actiua q̄litas cū virtute agētis nālis ꝯtingētis passiuū
efficit: in passiuo formalr ipm ab agētis dissimilitudi
ne ad silitudinē nālē transmutat: inq̄tū per ipsi⁹ indu
ctionē (vt supradictū est) remouet ipediēs passiuū ten
dere in agētis sibi ꝓꝑia silitudinē: vñ ꝛ q̄to magis ad
ipsi⁹ iductionē de dispōne morū ad illā silitudinē ipe
diēte remouet: tāto (vt supra dictū est) passiuū veloci⁹
tēdit ad eā: ꝛ qñ iā tota ipedimēti remotio ꝑficit assequi-
tur statim (vt ꝓdictū est) ipsum passiuū cōpletā agētis
silitudinē: que est silitudo i specifica q̄ditate: i. cū agēs
fuerit vniuocū: ꝑ hāc ergo q̄litatē actiuā: q̄ silis est q̄li
tati agētium ſm passiuū formalr tēdit in silitudinē gene-
rantis: ꝛ effectiue nō tēdit in ipām ꝑ agens extrinsecū
qd illā in ipso efficit q̄litatē: ꝛ talis ꝓꝑtus actiua: vel q̄
litas: que est imediatū formale ꝓncipiū talis motus cū
ipso nāli motu ꝑ se ꝛ nō ꝑ accñs cōiungit in passiuo nā
li: qd de artificialib⁹ dici nō pōt. ¶ Et sic pʒ rñsio ad
xiiij. ꝛ ad alia q̄ttuor argumēta sequentia. ¶ Ad. xix.
dicendū ꝙ forme nāles de māe potentia educunt ꝛ in
ipsa potentia prefuerūt ante gñationē. ¶ Ad. xx. dicē-
dū ꝙ forma subalis nālis: ꝑ corruptionē nō cedit in pu
re nihil: sed cedit in ens in potentia: q: redit in potētiā
māe. ¶ Ad. xxj. dicēdū ꝙ ipsa essentia aīe est radix po-
tentiaꝝ: ꝛ iō in ea remanent sicut in radice: ꝛ siquis q̄-
dē dicere velit: ꝙ eēntia māe sit radix formaꝝ poterit di
cere post corruptionē eas radicalr in mā remanere: nec
iō tñ habebit: ꝙ aliqd de eēntia foīe actu in mā rema-
neat: cū ipsa mā nihil sit talis eēntie: vel ꝓpter hoc ꝙ silitu-
do oīno nō valʒ: q: eēntia aīe est ꝓncipiū potentiaꝝ:
sed essentia māe nō sic est ꝓncipiū formaꝝ: ꝛ forma est
perfectio materie: nō autem potentia essentie ꝛc.

¶ Questio septa.

Questio Septa est. ¶ Utrū forma
subalis imediate cōiūga-
Prīa rō. tur prime māe. Et videt ꝙ nō. Actus eniʒ
actiuoꝝ (vt habet in secundo de aīa) sunt
Co. 24. in patiente ꝛ disposito: forma aūt subalis
est actus ab aliquo actiuo posit⁹ in mā: ꝑ rōnē ꝛ locū
patientis tenet: igit forma subalis nō pōt eē in mā ni-
si disposita: ꝛ sic vr̄ ꝙ māe vniat mediāte dispōe.

Preterea In hñtib⁹ simbolū (vt i scōo de
Scōa rō. gñatōe dī) facilior ē trāsit⁹: ꝗ cū
caplo scōo ꝓpter simbolicas qualitates fiat transitus ab vna for
ma in aliā: facilius videtur: ꝙ ꝑ simbolicā qualitatē:
forma substantialis materie vnietur.

Preterea Actus quilibʒ ei vnit cuius est Tertia rō.
actus: sed q̄dā forma subalis (vt
aīa) est actus corpis physici organici (vt dī in scōo de Co. 4.
aīa) ergo aīa corpi physico organico vnit: sed corpus
physicū organicū nō est mā ꝓma: cū sit cōpositū ex mā
ꝛ forma: igit ad minus forma subalis: q̄ est aīa nō im
mediate ꝯiungit māe prime. ¶ Preterea: Una formā q̄rta rō.
non pōt vniri nisi māe stanti sub priuatiōe alterius:
sed cū priuatio nō sit pura potentia: q: tūc nō differret
a mā: nec sit pure nihil: q: tūc nō esset principiū entium
naturaliū: relinquit ꝙ sit q̄dā actus: ꝛ sic ꝑ ꝯñs nulla
forma vnitur nisi māe stanti sub quadā actu imꝑfecto.
¶ Preterea que sunt realiter diuersa nō vident posse v. ratio.
sine aliquo medio ꝯiungi: sed forma subalis ꝛ mā sunt
realiter diuersa: ergo ꝛc. ¶ Preterea forma nō pōt cō Sexta rō.
iungi materie sine his que ipsam in mā necessario pre-
cedunt: sed dispōes ad formā necessario precedunt for-
mā in mā: ergo forma necessario vnit māe mediantib⁹
dispōib⁹. ¶ Si di. ꝙ dispōes precedunt formā in via Responsio
gñationis: nō aūt in via essendi.

Contra Cū fieri terminet ad esse: de necessita Contra
te illa sunt ꝓus: que prius fiunt: ꝛ per
ꝯñs que ꝓus hñt fieri in mā: prius etiā existūt in ipsa
si ergo ꝓus in mā dispōes inducunt q̄ forma: oʒ neces- Respōsio.
sario ꝙ in ipsa ēt ꝓus existant. ¶ Si di. ꝙ in ipsa prius
existūt sub gradu imperfecto: ꝗ sub gradu ꝑfecto ꝯñt
formā: ꝛ ideo nō sunt mediū vnionis forme ad māꝫ.

Contra Cū dispōnes ad formā nō auferant Contra
a mā ꝑ aduētū forme si aliquo mō sūt
in mā añ formā: necesse ē dicere: ꝙ ad minus eo mō quo
a foīa in mā ꝓsupponit ipis mediātib⁹: foīa māe ꝯiū-
gat. ¶ Preterea (ſʒ ꝯmēt. in de sbā orbis) dimēsiões Caplo ꝓ.
interminate sunt in mā añ oēʒ formā: nec abijciunt ꝑ
aduentū forme: ꝗ solū terminant: igit ad min⁹ mediā
tib⁹ dimēsionib⁹ interminatis forma subalis ꝯiungā-
tur māe. ¶ Si di. ꝙ opio ꝯmē. nō est vera sʒ poti⁹ for Responsio
ma subalis ante oēm dimensionē recipit in materia.

Contra Cū eēntia māe sit indiuisibilis de se: si Contra.
forma subalis recipit ante dimēsionē
in mā: recipiet necessario in ipsa: sʒ ꝙ indiuisibilis: ꝛ
ꝑ ꝯñs eā totā replebit: nec aliqd de mā actu inueniri po-
terit extra formā vnā: sub alia forma: sed h̄ est fīm: q:
sl' mā sub diuersis formis diuisa inuenit: ꝗ quelʒ taliū
formaꝝ ꝓsupponit dimēsiones interminatas. ¶ Pre-
terea qd est oībus cōe nō ꝯsequit ꝓꝑiā formā alicui⁹:
sed dimēsio interminata est oib⁹ gñabilib⁹ cois: qd pʒ:
quia nulli appropriat dimēsio: nisi sub certa termina-
tione. Constat autē: ꝙ ipsa de se non est nata stare plus
sub vna terminatione: q̄ sub alia: igit ipsa de se nō ma-
gis appropriari potest vni q̄ alteri: ꝛ cū omnibus con
ueniat dimensiones hr̄e: sequit: ꝙ sublata terminatio
ne ipsa dimēsio oibus sit cōis: sola ꝗ terminatio dimē-
sionū cōsequit formas ꝓꝑias singuloꝝ: ipsa vero di-
mēsio oibus ꝓsupponit in mā: igit oēs forme subales
mediante dimēsione interminata materie cōiungunt.
¶ Preterea mā nunq̄ expoliat respectu ad formā: q̄
etiā anteq̄ formā hēat respiciat formā ipsā: ꝛ etiā cū
actu ipsa perficit: nec vnq̄ forma pōt cōiungi nisi ma-
terie actu ipsā respicienti: necessario igit foīa q̄libʒ ta
li respectu vnit māe: sed talis respectus est accñs: igit
quelibet forma materie vnit mediante aliquo accñte.
¶ Preterea qd nō pōt esse imediate actionis alicuius
agentis subiectū: nō pōt etiā esse imediatū subiectū ac
tus: ex actione illa ꝯsurgētis: sed mā prima nō pōt esse
imediatū alicui⁹ actionis subiectū: q: pura potētia nō
pōt esse passionis subm: ꝛ ꝑ ꝯñs nec actionis. Qua ꝑꝑ

nec subiectū esse pōt actua:actione ꝯurgentis agētis
alicuius:sed forma cuiuslibet rei gn̄abilis in mā cōsur
git ex actione gn̄antis: ergo mā prima nullius forme
gn̄abilis esse potest subiectū imediatum.

In opposi tum. **In contrarium** Est ꝙ ex mā ⁊ for
ma fit essentialiter
vnū:sed ex his q̄ per aliquod mediū necessario cōiun
guntur nunq̄ fit essentialiter vnū:igitur mā ⁊ forma
substantialis nō vniuntur sibi per aliquod mediū.

Responsio **Respōsio ad hanc** Q̄ōnem sim
plr dicendū
est ꝙ ois forma sub̄alis imediate coniungit̄ prime ma
terie:quod potest ad p̄ns via triplici demonstrari.

Prīa via. **Et prima** Quidē sumitur ex eo ꝙ forma ⁊
mā sunt eēntialia principia rerū
nālīū.¶ Ad cuius intelligētiā:ꝯsiderādū est ꝙ ea pro
prie dicūt̄ esse eēntialia p̄ncipia alicuius:q̄ eēntiā ei⁹
ingrediunt̄:eēntiā aūt cōpositi igrediunt̄ oia que spe
ctant ad primariā ꝯstōem ipsi⁹. Et q̄ tā mā q̄ forma
spectat ad primariā ꝯstōēz rei nālis:iccirco vtraq̄ sūt
eēntialia p̄ncipia talis rei:si aūt inter materiaz ⁊ for
mā necessario intercidit aliqđ mediū:ita vz ꝙ sibi in
uicē ꝯponi nō possint:nec vllo mō ad ꝯstōem nālis rei
cōcurrere:nisi illud intercidat mediū inter ipsa:erit ne
cessario ⁊ ipm spectās ad eēntialē ꝯpōnem ⁊ ꝯstōēz p̄
mariā rei pdicte:⁊ erit p ꝯn̄s eēntiale ipsi⁹ p̄ncipiū.
Qđ aūt hoc stare nō possit statim primo aspectu appz:
Co.65. cū (sm p̄hm in p̄mo physicoꝝ) p̄ncipia p se reꝝ nāliuz
que sunt p̄ncipia eas eēntialiter ꝯstituētia ⁊ ingredien
tia compōem eaꝝ:nō sint nisi tm̄ duo:vtpote mā ⁊ for
ma:tertiū pro sicut p̄uatio nō est p̄ncipiū p se nec est rē
eēntialr̄ cōstituēs. Sed magis ingrediēnbus appz h̄
stare nō posse si cōsideret̄ q̄lis esse possit eēntia illi⁹ me
dij:necessariū est eniz ꝙ aut eēntia cōposita ex mā ⁊ for
ma:aut eēntia māe tm̄: aut eēntia forme vel act⁹ sub̄a
lis:aut eēntia forme vl̄ actus accn̄talis:nō pōt aūt esse
eēntia actus accn̄talis:q̄ illud mediū (vt ē ōn̄sū) neces
sarium est venire ad p̄maz ꝯstōnem nālis sub̄e ⁊ esse
principiū eēntiale ipsius:accn̄s aūt esse nō pōt de cōsti
Cōfirmat̄ tuentib⁹ sub̄az:q̄ ex nō substātijs nō fit sub̄a. Et pre
terea oē accn̄s nāe ordine p̄supponit subm suū. Subie
ctū aūt accn̄tis actua:habētib⁹ realitatē aliquā vltra
realitatē sui subi:qa d̄ tali accidēte loqmur nō pōt esse
sola materia:quia pura potentia non potest esse imme
diatum talis accn̄tis subm. Nō pōt etiā eē sola nālis
forma:q̄ nō est p se exn̄s,q̄ subm talis accn̄tis eē dz qđ
p se poteā existere:relinquit̄ ergo ꝙ eius subm sit qđ cō
positū ex mā ⁊ forma:p̄supponit igit̄ necessario tale ac
cidēs an̄ se ens ex mā ⁊ forma cōpositū. Qđ aūt tale cō
positū p̄suppōit:necessario etiā presupponere dz ꝯiun
ctionē foīe ⁊ māe:⁊ qđ hāc ꝯiunctiōēz nāe ordie p̄sup
ponit:eē nō pōt mediū ꝯiunctionis eoꝝ. Concludit̄ er
go de necessitate ꝙ eēntia rei q̄ est mediū cōiunctionis
forme ad māz:nullo mō esse possit eēntia forme accn̄ta
lis:nō pōt etiā essentia talis eē qđ ꝯpositū ex mā ⁊ for
ma:q̄ tūc ad eēntiā vni⁹ rei nālis:ꝯcurrerēt due māe
⁊ due forme:q̄ mā ⁊ forma ꝯstituentia eēntiā medij: ⁊
mā ⁊ forma:que p illud mediū ꝯiūgi ponunt̄. Cū eniz
hoc sit oino absurdū: absurdū est etiā inter eēntiā māe
⁊ eēntiā forme sub̄alis intercidere mediā rē cōpositaz
ex mā ⁊ forma. Nō pōt etiā poni ꝙ eēntia talis medij
sit eēntia māe:q̄ tūc etiā ad vnius rei ꝯstōnem due eēn
tie materierū ꝯcurrerēt:qđ silr est absurdū. Nō pōt et
esse eēntia dicti medij eēntia forme s̄balis:q̄ eēntia hu
ius forme adiūcta eēntie māe fac̄ de se sub̄az cōpletaz.
Si ergo mediū cadēs iter formā sub̄alē ⁊ p̄mā māz:sit
forma sub̄alis adiūctū māe faciet sine foīa sequēte cō
pletā sub̄az:⁊ forma etiā sub̄alis nāe ordine h̄ mediuz
ante se in mā p̄supponēs:necessario p̄supponit sub̄az
cōpletā:s̄ oē qđ nāe ordine cōpletā sub̄am p̄supponit ē
accn̄s. Si igit̄ ipossibile est ꝙ forma sub̄alis sit accn̄s
ipossibile est:p ꝯn̄s:ꝙ aliq̄ forma sub̄alis an̄ se aliquā
formā sub̄alē in mā p̄supponat:⁊ p ꝯn̄s est etiā ipossibi
le:ꝙ iter formā sub̄alē ⁊ p̄mā māz aliqđ intercidat me
diū:cui⁹ eēntia sit eēntia sub̄alis forme. Si ergo inter
māꝫ ⁊ formā sub̄alē nō pōt cadere mediū qđ ex mā ⁊
foīa cōpositū nec aliq̄ altera mā:nec eēntia sub̄alis for
me nec res q̄ sit actus accn̄tis:relinquit̄ ꝙ iter ipa nulla
res itercidat:⁊ ꝙ ois forma sub̄alis imediate sit in eēn
tia p̄me māe. Et sic p̄ma via oñdēdi ꝓpositum cōpleta
est:sumpta ex eo ꝙ solū mā ⁊ forma sunt essentialia prin
cipia materialiū substantiarum.

Scđa via **Secunda vero via** Ad oñdēduz
idē sumi pōt
ex ꝯparatiōe potētie ad actū:¶ Ad cui⁹ itelligētiā ꝯsi
derādū est ꝙ potētia:hoc ipm qđ ē ad actū dr̄:h̄ aūt ipz
qđ ē potētia:ē ipa qddiratiua ⁊ eēntial rō potētie: igr
potētia eēntialr̄ dr̄ ad actū. Si igit̄ inuenire possum⁹
aliq̄ duo:quoꝝ vnū h̄ ipm qđ est in sua eēntia:sit poten
tia: ⁊ reliquū h̄ ipm qđ est in sua essentia:sit actus ꝓ
prius illius potētie:h̄ duo p h̄ ipsum qđ sunt in sua eēn
tia:erūt ad iuicē ordinata:ita vz ꝙ inter ipsa nihil oio
poterit cadere mediū:sūt aūt talia mā p̄ma ⁊ foīa sub̄a
lis. Sub̄alis etenī foīa h̄ ipm qđ ē in sua essentia: ē sub
stantific⁹ act⁹: actui aūt substātifico nō pōt corn̄dere
tanq̄ potētia ꝓpria potētia accn̄talis pp id ꝙ actus ⁊
potētia esse debēt in eodē gn̄e: ⁊ act⁹ qdē substātificus
est in gn̄e sub̄e:potētia pro accn̄tal̄ est in gn̄e accn̄tis so
lū. Solū igit̄ potētia substātifica corn̄det tanq̄ potē
tia ꝓpria actui substātifico:sed potētia substātifica est
ipsa essentia p̄me māe:ergo eēntia māe p̄me est ꝓpria
potētia act⁹ substātifici:seu s̄balis foīe:s̄ qlibz act⁹ in ꝓ
pria potētia recipit̄ g ⁊ qlz s̄balis foīa recipit̄: tāq̄ in
ꝓprio susceptiuo in eēntia māe p̄me:⁊ nō i cōposito ex
mā ⁊ foīa:qđ et melī⁹ cōsiderātib⁹ h̄ euidēti⁹ inotescat:
sic eni act⁹ substātific⁹ est eēntialr̄ actus: sic etiā poten
tia substātifica:q̄ est ꝓpria potētia ipsius: est eēntialr̄
potētia. Nullū aūt cōpositū ex mā ⁊ foīa: est essentialr̄
potētia:cū tā sit ex actu ⁊ potētia cōstitutū: ergo nec ex
mā ⁊ forma cōpositū esse pōt substantifica potētia. Si
ergo ois act⁹ substātific⁹ in eo recipit̄ ꝙ ē potētia sub
stātia substātifica:ꝯcludit̄ de necessitate ꝙ nulla sub̄a
Cōfirmat̄ lis forma recipi possit in cōposito ex mā ⁊ forma:s̄ solū
in p̄ma mā que est eēntialr̄ potētia. ¶ Et preterea sub
stantifica potentia:idē est ꝙ sub̄a potētia:sed act⁹ sub
stantificus ad id dr̄ solū:qđ est sub̄a potētia:nihil autē
cōpositū ex mā ⁊ forma pōt esse sub̄a potētia. Aut eniz
est cōpositū ex mā ⁊ forma s̄bali:aut ex mā ⁊ forma ac
cidentali. Et quidē si cōpositū sit ex mā ⁊ forma accn̄ta
li:cū forma accn̄talis ante se p̄supponat formā sub̄alez
erit etiā oino cōpositū ex mā ⁊ forma sub̄ali. Qđ ē autez
cōpositū ex mā ⁊ forma sub̄ali est cōpositū ex sub̄a potē
tia:⁊ sub̄a actu:q̄ mā est sub̄a potētia: ⁊ s̄balis foīa ē
sub̄a act⁹:s̄ nihil cōpositū ex s̄ba potētia ⁊ sub̄a actu ē
sub̄a potētia: ergo nl̄ cōpositū ex mā ⁊ forma esse pōt
sub̄a potētia:si g oīa actus substātificus: vel sub̄a foīa
recipit̄ in potētia substātifica:⁊ hoc est sub̄a potētia q̄
nō pōt esse qđ cōpositū ex mā ⁊ foīa:s̄ necessario est ipa
simplr̄ eēntia p̄me māe cōcludit̄ d̄ necessitate ꝙ ois for
ma sub̄alis tāq̄ in ꝓprio susceptiuo: recipit̄ imediate
in essentia p̄me māe. Et sic cōpleta est scđa via declaran
di propositū sumpta ex comparatione potētie ad actū.

Tertia

Tertia via

Tertia autem via Ad idē ostēdendū sumit̃ ex ordine actuū exñdi. ℭ Ad cuius intelligentiā: cōsiderādū est: q in tota vniuersitate rez (sm q etiā dixim⁹ in pcedētib⁹ qōnib⁹) nō iuenit̃ nisi duplex act⁹ exñdi: qz actus exñdi simplr: ⁊ actus exñdi sm qd. Et actus qdem exñdi simplr: est solt⁹ subē q ē ens simplr: act⁹ ṽo exñdi sm qd est solius accñtis: qd est sm qd ens. Et quēadmodū qdē accñs: necessario ordine nāe p̄supponit substantiā: ⁊ nō ecōuerso: sic etiā de necessitate ⁊ esse sz qd ordine nāe p̄supponit esse simplr: ⁊ nō ecōuerso: quēadmodū iuenit̃ duplex act⁹ qdditatiuus: q est rō eēndi vn⁹ qdē q est rō exñdi sm qd: q est forma accñtalis: ⁊ alius q est rō exñdi simplr: qui est forma subalis. ℭ Si ergo subalis forma: vltra eēntiā p̄me māe q est pura potētia p̄supposit actū aliquē in suo susceptiuo: aut p̄supponit illū actū: qui est forma accñtalis: aut aliū q ē forma subalis. Ergo si forma subalis i mā p̄supposit formā accñtalē: cū ad accñtalē formā: imediate sm ordinē nāe: sequat̃ esse sm qd: ad subalē ṽo cōsequat̃ esse simplr: de necessitate oportebit: q esse simplr: ordie nāc ante se p̄supponat esse sm qd: hoc aūt: cū sit ipossibile: cōcluditur impossibile eē q forma subalis ante se: in mā presupponat aliquā formā accñtalem: nō pōt etiā ipa p̄supponere formā subalē: qz qd eēni in susceptiuo p̄supponit ante se formā subalē: p̄supponit etiā necessario i ipso ⁊ existere simplr: qd de necessitate illā formā consequit̃: sed nullus actus: q in suo subo p̄supponit an̄ se eē simplr: esse pōt suo susceptiuo rō exñdi simplr: sed solū sm qd: ⁊ ois talis actus: est act⁹ accñtalis: si ergo nulla forma subalis: esse pōt accñtalis actus: nec p ɔñs i suo susceptiuo: p̄supponere existere simplr: cōcludit̃ de necessitate q nulla forma subalis p̄supponere pōt in suo susceptiuo aliquā formā subalē: sed si nec actū subalez: nec actū accñtalē pōt subalis forma in ꝓprio susceptiuo p̄supponere (vt ōnsum est) relinquit̃ de necessitate dicendū q ꝓpriū cuiusq subalis forme susceptiuū sit pura potētia subē: sed h̄ est ipsa eēntia māe p̄me: ergo necessariū est q ois forma subalis imediate in mā p̄ma suscipiat̃. Cōpleta est igit̃ iaz tertia via declarādi ꝓpositū: sumpta ex ordine actuū exñdi. ℭ Appz autē euidenter ex p̄dictis: q irrōnabilis est opio dicentiū q aliq forma substātialis nō recipit̃ imediate in mā p̄ma sed in cōposito ex mā ⁊ forma substantiali.

Opio platonicorum. *Opio auicenne.* *Opio auicebron.* *Opinio cuiusdā iacobi.*

Ad primum Ergo dicendū: est q actus actiuorū ad formas subales referēdo: nō dicunt̃ esse in patiente disposito: qz cōpositū ex mā patiētis ⁊ q̄litate dispositiua sit ipsoz susceptiuū: vt vz talis q̄litas in vnione potēte ⁊ actua sit mediū iter eēntiā vtriusq: sed dr solū eē in patiēte disposito: qz i patiēte eē nō pn̄t: sine dispōib⁹ ipis ɔuenientib⁹: p h̄ āt nō hētur: q dispō sit media iter mām ⁊ formā: s ꝑtius q forma sit media inter dispōnez ⁊ mām.

Responsio ad obiecta

Ad secundum Dicēdū q in hñtib⁹ simbolū: faciliorē trāsitus: pp id q q̄litas simbolica in gradu vno ɔsequens formā vnā: nata est in gradu alio illi ꝓpinquo cōsequi formā aliā: ad istū quidē gradū q̄litatis simbolice: non est possibile transiremi: ī ordine nāe prius sit in mā forma: q̄ nata q̄litas cōsequi in h̄ gradu: vn̄ nō est forma in mā p hūc q̄litatis gradū: s poti⁹ ecōuerso. ℭ Ad. 3ᵐ. dōm q actus ei vnit̃ cui⁹ est actus tanq̄ formabilis: ⁊ nō ei cuius est actus tanq̄ ipsi⁹ formati seu pfecti: sicut lux suscipit̃ in diaphano cuius est actus: tanq̄ ei⁹ qd est luce pfectibile: nō aūt suscipit̃ in lucido cui⁹ est actus: tanq̄ qd est luce pfectū: ⁊ aia qdē est actus corporis organici: tanq̄ eius qd est ipsa formatū: ⁊ iō in ipso nō suscipit̃: sed in p̄ma mā cuius est actus tanq̄ ei⁹: qd ē aia formabile. ℭ Ad 4ᵐ dōm q p̄uatio nō est p̄ncipiū p se entiū nālium: sed p accñs (vt hz in p̄mo physicorū) ⁊ mā nō pōt nisi formā cui annexa ē negatio alterius forme. De alia aūt forma nihil actu in ipsa ponit sed aptitudinē solū: ⁊ sic forma in mā māe stans sub p̄uatione forme alterius: est vnā formā vniri māe carenti actu sibi opposito. ℭ Ad. v. dōm: q ea que sic diuersa sunt: q vnū nō ordinat̃ ad aliud: sicut potētia ad actū vniri possunt per aliqd mediū: mā autē prima ⁊ forma subalis: opposito modo se hñt: qz prima mā ad formā ordinat̃ subalē: sicut ꝓpria potētia ad actū ꝓpriū: ⁊ iō vniunt̃ sine medio. ℭ Ad. vj. ⁊ ad septimū dicendū q dispōes ad formaz fiunt in mā sub gradu imperfecto: anteq̄ in ea sit forma: sed in gradu pfecto: in mā fieri ⁊ esse nō pn̄t: nisi p̄us natura rei fiat: ⁊ sit forma ad quā dispōnes ille disponunt. ℭ Ad. viij. dicendū q argumentū illud ex falsa imaginatione procedit. imaginātur etenī illo modo argumentes: q forma prius manēs extra mām post māe dispōem ipsi māe disposite applicetur: ⁊ supra dispōnes exñtes in mā recipiat̃: quod totuz est falsum. ℭ Debemus ergo imaginari: q forma de potentia māe educit̃: ad productionē substātie composite que illis dispōnib⁹ subiicit̃: sicut propriū subiectum earū: vt sic: quēadmodū forma subalis: que abiicitur ad inductionē alterius: prius erat sub illis dispōnibus imperfectis: manens imediate in essentia p̄me māe: sic etiā ⁊ forma subalis sequens de potentia māe producta productione cōpositi: fiat immediate in eēntia materie: manens sub dispōnibus iā pfectis: ⁊ sic dicēdo appz q forma subalis imediate est in eēntia māe p̄me ⁊ nō mediante dispōe: cū dispō non sit in mā sub forma: sed ecōtrario forma sub dispōne in ea existat: non enim mā sed formatū est taliū dispōnum subm.

Co.67.

Ad nonum Dicendū q dimēsio interminata pōt accipi duplr: vno quidē modo: vt idē sit dimēsio interminata: qd potentia dimēsio. Alio ṽo mō: vt sit idē: qd actu dimēsio: nō includēs aliquā signatā terminationē: vtroq. n. istoz modoz accipit̃ dimēsio: dr̄ n a dimēsione terminata nā terminata dimēsio ⁊ est actu dimēsio: ⁊ certā terminationē includit. Et quocūq quidē istoz modorū accipiat̃ dimēsio: semp inuenit̃ q formā subalez nāliter p̄supponit in mā: sed diuersimode. Nā dimēsio terminata: in mā: p̄supponit determinatā formā subalē indeterminate sumptā: cū potentia dimensio p̄supponat in ea potētia formā subalē. Qd aūt nālis terminatio dimensionis in mā p̄supponat determinatā formā subalē ab oibus est cōcessuz. Qd aūt dimēsio p̄supponat etiā actu formā: euidenter apparet. Constat autē q actu dimensio in substantia intellecta: facit intelligi substantiā actu dimensionatā. Si ergo actu dimēsio pcintelligitur forme substantiali in materia: precisis tunc omnibus formis substantialibus a mā per intellectuz: remanebit mā intellecta actu dimensionata: ⁊ erit ipsa ꝓpriū subiectū dimensionis in actu. Compositū vero ex mā ⁊ forma erit imediatū subiectū: non quidez dimensionis: sed solius terminationis: quod est impossibile: cuz accñtis in actu: subiectū ꝓpriū sit substantia in actu ⁊ non in potentia: ⁊ materia prima sit ens soluz in potentia: ens vero in actu sit ens: ex mā ⁊ forma cōpositū. Necessarium est ergo q actu dimensio p̄supponat ens actu per formā substantialē: verū quia hanc formam substātialē sequit̃ actu dimēsio: sub hoc terminatiōis gradu: ⁊ illaz sequitur actu dimensio sub hoc termina

Dimēsio interminata duplr accipi potest.

tionis gradu: z sic de singulis: actu autem dimensio sic simplr sumpta: nō includit aliquē terminationis gradū: iccirco non includit etiā actu hanc formā specialē: vel actu illā: sed includit actu formā subalē: sic simplr z indeterminate sumptā: vna etenī z eadē actu dimensio modo sub isto gradu determinato sumpta sequens formā istā postea deducta ad aliū terminationis gradū cōsequit formā aliā z sic semper actu dimensio in materia presupponit potentia formā subalē: nō enim ob aliud in materia est potentia ad dimensionē in actu: nisi q in ipsa est potētia ad formā subalē in actu: quā nata est consequi actu dimensio: sic igitur forma subalis est simplr in mā ante oēm dimēsionē. ¶ Verbū aūt cōmēt. sic intelligendū est vt dimensio interminata dicatur in materia preceder. oēm formā subalem determinatā: sicut hanc formā vel illā: qz etiā in materia prius intelligitur forma subalis: q̄ hec determinata forma: prius dico: fm q intellectus idterminatus: est prius intellectu determinato: vnde etiā: quia dimensio cōsequitur formā subalē qualz licet vnāquāq nō pcequat cōsilr terminata: iccirco cū vna forma a mā remouet z inducit alia dimensio que pfuerat in mā: nō abijcit sed manet: aliter tā terminata q̄ prius fuerat: nec iō tā sequit: q forma subalis māe vniat mediāte dimensione: quin potius forma: q̄ sub dimensione prius solū potentialr fuerat in mā: postea in ipsa ad abiectionē alterius sub dimēsionib⁹: actu efficit: h aūt necessariū est qz cū actu dimēsio añ se psupponat: actu formā subalē in mā. Cū añ ipsaz i mā actu forma aliqua existens inde remouet: necessariū est q ibidē alia forma subalis i actu ponat: qz als actu dimēsio sine actu subali forma maneret in mā: qd est impossibile (vt supra ostensum ē)

¶ Ad. x. dicēdū est q si eēntia māe de se idiuisibilis sit: est tā diuisa sub q̄libet forma: p dimēsionē terminatā. formas singulas pñtē: z q̄libet qdē determiata forma subalis: i mā p sappōit diuisibilitatē: z dimēsionē simplr sumptā: z etiā formā subalē indeterminate sumptā similr: q forma subalis determinata postea ad hanc formā subalē: vel illā: efficitur etiā z dimensio actu determinata hac dimēsione terminata vel illa z mā etiā prius diuisa in potētia; actu deinde formā hñs efficit actu diuisa. ¶ Ad. xj. dōz q dimēsio itermiata est oibus cōis: nec sequitur hanc formā vel illā: sed formā subalē indeterminate sumptā: hec autē dimēsio terminata est propria huius rei z eius ppriā formā cōsequit nec deduci hec dimēsio in actu pōt ad determinationē ppriā rei alteri⁹: nisi sub ipsa fiat actu in mā illi⁹ rei. forma subalis ppria. ¶ Ad. xij. dicēdū q respectus ad formā nullā addit realitatē supra eēntiā māe: z iō non tollit imediationē vnionis. ¶ Ad. xiij. dicēdū: q essentia māe: z si non possit esse imediatū subiectū actionis sed realr idē cū motu: est tā imediatū subiectū actionis z passionis q̄ sunt realiter idē cū mutatione: per hanc aūt forma subalis actu ponit in mā: z non per motū.

¶ Questio septima.

Prima. Questio Septima est. ¶ Utrum actio z passio realr: tā inter se: q̄ etiā a motu differāt. Et videt q sic primo quidē: qz decē pdicamēta sunt decē gña rerū: s actō z passio sunt de decē pdicamētis: q̄ sunt duo q̄da gña rerū: sed talia gña rerū: sunt impermixta ita vz q aliquid vnū z idē non pōt cadere in coordinatione duoz q̄ res que cadit i coordinatione actionis: nō pōt cadere in coordinatione passionis: z p pñs actio z passio inter se realr differūt: z sic realr differunt a motu: cum motus non sit due res sed vna tantum. ¶ Si di. q vnum z idem secundum rem cadere potest in predicamento actionis z a passionis: non tamen secundum eandem rationem. Respōsio

Contra aut Actio z passi sunt diuersa predicamenta fm rē: aut fm rōnē: si fm rōnem solū ergo actio z passio sunt vnū genus fm rē: z nō duo: z p pñs fm rē: nō erūt decē pdicamēta: nec decē pma gña rez: qd est oino falsū: oz itaq: q actio z passio fm rē sint diuersa predicamēta. Sub predicamētis aūt fm rē dñtibus: nō pōt cadere eadē res etiā fm diuersas rōnes: ita tā q vtrobiq fm suū eē ponat ergo oio alia res est illa: q̄ fm illud qd est dicit actio: z res que fm id quod est dicitur passio. Scda rō. Contra

Preterea Multo magis ꝯueniunt ea que spē dñt: z nō gñe: i qea q̄ eē gñe sunt diuersa: sed calefactio z frigefactio dñt spē: s3 nō genere: actio āt z passio genere dñt: ergo magis debēt cōuenire frigefactio z calefactio: q̄ actio z passio: sed illa q̄ntūcūq ꝯueniant: re tā dñt: ergo multo magis actio z pasio debent realiter differre. Tertia rō.

Preterea Si diffinitiones sunt diuerse: z diffinitionū significata oz eē diuersa: sed significatū diffinitionis est ipsa essentia diffiniti: ergo si diffinitiones sint diuerse: z essentias diffinitoz oportet esse diuersas: sed eēntia quelz est aliquid rei: z p pñs que dñt eēntialr dñt realr. sunt aūt dñtes diffinitiōes actionis z passionis: ergo actio z passio eēntialr: z p pñs realiter differunt. quarta rō. ¶ Preterea voces sunt signa passionū aie: z passiones aie sunt similitudines rerū. ergo diuerse denominationes diuersas aie conceptiones ondūt: z diuerse aie conceptiones: diuersas res: z sic a pmo ad vltimū: diuerse denominatiōes reales res diuersas demonstrant: sed reales denominationes actionis z passionis sunt dñtes: ergo actio z passio realr dñt. quinta rō. p peryr. Caplo p. ¶ Preterea actio dicit respectu agētis: z passio dicitur respectu patientis: sed agens z patiens realr dñt: ergo actio z passio realr dñt. vj. ratio. ¶ Preterea diuersaz rerū pfectiones: ppriē debent esse realr diuerse: agens aūt z patiēs realr dñt: z actio ē pfectio propria agētis z passio actus z pfectio ppria patiētis ergo actio z passio debent realr differre. vij. ratio. ¶ Preterea si actio z passio sūt idē realr qd motus: tūc qd ꝯuenit actioni z passioni: ꝯueniet etiā motui: s3 actioni z passioni ꝯuenit: q sint pdicamēta: ergo motus erit pdicamētū. h aūt est falsuz: ergo falsuz ē, q actio z passio sint idē realr: qd motus. viij. ratio. ¶ Preterea que idē sunt in re vident posse de se inuicē pdicari: cū idē de eodez predicari contingat: sed actio nō pōt pdicari de passione: nec ecōuerso: q̄ nō sūt realr idē. ix. ratio. ¶ Preterea aut actio z passio dicūt aliqd vltra motū: aut nihil: si nihil: tūc actio z passio erūt oino idē: qd ē simplr falsuz. Si aūt dicūt aliqd vltra motū: aut dicūt aliqd rōnis: aut aliqd rei naturalis nō dicūt solū qd rōnis: qz tūc essent solū de cōsideratione logici: qui entia rōnis ꝯsiderat: qd est falsuz: ergo vltra motū dicūt aliqd rei: z p pñs realiter a motu dñt. x. ratio. ¶ Si di. q actio z passio nō dicūt aliā rē q̄ motū: ipm tā dicūt sub respectu diuerso z ideo diuersa sunt. Responsio

Contra si actio Inquātū actio z passio inquātū passio: dicunt vltra motum: solum respectum quendam: cum respectus z relatio sint idem: z relatio cōuenienter spectet ad predicamentum relationis: actio in quantū actio: z passio in eo q passio spectabunt ad predicamentum relationis: z ipsa per cōsequens predicamēta nō erūt. qd est falsum. xi. ratio. Contra. ¶ Preterea res sic z ens circuit oē genus z psilr in decē predicamenta diuidit: cum ergo que ex xij. ratio.

opposito

opposito diuiduntens: sint diuersa entia: etiam que diuidunt rem ex opposito similiter diuerse res esse debent: & cū decē predicamenta ex opposito rez diuidant: pcluditur ꝙ decē predicamenta sint oino diuerse res: & sic actio & passio realiter differunt.

In opposi tum. Co.17.7.22 **In contrarium** Est ꝙ phs in tertio physicoruz: determinat actionē & passionē realiter inter se non differre: nec etiam a motu.

Respōsio. **Respōdeo ad huius** Qōnis intelligentiā sciēdū est ꝙ actio & passio nō sūt de nūero accūtiuz absolutoruz: sed sūt de nūero accidētiū relatiuoꝝ. Accidētia aūt relatiua pfecte cognosci nō pñt: nisi nā relationis aliqualiter cognoscat: & ideo si volum⁹ bene videre an actio & passio realiter inter se differāt: & etiā a motu psiderādū est primo: vtrū relatio differat realiter a suo fundamēto. Qō aūt circūscripta realitate fundamēti nulla remaneat realitas in relatione: sed maneat precisa ratio: que intelligitur modus essendi ad aliud: multipliciter ostendi potest.

Primo. **Primo** Quia omne illud & solum reale est predicamēto: penes qd in ipo accipiūtur specifice differētie: & distinctio specieꝝ: specificas etenī differētias: & spēs que sūt res pdicamētoꝝ pstituunt: & per idē etiā aliqua in re ponunt: & distinguūtur realiter ab alijs. Idē.n. est oino id per qd constituitur res substātie: que est hō: & id per qd distinguit in re ab alijs substantijs. Idē etiā est oino id per qd constituit res quantitatis que est linea: & id per quod ipsa distinguit in re ab alijs quantitatibus. Similiter etiam est oino idē id per qd constituit res qlitatis: que est albedo: & id per qd i re distinguit ab alijs qualitatib⁹. Cōstat aūt ꝙ specierū distinctio: & specifice differētie: in relatione accipiūtur solū penes res: super quas ipsa relatio fundat. Si.n. circūscribat per intellectū fundamētū relationis: & solus relationis intellect⁹ rōcipiatur: sine respectus ipse precise: sub illo respectu: īpossibile erit assignare differētias specificas: aut species differētes. Ipsuz.n. esse ad aliud: qētū est de se eiusdez rōnis est īn oibus in qbus est. Nā quēadmodū esse specie non est alterius rōnis circa boiem: & circa asinū: nec etiaz ratio generis circa aial: & circa arborem: nec est aliud genus animal ꝙ arbor: nisi qa alia res est arbor: & alia res est aial: sic etiā & ipsum ad aliud esse: nō est alterius rationis: nec est differēs circa dñm & sciam: & alias relationes: nisi quia est circa aliud & aliud fundamentum. Vñ & qñ dicit ꝙ relationuz: aliud est relatiuū suppositionis: & aliō equiparantie: hoc pro tāto veritatē habet: qz relationū aliq̄ hz fieri circa res: quaꝝ vna suppōit alteri: & aliq̄ fit circa res: quaꝝ vna alteri equipat. Cū igit vlr ita sit: ꝙ specierū distinctio: & specifice differētie in relatione: accipiunt solū penes fundamētū: sup qd ipa relatio fundat: cōcludit de necessitate: ꝙ nulla alia realitas sit in relatione a realitate sui fundamēti.

Secundo. **Secundo autem** Hoc idem sic ostēdit. Qē illud qd est res aliqua de se: impossibile est fieri in aliquo de nouo sine reali trāsmutatione ei⁹ in quo de nouo fit. Est enī oino nō intelligibile: dicere ꝙ aliq̄ res acquirat vel perdat aliquā realitatē: & tñ nō trāsmutet realiter. Videmus autē ꝙ relationes acquirunt & perdunt ab eis subis: in qbus sunt absq̄ vlla reali ipsoꝝ suborū transmutatione. Patre enī vnū tm̄ filiū habente: filio mortuo perdit paternitatis rōnem: nulla tñ in se trāsmutatione facta. Silr etiā vnus hō acquirit relationē similitudinis ad aliquem aliū: solo illo altero trāsmutato. Impossibile est igitur: ꝙ per ipsas relationes aliqua realitas importetur: preter realitatem sui fundamenti.

Tertio. **Tertio autem** Hoc idē ex eo ostendit: ꝙ modus essendi ipsi⁹ rei: nullā rē ponit in nā: pter rē cui⁹ est modus. Est enī oino vanū dicere: ꝙ res & modus rei sunt diuerse res. Et silr penit⁹ est nouū dicere: ꝙ modus rei ponit rē aliquā in nā: preter rē: cuius est modus: tunc enīz modus rei: cū re ipsa cuius modus est: faceret reꝝ aggregationē: & ipsa res cū suo mō accepta nō esset res vna simplr sed eēt necessario vna res ex duab⁹ rebus cōposita: qd est oino falsum. Cōstat aūt ꝙ ipsa relatio sumit a quodā mō essendi ad aliō: igit euidētissimū est: ꝙ ipsa relatio nullā rē ponit in nā preter rē sui fundamenti.

Quarto. **Quarto hoc** Idem ostenditur ex eo: ꝙ mōi eēndi: qui se circa idē cōpatiunt: nō ponūt in nā diuersas res: sz vnā & eādē: modi vero illi: qui se circa idem: nō cōpatiunt: ponūt oino in nā res diuersas: & differentes: vnde videm⁹: ꝙ qz modus eēndi in se: & nō in subiecto: & modus eēndi nō in se sed i subo: se nō cōpatiunt circa idē: nō enī aliquid vnū: & idē in nā pōt nāliter esse in se: & non in sbo & nō esse in se: sed in subo: ideo suba: cui cōuenit esse in se: & nō in subo est res oino differens ac diuersa a quātitate: & qlitate quib⁹ cōuenit nō esse in se sed in subo: qz etiam esse in subo per modū mensurantis: & esse in sbo per modū afficientis: se circa idē nō cōpatiunt, nō enīz aliquid idē esse pōt in subo p modū mensurātis: & per modū afficiētis: idcirco q̄titas cui pūenit in subo eē p modū mēsurātis est res oino differēs ac diuersa a q̄litate cui pūenit esse in subo: p modū afficiētis: & nō p modū mēsurātis: sic ergo vlr ita est ꝙ modi eēndi: q se circa idē nō cōpatiunt in nā: ponūt res oino diuersas & differētes. Et silr etiā ecōtrario modi essendi: q se circa idē cōpatiunt in nā: ponūt rē vnā & eādē. Cōstat āt ꝙ modus essendi pprius ipsius rei sup quā relatio fundat: & etiā modus essendi ad aliud: a quo relatio ipa sumit circa eādē rē se pēpatiunt. Videm⁹ enī ꝙ eē in subo per modū afficientis qui est modus pprius q̄litatis inuenit in albedine. In eadē etiā inuenit modus eēndi in subo ipm ad aliō ordinādo: vtputa ad illud cui est sbm ipsum: p albedinē sile: vel dissimile dr. Cōcludit ergo de necessitate: ꝙ vnā & eandem rez ponit in nā modus pprius ipsi⁹ rei: sub qua relatio fundat: & modus eēndi ad aliud: a quo relatio ipsa sumit. ¶ Nunc autē ita est: ꝙ modus essendi proprius ipsius rei super quā fundatur relatio: non ponit rem aliam in nā a re cuius est modus. Unde modus essendi in subiecto: ipsum afficiendo: nō ponit rem aliquā in natura preter rē qualitatis: cuius est modus pprius: igit & modus essendi ad aliud: & ipsa p pñs relatio nō ponit rem aliquā in nā: pter rē sui fundamēti. Sic igit iā euidētissime pz: ꝙ ipa relatio realiter a suo fundamento nō differt. ¶ Ex hoc aūt statim appet veritas pncipalis q̄siti. Cū enī actio vltra motū nō dicat nisi quēdā respectū agētis ad patiens in motu fundatū: nec passio dicat etiā vltra motū nisi quēdā respectum patientis ad agens fundatum in motu. Concluditur iam euidenter: ꝙ nec passio nec actio realiter a motu differat: quia tunc oporteret: ꝙ relatio: vel respectus poneret in natura realitatem aliaz a realitate sui fundamenti: quod iam ostensum est esse inconueniens. Sed si actio est realiter idem motui: & passio similiter: eum ea que vni & eidem sunt realiter eadem: sint etiam & sibi eadem sm rem: concluditur de necessitate ꝙ actio & passio inter se realiter nō differūt. Primo posteriorum Co.43.

¶ His ergo primo visis: vlterius vt appareat: quod actio
& passio sint diuersa predicamenta: cum ostensum sit q in re non
differant: considerandum est secundum q in precedentibus q̄ōibus tetigi-
mus: q res cui conuenit rō predicamenti & que est vere res
a ratitudine dicta: qd anologum est ad oem rem & ad om
Res quomodo distinguatur. ne esse in creaturis repertum: etiam pōt dupliciter distingui: q
vel ex parte ipsius rei cui essendi modi attribuuntur: vel
ex parte ipsius esse in re ipsa reperti. Et ex parte si quidem
rei: res distinguitur tripliciter secundum triplicem rem absolutam:
videlicet substantie: quantitatis: qualitatis: que sunt res ita
diuerse q vna nullo modo potest esse alia quod quidem
Sufficientia predicamentorum clara. ostenditur ex modis essendi eis conuenientibus qui
sic repugnantes sunt: q se circa idem non compatiuntur (vt
iam ostensum est) Similiter etiam ex parte ipsius esse in rebus
reperti: res potest tripliciter distingui: aut enim conue-
nit esse in se: aut in alio: vt in subiecto: aut in ordine ad
aliud. Et si quidem in se conuenit ipsi substantie: esse vero
in subiecto absoluto conuenit accidentibus absolutis: sicut
quantitati & qualitati. Esse autem in ordine ad aliud con-
uenit entibus relatiuis. Et primi quidem duo modi (sicut
iam ostendimus) sunt omnino repugnantes. Tertius vero es-
sendi modus diuersus est ab vtroque illorum duorum. Modus
enim essendi ad aliud: non est modus essendi in se: nec est
modus essendi in alio absolute. Quamuis autem tertius mo-
dus sit ita diuersus ab vtroque illorum: nulli tamen eorum re-
pugnat. Nam & id cui conuenit esse in se: & id cui conuenit
esse in alio potest habere modum essendi in ordine ad ali-
ud. Unde videmus q per eandem essentiam per quam aliqua
substantia habet q in se existat & non in subiecto: habet
etiam q sit distincta & diuersa ab alia substantia: & sic cir-
ca ipsas attenditur relatiua diuersitatis: Item per ean-
dem essentiam per quam habet materia: q non sit in subie-
cto: habet etiam q ad aliud: vt pote ad formam substantificam
ordinetur: sicut autem de substantia dictum est: sic etiam dici pōt
de quantitate: & qualitate: sic ergo iam manifestum est q esse in
se: & esse in alio: circa idem realiter: secum compatiuntur esse ad
aliud: verum est tamen: q hoc esse ad aliud secundum diuersos mo-
dos in septem predicamenta distinguitur. Que quidem di-
stinctio sic accipi pōt: aut enim respectus ille: quo vnum
intelligitur ad aliud inclinatum: rei conuenit in se: & absolu-
te siue simpliciter: aut in connexione aliquorum ad inuicem. Et
quidem si in se: & simpliciter conueniat rei: ille respectus: quem-
admodum respectus ad scibile: in se & simpliciter conuenit ip-
si scientie: & hoc quod dico duplum: conuenit quanto: spectabit
tunc respectus ad predicamentum relationis. Si autem
respectus ille rei conueniat: non quidem in se & simpliciter: sed
in connexione aliquorum ad inuicem: tunc res illa: circa quam
talis respectus consideratur aut est motus: aut est aliquid per
motum in mobili acquisitum. Et si quidem est motus tunc est
actio & passio. Que diuersimode in motu accipiuntur:
sub connexione eadem: sed sub diuerso respectu: ponitur ibi con-
nexio agentis & patientis. Et motus quidem in tali conne-
xione acceptus sub respectu agentis ad patiens dicitur
actio / sub respectu vero patientis ad agens: dicitur pas-
sio. Si vero id circa quod attenditur talis respectus sit ali-
quid acquisitum per motum: tunc aut ibi attenditur conne-
xio mobilis cum tempore: aut connexio locati cum loco. Et si qui-
dem ibi attenditur connexio mobilis cum tempore quod per se est
mensura motus: sic est quando: quando etenim non attenditur in re mo-
bili nisi secundum q ipsa res mobilis tempori connexa sub certo &
finito tempore cadit (sicut patet in quarto physicorum.)

Co. li. 4. & 11. **Unde quemadmodum** Mo-
tus ac-
ceptus in connexione agentis & patientis sub respectu agen-
tis ad patientis dicitur actio: sic etiam (vt videtur) terminus
motus acceptus in connexione rei temporalis & temporis: sub re-
spectu temporalis rei ad tempus in quo motus terminatus
est: vel inchoatus: dicitur quando. Si autem ibi attendatur connexio lo-
cati cum loco: tunc adhuc dupliciter esse poterit: aut enim
locatum eo quod consideratur talis respectus: est aliquid acquisi-
tum ex constitutione locati in loco: in eo quod habet rationem
locati in loco in eo quod habet rationem loci. Et secundo qui-
dem modo est habitus: primo vero est vbi & situs: sed dif-
ferunt: quia vbi dicit respectum locati ad locum simpliciter: si-
tus vero dicit respectum locati ad locum: non quidem simpliciter:
sed ratione partium locati ad partes loci:

Considerandum est Ergo bre-
uiter quan-
tum ad hec tria vltimo dicta: q quemadmodum locus conti-
net: & conseruat locatum: sic etiam & vestis & calceus conti- Co. 25.
nent rem vestitam: & calceatam: cum ipsam ornent & tegant.
Unde & in quinto metha. Ari. dicit: q cum inter rem ha-
bentem: & rem habitam: cadat velut quedam actio media
secundum quam hoc dicitur ornare: illud vero ornari: vel aliquid
huiusmodi: tunc hoc est habitus. Quemadmodum ergo: vbi & si-
tus: qui est predicamentum: in re non videntur ponere nisi con-
tentionem: & continentiam locati in loco: sic etiam & habitus:
vt est predicamentum in re non videtur ponere nisi continentiam: sed
actiuam talis rei ornantis vel tegentis in re ornata: vel te-
cta. Et sicut continentia locati in loco: accepta in connexio-
ne reali loci & locati sub respectu totius locati ad totum lo-
cum dicitur vbi: & sub respectu: vel ordine partium locati ad partes
loci dicitur positio: sic etiam & continentia vestis actiua: vel ali-
cuius talium in re vestita: accepta in tali connexione veri-
usque sub respectu vnius ad alterum dicitur habitus. Ex his
ergo iam manifestum est q actio & passio: sunt diuersa pre-
dicamenta: & in re non differunt secundum q res stat pro ipso reali
modo essendi. Nam & in diuisione rei cadunt (vt ostensum est)
solum secundum q ipsa res est quid anologum ad omnem rem:
& ad omne reale esse inuentum in creaturis.

Nois impositio potest fieri tripliciter. **His itaque visis** Ad pleniorem quaestionis intel-
ligentiam: cum ex diuersis
modis essendi: diuerse denominationes secundum diuersa predica-
menta sumantur: ad sciendum que sint nomina rerum & que non
& quomodo: & ad quid significandum imponantur: hec & illa.

Primo. **Considerandum est** Ulterius
q triplex
fieri pōt nominis impositio: vna quidem ad significandum rem ipsam
precise: alia vero ad significandum rem ipsam non quidem simpliciter
sed prout habet talem modum essendi. Item alia impositio pōt fie-
ri ad significandum precise ipsum essendi modum. Et si quidem
primo modo esset nomen rei impositum: quę pōt esse diuerso-
rum predicamentorum: secundum diuersos essendi modos: tunc non
spectaret res illa tali nomine significata potius ad vnum pre-
dicamentum quam ad aliud: sed esset illud nomen absolutum
Secundo. nomen rei. Secundo autem modo diuersum est nomen impositum rei
vt est res vnius predicamenti: & vt est res alterius pre-
dicamenti: quemadmodum eidem rei impositum est hoc
nomen albedo: & hoc nomen similitudo. Sed hoc no-
men albedo est impositum illi rei vt cui conuenit esse in alio
ipsum afficiendo: hoc vero nomen similitudo est eidem impositum
vt cui conuenit esse in alio ipsum ad aliud ordinando. Consimiliter
etiam si fundata esset similitudo: super aliquam substantiam: vt puta
super humanitatem: eandem rem significaret humanitas: & simili-
tudo: sed diuersimode: quia hoc nomen humanitas illi rei conue-
niret: vt haberet esse in se: & non in subiecto: hoc vero nomen similitudo
conueniret eidem: vt haberet esse in ordine ad alterum. Et tunc res
significata: nomine similitudinis fundata super substantiam: & super qualitatem
esset alia & alia: secundum q alia res est substantia: & alia res est qualitas.
Esset autem res tali nomine significata alia & alia sub
vna tamen ratione essendi: que est respectus ad alterum.
Est enim similitudo nomen rei: non quidem simpliciter: sed prout

vt circa

ut circa ipsaȝ est natus ꝯsiderari talis modus essendi.

Tertio. **Tertio autem** modo diuerse sunt impositꝰ noīa rebꝰ: ſm di uersos eēndi modos: precise cōsideratos. Et sūt hec nomina scōaruȝ intētionū: circa res illas ꝯsideratāȝ: quē admodū hoc nomē accñs est īpositū precise ad significādū modū eēndi in altero: ꝛ est nomē scōe intētionis cōe multis ꝑdicamētis. Sic etiā si modis singulis singulorū ꝑdicamētoꝝ eēnt ꝑcise noīa imposita: essent silr ipsa noīa scōarū intētionū: ꝛ ꝑcise significarēt rōnes ꝓprias cuiuslibet ꝑdicamēti: penes quas attēdit̄ ꝑdicamētoꝝ distinctio: predicamēta.n. distinguūtur penes modos eēndi ꝛ nō penes res existētes: ꝛ hoc soluȝ est essentiale predicamētis: qꝛ accidit ꝑdicamēto: vt ꝑdicamētū est: ꝙ vnū significet rē aliā ꝙ̄ aliud. Quia.n. diuersi modi eēndi aliquoꝝ predicamētoꝝ se circa idem nō cōpatiūtur: cuius sunt modi substātie: quātitatis ꝛ qualitatis: iccirco h significāt res ita diuersas ꝙ̄ vna nullo modo pōt eē alia: ꝛ distinguūtur ista per ꝯñs: nō solū penes diuersos eēndi modos: sed etiā penes diuersas res ꝛ eēntias: h aūt nō opȝ nisi sint diuersi modi eēndi nō repugnātes: sed se circa idē cōpatientes: cuiusmodi sunt modus eēndi in se: ꝛ modus eēndi ad aliud: ꝛ modus eēndi in alio: ꝛ modus eēndi ad aliud: vnde nō est necessariū ꝙ talia ꝑdicamēta significēt diuersas res ꝛ eēntias: sed significare pñt vnā ꝛ eādē ſm tñ diuersos modos: ꝛ diuersas rōnes ꝑdicamētoꝝ: penes quas ipsa ꝑdicamēta distinguūtur: sicut iam patuit in actiōe ꝛ passione: que dñt solū diuersos respectus circa eādeȝ rē.s. circa motū: lȝ aūt aliquod nomē relatiuū: vt similitudo fundata super diuersa ꝑdicamēta: vt super subāȝ ꝛ qualitatem: si super ipsa fundaret̄ eādē reȝ significet quam nomen subē: ꝛ quā nomē significat q̄litatis: nō tñ hoc eis ꝯuenit eq̄liter: qꝛ forma: ꝛ rō noīs relatiui imponitur a modo essendi ad aliud: q q̄tū de se est vnicus ꝛ vniformis est: ꝛ res ipse quasi mālr cadit in suo significato. Et ſm hoc relatio: vt est nomē gñalissimū ꝛ nomē relationis realis: vniuocū est ad diuersas relationes fundatas sup diuersas res predicamentorū diuersoꝝ. Et hec quidē albedo: ꝛ silitudo: licet idē in re significent: nō tñ vnū predicat̄ de alio ꝑꝑ diuersos modos eēndi a qbus formaliter imponunt̄. Sicut aūt de his dictū est: sic etiā est intelligendū de actione: ꝛ passione ꝛ motu. Nā quāuis actio ꝛ passio idem in re significēt qd motus: nō tñ hoc eis cōuenit equaliter: qꝛ nomē actionis ꝛ passionis imponitur a mō essendi ad aliud: ꝛ motus ipse quasi essentialiter cadit in eoꝝ significato. Non predicat̄ etiā vnū de alio quātūcunq̄ idē in re significent: qꝛ diuersi sunt modi essendi: a quibus formaliter imponunt̄. ¶ His ergo cōsideratis apparet manifeste ꝙ argumenta facta in contrarium sunt soluta.

Responsio ad obiecta. ¶ Nam ad primum ꝛ scōm dicendū: ꝙ actio ꝛ passio re nō dñt accipiēdo rem ſm ꝙ stat pro eo cui conuenit modus essendi: differunt aūt ſm ꝙ res stat pro ipso mō reali essendi: penes modos aūt essendi: ꝑdicamenta distinguunt̄: ꝛ imp̄mi p̄ra sunt. ¶ Ad. iij. dicenduȝ ꝙ ea que in genere conueniunt: ꝛ in spē differunt: magis cōueniunt in rōne predicamenti: ꝙ̄ ea que generalissimo genere differunt: nō tñ magis conueniunt in fundamēto rōnis illius: qꝛ (sicut ꝑdictū ē) distinctio specieꝝ in tribus relatiuis: attendit̄ ſȝ distinctionē fundamētoꝝ sed distinctio primoꝝ generꝝ: attendit̄ penes diuersas rōnes ꝑdicamentales: ꝛ nō penes diuersa fundamenta: ꝛ sic frigefacere ꝛ calefacere: cōueniunt in vna ꝑdicamenti rōne: q est rō actionis: sed differunt fundamētoꝝ: qꝛ supra cōtrarios motꝰ fundant̄: frigefacere pro ꝛ frig-fieri i fundamēto cōueniunt: qꝛ super eodē motu fundant̄: dñt tñ rōne ꝑdicamētali: sicut agere ꝛ pati ꝛ actio ꝛ passio. ¶ Ad q̄rtū dicendū: ꝙ eo mō quo sunt diuerse diffinitiōes: sunt etiā diuerse eēntie: diffinitiones aūt actionis ꝛ passionis idē absolutū accipiūt: ſȝ diuersuȝ respectū: est aūt actio: actꝰ agētis i passuȝ: passio vero est actus passi ab agēte (vt dī in tertio phisicoꝝ) Cōsilr etiā in vna essentia absoluta conueniunt: sed dñt in essentia relata. ¶ Ad. v. dicendū: ꝙ diuersis denoiationibus: ꝛ cōceptibꝰ: sufficit ꝙ in re correspōdeant diuersi modi ipiꝰ rei: qꝛ de vna ꝛ eadē re pōt formare rō cōceptus diuersos penes diuersas acceptiones ipsius rei. ¶ Ad. vi. dicendum: ꝙ si motus respcū agentis dr̄ actio: ꝛ respctū patientis passio: q̄tūcūq̄ agens ꝛ patiens in re differāt: actio tñ ꝛ passio: vna res esse pñt cū nec agens sit actio: nec patiens passio: sed motus sit vtrūq̄. ¶ Ad. vij. dicēdū: ꝙ diuersoꝝ nō pōt esse vna ꝑfectio ſm modū eundē sed diuersimode: sic ꝛ actus quidem: qui dr̄ actio ꝛ passio: est ꝑfectio agentis: tanq̄ influentis: ꝛ sic est actio: est etiā ꝑfectio patiētis: tanq̄ recipientis: ꝛ sic est passio. ¶ Ad. viij. dicendum: ꝙ licet actio ꝛ passio sit idem motus i re: dicūt tñ vltra motum diuersas rōnes ꝑdicamentales: ꝛ qꝛ motus de se rōnes illas nō dicit: iō nō est ꝑdicamētū: sicut sūt actio ꝛ passio. ¶ Ad. ix. dicendū: ꝙ pȝ rñsio: nō enī actio ꝛ passio de se inuicē predicant̄: ꝓpter diuersas rōnes: a quibꝰ formalit̄ imponunt̄. ¶ Ad. x. dicēdū: ꝙ actio ꝛ passio aliqd rei vltra motū dicūt: qd nō est aliud: ꝙ̄ quēdaȝ realis respcūs. ¶ Ad. xi. pȝ rñsio: ꝑ supra dicta. ¶ Ad. xij. dicendū: ꝙ res vt stat pro eo cui cōuenit esse: circuit directe tria ꝑdicamēta solū. s. subē: q̄ntitatis: ꝛ qualitatis ſm vero: ꝙ est quid cōe ad oēm rōnē: ꝛ ad oē esse in creaturis repertum: circuit oē genus: ꝛ in re sic sumpta: actio ꝛ passio differunt (vt ostensum est.) Co.xxiij.

¶ Questio octaua.

Questio Octaua est. ¶ Utrū deꝰ possit facere actu infinituȝ ꝛ vr̄ ꝙ nō: qꝛ deus nō pōt facere aliqd qd sibi equet̄: deo aūt ꝛ si ens finitū equari nō posit: ꝓpter illud ꝙ est infinitus: videtur tamen ꝙ sibi equetur ens infinituȝ: ergo (vt videtur) non potest deus facere ens actu infinitum. Prima rō.

Preterea Deus nō pōt facere illa que ꝯdictionem iplicant: sed infinitū eē actu iplicat ꝯdictionē: qꝛ esse actu: dicit pōnem actus. infinitū ꝓ dicit negationē termini: ꝛ ꝑ ꝯñs actus negationem: ergo īfinitum actu a deo fieri non potest. Scda rō.

Tertia rō.

Preterea Nullius creature pōt esse ꝟtus īfinita: ſ infiniti est īfinita ꝟtus igit̄ nihil īfinitū pōt eē qd creatū. ¶ Preterea ens infinite ꝟtutis pōt in īfinitū effectū: ſ nihil creatū ꝓducere pōt effectū īfinitū: ḡ ens īfinitū nō pōt eē ens creatū. ¶ Preterea: oē factū hȝ eē ꝑticipatū ab alio: sed oē qd hȝ eē ꝑticipatū: hȝ eēntiā finitā ꝛ limitatā: īfinitū aūt hȝ eēntiā īfinitā: ḡ īfinitū nō pōt eē a deo factum. Quarta rō.

¶ Preterea oē illō ꝑ qd ponit̄ diuina potētia limitari ē īpossibile a deo fieri: ſȝ si deꝰ ꝓduceret corpus īfinite magnitudinis: limitaret̄ ita dei potentia ꝙ aliud corpus ꝓducere non posset: nam si adhuc aliud corpus ꝓduceret: vnū corpoꝝ illoꝝ ad alterū: cum duo corpora non possint esse simul: necessario finiret̄: ꝛ eēt etiā per cōsequens finitū vtrūq̄: ambo etiā insimul accepta maioreē quātitatē haberent quodlibet ipsoꝝ per se sumpto ꝛ sic esset aliquid maius infinito: quod est impossibile: ergo impossibile est infinitum corpus actu a deo fieri. v. ratio.

¶ Preterea: deus nō potest facere in corpore qd tollit ra Septa rō.

tionez corporis. Est autē de rōne corporis: q̄ superficie
terminet̄: sicut de rōne sup̄ficiei est: q̄ termietur linea
ꝛ de rōne linee q̄ terminet̄ puncto: sed hoc totū tollit̄
per corporis infinitatē: ergo ipole est deo: facere corpus
actu ifinitū. ℂ Preterea ponam⁹: q̄ deus faciat vnū
vij. ratio. corpus infinite magnitudinis: aut ergo extra quālibꝫ
illius corporis partem poterit dari alia pars: aut non.
ℂ Si dicat̄ q̄ nō. ℂ Cōtra: oē corpus extra cuius ali
viij. ratio. quā ptē nō contingit aliam ptē3 dare est finitū: sed cor
pus infinitum non est finitum: ergo extra quamlibet
partē corporis ifiniti: est dare aliā partē. ℂ Nō si tō
ix. ratio. cedatur. ℂ Cōtra si extra quālibet ptē corpis infiniti
est dare aliā ptē tunc extra oēs ptes corpis: ꝛ ꝑ p̄ns ex
tra totū corpus poterit dari alia pars corporis: qd̄ esc
impossibile: ergo impossibile est corpus actu infinitū
x. ratio. a deo fieri: ℂ Preterea aut totū esset: aut nō totū esset:
non pōt dici q̄ nō totū esset: q̄ tūc nō esset actu ipsum
corpus infinitū: oꝫ ergo dicere q̄ totū esset: sed hoc ē im
possibile: q̄ cū nomē totius: sicut ꝛ nomen ꝑfecti in sua
ratione finem includat: oē qd̄ dicit̄ totū: oꝫ esse finitū
ergo ipossibile est esse corpus actu infinitū. ℂ Preterea
xi. ratio. omne qd̄ est factibile est scibile: ꝛ de omni scibili pōt eē
scia: de infinito aūt nō pōt esse scia: ergo infinitū nō est
scibile neqꝫ factibile. ℂ Preterea qd̄ repugnat supe
xij. ratio. riori repugnat inferiori: corpus aūt est superius ad cor
pus nāle: ꝛ corpi repugnat moueri in instanti: ergo ꝛ
corpori nāli: sed si esset corpus graue aut leue infinitū
Co. 66. illud in instāti moueri posset (vt ꝓbat̄ in libro d̄ celo)
ergo impossibile est esse corpus graue aut leue infinitū.
ℂ Preterea nullus intellectus creatus: cū sit finitus:
xiij. ratio. pōt intelligere infinituꝫ: sed si essent ifinita indiuidua
eiusdem spēi: cū angelus oia eiusdem spēi indiuidua ꝑ
eandē speciem intelligat: ꝛ que intelligit per vnā spēm
possit simul intelligere: angelus posset simul ifinita in
diuidua cognoscere: qd̄ est impossibile: ergo impossibi
xiiij. ratio le est simul esse infinita indiuidua eiusdē speciei. ℂ Pre
terea si deus pōt sub vna spē ꝓducere infinita indiui
dua: pōt eadē rōne hoc facere ꝛ sub qualibꝫ spē cuiuslibet
generis: ponamus ergo q̄ hoc faciat: tūc aut pote
rit plura ꝓducere: aut nō: si poterit: ergo poterit aliqd
plus infinito: qd̄ est impossibile: si non poterit: ergo dei
potentia erit totalr̄ limitata: qd̄ similiter est impossibi
le: ergo oino ipossibile est deū facere simul infinita indi
xv ratio. uidua eiusdē spēi. ℂ Preterea in corpe infinito est ne
cessario virtus infinita: sed vbi est infinita virtus: ibi
est infinita essentia: cum enim virtus ꝯsequat̄ essentiā
necesse est q̄ virt⁹ infinita ꝯsequat̄ essentiā infinitaꝫ.
In infinito ergo corpore erit necessario infinita essen
tia: sed deus non potest facere infinitaꝫ essentiam: ergo
nec corpus infinitum.

In oppositum. **In contrarium** Est: q̄ de⁹ est agēs infinite virtutis: s
agens infinite virtutis: vꝫ posse in effectum infinituꝫ.
ℂ Preterea deus pōt simul infinita intelligere opera
tur aūt per intellectuꝫ: ergo potest sil̄ infinita ꝓducere.

Responsio **Respondeo ad huius** qōnis intelli
gentiam tria precipue cōsiderāda sunt: videlꝫ que sint
a deo factibilia: ꝛ que nō: quot modis dicat̄ infinitū:
ꝛ vtrum quolibet illoruꝫ modorū ifinitū cadat sub nu
mero eoꝝ q̄ sunt a deo factibilia: vel sub numero eorum
que contrario modo se habent.

Nota h̄ q̄ sint a deo factibilia ꝛ que non. **Quantum autem** Ad primū cō
siderandū ē
q̄ deus est ꝑma ꝛ vlis cā essendi: sub prima vero ꝛ vli
cā essendi: cadūt oia: q̄ p̄nt participare esse: que aūt esse
participare nō p̄nt sub tali cā non cadūt: p̄nt aūt esse
participare oia: q̄ cōtradictionē nō iplicant: que ꝑo cō
tradictionem iplicant esse habere non p̄nt: ea etenim
que implicant cōtradictionem: sunt oino impossibilia
oino vero ipossibilia dicunt̄: q̄ nullo mō pent p̄nt in actu
essendi: sic etiā q̄ ꝯdictionē nō implicāt: sunt simplr̄
possibilia. Simplr̄ aūt possibilia dicunt̄: que p̄nt aliq̄
mō: ꝑticipare esse: si igit̄ sub prima ꝛ vli cā essendi: ca
dant oia: ꝛ solū illa: que p̄nt actuꝫ essendi participare:
cōcludit̄ de necessitate: q̄ sub diuina potentia: cadāt oia
q̄ cōtradictionē nō iplicant: ꝛ q̄ ab ipsa oia q̄ cōtradi
ctionē implicant: secludant̄: nō aūt ꝑ istoꝝ exclusionē
tollit̄ dei oipotētia: sic eni deus dr̄ oipotens: sine oia po
tens: sicut etiā dr̄: ꝛ oia sciens: ꝛ tn̄ non obstante q̄ sit
sciens oia: vꝫ tn̄ recte: q̄ ipse nō scit hoiem esse asinuꝫ:
q̄ tunc falsā haberet sciam: qd̄ est absurdū: ergo ꝛ sil̄r
nō obstāte ei⁹ oipotētia: pōt dici q̄ facere nō pōt: q̄ hō
sit asinus: vel aliqd aliud: qd̄ iplicet cōtradictionē: non
valet eni facere illa: quoꝝ sciam habere non pōt: sicut
ergo de⁹ dr̄ oia sciens: q̄ scit oia: que sunt scibilia quo
quo mō: sic etiā dr̄: ꝛ oia potēs: q̄ pōt quecūqꝫ sunt ali
quo modo possibilia. Manifestū est igit̄ iaꝫ: q̄ oia illa
sunt a deo factibilia: que nō implicant ꝯdictionē: que
vero cōtradictionē implicant: ab eo fieri non possunt. Quot modis sumit̄ infinituꝫ.

His ergo visis Ulterius q̄rū ad secū
dū ꝯsiderandū est: q̄
licet multiplex esse possit acceptio infiniti: q̄truꝫ tn̄ ad
p̄ns sufficere pōt: infinitū aliqd dr̄ tribus modis: vide
licet infinitū infinitate essentie: infinitū quo ad esse: ꝛ
infinitum infinitate quantitatis.

Infinitum autem Primo di
citur cuius
essentia nō est ad vnū genus determinata: sed i se clau Primo.
dit ꝛ cōtinet perfectiones oium generū: sm̄ quē modū
deū esse dicimus per essentiam infinitum: q̄ videlꝫ ei⁹
essentia non est limitata ad vnū ꝑfectionis genus: sed
extra ꝛ supra oē genus est: tanqꝫ omniū generꝫ ꝑfectio
nes claudens in se ꝛ continens. Secundo.

Infinitum vero Quantū ad esse
id dr̄: qd̄ ꝛ si ha
beat essentiā limitatā ad vnū ꝑfectionis genus: habēt tn̄
specificā illius generis ꝑfectionē: oibus modis quib⁹
haberi pōt: quemadmodū dicim⁹: q̄ gratia in christo
infinita est: nō quidē infinitate essentie: cum essentia
gratie nō sit essentia sapiētie: sed dr̄ infinita: q̄rū ad eē
q̄ cū ipsa modis innumeris possit haberi: omnibus
tn̄ modis: quibus haberi pōt: habet̄ in hoie christo: q̄
nō dat ei de⁹ spm̄ ad mensurā: sicut scriptum est. Tertio.

Infinitum autē Infinitate quan
titatis duplr̄ pōt quantitas
accipi sm̄ qd̄ est duplex quātitas. ℂ Est eniꝫ quātitas duplex.
magnitudinis: ꝛ quātitas multitudinis: Et quidē in
finitū infinitate magnitudinis: dicit̄ cuius tanta est
magnitudo: q̄ accipiētib⁹ partē eius post partē: nūqꝫ
cōtingit ad partē aliquā deuenire: post quā alia ps su
mi non possit: differt aūt hoc infinituꝫ ab infinito: sm̄
diuisionē: quod ponit̄ ab aristotile in cōtinuis: naꝫ in
diuisione continui finiti acceptio partis: post partem:
vadit in infinitū: ita tn̄ q̄ illa sit acceptio partiū ineq
liū quantitate: vt videlicet ps secūdo accepta: sit minor
parte priori sumpta: per diuisionem: alias diuisio in in
finitū nō procederet: sed in vere actu infinito: de quo
loquimur modo durat ifinitū acceptio ptis: post par
tem sumendi etiā ptes equales in quātitate. ℂ Consilr̄
etiam infinitū sm̄ multitudinē dr̄: cuius tanta est mul
titudo: q̄ accipientibus vnū post aliud: nunqꝫ cōtingit
ad aliquid

ad aliquid oīno vltimū deuenire: quēadmodum si accē prio angeli post angelū nū q̄ posset finiri: esset infinita angeloꝝ multitudo. ℭ Uiso ergo que sint a deo factibilia: ꝛ que non: ꝛ quot etiā modis dicat̄ ꝓprie aliqd īfinitū. ℭ Ulteri⁹ cōsiderādū est: vtrū quolibet illoꝝ modoꝝ infinitū cadat sub numero illoꝝ: que sunt deo possibilia: vel sub numero illoꝝ que contrario mō se hn̄t. apparet aūt p̄ria facie q̄ īfinitū scdō mō acceptū: non sit possibile a deo fieri: nā in ꝓpositione qua dr̄ q̄ aliq̄ res vel nā specifica oīb⁹ modis: quib⁹ hēri pōt habet̄: nulla ꝯdictio īplicat̄: cuius qdē declaratio est: qꝛ tūc dicit̄ in aliq̄ ꝓpōne ꝯtradictio īplicari: qn̄ p̄dicatū ꝛ subiectū ꝓpōnis sibi inuicē repugnāt vel ꝯtradicūt: sicut qꝛ hō ꝯtradicit seu repugnat asino: dicim⁹ q̄ illa ꝓpositio hō est asinus: īplicat ꝯtradictionē. Nūc aūt videmus q̄ subm̄ ꝛ p̄dicatū ꝓpōnis p̄dicte: sibi nō ꝯtradicūt: est. n. in ea p̄dicatū: h̄ qd̄ dico habet̄: subm̄ vero est h̄ totū: res aliq̄ vel nā specifica oīb⁹ modis: qb⁹ hēri pōt: hēri aūt pōt: dicit potētiā ordinatā ad actū habēdi: sed habet̄: dicit ip̄m hn̄di actū. Cōstat aūt q̄ actus hn̄di nō repugnat sue potētie. Euidēs est igit̄ q̄ p̄dicatū ꝛ subiectū ꝓpōnis: qua dr̄ res aliqua vel nā specifica oibus modis qb⁹ hēri pōt: habet̄. s. nō ꝯtradicunt: nec per ꝯsequens in illa ꝓpōne ꝯtradictio īplicat̄. Significatū igit̄ ip̄i⁹ nō est de nūero eoꝝ que sūt deo impossibilia: pȝ etiā hoc per exēplū de gratia superius adductū. Cū. n. gratia multis modis possit a deo cōferri hoīb⁹: oīb⁹ tn̄ modis qbus dari pōt: data est sm̄ verā fidē hoī xp̄o: ꝛ sic īfinitū sumptū scdō modo: nō solū est a deo factibile: sed etiā est actu factū: apparet aūt h̄ idē ꝛ aliter. ℭ Cū. n. res ordinet̄ per ēētiā suā ad eē ea rōne q̄ in actu eēndi ponit̄ sub infimo gradu sue nāe: pōt etiā in ipso poni: ꝛ sub gradu sue nāe medio ꝛ sup̄mo. — Cōfirmat̄

Manifestū est igit̄ ex dictis q̄ infinitū q̄ntū ad esse: nō est ipossibile fieri a deo actu. ℭ Ulterius itaq̄ cōsiderādū est: quō se habeat de infinito accepto primo modo: q̄ aūt ipsum non cadat sub numero factibiliū: euidenter ondi pōt: quēadmodū enim supra dictū est: id dr̄ eē infinitū infinitate essentie: cuius ēētia nō est limitata ad vnū pfectionis genus: sed in se claudit ꝛ continet pfectiones oīum rerū: vna autem de perfectionibus rerum est ipsum esse: id ergo quod est in essentia infinituȝ in ipsa sua ēētia: claudit ipsuȝ esse: qd̄ aūt in sua essentia claudit actuale esse: est actu per ēētiā suā: ꝛ nō per participationē ab alio: qꝛ participatiuū inquantū hmōi: coincidit extra rōnē vel ēētiā participātis. Omne autē factū sm̄ ipsam rōnē facti: hȝ esse participatuȝ ꝛ non est actu per essentiā suā: esse igit̄ factū cōtradicit ꝛ repugnat oīno ei: qd̄ est esse infinitū infinitate essentie: tale itaq̄ īfinitū: nullo mō est a deo factibile. ℭ Et preterea: oē: qd̄ habet ēētiā limitatā ad aliquod gen⁹ per aliquā drīam sibi ꝓpriā: distinguit̄ ab oibus sibi ex opposito diuidentibus genus illud. — Quarto. Constat autēȝ q̄ genus primū: ꝛ drīa ꝓpria rei cōtente in genere: sūt termini infra se claudētes totā ēētiā talis rei: oē ergo quod ad genus aliqd̄ limitat̄: hȝ ēētiā totā infra certos terminos essentie inclusaȝ: ꝛ p̄ ꝯn̄s finitā ꝛ limitatā: est aūt de rōne cuiuslibet facti: q̄ sit qd infinituȝ ꝛ illimitatū in ēētia: est itaq̄ simplr̄ dicendū q̄ si deus nō pōt aliū deū facere: sicut in rei veritate nō pōt: etiā nō pōt aliqd facere qd̄ sit infinituȝ ꝛ illimitatū in ēētia: idē enī videt̄ iudiciū de vtroq̄. ℭ His ergo visis: vlterius ꝯsiderādū est circa īfinitū sm̄ quātitatē: ꝛ primo vtꝝ infinitū q̄ntitate dimensiua sit de numero factibiliū a deo. Et qdē si dicat̄: h̄ esse de numero eoꝝ: que sūt deo īpossibilia aut h̄ cōtingit: qꝛ īfinitas repugnet vlr ei qd̄ est: aut qꝛ ꝯdicit enti creato: aut qꝛ repugnet ei qd̄ est q̄ntū: aut qꝛ repugnet enti nāli: nō est aūt impossibile a deo fieri actu infinitū dimensione: qꝛ infinitas repugnat ei vlr qd̄ est. Contingat enī dare aliqd: qd̄ est qdē actu: ꝛ est simplr̄ infinitū: sicut p̄mū p̄ncipiū qd̄ actu ē ꝛ simpliciter īfinitū est: h̄ aūt esset īpossibile: si īfinitas repugnaret vlr ei qd̄ est actu: que enī vlr sibi repugnāt: in nulla nā p̄nt cōiuncta inueniri: si aūt dicat̄: q̄ primo entiū principio repugnet esse infinitū dimēsione: apparet q̄ per h̄ nr̄a ꝓbatio nō tollitur: nō enī iccirco repugnat primo p̄ncipio: esse infinitū dimensione: qꝛ sibi repugnat infinitas: sȝ qꝛ ei repugnat dimensio. Ex h̄ aūt q̄ primo essendi principio repugnat esse dimensionatū nō hētur q̄ repugnet esse infinitū dimēsione magis q̄ esse finitū. Quin poti⁹ si subtilr̄ ꝯsideret̄: apparebit manifeste: q̄ magis repugnat esse finitū dimēsione: q̄ esse taliꝭ īfinitū: nā esse sȝ dimensionē finitū: sibi ex duob⁹ repugnat: qꝛ ex rōne finitatis: ꝛ ex rōne dimēsionatiōis. Repugnat enī p̄mo p̄ncipio ꝛ esse qd finitū: ꝛ esse qd dimensionatū: infinitū aūt dimensione repugnat eidē ex vno tm̄: qꝛ ex rōne dimēsionationis: ꝛ nō ex rōne īfinitatis: vn̄ ꝛ si nō repugnaret tali principio esse quid dimensionatū repugnaret siqdē tūc ei eē finitū dimensione: nō tn̄ sibi repugnaret eē talr̄ īfinitū. Manifestū est igit̄ ex dictis: q̄ nō idcirco ē ipossibile īfinitū dimēsione a deo fieri: qꝛ īfinitas repugnet vlr ei qd̄ est actu. Itē nō iō est hoc eidē ipossibile: qꝛ īfinitas videtur enti creato repugnare: p̄mo enī de rōne entis creati: siue ꝓducti est: q̄ nō sit actu p̄ suā ēētiā: sed p̄ participatione eēndi ab alio: qd̄ cuilibet conuenit ex eo q̄ hēt essentiā limitatā. Quicqd ḡ tollit ab aliquo limitationem essentie: tollit ab eo rōnē essendi per participationē: qd̄ aūt iam limitationeȝ non tollit: sed ponit: non aufert etiā: sed ponit rōneȝ p̄dictā: nūc aūt ita est q̄ limitatione in ēētia tollit infinitas essentie: cum eniȝ opposita hēant fieri circa idē: ꝛ finitati opponit̄ īfinitas: oȝ necessario q̄ finitati essentie opponat̄ infinitas eiusdē: ꝛ qꝛ vnūqdq̄ oppositoꝝ tollit̄ p̄ suū oppositū: oȝ de necessitate q̄ p̄ infinitatē ēētie tollat̄ finitas siue limitatio in ēētia. Enti ergo creato: qd̄ hȝ ex limitatione ēētie rōnē essendi ab alio: repugnat infinitas ī ēētia: q̄ tollit p̄dictā limitationē. Constat aūt: q̄ infinitas q̄ntitate extensionis: nō tollit finitateȝ essentie: qꝛ (vt dictū est) vnūqdq̄ oppositoꝝ hȝ auferri: p̄ suū oppositū infinitas aūt extēsionis nō opponit̄ finitati essentie: sed finitati extēsionis: cū (sicut dictū est) opposita hēant fieri circa idē: per extēsionis ergo infinitatem: tollit̄ terminatio extensionis: nō aūt tollit̄: sed ponit̄ limitatio essentie p̄ talē infinitatem: qꝛ per hoc qd̄ aliqd ponit̄ siue sub finita siue sub infinita extensione ponit̄ necessario esse limitatū ad gen⁹ reꝝ māliū: ergo mānifestū ē q̄ p̄ extēsionis infinitatē: nō tollit̄: sed ponit̄ rō q̄ creato cōuenit: q̄ hēat esse acqsitū ab alio: nō igit̄ īfinitas extēsionis repugnat enti creato ex rōne qua sibi conuenit eē actu: nō per suam essentiā: sed per participationem.

Item ad rationem Productā pertinet q̄ non subterfugiat cognoscibilitatē: sed nec etiam ista rō tollit̄ a ꝓducto: p̄ infinitatem dimensionis: multo enī minus vr̄: q̄ infinitum simplr̄ cadat in cognitione alicuius: q̄ infinitū sm̄ qd. Cōstat aūt: q̄ deus cognoscit simplr̄ infinitū: multo igit̄ magis etiam īfinitū sȝ qd pōt a deo cognosci. Infinitū aūt dimēsiōe: nō est simplr̄ īfinitū: sed sȝ quid: qꝛ infinitū simplr̄ est solū id qd̄ est p̄ essentiā īfinitū igit̄ īfinitā magnitudine a deo cognosci potest. ℭ Preterea īfinitū cognitiōi repugnaret — Cōfirmat̄

īncꝗ̄cū repugnat numeratiōi: nā ptes ifiniti numerare: ꝭm se ipossibile est: veluti ꝯdictionē iplicās: cognoscere aūt aliqd p numerationē suaꝝ ptiū: est ꝓpriū intellect⁹ cogscētis successiue ptē post ptē: nō aūt ē ħ ipsius intellect⁹: sꝫ diuersa ut ptes apphēdētis: cū ꝗ̄ diu̾ intellectus: absqꝫ vlla successione sit diuersa: imo oia apphēdit: nō magis ipedit ifinitū cogscere: qͣ̄ triuuū ꝗ̄ finitū. ¶ Preterea cōstat q diuī⁹ intellect⁹ sit intelligit actu

Tertio. semꝑ oia: q̄ pōt vnꝗ̄ intelligere: aut ergo ē dare ꝗ̄titatē aliquā dimēsiuā: ita magnā: sed finitā: q̄ de⁹ maiorē cōcipere ꝛ itelligere nō possit: aut talē magnitudinē dare nō cōtingit: primū autē cōcedi nō pōt: multo eni vigorosior est diuus intellectus i itelligēdo quolibet itellectu creato: cū quēlibet i ifinitū trāscēdat. Nō pōt aūt dari aliq̄ dimēsio: ita magna: sed finita: q̄ nos nō possum⁹ maiorē cōcipere: vel intelligere. Multo ergo fortius ħ dicendū est de intellectu diuino. Et cū ipse (sicut psupositū est) qcqd pōt vnꝗ̄ intelligere: semꝑ simul actu intelligat: relinquit̄ de necessitate q sua actualis cognitio: ad nullā dimēsionē finite ꝯtēsaꝫ termineť: sub actuali ergo cognitione diuina dimensio infinita cōcludiť.

Quarto. ¶ Et Preterea absurditas maxima est credere q deus extensiuā ꝗ̄titatē nō semꝑ actu cognoscat sub oibus modis ꝯtēsionis: qbus de sua nā ꝯtēdi pōt: nō ē aūt dare tot modis sed finitis ipsaꝫ dimensiuā ꝗ̄titatē ꝯtēdi: q pluribus: ꝗ̄tū de se est: ꝯtēdi nō possit: vel ꝯtēsionē de sua natura nō patiať. Nec ergo dari pōt q deus ꝯtēsiuā ꝗ̄titatē: solū sub finitis modis ꝯtēsionis acceptā actu semꝑ itelligat. Relinquit̄ ergo de necessitate dicēdū: q ipse deus bñdictus: dimensionē infinite ꝯtēsionis actu intelligere possit ꝛ actu cognoscat: apparet igiť ꝗ̄ta sit absurditas ꝛ insipiētia illius hominis: q asserit: q de⁹ dimēsionē infinite extensionis ꝛ nullomō possit itelligere. Judicat eniꝫ hō ille de intellectu diuino: ꝭm conditionē ꝛ ex cōditione intellectus sui. Et qꝛ suus itellectus ifinitū cōprehēdere nō potest concludit hoc idē esse ꝛ de itellectu diuino: ꝓcedit aūt ex hoc vlterius ad asserēdū: q tale infinitū in deo non habet ideā: hoc aūt huic hōi ideo ꝯtingit (vt vr̄) qꝛ credit: q idea extensiue ꝗ̄titatis: sit q̄dā forma extensioni subiecta: posita in mēte diuina: quod totū est absurdū ꝛ alienū a fidei veritate: nec eniꝫ aliud est idea in re: ꝗ̄ ipsa diuina essentia: imitabilis ab essentia creature: q̄ sicut est exemplar ꝛ silitudo cuiuslꝫ nūc sub quolꝫ gradu suo accepte: sic etiā silitudo ꝛ exēplar est nūc ipsius extensiue ꝗ̄titatis sub quocūqꝫ extensionis gradu cōsiderate. Et qꝛ nunꝗ̄ ꝗ̄titas extensiua: potest considerari sub tot finitis gradibus extensionis: ꝭm quot oio infiniti extensionis gradus ei debenť: nō ideo tn̄ qꝛ dicimus: q diuina eēntia est exēplar tal̄ nūc: sicut ꝛ cuiuslꝫ alterius: oꝫ nos dicere: q extensionē aliquā patiať: qꝛ manens in suprema simplicitatis arce idea ē: vel exēplar oiuꝫ rerū. Manifestū igiť est ex dictis: q infinitum dimensionis ꝯtēsione: nō ideo repugnare potest ei q esse a deo ꝓductū subterfugiat diuinā cognitionē. Cognoscit enim deus suā essentiā: que est idea (vt diximus) ꝛ exemplar supremū omnium naturarū.

Ad idem. **Item ad rationem** Producti pertinet q sua excellentia nō trāscendat virtutē ꝓducētis. Dupliciter aūt ex causa effectus infinite extensionis ꝗ̄titatiue: pōt dici transcendere virtutē agentis: aut videlicet: qꝛ agēs est virtutis finite: aut quia in suū effectū: ꝑ suaꝫ actionē successiue ꝓgrediť: virtus enim augumentatiua naturalis: quia finita est: ab infinito augumēto transcenditur: qꝛ etiā successiue ipm ꝗ̄tū augmentat: cuꝫ nō in instāti ꝓducat totā ꝗ̄titatē naturalē extelliť siue superatur ab infinita ꝗ̄titate: est eni de ratiōe infinite ꝗ̄titatis (vt supra dixim⁹) q accipientib⁹ parteꝫ eius post partē equalē semꝑ nunꝗ̄ cōtingat deuenire ad partem oino vltimā. Iste autē cause penitus secluduntur a virtute diuina: deus enim ꝛ ifinite virtutis est: ꝛ totam rem potest ꝓducere in instāti. Quātitas ergo infinita ad diuinam virtutē relata nō tollit illā rationem ꝓducti: qua producto cōuenit: q sua excellentia nō transcendat virtutem agētis: non tollit etiā rōnem qua creato debeť: q nō equeť creanti. Naꝫ deus qui solus est creator ipsarū rerū: est oino infinitus ꝛ illimitatus in essentia: illud ꝟo qđ est infinitū solū ꝭm dimensionis extensionē (vt supra ostēdimus) in eēntia sua oino finitū ꝛ limitatuꝫ est. Quod aūt est illimitatum in essentia: in infinitum superat ꝛ transcendit qcquid est in essentia limitatū: de necessitate ergo concludiť: ꝗ̄ in ifinitū superetur a deo illud: quod est infinitum dimensionis extensione: nō tollit etiā tale infinitū illā rōnem: qua dicitur conuenire ꝓducto: q finiať a virtute ꝓducentis: effectū eniꝫ ꝓpriū finiri ab agente nihil est aliud: ꝗ̄ ipsuꝫ ab eo totaliter conduci ad esse: sed infinitū ꝭm extensionē: totalr̄ produci pōt a deo in instanti: per hoc aūt non poniť nisi terminatio productionis: ꝛ terminatio essentie in ꝓducto. Tales aūt terminationes nō tolluntꝑ ifinitatē ꝯtēsionis (sicut apparet ex dictis.) Euidens igiť iam est ꝛ manifestū q nō ideo ipossibile est ꝓduci a deo infinitū extensione: quia infinitas sit cōtra rōnem entis ꝓducti. Apparet etiā ex his: que dicta sunt: q habere essentiā limitataꝫ ꝛ finitā: ꝛ habere infinitā dimensionis extensionē: nullam oino implicat ꝯdictionē. De rōne.n. ꝓṕris eēntiā limitatā: est q habeat vnā ꝑfectionē tm̄: siue q hēat tm̄ ꝑfectionē vnius generis: sed oiuꝫ sibi inuicē cōtradicūt. Nō aūt sibi cōtradicūt hēre solā perfectionē vnius generis. ꝛ habere perfectionem vnius generis infinitā sic igitur habere essentiam limitatam ad vnum perfectionis genus: ꝛ hēre dimēsionē ifinite ꝯtēsionis sibi oino nō cōtradicūt. Cadit igitur ħ sub numero eoꝝ: q̄ a deo sunt factibilia. ¶ Ulterius aūt māifestū est etiaꝫ ex dictis: ꝛ ex dicēdis q nō ideo ifinitū ꝯtēsione ē deo ipossibile: qꝛ talis ifinitas ei repugnat qđ est quārū: primo qdē: qꝛ ei qđ de sua rōne vel nā ad nullū gradū ꝯtēsionis determinať: nō repugnat q sub ꝯtēsione ifinita ꝓducať ab oimode ifinita virtute. Quātitas aūt ꝯtēsiua de natura ꝛ rōne sua: nō limitať precise ad aliquē gradū ꝯtēsionis sibi igiť nō repugnat q actu sub infinita ꝯtēsione ꝓducať ab agēte omnimode infinite virtutis: cuius est ipse deus. ¶ Preterea esse actu sine termino ꝯtēsionis si repugnat quātitati dimēsiue nō potest hoc contingere: nisi vel qꝛ terminus talis cōsequiť ipsam essentiam ꝗ̄titatis: vel qꝛ talis quātitas habꝫ eē per talem terminum ad minus: sicut habet esse materia per formam. Primū aūt stare non potest. Cū.n. essentia dimēsiue ꝗ̄titatis idifferēter se hēat ꝗ̄tū est de se ad stādū sub quocūqꝫ termino ꝯtēsionis: ipossibile est oino q tales termini ipsam ꝯsequanť. Ea.n. que determinatā essentiā cōsequūtur finita ꝛ determinata sunt. Secūdū etiaꝫ nō pōt stare. Esse.n. est actus immediate ipsius eēntie habētis in se vel actū qdditatiuū vel rōnē actus qdditatiui realis: vnde ꝛ si mā de sua essentia nō eēt potētia: sed realis actus qdditatiu⁹: omni etiā sub ꝗ̄tiali forma subtracta posset in seipsa imediate recipere actū existēdi a deo. Cōstat autem q ꝗ̄titas dimēsiua de sua ꝛ in sua essentia est quidā actus quidditatiu⁹ realis: igitur omni etiam termino extensionis subtracto: Primo. Secundo.

poterit imediate in seipso participare actu esse a deo: & sic per cōsequēs poterit esse actu dime: sio interminate seu infinite extensa.

Tertio. **Item esse est** Terminus correspōdēs terminabilitati ipsius essentie terminus vero quo finit ipsa extēsio: est terminus correspondens terminabilitati extēsionis: constat aūt: q ipse terminus extēsionis: nō est ipsum esse dimēsiue q̄titatis: q: vna & eadē dimensiua q̄titas manens sub eodē numero actu existendi: pōt terminari diuerso extensionis termino: & sic ipse terminus extēsionis presupponit in dimēsiua q̄titate: exn̄tiā actualē & nō ecōuerso. Et quia id qd̄ est prius hoc modo: nō depēdet in essendo a posteriori: sed magis posterius a priori: pcluditur de necessitate: q dimēsiuā q̄titatē esse actu: nō oz dependere ab ipso termino extēsionis: & per ɔsequens sibi nō repugnat: q virtute diuina actu existat infinita: seu non terminata termino supradicto.

Quarto. **Et preterea** Sic ponere quātitatē infinitā extēsā videlz oib' modis: quibus extēdi pōt idē est: q ponere infinitū f3 esse: qd̄ iā ostēdimus cadere sub his q̄ factibilia sunt a deo. Euidens igit iā est: q ifinitū extēsione magnitudinis: actu fieri a deo nō id est ipossibile: q: ifinitas extēsionis repugnet ei: qd̄ est quātū. ¶ Ulterius etiā nō pōt dici q ideo tale infinitū nō pōt fieri a deo: q: dimensio nō pōt actu esse sine ente nāli: & infinitas tali enti repugnat.

Primo. Primo quidē: q: & si nāliter loquēdo ipsa q̄titas dimēsiua: sine virtutib' & qualitatib' nālib' nō possit actu existere: pōt tn̄ sic esse: virtute diuina. Multo eni min' videt: q possit manere actu sine priori depurata sine pro prio subiecto a quo depēdet quodāmodo sic a causa nāli: q̄ sine posterioribus a quo causalr nō depēdet: fit aūt illud virtute diuina: g & hoc pōt fieri: vt viz quātitas dimensiua actu existat: sine virtutibus: & qualitatib' naturalibus. Nō obstāte igit: q dimēsio nō possit virtute nature actu existere: sine qualitatibus nālibus: poterit tn̄ actu fieri dimēsio infinita a deo.

Secundo. **Et preterea** Si ifinitas extēsionis repugnet enti nāli: aut hoc est rōne mā'e: aut rōne forme: aut rōne mot': aut rōne nālium virtutū: nō pōt aūt dici: q nō possit fieri a deo ens nāle: sub infinita extēsione: rōne mā'e: q: viz nulla mā est in nā: q̄ sit in potētia ad infinitā extēsionē: q̄uis eni in nā nō inueniat actu talis mā: q: tn̄ de' nō agit ex suppōe mā'e s3 ipsā mā3 sil cū toto re māli pducit: nō pp hoc tollit q̄n deus pducere possit mā3: q̄ sit in potentia ad ifinitā extēsionē: sil cū toto mā'o taliter infinito.

Tertio. **Et preterea** Cū mā hēat eē p formā: & nō ecōuerso: p formā ē iudicādū de materia potius: q̄ per mā3 de forma. Si igit forme materiali non repugnat infinitas extensionis: manifestum est q nec etiam materie repugnabit.

Uidendum est Ergo vtrū forme repugnet: nō vr̄ autē q sibi debeat repugnare rōne forme nisi pp̄ter alteram duaꝝ causaꝝ: q: vel pp limitationē: quā cōtrahit ipsa forma per eē acquisitū ab alio: vel pp limitationē: quā cōtrahit ex vnione ad mām. Cū aūt forma & quelz res nō cōtrahat nisi limitationē eēntie ex receptione eēndi ab alio: māifestū est: q pp talē limitationē sibi nō repugnat nisi infinitas essentie: talis aūt ifinitas (vt supra ostēdimus) nō ponit: imo tollit: p infinitatē extēsionis. Ex vnione etiā ad mā3: nō vr̄ forma ptrahere: nisi limitatōē3 ad act': & opationes māles: & ad hoc ens: s3 nec ista limitatio tollit p infinitatē extēsionis: sed ponit. eo enim ipso q forma ponit stare sub extensione: siue finita: siue infinita f'm actū: ponit etiā de necessitate: q sit mālis & limitata ad act': & opationes māles: & etiā ad hoc ens. Māifestū igit iā3 est ex dictis: q infinitas extensionis nō repugnat enti nāli rōne forme: nec etiā rōne mā'e: nō potest etiā poni: q sibi repugnet ratione motus: quia neq3 cuilibet corpi nāli debet aliqs mot': q: nō pōt ɔpetere corpi infinito. Quāuis eni de rōne corpis nālis sit: q hēat in se pncipiū determinati motus: nō tn̄ est de rōne eius: q vbicūq: & quōcūq positū moueat. Queadmodū de rōne corporis grauis est: q i se hēat grauitatē q̄ est pncipiū motus deorsū: & ab hac h3 illō corp': q sit determinatū corp' nāle. Nō est aūt de eius rōne: q vbicūq positū moueat: p illō pncipiū s3 solū: q positū in loco sursū: tēdat deorsū: locus aūt sursū: & locus deorsum: nō accipiunt in vniuerso nisi p respectū centri ad circūferentiā: & ideo necessariū est: q subtracta circūferentia: subtrahat: vnde si terra ante circūferentiā: fuisset a deo creata: q: nō fuisset tūc dare locū in quo cōpetit sibi mot': moueri p sua pncipia ne quiuisset: & si potuisset moueri a deo: hoc tn̄ nō obstante fuisset determinatū corp' nāle & pp̄ter grauitatē q̄ sibi ponit in loco deorsum esse h3 determinati mot' pncipiū: sicut etiā si deus terrā infinitā3 creasset: haberet qdē in se grauitatē a qua diceret determinatū corpus nāle: nō obstāte q p ipsā3: ideo moueri nō posset: q: ifinita terra infra circūferētiā in loco sursū cōcludi non valz: & tn̄ posset in suo spacio a deo moueri. ¶ Appet igit: q nec ideo infinitas repugnet corpori nāli: q: de rōne eius sit motus. ¶ Nō pōt etia3 poni: q sibi repugnet rōne nāliū virtutū: q̄ de ipsa sua rōne hñt: q limitate sint: nō est eni ē rōne eaꝝ: q sint limitate nisi limitatione: que est ad certū virtutū genus: virtus etenim nālis alicuius entiū nāliū: nō est quelibz virtus & quecūq indifferēter: sed est vna & determinata f'm nā3 entis cui' est virtus: hec aūt limitatio nō tollit: sed ponit p infinitatē extēsionis: si eni corpus graue ponat sub infinita extensione: virtutē sub illa extensione nō poterit habere quācūq: sed nālem solū: & hanc nō quālibz: q: nō virtutē leuitatis: sed grauitatis tn̄: hāc tn̄ habere poterit infinitā. Nā habere virtutē vnius generis tn̄ & habere virtutē infinitā in suo genere: cōtradictionē nō implicāt. Māifestū est igit q infinitas extensionis a virtutib' nālibus nō tollit illā limitationē: que eis de rōn: debet. ¶ Est aūt attendendu3: q si de' faceret duo corpa ɔtrarioꝝ virtutū: vnū infinitū: & reliquū finitū posset vtrūq pariter ɔseruare a mutata actiōe & passione etiā in eodē spacio: & silr posset duo corpa ifinita pariter q̄ finitū si haberet in se virtutē infinitā intensiue & nō extēsiue solum haberet etiā ex sua natura q posset in instāti in se cōuertere finitū (vt videt) nō autē infinitū. Item vtrūq ifinitum esset in eodem spacio ifinito: cum tn̄ finitum nō possit ifinitum spacium occupare. ¶ Cōcludēdum est igitur ex oibus supradictis: q nō ideo ifinitum extēsione: nō est factibile a deo: quia talis ifinitas repugnat enti naturali: vel quāto: f'm q quātum: vel enti creato: vel etiam quia infinitas repugnet vniuersaliter ei: quod est: nullo ergo modo dicēdū est q impossibile sit deo facere ens infinite dimēsionis. Ex hoc autem statim habetur: q etiam est ei possibile facere ifinitā multitudine idiuiduoꝝ vnius speciei: multo enim minus videt possibile esse vnum ens infinitum: q̄ entia sic ifinita multitudine: quod tn̄ in se sit vnum qdq finitū: & precipue cum videamus aperte: q sub eadem specie possunt per successionem accipi idiuidua ifinita. Utrum autē possit facere spēs ifinitas

multitudine: non determino ad pñs: sm tñ ponentes q̃ facere potuit mundũ ab eterno: videt̃ dicendũ q̃ sic: si enim infiniti dies p̄cessissent diẽ hodiernã: potuisset deus die qualibet spẽm vnam producere: ⁊ eam seruare: cum inconueniens sit suã potentiã in p̄ductione specierũ terminari totaliter in aliqua die: ⁊ sic p̄ pñs cẽnt hodie species infinite multitudine. ¶ Hec igit̃ oia dicta sint sine preiudicio sententie melioris: nõ enim audeo cũ loquor de potẽtia dei: auferre aliqd oino ab ipsa. Est enim ipse (vt ait btũs ambrosius) venerabilis naturẽ: inextimabilis potẽtie: immensus in numero: incomprehensibilis in operibus. Imperat ipse nature: nõ possibilitati obtẽperat: nõ mẽsuras colligit: nõ pondus examinat: voluntas eius mensura rerũ est: sermo eius finis est operis: cum talis ac tantus sit: quis timeat ei dicere impossibile tibi nihil est.

Responsio ad obiecta

Ad primum Ergo argumentum in cõtrariũ adductũ dicẽdũ est q̃ infinitũ ifinitate essẽtie si deo equat̃: nõ tñ sibi equat̃ ifinitũ infinitate quãtitatis cõtinue: vel discontinue.

Ad secundum Dicendũ: q̃ infinitũ ⁊ si dicat priuationem termini: nõ idcirco dic̃ vniuersaliter tñ p̄uationẽ act̃ q̃ actus in plus se habet q̃ terminus: cum sit aliquis actus omnino infinitus seu illimitatus.

Ad tertium Dicendum: q̃ nihil creatũ põt esse virtutis ifinite simpliciter: q̃ nec etiã ipm esse põt simpl̃r ifinitũ: põt autẽ esse ifinitũ in genere: ⁊ habere p̄ pñs virtutẽ nõ simpl̃r sed in genere infinitã. ¶ Ad quã tñ dicendũ: q̃ infinitũ simpliciter: sua virtute excellit infinitũ in genere: ⁊ in genere infinitum superat ita: q̃ in genere eodẽ finitũ est: superat aũt ifinitũ simpliciter illud quod est infinitũ in genere: nõ quidẽ q̃ possit producere infinitum simpliciter: sed q̃ potest p̄ducere ifinitũ in genere: ⁊ q̃ sua virtus extendit̃ ad res cuiuslibet generis. Infinitũ enim in genere non se extẽdit ad res cuiuslibet generis: sed ad res generis sui tñ: ⁊ sicut infinitũ simpliciter nõ põt aliud simpl̃r ifinitũ producere: nec tñ sequit̃ q̃ sibi equet̃ finitũ in eodẽ genere q̃ id: quod finitũ nõ poterit producere nisi in tempore: infinitũ poterit producere in instãti. ¶ Est enim diligenter notãdũ: q̃ cũ quãtitas de rõne sua abstrahat a virtutibus actiuis: quãtumcũq aliquid ponat̃ infinitũ infinitate quantitatis: nõ est tñ ideo necessariũ q̃ ponatur ifinitum ifinitate actiue virtutis: precipue cum nec sit necessariũ ipsum habere aliquã virtutẽ actiuam. Quãdo ergo dr̃ q̃ infinitũ in genere habet virtutẽ ifinitã: nõ est intelligendũ simpl̃r de infinito in gñe quãtitatis: sed de infinito in aliquo genere actiuorũ: cuius sunt infinitũ calidum ⁊ ifinitũ frigidũ: ⁊ alia huiusmodi. Calidũ autẽ tunc proprie dr̃ ifinitũ quãdo caliditatẽ habet oibus modis quibus haberi põt: quod p̄prie loquẽdo est habere caliditatẽ infinitã intensiue: ⁊ tale ifinitũ calidũ finitũ superat: modo predicto. ¶ Est etiã notãdũ: q̃ si vlterius sic arguat̃: nihil creatũ potest creare effectũ infinitũ: (vt cõcessum est) forma autẽ naturalis que ẽ quid creatũ causa quantitatis extensiue est in corpore nãli: ergo nullum corpus nãle: habere potest quãtitatẽ infinite extẽsionis: dici debet q̃ forma naturalis non potest esse aliquo modo causa effectiua infinite extensionis. Verũ tñ est q̃ sicut forma nõ est causa effectiua sui ipsius: sic etiam non potest proprie dici causa effectiua dimensionis ⁊ aliorũ accidentiũ: que ad eius positionem in mã necessario ponunt̃: quin etiam potius ille: qui effectiue formã ponit sub actu essendi: ponit etiam in esse ⁊ omnia que ipsam necessario cõsequunt̃: si ergo deus sit a quo forma ponit̃ effectiue in esse: a deo etiam effectiue ponent̃ in esse: ⁊ accñtia p̄ñtia formã. Et q̃ deus est simpl̃r ifinitus: reducet̃ tunc effectus ifinitus in genere tanq̃ in causã in id q̃ est simpl̃r ifinitũ: verũ q̃ aliquam causalitatẽ habet forma super accidentia ipsam cõsequentia: sufficit ad hanc causalitatẽ saluandam vt in quacũq parte mãe ponitur accidens cõsequens formam: ibi etiam ponet̃ ⁊ forma ⁊ per consequens si in finita mã hoc accñs ponit̃: necesse est etiam ⁊ formã substantialem: quã illud accidens cõsequitur poni in mã infinite extensa: ita tñ q̃ ibi ponatur ab agente virtutis simpliciter ifinite: cuiusmodi est deus: ⁊ sic nullũ incõueniens sequit̃. ¶ Ad. v. dicendũ: q̃ infinitũ simpl̃r habet illimitatã essentiã: nõ aũt infinitum in genere: ⁊ ideo scdm põt esse quid p̄ductũ ab alio: nõ aũt primũ. ¶ Ad. vj. dicendum: q̃ si duo corpa simul in eodem loco poni nõ pñt virtute creata tñ pñt poni virtute diuina. Infinitũ etiam põt dupl̃r cõsiderari: vno quidẽ modo simpl̃r ⁊ absolute: sm quod infinitum: ⁊ sic non põt ab aliquo sui generis transcendi: omne enim quod aliquo sui generis transcendit̃ est de necessitate finitum in illo genere. Alio vero modo põt accipi: sm q̃ cadit sub aliquo modo finitatis: ⁊ sic nihil prohibet: q̃ aliquo modo transcendatur. ¶ Vlterius cõsiderãdum est: q̃ maioritas proprie dicit excessum quo vna quantitas excedit aliquã aliam. Quantitas enim maior illa proprie dicitur: que vna cum sit tãtum continet quantum alia ⁊ adhuc amplius: ex quo euidẽter apparet: q̃ ois quantitas que excedi põt excessu maioritatis: necessario est finita: si ergo ponant̃ duo cõtinua ifinita in eodẽ spacio virtute diuina: manifestũ est q̃ vnũ nõ põt dici maius alio: cũ vtrũq sit ifinitum. Ambo etiã nõ possunt dici maioris quãtitatis cõtinue q̃ vnũ ipsorũ tñ: q̃ (vt dictũ est) q̃titas cui datur excessus maioritatis: opz q̃ vna manens excedat aliã. Illa aũt duo cõtinua ifinita nõ sunt vna q̃titas cõtinua: nec etiã sic potest addi vnum ad aliud q̃ faciant vnã q̃titatẽ cõtinuã maiorẽ quia cuicũq fit talis additio: opz necessario q̃ sit terminatũ ad illã extremitatẽ in qua contingitur a quãtitate sibi addita. Nullatenus igitur duo cõtinua ifinita sunt maior q̃titas cõtinua q̃ vnũ cõtinuũ ifinitũ cum nec vna q̃titas cõtinua sint: nec vna fieri possint modo p̄dicto: due enim cubitales q̃titates: ⁊ si nõ sint vna q̃titas: q̃ tñ possunt fieri q̃titas vna excellens cubitalem q̃titatẽ: pñt cõuenientẽr dici esse maioris q̃titatis q̃ vna cubitalis q̃titas: sic igitur iam manifestum est: q̃ cõtinuũ ifinitum sic simpliciter sumptũ: a nulla q̃titate transcenditur: si aũt a. cipiat̃: vt cadẽs sub aliquo modo finitatis: sic nihil p̄hibet ipsum trãscendi. Hoc aũt modo sumit̃ cum accipit̃ vt cadens sub certo ⁊ finito nũero binario: duo enim cõtinua nũero binario mẽsurantur: ⁊ q̃ duo sunt plus q̃ vnũ tñ: idcirco dici põt q̃ duo cõtinua ifinita sunt plus q̃ vnũ tãtum cõtinuũ ifinitũ. Tria enim cõtinua ifinita faciunt maiorẽ numerũ q̃ tãtum duo. ¶ His ergo diligenter consideratis apparet solutio sexti argumenti: q̃ ex suppõne falsa procedit. ¶ Ad. vij. dicendum: q̃ illa nõ est rõ corporis vl̃r sumpti sed corporis finiti. ¶ Ad. viij. dicendum q̃ si extra quãlibet partẽ magnitudinis ifinite dari possit alia pars: non tñ ideo cõcludẽdũ est: q̃ extra oẽs partes eius: ⁊ p̄ pñs q̃ extra ipsam totam sil̃r dari possit: cuius rõ est: q̃ hoc q̃ dico: quelibet p̄ se nõ dicit acceptionẽ multarũ partiũ simul: sed vnius tñ: ⁊ q̃ in infinita magnitudine nõ põt dari aliqua vna pars extra quã iterũ alia atq alia dari nõ possit: idcirco verũ ẽ dicere: q̃ extra quamlibet partem magnitudinis

magnitudinis infinite, alia pars dari pōt. Sed h̄ qd̄ dico oēs ptes ifinite magnitudinis: dicit cōpzehēsionē infinitaꝝ ptiū. Extra vero ptes ifinitas inq̄tū huius nō pñt alie ptes magnitudinis dari: τ idcirco lʒ extra q̄libet ptē dari possit alia ꝑs: nō tñ iō pōt etiaʒ dari extra oēs: vr̄ ergo deficere argumentū per fallaciā figure dictiōis: cū in ipso fiat trāsitus ab accipiēte qd̄ finitum ad accipiēs aliqd ifinitū. ℭ Ad .ix. dicendū q̄ totum pōt dici tā de cōtinuo finito q̄ de ifinito: cuius declaratioē: q2 sicut oē se hʒ ad discreta: ita τ totū ad cōtinua: dicimus aūt q̄ oēs spēs nūeroꝝ sūt q̄titas discreta: τ tñ spēs nūeroꝝ sūt ifinite. Cōsil' ergo: si ponek cōtinet ifinitū sub actu eē'di: nō obstante ifinitate: dici poterit: q̄ ipsuʒ totū est actu exñs: totū. n. nō dicit nisi cōpzehēsionē oium ptiū alicui⁹: que qdē ptes in re finita sunt finite τ ifinite in ifinita: q̄ aūt de pfecto df̄: q̄ finē icludit: itelligēdū sic est: vt per finē accipiak: vel finis ꝑtutis: vel opis: vel eēntie: vel extēsionis. Et in ifinito cōtinuo dari pōt iclusio finis finiētis eēntiā: que est ipm̄ esse. Itē dari pōt: nō qdē terminus extēsionis a quo extēsio hʒ q̄ nō sit in ifinitū ꝓtēsa: sed poti⁹ ille a quo hʒ q̄ sit ꝓtēsa oib⁹ modis: qbus ꝓtēdi pōt: nō obstante igik infinitate de qua loqmur: adhuc ꝯtinuū ifinitū pōt dici pfectū. ℭ Ad .x. dōm: q̄ τ si ifinitū nō sit scibile scia: qua totū aliqd cognoscik per numerationē suaꝝ ptiū: est tñ scibile scia: qua simul diuersa τ multa cognosci pñt. ℭ Ad .xi. dōʒ: q̄ si ponerek corpus infinitū: illud sibi derelictū eēt imobile: nō obstāte q̄ ab alio corpore a deo posset in suo spacio in tp̄e moueri (vt in determinatiōe dictū est) falsū q̄ supponik: cū df̄ q̄ posset sursum aut deorsum moueri: τ in infiñtū. ℭ Ad .xii. dicēdū sine preiudicio: q̄ si intellectus angelicus pōt oia simul cognoscere: que ꝑ vnā spēm cognoscunk: non solū nō est incōueniens: τ ipossibile: sed est etiā necessarium q̄ infinita sil' cognoscere possit: si infinita per eandē speciem cognoscibilia simul actu ponank: nam τ si rerum generatio τ corruptio fuisset ab eterno: infinita indiuidua sub vna τ eadē specie precessissent: que nunc intellectus angelicus oia simul cognosceret: lʒ eni talis intellectus nō sit simpl'r infinitus: est tñ ifinit⁹ τ illimitat⁹ fm̄ qd: τ iō etiā: τ si nō possit ꝯpzehendere infinitū simpl'r: nō tñ tollik qn possit cognoscere: τ compzehendere infinitū fm̄ quid: q̄le est illud: qd̄ sub finita spē intelligibili cōpzehendik. ℭ Ad .xiii. dicendū: q̄ q̄ntūcunq3 deus infinita indiuidua: τ ifinitas reꝝ spēs actu ꝓducere ponak: sua tñ potentia tota limitari nō potest. Rō aūt huius est: q2 nunq̄ ꝑ infinitoꝝ etiā ꝓductionē ponik aliqd produci: qd̄ nō hēat eēntiā limitataʒ: per esse receptum ab alio: oē auteʒ tale infinitū distat ab eo qd̄ essentiā illimitatā hʒ: inter infinite aūt distātia semꝑ alia τ alia intelligi pñt: q2 igik q̄ñcūq3 infinite spēs τ infinita indiuidua actu a deo ꝓduci ponank: semꝑ tñ ponunk in ifinitū distare a deo: euidenter cōcludik: q̄ semper deus alia multa producere possit: Quō aūt infinita quātitate plus produci possit: iam declaratū est. ℭ Ad .xiiii. dōʒ q̄ in infinito corpe est infinita virtus τ ifinita essentia: nō quidē simpl'r τ oimode: sʒ solū infinitate extēsionis. ℭ Uel dicēdū: q̄ virtus infinita simpl'r nō inuenik: nisi in eo cuius eēntia est simpl'r infinita: in quo virtus τ essentia idē oio sunt: virtus aūt infinita i gñe inuenik in eo cui⁹ essentia est i certo genere ifinita: infinitā aūt eēntiā in gñe eā dicim⁹: que hēntur oibus modis qbus hñri pōt: q̄uis eius eēntia sube nō suscipiat simpl'r magis τ minus: sicut nec etiā forma sbalis: cōparata tñ ad actus τ operationes ipsam cōsequētes: gradus diuersos habere potest. ℭ Sic igitur nūc mihi videtur dicendum τ ad q̄ōnem τ ad argumenta si autē apparet in hac q̄ōne aliquid cōtra phm̄ Ari. nō tñ statim ob hoc falsum est iudicandum: nisi prius appareat etiam esse contra theologicam veritatem.

ℭ Questio nona.

Questio Nona est Utrū quilibet loc⁹: a quolibet loco differat specie. Et videk q̄ sic: quecunq3 eni differunt forma: dr̄nt spē: sed quilibet locus a quolibet loco differt forā: cū vnusquisq3 locus distinguatur ab alio distinctione ordinis ad vniuersum: qui est quid formale in loco: ergo omnis locus ab omni loco differt specie. Pria rō.

Preterea Forma nō pōt seipsa ab alia forā distingui ꝑ nisi ponat diuersificationem in specie. Constat aūt q̄ ordo ad ꝑmū cōtinēs qui est quid formale seipso distinguik (vt vi) ab alio ordine: ergo distinctio ordinis predicti: ponit de necessitate specificam distinctionem in loco: variatur autē ꝑdictus ordo fm̄ quodlibet indiuisibile: ergo τ locus scdm̄ punctum specie diuersificatur. Scda rō.

Preterea Illud quod est oino imobile taʒ vʒ per se q̄ etiaʒ ꝑ accñs: nō ꝑōt distingui nisi distictione specifica: locus aūt (fm̄ Ari. in quarto physicoꝝ) videk esse quid oino imobile: ois igik distinctio localis est distinctio specifica. Tertia rō. Co.4.i. ℭ Preterea ois motus est de cōtrario in cōtrariū fm̄ Ari. in v. physicoꝝ) Contingit autē de quolibʒ loco trāsire ad locū aliū: ergo oēs loci sunt ꝯtrarij: τ ꝑ ꝯñs sunt specie differentes: q2 oia ꝯtraria specie dr̄nt. quarta rō. Co.io. ℭ Preterea locatū in motu locali: semꝑ actu est in aliquo loco ubi eq̄ lis: τ nūq̄ in duob⁹ instātibus: durante motu: est i vno τ eodeʒ loco: sed semper in alio τ alio: hoc autē esset impossibile: si locus non cōsisteret in idiuisibili: omne aūt tale specie solum fm̄ seipsum distinguik: igitur distinctio oium locoꝝ est distinctio formalis τ specifica. quinta rō.

In contrarium Autē est q̄ mot⁹ specificatur a termino ad quē: oēs aūt motus deorsum: sunt eiusdē spēi: ergo τ oia loca deorsum: nō ergo oēs loci differunt specie. In opposi tum.

Respōdeo ad hanc Q̄ōnem simpl'r dōʒ est: q̄ nō q̄libet locus differt spē a quolibet loco: quod potest ad presens duplici via declarari. Responsio

Et prima Quideʒ via sumitur ex cōparatione loci ad vbi: qd̄ cōsequik motū localē. ℭ Ad cuius intelligentiā sciendū est q̄ motus localis directe tendit ad ipsuʒ vbi: qd̄ significat esse in loco. Pria via. Quilibet enim motus ad id proprie tēdere dicik qd̄ ꝑ ipsuʒ acquirik: quēadmodū dealbatio tēdit ad albedinē: que acquirik per ipsam dealbationeʒ: τ denigratio ad nigredinē similiter: τ sic est vl'r in singulis motibus: q̄ quilibet scilicet motus in id tēdit directe quod acquiritur per ipsuʒ: non acquiritur aūt ꝑ motū aliqd manens extra mobile: etiā post ipsā acquisitionē: sʒ aliquid manens in ipso mobili tanq̄ in subiecto. Huius auteʒ sufficiens declaratio est: q2 ea que sunt idem re: differunt aūt sola rōne: sunt etiā necessario in vno τ eodem subiecto. Motus autē τ actus: q̄ acquirik per motum in re sunt idem: τ in ratione differunt: actus etenim rem suam simpl'r: τ absolute dicit. Motus vero dicit eandem rem stantē tamē sub quadam acquisitione cōtinua. Est eni motus actus entis in potētia (vt df̄ i. iii. physicoꝝ.) Cōtinua autē acquisitio actus: nō ponit rē aliquā in nā preter actum qui acquirik: q2 igik motus non est nisi ipsa continua actus acquisitio manifestum Co.6.

est q ipse in re nō ponit nisi actū qui acquirit̄ p ipm. Et qr (vt dictū est) ea que ponūt vnā ⁊ eādē rem: sūt in eodē subiecto: cōcludit̄ necessario q in eodez subo sint motus ⁊ actus qui acquirit̄ p motū: motus aūt nō est extra ipm mobile: quin poti⁹ necessario ē in ipso mobili tanq̄ in subiecto pprio. In ipso igit̄ mobili oz q sit vt in subiecto: ⁊ actus qui p motū inducitur. Et lz qdā locus nō sit in ipso locato siue i mobili localiter: sed in corpe locante ipsum tn̄ vbi ad minus est pprie in ipso corpe locato: cui soli pprie cōuenit ⁊ esse in loco: ⁊ localiter moueri: ad ipz igit̄ vbi qd est in locato: ⁊ nō extra locatū pprie ac directe tendit motus localis: ⁊ hoc pprie p motū localē acquiritur: vn̄ ⁊ qn̄ aliquid vadit ad suū naturalē locū: dr̄ ēt ire ad suū nāle vbi: ⁊ qr motus: ⁊ id qd acquirit̄ p motū ordinant̄ in eodē genere: iccirco phs in. v. physicoꝝ dicit: q mot⁹ localis est motus in vbi. ¶ His visis vlteri⁹ est sciēdū: q act⁹ q acqrit̄ per motū ſm aliquid sui oz q sit in toto motu: ſz vero totā perfectionē suā debet esse solū in termino motus. Si eni aliqua forma sit q̄ ſm nihil sui cū motu remaneat in ipso mobili: ſm vero se totā inueniat̄ in termino mot⁹: cuiusmodi est forma subalis: ⁊ quicqd cōsistit in indiuiduali: hoc nullo modo dici poterit acquiri per motū: sed p mutationē solū: est eni oino ptra rōnez motus: q secum nihil ponat de actu qui p ipsuz acquirit̄. Manifestū est eni: q quicūq est in cōtinua acquisitione vel acceptione alicuius actus: necessario hz de actu in cuius est acceptione priuua: implicat̄ eni apta ptradictio: cū dr̄ q aliqd cōtinue accipit aliquē actuz: ⁊ tn̄ cum ipsum continue acquirit: nihil de ipo habet. Motus aūt (vt dictū est) nihil aliud est q̄ ipsa continua acquisitio: vel acceptio actus. Si igit̄ saluare volumus: q sit motus in vbi: oz necessario nos dicere q in toto vel cum toto motu locali maneat aliquid de ipso vbi qd p dictū motū acquirit̄ ita dumtaxat q cōtinue durante motu pfectius ac pfectius habeat̄: donec deueniat̄ ad ipsum totaliter complendū: ⁊ sic insimul motus terminetur: hoc aūt esset oino impossibile si ipm vbi in indiuisibili cōsisteret: qd eni indiuisibile est: nō pōt primo acqri ſm aliqd: ⁊ postea ſz aliqd: qr sic necessario haberet partem ⁊ partē ⁊ per pn̄s esset diuisibile. Quod igitur indiuisibile est: statī cū incipit acquiri acquisitū est totū. Si igit̄ ipsuz vbi per motū acquirit̄: necessarium est q quandā diuisibilitatē ⁊ latitudinē habeat: vt sic dici possit q nō statim cum incipit acquiri sit totū acqsitū: sed potius q cōtinue per motuz: magis ac magis acquirit: donec ipsa acquisitio cōtinua cōpleat̄: cū aūt ipsuz vbi significet eē in loco: et qd necessario diuersificatur ad diuersificationē locoꝝ: si locus in indiuisibili cōsistit: necessariū est q in idiuisibili consistat ⁊ ipsuz vbi cum ergo hoc sit impossibile (vt ostendimus) euidēter cōcludit̄: q impossibile est etiā ipm locū in indiuisibili consistere: et qr ergo tota ratio ppter quā ab aliquibus ponit̄: q nō possunt inueniri duo loca eiusdē spēi sit: qr reputant locū in indiuisibili cōsistere: ex quo ondimus hanc radicem stare nō posse: apparet euidenter q ipsa etiā positio que supra talez radicem fundatur: est oino impossibilis. ¶ Verū aūt: qr in toto motu locali ipsum mobile dr̄ fieri in alio ⁊ alio loco: sciendū est q forma q̄ per motū acquirit̄ nunq̄ durante motu inueniri pōt in duobus instātibus sub vno gradu sue nālis pfectionis: tunc eni ipsa eius acquisitio esset necessario interrupta vtpote si albedo maneat in vno gradu sue pfectionis ab vno instanti vsq ad aliud instans in tpe cadente inter illa duo instātia nihil oino erit de albedine acqsitum: quia si aliquid acquisitum foret facta esset de necessitate ipsa albedo perfectior: ⁊ per pn̄s nō mansisset in eodē sue pfectiōis gradu. Si igit̄ ipsa dealbatio seu acquisitio albedinis cōtinuari debeat: ⁊ nō interrumpi: oz necessario q ipsa albedo sic ptinue fiat magis ac magis pfecta: qr nunq̄ dealbatione durāte inueniri posset in duobus instantibus sub vno gradu sue perfectionis: sed in alio ⁊ alio: quantūcunq aūt illi gradus perfectionis videant̄ esse alij ⁊ alij nō sunt tn̄ ita diuersi q pertineāt ad diuersas species: sed necessario pertinent ad spēm vnā ⁊ eandē: vtpote ad spēm albedinis que sola per dealbationē acquirit̄. Est enim vlr de ratione cuiuslibet forme que iducitur per motū: q in sua nā habeat latitudinē quandā cōprehensiuā graduū diuersorum ad vnā ⁊ eandē spēm pertinētiū. Sicut autē de albedine dictū est: sic etiaz si saluare volumus motū esse in vbi: opz nos cōfiteri q in toto motu locali ipsum vbi est aliud ⁊ aliud: qr sub alio ⁊ alio: sue pfectionis gradu: ⁊ locus sit alius ⁊ alius propter alios ⁊ alios sue nature perfectionis gradus ad vnā tn̄ ⁊ eandez loci spēm ptinētes. Ex his autē magis habet̄ q possint esse plura loca eiusdē spēi q̄ cōtrariū. Ex quo eni latitudinē magnā habēt accipient̄ due illius latitudinis ptes: in quibus ponent̄ duo pticularia locata: que erunt per pn̄s in duobus locis eiusdē nature seu eiusdē speciei: sic igitur cōpleta est prima via declarandi propositum sumpta ex habitudine loci ad ipsum vbi: quod p motum localem acquiritur.

Secunda autē via Accipit̄ ex ordine ad vniuersum: qui dicit̄ esse quid formale in loco. ¶ Ad cuius intelligentiā: sciendū est q relationes nullo modo diuersificantur: nisi ad diuersificationē ⁊ distinctionē reꝝ supra quas fundant̄ (vt in pcedētibus questionibus dictū est) ideo eni similitudo paternitas: ⁊ filiatio sunt diuerse: ⁊ differentes relationes: quia fundant̄ sup res differentes seu distinctas. Et ſm quidē q res ipsa: supra quā relatio fundat̄ i se diuersificationē patit̄: relatio etiā super eā fundata diuersificari intelligit̄. Ponamus eni q sint duo homines albi: vn⁹ qdē alb⁹ pfecte ⁊ alius impfecte: ille qdē qui impfecte est albus inquātū cū alio cōicat in albedine dici poterit esse quodāmō ei similis: inquātū pō participat aliquid nigredinis: erit perfecte albo dissimilis. Si aūt ille qui est minus perfecte albus moueatur continue motu dealbationis donec pertingat ad gradū albedinis in quo est alius: erit continue durante dealbatione magis ac magis albus: ⁊ perfecte albo ex pn̄ti magis ac magis silis: nec vnq̄ durante cōtinuitate dealbationis poterit inueniri in duobus instātibus in vno gradu perfectionis albedinis: aut in vno gradu silitudinis. Et quēadmodū quidez illi gradus perfectionis albedinis: q̄tūcūq alij ⁊ alij videant̄: nō sunt tn̄ ita diuersi q ptineant ad spēs diuersas: sed spectant necessario ad vnaz tm̄: vtpote ad spēm albedinis q̄ nō est nisi vna: sic etiā ⁊ illi gradus relationis: q̄tuncunq diuersi appeant: nihilominus tn̄ ptinent ad vnā ⁊ eandē relationis spēm: vtpute ad speciē similitudinis fundate sup albedinē. que est vna species specialissima ipsius similitudinis. Est eni hoc vlr verū: q si res ipsa super quā relatio fundat̄ hēt in sua nā latitudinē cōprehensiuā multoꝝ graduum eiusdez speciei: oportet etiā necessario ⁊ relationē fundatam super eā habere in sua nā latitudinē quandā cōprehensiuā diuersorū graduū ad vnā ⁊ eandē spēm ptinentiū. Manifestū est igit̄ q distinctio ⁊ diuersificatio relationum: sequitur semp distinctionē ⁊ diuersificationē ipsarū reꝝ sup quas fundat̄. Cū igit̄ ordo ad vniuersum Scda via

nihil aliud

nihil aliud sit ꝙ relatio quedã ad vniuersam totuʒ: vel
ad primũ continens: cõcladit euidẽtissime: ꝙ ipse nul-
lo modo distingui: aut diuersificari põt: nisi ad diuersi
ficationẽ ꝛ distinctionẽ eius sup quod fundaẗ: verum
quia hic nõ loqmur de quocũq; loco: sed solũ de loco nã
li vel physico cui formalis est nõ qualiscumq; ordo: sed
ordo physicus: cũ quelibet nãlis ꝛ physica relatio sup
aliqd nãle fundeẗ: oꝫ ẽ necessario ꝙ ordo p̃dictus pro
suo fundamẽto habeat aliqd nãle. ℭ Si ãt velim⁹ vi
dere qd illõ nãle sit: ꝯsiderãdũ est ꝙ cũ scʒ ordinẽ nãe su
maẗ etiã ordo situs in ptib⁹ vniuersi: videm⁹.n.ꝙ ea q̃
sunt altioris nãe: sunt ẽt in situ altius ordinata: ꝛ qꝛ p̃
mũ cõtinẽs supremũ est ordine nãe: ꝛ situs iter oia phy
sica: oꝫ necessario ꝙ ex alia ꝛ alia distãtia ab ipõ: alia ꝛ
alia nãlitas attendaẗ: vnde etiã videm⁹: ꝙ quãto aliq̃
sunt nobilioris nãe: tanto sunt sibi ꝓpinquiora: tanto
aũt remotiora q̃to naturã ignobiliorẽ habẽt: nã ꝛ hoc
necessariũ est euenire: ꝙ tãto.s.aliqua sint magis nobi-
lia: q̃to propinquiora sũt p̃mo mobili. Ad determina
tã igiẗ distãtiã a primo cõtinẽte: cõsequiẗ imediate de
terminata cõnãlitas supra quã fundaẗ vnus ordo de-
bitus vni nature determinate in vniuerso. Et qꝛ ignis
sm nobilitatẽ nature propinqui⁹ est p̃mo cõtinẽti su
per oia que sũt in spera actiuoꝝ ꝛ passiuoꝝ: idcirco sibi
debeẗ in vniuerso ordo fundat⁹ supra cõnaturalitatẽ
cõsequẽtẽ maximã ꝓpinquitatẽ ad corpus celeste: hãc ẽt
ꝯnaturalitas ad ignẽ p̃mo inueniẗ in superficie cõca-
ua orbis lune: ꝛ ꝓpterea ignis imediate ordinaẗ in su-
perficie illa: tanq̃ in loco ꝓprio. Et quẽadmodũ qdem
totus ignis dr̃ imediate locari i isto supficie: ꝓpter id
qꝛ in eo p̃mo inueniẗ cõnãlitas ad ignẽ: sic etiam si post
ptẽ supiorẽ ignis imediate ps iferior accipiaẗ: ps scdo
accepta erit locata tanq̃ in loco ꝓprio in supficie vlti-
ma ptis supioris que qdẽ supficies: si accepta fuerit: vt
actu diuidẽs vel distinguẽs partẽ inferiorẽ a partẽ su-
periori: erit actu locus inferioris partis. Si vero sum-
pta fuerit: vt potẽtia tm̃ diuidẽs: erit etiã ꝛ loc⁹ in po-
tentia solum. Quãuis aũt supficies lune: ꝛ superficies
ignis sint diuersaꝝ naturarũ: qꝛ tñ in vna cõnãlitate
cõueniunt: vtpote in cõnaturalitate ad ignẽ cõueniunt.
etiam in vna ratione locãtis: hec autẽ rõ pfectior inue-
nitur in supficie cõcaua orbis lune q̃ in supficie ignis
ꝛ ratio est: qꝛ cõnaturalitas que reqꝛiriẗ ad rationem
locatoriã: attendiẗ precipue sm virtutẽ cõtinẽdi ꝛ sal-
uandi naturã igneã: que quidẽ virtus: qꝛ ab orbe supe
riori prouenit: ex distantia ab ipso magis ac magis de
bilitaẗ: protendiẗ autẽ cõnaturalitas predicta vsq; ad
certam distantiã ab orbe: post q̃ statim accipiẗ cõnatu
ralitas ad aerem: que etiã primo inueniẗ in cõcaua su-
perficie ignis: vnde ꝛ aer dr̃ i illa supficie imediate lo
cari tanq̃ in loco proprio: nõ tñ sola superficies est lo-
cus naturalis: sed superficies sumpta sub virtute con-
tentiua ꝛ saluatiua alicuius nature: sub virtute (dico)
proueniente ab orbe: sic etiã ꝛ cõnaturalitas ad aerem
vsq; ad certã distantiã a primo cõtinẽte attendiẗ: post
quã statiʒ sumiẗ cõnaturalitas ad aquaʒ: ꝛ post ipsaʒ
accipiẗ cõnaturalitas ad terrã. ℭ Quia ergo ordo qui
diciẗ esse quid formale in loco (vt ostensuʒ est) supra ta
lem cõnaturalitatẽ fundaẗ: oportet necessario dicere:
ꝙ nõ diuersificeẗ nec distinguaẗ: nisi sm diuersificatio
nẽ ꝛ distinctionẽ ipsius: talis autẽ cõnaturalitas sm
quodlibet punctũ acceptum in directa distãtia a p̃mo
continente diuersificatur sm tamen diuersos gradus:
pertinentes ad cõnaturalitatẽ nõ quidẽ diuerse spẽi:
sed vnius ꝛ eiusdem. Tota enim cõnaturalitas ad igneʒ
est vnius speciei: oportet igiẗ de necessitate: ꝙ ꝛ ordo su
pra talem cõnaturalitatem fundatus sm quodlibet in
diuisibile acceptum similiter varietur. Et quia nõ solũ
quãlibet variationẽ distantie sequiẗ specifica variatio
naturalis: sed certam ꝛ determinatã: relinquiẗ etiaʒ ꝙ
ꝛ specifica variatio ordinis nõ sequaẗ nisi certam ꝛ de
terminatã a primo orbe distantiã. Cum igiẗ locus na
turalis a tali ordine spẽm trahat: cõcludiẗ de necessita
te: ꝙ nõ sm quodlibet indiuisibile sequiẗ specifica va
riatio loci quin potius sumi possunt in alia ꝛ alia di-
stantia ab orbe duo loca differentia quidẽ numero: sed
conuenientia specie: vtputa si in illa alia ꝛ alia distan-
tia: sit cõnaturalitas ad vnam ꝛ eandeʒ naturã: ꝛ ordo
per consequens vnius ꝛ eiusdem nature. Sic igitur ꝛ
per hanc secundam viam euidenter apparet ꝙ nõ oia
loca sunt differẽtia specie: ꝛ si necessariũ sit: ꝙ quattuor
ad minus sint diuersaꝝ specierũ: sm ꝙ quattuor natu-
re sunt quibus principaliter assignaẗ locus in vniuer-
so: videlicet ignis aer: aqua: ꝛ terra.

Ad primum Ergo dicendũ: ꝙ ꝛ si diffe-
rẽtia formaẗ i formis cõsi- Responsio ad obiecta
stẽtibus in indiuisibili faciat diuersitatẽ in spẽ non tñ
omnis differentia formalis hoc facit in formis haben-
tibus latitudinem comprehensiuã diuersoꝝ graduaꝫ:
ad vnã spẽm pertinẽtiũ: de quaꝝ numero est forma lo
calis: gradus enĩʒ inferior albedinis: ꝛ gradus supior
a i eandem speciem pertinent.

Ad secundum Dicendũ ꝙ cũ forma
sic solũ distiguiẗ a for-
ma sicut distinguiẗ forma aliqua sumpta in vno gra-
du a seipsa sumpta in alio gradu eiusdem nature habẽ
tis latitudinẽ: nõ autẽ ponit diuersitatem specierum.
ℭ Ad tertiuʒ dicendũ: ꝙ id quod est ita imobile ꝙ nec
potest subijci motui: nec circa ipsum potest esse motus:
nullo modo pati potest in sua natura indiuidualẽ disti
ctionem: locus autẽ nõ sic se habet: quamuis enim ipse
non possit moueri: bene tamen circa ipsum potest esse
motus: dicitur autem locus: quantũ ad id quod in ipõ
formale est immobilis esse: qꝛ cũ celum semper maneat
in eodeʒ ordine ad centrum in vna ꝛ eadẽ distantia ne-
cesse est prouenire semper ab ipso vnã ꝛ eandem cõna-
turalitatẽ: ꝛ per cõsequens vnũ ꝛ eundẽ localẽ ordinẽ.
ℭ Ad q̃rtũ dicẽdũ ꝙ ꝛ si a quolibet loco possit esse mo-
tus ad aliumlocum non ideo tamen necessarium est ꝙ
simpliciter ꝛ absolute sibi cõtrarienẗ: sed solũ sm qꝺ
accipiunẗ sub terminis motus oppositorũ rõnum: in-
quantũ videlicet vnus accipitur vt terminus a quo
ꝛ alius vt terminus ad quem. ℭ Ad quintum iam re
sponsum est in prima parte determinationis.

ℭ Questio decima.

Questio Decima est ℭ Utrum ce
lum sit in loco p partes: ꝛ
maxime vltima spera. Et videtur ꝙ non Prĩa rõ.
Cui enim p se cõpetit motus localis per se
videtur competere locus: sed celo per se vr̃
cõpetere talis motus: ꝛ non per partes: cũ pars cõtinui
moueatur ad motũ totius potius q̃ econuerso: ergo ce-
lo cõpetit esse in loco per se ꝛ non per partes.

Preterea Locus non necessario moueẗ cuʒ
locato: ad motum aũt vnius par Scđa rõ.
tis vltime spere: necessario mouẽtur oẽs partes eiusdẽ
ergo vna nõ cõtineẗ in alia sicut in loco: ergo nec tota spe-
ra dici põt hoc mõ in loco esse per partes suas.

Preterea Corpus qꝺ est in loco p aliud: oꝫ
ꝙ sit i loco p aliqd p se i loco exñs Tertia rõ.
sed ptes vltime spere nõ possunt esse per se in loco: qꝛ ea
dem est nã totius spere ꝛ partiũ ipsius: ꝛ tota spera nõ

est per se in loco: igitur nec partes ipsius: ꝛ per ꝯñs nec tota erit in loco per ꝑtes. ¶ Preterea qḋ est per se in loco per se cẽtrũ est ꝑ locũ a parte in mõ: sed ꝑtes ipsi⁹ spere
quarta rõ. nõ sunt ꝑ se: ergo nec ꝑ se sunt in loco: ꝛ sic idẽ qḋ ꝑus.

In contrarium

Est qḋ Aris. dicit in .iiij. phyficoꝝ.
In oppositum. ꝙ celum non est alicubi totũ: ſm aũt ꝙ mouetur sic ꝛ lo
Co.47. cus est partibus altera enim ab altera habita partiuꝫ est: igitur celum est in loco per partes.

Ad huius

Qõnis intelligentiã: sciendũ est ꝙ motus localis (sicut habeť in
Responsio v. physicoꝝ) est motus in vbi ꝛ ad vbi: quẽadmodum
Co.17. ꝛ motus alterationis est motus in qualitate ꝛ ad qualitatem: ꝛ motus augmenti in quãtitate ꝛ ad ꝗ̃titatẽ nũc aũt ita est: ꝙ in quocũqꝫ subiecto natus est eẽ aliqs motus: in eodem etiã necessario aptũ natũ est esse ꝛ id qḋ per illũ motũ acquiriť: vñ in quocũqꝫ natus est esse mot⁹ alterationis: in eodẽ est etiã apta nata eẽ ꝛ ipa q̃litas: q̃ necessario acquiriť ꝑ alterationẽ: oꝫ igiť de necessitate ꝙ in quocũqꝫ ente inueniť mot⁹ localis: in eodẽ inueniať ꝛ vbi: qḋ semꝑ ꝑ localẽ motũ acquiriť: cũ ergo in vltima spera inueniať localis motus: oꝫ oĩno ꝙ in ea inueniať ꝛ ipm̃ vbi: vbi aũt significat esse in loco. Infallibiľr ergo cõcludiť ꝙ vltia spera aliquo mõ sit in loco. ¶ Hoc aũt viso vlterius sciendũ est: ꝙ locus formaliter vr̃ nihil aliud esse ꝙ̃ ordo determinatus in vniuerso corꝑeo: cuius dclaratio est: qꝛ quãdiu mobile manet in eodẽ ordine talis vniuersi: dr̃ manere simpľr in vno ꝛ eodẽ loco: stati aũt cũ mutat ordinẽ: dr̃ ẽt mutare ꝛ locũ: vñ si nauis in flumine ligata stat fixa in eodẽ ordine ad vniuersũ: ꝗ̃tũcũqꝫ suꝑficies aq̃ ꝯtinẽtis nauim muteť ꝑpter vnitatẽ tñ ordinis dr̃ manere simpľr in vno ꝛ eodẽ loco. Si aũt ipsa nauis ifima cũ superficie: vna cõtinẽtis aq̃ trãseat de vno ordie ad aliũ: ꝗ̃tũcũqꝫ tunc nauis maneat in vna ꝛ eadẽ superficie continentis aq̃: nihilomin⁹ tñ ꝑpter mutationẽ ordinis dr̃ simpľr mutasse locũ: hoc aũt signũ satis sufficiẽs vr̃ ad ostendẽdũ ꝙ talis ordo sit formaľr locus: qꝛ eni forma dat eẽ ꝛ nõ mã: ꝑpter aliã ꝛ aliã formã specificã: oꝫ ꝙ sit aliḋ ꝛ aliud esse specificũ: ꝛ ꝑꝑ aliã ꝛ aliã formã numeralẽ aliud ꝛ aliud esse nũerale: ꝛ nõ ꝑpter mãꝫ. Ex his aũt euidẽter cõcludiť ꝙ cuicũqꝫ ſm se totũ ꝑ se debeť ordo determinat⁹ i vniuerso corꝑeo: ei etiã ꝑ se debeť ꝛ loc⁹ formaľr sumptus: ꝛ ꝑ se ei debeť vbi: ꝑut significat eẽ in loco taliter accepto: ꝛ qꝛ vltima spera per se est in ordine determinato vniuersi corporalis oꝫ necessario ꝙ ei per se debeať id qḋ est formaľr locus: ꝛ siľr etiã ipsum vbi modo ꝑdicto acceptũ: vñ ꝛ dicim⁹ ꝙ vltima spera ſm se totã semꝑ manet in vno ꝛ eodeꝫ vbi realr: partes vero eius non remanent realr in eodem vbi: sed durante motu fiunt continue in alio ꝛ alio.

His visis

Opio Aristotelis de loco. Vlterius cõsiderandũ est ꝙ locus mãliter sumpt⁹: nihil aliud est ſꝫ opioẽꝫ ꝑypatheticoꝝ ꝙ̃ superficies vltima corꝑis ambientis aliud corp⁹: sic aũt sumendo locũ ei solum ſm se
Co.39. ꝗrti physicoꝝ. totũ per se debeť locus cui ꝑ se cõpetit ſm se totũ contineri in superficie alicuius alterius corporis: ꝛ qꝛ vltia spera ſm se totã in superficie nullius corporis cõtineť ꝑpter id qḋ nãle continens dꝫ esse nobilius ꝛ superi⁹ cõtento: ꝛ nullũ corp⁹ est supra vltimã sperã: ideirco ſꝫ se totã nõ põt eẽ in loco sic sumpto ꝑ se. Si ergo aliquo modo in tali loco ponatur esse: erit in eo solum ꝑ accñs siue per aliud. Quid aũt sit illud aliud ꝑ qḋ vltima spera ponit i h̃ loco diuersimode dr̃ a diuersis. ¶ Quidã
Auerois eni dicũt ꝙ est in loco rõne cẽtri ꝛ nõ rõne suaꝝ ꝑtiũ. ¶ Aliꝗ vero ecõtrario asserũt ꝙ est in loco rõne ꝑtiũ ꝛ non rõne centri. Qui aũt volunt ꝙ sit in loco rõne centri: sex rõnes pro se adducunt: ꝑbãtes primo tribus rõ Opio Alberti Magni.
nibus: ꝙ ipsa in loco poni nõ possit rõne partiũ: ꝛ postea tribus alijs ꝙ sit in loco ratione centri.

Arguunt enim

Primo sic: ordo par Opio themistij ꝛ.s. Thome.
tiũ i toto est dꝛia ꝗ̃ti Pria. rõ.
tatis: ordo aũt ꝑtiũ in loco est predicamẽtũ qḋ est situs assignare igitur locum alicui ex ordine partiuꝫ in toto est ignorare quomodo differt põ que est predicamentũ a positione que est differentia ꝗ̃titatis.

Secundo sic

Queꝫ spere pars est semꝑ eisdeꝫ spere partibus copulata manẽtib⁹ in eodẽ ordine ad oẽs ꝑtes: si ergo vltie Scda rõ.
spere locus assignẽtur ex ordine partiũ: cũ ꝗ̃tũ ad illũ ordinẽ nec tota spera muteť nec aliq̃ ꝑtiũ ipsi⁹ sequeť oĩo ꝙ ipsa nec rõne sui: nec ratione suarũ partiũ: moueať localiter: quod est aperte cõtra sensibilia.

Tertio sic

Ea que sũt in aliquo loco: aut sũt in eo actu aut potentia: ꝑtes aũt
vltie spere nõ sunt actu in loco: qꝛ nõ hñt esse distinctũ Tertia rõ.
cũ sint oẽs cõtinue: sunt igitur in loco solum potentia: ergo ꝛ vltima spera non est in loco nisi i potentia: quod est oĩno falsum: qꝛ qḋ actu moueť localr: ẽ actu in loco.

Item cum talis

Potẽtia nõ sit re Cõfirmať
ducibiľ ad actum nisi ꝑ imaginationẽ: vltima spera nõ erit ſꝫ hoc nisi in loco imaginato: quod est omnino impossibile.

His ergo

Rõnibus isti ꝑbãt ꝙ vltima spe Albert⁹.s.
ra nõ sit in loco rõne ꝑtiũ suaruꝫ ꝛ ei⁹ sequeť
Qḋ aũt sit in loco ꝑ cẽtrũ ꝑbãt: ꝑmo sic. Eo mõ mobili Primo
assignãdus ẽ locus: quo ei cõpetit mot⁹ localis: q̃ ẽ moueť in aliquo debẽt esse in loco: qꝛ sunt in aliquo qḋ ẽ locus ipsoꝝ: ꝛ q̃ moueť circa aliqḋ: debẽt hr̃e locũ: nõ qꝛ sint in aliquo: sed qꝛ sunt circa aliqḋ: vltia aũt spera
moueť circa centrũ: ẽ est in loco rõne centri. ¶ Scḋo Secundo.
sic: ipossibile ẽ intelligere motũ localẽ nisi intelligať aliqḋ imobile: qꝛ loc⁹ vult qḋ imobile eẽ (vt dr̃ i .iiij. physicoꝝ) Sꝫ vltia spera hꝫ imobilitatẽ ex fixione centri:
ergo est i loco ꝑ centrũ. ¶ Tertio sic i cuilibꝫ mobili tali Tertio.
ter locus attribuendus ẽ: ꝙ ꝑ totũ motũ localeꝫ ipsum mobile aliq̃liter mutet locũ: sed h̃ saluať in motu locali ipsi⁹ spere ꝑ centrũ: nã in tali motu ꝑtes ipsi⁹ spere vadunt ꝯtinue respiciendo alias ꝛ alias ꝑtes centri: tota ẽt spera totũ vadit respiciẽdo ꝯtinue durãte motu sub alis ꝛ alia dispõne: est igiť in loco rõne centri. ¶ Ista sunt argumẽta q̃ isti ꝑ sua põne adducũt: quã dicunt esse põnẽ oĩuꝫ ꝑypatheticoꝝ recte scientium: Sed ꝙ ista positio ꝑcedat ex ignorãtia scie ꝑncipis ꝛ istitutoris secte ꝑypathetice facile est videre cõsiderãti ea q̃ dicit i .iiij. physicoꝝ Ari. qui fuit ꝑdicte secte ꝑnceps ꝛ institutor:
nã ibi sic ait: Celũ (sicut dictũ est) nõ ẽ alicubi totũ neqꝫ Co.45.
in aliquo est: cuius cãm ꝯñter assignãs adiungit: siquidem nullum corpus continet ipm: ꝛ postea statim ostẽ Cõtra hãc opionem.
dere volens rõne cuius: ꝛ ꝑ qḋ sit ponẽdum esse in loco dicit: ſm aũt qḋ moueť: sic ꝛ locus est ꝑtib⁹: altera cuiꝫ ab altera habita ꝑtiuꝫ est: ne qs diceret: hoc intelligendũ esse de ipsis ordinib⁹: ꝛ speris sub alijs ꝯstitutis ꝛ nõ de ꝑtib⁹ ipsaꝝ speraꝝ: adiũgit vlterius ꝑtes eni i loco quodã oẽs sũt. si ergo ꝑ ꝑtes celi orbes intelliguť: oꝫ tunc ꝯñdere quõ saluatis verbis Ari. vltima spera sit in loco: nõ eni dici põt: ꝙ spere inferiores ex eo assignẽtur in loco ꝙ habite sunt a spera superiori: que si nõ est in loco: qꝛ sit habita ab alia spera supra ipsam existẽte est tñ in loco per centrũ. h. n. per ipsa verba Ari. ostenditur esse ꝯtra ipsius intentioneꝫ: cũ. n. dixisset: partes celi in loco quodaꝫ sunt oẽs: statim seipsum declarando adiecit.

do adiecit. In eo enim q circulariter sunt sine accipiũtur continet alia aliaʒ: hoc autẽ nullomõ saluari põt si per partes celi: sole spere intelligũtur: est. n. ꝛ vltima spera de talib⁹ partib⁹ celi: nec tñ cõtinet ab alia spera: cũ tñ Arist. dicat partes nõ q̃sdã: sed oẽs celi: ideo eẽ in loco: q: in eo q circulariter sunt: ptinet alia aliã: opʒ ergo q h intelligat nõ solũ de partib⁹ celi que spere dicũtur: sed de partib⁹ ipsoꝝ speraꝝ que circulariter acceptẽ oẽs i loco sic sũt: q vna ptinet ab alia: sic ergo po sito pncipio perypatheticoꝝ nõ est: q vltima spera sit in loco per cẽtrũ: sed poti⁹ q per partes.

Opio Aristotelis. Primo. **Quod autem** cõtra veritatẽ etiam sit dicta positio: multipliciter ostẽdi potest: primo qdẽ: q: qñcũq aliqua duo iter se sic se habẽt q vnũ ipsoꝝ est in loco per se: ꝛ reliquum vero est in loco per aliud seu rõne alteri⁹ eis ambobus correspõdet vn⁹ ꝛ idẽ locus: nõ. n. alius locus debet ei quod est in loco rõne alteri⁹: nisi ille tñ qui debet ei rõne cui⁹: ꝛ per quod ipsum in loco ponit: si ergo vltima spera ꝛ cẽtrũ ita se habẽt q vnũ ipsoꝝ est in loco p aliud: vtputa ipsa spera per cẽtrũ: opʒ tũc de necessitate dicere q spera ꝛ cẽtrũ sunt in eode loco: ita videlicet q ille qui est pprius locus cẽtri: sit etiam locus vltime spere. Cõstat aũt q proprius locus cẽtri est superficies cõcaua aque: vltima igit spera: si nõ est in loco nisi per cẽtrũ (vt illi ponũt in suis scriptis) de necessitate opoztet dicere q ipsa sit in concaua superficie aque: sicut in loco: ꝛ q h solũ loquẽdo proprie sit locus ei⁹ realis: qd est omnino derisoriũ ꝛ impossibile. Cõstat enim q aq̃ ꝛ superficies aque in eodem sunt: sicut in loco: vtputa in cõcaua superficie aeris: aer in cõcaua supficie ignis ꝛ ignis in cõcaua superficie orbis lune: ꝛ hic in superficie cõcaua orbis superioris: ꝛ sic tãdẽ donec deueniatur ad supriorẽ cõcauã vltime spere: vnde a primo ad vltimũ deducẽdo superficies aque pariter cuʒ ipsa aqua est tanq̃ in loco in ipsa vltima spera. Quicqd eni est locus locãtis est etiã ꝛ locus locati: vñ etiã pari rõne: vltima spera est locus centri: si igit ipsa est in loco p cẽtrũ oportet de necessitate dicere: q sit etiã nõ qdẽ p se sed p accñs siue p aliud in se ipa sicut in loco: qd stare nõ põt

Co.25.t. 26.t.27. sicut pʒ per phm in quarto physicoꝝ vbi demõstrat q nõ est possibile nec p se nec per accñs aliqd esse in se ipso sic itaq ipossibile est q celũ sit in loco per centrum.

Secundo autẽ hoc idẽ sic oñdit: qñ cũq aliqd est in loco p alterũ qd est vere locatũ est actu in illo alio rõne cui⁹ ponit esse in loco: sicut etiaʒ est in loco p corpus: ꝛ est actu in corpe: ꝛ pars alicuius totius p se locati: est in loco p suũ totũ: ꝛ est actu in toto: ꝛ accñs ẽt in loco est p subiectũ ꝛ actu est in suo subo: ꝛ vlr veruʒ est: q id qd est in loco p aliud: opʒ actu esse in eo rõne cuius ꝛ per qd ponitur eẽ in loco. Si igit vltima spera est in loco per centrũ: opʒ oino dicere q ipsa sit actu in centro: ꝛ q sit actu centro cõiuncta: qd est oino impossibile: igit oino impossibile est q vltima spera sit in loco p centrũ. Est aũt ipsa actu in suis ptibus nã vnus modoꝝ essendi in est: quo totũ esse dicit in partibus suis. Si igit illis partibus per se valeat dari locus: multo rationabilius vltima spera ẽ ponẽda in loco rõne suaꝝ partiũ in quib⁹ est actu q̃ rõne centri a quo est oimode separata: dicere aũt q vltima spera est in loco p centrũ: pp id qd cẽtrũ est aliqd vltie spere ꝛ ipsum est in loco: est oino ridiculũ: cũ (sicut dictũ est) ipsum sit oino extraneũ ꝛ separatũ ab ipsa spere natura: qd tñ de ptib⁹ eius dici nõ põt: quãuis aũt ꝛ tota spera dicat esse in partibus suis: ꝛ ipse etiã ei⁹ partes esse dicant in ipsa: nõ tñ pp h pcludi põt q vltima spera sit in se ipsa: ppter id q nõ idẽ modus eẽndi in re seruat hic ꝛ ibi: vñ ꝛ vltima spera: est p accñs: ꝛ si nõ p se in locis suaꝝ partiũ sicut in loco: hec aũt loca si sint in ipsa spera: nõ sunt tamẽ in ea: sicut in loco nec per se nec per accidens. ¶ Patet igitur q celũ est in loco per partes suas ꝛ non per centrum. Cõfirmat Primo.

Et preterea Ubi (sicut supra dictuʒ est) significat esse in loco: ꝛ cu aũt querit vbi sit vltima spera: nullo mõ respõdi põt: q sit in centro: vel vbi est centrũ: cũ tñ cõuenientissime respõderi possit q est vbi sũt oẽs partes ipsius: ergo ipsa nõ est in loco per centrum sed per partes. Secundo.

Et preterea Incõuenientissimũ est dicere q locans sine remotũ siue propinquũ sit ratione eius: ꝛ per id quod locatur in ipso. Cũ igit centrũ sit tanq̃ in locante ad minus remoto in vltima spera: oino icõueniens est: ꝛ irrõnabile est dicere: q ipsa vltima spera sit in loco per centrũ. ¶ Ulterius etiã idem sic declarari põt. Nã mã ꝛ forma q̃ vni ꝛ eidẽ rei correspondent: nõ debẽt vlla rõne spacio esse ab inuicẽ separa: ordo aũt determinat⁹ in vniuerso (vt pluries iã dixim⁹) est id sm qd attẽdit formal rõ loci. Unde supficies ptinẽs est in loco sicut mãle: oʒ igitur q accipiant cũ vni rei correspõdere debẽt: nõ ut spacio ad se inicẽ distãtia: sʒ piuncta: vt sic vbicũq attẽdit ordo ibi ẽt accipiat ꝛ supficies ordini subiecta: ordo aũt determinatus in vniuerso q correspõdet vltie spere nõ potest aliquo modo attendi in centro: q: ibi attenditur solus ordo correspõdens ifimo: ꝛ ignobilissimo corpoꝝ ꝛ non ille qui corrñdet corpori nobilissimo ꝛ supremo: cuiusmõi est vltia spera: sibi etenim debet i vniuerso corporeo ordo vltie supioritatis q nõ in centro: sed circũferẽtia solũ attendit: ergo de necessitate oʒ q ipsi vltime spere corrñdet locus mãlis sẽper⁹ aliq̃ supficies cõtinẽs: q supficies talis accipiat sub illo ordine supmo: q est i circũferẽtia: ꝛ nõ alibi: ꝛ q: nobilissimo corpoꝝ sm se totũ puenire per se nõ põt: q ptineat in supficie alicui⁹ alterius corpis: cũ vltima spera sit corporũ nobilissimũ: oʒ necessario dicere q ipsa sm seipsã totã nõ habeat locũ sic sumptũ: verũ q: de corpus cõtinuũ ptes hʒ sibi inuicẽ p supficiem cõtinuatas: q: aũ vna dr eẽ ꝛ cõtineri i supficie illa sumpta vt principiũ est partis alterius: ꝛ dr in ea contineri tanq̃ in proprio loco: cũ etiã vltima spera ptes hẽat hoc mõ sibi inuicem cõtinuatas p supficiẽ: oʒ psilr dicere q vna illarũ partiũ: tanq̃ in loco sibi proprio cõtineatur in ipsa superficie ad quam terminat i sumpta qdẽ nõ sm quod est principiũ ptis alterius: sola eni talis supficies accipit in ordine totius spere ꝛ ptiũ ipsius: ꝛ nulla alia q̃ hre possit vllo mõ rõneʒ locãtis: vl vltimã sperã: vl aliquã pte eius. Et si qdẽ supficies accipiat: vt actu distiguẽs vnã pte ab alia: hẽbit rõnẽ locãtis in actu: si aũt sumat: vt nõ distinguẽs actu: habebit solũ rõnem locantis in potentia: que quidẽ potentia in corporibus generabilibus ꝛ corruptibilibus: bene reduci valet ad actũ: verũ: q: a corpore nobilissimo: quale est vltima spera: debẽt ẽe oino elongate peregrine impressiones: oʒ necessario ipsa nobilitate ꝛ primitate vltime spere exigente: q partibus ipsius nõ corrñdeat superficies hñs rõneʒ locantis in actu: sed solũ in potentia nõ reducibili sm rẽ ad actũ. Et omnibus quidẽ partibus vltime spere sm circulũ sumptis: talis locus correspondet. Ex quo euidenter liquet q valde congrue postq̃ Ari. premisit: q quedam sunt in loco actu: quedaʒ potentia: ꝛ exemplificans scdm motum adiunxit: vna causa continuuʒ sit: quod est simul partis sʒ potẽtiã in loco ptes sunt ꝛ dein

corpus adicerorq̄ celū est in loco per accñs:q2 per partes:
statim adiecit:partes in loco quodā oēs sunt:qd̄ decla
rans vlterius signāter dixit. In eo enī qd̄ circulariter
sunt cōtinet alia aliā. Et q2 totū nō est pter ptes:sequit̃
q̄ tota vltima spera sit in loco rōne suaꝝ partiū : non
ꝓpter aliud nisi q2 omnes eius partes in loco sunt ſm
motum predictum.

Euidentissimum Igit̃ iam est q̄ vltima spera est
Responsio ad obiecta in loco p partes suas: ꝛ non p centrū. Et obiectiones q
dē aduersarioꝝ q̄ friuole sint de facili ostēdit̃. Qd̄ enī
dicit̃ q̄ ordo partiū in toto:est dris quātitatis: verū q
dē est:sed cū dr̃:q̄ ex hoc ordine:vltime spere assignat̃
locus:falsum est:ꝛ vel ex malicia: vel ex ignorātia ꝓla
tū:assignatur.n.ei pot⁹ locus:si dicere liceat ex ordine
ptiū in toto sumpto respectu ordinis determinati i vni
uerso:q ordo est formalr̃ locus. Silr̃ ēt ex ordine ptium
adinuicē sibi nō assignat̃ locus:nec formalr̃ sumptus:
q2 sic nō dr̃ loc⁹ ille ordo:sed ordo ad vniuersū:nec sum
ptus nālīter:q2 sic dr̃ ibi locus:illa supficies p quā par
tes ꝯtinuātur adinuicē. Et q̄uis ptes a talib⁹ supficie
bus nō remoueātur:nihilomin⁹ tñ dñr mutare locum
q2 nō remanēt semp in eodē ordine ad vniuersū. ℂ Et
id q̄dē qd̄ est formalr̃ locus:actu vltime spere debet̃:nō
rōne cētri:sed rōne supficiei (sicut declarū est) sicut etiā
debet̃ necessario cuilibet moto localr̃ p seipm:id ꝓ qd̄
est mālīter locus:pmo corpi nullo mō debet̃ actu : nec
etiā potētia ſm se totū:ptibus ēt eius talis locus nullo
mō debet̃ actu:nisi forte imaginatoꝛ:ſꝫ potētia nō redu
cibilis:ſꝫ rē ad actū:ꝛ tñ illa supficies q̄ est mālr̃ locus
nō est supficies imaginata solū:ſꝫ realis ꝛ nālis. Sup
ficies.n.q̄ sūt i corpe imaginato:sūt supficies imagina
te:ſꝫ q̄ sūt i corpe reali ꝛ nāli:sunt supficies reales ꝛ nā
les. ℂ Alia ꝓterea argumēta ex ignorātia artis sillo
gizādi ꝓcedūt. Nō.n.cōcludūt q̄ vltima spera in loco
sit per cētrū. Sed pot⁹ cētrū sit locus ipsius:sicut de fa
cili patere pōt pōt:virtutē ipsoꝝ ꝯsiderāti: vez q2 hoc
ēt falsum est:expedit vt declaret̃ ipsoꝝ defectus.

Ad primum ergo dōm:q̄ circa aliō mo
to ꝛ p̄cipue cū est primuz
in genere corpoꝝ:secūdū se totū nō debetur locus māli
ter sumptus:locus tñ formalr̃ accept⁹ est ille ordo qui
attēdit̃ supra ꝛ circa oīa corpa sub ipso locata:rōne cu
ius ipsuz dr̃ positum supra ꝛ circa oīa illa corpora.

Ad secundum Dicendū q̄ locus for
malr̃ sumpt⁹ vult esse
immobilis: ꝛ non locus sumptus mālīter vnde ꝛ ordo
correspondens vltime spere in vniuerso : imobilis per
seuerat. Sic ergo arguendū est:vltima spera semp i eq̄
li distantia respicit cētrū:quia ordo ei debitus in vni
uerso mutari nō pōt:ergo talis ordo ꝛ non centrū vel
ordo centro debitus est locus ipsius. ℂ Tertiuz aūt ar
gumentū procedit ex puris affirmatiuis in scd̄a figu
ra. ℂ Dicit̃ enī q̄ mobile p totū suū localē motū vz di
uersiz vel diuersimode respicere locū:vltima vero spe
ra p totū suū motū diuersimode respicit centrū: ꝛ eius
partes diuersas partes centri:hec autē est dispositio se
cūde figure:vnde euidenter liquet:q̄ ipsum ꝓcedit ex
ignorātia logice. ℂ Ad primū ergo dicēdū q̄ cui per se
cōpetit localis motus:ei p se etiā cōpetit necessario i ꝛ
illud qd̄ est nō mālīter:sed formalr̃ locus: cui vero p se
cōpetit trāsire formalr̃ de loco sumpto ad locuz cōpetit
ei etiā per se locus sumptus mālīter:vltima vero spera
ſm se totā nō trāsit de loco ad locū:manet enī semp i eo
dē ordine ad vniuersum. Mouetur igit̃ in suo loco vel
ordine: partes autē ipsi⁹ per modū totius trāseunt de
vno ordine ad aliū:qui tñ in totius ordine includunt̃:
per se igit̃ eis debet̃ locus mālīter sumptus ꝛ non toti
spere. ℂ Ad scd̄m dicendū q̄ locus sumpt⁹ formalr̃ nō
mouet̃ ad motū locati:locus etiā sumpt⁹ materialiter
si habeat rōnez locātis in actu nō mouet̃ necessario cū
locato:sed si habeat solū rōnem locantis in potētia: ne
cessario mouet̃ ad motū ipsius. ℂ Ad tertiū dicēduz q̄
sicut eadē est natura specifica totius ꝛ partis:sic ex ra
tione illius nature:idem locus debet̃ toto ꝛ partibus:
ex ratione tamē nō illius nature:sed partialitatis com
petit parti per se q̄ cōtineat̃ ab alia parte. ℂ Ad q̄rtū
dicendū:q̄ cui per se conuenit esse in loco locāte in actu
conuenit etiaz per se esse:quod tamen ei nō cōuenit: cui
per se debet̃ esse in loco habente rationē locātis in potē
tia:hec igit̃ in his duabus q̄ōnibus de loco nos dixi
mus:supposita de loco sententia ab Ari.

ℂ Questio vndecima.

Questio Undecima questiuz est.
Utrū supposito vacuo in
ipso possit esse motus: ꝛ supposito q̄ in va
cuo aliquod graue descēderet:vtrū descen
deret in instāti. ℂ Et videt̃ q̄ nō. ℂ Pri
mo quidē quia grauius pro tāto citius descendit q2 ci
tius scindit mediū:citius autē scindit̃ mediuz minus Prīa rō.
resistens:cum ergo resistentie vacui nulla sit proportio
ad resistentiā pleni: videt̃ q̄ velocitas scissionis ꝛ ptrā
sitionis vacui nullā ꝓportionē habeat: ad ptrāsitio
nē pleni. Cū igit̃ hec fiat in tēpore:illa erit in instāti.

Secundo sic Motus localis minus ha
bet de transmutatione mo
bilis:q̄ motus ad formā:transmutat̃ aūt materia ad Scd̄a rō.
formā in instanti subtracta resistētia ad generāt̃:sicut
patet in illuminatione aeris:ergo ꝛ mobile graue vel
leue:cum de se nō habeat vnde resistat : subtracta resi
stentia medij mouebitur in instanti.

Tertio sic In motu locali aut est resistentia
ad motorez ex mobili: aut ex me
dio: aut ex vtroq̄. Sed in motu grauiū nō pōt esse resi Tertia rō.
stentia ex mobili:quia p mōz resistere nō pñt:cū mā de
se nō habeat vñ resistat. Non pñt etiā resistere p formā
quia p ipsaz in suū nāle vbi in qd̄ mouent̃ a generāte
pot⁹ iclinant̃ :nō ergo in motu tali est resistētia ex mo
bili sed solū ex medio. Cū ergo hec resistētia nō sit in va
cuo:oz necessario ponere:q̄ in ipso:si moueant̃ mouerē
tur in instanti. ℂ Quarto sic graue in actu nō est essen
tialr̃ in potētia ad vbi deorsum:q2 de se id semp habet:
sed in potētia p accidens:quia ratione medij prohibē
tis:hoc igit̃ amoto:in instāti erit deorsum.

In contrarium Est:q2 tunc equa
li virtute motiua In oppo
manente:mobile ptrāsiret maius ꝛ minus spaciū:qd̄ situm.
videt̃ impossibile. Qd̄ aūt in vacuo nō possit esse mot⁹
sic fuit ostensum. Motus ad formam est motus ad vbi
ꝛ ad locum : ꝛ si omnes forme essent eiusdem rationis Co.64.65
nō esset aliq̄s motus ad formā:igit̃ silr̃ nec motus ad 66.67.68.
locū si oīa loca sint eiusdē rationis: sed sic est in vacuo: 69.ꝛ.70.
ergo ꝛc. ℂ Item Ari. in quarto physicorum dicit : q̄ in
vacuo nullo modo potest esse motus:ergo ꝛc.

Respōdeo ad huius Questio
nis intel Respōsio
ligentiā:cōsiderandū est q̄ mobiliū quedaz q̄dem sunt
que habent in seipsis sui motus p̄ncipiuz effectiuum:
ꝛ talia sunt:que dicuntur mouere seipsa:alia vero sūt
que in seipsis principium sui motus non habent nisi Mobilia i
passiuum : cuiusmodi sunt illa : que ex seipsis moue duplici sūt
ri non possunt : de quorum numero sunt grauia ꝛ differētia.
leuia:

leuia: de quibus phs dicit in octauo physicorum: q habent
in se principium nō mouendi neq faciendi: sed patiendi
solū. Et quidē si loquamur de primis mobilibus: cū ta
lia (sicut dictū est) habeāt intra se principiū sui motus
effectiuū: statī cū ponunt in esse: vbicūq ponant: siue
in vacuo siue in pleno: ponitur vna cum eis: et id a quo
progredit motus ipsorū: tā effectiue ꝙ etiā passiue: et
iccirco talia moueri possunt si actu existant: nō solū per
plenū: sed etiam per vacuū. Si autē loquamur de secū-
dis mobilibus: tunc aliter est dicēdum. Cū enim talia (vt
predictū est) in se nō habeāt sui motus effectiuū prīci-
pium: non oportet: q statim cū ipsa in esse ponunt: po
nat etiā cū eis: et id a quo effectiue mouent: Et qa sine
tali principio: moueri nō valent: iccirco oportet q talia
moueri nō possint in vacuo: si per ipsam mediū vacui-
tatē tale pncipiū auferat. ¶ Uerū qa hoc qualiter se
habeat in sequētibus questiōibus cōcedente domino de-
clarabit: iccirco hoc pretermisso: ad presens considerā
dum nūc est de primo quesito: videlicet si graue descende
ret in vacuo: vtputa si lapis in concaua supficie orbis
lune existēs descēderet ad cōuexū terre: supposita vacui-
tate in spacio intermedio: vtrū descenderet in nō tpe.

Ad huc autem

Quidam volentes cōmentatorē sequi in suis erroribus dicunt q talis descensus esset in vnico
instanti temporis mensurantis motū celi: nec fm tale
instans esset ibi vlla successio. Nihilominus tamē (vt
inquiūt) propter diuersas partes spacij in illo descen
sus essent diuersa mutata esse: inter que non intercipere
tur mediū aliquod mutari. Nec autē mutata esse men-
surarent fz eos diuersis instantibus eis appropriatis.
inter que similiter nō incideret mediū aliquod tēpus
et quia ex nullis indiuisibilibus potest aliquod cōtinu-
um consurgere: iccirco cū illa mutata esse et illa instā
tia sint idiuisibilia: nō pōt ex eis fieri aliqd continuū:
nec. s. motus nec etiā tps: nihilominus tm volūt: q inter
illa mutata esse: posset quedā successio prioris et poste
rioris attendi: cui fm ipsos corrńdet successio: fm il-
la instantia eis appropriata: et nō fm instans tpis mē
surātis motū celi. Dicunt enim et si sit fz instātia illa suc
cessio nō iccirco tamē cōcludi pōt: q sit successio etiā fz
instans tpis: q illis oibus corrńdet: quemadmodū etiā
si nunc eternitatis: toti tpi corrńdeat: et in tpe successio
sit: nō tm ideo pōt cōcludi: q sit etiā vlla successio et in
ipso nunc eternitatis: Nō autē in illo descensu sint mul
ta mutata esse: vnico nūc temporis mēsurata declarāt
per simile de illuminatione aeris: in qua et si sint multa
generata esse: omnia tamen vnico instanti tēporis mē-
surentur. ¶ Hec igitur est positio istorum.

Rationes autem

Opio isto-rū iprobat

Quas p se adducūt: et i obie
ctionibus adducte. Sed q isti in oibus his valde pue
riliter deficiant: multipliciter ostendi pōt. Et vt ex his
valde: que pro se adducunt: precipue ipsoz declaret de
fectus: cōsiderandū est: q sicut in transmutatione ma-
terie ad formā corpo inuenitur resistētia ad agens: quo
ipsi materie aliqua dispositio inexistit opposita et re-
pugnans dispōni inducēde per virtutē agētis: sic etiā
necessario: oportet q in trāsmutatione mobilis ad locū
eo ipso inueniat resistentia ad motorē: quo ipsi mobili
inexistit aliqua dispositio opposita et repugnans dispo
sitioni inducende per ipsaz transmutationē localē: nūc
autē ita est q dispō que per motū localē directe acqri-
tur in ipso mobili: dr esse ipsum vbi: illa etiā que abq
cuiu itest sit vbi illi oppositū: et repugnans. Et huius
quidem declaratio est: q illa necessario dicunt sibi in

uicem opposita: et repugnantia esse que insil in eodem
esse nō possunt. Illa vero vbi que proueniunt ex diuer-
sis partibus spacij nullatenus pnt sil esse in eodē mobili
Nō est. n. possibile: vnū et idē mobile sil hīc duo vbi: si-
cut nō est possibile vnum et idē locatū sil esse in duab
partibus spacij: vel in duobus locis: oz igit q talia vbi
ex diuersis partibus spacij puenientia: sibi inuicē sint
oino opposita et repugnantia: et per pñs necessariū est
q in transmutatione mobilis ad locū eo ipso inueniat
resistentia ad motorē: quo ipsum mobile intelligitur in
alia pte spacij: ꝙ in illa ad quā dz pcedere p virtutem
mouentis: nūc autē ita est q in transmutatione mãe ad
formā (vt etiā ipsi dicūt) de necessitate tēpus requirit
propter resistentiam ad agens prouenientē ex dispositio
ne inexistente materie: precipue cū a supremo gradu di
spositionis nō potest procedi ad infimum: nisi proceda-
tur per medium: oportet igitur cōsimiliter dicere: q in
transmutatione mobilis ad locū: de necessitate tēpus
requirit: pp̄ter resistentiaz ad mouens: puenientē ex
vbi inexistēte ipsi mobili opposito vbi inducendo p loca
lē trāsmutationē: pcipue cū ipsuz mobile nō pōt trāsire
de vna extrema parte spacij in aliam extremā: nisi trā-
seundo per mediam. Cū igit graue: sicut vel nullū cor-
pus: transire possit de loco ad locū: nō transeundo per
medium: opz de necessitate dicere: q oi plenitudine me
dij subtracta: ipsum graue si descenderet a supma pte
spacij ad infimā: descēdat nō i instāti: sz in aliquo tpe.

Preterea

Constat q omne corpus replet et occupat sil totū illud spaciū i quo est in vno et eodē tpis instāti: vel etiā in quo: in aliquo toto tpe imobiliter pseuerat: nō pōt āt vllo mō sil situ- [Cōfirmat Primo.]
te tpis occupare nisi spaciū sibi equale: eo q oportz semp q
quātitas spacij equet quātitati corpis spaciū occupā-
tis. Si ergo graue descēdens a pte supma spacij ad ptē
infimā p ptes medias: quaz queliz pōt itelligi sibi esse
eqlis: in vnico et eodē instanti tpis est in ptibus oibus me
dijs: et in pte ifima: necessario insil situate tpis occupa-
bit multa spacia sibi eqlia et sil tpe replebit spaciū sibi
ieqle: et multo maioris corpis receptū: ꝙ sit ipm: qd ē oio
ipossibile: igit oio necessariū ē si graue i vacuo descēde-
ret: ipm descēderet nō in instāti: sz in tpe: et dicere pñū
apparet q est negare illa: que sunt p se nota intellectui:
quod nō nisi ex ignorātia proprie vocis procedit.

Preterea

Si in descēsu illo sunt multa mu tata esse (vt cōcedere coguntur et cōfitent) aut sunt ibi actu: aut potētia. ¶ Si di. q ibi [Secundo.]
sint solū in potētia: tūc oportet necessario dicere q descē
sus ille sit actu idiuisus: potētia vero diuisibilis: omne
autē tale est cōtinuū: ergo ille descensus successiua cōti
nuitate cōtinuus est: et est per cōsequens motus: et quia
omnino impossibile est motū mensurari nisi tēpore oz
necessario q ille descensus tpe mensuret. ¶ Si autem
dicat q ibi sunt actu: tunc cum cuilibz mutato esse in
actu ipsius mobilis corrńdeat signū actu significatū in
spacio: oportebit necessario dicere q graue descendens
p spaciū tot signa actu signet in ipso: quot in suo descē-
su sunt actu mutata eē: imo quot in ipso spacio possūt:
quia nō est dare quare magis signet pūctū in vna par
te spacij: ꝙ in alia: cum quamlibet totā attingat: pos-
sunt autem in spacio infinita pūcta significari: igitur
graue descendens in ipso: actu ibi significat: numerat:
et distinguit: et infinita significat: sed hoc est ipossibile
ergo impossibile est q graue descendēs per spaciuz va-
cuum signet in potētia puncta: que sunt in ipso. sed pū-
cto significato in potētia corrńdet solū mutatū esse i po
tentia ipsius mobilis: igit in descēsu grauis in vacuo:

nõ sunt illa mutata esse actu sed potentia: ⁊ per ꝯñs il
le descensus est indiuisibilis sꝫ actũ: sed diuisus in po
tētia: ⁊ sic cõtinu⁹: ⁊ tpe necessario mēsuratus. ¶ Et
Tertio preterea: hec est valde euidens declaratio: aut enĩ grauẽ
descēdens in spacio vacuo: numerabit actu oia signa:
que sunt potentialr̃ in ipso: aut quedã actu numerabit
⁊ quedã potētialr̃: aut potentialr̃ numerabit oia: excee
pto illo, quod signat in parte ad quã pringat vltimo.
Et quidē si oia signet potētialr̃ excepto vnico tñ: et tunc
etiã necessario in ipso eius descensu oia mutata esse: so
lũ potentialr̃: vno tñ excepto: ⁊ per ꝯñs tot⁹ ille descen
sus erit ꝯtinuus: ⁊ tpe mensuratus. Si autē numeret
oia actualr̃: cũ illa sint infinita: sequit̃ apte: ꝙ infinita
in instãti vnico numerabit: qḋ est oino impossibile. Si
vero alia signet actu: ⁊ alia solũ potētia: cũ sicut signo
spacij significato in actu corñdet mutatũ esse mobilis
i actu: sic et mutatũ eē mobil' potētialr̃: corñdere debeat
significato pũcto i spacio: nõ actu sꝫ potētia: opꝫtebit
necessario dicere: ꝙ nullo descēsu añ mutatũ eē i actu
sint mutata esse in potentia: ⁊ per ꝯñs ꝙ ex illa parte
ipse descensus sit indiuisus in actu ⁊ potentia diuisus
⁊ sic cõtinu⁹: ⁊ tēpore mensuratus. Manifestũ igitur
est ꝙ suppositis ꝓpõibus necessarijs ⁊ notissimis in
scia naturali: oꝫ necessariũ dicere ꝙ si graue descende
ret in vacuo: suus descēsus esset nõ in instãti sed in tpe.
¶ Preterea Ari: in. iiij. phisicoꝝ: ex continuitate lõgi
tudinis probat cõtinuitatē ⁊ diuisibilitatē localis trã
Quarto. Co. 99. ⁊ 114. smutationis: nec ab ipsa vnq̃ talis cõtinuitas ⁊ diui
sibilitas tollitur saluata ꝓbatione Ari. nisi posset fieri
transmutatio de extremo ad extremũ lõgitudinis: nõ
trãseundo per ipsã longitudinē. Cum igit̃ graue (vt et
ipsi cõcedunt) nullo modo transire valeat ab extremo
lõgitudinis ipsius spacij in extremũ: nisi transeundo ꝑ
lõgitudinē totã: sublata etiã ipsius spacii plenitudine
oportet necessario ꝙ transitio grauis in vacuo: sit conti
nua ⁊ diuisibilis in infinitũ: sicut ⁊ lõgitudo spacij su
per quã transit: ⁊ sic oportet de necessitate: ꝙ fiat nõ in
instanti: sed in tempore. ¶ Et preterea similitudo que
adducit̃ de illuminatione aeris oino nulla est: in ipsa
Quinto. enim pars aeris prius illuminata: generat lumen in se
cũda parte: ita ꝙ ibi sunt plura generantia ⁊ generata
quod totũ in vno instanti pro tãto simul fit: quia lumi
nosuꝫ in illo instanti in quo id cõtingit: quod est lumi
nis susceptiuũ: lumē habet in ipso efficere: ⁊ quia par
tes aeris oēs sunt actu se contingentes in termino ad
quem copulant̃: iccirco in eodē instanti in quo lumē
recipit: habet ipsum reddere alteri parti: cui tunc actu
contingitur. Nõ autē sunt ibi generata esse infinita:
quia cũ partes aeris sm quas generatũ esse attēditur:
nõ sint indiuisibiles: sꝫ diuisibiles nõ possunt vllo mo
do infinite esse aere finito existente. Quantuꝫ autē ad
hec oia: dissimilitudo est de descensu grauis in spacio
non pleno. Non enim mutatũ esse in tali mutatione: si
cut vniuersaliter est in nulla transmutatione locali at
tenditur: sm aliquid diuisibile ipsius spacij: sed sm qḋ
oino indiuisibile: indiuisibilis autē in quãtocunq; spa
cio infinita sunt. Silr̃ etiã vna pars spacij graue acci
piẽtamõ reddit graue alteri parti: quia locus nõ gene
rat nec mouet locatum. Et dato etiã ꝙ vna pars ipsuꝫ
idem numero redderet alteri parti: non posset vllo mo
do ipsum reddere sibi in vno et eodem instanti tēporis
in quo ipsum accipit: sed oino in alio: quemadmodum
etiã si pars aeris prim⁹ illuminata: eandē formã lucis
in numero quã in se recipit transmitteret in partē secũ
dam nullo mõ in eodē instanti in quo eam recipit: ipsaꝫ
efficeret in parte secunda: sed de necessitate in alio: vnũ
autē ⁊ idē numero graue: ⁊ ꝑ eandē virtutē motiuã ꝑ
quã cõtingit ad primã partē spacij: pringit etiã succes
siue (vt etiã ipsi fateri cogunt̃) ad oēs alias: nõ distin
guens vnã partē ab alia actu: sed potētia solũ. Ex quo
necessario sequitur: ꝙ suus descensus sit potentia diui
sus ⁊ indiuisus in actu: ⁊ sic continu⁹ ⁊ tēpore necessa
rio mensurat⁹: quēadmodũ etiã ⁊ si eadeꝫ lux numero
perueniens ad partē primã: inde transiret successiue ⁊
sine interruptione ad alias partes aeris: fieret hoc ne
cessario in tempore ⁊ nõ in istanti. ¶ Preterea aut in
ter illa mutata eē solũ esset successio naturalis: aut alia Sexto.
ꝙ̃ naturalis. Si naturalis tñ: tunc cum illa inter que
non est successio prioris ⁊ posterioris: nisi solũ sm ordi
nem: sint simul simultate temporis: oportebit dicere ne
cessario ꝙ oia illa mutata esse sint simul tempore in oi
bus illis partibus spacij sꝫ quas illa mutata esse acci
piuntur: quod iam ostensuꝫ est esse impossibile: oportet
ergo oio dicere ꝙ inter ipsa sit alia successio: ꝙ̃ natura
lis. Non est autem dare aliam ab alia: nisi temporaleꝫ
erit ergo in illo descensu successio temporalis: ⁊ descen
sus per cõsequens tempore mēsuratus. ¶ Preterea di
cere ꝙ tempore nõ mensuratur quia nõ reducit̃ in mo Septimo.
tũ celi: ridiculũ est: si enĩ motus celi subtraheret̃ ⁊ ali
quid moueret̃ per plenũ: quantũcunq; tũc eius mot⁹
non reduceret̃ in motũ celestē: nihilominꝰ tamen men
suraret̃ tempore. ¶ Preterea quãuis nũc eternitatis
correspõdeat toti tempori: hoc tamē nõ est ratione sue Octauo.
indiuisibilitatis: sed rõne sue permanentie. Quia enĩ
tale nunc stat fixum semper vnũ ⁊ idē: coexistere potest
toti tempori siue ipsi nũc fluenti: quod est nunc tempo
ris in tota sua fluxione accepta: sed nũc ita est ꝙ ꝑ nũc
temporis nullatenꝰ stat: sed continue fluit: impossibi
le est autēꝫ ꝙ ipsum nunc fluens sub ratione vna sum
ptum: vtputa sub ratione principiantis fluxioneꝫ: vel
sub ratione terminãtis tñ: coexistat duobus nunc sibi
inuicem succedentibus: quin potius necessario oportꝫ
ꝙ si vni illoruꝫ coexistit sub ratione stans principij flu
xionis alicui⁹ alteri coexistat sub ratiõe stans termini
terminãtis fluxionē eandē. Cum igit̃ instantia corre
spondentia mutatis esse: que in descensu grauis in va
cuo (vt ipsi concedunt) sibi mutuo succedant: oportet
necessario dicere: ꝙ si vni illorũ correspondet nunc tem
poris: vt principians fluxioneꝫ: que in rei veritate tũc
inciatur quando illud instans in actu ponitur: alteri
instanti correspondeat: vt termin⁹ fluxionis eiusdem
Inter nũc aũt temporis sumptũ vt est alicuius fluxio
nis principiuꝫ: ⁊ sumptũ vt est terminus finis fluxio
nis eiusdem: cadit necessario fluxus: ⁊ sic tempus medi
um: igitur inter nũc corñtia mutatis esse: que sunt in
descensu grauis in vacuo: cadit oino tempus medium
⁊ per ꝯñs ille descensus necessario tēpore mensuratur.
Vltimo autem idem declarari potest ex cõparatione
spiritualis substantie ad subam corporalem. Nono.

Ad cuius itelligentiã

Considerandũ est: ꝙ suba corporalis in ducb⁹ precipue: ꝗrum ad
ꝑñs spectat: inuenit̃ differre a suba spũali. Naꝫ suba
corporalis non cedit sibe spũali: quia põt secũ in eodeꝫ
vbi i simul esse: cedit autē necessario vna substantia cor
poralis alteri substantie corporali propter id ꝙ omni
no est impossibile sꝫ naturaꝫ: duo corpora simul esse in
eodem loco. ¶ Secunda vero differentia est quia sub
stantia spiritualis potest transire de loco ad locuꝫ: nõ
transeundo per medium: substantia autem corporalis
nullo modo transire potest de extremo in extremũ non
pertransito medio. ¶ His autēꝫ suppositis euidenter
ostenditur

ostendit propositum. Si enim tota causa propter quã in transmutatione locali grauiũ ꝛ leuiũ est resistentia proueniẽs ex plenitudine medij: cũ talis resistentia nõ possit esse in pertrãsitione spũalis subẽ de loco ad locũ qꝛ põt simul esse cũ substãtia corporea (vt ostẽsũ est) ipsa vt vꝫ) in non tpe de extremo in extremũ poterit ptrãsire maxime si ibi alia resistentia nõ inuenit. Nũc aũt in spũali subẽ sic videmus ꝙ quãtũcũqꝫ vt dicit ab aliquibꝰ) trãsire valeat de extremo in extremum in nõ tẽpore: nihilominꝰ tñ si dꝫ sic esse in duobꝰ locis: ꝙ cũ est in vno nõ sit i alioꝛ: oꝫ ꝙ ibi sit talis successio ꝙ in illo instãti tẽporis mẽsurãtis motũ celi in quo ẽ in loco secũdo accepto: nullo mõ sit in loco derelicto: hec autẽ trãsitio diceret tũc pro tãto eẽ in nõ tẽpore: qꝛ in toto tẽpore pcedẽte: sic fuisset in primo loco: qđ tñ in termino solo illiꝰ tpis desinẽdo ibi eẽ efficeret in loco secundo: ꝛ qꝛ tẽporis est instãs: ꝛ nõ tẽpus: diceret tũc necessario illa trãsitio eẽ facta in instãti: ꝛ nõ in tẽpore. Sed si deberet mõ ẽt pdicto eẽ in tribꝰ locis: vꝫ ꝙ cũ esset actu in vno nõ eẽt actu in alio: de necessitate in talibꝰ trãsitionibꝰ oporteret reqri tẽpus. Nã ꝛ si in loco secũdo esset in termino tẽporis vniꝰ loco primo derelicto: ex quo tñ ponit sic eẽ in tribꝰ locis ꝙ cũ est in vno nõ ẽ i alio: nullo mõ eẽ posset i tertio loco: in eodẽ termino tpis in quo efficit i loco scđo: sꝫ fieret ibi de necessitate in alio: si vꝫ successiue deberet fieri vtrobiqꝫ: ꝛ qꝛ inter duos terminos tpis cadit de necessitate tps mediũ: opꝫ tũc oĩno dicere ꝙ trãsitio de primo loco ad locũ tertiũ reqrat tẽpus mẽsurãs motũ celi: ꝛ nõ solũ vnicũ instãs: nũc aũt ita est (sicut pꝫ ex scđa suppõne) ꝙ nullũ corporũ trãsire põt de extremo in extremũ nõ pertrãsito medio: ꝛ sic nullo mõ de pria pte spatij põt effici in vltima: nisi fiat in media: ꝛ cũ est in prima sꝫ se totũ: nõ est in media: ꝛ cũ est in media totũ: nõ est in vltima. Ad transitionẽ ergo eiꝰ de prima in vltimã: duo instantia que sunt duo termini tpis mensurantis motũ celi necessario requirunt: ꝛ p ɔñs tpꝰ: ꝛ cũ talis trãsitio nõ interrumpit ex deuẽtione ad partẽ mediã: qꝛ ibi nõ sistitur: oꝫ ꝙ cõtinuet: ꝛ per ɔñs ꝙ tempe cõtinuo mensuret. ¶ Sic igit euidentissimũ est ꝙ graue nullo modo in aliquo spacio siue vacuo siue pleno põt descendere in nõ tpe: quod etiã de quolibet corpore est dicendũ: cũ vꝫ nullũ corpus trãsire possit de loco ad locũ nisi per mediũ: vnde ꝛ sua trãsitio de necessitate: aliquã cõtinuitatẽ hꝫ: sicut eni totũ aliqđ corpus nõ põt trãsire de extremo in extremũ nisi p mediũ: sic etiã nec aliqua pars quãtitatiua ipsius: qꝛ ois talis est corpus: vñ si aliquod locatũ trãsire dꝫ de loco vno sibi equali ad locũ aliũ imediate illi cõiunctũ opꝫ etiã ꝙ pars transeat de parte pmi loci ad aliam loci alterius partẽ sibi equalẽ: ꝛ p ɔñs ꝙ trãseat p oẽs ptes medios inter partẽ loci derelictã ꝛ ptẽ in scđo acceptã: vñ pmo acquirit partẽ parti primi loci cõtinuã: ꝛ deinde eodẽ ordine alias: hec aũt trãsitio si vllo mõ interrũpat: interrumpi tñ nõ poterit in illo instãti i quo ponitur incohata sed in alio: ꝛ qꝛ inter duo tempis instantia cadit tempus mediũ: opꝫ necessario dicere ꝙ talis trãsitio per aliquod tempus continuetur.

Responsio ad obiecta

Ad primum Ergo argumentũ dicẽdũ ẽ ꝙ mediũ magis resistẽs aut hꝫ resistẽtiã transcẽdentẽ resistẽtiã mobilis ad ptẽ mouẽtis: aut talẽ nõ habet. Et quidẽ si talẽ hẽat: tũc hꝫ retardare nãlẽ mobilis illiꝰ velocitatẽ: ꝛ p ɔñs tardius hꝫ scĩdi ab illo mobili ꝙ̃ mediũ minꝰ resistens. Si aũt talẽ resistẽtiã nõ habeat: tũc oĩno nihil addit supra resistentiã mobilis aduenieñs: ꝛ sic motũ nõ hꝫ i aliquo retardare: ac per ɔñs illud mobile equali velocitate mouebitur per ipsum: ꝛ p mediũ subtilius: ꝛ p vacuũ: qꝛ cũ supra resistentiã ipsius mobilis nihil addat: manet semp victoria mouẽtis supra mobile equalis: propter hoc aũt non negantur ppões p se note gn potius cõceduntur. Nã ꝛ si notũ sit qđ magis resistẽs: ɔ̃triũ est de natura sua tardius scindit: est tamen cũ hoc etiã notum ꝙ si nec in magis nec in minus resistẽte ex sua natura adiicitur aliquid ad resistentiã mobilis ad mouens: ꝙ resistentia est vtrobiqꝫ equalis: ꝛ per ɔñs vtriusqꝫ scissio eque velox: nõ dicit etiã propter hoc aliquid cõtra mentẽ phi: quis ꝛ si ex illa ratione cõcludat ꝙ ponẽtes vacuũ debebãt negare motũ qui nõ potest eẽ in instãti nõ ppter hoc tamẽ intendit dicere ꝙ si graue in vacuo descenderet: descenderet in instanti: nisi supposita positione illorũ qui vacuũ ponebãt: dicebãt.n. vacuũ debere poni ne motus impediat: vnde totũ impedimẽtũ ponebant ex medio prouenire: subtracta igit plenitudine medij subtrahitur per ɔñs necessario (ſm istã põnem) ꝛ tota resistentia que in motu taliũ inuenit: hoc aũt posito: graue si in vacuo descenderet: descenderet in instãti: in instãti aũt motus esse nõ potest. ¶ Rñsio aũt phi est elentica ꝛ non demonstratiua simpliciter. — Opio phi de vacuo s. quare eẽt ponẽdum.

Ad secundum Dicendũ ꝙ in aere si esset positiue aliqd luci contrariũ: nõ posset in instanti illuminari. Et quia eo ipso ꝙ graue intelligitur habere aliud vbi ꝙ̃ pprium habet aliquid positiue oppositũ ei quod est inducendũ per localẽ transmutationẽ: ideo quantũcũqꝫ descenderet in vacuo: in ipso tamẽ in instanti descendere nõ posset. ¶ Ad tertiũ dicendũ: ꝙ in motu grauiũ resistẽtia inuenitur: nõ ex materia simpliciter: nec ex forma: nec solũ ex medio: sed etiã ex eo qđ ɔ̃triũ: cũ sit in vbi opposito vbi acquirẽdo esse intelligit. ¶ Ad qrtũ dicẽdũ similr: ꝙ graue in actu prohibet actu esse in proprio vbi: nõ solum ex plenitudie medij: sed etiã ex actuali existẽtia in vbi illi opposito: nõ est eñi possibile idẽ locatũ simul in oppositis vbi esse. ¶ Ad aliud dicendũ ꝙ ꝛ si in vacuo non sint dñe nãles: sunt tamẽ dñe imaginate: hoc aũt sufficit ad motũ alēm: ꝛ si nõ sufficiat ad motũ elem. ¶ Ad aliud dicendum ꝙ philosophus intelligit de motu elementali naturali ꝛ de violento sibi opposito.

¶ Questio duodecima.

Questio Duodecima est. ¶ Utrũ tempus habeat aliquod esse in rerũ natura. Et videtur ꝙ non quia quod componit ex non entibus: ens eẽ nõ põt: tempus aũt cõponitur ex nõ entibus quia ex preterito ꝛ futuro. Quod enim iam preterijt: amplius non est: quod etiam futurum est nondum est ens igitur tempus ens in natura non est. — Pria rõ.

Preterea Omne cõpositum: aut ſm se totũ est si aliquo modo actu est: aut ſꝫ aliquã sui partẽ: tempus aũt neutro istoꝝ modorũ esse potest: quia sicut accipitur ex quarto physicoꝝ: de tempore nihil est actu nisi nunc: qđ nec tempus est nec etiã est tpis pars: igitur tẽpus actu in natura nõ est. ¶ Si di. ꝙ tempus quantũ ad id quod est in ipso materiale: est in re extra aiam: quantũ vero ad id quod est sibi formale est in anima. — Scđa rõ. Co. 88. Respõsio

Contra forma Est rõ essendi: ꝛ nõ mãsi igitur qđ est formale tempori non est nisi in anima: oportet dicere ꝙ etiã tempus in re extra animam esse non habeat. — Contra. Tertia rõ.

Preterea Id quod habet esse ex conceptione: ꝛ per cõceptionem anime: est ens rationis: si igitur tempus accipit suũ esse ab aia — quarta rõ.

non erit ens nature:sed ens rationis.

In opposi tum. **In contrarium** Uero est q propria mẽsura entis natu
ralis non debet esse quid rationis:sed quid nature tem
pus aũt est ꝓprie mẽsura motus qui est nãlis res igit
oportz q aliquo modo esse habeat in natura rerũ.

Responsio **Respondeo** Ad huius questionis intel
ligentiaz quattuor ad pñs
precipue cõsideranda cõcurrunt.ꝑmo quidẽ quid sit tẽ
pus:scdo q̃le esse quidditati tpis correñdeat:tertio verũ
illud esse quod sibi debet hẽat extra aiaz:quarto vero
Quid sit tẽ pus. ⁊ vltimo in quo sit tãq̃ in proprio subiecto. Quid autẽ
sit tempus pñt aliqualiter apparere ex distinctione ip
sius ab eternitate ⁊ euo. ❡ Ad cuius intelligẽtiã con
siderandũ est q hec tria vz eternitas:euũ:⁊ tẽpus:sunt
mensure ipsarũ rerũ ẜm earũ esse. Et quia mẽsura esse
Co.x. debet vnigenea mẽsurato(vt habet in.x. methe)iccir
Rex ẽ tri plex mod⁹ essendi. co oꝫ q ẜm diuersitatẽ in modo essendi ipsaꝝ rerũ:dif
ferant iste mẽsure.❡ Modus aũt essendi rerũ triplex
in tota vniuersitate rerũ entiũ inuenit . ❡ Unus qdẽ
ꝑm⁹ mod⁹ qui est oino imutabilis:⁊ actu ⁊ potẽtia:qualis est mo
dus essendi solius prime cause:cuius esse est totũ simul
separatũ ab omni mutatiõe ⁊ mutabilitate. Hui⁹ aũt
mensura sine mora dicitur eternitas que sic sic est tota
siml q sibi nihil restat acquirendũ:si eniz in tali mora
essendi:aliqd acquirendũ restaret:oporteret q etiã res
que dicit eterna expectaret aliquid de ipso esse acquire
re:⁊ sic per pñs nõ haberet totũ suũ esse simul: que oia
sunt falsa. Quia ergo tale esse est totũ simul carẽs oino
de successione:cũ mensura proportionari debeat men
surato:oportet necessario:q etiã ipa eternitas sit tota si
mul ab omni successione penitus elongata. Quia etiaz
tale esse est oino simplex:opꝫ cõsimiliter q eternitas: q
intelligitur eius mẽsura nullas partes habeat: nec sit
stante ‑nce sibi succedentes. Unde cũ eternitas sit mẽ
sura oino simplicis ⁊ indiuisibilis esse solũ habet rõnẽ
continui ex cõsideratione intellectus nostri comparantis
ipsam ad temporis successionẽ cõtinuã:⁊ nõ ex natura
sua ex qua habet q sit mensura quãtitatis essendi esse
omnino simplici ⁊ vniformi (vt dictũ est.) Unde ⁊ pro
prie aliquid eternaliter esse idem est:qd habere esse vni
formiter imutabiliter: ⁊ sic per ꝯsequens sine termino.

scds mod⁹ **Alius autem** Modus essendi inuenit
qui est imutabilis quidẽ
actu mutabilis tamen potentia:qualis est modus ẽen
di oium incorruptibiliũ. Et huius quidẽ mensura di
citur euũ:que propter actualẽ imutabilitatẽ essendi ne
cessario est tota simul:qꝛ videlz in esse euiterni nihil re
stat accipiendũ:verũ quia hãc immutabilitatez ẽendi
tale ens acquirit ab alio potest cadere in nõ ens:si ipsi
us prime cause influentia subtraheret. Quia tñ idez esse
⁊ totũ quod ei vnq̃ influet nũc sibi influit: ⁊ semper a
sue productiõis principio sibi influxũ extitit: iccirco
ipsum nihil expectat de suo esse accipere quod nõ hẽat
ꝓpter quod etiã in suo esse nullo mõ successionẽ hẽt:⁊
quia (vt dictũ est) mensura debet esse vnigenea mensu
rato:iccirco necessariũ est q euũ etiã quod est eius men
sura:sit absq̃ vlla successiõe ꝓpter quod totũ euũ nihil
aliud est q̃ nunc stans imutabiliter ab alio ⁊ indiuisi
biliter nõ habens partẽ sicut nec eternitas:nisi ẜm intel
lectus nostri cõsiderationẽ cõparantis euũ ad tempus
⁊ ad partes eius:quibus omnibus ipsuz euũ cũ sit sim
plex ⁊ indiuisibile coexistit. Est igit euũ mensura quã
titatis essendi sine mora in ẽendo esse simplici ⁊ vnifor
Tertius modus. mi: participato tamen ab alio. ❡ Tertius aũt modus
essendi est mutabilis actu ⁊ potẽtia:cuius mensura di
citur esse tempus quod propter actualẽ mutationez rei
temporalis cuius est mensura:nõ potest esse tota simul:
sed est necessario succedẽs qꝛ vz i esse rei tẽporalis.cuius
modi est motus:semꝑ aliqd restat ad accipiendũ: ⁊ ꝓp
potẽtiã admixtã actui qa mot⁹ est act⁹ potẽtie ꝑmixt⁹:
semper est fluens:habẽs partes cõtinue succedentes: ⁊
in hoc differt ab eternitate ⁊ euo:qꝛ (sicut dictũ est) ipa
sunt mensure quãtitatis essendi esse simplici ⁊ imutabi
li.tempus vero est mensura quãtitatis essendi esse con
tinue mutabili ⁊ fluenti:quale est esse ipsius motus:vñ
⁊ in q̃rto physicoꝝ pħus dicit q tempus est mensura
motus:ẜm prius ⁊ posterius: Ex hac igit dria ⁊ disti Co.ix.
ctione temporis ab eternitate ⁊ euo apparet aliqualiter
quid sit tempus. ❡ Ulterius etiam ex hac statim appa
rere potest quale esse ipsi tempori correspondeat qa eni
(sicut dictũ est) tẽpus est mẽsura quãtitatis essendi vel
more in essendo esse successiuo:cũ mẽsura (vt dictũ est)
vnigenea esse debeat mensurato: opꝫ necessario q ipm
tempus sit quoddã continuũ successiuũ: ⁊ per pñs q ta
liter esse habeat qualiter habent esse ipsa continua suc
cessiua. Continua autẽ successiua alr habent esse q̃z ipa
continua ꝑmanentia. Continua eteniz ꝑmanentia esse
habent: ꝓpter suarũ partiũ simultatẽ: Quia enim par
tes taliũ simul sunt:sunt etiã ipsa tota. Continuũ vero
successiuũ nõ habꝫ esse propter simultatẽ suarũ partiũ
qn potius nullo modo habere potest partes insimul stã
tes. Si eni partes eius insimul essent:iam nõ esset cõti
nuũ successiuũ sed ꝑmanens. habet aũt eẽ ꝓpter actua
lẽ suarũ partiũ ordinẽ: fundat aũt hic ordo in aliquo
continuo fluente: vnde q̃diu manet actu hoc continue
fluens:manet etiã actu continua successio vel fluxio ꝓ
pter ordinẽ vz cõtinuũ fluxionis iam facte ad eaz:que
succedit. ❡ Hoc aũt cõtinue fluẽs: dupliciter sumi po
test. ❡ Uno quidẽ modo ẜm q sua fluxione cõtinua in
choat ⁊ cõtinuat motũ:⁊ sic dr mobile. ❡ Alio ꝓo mõ
sumi põt ẜm q terminat prius ⁊ posterius in ipsa suc
cessiua duratione : ⁊ sic dicit nunc fluens : quia fluxu
suo continuo facit tempus . Unñ sicut tempus se habet
ad motũ:sic etiam ⁊ nunc temporis inuenitur se habe
re ad mobile:tempus aũt se habet ad motuz q mãliter
quidẽ est idẽ scdꝫ formaliter tamẽ ab ipso differt : quia
motus dr prout est actus mobilis:ẜm vero q in eo at
tendit prius ⁊ posterius sumit ab ipso rõ tpis. Opor
tet itaq; psilr q ipsum nũc tẽporis sit idẽ realr:cuz ipo
mobili: drñs tamẽ ab eo ẜm rõnem prout eni ipsum flu
ens accipit : vt subm motui dicit mobile : ẜz aũt q sua
fluxione terminat: incboat vel cõtinuat prius ⁊ poste
rius in illa successiua duratiõe dr nũc: vñ ⁊ queadmo
dũ ipꝫ fluens sumptũ ẜz q dr mobile est cõtinuatiuũ
motus:sic etiã acceptũ ẜz q appellat nũc est ꝯtinuatiuũ
tpis: ⁊ preterea sicut quia ordo partiũ fundatur in ipso
mobili fluente: ⁊ eo ipso mot⁹ dr esse quo est ipm mobi
le ꝯtinue fluens:sic etiã qꝛ ordo ꝑtiũ tẽporis fundat in
ipso nũc cõtinue fluente: eo ipso tẽpus aliquo mõ ẽ quo
est ipsum nũc cõtinue fluẽs. Sicut ẽ qꝛ mobile cõtinue
fluens est: mot⁹ est:sic ẽt qꝛ est fluẽs nũc ꝯtinue: est etiã
⁊ tẽpus: qd est mẽsura ⁊ passio q̃dã ipsi⁹ mot⁹. ❡ Hoc
ergo viso vlterius ad intelligẽtiã ei⁹ qd fuit tertio loco ꝓ
positũ ꝯsiderãdũ est: q mot⁹ cui⁹ mẽsura ẽ tẽpus: nihil
aliud est q̃ q̃dã mutatio mobilis a priori in posterius. In muta

In hac autem Mutatione q̃ est mo tõne tria ẽ
tus tria est ꝯsiderare. cõsiderare
Nã ꝑmo est ibi ꝯsiderare ipsi⁹ mutatiõis ꝯtinuationẽ que ẽt sũt i
q̃ nõ cessat flux⁹ ei⁹ nec sistit nec deficit. Scdo ꝓo ibi pos motu.
sum⁹ ꝯsiderare discretiõez partiũ mot⁹ a termio medio Primum.
continuãte. ❡ Tertio aũt est in motione illa ꝯsiderare Scdm.
verumq;

vtrumq; illoꝝ simul scilicet ꝙ partes eius continuatę sint ſ3 rem ad id qḋ instat de ea: ⁊ ꝙ discrete sint ſm rōnem prioris ⁊ posterioris. ¶ Et primo quidē modo motus consideraẜ vt quid continuū: ⁊ est solum in re cōtinue mota. ¶ Secūdo vero mō accipiẜ vt discretū: ⁊ est in conceptione aīe tantum ꝓpter id ꝙ discretio partiū motus a medio termino cōtinuante: nec est in re extra: sed solum format eam aīa. ¶ Tertio autē modo motus accipiẜ vt discretus in continuo ⁊ est partim in aīa ⁊ partim in re extra. Cum ergo tēpus (sicut dictum est) cōsequaẜ motū vt quedā passio ipsius poterit etiā ipm consimili modo: tripliciter considerari.

Temp⁹ triplicīter cōsideraẜ sicut ⁊ motus. Primo

Primo enim cōsiderari potest vt consequēs motū ſm ꝓpriā eius cōsiderationez: ⁊ sic tēpus est quid continuū sicut ⁊ motus: ⁊ ē realiter solum in re extra. In aīa vero nō est nisi sicut in cognoscente per suā similitudinē: pōt tēpus iterū accipi vt cōsequens motuz scḋo modo cōsideratū: ⁊ sic est qḋ discretū: ⁊ nec est nisi solū in aīa cui⁹ rō est: quia preteritū precisum ab instanti pñti ⁊ nō copulatum ei nō est plus in rerū natura: est tamē in ꝯsideratione ipsius anime. Similiter etiā est ⁊ de futuro: quia futurū precisum a presenti nūc: ⁊ non copulatum sibi nondum est: ⁊ sic ꝓbatur a pħo in quarto physicoꝝ ꝙ tempus nō est quia vz partes eius nō sunt entes: ⁊ ex partib⁹ nō entib⁹ nullū cōstituiẜ ꝯtinuū. Si aūt tēp⁹ accipiaẜ vt ꝯñs motū tertio mō sumptū ſ3. s. ꝙ ipse motus cōtinuationē habet suarū partiū p̄terite vz ⁊ future: ⁊ cum hoc pariter discretaz ſ3 rationē prioris ⁊ posterioris respectu instantis mediȷ cōtinuātis: accipiẜ tunc tempus ſm perfectā rationē tēporis. Ratio enim successionis cū sit formaliter in ipsa ratione prioris ⁊ posterioris: ⁊ non in sola ratione cōtinuationis ꝓpter id ꝙ cōtinuatio convenit non solū successiuis: sed etiaz permanentibus. Et tempus quidē isto modo acceptuz est partim in aīa ⁊ partim in re extra. Nam ex ea parte qua est imperfectū ⁊ vt mãle est in re extra aīam. Ex ea vero parte qua pficiẜ formalis ratio eius est in mentis conceptu ⁊ sine aīa esse nō potest. ¶ His ergo visis ad pleniorē intelligentiā questionis videndū est aliqḋ de eo quod fuit quarto loco propositū: in quo videlicet tempus esse habeat tanꝗ in subiecto.

Secundo.

Co. 88.

Tertio.

Opīo cōmunis

Ad cuius intelligētiā consideradū est ſm ꝙ aliqui dicunt ꝙ ⁊ si tēpus sit mensura cuiuslibet motus: nō tamen est passio motus cuiuscunq; sed solius motus primi mobilis qui est prim⁹ inter oēs motus: ⁊ quia oē accidens in eo est tanꝗ in subiecto proprio cuius est passio propria: cōcludiẜ (ſ3 eos) ꝙ tempus sit tanꝗ in subiecto ꝓprio solū in motu primi mobilis: vnde cuz motus primus non sit nisi vnus nūero tantū: sequiẜ euidēter ꝙ tempus nō sit nisi vnū nūero. Nā ex vnitate vel multiplicitate nūerali ipsius subiecti sumēda est (vt dicunt) nūeralis vnitas vel multiplicitas accidentis. Si autē tēpus esset in motu cōiter sū pto sicut in subiecto ⁊ cōsequereẜ omnē motū: tūc sicut est multiplex motus: sic etiā esset multiplex tempus (vt dicūt) quod est oīno falsuz. Sed forte propter debilitatem mei intellectus hoc nō videẜ mihi sufficienter dictū. Cū eni (vt ipsi dicūt ⁊ etiaz ꝑ se affirmant) multiplicato materialiter subiecto multipliceẜ etiā materialiter ⁊ accidens subiecti: si tēpus tanꝗ in subiecto proprio est in motu primo: oportet necessario dicere ꝙ ⁊ si motus primus multiplicaretur: multiplicareẜ etiā ⁊ tēpus: quod est oīno falsuz. Nā quotcūq; mundi essent ⁊ quotcunq; celi ⁊ quotcūq; prima mobilia: ⁊ primi motus: ipsuz tñ tēpus semper eēt vnū solū nūero ⁊ nō plura: igitur oīno falsum videtur ꝙ tēpus tanꝗ in ꝓprio subiecto sit in motu primi mobilis: ⁊ iccirco absq; p̄iudicio sententie melioris: dicendū videtur ad p̄ñs donec deus aliter dederit ꝙ tempus consequiẜ omnē motū ⁊ est in motu cōiter sumpto sicut in subiecto: nec iō tamen multiplicaẜ ad motus multiplicationē. ¶ Ad cuius intelligentiā considerādū est ꝙ si tēpus esset in motu simpliciter sumpto vt in ꝓprio subiecto: necessario tunc videreẜ debere multiplicari multiplicato motu. Si autē esse tanꝗ in subiecto ponatur ſm suū esse cōpletū: nō quidē in motu simpliciter sumpto sed in motu accepto per animā sub ratione simplr vna ſm oēs motus: tūc quātūcunq; motus multipliceẜ nihilominus tñ ꝓpter vnitatē illius rationis in qua motus singuli vniunẜ: ⁊ ſ3 quā motus accipiẜ ab aīa vt subiectus tpi ipsuz tēpus manebit oīno idē ⁊ vnū nūero nō multiplicatū multiplicatione motus. Nūc aūt ita est ꝙ oīs motus simplr sumpt⁹ est qḋ mãle respectu tpis sumpti sub esse suo cōpleto: ⁊ iccirco multiplicato motu: etiā multiplicari videtur mãle tpis. Quia tñ motus simplr sumptus nō est imediatū subiectū tpis: sed mediante rōne prioris ⁊ posterioris in ipsa successione: iccirco dici potest ꝙ quātūcunq; motus sit simplex: propter illā tñ rationē vnicaz mãlr ſ3 oēs motus qua mediāte motus ab aīa accipiẜ tpi subiectus ⁊ ex qua tēpus ab aīa suū accipit complementū: manet ipm tēpus vnū nūero ⁊ non multiplex: semper eni ita est ꝙ qñcūq; aliquid ab aīa suū recipit cōplemētū propter aliquā rōnē in re extra fundatā si illa rō multiplr fuerit: multiplex etiā cōplemētū ab aīa dabiẜ ipsi rei. Si aūt ratio extiterit vnica: tunc q̄tūcunq; res multiplicenẜ in quib⁹ illa rō fundaẜ: ꝓpter vnitatē tñ rōnis: nō dabiẜ rei ab aīa nisi vnicū nūero cōplemētū: ⁊ erit ꝑ ꝯñs res cōpleta vna nūero tantuz. Nūc aūt ita est ꝙ tēpus accipit ab aīa suū cōplemētuz propter ipsaz rōnē supradictā in motu fundatā: que ē vnica tñ. Accipit igiẜ tēp⁹ vnū nūero cōplemētū: ⁊ ē ꝑ ꝯñs tēpus ꝓprie sumptū vnū nūero tñ: ⁊ nō multa formaliter: q̄tūcūq; mot⁹ qui est mã tpis: sit mltiplex: Sicut aūt est de tpe: sic etiā est de ipso nunc quod est principiū tpis: sicut eni tēpus cōsequiẜ motū: sic etiā ⁊ nūc videẜ cōsequi mobile: qḋ tñ nō cōsequiẜ mobile nisi sub rōne vnica ſm oīa mobilia: iccirco q̄tūcūq; multiplicētur ipsa mobilia sive prima sive secūda: nihilominus tñ ꝓpter vnitatē rationis illius in qua cūcta mobilia vniunẜ: ipsuz nūc manet vnū numero ꝓpe tñ. Nō eni mobile aliquod dr nunc: nisi sumptū vt terminat ⁊ cōtinuat prius ⁊ posterius in successiua duratiōe: que rō oīno vnica est: vnde si eēnt plures mundi: ⁊ plura p̄ma mobilia: ⁊ ꝑ ꝯñs motus primi ⁊ duo motus particulares simul fierēt ⁊ simul finirenẜ q̄tūcūq; nūc prīa mobilia essent multa: nihilominus illi mot⁹ simplr dicerentur esse in vno ⁊ eodē nūero nūc terminati. Hoc aūt aliter sustineri nō pōt nisi dicendo ipsuz nunc cōsequi mobile cōiter sumptū sub rōne vnica ſ3 oīa mobilia: propter quā nō oz ipsuz multiplicari: multiplicatis mobilibus. ¶ Sciendū est autez ꝙ q̄uis tēpus mensura sit oīa motus: ⁊ oēz motū sequaẜ modo predicto: quia tamen minimo sui generis oīa mensuranẜ: iccirco cū motus primi mobilis sit minimus ſ3 tēpus inter oēs alios eo ꝙ est velocior inter oēs ex tēpore sibi applicato certitudinē accipimus de quātitate ipsius tēporis ſ3 ꝙ omnibus aliis motibus correspondet.

Ad prima autē duo argumenta iaz in determinatione rñsum est. ¶ Ad tertiū dicendū ꝙ si mãle nō sit rō essendi simplr: est tñ

Responsio ad obiecta

rō essendi aliquid: aliquo modo. Quod eni nec est rōne
mãe nec rōne actus: simplr nō ē. Quod aūt suā forma
litatē habet cōpletū est. Nō ꝓ hoc est rōne eius qd sibi mã
le est: nō aūt habet formalitatē suā: habet quidē entita
tē sed iperfectā: ꝛ sic se hꝫ tēpus sine aia. ¶ Ad quartū
dicendū est ꝙ nō totū id qd est tēpus: ab aia ꝛ in aia ē:
sed parti in aia ꝛ parti in re extra (vt expositū est) iccir-
co ens rationis non est: ꝛ sic patet ad questionē.

¶ Questio terciadecima.

Questio Terciadecima ē. ¶ Utrū
grauia ꝛ leuia moueāt se-
ipsa. Et videtur ꝙ sic. Que eni nāliter mo
Prīa rō. Secundo. physicoꝝ. uent: ex se mouent: qꝛ nā est ꝑncipiuꝫ mo
tus eius in quo est: sed grauia ꝛ leuia natu
raliter mouentur: ergo ex se mouentur.

Scdā rō. Preterea Que habēt in se ꝑncipiū sui mo-
tus: mouēt seipsa: sed grauia hñt
in se grauitatē que est eis principiū sui motus deorsuꝫ:
ꝛ leuia habent in se leuitatē: que est principium motus
sursum igitur grauia ꝛ leuia mouent seipsa.

Tertia rō. Preterea Quod ab extrinseco motore mo
uetur: q̃to est minus: tāto potest
citius moueri: sed citius mouet maius graue deorsuꝫ
q̃ minus: ꝛ maius leue citius q̃ minus tendit sursuꝫ:
igit ipsa non mouētur ab extrinseco motore sed intrin-
seco: ꝛ sic mouent seipsa.

quarta rō. Preterea Unū cōtrarioꝝ natū est trāsmu
tare alterū sed graue ꝛ leue sunt
cōtraria: ergo graue super leue positū mouebit ipsuꝫ lo
caliter: sed hoc esse non potest: nisi etiā ipm moueat: igi
quinta rō. tur mouet seipsum ad minus ꝑ accidens. ¶ Preterea
propria passio cōsequit ꝑncipia intrinseca subiecti: sed
moueri aut esse deorsuꝫ est propria passio grauis: ꝛ mo
ueri aut esse sursuꝫ est ꝓpria passio leuis: igit etiā mo
tus sursuꝫ cōsequit intrinseca ꝑncipia leuiū: ꝛ motus
deorsum consequitur principia intrinseca grauium.
Sexta rō. ¶ Preterea mobile indiget motore extrinseco ad motuꝫ
qñ caret forma: que est principiū mot⁹: ꝛ nō qñ hꝫ eaꝫ
ergo grauia ꝛ leuia qñ actu grauitatē ꝛ leuitatē nō hñt
ad suū motū idigēt necessario motore extrinseco: non aūt
ꝰ idigere debēt qñ illa hñt ꝫm actum.

In oppositum. Co. 32. In contrarium Est qꝛ phs in. viij.
physicoꝝ. dicit ꝙ gra
uia ꝛ leuia in seipsis nō hñt ꝑncipiū mouēdi nec faciē-
di sꝫ patiēdi solum.

Responsio Respondeo ad hui⁹ q̄ōis itelligētiā ꝯsi-
derandū ē ꝙ hui⁹ ꝓpōnis q̄
dr grauia ꝛ leuia mouere seipa triplex pōt eē itellect⁹.
Quod grauia ꝛ leuia moueāt se ipsa quō itelligatur. Nā vno mō pōt itelligi ꝙ grauia ꝛ leuia moueāt seipa
per se ꝛ primo ita. s. vt dicat ꝙ graue sic mouet seipꝫ ꝙ
totū ꝫm ꝙ totū ē mouēs: ꝛ totū hꝫ ꝙ totū ē motū. Scdo
aūt mō itelligi pōt ꝙ grauia ꝛ leuia moueant seipa nō
qdē ꝑ se ꝛ ꝑmo sꝫ secūdario: qꝛ ꝑ ptes suas vt ꝑ tāto di
cant se mouere: qꝛ non mouent neq mouent ꝑꝑ aliqd
extraneū a se: sꝫ mouent rōne vni⁹ ptis suet ꝛ mouēt rō
ne alteri⁹. Scōꝫ ēt ꝙ dicim⁹ aial mouere seipꝫ: qꝛ mo-
uet rōne vni⁹ ptis sue: vtpura rōne aie: ꝛ mouet rōe al-
teri⁹. s. rōne corporis. Tertio ꝓ mō itelligi pōt ꝙ mo
ueāt seipa i nō qdē ꝑ se ꝛ ꝑmo: nec ꝑ se ꝛ secūdario sꝫ oio
ꝑ accñs: vtpote si ideo dicant se mouere qa moueant ali
qd extra se ad cui⁹ motū sequat mot⁹ ipoꝝ: sꝫ ēt ꝙ nau
ta mouēs nauim dr seipꝫ mouere ꝑ accñs. qꝛ. s. non mo
uet se nisi in q̃tū mouet nauim: ad cui⁹ motū sequit mo
tus ei⁹: ꝛ qꝛ plurib⁹ modis q̃ ꝑdictis nō pōt aliqd esse
etiā dici seipꝫ mouere: necessariū ē si nllo ꝑdcōꝝ modo
rū grauia ꝛ leuia seipa mouere pñt: ꝙ nullo mō ex seip

sis moueant. Nō aūt ꝑmo mō nō possint se mouere de Co. 4°
facili appet si cōsiderent ea que ponit Ari. in. viij. phy
sicoꝝ. Adducit eni ibi duas rōnes ad oñdēduꝫ ꝙ nihil
totum possit se mouere.

Prima autem Ratio eius est qꝛ mo- Prīa. rō.
uens inq̃tū hmōi: hꝫ
rōnē influentis motū mobile vero hꝫ rōnē suscipiētis
motū influxū a mouēte. Influere autē ꝛ recipere: ꝛ age
re ꝛ pati: sunt opposita: opposita vero nō pñt eidē simul
ꝫm idē cōuenire: que eni simul insunt eidē ꝛ ꝫm idē: nec
sunt diuersa gñe: nec diuersa spē: nec diuersa numero:
nā ea que sunt diuersa gñe: sunt opposita disperata: di-
sperata vero nō determināt sibi idē susceptiū propriuꝫ:
sed diuersa: vnde que in eodē ꝛ ꝫm idē se cōpatiunt nō
sunt disparata: nec per ꝯñs diuersa genere nō sunt etiam
eadē genere proximo: ꝛ diuersa spē: qꝛ talia nūq̄ in eo-
dem: ꝛ ꝫm idē se cōpatiunt: sicut manifeste apparet in
singulis inducēdo. Nō eni idē ꝛ ꝫm idē pōt eē simul ho
mo ꝛ asinus: nec albū ꝛ nigrū: nec dulce ꝛ amarū: ꝛ sic
de singulis: nō possunt etiā eē diuersa nūero: qꝛ accñtia
numerant ad numerationē subiectoꝝ: vñ si sint eadeꝫ
spē ꝛ fiant circa idē ꝛ ꝫm idem necessarium tunc est ꝙ
sint eadem numero. Si igit oīno impossibile est opposi
ta esse eadē specie genere ꝛ numero: oportet ꝙ impossi-
bile etiam sit opposita simul inesse eidē ꝛ ꝫm idē. Nihil
igitur ideꝫ ꝛ ꝫm idē potest simul mouere ꝛ moueri. Si
ergo graue ꝛ leue totū ꝛ ꝫm totū mouet: impossibile est
oīno: ꝙ totū ꝛ ꝫm ꝙ totū illo motu moueatur.

Secunda autem Rō phi est: quia Scdā. rō.
impossibile est sil
idē esse ꝛ non esse. Nō aūt est actu: hoc inq̃tum hmōi
habet esse: quod vero est in potentia: hoc q̃tum est de se
non est: qꝛ potentia non est essendi ratio sed actus: tunc
impossibile est idem ꝛ ꝫm idē simul esse actu ꝛ potētia.
Nō aūt mouet est actu inq̃tū hmōi: ꝛ qd mouetur sꝫ
ꝙ hmōi est in potentia: quoꝝ rō est: qꝛ mouere ē qddaꝫ
agere: ꝛ moueri ē pati a mouēte: agere aūt est actus secū
dus qui necessario ꝑsupponit actū primū qui ē forma
que est rō essendi: vnde nihil agit nisi ꝫm ꝙ est actu ra-
tio aūt patiendi nō est act⁹ sꝫ potētia receptiua alicui⁹
actus ab agente. Si ergo manifestū est ꝙ nihil mouet
nisi qd est actu inquātū hmōi: ꝛ oē qd mouet ꝫm ꝙ hu
iusmodi: ē in potētia vñ ēt motus ē act⁹ entis in potētia
ipossibile est igit idē ꝛ ꝫm idē simul eodē motu mouere
ꝛ moueri: Si igit totū graue moueat ita. s. ꝙ totū sit rō
mouēdi: ipossibile est oīo ꝙ totū sit rō q̄re moueat qꝛ esse
idē ꝛ respectu eiusdē eēt rō essendi in actu ꝛ essendi i po
tentia: qd stare non pōt. Sic igitur ē manifestū ꝙ gra-
uia ꝛ leuia seipa mouere primo mō nō pñt. ¶ Tertia āt
declaratio eiusdē sumit ex libro ꝓclu. Ad cui⁹ itelligētia
ꝯsiderandū est ꝙ sicut itellect⁹ nō intelligit seipꝫ nisi su
pra seipꝫ reflectat vel ꝯuertat: sic ēt nihil agit in seipsū
nisi per sui supra seipꝫ ꝯuersionē: vnde qd seipsum mo-
uet: oꝫ ꝙ supra se ꝯuertat: ꝛ si totū mouet se totū necessa
riū ē ꝙ totū ad se totū sibi ꝯuertat. Totū aūt ē idē quod
oēs ptes vnde totū ꝯuerti ad totū idē ē ꝙ oēs partes cō
uerti supra oēs: ꝛ hoc ē idē qd quālibet partē ꝯuerti su-
pra se ꝛ oēs alias. Nō aūt supra aliquid ꝯuertit: ab eo
ad qd ꝯuertit non distat cū supra ipꝫ ponit eē ꝯuersuꝫ
ponere igitur oēs partes cōuerti ad oēs: est subtrahere
ab eis oēm distantiā: partium autē subtracta distātia:
subtrahitur quantitatis extensio: hac vero subtracta
tollitur diuisibilitas continui ꝛ remanet qd simplex ꝛ
indiuisibile. Si ergo ipossibile est ꝙ grauia ꝛ leuia sine
simplicia ꝛ indiuisibilia relinquitur dicendū ꝙ impos
sibile sit in grauibus ꝛ leuibus ponere ꝙ totū redeat su
pra totū

pra totum: ꝛ per ꝯſeq̄ns impoſſibile eſt ꝙ graue ꝛ leue
totū ꝛ ſm ꝙ totū ſe moueat: poſſet aūt ad h ideꝫ deduci
Co.ii. ēt rō phi in. vii. phyſicoꝝ: ſed propter breuitatē dimit
tatur. Manifeſtū eſt igit ꝙ primus intellectus pōnis
qua dicitur grauia ꝛ leuia mouere ſeipſa: ſtare nō pōt.
Co.29. ❡ Qđ ēt non poſſit ſtare intellect⁹ ſcđs ꝓbat Ar. i. viii.
Prima. phyſicoꝝ triplici rōne. Et pma qdē rō eius eſt q2 qđ eſt
ꝓpriū viuentiū: non pōt non viuentibus ꝯuenire. Ex
ſe aūt ſic moueri ꝙ vna ps ſit mouēs ꝛ alia mota eſt ꝓ
priū viuentiū: ꝛ grauia ꝛ leuia non viuunt: non poteſt
igitur hoc ꝯuenire eis. Qđ aūt hoc ſit propriū viuētiū
ſic declarat. Illud. n. per qđ pmo ꝛ vltimo indicamus
alia viuere ꝓpriū eſt viuentiū aīaliū: indicamus aūt
pmo ꝛ vltimo viuere ipſa aīalia per h qđ eſt ex ſe moue
ri. Quācito. n. percipimus aīal ſe mouere: dicim⁹ ꝙ vi
uit: ꝛ ſi ꝑdat ſenſum diſcretionē victoriā ꝛ oīa talia: dū
tm̄ retineat hoc qđ eſt moueri ex ſe: ipſum viuere iudica
mus: ſtatim aūt qñ deſinit habere motū ex ſe: dicimus
ipſum eſſe vita priuatū: ergo manifeſtū eſt ꝙ ex ſe mo
ueri eſt ꝓpriū aīaliū: ꝛ per ꝯñs grauibus ꝛ leuib⁹ ꝯue
nire non pōt: ꝛ maxime ſic ex ſe moueri ꝙ vnū locū to
taliter dimittendo: tranſeat ad aliū. Quāto. n. aliquid
formā inferiorē ꝛ imperfectiorē habet: tanto inferiorē
opationē participat: videm⁹ autē ꝙ ex ſe moueri ſupra
dicto modo: non quibuſcūq3 viuentiū ꝯuenit: ſed perfe
ctiorib⁹ ſolū: viuētia. n. que vltra vitā vegetatiuā: pti
cipāt vitā ſenſitiuā perfectiorē: motu ſupradicto ſe mo
uent: ꝛ non ſolū dilatationis ꝛ ꝯſtrictionis motuq3 au
gmenti ꝛ decremēti: viuentia vero que participāt vitaꝫ
ſenſitiuā minus ꝑfectā: vtpote habentia ſolū tactū qua
lia ſunt animalia terre affixa ſeipſa ſic ſꝫ locū mouere
non poſſunt: vt videlicet locū vnū totaliter dimittēdo
tranſferant ſe ad aliū. Sed mouēt ſeipſa localiter ſolū
ſm dilationem ꝛ cōſtrictionē: viuentia vero adhuc mi
nus perfecta etiā qualia ſunt participantia vita vege
tatiua ſolū inueniunt ſe non mouere: nec motu proceſ
ſiuo: nec motu dilatationis ꝛ ꝯſtrictionis: ſꝫ ſolū motu
augmenti ꝛ decrimenti: ꝛ aliis ſibi annexis. Secundū
hoc igitur ea que ſunt infra gradū viuentiū vita vege
tatiua: oportet ꝙ nec motu locali ſe moueant: de vno lo
co ſe totaliter transferendo ad aliū: nec ſm dilatationē
ꝛ conſtrictionē: nec motu augmenti: nec motu alteratō
nis: talia vero ſunt ipſa grauia ꝛ leuia. Eſt etiā cōſide
randum ꝙ q2 forma eſt principiū mouendi ꝛ operādi:
neceſſariū eſt ꝙ ſic diuerſimode res ſe habeant ad mo
uenduꝫ: ſicut ſe habent diuerſimode ad habere formā.
Eſt autem quoddā ens quod non pōt in ſeipſo habere
niſi formam ſuam tm̄: quoddā vero eſt quod habet etiā
formā alterius: hanc vero non poteſt ita habere: ꝙ ad
eius aliqualē perfectionem pertineat: niſi tm̄ ſub eſſe
intentionali quo mō ponitur eſſe in virtute appꝛehen
ſiua: per quam vlterius ꝯñtatur appetitiue: vnde que
habent in ſe formā ſuā ꝛ formā ēt alterius: exiſtenteꝫ ſi
bi operandi principium: neceſſariū eſt ꝙ aīata ſint oīa
appꝛehendentia. Contingit aūt aliqua in ſe habere: ꝛ
per ſe accipere formā alterius abſentis quidē ſiue ſm
locū diſtantis: ſicut ſunt animalia perfectiores ſenſus
habentia: ꝛ ex hoc cōtingit ꝙ talia moueri poſſunt ad
aliquid diſtans: totaliter ſe de vno loco ad locū alium
transferēdo. Aliqua vero ſunt que in ſe habere nō poſ
ſunt formam alterius ꝛ diſtantis ſed ſolū preſentis ſꝫ
locū: ſicut animalia que habent ſolum ſenſum tactus:
vnde ꝛ talia de loco ad locum ſe totaliter tranſferre nō
pñt: ſed ſolū ad conueniens preſens localiter: ſm quan
dā dilatationē mouentur. Alia vero omnia ꝛ viuentia
ꝛ grauia ꝛ leuia que formā alterius vt principiū ope
randi non habent: nec abſentis neq3 preſentis: nō poſ
ſunt nec primo nec etiam ſcđo mō ſe mouere ſcđm locū
ſed poſita in eo loco qui eis ſcđm formā ſuā naturalem
debetur: ibi imobiliter quieſcunt: extra ipſum vero po
ſita in ipſum tēdunt naturaliter: per virtutē illi⁹ agen
tis quod eis prius contulit locū ꝛ formam propriā: hec
autē omnia ꝯuenientia ſunt valde: ex quo enim ſe mo
uere conſequitur formā: magis a materia eleuatā: ratō
nale eſt ponere ꝙ grauia ꝛ leuia que formā habent oīno
imerſaꝫ materie: ſe localiter mouere non pñt. ❡ Scđa Secūda.
autem ratio phyloſophi eſt ad idē probandū: quia que
mouent ſeipſa: poſſunt etiam facere ſtare ſeipſa: ſꝫ gra
uia ꝛ leuia non poſſunt facere ſtare ſeipſa: quin potius
poſita extra ſua loca de neceſſitate mouentur niſi impe
diantur: igit grauia ꝛ leuia non mouentur ex ſe: ſed ab
alio. ❡ Ad huius autē rationis intelligentiaꝫ conſide
randum eſt: ꝙ oē liberꝝ inq̄ntum hmōi in agendo habet
dominiū ſui actus: liberꝝ autem dicimus: quod eſt ſui
met gratia: ꝛ non alterius: (vt habet in primo metha In prohemio.
phyſice.) Seru⁹ autem non eſt ſui: ſed domini: domin⁹
autem inquantū hmōi: non eſt iam alterius: vnde ꝛ li
berꝝ in operando eſt qđ ex ſeipſo operatur. Quod enim
ex ſeipſo mouetur ſcđm hoc ad moueri libere ſe habet:
ꝛ per ꝯñs neceſſarium eſt ꝙ habeat dominiū ſui mot⁹
quēadmodū etiam id qđ moueri ꝛ operari non habet
ex ſe: ſed ab alio non eſt liberꝝ inquantū hmōi: nec ha
bet etiaꝫ dominiū ſui actus. Si ergo grauia ꝛ leuia ex
ſe mouentur: neceſſariū eſt ꝙ ipſa in ſe habeant domi
nium ſui motus. Quod aūt in ſe habet dominium ſui
motus: in ſeipſo habet ꝙ moueatur: aliter enim ad mo
ueri non libere ſe haberet. Quod aūt tale eſt: non neceſ
ſario mouetur: ergo ſi corpora grauia ꝛ leuia extra ſua
loca poſita non niſi ex ſe mouentur: ſequitur neceſſario
ꝙ tunc libere ſe habeāt ad hoc ꝙ moueantur ꝛ nō mo
ueant. Sicut igitur ſi mouent ex ſe ſunt ſibi cauſa mo
tus: ſic etiā ſequitur ꝙ poſſint tunc ſibi eſſe cauſa quie
tis: quod eſt īpoſſibile: ergo īpoſſibile eſt ꝙ grauia ꝛ le
uia moueant ex ſe. ❡ Tertia aūt ratio phyloſophi ad Tertia.
idem ꝓbandū eſt: quia in omni eo quod ex ſe mouetur:
oportet eſſe partes diuerſas: quaꝝ vna ſit mouens: ꝛ re
liqua mota. In grauibus autē ꝛ leuibus hoc accipere
non ꝯtingit. Omnes enim partes ipſoꝝ ſunt adinui
cem conſite ꝛ ꝯtinue ergo grauia ꝛ leuia non mouent ſei
pſa. ❡ Ad huius ēt rationis euidentiā conſiderandum
eſt ꝙ alia eſt ratio mouentis: ꝛ alia moti (ſꝫ quod ex ſu
perioribus pꝫ) vñ ꝛ partes ita ſe hñtes: ꝙ vna mouens
eſt: ꝛ altera mota: oportet ſm rōnem eſſe diuerſas: tales
autem partes in moto ex ſe poni nō poſſunt niſi vel quā
titatiue ſint vel eſſentiales: partes aūt quātitatiue gra
uium ꝛ leuiū ſunt omnes eiuſdē rationis. Unde etiam
(ſicut per ſe apparet) nō pōt dari: q̄re magis in eis vna
pars ſit mouēs ꝙ alia. Partes aūt eſſentiales in eiſdē
dari non poſſunt: niſi materia ꝛ forma vel etiā (vt om
nis cauillatio tollatur) materia ſtans ſub perfectione
corporeitatis: ꝛ forma naturalis ſm ꝙ conſtituit tale
corpus naturale: vtputa graue vel leue: ꝛ ſic de aliis: ſi
igitur iſte partes nō ſic ſe poſſunt habere: ꝙ vna ſit mo
uens ꝛ altera mota: neceſſariū fuerit ꝙ nullo mō quā
tum ad ſecundū ꝓpoſitionis intellectū: grauia ꝛ leuia
moueant ſeipſa. Ad intelligendū autē quare dicte par
tes ſic ſe habere non poſſunt: ꝯſiderandū eſt ꝙ mathe
matica dicunt eſſe immobilia ꝛ abſtrahere rationē ſu
am a motu: non propter aliud niſi quia ſcđm rationeꝫ
abſtrahunt a naturalibus qualitatibus que ſunt prī
cipia ſinguloꝝ motuū. Naturalia vero ex oppoſito ie
circo dicunt eſſe mobilia concernentia motum: quia di

etas qualitates pcernit. Nūc aūt ita est q̄ mā prima quantū de se est abstrahit ab oīb⁹ q̄litatibus nālibus: sumpta ēt vt stans sub pfectōe corporeitatis: nullā fm q̄ hmōi nālē qualitatē cōcernit: q2 corpus h3 q̄ hmōi non magis est quid nāle q̄ quid mathematicū: Cōcernit autē nālē qualitatē sumpta vt stans sub forma aliqua nāli: vtpote sub forma grauis vel leuis: ad quā cōsequitur qualitas naturalis que est grauitas vel qualitas naturalis que est leuitas. Solum igit̄ sumpta: vt stans sub grauitate τ leuitate mobilis est τ hoc ipsuz ē sibi principiū τ rō mobilitatis: τ q2 vltra hoc in grauibus τ leuibus aliud non inuenit̄: pcludit̄ euidenter q̄ nihil in eis sit quod rōnē mouentis hēat. qd̄ autem pbus dicit oēs ptes taliū esse psitas τ continuas: ad ptes qualitatiuas refertur: quas op3 adinuicē esse aliq̄ modo distinctas: si vna d3 esse mouens: τ altera mota. Sic igit̄ manifestū est q̄ nō pōt stare grauia τ leuia sic mouere seipsa: q̄ vna pars ipsorum sit mouens τ altera mota.

Opinio comētatoris.

Tertio autē mō vult pmētator q̄ possint seipsa mouere. Vit. n. q̄ grauia τ leui apñ esse in duplici potentia: q2 ēntiali τ accidētali: in potētia quidē essentiali sunt qñ formā cōstitutiuā esse grauis vel leuis actu non hñt: sed potētia: τ q2 nihil pōt transmutare seip3 de nō esse ad esse: idigēt tunc extrinseco motore qui reducat ipsa ad actū: qñ autem actu spēm suā τ nām hñt: nāle est q̄ quātū de se est actu habeāt τ locū: τ alia que talē cōsequunt̄ nām: sed si extra locū tunc sint: hoc non pōt esse: q2 nā3 ñ hñt per quā eis ille loc⁹ debet̄: sed per aliud impediens phibentur ibi existere: τ sic sunt nō ēntialr sed per accñs tunc in potētia ad pprīū locū: vñ τ indigēt motore per accidens vtpote eo qd̄ remoueat phibēs hoc. n. remoto statim sunt deorsum: b aūt ipsamet mouēt τ remouēt: ad cuius motū seqt̄ vlteri⁹ mot⁹ ipsoꝝ: τ sic per cōsequens mouent seipsa per accidens.

Contra hāc opinionem.

Quod autem ista positio nulla sit: de facili dmōstrat̄. Est. n. duplex mouēs: q2 mouēs motū: τ mouēs non motum. Mouens aūt nō motū illud dico qd̄ dū mouet: ipsum non mouet̄: nec per se: nec per accidēs: cuius mouentia sunt ipse substantie separate. Mouens vero motū ē duplex. Unū qdē qd̄ ex se simplr nō h3 q̄ moueat̄ dū mouet imo pōt mouere imobile manēs: sed q̄ moueat̄ cū mouet accidit ei ex hoc q̄ ipsi mobili cui influit motuz est in essendo cōiunctū: ideirco necessariū est q̄ moueat̄ ad motū eius: τ tale mouens est aīa. Aliud est mouens qd̄ est non per accidens sed per se mobile: sicut est omne corpus: τ tale ḋ necessitate mouet̄ cū mouet. q2 vero motus prioris mouentis sibi non cōuenit nisi pp mobile cui in essendo cōiungit̄: necessariū est q̄ prius non tpe sed nāe ordine talis motus itelligat̄ in mobili q̄ in mouente: de motu aūt secūdi mouentis hoc dici nō potest. Si. n. per prius nāe ordine intelligat̄ in mobili q̄ in ipso: τ per cōsequēs sibi non cōuenire nisi per mobile: necessariū erit cōcedere sicut τ de alio: q̄ ipsum quātū ḋ se ē possit mouere nō motū τ q̄ moueat̄ dū mouet: sibi nō cōueniat nisi p accidēs: qd̄ totū est ipossibile τ cōtra rōnē mouētis corporis: Necessariū est igit̄ q̄ pus ad min⁹ prioritate nāe pexistat motus in ipso: q̄ in eo quod mouetur per ipsum: cōsimiliter necessariū est q̄ talis motus per se τ nō per accidēs sibi cōueniat. De hoc igitur motu per prius: τ per se sibi debito τ non per accidens siue pp mobile est qd̄ p qd effectiue sibi cōueniat. Si. n. dicatur q̄ ipsum h3 a seipso: necessariū erit cōcedere q̄ seipsum moueat per se: τ nō per accidens: q2 sicut ostē-sū est talis motus per prius τ per se sibi cōuenit: τ nō per mobil: cū p̄cesit pōat̄ a motu talis mobilis.

Opi. s. Tho.

Hac positione igit̄ repudiata cū aliis dicendū est q̄ grauia τ leuia effectiue nullo mō mouent̄ ex seipsis. Ut autem videat̄ qd sit illud a quo effectiue mouent̄: considerandū est q̄ vnūquodq3 ab eo ē accipit operationē τ necessitatē operandi siue idē est per qd̄ alicui competit q̄ stet sub aliqua operatione: τ per quod ei adhuc ipōit̄ necessitas. Necessitatē aūt talē vnūquodq3 accipit ab eo a quo sumit formā que est principiū determiāte operationis: formā aūt accipit vnūquodq3 a generāte.

Generās duplex.

Est vero duplex generans: q2 particulare: τ vniuersale. Et particulare qdē in ptute vlis generat: sicut ēt vniuersaliter agens secūdū agit in virtute prioris: pncipaliter ergo τ maxime accipit formā τ necessitatē ad operationē ipsuz genitū ab vniuersali generāte: ab ipso ergo sumit ēt q̄ stet sub tali operatione: Hoc igit̄ subtracto q̄ genitum non remanebit sub virtute eius: oportebit q̄ nullam necessitatē teneat ab ipso: nec habeat per cōsequēs actū quē habebat prius. Et hoc quidē ē vniuersalit̄ verum: tam in volūtarijs: q̄ in nālibus agētibus. Si. n. agens tolleret̄ increatū a quo est eis inclinatio in bonū volūtas in bonū non tenderet amplius: nec ēt ratio voluntatis remaneret: q2 ad ipsaz pertinet vt in illud qd̄ est bonū inclinet̄: sic ēt si generans vniuersale: vt puta si spera celestis tolleret̄: necessario tolleretur quātū ē ḋ ordine naturali a corporib⁹ iferioribus iclinatio ad locū sursum τ deorsum: τ per cōseqns: nec ea que mō grauia sunt tenderent deorsum: nec ea que sunt leuia tēderent sursum: q2 nec grauia grauitatē: nec leuia tūc leuitatem retinerent: vñ τ si qd̄ est pōderis mō mille librarū tunc acciperet̄: nō magis pōderaret q̄ vna pluma. Sic igitur necessariū est dicere q̄ per virtutē vniuersalis generātis tendāt deorsum grauia: τ leuia sursum: verumtamē considerandū est q̄ virtus vniuersalis generantis non est de se terminata ad hunc effectū vel ad illum: τ ideo si debet determinatū pducere effectū: necessariū est q̄ per aliqd determinet̄ ad pducēdū ei⁹ ad pducendū autem determinatā formā determinatur p agēs particulare: sed ad efficiendū determinatū motū determinatur per formā nālem mobilis ad qd̄ consequit̄ certa inclinatio vnde per grauitatem que est in grauibus: determinatur ad mouendum grauia deorsum: τ per leuitatem que est in leuibus: determinatur ad mouendum ipsa sursum.

Respō. ad obiecta.

Ad argumentū ergo dicendū est q̄ que naturaliter mouentur locali motu mouētur ex se non q2 habeant sui motus principiū effectiuū. sed formale qd̄ est ipsa forma per quā determinatur ad hoc q̄ sine particulari motore tali motu moueantur: τ non alio: Et per hoc p3 responsio ad scdm. ¶ Ad tertiū dicendū est q̄ mobile quāto minus habet de eo p quod inclinatur in terminū ad quē a naturali motore mouetur: τ plus de contrario tanto tardius mouetur: τ ecōuerso: quanto de contrario habet: τ de conueniente magis: tanto mouetur velocius: per grauitatem autē grauia inclinantur ad motum deorsum: ad quem ab vniuersali generante naturaliter mouentur: τ iccirco quāto grauiora sunt: tanto citius descendunt. ¶ Ad quartū dicendū est q̄ vnū contrarioꝝ natū est trāsmutare aliud: psupposita virtute vniuersalis generātis. ¶ Ad quintū dicendū q̄ moueri naturaliter τ non mouere: ē propria passio supradictoꝝ. ¶ Ad sextum dicenduz q̄ mobile quādo caret forma: indiget extrinseco motore: τ ad acquirendū vbi: τ ad acquirendū formā per quam

ad illud vbi determinatur:quando vero formam ha-
bet:indiget quidem extrinseco motore non ad acquisi
tionem forme per quam ad vbi determinetur quia istã
iam habet:sed ad acquisitionem loci ad quem per talẽ
formam inclinatur.

¶ Questio quartadecima.

QVestio quartadecima est. Utrũ
in substantia sit motus.
Et videt q̃ sic:q2 contrariorũ effectuum cõ
Primo rõ. trarie sunt cause: sed proprietates ignis:
⁊ aque sunt ꝯtrarie:ergo etiã forme sub
stãtiales corꝑ que sunt cause taliũ ꝓprietatũ erũt ad in
Scõa rõ. uicem cõtrarie:sed inter cõtraria est motus ergo inter
formas substantiales : ⁊ per consequens in substantia
erit motus.

Co.iiij. Preterea in tertio physicorũ dicitur q̃ mo-
tus est in quattuor predicamentis
Tertia rõ. scilicet in substantia:q̃titate:qualitate: ⁊ vbi. ¶ Pre-
terea forma que in sua essentia habet gradum ⁊ gradũ
inducitur non subito: ⁊ sic per motum : sed forma sub
stantialis in sua essentia habet gradum ⁊ gradũ:q2 su
perior cõtinet totã inferioris pfectionẽ ⁊ adhuc ãplius
Quarta rõ. ergo ⁊c. ¶ Preterea dispõ que ẽ necessitas ad formã q̃-
to ẽ altior:tãto pfectiorẽ formã ponit:sz talis dispõ ad
formas eiusdẽ spẽi põt eẽ altior ⁊ iferior: ergo ẽt in for-
ma specifica substãtie est dare gradũ pfectiõis i eẽntia
Quinta rõ. supiorẽ ⁊ iferiorẽ. ¶ Preterea forma eque pfecta i eẽn-
tia põt eq̃lẽ pficere mãz si igif oẽs forme subales eius-
dẽ spẽi:⁊ per cõsequẽs oẽs rõales aie sunt eque pfecte i
eẽntia seqf q̃ aia gnani nõ magis se hẽbit ad perficien
dũ gnanũ q̃ gigãteũ corp⁹ qđ ẽ oio firmũ:q2 tũc q̃libz aia
separata idrñter se hẽet ad cuiuscũq̃ hoĩs defuncti cor
Sexta rõ. pus in resurrectõe corpoꝝ iformãdũ. ¶ Preterea gra
dus dispõnis q est in inductõe vltim⁹:est in abiectiõe
pm⁹:Est aũt vltimus in iductiõe ille qui mãz necessi
tat ad formã ergo ⁊ iste dz eẽ qđ pmo in abiectõe formã
abiciaf. Cõstat aũt q̃ nõ statim cũ aliqd tollif de dis-
positiõe:substãtialis forma tollif :talis aũt gradus non
erat necitas ad totã formã:sz solũ ad supmũ gradũ eius
qui ipso iducto iducif ⁊ abiecto abicif :ergo subalis for
Septia rõ. ma iducif ⁊ abicif per successionẽ ⁊ nõ subito. ¶ Pre-
terea altior virtus altiorẽ cõseqf eẽntiã: sz virtus gnã
tiua q̃ ꝯseqf aiaz viri ẽ altior q̃ virt⁹ cõceptiua q̃ ꝯseqf
aiam mlieris: g̃ ⁊ eẽntia illi⁹ aie ẽ altior q̃ eẽntia isti⁹.
¶ Preterea in oi mutatõe est pus ⁊ posterius que non
sunt sine tpe:qđ est mẽsura motus:sz gnãtio est muta-
tio:ergo mẽsuraf tpe ⁊ est motus.

In oppositũ. In contrarium aũt est qđ phs deter
minat in q̃nto phy
Co.x. sicoꝝ:q̃ in suba nõ ẽ mot⁹. ¶ Rñdeo si de hac qõe cre-
Respõ. daf ꝯsentiẽdũ eẽ pho cito nos de ipsa poterim⁹ expedire
ꝓbat.n.in q̃nto physicoꝝ duplici rõne q̃ in substantia
Eodem Co. mot⁹ eẽ nõ põt. ¶ Quaꝝ q̃dẽ vna sumif ex habitudine
terminoꝝ vel extremoꝝ motus. Scđa ṽo accipitur ex
cõditionib⁹ subiecti. Et rõ q̃dẽ sumpta ex pte terminoꝝ
est:q2 ois mot⁹ est inter ꝯtraria:substãtie aũt nihil ẽ cõ
trariũ:ergo in substãtia nõ est motus. Expositio autem
huius dicti que datur a quibusdã oio est ꝯtraria inten
tioni Ar. Dicunt.n.quidã q̃ de transmutatõne substã
tifica loqui possumus dupliciter : q2 vel q̃tũ ad intro-
ductionem vltimi gradus: ⁊ sic ipsa non est motus: vel
quantũ ad introductionem totius nature precedentis
Opinio ꝯmũis. gradũ vltimũ: ⁊ sic talis transmutatio est motus. Et h̃
moquidem modo (sm eos) intendit Ar. excludere mo

tum a substãtia:non autẽ scđo.

Sed quod ista solutio sit omnino con- Ista opinio, iprobatur.
tra philosophi intẽtio
nem tripliciter apparere põt. ¶ Primo:q2 motus ꝓ tã
to reponitur in aliquo predicamento:q2 aliquid illius
predicamenti inducif per motũ:q2 enim aliqua q̃titas
nũlis ⁊ aliqua qualitas ⁊ aliqđ vbi per motum acqui
ritur:iccirco motus in predicamẽto vbi q̃titatis ⁊ qua
litatis ponif : ⁊ vniuersaliter in oĩ eo predicamento ne
cessariũ est sic eẽ motũ cuius aliquid per motũ acquiri-
tur:nũc autẽ ita est q̃ forma substãtialis non solũ quã
tũ ad gradum vltimo inductum:sed etiam quantum
ad totam naturam precedentẽ gradũ illum pertinet ad
predicamentũ substantie:⁊ per cõsequens necessariũ ẽ
q̃ in substantia sit motus ⁊ predicamento substantie si
natura illa inducitur per motum : vanũ est ergo quod
Aristo. simpliciter asserit in predicamento substantie
non esse motum.

Secundo autem hoc apparet ex ip- Co.x.v. physicorum.
sa rõne Ar. Assu
mit enim q̃ omnis motus est inter ꝯtraria: ⁊ per conse
quens si inter formas substantiales cadit motus: neces
sariũ est q̃ ipse habeant ad inuicẽ cõtrarietatẽ:sed vl
terius assumit huius oppositũ: viz q̃ substantie nihil
est ꝯtrariũ: ⁊ ex hoc ꝯcludit q̃ in ea nõ sit motus. Qui-
cũq̃ igitur ponunt aliquo mõ motũ in substãtia: neces
sarium habent negare aut maiorem aut minorem pro
positionem Aristo.

Tertio autem ex hoc apparet. q2 secũ-
dum modũ supradictũ
nõ solũ a predicamento substãtie: sed ẽt a quolibet alio
motus excludendus est. Cuius declaratio est q2 ratiõe
eius quod subito vel in instanti acquirif :in nullo gene
re motus ponendus est. Ultimus vero cuiuscũq̃ natu-
re gradus subito acquiritur si.n. acq̃ritur in tpe neces-
sarium est q̃ aliqd eius acq̃ratur prius ⁊ posteri⁹: ⁊ sic
per ꝯñs habebit partẽ ⁊ partem: ⁊ erit ille gradus nõ
vnus:sed multiplex: vltim⁹ aũt gradus cuiuscũq̃ nãe
est vnus tñ: ⁊ non plures:ergo necessariũ est: q̃ non in
tempore sed subito acquiratur. Ratiõe igitur ei⁹ i nul
lo genere motus ponendus est Si ergo pp vltimũ gra-
dum solũ excludendus est motus a predicamento sub-
stantie:pari ratione excludi debet a quolibet alio predi
camento: ⁊ tamẽ Ar. dicit q̃ motus est in quãtitate q̃li
tate ⁊ vbi: ⁊ non in substantia:manifeste igitur appa-
ret q̃ supradicta responsio est omnino contraria inten-
tioni Aristo. ¶ Ratio autem sumpta ex parte subiecti
est: q̃ sicut subiectum albedinis est album cum stat ac-
tu sub albedine:sic etiam subiectum motus necessariũ
est q̃ moueatur:cum actu motui subiciatur : nihil autẽ
moueri potest:nisi sit mobile. Sed subiectum transmu
tationis substantifice que vocatur generatio ⁊ corru-
ptio:est ens simpliciter in potentia: ⁊ nullo modo actu:
⁊ quod tale est:non est mobile:ergo generatio ⁊ corru-
ptio non sunt motus. Quod autem ens quod nullo mo
do est actu:moueri non possit:ex hoc probat Arist. quia
quod sic se habet:non est in loco: ⁊ oẽ qđ mouef ẽ aliqđ.

Consimiliter autem expositio Opinio quorundaz sui tẽporis.
huius ra
tionis que datur a quibusdam:exp̃ota est ⁊ procedit ex
proprie vocis ignorantia. Dicunt enim q̃ transmuta-
tio substantifica non est motus ratione subiecti genera
tionis quia hoc est ens pure in potentia: sed est motus
ratione forme que inducitur per ipsam: vnde ⁊ ratione
huius non autem ratione subiecti est motus in substan
tia:h̃ aũt ẽ oio nihil:cui⁹ ꝯclaratio pt eẽ: q2 q̃uis mot⁹

reponatur in predicamento ratione forme que induci/
tur per ipsz ꝛ non rõne subiecti: eo ꝙ nõ ꝗ subiectũ pro
ducitur per transmutationẽ illã cui subiicit: non ꝗ ta
men motus esse põt sine ꝓprio subiecto qd̕ est ens mo
bile: vñ si subiectũ inductionis alicuiꝰ forme nullo mo
do sit mobile: talis inductio nullo mõ poterit esse motꝰ
quẽadmodũ si illd̕ qd̕ subiicit inductioni q̄litatis vtpo
te dealbationi: nullo mõ esset mobile: ipossibile foret ip
sam alterationẽ esse motũ. Et ꝯsimiliter necessariũ ẽ di
cere de qualibet alia transmutatione: nõ ꝗ.n. inductio
alicuiꝰ forme põt esse motꝰ si subiectũ inductionis illiꝰ
non sit mobile. Quẽadmodũ ꝯtradictio implicat cum
dicit ꝙ aliqua forma est albedo cuius ꝓpriũ subiectuz
non potest esse albũ: sic etiam manifeste iplicat contra
dictio cũ ponit inductio forme motus esse: cuius indu
ctiõis propriũ susceptiuũ moueri non potest: cõcedere
igit ꝙ transmutatio substantifica sit motus: ꝛ ꝙ subie
ctũ transmutationis substãtifice non sit mobile: nõ est
aliud ꝗ̃ cõcedere cõtradictoria simul esse vera.

Opinio a
ristotelis.

Manifestum est
Igitur ꝙ secun
dũ Ar. necessari
um est ponere: ꝙ in substantia nõ possit esse motꝰ: si au
tem non tm̃ curamus scire qd̕ phs dicat ꝗ̃tũ intellige
re veritatẽ: oportet nos subtilius ꝛ diffusius procedere
ad huiꝰ questionis declarationẽ. Nam scd̕a ratio Ari.
supponit ꝙ omne mobile sit in loco qd̕ nõ ponẽtes mo
tum in substantia negarent de eo ꝙ mobile est ad sub/
stantialẽ formã. Scd̕a vero rõ supponit: ꝙ in substãtia
non sit contrarietas: quod ẽt isti non ꝯcederent. Et si ar
guatur: ꝙ cõtraria debent habere quandã latitudinez
quã forme substantiales non hñt: supponit ẽt tunc ꝙ
forma substantialis sit indiuisibilis: qd̕ isti non conce
dunt. ¶ Alias ergo rõnes oꝫ adducere ad declarandũ

Quod i sb
stãtia non
sit motus a
cute osten
dit.

perfecte rõnes Ar. ꝛ ꝙ in substantia non potest esse mo
tus. Primo aũt h possumus declarare ex ipsis rationi
bus forme cõsistentis in motu ꝛ forme substantialis.

Ad cuius
Intelligentiã considerandũ est.
¶ Primo qd sit motus. ¶ Scd̕o
quid sit propriũ motꝰ susceptiuũ. ¶ Tertio vtꝝ in pri
mo susceptiuo substantifico trãsmutationis substanti
fice possit intelligi aliqd̕ actu esse. ¶ Et quarto vtꝝ for
ma i motu ꝯsistens ꝓsupponat esse i suo susceptiuo ꝓpo.

Primum
consid erã
dum

Quantum autem
ad primũ ꝯsi
derandũ ẽ: ꝙ
motꝰ sm cõmentatorẽ est acceptio partis forme post ꝑ
tem non.n. dicit aliud motꝰ ad formã nisi successiuam ꝛ
continuã forme acq̄sitionem: vnde qd̕ incipit moueri:

Opio com
mẽtatoris
de mot e.

ad formã per motũ acquirendam incipit ipsam formã
acquirere: sicut qd̕ incipit dealbari ꝛ incipit acquirere
albedinem. Et q: in omni successiõe est dare prius ꝛ po
steriꝰ: iccirco continuata successiua forme acq̄sitione: ne
cessariũ est ꝙ det aliqd forme priꝰ acceptũ: ꝛ aliqd eiꝰ
acceptũ posterius. Alias.n. in acceptione forme nõ pos
set intelligi successio: nec per cõseq̄ns talis acceptio pos
set dici motꝰ. Manifestũ igit ꝙ motꝰ ad formã est ꝑs
forme post partẽ siue acceptio partis forme post aliã eiꝰ

Scd̕m.

partem prius acceptã. ¶ Vlteriꝰ quantũ ad scd̕m con
siderandũ est: ꝙ ꝓpriũ ꝛ imediatũ motꝰ susceptiuũ: est
illud qd̕ est ꝓpriũ ꝛ imediatũ receptiuũ cuiuslibet ter/
minoꝝ motꝰ: quẽadmodũ ꝓpriũ ꝛ imediatũ subiectuz
cuiuslibz colorationis est illud qd̕ est ꝓpriũ ꝛ immedia
tũ susceptiuũ omniũ coloꝝ. Cuius declaratio est: quia
vnius ꝛ eiusdẽ nature: vnũ ꝛ idẽ est subiectũ propriuz: ꝛ
ꝛ imediatũ quantũ ad omnes gradus suos: vnde illud
idem est receptiuũ gradus vltimi albedinis: quod ẽ su
sceptiuũ omniũ graduũ precedentiũ: pertinent.n. om
nes ad vnã naturã: ꝛ vnius nature vnũ tm̃ est ꝓpriuz
receptiuũ. Et quia motus non est aliud (vt declaraui
mus) ꝗ̃ successiua ꝛ continua acceptio forme vel gra
duũ formaliũ: subiectũ aũt huius acceptionis est illud
quod cõtinue accipit formã ipsam concludit euidenter
ꝙ idem sit ꝓpriũ subiectũ motꝰ: ꝛ imediatũ receptiuũ
forme: que inducit per motũ: ꝛ ẽt forme que abiicit: q:
idẽ est subiectũ oĩuz illoꝝ inter que cadit transmutatio
per se (vt alias declarauimus.)

hoc uiso consequẽter
cõside
randũ
est ꝗ̃tũ ad tertiũ: quod nihil est actu nisi per formaz: ꝛ

Tertium.

q: forma accidentalis ordine nature presupponit ante
se formã substantialẽ: necessariũ est: vt qd̕ caret oĩ for a
substantiali careat simplr̕ omni forma: ꝛ per ꝯñs neces
sariũ est ꝙ hoc quantũ est de se nullũ actu esse habeat.
Primũ aũt ꝛ imediatũ susceptiuũ transmutatiõis sub
stantifice est primũ ꝛ imediatũ receptiuũ oĩuz substan
tialiũ formaꝝ: ꝛ per cõseq̄ns necessariũ est ꝙ de se ꝛ na
tura sua nullã formã ꝛ nullũ actu esse habeat: quemad
modũ ẽt q: propriũ colorationis receptiuũ est primum
ꝛ imediatũ susceptiuũ oĩuz coloꝝ: nullũ colorem habz
de se ꝛ natura sua.

Vlterius autem
ad pleniorẽ qõis
intelligentiaz: ꝛ

Quartuz.

eius qd̕ fuit quarto loco ꝓpositũ cõsiderandũ est i ꝙ li
cet ens dicat de suba ꝛ accñte: alr̕ tñ dr̕ de vno ꝛ alr̕ de
alio dr̕.n. ꝑ ꝓus d̕ substãtia ꝛ ꝑ posteriꝰ d̕ accñte. Est.n.
substãtia ens simplr̕: accñs aũt ẽ ens sz qd: ꝛ ꝑ ꝓꝰ rõ en
tis reseruat in substãtia: ꝑ posteriꝰ vero reseruat i accñ
te: ꝛ q: posteriꝰ semꝑ ordie nature ꝓsuppõit ꝓꝰ i iccirco
necessariũ ẽ ꝙ accñs vel ens sz qd: ꝓsuppõat añ se sub
stãtiã vl̕ ens simplr̕: silr̕ aũt necessariũ ẽ vt cẽ sm qd: qd̕
est actꝰ sm qd entis ꝓsuppõat ante se cẽ simplr̕: ꝛ ꝑ con
seq̄ns oꝫ ꝙ forma q̄ est rõ cẽndi sz qd: ꝓsuppõat in suo
receptiuo formã q̄ sit ei rõ cẽndi simplr̕: nũc aũt ita ẽ ꝙ
oĩs forma in motu cõsistẽs ẽ rõ cẽndi sm qd: ꝓsuppõit
igit d̕is talis in suo receptiuo simplr̕ esse: ꝛ formã que ẽ
rõ cẽndi simplr̕. Cõsẽsuz ẽ aũt ꝙ trãsmutatio substãtifi
ca in suo primo receptiuo: nullã formã ꝛ nullũ cẽ ꝓsup
ponit: necessario igit cõcludit ꝙ ipsa non sit motꝰ ꝙ au
tem oĩs forma in motu cõsistens sit rõ cẽndi sm qd i ꝛ
non rõ simplr̕ cẽndi: de facili apparet: sicut.n. rõ cẽndi
albũ: est illud quo ablato totaliter aufert cẽ albũ sic eti
am rõ cẽndi simplr̕ est illud quo ablato ab aliquo subie
cto totalr̕ ẽt ab ipso tollit cẽ actu: nulla aũt forma i mo
tu cõsistẽs est talis. Qd̕.n. mouet hz aliqd de forma ad
quã mouet: ꝛ si tollat ab eo illd̕ aliqd qd̕ hz d̕ forma ad
quã mouetur: adhuc in ipso remanebit illud qd̕ hz de
forma ad quã mouetur: ꝛ ecõuerso: ꝛ q: quelibet earũ ẽt
rõ cẽndi necessariũ ẽ ꝙ nulla ipsaꝝ sublata tollatur to
talr̕ cẽ a suo susceptiuo: igitur manifestũ ẽ ꝙ nulla for
ma i motu ꝯsistẽs: ẽ rõ cẽndi simplr̕: sz sz qd solũ vñ nul
la talis põt cẽ substãtialis forma: ex q̄ ẽt appꝫ ꝙ substã
tialis forma latitudinẽ nõ hz: ꝑꝑ quã suba dici possit cũ
magis ꝛ minꝰ. ¶ Scd̕o aũt h d̕clarari põt ex ipsa cõsi
deratiõe maioritat ꝛ miorita: ꝛ magis ꝛ minꝰ. ¶ Ad
cuiꝰ itelligẽtiã ꝯsiderãdũ est ꝙ maioritas ꝛ minoritas
dicũt q̄sdã respcũs i quãtitate fũdatos: nã maioritas di
cit quãtitatis excessũ: ꝛ miortas dic quãtitatis ꝯfectũ
vñ ꝓꝑe maiꝰ dr̕ qd̕ plces ptes quãtitatis eq̄les vl̕ qd̕ plꝰ
d̕ quãtitate hz: minꝰ vero dr̕ qd̕ ab illa quãtitate ꝯficit
vna aũt spẽs rei dicitur ab alia ꝯficere ꝛ aliã trãscẽde
re i gradibꝰ ꝑfectionũ: ꝛ iõ nomẽ maioritatis ꝛ miorita
tis ꝯcedit ad eas trãsũi: ꝑt.n. ꝯueniẽt dici vna spẽs ma
ior alia: vtpote ꝙ ꝯtiet plces gradꝰ ꝑfectiõnz ꝗ̃ alia: ꝛ silr̕

etiā minor dici pōt: q: vȝ pauciores gradus cōtinet ⁊ sic maior vna dicat̄ q̄ alia: pro eo quod est maioris perfectionis ⁊ cōplementi: s̄m quē modū deū dicim⁹ esse maximū: q: est maxime imo īfinite ꝑfectionis: q̄uis aūt maioritas ⁊ minoritas sic in speciebus rerū reperiuntur: non tñ ipse proprie dici possunt cū magis ⁊ minus: vnde licet albedo dici possit maior ⁊ minor: non tñ ipsa dici pōt cū magis ⁊ minus: huius aūt declaratio est: q: magis ⁊ minus dīit quosdā respectus fundatos in ꝑticipatione alicuius ab aliquo: ita ꝙ ibi intelligant̄ duo diuersa in essentia. s. ꝑticipatuȝ ⁊ participans. Et participatū quidē dr̄ cū maioritate ⁊ minoritate participans vero dr̄ cū magis ⁊ minus: nā magis dr̄: quod ꝑticipat plus de participato: minus vero dr̄ quod ꝑticipatū hȝ sub minori cōplemēto: quēadmoduȝ magis albū dr̄ qd̄ plures gradus albedinis participat: ⁊ minus qd̄ ꝑticipat pauciores: s̄m hoc igit̄ appȝ ꝙ illud dr̄ cū magis ⁊ minus qd̄ nō est spēs: sed spēm ꝑticipat ⁊ sic qd̄ ponit̄ qd diuersuȝ in eēntia a spē ꝑticipata. Album eni qd̄ participat albedineȝ dr̄ magis ⁊ minus sed albedo q̄ nō est ꝑticipans imo ꝑticipatū non dicit̄ magis ⁊ minus: sed dici pōt maior ⁊ minor: ⁊ sīr h̄ albedo nō pōt dici magis vel minus q̄ illa: q: tunc albedo posset dici cū magis ⁊ minus: quod falsuȝ est. In accñtibus ergo q: cōpositū nō est spēs: sed spēm participās pōt cōpositū dici cū magis ⁊ minus: sed in substātijs s̄m cōpositū est spēs: sicut hō vel asinus: non ergo tale cōpositū cū magis ⁊ minus dici pōt: vnde hō non dr̄ magis ⁊ minus: nec etiā hic hō: q: idē iudicium est de vtroq;: nō eni hic hō dicit aliquid diuersum in essentia ab hoie: sed eadē est eēntia huius hois ⁊ hois. ¶ Ulterius aūt cōsiderādū est: ꝙ sicut q: albū dr̄ magis ⁊ minus: necessariū est id a quo dr̄ albū: vȝ ipsa albedo aliquā latitudinē hēat propter quā dici possit maior ⁊ minor: nō aūt magis ⁊ minus: sic etiā si hō cū magis ⁊ minus dr̄: necessariū est ꝙ hūanitas a qua dr̄ hō hēat latitudinē s̄m quā maior ⁊ minor dici possit: vltra oȝ ꝙ per hominē aliqd ponat̄ diuersum in eēntia ab hūanitate: qd̄ ꝑticipādo ipsā dicat̄ magis ⁊ min⁹ hō sicut etiā albū aliquid ponit in eēntia diuersū ab albedine: quod ꝑticipādo eā: dr̄ magis ⁊ minus albū: hoc aūt est oīo falsum: q: hō nullā aliā eēntiā ⁊ nullā preter humanitatē ponit: vnde non differunt in eēntijs hō ⁊ hūanitas: propter hāc igit̄ eēntialē idētitatē sicut hūanitas cū magis ⁊ minus: ⁊ abedo cū magis ⁊ minus nō dicitur: sicut etiā neq; hō: neq; h̄ vel illa albedo: ⁊ ꝑ ꝯñs oȝ ꝙ nō hēat hūanitas latitudinē propter quā dici possit de hoc hoie: magis ⁊ minus ꝑticipari ab alio aūt non ꝑticipat̄ sicut albedo participat̄ ab aliquo ab ipsa differente in essentia. Ex hoc aūt de necessitate ꝯcluditur ꝙ forma substātialis que est ꝓncipiū hūanitatis: ⁊ cōsimili mō quelibet forma substantialis: indiuisibilis est ⁊ latitudinē nō habēs: ⁊ ꝑ ꝯñs subito: ⁊ in instanti accipit̄ nō ergo per motū: ergo in substātia non est motus. ¶ Tertio aūt idē declarari pōt ducēdo ad impossibile supposita s̄m fidē ⁊ s̄m sane phie veritatē: incorruptibilitate aīe intellectiue. ¶ Ad cuius declarationis euidētiā cōsiderādū est: ꝙ oēs forme inter q̄s cadit trāsmutatio ꝑ se ⁊ nō ꝑ accñs: ita se habent ꝙ si s̄ȝ vnā earū attendit̄ magis ⁊ minus: necessariū est etiā ꝙ attendat̄ ⁊ s̄m oēs. Si eni extrema taliū formaꝝ sumat̄: ⁊ ab ipsa parūper recedat̄ per actū remissionis: necessariū est ꝙ non tota forma sibi opposita sed aliqd eius inducat̄: quemadmodū eni ipsa tota nō abicit̄: nisi q: sibi opposita tota inducit̄: sic etiā nō aufert̄ aliquid ei⁹: nisi q: aliqd inducit̄ de forma opposita: quēadmoduȝ non abijcitur aliquid de albedine nisi q: inducitur aliquid de nigredine: vnde euidenter apparet ꝙ si s̄m vnā magis ⁊ minus attenditur necessariū est ꝙ attendatur ⁊ s̄m aliā: quemadmodū q: inter oēs colores cadit ꝑ se transmutatio: s̄m vero vnū attendit̄ magis ⁊ minus: attendit̄ etiā necessario ⁊ s̄c̄d̄m oēs: ⁊ similiter se habet de saporibus ⁊ in oībus cōsilibus. Ex hoc autē ꝯsequitur statim aliud: quia eni vna taliū formaꝝ non abijcit̄ nisi vt alia inducit̄: necessariū est ꝙ sicut ista potest successiue induci: sic etiā successiue possit abijci ⁊ alia: ⁊ quia successiua ⁊ cōtinua acquisitio vel abiectio forme motus est: necessario cōtingit ꝙ oēs tales forme induci possint ⁊ abijci per motū. Preterea aūt talis forma est generabilis ⁊ corruptibilis: nunc aūt ita est ꝙ inter oēs formas substantiales ad minus specificas reꝝ generabiliū ⁊ corruptibiliū (vt alibi sufficiēti demōstratione declaratū est) cadit per se transmutatio: igitur necessariū est: ꝙ si s̄m vnā eaꝝ attēditur magis ⁊ minus: attendatur etiā s̄m oēs: ⁊ per ꝯñs: ꝙ sicut vna eaꝝ pōt induci ⁊ abijci per motū: ⁊ sic generari ⁊ corrūpi sic etiā se habent ⁊ oēs alie: aīa ergo intellectiua que vna est de nūero taliū formaꝝ: erit de necessitate generabilis ⁊ corruptibilis. Et hoc quidē sic euidētius apparet ponamus eni ꝙ nō tota sed aliquid forme repugnātis aīe inducatur in materiā. Tunc eni (s̄m ꝙ ex predeterminatis apparet esse necessariū) nō tota aīa sed aliquid eius tollit̄ a materia: hoc igit̄ qd̄ de aīa: a materia sublatū est: aut actu manet post talē ablationeȝ: aut nō manet: sed corrumpit̄: primū aūt stare nō pōt: maneret eni tūc vna ⁊ eadē forma s̄m vnā partē sue essentie in materia: ⁊ s̄m aliā a materia actu seperata: quod est oīo impossibile: ⁊ sicut de facili ostendi pōt: necessariuȝ est ergo ponere ꝙ totū illud sit corruptū: quod de aīa ponit̄ sublatū a materia: ⁊ sic s̄m successiuā īductionē forme repugnantis aīe: fiet successiua aīe corruptio: ⁊ erit de necessitate anima humana corruptibilis. Et q: hoc stare non potest: necessariū est concedere: ꝙ s̄m formas substātiales non possit attendi magis ⁊ minus: ⁊ ꝙ ipse subito ⁊ non ꝑ motum inducantur. In substantia ergo nullo modo potest esse motus.

Ad primum ergo dicenduȝ est: ꝙ cōtrariorū effectuū cause proxime ⁊ si debeant esse opposite: nō tñ oȝ ꝙ sint cōtrarie nisi q̄ñ effectus vniuocus est cause: ꝓprietas autē non est vniuoca subiecto suo: vnde ex eo ꝙ ꝓprietates ignis ⁊ aque sunt cōtrarie: cōcludendū est non ꝙ ignis ⁊ aqua opponant̄ s̄ȝ contrarietateȝ: sed ꝙ habeant ad inuiceȝ aliquaȝ oppositioneȝ. Responsio ad obiecta

Ad secundum dōm: ꝙ cuȝ dr̄ motus esse in q̄ttuor predicamentis: sumit̄ mot⁹ large ꝓut icludit etiā mutationē. ¶ Ad 3[m] doȝ: ꝙ forma supior simplici: ⁊ īdiuisibili eēntie: ꝯtinet totū qd̄ ꝯtinet īferior: ⁊ adhuc amplius: nec ꝑ talē cōtinētiā dat̄ alia graduū ꝑlalitas: nisi qua ponit̄ gradus generis speciei: non aūt ista: sed multitudo graduū specifice ꝑfectionis: ponit illā latitudinē in forma que exigitur ad motū. ¶ Ad quartū dicendū: ꝙ dispositio que est necessitas ad formaȝ non est punctalis: sed habet magnā latitudinē: ⁊ sub quolibet gradu eius nata est stare non altior ⁊ inferior: sed tota essentia forme: alias eniȝ oporteret ꝙ etiā postq̄ homo generatus est: crescente ⁊ decrescente dispositione eius: cresceret ⁊ decresceret in essentialibus anima intellectiua quod sustineri non potest sine corruptibilitate eius. ¶ Ad quintuȝ dicēdū: ꝙ licet essentia aīe sit incorruptibilis: nihilominus tñ nō est actu sensitiua: ⁊ vegetatiua nisi

ex coiunctione ad mām: τ iccirco q̄tūcūq̧ fint oēs aie rōnales equales in essentia: qꝛ tm̄ actu vegetatiue τ sensitiue sunt ex perfecta coiunctiōe: necessariū est q̄ in eo q̄ tales sunt: τ nō in essentia sua inequales sunt ꝓpter materie inequalitatem: quā quidē inequalitatē de nā sua retinēt semꝑ sumpte solū in eo q̄ tales (vt dictū ē) ¶ Ad.vi. dō q̄ gradus necessitatis multiplex est τ nō vnus sub quoꝝ quolꝫ manet tota essentia forme (vt dictū est. ¶ Ad.vii. dōꝫ. q̄ virtus generatiua nō cōseqtur simplr eēntiā aie: sed potius ex cōiunctiōe ad mām. ¶ Ad.viii. dōꝫ. q̄ in generatione talis est susceptio eē ad non esse: q̄lia est termini tp̄is ad tempus qualis successio nō est motus: qd̄ enim generatur hꝫ non esse in toto tempore precedente preter q̄ in eius termino.

¶ Questio decimaquinta.

Prīa rō, Questio Quintadecima ē. ¶ Utrū i aliqua re creata eēntia τ potentia differant fm rē. Et videt q̄ sic sicut eni se hꝫ essentia ad esse: ita se hꝫ potētia ad operari: ergo per locum a proportione commutata: sicut se hꝫ operatio ad esse sic potentia ad essentiam: sed operatio τ esse in omni re creata differunt realiter: ergo similiter potentia τ essentia.

Scda rō, Preterea Que sunt in re vnū ita se videnť habere: q̄ vno ipsoꝝ sublato ex natura rerū: tolliť etiam τ reliquū: sed potentia visus sublata ab oculo p cecitatē nō tolliť ab ipso anime eēntia: ergo essentia aie τ sua potētia nō sunt realr idem.

Tertia rō, Preterea Accidēs τ suba nō sunt idē realr sed eēntia aie est suba: τ eius potentia est accn̄s: qꝛ actus τ potētia sunt in eodē gñe: τ operatio que est actus potentie est in genere accidētis; igitur essentia anime nō est idē realiter cū sua potētia.

quarta rō, Preterea Que sunt diuersarū specieꝝ non possunt esse idē realiter cū eo qd̄ est vnius spēi tm̄: essentia autē vnius aie vnius spēi est; τ potentie eius sunt diuerse spē ergo non sunt realiter idē cū ipsi⁹ eēntia. ¶ Preterea si potētia nō ē aliud realr

quinta rō, ab essentia: sed solū fm cōsiderationē aie: tunc potentia vt potentia est nō erit nisi ens aie τ apud aiaꝫ: sed talia sunt figmenta; qd̄ de potentia dici nō pōt: ergo potētia non solum fm rōnē: sed etiā fm rem differt ab essentia. ¶ Preterea vna τ eadē res nō pōt sil' mūe sil' esse coextensa: τ non extensa: eēntia aūt aie humane nō est coex-

Sexta rō, tensa materie cui coextendiť potentia sensitiua: igiť ad minus sensitiue potentie nō sunt vna res cum ipsa aie essentia. ¶ Preterea nulla potētia est in p̄dicamēto q̄litatis τ eēntia aie est in predicamēto sube: sed suba τ q̄-

Septia rō, litas differūt realr: ergo lir potētia τ eēntia. ¶ Preterea si potentia supra essentiā nō addit nisi relationē ad actū i cū rōne eēntie q̄ est sba sit in p̄dicamēto sube τ nō q̄litatis: τ rōne respect⁹ sit in p̄dicamēto relonis: nihil tūc dari pōt: pp qd̄ ipsa sit in genere q̄litatis: ergo τc.

In opposi tum. In contrarium Est: qꝛ p idē res est: τ operatur: est autē per essentiam forme: τ operatur per potentiam; ergo idem sunt essentia forme τ potentia.

Responsio Respondeo Ad huius q̄ōnis intelligentiā cōsiderandū est q̄ aliud est querere: vtrū potētia τ essentia differant: τ vtrū differant fm rē: nā primo mō qō fit simplr de ipsoꝝ diuersitate: queriť eni simplr: vtrū hēant ad inuicē aliquam driam. ¶ Scdo aūt mō nō queriť simplr de ipsoꝝ varietate: sed presupposita aliq̄ dria inter ipsa: queriť viterius de spēalis diuersitatis mō. Queriť enim vtrū nō quōcūq̧ sed realr differāt: τ q̄dē si qō p̄io mō formatur: apparet de facili quid esset dicendū: cuilibet eni sane intelligenti apparet: q̄ essentia τ potentia in rebus creatis aliquo modo differūt. ¶ Cuius declaratio est: quia q̄ñcūq̧ aliqua duo ita se habent ad inuicē: q̄ vnū ipsorū sub rōne ꝓpria sumptū: accidit alteri sub ꝓpria rōne cōsiderato: necessariū est q̄ inter ipsa sit aliq̄ dria: vel diuersitas: nunc aūt ita est q̄ potētia sumpta sub rōne q̄ potentia est: accidit essentie vt eēntia ē: igiť necessariū est q̄ potentia τ essentia aliquo mō differāt: q̄ aūt potētia accidat essentie de facili apparet: q̄ eni sic conuenit alicui: q̄ coincidit extra propriū τ absolutū intellectū eius: hoc sibi dicim⁹ accidere: potentia aūt sic se hꝫ ad essentiā; pōt eni intelligi essentia intellectu simplici τ absoluto: nō intellecta ꝓpria rōne potētie: nā tatis rō cōsistit in relatione ad actū: pōt aūt intelligi eēntia rei nō intellecta relatione ad actū: excepto actu qui est forma subalis ad quā diciť τ ordinať essentia p̄me materie: possum.n. intelligere hoiem vt homo est nō intellecta relatione ad actū sentiendi vel vegetandi. Manifestū est igiť q̄ potentia sub propria rōne sumpta: accidit essentie rei simplr cōsiderate: vnde potentia τ eēntia differunt: τ sic differunt q̄ possunt ad diuersa genera pertinere: sed hoc non habeť ex facta deductione: nō enim si aliquid pro tanto accidit alicui: quia sic conuenit ei quod tamē coincidit extra simplicem eius intellectum statim necessarium est q̄ possit esse in diuerso genere ab eo: nam species τ differentia diuisiua generis coincidunt extra eius simplicem τ absolutū intellectū nec tamen in alio genere collocari possunt q̄ in eo cui⁹ sunt species τ differentia. ¶ Considerandū est igiť: q̄ genus τ differētia τ species pro tanto pertinēt ad vnū genus: qꝛ in vna spēi natura vniunť τ vna vero species est vnius generis tantū: quamuis ergo species: τ differentia coincidant extra intellectum generis: non tamē possunt ad aliud genus q̄ ad ipsuꝫ pertinere pro tanto quia intellectus generis est indeterminatus scdm species: in specie autē determinatur per differentiā: Quandocūq̧ vero aliqua duo ita se habent: q̄ vnuꝫ determinat reliquum ad certum speciei gradum: ad quem nullū aliud de se determinatū est illa duo pertinent necessario ad idem genus. Essentia aūt τ potentia ita se habent: nā quāuis aliquo modo eēntia determinetur per potentiam non tamen per ipsam intelligiť vt indeterminata determinari ad spēm: nam essentia aut est generalis aut specialis: si autem sit generalis: tunc per suam potentiā determinabitur ad aliquem generaleꝫ actum: nō autē ad spēm: quēadmodum absolutus intellectus animalitatis: per potentiam sensitiuam non intelligitur determinari nisi ad actum sentiendi. Si aūt essentia fuerit specialis seu specifica erit de se in specifico gradu determinata: sed per suam potentiā intelligeretur determinari ad actum non intrinsecuꝫ sed extrinsecum essentie specifice: vnde manifestum est q̄ essentia τ potentia non pertineant omnimode ad eūdeꝫ gradū nec necessarium est q̄ pertineant ad idem genus: differunt ergo adinuicem essentia τ potentia: τ taliter q̄ ad diuersa genera pertinere possunt: forte autem q̄ aliquis ex hoc concludere vellet q̄ essentia τ potentia differunt fm rem credens differre realiter quecunq̧ differunt secūdū genus: sed hoc non videtur esse sufficiens signum: nam cū scientia sit vna res: scdm tm̄ diuersum cōsiderandi moduꝫ pertinet ad diuersa genera scilicet qualitatis: τ relationis: τ sic circa ipsam ratio diuersarū specieꝝ inuenitur: vt ergo videamus an essentia τ potentia realr differant: cōsiderādū est q̄ aliud est aliquo modo fm rem differre: τ dr̄e differentes proprie

rea: nam

res:nam ſm rem dici poſſunt illa oĩa dĩe quoꝝ dĩam non facit ſola ratio:nec per ↄñs differũt in ſola conſide ratiõe rõnis itellect⁹:ſed etiã in re extra itellectũ diuerſitatẽ hab;:quo ẽt mõ differũt res ⁊ habitudo rei vni⁹ ad aliã:nã in re etiã extra itellectũ: habitudo rei nõ eſt ipſa res:cuius dr̃ eſſe habitudo:vnde ſm hũc modum dici põt ꝙ eſſentia ⁊ potẽtia ſm rez differũt loquẽdo de potentia ordinata ad accidentalẽ actũ. Eſſentia eni in re extra itellectũ:nõ eſt ipſa habitudo ſua ad actũ:quã tñ habitudinẽ ipſa potẽtia realiter ĩportat:eſſentia ergo ⁊ potẽtia iſto mõ ſecũdũ rez differũt:nõ,tñ idcirco dici põt ꝙ dicãt ꝓprie res differẽtes:qꝛ habitudo rei nõ ponit ꝓprie rem aliã ꝙ̃ illaz:cui⁹ eſt habitudo:quẽadmodũ habitudo vni⁹ ad alteꝝ penes albedinẽ:nõ ponit aliã rem ꝓprie ꝙ̃ albedinẽ:⁊ albedinis ſubiectũ:⁊ tñ albedo:⁊ habitudo illa nõ ſunt idez:nã albedo eſt id per qđ in re aliqđ eſt albũ:habitudo vero illa nõ eſt in re ꝺ per qđ aliqđ eſt albũ:ſed ꝺ per qđ vnũ in re eſt alteri penes albedinez diſſimile:vel ſile:vñ manifeſtũ eſt:ꝙ aliqua dici poſſũt in re differre:nec neceſſariũ eſt ſtatim ꝙ dicãt differẽtes res:quãuis igiꝛ ẽentia ⁊ potẽtia differãt.⁊ ſic etiã reponanꝛ in differẽtibus generibus:⁊ diuerſitatẽ inſuper quã habẽt:nõ habeãt in ſola:⁊ a ſola rõne:ſed ẽt extra rõnẽ vel intellectũ in re ex nã ſua nõ tñ ſtatim ex hoc haberi põt:ꝙ ponant diuerſas res differẽtes:vt igiꝛ appareat:qđ de hoc dicẽdũ ſit:ↄſiderãdũ eſt ꝙ res dupliciter põt accipi:qꝛ cõiter ⁊ ꝓprie.

Res dupl̃r põt accipi

¶ Cõiter qdẽ vt res dicaꝛ quicqd in reꝝ nã inuenitur qđo res ſumpta diuidiꝛ per.x.ꝑdicamẽta:⁊ ſic res dici põt etiã modus ẽendi rei:⁊ habitudo vnius rei ad alterã:⁊ ipſa res vel nã:cui tales modi eſſendi ⁊ habitudines attribuuntur. Proprie aũt res ſumiꝛ vt dicaꝛ res nõ qcquid in reꝝ nã inueniꝛ:ſed id ſolũ:cui modi eſſendi:⁊ habitudines reꝝ attribuũtur:quo qdez modo res ſumpta:res abſoluta dr̃:qꝛ ꝙ ſit reſpectiua:hoc nõ hʒ niſi vt aliquã habitudinem includit:⁊ diuidiꝛ inter ꝑdicamenta tñ vt in precedentibus qõnibus: iam declaratũ eſt. Et quidẽ ſi ꝑmo mõ res ſumiꝛ:dici põt cõuenienter ꝙ eſſentia ⁊ potẽtia nãlis res differentes dicunt:nõ eni ſolum ẽentia:ſed etiã ⁊ potentia in rerũ nã inueniꝛ:propter qđ vtrũq dici põt:⁊ inueniꝛ in re aliud eſſentia ⁊ potentia ⁊ aliud ẽentia (vt dictũ eſt) ⁊ ſumendo rem cõiter nõ ſolũ illud qđ eſt eſſentia:ſed etiaz illud qđ eſt potẽtia (vt apparet ex dictis) res dici põt:vñ manifeſtũ eſt ꝙ ſic ſumendo rẽ cõuenienter dici põt ꝙ eſſentia ⁊ potẽtia res diuerſas ponũt:cũ eſſentia ponat rem ipſam:cui modi eſſendi ⁊ habitudines attribuunꝛ:potẽtia vero ponat vltra hoc rem que eſt habitudo ad actũ eliciendũ:vel recipiendũ:⁊ in re ipſa (vt dictũ eſt) habitudo rei nõ ſit res ipſa cuius habitudo eſt. Si aũt nomẽ rei magis reſtringam⁹:⁊ accipiam⁹ rem ꝓprie ſm qđ dr̃ mõ ipſe modus ⁊ habitudo rei:ſʒ cui tales modi ⁊ habitudines attribuuntur:cogemur tunc neceſſario cõfiteri ꝙ eſſentia ⁊ potẽtia nõ ponũt differẽtes res:qđ qdẽ iã appet ex dictis:nã rem ꝓprie ſumẽdo (vt dictũ ẽ) ipſa habitudo nõ eſt res ſed aliqd rei:⁊ vl̃r omne illud cui⁹ ꝓpria rõ in quadaz rei habitudine conſiſtit:aliquid rei eſt:ſed nõ res ipſa:nec rem aliã proprie dictaz ponit:niſi rem cuius habitudo eſt:⁊ vl̃r omne illud cui⁹ propria ratio in quadã rei habitudine conſiſtit rem aliã dictã ꝓprie nõ ponit niſi illaz tantũ:cuius habitudinẽ importat:nunc ſũt ita eſt:ꝙ propria ratio potentie:vñ potẽtia eſt:conſiſtit in habitudine ad actũ recipiendum vel eliciendum hoc enim ipſum quod eſt potẽtia ad actũ dicitur:igitur potentia nullã aliã rem proprie dictã põt ponere ꝑter illã que ad actum habitudinẽ importat:hoc aũt eſt res illa quam eſſentia ponit:debet enim ſemper habitudo ad rem illã comparari:cuius eſt imediate habitudo:⁊ potentia ad illam eſſentiã cuius eſt immediate habitudo ad actuz quem importat. Manifeſtũ eſt igiꝛ:ꝙ ſumendo rem ꝓprie:eſſentia ⁊ potentia nõ ponunt differentes res:ſed vnam ⁊ eandẽ.

Secundo.

¶ Hoc idem autẽ ſecũdo demonſtrari poteſt ex ipſa diſtinctione potentiaꝝ:veꝝ eſt aũt ꝙ potentie pñt dupl̃r diſtingui:qꝛ penes actus ⁊ obiecta ⁊ penes diuerſos gradus nãrum ꝓprie nõ eſt eni aliqua natura que virtute deſtituatur:vnde neceſſarium eſt ꝙ ſm naturarũ diuerſitatẽ:ſit etiã diuerſitas virtutũ vt videlʒ ꝙ̃to nã eſt altior tanto ſit virtutis altioris:vñ ⁊ cõuenienter dr̃:ꝙ nã ſuperior põt:quicquid põt nã inferior ⁊ adhuc amplius. Et quot grad⁹ nãrum inueniuntur in re ipſa:tot etiã in eadez inueniunꝛ gradus virtutũ vel potentiaꝝ. Quẽadmodũ apparet in hoĩe i cuius nã inueniꝛ gradus nature vegetatiue:⁊ ideo participat cũ vegetabilibus vegetatiuas vires:inuenitur etiã in eo gradus vite ſenſitiue:pp quod cũ aĩalibus imperfectis pticipat potentiã tactiuã.inueniꝛ etiã in ipſa gradus vite ſenſitiue perfecte:⁊ ideo cũ aĩalibus perfectis participat potentiã motiuã:⁊ oẽs vires ſenſitiuas inueniꝛ etiã in ea gradus altioris vite ꝙ̃ inueniaꝛ in ceteris aĩalibus:⁊ idcirco participat virtutẽ altiorẽ:ſicut potentiã intellectiuã:ad quã reliqua aĩalia pertingere nõ poſſunt. Manifeſtũ eſt igiꝛ:ꝙ ſic potentie ſm gradus nãruz diſtinguntꝛ:quod ad quãlibet nãm que eſt de numero abſolutarũ rerũ ↄſequitur aliqua potẽtia tanto altior vel inferior:ꝙ̃to inferior vel altior fuerit natura:quã cõſequiꝛ:ſi ergo potentia aliquid vltra rem proprie dictã ponit:tunc aut vtraq erit in eodem gradu:aut vna in altiori:⁊ reliqua in inferiori ſi autez cõcedaꝛ primũ.neceſſariũ erit ponere:ꝙ ſint vna res ⁊ natura ⁊ nõ diuerſe. Que eni ſunt in eodẽ gradu:vnã tñ naturã ponunt:⁊ nõ multas:niſi forte numero. Si aũt detꝛ ſecundũ:tũc ita ꝓcedemus manifeſtũ eſt eniz ꝙ quelibet nã que eſt res proprie dicta:hʒ ſuã propriã virtutem tanto altiorem vel inferiorẽ quanto ipſa fuerit inferior vel altior.

Libro de causis.

Quemadmodum enim naturas ſub eodem gradu differentes ſolo numero conſequũtur vires eiuſdez gradus ſeu ſpeciei ſolo numero diſtincte:ſic etiam naturas diuerſorũ graduũ neceſſariũ eſt ꝙ cõſequantur virtutes ſm ſpeciez diſtincte. Ex quo igitur res poſita per eſſentiã:⁊ res etiã ꝓprie dicta poſita per potẽtiã:ſunt nature diuerſoꝝ graduũ:neceſſariũ eſt ꝙ habeant virtutes ſʒ gradũ differentes:quemadmodũ qꝛ calor qui ponitur per potentiam calefactiuã eſt inferioris nature ꝙ̃ res que poniꝛ per eſſentiam ignis:videmus ꝙ potentia calefactiua eſt iferior ꝙ̃ virtus ignitius. De illis igitur virtutibus cõparatis ad eſſentias quas immediate ponũt etiã iterũ quereꝛ:vtrũ ponant res proprie dictas differentes ab illis eſſentiis vel nõ. Et ſi detur ꝙ ſic:apparet manifeſte i infinitũ procedere. Si autem dicatur ꝙ res proprie dictas non ponũt:ab eis differentes:concluderetur cõtinuo propoſitũ videlicet ꝙ vniuerſaliter virtus ⁊ potentia ſupra eſſentiaz in qua mediate fundaꝛ habitudo per ipſam ĩportata:nullam rem proprie dictam ſuperaddit.

Tertio.

Tertio hoc idem

Declarari poteſt ex alia diſtinctione potẽtiaꝝ:que attendiꝛ ꝑ relationem ad actus ⁊ ad obiecta. ¶ Ubi conſiderãdũ eſt ꝙ qꝛ potentie ſpecificãtur ꝑ actus ⁊ obiecta:neceſſariũ eſt ꝙ etiaz per hoc ſm propriaz diſtinctionẽ diſtinguanꝛ:cuius rõ eſt:qꝛ per idẽ vnũquodq in ſua ſpẽ reponitur:⁊ diſtinctione ſpe-

cifica distinguitur ab omni alio quod secū in eadē spe
cie non cadit: quēadmodum apparet in singulis indu
cendo: quia enim homo per rationalitatē reponit᷑ ī spē
humana inuenit᷑ etiā per eandē a brutis animalibus
distingui: que essentia in hac specie mō pōt ⁊ eodez mō
in aliqs se habere. Manifestū est igitur ꝙ potentie ex
quo specificant᷑ ꝑ obiecta: distinguunt᷑ aūt distinctio
ne specifica per ipsa: vlterius autez ita est ꝙ subtracto
principio distinctionis aliquoꝝ: tollitur de necessitate
distinctio ab eis: sicut subtracta per intellectū rōnali
tate in qua consistit ratio distinctionis hōis a brutis:
remanet homo ab eis indistinctus: naz ⁊ impossibile est
aliqua a se distincta esse: ⁊ distinctionis rōnem nō ha
bere. Si igit᷑ potentie ꝑ habitudinem ad diuersa obie
cta distinguunt᷑: necessariū est ꝙ per intellectū tali ha
bitudine precisa ab essentia que vna manens est princi
piū virtutū ⁊ potentiaꝝ diuersarū: remaneant poten
tie oīno indistincte ⁊ vnite: non remanent autem vnite
nisi in essentia cuius sunt potentie. Ex quo igit᷑ sola pre
dicta habitudine subtracta per actionē intellectus: re
manet de ipsis potentiis res vna, ⁊ eadē: sicut res essen
tie super quā fundat᷑: concludit᷑ de necessitate ꝙ a potē
tia nulla res absoluta alia ponat᷑ supra rem essentie q̄
est illius habitudinis imediatū fundamētū: si enī aliā
rem poneret oīno: etiā diuerse per consequens potentie
diuersas tales res ponerent: cū nō sit necessarium rem
subtractam habitudini auferri sublata per intellectū
illa habitudine. ¶ Oporteret igit᷑ necessario cōcedere:
ꝙ etiā post subtractionē talis habitudinis potentie di
stincte remanerent: ⁊ ita verū nō esset potentias distin
gui ⁊ specificari per obiecta: Si aūt dicat᷑ ꝙ res quidē
differentes remanent: non tñ merent᷑ dici potentie pre
cisa habitudine predicta: cōcludet᷑ tūc satis euidenter:
ꝙ ille res absolute que tunc potētie dici non merentur
non adiuncta eis alia re absoluta: sed sola habitudine
adiuncta ad obiecta hoc accipiunt vt potentie proprie
dicantur: ⁊ quia (vt predictum fuit) potentia ad illud
cōparanda est: quod est imediatum fundamentū habi
tudinis potentiam specificantis: satis euidenter con
cluditur ꝙ potentia vltra rem talis fundamenti nihil
aliud ponit nisi solam habitudinem ad actū ⁊ obiectū:
nulli ergo dubium esse debet ꝙ potentia ⁊ essentia sic
realiter non differunt: vt potentia ponat rem absolutā
aliam a re sui fundamenti.

Quarto. **Quarto autem** Declarari potest ex
propriis rōnib⁹ po
tentie actiue ⁊ passiue. ¶ Ad cuius intelligentiam cō
siderandum est ꝙ ⁊ si cōmunis ratio potentie consistat
in relatione ad actū: passiua tñ potentia ⁊ actiua diuer
simode ad actum referuntur: nā potētia actiua dicitur
ad actum eliciendum. Receptiua vero vel passiua dici
tur ad actū recipiendū: primo autem manifestū est: ꝙ
potentia receptiua vel passiua: nullā rem absolutaz po
nit preter rem sui fundamenti quod de potentia quidē
receptiua actus substātialis: iam in alia qōne declara
tum fuit: de potentia vero receptiua actus accidenta
lis: hoc de facili apparet. Si enim talis potētia rē aliā
ponit preter rē sui fundamenti: tunc necessariū est ꝙ po
nat rem substantie vel accidentis: fatetur aūt quilibet
ꝙ rem accidentis ponit: qꝛ potentia ⁊ actus debent eē
Nono metaphisic. Co.13. in eodem genere: nunc autem ita est: ꝙ omne accidens
est in alio receptum: ⁊ omne qđ est in alio receptum: or
dine nature presupponit ante se potētiā receptiuā: tūc
similiter queremus: ⁊ cū non sit maior rō de vna ꝙ̄ de
alia: oportebit ꝙ etiā ipsa rem aliquam absolutam po
nat aliaz a re sui fundamenti: ⁊ erit per cōsequens pro
cedere in infinitum: quod cum stare non possit: oporter
necessario concedere: ꝙ talis potētia non ponat rē aliā
a re sui fundamenti: verum enim est ꝙ substantia com
posita ex materia ⁊ forma nulla re alia mediante est ꝓ
prium dimensionis susceptiuum ⁊ ipsum dimensiona
tū nō mediante re alia est ꝓpriū receptiuū qualitatū
que imediate in quātitate dimensiua inducuntur: ⁊ sic
etiā de aliis. ¶ Vlterius autē quātum ad potentiā acti
uam considerandū est: ꝙ aliqua ordinatur ad actū qui
est operatio: sicut potentia intellectiua ad actum intelli
gendi: ⁊ potentia sensitiua ad actum sentiendi: aliqua
vero vltra hunc actum ordinat᷑ in alium qui est forma
producta per talē operationē: quemadmodū potentia
calefactiua per calefactionē tendit in caliditatē ipsam.
¶ Et primo quidē de hac potentia apparet: quod intē
dimus. Est enim res illa huius potentia: que principiū
est productionis forme que nō est nisi forma ipsa sicut
ratio ⁊ principium calefaciendi est ipsa caliditas ma
nens in calefaciente: ⁊ rō ⁊ principium igniēdi est ipsa
forma ignis manens in igne igniente: vt sicut potētia
calefactiua non ponat rem aliam a re caliditatis: nec
potentia ignitiua ponat rem aliā absolutā a realitate
ignis: ⁊ eodem modo oz dicere de oībus aliqs talib⁹ po
tentiis: qꝛ eadem ratio est de vna ⁊ de oībus. ¶ Quan
tum autē ad alias potentias cōsiderandū est: ꝙ ipse ali
quo modo sunt actiue: ⁊ aliquo mō etiam passiue: qꝛ in
telligere ⁊ sentire sunt etiaz quoddam pati. Et ſm qui
dem ꝙ passiue sunt: rō superius adducta de eis sicut ⁊
de aliis concludit: ſm vero ꝙ actiue sunt non possunt
aliud ꝙ̄ illud quod est rō agendi quod ponitur esse for
ma intelligibilis in intellectu: ⁊ forma sensibilis in sen
su. Ex quo apparet satis euidēter ꝙ illa ⁊ eadē res que
ponit᷑ per tales potentias vt passiue sunt: ponit᷑ etiā ꝑ
easdem ſm qđ actiue dicunt᷑: nullo alio superaddito ni
si sola informatione scđo facta a formis ꝓdictis. ¶ Est
igitur cōsiderandū ꝙ vna ⁊ eadez aīe essentia pōt poni
per potentiā sensitiuā: ⁊ intellectiuā: differenti tñ modo
qꝛ potētia sensitiua dr̄ vt manēs sub certa dispōne or
gani. Sic enī hz recipe spēs sensibiliū sine mā: potētia
ꝟo itellectiua dr̄ sumpta ſm qđ trāscendit mā͡e capaci
tatē. Scđm hoc enī actu quādā imaterialitatē habet ⁊
sic in ea attendit᷑ intellectus agens: ſz vero quod est in
potentia ad spēs itelligibiles recipiendas attendit᷑ in
ea intellectus possibilis.

Ad primū Ergo argumētū dicēdū est: ꝙ
essentia ⁊ potētia bene differūt Responsio ad obiecta
realiter ⁊ ſm aliquem modum realitatis. ¶ Ad scđm
dicēdū est: ꝙ que sunt oīo realiter ⁊ ſm rōnem idē: ne
cessariū ē ꝙ simul ponant᷑ ⁊ destruant᷑: sic aūt nō se ha
bent essentia ⁊ potētia (vt supra dictū fuit.) ¶ Ad ter
tiū dōz. ꝙ accñs ⁊ suba nō sunt idē ſm rōnē nec etiā ſz
rem: si res cōiter sumat᷑: ⁊ sic se habēt eēntia ⁊ potētia
qꝛ eēntia dic̄ rē absolutā: ⁊ potētia: dicit rē respectiuā.
¶ Ad. 4m. dōz est eodē mō quo ad tertiū ⁊ ꝓmū. ¶ Ad
v. dōz: ꝙ potētia nō essens aīe tñ sed nā: qꝛ diuersitatē
quā hēt ad eēntiā nō hz ex sola actione aīe intellectiue:
sed etiā nāli quadā necessitate eaz hz in re extra aīam.
¶ Ad. vj. dōm: ꝙ potētia sensitiua ex ea pte qua ponit
essentiā aīe intellectiue nō est coextensa mā͡e: sed solū ex
ea pte qua ponit certā organi dispōnē. ¶ Ad. vij. dōz.
ꝙ iam pz rñsio: ſm enī ꝙ potētia pōit eēntiā supra quā
fundat᷑: nō est necessario q̄litas: sed pōt esse suba. Scđz
autem ꝙ ponit quendā modū siue quandā determina
tionem eēntie: sic est qualitas: ⁊ qꝛ illa determinatio at
tenditur ex respectu ad aliud: iccirco hoc modo est rela
tiuum. ¶ Et per hoc patet responsio ad octauum.

¶ Questio decimasexta.

Prima ratio.

QUestio Sextadecima ē. ¶ Utrum in aliquo indiuiduo substātie sint plures forme substantiales. Et videt̄ q̄ sic: q2 in quolz corpore est aliq̄ forma per quā conuenit cuz alio. s. forma corporeitatis: z aliqua p quā substātialiter differt ab alio quolibet. s. illa per quaz recipitur in determinata specie: sed per eandem formā non pōt aliquis cū alijs substantialiter conuenire z differre: ergo zc.

Secūda ratio. Secūdo p bisico rum. Co. 24. z anima. Co. 27.

PReterea Omnis forma est in determinata matā, sicut patet scdo phyficorū z in .q. de aia q2 actus actiuoꝝ sunt in patiēte z dispositio: sed dispōnes sunt accūtia: accūtia aūt fundant̄ in aliquo ente actu vel existēte actu per formā talē vt habetur a pho primo de generatione caplo de rarefactione) ergo saltem due forme subales sunt in quolibet indiuiduo: vna ex qua mā fit actu. s. subm cui isunt passiones seu pmt dispōnes: z alia q̄ aduenit ipsi subo disposito.

Tertia ratio.

PReterea Probat̄ spāliter de quolibet corpore mixto: q2 oē illud in quo sūt plura clā in actu hēt in se ples formas subales: q2 qḋlibet clm h3 in se formā subalē differentē numero a forma subali alterius elemēti: sed in quolibet mixto sunt plura elementa actu: (vt vult cōmentator z Auicē. in iq. celi z mundi: z etiā Ari. primo de generatione) vult enim q̄ mixtio sit miscibilium alteratorum vnio.

Quarta ratio. Co. 6.

PReterea De quolibz aiato phs dicit. q. de aia q̄ anima est actus corporis organici phisici potētia vitā hn̄tis: z est actus subalis (vt in eodē pbat̄) sed oē corpus organicū h3 aliquaz formam subalem ergo zc. ¶ Preterea pbatur de quolibet aiali: si enim corpus quodlibet mortuū est idē numero qḋ fuit aialis viui: in quolibet aiali sunt plures forme subales: q2 illa que est in ipso mortuo z aia separata: vel que corrupta est: sed corpus cuiuslibet mortui est idem numero corpus quod fuit aialis viui q2 videmus in ipso eadem accūtia numero: videmꝰ eni q̄ eadē est albedo in cadauere cū illa que fuit in viuo: g̃ est idez corpus numero: alr accūs esset transitū de subiecto in subiectum. ergo zc. ¶ Preterea in omni eo quod mouetur motu pgressiuo z a seipso sunt plures forme substātiales: quia oē tale diuidit̄ in duo: quoꝝ vnū est mouens: z aliud est motū (vt vult phs in. viij. phyficoꝝ) sed mouēs z motum debent esse in actu (vt vult cōmentator in eodez. viij.) quare relinquit̄ q̄ in omni eo quod mouetur a seipso: forme plures subales sunt: sed oē aial quod mouet̄ motu progressiuo: a seipso mouetur z a se (vt euidens est) ergo zc. ¶ Preterea sicut se h3 de lacerta: ita z de alijs aialibus sed in lacerta sunt plures forme: pbō. q2 pars lacerte diuisa ab ipsa lacerta h3 aiaz que sentit: si enim pungat̄ retrahit̄: z p pn̄s est aial: z planū est q̄ non est eadē numero aia cū alia que prius fuit: sed alia anima que est in parte lacerte prius fuit in lacerta anteq̄ esset decisa. Quod probat̄: q2 illa aia non est de nouo genita: cū nec aial cuiꝰ est pars sit de nouo genitū: quod pbat̄: quia omne aial: aut generat̄ per alificationē: aut per viuificationē: aut per putrefactionē: aut per vermificationem (vt vult phs in libro de historijs aliū:) sed illud aial nullo illoꝝ modoꝝ est generatū (vt p3) ergo zc. ¶ Preterea si homo est corruptibilis: in eo sunt plures forme subales: sed homo est corruptibilis: ergo zc. Maior probat̄: q2 aut est corruptibilis quantū ad mām: aut quantū ad formā: aut quantum ad vtrūq3: sed non quantū ad mām: quia illa est incorruptibilis (sm pbm primo physicoꝝ) z per pn̄s nec quantū ad vtrūq3: relinquit̄ ergo q̄ q̄tū ad formā: q2 forma eius corrumpit̄: sed aia intellectiua est incorruptibilis (vt dicit̄ secundo de aia) ergo in hoie est quedā alia forma preter aiam intellectiuā per quā est corruptibilis. ¶ Aliqne aūt alie rōnes sūt dialetice z vane.

Co. 30.
Co. 30.
lib. primo
Co. 15.
Co. 82.

In oppositum.

IN contrarium Est q̄ sicut vnūqḋ q3 se h3 ad esse substātie: ita se habet ad formā subalez: quia omne esse subale est a forma substantiali. Sed vnūquodq3 indiuiduū in genere habet vnuz esse subale: z ratio etenī substantie cōsistit in indiuiduitate: vt patet. vij. methaphisice.

Respō. Opinio scotistarum. Opio. s. Tho. Opinio Platonicoꝝ. Opinio Platonicorum. bipertita. est quaz secunt̄ quidaz. Aucroiste z Scotiste. Opinio noua. Opio. s. Tho. z dn̄i Alberti de vnitate formaꝝ magis consona dictis phi.

REspondeo Ad huius qōnis euidentiā intelligēdū est q̄ de ista qōne sunt quattuor opiones. ¶ Una est opio. d. q̄ in quolibet indiuiduo sunt plures forme subales ordinate se hn̄tes sm ordinē predicabiliū. ¶ Secūda opio dicit totaliter cōtrariū: dicit eni q̄ vnūqḋq3 indiuiduū cōtentū est vna forma subali per quā est quicqd est in predicamento substātie. ¶ Est aūt tertia opio tenēs mediū. d. q̄ in quibusdā indiuiduis subē: est tm̄ vna forma subalis z in quibusdā plures: z sic ergo z ista opio bipartita ē. ¶ Quidā eni dicunt q̄ in quolibet corpore simplici est tm̄ vna forma subalis in oibus aūt corporibus mixtis sunt plures. ¶ Alq aūt dicunt q̄ in quolibet hoie sunt plures forme subales: in oibus aūt alijs ab hoie est tm̄ vna. Et ista opio de nouo surrepsit propter corpus christi z sanctoꝝ viroꝝ corpa. ¶ Que aūt istaꝝ opionuz sit verior nō est facile determinare: q2 vnaqueq3 ipaꝝ magnos habuit z h3 defensores: q2 tn̄ apud latinos maiores tenēt vnitatē formaꝝ: Thomas viz z Albertus z illa opio magis est cōsona dictis phi z professoꝝ eiꝰ: credo intrepide tenendū esse in quolz indiuiduo substātie esse tm̄ vnā formā subalē. Si aūt sm fidē catholicaz forte vt celebrē inuenientibus oportet dici cōtrariū: loquenti tn̄ physice nō est cura. ¶ Dicamus igit̄ q̄ in quolibet indiuiduo substantie: est tm̄ vna forma subalis. Et hoc pōt declarari ad pn̄s multis rōnibus. ¶ Quarū prima sit illa. Si in aliquo indiuiduo substātie eēnt plures forme subales omnes forme post primam erunt accidēs: sed hoc est impossibile: cuius causa est quia qḋ vere est nulli accidit. s. substantia (vt dicit phs primo phisicoꝝ) Maior probat̄: quia omnis forma substantialis dat esse in actu: z sic prima forma adueniens materie dat esse in actu: sed omne quod aduenit alicui existenti in actu est accidēs (vt patet. vij. methaphisice) ergo omnes forme aduenientes post primā sunt accidentia. ¶ Sed ponentes opinionē contrariā rōnem istaz conant̄ dissoluere. Dicunt enim declarādo coꝝ pōnem q̄ in quolibet indiuiduo sunt plures forme substantiales oēs tamen forme preter vltimā: sunt quasi potentiales z disponentes mām ad vltimā formaz que sola dat esse completū z specificū: sola enim vltima forma: completa z specifica dr̄. Tunc soluunt ad rationē z dicunt q̄ oē qḋ aduenit alicui in actu existenti cōpleto est accidens: sed si adueniat alicui exn̄ti in actu icompleto nō est accidens. Cū igitur omnes forme preter vltimā sunt incomplete: relinquit̄ q̄ nulla illorū erit accūs. ¶ Sz illa responsio (saluatis dictis peryparteticoꝝ) stare non potest: z hoc pbat̄ quattuor rationibus. ¶ Primo qa cōmentator primo physicorū volens probare q̄ mā prima nullam formam habet a se: pbat hoc tali rōne. Nā si mā prima de sui rōne haberet aliquā formā: tunc ois alia forma adueniens: esset accidens: z tamen manifestū est q̄ illa forma esset incōpletissima: videtur eniz q̄ quāto aliqua forma est propinquior vltime scilicet aie intellectiue: tanto est cōpletior. Et sic patet per cōmentā.

Prima rō q̄ probat̄ vnitas formaꝝ in indiuiduo. Co. 26. Co. 42. Solutio istiu rationis. Cōtra q̄ d: apl. Primo. Co. 69.

q omne adueniens exñti in actu ⁊ incompletissimo est
Scdo. accidens perit: ergo eoꝝ positio. ¶ Preterea. Ari. in p̄
Co.54. mo de generatione: arguens cõtra illos qui ponebant
principiũ mãle aliquod eẽm dicit: q si aliqđ eẽm pnci
piũ mãle esset: tunc generatio que est ad formã subãlez
esset alteratio. Cũ ergo alteratio fit ad formam acciden
talẽ sequeretur q forma substãtialis esset accidens: hoc
aũt nõ est nisi quia adueniret exñti in actu: ⁊ tamẽ eui
dens est q forma elementi est incompletissima: q2 mãe
propinquissima. ¶ Preterea aut forma dicit incõpleta
q2 est imperfecta: aut q2 potentialis: sed p̄mo modo nõ
potest dici incõpleta: nam aĩa asini est incõpleta quia
imperfecta respectu aĩe intellectiue: ⁊ tñ omne adueni
ens asino est accidens (vt ipsi cõcedunt) post formam si
ue aĩam asini. Nec potest dici q sit incompleta quia sit
potentialis: q2 sicut mã se habet ad actuz: ita forma se
habet ad potentiã sed mã prima de se nullũ habet actũ
Co.69. (vt pbat cõmentator primo physicoꝝ) ergo nulla for
ma habet aliquã potentiã: ⁊ per ɔñs nõ est potẽtialis.
¶ Preterea oẽ qđ dat esse simplr dat eẽ cõpletũ: cõple
tũ eñi ad incõpletũ videt se habere: vt simplr ad s̄z qd
Co.3. sed oĩs forma subãlis dat esse simplr (sicut pz p Ari. p̄
mo de generatione) q̄re nulla videt distantia de actu
Contra cõpleto ⁊ incompleto. ¶ Sed forte instabunt ad istas
has ra rõnes: q aliqua forma vel actus dicit incompletus ex
tiones. eo q habet ordinẽ essentialẽ ad aliã formã non q2 imp
fecta: nec q2 habeat aliquã potentiã passiuã. Et per hoc
patet solo ad oẽs adductas rõnes: prima enim ⁊ secun
da non cõuincunt: q2 si mã de se haberet aliquã formã
illa forma non haberet essentialẽ ordinẽ ad aliquã for
mã: sed indifferenter se haberet ad oẽs alias formas: ⁊ sic
etiã nõ eodẽ mõ sic de forma elementi. ¶ Ad tertiã rõ
nem iam patet q nõ dicit aliqua forma incõpleta: q2
sit potẽtialis vel imperfecta: sed quia ordinẽ naturalez
habet ad aliã formã: cũ nec ad ipsam sistat generatio:
nec intentio nature. ¶ Ad quartã rõnẽ aũr dicendũ: q
illud qđ dat esse simplr nõ dat esse cõpletũ illo mõ quo
accipit cõpletũ scilicet q nõ hz ordinẽ essentialẽ ad ali
quid ad qđ sistat generatio: sed quia dat esse cõpletũ re
spectũ esse qđ dat forma accñtalis: qđ est esse s̄m quid.

Contra has re sponsio nes. **Ista autem** Solo nullius videt esse va loris: nam videmus q for
ma adueniens enti in actu est accñs: q2 nõ videtur esse
alia causa nisi quia oĩs forma requirit subiectũ in po
tentia in quo existat. sicut igitur se habet forma ad for
mã: ita se habet potentia ad potentiã: sed forma se ha
bet ad formaz sicut esse ad esse cum a forma sit esse: cum
igitur esse quod dat forma subãlis sit esse simplr: ⁊ esse
quod dat forma accñtalis sit esse s̄m quid (vt patet per
Co.42. Ari. vij. metaphisice.) Relinquit q forma subãlis sit
forma simplr: ⁊ forma accñtalis sit forma s̄m qd: ⁊ vl
terius relinquitur: q omnis forma substantialis siue
habeat ordinẽ ad aliã siue non requirit subiectũ in po
tentia simplr: subiectũ autẽ q̄ntũcunq; sit in actu incõ
pleto: ⁊ habet ordinẽ ad aliud: non est in potentia sim
Co.24. plr: nulla ergo est solo. ¶ Preterea Ari. dicit primo de
generatione: q mã prima est imediatũ subiectũ genera
tionis aliaꝝ aũt transmutationũ quodãmodo: cũz igit
generatio simplr: de qua loquitur sit introductio forme
Co.9. subãlis in mã (vt vult cõmentator. v. physicorũ) relin
quitur q mã prima sit imediatũ subiectũ oĩs forme sub
stantialis: q̄ñtũcunq; igit mã sit in actu substãtiali icõ
pleto: ⁊ habẽte ordinẽ ad aliud non posset recipere aliã
formã subãlẽ quin esset accñs. ¶ Preterea dato q esset
verꝝ q forma adueniens enti in actu incõpleto nõ esset
accidens: ex eo q ille actus ordinez essentialẽ habet ad
aliud: tunc illud in quo essent iste plures forme nõ esset
vnũ substantialiter: sed solũ ordine colligationis: sicut
domus ⁊ fundamentũ que q̄ñ hñt ordinẽ essentialẽ ad
inuicem vt fundamentũ ad parietẽ: ⁊ pies ad tectum.
¶ Preterea semp generatio vnius corruptio est alteri⁹
⁊ ecõuerso: sed si in aliquo indiuiduo substantie genera
liter de quo loquimur essent plures forme substãtiales
semper gñatio vnius nõ esset corruptio alteri⁹: q̄re ⁊c.
Maior pbatur: q2 sumpta est a pho p̄mo de generatio Co.17.
ne Minor probat: nã introductio oĩs forme subãlis est ⁊.20.
generatio simplr: ⁊ tñ si in aliquo indiuiduo substãtie
sunt plures forme subãles aliq nõ corrumpunt s̄m eos
⁊ per cõsequens manet totũ cõpositũ. ¶ Ista autẽ rõ Respõ.
nõ potest dissolui nisi vno triũ modoruz vel dicendo q
cũ Ari. dicit q generatio vnius est corruptio alterius
dicit hoc s̄m opionẽ alioꝝ vel dicendo q hoc dicit i ge
neratiõe elemẽ: vel dicendo q dicit q accipiat genera
tio vno mõ pticulariter p generatione spãliter cuiusli
bet forme exñtis in cõposito: ⁊ sic non intelligit phs: q
semp generatio vnius sit corruptio alteri⁹. ¶ Alio mõ
accipit generatio vlr: totius. s. cõpositi a principio pri
me forme vsq; ad vltimã ⁊ completã formaz: ⁊ de hac
generatione intelligit phs: q generatio vnius est corru
ptio alterius: quia cũ introducitur prima forma corrũ
pitur alia vt cum introducitur forma sanguinis corrũ
pitur forma seminis. ¶ Sed prima solo nulla est: si qs Contra
respiciat ibi phm querit enim ibi phs: cũ omne quod
corrumpit cedat in nihil: q̄ est causa q̄re nunq̄ deficiat
generatio: cũ semp quodlibet generet ex alijs. ¶ Dein
de ponit solões alioꝝ: ⁊ eas improbat: ⁊ postea ponit
solutionẽ istã: q causa quare generatio semp cõpleat ⁊
nunq̄ desinat est: quia semp generatio vnius est corru
ptio alterius: ⁊ ecõuerso: ⁊ istã solonem nõ improbat ⁊
sic patet q fuit solo nulla: sed argumẽtũ ipꝰz reprobat.
¶ Necessariã scda solo valet: primo q2 esset contra illos
qui ponunt plures formas subãles in quolibet indiui
duo: ⁊ cõtra istos spãliter disputamus. ¶ Scdo q2 vide
mus exẽplũ qđ ponit Ari. postea magis inferius: sicut
qñ ex semine generat sanguis: ⁊ planũ est q nec semen
nec sanguis est elm. ¶ Preterea Ari. in p̄mo de gñatio Co.5.⁊4.
ne ⁊ corruptione dicit: q ipse vult determinare quõ ge
neret caro: ⁊ alia mixta (vt pz ibi) ergo ⁊c. ¶ Tertia
aũt solo que videt habere aliquid apparẽtie stare nõ
põt: primo quia aliquid nõ dr simplr de aliquo: nisi to
tũ vel plures principaliores partes eius sint tales (vt Co.25.
dicitur in. iiij. physicorũ) vnde aliquid non dr calidum
nisi totum vel plures partes eius sint calide. Cũ igitur
simplr dicat q generatio vnius est corruptio alterius:
oportet q hoc habeant: vel oẽs eius partes generatio
nis vel plures pncipaliores que sunt vltime: q̄re ⁊c.
¶ Preterea sicut se habuerunt in generatione: ita se ha
bebunt in corruptione: ita q corruptio illius forme in
cõposito nõ erit generatio alterius: cuius generatio nõ
fuit corruptio alterius: Cũ ergo separabit aĩa intellecti
ua ab hoĩe: nõ generabit aliqđ sed remanebit anima
sensitiua: etiã per ɔñs aĩal: ⁊ hoc cõsiderat p phm. iiij.
ethicoꝝ caplo de cõsilio: vbi vult: q omne quod prius
aduenit vltimo recedit: ⁊ sic relinquit q postq̄ homo
erit mortuus: remanebit aĩal ⁊ ambulabit: ⁊ postq̄ cor
rupta fuit aĩa sensitiua: remanebit aĩa vegetatiua: ⁊
per consequens viuũ ⁊ nutriet: quoꝝ quodlibet appet
esse absurdũ. ¶ Et si dicat ad istam rõnem: q iste tres Respõ.
aĩe sunt vna numero. ¶ Inquirendum ⁊ petẽdũ est ab
eis quare magis aĩa intellectiua potest dare esse sensiti Cõtra
uum ⁊ vegetatiuũ q̄ esse corporeuz ⁊ mixtum ⁊ sic de
alijs. ¶ Est etiam contra eoꝝ positionẽ qui ponunt in
quolibet

quolibet indiuiduo plures formas substantiales esse or-
dinate se habentes fm ordinē essentialiū pdicabiliū in
Respon. genere substantie. Et si diceretur (sicut dicūt qdā) ꝙ re
cedēte aia intellectiua ab hoie: adhuc remanet sensiti-
ua: tñ mēbra eius sunt debilitata ⁊ alterata ex separatione
aie intellectiue: vel ex aliqua cā ꝙ reddūtur inepta ad
sensum ⁊ motū: sicut videmus in paralyticis manifeste.
Contra ¶ Solutio ista non valet: qr opz ꝙ primū sensitiuū. s.
cor adhuc sentiret ⁊ moueretur: ꝙ aūt non moueatur ali
quod mēbrū in quo sit aia sensitiua: nō videtur esse nisi
ex priuatione caloris naturalis. Cuz ergo in corpore sic
calor naturalis: quādiu durat aial sequeretur: si staret
separata aia intellectiua foret pforatio vsqz ad cor ꝙ aial
remaneret sine aiatis aūt est falsum: quare ⁊c. ¶ Prete
rea si separata aia intellectiua remaneret sensitiua: homo
nō esset mortuus: sed hoc est absurdū: igitur ⁊c. minor
pbatur: qr adhuc remanente aia sensitiua: remaneret
vegetatiua: qr nulla alia potētia anime: potest esse sine
Com. 31. vegetatiua (vt vult Aristo. in secūdo de aia) sed vbi est
adhuc anima vegetatiua illud est viuū: quod aūt est vi
uum nō est mortuum: igitur ⁊c.

Respon. **Sed forte adhuc** Respondebitur ꝙ in homine est
duplex vita: vna ab aia intellectiua: ⁊ ista cōpetit ho
mini inquantū est homo: ⁊ quantū ad talē vitā: homo
est mortuus ex separatione anime intellectiue: ⁊ per cō
sequēs homo est mortuus inquātū est homo. ¶ Secun
da est vita que cōpetit sibi inquantū est aial: ⁊ alia que
cōpetit sibi inquātū est vegetatiuū: ⁊ quantū ad istam
duplicē vitam homo non est mortuus.

Contra Com. 37. **Sed ista solutio** Non valet: quia (si
cut vult phs scdo de aia) viuere viuentibus inest per vegetatiuā potentiā:
⁊ non per aliā potentiā: alias due aie vegetatiue essent
Com. 37. in aia quod absurdū est: quare ⁊c. ¶ Preterea (sicut di
cit phs scdo de aia) viuere viuētibus est esse. Si igitur
in hoie est triplex viuere: in hoie est triplex esse: hoc autē
Com. 17. videtur absurdū: qz vnius rei vnicū est esse (vt pz per
Respon. phm tertio methaphysice) quare ⁊c. ¶ Sed aliquis re
spondebit ad primā rationē: ⁊ dicet ꝙ qñ Aristo. dicit
ꝙ in omnibus viuentibus inest viuere per potentiam
vegetatiuā potest intelligi duobus modis: vno modo ꝙ
omne viuere quodcūqz sit illud inest viuentibus per po
tentiā vegetatiuā: ⁊ sic nō intelligit Arist. ¶ Alio mo-
do ꝙ in omni viuo corruptibili ⁊ generabili de quali
loquitur hic phs est potentia vegetatiua.

Contra **Sed ista solutio** Nulla est: quia ꝙ
forte in hoie sit tri
plex viuere quod opponitur morti: tn̄. viuere per aiaz
In princi vegetatiuā: ⁊ hoc pbatur per Aristo. in libro de morte
pio ⁊ vita: vult eniz ibi ꝙ duplex sit mors scz vna de qua
loquimur: ⁊ vocatur extinctio: ⁊ talis mors est corru
ptio forme. Alia vocatur mors ex consumptione humi
di nālis: ad quam sequitur destructio caloris naturalis:
quocūqz aūt istoz modoz mors non est aliud ꝙ destru
ctio caloris nālis: ⁊ sic ꝙdiu aia vegetatiua est in corpo
re ⁊ sensitiua: non est destructio caloris nālis: qr ꝙdiu
aia vegetatiua est in corpore tādiu fit nutritio in corpe
Com. 25. (vt Ari. vult primo de generatione capitulo de augmē
to) sed omne nutrimentū opz esse decoctū (vt dicit pri-
Cap. pmo mo de partibus aialiū) decoctio aūt fit a calore natura
Respon. li (vt dicitur eodē loco) quare ⁊c. ¶ Sed forte aliquis
respōdebit ad rōnē principalē: ⁊ dicet ꝙ simul ⁊ semel
recedēte aia intellectiua recedit aia sensitiua ⁊ vegetati
ua. Et ad auctoritatē phi cuz dicit: omne ꝙ prius adue
nit vltimo recedit: respondebit ꝙ hoc est verū in illis q
sunt essentialiter ordinata: qualia sunt ille tres anime.
In aliis aūt que nō sunt essentialiter ordinata non ha
bet veritatē. ¶ Sed illa solutio non pōt stare primo re Contra
spiciendo intentionē phi ibi: vbi ponit predictam aucto
ritatē: dicit ꝙ hoc est verū in inquisitione cōsilii: qd ē
qd prius aduenit: vltio recedit ⁊ ibidē dicit ꝙ inquisitio q
ē cōsiliū: ē sicut diadramatis demōstratione mathematica: sz
manifestū ē ꝙ i demōstratione mathematica maior ⁊ minor
ordinātur ad pclonē: ⁊ i iquisitione consilii oīa ordinā
tur ad aliquid vnuz: ⁊ sic patet ꝙ cū dicit Aristo. quod
prius aduenit vltimo recedit intelligit in essentialiter
ordinatis: nulla ē ergo fuga. ¶ Preterea petam⁹: q̄re
accidit hoc. s. ꝙ in essentialiter ordinatis: omne qd pri
us aduenit: vltimo recedit: in illis aūt que non habent
ordinem essentialem non habet veritatem.

Ad quod forte Ipsi dicent: nec aliter Respon.
possūt dicere: ꝙ hoc ac
cidit essentialiter ordinatis: qr in talibus oia pceden
tia sunt pter vnū. s. vltimū: ⁊ ideo recedente vltimo
cū amplius redi e non possit: si remanēt precedētia eēt
frustra: qr frustra est illud quod est ad aliquē finē ordi Com. 62.
natū: quē nō includit (sicut dicitur scdo physicoz) sed Contra
deus ⁊ natura nihil faciūt frustra (vt dicitur primo ce Com. 32.
li ⁊ mūdi) sed illa positio repugnat positioni eoz: quia
qua rōne recedēte aia intellectiua recedit anima sensiti
ua ⁊ vegetatiua eadē rōne recedēt oēs alie forme existē
tes in hoie: qa oēs ordinantur ad ipsam intellectiuam.
Et tn̄ ipsi ponūt ꝙ corpus hois mortui: est idē numero
quod fuit viuū: ⁊ per cōsequēs forma substātialis per
quā erat corpus nō recessit nec passiōes: ⁊ super hoc fir
māt potissimā demōstrationem eoz. ¶ Preterea si aia sen-
sitiua nō recederet recedēte intellectiua: nō corrumpē-
tur dispōnes: quibus mediantibus saluatur ⁊ perseue
rat in materia: cum igitur nō sint eedem dispositiones
anime sensitiue ⁊ intellectiue nō corrūpuntur abeadez
corrūpente. ¶ Preterea si in aliquo indiuiduo essent
plures forme substātiales: omnes preter vltimam essent
frustra: sed deus ⁊ natura nihil faciūt frustra (vt dictū Com. 30.
est) quare ⁊c. maior probatur: quia (sicut vult Aristo.
secundo de anima) sic est in formis: ꝙ semper prior re-
seruatur in posteriori: vnde ipse dicit ꝙ vegetatiuū est
in sensitiuo: ⁊ semper prius in eo quod consequenter se
habet. Et sic relinquitur ꝙ omnes forme precedentes
sunt virtualr in vltima: essent ergo frustra omnes pre
cedētia: qa illud est frustra quod potest fieri per paucio
ra ⁊ fit per plura: vt dicitur primo physicorum.

Ad istam rationem Respōde- Respon.
bit aliqs Com. 55.
ꝙ aliquid dicitur eē in aliquo siue in alio multipliciter Com. 23.
vt dicitur quarto physicorum: vno modo sicut aliquid
in suo fine ⁊ in suo vltimo. Et alio modo in virtute sua. Contra
Primo modo habet veritatem ꝙ vegetatiuum est in
sensitiuo: ⁊ semper prius in eo quod consequenter est:
sicut in suo optimo: omnes enim forme priores in com-
posito sunt propter vltimam formam tanquā propter Com. 20.
finem earum: sed illa solutio stare non potest. ¶ Pri-
mo quia ipse dicit ꝙ vegetatiuum est in sensitiuo: sicut
trigonū in tetragono: non est autem trigonum in tetra
gono: sicut in suo optimo: quia figura triangularis po
tior est ꝙ quadrangularis: omnis enim perfectio consi
stit in ternario: ⁊ vt probat phylosophus in primo ce-
li ⁊ mundi: propter hoc a natura: tanquā leges illius
ad sanctificationem eorum: vtimur numero: hoc. s. ter
nario. ¶ Preterea Aristoteles in principio de morte ⁊
vita: dicit ꝙ vnū ⁊ idē numero est per qd viuit aial: ⁊
est aial: sed viuit per aiam vegetatiuam: ⁊ est animal

per animam sensitiuam: quare vnū ⁊ idem numero est
aīa vegetatiua ⁊ sensitiua in aīali. ¶ Preterea Boeti
us in lib. de cōsolatione dicit ꝙ quicqd pōt virtus in
ferior potest virtus superior: ⁊ adhuc amplius: quare
⁊c. ¶ Preterea ad principalem qōnem: sicut se hȝ in
aīali: ita se hȝ in quolibet indiuiduo substātie: qđ etiaȝ
ipsi cōcedūt: sed in aliquo aīali nō sūt plures forme sub
stātiales: quare ⁊c. minor probatur: quia (sm pħm se
cūdo de aīa) recedēte aīa: nō remanet corpus nisi equi
uoce: vult. n. ꝙ si virtus visiua esset anima oculi ꝙ rece
dente virtute visiua non remaneret oculus nisi equiuo
ce. Sed si in aīali essent plures forme substantiales: rece
dente aīa non esset idem corpus nisi equiuoce: qꝛ nō est
idē corpus numero: nisi etiā remanet eadem forma: per
quaȝ erat corpus: ⁊ etiam ipsi aduersarij hoc concedūt
immo super hoc fundant potissimam demonstratio
nem eorum: quare ⁊c.

Respō. **Ad istam rationem** Ipsi re
spondēt ⁊ dicūt ꝙ recedēte aīa nō remanet animal: nisi equoce
sed bene remanet idē corpus: vnde Aristo. scđo de aīa
Com 9. nō dicit ꝙ nō eēt corpus oculi nisi equiuoce: sed oculus
¶ Sed ista solutio nō videt posse stare si bene respicia
Contra mus verba phī ibidē: dicit. n. ibidē ita pħs ꝙ si forma
dolabre esset forma substantialis recedēte forma dola
Com. 9. bre nō remaneret dolabra nisi equiuoce: sȝ qꝛ forma do
labre nō est forma substātialis ⁊ aīa dolabre: adhuc re
manet dolabra separata ⁊ corrupta forma dolabre: aut
ergo pħs per dolabrā intelligit totū cōpositū ex corpore
dolabre ⁊ forma dolabre: aut intelligit corpus dolabre
nō potest dici ꝙ intelligit totū cōpositū ex forma dola
bre ⁊ corpore ipsius: qꝛ ī rei veritate corrupta forma do
labre: prout accipit dolabra pro toto cōposito nō rema
neret nisi equoce: ⁊ tñ Arist. dicit ꝙ nō remanet equiuo
ce: intelligit ergo de corpore dolabre solū: ergo nō intel
ligit de oculo: prout dicit de toto cōposito: sed de corpo
re oculi. ¶ Preterea Aristo. dicit expresse: primo de par
tibus aīaliuȝ: ꝙ aīali mortuo non remanet corpus ani
malis nisi equiuoce.

Respō. **Sed forte** Ipsi respondent ad istas rōnes: ⁊
dicent ꝙ corpus animalis potest
cōsiderari dupliciter: vno modo sm ꝙ est corpus: ⁊ sic
remanet ideȝ numero mortuo animali. Alio modo sm
quod est corpus animalis: ⁊ sic nō remanet idem nume
ro nisi equiuoce: dicit enim corpus animalis inquan
tū est subiectū ⁊ perfectū ab anima sensitiua: ⁊ sic intel
Com. 9. ligit Aristo. scđo de anima.

Contra
Com. 9. **Sed ista solutio** Stare nō pōt pri
mo: qꝛ dicit Arist.
secundo de anima: ⁊ primo de partibus animalium: ꝙ
non remanet oculus nisi equiuoce: sicut lapideus aut
depictus: sed corpus lapideū: aut depictum nunꝙ fuit
perfectū anima ratiōali vel sensitiua: ergo corpus mor
tui sine animalis fuit perfectū aīa sensitiua. ¶ Prete
rea Ari. dicit ꝙ remanet corpus dolabre: ⁊ planū est ꝙ
nō remanet nisi vt corpus: nō. n. remanet vt corpus do
scđo de labre: corrupta forma dolabre: sicut dic Ari. ꝙ si forma do
aīa cō. 9 labre ē forma subalis: ⁊ aīa dolabre separata forma dolabre
nō esset dolabra nisi equoce: relinquitur ergo ꝙ mortuo
animali nō remanet idem corpus numero: prout consi
deratur vt corpus absolute. ¶ Preterea planum est ꝙ
corpus animalis mortui est in aliqua specie: vt in spe
cie cadaueris: quia omne quod est in genere est in aliq
ua specie: sed non conuenit idē numero amplius ꝑmane
re: donec in specie permutatur (sicut dicitur ī topicis)
quare ⁊c. ¶ Preterea (si bene recolo non certitudinal

ter assero) Aristo. dicit primo de partibus animalium quarto. s. li
ꝙ in corpore animalis mortui nō remanet eadem figu bro cap. 5.
ra numero: manifestum est ergo ꝙ nullo modo est idem ⁊. xij. d̄ aīa
corpus numero. ¶ Preterea ad principalē qōnem quā Com. 35.
do aliqua predicantur de aliquo secundū diuersas for
mas illa dicuntur de se inuicem per accidens: sicut vi
demus ꝙ musicum predicatur de homine secundū istā
formam que est musica: ⁊ grammaticum per istam for
mā que est grammatica: ⁊ ideo musicum predicatur de
grāmatico per accidens: ⁊ ecōuerso. Si ergo anima ve
getatiua sensitiua ⁊ intellectiua: sūt diuerse forme: tūc
viuū animal ⁊ homo: que accipiuntur ab anima vege
tatiua sensitiua ⁊ intellectiua de se inuicem pdicabū
tur per accidens: ita ꝙ homo est animal: animal est vi
uum: est predicatio per accidens: sed hoc est absurdum
quare ⁊c. ¶ Sed aliquis dicet ad istam rationem: ꝙ il Respō.
lud quod dictum est: habet veritatem de illis formis:
que non habent ordinem adinuicem: de illis autē que
habent ordinem adinuicem non habet veritatem: sed
quia dictū est: ꝙ omnes forme preexistētes in composi
to habent ordinem: ⁊ sunt quasi potentiales ⁊ disponē
tes ad vltimam formaȝ: ⁊ ideo ratio non conuincit.

Sed ista ratio Non videtur valere: qꝛ Contra
grāmatica quasi ordinē
essentialem habet ad logycam: ⁊ tamen h̄ est predicatio
per accidēs: grāmaticū est logycū: ⁊ econuerso: siue grā
matica est logyca: ⁊ ecōuerso: ⁊ forma fundamēti hȝ
quasi ordinem essentialem ad formā picture ⁊ tamen h̄
est predicatio per accidens: fundamentuȝ est ꝑetratuȝ:
vel ecōuerso: nulla ergo videtur solutio.

Et si tu dicas Quod gramatatica non Respō.
habet ordinem essentia Contra
lem ad logycā: nec forma fundamēti ad picturam. Eodeȝ
modo dicam ego tibi: ꝙ si essent plures forme in compo
sito ꝙ ille non haberent ordinē essentialem adinuicem
⁊ peius poteris probare ꝙ ego: quia illud quod dico ē
aliqualiter veꝝ per se ⁊ manifestū: qđ vero tu dicis vi Respō.
detur esse somnium. ¶ Sed forte ad rationeȝ principa
lē tu dices: sicut dicūt aliqui: qui ponūt istam positionē
ꝙ hoc hȝ veritateȝ. s. ꝙ qñ aliqua pdicantur de aliquo
sm diuersas formas artificiales: illa predicant de inui
cem per accidēs: sicut tu mihi ponis exēplum. In illis
aūt que predicantur de inuicem sm diuersas formas Contra
substātiales nō hȝ veritatē. ¶ Quod si diceres peteres
pricipiū: ⁊ ideo ista fuga nullius est valoris. Preterea il
la solo videt eē solūmodo fuga: qꝛ in omni pdicatione
per se: primo mō dicēdi per se: pdicatū includit in essen Com. 9.
tia subiecti: ⁊ h̄ probat: qꝛ vult pħs pmo posterioꝝ ꝙ
pdicatio in pmo mō dicendi per se: est qñ diffinitio vel
pars diffinitionis pdicat de diffinito: sȝ diffinitio idē
est essentialiter cū diffinito: nō. n. differt in alio: nisi qꝛ
illud ꝙ est diffinitū dicit īplicite: diffinitio aūt dicit ex
plicite: sed diffinitio est vna ⁊ indiuisibilis sm rē: ⁊ idē
est cum diffinito. ¶ Dicit aūt Aristo. in septimo metha Com. 43.
physice: ꝙ differentia vltima conuertitur cum diffinito
sicut rationale cū hoīe: omne ergo pdicatū per se primo
modo: ideȝ est essentialiter cū subiecto: quare ⁊c. ¶ Pre
terea ad principale: si in hoīe nō sunt plures forme sub
stātiales: nec in aliquo indiuiduo substātie: qꝛ magis
videt de eo ꝙ de alio: sed in homine nō sunt plures for
me substantiales: quare ⁊c. maior ⁊ minor probantur:
qꝛ (sicut etiā ipsi ponunt) prius embrio in matrice est
viuū: postea illud idē fit animal: postea illud idem fiet
homo. Sed hoc videtur absurdū: quia tunc planta fie
ret aīal vel brutū: ⁊ sic plāta fieret brutū aīal: vt capra
sic capra fieret homo: quare ⁊c.

Sed

Respō. Prio **Sed tu respondebis** ⁊ dicet ꝙ aīa vegetatiua que hꝫ ordinē ad sensitiuā nō ꝯstituit plantā: sꝫ
Scđo solū illa que nō hꝫ ordinē ad sensitiuā: ⁊ vlterius dices ꝙ aīal incōpletū hꝫ ordinē ad aīaꝫ rōnalē: ⁊ ideo nō est icōueniēs si fiat hō: tu aūt male ponis exēplū de capra que talē ordinē nō hꝫ: ⁊ est aīal perfectū ⁊ completum.
Contra ❡ Sed in veritate ista solo nō vꝫ valere. ❡ Et primo de
Triplex est gen⁹ viuētiū planta: sicut. n. in libro de plātis pꝫ: triplex est gen⁹ viuentiū: sicut triplex est aīa a qua vita ꝓcedit: vnū est genus plāte: qđ cōstituit aīam vegetatiuā: aliud est gen⁹ aīalis: qđ cōstituit aīam sensitiuā: ⁊ aliud est genus hominis qđ cōstituit aīam intellectiuā: igif videf ꝙ opꝫ illud qđ hꝫ aīaꝫ vegetatiuā esse plantā: ⁊ etiā ꝙ dicaf ꝙ nō est incōueniēs ꝙ illud aīal qđ hꝫ ordinē ad aīam intellectiuā: fiat hō: ⁊ ideo videf ꝙ aīal quātūcūq; habeat ordinē ad aīam intellectiuā est aīal brutū ⁊ irrōnale ꝙ autē irrōnale fiat rōnale: hoc est ipossibile: qꝛ hec est ꝑdicatio oppositi de opposito ⁊ essꝫ dīc ꝙ albedo fieret nigredo saluata albedine: qđ est absurdū. ❡ Preterea homo esset duo aīalia: eēt. n. aīal rōnale ⁊ irrōnale: q̄re vulgaris ⁊ fatua videf opinio. ❡ Preterea ad ꝑncipale si in aliquo indiuiduo substātie sūt plures forme substātiales ꝫm descēsum ꝑdicabiliū in genere sube (vt ipsi ponūt) esset aliqua forma sempiterna in mā: sed nulla forma est sempiterna in materia: quare ⁊c. maior ꝓbatur: qꝛ nulla alia ratio videf eē: quare adueniēte vna corrūpif alia que erat in mā nisi qꝛ se nō cōpatiūtur: cū igitur forma corporeitatis secuꝫ compatiaf quācunq; aliā formā: qꝛ omne habēs quācūq; formā est corpus relinqtur ꝙ forma corporeitatis eēt sempiterna in materiaꝫ hꝫ cōtrariū (vt habef in libro de causis longitudinis ⁊ breuitatis vite) ⁊ omne habēs cōtrariū est corruptibile: vt dicif ꝑmo celi ⁊ mūdi. ❡ Preterea Arist.
Cō. 2). dicit in primo de generatione ⁊ corruptione ponens inter generationē ⁊ alterationē differentiam ⁊ alios motus ꝙ vēr generatio ⁊ corruptio est qñ nihil remanet: cuius subiectū est accidens ⁊ passio: vel cuius alterꝫ sit accñs ⁊ passio: sed accñs ⁊ passio sic est cōpositi ex mate
Cō. 69. ria ⁊ forma (vt pꝫ ꝑ cōmētatorē ꝑmo physicorū) quia subiecta mā cū forma est cā oīum accidentiū: sꝫ etiā dicit in libro de substātia orbis: ergo vēr in omni generatione ⁊ corruptione subiectū est totū cōpositum ex materia ⁊ forma. Cū igif introductio cuiuslibet forme substātialis sit generatio simplr (vt pꝫ ꝑmo de generatiōe)
Cō. 24 relinqtur ꝙ qñcūq; introducif aliqua forma: corrumpitur totū cōpositū: ⁊ sic in quolibet indiuiduo substantie erit tm̄ vna forma substantialis. ❡ Preterea ad ꝑncipale si in quolibet indiuiduo erūt plures forme substātiales (sicut ipsi ponūt) tūc eēnt aliqua corpora simplicia priora q̄ elemēta: hoc aūt est absurdū maior ꝓbatur qꝛ ignis per aliam formam esset ignis ⁊ corpus ⁊ planū est ꝙ illud corpus esset prius q̄ ignis ⁊ sic arguif de aliis elemētis. ❡ Preterea ad ꝑncipale per eandem formā aliqđ est substātia corpus ⁊ mixtū in genere mixtoꝝ: aut simplr in gñe simpliciū aut per aliā ⁊ aliā. Sꝫ nō pōt dicere ꝙ per aliā ⁊ aliā formā: qꝛ tunc cū prius adueniret vna forma q̄ alia: prius illud indiuiduū eēt substantia q̄ corporea: ⁊ prius esset corpus q̄ mixtū: vel simplex: simplex autēꝫ non existens non potest fieri mixtum: sed hoc est impossibile: ergo per eandem formam
Respō. substantialē: erit substantia ⁊ corpus ⁊ mixtum ⁊ simplex ⁊ eadē ratione quicquid est in genere substātie. Et si tu volens proteruire ⁊ positionē defendere: dicēdo ꝙ
Con. in eodem indiuisibili tpis introducif forma per quam est substantia ⁊ corpus ⁊ mixtum vel simplex: tua defensio nulla est: qꝛ cū generatio sit indiuisibilis: ⁊ vna generatio solū simul: ⁊ similiter possit esse in mā: ⁊ oīs gene- Cō. 9.
ratio speciem recipiat a termino ad quē: ⁊ vt dicit phūs quinto physicoꝝ relinquitur ꝙ solū vna ⁊ indiuisibilis forma: in vno ⁊ indiuisibili tēpore possit introduci in materiā. ❡ Rationes autē in contrarium factas volenti respicere non est difficile soluere.

Ad euidentiam autē solutionis prime rationis ⁊ plurium aliarum est intelligendū ꝙ natura cuius sagacitatis non est finis ⁊ diligēs cōpendiū: ⁊ paucitatis cōplemēto amicabile decreuit: inter formas substantiales cōstituit ꝙ semper forma posterior haberet in se virtualiter oēs precedentes: vnde Ari. dicit. 2. de aīa: ꝙ vegetatiuū est in sensitiuo: ⁊ semper prius in eo ꝙ consequēter est: ⁊ sic in vnaquaq; forma preter formā primaꝫ est quasi quidā gradus formaꝝ que in ipsa virtualiter existant ⁊ multa cōpetūt alicui forme: ꝫm qđ in ipsa reseruatur vna forma: que sibi non cōpetūt ꝫm ꝙ in ipsa reseruatur alia: vt multa cōpetūt aīe intellectiue ꝫm ꝙ in ipsa reseruatur aīa vegetatiua: que sibi nō cōpetunt ꝫm ꝙ i ipa reseruaf aīa sensitiua. Et hꝫ viso pꝫ solō facili. Respō. ad obiecta Cō. 30.

Ad primam rōnem: dico enīꝫ ꝙ lꝫ aliqđ corpus substātialiter differat ab aliqs ⁊ conueniat cū aliqs: hoc tm̄ totū est ab vna forma vel per vnā formā diuersimode cōsideratā: nam prout in ipsa reseruaf forma corporeitatis cōuenit cum aliis corporibus: prout aūt est determinate speciei: differt substantialiter ab eis. ❡ Vel possum⁹ dicere: ꝙ vnū corpus inquantū corpus nullo alio addito cōuenit substātialiter cū aliis: nisi forte logice loquēdo: nā equiuocationes latēt in generib⁹ vt dicif. vij. physicorum.

Ad aliam rōnem cū arguif: ꝙ determinata forma est indeterminata ⁊ indisposita mā: dico ꝙ veꝝ est: ꝙ cū mā fuerit vltima dispositione disposita: tūc corrūpunf dispōnes: ⁊ etiā totū cōpositū: ⁊ sic fit resolutio vsq; ad primā māꝫ ⁊ introducitur forma substātialis: ⁊ introducūtur dispōnes similes dispositionibus precedentibus. Cō. 31.

Sed tu arguis contra istā solutionem: quia corruptis dispositionibus que disponebant materiā ad introductionē aliciuius forme determinate: materia remanebat indisposita: ⁊ per consequens non introducef aliqua alia forma: sed remanebit separata ab omni forma quod est impossibile ergo ⁊c. ❡ Preterea ille dispositiones fuissent frustra: postq̄ corrūpuntur adueniente forma: sed natura nihil facit frustra vt dr̄ tertio de aīa. ❡ Intelligendū ꝙ iste rōnes procedunt ex falsa ⁊ valde puerili imaginatione: imaginanf. n. sic dicentes ꝙ ille dispositiones prius tēpore corrūpitur q̄ introducitur forma illa ad cuius susceptionēꝫ disposuerūt māam: tūc. n. rationes coꝝ continerent veritatē: sꝫ talis imaginatio puerilis valde ⁊ fatua est: simul. n. corrūpūtur dispōnes: ⁊ fit resolutio vsq; ad māꝫ primā: ⁊ introducif forma substātialis ad quā disposuerūt sic māam: ⁊ sic rōnes adducte de facili cessant. ❡ Sed forte tu dices: illa tua solutio solū est fuga nihil habens realitatis: faciā enim tibi tale argumētū: accipiaf enim materia disposita ad formā ignis: aut ergo forma ignis introducif anteq̄ corrūpātur dispositiones que erant in materia: ⁊ per consequens anteq̄ forma substantialis que erat in illa materia: aut prius corrūpūtur ille dispositiones: ⁊ postea introducif forma substantialis ignis. Si autem dicatur ꝙ ante introducitur forma substantialis q̄ corrūpantur dispositiones: ⁊ per consequens forma substan Contra hanc solutionē Respō. Cō. 45. Contra iterum

tialis:supra quam fundātur ille dispositiones: sequeł
ꝙ simul ⁊ semel forma ignis erit in materia cum alīs
dispositionibus: ⁊ cum illa forma supra quam fundan-
tur ille dispositiones:qua ergo rōne in aliquo nūc ei ſūt
simul:poterunt esse in tanto tempore sequenti. Et sic ha
betur ꝙ adueniente forma substantiali ignis:nec in ad
uentu:nec in processu temporis:propter existentiam il-
lius forme ignis corrumpetur:nec dispositiōes:nec for-
ma supra quam fundantur ⁊ ꝙ simul erunt plures for
me substantiales cum forma ignis in igne: ⁊ per conse-
quens habetur quod prius arguebatur: ⁊ non remane
bit illesa solutio:quia in eodē individuo essent plures
forme substantiales. Si autem tu dicas ꝙ prius corrū
puntur dispositiones: ⁊ forma substantialis supra quā
fundantur ꝙ̄ introducatur forma substantialis ignis:
Cō.101. ⁊ prius ⁊ posterius sunt differentie tēporis (vt probał
quarto physicoꝝ) relinquitur ꝙ in toto tempore interme
dio inter nunc in quo corrupte erāt ille dispositiones: ⁊
forma supra quam fundantur: ⁊ nunc in quo introdu-
citur forma substantialis:materia erit separata ab om
ni forma:qꝺ̄ est īpossibile:q̄re nulliꝰ valoris fuit solo.

Respō. **Ad istam rōnem** Dicendum est: ꝙ
ista solutio ab in
sufficienti venit ratio est:cū.n.arguit ꝙ cū materia dis
posita fuerit vltimate ad formam substantialem ignis
quia aut forma substantialis ignis prius introduceł
⁊c. dico ꝙ nec ante introducitur ꝙ̄ corrumpatur forma
substantialis ignis:sed dico ꝙ in eodē nunc temporis
corrumpūtur ille dispositiones etiā cōplete ⁊ introdu
citur forma substantialis ignis:nam corruptio forme
substantialis ignis super quam fundanł ille dispōnes
est generatio illius forme substantialis ignis que intro
ducitur:sicut simul ⁊ semel est corruptio tenebre: ⁊ intro
ductio luminis in diafano. ¶ Quod aūt sic de necessi
sitate oportuit corrumpi dispositiones materie forme
substantialis supra quam fundantur ille dispositiones
adueniente forma substantiali ad quā disposuerūt:pro
bari potest per rationem apertissimam: ⁊ ratio est ista:
nā si manerent dispositiones:que disposuerūt materiā
ad susceptionē alicuius forme. Et forma substantialis
supra quam fundanł adueniēte forma alia:cū illa for-
ma supra quam fundanł ille dispositiones eēnt in ma-
teria disposita eadem ratione remanerent dispositiones
illius: ⁊ aliq̄ alia forma substantialis.s.illa supra quā
fundantur: ⁊ eodem modo erit de alia: ⁊ sic in infinitū
Et sequił ꝙ in quolibet individuo substantie erunt for
me infinite substantiales: ⁊ cū ille forme substantiales
introducantur successiue: ⁊ generatio illius individui
compleatur aliquo tempore determinato ⁊ finito:relin
quitur ꝙ infinite forme successiue essent introducte tem
pore finito: ⁊ per consequens infinitū transitū esset in
tempore finito:quoꝝ quodlibet est impossibile: ⁊ ꝙ infi-
nite forme substantiales sint in aliquo individuo actu:
⁊ ꝙ infinitum sit pertransitū in tempore finito.

Quō hu
ic rōni
possit re
spōderi **Ad istam rōnem** Nō potest respō-
deri:nisi vno mo
do:dicendo ꝙ materia de sui natura habet aliquam for
mam sempiternā que de nouo non est introducta: que
per corruptionem aliquarum dispositionum non cor-
rumpitur: ⁊ istud non est alienum a mente eorum: qui
tenent pluralitatē formarum: immo tenent ⁊ habent
hoc tanꝗ̄ necessariū:ꝙ materia de sui natura habeat
aliquam formam sempiternam que non corrūpitur.

contra **Sed in veritate** Istud dicere ꝙ mate
ria habeat aliquam
formam sempiternam:est dictum in extremis rudita-
tis. Nam primo hoc est contra cōment. primo physi- com.69
coꝝ:qui vult ꝙ nullā formam habeat mā ex sui natu
ra. Et h̄ probat per duas rationes:quarū vna tacta fu
it superius. ¶ Preterea Arist. dicit primo physicorū com.69.
ꝙ materia non est intelligibilis:nec tāgibilis per se et
in intellectu abstracta:sed si ipsa mā haberet aliquam
formā esset de se cognoscibilis ⁊ de se tangibilis: quia
ad hoc ꝙ aliquid possit intelligi:nō requiritur plus:ni
si ꝙ possit mouere intellectū. Ad hoc autem ꝙ aliquid
possit mouere intellectū:non requiritur plus nisi ꝙ sit
in actu:omne aūt existens in actu:potest mouere ⁊ age
re. ¶ Preterea si mā haberet aliquam formā: esset in
actu: ⁊ per consequēs posset existere per se (vt pꝫ per cō com.29
ment. scđo physicoꝝ) sed (vt dicit Arist. p̄mo de genera
tione capitulo de augmēto) materia non potest separa-
ri a corporeitate:si igitur materia haberet aliquam for
mam:posset sibi sufficere ad esse. ¶ Et p̄terea si Aristo.
dicit ꝙ materia nō possit separari a corporeitate: seque
retur ꝙ materia esset corpus: ⁊ cū materia sit in corpo
re:sequereł ꝙ corpus esset in corpore: ⁊ sic duo corpora
eēnt in eodem quod est impossibile. ¶ Preterea incor
ruptibile est nobiliꝰ corruptibili vt dicit Ari. viij. phy com.75.
sicorū. Cū igitur aīa sensitiua sit corruptibilis:relinqui com.89.
tur ꝙ forma media nobilior eēt ꝙ̄ anima sensitiua: hoc ⁊.92.
autem est falsum:qa videmus ꝙ inquanto aliqua for-
ma est propinquior materie prime:tāto est vilior.

Ad tertium Dicendum ꝙ elementa nō
sūt actu in mixto. Et ad p̄
bationē cū dr̄:ꝙ Arist. p̄mo de generatione dicit. Mix
tio est miscibiliū alteratoꝝ vnio. Dico ꝙ intelligēdū est
alteratoꝝ a natura sua: ⁊ talia sūt corrupta: vel altera-
toꝝ.s.prius ⁊ postea corruptoꝝ:oīs.n.corruptio est ter
minus alterationis.

Sed ista solutio Nihil videł valere contra
¶ Nā Aristo. dicit, solutio-
ꝙ mixtio est alteratoꝝ vnio:illa aūt q̄ sūt sic alterata ⁊ nem
sunt corrupta:nō possūt esse vnita: qa q̄ vnita sunt:illa
sunt corrupta aut non sunt. ¶ Preterea arguo tibi ad com.84
p̄ncipale.s.ꝙ elemēta sūt actu in mixto. ¶ Primo qdē ⁊.92.
qa Arist. dicit p̄mo de generatione caplo de mixtione:
ꝙ miscibilia sunt nō in mixto penitus corrupta: sed si
elementa nō eēnt in mixto ī actu:sed eēnt corrupta:sub
stāti aliter:eēnt penitus corrupta:qa eēnt corrupta quā
tū ad subm coꝝ: ⁊ quātū ad oīa accn̄a:qa accn̄s quodli
bet corrūpił p corruptionē subiecti:alr̄ accn̄s trāsfer
reł de subo in subm. ¶ Preterea sicut mixtū est: ita ele
mēta sūt in mixto:sꝫ mixtū est actu mixtū:ergo elemē
ta sūt actu ī mixto. ¶ Preterea nihil moueł motu ali
cuius existētis in potētia.nisi sit actu in ipso:qa omne qꝺ̄
mouet: vt moueł est ī actu (vt vult Ari. ⁊ cōmēt. v. phy com.7.
sicoꝝ.) Sed vnūquodqꝫ mixtū moueł motu elementi
dominātis in ipso vt dicit Arist. p̄mo celi ⁊ mundi.) com.5.
¶ Preterea omne cōpositū ex nō entibꝰ est nō ens: cū
igił mixtū dicał cōpositū ex elemētis:si elemēta totali-
ter corrupta sunt: ⁊ qꝺ̄ corruptū est:est non ens: sequił
ꝙ mixtū est cōpositū ex nō entibꝰ: ⁊ per ꝯn̄s quodlibet
mixtū erit non ens: quare ⁊c.

Ad euidentiam Solutionis addu- Respō.
ctaꝝ rationū est in p̄ de gene
telligendū ꝙ in pluribus locis inuenimus dictū ab Ari. ⁊ cor. cō.
ꝙ elementa sunt in mixto. Quo autem modo elementa 84. ⁊ 89.
sunt in mixto videre est valde difficile. Et ideo de hoc Varie sūt
sunt ꝙ̄ plures ⁊ varie opiniones Auerroys: Auicen. ⁊ opiniones
aliorum pluriū. Relictis aūt opinionibus multis:qa doctorum
de hoc ad presens non est specialis tractatus: dico ꝙ quō elemē
elementa non sunt actu in mixto saluatis suis formis ta sunt
substantialibus

Opio ꝯmētato cis Auicene: ꝛ Alberti ꝛ alioꝝ. substantialibus (sicut vult cōmēt. auicē. ꝛ albertus: ꝛ ꝙ plares alii) Et hoc ꝓbatꝰ: quia sicut vult ari. ꝑmo de generatione: quelibet pars mixti est mixta: sicut quelꝫ pars aque est aqua. Si ergo in quolibet mixto sunt elementa in actu: ꝛ cū elm existēs in actu sit corpꝰ: relinquitur vlterius ꝙ in qualꝫ parte mixti erunt quattuor corpora: quod est impossibile: quare ꝛc.

Co. 86. Respō. Co. 86.

Sed tu dices

Ad hanc qōnē ꝙ quādo Ari. dicit ꝙ quelibet pars mixti est mixtū: loquitꝰ de aliqua magna parte: vt de illa que pōt sentiri in qua erunt quattuor elā adinuicē secū posita: nō aūt loquitꝰ de qualꝫ eiꝰ parte indifferēter. ¶ Si aūt sic dicas ignoras ari. naꝫ cuꝫ Ari. dicat

Co. 86. ꝛ 88. ibidē: ꝙ miscibilia nō sunt in mixto: sicut aliqua iuxta se posita: sicut est mixtū frumentū ꝛ milcū siue hordeuꝫ etiā dicit ꝙ non est cōpositio: ꝛ dicit ꝙ non pōt esse ꝙ aliqđ appareat mixtū hōi quod tū nō appareat linceo Si autē elementa essent in mixto: nō appareret mixtū

Co. 86. linceo: ꝛ (vt sic breuitꝰ dictū) hāc opinionē reprobat expresse phs in primo de generatione. ¶ Preterea ad ꝑncipale argumentū: Ari. ponēs differentiā inter gn̄atione ꝛ mixtionē: dicit ꝙ hec est differentia: quādo eni aliqđ corrumpitꝰ ꝛ aliquid generatꝰ simile illi quod corruptū est: tunc est gn̄atio: sed quādo aliq̄ corrūpunt se ꝛ nō generatꝰ alterū eoꝝ sed generatꝰ quoddā tertiū: tunc est mixtio: omne ergo mixtū est genitū (vt patet ꝑ predicta)

Co. 87. Sed omne genitū: est genitū ex aliquibꝰ corruptis: (vt dicitur primo de generatione sed mixtū est genituꝫ ex elementis: ergo elemēta in gn̄atione sunt corrupta: ꝛ ꝑ ꝯn̄s nō remanēt actu in mixto. Cum ergo Aristoteles

li. ð con fis. dicat in pluribus locis ꝙ elementa sunt in mixto se ꝙ tuc ꝙ actu non remaneant in mixto

Ad huius

Intelligētiā est sciendū ꝙ (sicut ꝓbat ꝑculus) ōis causa virtualiter est in suo effectu. Cum igitur elementa fuerint causa efficiens mixti per suas qualitates actiuas ꝛ passiuas: in mixto erunt virtualiter omnes forme elementorū: ꝛ illam formā substantialē mixti cōsequetur quedā qualitas in qua erunt virtualiter omnes predicte qualitates elementorū. Et illud elementū quod est in mixtione anteꝙ̄ fieret eorumꝰ corruptio: fuit magis dominans: ꝛ magis erit virtualiter in forma mixti: ꝛ qualitas eius magis erit in qualitate consequente formam

Co. 84. mixti. Et ideo dicit Aristoteles primo de generatione: ꝙ elementa in mixto non penitus sunt corrupta: nec penitus saluata: sicut albedo ꝛ corpus saluatur eniꝫ virtus eorū. Et si illa que dicta sunt: sunt vera argumenta facta in contrarium quiescunt.

Respō. ad alia obiecta.

Ad primum

Dicenduꝫ ꝙ illa que nullo modo sunt nō possunt eē in mixto: sed dictū est ꝙ elemēta aliquo mō sunt in mixto scilicet virtualiter. ¶ Ad aliud ꝓ zuā ꝛ si illa sint sabaliter corrupta: saluatꝰ tū virtus eoꝝ (sicut dictū est de elementis) non eni sunt oīo corrupta ꝗ̄ꝙ̄ sint corrupta ad esse illud: quod pertinebat ad esse actuale eoꝝ.

Ad tertium

Quando dicitꝰ ꝙ sicut mixtū est mixtū: ita elementa sunt in mixto: dico per interemptōem: vel possem cōcedere licet nō esset cōcedendū ꝙ elementa sint actu in mixto: nisi quantū ad virtutes eoꝝ. ¶ Ad qartū dicēdū ꝙ ad hoc ꝙ aliquid moueatꝰ motu alterius existētis in potētia sufficit ꝙ in ipso sit virtute: siue in aliquo existēte in actu cui imediate attribuatꝰ actio: sic tamē ꝙ in ipso existat in virtute illud cuius motu mouetur. ¶ Ad qntuꝫ dicendū ꝙ propter hoc mixtū: mixtum erit magis mixtū ꝙ̄ simplex: quia in ipso sunt elementa virtute: hec autē non accidit in elemento. ¶ Ad sextuꝫ sicut ad primū. ¶ Sꝫ forte tu argues ꝯtra has solutiones. ꝑrimo: quia vbicūq; est passio alicuius subiecti: ibi de necessitate est subiectū: quia passio nō separatꝰ a subiecto: si ergo in mixto sunt passiones ꝛ qualitates elementoꝝ etiā ipsa elementa formaliter erunt in mixto: ꝛ ideo videtur etiā ꝙ actualiter sint in mixto. ¶ Preterea: Ari. dicit. v. methaphysice: caplo de elemento: ꝙ elementū est ex quo primo fit ees ꝛ manet in re indiuisibili specie in aliā spēm. Si igitꝰ elementū manet in re ꝛ hꝫ spēm: ꝛ hn̄s spēm est actu: qꝛ spēs est forma (vt dicit Auicē.) relinquitur ꝙ elementū erit in elementato actu. Contra has solutiones. Co. 4.

Ad primum

Dicēdū ꝙ passiones elemētoꝝ non sunt in mixto: ibi eni non est caliditas simplex: ꝛ sic de aliis qualitatibꝰ nec etiā in eodē gradu: ꝛ ideo ratio nō valet. ¶ Ad aliđ dicendū ꝙ qdam dicunt ꝙ illa diffinitio data est de elemento scꝫ mā: ꝛ non de igne: ꝛ aqua: ꝛ aliis elementis. ¶ Vel dicendū aliter ꝛ melius ꝙ elementū est illud ex quo primo fit res ꝛ manet in re: qđ elemētū sumptū extra elemētū existēs: nō pōt diuidi in partē alterius speciei: quelibet eni pars cuiuslibet elementi est einsdē speciei cum toto elemento: ꝛ ideo ratio nō valet. ¶ Ad aliđ principale dicendū ꝙ (sicut dictū fuit superius) in aīa reseruantꝰ oēs forme ꝑcedentes: sicut forma corporeitatis: vegetatiuū: ꝛ sic de aliis. Dico igitur ꝙ anima est actus corporis: corpus autē est totū compositum ex materia ꝛ forma ꝛ ex ipsa anima: quia in ipsa reseruatur forma corporeitatis: ita ꝙ anima est actus totius compositi ex materia ꝛ forma ꝛ re ipsa hꝫ ꝙ in ipsa reseruatur forma corporeitatis. Et sic dato ꝙ anima sit actus primus corporis physici: tamē ꝓpter hoc nō oporetbit ꝙ in composito vel in ipso animato sint plures forme substātiales. ¶ Sed in veritate ꝗ̄ꝙ̄ ista solutio sit subtilis: non tamē placet mihi: quia tunc sequeretꝰ ꝙ anima ꝑm ꝙ anima erit actus corporis ꝛ forma totius cōpositi siue corporis: ꝛ per cōsequēs existentis in actu: ꝛ cum oīs actus qui est actus alicuius existentis in actu sit accn̄s: sequeretur ꝙ anima erit accn̄s ꝛ forma accidentalis: qđ est falsuꝫ. ¶ Et ideo aliter dicendū est ꝙ nō est intētio Ari. dicere ꝙ anima sit actus corporis quod est altera pars compositi: sicut aer est subiectū lucis: sed est actus corporis: sicut lux est actus lucidi. Dicimus eni ꝙ lux est actus lucidi: non qꝛ lucidū sit lucidum preter ipsam luceꝫ: ꝛ hoc probatur per Ari. secūdo de anima qui dicit ꝙ anima est pars corꝑis: ꝛ ideo ratio nō vꝫ. Co. 5.

¶ Ad qaintum dicendū ꝙ si in animali mortuo essent eadem accidentia numero que fuerunt in viuo: ꝙ in ipso animali essent plures forme substantiales: veruꝫ est sed cū assumitꝰ ꝙ in animali mortuo sunt eadem accn̄tia que fuerunt in viuo: dico ꝙ est falsum. Et tu dicis hꝫ apparet sensui: dico ꝙ sensus decipitur ꝛ deluditur. Respō.

¶ Sed ista solutio non videtꝰ vera. Et probatur ꝑmo quia sensus non decipitur circa ꝓpriū obiectū secūdo de aīa. Cum ergo sensus iudicet eādē albedinē esse in mortuo que fuit in viuo ita est in veritate. ¶ Preterea fama quā multi populi famant oīno non perditꝰ. (.vij. ethicoꝝ) sed inter populos est hoc cōe ꝙ eadem sunt numero accn̄tia viui ꝛ mortui. ¶ Preterea nisi sint eadē numero accn̄tia viui ꝛ mortui aliquod istoꝝ triū impossibiliū sequetꝰ .s. vel ꝙ terminus motus sit sine motu: vel ꝙ motus erit in instanti ꝛ simul cum termino: vel ꝙ accidens migrabit de subiecto in subiectum: quoꝝ quodlibet impossibile reputatꝰ in phia: ꝙ aūt sequatꝰ probatur sic. Si eni albedo que est in mortuo nō est eadeꝫ ei que est in viuo: ergo de nouo erit genita. Aut ergo hanc aī Contra. Co. 61. ꝛ. 63. Lectiōe 13. ꝑm. s. Tho. c. 14.

bedinē precessit dealbatio: aut non: si nō: cū dealbatio
Co.4. fit motus ad albedinem (quinto physicorū) relinquit
ꝙ terminus motus causatus sit sine motu. Si autē istā
albedinē precessit dealbatio: aut in corpore viuo: aut
mortuo. Si dicas ꝙ in mortuo: cū illud sm te de nouo
Co.44 genitū sit ꝛ in instanti (vt patet sexto physicorū) ꝛ sta/
ꝛ.45. tim cū fuit genitū in illo fuit illa dealbatio: relinquitur
ꝙ illa dealbatio sine motu ille in instanti fuerit: ꝛ ꝙ
in eodē instanti simul fit motus scilicet dealbatio: ꝛ ter
minus motus scilicet albedo. Si autem tu dicas ꝙ fuit
Co.21. in viuo illa dealbatio (vt patet per cōmentatorē tertio
ꝛ.22. physicorū) velut enim ibi ꝙ motus est idē realiter cum
termino ad quem est. Relinquitur ergo sm viam istam
ꝙ accidens translatū erit de subiecto in subiectū: scili/
licet de viuo in mortuo. ¶ Preterea: omnis corruptio
Co.81. terminatur ad contrariū (primo physicorū) si ergo albe
do que erat in animali viuo corrupta est illa que est in
mortuo generata est: ꝛ sequit ꝙ ille due albedines erūt
cōtrarie: qḋ est absurdū. ¶ Preterea: querit a te: qua
re semper accidit hoc ꝙ in animali mortuo semper sūt
ista accn̄tia ad minus sm spēm que fuerunt in viuo: hoc
enī nō est a casu postq̄ semper accidit: sed oportet ꝙ ha
beat aliquā causam determinatā. Aut ergo ista causa
istius similis accn̄tis erit materia cadaueris: aut eius
forma substantialis: aut materia animalis: aut cuius
cadauer fuit. Aut forma eius: aut albedo eius: aut locus
in quo fuit motus: aut aspectus celestis ad locū decapi
tationis: sicut ponitur modo vel imaginatio ad albe/
dinem in cadauere quā haberet decapitatus: vel etiam
decapitans tunc temporis: vel aliqua alia persona: nec
potest alia via inueniri. Sed non potes dicere ꝙ fuerit
materia cadaueris: quia cū vna sit materia oium gene
Co.29. rabiliū ad inuicem (vt dicitur primo de generatione)
ꝛ.31. sequeret ꝙ eēa ad inuicem transmutabilia essent alia:
quod falsum est. Nec potes dicere ꝙ fuerit forma substā
tialis cadaueris: quia accidentia que sunt in cōposito
ratione forme consequuntur totam speciē (sm Auicen
nā) Et sic oēs hoīes: vel corpora hominū mortuorum es/
sent alba: quod falsum est. Nec potes dicere ꝙ huius
albedinis causa fuerit materia animalis ratione iam
dicta: nec etiā esset forma ratione iam dicta: quia oēs
homines mortui habent formā eiusdem rationis: nec
etiam huiusmodi causa fuit albedo animalis mortui:
quia illa corrumpit anteq̄ ista sit genita: nec etiā locus
vel aspectus: nec imaginatio decapitantis: vel decapi
tati: quia si eodem loco vel aspectu vel decapitante: de/
capitetur aliquis niger non efficitur albus sed niger re
manet: vt apparet ad sensum: quare relinquitur ꝙ acci
dentia in mortuo ꝛ viuo necessario sint eadem numero.
¶ Preterea nō ē verisimile ꝙ illud qḋ natura fecit in
tanto tempore: violentia destruat in instanti: cū poten
tior sit natura: q̄ violentia: quare ꝛc.

Respō. **Ad primum** Dicendū ꝙ (sicut dicit
Scdo de Ari.) visus nō decipit cir
aia. Co. ca propriū obiectū dūmodo obiectū sit in proportiona
61.ꝛ.63. ta distantia: ꝛ sensus sit bene dispositus vna cū medio
differente. Circa tamen obiectū per accidens bene de/
cipitur: quia hoc pertinet ad superiorē potentiā. Nunc
autē sic est in proposito quia visus non decipit ꝙ albe
do sit albedo: sed decipit indicando ꝙ illa est eadem nu/
mero que prius. Hanc autē indicare non spectat ad vi
sum: sed ad sensum cōmunē: ꝛ ideo ratio nō conuincit.

Ad secundum Dicendū ꝙ illa ppo
sitio est pbabilis: nō
li.3.ca. tamen necessaria [illegible] topicis dicat: ꝙ loquendū
est vt plures: sentiendū vt pauciores: quia ois fama est
apud vulgū ꝙ tota terra est maior saturno: cuius ꝯtra
riū veritas habet: tamē est dicendum ꝙ illa propositio
tenet in agibilibus in quibus loquitur ibi: nō autē in
parte speculatiuis: sicut est qḋ de gradibus in formis.

Ad tertium Intelligendū est ꝙ acciden Accidē
tia possunt generari duob⁹ tia quō
modis. Uno modo per se: quādo scilicet non generant generēt
ad generationē alicuius subiecti: ꝛ tunc sine dubio ad
accidens precedit motus. Alio modo generantur per
accidens quādo scilicet generant per generationē ali.
cuius subiecti ad quod consequuntur: ꝛ accidens ta/
le non precedit motus: nec est via ad ipsum: sed dispositione
tione in precedenti subiecto quod corrumpit: ꝛ sic est in
ꝓposito: quia albedo que est in cadauere nō habuit de
albationem precedentē: que esset ad ipam saltē immedia
te: sed solū per accidens: quia ad generationem cadaue/
ris cōsecuta est. ¶ Et eodem modo dicatur ad quartum
ꝙ illa propositio habet veritatē in his que generantur
ꝛ corrumpunt per se: quia sunt a contrario: nō autē in
his que generant ꝛ corrūpunt per accn̄s. Et ꝙ ista so
lutio sit vera de facili probat: quia si ista solutio non esset
vera: ratio in oppositū etiam cōcluderet ꝙ scilicet nul.
lum corpus in mundo esset generabile vel corruptibi/
le: quia non generat aliquod corpus in mundo nec sim
plex nec mixtū: in quo in eodē instanti in quo generat
nō sit aliqua qualitas alterius speciei cuius simile ge/
nerat ad corruptionē dicti animalis: ꝛ tunc faciam idē
argumentum scilicet vel ꝙ terminus motus fuerit sine
motu: vel ꝙ motus fuerit in instanti: ꝛ simul cū termi/
no motus: vel ꝙ accidens trāslatū sit de subiecto in su/
biectum. Cum igit hoc falsum sit dicere ꝙ nullū corp⁹
in mundo sit generabile vel corruptibile: relinquit ꝙ
ratio in oppositū nulla est: ꝛ solutio dicta cōtinet veri/
tatē. ¶ Ad quintū dicendū ꝙ causa quare in cadauere
animalis albi est albedo: causa est solū albedo que fuit
in animali viuo: nō autē sicut efficiens: vel sicut prin/
cipium motus sicut tu arguis: vel sicut formalis: tales
enī cause sunt ad quarū esse sequit aliquid aliud sm
Auicē.) solū sicut disponens mām. Sic enī est in omni
corruptione ꝙ quādocūq; aliquod accidens subiecti qḋ
corrūpit corrūpit: nō corrūpit per se sed solū p accidēs
ad corruptionem subiecti sm spēm: ꝛ idē est in generatio
ꝛ inde est ꝙ quādo ex aere fit ignis: tunc corruptio cali/
ditatis in aere terminatur ad caliditatē in igne: quia
per accidens corrumpit in aere quando ex eo genera
tur ignis. ¶ Ad sextum dicendū ꝙ ars imitat naturā
(vt dicitur secundo physicorum) ꝛ tamē videmus in arti Co.22.
ficialibus ꝙ illud quod ars nō potuit facere in multis
mensibus violentia destrueret vna die. Eodem modo
nō est incōueniens ꝙ illud quod natura fecit in multis
mensibus violentia destruat in modico tempore: nec ꝓ
pter hoc erit violētia potentior: nā quia facilius est de
struere q̄ construere (vt dicit in topicis) ¶ Sed forte Respō.
tu dices: si corpus illud non est idem numero. sed simi li.7.c.8.
le illi: illud quod natura fecit multis temporibus: vio/ Contra.
lentia fecit in instanti ad minus simile illi.

Ad hoc est Dicendū ꝙ istud argumentum
peccat in duobus. ¶ Primo: Respō.
quia cadauer mortuū non est idē cū viuo nec simile illi
in natura: licet sit simile illi in figura: ꝛ in quibusdam
accidentibus: quia sm nām longe est perfectius corpus
aialis viui q̄ sit cadauer. ¶ Secundo peccat: quia ad
corpus quod fecit natura: laborauit solum natura: sed
ad cadauer: non solum laborauit violentia sed etiā na
tura: natura enim sicut disposuit mām per multas trans
mutationes in ducendo in ipsam formā ꝛ dispositiones
animalis

animalis: sic disposuit mām q corrupta forma aialis introduceret forma cadaueris: violētia aūt non posset hoc facere ex semine cadaueris.

Respon. Contra. **Sed statim** Dices: ergo ex hoc sequitur q forma cadaueris sit nobilior: qꝛ lucrit forma aialis ꝛ altioris gradus: qꝛ semper forma ad quā disponit mā per aliquā formā: est nobilior q forma disponēs: videt eni se habere: sicut terminus ꝛ sicut finis: finis aūt est nobilior semꝑ eo quod est ad finē (vt dicit ꝗnto metħ.) Sed dicis q nō introducēdo in materiā formā aialis dispo suit ipsā: vt corrupta forma animalis: introduceret in ipsam forma cadaueris: ergo habemus intentum.

Respon. **Ad hoc est dicendū** Quod illa forma per quā materia disponit per se ꝛ ex intētione ad aliaꝫ formā inducendā nāe est nobilior: sed si hoc nō fiat per se ꝛ ex intētione: sed per accidens nō sequit: nec etiā per se forma disponit materiā: sed accidentia in virtute forme q añt forma introducēda cadaueris sit nobilior patet: qꝛ substātia est nobilior q accidētia: sic ät cū forma aialis cōueniat: nullū incōueniēs est: cū semꝑ substantia nobilior sit accidente. ¶ Ad. vj. rōnē ꝑncipalem dōm q cū omne quod mouet a seipso: diuidet in duos quoꝝ vnū est mouēs: ꝛ aliud motū: non tñ propter hoc opꝫ q habeat duas formas sub aīes: qꝛ (vt dictū est superius) in forma superioris reseruant virtualiter omnes forme inferiores: ꝛ ideo possunt causari diuersi motꝰ: sicut q in se aia sensitiua vel intellectiua cōtinet diuersas formas.

Contra Com. 30. ¶ Sed cōtra istam solutionē phs dicit. 8. physicoꝝ q mouēs ꝛ motū debēt eē distincta loco ꝛ subiecto: cuius cōtrariū est in proposito. ¶ Preterea si eēt sicut tu dicis aliquod mouens seipsum: posset esse continuū qd est cōtra phylosophuꝫ ibidem.

Com. 30. Respon. **Ad euidentiam** Istarum rōnuꝫ est intelligendū q forma substātialis est illud: qd dat eē in actu: qꝛ vnūqdq operat inquantū est actu. Vlterius relinquit q sicut forma dat esse in actu: ita sit principiū operatiōis: ꝛ cū aia sit forma sbalis corporis (vt pꝫ scdo de aia) relinquit q aia dat esse corpori: ꝛ sit principiuꝫ operationis corporis.

Com. 24. Sed quāto aliqua forma est perfectior: tanto perfectiori modo dat esse: ꝛ quāto perfectiori modo dat esse: tanto est perfectioris virtutis in operādo: ꝛ plures hꝫ operationes: ꝛ aia est perfectissima forma: inde est q aia perfectiori modo dat esse ꝛ plures hꝫ operatiōes ꝛ perfectiori modo operat q aliqua alia forma. Cuꝫ ergo diuerse operationes fiant per diuersa instrumenta: quāto maior erit diuersitas in operationibus: tanto requirent ille operationes diuersitatē maioreꝫ instrumētoꝝ per que exercētur. Et iam videmꝰ q in formis minus perfectis ad diuersitatē operationū eaꝝ requirit parua diuersitas accidentiū: sicut videmus q ignis diuersas operationes facit per diuersa accidentia: sicut ꝑ caliditatē calefacit: per leuitatē mouet sursum: ꝛ qꝛ solū requirit accña in istis duabus operationibus ignis que eē accidentia contrarietatē non habent: inde est q iste operationes cōpetūt igni: ꝺm quālibet parteꝫ eius: sed in formis magis perfectis requiritur nō solū diuersitas accidētiū: sed etiā diuersitas partiū ꝛ qualitatuꝫ cōtrariaꝝ: ꝛ tāto plus quāto ille res fuerint magis perfecte: ꝛ ideo corpus ꝛ aia requirūt ad eoꝝ diuersas operationes: diuersas partes deseruientes instrumētaliter ꝛ magis in animali q in planta: quia anima aialis est perfectior q plante. Cū igit instrumētuꝫ alicuius operationis in animali sit propter ipsam: tanq propter finē ꝺm ordinē operationū aie: opꝫ esse ordinē instrumentoꝝ. Cū igit vna operatio anime nāliter precedat aliā necesse est q vna pars corporis moueat per aliā ad suā operationē: ꝛ quāto aliqua operatio fuerit perfectior: tāto requiret plures operationes precedētes: ꝛ maiorē diuersitatē habentes in suis organis. Cū igit motus processiuus inter oēs operationes animalis: inquantū animal sit perfectior operatio: ꝛ ideo solū cōpetit animalibus perfectis: relinquitur q requirat plures operationes: ꝛ maiorē diuersitatē habērē in suis organis q aliqua alia operatio animalis: opꝫ. n. q diuersitas sit in organis: ꝛ quantū ad formā: ꝛ quantū ad duritiē ꝛ mollitiē: ꝛ quātum ad multa alia. ¶ Per dicta autē patet responsio ad rōnes in cōtrariū. Nā cum dicitur q mouens ꝛ motū debēt esse distincta loco ꝛ subiecto: dico q veꝝ est (vt visum est) tamen erit vna ꝛ eadē pars substāliter ꝺm formas: ꝛ alia accidentia diuersificata (vt visum est.) ¶ Ad aliud aūt pꝫ per ꝑdicta etiā: nō enim eēt continuū in virtute ꝛ figura ꝛ aliis qualitatibus: de quali intelligit ibi phs illud quod moueret seipsum: sꝫ hꝫ diuersa instrumēta: ꝛ sic vnū substātialiter ꝛ multiplex virtualiter. ¶ Ad septimū ꝑncipale dicendū q in lacerta nō sunt plures aie in actu: sed sūt plures in potentia ꝛ in oībus anulosis aialibus (sicut pꝫ per Arist. in libro scdo de aia) Et ad probationem: cū dicitur q in

Com. 20. parte decisa est anima concedo: ꝛ cū dicit q aīa est de nouo genita dico q falsuꝫ est. Et cū probat q illa pars est aial: ꝛ tamen non est genitū de nouo: dico q immo ē. Et cū probatur: q omne aial: aut est genitū per vniuocationem ꝛc. dico q phs intelligit de aialibus perfectis que possunt saluari in vita: ꝛ nutriri ꝛ augeri: cuiusmodi nō sūt partes lacerte (vt de se euidēs est.) ¶ Ad octauum dicendū q quecūq ita se habēt q vnū est prius tēpore q aliud: nō sunt vnū numero: sed si vnū est prius natura q aliud: bene possunt eē idē numero: ꝛ sic est in proposito.

Contra ¶ Sed ista solutio solū fuga videt. Querat enim a sic soluētibus: quid intelligant per prius natura. Aut. n. per prius natura intelligunt prius perfectione: aut quod prius cōueniat sibi ꝺm suam naturā: nec possum dare plures modos.

Respon. ¶ Sed possum dicere primo modo: qꝛ perfectione est anima sensitiua prior vegetatiua ꝛ intellectiua prior q sensitiua. Nec ēt possū dicere scdo mō q embrioni magis ꝯueniat ꝺꝫ suaꝫ nām.

FINIS.

¶ Ad operis lectores.

¶ Hic lector suauissime diuina ope preclarissime questiones de physico auditu fratris Gratiadei Esculani sacri ordinis fratrum predicatorum: finem accipiunt nuperq recogte: ac ex archetypo impresse: a Reuerēdoqꝫ in christo patre fratre Nicolao mathonensi eiusdem ordinis maxima cum diligentia emendate: studio vero ꝛ impēsa nobilis viri domini Alexādri Calcedonq ciuis Pisaurensis: arte vero ꝛ industria magistri Petri de quarengijs ciuis Bergomensis: Impresse: ãno a natiuitate dñi Millesimo quingētesimo tertio Idibus Decembris: Venetijs Leonardo Lauretano principe.

¶ Laus deo: qui ad huiusce operis calcem nos peruenire concessit. Amen.

Colligere has cartas si fors tibi lector amice
Complacet: primas respice litterulas

A	F	L	Q	X
Incipiunt	esse secundo	cum omnia	sio que	ostenditur
per se	quod ambe	la est etiam	sit perfectio	vtrũq; illorum
lect	ua autem	continuẽtur	test accipere	pra totum
B	G	M	R	Y
igitur	id q	Ad argumẽ	possibilitatem.	Questio
sed ista	diuisionem	etiam cum	stantia enim	quolibet
autem est	¶ Incipit	ad presens	ideo non	Sed tu
C	H	N	S	
dici q	to in	¶ Incipit	propria natura	
tur ad	loco pre	Si ergo	sum suam	
dit igitur	rari nisi	corpus cum	tur q	
D	I	O	T	
talis forme	actu &	nem ad	potest dici	
nario regiẽ	ctera non	Ad istam	stere quo	
etiam ptes	rationem	res producit	actus cum	
E	K	P	V	
Sed ista	est cõtinuuz	⁊ leuibus	ad aliquid	
Ad istam	quito posset	tur certa	poterit	
debemus	ipsum facit	inueniatur	magnitudini	

Petri [illegible] Veneti carmẽ fratre gratiadeo lectorem aloquentis

Qui fueram nubilus: venio nunc fronte serena
Pande fores lector: iam tibi charus ero
Sed tu quo properas: prohibent nam iura senatus
Ne me alijs signis bibliopola premas.

